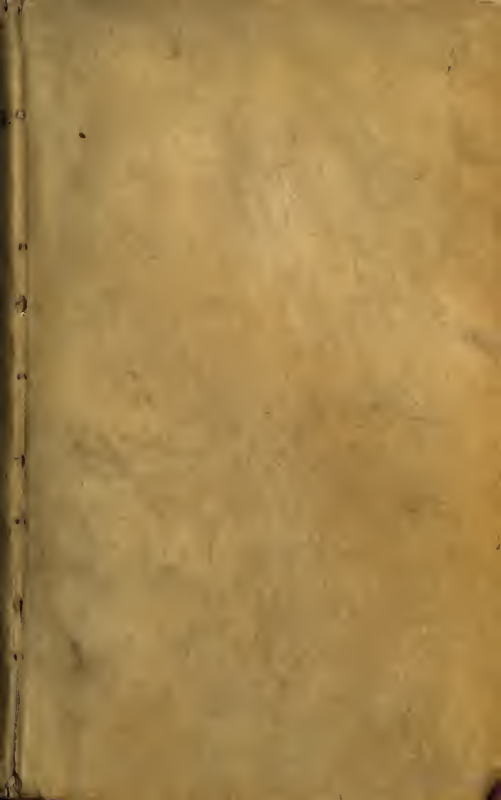

LL. 1.

9

1. 4. 231

1N.4

O P U S
EPISTOLARUM
PETRI MARTYRIS

ANGLERII MEDIOLANENSIS,

Protonotarii Apostolici, Prioris Archiepiscopatus Granatensis, atque à
Consiliis Rerum Indicarum Hispanicis, tanta cura excusum, ut
præter styli venustatem quoque fungi possit vice Luminis
Historiæ superiorum temporum.

Cui accesserunt

E P I S T O L Æ
FERDINANDI de PULGAR

Coætanci Latinæ pariter atque Hispanicæ cum Tractatu Hispanico de
Viris Castellæ Illustribus.

EDITIO POSTREMA.

AMSTELODAMI, Typis ELZEVIRIANIS.

Veneunt

PARISIIS,

Apud FREDERICUM LEONARD, Typographum Regium,
c15 15c LXX.

ILLUSTRISSIMO
V I R O
GUILLELMO
LAMONIO.

Senatus Gallicani Principi,

DANIEL ELZEVIER

S. P. D.

Edit ad te tuum munus,
Vir Illustrissime, eo tibi
jucundius futurum quo
jam tua liberalitate com-
munius. Thesaurus fere
ignotus antequam illum
publici juris faceres, tum demum pla-
cere tibi incepit, cum utilem eum fore

E P I S T O L A

omnibus sperasti. Illud quippe jamdiu
 tuum est tuæque gentis universæ ut
 nulla re vobis dites videamini nisi qua
 ceteri possint ditescere , vosque bea-
 tos tantum sentiatis, cum beati per vos
 fuerint quamplurimi; ita ut nulla sit
 non Lutetiæ modo nec in Gallia, sed in
 orbe fere Christiano universo calami-
 tas; nulla seu animorum seu corporum
 fortunarumque labes , cui non vel re-
 medii vel solatii saltem spes aliqua à La-
 monio nomine affulgeat. Nec modo
 vos tanquam aspectabilia numina egeni
 omnes ac ærumnosi inclamant cum
 certa salutis spe; verum & te, Senatus
 Augusti Princeps musæ, ac artes inge-
 nuæ, virtutesque omnes columen de-
 cusque suum agnoscunt. Nec solum ab
 omnibus de te passim quæri solet

Cui Pudor & justitiæ soror

Incorrupta fides nudaque veritas

Quando ullum inveniant parem?

Sed & ab eruditissæpe non sine summa
 tui admiratione quæritur, doctrina li-
 tera-

DEDICATORIA.

teraturaque omnis viro Principe digna quando ullum unquam tibi parem sit inventura? Inveniet certe apud te ipsum aliquos si quos inveniât, eosque quos tu ipse tales effeceris, quosque ad tuæ illius absolutissimæ omni ex parte virtutis exemplar accurato studio informaveris. Filios tuos loquor maximæ spei juvenes, quorum conspectu non ita pridem recreatum se Batavia nostra non sine voluptate meminit. Quamvis te virtutibus tuis illis eximiis per orbem notum longius à purpuræ tuæ fulgore diffusi jamdiu suspiceremus, devinxit tamen arctius tuoque obsequio impensius addixit Lamonii natu majoris, moxque etiam fratris illius laude ac virtute supparis consuetudo; quos ut ante tanto gloriæ tuæ splendore illustraras, ita etiam illi sua eruditione, humanitate, morumque facilitate mira, nomini tuo si qua fieri potuisset accessio, fecissent haud dubie, decusque paterno decori addidissent. Non tam exterarum ora-

E P I S T O L A

rum nationumque spectatores quam spectaculum ipsi effecti peregrinati sunt, qui in te omnium oculos, & amores admirationemque converterent; ut dubium fore videretur an plus ab indole virtuteque sua quam à magno Parentis nomine commendationis haberent apud Reges ac Principes Europæ plerosque; qui ut læti illos & cum summa honoris significatione excipiebant quod tuos scirent, ita & inviti deinde dimittebant quod tui quam similes usu ipso comperissent. Cum multa illorum patrocinio debeo, huic sane potissimum quod per ipsos mihi ad te facilis patuerit aditus; licueritque te coram qualem ipsi sua illa nobili indole morumque honestate summa repræsentabant, qualemque orbis prædicat experiri. Vix tibi notum me hominem peregrinum beneficiis ornasti; perraro Bibliothecam tuam ornamento spoliasti ut eo me donares, exemplari nempe hujus *Petri Martyris*, pretioso sane & quod vix

DEDICATORIA.

ac ne vix quidem aliunde comparari posset, quodque jam per te non desiderabitur ab eruditis. Subjunxi huic nobili Italo ejusdem ætatis Hispani de iisdem fere rebus aliquot epistolas, quas etiam ex pervetusto Bibliothecæ Regiæ exemplari per humanissimum illius præfectum transcribere licuit ac Latine reddere; ut si viliores tibi nec jam ita rarum Martyrem, comite saltem auctum non injucundo, adeoque gratiorem restituerem. Tibi, vir maxime, hac in re placuisse studiumque nostrum erga te & summam observantiam probasse operæ pretium erit vel maximum. Vale.

PRÆMONITIO

Ad

LECTOREM.

Lector candide, Cedro dignum est illud Tartag-
nini Jcti effatum: *Quicumque opus aliquod et vul-*
gatum subtiliter emendat, non minus laudabiliter
agit, quam qui illud primus adinvenit. Hoc quip-
pè nobis allevamenti vice potissimum ruminan-
dum erat, quando prelo nostrati offerebatur yolumen
Epistolarum Petri Martyris Anglerii ita
editum Compluti in Hispania abhinc annis CXL.
typis Michaelis ab Eguia, ut omnigenis isphalmatibus chalcogra-
phicis à capite ad calcem usque passim scateret. Quapropter delibe-
ratum nobis fuit, in salutem Reip. literariae adornare talem politio-
nem hujus Libri decantissimi Editionem, qualis non tantum tan-
to nostro prænobilissimo Autore (quantum tam ob *legationem Baby-*
lonicam aliasque res in Regimine Castellæ Seculari atque Ecclesia-
stico præclare gestas quam ob *Decades de Orbe Novo*, invento à *Christo-*
phoro Columbo Ligure aliisque, conscriptas florentissimus ille Hispania-
rum Historicus Regius *Ælius Antonius Nebrissensis* olim dignatus est
mactare nomine *Viri doctissimi atque omni aternitate dignissimi*) non in-
digna foret, sed priori etiam fere tantum (absit verbo invidia) ante-
celleret, quantum solent prima dilucula solibus distare meridianis,
prout citra dubium suo nobis testimonio suffragabuntur, quibus-
cunque anteriorem illam Editionem Complutensem cum hac nostra
posteriore Amstelodamensi rite conferre licuit. Quinetiam Chro-
nologicis hujus Autoris Epistolis Epistolas adjunximus consentaneas
Ferdinandi de Pulgar ex Hispanico idiomate in Latinum conversas pa-
riter atque ipsamet *Hispanicas* una cum *Tractatu Hispanico de Viris Ca-*
stellæ Illustribus. Hæc nos paucula cumprimis Tibi, amice Lector, præ-
cognita esse voluimus. Tuum vero erit bene valere atque nobis in
amore officii que respondere.

INDEX

Ornithium cum Argumentis

PETRI MARTYRIS

Anglerii Mediolanensis

Tano

HISTORIALIUM quam MORALIUM.

S O L E R T I C U R A

Quo anno quæque scriptæ fuerint, in suos libros digestarum.

LIBER L

БРЕТЛА 1.

Quid Auroram potissimum
moverit, cur solito I-
taliam solo natali se cum
Cemete Troadis contra-
leris in Hispaniam. inci-
pit (Volcanem. pag. 1

2. *Ante ait, se propter Italia discordiam ex patria discessisse in Hispaniam, ubi Rex cum Regina student pacificae concordiae. (Cur ex Italia.)* ibid.

3. *Correllio in corrigentem, cur ad Hispaniam venerit. De Gallis & Hispanis Regibus quodam.* (Mirus Theodorus.)

4. *Quercus fuscipilus* Miller in Hoffm., Miller
de *Fraxinea* Moraw. (Quercus fuscipilus.)

6. Quid Anter fentat de Hispania region. Miranda ornamento, de unitate Regia cum vira. (Quid in inf.)

3. *luridia*, non miseratione opus esse, quod veneris in Hispaniam. Quis Italia, quis Hispania statui, per naturalem comparationem. (Cæli temperiem.) 4

14. *Regina dotes & illustria gustu cum viro Regi. qui
Regna sibi subiecerint. (Romæ inter sacros.)* 6

18. *Deferenda est parricida pro gloria.* (Laudo frater.) 7
23. *Quid super Italia, quid super Hispania cali ad-*

26. *Rex adit Veram urbem.* (Tenebar jam.) 10

31. *Quare Regina tanti fiat, quomodo successerit in Regno, quid virtutes pepererint Regi & Regina.* (Interea

32. De Zars. & Albans. (Quæ ad illustrandi-

40. *Albama capitur, & quando Rex Alhamam mu-*
nia. (Lafingulum.) 16

41. De maris Albani cadentibus, de papyra membra.
de casta Tescera, arbor Gramatenis, populationi admaxima.

Cumque et alia municipia capimus. (Singulari.) 17

utro claudis carera, & se Regem facis. confilium &
captura Eandem. (Per Quazfiorum.) 22

§ 1. Qualiter suscepti fuerint Capta Comes & Alcaidus Damascenorum, idem Comes proficatur ad Alechinum.

Cambesum & Alabarnum oppida caperunt. Rex capere sol-
vitur obsida date filia. Inesterno se belie fatigant patrum &

*Medicinum & Mons Frigidus capiuntur. Comae Scalaeque
Angulus videretur, faciem eius dillum. (VENETA.)* 29

63. *Persturbatio nostrorum super Bellezmala, quod
feruaveris nostras, discordia inter Gramatenses, quid de
Zagallo Rego, capimur Mala & Bellezmala, de
Mauro percussio, de Zagallo & Dordaxio, de duri
obediens. (Turco fumo.)* 30

Eq. *Quare statuas totis nominibus loca appellare*
nil curans de veteribus, *Quomodo Vera verbi & multum*
præterea dedantur. D. *Weller Equi. Montefi sagitta per-*
mitur, ratio quare non caret Equi de antiquis nominibus
(Scripturibus, Illustissime Princeps.) 33

Letter II.

EPIST. 70. **P**regratus ad rem Bacensem. Zuglar
breve in diuersa opida sagittatur. In

Anter armatus ad bellum. incipit (Hactenus.) 35
71. *Pericula in hortis Bacia. describitur Bacia & situs*

72. *Confusio de obsidione cum Regina. fessa & ca-*

folia circumdantur. Radum Zafargial hostium dan
frenum perimitur. Fraga hortorum Damasci. (Per

73. *Una gerantia in castris. miris interdiversarum*

nationum milites concordia, de hospitalibus castrensibus,
domos eriguntur ad hyemem ferendam. (Quis tibi.) 39

30. *Regina venit ad castrum, quod acinum, qua collo-*
quia, qua indocia cum obsequio, dedit se tandem Italia.
(Regina)

LIST III.

EPIST. 81. **D**Eduxerunt Almeriam & Guadix, & quatuordecim Zagalla portabant, unius Za-

gallus. de Regis nostri susceptu. de Regum & exercitus
discrimine. incipit. (Jam vector.) 43

34. Quid actum anno sequenti, de Mauris ejectis, primogenita Regis Portugallie nubit. Lucani origo. Alendiman

amittitur. Regina fabricat. Guadix & Almeria con-
ciuntur. qua affu sunt cum Eandem Regis Gramata.

(Quasultmos.) 45
 35. Ex flatiuis centum equitibus, hostes capiuntur. u-

tantum nostrum segetes in arvis, ad Granaetiamina firmos-
casia. (Ne te iactes.) 46

14. (*Vetras.*) 48

INDEX EPISTOLARUM.

LIBER IV.

- EPIST. 90. **R**egina Granatam Infrat. orator Gallus adijt. quam lata dicit. & quam vultura triftij. incipit (Donce.) 49
 91. Caltra crementur. genti Regum equo laffus fortis. filia labras fibra. blada campi demorat. de arbo fœuſa fidi & carminibus in ea culpit. (Vltia.) 50

LIBER V.

- EPIST. 92. **G**ranata deditur. qua Granatenſibus fœdera. Judæorum domus Chriftianis in Granata donantur. Judæi ex univerſa Caſtella regni eliminantur. Abulenſis Epifcopus ſi Granatenſis Archiepifcopus. incipit (Hic finit.) 52
 108. Quantum valeat apud Reges unus vir ſanctus. de fratre Franciſco Ximenez. qualis eſſe dicatur. (Hæc quarto nonat.) 61
 109. De morte Laurentij Medicis. qualis & quantum fuit. qua diffidia ex ejus morte & incunctiola exſpectat Italia. (Quibus verbis.) 62
 113. Proceribus Hiſpani ludum Aſturæſis litterarum. argumenta ſuſtuli diffidi. Aſcanius commendat Aſtori ſuis ſamiliaribus Hiſpanis. (Significavi.) 64
 114. Aſſenſus Regis hæres Neapolitanum patrem Ferdinandum Regem comitatus in Ludovicum Sforziam ducatus Mediolani gubernatorem. Francorum etiam Rex exſtititque contra Ludovicum. (Hem Comica.) 66
 115. De Regis ſtudic. ut Proceres litteræ incunctant. agitur de habendo Perſepiano. Carolus Rex comitatur contra Ludovicum. (Sublatum.) 67
 116. Papa moritur. qua vita & moribus. (Quod Innocentius.) 69
 117. Creatur Pontifex Borgia. quid ejus ingenuitas. quid ab eo ſperari ſit. (Vacuum totum.) 68
 118. Fraſcus de Pontificatu. de natura Pontificis. de jactatione filiorum. quid Rex & Regina ſerſerant. (Vix ſanctum fuiſſe.) 69
 119. Corripit Aſcanium. quod ſuffragia dederit Papæ. præſagia contra deum Aſcanii. (Venit ad mor.) 69
 120. De conventibus Aragonicis. de Perſepiano. conveniunt Anglus & Germanus cum noſtris Regibus in Galliam. Italia ſibi gladium que juguletur cudit. Ludovicus Sforza Carolum comitatus in Regem Neapolitanum. (In Cæſaragusta.) 67
 121. Præſagium de Italia ruina. quid à Gallis ſerretur. (Novot.) 68
 122. Controverſia & perniciis Italia. occaſio habendi Perſepianum. atas & mores Caroli Regis. (Cum ſit Hiſpania.) 68
 123. Proteſtatio de non ſcribendo. iterum ad Carolum pro Ludovico. Anglus Rex Bononiam elidit Galliam. quid Caſar. quid Fovri. de Bruch & Locuſta. (Ad noſtrum.) 69
 124. Aſſentitur adveniit Gallorum Papæ. Exhortatio ut Aſcanius obſtet adveniit. Præſagium. ſi non ſer. (Ridetis.) 69
 125. De vulnere Regis noſtri. (Excutit.) 69
 126. Quid ſideratis diis Regi attulerint. quo in vita diſformant Rex. (De illato.) 70
 127. Quid undecimus diis. quid cateri ſint operati in Regi. Quando ſoſtenditur Rex. (Quæ ad Simconem.) 69

LIBER VI.

- EPIST. 128. **M**iles de Perſepiano. Caſar. Anglus. proclamatis in Italiam. incipit. (Cupis. ati.) 71
 129. Exhortatio ad ſtudia litterarum & laus exercitii. (Genitor.) 69

130. Epilogus de caſu Regis. & multa præterea. quid ab Indis Columbus. prædicit ruina Italia. (Si Fort.) 72
 131. Exempto percuſſi Regis de concupſu mundi. de percuffore. Perſepianum deditur. proxima perniciis Italia. (Regis miſeri.) 69
 132. Mira de motu terræ & mudu gignibus. (Aſtol-hic.) 73
 134. Multa de itinere ad Indos. de Caroli Regis regitatu. peſt præbipum Perſepianum. (Tanta. eli.) 74
 135. De itinere ad Caſtellani & Perſepianum ſenſibus in occidit. paſſa Caroli cum Regibus noſtris. ſi pax dato Perſepiano. (Conſoci.) 69
 137. Raudillius Granata Rex ex Hiſpania dimittitur. (Alia Baudillom.) 75
 138. De morte Regis Portugallia. Columbus cum ingenui claſſi remittitur. (Veni ad nos.) 76
 139. Quaranta Italiani rapiti. Ferdinandus Neapolitanus Rex moritur. Gallus jam tranſit. de triditru fuita balamitis. de Caſore. de Angli de Venetiis. de Tarta. is Fonſeca ad Carolum. quid noſtri Reges. (Miſerati.) 69

LIBER VII.

- EPIST. 140. **D**E Indiciis rebus. Admiralus vocatur Columbus. incipit. (Quæ de bellico.) 77
 142. Epilogus præteritorum. & negotiis duſtu morantur inter Caſarem & noſtris Reges. de Indis. (Decembri.) 78
 143. Egredas Cardinibus Hiſpaniarum Petrus Gonſales. qui exeret Rex Gallus eat. viſi Rex Decem nepotem. infernum. prædicit Carolus. Ludovicus cum comitatur. moritur Dux nepes. Ludovicus regreditur. (Pactum ille.) 79
 144. Quid cum Carolo Fonſeca. quid Carolus. mituntur Neapolim auxilia. de matrimonio. de orbe novo. Fonſeca. ſe. Emmanuel. (Quæ in Italia.) 69
 146. De ſecunda navigatione ad Indos. de Cambalibus. reſuſas ſecundas auxilium vidua Regis filia. quid extollatur. quid præſentat. Emmanuel Rex Portugallia. Laus Hiſpania. (Mirari.) 80
 149. Ludovicus mortis nepes ſe Dacem facit. non moritur veneno nepotem. quod multi ſuſpicantur. Carolus Roman præſagitur. Ferdinandus juvenis Regi hæres Roman deſertit. quid ſagens Pontifex. quid Carolus cum eo. Aſſenſus Regis ſe abdicat ac ſuſu in Siciliam. proteſtatio in Carolum. Carolus abducit Turca fratrem. ſuam Itali & Hiſpania minatur Carolum. (Teratiocet.) 82
 152. De orbe novo multa. (Piz Ixiti.) 84
 154. De Caravali galera. (Nuper ab Urbe.) 86

LIBER VIII.

- EPIST. 155. **D**iſcorſus Caroli. quid Galli de Neapolitanis. & quanto quiſque tempore Neapoli imperaverit. quid Ferdinandus juvenis. quid Pontifex. quid Ludovicus. incipit (Imperata.) 87
 156. De gradibus Hiſpaniola. de illorum terrarum & tali natura. de modo vivendi. de Reguli & deoribus. ſunt nudi. (Vis Pomponi.) 88
 157. Epilogus rerum geſtarum. noſtri Regis Catholici à Pontificis appellatur. (Quid hoc.) 69
 158. Mors & laus Cardinalis Petri Gonſali. ordis Hiſpania vidua vero paritum. affluat cum Caſare. de Antipodibus paucis. (Nobis.) 89
 159. De morte Comitum Joannis Borromei. vide quid ſerit longa atas. quid ſi Italia ſtatim. Oratoris de Venetiis & Ludovicus veniunt. (In dies magis.) 69
 160. Bernardinus Caravalius ſi Cardinalis. de Te 89

INDEX EPISTOLARUM.

170. *Consilio Cardinali. de Francisco Ximenex confessor.*
de Indis. de oratoribus. de Gallicis. (Rubro te.) 90
 161. *Confessio in Carolum. redit Carolus. mors*
Elixim. de Pisis. de Hispanis. (Loogo te.) 91
 162. *Consilium apud Fernovum. Carolum Ludovicum*
servat. (Pancis ante.) ibid.
 163. *Quomodo erant Astensis. prefatio de non scri-*
bendo. de fratribus barchinensibus. (Conqueritis.) ibid.
 164. *Mora de Orbe novo. (Pacturum.)* 92

LIBER IX.

- EPIST. 167. **D**E Ferdinandi juvenis regressu. de Gal-
 lia. de obfesso Duca Aureliano in sinistra
Navarrem. de Carolo. de profectis Fernando Rege ac
Consilio Fernando Hispano Duca. quid Veneti à Fernando.
quid Carolus in Gallia. incipit (Rinat.) 93
 168. *De obfesso. cuncta cum Casaro ostentat. quid*
Berina Navarra. qui Rex est. Et ad quid. nos Lantero
maris classe mittimus. Joannem ad Philippum vocat.
(Nec compendio.) ibid.
 169. *Quomodo ex hominibus homines in belis muer-*
tur. qui statim ubi Roma. Salvo trucidat. Ecclesia
proclis sit audis. (NATURAE.) 94
 171. *De rebus vitiis & Regis novo Portugalia. (vi*
que optaverit.) 97
 172. *Quid Accidit Navarrem Joannem Regis pater.*
quid Regina; quid homines amantes rem abfessum.
de morte Regina. Maria Regis regis in Joanne. de rebus
Joanne Margarita Casarea. (Undecimo.) 98

LIBER X.

- EPIST. 173. **D**E Pontificis curie. de principis ejus
curie. de rebus vitiis. incipit (Accessit.) 99
 174. *De interitu eorum militum qui ad Belgas Joannem*
venerunt. de adventu Margarita; de lapsu ab equo
Alfonsi Cardinensis & praefugium. (Scripti ad te.) ibid.
 175. *Ludovicus & Veneti vocati Casarem in Floren-*
tiens. (Elegantissima.) 100
 176. *Deferbitur Margarita. praefata Principis mors.*
conventus inter Medicos & Regium de Principis valenti-
dine. (Superioribus.) ibid.
 177. *Quid de homine. quid de sole ac luna garrunt in-*
sulares. (Erige.) 101
 178. *Qualiter in urbe vivit Petrus & qualiter Simon.*
(Nuper allate.) ibid.
 179. *De felicitate Joannem in Philippo. de Philippi na-*
tura. de felicitate Regum in sobole. de mutata nostra vi-
dit sententia. (Eti me non.) ibid.
 180. *De mari & cucurbita Insularium faceta. (Garlitz*
Lupus.) 102
 181. *Quid ad aquinoctium Portugaleses. quid ad*
occidentem Castellani reperiunt. de Calentes Rege. Lani
Portugalesium. (Equa laoco.) ibid.
 182. *Mors Principis Joannem. quibus solemnibus sus-*
ceptis fuerat à Salamantini. lacrymunda parvum
colloquia. Magaria linguat praequant. (Scripti ad te
non.) 103
 183. *Quomodo erant tanti filii mortem Reges. de*
Gallicis perantibus. de pars cum eis. (Non defuisse.) 104
 184. *Casus Venetorum exercitum & Ludovicus contra*
Livornum ducit. definator Auctor ad Regem Hungaria.
(Pancula.) 105
 185. *Qua bella inter Portugalesium & Calentium*
Reges utrumque Tropicum. (Utrumque.) ibid.
 186. *Quid petas Hungaria Regina. (Beatrix.)* 106
 187. *Quid Casar. quid aliquando furoris P'is. fluxus*
venit mortis Ferdinandi juvenis. qualis fuerit. essent

- bus & vitulus velle consuevit in Cardinalem gradum.*
(Que ab Italia.) ibid.
 189. *Solis Regibus & Brevi Insularium. Malicia*
& sacerdotibus licet arcana sacra feruari. (Scribis
Pomponi.) 107

LIBER XI.

- EPIST. 190. **R**egina Hungaria causa depulsa. refest
anter. de Insularium letitia & Zemi-
bis. incipit (Non minus.) 109
 191. *Quare vocatur Auctor ex legatione Ungarie.*
Mors & Lani Caroli Regis de fratre Hieronymo Savonarola
evocatore in Alexandrum P. servient. (Unde finit.)
ibid.
 192. *Margarita abortiva. vocatur filia & gener ex*
Portugalia. de rebus Italia quadam. (Heinobu.) 110
 193. *Quid Rex Gallus. prognostica argumenta in*
Sforziam familiam. conventus de Jure utriusque Ludovici.
(Paulo post.) ibid.
 194. *Gallus & filia ex Portugalia venerunt. in dubio*
quid velina Aragonici. (Superioribus.) 111
 195. *Jura utriusque Ludovici super Ducatu Mediola-*
ni. armu discutiuntur Jui. (Audivisse te.) ibid.
 196. *Rex Gallus & Veneti conveniunt. in Ludovicum*
Ducem. Fredericus creatus Rex Neapoli. Casar Borgia ga-
lerum abijt. Gallus repudat uxorem. (Pugno tibi.) 112
 197. *Mortis partu Portugalia Regina. refest mor-*
filium. aliter traxit ante adversa Regibus. notas fragili-
tatem rerum humanarum. (Reges est.) ibid.
 198. *Non est sui Juris Astensis. quid futurum cum*
Gallia. Ludovici ruina & Ducis quid habet molles & quid
fortes abijt. (Tua mihi.) 113
 199. *Infans Princeps Michael debilis. Regina*
agrotat & dolorem filia. Emmanuel arcana quadam spe
deposui dimittit. (Ex oculis.) 114
 200. *Tollit Astensis spem habendam auxilium ex*
Hispania. quid ferent nisi conveniant Itali. (Com-
plutum.) ibid.

LIBER XII.

- EPIST. 201. **H**istoria Moraliusque de Pontifice. Pe-
 noris & Duca Mediolani & Turci. &
quomodo Gallus abijt uxorem. & Britanniam ducit.
Borgia galorum excutit. incipit (Tempore.) 115
 202. *Novae de utriusque Antipodibus. occidit scilicet &*
antipodibus. (Agimus.) 116
 203. *De Veneris & Galli contra Ludovicum. progn-*
osticon. Borgia in Galliam cum bulla de dissolvendo mari-
monio. de Turcarum apparatu. (Accipe.) ibid.
 206. *Quid portendit solas Tiboris vassa imunda-*
ti. de Regula & Brevitis Insularium. qui fuit Medi-
cina praerogativa qui Reges medicum colorum artem. (Scri-
bis Pomponi.) 118
 207. *Proclamationis in Venetis. de illorum proxima fer-*
mitate post Ludovicum progre. (Proh coeli.) ibid.
 208. *Jam Galli Mediolani fuit impetui. Gallieus*
Savonarola Parides Alexandrum deserit. Ludovicus
Dux diffis fugit. sequitur enim Astensis frater. Veneti
Crammam captum. (Superioribus.) 119
 209. *De classibus Turcarum & Venetorum. quam oc-*
casione Veneti classi amiserit. (Collegatus.) 120
 210. *Quid Turca cepit. quid monuit. quid trahit*
Christianorum diffidia. is Mediolanum Gallus. (Turca-
rum.) ibid.
 211. *Oraniam vixit Regina Neapolitana Regi so-*
ror. quid petas. arcana confectiones in Gallia in Hispa-
niam. (Nulla.) 121

L I B E R XIII.

- EPIT. 212. **A**lbionenses deficiunt in urbe Graminae. quatuordecimque dies morantur. 132
213. Galli Mediolani assidentur. Ludovicus suscipitur. (Nuper.) 132
214. Venditur Ludovicus ab Helvetiis. capitur Astinus. Gallis traditur à Venetis. quid erroris in hoc Veneti. (Officio.) 132
215. Sua parva Graminisibus. quid Alpiæ arretis. it ad res Rex. quo exercitus. & quibus ducibus. quid actum. quid Ogius epistulam. (Scripti ad te.) 132
216. Moritur Princeps Mubad. quatuor deperferio pro altera filia danda Emmanuili videtur. Caterina quarta filia datur. Anglia Principi. Philippus gener & Joannæ filia accensur ad hereditatem. (Sedatis.) 133
217. Quam inaudito casu Medorum Veneti capitur in Græcia à Turci capiturque Cironum municipium. quid parvas Christiana diffidia. (Generosia.) 134

L I B E R XIV.

- EPIT. 218. **A**ltera à filiabus Emmanuili descendit. (Circiter. Ceteros. Ceteros. Ceteros.) 134
- vident inter se Regnum Neapolitanum Gallis & Hispanis. puerum mittitur Fredericus Rex infelix. quare hoc fecerit Rex & Regina. incipit (Ad Emmanuilem.) 135
219. Divisio Regni. Fredericus in Galliam abijt. Ferdinandus ejus filius adolescentem Tarentum sustinet. Rex utroque Germanus Gallis. & Hispanis. (Solent.) 136
220. Recensitur classis Hispanam Veneti in re Madurosi. capitur Cefalonia. Martini insula frustra oppugnatur. classis Gallica cogitur transfugitur. (Littere.) 138
221. Oratoris pro Philippo. quid agitur. Caterina mittitur ad virum in Britanniam. Serra Vermegia tebellat. Alvensus Aquilera primas traditur cum malitia. Mauri tandem cedunt. (Philippum.) 137
222. Fit Cardinalis Dilectus Fortatus Menditius. Philippus gener excipitur. monetur autem. ut se opponat ad Soldanum Oraler. (Rubro.) 138
223. Diffidit Hispani & Galli. ex quibus enajis. iterum autem collachyriatur Italia ruinam. de loquela. de Sophia. de anachoriso. (Hic.) 138
224. It autem ad Venetos. debet ad Soldanum iratur. (Circiter.) 138
226. Quid Antori acciderit. intra Hispaniam. (Quod mihi.) 139
228. De arce nova Salica. de ira Gallorum. quid succurrent futurum. (Non dubito.) 139
229. Quid in reliqua sinere acciderit. Dux Venetiarum dicit. Hispani & Galli se invicem redunt in Reges. Veneti lacrum ferant ex discordia. (Ex quo.) 140
230. De interregno Venetorum. quid cum eis egert auter. quid Galli ferant. (Ut Latine.) 139
231. Universa legationis discursus. quare sit epistula. honorificum mori. (Ubi ubi.) 131

L I B E R XV.

- EPIT. 232. **F**era describitur tempestas. quid Gallicensis acciderit. ex Pola majori tempestas. qua Aegyptiorum expeditione portum captivorum Alexandrinum. incipit (Meas vos.) 132
233. Quis duos ingressus Alexandrinum. à quo suspensus sit. quid expositus. (Matte.) 133
234. De portibus duobus Alexandrinum deque templi & climatis natura. (Litteratur.) 133
235. Quid egert auter cum Soldano. quidque regressus Alexandrinum. cur literas mittit. & cur ipse non veniat. quid detinuerit gallicanos. (Jure merito.) 134

236. Sancia Venetorum Tax. quam Modam appellat. inspicitur. (Cælorum.) 134
237. Cosmographica quadam ac de Sophiæ origine ac gestis. (Quæd.) 135
238. Quomodo Principem repperit Venetias rediens. quid cum Venetis egert regio ac suo nomine. (Felicioribus.) 136
239. Profigari & inclusi Hispani. Antor interceptus mori ac terro. infelix qui tendat. qui capta viatoris à Gallis. (Quo in statu.) 136
240. In Barletta Hispani sepi. Dux Conspicuum tenet. Quid cum Venetis Galli. Quid ab hominibus calce. (Mitum.) 136
241. De urbe Venetiarum. quid Galli praecaverunt. Hispani disperi & strati. (Advocule.) 137
242. Quid de Canusio. de Apulia. de Gallis. de Hispani. quid Principi Itali. quomodo Antor evadit à Gallorum manibus. ut eorum Regi Gallorum. (Nolim.) 137
243. Rex Gallis in Hispani. diffidens Galli ducet. quid utroque dux. quid peritur. (Non tenet.) 138
244. Suspectum habuerunt Galli Antorem. no esse explorator pro Catholicis Regibus. (Scilicet.) 138
245. De advenit Philippi generi & Joannæ filia. quid Mediolanensis. quid Rex cum eis. (Cum tuat.) 138
246. Nabant autem salum emulatum. & qui modo ierunt ad Regem Gallorum. de incerta Oratoris non mitti. & de impius mittendi. (Quinto.) 139
247. Quomodo à Gallorum manibus evasit. qua transierit in Italiam Rex Galli. quid locatus Calimacensis de Regibus. Quam firmus Fortis Navarum in Canusio. (Impulsi.) 140
248. De origine gentis Anglorum. ubi natus auter. descriptio Arma epuli. de Verhami locus excedens. (Auspicio.) 140
249. Suscipitur auter à Regina. cuius virtutes recensentur. quam prope fama persequi in Barletta Hispani. Forticaverunt manibus. (Veni.) 141
250. Veneti reperi Philippum. descendit in patriam epistulam. de argumentis secretum. maritus discursus. Archiepiscopus. (Teaccepit.) 141
251. Successus Borgia. abijcto galero. laudatur ejus persona. fors conspuitur. Appetitur magna. (Quid luo.) 141
252. Quid Veneti cogent. quid nesci patiuntur. Veniæ Ferdinandus Calabria Dux. qua affinitas ferat cum Rege. (Maculle.) 141
253. Quales Philippus discedens utramque ac ferat requirit. de Forticaverunt. moritur Cardinalis Menditius. de bello Gallorum cum Salsis. (Scripti ad te.) 144

L I B E R XVI.

- EPIT. 254. **R**ubi oppidum in Apulia & Policia duxi. (Circiter. Ceteros. Ceteros.) 141
- remes Galica captivatur. Forticaverunt accensur. Joannæ filius perierit. incipit (Habuille.) 141
255. Moritur dux primaris aulici. commendatur major & Jun. Chastatus Ambrosius in Moria. de Regina patetia. quam insula sua generici filia sit Joannæ. (Heu purpore.) 141
256. Moritur Forticaverunt in Calabria. Germani advenit Neapolim. quid Obrogum Gallorum duBer. quid Andraa heo Forticaverunt. profigatio Gallorum in Calabria. (Vah quam muls.) 142
257. Dux Nefius resistit. Neapolis capitur. Carota obijciunt. Gallorum & Hispanorum caligina deile foderi à Philippo. (Fallo.) 142
258. Quid à Pyrenis inter Gallis & Hispani. (Catholica.) 142

INDEX EPISTOLARUM

159. De archibus Neapolitanis. de Isola. de Cajeta. (Quat ductus.) 149
 160. Obsequia Salina & quid ultra. (Galli.) 1003
 161. Quid de arce del Oro. quid de Ugena a Caradina. de obsequio Cajeta. de magno Capitaneis. de Gallorum exercitu. (Qua feruntur.) 170
 162. De Salina oppugnatione. de fuga Gallorum. de nostrorum inertia. (Repetit.) 171
 163. Quid Regina orat. fortissima pugna descriptio. (Qua alic.) 1004
 164. Galus ducis Hispani iustitiam. quid auctor. quid de Pace. de Alexandro & Pio Pontificibus. (Vat.) 173
 165. Qua morte moriturus Alexander Papa. quid auctor. quid auctor. quid Alexandro iustitiam. (Magna.) 1005
 166. Quid acciderit Gallis in Hispania. (Qua alic.) 173
 167. Moritur Pius Pontifex. quantum vixerit. quid Rethemensis. quid Africanus. quid Julius Papa electus. de Gallorum infirmitate. de sustinenda iustitia. militum Gallicastris. (De Alexandri.) 1006
 168. Contentis de perturbantissima Joanna Regina cum Joanne Fensio Antistite Burgen. de dissensu & laude Philippi. quid in Gallia ferat. (A Robert.) 174
 169. De penit ad Lyrum scripta a Gallo. de Hispaniam audientia. (In preceptis.) 175
 170. Clades ad Lyrum accepta. deservit Regnum Gallic. Cajetam debuit. quasfeda. (Urcul.) 176

LIBER XVII.

- EPIST. 171. **Q**ualis sit Julius Papa. quanti facienda sunt Regna exemplo Joanne Regina. incipit (Satis.) 157
 172. Infelicissima Joanne Regina post accessum ad Belgiam. de contemptu mundi. (Proh superi.) ibid.
 173. Rex & Regina agrotant simul. Spoliata Gallia omnia quiescit. de natura Gallorum. (Paucis.) ibid.
 174. Febri exardescit Regina. de conventuialis Procerum. (Vix Hispaniz.) 158
 175. De Regina nulla spes. quid agens Proceres. quid refertur de genere Regina. (Ruit.) 159
 176. De obitu & vita Regina. Rex titulo se soliat Regis. (Accipite.) ibid.
 177. Horrida iterum descriptio. cum Regina suavis deservit Granatam. (Discedentibus.) 160

LIBER XVIII.

- EPIST. 182. **Q**ualis sit Venetis Pontifex. quid inter formidat & generum. quid Joannes Emmanuel. quid secretarius Concilii. incipit. (Jam tandem.) 161
 183. Capis Auctor curam rerum gerendorum in Curia pro suo Prelato & Capitulo Granatensi. ubi Prior & off. Oratores in Casale a Philippo veniunt. de terra Tiphobae. multa de Regibus. (Ut posthac.) 162
 184. Borgia galici contemptum ruit & carcer. pulchra Meralia. (Nul est quod.) ibid.
 185. Quid Philippus cum Gallo. de Philippi natura. quid Proceres. quid Gallus. Meralia. Mira laus Philippi. (Sentio.) 163
 186. De literis Reginae Joanne proditu viro. de Secretario Concilio. quid Rex Philippus. quid Gallus. & negotiatio pro Ecclesia Granatensi. (Duo ut & regio Fico.) ibid.
 187. Contra Ducem Geldria Philippus. quid Hispani. quid Galli. qua verum mutatur. (Philippus Rex.) 164
 188. Ficus Geldensium Ducem Philippus. qui se parat ad Hispaniam. qua spes data Philippo. quid fecer. (Ex Belgis upect.) ibid.

189. Fama classis Philippi. quid perturbantur ferre. Ferdinandus cum Gallo interit agnitionem. (Incipit venti.) 165
 191. Paen Philippus cum Gallo. consilia ferri. genero quid Gallus offerat. (Salmantur.) 166
 192. Palli aditula cum Gallo pro Germania. Regis agere Regi danda. palli ymnionis damnaque. de reditu mensurarum Granatensium. Archiepiscopi dilecti & Capituli. (Quid alic.) 168
 193. Laudat a Gallo Philippus. quid fecer & gener alterne se arguant. (Ab Antio.) 169

LIBER XIX.

- EPIST. 194. **P**actio editum inter fecerunt & generum. incipit (Ex qua licet.) 167
 195. Laus sacra inquisitum. sed de Laxio non laus. (Audi.) 168
 196. De Philippi dissensu ex Flandria & eius naufragio. evasit Dux Gallia. quon captivum itatibatur. (Nupte allatum.) 169
 197. Quid Julius pontifex cogit. quid Pontifex preterit. quid refertur de. multa conspicienda. (Ab urbe.) 169
 198. Quid Ferdinandus de naufragio Philippi fecerit. quid Philippus de Germania. quam amicum pacem emendat Granatensi Ecclesia ex Computatorem morum. (Ex alic.) 169
 199. Quaratio absentum qua nulla est. (Computatores.) 170
 200. Cum fortuna mutantur animi. est in Anglia Philippus ut non labor. dicit Regi Angliae Ducem de Suffolich Philippus. quem sub sole tenet in sua Regis Angli affinen suum. quid Joanne Regina diligat. (Miratur.) ibid.
 201. Quid universos faciat tris. quid solat. Gallic solat. (Quanto est.) ibid.
 202. Appellus est Philippus Rex. sufficit. an sit servaturus pacem cum fecer. (Optat jam.) 171
 203. Dissensu fecer & gener. quid Regina. in auctor Philippo offensum male sanum est. dissensu a fecer. Laus Philippi. (Vor duo.) 172
 204. Non statim faderit. quid Proceres. quid auctor tam Philippo. Laus Philippi. Oratio Auctoris ad Philippum. (Ingeniisse.) ibid.
 205. Cur nil grande in hominibus. cur nos occupat rerum facies. (Agriculus.) 173
 206. Conveniens fecer & gener Regis. dissensu adven per diversa. feda de quibusdam Proceribus. (Hic! heu.) 174
 207. Secundo conveniens & dissensu. quid Regina profit. multa horrenda. Vega laudatur. Dux Alia. (U aliquanto.) ibid.
 210. Male conclusum inter Regis. de nova Conquitate. (Scripti ad vos.) 175
 211. Auctoris collocutionis super Castellis de dissensum Ferdandi Regis. multa Meralia. Laus Philippi. Dux Alia laudatur. (Mirabimini.) ibid.
 212. Quid Philippus. quid fonsere. auferunt Galli Claudiam a Principe Carolo. quam a dissonderunt. de arcium prefaltis. de nullo alic per Regiam in agro Matramen. (Tumidi.) 176
 213. Dissensu ex Hispania Ferdandus Rex. febricitula Philippum occupat. parantem est animo Philippus. quid fecerant auferunt. Laus Maritima. (De his qu.) ibid.
 216. Moritur Rex Philippus. proclamatur Auctoris. de forte humana. cum Philippi laudatur. (Eja agere.) 178
 217. Quid statum fecer. generi audita morte. de Gibraltar municipio cum Duce Salonia. de Regis regimine. quid procer. Valentinus ex audit & carceribus. (Diffult.) ibid.

INDEX EPISTOLARUM.

318. *Joanna Regina viua. quid de Antistiti vacanti-
bus. quid de Rege Fernando.* (Scio.) 179
319. *Significativa de statueram.* (Statueram) *ibid.*
320. *Quid respondens interrogata Regina. quid Pen-
sifer. quid Gallus pro Bononia. Prognostica de Bentivolis.*
(Ric. dostra.) 180
321. *In discrimine Gallus exercitus in agro Bononiensi.
de promissa Card. Aragoni.* (Ex orbe.) *ibid.*
322. *Quid Rex cum Anguvinis in Regno. de Regina.
de Principe. quid Proceres adversi Regi. de Casare. Pa-
pae effectus Bentivolis Bononiam recuperant.* (Vix bene.) 181
323. *Exhumat Regina mariti corpus. quomodo eatur
cum feretro. & qua.* (Nugis agitur.) *ibid.*

LIBER XX.

- EPIST. 328. *V*idetur frater Regina, suscitatum iri
aliquando Philippum, persuadet. in-
cipit (Ex duobus.) 184
329. *Dux Episcopi & se vocat auster Trinitatium.
inquit Regina drevli a loco tabido, de gravi peste.* (Ex
Triumviratus.) *ibid.*
331. *De dissiliis procerum Cognex & Gamboa in Ca-
ria. de se adventus Regu. de Rege Navarra & Comite
Lorini.* (Si forte.) *ibid.*
332. *Quomodo veritus Philippus corpus. dispersi fa-
miliarius. Quid praevis consilii. imitatio status.* (Silo-
moocum.) 185
333. *Luxerius inquisitor Cordubensis. Archiepiscopi
familiam taxat barbaei. quid ante pro eo.* (Quilis
creta.) *ibid.*
334. *Qualis sit Archiepiscopus Granatensis. quam ma-
lo sit contra talis vici modis quidquam adversi. de Luxe-
rio Tomelensis.* (Exput.) 186
335. *Quam gravi peste Curia arguitur. quid opera-
tur ante pro Granatensis. quid adversus a Regina.
quid ante advenit.* (Quinto nonat.) *ibid.*
336. *Descriptio morali de loco. modo & tempore mor-
tis Valentini Duci. de Peniculis. de Casare. de Consilia-
bili. de dote Naxera. de Rege Navarra & Lorina Comite.*
(Corollarium.) 187
337. *Movetur Regina. de perbreto aperto Philippi. abi-
sistatur. quid de fratribus cum Regina. quid de progres-
su.* (Archidox.) 188
340. *Simulantes Methyma Campi. Gemumhus subje-
ciuntur a Gallo. de galero Tolentini.* (Salutiferum.) 189
341. *Vide sapientissimum exercitum.* (Io Berna.) *ibid.*
342. *Soluit a Luxerii manibus affines Archiepiscopi.
Philosophica plaragum.* (Decanum.) 190
343. *De atre Segovia. de Penicillata. de Bononia &
Bentivolis. de magna Capitano. de Tolentini.* (Quae ad
Reverendissimum.) *ibid.*
344. *Archiepiscopi Granatensis mori & celebratis &
vita.* (Proh Deu.) *ibid.*
345. *Qualis sit aliquis rerum status. & de Ar-
chiepiscopo quodam.* (Quod Ulidex.) 191
346. *Rogatus a Duce Infanteri. das causas.
quae nequias a Curia discolor.* (Eidem vespere.) 192
350. *Quid consilii sit credidit. & de litere Regu.*
(Scribit. Comes.) 193
351. *Qua spem de adventu Regu. Regina effectus.
de fardesembus.* (Jam tranquilla.) *ibid.*
352. *De dissilio Regu ex Neapoli. cum Gallo Rege
convenerit. Pontifex ad Officium Iherosolim profectus.
profigatur in Africa Democritum profectus.* (Felix de
quam.) *ibid.*
353. *Quare Pontificem Rex non adierit. in Sorvona
Rex. quid de magno Capitano.* (A Rege.) 194
354. *Est in Iherosolim Hispani Rex. quid de Reformatione.
(Quam obdu.)* *ibid.*

355. *Proclonus Menti cum navibus naufragaret. de
hostiis austeri morte.* (Si rari.) *ibid.*
358. *Quid Imperator in conventu. de Margaria & Ca-
farea. ex Valentini Rex scribit. Taglarum ad Regem. qua
fanta.* (Quo proptio.) 195
359. *Si obitum gentiori Regina. Casar in Gallis. de
Gallitribus. de nequeis.* (Andito.) 196
363. *Convenerunt Rex & filia. pulchra congratulatio.
de Duce Naxera & Emanuele.* (Jumtandem.) 197
364. *Dicitur in Mahomet galerni Tolentini. tur tam
in Curia.* (Sciz sunt.) *ibid.*
365. *De atre Burgenfi. de discessu Andrea Casare
Oraverii.* (Vix domo.) 198
367. *De mutatis Curie.* (Quando crelos.) *ibid.*
368. *De adventu Regina Germana. de novena &
privigna.* (Ubi sedeamus.) *ibid.*
370. *Quid Luxerius super processibus. quid ceteri as-
quati.* (Sicrolacta.) 199
371. *Cedit Regi Dux Naxera.* (Solit.) *ibid.*
372. *Qua primi. afferantur Capitulari Germa-
nensi.* (Capitulari.) *ibid.*
373. *De Casare in Gallis. de Tonus in Africa. de
Sophia. de Flandria.* (Adverte.) *ibid.*

LIBER XXI.

- EPIST. 377. *D*e Casare & Gallo. qui Imperator sit
Galli & Veneti exercitus. Tricubitus
patriam vendidit Gallo. incipit (Pauca.) 201
381. *Casar a Pontifice Imperator electus appellatur.
quomodo Germanus succedat. de Septis. de Africa infestis-
simum Granatam.* (Moximmo.) 203
384. *Imperatorem Gurrutum. Treritum & Exer-
citus gnos amisse. de Gallo quodam.* (Casari.) 204
385. *Luxerius ut varium det de Processibus. accor-
sunt.* (Cardinalis.) *ibid.*
392. *Carmine descriptus hoc exordium de morte Duce
Medulanensis. Quid Marcho Plegi in praeferem curia.
quid Patru Gerisoma Regem.* (Sit qualis Fortuna.) 207
393. *Luxerius capitur. devotissimus deploratur. restat
Luxerii solvuntur. Rex ut ad Marchionem Plegii. capitur
in Africa Pagonum.* (Paulatim.) 208
402. *In Berna urbe Germania emissa inter fratres
de Conquistis Virginis. qui & nilemburgi.* (Ando luge-
more.) 212
404. *Petri Agularis Plegii Marchionis exercitus in
Curia praeferem. quid de Cordaba summi.* (Vidit.) *ibid.*
405. *Qua multa Rex in Marchionem Plegii praefectis
de Praetorem solatium.* (Moxtem.) 211
406. *Petrus Giron abducit vs Portugalliam Duce
Merlimo Saloma.* (Venimus.) *ibid.*
407. *Obfidetur a Manu Aralla. Nolla epidem
datur in praedon. Convenerunt Papa. Gallus & Hispani
Reges in Vinctis & Casar. Fausca.* (Portugalliae
Regem.) 214

LIBER XXII.

- EPIST. 408. *D*e Convium Cameracensi contra Va-
ntes & Thura. quid quisque petas
ab eis. incipit (Ex quodie.) 215
410. *Movetur Regina. aperta in Venetis adjuvant.
quasi Medulanensis aderit Veneti. de Camellano Hier-
curiano.* (Moxate.) *ibid.*
411. *Pari Venturam comburitur. Rome fulgur. A-
lexandrinus Cardinal. justus maritus. Regina dicitur
Tordisillas.* (Scilicet.) 216
412. *Cabanillas Valentini & Orator pro Alibino.
(Joancom.)* 217
413. *Afferuntur Cardinales Tolentini ad rem Oraverii
sem.* (Crepiantur.) *ibid.*
414. *Esturca*

INDEX EPISTOLARUM.

414. *Rapina cum Gallis, de Turcis, de Sophis, in Gallis Italiam, quid Anglus, Regina Germana plura peperit, de Casare.* (Jactum esse.) ibid.
415. *Alori Regis Anglia, Gallis in Venetis exercitus tripartista, quid Medolanensis, quid Casar, quid Turca.* (Vasiani.) 218
416. *Venetorum horrida strages.* (Majus ex bignio.) ibid.
417. *Orana expugnata, (Tabellarium.)* 219
418. *Qua Venetorum internecio, Papa & Casar sua recuperant, quod Gallo Regis periculum in pugna.* (Dico pridie Idum.) 220
419. *Humilis exortus Venetum, quae spes Venetorum, quid cum Gallo, Rex Hispania mundum sua recipit in Regno, Talarum ex Orana redus quare.* (Vid. e. riano.) ibid.
420. *Nuptia Angli Regis, quid Casar & Gallus, in Orana familiariter se traiecit Christiani & Afr. recuperantur a Venetis oppida Regni.* (Aperi.) 221
421. *Fides recuperat Florentia, quid Gallus & Hispanus Reges suos Florentiam.* (Nuper allatum.) 222
422. *Cur non circumveniat Casar & Gallus in Passu.* (Superioribus.) ibid.
423. *Reperant Venetis Padum, de Germanis quadam.* (Litteris.) ibid.
424. *Iterum in Venetis iter, capitur a Venetis Lignum oppidum, capitur & Mantua Moribus, Gallus liberat Medolanensis a caligabulo, quid civis, revertitur in Gallum Rex.* (Quod Veneti.) ibid.
425. *Mille moribus laborat Rex Gallus, Casar obsidet Padum, quid obsidi, quid perire.* (E. cutia.) 223
426. *De quadam beatitudo & ejus causa discordant concurrentes fratres, quid Rex & reliqui sentiant.* (Notum audi.) ibid.
427. *Solvitur obsides Patavina, Christiana intermisit de Turcis fide capitur, de misera Picentia, (Maximilianum.)* 224
428. *Legatus terra motus Constantinopoli, de Sophis, de Papa cum Alligens Episcopo, de legato & Gallis.* (Per tabellarium.) ibid.
429. *De Regina Joanna, de Polonia, de Turcia, de beatitudo.* (De externis.) ibid.
430. *De Regis debet ad fabricas Ecclesiarum Alpacorumsum.* (Joanoci.) 225
431. *Rex ad Africam, Capiturus Invenit Venetis in Pado, quid Venetis remanent, ante Rex Hispanus & Casar demas.* (Panacli.) ibid.

LIBER XXIII.

- EPIST. 434. *Q*ue fuit in universa, quid in pugna castra Mauri Gemes Alembra Gallogum, incipit (Accepi.) 226
435. *Delictoria Africa urbis Alger, Gallis Venetis recipit pro impio pro Casare, Comes Fidiolum moritur, de rebus Africanis.* (Alpici.) 227
436. *Iterum in Venetis, quid Veneti, quid Papa & Roma fecerit & capiam Europam, Dux Tormenensis in Venetis mittitur, Philofophica quadam, Monachum inter, Regina Anglia peritura, de his Venetorum.* (Tertio notum.) 228
437. *Rex Anglia profugiat.* (Fellestidit.) ibid.
438. *De conventibus & extortibus Aragonica.* (Dilatum.) 228
439. *Mori & vita Cardinalis, Legati Gallorum, de Gallis & Venetis, moritur Calarimus Cardinalis, Picentia & Tignorum captivatur.* (Georgius.) 229
440. *Opinio de Tripoli urbe in Africa & Ferro Nubia, Gallus exercitus dimittit, Pontifex exortus libera Guesum, Cardinalis Narbonensis capitur.* (Ex quo a nobis.) ibid.

441. *De investitura Regni, Oratores a Casare & Carolo Principe, Mercurius de Gismora Orator.* (Diverfus ad te.) ibid.
442. *Quid Ferraria Dux Miranda, Tripoli urbis in Africa expugnata, de Hispanorum fortitudine in expugnatio, (Superiores.)* 230
443. *Anatema in Ferraria Duam, & tenor Anatema, quid Gallus, quid Helvetia.* (Ab urbe.) 231
444. *De stralenta tyrannide in Africa in vacuore, quid Papa, quid Gallus, quid Helvetia, quid Hispania lancea tentum, de pyramide vultigolum, de savia quid exercetur in Africa.* (Peraclis.) 232
445. *Strages inaudita in insula Gervet, internecioque lachrymunda nullo persequens, Lani Garfia a Telere.* (Infelix.) ibid.
446. *Ratio, cur Auster novis magis quam veteribus natus nominibus, licet alias dicatur.* (Cui vetera.) 233

LIBER XXIV.

- EPIST. 447. *V*eneri Vicentiam recipiens, Veronam quatione, Papa in Bentivolis, Bononiam et Chiamoni, Cardinales a Papa sacerdoti, Casar & Gallus eis favent, Papa fore moritur, Chiamoni ad moris Bononi, Fabricius succurrit, quid populus, quid Galli, incipit (Veneti.) 235
448. *Miseranda descriptio de reliquis Gervetibus, Classis Italica proficiscitur a Rhodis, de strage Maurum in Bugia.* (Vatiz.) 236
449. *De hujus anni varia calamitate, quae spes de Afris, Moralia quadam, de Gallo, de Papa, de rerum eventu, de duce Ferraria, Horrida byemi, de pectus interitu, Trajettus in Africam.* (Ab Idibus.) ibid.
450. *De obsidione Mirandula de Papa, de Imola & Cardinalibus privandis, de Duce Urbini, de Papensi Cardinali & alia diversa.* (Ex Urbe.) 237
451. *Papa capis Mirandulam, Papa compungit Venetis, quid in hoc Casar, quid Gallus, Moritur Chiamoni Gallus Mediolani gubernator.* (Hiboliti.) 238
452. *Trivulcius sufficitur in locum gubernatoris Chiamoni, Convenerunt Mantuanum, quid proponat Casar, quid respondat Papa, quid conclusum.* (Chiamoni.) ibid.
453. *De Civitate & Conciliabulo, flant Gallorum castra oppellita Pontificis & Hispanis castris, quid velint alterna.* (Vix brece.) 239
454. *Quid Pontifex, quid Gallus, quid Hispanus, quid Fabricius Columna cum trecentis lanceis Hispanis, magna controversia.* (Vahquam.) ibid.
455. *Pontificis exercitus steritur a Trivulcio, Bononiam capis Trivulcius, Classis Hispana solvitur, quid agitur Gallus & Hispanus Reges, praesidia amittuntur Neapoli.* (Ubi primum.) 240
456. *Rex Trimeffensis Maurus subdit se Hispani Regi, de angelis & portente Trivulcio.* (Extrema.) 241
457. *Dux Urbini Papensem Cardinalem trahit, quid Papa Urbini parum, quid Cardinales, quid interfallit, quid Gallus, prognostico de Concilio & Conciliabulo.* (Alium.) 242
458. *Florentinus Gallus faves in Seneser, abissi Gallus & cur ibi.* (Claua dorm.) 243
459. *Curia congregatio Burgis ex universa Castellis, de locorum nomine in Curis habentia suffragia.* (Quid in conventu.) ibid.
460. *Quid de Conciliabularis, de monte Palchimo, oppido Florentinorum, de Gallo, Hispanis, Papa, Casare, Bononia.* (Nostrum iter.) ibid.
461. *De Abbate Abba homicida, de visibili natalis, de anno 2219, de re Belcastris, de Gallo & Hispano Regibus.* (A vobis nunciis.) 244

463. Quid Papa familiares eo laborante. quid Conciliabularii. quid Urbinas. (Adverte.) 245
 464. Papa revixit. quomodo se habuit cum Conciliabulariis & Florentinis & Pisano. quid Carolus. Sancti Crucis. quid suus Rex cum eo. (Altero.) ibid.
 465. Inauditus insolentis prodigium in agro Cremenensi. de fragro amine saxi delapsi ab aëre. (Prodigiis.) ibid.
 466. Prognosticon ex praesentibus diffidit. qua conver-
 satio inter Gallum & Hispanum Reges. quid Sotus. quid Anglus & alia multa. (Petit ex tanta.) 246
 467. Palla fuderit inter Hispanos & Venetos cum Pa-
 pa. quibus quisque malitibus agat. Regis exco. (Solci.) 247
 468. Quid Papis conciliabulum. quid Pontifex. quid
 Florentia. quibus conquestibus Papa imporet auxilium. &
 Gallo maleduc. (Pili qu.) ibid.
 469. Galii produnt innumerati. capione Gallo viatoris
 Hispani. Anglus cum Hispani. quid super hoc Gallus.
 quid Cardinalis S. Crucis cum Rege suo. (Tres advoca-
 tuor.) 248
 470. Privantur Cardinales honore & redditibus. Car-
 dinalis Cuscorum privatus moritur. quid Medolanum in
 Conciliabulario. quid Gallus in eos. de Cileto praecone ai
 Turca filio. (Sic commodis.) ibid.
 471. Qua Pontifex decet in Gallum. quomodo nos im-
 petat Gallus. qua. & qualia quantaque sint Aferum regu-
 lorum munera. (Quam aperta.) 249
 472. De temporum varietate. de Helvetis & Car-
 dinali Salomensi. (Quam vari.) 250

L I T T E R A XXXV.

- EPIST. 473. **A**perum latius in ripa fluminis Burge-
 nae. *per unum iugum de totum iugum pul-
 chra.* de Helvetiis multa. & quod sit Italia geminis. incipit
 (Proh! quam.) 251
 474. Suffragis Galli afficiunt Oratorem Helvetiorum.
 quid Helvetii. quid Medolanum. quid Hispani. quo die
 complant Hispanis cernu. (Eodem die.) ibid.
 475. Hispani contra Gallos. moritur Dux Terresensis.
 quid Conciliabularii. de Gallia. de Flandria. (Tabella-
 rium ex Italia.) 252
 476. Suis in Gallum. de Galli aperta cupiditate.
 qui Principes fuerint oblati Ecclesie. quid lucra pariat
 apparuit. Qui Reges ruunt in rebellione in Papam. (Es
 Regi tuo.) ibid.
 477. De abbatis Marmoteria & morte filii Galeatii ne-
 pois Ludovici. de suo Gallorum prognosticon. Helvetii ci-
 ves Mediolani. Dux de Nymphi. de Rege Gallo & Hispano.
 Nota. (Non memini.) 253
 478. Capite Basilio Ferraria oppidum. oblidetur Bo-
 nonia. quid Bentivoli. de vi Gallorum. quid Regina Fran-
 cia. filius oritur. statim moritur. (Non multu.) ibid.
 479. Amittitur Basilda. Rex Anglus Gallo infusus.
 quare Veneti non statorum promissi. quid Rex cum eo. Flan-
 dria. de morte repentina Comitis abili Castella. (Migni-
 tudo.) 254
 480. Suffragi invierit Reges Gallos & Hispani. Bo-
 nonia tormentis quatitur. Sanctissimus Cardinalis gallo
 precat. Labores Hispanorum sub duo. de Strigono Car-
 dinali. (Eadem hac hora.) ibid.
 481. Hispani solvant obsequium Bononia. Dux de No-
 mouri Bononiam intrat. de infelici Britia. qua datur in
 praedam. de Veneti. quid Theoderus Trevulcius in Gal-
 lum duces petulantem. (Conco.) 255
 482. Discedunt Maeri Tyrmesem. veniunt oratores
 ex Alger. Enni si parum Dux & Cardinalis. de mon-
 stre Ravenna. (Mauci.) ibid.
 483. Ravenna clades. (Nobilia.) 256
 484. Gallia plena luita. De crudelitate rusticorum.

- Turbatur Papa. de Hieronymo vici. quid Veneti. quid
 Gallo vateribus. (Quilibet.) 257
 485. Obsecrum traser. oratorum eratio ad Regem
 Galbum. exprobratio eratio. quid respondit Rex Gal-
 bus. rationes. quare obsequerit Helvetis stipendia. repetitis O-
 ratorum. minantur Regi Gallo. & erio consilia de corrigendo.
 Quare foveat Conciliabularii. responsum Regis. Orator
 Florentinus. (Tabellarium.) 258
 486. Veneti nobis amici. de Sedunensi irabente Helve-
 tici. qui fuerit Sedunensis. Britannii classis Galliam
 prebendam. quid sit Sotia. de Britania prerogativa. de
 Turcarum apparatu. Papa hortatur ad univsem. Orator
 Anglus petunt. de Gallorum impotentia. Magnus Ca-
 pitaneus ad Italiam. (Ab Urbe.) ibid.
 487. De Concilio Lateranensi. Opatio in Concilio per
 Regium Card. Oratibus. non armis agendum. Qui
 Reges delictis exprobrantur. Turcas fugat parrem. Fra-
 tres delat omnes. Nomen Turci Siccam. Minator Christiani-
 tati. Desideratur Magnus. Dilectus Magnus. Magu Lau-
 des. Infames qui manserit. (Dies optur.) 260
 488. Classis Anglica 90. navium. Inquis quomodo
 Baradila. nobilis Anglus & Regis affici infame. palla de
 drosione Gallia. quid cum Rege Navarra agatur. inter
 Ramnam & prunus hoc Rex. qui orator pro hoc Rege.
 Dux Alba Praetor. quo tendat Dux Alba. Gallo sequant
 Medolanum. Helvetis discedant contra Gallos. (Quinto
 Idus.) 261
 489. Gallo turbari in Italia torquent eam de ferere. Con-
 ciliabularii aufugerant. de vita & moribus Bentis oppidi
 de Piedrabita. (Superioribus ad te.) ibid.
 490. Gallorum fuga & strages. Tenet arcei. Gemma
 Lanternam quatu. iugum est. aufugiant & civis Me-
 dolanensis ob infamam postem actionem. damna patria ob
 factionarias. deplorenda depopulatio. de Navarra nego-
 tiatione. (Deluere.) 262
 491. Oratores ad Regem Navarra. Lira reportis de
 fudere cum Gallo. Sacendes Michael portavit literas. ca-
 pitra fuderunt cum Gallo. qua Regis pollicetur Gallus in
 primum. usque Burgos promittit Gallus Navarra. pro-
 testatio Regi Navarra. quid respondit Navarra Rex.
 moris Alba Dux exercitum. aufugit Regina cum filiis.
 (Ad Regem.) 263
 492. Dux Alba transiit. occurrunt Ramelesens. in
 planitiem Dux pradii. Ducis edictum de servandis bonis.
 Comes Lerini exsil praeceps. Viannensis ad Comitum ve-
 terum Dominum. aufugit Rex Navarra. protestatio ci-
 vium. protestatio de deditione. v. 111. Calend. Augusti tur-
 bem capit Dux. de Turci Selimfacbi animo. de afflu Sa-
 hunsfacbi parvula. curata patri voluuntatem in Consilium
 nepolim. Fraus Selimfacbi. pecunia datus filius pater. fugat
 parrem perfolus. capis imperium. fugat imperium. obtrant
 quareque assignant. (Audi quid.) ibid.
 493. De Curia Menzencibus. Regis hortatus. ne
 producant. qui Medolanum gubernent. valent Ducem
 civis. nos Germanos. Beniamin recuperavit Papa. Par-
 mam tuis & Placentiam. (Credito.) 264
 494. Collacrymatis de suis civibus. pejus est eis
 cum Helvetis quam cum Gallo. serviti favores Helve-
 tici. de Barbara Helvetorum natura. extorsiones in miseris
 civibus. quomodo rursus Helvetis sint. Omnia deinde. non
 aliter. sed ipsius tui causa malorum. qua permittit ex
 hac postea factum. Falcibus proverbium. (Proh!) 265
 495. Anglens Rex esse trapecti in Galliam. de amico
 Regis Anglia. oppidum Bajenam deseruerunt. moritur
 noster excoatus. ex Saugussa Rex aufugit nuncios mittit
 ad Ducem. ut discedat in Regem. Dux aut. obsequio litera-
 rum Rex discessit in Regem. Tudella & Stella non delantur.
 Ataja & S. Joannis de pade perini datus se. quae loca-
 verit in praesidio Dux. (Carolum.) ibid.

436. *Conquestus* *Frangiu* de *ablatu*. *Dux* *Ferraria* *Rama*. *amicus* *Papa* *contra* *Ducem* *Ferraria*. *auspicio* *Dux*. *Mediolanum* *conqueritur* de *suo* *Duce* *non* *dato* *se* *federat*. *quid* *Halvui* *contra* *Veneti*. *Hafla* *urbis* *in* *nostra* *manu*. *Salatia* *Marchie* *nostrum*. *convenit* *Manti-*
ca. *Barbari* *Principes* *Pacifici*. *deridit* *nos* *Barbari*. *car-*
casus *Lucanum*. (Hilpano.) 466

497. In Tulela deſiderio de deſidione. Zamoreuſi Episcopuſ capit, quare juſi voluerat tratuſum Rex Navarrae. Eadem occupatim à Gallis. Rex Navarrae communicat & quare. Raduarius Venetiaſ orator. Veneti ſcribunt Oracula ſua legatui. Episcopuſ Burgenſiſ obituſ in Urbe. moritur pauper, licet dives. Papa liberaliſ obituſ in Episcopuſ inhumandum. Comitibz Miſceci mori. incoſiderant Gallis Reſponſione. vult Papa Ducatuſ Ferrariaſ. Lani Papa Itali. (Pauca.) ibid.

428. Revocatur Gonsalvus Fernandes *Magnus*. Lexiam se recipit, census magni, nota mirum ejus laudam. Marechalhus Navarra ad Regem. v. c. n. nobiles ad Regem ad praestandum homagium. tres Galis Duces contra me. Perijonnes pyrati in Oceanum, de basiliac. (Superioribus.) 267

422. *Nefes sunt in S. Joann. de Bajona missum in i.*
Mones Rex nefes Anglos, ut ad nefes veniant. resciant
Britanni. Bajonam volunt. disfirmia propens, si Bajona
potuit. ut belli magister sibi consulat. Ruteniam Britanni
vastaverunt. in regne Granata predones multi, py-
rata Tertia ac Manri periculum defensionis convectorum.
Marchio villa Formose habet, no duellus valuerunt. de
Archiepiscopo Casar. arguitur. (Apuł me.) 163

109. Rex Portugallia faves Gallis. Lijcanus in Per-
joannem. Solusfacti forcia. Tudella & Stella deduxi fe.
Angli pervicaces. quid in Convocum Manum statum.
contra Florentinos, ut moneatur fatus. Præ oppidum da-
tur in pradam. ejusmodi Soderini à Florentia. Familia Me-
dices innotuitur. pr. p. fidem Præterea capti. (Non) 169

501. Federati Duce[m] dabunt Mediolan[um], de rebus
Ferraria. Regium & Mutina tollentur Duci. exercit[us]
Gallie contra nos. Delphin[us] Frater exercitus, ad Stella
arcis profectum littera. defecit Jacobus Valez, ante tempus
Fuga Marechalli. annu Comes Anglus ad Curiam, disces-
serunt Angli pervicacis, obitu Turce ducem, quicquid
promittat Selimachus. Gallus exercitus venit, defensionem
munit in Regno. Fossata Curialis ad Regem. Offensio
Fossata. Sequuntur Ponticus Curialis. (Mikrot.) ibid.

101. *Palatia praeior exercituum in Regno. Trucidatus*
Valdesius. Fusa stratagemata. Arx Taffalla deditur
excusationi Marshalli. iterum anspugis Marshallus
de casu Mongollos loci. Dolosus provocat Ducem. qui
Dux responderis. Manera iuricem sustant. Dux Al-
bus ducit. (Formidolosus)

101. Imperium Regis Angliæ adfuit, ut Catholice Regi parceret, frustra imperavit, quia discesserat. Mor-
Valdesi profuit. Aragonia dicitur ab Aragonis flumine
divulso Hispaniarum, quare non Lusitanus, Rex Portuga-
lia. (Dum Res.) 23

104. *Callidum Fonsica stratagemata. Fonsica providen-*
sia. Gello timurrunt, quid publicis Fonsica. Dux Alb-
negas, se fuisse monitum, sed defectu ciborum propter-
Stella, rex deditur. Cepula dulcis Calabrum. Cepula capi-
tur, dux confidit in Arimena. (Deticiuli.)

(21). Obsequio Pempelenensi, copia obsequium, hosti
soli terminum, nostri non. in magno discrimine res
auxilia petuntur. Ducis Calabriae laudis. Gallis non igno
scus miserie. quid adstruere Capula? Igne Alquitran
regiam confundere. qua perna lacrimis commissa. Pater Ca
pula jugulatur. aggressio agri Jactica. Valdebrutum villi
praedarum facientes facinus. novum stragema. flernus
li Galli consilio. trucidati mox ex parte. (Pera. ibi)

306. *Rejeksi Galli* in *nostris*, *preempti* 30. *Galli*, 79-80-
pi. *Lepus* cum male tractatus *Galli*, quoque *nostris* *S. Sebastiano*, *disturbantur* *Galli* in *S. Sebastiano*, *fugiant* *Galli*, *Borboni* *Dux* in *periculo*. (Causores.) 273

107. Nuncius ab obsequiis, vetans provocations hostium, bona spirabat. Dux Najara prae se, quare Najara fuerit felicitum, copia Duci Najara, apparatus ex Castra. Salazaris fessat hostes, obsequi ubi facimus hostes, primum Salazaris, visis abgando castra hostium Dux. (Hodie qui.)

108. Regn. Joann. & Pallica colloquia. Regn. Joann. propositis & populiis. respondit Pallica. cruda verba ut afflicti. quomodo veniri in auxilium. quid sitis Pallica. laus Hispanorum. lapsis voco. saterium suum capturam Pallica. vera laus Hispanorum. alia laus & patetis. alia laus & sequentia. comissis. probatio fortitudinis. conclusio. sermonis traduntur ad mures. (Audit gratum.)

509. *Arcu Stella dedita. Regis Granata ac Procerum fruges, commendatitia Alvari Gomezii, iam Alvari Gomezii. plaraque urbi latera patenti.* (Stella,) ibid

§ 10. Tribus dubus Pompeiis quatitur in tormentis, munitione de defensoribus, specialium admonitorio, derisorio nostrorum in Gallos, quod sui responsam specialibus, trucidantur, quod scalas adscenderant, quid in castra residerint dejecti, deservit oppugnationi, Navarii discedunt, nequam Germani qua sui fecerunt. (Magna.) 27

111. *Incolum capisillas, decipit rodiorum, quid sperant exules. Periculum nostrorum à civibus, de civium cecitate, quid diu jocerit & auxpulerit hostes, fugiunt hostes, varia consilia de morando. (Ridiculum.)* ibi

112. Mentani venimus ad fugientes. Germanorum
fruges in membris. tormenta capta sunt. defidia Pratorii
evaserunt multi. Centurio Deia Maria. Galli non potuerunt
succurrere afflicti. Borbonus ipse rediit alia parte
Novarra iam Castellana. (Nocius.) 27

113. *Radix Foeniculi ad Curiam. Dux Alba permanens*
prorex Navarra *Damascenorum praefectus & Marchio ap-*
pellatur. de Conestabulis & Emmerentiana. quid uterque
allegat. quomodo conclusum; Dux Najara ad Curiam
qua tormenta Gallica. (Frequenter.)

LIBR. XXVI.

FRUIT. 914. **F** *Ordo Imperatoris & aliorum. Du-*
Medellinus suo populo. Papa dat munus-
ra Duci, quare amicitiam Ducem, Fuit Duci Papa, im-
itationes magna. Incipit (Sic vivitur.) 27

§ 19. Signa futura probantur in Carolo duodecimo nostro Principe. quid de Principe futurum sentiantur. Principio mira datus. temperantia redarguit intemperantis. de gravitate. perfella omnia à natura. quid speretur ab educatione. (QUIZ ANNO.)

¶ 16. *Qua fit exemplo Regina Johanna summa felicitas, qua nihil curat de Regno, descriptio Turdasilensis Pater ad filium. qua fit Regum regio. Consequuntur qui videntur de vita Regum, Saturnus possidenda, de opibus curae nullae, de magis fr. qua fit vita tranquilla, qua se precocia Potentum. Helvetici à Ducem Mediolani dantur. Apendice, qui gubernantur Ducem Mediolani. (Historia*

117. *Mors Julii Papa. quæ acquisiverit Ecclesia, Por-
mam & Placentiam. quid dat Ecclesia, & quare. de ses-
sione S. Petri. quantum vixerit. quæ sit covenantis. quæ
die mortuus. schismatici ubi sit. Transiit cum Hadriano
quid se responderit. Rex Hispania agratus. laici Ju-
li in spem animarum Ecclesiam. de viis & honesta-
tibus. (Methuen.)*

§ 11. *Lawi Regine Gallica. Oratores Regine Gallie.*
Habet eharas Hüllanar, licet non licet dare, una cu

mata Lipucensiu data. Germani perierunt. bene mania nostra praesidia. paratur exercitus Gallorum. Trivulcius magna molitur. Dux Guimaraensis peruenit exorem. de Don Petro Grece. quid arguit pro Ducatu Sidenis. (Ad Regem.) ibid.

112. Leo X. Papa annum XXXVIII. de afflictibus Cardinalium. Ignis febri laborat Rex Hisp. essum Medorata Rex. residuatur. plerumque laboratur. copia Anglorum contra Gallos. Molitur est Papa. de moribus Papa. quando in conclauum. Rex Hispan. liber à febri. (Martii.) 113

110. Papa dicitur Leo X. Leonum tempora turbulenta. de Lanterna castello. laboratur egestas magna. laus Cusentini confirmata. Trivulcius prudentia patria nociva. de Sephus & Selmsbach. persequitur Tyrannus propinquos. Veneti conveniunt cum Gallo. magna proponunt Veneti. (Ab Urbe.) 111

111. Tres curiores habemus. Papa misit. Papa potens. dicitur Emaris. adiuvare in Gallum Anglus. compositio Trivulcius cum Caslere. de venditis Principibus. quintana ad Casarem. quid suscipitur. Turci obsident castellum S. Petri. inquietus Turearum Princeps. (Recentes.) 112

112. Turca in Asiam relictis filio gubernatore. Selmsbachus stringitur. ad Rhodios committitur. de Rhodo magistro. Classis Gallica deserta. magna Genuasium perturbatio. Laus Hispan. vocatur. gens Adornia ejicitur. de potentia & lapsu Genua. (Senatus.) ibid.

113. De miranda Gallorum frage ad Novarium. qui Gallorum dux. Mediolanum sustinet. obfidi in Castello succurritur. Helvetii accurrunt. Novarium ingreditur. Novaria concitatur. Consulatus Trivulcius. Transalpia jactantia. Helvetiorum invitatio. recusant pugnam Gallo. Excitant ad Gallos Helvetii. trucidant Germanos. frages Gallorum. (Parviano.) 114

114. De Duce Sassulchi. joculariter Suffulchus. Praeter Suffulchensium Praeter. aries Gallo contra Anglum. de praedictis. de asylorum libertate. latrones suspensi. asyla franchiam vocant. fugaverunt viros Helvetii. Verella ex Taurinum militum. Hostiam capitur. (Si memores.) 115

115. Postaria Marchioni Grana deditur. Albanus Venetorum Dux Veronam obsidet. Papa Cardinales. à Turcis ejicitur resistunt in pristinum gradum. qui Cardinales ob irati. Consilio Cardinalium. petunt irati veniam. Dux Eregentia in Africam cum magna manu. Anglus in Morim obsidet Ternanum. Anglorum plaustera perdit. stringitur Ternana. (Ex Italia.) ibid.

116. Rationibus contra Polonium. Dux Mediolani laborat febri. collachymatur auctor super Mediolanum. circumvolutus. non exiit vastans. exemplo Gothorum timor. hinc inde disturbantur fossae. Caesar in Anglorum castris. Mutantur castra. quid Rex Gallo. proferuntur Gallo ad Casarem. Duxes & vexilla capivimus. (Scythias.) 117

117. Capivimus qualitates & numeros. deditur Ternanum. qua Anglorum copia. Casarii sunt lepra ad Regem. Helvetii petunt Devinionem. tremis tota Gallia. Senus in Angliam. Steti manito ad forum. quid Anglus responderis foris. laus Regina Anglia. Regina oratio ad proceres. in Scitum Angli. trucidatur Senus & sui omnes. non reperitur Rex peremptus. (Habemus.) 118

118. Hispani contra Venetas. munimenta Patavina. vastatio agri Patavini. cauda desunt Hispanis. Venetorum prudentia. Helvetii super Devinionem. quid petant Helvetii. fraudas Helvetios Pallia. Ternana firmatur. Ternanum deditur. qua merces Ternanenses redemerunt se. Delphinus Praeter exercitus. Caesar adfuit. in Turcha Rex Ungarus. In Urbe signa laetiae. (Proh tempora!) ibid.

119. Stragis classis Steti Regi. Hispania Principi subditur. Rotens insulatus iterum. qui Cardinales evelli.

Veneti solum timent Patavium. mutata omnia in Rege. qua obstant. ne convalescat. quoniam sit Rex. (Noo cessat.) 120

120. Qua Duci Mediolani societas. defectus Mediolani assilarius. pacta qua petunt Helvetii. inter partum & nepotem Tarcus qua colloquia. Joannes Carthus orator laudatur. Teletomas ager fortunatus. (Vates egrediunt.) 121

121. De testiculis tauri. cur Rex quaerere habere filios. inter socram & generum iracundia. quid atque arguit. facile discordant Reges. ad Carionzillam Rex. duras balius Regi. (Audistite.) ibid.

122. De rebus Indus. sed praecipue de flumine Maragnoni latitudine. Linguarum. quadrapulum & volucrum varietas. nomina regionum de Maragnoni flumine. reguli Chiacores. in aquibus fluvium. arctus polus. aurum & pretiosissimi uniones. varietas terrarum. temperies immensa. nives alibis. cur aliquando calor. una colonia. Heyda. Nicussus. Jo. Coffa. tres duces periere. (Petit.) 123

123. Pacta Gallo cum Anglo. rediit Anglus. Gallo humilitas est vulpina. misit 7. Episcopos ad Leonem. miserunt & reliqui. datur Gurfensi galerus. praefectus Venetorum. Gallum Himalam Veneti dissertat. cum Casare Veneti. Nota de Venetiis. providentia Venetorum. Dux Mediolani expulsiatur. Turchus ubi in Italia. Superas (sunt majores ferocia. (Ex vatiis.) 124

124. Livianus Dux Venetorum. Rejiciat Livianum à nostris. qua oppida dedantur nostris. Livianum includitur Patavii. tormenta jactantur Venetiis. loca data in pradam. aurata palatia exornant. exclamatio in favos exaltaret. de Zofusiu dentis. sternitur Livianus. de Marco Antonio Columa. (Inter Hispanorum.) ibid.

LIBER XXVII.

EPIT. 125. Papa facit à Duce Oratore. Quia dicat Papa. Parisius Papa. qui vellet assuetudinem cum Rege Hispaniarum. incipit (Hiliter.) 126

126. Quater mille Turca fratri. Deportent Mediolani. Mesa orator in Galliam. (Accipe.) 127

127. Emmanuel capitur. Rationes Regi Hispaniarum de pace optata. petiit Gallum pacem. sunt induciae à mihi. (Memores.) ibid.

128. Qua dixeris Anglus contra socram. qua causa Regem moverant. Saphicus coegit Regem. (Joannem Hassilem.) 129

129. Mori Almazani. de piratis Mauris. Veneti nolunt pacem. Anglus petit impiaris ferocis cum Carolo V. (Aprilis.) ibid.

130. De rebus Dariis. Balboa usque imperip. de mari Australi. Milia bellorum. Papa Pandulfus odit. Sponso Carolo V. nullo Gallo. Tarcus implicat cum Sophio. (Ab orbe.) 131

131. Coegit Selmsbachus patrem. tres fratres & propinquos perire. Gallum nobis & mortem sui accelerabit. (Quanti sit.) 132

132. Qua sit Regi Hispaniarum. Adagium de nuptiis Gallo. Turc alius paria nocuit. (Tellet.) ibid.

133. Aufugit Prorex. Jactantia Turci de Sophio. Infractio concorum. Quadraginta milia trucidata mano corum. Contum quadraginta milia hominum amittit Turcus. Metus Rhodiorum. (Audibellorum.) 134

134. Jactet ludo Gallus Cui se junxit Anglus excusant. (De Christianis.) ibid.

135. Heretici Bœoni contra suum Regem tercio certant. Dariis prope agnoscitur. (Evatiis.) 136

INDEX EPISTOLARUM

LIBER XXVIII.

- EPIST. 546. **M**ortuus Rex Gallus, & quando, quid ejus successit. adagium de Gallo, de Turci incertum, quomodo dissolvant. incipit (Audi.) 100
547. Ulmus dicitur Rex. Papa vult Parmam, &c. de Helvetiorum calumnia. adagium de Rota Fortuna. Indubium fortuna; quod feror Angli Regis nuperis famula. Atres Regum inter se. De Orbe Novo & Insula duo universi. (De antiquo.) ibid.
548. De Censu quid agitur. sententia: ut sacra Dominici & Franciscani de Conceptione B. Virginis. (Locum.) 101
549. De variis Italia constitutibus autem. Veneti ut Gallus transierit, instant. (Neque.) 102
550. Consolatoria de morte Comitis Tendilla. de Regis repentinis casu in lecto, quomodo facti adiutus, cum jam esset. (Patrem.) ibid.
551. Augustus mensis gela. de libello missi ad Papam. de Orbe Novo. signa, quod Papam fraudet. Mala diversa. (Audi quom.) 103
552. De statu Regis Hiss. in Calatayuta, contra Precarium privilegia. de capiti Lurcanum navibus. Transitus Regis Galliarum per angustias Alpium. Caput Profperi Columna. (Reprochino.) ibid.
553. Confusio Helvetiorum in diversa tendentium pest capium. (Pauca.) 104
554. De varia faderationum consiliatio, quid esset. ante. ubi Dux, pro quo pugnavit esse, sit inclusit. & Rex Gallus profens. Helveti discordes. Gemma contraria. (Sunt bonum.) 105
555. Dux Geldria Germanorum Prator cum Gallo remittitur. cum Trivulzio ad Mediolani portas Petrus Navarra incurritur. (A fluctuante.) ibid.
556. De crudeli pugna Hericum Poema quoddam. repentinis afflicta Maritima depulsum ex tempore. Quis fructus effusius sanguinis. quid militatus contra insulas. huc est crudelis illa pugna prope Mediolanum. que causa trahat precipites Helveti. Helvetiorum mandata audacia. (Proboscias.) 106
557. Continuante narrationis de pugna Gallorum contra Helvetios. Solus Rex fuit causa victorie. (Prope.) 107
558. Vinctus causa is Euitragum Rex. quomodo pro Justitia exercenda confregit Precarium privilegia. Dux auspicat Galles. Qui Dux nascant consilii. Fractus animo Dux obsequi. perit Libanus. quid cum peremerit. (Rex delict.) 108
559. Regis detinet ratio. quare eligatur Placentia. (Matritum.) ibid.
560. De morte ac vita Consili Fernandi magni Capitanei. Laus ejus magna qua morte. Medici nocuerunt. legit Papa libellum de Orbe novo. multa de aere Darimus jam salubri. (Vasibi.) 109
561. Fuit Rex locum mutationem profuturam. inde ex Placentia per villas. venit Adrianus Lrvana Decantat anaxi ad Principe Carolo. abhorret ad testis Rex. Dotes Adriani erant. qui sit Dux Bavaria. potuit stemmata Darimenses. qua stemmata data sint. (Per illustre.) ibid.
564. Papa Bononia suscepit Gallum Regem. Anglus & noster conveniunt contra Gallum. de apparatu Selim-fachi Turca. quid dicit super habenda Roma & emulibus Christianis. brevis dicit Regis diis. (Quae habeantur ex Italia.) 111
565. De Adriano Principi oratore cum Rege. de pacis nomine Caroli pueri. Laus Adriani. pallia cum Rege de Carolo. Magistratus unius. Promissa Regis. Laus orator. Laus Principi pueri. (Scripti ad te.) ibid.

LIBER XXIX.

- EPIST. 566. **C**atholicus Regis obitus & vita. Laus Caroli. incipit (Occasio.) 113
567. Quia pampa sumus Cardus & Granata recuperis. Dem Petrus Giren movet bellum. Penseca in eum. (Scripti.) ibid.
568. Quod Regem velut appellare Principem absentem, variis dicit sententias. (Caroli.) 114
569. De Principi disibit. de Adriano, Cardinali. de repulsa Venerioris ad Brinxia cum Gallo. De Gallo Regis apparatu. (Primitias.) 115
570. Gallus capis Principi nuncios & scindis itiora. Rex Navarra extitum. S. Jehannu oppidum deducit. Mira de Hispania. Qui capis cum Marschallo. S. Jehannu obsequi solvit. (Rego coactum.) ibid.
571. Quid Caesar Mediolani. quid Gallo de suburbis combustis. de reditu Caesaris. quid Helveti deceret de Papa natura & meritis. de morte Regis Ungaria. de promissis Principi. Dux Navarra sit Prator. Musium est Papa. de Barbarea. (Apilis.) 116
572. Princeps sit Rex. de funere falso Regi avo. de pampa Hephastium. de Casare. de Gallo. de Anglo. de Venetiis. (Czlaris est.) 117
573. Domalio exieritibus, si Rex venerit. de fratre gubernatore. De Genuisibus Carthaginem concitanti-bus. (Niproperaveritis.) ibid.
574. Marilianus sit Episcopus. de Barbarea. de Duce de Vera. (Audiam.) 118
575. De periculis in instruuntur milites. de insubstantia erga mania quorundam. quid fecerit Faldolatum. quid alii. (Nunc.) ibid.
576. De Xente recitans Principi. Genuisibus traduntur in carceres ob concessum Carthaginem. de festu Turcarum captu. Laus Arianis Orator. Laus Morta. Laus Alonsi Mauricii. de Berenguello & susti. (Disserit ad-ventus.) 119
577. De pugna & morte Soldani de Turci casti. de pacis cum Gallo. per Dn. de Xente & magnum Camellarium. de Leone & Julio Perisicibus. Ipolitus Dux Urbis. de Julio Papa. (Tabellarium.) ibid.
578. Quia mori Soldani. quid illius exercitum reliquia. quid Turci dicat de Christianis. Rationes quare pueri, se facile debellaturum Christianis. non serviantur mandata Christi. Nota, Christiane. (Assummo.) 120
579. Quo genere Barbarea. qui ausugit ad Solim-facho. littera Magni Turci ad Rhodium magistrum. littera Turca & Soldani. quid Turci contra Christianos. (Barbaroxa.) ibid.
580. De Casare. de Papa. de Rege. quomodo Turci in Soldanum. de pacis Sephis & Soldani dilatu. Laus Hispanorum. Laus Regis. (Ab Urbe.) 121

LIBER XXX.

- EPIST. 581. **S**ublati splendidi petis Antor resiliunt. & Herica sunt mixta Carmina de morte fratris. incipit (Adrianus.) 122
582. Est apud Regem Casar. quid ei suadeat. quid nutrioris. amissa est Verona. Laus Regis Caroli. (Ex Flandria.) ibid.
583. Novus Soldani. quomodo prius Mammetlichi fugaverant Turcas. de proditiis contra Soldanum. (Tabellarios.) 123
584. De Villafrades. & injuria Senatui Valdeletano illata ad Urvenia Comiti familia. (Pergit.) ibid.
585. Veniam impetrant Genuis de Carthaginis consensu. Insuperum naufragium. Moralia. (De Urbis-nate.) 124
586. De Fortuna Iulii. Leo Maximus auxilia implorat

ras aliqua in Castellum habetent. De Cardinali Senensi
nuncios, qui Roma capitur cum complicibus. (Quo pal-
pabilius.) ibid.

587. Admiratio hic multa narratur de mundi lo-
dibus, quid Julius Lani reliquerit. Causa admiratio-
nis. Castellum Laniensis perierat. Magna potentia in
exiguam. (Ad egeriam.) 335

588. Multa de urbe, Urbinate, electo & ejelle.
de prada subacta Laveris. Ludovicus Fortuna. separata
ad pagana. non aucti sunt Papales confingere. (Cibetot
habet.) ibid.

589. Quot cruciatibus affigatur Papa. vulneratur
Laveris. Mandatum episcopi exivit & dissipatur.
Urbinas ejellus in viandam contra Montemarchionem
eandem exercet crudelitatem. Ignoscitur tantum facinoris
& mulatibus. (Pontifex.) 336

590. Parat adveniens Regi. quem Aragoni & La-
tani vident Regem appellare. de Magno Cancellario.
de dantillariis, ab Urbinate. tributum exigitur à Pe-
rusino. Hispaniam audacia. de inertia Papalem. (A
Belgis.) ibid.

591. De vindicta Villosada iustitia ministri susce-
perunt ignominiam. de presidente Valladolidano. Regna Por-
tugalia obit. de nates reliquit. (Quanti.) 337

592. Dux Urbinas effusus in Papam. Hesa vivit in
in pradam. Urbina ejellus anfractus nuncios. (Ad
somnia.) 338

593. De strage Hollandia. de aribus Galli contra Re-
gem. de Sicilia generalibus motibus. (Spec. est.) ibid.

594. De Ugone & Senatu Inquisitorius interficiendis
populi tumultus. quomodo evaserunt utrique. crudelia
sententia. de moribus Xaverii. variationum auctor. (Par-
ticularius.) 339

595. Prorex Ugo Ad Hispania Urbinate. defertur Ur-
binatens Hispania, sed jure. quia promissi steterant. (Ad
procatu.) ibid.

596. De conventu Cleri contra decimam postulatam.
Cardinali XXXI. creati. vendit galvus Papa. Fran-
ciscani Rhodi degenierant in proditores. (Intelligere cu-
patis.) 340

597. Rex in mari. Cardinali gubernatur & Senatus
Ardens expectabatur. (Tabellarius.) ibid.

598. Cardinali gubernatur agrata graviter. Regem
optat. (Cardinali.) ibid.

599. Las si appulas Rex. de Regi & forori constan-
tissimi in tempestate. (Regem.) 341

600. Petrus Natus & Episcopus Asturicensis palatior
à Caria. (Novam.) ibid.

601. De amalibus Asturn. Casus tristis de nave Re-
gis exissa. Camestabili manifestancia. (A Rege.) ibid.

602. Mulo succedit in Africa. Ambarbus Tremo-
nium debellavit Regem. (Intelligimus.) 342

603. De Regi advenit. de Aragonum constantia.
(Uno contextu.) ibid.

604. Urbina demum redit exul Maniam. comparatio-
nei admiratio. quid auctor erat in ipheronia. de Bar-
barum altero castello contra nos. (Ioter Fortune.) 343

605. De Selmofaci habundantia. de animo & verbor.
Cremor milites in Ambarbam. Galli orator petit Na-
taram. quam audacter Aragoni negarent mandata
Regi. (Capti.) ibid.

LIBER XXXI.

Epist. 606. De apparatus Turcarum in Valima.
De Galle. Casars. Anglo. Ungaro
& Portugali ad resistendum. Decima negatur Papa. de
Cardinali Ximenes. de Lacerata Vargas isofanario. de
repiu in Barbarofam. incipit (Ab Urbe.) 344

607. Rex Turcarum potentior effectus infuscit. no-

vum Soldanum & scitantes malis more carnisu. (Ca-
stella.) ibid.

608. Rex creatur in Curia. de Mota. de Dey Carfia.
Mira laus Regi. de Bulgarem alfidio abendi ex Hispania.
studium cramentum implendit. Laus Regi denot. de
suis alitur. (Regem.) 345

609. De tormento sanguinario. deque hostilidie
Regi. Videre Regem pulchrum fuit. Nondum. quid.
(Postexalla.) ibid.

610. De mensuris apud Berdelum in Bergomensi agro
visis. ut scribitur. (Natur.) 346

611. De culicibus cum longis tibis de quibus videtur
Hispani vaticinari. de pauce inextinguibili. (Iton. To-
trastichon.) ibid.

612. Germana vidua adducitur à Rege. de Oriola
revocanda. de Turcarum apparatu bellicis. (Germa-
nam.) 347

613. Hispani loquuntur Rex. qui propter. Xaveri &
Rever inimit. qui jurgia inter eos. Nox contra Dm. de
Chenres adlegim. (Rem audite.) ibid.

614. De Catharina Regia abducta & voluta ad
matrem. quid mater egerit filia privata. Libertus Proce-
rum in dicendo. de Cancellario. de familiarium voraci-
tate. quid Turci de Christianis dicat. (Catharinam.) 348

615. Isanus abducitur. & Monf. de Buire sub lona-
ruis fuit cum eo. de Capri versuta. Adlegim depara-
tum. (Pedem.) ibid.

616. Revocatio Oriola. de Scandaro Mauro & nostris
in Africa. de quinque annis Principum fadere contra
Turcas vsis apparatu. quando natus filius Galli Regi. (Per-
namus.) 349

617. Pompea Casaragustana in suscepit Regi &
Leonora. qua descendebat Portugali. Laus Leonora
infansu. Adlegim de Principatu in Curia Veneta. Re-
volbarus obducitur. (Ea qua.) 350

618. De oratione habita in hic. quid respondit Ar-
chiepiscopus Casaragustanus Curiam nuntius. (Pridic-
quam.) ibid.

619. De decessu Infantis. de quante minorum Xerxes
sum. de avartus Cancellarii. Deploratio in Castellano.
(Ab Oceano.) 351

620. De morbo Cancellarii. quantum expedit In-
quisitum. quod non surgat. de venditione Leonora Por-
tugalla. (Vix è manibus.) ibid.

621. Appellus est Isanus. de varietate postulatorem
in Curia. quid Egidius Cardinal. legatus Regi suadet
& monetur. de Tragico Ambarba exim. (Illustrissim-
mus.) ibid.

622. Mors Cancellarii. Ejusdem vita. quot Ducato-
rum misert in Flandiam. Unde pecunia tibi habuerit.
Gellachrymaris Regi devotus à suis. (Primus.) 352

623. Leonora est jam Regina Portugalla. Regis fa-
cilitas in dando. Regem ipsum expilant. Multitudo min-
um raptata. (Jam rei.) ibid.

624. Profigit Manuorum & ingeni prada per Mar-
thinem Comarensem. de Aragonum inobsequantia erga
Regem super Justitia. de Parafano Ribera pratoris. Ada-
gium de pecunia. de cavillationibus. Concio Mota. de
Procerum stulticia. (Tuad nos.) 353

625. Fama fallax de Selymo. de novo filii Ludovici
Borromei Comit. quid Laveris in Trevisum fau-
tem homicide. Xerxes laborat pressore sanguinis. popu-
lus per Garcium excitatur. Inobsequantia erga Regem.
(Turcicum.) 354

626. Oratoris Comensis. Ugonis Menenda praefecti
classi concio & villoria curia multitudinum. de ingenti
Hispanum naufragio. Facio Turca peris à Porj. ut
alibi belligeret. (Novot.) ibid.

627. Designatur Orator ad Turcam. invitatur au-

INDEX EPISTOLARUM.

109 ad id. venit is id ob famulam. *Avantia* querunt.
dam. Eji latus malum, non extra. quantum valeant
anti. de citatione Capisidii ad hastitudinem. (Audito.) 146
618. *Ubi sit Sclavachus*, ubi pater ejus obit. de Ber-
gonis Episcopo. Sponsa Caroli V. obit. Autor nil peti à
Papam munificentia oblata. (Ab exterois.) ibid.
619. *Vestire Hungariam Turca sub dissimulatione*
pacis. de deprehensio magis de sagis combustis. de classe in
Insulis armatum. de successore magni Cancellarii. (Chri-
stiani.) 157
620. *It in Peringalliam Leonora Regina*. Adagium
de imagine tenore. Supplicatio Castellanonum contra Bel-
gos. de instanti novo Cancellarii adventu. (Egregia oym-
pha Leonora.) ibid.
631. De dilatione curiarum. de Justitia neglata. de
Capro & collegi ejus. (Raras mitti.) 148
632. De obitu & funerali pompa J. Trivulsi. For-
dus illius inter Gallum & Anglum. de auxilio Galli
contra Turcas. aurius loco alius legatur ad Turcam.
Comparatio Capri cum peneratore. de classe Hispania.
(De J. Jacobo Trivulsi.) ibid.

LIBER XXXII

EPIST. 633. *De hastitudine Regis in Curia*. Consul-
tatio super Navarra à Gallis pre-
tiam. de casu Regis in Curia. de Sclavach. de Fr. Chi-
pogano. de Germania vidua regina. incipit (Catholi-
cus.) 152
634. De rebus ab Indis vicinioribus. & primum
Rex illas videat, repetitur. de Aragonis Curia. Fama
de obitu Casaris. de Ugone Moncada. (Ab 1818.) 150
635. *Insistat legatus de classe*. Obitu Aragonis Car-
dinalis. de piliis vestibus. de pompa funerali Casaris. Nil
successore qui velint. de Laurentio Medice agro. (Fe-
bruario.) ibid.
636. *Durachensis ad Urbem legatus*, no classis para-
ta mittitur, efflagrat. de Martino Sponsa. unde Ca-
saris mori. (Dass habui.) 151
637. *Quid reperitur in Casaris gazophylacio*. de au-
ro valore. (Audito gratulatio.) ibid.
638. *De solennis pompa funerali Trivulsi*. Ejus epis-
tola. Germana Regina mibi Marchioni Brandenburg.
(Dixi.) 152
639. De variis artibus quæstis ad pecuniarum emen-
tationem. (Vorago.) ibid.
640. *Spei Caroli ex conventu Elektorum*. De conventu
nostrorum in Gallia super Navarra. *Laut Magni Cau-
cellarii*. (In Francfordia.) 153
641. *Quid inquit Lausa orator*. de Turca quomodo
traditus fuerit. Descriptio magni Turca, comparatio Pe-
rihassani & Capri. de moribus Sclavachi. (A Sclavacha.) ibid.
642. *Proffer Columna ad Regem*. de Vesta Duci Albe
restituta. Pirata Regi insistenti percurritur & literalis
loca visitant. de Cleri conventu contra decimam. (Pro-
ffer Columna.) 154
643. *Eji electus Imperator Rex*. de illius genio & in-
genio multa. Littera Elektorum & nomina. de Classi &
milibus. (Fausit feliciterque.) ibid.
644. *Derisum Laletanorum de futuris Curis*. (Quid
agatur.) 155
645. De gravibus exactionibus à viatoribus defensis.
de variis & oppositis assiduis Bulgarum & Laletanorum.
(Non magis.) ibid.
646. De magnis & parvis lapsis multa. quantum ex-
cipient & corrodant Regem. (A Castellani.) 156
647. De classe vela denie sub Moncada. de acerbis
Caprensis Comitis conquestibus. (Est classis.) ibid.

648. *Regem Rex fugit*. invitatatur à Com. Palatino ad
Imperiales coronam. Quam magni animi sit Rex &
gravis. de Valentini. de miseranda prada. (Pelle.) 157
649. De calamitosa ejusque pugnarum indicium.
de Francisco Garano. & ante Valentiam. (Ex Astra orbe
Tabraca.) ibid.
650. De Orbe novo & Cortesio. de denis ingentibus ad
Regem missis. (Scripti aliaz.) 158
651. De Valentini multa. (Per horridas.) ibid.
652. *Quid Cardinalis petat à Valentini*. (Derisive
sem.) ibid.
653. De consensibus per Martiam. de Urbino & Seno-
galia Ecclesia incorporati. de Leone X. de Comite Hi-
eronymo & Francisco. de Laletana Regem male tra-
llante. (Tuo condiscipulo.) 152
654. *Dydis Rex*. quid de Valentini. quid de Im-
perio. Lami Castella. (Licet.) ibid.
655. De novo Magni Cancellarii & Meriano proba-
tionis. de Capro ejusque sequacibus. Lami Regis. (Tun
impetio.) 160

LIBER XXXIII.

EPIST. 656. *De recessu maris Valentia*. de prognosti-
cans evitate. inflexus populus Valen-
tini. non parent magistratibus. incipit (Meas vos.) 161
657. *Quid autem allegat Valentini turbati*, quid
Rexius deferat. (Ex illerda.) ibid.
658. *Quid Cardenalis egerit cum Enangelis*. (Car-
dinalit.) 162
659. *Quid de Cardinali*, de Vice-cancellario. de
Garfio. de Carpentario. & ceteris oratoribus. (Cre-
bro.) ibid.
660. De infamia Valentini advenia ob concessionem re-
giam. de triumpho infanti populi. (Inter Fortunæ.) 163
661. *Qua autem egerit cum Valentini*. quid illi ad-
ducant in medium. (Vix abierat.) ibid.
662. De vocandis Compositellam curis & de petitione
donativi. (Habui ab Excellentia.) 164
664. *Quid Castella debeat & possit acriter gubernari*
ex opinione adulatorum. Rex ex Compositella recusat. (Præ-
sentes.) 165
665. De tumultu exorto contra Regem exiturum ad
Turdesillas. (Nudus quatuor.) ibid.
666. De discordia in Curia. de donativo varia. (Di-
versis.) ibid.
667. De munus Gallia super suffragis Zamorensibus.
(Unus post alterum.) 166
668. *Laut portus Clunisi*. de turri & Episcopo. (Ex
Compositella.) 167
669. *Regis Angli oblata & Regis Daccarn*. de con-
vinctu futuro Galli & Angli. de Helveticis. de more Comen-
se. (Curiores.) ibid.
670. *Dydis Rex* & Castellanonum conquestus de
vendita parte reddituum ob magnas impensas. (Ex Ca-
stella.) 168
671. *Turdesillas Segovia procurator in curis dydis*
à plebe. (Donce audiero.) ibid.
672. De moris rebellioribus. de rabie Toletanorum.
quid de Alcorvallis. quid de Atorgia. quid de donativis.
de obsidione arcis Segovia. (Ex malo.) 169
673. De recessu Regis. & quo pacto in Anglia suce-
perit. de causantibus tot mala. de conventu Galli & An-
gli. (Octani.) ibid.
674. *Burgos amicus suum tandem*, defecit. Mori
Giosfradi crudelissima. queritur Mensa frater trucidandus.
(Placidus.) 170
675. De prodigiis Cometis. (Intellexit.) ibid.
676. De rejio ex Valentia Frerege. de Caraculis con-

- ira Prærogia jussum. de motibus Valdeletæ. (Canicula minuzque scilicet.) 371
677. De beneficentia in Valdeletum, de Segovia deferenda. Tolatum Don P. Lassum suscipit honorifice, quid negaverat de Motu promoto in Palenium. (Relatum est mihi.) ibid.
678. De carminibus filii Jæspani Vázquez restituta Murcia, quod neququam innotuit de Segovia. (Per egrégiam.) 372
679. Reuchellus Segoviam petit. Segovia illam pelis. de Segoviana quidam perimantur & alii capiuntur. (Fame.) ibid.
680. De facultate corrigendi Clericos. (Julta.) ibid.
681. De conventibus Casaris & Angli. de his adveniens Casaris. Conventus communitatis in Abula, de pugna in Medina, de horrida combustione urbis & cornibus Franciscanorum. (A robis.) 373
682. De gele in Augusti mense prognosticum, de casu popularium motum, de motu Gallie ac servate per Comptellanum Archiepiscopum Prærogia. (Distulit curlos dicellum.) 374
683. Cur tantum vagetur ista Labes. & quoniam causa, quid ammittit episcopi Cardinalis & Senatoris infolenti vulgo. (Novas.) 375
684. Quid Cæsarissus Episcopus, quid Ajera histori. yus in conventu plebeio, ejus oratio. (Sæpe.) ibid.
685. Bradilla plebeio referi Medima dominum, de crudeli nocte restituta Medina, de superstitio Bradilla dominata, de robis Ajensi Nigri. (Multiplicata.) 376
686. De transitu conventus Abulensis ad Turdusillam, de Marchione Denis, Regnerum petuntur, de damnis hospitum. (Habui. etc.) 377
687. De sermone Don Petri Guivari Francisci Regi super tumultibus à suis lateralibus causatis. Verba Regi in favorem stabularii, de Episcopo Zamora, de Regno Valentia, petunt Comestabulum. (A nobis.) 378
688. Consultationes de tollendo Regio nomine matre vivente, de Naxara & multu abis levis deficiendis à Dominis. (Nimium.) ibid.
689. De nova fida Lutherorum apud Germanos exorta. (Que in Regno.) 379
690. Prærogia est Papa, de suis mutabilitatibus, Tacea diffidit classem & quare. (Tabellarium.) 380
691. Adagium de Castella morib. Senatus & Cardinalis tollunt auctoritatem, quid de Proceribus dicunt plebe, de Capro variis, de novis gubernatoribus, de Junctis motibus, de Concordia Procerum cum vulgo, Trin imperat Cardinalis, Cardinalis responsum, Lascivus Juncturum, de incuria Læporem apud Regem. (Ad hoc ulque.) ibid.
692. Otiantur Turca, Seldanus & Sophine, nos fluctuamus. Papa laborat corpore, roget animo, in dandis & tollendis censuris, quid Læpore Fortatus offerat. (Que à diversis.) 381
693. Quid proestitit Burgo Junctis & Valdeleta, quid Comestabulum promittit Burgensium, tentant minime Regimini. Gervensius dividuntur. (Jam pecta.) 382
694. De suspensio à barbiensere ac burriario, de tribus numeris ad Junctum, postulat Burgensium, de recidivis Valdeletanorum, Andalasia stat fides. (Pauco.) 383
695. Murbanus dat rationes, quare debeat Rex excusari & liberari à querelis. Oratio Cæsar ad Senatorem, de tribus classibus, de locata sereno Portugallie, de proxima Coronatione. (Marlinus.) 384
696. Coronatus est Rex, quo tempore mutata sit Imperii successio, de consensu ad Junctos, de Comestabuli suscipit Burgo. (Tabellarium.) 385
697. Amisit oblatum sereno, dat causas auctor, cur noli sequi fugientes. (Habui.) 386

698. De coronatione Caroli Casaris in Romanum Regem. (Audite.) ibid.
700. De Vice-Comite Valderna & Licentio Spinesa missi ad Cardinalem de Saravia perturbatores, de petulantis Pignorelli. (Fortuos.) 387
701. Ut silvatur nunciis Atonis captus sub suspitione, judicium de motibus populi. (Præstantissime.) ibid.
702. Male regit Comiti Benaventum & Almirantii. (Venient.) 388
703. Responsiva ad Martinum de excusatione Regis, laus Regis, qua causam motum. (Habui.) ibid.
704. Pro coronatione supplicat, sed non latu. Adveniens Almirantii, quid cum Giron Almirantii, quid cum Junctis, quid promittunt Junctis. (Vaciis.) 389
705. Junctis in Villabraxima infestus agrum Rivesci, de angustis Cardinalis & Senatorum, de proceribus qui tollunt supplicat, quid Junctis dicunt. (Raros jam habemus.) ibid.
706. De morte Siliusfachi, & quando, de laudibus Peribassani, de motu Pontifici & eius revocationibus, de Gazello contra Turcam. (Que ab ceteris.) 390
707. De Apostolica Camera negotiis, de Zamorensi Episcopo jactantibus globis in Rivumissum, foci in Episcopum Ovisensem. (De tuo.) ibid.
708. De motu Burgensium & Comestabuli custodie, de insolentia feda Tolosanorum, quid exor Almirantii, Junctis ad Villabradum, datur in preda Turdusillas, accersit Auctor Junctos, accusat Junctos, oratio Atonis, placus suasus, irania, de fania Valdeletis. (Cito claoget.) 391

LIBER XXXIV.

- EPIST. 710. Quam insas fuerit suscipit Padilla, quid vulgus ignorat, cur jam consilium Gironem & Lassum populus faciat. Prognosticos de Padilla lapsi, de Apostolica nuncio, si Ferdinandus ad Proceres, quid Proceres petant, incipit (Probi) quibus. 392
711. Gravi in Valdeletis senectute, Tollitur Castellaria, de Casaris epistola ad sereno, de novo caduco morbo Roma, admirantii stratagemata, de daptis matrimonio. (Pauca.) 393
712. De varietate postulatorum à Junctis, tractatur de consensu inter Proceres & Junctum, de captura Nunci & ejus levitate, de Almagro turbatores, Levia Vanejst verbi, Ergas arma capis, Cypria ad Junctos. (Regressum.) ibid.
713. Adveniens Cardinalis ad Casarem, quod viam gubernandi muset & prælari consilium, de Junctis & Proceribus multa, Taxantur Proceres, quid Comes Benaventum, quid Almirantii, quid Proceres cum Cardinali Don Brancisco, de loquacibus, Fortuallidubium, Padillam putat populus Alexandrum, de vulgus consilia, Padilla originis in Ducem, de trinitate, de Gervensibus. (Casus.) 400
714. De depreione Turri Levantem, de Comestabuli. (En dum hæc.) 401
715. De consilio tribuit imponendi impressi à Tolatone ad populos concitandi, de Orbe nove & genis politica. (Nec scit.) ibid.
716. Super epistola Cardinalis & Almirantii ad Valdeletanos exhortatur & minatur quali pacto responsum sit, de Procerum consilio, de Portugalesibus, Gravamina Procerum, petus popularum, determinatio contra Proceres. (Pauca.) 402
717. De lacuna falsa, revocatum, Mater, una Rex, ordo creitatus, urbor motu alu, militas muela, litari humano sanguine. (Ab Indis.) 403
718. Mobilis vulgi, quid parat Auctor, missa Juncturum 404

Horarum. Polentia sententia. conclusio iuam. pecunia caritativa. adu in Capram. preparat lulum Fortuna. (lo quo turbent.) 406

719. *Querunt pacem gubernatores. alterna iniuria. quid statuerit Andulucia. prior Episcopum profigerit. casus inuicem.* (Multa.) 408

720. *De diffensione Communitatum. Saluaterre Comes. laus Licentiatu Aguarri. laus Comestitudo. de agrosibus Palentinis. Fernandez à Vega. stragema. consilium de confugendo. Symbolum confugendo. de felicitate Caesaris. Morale. (Postprioris.)* 409

721. *Galli vocati à funderis veniunt. iter ducem Procerum Pompeian capitur à Gallis. filius Marschallus fugit. capitur Zamora. quatuor Lucronum Galli. (Quandoquidem.)* 410

722. *Tumultus Italia. Xerxes obit. Helustius vocat Papa. de examinatione Lutheri ejusque doctrina ex epistola Pallesii. (Multa.)* 411

723. *Consulatio pro Marthano. de Adalarici iactura cum ignominia. exafa Deo superbia. Proh dolor.* 413

724. *Littera à Rhodum. littera à magno Cancellario. Pa-* 414

725. *De praeis & villoria contra Gallis. persecutio Gallis infusa. Don Giron & Bolruum aduocantur bo-* 415

726. *Resumitur Navarra Regnum à Gallis occupatum.* 417

727. *Copia Caesaris quanta. unde causa belli. trans-* 419

728. *Mediolani fulgur. mira ruina. (Vix domo abie-* 421

729. *Paucis cum Anglis. qui pro Gallo. querela Ca-* 423

730. *De hostilibus Gallorum captis. Oratio Galli oratoris ad Elabores. Oratio Caesaris. Megantimoratio. laus* 425

731. *De hostilibus Gallorum captis. Oratio Galli oratoris ad Elabores. Oratio Caesaris. Megantimoratio. laus* 426

732. *De hostilibus Gallorum captis. Oratio Galli oratoris ad Elabores. Oratio Caesaris. Megantimoratio. laus* 427

733. *De hostilibus Gallorum captis. Oratio Galli oratoris ad Elabores. Oratio Caesaris. Megantimoratio. laus* 428

734. *De hostilibus Gallorum captis. Oratio Galli oratoris ad Elabores. Oratio Caesaris. Megantimoratio. laus* 429

735. *De hostilibus Gallorum captis. Oratio Galli oratoris ad Elabores. Oratio Caesaris. Megantimoratio. laus* 430

736. *De hostilibus Gallorum captis. Oratio Galli oratoris ad Elabores. Oratio Caesaris. Megantimoratio. laus* 431

737. *De hostilibus Gallorum captis. Oratio Galli oratoris ad Elabores. Oratio Caesaris. Megantimoratio. laus* 432

738. *De hostilibus Gallorum captis. Oratio Galli oratoris ad Elabores. Oratio Caesaris. Megantimoratio. laus* 433

739. *De hostilibus Gallorum captis. Oratio Galli oratoris ad Elabores. Oratio Caesaris. Megantimoratio. laus* 434

743. *Facetum responsum. Nova ab Italia. (Opri-* 435

744. *Antoris obsequium. Fortuna aucupium. (Hab-* 436

745. *Ubi meretur Antor. Comparatio. (Quae apud* 437

746. *De abbata Arona. quanta sis vis patris. de Omocrotalis. Ferrerii crudelis. Cardinalis Himbrea. In-* 438

747. *De Terra munda. Franciscus Schimus. Vortit* 439

748. *De summiatoribus. perniciosa Gallis captura. Semper Hispani sternunt Galles. pulchra comparationes.* 440

749. *De summiatoribus. perniciosa Gallis captura. Semper Hispani sternunt Galles. pulchra comparationes.* 441

750. *De summiatoribus. perniciosa Gallis captura. Semper Hispani sternunt Galles. pulchra comparationes.* 442

751. *De summiatoribus. perniciosa Gallis captura. Semper Hispani sternunt Galles. pulchra comparationes.* 443

752. *De summiatoribus. perniciosa Gallis captura. Semper Hispani sternunt Galles. pulchra comparationes.* 444

753. *De summiatoribus. perniciosa Gallis captura. Semper Hispani sternunt Galles. pulchra comparationes.* 445

754. *De summiatoribus. perniciosa Gallis captura. Semper Hispani sternunt Galles. pulchra comparationes.* 446

755. *De summiatoribus. perniciosa Gallis captura. Semper Hispani sternunt Galles. pulchra comparationes.* 447

756. *De summiatoribus. perniciosa Gallis captura. Semper Hispani sternunt Galles. pulchra comparationes.* 448

757. *De summiatoribus. perniciosa Gallis captura. Semper Hispani sternunt Galles. pulchra comparationes.* 449

758. *De summiatoribus. perniciosa Gallis captura. Semper Hispani sternunt Galles. pulchra comparationes.* 450

759. *De summiatoribus. perniciosa Gallis captura. Semper Hispani sternunt Galles. pulchra comparationes.* 451

760. *De summiatoribus. perniciosa Gallis captura. Semper Hispani sternunt Galles. pulchra comparationes.* 452

761. *De summiatoribus. perniciosa Gallis captura. Semper Hispani sternunt Galles. pulchra comparationes.* 453

762. *De summiatoribus. perniciosa Gallis captura. Semper Hispani sternunt Galles. pulchra comparationes.* 454

763. *De summiatoribus. perniciosa Gallis captura. Semper Hispani sternunt Galles. pulchra comparationes.* 455

764. *De summiatoribus. perniciosa Gallis captura. Semper Hispani sternunt Galles. pulchra comparationes.* 456

765. *De summiatoribus. perniciosa Gallis captura. Semper Hispani sternunt Galles. pulchra comparationes.* 457

766. *De summiatoribus. perniciosa Gallis captura. Semper Hispani sternunt Galles. pulchra comparationes.* 458

767. *De summiatoribus. perniciosa Gallis captura. Semper Hispani sternunt Galles. pulchra comparationes.* 459

768. *De summiatoribus. perniciosa Gallis captura. Semper Hispani sternunt Galles. pulchra comparationes.* 460

769. *De summiatoribus. perniciosa Gallis captura. Semper Hispani sternunt Galles. pulchra comparationes.* 461

770. *De summiatoribus. perniciosa Gallis captura. Semper Hispani sternunt Galles. pulchra comparationes.* 462

771. *De summiatoribus. perniciosa Gallis captura. Semper Hispani sternunt Galles. pulchra comparationes.* 463

772. *De summiatoribus. perniciosa Gallis captura. Semper Hispani sternunt Galles. pulchra comparationes.* 464

773. *De summiatoribus. perniciosa Gallis captura. Semper Hispani sternunt Galles. pulchra comparationes.* 465

774. *De summiatoribus. perniciosa Gallis captura. Semper Hispani sternunt Galles. pulchra comparationes.* 466

775. *De summiatoribus. perniciosa Gallis captura. Semper Hispani sternunt Galles. pulchra comparationes.* 467

776. *De summiatoribus. perniciosa Gallis captura. Semper Hispani sternunt Galles. pulchra comparationes.* 468

777. *De summiatoribus. perniciosa Gallis captura. Semper Hispani sternunt Galles. pulchra comparationes.* 469

L I B E R XXXV.

EPIC. 749. *M*ORITUR LEO PAPA. LAUS MEDICES. AP- 470

750. *De literis Caesaris. Arx Ternaci capitur. pro-* 471

751. *Littera Confessorialis. Titulus literarum. Com-* 472

752. *Littera Confessorialis. Titulus literarum. Com-* 473

753. *Littera Confessorialis. Titulus literarum. Com-* 474

754. *Littera Confessorialis. Titulus literarum. Com-* 475

755. *Littera Confessorialis. Titulus literarum. Com-* 476

756. *Littera Confessorialis. Titulus literarum. Com-* 477

757. *Littera Confessorialis. Titulus literarum. Com-* 478

758. *Littera Confessorialis. Titulus literarum. Com-* 479

759. *Littera Confessorialis. Titulus literarum. Com-* 480

760. *Littera Confessorialis. Titulus literarum. Com-* 481

761. *Littera Confessorialis. Titulus literarum. Com-* 482

762. *Littera Confessorialis. Titulus literarum. Com-* 483

763. *Littera Confessorialis. Titulus literarum. Com-* 484

764. *Littera Confessorialis. Titulus literarum. Com-* 485

765. *Littera Confessorialis. Titulus literarum. Com-* 486

766. *Littera Confessorialis. Titulus literarum. Com-* 487

767. *Littera Confessorialis. Titulus literarum. Com-* 488

768. *Littera Confessorialis. Titulus literarum. Com-* 489

769. *Littera Confessorialis. Titulus literarum. Com-* 490

770. *Littera Confessorialis. Titulus literarum. Com-* 491

771. *Littera Confessorialis. Titulus literarum. Com-* 492

772. *Littera Confessorialis. Titulus literarum. Com-* 493

773. *Littera Confessorialis. Titulus literarum. Com-* 494

774. *Littera Confessorialis. Titulus literarum. Com-* 495

da intra Galliam, de Comite Miranda Præp. Oppugnatio Maia arcis. delictus Maia. de potestate Mutecoma. (Uno halicu.) 443
 764. Appulus Casar. Munera ad Cancellarium. de literis gubernatorum. (Beatos.) 444
 765. Secunda investigatio Regis. Furis Rex Gallus per Regnum suum. Gratias Casari aut. (Antequam.) ibid.
 766. Quo die impetra Rex. ejus comitatus. de Petri Girone & Luffi. Lani Caraceli apud Casarem. Orator Venetus. (Accipite.) 445
 767. Rhodum in Turcis. Papa versus Romanam, jugulati, Juncti prætoratus. (Fortis.) ibid.
 768. Iuxta ad matrem Casar. in Vaticano Papa. Paparum gravetura. de Rege Hungaria. Mori Palentini Episcopi. (Ex victoria.) 446
 769. De terra motu Almeria. miseranda ruina Ro. locorum. Capella Regis. mira de Azorum insulis. (Dimidiam.) 447
 770. Papa inclusus. Obfessio Rhodi. Belli vires. Contento de Malachis. de orbis ambus. (Variis.) 448
 771. Edictum Casaris de Junctis. qui & quis damnari. Navis à Corisio remissa. rapia navis præci magni. de ignibus. de pelliculis præda piratis. (Hæc tua sunt.) ibid.
 772. Casaris fides in fratrem. convenerunt in Germania. Causa periculi Casaris. (De Archiducis.) 449
 773. Melphis Fens Rabia. paratur exercitus in Gallia. de Beica pueria. Oratores ad Helveticos. Dux Calaber liberator. (Cithra.) 450

LIBER XXXVI.

Epist. 774. Romana pestis. de adagii satyricis, de Venetorum moribus. incipit (Quæ la-
 ta.) 451
 775. Mutatio Senatorum. Classis Gallica strata. Raphaelis naufragium. Pestheria laus & accessus. (A nobis.) ibid.
 776. Rhodus laborat. de Gabriele Martinengo. Pannonia infestata. de novo Turco. (Si non dulcia.) 452
 777. Sero missa supplicia. Cavanilla lapsus. Epistola Rhodum Imperatoris. (Ab amaro.) ibid.
 778. Rhodorum dolores. Mediolani aux à Gallis eripit. Sensus literarum Turci. Turcarum strages magna. Fortitudo Novaria. Volaterranus in carcere conjunctus. verba Cardinalis ad Regem. de prædombus piratis. Convenerunt contra Gallum. (Quid opus est.) 453
 779. Hieronymus Adornus moritur. de fulguribus rapit. Tumultus in Curia. rapitur Thefaurus. responsum Lebrez requisiti. (Scribit.) 454
 780. Ubique atra pestis bellorum. de Valachia Rege. Nota nova genera ferocia. nunquam auditum facinus. conjunctio in Vardunum. copia pæthorum. (A crenissimio.) 455
 781. Oratio Curiam ad Regem. Aurea senela. Lani Casaris. Rex ante populi. causa tumultuum. contra consules. Casar respondens necessitates exposuit. causa quare petat Tributum. Horatius harvi. Assensus Tributis. quid Regna petatis observari debere. quid Clerus super quarta. quid Ordines super quarta. promissio Regi Anglie. de Tamarone. (Sero.) 456
 782. De duobus Brevis. Obfessio Procerum pressura. de Orbe Novo. Resistens Mexici. (Uno halicu post.) 458
 783. Demosthenis. de Lucifero heretico. qui visus fuerat in aere. Male sunti Borborum. Gallic trahuntur Alpes. Prædix Benificatus. (E Germania.) 459
 784. Convenerunt fies Pompeione. Machina ex Castellis Burgensi elicta. Curramus & armorum copas. consilia

Procerum. Verba Galli jactantia. De judicio in Gallum. (Audivisse.) 460
 785. In hoc Epistomate habentur xli. historia. copia Angli Regis in Gallum. copia Flandria. copia Burgundia. Borborum salutis detestatio. de Cardinale Soiermo. Portenta Roma. Formæ Capella civitas. (Rabidus.) ibid.
 786. De conjuratione in Ducem. quoties Galli strati. de Thara. de Turcarum apparatu. Trincidatis Turcarum. (Paulo post.) 461
 787. Strategemata Comestabili. provisio Gallorum. Vmminatio. (Hæc ad te.) 462
 788. De Adriani morte. ejus laus. de fama Gallorum. (A magnis.) 463
 789. Parum fidei nuper vitiis. Lani Rocandolphi. Grandia verba Casaris. Bellum giganteum. Horrida nives. Vindicta in hostibus. (Idibus.) ibid.
 790. Quod de Pontificatu. de exercitu Burgundis. Fama turba de Gallis. Gallus exercitus vagatur. (Quod adeo.) 464

LIBER XXXVII.

Epist. 791. Molen capitur. Responsum Lebruten-
 si. Vulnerati nostri. Deduxit Sal-
 vaterra. Suffragia Presbiterum. verba Comestabili mu-
 foranda. Præda convenerunt. Fames inaudita. Horren-
 dum dictu. De grammaticis munitibus. incipit (Uno
 laice.) 465
 792. Electus Papa. Papa novi landes. Valentia Prespi-
 ri Columna. Nuncius de Papatu. quid Don Fernandes à
 Telus. (Jam tandem.) 467
 793. Capitur Fens Rabia. Mandata Comestabili.
 quid petant obfessi. Acris responso. Auditi strepitus tor-
 mentum Pompeione. Insomniis mare. Ubi Germani. (Quod
 ab Ildus.) ibid.
 794. Ubi fies castra Gallorum in Italia. Repulsi Galli.
 ante invalidum. Capannus Archiepiscopus. Obvra car-
 rata. (Circiter.) 469
 795. Archiepiscopus Capannus legatur ad Anglum.
 de Gallorum fuga. Strati Helveticis. Motus in Syria. Strages
 insula Dn. Pallize. (Tabellarium.) 470
 796. Epistola Casaris ad Helveticos. Captatio Remor-
 lmitis. De Rhodo & Belgrade. Rogatus. (De rebus Ita-
 lis.) ibid.
 797. De Pannico amne. Fr. Garinus. paratur Classis
 Malucha. Controversia Eadina. de aliorum Burgensi. Gal-
 lora infestatur. (Ab Indis.) 471
 798. Admirantur à Gallis percussus. Helvetic ecc.
 percussus. Mori Soderini. quid Gallus videret. (Habemus
 ab Italia.) 472
 799. De literis Sophii ad Casarem. ut invadat Tur-
 cam. (Asophio.) 473
 800. Quartana Casaris. De classis Malucha. Ger-
 mani agnum Rusimencem petant. verba autem ad Ca-
 sarem Lani Jamaica. premittitur Templum erigendum.
 cur utatur Casar in Comitum Potentia. Conservatur Smaus
 Indurus. (Quarta.) 474
 801. Tolimus capitur. Bracamentus centurio à captiv-
 ita promissa defuerunt. quare Gallus Rex sui edictus.
 Horrida pestis Mediolanensis. Legati pæsulata. (Acci-
 pite.) 475
 802. Controversia inter matrem & filiam usam ad
 marium. de Garas. tempus. Obvra Carrecha. (Ca-
 thorian.) 476
 803. Massibus obfidi defertur. præparatur in Insu-
 briam. Galli in Tauris morbi. Papa mori in Casarem
 finit. (A Clemente.) 477

INDEX EPISTOLARUM.

LIBER XXXVIII.

EPIST. 805. **R**EX Galliarum inerat Mediolanum, in-
da it ad obsidendum Papiam, castra-
metatur intra Percum. Papirius evitatur Germanos.
hostis obsequio commensu intercludere sataga. amicitia o-
peram & impensam. *Papali* legati consilium de Pacifica-
tionis modo Caesar improbat. Oratio Germanorum Ducis
in Genua. incipit (Nova.) 428

806. Leutricus revocatur. Consultatio super danda
Indis subjugatis Libertate. (Ab argumentis.) 429

807. Dux Albania cum suis copis abet Neapolim. Ca-
stris laus. de Cassare Maine. Papirius erumpit. Ca-
sala majus obsidetur. castellum S. Angeli capitur. ad
duellum Rex Gallie provocat Marchionem Pofinura. (In-
terea dum.) ibid.

808. De suspectis Gallo Regi laus à Duce Ferraria. de
Ugone Mancada & Principe Orangia captis. Genuensis
vacillans. (Viz.) 431

809. De duabus navibus ex India redeuntibus cum
rhosaurus & tigre. de suffocatis in desertorum Antiphrum
locum. (De rebus.) ibid.

810. Quid Pagnafola ex Italia nunciat de atroci pralo
contra Gallos ad Perisiam. (Martii dict.) 432

811. De magna classe ad Indes. de discessu Cortesi ad
vossu Oltam. Oratores Gallo & Angli. inter Marchio-
nis Brandenburgici. (Ab nobis.) 433

812. In obsidum Papensi Hispanum evadit pralo re-
ctor & Rex Gallie capitur. (Optatis.) 434

813. De Oratore Ducis Mediolani ad Caesarem. de
Rege Gallo, qui captivus abducitur in Hispaniam. (Post
superiorem.) 435

FINIS HISTORIALIUM.

I N D E X

M O R A L I U M.

L I B R I I

ERISTOLA 5.

*Philosophica congratulati-
va & gratiarum activarum
incipit* (Non mediocri
me.) pag. 3

*2. Arguit à profusa
laude qui sine amoris ter-*
ibid.

mini. (Comiti Tendillz.)

3. Diversi diversa de sua Italia reliſſa. (Te nullas ha-
buisse.) 4

*10. Redargutio de adulatore. Laudantur duo amici.
Siquitur autem militiam.* (Jam tandem.) ibid.

*11. Raro virtus & fortuna cœunt. quanti sit facienda
populi laus.* de Thierſe & Salomone. (Comes Tendillz.) 5

*12. Morale prognosticon ab apparentibus. quid suffocet
homines. de cruento fortune arcu & sagittis.* (Cornica-
ris.) ibid.

*13. Invitatur ad stipendium militare autem. qua Mar-
tia. qua Saturnia aſtu.* (Quo nomine.) 6

*15. Congratulatio de adventu amici. de auro Iridis
& laus urbis Rheato ubi saxum erexit. quid ferendum
amicis.* (Fatam quoque tuum.) ibid.

16. Congratulatio filialis de securitate Hispana. (Pa-
troni tui.) 7

*17. Quomodo sit confusa litera ac militiam. qui sapien-
tiam militiam fecit sint.* (Ritſſe ajunt.) ibid.

19. Ad Fratrem Curia pro famulo jacea rogatur.
(Cur me flagellis.) 8

20. Ad Fratrem gratiarum activarum. (Solviſtis O-
chiam.) ibid.

*21. Reprehensiva in reprehendemem. quod in Hispani-
am venerit. quid sit vivere vicam. exorditur ab Hispani-
no proverbio.* (Cave ne quando.) ibid.

22. Quam sit amoris benefici vis. (Quid à me petis
vir.) 9

*24. Gratiarum activarum. Laudativa. quis sit Rextor-
tius.* (Didacus Morus.) 10

*25. Qua generalis hominum sollicitudo de trahendis
novis hominibus.* (Apud te ut cras.) ibid.

*27. Quomodo erent qui Portugaleses appellant Lus-
itanos.* (Habuisse te meas.) 11

*28. Diversa Moralia. quid sit præbore sati rapientis
materiam.* (In Galliam.) ibid.

*29. Veteres aulici potentum egent patrocinio. Invidia
est perpetua Regiarum habetrix.* (Germanum.) ibid.

*30. Incurſa tantum potenda est Vera urbs. restat au-
tem Regia.* (Novi ſæpe.) 12

*31. Quid obſet variis. recuſas Salmauticam. qua
ſit harmonia Poſſis.* (Scribiſte.) 13

34. De amoris vinculo. (Ut in amicitiam.) 14

*35. Forti nil malum: delicato cuncta. quam tutum sit
ſecre tolerare.* (Quod ignominia.) ibid.

36. Sero obſe amicum. tamen ſerius dimitto. (Ta-
lem te pon.) 15

*37. Qui patriis contentis delatiſſi. in patria marceſcunt.
ignari & puſillanimes.* (Amicorum.) ibid.

*38. Nullam vivis horam qui leviter credit. Malis au-
tem diſſicilere honor est. quomodo dominabimur aſtris.* (Pe-
to à te.) ibid.

39. Excusativa. Congratulativa. Laudativa. (Mar-
tyrem.) 16

41. Quare virum non ſalutaverit. cauſa morales.
(Argui me.) 18

*42. Quod negant præceptor non amare diſcipulum.
& pater filium. & quid ſibi ſervicem debeant.* (Aſbi-
trot.) 19

*44. Qua Principi conveniant. & quomodo debeat ex-
celſi.* (De iurgente.) ibid.

*45. Quod inane ſit impleri vacuo: quem turpe. rurs
intelligere. & male operari. quomodo decipiant homines.*
(Heraclitum.) 20

*46. Qua ſint grandia. qui ſolici. qui cæci. à qui-
bus cavendum.* (Solert.) ibid.

*47. Qua ſes de Principe Joanne. Quam tanta ſit poſ-
ſeſſio Virtus. Quod instrumentum ſit in Principe ſapientia.*
Quomodo querenda. (Nodius tertius.) 21

*48. Cui debeant reverentiam eruditi. parum prodeſt
alto ſanguine natum eſſe. qua ſit hominum veritas.* (Abſ-
te pluraſque.) ibid.

50. Quanti ſacrimus ſit Saluſtius. (Placere tibi.) 23

51. Vocatur autem Salmauticam. (Ut ad voc eam. Il-
luſtris Guterri.) 24

52. Semibrotus Salmauticam appuſus eſt auctor.
(Guadaluſgaria.) 25

54. Non ſemper oportum eſſe ab amicis exigendum.
(Hermoclitus.) ibid.

*55. Qui ſit miſerrimus. qua ratione judicent homines
de hominibus. Diſcretem petiti ab imperio. quod crimine
pœnam ſecum ſeras.* (Hoc Marioca.) ibid.

*56. Quanti ſit pœnari. aſſectus amici. eruditi præ-
cipue.* (Eo libentius.) 26

*57. Profeſſus eſt auctor Salmauticæ. multa & jeroſa
& moralia.* (Dies agitur.) ibid.

58. Panegyricus ſub ſpecie gratiarum adſonit. (Alti-
lia.) 27

*59. Quomodo non vivatur. vivenda. quomodo ſe qua-
rere debeant homines.* (Vivere.) ibid.

60. De univerſitate Salamantica mira. (Apud te.) 28

*61. Quomodo ſibi ipſis vitam acerham quarant homi-
nes.* (Longa mihi.) ibid.

62. Diſcutit adulatorem. (Te Græce.) 33

66. Quid ſit Lex. quid fructus legum. ubi formata Lex.
(Quod mihi.) ibid.

*67. De amore quendam. ad bellum ſe accingit anſe.
tradens; Bellum bello cum literis convenire.* (Amoris
tut.) ibid.

*68. Anima agriſtudinem collachrymatur & ſuggerens
conſolatoria Philoſophica. quibus probat exemplo Platonis.
neceſſarium eſſe corpori flagellum ad acumen ingeni.*
(In peculiarem.) 34

L I B R I I I

EPIT. 62. Quid parit benignitas. incipit (Tabel-
lario.) 35

*24. Quam lenius viro Martiali videbatur haſta quam
ſulcare papyrum.* (Prorecre vix.) 36

*25. Qua vita militis. qua ſub umbra. quam variis
ſint hominum guſtus & affectus. quam tantum ſit amicos
quam memos iſtolaſcarare.* (Eadem ambot.) 40

*26. Qua & quanta medicus prodeat ex neceſſitate.
qua ſit ad ſuperos via.* (Exutum velle.) ibid.

*27. Salus & vita ſunt Leges in bono viro: pernices in
probo.* (Fratres mei.) 43

23. Offert

INDEX EPISTOLARUM.

73. *Offert fratri literas regias. (Cupis habere.)* 41
72. *Quid gubernatori aut iudici servare conveniat. (Meo rogatu.)* 42

LIBER III.

- EPIST. 22. *Quid homines sine veri, & qua animalia bruta. incipit (Luvius.)* 43
23. *Quis artus Physica fructus. quid sit officium Physici. quid aditus Physica. quid trahat hominibus animi quietem. (Philosophiz.)* 44
24. *Quare dissimulata natura appetant homines. quare proprias minus quam alienas quarant multas suae relictas patriae. (Meum septe.)* 45
25. *Quis tranquillitas sit status. qui infelices. quibus curis acquirantur opes. quibus serventur. quomodo dolore amittantur. (Quid mihi.)* 47
26. *Quid sit orationis saluta Carmen immiscere. (Cadere.)* 48

LIBER V.

- EPIST. 21. *Consolatoria de morte Principis Portugalliae. incipit (Ad Afcanium.)* 43
22. *Quare ad Urbem saepe tabellarii. vari Multolamum. quid à Roma exhaureantur. cum epistola de rebus Granatensibus. (Littas.)* 44
23. *Arguit Granatam urbem procellis cunctis urbibus. si cuncta metimur. (Erat mihi.)* 45
24. *Quam preciosus sit hominibus quam auri thesaurus. (Quis Patronum.)* 46
25. *Quanta sit vis custodiam in erudiendo Principe. (Saturavit.)* 47
26. *Laus & exhortatio ad rectum. & utilitas recte de Principis Joannis vita. (Mirande.)* 48
27. *Quam longe sit felicitatem in humanis querere. (Brevem.)* 49
28. *Transit Autor à preceptis Martia ad multalem regem. qua sine Curia cura. (Quid nunc.)* 50
29. *Consolatoria de morte Cardinalis Arcimboldi. (O quam.)* 51
30. *Quomodo fallamus nos ipsos. invitatur autor à Regina ad eruditionem Procerum. (Nimium.)* 52
31. *Quia spes de juvenibus Proceribus. quid sui Optimatus & populi exemplum Principi. (Serpunt.)* 53
32. *Sesquaque nihil debere fieri autor arguit. (Testes adhibeo.)* 54
33. *Quanta sit praesentia unus aliquando vir apud Reges. de Granatensi Archiepiscopo. quidam frater Franciscus Ximenez confessor Regina. (Apud Petrum.)* 55
34. *Ita ante ad Curiam. (Discedenti.)* 56
35. *Quam durum sit nocere querere amicitias. (Iocolumus.)* 57
36. *Ebullit bellorum suspitio cum Gallis. Laus Amicitiae Philosophica. (Quid novi.)* 58
37. *Diversis rebus Philosophicae doctrinae. Dristatur à certamen amicus. (Quid ad te.)* 59
38. *De discessu in Aragoniam. (Ex quo.)* 60

LIBER VI.

- EPIST. 13. *Laus Jo. Rossi Episcopi. quid sint Charites. incipit (Cui magis.)* 71
14. *Laudatoria. in qua Meralia multa. (Quom primum.)* 72

LIBER VII.

- EPIST. 141. *DE Gallorum futura frage. per comparationes. quid Pontifex. quid Ludovicus. quid Veneti. quid nostri Reges. incipit (In Hispania proviciat.)* 77
142. *De Salustio. de Catone & Casare institutis ac moribus & eruditione. (Attentis.)* 78

143. *Moralis persusio. ut propriis quique virtutibus habet non contentus factis alienis. Historica quaedam. (Cum apud me.)* 79
144. *De Morte contemnenda. de fastu & epibus. Quicquid trahant. de anima origine & fine. (Laborantem.)* 80
145. *Quare in Potentia eructant. quae sint vera bona de trahant. attendit lector hinc Paradoxo. invigila. (Quid causae instent.)* 81
146. *Subtilia Theologia veteris ac nova dista. (Neque mentis.)* 82
147. *Paradoxa Platonica. (Tcangi.)* 83

LIBER VIII.

- EPIST. 161. *Diverforum negotiorum Rationes & Commendativa. incipit (Pridie Calendis Junii.)* 84
162. *Negotativa Moralis. (Quantum desinit.)* 85

LIBER IX.

- EPIST. 170. *Quam impium sit omne immortalis praemere beneficia. incipit (Reddite.)* 86

LIBER X.

- EPIST. 188. *Quare ante vesperi in secessu vivere. quid ejus sint. quid studium. malis Platonica. incipit (Habui a te.)* 107

LIBER XII.

- EPIST. 204. *Qua sit imago gloriae. qua vera gloria. quid virtutis fructus. incipit (Vidi Epistolam.)* 112
205. *Quare vivant homines satis amicitias. quam male major pars hominum eligit. (Eodem tempore.)* 113

LIBER XIV.

- EPIST. 225. *Significativa de discessu ad legationem. incipit (Pctastus.)* 114
226. *Significativa de perturbacionibus & de oratione. (Quibus afflicti.)* 115

LIBER XVII.

- EPIST. 275. *Commendativa Moralis. incipit (Si quomodo.)* 116
276. *De Regina decessu. (Quid ego.)* 117
277. *Moralis commendativa. (Buxegovus.)* 118

LIBER XVIII.

- EPIST. 331. *De curis Regum. Almazani laus. quis auctoris gustus in orbi omnia incipit (Nihil dicitur.)* 121
332. *Commendativa Moralis. (Quid faciam.)* 122

LIBER XIX.

- EPIST. 401. *Commendativa Moralis. incipit (Statuam.)* 123
402. *Commendativa Moralis. (Animi est.)* 124
403. *Quid agendum. ut nos honorant homines. (Cupisti.)* 125
404. *Quid Medicus cum aegris debet observare. (Laborare.)* 126
405. *Gratiarum actus. (Alfonso Troya.)* 127

LIBER XX.

- EPIST. 431. *Missa fuisse de vestri ministerio funerali. incipit (Accipietur.)* 128
432. *Suasoria de Adventu Ruffi legati ad Curiam. & propositio oblationum hostiarum. (Malacensis.)* 129
433. *Festiva*

137. *Jocosa de blafis & furas periculis.* (Dianam) 124
 138. *De lepore ab aquila interempto, & à pastore ca-*
pto, jocosa & aliusvra ad Papam pastorem. (Nullum.) 124
 137. *Negotiativa beneficiis.* (Profr.) 127
 138. *Congratulativa & suavis.* (Deiuer.) 128
 141. *Consolatoria & Laudativa.* (Vitz duce.) 121
 142. *Negotiativa.* (Alfonfus.) 121
 143. *Laudativa.* *Lauis Joannis Fernandez ab geni-*
toris & avo aliusque. (Sum recenti.) 122
 146. *Significativa & Moralis.* (Inftas.) 125
 147. *Negotiativa.* (Sero cum.) 125
 150. *Petitiva.* (Velim.) 126
 151. *Laudativa.* (Non tibi.) 126
 152. *Quid fit vivere, & qui vivat, quomodo viva-*
tur. (Vivere vitam.) 126
 156. *Negotiativa.* (Gometi nunc.) 128
 159. *Moralis.* (De fortunaz.) 128
 174. *Negotiativa & oblativa.* (Fortatus.) 129
 175. *Mora consolatoria, exemplo Platenis.* (Duplici
 me.) 129

L I B E R XXI.

- EPIST. 176. *Super Comitatu Belcastri negotiativa.*
incipit (Joannes Antonius.) 121
 178. *Suavis, ne qui inani vento crucietur; ne mu-*
tato loco marier animus. (Furtius Mendocius.) 122
 179. *Negotiativa.* (Qualis mihi.) 122
 180. *Trivium & Francavilla moria super causa Bel-*
castri. (In Belcastrensi re.) 122
 181. *Consolatoria & Congratulativa.* (Calclii.) 123
 182. *Negotiativa.* (Petitis.) 124
 183. *Negotiativa.* (Sororis.) 125
 187. *Narrativa & laudativa & suavis.* (Mat-
thæus.) 125
 188. *Quale fit patria desiderium, quibus causis cog-*
natur emari illam, inter Reges negotiativa, remuneratio de
studio. (Quanta fit.) 125
 189. *Congratulativa, Suavis & Donativa.* (Solent
 homines.) 126
 190. *Instructiva & Suavis.* (Jo. Antonius.) 126
 191. *Ratiocinativa & rogativa.* (Habet.) 127
 194. *Duplex Pragmatica in Regno, quid de utroque*
legante super Belcastrensi lre. (Tu scribis.) 128
 195. *Anterior contentio cum Rege super Belcastrensi ne-*
gociis, quid Regi ferat de utroque legante, quid de ipfis ad-
vocatis dicant in judicio. (Proficiscente nuncio.) 128
 196. *Ratio, quare pauci fruuntur possessis, & quomodo*
vita vivatur. (Pascos.) 129
 197. *Significativa, quando cupitis ante pati remum*
& iberrum passum. (Sequens.) 130
 198. *Paradoxa quibus colligitur quid fit verax verum*
primarium & quid successivum. (Verum se.) 130
 199. *Quid virilem, quid femininum appetitum arguat.*
 (Qui sum.) 130

402. *Philosophia ostendit ad fugiendi iter.* (Artes.) 131
 403. *De duobus rationis auribus & de Bonis perfectis.*
 (Albenfem Ducem.) 131
 404. *De Temporem angustis.* (Nimium.) 132

L I B E R XXII.

- EPIST. 402. *Congratulativa & exhortativa mora-*
lis, incipit (Eo habet.) 135
 412. *Consolatoria & significativa moralis.* (Tranquil-
lo vive.) 139
 413. *Congratulativa & negotiativa.* (Ex quo.) 141

L I B E R XXIV.

- EPIST. 417. *Laudativa, incipit (Domum habebas*
in urbe.) 142

L I B E R XXVIII.

- EPIST. 464. *De lectura libelli de Ordo Novo per ipsum*
met ipsum Cardinalem, & fa-
rore invitatis, incipit (Quomodo incidunt.) 140
 465. *Cardinalis Gursensis non grata, Martini pro*
aerique. (Soleat grandium.) 140

L I B E R XXXIII.

- EPIST. 662. *Multa de adulteribus, dicit autem, se*
nolle adulari, de gratitudine erga
Castellam, incipit (Invidiam.) 144
 694. *Moralis de felicitate non nota.* (Ex quo.) 145
 708. *Lusus jocuque in Episcopum, dat autem rationem*
de se. (Pygmaeo diguulo.) 145

L I B E R XXXIV.

- EPIST. 725. *Amicis & amica Beltrani Lauis tam à*
donibus naturæ & artis, quam à peritia
lingua Italica & Jurisprudencia, aliisque qualitatibus.
Contra invidios, incipit (Multa.) 144
 728. *Negat Cardinalis austeri accessum ad Curiam.*
 (Doct.) 148
 729. *Expugnatum oppidum S. Joannis Pede portus.*
Conquestus Cardinalis de curis, pnicula comparatis, fo-
catur cum Martyre. (Habui per Luppem.) 148
 730. *Respondens autem sibi gratulatur de Cardinalis*
Hadriani literis, Comparatis, Argumentis, Divinatio.
 (Qui fuerim.) 149
 731. *Suavis, de studiis suavitatis, ad faciem eius so-*
 met. (Datum est.) 150

L I B E R XXXV.

- EPIST. 750. *Congratulativa facta, incipit (Dedi ad te*
multa.) 153
 751. *Congratulativa & excusatoria.* (Ostendit.) 154
 Petrus Martyr Magnus Caesaris Cancellario cetera-
 no. (Dixit.) 152

FINIS MORALIUM.

PETRI MARTYRIS A. M. EPISTOLARUM

LIBER PRIMUS.

EPISTOLA I.

Quid Autorem potissimum moverit, cur relicto Italia solo natali se cum Comite Tendilla contulerit in Hispaniam.

P. Martyr ab Angleria Mediolanensi
Ascanio Sfortia, Vice-comiti, Cardinali,
Vice-Cancellario,
Patrono suo S.

Molentem ab Urbe, ut ad Hispaniam proficiscerer, Illustrissime Princeps, discedere, in abdito tui cubiculi penitrali, ni decidit à memoria, his me verbis, amoris arbitris, allocutus es: *Qua te causa, Martyr, movit, ut Romam caput orbis, & quod durum est, Italiam, qua tibi patria est, possidero mediteri? Venerisne, me vivente profertim, consensum tua conditioni gradam desuturum? Quis sanamentum ab immenso Pelago, & amplissimè lacubus, piscatum sese ad ignotos rivis, & semota litora conferat? Quis rura colat, nisi degener, cui civitatem inlabare liceat? Insigni profecto natura dotibus provincia est Hispania, & ob cæli clementiam, soli benignitatem, ac virorum magnanimitatem, nullaque id genus viciis. Sed si Italia comparetur, ultimum esse Hispaniam immensi palatii angulum, Italiam vero medietatem ipsam edum aulam, & totius orbis emporium, negat nemo. Eja age, quot Italos prater mercatores, aut peregrinos, illico rediuros, in Hispaniam unquam fuisse profectos intellexisti? Italiam autem fuisse Hispaniam semper referatissimam, & nos videmus, & à majoribus nostris didicimus. Vbi præterea eam doctorem omnium generum copiam (cui in Urbe passim occurrit) in Hispania comperies? Vbi (ut reliquos tibi conterraneos viros probos omittam) alterum Ascanium, alterumve Arimboldum, Mediolanensem antistitem mihi collegam, qui te non mediocriter diligimus, invenies? quire in familiaritatem te nostram ita admisimus, ut nostra fores de tibi notitque semper pateant? Mutato igitur, dum licet, consilium, Martyr, mutato, nec cetera pro incertis derelinquens, te ipsum nullo impellente ad extremum orbis erat, veluti à frequenti bonorum catu, ad vastam solitudinem relegato. Quid ad hæc atque alia multa, Princeps Illustrissime, quibus me divertere conabar, responderim, tute ipse testis es. Italiam extra se ociosam esse, in-*

tra vero (ad sui perniciem) negociosam; Hispaniam vero contra. Italiam in diversâ descriptam; Hispaniam in unum redactam. Italiae Principes discordes, Hispanos unanimes intelligebam. Inde quid prælagirem, suspicarerque futurum, brevibus aperui. Quam esset cupidus animus dominans, eo raptare servum suum, hoc inutile corpus, ubi sese præ clara gesta inspiciendo, suis pascere alimentis, enarravi. Reditum præterea mihi fore liberum, si descendisse pœnituisset, effatus sum; sique Italia aliquando resipisceret, quod me nostra dubitare tempestate prædixi, quia ejus navim monticolæ sylvani ventorum expertes gubernant. His itaque discussis, cum me frenum, ut aiunt, dentibus captaisset, atque ita sedere animo cognovisti, bona à te venia dimissus sum, addito in mandatis, ut quæ acciderent, tibi significarem; sui id pollicitus. Dixi ante sacros pedes prostratus lacrymosum Vale, quarto Cal. Septemb. M cccc lxxxvii. Eneco Lopez Mendotio Tendillæ Comite duce & patrono ab obsequio pro suis Rege & Regina Innocentio Pontifici præstito in patriam redeunte, iter capio. Pauca hæc ex CæsariAugusta, ubi Reges invenimus, accipito. Calendis Januarii M cccc lxxxviii. Neque enim prius inopia tabellarum licuit ista tibi significare. Vale.

EPIST. II.

Autorem ait, se propter Italiae discordiam ex patria discessisse in Hispaniam, ubi Rex cum Regina student pacifica concordia.

P. M. A. M. Jo. Borromeo Aurato Equiti Mediolanensi Arone ac Urbani lacus Comiti.

Cur ex Italia, ubi honestus non deerat locus, discesserim; quodve fatum in Hispaniam me coegerit, benignissime Comes, interroga, accipito brevibus. Neque Italia, unde pascere ingenium possem præbebat. In deterius namque indies magis ac magis ruere res Italas, ob Potentatum discordiam & simultates, sed in præcipuo discrimine vestras, cernebam. In Hispania contra. Magna geri adversus nostræ religionis hostes quotidie referebatur. Bellicus igitur iste sonus (ac si tu

A barum

barum clangorem vera ac viva voce ad arma inimica vocantem auribus hausissem me contigit. Nec poenitet quidem. unicam enim arbitror hac nostra tempestate felicem esse Hispaniam, cui sorte obtigit (quod nunquam haecenus) habere sibi religionis cultores, iustitiae tenacissimos & summa pollentes prudentia Principes: virum & uxorem, quicam unanimes veluti collapsa caelo duo numina, ita servant, illustrant, adaugent, ut divino quodam afflato spiritu, & ipsius Altitonantis dextra dirigi videantur. Nemo est qui utriusque vultus serenitatem, animi cum humanitate magnanimitatem non admiretur. Sub eodem sidere natos ambos, quicunque eos noverit, arbitrabitur. In Mauros nova arma parant. Quae gerentur, per me habebis. Vale ex Caesar-Augusta quarto Calendas Martii M CCCC LXXXVIII.

EPIST. III.

*Correilio in corrigentem, cui ad Hispaniam veneris.
De Gallis & Hispanis Regibus quaedam.*

P. M. A. M. Theodoro Papiensi Galli
Regis Medico & Consiliario A-
mico in Urbe.

M Iraris, Theodore, & (ut inquis) non leviter, quod patronos, amicos, fratres, propiusquos, patriam denique ipsam, ut ad extrema mundi littora, & gravidam vento aquas me conferrem, ita dereliquerim. ubi tantquam exul ignotus & neglectus sorte vitam litteraria exercitatione expertem procul ab omni eruditorum commercio acturus sum. Debuisset hoc alius, Theodore, proclamasse, quam perfricta fronte incidis in accusationem tu, qui eodem (ut ajunt) morbo laboras, & eadem te ipsum securi percussisti. Si securim & vulnus patriam quaerere, ubi magna gerantur, licet appellare: Nonne tu patria derelicta, Galliam inhabitas? ex Gallia, inquis, in magnos sepe viros Itali plures evasere. Is apud Gallos Principes (ut ais) veneratur, qui sive sit incola, sive peregrinus, praeclarum aliquid (vel literis, vel armis) sub eorum umbra gesserit. Rem, non personam Galli (ut referis) extollunt. Apud Hispanos vero nullus unquam non Hispanus emeruisse reperitur. Non minus sibi de se ipsis Hispani, quam Graeci persuadent, omnia scilicet, neque extra seire ulla, aut cuiusquam opera indigere se arbitrantur. Sibi sapere, quod satis est, jactant. Satin', Theodore, expectastis? tuos tu Gallos colito, meos ego Hispanos sequar. Non enim quid in famelicam crumenam inglutiam, sed quid novi discam quaesito. Hispanos Re-

gem & Reginam unanimes, quos caelestia sapere numina coustat, tanquam caelestes venerabor. Extra homines sunt, quae hi cogitant, loquuntur, operantur. Nil unquam nisi de Justitia, de Concordia inter Christianos Principes, de bello nostrae legis hostibus inferendo coram ipsis discutitur. In Religionis obicibus de medio tollendis, in supprimendis vitiis, extollendis virtutibus omnis opera impenditur. ampliora indies liberalis ingenii cibaria ab eorum manibus profectura expectamus. Ego igitur, qui mentis epulas, magis quam fallacia fortunae blandimenta conquirō, horum ornamenta contemplanor. tu Gallicas divitias cum tuis Galeno atque Hippocrate (quantum libet) infectator. Vale. quarto Calendas Martii M CCCC LXXXVIII.

EPIST. IV.

*Quomodo susceptus Auctor in Hispania. Auctor
de Regibus pleraque.*

P. M. A. M. Jo. AMethimna Asturicensi Antisti, Oratori in Urbe pro
Ferdinando & Heliabet Re-
gibus Hispaniarum.

Q Uid tibi aliud, Antistes optime, & clare Orator, per celerem hunc tabellarium significem, ut tua exsequar imperata, non occurrit, praeterquam nos, qui ex Urbe quarto Calendas Septembris Hispaniam versus, tibi solum natale, discelsimus, ad Regum tuorum conspectum incolumes, & bonis avibus circiter idus Novembris advenisse. Comitem Tendillae ducem meum, ob res bene gestas honorifice Rex & Regina susceperunt. Me autem benignissime sunt allocuti. Amice namque de me, veluti solet de amato milite mitis imperator, metas meorum meritum longe transiliens, quaedam Comes praedicaverat. me praeterea nulla urgente necessitate, sed fama tantum nominis eorum ductum, ut ipsorum gesta conspicerem, adventasse patria relicta illis persuaserat. Ad hanc usque horam nil est quod malim, quam esse in hac tua Hispania. esto tu (versa vice mortalium) in ista mea Italia, ut libet. Nescio quid supra homines, ut Hispanica caetera omittam, in his tuis Regibus sentire videor. non dubito, quin aliquod caeleste numen illos comitetur. Ex Aragonia (ut ajunt) exercitum in Granatenses Mauros moturi, in Castellam adveniente vere proficiantur Vale. xiiii. Cal. April. M CCCC LXXXVIII.

EPIST.

EPIST. V.

Philosophica, congratulativa & gratiarum activa.

P. M. A. M. Gabrieli Mendotio generoso viro, literis & bonis moribus insigni. Comitibus Tendillæ consanguineo.

Non mediocri me opplevit delectatione epistola tua, vir generose, qua te Comiti consanguineo tuo, quod incolumis redierit, meque in Hispaniam duxerit, gratulatum fuisse scribis. Hoc libuit gratis, illud ex merito dicere debuisti, quem namque fructum (quomodo me duxit) tulit in Hispaniam? Lætari autem & gaudere de tanti propinqui ab exteris regionibus felici adventu ferè pium, quid est igitur (dices) quo ego sum delectatus? Duo in te, quæ minime de Hispaniis mihi quisquam prædixerat, aperte cognovi: Eruditionem scilicet eximiam in viro nobilitate ac divitiis ornatam, & ingentem erga peregrinum nunc primum accedentem benevolentiam. Horum namque timor ita mihi animum aliquando, cum ad iter me accingerem, deterruerat, ut quasi à veniendi proposito me deturbarent. Referrebat namque mihi, sed falso, uti nunc colligo, Hispanos præter se ipsos nullum genus hominum amare, aut aliquis facere, literasque non modo non colere, sed eos etiam minoris, qui literis incumbere, æstimare. Mihi igitur ipsi summo peregrinam plenam (ut ajunt) velis gaudeo, quod Italia discessurus hanc mihi patriam sortitus sim, in qua & spero bonos (qui mihi peregrino sint fautori) non defuturos. Hirundo enim una, quæ sola non facit ver, inspecta multas adventare est argumento, & præclara indices gesta magis ac magis, quæ alibi minime sub tantorum Principum ductu, qui lacera hæc sua regna tanta prudentia instaurarunt, me inspecturum confido. Vale interea dum læcitis dabitur personam tuam, quam mentem conceptam intueor, posse complecti. quod propediem futurum arbitror. ex Cæsarea enim Augusta jam nos ut Guadalaiariam vestram petamus, colligere fardinas incipimus. decimo Calendas Aprilis M CCCC LXXXVIII.

EPIST. VI.

Quid Auctor sentiat de Hispania regione. Miranda ornamenta, de unitate Regina cum viro.

P. M. A. M. Pomponio Læto viro insigni, amico.

Quid in ipsa Hispania de Hispania sentiam, cupis à me (ut inquis) observan-

de Pomponi, cognoscere. De populo quem semper floccificandum censui, nihil ad me; de Rege autem & Regina, qui duo consortes Hispaniæ utrique æqua lance (quibusdam angulis omisis) imperitant, hoc tibi possum ex bimestri experimento referre, si unquam eo spiritu inter mortales duo corpora fuisse afflata licuit disputare, hæc duo sunt corpora, quæ unica mente, unico spiritu, gubernantur. Nihil unquam ita unum in natura Philosophi comperere, quod horum unitatem superet. De viro, Pomponi, nil mirum, quod mirandus sit. Viros enim innumeros justos, fortes, cæteris virtutibus ornatos, sapientes denique fuisse legimus. Fœmina autem, quam mihi antiquarum (in regio loquor sceptro, & summa licentia) monstraveris, cui in magnis aut animus in aggrediendo, aut constantia in perficiendo, aut pudicitia decor non defuerit? Habeto pro Sibyllæ folio, Pomponi, quod nunc referam. Est hæc fœmina forti viro fortior, omni anima humana constantior, mirum pudicitia & honestatis exemplar, nullam unquam natura fœminam huic similem effinxit. Nonne hoc admirabile, Pomponi, quod quæ semper fuerint à fœminis non minus quam opposita oppositis, aliena, in hac quasi nativa amplissimaque reperiantur? Hispanos etiam nobiles Romanam quandam sapere magnanimitatem comperi. hinc ego ex ignavo passere in prudentem ciconiam, & futura hœmis præciam hirundinem, ut ille in pavonem versus, tutam ab imminenti vobis tempestate regionem captavi, captatam tenere est animus. Vale, istibi sum, observande Pomponi, quem semper fuisse nosti. Ex Cæsareaugusta. octavo Calendis Aprilis M CCCC LXXXVIII.

EPIST. VII.

Arguit à profusa laude qui sint amoris termini.

P. M. A. M. Petro Pontefi AMogueræ Toletana Salamantino Vice-Scholastico.

Comiti Tendillæ ductori meo in Hispaniam, qui talem mihi virum dederit in patronum, cujus est humanitas tanta, quantam in hominem cadere, erga peregrinum præcipue, vix putandum est, non minores ago gratias, quam si novo aliquo beneficio me cumulasset, sed quandoquidem quæ nimium voluisti, locutus es, audi quæ nolles, Vice-Scholastice. quis te (pressis per illa calcaribus) ita stimulavit, ut adeo solutis habenis de me tanta pollicereris, quanta pollicitum Salamantinis te fuisse relatum est? Si pygmaum in mantica pro Gygeo vel Polyphemæo gigante

vendidisti, Jureconsultus es, fraudem solvito, non me profecto ista lege Salmantica deprehendes, ubi cunctarum artium liberalium fontem esse uberrimum, omnium una voce refertur. malo te solum, quia me isthucitum promiseris, erubescere; quam tecum ego in præcepte de celsi montis culmine, ubi me insidere Salamantinis sapientibus ultro præconatus es, derotato. Tibi habeto, Patrone mi, si gutturus fores nimium aperuisti, freno posthac utere, non stimulis; amoris terminos, quos nunc ignorasse videris, disce, & temperatius laudabis. Stare promissis non ita cautum est legibus, quin liceat aliquando à promisso discedere. Ergo vale ex Guadalfagaria, in Calendas Aprilis MCCCC LXXXVIII.

EPIST. VIII.

Invidia, non miseratione opus esse, quod venerit in Hispaniam. Quia Italia, quia Hispania statim, per naturalem comparationem.

P. M. A. M. Petro Marfo Viro doctissimo, amico.

COeli temperiem pro sua quasque natura volucres quaritare didicimus. ad Strymonias ripas sylvestres anates, græscque, quando apud nos rivorum glacies liquefiunt, transinere videmus: multæ diversi generis trans mare, cum frigora fugiunt venientia. quid miraris igitur, quum ista perbelle calles, si qui sint homines, qui tranquillam & ipsi vitam celorum minis super hac vel illa provincia terri, perquirant? ex quacunque causa similes effectus provenire certum est. Quamvecunque arborem suos fructus ab alterius generis arbore dissonos emittere consentaneum, rimæ scissuræque domorum vetustate putridarum, hospitibus, ut eas deserant atque aufugiant, ne ruinam imminentem expectent, monere videntur. Scrutator igitur, tu Marse mi observandissime, quoniam in loco res Italæ sint, qui fluctosbullant, quæ seditiones pullulent, quidve ista parere soleant, vestigato, & mihi magis invidabis, quam quod in Hispaniam me contuleris, misereberis. isthic vos procillis inter vates scopulos agitati, vix ne elidamini, tui vivitis, atque utinam ventis rapta hæc mea folia per aëra volitent, dictaque sint hæc omnia in cassum. Nos autem felicitis ventis, placidisque Zephyris in puppi flantibus mare tranquillum ductibus his nostris Regibus navigamus. portusque in manu habemus, quandocunque illos captare voluerimus tutissimos. hoc idem multis ad Urbem scripti, ne me quisquam existimet errore aliquo deceptum patriæ terga dedisse.

Venisse non poenitet, morabor quoad in melius mutari res Italas sensero. Ergo Vale. tertio Nonas Aprilis MCCCC LXXXVIII.

EPIST. IX.

Diversis diversa de sua Italia reliqua.

P. M. A. M. Alfonso Carrillo Hispano Pompelonensi Antistiti.

TE nullas habuisse meas literas, Antistes meritissime, ex quo in Hispaniam tibi patriam me contuli, conquereris, velleque (ut ais) quem meo palato gustum Hispania præbeat, intelligere, innuens, quasi nullam posse aliam viro Italo provinciam satisfacere. habeto paucis, nollem alicubi terrarum vivere, si extra Hispaniam vivendum, placent majorem in modum tui Reges, placet Hispana nobilitas. De populo, nil mihi curæ. Video impræsentiarum, ab his tuis Rege & Regina, virtutum omnium ingentes suavesque succos emanare quotidie, suavioreque & ampliores ac summis Regibus dignos, me indies visurum expecto. dispersa namque, & horrendis luporum hiatibus devorata horum avitæ hæreditatis amborum membra, ad suum redigunt quotidie corpus. Una de Bello Granatensis inferendo curiosissime cogitatur, nec, ut arbitror, demorabuntur. Sequar quocunque ierint, locorum distantia facit, quod raras tabellarios habeam, quibuscum possim ad te literas dare. pauci enim ad vos, & ex his plerique me inscio proficiuntur. Vale. tertio Nonas Aprilis MCCCC LXXXVIII.

EPIST. X.

Redargutio de adulatione. Laudantur duo amici. Sequitur autem militum.

P. M. A. M. Archiepiscopo Bracharensi.

JAm tandem non mediocri cum sollicitudine expectatus nuncius ad me venit, qui te, saccharoque suaviorem Pompelonensem conterraneum tuum, & animæ tuæ dimidium bene valere significavit. Si vos, qui fortunæ illecebris amplissime fruimini, discessum à vobis exigui vermis moleste tulisse fatemini, quid sentire me pusillum homuncionem tantorum Optimatum absentia arbitramini? tales mihi discipulos non desuturos, vobis autem (qualis ego eram) præceptorem nūquam occursum, propterea vos ægrè, me leviter hanc disjunctionem tulisse, conquerimini. O quam eximii estis, & quam aperti adulatori! non hæc à me profecto, quum ambobus Juvenalis aliquando divinam illam,

quæ

quæ proxima est à secunda, satyram aperire, sed adulatione nihil esse ingenuo fecidius, didicistis. Quid me ineptius, quid à vero magis alienum, quam præceptores supra mille, nil minus Martyre clariores, quam pulchra Venus stellarum minimam superet, Romæ defuturos, qui præterea vobis nobiliores? non te ex clero Portugalsensium genere procreatum, tanti viri (quantus is est) quem Romæ *Cardinalem Portugalsensem* vocitamus, fratrem esse cognovimus? Non ille ex antiqua Carrillorum progenie patrum, sibi Alfonso Carrillum Toletanum Præsulem, pluresque alios illustres Optimates sibi propinquos habet in Hispaniæ corpore Castella? sed majorum vestrorum merita, quibus inhaerere miserimum est, omittamus. vestrumne alterutri deest quicquam? à bonisne parentibus degeneratis? per alienasne portas mendicatis? quum tu Bracharæ magnificæ Portugaliz urbis Archiepiscopus, ille Pompelonenis in Cantabrico regno, quod *Navarra* dicitur, unice civitatis, Antistites essis. Absit igitur posthac omnis, si me in clientelam, & amicitiam velle servare est consilium, adulatio. Propediem movebitur exercitus in Gramatches. Arma capere in tam iusto ac pio bello dum sufficit ætas, est animus. Si Mars, qui mihi carior est vestro Saturno, ita ut ad splendidas vel ad Orchias fores impulerit, adversabitur, oratum facietis nostrum Alcitonantem, ut nostri miseretur, quando ad te scripsero, si non idem ad Pompelonensem, meo tamen nomine salutatus intelligatur, & valete ambo mei nominis, tanquam grati discipuli, amatores. Vale. tertio Idus April. M. CCCCLXXXVIII.

EPIST. XI.

Rato virtus & fortuna cœunt, quamvis sit facienda populi laus. De Therfisi & Salomone.

P. M. A. M. Fernando à Talavera Abulensi Antistiti, confessori & consiliario Regio.

Omnes Tendillæ, Pater amplissime, cuius ego ductu in Hispaniam me contuli, tuo me nomine salutavit, idemque mihi retulit, quanti per te ipsum faciendus sis. Parum enim me ad tui observantiam movebat, quod innumera te (ut ad regiam pedem ferres) domo egredientem caterva comitaretur; alio namque te negotiorum ingens moles divertere non finit, nec stimulabat quod populus de te mira loqueretur. nescit enim ignavus populus, cum ratione laudare: nec, quando illi fortunæ bona tantum cordi sint, boni quicquam esse autumant in natura, quod sit extra

fortunam. auram sequitur volatilem, Regibus gratos adorat, favore ventoso carentes negligit. Sint utique Therfises vel Salomones, quomodo igitur vir tanta laude dignus plenis faucibus te prudentem; doctum, multo intus, quam foris appareas, meliorem eorum, qui scire cuperent, & qui dicerunt fautorum, bonorum denique omnium in hac regia curia, cuius gubernaculum tuo nutu convolvitur, esse refugium prædicet, mutavi, veluti rejuvenescens anguis, aut fontanæ Dryades corruptam pelliculam, ac, vetera mente colligens, posse aliquando (quamvis raro) Fortunam cum virtute consistere, venit in memoriam. Vale igitur, sapientissime Præsul, & me tibi posthac, dum vixero, deditissimum fore polliceor. Idibus April. M. CCCCLXXXVIII.

EPIST. XII.

Morale prognosticon ab apparentibus, quid suffocet homines. De cruento fortuna arcu & sagittis.

P. M. A. M. Petro Cobarruvias Abbatii Cervatenfis, Hispano viro.

Cornicaris ex opaca illico, Cervatenfis, subspargereque videris consilium meum, quod incolentibus vobis Hispanis Urbem, Hispaniam ego mundi calcar inhabitem, tua tibi patria, Cervatenfis, pro tali laude, de te bene merita plurimum debet, nutrit (ut vulgo dicitur) corvum qui ei oculum effodiat. Si te avaritiæ laqueus indissolubilis manibus pedibusque ita victum tenet, ut tibi met tua patria, quia grandiores non possit redditum cûmulus, qui te suffocet, exhibere, non bene sapiat; quid in me culpæ? nihil magis quæ à sapientibus me legente, & bonorum mortalium fragilitate cum Bracharenfi & Pompelonenfi Præsulibus audivisti, tibi profuerunt? Fortunam, uti sentio, cruentum in Italiam arcum tendentem, nondum inspexisti, celorumque favorem super tua Hispania, Mercurio duce, prudentem non intelligis. Exsolve te quamprimum (mihi crede) Cervatenfis, nec, ut ex arcu globulæ mittatur, expecta. Recipe te, dum licet, intutum; sero sibi volucris consulit, quæ ut ex venatoris ballista solvatur, arundineo ramo insidet. Vale, & Quiricenseni meo nomine saluta. xv. Calendas Maii M. CCCCLXXXVIII.

EPIST. XIII.

Invitatur ad stipendium militare Autor. Qua Martia, qua Saturnia atas.

P. M. A. M. Fernando à Talavera, Abulensi Antistiti Confessori, & Consiliario Regio.

Quo nomine stipendium in invictissimorum Regis & Reginæ domo eligam, Præsul optime, per tuum chirographum interrogas. vis-ne quod gratis habebas, emere pretio? Tua te mihi virtus patronum effecerat, facit hæc beneficentia dominum. neque ego tanti me esse sentio, ut sua sponte ad id motos Reges existimem. quibus meritis hoc factum, aut qua in re ego possim in ista celebri regia domo esse utilis, nequeo intelligere. tua ergo suasio refugium afflictorum, & dux errantium, ad hunc Brundusino & Carthaginensi tutiorem portum, lintrem meam per diversa vagantem, quo se ferret, aut ubi consisteret, incium apulito. obsequitur animus, si vires defuerint, fide tantum polliceor. militia in pio, quod paratur, hoc bello placebit. Velim igitur militari sacramento acciri, dum sufficit ætas. Saturno tunc inhærebimus, quando Saturnia venerit gravedo. Martem nunc sequamur, quando quidem tam iusta arma vocant. Vale ex meo contubernio. XII. Cal. Maii M cccc lxxxviii.

EPIST. XIV.

Regina dotes & illustria gesta cum viro Rege. Qua Regna subjecerint.

P. M. A. M. Helisabethæ Hispaniarum Reginæ.

Romæ inter sacros ego nostræ Legis Cardines, suprema Regina, versabar, quando per omnium Italarum ora mirandam è cælo forminam hac nostra tempestate fuisse demissam ferebatur, quæ avita grandia Regna, majorum incuria domesticis prædonibus discepta, in unum corpus incolume, ac jam potentissimum redelegeret, trementem Recutitorum perfidia Christianam in tota Hispania religionem, una cum Rege viro stabilem effecisset, Fortunatas Insulas (si Canariæ fortunatæ sunt) latentes suo imperio subjecisset, nec his contentam aiebant, sed novam quamvis duram pro nostra religione provinciam in Granateses, qui eam Hispaniæ partem, quæ mari adjacet Herculeo, jam octingentis annis occupant, sumpturam ferebatur. Quid hoc esset novi, an Semiramidem alteram, an Les-

bidarum aliquam natura peperisset, quod non contentus esset animus audiendo ita concepisse, statui oculis videndo contemplari, accessi propius, quanta sis, intelligo. Te ego ipse vidi, vivas tui oris voces de promptis exhausi, sub humano isto tegmine tuo, divinas latere virtutes, conspicuum est. Hoc est, suprema Regina, quid ego de te sine adulatione sentio; qui te intus & in cute familiaris versando norunt, si majora fenserint, majora prædicent. Ego me ita serenitate vultus tui victum esse confiteor, quod neque patriæ, quæ Italia est, jam teneat desiderio, neque hinc ferre pedem liberum sit. Per Abulensem Antistitem tuo nomine, suprema Regina, fui ad regium stipendium, novum vinculum, invitatus, elegei militare, donec laudabile istud, quod adstruitis, bellum ebullierit. id intra paucos annos felicibus tuis, & fortissimi Viri Regis auspiciis, finem habiturum optatum speramus. Tunc ego quemcumque imperaveris habitum sumam. Voluisses fortasse, suprema Regina, quoniam sis literarum cultrix, uti retulit Abulensis, tuis ego juvenibus aulicis optimatibus ludum literarium aperirem. ignore quæso, cedat parumper toga armis. Quum togæ tempus advenerit, si nobis per Martem licuerit, togæ, quæ scimus, officia pertractabimus; tua interea, mira Regina, Deus incepta secundet. Ex meo contubernio, pridie nonas Maii M cccc lxxxviii.

EPIST. XV.

Congratulatio de adventu amici, de antro Tridii, & laus urbis Rheate ubi saxum crescit. Quid ferendum amici.

P. M. A. M. Bartholomæo Scandiano venienti ab Urbe, ad Curiam pro Innocentio Pontifice Maximo Nuncio.

Factum quoque tuum, Scandiane, in Hispaniam te, veluti Martyrem, forte quamvis diversâ, quam ego liber venerim, tu Pontificis onustus negotiis, compulisse accepi. ut primum id mihi relatum fuit, subiit in mentem tricomercium illud Rheatinum, Viterbiensis scilicet Antistitis, & nostrum, ubi ætatem egimus, lapidem quadragesimum à Romanis caloribus, atque aëris contagione (quæ urbem infestabat) securi, quam amœna est ea civitas, Scandiane, quam merito Sylvius noster pulchrum esse Rheatæ cœlicolum Matri dictum, decantavit, quæ nemora, quæ flumina, qui lacus, quam vasta & quam fortunata planities, quam horrendus ille Velini saltus, ubi saxum (Plinio auctore) nobis testibus crescit, per

cujus

cujus voraginem iri semper coronatam Ale-
cton ad inferos descendisse, Mantuanus ille
circumloquitur. Quæ præterea Antistitis il-
lius in secessu benignitas, quæ argutia in dis-
putando, in iuredicundo auctoritas, quo-
modo esset ejus Urbis pro Sixto Pontifice gu-
bernator, in eleganti corpore quæ oris facun-
dia? quam pauci Theologi illius præcipue
crepidalis ordinis assequuntur. Etsi memor,
Scandiane, ut certatim omnes animi gratia lu-
dendis carminibus operam fere quottidie da-
remus, tunc ego primum sensi, quanti sit
momenti eruditorum frequentia involvi,
quantumque juvenilis animus gravium viro-
rum jocosa sodalitate erigatur, didici tunc pri-
mum audere credere, me esse hominem, &
in virum aliquando me evasurum sperare.
Debeo igitur tibi plurimum, Scandiane, ul-
traque debeo, si non inique hanc meam tu-
leris narrationem, hæc ut mihi ipsi talia fac-
tando plaudem, debacchatus sum; ferendæ
sunt etiam aliquando amicorum, si amicos vo-
lumus, ambitiosæ garritiones. Ægro animo
congressus nostri tarditatem fero; quare si me
amas, uti solebas, an cito venturus sis, mihi
significato. Si namque adventum distuleris,
ad te properabo. nihil enim hoc tempore magis
cupio, quam te senem egregium, mei aman-
tissimum videre, alloqui, audire, amplecti
denique, si tyroni militi veterantum amplecti
tribunum fas fuerit. Vale ex Curia. in nonis
Maii M cccc lxxxvi 11.

EPIST. XVI.

Comptulativa filiali de securitate Hispana.

P. M. A. M. Paulo Oliverio nuncii
Pontificii Secretario.

P Atroni tui, Paule mi, adventu in Hispa-
niam (quam mihi sedem, tanquam ex al-
ta specula in tuto positus, quid fortuna, quæ
magna molitur, facere intendat inspecturus,
elegi) majorem in modum delectatus sum. vi-
rum namque istum, ex quo Sixti Quarti Pon-
tificis tempore Theatæ cognovi, semper uti geni-
torem observavi. Primum enim & vigesimum
annum me vix agentem, ferè sexagenarius ipse
amore paterno prosequēbatur. te autem ego (ut
nostri) non minus unquam amavi, quam pater
filium solet. Duplicem igitur mihi oblectatio-
nem assertis, quare ut incolumes ad nos, &
propere veniat, vehementer opto, an lento,
an celeri gressu proficiscamini, facito me ce-
torem. Si namque vobis aliquid forte accide-
rit, quod vos detardatum sit, ad vos convo-
labo; est mihi quippe jam molesta isthæc expe-
ctatio. Vale. nonis Maii M cccc lxxxvi 11.

EPIST. XVII.

*Quomodo sint consona literæ ac militiæ. Qui sapien-
tes militiam secuti sunt.*

P. M. A. M. Fernando à Talavera A-
bulensi Antistiti confessori, &
Consiliario Regio.

R Isisse ajunt, bone Præsul, te, quando mea
tibi Epistola de militari, non autem lite-
rali habitu fumendo mentionem fecit. quis
præterea tibi me esse literatum falso retulit?
deceptus fortasse nominis inversione litura-
tum quoniam dicere voluit, literatum dixit. Si
duarum & vicinginti literarum me non ignoras-
se characteres, dixisse voluit, non inficior, sed
si longius processit, aberrat. At tamen licet
te tua compellat humanitas, ut de me, quod
literarum aliquantulum sim assecutus, sentire
velis, nonne Tanagrensi Corinthiacove bello
Plato militavit? quid mirum est, si excitior ad
tubæ sonum? suntne invicem opposita litera-
rum & militiæ studia? Imo ob id solum, quod
ignarus sim, strenuum me fore militem, mi-
hi ipse minime persuadeo; oportet cum qui se
militiæ dedit, veterum (meo judicio)
exemplis, bene instructum ad bellum profici-
fisci. non minus enim res militaris virtute ani-
mi, quam viribus corporis gubernatur, exer-
ceturque. Quis negavit historiarum præsertim
assidua lectione, fieri homines indies pruden-
tiores? prudentiam vero rerum omnium re-
ctam esse gubernatricem, nemo est qui dubi-
tet. *Correlativa* sunt igitur, non *opposita*, ferri
acies & literarum disciplina. Ebulliat ergo,
Præsul egregie, emicetque per illius Regni
Granatenfis regiones hic meus nonus & vige-
simus annus bello habilis, ociosa tunc officia vi-
tæ induemus, quando negocia includuntur.
Sic enim didici à curiosis Peripateticis, ne ta-
men quum te risisse derisisse retulerunt. Ergo
vale ex meo contubernio. VII. Idus Maii
M cccc lxxxvi 11.

EPIST. XVIII.

Deferenda est patria pro gloria.

P. M. A. M. Johanni Baptiste
Anglerio sub Veneta Rep.
militanti.

L Audo, frater amantissime, quod ani-
mum virilem, non angustum patrimo-
nium dimensus, soli natalis blandimenta, de-
litiisque relinqueris, ne ibi ocio pellectus mar-
cido (uti plerique cœtanei tui) torpesceres. igna-

ignavissimum namque semper ego illum esse iudicavi, qui fama fortunisque majorum (et si ingentes) contentus, domi vitam ducit inglorius. Georgio ista (qui medius frater est) semivitalitudo ambo concedamus. Is namque tanquam enervis & imbellis paternos lares, ne collabantur, custodiat, prædiola colat, sobolem procreet, nos proprio sudore sortes imitati, quibus omne solum patria est, per alienas terras satum experiamur. Ad Venetos te transisse, sub umbraque Nicolai Ursini Comitum Petilianorum, ductoris exercituum, nostra tempestate illustris, te militare relatum est, neutrum displicet. Venetorum namque cæteris his temporibus tutiorem statum fore arbitror, & quandoquidem literis, quum illis nunquam fuisti deditus, nomen tibi comparare non potes, non ineptum vivendi modum elegisti. Duabus enim his artibus fama perquiritur. Dummodo in iusto bello, iusta de causa sumpto, militetur. Imperatoris etiam tui prædare gesta, si oculos aperueris, te ad virtutem excitabunt. Si invictissimorum Regis & Regine, qui me in familiam suam admiserunt, commendatitias ad Illustrissimum Principem Venetorum, vel ad Patrum tuum, literas profuturas senseris, mihi significato, existimo non negaturos. Aliquantuli enim me faciunt. Vale ex Hispana curia, Idibus Maii MCCCC LXXXV III.

EPIST. XIX.

Ad Prætores Curia pro famulo iocosa rogativa.

P. M. A. M. Jureconsultis Galleco & Mercato Curia Prætoribus.

CUr me flagellis percutere, Prætores, cogitastis? Illic hic fructus nostræ est amicitia? Quid hoc sit, invicem uti video, discutitis. Ochioa iste Curia pinfor Cantaber, quem vinctum tenetis duro carcere, quoniam de panis pondere, quem hodie Curia dandum domo apostavit, aliquantulum defuisse reperistis, familiaris mei cuiusdam pater est. Audivit filius, vos omnes ille pedibus manibusque in sententiam, ut asino per vias publicas e ductus pater, centum verberibus à lictoribus ignominiose conficiatur, concutit se filius, macerat, lacerat, se esse *Hidalgum*, id est, Nobilem inter Cantabros proclamat, ituros patrem & filium, sese ex aliqua rupe vel turri præcipitatum, non aufuros ultra faciem ostendere, talem si ignominiam pater pertulerit. Hæc ergo in me verbera, Prætores, convertantur, qui talibus perturbor conquestibus, & sum familiarem fidem amissurus. Detur i-

gitur Ochioæ, meo rogatu, venia, Præfides, per nostram amicitiam. Hoc sit eorum, quæ de meis hortis vos excerptisse fatemini præmium. nec enim est ita atrox crimen, quin atrociora aliquando remiseritis, in multam convertatur hæc poena corporalis ignominiosa pecuniaria. Si remitti penitus non potest, quandoquidem ut crumenæ tumorem auget, id factum est, *crumenale*, non *corporale* crimen appellabitur. Sed immuni ut emittatur, rogo, hac lege tamen ut pater & filius ambo verberentur, si ulterius pater in simile quicquam incidit; nec abnuat hoc sedes filius. Valete ex meo contubernio. Idibus Maii MCCCC LXXXV III.

EPIST. XX.

Ad Prætores gratiarum activa.

P. M. A. M. Jureconsultis Galleco & Mercato Curia præsidibus.

Solvistis Ochiam Cantabrum pinforem rogatu meo, Præfides optimi, familiaremque perditum, à rupe & celsa turri mihi ad obsequium reddidistis. O quam alienum fuisset ab humanitate vestra *Hidalgum* tali macula scædare. Suffiat, mori oportet *Hidalgum*, morique præclarum est pro uno etiam non honorifico audito verbo. Sed per lictores ignominiam pati, minime quem vobis risum incuterent Prætores, si quæ nunc hic meus ambubius obloquitur, audiretis. Qui nec linguam callet, nec loqui unquam desinit. Pfittacum è cavea detorto gutture verberetorque conantem, vos audire arbitraremini. habeo gratias ingentes tamen ego, cujus causa collatum est in eos beneficium, atque utinam isti candido vestro erga me animo respondere possit aliquando præstetur. Valete ex contubernio meo. XVI. Calendas Junii MCCCC LXXXV III.

EPIST. XXI.

Reprehensa in reprehendentem, quod in Hispaniam venerit. Quid sit vivere vitam, exorditur ab Hispano proverbio.

P. M. A. M. Theodoro Papiensi, Regis Galli Medico Consiliario, & Oratori in Urbe.

CAve ne quando te signo crucis armare intendas, oculum digito dextrum tibi eas. Iterum accusas, & quod repetis, quote Martyr contulisti? Ubi procul ab omni eruditorum commercio vitam duces. Merorene hoc sit, an invidia deploratum, non intelli-

go, potius namque mihi invidendum existimo, quam dolendum, una me infelicitate vocas infelicem? Fabri famulum, quod Faber effectus sit, reprehendis? Quid felicius quam vivere vitam, ubi per bonas artes in te solam oculi hominum convertantur? Desige oculos humi, Theodore, ac subride tacitus tecum ipse. Fiunt alicujus umbratiles illi versus mei, quos Romæ Ascanio & Arcimbol-do Cardinalibus, teque oratore impellentibus, animi causa cudebam juvenis. Scire me literas Hispani arbitrantur. Quid igitur Romæ passerulus inter accipitres, Pygmaeus inter Gigantes faciam? Sit aliquando fitis, quod te vicina cæca non cæcum existimet. Inter catellos Melampo decus, sed inter Leones quod Catello periculum? Ne nos ipsos defraudemus, Theodore, quod Martyri unquam nomen inter mille Phœbeos vates, qui sidera feriunt elato vertice, surrexisset? Vis dicam, quid inter Physicos Theodoro? O! parit odium veritas. ne mihi succenseas, Theodore, nec pilum dejicias; licet aliquando jocari. Sed hoc de me serio dictum volo. Vale. ex Curia Hispana. XIII. Calendas Junii, MCCCCXXXVIII.

EPIST. XXII.

Quanta sit amoris honesti vis.

P. M. A. M. Antonio Nebrissensi Hispano, viro Rhetorico.

Quid à me petis vir, (ut per tua scripta colligo) peritissime? Ut te amem, inquis; injuria me affecisti non inodica. videris namque me esse iniquum, aut improbum existimare; si vetus illud proverbium, *Pares paribus, & similibus similes facile conveniunt*, verum est. Ut primum dubitas, an ego sim te non modo amaturus, verum etiam observaturus, male de me sentis. Ex his enim quæ ex officina tua prodisse conjecto; doctum te esse ego ipse sentio. Bonum autem te quicumque norunt esse, prædicant; nec bonum igitur, nec doctum me esse judicas, & merito quidem; neutrum enim mihi persuadeo. Si ergo me non tibi similem esse credis, frustra petis amicitiam. est quippe inter dispares animorum unionem quaeritare, havare laterem, aut per aëra demptis alis volitare. Si parem & tui similem arbitraris, ne cadat in deliberationem ulterius, quin sim te non modo amaturus, verum etiam ob ingentes virtutes tuas admiraturus. omnem certe superat improbitatem; amantem virum (præsertim omni virtute insignem) non amare, quia præcipue nullo possit alio amor emi præcio quam seipso. Quæ te

regio enutrierit, quorumve præceptorum ubera fuxerit (ni tibi molestum, vir egregie) delectabor intelligere; talem quippe neminem in Hispania esse, quum me ad iter ex Urbe accingerem, Hispanus quisquam, quorum est in Urbe multitudo ingens, prædixerat. mihi igitur gaudeo, & Hispaniæ gratulor, teneor tui videndi desiderio, propterea ut ad Curiam hanc tuam aliquando venias, operam des obsecro. Vale. ex Hispana Curia. XIII. Calendas Junii, MCCCCXXXVIII.

EPIST. XXIII.

Quid super Italia. Quid super Hispania celi astruant.

P. M. A. M. Jo. Borromeo aurato equiti Mediolanensi Aronæ & Verbanus lacus Comiti, nostræ familiæ benefactori.

Successus nostros, quod velis, optime Patrone, intelligere, non modo non mihi molestum, verum etiam gratissimum est. Neque enim tales (ut præ rubore tegere frontem debeamus) emergunt, si patriam reliqui, uti repetis. Dico ego, eam esse homini patriam, ubi natura frui duce, quisquam valeat. est mihi institum, ingenitumque, Concordiam in nostra lege desiderare, contra ejus hostes optare perniciem. quo in discrimine vos versemini, quanta ebulliant in Italia, quæ minime quietem sunt paritura, conjectato, & meum laudabis consilium. Si præterea scires, ad quem mea me fata portum compulerint, magis multo invideres quam misereris. In totius Christiani maris ambitu, nullum tutiorem invenies. Hic nulla procella, nulli fluctus, nulla tempestas, quieta omnia, omnia beata ex Concordia Hispanis inaudita, cuncta ista proveniunt. Regis & Reginae, jam mihi dominorum, quod ad eorum regale stipendium admissus sum; cogitatus, verba, opera in inferendo Granatensibus Mauris bello, solum teruntur. Sequar illos, iusta arma placent. Propediem ad hostes proficiuntur. quæ agentur, si pertabellarios licebit, intelliges. Regina quæ Castellæ domina est, atque inde Hispaniæ corporis (cætera namque Hispaniarum regiones crura sunt atque lacerti) tantillo me amore prosequitur, iussitque me in pinguioribus suis, non in Regis mariti liberis censei. Propterea si commendatitias utriusque literas ad Ludovicum patris nostræ dominatorem, Georgio à me proximo fratri, qui tanquam mancus patria domo & exiguo contentus patrimonio isthic marcescit, profuturas, colende nobis Comes

noveris, fiam ego certior, spero impetraturum. Imbellem istum fratrem, reliquamve nostram familiam tuæ bonitati commendo. Ne me ultra accusēs, caveto, & vale. ex Hispana curia. xii. Calendas Junii. M cccc lxxxviii.

EPIST. XXIV.

*Gratiarum activa. Laudativa. Quis sit
Rex tertius.*

P. M. A. M. Petro Gonçalo Mendotio, Hispaniarum magno Cardinali & Primati.

Idacus Murus vir doctus & prudens, tibi familiaris à secretis, obtulit mihi tuo nomine, Hispaniarum Primas, auxilium & favorem tuum in hoc dissono ab Italia orbe, in quo tu tertius es & jure merito Rex. ajunt enim homines te, præter ingentem & generis & divitiarum potentiam, tanta pollere humanitate, magnanimitate & prudentia, ut tota orbis terrarum gubernatio, si tuis humeris inhaereret, collum tibi flectere vel digitulum vix sufficeret. Quanti ergo faciam hanc tanti Principis oblationem, sine quo vel minimum quidem passum, sive bellis incumbant, sive pace fruuntur, Rex & Regina gradiuntur, sine cujus tandem consilio nihil arduum decernitur, neque proferre. Salienti quidem intra se titillo animus magna garrir, quæ promere vellet: sed desunt palato verba, quibus in medium, quæ cogitat, efferuntur. Satiùs igitur esse duco labra competere, & unico tantum hoc verbo rivos claudere: emisti servum hodie, fugitivum, aut ingratum minime futurum. & vale. ex meo contubernio, decimo Calendas Junii. M cccc lxxxviii.

EPIST. XXV.

*Qua generali hominum sollicitudo de tractandis
novis hominibus.*

P. M. A. M. Didaco Muro, magni Cardinalis Hispaniarum secretario.

A pud te ut cras prandeam, Mure, jubes. Apud te prandeam, Mure? Quid sibi vult nova ista munificentia? Tu nullius opera (quom sis apud potentissimum potens) indiges. Quid igitur à peregrino, qui nuper ad gentes exteras, & Itali nominis non bene amicus advenit, extorquere cogitas? Tu vaser es, Mure, ac macilentus: elicere vis pecunias forte? Minime, neque enim illas ego possideo, quom non magnificiam, neque tu illis indiges, quia quom illas bene serves, dives es.

Doctrinam, dicet aliquis. Absit, multo namque me doctior. Cur igitur, ut tua sic profundere mediteris? Ut liberalis videare? Ne id quidem, & parci aliquando (quamvis parce) invitant tamen: effer tandem Mure, erumpat hæc causâ latens; satere verum, quid me vis? Jam prodit, attendite. Italus quidam *Martyr* nomine ad Curiam se nuper contulit. ajunt plerique (inter quos herus meus) Musarum cultorem; experiemur, quanti iste sit ponderis, illius facile rem intus & in cute nos, qui sapientes sumus, effodiemus. Turgescere guttur ulterius nullo pacto sinamus, & si magno constet, salubre tamen erit, hæc nos anxietate levare. Aliter nos postredie de homine sentiemus, quam populus ferat. tanti nunquam esse quisquam bene cognitus reperitur, quanti prædicatur. minuit famam præsentia. circumveniamus hominem. rumpemur, si de nostris manibus bene sanus evaserit, quin multa detegamus in illo ulcera, quæ lambere postmodum ociosi valeamus. Ego Mure, qui succi guttam, licet marmoreo prælo comprimam, vel unam quidem posse à me nullo pacto extorqueri cognosco, à meipso conjecturam faciens, hos fuisse tuos cum Boadilla consorte de me sermones, aut hujusmodi non dubito. Vado tamen ad vos, ut mentes vestras hac sollicitudine exsolvam. passerulum namque pro aquila, & pro elephante culicem conspicietis. Valete interea, & homini qualem audistis, non qualem vos esse reperturos, & desideratis, & scitis, prandium parate. Valete. ibo. ex meo contubernio, vi. Calend. Junii.

EPIST. XXVI.

Rex adit Veram urbem.

P. M. A. M. Afcancio Mariæ Sfortiæ Vice-Comiti, Cardinali dignissimo.

T Encbar jam summo de te, Princeps illusterrime, desiderio, quando ex insperato nuncius ad me cum benignissimis tuæ Amplitudinis literis ingressus est; jubes me salvere, pro ea humanitate Deus æternam cum Mathusalensis annis tibi salutem impartiat. Imperasse mihi denuo, ut tibi de Regis in bello Granatensi successibus significem, supervacaneum fuit. neque enim excidit, me id fuisse (quom à te in urbe dimitteret) pollicitum. neque me ita Arcadicum habere jecur exultimes, quin sentiam, quanti faciendum sit tanto Principi pusillum hominem, obsequium posse gratum aliquod præstare. Sed hoc anno me non grandia significaturum arbitror. Constitutum namque est, ut Rex solus

cum exercitu tamen potenti provinciam quandam, quæ civitatem habet Veram provinciam caput, percurrat. illiusque ut villas, agros, cuncta denique ad usque urbis mœnia, nisi sese Verenses dediderint illicò, depopuletur, obsidionem in æstatem futuram dilaturi, comparatus est exercitus per provinciam Tarraconensem, qua nova Carthago mari adiacet Herculeo; Lorca, licet sterilis regio suapte sit natura, propter Vandalicam pestem, qua incolæ vehementer vexantur, Rex iter capit. Regina vero, ad hostium fines, commeatu cæteraque exercitui necessaria, de dotilibus suis Regnis sumministratura, virum à tergo sequitur. ut ego illam comiter, ne laborem irritum sumam, mihi imperatum est. Pauca hæc per hunc tabellarium accipito. & vale. ex Curia Hispana. v. Calend. Junii, M cccc lxxxviii.

EPIST. XXVII.

Quomodo errent qui Portugaleses appellant Lusitanos.

P. M. A. M. Bracharenfi Archiepiscopo.

Habuisse te meas literas, & cur Portugalensem, non autem Lusitanum te appellaverim, miratum fuisse scribis. De Cantabris etiam nescio quid ob Pompelonensem tui dimidium. Preme sumum Bracharensem, & siste pedem. Lusitanum te vis appellem, suffla, possum & Hispanum largius. Ferdinandum & Heliabeth, quod Hispaniarum corpus possideant, Reges Hispaniarum appellamus; nec obstat, quin ita vocentur, quod duo de isto corpore digituli, utpote Navarra ac Portugalia auferantur. minime autem Lusitanæ Regem tuum appellabimus, quom Lusitanæ sit quota pars Portugalia. metior Bracharensis, quam vasta sit ea Hispaniæ pars quæ jacet inter Annam & Doriam flumina, quamque tantillum sit in ea provincia, quod vos possidetis, tuique Regis sceptro pareat, & succensere defines. quom igitur à majori parte rei, non à portiuncula (res à locis nomen capturæ) denominationem sumere soleant, fer æquo animo, si te à vestra possessione denominavimus. De Cantabris autem scito, eam Pyrenæorum partem, quæ Navarra dicitur, in qua est unica urbs Pompelonensis, vel si vis Pompejopolis, mons qui statim Lucroni pontem super Ibero transeuntibus sese offert, indicare videtur. Montem enim incolæ Cantabrum vocant, pagique transpontani Cantabri nuncupantur. Biscaya etiam & Lipuska montanz

regiunculæ, ut apud Cosmographos includi videntur hoc nomine, simul tamen & Vascona. Cæterum scitote Regem Ferdinandum, Veræ urbis segetes, vineas cæteraque agrestia devastaturum cum ingenti exercitu, ad Maurorum discessisse, quom nullubi sit ad obsidionem castra metaturus. Regiæ in finibus hostium sistenti adero, nec Regem comitabor. Valetè alterum par amicorum. ex Curia. vi. Calendas Junii, M cccc lxxxviii.

EPIST. XXVIII.

Diversa Moralia. quid sit probere sati sapientis materiam.

P. M. A. M. Theodoro Papiensi Galli Regis Physico & Consiliario.

IN Galliam, Theodore, ut primum te rediisse per tuas literas accepi, vix me potui à risu continere. Subiit enim accusatio tua, quod ego me relegarim extrapatriam, ac si tu in patria magna grandium tabularum palatia à fundamentis erigeres, filiosque ibi parvulos enutres, detinentia homines vincula. placuit tamen utcumque sit incolumem te esse. Exemplo ergo tui, quamvis accusantis, animum à patriæ desiderio pacare intendo. Uterque nostrum duo quæ perquirimus, invenire speramus, commune unum, alterum singulare, quod regiones invenimus, ubi simus inter talpas Polyphemi, consonum est utrique diverso autem fato, quod de artibus Apollineis utiliori tu ipse invento, utpote Medicina, ego paupere cithara præcinctus. Tu redibis igitur, si licuerit auro gravis, onustus ego paleis tantum adumbratus. sed minime rumpar invidia. peribunt pecuniæ tuæ, & favor iste regis simul cum Rege peribit. Scripta vero mea, quamvis inculta, inepta, trivialia, & scribendi materiam posteris præbitura, non subreptura obres à meis Regibus præclare gestas, permanent. Vale igitur, & me, uti soles, ama, si vis amari. ex Curia. iv. Calendas Junii, M cccc lxxxviii.

EPIST. XXIX.

Veteres aulici potentum egent patrocinio. Invidia est perpetua Regiarum habitatrix.

P. M. A. M. Didaco Furtado de Mendotia Archiepiscopo Hispalensi Tendillæ Comitis fratri.

Germanum habere Tendillæ Comitem cujus ego virtute advocatus in Hispaniam

niam me contuli, qui à majoribus haud magis quam frater degeneraret, priusquam ab Urbe discederem audivi, crevit accedenti propius opinio, fratri quamvis annis cedat, virtutibus tamen cedere nemo fatetur. literas in Italia didicisse munificum esse, magnanimitate, qua Principem decet generosum, pollere cuncti prædicant. A patruo magno Cardinali, qui tertium tenet in imperio locum, & potentia & auctoritate primum, esse aiunt. æquum igitur est, atque inde æquius, quod Italicum adolescens cælum hauseris, ut me, qui tuo fratri Comiti amborum virtutibus commotus, comes advenierim non minus quam ipse frater, peregrinum errantem in tutelam suscipias. Domo quamvis regia fruar, ne credar propterea vestro privatus patrocini. Non sum ita hebes, quio intelligam, in regia domo mille quotidie, veteribus etiam ipsis aulicis, pericula ob invidiam regiarum perpetuam habitatricem imminere, quæ haud facile vitabit, qui patronos ad quos, si vim inferre quis studuerit, querulus confugiat, non habuerit. Ad Reginam te propediem venturum Comes tibi germanus spem dedit, titubabat animus præ gaudio, angitur desiderio, quod ut aliquando expleatur votis, posco. Vale interea, felix Reverendissimæ nostræ Religionis Princeps, ex Curia Reginali. pridie Calendæ Junii. M cccc lxxxviii.

EPIST. XXX.

*Incursum tantum petenda est Vera urbs, restat
Auctor cum Regina.*

P. M. A. M. Joanni Borromeo Civi
Mediolanensi, Aronæ ac Ver-
banæ lacus Comiti.

N Ovi sæpe casus, etiam sapientes mutare consilium cogunt, si propterea & ego qui sapientie ne sorbillum quidem delibavi, futuri nescius, si quid aliquando, quod non evenerit, promiserim, non ita me torquebo, ut vivere non liceat. Superioribus ad te diebus iturum ad hostes Mauros cum Hispano me exercitu exaravi. Rex ad eos, qua mari adjacet Hiberico nova Carthago, per Tarraconensem provinciam (quia peste gravissima Vandalia, defectu militum & commeatibus commodior, laborat) Veræ urbis agros, villas, cæteraque vastaturus, exercitum duxit. Regina vero, quæ cæteris solet aliquando bellis adesse, in hostium finibus Murtiæ regni Carthaginensis emporio, ac primaria sede marito, si opus fuerit, auxilia præbitura, permansit. Quom igitur nul-

libi castra metaturus Rex fuisset, tota Curia cum Regina sistente, ne frustra fatigaret, permansi. Vale. pridie Calend. Junii. M cccc lxxxviii.

EPIST. XXXI.

Quare Regina tanti fiat. Quomodo successerit in Regno. Quid Virtutes pepererint Regi & Regina.

P. M. A. M. Afcanio Vice-comiti magni Ludovici fratri Cardinali, patrone singulari.

I Nterea dum sese offert, quid de bellicis rebus scribere possimus. Scire cupis (ut inquis) illustrissime Princeps, cur tanta de Regina (quod raro de sceminis accidit) mentio fiat, quonam jure ad illam Corona devenerit, quibus postmodum auxiliis hostem ejecerit, quomodo perditam restituerit. Longas ambages, amplissime Princeps, quæritas, at tamen quandoquidem sic imperas, horum quæ nosco & quæ relata sunt, quam brevibus potero, seriem prosequar. est hæc mulier nulli sceptratæ de quotquot laudavit antiquitas, meo judicio comparanda; viget animo, inaggrediendo magna laudandaque. Solent pleræque à criminibus fumere pervicaciam invictam, est ipsa constantia constantior, quod in femina, fragili atque imperfecto animali penitus oppositum; honestatis & pudicitie mirum est exemplar, quod in summa licentia rarissimum; consilio supra quam sit fas credere, pollet. In dotem præterea Reginæ multo plura quam vir habeat Regna, multoque potentiora dotali jure cesserunt, in quibus ea sunt, quæ ipsa imperat, sed ita imperat, ut cum viro simul imperare videatur. Amborum namque manibus signata edicta, reliqua etiam diplomata emittuntur. Quæ vero Regna, ut puta Atagonium, Valentinum, Baleare, Siculum, Sardum, hæreditario sibi jure Rex possidet, solas ipse gubernat. Sed nervis belli (pecuniam dico) viris, equis & armis haudquaquam Regnis Castellæ comparanda. propterea Castellam ambo semper inhabitant, & ex Castella bellorum omnes apparatus, & impensæ exhauriuntur. faciunt igitur & inaudite in scemina virtutes, ac summa in magnanimo corde potentia, ut merito id sibi nomen comparaverit. Nec ipsi displicet Regi, immo ab innumeris illum sollicitudinibus & curis suo consilio liberat. Unde autem ad illam venerit hæreditas, accipito. Joannes Rex pater ejus duos habuit mares filios Henricum & Alfonsum, foeminam ipsam nni-

cam,

cam, ex mortuis fratris nulla soboles. probatum namque fuit Henricum, qui uxorem habebat, fuisse ad uxoris congressum inermem. ecce igitur illam hæredem. Portugalliz Rex nescio quam nactus occasionem, Henrico mortuo, Proceribus plerisque Castellanis rerum novarum studiosis adiuvantibus, Castellam armatus ingreditur. Auxilia utrumque colligunt, multi, qui rem norant, Reginam sequuntur, ac in agro Zamorensi, quem plerique, sed non recte, Numantinum putant, ac Taurino concurrunt. Duobus igitur duobus Regibus Ferdinando scilicet Aragonico, tunc Siciliæ tantum Rege, quod pater ejus Johannes adhuc viveret, & Alfonso Portugaliz, signis collatis res decernitur; profligatur ejusque Portugalensis. Ita Ferdinandus & Helisabeth, sine ullo obice, Reges legitimi adjudicantur, & regnant. Ab Optimatibus deinde, qui Henrico annuente majorem Regnorum Castellæ partem usurpaverant, innumeras urbes summa cum prudentia ita copulati ambo, paulatim veluti à luporum faucibus eruerunt, discepta in unum redegerunt. Inauditam hæcenus in utraque Hispania pacem, & concordiam, ita ambo crexerunt mortuam, ut nulla unquam per se tuta regio, tutiorem se fuisse jactare possit: civiles, quæ in omni passim oppido, non modo civitate, similitates & seditiones fervebant, de medio tulerunt; à latronum insidiis, & grassatorum violentia, vias liberarunt. Justitiam expulsam revocarunt, religionem trementem solidis postibus suppositis, atque sublati putridis, stabilem effecerunt. En habes, illustrissime Princeps, quod petisti. Ergo Vale. ex curia. in Calendis Augusti. MCCCCXXXVIII.

EPIST. XXXII.

De ZATA & ALBAMA.

P. M. A. M. Arcimboldo Archiepiscopo Mediolanensi, Cardinali.

Quæ ad illustrissimum Afcanium per me scribuntur, ad utrumque scripta intelligo. sicuti namque communia vobis multa sunt, inter quæ patria & ruber galerus; ita non bene alteri sapere, quod alterum fugiat, in his præcipue quæ ad Barbarorum debellatores Reges attinent, existimo. arbitrator etiam alterius vestrum imperata de amborum pectore duci, propterea est confisium, quæ ad alterutrum, de his quæ ambo petitis, scripsero, minime repetere. unum namque me credere eidem sæpe quod naufragam inducit recitare; quom non ita aliter

quicquam referri possit, quin idem intra sapientum aures, si fuerit idem tinnit dictum satis. Inter multa quæ cupere de rebus Hispanis vestræ literæ videntur, caput hoc adnectitis: Undenam sibi Catholici Reges, hujusmodi pii, quod nunc geritur, belli, sumperunt occasionem, & vos nostræ religionis solidi postes pie interrogatis, & ego ista quæ pia sunt, libenti animo recensebo. Domesticis rebus vix bene compositis, ac in Aragoniam, & reliqua hæreditaria Regis inter Hispanias regna, quietis animis percurrere quirent, ac visere, pacem cum finitimis omnibus Regibus ineunt: cum Regibus, utpote Portugaliz, Navarræ, & quamvis barbaro, Granatensi. Barchinone occubantur, quando Mauros Zaram oppidum, illis finitimum, noctu imparatum ac fidens, fuisse ingressos, cepisseque per celeres nuncios, majoraque damna parare desertur. In Castellam redeunt. Methymnæ campi Castellæ veteris, Emporio nundinario morabantur, quando post menses aliquot, in hujus rei vindictam, intra Regni Granatensis viscera fuisse captam Albam urbem nunciatur. hinc ceptum est nova arma parare, lanceas tergere; quomodo id factum, quid etiam inde successerit, alias longius. Ex superbo tamen Mullei Mullaceni, regis Granatensis, responso dato regio nomine pactum tributum petentibus, tributarius namque erat, captam fuisse belli causam aiunt nonnulli. de responso non inficior. fuerunt namque hæc barbari Regis verba: *Solebamus Granatenses Reges Zaucens duplas quasdam Castellæ Regibus in tributum pendere, sed ea officina qua moneta illa cudebatur, bastarum nunc ferrea cuspidibus (lancearum namque ferrum manu corripuit) fabrefuit, his agendum est posthac, non aurum.* Fuisse hoc unum perturbatos Regem & Reginam fatemur; sed inde sumptum belli initium, fabulosum est. Non licet pertabellarium ulterius. Ergo vale, ex curia. 11. Idus Augusti. MCCCCXXXVIII.

EPIST. XXXIII.

Quid obest variis, recusas Salmanticam. Quæ sit harmonia Pægis.

P. M. A. M. Petro Pontensi Moghera Toletana Vice-scholastico Salmantino, Jureconsulto.

Scribis te sapientibus Salmantinis solum, quod sim vates persuasisse, nihilque intra muscos modulos, si accessero quæsituros, & id quidem dixi ut libuit, ad plenumque

numque iterum illos, ac teipsum sefellisti. omnia namque mihi defunct ad eam ardeam capiendam, ad sidera demptis pennis accipitrem volitasse repetisti, egregium tu vatem pollicitus eum, qui per alienas terras anxius peragraret, cui cuncta ad animi quietem defunct. quæ duo, etiam si furor ille caelestis, qui (teste Platone) in Poëtis infunditur, pectus mihi totum irrorasset, sterilem & infecundam tamen mihi linguam facerent, ac hebetarent ingenium. Haudquaquam enim potest ille, cui nulla sedes, volitantis Pegasi lorum gubernare, aut efficacem illam harmoniæ caelestis imitatricem Poësin, quæ divinæ Ambrosiæ alimentum est simillimum, exercere, non apte ad divinos sensus exprimendos, quod Poëtæ proprium est, rapieretur à Musis, qui terrena fece gravatus ab eruditiorum & librorum commercio semotus, peregrinus oberrat. Nyctimenen igitur pro Junonis ave vendidisti, Vice-scholasticæ, valere est mercator, illustris Comitibus tui honori consulentes, ne ulterius suadeas, ut ad eos eam, est sententia. capito ejus monitus, id si feceris, & vates ego, & veridicus Pontensis Jureconsultus, quem mentiri non decet, à Salmaptinis ita persuasus existimabitur. Guadalfagiariæ agimus ocii causa dies valeat, dum Rex Verenses agros percurrit. Vale. Guadalfagiariæ. pridie Idus Augusti, MCCCC LXXXVIII.

EPIST. XXXIV.

De amoris vinculo.

P. M. A. M. Gabricli Mendotio Vi-
ro claris moribus & genere insigni.

UT in amicitiam te Gabrielem Mendotium mei Comitibus consanguineum recipiam, tua petitepistola. Nobile genus, divitiarum honesta, & vetus copia, propriæ multo magis virtutes me cogunt, ut non mediocriter gaudeam, si me in tui clientelam admiseris, quid beatius quam vetustam aut inermem casulam tales habere posses? quibus ne corrumpere possit, adhzreat. Observabo igitur (ut æquum est) Gabrielem ego Mendotium bonorum omnium optimatum Hispanorum consanguineum. Si licet in parvis uti grandibus exemplis, tali me hodie sibi vinculo Gabrielis humanitas devincit, ut adamantina nihil possit cathena fortius adstringi. Gabriel autem quandoquidem sidentem amorem, tutelam pollicetur. amor enim solo amore quæritur. quare, qui amari exoptat, laboraret incassum, nisi prior certaret ante, caperetque amorem. qui vero

amat, nunquam deferit. Ego igitur tot fretus insignibus patronis, per hoc ingens Hispanum pelagus erecta fronte, ac sine ullius scopuli formidine, jam tutus navigabo. Ais te Bononiæ literis operam dedisse, tunc ita indicant epistolæ, quod Italiæ præstantiam degustaveris, uberiore me inde spe replebis. Ergo Vale. pridie Idus Augusti, MCCCC LXXXVIII.

EPIST. XXXV.

Forti nil malum: delicato cuncta. Quam tutum
sit sine tolerare.

P. M. A. M. Lucio Marineo Siculo
Poëtico amico.

QUOD ignominia te jurgiosa quadam Nebrisenfis Grammaticus insignis affecerit, conquestus es. infantes quando vicimus aliquis coævus nucem illis, aut castaneam, vel hujuscemodi se daturum negavit, ad nutrices talia deferunt. ad nutricem igitur ista censeo deferenda, non ad Martyrem, qui nomine duriorem habet cutem, & blanditiis fores occlusit. Didici ego, non solum jurgia & ignominias, sed & injurias esse ferendas. Didici mali nihil esse in hujusce fermento, nisi quod quis malum esse judicaverit. adolescentulus nemini, vel levibus aliquando verbis, servidus excandescere, ad vindictam protinus mihi cristæ insurgebant. Ita sæpe accidit, quom in coævum petulantem flammeus irruerem, ut in verbera verba verterentur, & qui me verbis contentus irritaverat, pugnis concussus domum mitteret. Vici etiam aliquando, & tunc quid vindicta ferret expertus, majore me oppressum injuria, quod injuriam intulerim, reperi, quam quum fueram ipse perpeffus. De vindicta igitur si consilium vis, bone vir, minime cogitato, ne apem, quæ lacescentem subito mordens seipsum interimit, imiteris. Periculosum est vasi vitreo cum marmoreo globo confingere. ille namque procerior, & pluribus amicis fultus, quod civis ipse, tu peregrinus. Vis paucis Marineo Sicule, quid sibi reportet, qui vindictam quaerit, cognoscere? Experto crede, seipsum torquet, cruciat, macerat heautontimorumenon tandem. lædenti autem ut iterum, ac tertio lædat, materiam præbet, ac risum. Igitur ne credas injuriam tibi posse fieri, & ita in injuriantis caput injuria recedet. Si leo vel equus me calce percusserit aut dente, injuriæ id adscripsero? non equidem. sit satis, ubi sis cogita, tutius vitam agit sopita vulpula, quam urfus hians. Vale. Idibus Augusti, MCCCC LXXXVIII.

EPIST.

EPIST. XXXVI.

Sero elige amicum, tamen serim dimitte.

P. M. A. M. Alfonso à Silva, viro
gncroso.

TAlem te non reperisse Franciscum Lupum, qualem, cum in amicitiam illum admitteres, fore existimabas, perturbari te ajunt. Si Pythagoræ dicto paruisses, minime nunc angereris accidisset. vult is diuturnam esse de amico eligendo deliberationem. postea vero quam admiseris, qualiscunque emergat, ne leviter elegisse videaris, ferendus est. aut si forsan, postquam venit in amicitiam, mores mutavit, dato operam, ut omnes intelligant, ab illius commercio te invitum discedero, nec per te stetisse, quin servaretur. insolentissimum prædicat is idem, & periculosum amittere, quem semel admiseris, & quem semel amasti, turpissimum est odisse. Ferigitur æquo animo illius, si insolens effectus est, totis viribus insolentiam, aut mature prudenterque paulatim ab illius te commercio exinuito. Sed quid sint homines de te locuturi, semper habeto ante oculos. si me noveris posse meis monitis, aut increpatione in illum proficere, significato. ex Curia Idibus Augusti, MCCCC LXXXVIII.

EPIST. XXXVII.

*Qui patriæ contenti delitui, in patria marcescunt,
ignavi & pusillanimes.*

P. M. A. M. Antonio Geraldino Amerino Protonotario, primogenitæ
Reginæ præceptor.

AMicorum, Optimatumque in Urbe degentium dissuasiones me ab Hispania detertere conabantur. Fere pedem reflectere, vertereque ad Italiam gressum adegerunt. præter cætera namque virum Italum, cui pensum aliquantulum esset, in Hispaniam descendisse, nullum multi ferebant. Nesciebant arbitror, quid esset Hispania, quot etiam ex regionibus variis ad Hispaniam itinera diversis pateant hominibus. pusillanimes ipsi, aut fortunæ cathenis implicati, quæ sibi difficilia fore credunt, aliis minime possibilia; vel saltem incomposita esse dijudicant, omniaque quoniam neminem ad Hispaniam profectum fuisse unquam inquirunt) se scire arbitrantur. Jaceant illi clari, Geraldine vates egregie, inter amœna vireta, fortunæque blando sinu viva morte gaudentes ociosi peregrini terræ, clavam

erecto jam ad ictum gravem lacerto raptam quantumlibet expectent, animum mihi præbuisse, & ab ingenti me cura levasti. insanosque ego posthac exemplo tui cunctos vocabo, qui me insane elegisse ulterius improbaverint. vivamus igitur nos à fortunæ calcibus tui, mi Geraldine, & suam illis fluctuantem Italiam relinquamus. Alexandro fratri tuo juniori dici velim meo nomine salutes. Vale. XIV. Calendas Septembris, MCCCC LXXXVIII.

EPIST. XXXVIII.

*Nullam vivit horam qui leviter credit. Malu autem
displicere bonor est. Quomodo dominabitur astru.*

P. M. A. M. Alexandro Beraldino
Amerino.

PEto à te, mi Alexander, ne ita facilis in credendo sis, Martiamque naturam tuam, quæ te semper trahit in præceptis, benigno aliquando Jove, aut jocosa Venere temperare mediteris. possumus, modo velimus, astris dominari, quia minime cogunt. Ea est, mi Alexander, virtutum maxime frenare motus proprios, id perniciosum leviter credere facit, ut leviter judicemus, loquamurque non graviter, quæ minime sunt sapientium præceptis consentanea. Volunt enim ut hominibus tarde credamus, tardius judicemus, tardissime loquamur. Sit tibi exemplo frater tuus Antonius Protonotarius, cujus modestiam, gravitatemque tota hæc Curia admiratur. Scrutatus sum ego ipse, & vestigavi diligenter, quid animi haberet amicus ille erga te, dissimulanter tamen, ne videremur illum facere tanti, ut metueremus, minime corruptum reperi. Sed dato corruptum. Dato etiam ut millenis te vulnibus à tergo despumans transegerit, ut ad cubitum usque (ut ajunt) in nostri nominis sanguinem suis verbis lacertos immiserit. quid inde, quid mali potest? Invideant, esto, dum non misereantur. Velim igitur, amantissime Alexander, ut his, qui tranquillitatem animi tui delationibus hujusmodi perturbant, fores ocluderes. si namque tali pesti præstiteris aures, ne unam quidem horam in vita bonam te habiturum expectato. Ignosce tibi ipsi quæso, nec ad omnes catellorum latratu terga vertenda esse putato, invidorum oblocutiones (post-tergales præsertim) salutes ego existimo; maximum namque est bonitatis argumentum, malis, ignavisque hominibus displicere. Vale. quarto decimo Calendis Septembris. MCCCC LXXXVIII.

EPIST. XXXIX.

Excusativa. Congratulativa. Laudativa.

P.M.A.M. Fernando ATalavera Episcopò Abulensi, Regio Confessori & Consiliario.

Martyrem quod ad te rarius proficiscatur, quam debeat, in ingratisindinis & negligentiae crimen incidere insinualsi, prudentissime Antistes, per patronum, & ductorem meum Comitem accusas, lator non mediocriter, quia me ab huiusmodi culpae nota purgatissimum esse cognosco. amoris namque accusationis genus istud est argumentum. si, uti suspicari videris, beneficiorum erga me tuorum oblivione id accideret, utrumque posses iure merito redarguere. sed cum saepius ad tuas, Praesul optime, fores accedam, continuifque negotiis te implicatum reperiam, quia orbis Hispani tota moles, tuis humeris veluti coelum Atlantis inhaeret, demisso capite, qua veneram, redeo. minime igitur quod me reprehendas doleo. immo ab ea quae me angebat solitudine, quod tanto viro frui non liceret, quom non staret per animi tui humanitatem, quin sacrum ad conspectum tuum admittar, levatum me esse sentio. Vale igitur, & me (uti facis) sapientissime Praesul, continua erga me tua benignitate beato. in Calendis Septembris, M cccc lxxxv iiii.

EPIST. XL.

Albama capitur. & quando Rex Alhamam munit.

P. M. A. M. Joanni Arcimboldo Cardinali, Archiepiscopo Mediolanensi.

Lactuculam sale & aceto perfusam, quae appetitum excitaret, non quae famem excuteret, in patellam me tibi coniecisse conquereris, quando captam urbem Alhamam, indeque belli Granatenfis rixam exortam, nec ultra processerint, enarravi. si te Miloneum habere pectus credidissem, magno te bove donassem. Sed cum bene vestros callem stomachos, qui ultra passulam nauticant, ac vos Rhinocerotis rugis, & gravi supercilio ad omnes, quae paginae decimam partem superant epistolas, oculos torvos injicere sciam, primordio tantum vos esse contentos arbitratus sum. Scribam posthac longioribus. sed ne expectetis ad saturitatem, volo vos continue suspensos, potiusque famelicos, quam turgentes.

Quascunque ad vos mitto literas stans pede in uno, ut Lucilius ille centum carmina, exaro, nec pergo tantillum fesso pede. Ad rem suam Alhamensem, quam jubes, ut ab ovo ad volatum usque referam, devenio. cape, uti relatum est. Rodericus Legionensis qui Marchio tunc erat Gaditanus, mense Februarii anni à nostra redemptione secundi & octuagesimi supra quadringentesimum à millesimo, captae Zaræ ultionem quaerente fortuna, Alhamam ab urbe Granata passuum millia viginti distantem exploratam prius noctu, cum delectis militibus impetit, hostes id minime timentes, quia in Regni utero multis urbibus, ac munitis oppidis circumsepti jacebant, adoritur. furtim capit, aptos ad arma cives trucidat, foeminas cum pueris servat, spolia colligit, urbem sustinet. Granatenfes qui Regem habebant Mulleium Bulliacenum, ita senio confectum, quod esset jam cecus, & invalidus, ubi sese intra viscera Christianos habere senserunt, perniciem, nisi protenus inde Christianos expellant, praesentaneam animadvertunt. Collectis igitur circiter quadraginta (ut aiunt) hominum millibus, Zagallo Regis germano ducente, morituri potius, quam inde re infecta redituri, Alhamam rabidi proficiscuntur. Urbem obsident, tormentis quatiunt, acerbe oppugnant, multi occiduntur, laboratur utrumque vehementer. Marchio interea periculum cernens, quod diu noctuque nunquam cum, suosque milites quiescere à pugna Mauri finerent, per hostium excubias, nuncios Arabicum callemtenis idioma, qui Duci Methymae Sidoniae haecenus inimico referant, quo in statu sit, è manibus demittit. praeteritae obliviscatur inimicitiae, illique suppetias ferat, per literas orat. illico fumens belli gloriam ante oculos, quae se offerebat, non quas cum Marchione similitates ab incunabulis exercuerat, suos Dux convocat centuriones, quid sese offerat, ostendit. se ad bellum accingant, milites aggregent, imperat, de proprio aerario stipendia per praefatos cuique volenti edicit, exercitum comparat. Ex Batia praeterea interiore multi equites, peditesque ducentibus illos Cordubensi, Hispanensi, ceterisque ipsis Beticæ gubernatoribus, concurrunt, ferunt petitas suppetias, obsidione milites inclusi liberantur. neque enim ausi sunt novum exercitum quod ingens esset expectare Mauri. Exiit Marchio, Ducem complectitur haecenus hostem, conciliantur, liberatoribus gratias agit. Auri, & argenti, & suppellectilium, mancipiorumque praedam sic volentibus, qui succurrerant Ducibus Marchio & sui milites reportant ac redeunt incolumes.

Urbem

Urbem Regi, qui re nunciata ex Methymna Campi longis venerat itineribus, relinquit. Rex praesidio tria hominum millia Duce primum auro equite Didaco Merulo, dehinc Claverio Calatrava, Aloisio postmodum Oforio, belli peritissimis ductibus collocat. obsidentur & ipsi, oppugnantur, sese viriliter tuerunt, annium isti Alhamam tutantur: Exercitu regio, bis eo tempore summo cum periculo & impensa ad eos eunte. Anno altero creditur hanc provinciam amico utriusque vestrum Comiti Tendillæ, quò duce me contuli in Hispaniam. Mauri quoties illum adeunt, toties male faucii plangendo sese redeunt, cætera quæ inde evenerunt, ne solus hoc pabulo fruarè, ne etiam in fastidientem caulem lachrycula convertatur, ad illustrissimum & Reverendissimum Afcanium exaro. Ergo vale. ex Guadalajara quo fecessi è Curia animi causa cum meo comite. tertio nonas Septembriis. M CCCC LXXXVIII.

EPIST. XL

De muris Alhami cadentibus. de papyrea maneta. de capta Togiara. Agor Granatensis populationi obnoxia. Coinum & alia municipia capiuntur.

P. M. A. M. Afcanio Sfortiæ Vice-Comiti, Cardinali Magni Ludovici Germani.

Singulari doctrina, præcipuisque virtutibus egregius contrerraneus noster Joannes Arcimboldus rubro & ipse galero insignitus, quoniam ad eum veluti ad amplitudinem tuam hæcenus de meis successibus, Hispanisque rebus non scripserim, minantem mihi similis conqueritur. isthæc mihi grata est Zelotypia; lucrum est hæc æmulatio mihi paritura. Si namque vestrum alter me aliquando deseruerit, ad alterum confugiam; vult & ipse à me literas, cupio illi satisfacere. nam si in me sàvierit, fabam cudet in frontem mihi, nec tueri tu me (quamvis eo potentior) valebis, quia prudens est. ense necdum nudo vulnera incurit, quæ donec medullas læserint, non sentiuntur. est igitur animus alterne scribere, si tua id bona venia facere licebit. O quam lyncæos oculos hodie sum affecutus, Romæ agentem Afcanium; ut Arcimboldum ejus sacrum collegam scribere possim, annuentem ex Hispania video. alterutri ergo posthac negotia significabo: ut una tantum pupilla contentus vivam, potius extorquebitis, quam ut de re eadem singulas ad vos literas exarem. Sum namque

pigerrimus in scribendo. Prosequar, illustrissime Princeps, quæ facta sunt, de Alhama, retroactisque nil aliud præterquam duo belli pericula, quæ Comiti contigerunt amicissimo tuo, anno quo Alhamam tutabatur, repetiturus. Pars mœnium, quæ facilius erat Mauris ingressus, noctu ultro corruit, qui fuerat antea concussa; defeceruntque illi, differente Rege ob Maurorum potentiam commeat, ad stipendia militibus perfolvenda pecuniæ. mœnia dum vera reficerentur ex tela, mœnium ipsorum colorem ita sudibus intexit, & erexit uno die, ut nihilo differre viderentur à veris mœnibus. Mauri de casu mœnium certiores effecti accurrunt, stratagema non sentiunt. mentitos qui id retulerunt arbitrati redierunt. pecuniam vero confringit ex chartæ frustulis, suis quibusdam signis inscriptis, suam quodque monetam denotantibus. edixitque renuenti magis id pecuniæ simulacrum, quam si ex auro & argento decussum esset, fore capitale, jurejurando tantum promittens adveniente exercitu pro sua cuique moneta fidem habiturum. ita & à militari se tumultu, & civitatem à rabie Maurorum liberavit. his ita stantibus, magnum Reges comparant exercitum. restat (uti consuevit) auxilia commeatque immisura Regina. Duxit exercitum Rex. ex itinere. Tazaram oppidum bene munitum, continuis quatuor diebus, & noctibus, castris positis, arietibus cæterisque tormentis bellicis quatit, scalis vineisque expugnat, funditus evertit. procedit, septos Alhamenses, ac famelicos reficit, sessos educit, recentes sufficit agrum Granatensibus depopulatur. nec enim ausi sunt Mauri concurrere. exercitus magnitudine confusus Loxiam urbem montanam, natura & mœnibus tutissimam obsidet. Duce Zagallo Mauri ad nostros erumpunt, per collum latera cingunt, exaltis rupibus feriunt, profligant, in fugam vertunt, cum ingenti damno & ignominia discedere cogunt, multos interimunt. Petrus Gerio præter cæteros, cujus erant annua sui status quinquaginta millia ducatorum vestigialia, Calatravæ magister, interficitur. Anno altero qui fuit quintus & octuagesimus, comparato ingenti exercitu itur ad hostes. Coinum oppidum Rex sepit, obsidet, adjacet Coino in conspectu ad passus trecentum oppidulum ab ipso Coino diminutivum nomine *Coinigium*. una obsidetur Coinum, & oppugnatur Coinegium. hoc ubi capitur, illud metu perculsum sese dedit. nam ante Coinorum oculos ex Coinegiensibus centum viginti viri, quod obliterant, patibulis suspensi. for-

minæ autem eorum cum pueris, & omni suppellectili in prædam tractæ. Dum hæc gererentur, cum exercitus parte mittit Rex magnam ensiferorum magistrum obsesum, oppugnatumque Carthamam, vicinumque illis Cazarabonellam oppidum aliud, capitur utrumque. Carthamam itaque Rex proficiscitur, inde versus Malacham collecto exercitu toto movet, ad suburbia illius simulans castra locat. nec enim ad tantæ urbis obsidionem bellicos advexerat aptos apparatus. Mauri milites, qui per aliorum erant oppidorum præsidia divisi, stratagemate decepti, Malacham omnes relictis oppidis è vestigio concurrunt. Rondam versus, oppidum præter cætera montanum, inaccessum & inexpugnabile, quod sit natura & arte munissimum, Gaditanum Marchionem cum tribus equitum millibus, peditibusque ad rei exigentiam, qui vias compendiaque occupent omnia, ne præsidia ulla Rondam peccant, advolare iussit. aliò se iturum simulat Marchio. Mauri de Ronda nihil solliciti decipiuntur. Ubi ubi per Marchionem omnes aditus esse occlusos, compendiaque occupata, certior efficitur Rex, ex insperato cum toto exercitu Rondam imparatam adortur, impetit, militari reperit præsidio desertam. Oppidani (quantum hominibus bello minime aptis licuit) sese tuentur, machinis tormentisque multiplicibus quatuntur, oppugnantur, insuetis tonitruis & concussionibus territi fœdus ineunt, ut salvis capitibus, & fortunis, oppidum relinquunt. Persequentis anni mensem Maium Aloram ad montana Regni vestibulum, & ipsius validissimum, Setenillumque per autumnum oppida munissimum capiuntur. Sed uti sui juris est æterni fortuna, novercales rugas aliquantisper contraxit. Inter hæc foelicia, suavesque blanditas funestum munus immiscuit. nam Compostellanus ille idem, qui Carthamam, & Cazarabonellam ceperat, magnus magister, Calatravense potentior, una cum magnanimo Marchione trophæis onusto cum equitibus tribus millibus, peditibus autem (uti creditur) viginti, incurssione Malachensem agrum vastaturi, montem qui *Lombas* dicitur, in nonis Aprilis alterius ab Alora & Setenillo anni transgrediuntur. in ejus profunda valle Zagallo duce Mauri nostros circumsepiunt, rotatisque per rûpium declivia faxis ingentibus, nostros dispergunt, disturbant, profugant, sternunt. fit miscenda clades, pauci evadunt, quin aut trucidantur, aut captivi ducuntur. multi aurati equites, inter quos & Comes Cifonteus interioris Bæticæ Prorex, qui cum auxiliis

venerat Hispalensibus, capiuntur. Duces autem ambo primarii unguis adjuti equorum, suisque speculatoribus, qui locorum naturam, & angustas callium semitas callebant, per montium anfractus, & opaca nemorum illos ducentibus, vix evadunt, suos inter luporum fauces lacerandos deserunt. Jam sentio vobis tam longa scæna calcæ tragico peruncta delicatos stomachos perturbari. mensa igitur attollatur & vale. Idem velim Arcimbardo dici. ex Curia. in nonis Septembris, MCCCC LXXXVIII.

EPIST. XLII.

Quate vitum non salaverit, cause morales.

P. M. A. M. Francisco Nigro Prototario Apostolico urbis pro Innocentio VIII. gubernatorio, civi Mediolanensi.

A Regis me, quod ad multos quotidie ad urbem literas destinem, nullas autem ad te, in ipsa Urbe mihi quondam patrono, quomodo tui magistratus fuerim (ut vulgus inquit) Secretarius, tibi pro Innocentio VIII. Pontifice Maximo Urbem moderanti. Annui etiam quod tecum egi eodem loco Perusii memorans, in me videris incuriam aut negligentiam improbare. Nisi tu in superbie suspicionem apud me incidisses, faterer ego ingenue utrumque. Sed quomodo naturam tu meam perbelle noveris, qui nisi calcaribus adigar acutissimis, calamus sumere ad scribendum nequeo, sagitta in te, qui me literis tuis nunquam excitasti, revertitur. amorem, veluti meum, ego nemini præsto, præterquam eodem à me comparanti. ita & epistolas ad eos tantum exaro, qui suis à me meas exigunt. Si scrutatus diligenter fueris Ascanium eundem tibi principem & patronum ac mihi, ad me non pauciores literas dedidisse reperies, quibus meas extorxi, quam ad illum ego, quas te in manibus habuisse dicis. Ab Arcimbardo, & cive, & archiepiscopo, cardineoque insignito galero totidem, quot ab Ascanio, accepi. Præposuisse etiam sorte me tibi Bracharensem ac Pompelonensem Antistites Hispanos, qui literas à me & ipsi habuerunt exprobris. malleis me illis scopulisque ac securibus concusserunt, qui à me veluti ex duro silice decuditur ignis, literas habere nixi sunt. tu autem quod vitæ necisque in urbe jus habeas, te ipsum fallis, quia tanta turgidus potestate sub pedibus etiam te habere occidentem arbitraris. In tuto sumus, bone vir, libe-

liberum est vivere, ut lubet. Si à me quicquam volueris, non levius quam à te vitam miseri isti, quos vinculis, catenis, compedibus, dirisque suppliciis crucias, exorabis. rerum est omnium vicissitudo. tuum erat hæcenus imperare, nunc autem meum est, si liberit obedire. Joco dictum puta; re ipsa scribam ad te, quodcumque per tuas meas te cupere testibus angelis, ut verbo utar tuo, asserueris. gesta meorum Regum, nostræque religionis per eorum felicia auspicia argumentum Afcianæ Arcimboldanæque literæ indicabunt. Scio namque te ab utroque amatum iri, ob tuas virtutes, & dulcissimæ Patriæ communitate. Vale igitur. ex Curia Hispana. in nonis Septembris, M cccc lxxxviii.

EPIST. XLIII.

Quod nequeat præceptor non amare discipulum, & pater filium, & quid sibi invicem debeant.

P. M. A. M. Pompelonensi Episcopo
Bracharenſique Archiepiscopo.

ARbitror, uti jam scripsi, haud aliter vestras esse, quas ad Reverendissimos purpuratos Afcianum & Arcimboldum exaro de rebus Hispanis, quam si ad vos illas destinarem, est eorum humanitas mirabilis, sunt vestra ob fortunas genus & auctoritatem tanta merita, ut nefas esse crederem, si aliud quis exillimare auderet. solet namque uterque omne genus hominum ex innata naturæ benignitate magnificere, summoque amore quos in familiaritatem admiſerint prosequi. Vos agitur ambos ab illis non modo diligere, sed & fere observari merito putandum est. quapropter si non tot misero ad vos vestro nomine epistolæ, quot forte cuperetis, id esse causæ quod illarum ad vos missas credam existimate. colo namque vos uti decet, multoque nunc majoris facio, ex quo patriam hanc vestram, qua tanta memoratu digna geruntur, degustavi, quam tunc faciebam quando præſens vobiscum corpore versabar. major namque mei pars, quæ est anima, vobiscum continue vivit, & eo efficacius vobiscum, quia de illius fructibus comeditis, de his quæ intra ipsam generantur habitibus, vobis plerosque exhaustis. Vos autem date operam, ut Martyris sæpe nomen in ore habeatis, in pectore semper inclusum servetis, nisi in eam qua sæpe filii erga parentes labentur, incidere parviscitis. respondent namque raro patris affectibus. Scitis sapientum esse testimonio comprobatum, non minus præceptoribus ab arte discipulos quam filios parentibus Jure naturæ debere. & va-

lete. ex Curia. in nonis Septembris, M cccc lxxxviii.

EPIST. XLIV.

Qua Principi conveniant, & quomodo debeat excoli.

P. M. A. M. Joanni Velazquez uni
de Principis Catholici custodibus.

DE surgente Serenissimo Principe tot Regnorum hærede primario, quid sentiam, qualemve Regem (si vixerit) futurum arbitrer, eques candidissime interrogas. advertisti enim (ut ais) & recte quidem, oculos in illum fixo me intuitu aliquando direxisse, physiognomiam ejus animo colligens, verborum tinnitum, qui an fidelia integra sit, judicium affert, actus denique omnes contemplans, clarum judico. tria namque naturæ dona, quæ perfectos faciunt & consummatos viros, si consentanea illis educatione excolantur, ingenii utpote acumen, memoriam & magnanimitatem, igniculos, solidissima fundamenta possidere illum animadverto: Sed excolere opus est Joan. Velazquez, naturæ istam quæ paucis impenditur, benignitatem. Si torpescere, aut ad ludos, aliaque futilia divertere ingenium ejus deserveris, memoria corrumpetur, magnanimitas in audaciam, prodigalitatem, aut petulantiam, in feritatem tandem commutabitur. ille enim qui ad rerum humilium exercitationem his dotibus utetur, veluti faber argentarius lignem aut rusticum aliquod instrumentum hujuscemodi in sua ex argento cudentis officina preciosa abutitur materia. ipsa enim in egregii optificis manibus formata compolitor exit, atque formosior, quam exstet in seipſa. quam igitur in eximiorum optificum manibus, parentum scilicet ac vestris preciosissimam esse materiam, aperte cognoscam, qualem evasurum existimabo, talem arbitror, ut cum nostro Sulmonense cantare merito, quod ille de Solis regia, de nostro nos futuro Regē materiam superabas opus aliquando valeamus, quam dicto parens, parum pervicax blanditiis molitur, nec frangitur, valetudine si aliquando laborat. O quam mihi ipsi indies magis ac magis placeo, quod tali me tetepſtate, quam felices hi Reges felicem faciunt, in Hispaniam contulerim. bona est res spes non inferior. Ergo vale. ex meo contubernio. tertio idus Septembris, M cccc lxxxviii.

EPIST. XLV.

Quod inane sit impleri vacuo: quam turpe, rite intelligere, & male operari. quam se decipiant homines.

P. M. A. M. Didaco Muro magnifici
Cardinalis Hispaniarum Secreta-
rio, Decano Compoftelano,
viro valde perito.

Heraclitum aliquando, interdum & Democritum, ambos etiam una hora plerumque, vir optime Mure, mihi videor induisse. hircosi quam plures ex his vestris centurionibus, ventoso quodam folle nobilitatis turgidi, me quotidie inopinatum, etiam quandoque sermonibus huiuscemodi aggrediuntur: quid tibi de hoc mundo, Martyr, videtur, quantum in eo decipiamur, quantumque sit oppletus miseriis, curis, solitudinibus, anxietate, labore? fallax est profecto mundus, fallacia, Martyr, sunt ejus blandimenta. hæc atque alia, Mure, nec insulse quidem. pollent omnes ingenio, sed cuperem ut illorum buccæ sclopos, capitis inverfiones, Mure, & quam ore rotundo ista proferant, contemplareris; scripta sono carent ac gestibus. Ita sentire (uti prædicant) putares. accedunt alii reboantes, Virtutem eam esse unicam, quæ coli debeat ab hominibus. Socraticos existimares & Stoicos, velle aliquando (si per necessitatem qua se angere conqueruntur) alii, alii si per arduos ac fatuos amores licuerit, ad studia literarum se conferre. Jureque id jurando asserunt, sed in crastinum se id differre ajunt: ac si crastinum aliquod aliquando venisset, ita irretiti crastinum expectantes, mundum qui pulcherrimus est & optimus à pulcherrima & optima causa dispositus, tanquam malum ac turpem, quia in ipso turpiter vivunt, temerarie inculant, opinionemque suam, id est, insatiabile rerum visibilibus & corruptibilem desiderium, necessitatem qua implicantur, appellant. Hos quomodo videam insanabili morbo valetudinem, qua urgentur oppressos, cognoscere, nec medicum, ut medela sumant, sed tantum ut ægritudinem detegant, adire crastinumque expectare profiteantur, in Heracliteam aliquando miserationem, interdum in Democriteum cachinnum erumpo. Dixi tamen aliquibus profuturum credens, esse iter ad virtutem apertissimum, nihilque esse homini turpius, quam recte cognoscere, & oblique operari. Nil inanius quam impleri vacuo querere. Nil levius quam ventum pugno stringere velle.

quam facile sit superfluarum rerum contemptum ardentem, quæ homines macerat, sitim extinguere. quam miserum, quom cuique liberum sit à cenoso luxu, quo immerfi vivunt, se non liberare. Sed quid, Mure, contra torrentem? sine amplius in cassum omnia longioribus, sed frustra prædicavi. Annuunt, laudant, admirantur de virtute sermones, vitam se mutaturos inquirunt. At tamen cras. Tu igitur, Mure, qui incolæ es, de Hispanis sapientibus unus, horum hydrophis curato, & Apollinem te, aut cum Podalirio & Machaone Æsculapium eorum genitorem, quorum ænigmata Hippocrates enodavit acutiorem esse judicabo. Et bene vale. ex meo contubernio. Idibus Septembris, MCCCC LXXXVIII.

EPIST. XLVI.

Quæ sint grandia. Qui felices, qui cæci. à quibus cavendum.

P. M. A. M. Eneco Lupo Mendotio
Tendillæ Comiti, Duci & Patrono suo.

Solet Sortes tibi forosius, illustris Comes, inter ignaros mortales satis gnarus; nos, quod literas tu sceleris, ego præbeam, increpare, Homines, inquit, *litibus deditos, ad humana minus aptos esse negotia*; ac si humana ea essent, quæ felices homines facerent. Vult, & conatur hic Terræ filius aliquid egurgitare. Sed optato nescit scopo sagittam figere. In genere namque de his, qui sese bonis artibus dedicant, infcius, quid ferat, obloquitur. Literas ac bonas artes eas esse, quæ mundi pulchritudinem, & concordiam forment, regant ac sustineant, quis non videt? Nec recti quicquam ex hominum (ut ajunt) manibus cadere potest, nisi alicujus sapientis consilio dirigatur. Ex literarum igitur studiis & bonis artibus Mundo claritas atque omne, quod bonum est, affurgit. Is autem, ut errorem suum tueatur exemplis quibusdam, manibus se complicit. *Multos se vidisse literatos (inquit) ad negotia penitus hebêtes & inutiles; sine literis autem plures ad quancunque grandia peragenda, mira quadam dextertate aptissimos.* Ac si literatos inter, quid sit, ac literatos discrimini calleat, primum Humana falso vocat grandia. Sed fac esse grandia; ignorat variam esse erga homines naturæ beneficentiam. Qui natus est ingenio hebeti ac tetrico, ad rura pronus colenda, quam ad grandia negotia tractanda, quid culpæ est in disciplina, si semper hebes vixerit? Ex inertis per sefforis laborem poterit asinus, quod minus iners evadat,

dat, ambuletque sauius, instrui. sed qui ex asino, ut equus efficiatur, insitit, operam perdit, atque impensam. Est præterea genus hominum aliud, rebus humanis inutile, sed felicissimum sibi, ac beatum: Eorum scilicet qui mortalia respiciendo, longo tempore à negociis ad solitudinem secesserunt. Hi si ad orbis habenas revocentur, veluti à solis radiis, ad defueta tenebras tanquam allucinati transfuentes cæci pererrant. Inclusi autem hi sunt, qui umbratilia hæc deferentes, suæ mentis perspicacia nobis ad supremi Boni fruitionem (si auscultare illis voluerimus) iter aperiunt. hos iste tuus, mi Patrone, fororius inuitus esse homines, blaterat asinos, heroibus permiscens idem, sine distinctione: quæ sit inter utrosque differentia, haudquaquam intelligit. Improbandum is igitur est, & ab eo cavendum. En dic, sapientissime Comes, si tuo genere, paternaque hæreditate (quamvis optima) contentus sine literis domi, sicut ille, torpuisses, volitarene per ora Italorum omnium gloriosus? suistine minus aptus ad negocia durissima, quod literas colueris? Rejicienda sunt itaque illius verba, atque à talibus hominibus, tanquam à pernicioso monstro fugiendum est. Vale. ex meo contubernio. xv. Calend. Octobr. M CCC LXXXVIII.

EPIST. XLVII.

Quæ spes de Principe vacare. Quam tuta sit possessio Virtutis. Quod instrumentum sit in Principe sapientia. Quomodo querenda.

P. M. A. M. Joanni Serenissimo Principi Hispaniarum.

Nudius tertius, Catholice Princeps, quom ante optatum conspectum tuum admissus starem, injecta in me caelesti tua, quæ me beavit dextera, quod ad eos, qui divinorum parentum tuorum iussu, tibi sunt ex equestri Ordine perpetui comites, epistolæ exararem, ad te autem nullas, increpasti. Sereno atque hilari vultu inquiens, *Suaviter ego, Martyr, detior istis, ut minoris me facias?* Tu hæc idiomate patrio, felix tot Regnorum hæres, ac talibus parentibus felicior, joco protulisti. Ego autem serio innatam istam beneficentiam tuam pro maximo jam collato beneficio suscepi. Sed ignosce quæso, ad amicos hos custodes tuos, qui jam ætate maturi literas dederunt, serio vel jocosè, uti libuerit, scribere sis est. Tu autem, qui *Vice-dem* nobis es in terris (sic enim Reges Philosophi appellant) divina quadam summmissione querenduses. Retinendæ sunt tecum potius habenz,

in Temeritatis crimen ne incidatur, quam solvendæ. Copiosius, quid dicere vellem sentio, quam dicam. Admiror in ætate tam tenera, ingenii tale acumen, in tam insigni Principe eam humanitatem colo. O qualem te Regem fore sperandum est, qui nihil fere unquam exeres puerile. Ultra quam sufficit ætas (uti mihi retulit præceptor tuus) cupis, apprehendis, retines. De magnanimitate nihil ausim dicere, incesu, vultu, sermone, omnibus demum tuis actibus, maximos naturæ igniculos inesse tibi ostendis. Quid dicam de te? qui à parentibus de rebus arduis consultaturus aliquando in consilium admissus, seniles plerumque sententias ad justum & æquum tendentes protulisti. Nil igitur est, quod ad Te scribi possit, ultra gratulationem. Quapropter tibi gratulor, quod in tanto fortunæ gradu, teneraque ætate ita Deum timeas, ut Quantum sit ille, & Quo Modo tinendus, insepisse in ipso Deo videaris. Discipulinamque bonorum artium hæreditatem non grandines, non fulgura, non vim hominum extimescentem, ac si per literas tibi victus esset queritandus, amplecteris. Gaudeo vero gentilibus Regnis tuis, Rebusque publicis, quæ satis euntibus Ordine suo Regem, sunt habitura, qualem sapientes optare solent, sapientem, scilicet. Neque enim Regi minus necessariam esse volunt sapientiam quam Animam corpori. Ea res morum habet & bellorum vim. Ea felicissimos homines facit: felicissimam igitur se fore sentit Hispania (modo vixeris) veluti namque sub ignaro Principe omnia corrunt: ita emergunt & prospero statu navigant, quæ sub sapiente. Vale, magnanime Princeps, & ut ceptisti, proseguere. ex meo contubernio. XIII. Calend. Octobr. M CCC LXXXVIII.

EPIST. XLVIII.

Cui debeant reverentiam eruditi. Parum prodest alto sanguine natum esse. Quæ sit hominum vertigo.

P. M. A. M. Alfonso Carrillo Episcopo Pompelonensi.

Ab te pleraque ex meis literis, quas ad Ascanium & Arcimboldum reverendissimos Cardinales exaro, Præsul optime, vidisse: mirarique te dicis animi mei libertatem, inferre volens, quod non voce tremula, non summissa facie, sed jocose interdum, interdum etiam mordicus agam. sine illa quæ tantis Principibus nostræ Legis Cardinibus, vah atque alto sanguine progenitis debetur reverentia, aliquid velle effodere

dere videris, quod te invenisse poeniteat, Pompelonensis. Nusquam legi, didici nunquam fortunam, nisi à Fortunæ servis debere adorari. Ist hæc quam tu pingis reverentia, tremulus iste quidam pavor, degenerem arguens, sacro debetur incorruptibilique, cui nihil cum orbis fece, cum morte tandem cuncta humana æqua lance claudenti, si non sum ego præsentaneus Dinomaches aut Cecropius, nec de ima plebe, à majoribus autem ipsi norunt, quæ taceo, quia parum prodest. Ex Arcadico quis pastore natus erit, an ex Romano Dictatore nil refert: Cicero vero quis sit, an Statilius, plurimum. Ah dices, ad Gratianum Aufonius, ad Trajanum Plinius, ad Augustum Virgilius, multique ad multos hujusmodi Principes, tantquam ad sacra Numina scriptitabant; panegyricis alii, alii concinentibus hymnis, & carminibus, illorum laudes heroicæ summo cum vultus rubore, colli inflexione, totius denique corporis prostratu prosequabantur; Æquare autem sese jocando quisquam eorum minime audebat. Adhuc nesciebam, Pompeionensis, unde ista quam tu mihi exprobras, emerferit libertas. beasti me hodie, ex tuismet sermonibus me liberum esse, jure merito fateris, qui consulum non expecto, ferri sexta cervicæ per Vesuvios vapores non datum est. Mantuana extorris prædiola, opimioremque gradum nullum accepi. Antistæas dignitates non affecto, quandoquidem igitur quæ homines in vertiginem ita rapiunt, ut senatos esse liberos obliviscantur, animum mihi minime perturbant. Unde hæc mea Libertas proficiscatur, definito quærere. Inde namque est. At tamen amborum ego virtutes, quæ sunt extra fortunam, admior, sed ita ut non formidem potentiam. Quis namque Ascanio magnanimior? est ipsa magnanimitas. Quis humanior Ancimboldo? quis doctior? quis elegantior? quis denique Cardineos inter Proceres his duobus præstantior? Decus Italix sunt. Hoc unum abs te peto tamen, per animi gratitudinem discipularem, & generis tui excellentiam, ut an joco id scripseris, an serio, & an illis hæc mea scribendi libertas ingrata sit, aperias. Aut enim (quamvis durum sit veterem exuere pelliculam) mutabo naturam, aut scribere ad illos desinam. Quæ vero hic aguntur, alter ipsorum, quibus es familiarissimus significabit. Vale idem Bracharensi dici velim. Ex Curia. XI. Calend. Octobr. M cccc lxxxvi iij.

EPIST. XLIX.

*Baudillus Mullejum Bullacenum Regem patrem te-
tro claudis carcere, & se Regem facit. Con-
silius & captura Baudilli.*

P. M. A. M. Ascanio Sfortiæ Vice-
Comiti, Cardinali.

PER quæstorem regium, qui se destina-
turum ad Urbem celerem ob Regis ne-
gotia tabellarum ajebat monitus, quamvis
necdum bene frigidus in vestris manibus
plerasque deditiones, Loxeamque ac Lom-
beam ærumnosas ignominias existimem, ca-
lamum sumpsi. Gemina illa victoria, Loxea
scilicet ac Lombea elati Mauri, Zagallo duc-
ce, quem ut bene fortunatum adorabant,
ad quindecimum usque lapidem ab urbe Cor-
duba, Castrum rivi incurfionibus pertur-
bant, infestant, depopulantur, ingentes præ-
das abducunt. Majora moliantur. Sed fati
necessitas divina providentia, cujus nutu
cuncta reguntur, cadunt vel emergunt, a-
liud consilium adstruxit. Mullejus Baudil-
lus Regis primogenitus, confectum senio pa-
trem, oculis captum, qui Rex Christianis
formidolosus fuerat, Regno abdicatum, in
tetrum mittit locum, ubi post paucos dies
tædio vitæ confectus moritur. Regnum ca-
pit. Regem se nominat. Is patris successibus
invidens ad capiendam cum suis incolis (si
quid præclare gesserit) benevolentiam, exer-
citurum comparat. Sequitur illum tota Grana-
tensis nobilitas, sequuntur & inutiles multi
facci & cistis sparteis ingentibus jumenta
onusta, in quibus se Christianorum prædas
conjecturos (de victoria nil ambigentes)
ajeabant. Lucenam, ejus qui Damicellorum
Alcaidum (id est *præfectus*) appellatur, oppi-
dum adit, agrum vastat, quæcunque se of-
ferunt, depopulatur. It fama per vicinias,
Mauros cum ingenti exercitu pervagari. Co-
mes Caprensis, qui Damicellorum præfecti
patruus, vicinior cæteris erat Proceribus,
cum equitibus quadringentis advolat, affli-
ctum reperit nepotem, qui adolescens erat. ad
hostium conspectum cum non pluribus quam
quingentis equitibus, peditibus autem mille
sexcentis, utrimque collectis advenit; in se-
ptem acies, suas divisisse copias, hostes repe-
rit. Præfagiente quodam Titillo, pugnare
Comes optabat. Oculos in hostes fixo intui-
tu attollens, de confingendo loquitur. nullo
pacto tanti exercitus tentandam esse fortu-
nam, cum tam parva manu nepos ajebat. ad
quem patruus: Dominus exercituum, in
cujus manu cuncta sunt posita, majora ali-
quando

quando permisisse reperit, nec attonitus, ac nescio quo spiritu flammans inspicit quemquam. Hæc ita dum bellico furore percitus obloquitur; ecce à Maurorum latere per declivem collem Christianas quasdam clangere tubas, tympanaque reboare Mauri in obscura nebula percipiunt. Erat enim is dies Aprilis primus & vigesimus nebula obvolutus. adventabat namque, sic hæsitantibus nostris, cum sexdecim tantum equitibus ab ea parte decurio quidam Comitum, qui feliciter arma à pueritia exercebat. ajunt enim hunc singularem certamine, & in acie pluries collatis signis se strenue gessisse. Mauri totam adesse Beticam arbitrati, divisas acies in unum globum reducunt. *Ad illos, ad illos* (tanquam infans) elatissima voce, fugiunt namque, fugiunt, Comes inclamitat. conferunt manum, præcipites nostri ruunt, hostes fugiunt. insequuntur, multo strucidant, plures capiunt. Quas Mauri sparteas attulerant sportas, Christiani de Maurorum præda complent. Regem & universam fere Granatensem nobilitatem, in fossis ac fluminis ripis collapsamprehendunt. nam sese in occurrentibus fluvius, ac de celsis rupibus vlarum ignari, fugientes præcipitabant. Rex ipse in pedum Lucenensium manus ultra ripam fluvii *Rianar*, id est, *fluvio resti victorie* nomen incidit. En habes, illustrissime Princeps, quantum sit rebus humanis fidendum. Alienis exemplis brevi tempore mutari (volente Deo) fortunam edocæamur, à parvis & quandoque catellis leones posse domari, doctum cognoscamus, & vale. ex Curia. Idibus Septembris, M CCCC LXXXVIII.

EPIST. L.

Quanti faciendus sit Salustius.

P. M. A. M. Didaco à Corduba
Capræ Comiti.

PLacere tibi Salustium, clare Comes, & illius fortunatissimi Regum raptoris hæres bene merito scribis. cupereque te inquis, ut aliquando Bænam tuum oppidum insigne (uri relatum est) casu aliquo adductus me conferrem, ut passus aliquos tibi minime per vios enodem. fateris tibi esse duriusculum, quoniam à teneris prima literarum erudimenta, peritorum inopia minime fueris adeptus, nec reperire te, qui ejus nodos aperiat, retulisti. quam tibi placere Salustium, generose Comes, tu mihi significasti, tam mihi tuas placuisse literas pro Sibyllæ folio habeto. Indies magis ac magis quanta sit in-

geniorum Hispanorum vis, quanta sit ad virtutes Nobilium mens erecta, conjicio. quantum proniores ad virtutem cognovero, tanto mihi spem majorem apprehendam, me si pedem in Hispania fixero, amatum iri à bonis omnibus. proclives namque ad virtutem neminem oderunt, & eos qui ipsorum judicio literas amplectuntur, amant, amando tuentur, & fovent. Quod Autorem istum secteris, totis viribus susdeo. in manibus semper illum (ut Cicero Terentium) habeas, & colas hortor. Is enim est Imperatoribus, & bellorum ducibus dignissimus Achates, neque philosophantibus inutilis. is tersus & succo plenus. is brevis & dilucidus. is denique ita decorus & compositus, ut de illo demere quicquam, aut addere, vel mutare nemo possit, quin totus, veluti à suo subjecto substantia corrumpatur. Audi quid de illo Bibbuleus vates Hispanus uno Carmine referat, & quanti faciendus sit existimaveris. Ait enim:

Crispus Romana primus in historia.

Ad castra propediem cum Regibus me conferam. Quia militari sum in eorum stipendio sacramento adstrictus, adibus & tu majores tuos imitatus, te conveniam, tibi obsequar libentissime, affer pro Onheneco speculo inter sarcinas tu militares Salustium, & vale. ex Guadaluaria tua genitricis patria. Idibus Septembris, M CCCC LXXXVIII.

EPIST. LI.

Qualiter suscepti fuerint Capra Comes & Alcaldus Domicellorum. Idem Comes profugatur ad Molinnum. Combilum & Alabarum oppidacapiunt. Rex capiti solvitur obside dato filio. Intestina se bello fatigant patrum & nepos in Granata.

P. M. A. M. Joannes Arcimboldo Civi & Archiepiscopo Mediolanensi, Cardinali S. P.

Pompelonensis Episcopus vobis ob ejus virtutes, & generis nobilitatem familiaris de mea, nescio quid, in scribendo ad vos, Libertate comicatus est. claudo ab hac die bellorum portas, nec à me literas, præter has, ullas expectetis, quoad, an vestra id mente scripserit, certiorum feceritis, ut meas ad illum literas ostendat cogite, & quid scripserit, quo etiam, ut ad vestros navigem portus, vento opus sit, intelligetis. ad rem deveniamus. Illustrissimo ac reverendissimo Ascario scripti Mullejum Baudillum Mullei Bullaceni Christianis formidolosi quondam Regis filium, per Comitem Caprensem patruum & Domicellorum præfectum nepotem, captum,

captum. longe aberat eo tempore Rex & Regina Gallicis acti negotiis. Victoriæ namque oppido Gallis inter Pyrenæos finitimo tenebantur, Baudillo in fida custodia relicto. Tam insignis delphini captura, non parum alacres piscatores, Reges adeunt honorifice, quales tantæ rei auctores decebat; à Regibus suscipiuntur: *aquam esse*, inquit Reges, *ut qui Reges vincunt, apud Reges fideant, in eorumque mensa comedant.* Neminem Hispani Reges, Reverendissime Purpurate, mensa Regia dignum, præter eum qui aut Regem ceperit aut servaverit, efficiunt. Sederunt igitur & in mensa, cunctis spectantibus, de lance regia cenaverunt. Post hæc magis donatos muneribus & insigni præcipue stemmate, dimidio utpotè coronati Regis corpore catenato, duobus & viginti quæ ceperant vexillis circumsepto, decoratos remittunt. Reges post paucos dies illos Cordubam in Bæticam sequuntur. Cordubenses namque & ab his qui Cordubam in Christianorum manus conjecerunt oriundi ambo Baudilli captores erant. adeuntibus, Rex Baudillus per captores obsequatur. Interea dum Baudillum ita detinent, cum ingenti exercitu Moclinum oppidum inter nubila erectum ab urbe Granata millia passuum novem, obfessus Rex movet. Priusquam Rex cum exercitu adventaret; Comes idem Capræ, qui Baudillum cum nepote ceperat. præcurrit se castrametaturum, venturoque exercitu stationes pro cuiusque gradu assignaturum existimans. Delecti Granatenenses, qui bene fortunatum exerxerant in Regem Zagallum, eo duce Moclini partim, partim per vicina memora in insidiis litabant. Exeunt tanquam è speluncis, ubi filios lactant rabidissimæ tigres, impetunt, nostros profligant, in fugam vertunt, trudent circiter duo millia. re infecta vix Comes graviter vulneratus evadit. His auditis, Rex aliud iter capit, duoque inde distantia adoritur oppidula, Cambilum scilicet & Alabarum, ea quamvis natura munitissima, quod essent in excelsis quibusdam rupibus ædificata, vi tormentorum concussa, capit tamen. Cordubam ad Reginam redit. Procres an remittendus, an dimittendus, ut per eum discordie semina inter Mauros jaciuntur, Baudillus Rex sit, ad consilium vocat. Varie feruntur sententiæ in diversa diversis tendentibus. ex ipsius tandem Comitibus Caprensis consilio relicto in obidem filio, ac fide præstita de adversando patruo, nostrisque rebus favendo dimittitur. Granatam pergit Baudillus, invito patruo, Civitatis partem quæ dicitur *Albaicinum* (civibus ejus advocantibus) occupat. *Alcazaram* partem aliam

Zagallus retinet, mutuis sese invicem, & plus quam civilibus die noctuque præliis conficiunt. Patruus tandem à nepote cui centuriones duos Gundisalum Fernandum de Corduba, & Martinum Alarconum cum sua quemque centuria nostri Reges in auxilium dederant, victus fugatur. Malacham se ejectum recipit Zagallus. Urbs Granata Regni caput Baudillo nepoti libera restat. Sol inclinat, cursor ad discessum se apparat; Regius quæstor ut dem literas in fascem includendas instat. Ergo valet. Sat prata biberet. ex Curia. XVIII. Calendas Octobris, MCCCCXXXVIII.

EPIST. LII.

Vocatur Autor Salmanticæ.

P. M. A. M. Gutterrio à Toletio Regis Confobrinio, Scholastico Salmanticæ.

UT ad vos eam, Illustris Gutteri, rogando imperas. Constitueram profecto passerulus ad accipitrem minime proficisci. Sed quom tu aquila, Regulum sub alas alaturum defensurumque pollicearis, ab instituto discedere est consilium. quia præsertim donec belli tempus ad aliquam obsidionem adveniat, ociosus ago. Justa enim hæc arma dum sufficit ætas & corpus non invalidum, ne frustra in Hispaniam hac tempestate me contulerim, sequar. Ibo ad vos interea, & quandoquidem tu, qui es Regis confobrinus, ejusque præclaræ Academiz Scholasticus, nec minus ob animi magnanimitatem & mansuetudinem, quam ob genus ac divitias moderator sapientissimus, ita jubes. Hoc unum tamen scias velim, Petrum Pontem Jurisconsultum, qui vices tuas gerit, labia de me nimium protendisse. Mogueram ejus patriam cum superioribus diebus in oppido Mondeiar illi propinquo apud Comitum ducent meum ociarer, animi causa illum adivi, Tetrastichon ibi jocans excussi. Inde commotus, nec aliud ultra queritans, talia esse omnia & quæcunque latebant, existimavit. Judicium quale voluit, aut arbitratus est fecit, majora Vobis de me, uti video quam ego sentiam persuasit. abibo tamen inter tertium diem, istam omnium bonarum artium officinam, ut vos jam tandem ab hac Pontea fraude exsolvatis, petiturus. Vale. data Guadalquiviræ. x Calend. Octobris, MCCCCXXXVIII.

EPIST. LIII.

Semiobrutus Salmanticam appellus est Auctor.

P. M. A. M. Eneco Lupo Mendotio
Comiti Tendillæ, ductori suo.

Guadalagaria (uti meministi) quarto decimo Calendas Aprilis à Te, Comes illustris, Salmanticam tuo iussu petiturus discessi. Austrum habui toto itinere ita comitem, quod non magis tu sis Tendillæ Comes. hospitabar tota vespere madidus aduque viscera. exorto mane, vestibus nec bene siccatis abibam. obrutus cæno ad uterum equorum tota die pergebam. Cedrones rivulos in Nîlos, Padosque reperiebam verfos. Pergere per viam non valebamus, nec via exire fas erat. in via cæno impediēbamur in agris, quod diuturna pluvia mollescenti essent, summergebamur. existimas forte, Gasparem tuum, cui cognomen à te impositum est *Bona guis*, quod me comitaretur, quicquam profuisse? nec Gaspar de malis viarum ductoribus qui tantillo me labore levaret, nec *bona* unquam fuit *guis*. Appellus tandem fui quinque continuis actis diebus, sine solis aut stellæ ullius adspectu x. Calendas Octobris. imbris excussis, & siccatis vestibus, urbem perambulo, Gutierrez Scholasticum, Petrumque Pontem tibi amicissimum meumque rancum præconem adibo; tuo nomine (uti iussisti) saluto. quid inde eveniet, significabo. Salmanticæ ix. Calendas Octobris, MCCCC LXXXVIII.

EPIST. LIV.

Non semper operam esse ab amicis exigendam.

P. M. A. M. Lucio Marineo Siculo,
viro Poëtico, Salmanticæ
proficienti.

Heri noctu, Marineu Sicule, ubi me advenisse intellexisti, ad me subito profectus es. Nullius certe gratior (mihi crede) fuit salutatio. Quid namque literarum eadem disciplina animis copulavit, adpectu corporeo (nisi adsit invidia) connectere amor desiderat. accedebat eandem esse mihi, quæ tibi, patriam. Exiguo quamvis dirimamur freto: non potuere tamen infames illæ navium atque hominum voratrices Scylla & Charybdis, quin pari Italix semper Sicilia vocaretur, efficere. ut quæ ab autoribus, quod una fuerit eademque tellus referuntur, omittamus. Quo igitur animo ista sentirem, quia tunc verbis (ut verbis verba red-

derentur) saluatoribus aliis erat satisfaciendum, tibi vero corde, re, ac totis viribus, volui prius illis quam tibi, ne succenserent, satisfacere. Ignosce igitur, mi Sicule, si suscipiendis aliis qui me salutabant implicitus, oculos sermonemque à te, quem perpetuum fore addixi, aliquantulum converti. succinctè tamen ad aurem, quomodo festecum haberent Salamantini, quomodo interrogassem, non deesse qui te mordeant, respondisti. voluissesque (ut animadverti) longioribus expectorare; sed novi turbant, quos vice-scholasticus adduxit, salutatores. sensitamen quo tenderes. itaque paulum commoratus ut te accirem, circumplexi. me incito discessisse te retulerunt. ne iratus abieris opto. nec debes quidem. non enim ab amico semper est opera exigenda. nisi tu me adieris quam primum domo exiero, te ipsum ego perquiram. hæc pauca quæ strato surgens extaravi, in animi mei argumentum accipito. Vale. ex meo contubernio. ix. Calendas Octobris, MCCCC LXXXVIII.

EPIST. LV.

Quis sit miserrimus. quæ ratione iudicent homines de hominibus. Discrimen periti ab imperito. Quod crimen panam secum ferat.

P. M. A. M. Lucio Marineo Siculo
Salmanticæ proficienti.

Hoc, Marineu Sicule, dum cæna paratur, quod mihi nocturni temporis superest, amico tibi est animus condonare. Nequivi voce viva heri tui conquestui, ut te solarer, respondere. invidere tibi plerosque, dehinc mordere, anxius inquis. quam diverso nati sumus fato. unicum ego in terris eum esse miserrimum iudico de quo siletur. De hominibus igitur coguntur homines loqui. Inutiles prorsus mortui vivunt, quia non sunt digni ut de ipsis mentio fiat. Mentio de hominibus non secundum hominis de quo sermo est, bona vel mala merita sit; sed iuxta de homine loquentis affectum. Hi soli sapientes sunt qui pro cuiusque meriti ratione prævia verba proferunt. De Salamantinis sapientibus, quamvis numerum pauci sint ubique sapientes, scrutatus ego ipse sum ab his qui me venerunt salutatum, quid de te sentiant. quod mitissimus, quod etiam sis huic utilis universitati fatentur. carpisse autem neminem testor. de cæteris quid tibi est curæ? An nescis, oppositis opposita semper adversa fuisse? Peritus ab imperito non minus distat quam validus ab invalido; imo & quam medicus ab inobedienti agrotro. Validis

invidetur : invalidis autem miseremur. aut igitur invadeant necesse est, aut misereantur. Elige quid velis. Obtretractores infernis canibus comparantur, qui suo se latratu cruciant : fortes vero minime exterrant. Morsus tu invidiorum latratu appellas ; vindictam ego peccati vocito. nullum est namque peccatum quod vindictam secum ferat eo plenius. ceteri errores censoria nota plectuntur ; hanc nascentem præsentanea pena comitatur. Memini me tibi, ni fallor, idem consilium præbuisse, ferendo scilicet ac plaudendo, in alienis præcipue terris, esse vincendum. ergo vale. VIII. Calendas Octobris, M cccc lxxxviii.

EPIST. LVI.

Quanti sit ponderis, affectum amici ; et studi præcipue.

P. M. A. M. Antonio Nebrissensi,
Oratori, amico.

Eo libentius me Salmanticam advocatus conferebam, quæ meum Nebrissensem, qui se in Italia decennium inter odoras lauros, & virentes hederarum corymbos consumpsisse, lætatur, reperturum arbitrar. veluti namque sitiens ager opportunis imbres affectat : ita qui amat, præsertim (virtute trahente) virum amatum toto pectore complectitur, in eoque seipsum reperit. Non enim nos ibi esse, ubi nostrum est corpus, vere dicemus. umbra quidem corpus hominis est ; animus autem homo. Itaque ubi major pars hominis exstet ac melior, quæ est animus ; ibi hominem jure esse merito dicemus. Cum igitur animum ob tuas tibi virtutes dediderim, majorem mei partem condonavi. quapropter quam molestum mihi fuerit, quod te hic non repere- rim, tu ipse conjectator. Delectant me tam- en non mediocriter quædam tui simula- cra, tui nominis scilicet exsuscitatores, juve- nes eloquentia pollentes, discipuli tibi hæc aliter grati, quam suo Socrati divinus Plato. semel tantum ad me, postquam ad hanc tibi patriam me contuli, Vir insignis, literas dedi- disti. Velim sæpissime, ni sit molestum. vale. ex meo contubernio. Salmantica. VI. Calendas Octobris, M cccc lxxxviii.

EPIST. LVII.

Professum est Antor Salmantica. Multa & jocosa & moralia.

P. M. A. M. Eneco Lupo Tendillæ
Comiti, ductori suo in Hispani-
am.

Dies agitur tredecimus, ex quo per ter- rarum atque imbrium graves labores, uti per aliam Epistolam tibi significavi, Sal- manticam adveni. inclusi domibus propter inauditas nives, quas oppositus Austro rigi- dus Boreas demisit, continuos egimus tam adverso tempore quatuor dies. scholarum ac vicini templi foribus in hujus Universitatis laudem affixi, decem tantum carminum epi- gramma. propterea in me totius Universitatis amor convertitur. cogor aliquid profiteri. Ponteus igitur ad me veniens, ut me inclu- dam, ac diligenter quæ lecturus sim, percur- ram, rimer, perficem ; me esse Salmanticæ meminerim, hortatur, monet ac sollicitè ro- gat. Me esse Martyrem, de quo tanta pro- miserit, petiturumque dum suggestum ad- scendero, *quid velim proficere*, respondeo. Ille verba hæc Temeritati adscribens subitissis recessit. Ego autem quando illa protuli, tu- mida, quæ dicerem, non ignorabam. Scie- bam namque de Juvenali qui mihi est fami- liaris, ducturos ut profiterer ; imo & fueram arcane monitus, ut joci causa his verbis Pon- teum deterrerem. Itaque post meridiem hora secunda, crastina die, peregrinum hominem de Juvenali professurum per præcones edic- tur. Erat is dies Jovis, quæ vacatur à pub- licis lectionibus. tanta priorum accurret multitudo, ut scholas ingredi minime po- tuerimus. Doctores plerique ut scholastico militi (quem *Bidellum* vocant) ad iter ape- riendum faverent, lanceis ac fustibus se ac- cingunt : inclamando ; minando ; percu- tiendo sit via. capior ego hominum cervici- bus & ad suggestum pensilis feror. cucularis unus Gometius à Toletio tibi à Comitissa Co- riana ipsius matre consanguineus, Alfonso- que Acevedus Archiepiscopi Compostellani filius, & inferiores alii plures à multitudine semisuffocati efferuntur. crispide innumera, pilei non pauci amittuntur. pallia lacerantur. purpuream inter cæteros amisit Bidellus, quæ illi deciderat, lacernam. an me cuius causa illam amisit ; ad ejus solutionem compellere possit, Doctores consult. irridetur. Sed ad nos redeamus. Quomodo noster sit iste dies, ex suggestu *quid velim*, interposui. So- cundam

cundam Juvenalis satyram Marinius Siculus, qui Potissim hic proficitur, pro cunctis assignat. Ultra Sauromatas, nives collectum illos mitto. ante horam destinatum quam secundam diximus ascenderam, ad tertiam usque sine tumultu ullo, sine strepitu, sine motu expector, arreptis auribus audior. hora tertia jam me arguente quod prolixus essem, duo juvenes, ut moris est, pedibus terram perficant. improbanitur à senioribus. prosequar, orant. perfectio quod inceperam capite, veniam petens descendo. Domum tanquam ex Olympo victorem primarii me comitantur. est operæ pretium adhuc tementem Ponticum, illustis Comes, tuum quamvis gaudeat intueri. Qui arcani sunt participes, illum veluti noctuam joco insectantur. adhuc sedare perturbatas aristas nequit. Sed tu, Patrone, me alium scito quam à te discessem reditum, hominem sacrifices oportet, si meo volueris posthac colloquio frui, qualem sis ad Triumphum, quo à tam celebri victoria redeuntem ad te Martyrem suscipias, curram quadrijugem structurus, curiose meditator. Per viatorem quendam qui se Guadalfagiarum Concham iter facturus retulit, ampullosa hæc multa habeto. Quam cretatum hodie palponem me esse cognosces, nemini (ne te ipsum ladas qui me adduxisti) enarrabis. Triduum adhuc aut forte quadriduum hic me, dum in itinere conceptum frigus humidum à medullis eruam, continebo. Vale interea. Salmanticæ. iv. Calend. Octobr. M cccc lxxxviii.

EPIST. LVIII.

Panegyricus sub specie gratiarum actionis.

P. M. A. M. Gutterio à Tolæto Scholastico Salamantino, Regis consobrinum.

Altilia, ortygias etiam volucres ad me, generose Gutterri scholastice, misisti, amoris erga me tui, ut lator inquit, monumentum. ad hoc quom nihil parvum esse possit, quod à magno proficiatur tuo nomine, munusculum appellavit, te præterea resque tuas quod mihi debeas obtulit. à Gutterrio genere, fortune, honoribus, quamvis non ad merita, virtutibus denique omnibus ornato per internuncium hæc prodierunt. Obmutui ego hæsitavique diu, nec ullo pacto quid illi responderem, occurrebat, gratias agerem, nec me aliquantulum pensitavi. umbram namque tenuem pro arbore maxima, suavibus humiliter fructibus, pendere

velle videbar. Referre autem nec poteram nec debebam si potuissem. quia neque id Amplitudo tua expetit, neque mea sufficit fortuna. isthæc relatio inter privatos aut æquales potest ac debet accidere. Quid namque beneficii potest cuniculus præstare leoni? tanta igitur occurrebant, ut nullo pacto vel ad minimam eorum quæ sentiebam partem sermo suppetere. Familiarem igitur tuum me responsum, inquam, remisit. non ut ingratus, sed ut mole beneficii, non muneris externi, sed internæ humanitatis oppressus, quod te illi debere, qui tibi omnia debet retulerit. Suntne humanæ vires ullæ, quæ pretium huic mihi exhibitio honori suggerere queant? Honorasti me supra quam me exposcant merita, nec desinis honorare, atque adhuc te debere quod unico jussu tuo Salmanticam venerim, publice profiteris. Multo magis quam ego ipse unquam optaverim mihi, præstitisti, ut tanti fierem à tanto viro. quia promeruisse me, non sentio, nunquam consideravi. Magnanimitatem igitur beneficentiamque tuam ad aliena refers merita. Dato, te mihi aliquando debuisse, quod accitus venerim. nonne Talentum Atticum pro exilium perolveras? Quid opus erat, ut iterum debere te diceret, donaque impenderes extera? Ah ah scio quid feceris! mentem illam auream Gratiani imperatoris, qui debere se continue predicabat, quamvis debita perolveret, qui etiam conferendis ullum cui semel debuisset, beneficiis finem, imponere nesciebat, imitari voluisti. Imperatorem igitur illum uti virtute ac præclara Regum consanguinitate amularis; ita fortuna superes, ad triplicem aliquando tiaram, quandoquidem sacris initiatus es, proveharis, à Tonante nostro supplicibus votis orabimus. Vale. ex meo contubernio. tertio Calend. Octobris, M cccc lxxxviii.

EPIST. LIX.

Quomodo non vivatur, vivendo. Quomodo se querere debeant homines.

P. M. A. M. Tendilkæ Comitæ, patrono suo, armorum ductori.

Vivere mihi sine te (in Hispania præsertim) candidissime Comes, non est vivere. Ex his quos aut literarum, aut nobilitatis ornamentis bonos vulgo appellatis, nullus mihi occurrit, cujus humanitas animique magnitudo non placeat. Ast sine te; sine nutrice infans; sine patre filius; sine ductore miles, pererro. quid hoc sit nescio, arbitror longam id effectisse consuetudinem, quæ tena-

cem forte ob virtutes tuas contraxit amorem. Si namque dormio, matutino etiam somno (qui minus inanis esse dicitur) sum tecum. Si per viam gradior, impressam animo figuram tuam semper gero. Sive comedam, sive bibam, sive aliud quicquam operer, in meo te corde veluti me ipsum in speculo, aut nidi fontis margine, continue intueor. Non sum igitur mei juris, quia tecum non habito. Itaque ut me quæram, ne à me ipso tanto tempore me alienum fuisse ulterius conquerar, jam compellor. Nonne hoc magnum? ut breviores fuisse menses quibus una fuimus, quam totidem quibus abfui dies opinatus sum? abibo igitur cras, Deo dante, sine quo nec folium vertitur. liquefactæ sunt jam nives, quæ ne prius discederem, impediabant. itinera erunt non ita invia, neque ad meam Eurydicen (veluti quando illi terga vertebam) retrospicere cogar, quom eam à fronte sim habiturus. concitatore propterea gressu ad te redibo quam venerim, Salmanticam. & vale. Salmantica. pridie Calendas Octobr. M CCC LXXXVIII.

EPIST. LX.

De Universitate Salamantica mira.

P. M. A. M. Ferdinando à Talavera,
Episcopo Abulensi, Confessori
Consiliarioque Regio.

A Pud te, Præsul optime, post reditum meum ab urbe Salamantica nudius tertius prandebam, quom ut urbem illam ejusque Universitatem tibi ego depingerem, qualem esse comprehenderam, imperasti. Sermonem ordiebar, quando veniens qui te vocavit ad regiam nuncius, intercept. Accipito calamo, quod lingua non licuit. Novas Athenas, novumque Senatum, me vidisse, opinatus sum. Urbem vidi, severis Catonibus, ac Lycurgis, integerrimisque Solonibus, refertissimam. Apollinis educationem, Æsculapique progeniem, eminentissimam inven. eorum qui divina scrutantur, fricant ac terunt penetralia, copiam ingentem ibi (diversis in coronis) operæ pretium est audire, ut Podaliria alii anigmata, cum Trismegisteis arcanis, nodos ut alii Legum exolvant. parte alia miris quodammodo modis certatim, quæ sit supra caelestium cura spiritum, quo etiam flatu jussi humana dirigant, & gubernent. neque ab atomo ad excelsos montes, quodcunque intactum relinquatur. à summa rerum omnium intelligentia caelestes orbes versant, ad minimum elementale vel sectile exactissime discutitur. quo pre-

cio quis Deum emere possit, eo scilicet, quo nos ipse comparavit, hoc est, *charitate*, enucleatur: qua efficimur, si eam exercebimus, super omnes homines, imo & super caelestes Angelos, ditissimi. quia Deo & hominibus thesaurum nobis amplissimum hac merce comparamus. Sed quid ego hæc? Favos apibus, piper Venetis mercatoribus, Arabicis thura Sabæis vendo. tu ista adamussum sensit quondam, didicisti in eadem ipsa Academia, & docuisti. nunc perfectus & consummatus ista exeres, Reges instruis, ut Deo pleni, ut charitatem amplectantur. pavidi simul atque sacres, ut illum timeant, ament, colant, si se ac sua Regna servare, si Barbaros Tyrannosque sternere velint, die noctuque suades, imo & persuades. nihil enim illis sanctius, nihil religiosius; sunt denique ipsa Religio. Gaude igitur tu, mire opifex, qui materiam illis insitam à natura talem reperisti, ut in ea formare tam præclaros virtutis vultus, tamque caelestes mores ita facile potueris. Servet Altitonans ad Nestoris annos discipulos simul & præceptorem. Vale. ex meo contubernio. idib. Octobr. M CCC LXXXVIII.

EPIST. LXI.

Quomodo sibi ipsi vitam acerbam querant homines.

P. M. A. M. Joanni Borromeo, Auro
to Equiti Aronæ & Verbani lacus
Comiti.

Longa mihi epistola, dignissime Comes, de contortis moribus, & perversicia junioris tui erga te fratris significasti: expectorare te, inquit, & animum ab anxietate levare aliquantisper, quando super ea materia tempus aliquod scribendo teris. Habeo tibi gratias ingentes, quod me tanti facias, ut dignum me esse, cui tui pectoris Arcana aperiantur existimes. Velle tibi consilium dare, est Salomoni sapientiam profiteri, Hippocrati vel Galeno pharmacum præbere. attamen si tritici modiolus in horreum grande jaciatur, parum licet ad ingentem cumulum augendum faciat, modiolum tamen superadditum, horrei dominus inveniet. Dicam igitur, ut meo erga te fungar officio, quid sentiam. Si, benignissime Comes, fratris angunt vicia, quod te familiamque tuam (quæ viris semper honestissimis, atque integerrimis enituit) denigrare videatur; falleris, ac sine ratione te maceras. quoniam quanto magis ille incontinens ac petulans, tanto magis tua virtus atque innocentia elucescit. Albedo namque nigredini opposita, candidior judicatur. Verit, inquit, mihi terga, obloqui-

loquitur, detrahit, insidiatur: acerbam te vitam ferre cogi gemis; ut corrigatur, moreſque mutet optares. Impossibilia velles, non optanda cupis, cupienda fugis, non timenda formidas. Canibusne tu latratum tollere conaris? Senescit Cerberus apud inferos, novi nascantur canes oportet. Studet namque natura unumquodque semel creatum, in suo genere novo semper sortu præſervare. detrahit? Vulgarissimum est, probis viris, tum ob invidiam, tum ob dissimilitudinem, improbos solere detrahare, invidere, odiſſe, tum pro consummato haberi, quem malus improbaverit, ac malos æquo pectore tulerit. hæc data obrectatoribus pena, ut quanto magis lingua (instrumento nobili) abutantur, tanto magis se polluant, minorisque ab hominibus fiant. pleſtitur igitur fatis. Ausugit ille fratris consuetudinem, inquis? Deo gratias ago, quia te pestifera sua contagione inficeret. insidiatur? cautior rem te ac vigilantior efficit. Virtus ex duro cuditur; nec itur ad astra plano pede. Aurum non aqua molli, sed igne rabido purius efficitur. Debes illi plurimum, qui tibi ut consummator & perfectior indies evadas, materiam præbet, cujus si est natura non tua similis, gaudento vehementer, quod illius similis tua non sit. utrique dabit suis operibus præmium Deus consentaneum. Mutet vulpecula mores, lupus mutet, tunc & ipse mutabit? Visne tu sideribus invitis & repugnantibus, ut qui Saturno aut pestifero Cane Syrio sit affatus, placidæ Veneris naturam, aut magnanimi Jovis benignitatem inveteratus resumat? Laterem ut ille, & tu lavas. ergo vade. Mitte qui à me quinque solidos exigat, quandoquidem non petenti consilium dedi. ex Curia IV. Idibus Octobris, MCCCC LXXXVIII.

EPIST. LXII.

Quanti Libertas æſtinetur. Loxia & Hilora; Molinum & Mori Frigidus capiuntur. Comes Scalenſis Anglus vulneratur. facietum ejus dictum.

P. M. A. M. Ascanio Sfortiæ, Vice-Comiti, magni Ludovici fratri, Cardinali.

Veniens à vobis placidus Eurys condensa nubila quæ in orbe nostro Pompelonensis Antistes glomeraverat, ita disperſit, ut sine tonitru, sine fulgure, serenum aërem ad vota reliquerit. turbaverat ille, quamvis jocose, de mea erga vos libertate exarasse re-

scripserit. quod Trehitia, vestra suaviore, vos cithara demulſistis, obſequendi vobis tanta isthæc humanitas animum duplicavit. Dicitis namque ac si ore uno vos ambo loqueremini, nihil à me scribi quod vestros oculos magis oblectet, quam scribendi modus, qui liber sit, nullis ambagibus, nulla pestifera adulatione aut sclopo turgentis fucatus. quibus ex rebus esse candidissimam erga vos mentem meam, verique medullam ea esse quæ scribo, vos animadvertere longa oratione prædicatis. Aperiantur igitur jam clauſæ fores, tollanturque stipati cardines, ac de moleſto ſilenti carcere galeatus noster Gradivus concitatus egrediatur. Anno sexto & octuagesimo Baudillo nepote Granatam regni caput, Zagallo patruo Malacham urbem primariam maritimam tenentibus, ingens comparatur exercitus. cuncti proceres auxilia pro suis quicque fortunis, ad regiones per se omnes tulerunt. Uti ſolitum eſſe diximus, Regina comæatus cæteraque tanto exercitui neceſſaria ſummiſſura, ſequitur à tergo virum. Loxiam, in cujus agro proſtrigatur quondam fuerat, Rex proſciſcitur, ſepit, obſidet, quatit, oppugnat. intra urbem Baudillus Rex cum tota Granatenſi ſe includit militia; difficile capto ſuburbium illico aggreſſus, irrumpunt, vi armorum ingredituntur. Cæſis utrimque militibus plerique, ſtationes ſigunt noſtri; quotquot horis inſeſtantur, ſubſtinet tamen Hiſpanus belli gloria percitus, quod præcipue contra Exleges gereretur. Ab orbe venit Britano juvenis animo, genere, divitiis ac titulo pollens Scalæ Comes, cum pulcherrima familiarum patrio more, arcubus & phætreis armatorum cætera. Is poſt fortia teſtibus Hiſpanis facta, dum per ſcalas murum inter conſortes ſcutatus adſcenderet ſaxo percuſſus ad tentoria deportatur exanimis. Chirurgorum cura exactiſſima vitam ſervat, ſed anterioribus icu ſaxi dentibus amiſſis. Reginam ubi primum ex tentorio licuit exire, quæ nuper advenerat, it ſalutatum. dolenti oris ſceditatem Reginz, ad ablatis dentes, Juvenis alludens, Chriſto qui totam eam ſabricaverat domum, ſenſuſſellam ſe ſcriſſe, qua ſacilius quod intus lateret, inſpici poſſet, lepide reſpondit. Placuit Regibus argute dictum, atque honeſtiſſimum muneribus donatum, ad natale ſolum in Britanniam remiſerunt. Hiſpanos qui ſeſe in hac obſidione egregie oſtendarunt (ne nimis longa tæxatur epiſtola) prætereundos puto. Strenue quidem innumeri, ac fortiter. Tantæ igitur virorum multitudini, tot arietibus, vineis, tormentis æneis, ac ferreis multifarum generibus, ac cæteris huiusmodi obſiſtere hoſtes

minime potuerunt. Post quartum & trigesium itaque diem ab obsidionis primo, Loxia venit in regiam potestatem, Baudillo Regi ceterisque datur libera eundi quocunque libuerit potestas. Victoriz afflatum sequitur (Cæsarem æmulatus Rex) his actis, præsidis Loxie locatis, Hilorum Loxie vicinum & Granatæ oppidum, super ingenti ac vasta rupe erectum, adit. Per faciales ad dedicationem Hilorensef hortatur. Potentiorum exemplo doceantur monet. Regis mandata detrectant. Exercitum operiri, constituunt, obsidentur, die quindecimo excussis expugnantur. Inde Moclinum in cælum ita tendens ut superare suo acumine nubes videatur, in cuius oppidi radicibus post Baudillum captum Zagallo ductore stragem nostri perculerunt. Graditur Rex, obsidet. Qua vix hominibus serpere hæcenus licuerat densis nemoribus, rupibus etiam constratis, boum & equorum vi, tormenta gravia vehuntur ad ictum, muris figuntur, utrinque tonitrua horrenda solvuntur. Latens hic mysterium accidit. Forte fortuna iaculatus à nostris lapideus, qui vulgo bombardæ dicitur globus, in tormentarii pulveris Moclinensium casula, ex alto cadens rupto delabitur tecto, pulvis incenditur, pleræque circumstantes domus concremantur. Tum miraculo percussus Mauri (tum quod pulvere combusto nil supererat, quo possint in nostros tormenta iaculari) se dedunt. Colomera & Mons frigidus (oppida & ipsa munitissima) per faciales ad dedicationem monita, trepida concurrunt, loca deserunt, fortunas asportant. Ita sexti & octogesimi anni gloriosi Reges per varios labores & grandia discrimina, propria exhauriendo æraria alacribus hymnis merito decantandam ætatem egerunt, exercituque soluto Cordubam rediere. vale. ex Curia. iv. Calendas Novembris, M cccc lxxxviii.

EPIST. LXIII.

Perturbatio nostrorum super Bellex-malacha. Quid servaverit nostros. Discordia inter Granatenfes. quid de Zagallo rege. Capimur Malacha & Bellex-malacha. De Mauro percussore. De Zagallo & Dordaxio. de dura obsidione.

P. M. A. M. Joanni Arcimboldo civi & Archiepiscopo Mediolanensi, Cardinali.

THureo sumo, purpurate nostræ fidei princeps, odoras mihi nares opplestis. Fumo quidem sed salubri; capitis namque te-

nebar gravedine, non magis cuiquam Anticyræ unquam profuere meraces, quam vestræ mihi blanditiæ, vester applausus, vestra benignitas. Christianum orbem veluti Atlantes duo, humeris vestris cum summo Pontifice sustinetis, & homuncioni pusillo mihi verba scribitis amatoria, saccharo suaviora, humidia denique ambo ore uno inculcata hæc mea probatis? Integritatem animi assentior ut probeatis, rei autem condimentum relinquo illis, quibus natura magis fuerit in ingenii dote benefica, magisque sese excoluerint quieti. Animum igitur ad scribendum ita mihi impulsis, ut non jam quid de meis rudibus glebis sint eruditi merito loquuturi, quid malivoli lataturi, sed quos de Hispanis hortis flores fructusque colligere queam, ad vos quocunque canistro, aut qualicunque vehiculo destinandos cura sit. Annum ergo sibi exhaustit Ascanius Dux noster sextum, tu ne videas septimum, qui non inferior est, apprehendito. Nonis anni huius Aprilis, Corduba delectus educitur; tenditur ad hostes. Bellex-malacham (insigne ab urbe Malacha oppidum) miliare quindecim distans, cum exercitus parte, Rex obsidet. Partem namque alteram cum impedimentis à tergo Gaditanus Marchio ducitabat, necdum advecta erant. Zagallus Malacha egrediens, veluti Pæneus leo collectis repente quos potuit militibus, Regem adoritur per collem qui nostris castris imminet. Sublato clamore surribundi Mauri descendunt. Balistis agitur utrinque ac levibus tormentulis. Opponit se venienti exercitui extra castrorum aggerem cum acie domestica Comes Caprensis, Baudilli victor. in castris nostri milites audito clamore hostium perturbari incipiunt; confusi perambulant, dissolvuntur ordines, signa deferuntur, de fuga cogitatur, Rex per castra moestus equitans, omnes percurrit acies, lætitiæ simulat; Duces militesque hortatur, bono animo sint; faciem hostibus vertant: se adesse qui Exlegum illos clamores nihili faciat, se istos sæpe vicisse, eosdem esse ac debiliores multo quam quos vicerit, quibus urbes oppidaque multa munitissima ademerit, nec ob id minus trepidi parebant. Hostes interea de nostrorum formidine ignari (nescio quo fato) in radice collis pedem sistunt, neque manus conferunt: nox supervenit. post noctem intempestam Zagallo Regi qui in nostri exercitus conspectu castra metatus fuerat, per celeres nuncios Granatam (à Benzarragienfibus primoribus Equitibus id molientibus) in Baudillum nepotem arma sumpsisse, totamque civilibus disensionibus exardescere civitatem deferunt. Primo igitur

tur diluculo copias educit, Granatam versus tendit sumptam in nostros provinciam deferit. Lætis animis nostri illos tanquam fugientes insequuntur, spolia quadam reportant, paucos interimunt. Ita neque victoria Zagallus (quam in manibus habuisse visus est) neque Granata potitur. eo namque adeunte, coorta seditio stanti sedata Baudillum confirmavigneque Malacham regredi ausus est ulterius: sed ad urbem se contulit Guadixium. Locæ igitur exercitum Rex, obsidionem componit. reliquæ adveniunt cum tormentis & comæatibus copiar. oppidani (rebus desperatis) qui in Zagallum spem sitam habebant, de discordia inter patrum & nepotem certiores effecti, diebus tamen noctibusque septem & triginta concussi, se dedunt. oppidum deferre jubentur. liberi tamen & supellectilibus salvis abeunt. postea vero quam oppidum hoc validis muniunt præsidii, circiter Calendas Junias Malacem, in qua fertur Crassus deliruisse, quam etiam *Silum* noster *Italicum Malacem* vocat *superbam*, exercitum movet. maritima est urbs, hæc populo refertissima, ingens, diversarum gentium commercio polens, & mercatorum frequentia opulentissima, pomæriis ac perpetuo amœna autumno, muris duplicibus ac fossis ingentibus circumductis, arcibusque plurimis munita. præerat arcibus primariis duabus Zagalli Regis nomine, Gibraltaro prærupto super saxo ædificato, Zagrillus eques bello à tenèris exercitus, vir magnanimus, interior alteri Durdoxius, dives, potens, magnæ apud Malacenses autoritatis, sed magis (ut fama est) pertractandis mercibus, quam armorum disciplina clarus. Accedens igitur Rex turrita tentabat suburbia, desideratis utrinque non paucis, vi tandem armorum & suburbis intra urbis moenia concluduntur hostes; castra locantur, tormenta figuntur, munitiones stationesque fundantur, lorica circumducitur, cuniculi effodiuntur multi, quibus per subterraneos meatus iter ad hostes fit. inclusi qui pro natis, pro uxoribus, pro fortuna, pro vita denique ac religione certabant, acerrime propugnant. sæpius erumpunt, munitiones præsidiaque disturbant; ad id angustiar tandem devenere, ut arborum corticibus (cæteris jam deficientibus alimentis) vescerentur. ad Primorum fores multi fame cædebant exangues, coram parentibus filii spiritum exhalabant. Multa ibi accidere memoranda, quæ prætermittere, ne vestrigustus metus transiliam, est consilium: Sed unum hoc quod Scævola Romani facinus æmulatur, minime censeo reticendum. Mauri circiter trecentum veluti se diris devoven-

tes hostibus (uti referunt) noctu à moenibus tentoria invadendi regia profiliunt. Magno illis conatu è munitionibus resistitur. ultro ex eis unus capi voluit; ad prætorium, Rege jam dormiente, perducitur. Regina quæ nondum procubuerat, excitari Regem non sinit; custodiatur ad mane, imperat, ad Marchionissæ Mojenfis tentorium de Reginar comitibus feminæ primariæ, ducitur interea. Hic auro intexto vestitam Reginam arbitratur. Alvarum Portugalensem Reginæ affinem cum Marchionissæ loquentem familiariter Regem existimat. truci vultu, ac torvis oculis circumspiciens, veluti aper (Melampis circumseptus) secum tacitus immurmurans despumat, ac labia mordet. sitibundum Marchionissæ credens, aquam juberet asferri (nephas enim est Mahometheis vinum bibere). ille circumvolvens parumper ignitos oculos, phanatico insipienti similis, gladium cubitale, quem testum ferebat, educit, Alvarum ense vibrato, letali fere vulnerere ferit, irruit inde celarius vento in Marchionissam cuspidem gladii, percutit acerrime intra vestes. straverat namque se in lectum, cui adhærebat à tergo. vestes aureæ quas gestabat, illam, ob duritiem, ne transigeretur, tutatæ sunt. ruunt in furentem ministri, læcertis circumligant. gladium è manibus rapiunt. quadripartitus in urbem jacitur. Sanctum in hunc usque diem Mahumethi appellant. Jam satis evagatum; unde digressi sumus, redeundum est. Fame urgentur hostes; per Oratores propositis conditionibus deditionem offerunt. æquum esse ut victi capiant, non præbeant condiciones, respondetur. Veluti de cineribus erumpens obruta flamma. (quæ cito est moritura) insperato incendio vastat aliquod vicinum: ita obsessi diebus noctibusque rabidi novis aliquibus inventis prodeunt. Rebus tandem desperatis sese ad Regum arbitrium Durdoxio negociante libere dedunt. In servitutem omnes præter Durdoxii propinquos veniunt, bona amittunt. Zagrillus Gibraltarem arcem sibi creditam renuit aperire; nec precio scestitur, nec minis, cum jam solus in arce relictus fuisset, capitur & ipse. Carmonam ducitur servus, spolia mancipiaque Proceribus qui auxilio venerant; ac militibus Reges dividunt. Ad Innocentium Pontificem Maximum quosambo vidistis tanquam Deo primitiæ, xxx. mittuntur ex his viri. Quintodecimo Calendas Septembris ejusdem anni, vexilla crucis in arcis eminentiore turri, cum summæ omnium lætitiæ eriguntur. Maias & Ossunna, oppida noni vulgaria, potentiorum ruina edocta, portarum claves asserunt. Captivorum Christico-

larum quingenti amplius reperiuntur. Sed spiritum vix dentibus (fame ita pallidi ac debiles, ut è sepulchris viderentur resurgere) retinebant. Solvunt igitur exercitum Reges victorem, ac bene fortunata victricia signa reportant. Solvo & ego ligatos calamo digitos, ampla materia, quæ parva non potuit includi tabella jam fatigatos. Ergo vale. IV. Calend. Novembris. M CCCC LXXXVIII.

EPIST. LXIV.

Quare statuat moris nominibus loca appellare, nil curans de veteribus. Quomodo Vera urbi & multe præterea dantur. Magister Equ. Montefagista perimitur. Ratio quare non cures Anst de antiquis nominibus.

P. M. A. M. Ascanio Mariæ Sfortiæ Vice-Comiti, magni Ludovici fratri, S. Reverendiss. Cardinali.

Scripsimus, Illustrissime Princeps, & nostræ fidei non infirmum robur, Veram (id quod est urbi nomen) per Carthaginensem agrum, cum delectu minore quam solebat, Regem ad hostes (Reginâ Murtiæ illius Regni emporio relicta) tetendisse. Nunc quid expeditio lucrifecerit habeto. Antelatus Murcienfis præmittitur qui Mauros sollicitet; spem salutis, si pervicaces esse desierint, pollicetur: ruinam, si vim operiantur, enunciet: Malacensem exemplo deterreat. Imperata facit, Verenses alloquitur. Veniunt perterriti cum finitimis in deditio-nem, ut in avitis laribus degere, vel quocunque libuerit, proficisci liceat, paciscuntur. In ora maritima portas aperiunt, & Regem per eas admittunt. Minuta oppida novem, quorum nomina si prius pauca, quæ in mentem veniunt, enarravero, est consilium recensere. Majores nostros res gestas præcipue scribere aggredientes, de indagandis antiquioribus locorum appellationibus minime sollicitos, sed præsentibus suæ tempestatis cuiusque nominibus fuisse contentos, intelligere videor. Tarentum ut puta, qui Pyrrhi auxilia suis annalibus traducunt, à spuris Lacedæmoniis, ita nuncupatum Tarentum appellant. Neque video illis curæ fuisse, quo alio nomine prius indigenæ locum appellarent, investigare. Quid namque opus est historiam quærentibus hujusmodi ambagibus ingenium implicare? Multa namque videmus aut bello diruta, aut versutate collapsa, è fundis ad clivos & è collibus ad plana aquarum, aut liberioris agri colendi potestatis habendæ gratia transportata, nomi-

na cum fundo mutasse, alia peregrinis colonis supervenientibus novam appellationem in eodem solo suscepisse. Ne igitur vagus meipsum hac inani diligentia involvam, & rem, non abstrusa nomina, quærentium caput superstitionibus obrundam, qualia apud incolas locorum occurrentium nomina reperero, ea suo ipsorum nomine est animus appellare, nec horæ momentum in testimoniis Plinii, Strabonis, Ptolomæi, aliorumque clarissimorum autorum disquirendis, an hoc sit, an illud, de quo ipsi mentionem faciunt, terere constituo. Veram igitur, quæ præ manibus est, ego nuncupabo, Variam quicunque volent, appellent Almeriam, non Abdaram, Granatam, non Illiberim, Gien-nium, non Mentefam, quod nuncupatas ita reperio. De his jam satis. Novem quæ cum Vera capta sunt oppida minuta, *Biznaltis, Maxkar, Capetra, Tetesa, Xerba, Nixar, Huelbruc, Trabales, Albex*, in internis autem non vulgaria tria & triginta, *Gneiral, Silice, Zugena, Huercalneria, Lubretinum, Bider, Xeranna, Lulla, Terrillas, Lucanina, Alborax, Cantoria, Finix, Ligiar, Codbar, Benitalas, Belisib, Caxar, Benexano, Paraleba*. Inde *Febrech, Xarsal, Lullade, Caxar, Tarba, Xercom, Tabalial, Benimina, Benitafsa, Haminedla, Aximucid, Oria, Albex*, pluraque alia turritis & ipsa moenibus septa, quæ præmittere, quod nobilia non sint, decrevimus. His ita felicibus avibus astitatis Almeriam versus urbem maritimam, oram illam speculatum tendit. Inde Bacam proficiscitur, urbem multis equitibus, & populo refertam numerofo. Ibi non leviter fuit Rex ab hostibus lacessitus. Erumpentes namque Bacciani milites exercitum à tergo acriter infestantur. Vulnerebus ex nostris plures confecere. Impetu tandem nostrorum compressi, pluribusque ex eis interemptis retrocesserunt. Montese Ordinis Equestris Magister Valentinus nobilis, sagitta ex mœnibus transmissa percussus interit. In hoc Baccienfis tractu habuit in potestatem octo cum bene munitis arcibus egregia oppida, *Bellex* album scilicet, ac *Bellex* rubeum, *Hosiam* insigne municipium, *Horcem, Galeram, Azullam, Culiar*, in his pro re præsidis impositis, intra diem quintum & trigessimum ad uxorem lætus revertitur. Itaque bellis annversariis concisæ hebetantur barbararum exlegum vires paulatim, & regium imperium non sine nostræ fidei, cujus tu postis es firmissimum, gloria, tantorum Principum auspiciis propagatur. Vale. cum per tabellarium licuit, ex Curia, IV. Nonas Novembris, M CCCC LXXXVIII.

EPIST. LXV.

Discutit adulationem.

P. M. A. M. Arcimboldo Cardinali,
Civi & Archiepiscopo Medio-
lanensi.

TU Græce, quod mihi gratis adulæris, ego Latine agam, qui blanditiis tuis satisfaciam. Tu me tuis epistolis laudas. Ego perbelle verbis tuis respondere intendo. Sit igitur in præcium tibi hæc epistola, quod nullam tibi epistolam dare velim. Vale. ex Curia. IV. Nonas Novemb. M. CCCC. LXXXVIII.

EPIST. LXVI.

Quid sit Lex, quæ fructus legi. Ubi formata Lex.

P. M. A. M. Doctori Villæ Sandino,
Primario Juris Pontificii Sal-
manticæ Professori.

QUOD mihi bene cupias, Sandine, nec miror quidem; respondes namque, non vocas. Nec tui esset officii non amare, ne illum modo qui te observat, verum & hominum quemcunque tibi nunquam fuisse adversatam senseris. Imo & altius jubemur à Christo rerum autore etiam eos, qui nos oderint, diligere. Si meum igitur posthac inire per epistolas colloquium delideras, aliam tibi sumito materiam. Vacua namque tibi est de amore crumena, meam autem de laudibus tuis adeo refertam sentio, mi suavisime Sandine, sacrarum Legum divine interpretis, & professor, ut qua emittere incipiam, vix occurrat. Ita igitur frustra erit, vel circiter laborare; Si quis satis posse te laudare. suis verbis existimaverit. Ne etiam quis invidus, si forte ad ejus manus epistola mea deveniret, adulationis nota me dignum fuisse, cum hæc scriberem, dijudicet, quibus motus rationibus ista protulerim advertat. Legem esse in civili corpore non minus animam quam in singulis hominum corporibus addictam suam nullus negat sapientum. Multæ sunt in qualibet civitate Leges, varique statuta ac varii mores. Ad unam tamen Legem omnia dirigantur, quæ sub recte vivendi regula ad communem omnium civium felicitatem tendere videtur. Veluti namque variz sunt unius animæ operationes, & potentiz: Ita & sub una Lege non diversæ dici Jure merito possunt Leges. Sed Legis unius, membra diversa, quæ à suo toto sine sui corruptione separari minime possunt. Le-

ge cælos gubernari, elementa regi, inferos etiam inter se, ac latrones Lege convenire, haudquaquam est dubitandum. Si ergo vicinia te tua Salamantina laudat, ita veneratur & observat, quod quæ à Prometheo, id est ab humana providentia, uti in Pythagora Plato noster ait, quæ ad victum inventa Jura, quæve per Angelos divina providentia ad beate vivendum nobis allata sunt, ita calleas, ut omnium oculi in te vertantur, omnium ora summo opere profiteantur, quis me arguet? quis accusabit? Illorum ergo testimonio fretus, qui ex tua quotidie officina nova ad regnorum regimen instrumenta reportant, proferre ista ausus sum. Alias plura. nunc vale. ex Guadalagiara. quo regressus sum, & ad bellum me apparo. Idibus Decembris, M. CCCC. LXXXVIII.

EPIST. LXVII.

De amore quedam. ad bellum se accingit Antur, tradens; Bellum belle cum literis convenire.

P. M. A. M. Petro Pontensi, Vice-Scholastico Salamantino.

AMORIS tui erga me vinculo ita me irretitum sentio, Humanissime Vice-Scholastice, ut quibus me queam pignoribus ab hoc eximere debito non intelligam. Parcius ut exhibeas obsecro, ne majore me quam jam presferis, pondere aggraves. Non est mihi pensitantum, ut satisfacere possim, durumque est, & grave debere cuiquam, magis quam persolvi queat, ut decoquam (uti video) mercatoris more quæritas, aut ut ingratus evadam. Deus qui verus est amor, verum tibi amoris pretium, quod est immortale, impartiat. Ubi terrarum sim, quidve agam, percunctaris. Vah! si Martyrem nunc tuum aliqua daretur ex rimula inspicere posse, majorem tibi res hæc risum incuteret, quam citharædi cauda magistris. Martyr ille, quem tu trepidus ex amore vehementi, tamquam in duro agone certantem, & suggestu Salamantino concionantem, togatum intuebaris quondam, nunc pretextatus lanceam ensisque tergit, apparat, vibrat, galeam experitur, thoracem induere mediat. Gienii sum in Curia hisce rebus intentus; nempe ibi delectus omnis militum ad hostes transportandorum propediem ex edicto regio conveniet. Vah! quid Marti Musisque rei est? dicet. Quinimo sine Marte contracta vivunt fronte Charites, omniumque rerum est appetitui respondens Mars, condimentum. Quid melle, quid saccharo fastidiosius? Nisi aliqua interdum acrimonia commisceatur. Legitime unquam in fabulis risisse Deos, semique ceven-

tes inspecta familiariter Dea Gratiarum? nempe nullubi. Marti vero admixta, quom primum inter mariti laqueos deprehensam videntur, deglutire salivam, & invidia rumpi cœpere omnes. Uti res Martias igitur Venus ipsa venustate sua comit, fucat, exornat: Ita res cæteras omnes ardor Martius (si Jure modo susceptus ac Majestate) horrore etiam quodam venerabili, ac gravitate irrorat. Justum igitur laudabilemque, imo & pinm hac nostra tempestate Martem complexus sum. Solones tu, Lycurgosque tuos, sive malis Egeriæ maritos, cum nostro Villa Sandino insigni viro servato. Convolvito, tractato securus, quos sis imbres, quos etiam soles sub divo perpessus. Illustri nostro Scholastico Regis consobrino, meo nomine salutem impartitor. qni si literas dedisset, literas accepisset. In castra venturum plerique illum mihi retulerunt. Peto à te, ut mihi, an ita sit, significes, & vale. Giennii. Idibus Decembris, M CCCC LXXXVIII.

EPIST. LXVIII.

Anima agri tudinem collachrymatur; suggerens consolatior Philopopica, quibus probat exemplo Platonis, necessarium esse corporis flagellum ad acumen ingenii.

P. M. A. M. Ario Lusitano Græcas literas Salmanticæ profitenti, valetudinario.

IN peculiarem te nostræ tempestatis morbum, qui appellatione Hispana *Bubærum* dicitur, ab Italis *morbus Gallicus*, medicorum *Elephantiam* alii, alii aliter appellant, incidisse præcipitem, libero ad me scribis pede. Lugubri autem elogio calamitatem, ærumnasque gemis tuas, articulorum impedimentum, internodiorum hebetudinem, juncturarum omnium dolores intensos esse proclamas, ulcerum & oris scedritatem superadditam miseranda promiss eloquentia, conquereris, lamentaris, deploras. Misereor quidem, Ariamiciissime, tui, cuperemque te bene valere, sed minime, quod te postrema ignosco. Angi namque nimium adversis, aut extolli prospe-

ris, sapienti minime licet, imo & ferendos esse quoscunque fortunæ ictus, cohærenter ac indefesso spiritu prædicatur: Ad animique fortitudinem, omnium lenimen malorum confugiendum censetur. Quam igitur tu sis Græcis & Latinis literis eruditus, sisque dicendi peritus, quæ laboranti amico suaderes colligito: illaque tibi in remedium sumito, & sapiens eris. Male namque sapit & contumeliose, qui sibi non sapit. Sed novum hoc accipito tantorum solamen malorum. Si plus auri condonatum tibi repereris, quam ferri aut æris sublatum & glebæ putris, nonne majores debebis superis gratias ex munere quam conquestus ex incommodo? Nonne illos de te bene meritos fateberis? Audi ergo & hanc tuis ærumnis medelam adhibeto. Auro gemisque preciosiores esse animi dotes, nemo est qui neget. Corporis autem gravedinem amurca & sece quacunque viliores esse, non modo audimus passim, verum etiam videmus, ac scimus aperte. Hoc mortale, tenebrosum; ille æternus, lucidus. Servum igitur tibi rerum autor macerat, ne in te infiliat, sæviatque ac demum te possideat. Ejus frenat petulantiam, ne te præceps raptare nitatur, ne contra dominum arma sumat. Summo namque semper in discrimine juvenilis ætas, qua viges, versatur. Itaque grati erit viri officium, magis quod fecundo polleas ingenio, quod etiam tibi, non alteri hominum cuique datum sit insignem istam urbem bonorum genitricem, Græcis quas ex Italo Musarum fonte attulisti, literis illustrare, quam quod corpore langneas. Insalubrem sibi locum ad robur corporis domandum, ne calcibus dominum impeteret, Plato dicitur elegisse, tutius esse ducens ad animi libertatem, ingeniumque altius elevandum, languoris alicujus necessitate inclindi virum eruditum, quam nimis prospera valetudine fidem pervagari. Si ergo multo magis tibi sit relictum, quam sublatum, in Deum rerum principium ac finem tuos jactato cogitatus. id si feceris, non minus te felicem esse intelliges, quod nunc te Saturnus opprimat, à quo morbus iste, quam si Mercurialibus volitare per æra talibus daretur. Vale. Giennio in nonis Aprilis M CCCC LXXXVIII.

PETRI MARTYRIS A. M. EPISTOLARUM

LIBER SECUNDUS.

EPIST. LXIX.

Quid pariat benignitas.

P. M. A. M. Gutterrio à Toletò, Scholastico Salmantino, Regis confobрино.

LAbellario isti Salmantino, cui ad Vice-scholasticum tuum, ad quosdam etiam alios insignes viros literas dedi, discedere paranti, literas ad te, nullas dare constitueram, quia nullas ad me miseris. Interea dum aliquid plus quam esset pollicitus, immoraretur, fuit poenitendi locus. Quemadmodum namque cuncta tempore mutantur humana; Ita & plerumque animi hominum, quamquam ex cælesti massa procreati, nova tamen resumunt consilia. Subiit in mentem magnanimitas illa tua, subiit & humanitas, quorum alterum facit, ut nunquam satis quos honore aliquantulo dignos existimes, à te dimitti honoratos putes; alterum ut omnium ad te confugientium, ab exteris præcipue regionibus ad istam bonorum officinam, causas ita suscipias, cogit, quod non avidiore cupiditate Crassus, non ampliore gutture Midas auri possessores ambirent. Tu mentes hominum in tuum conjicis, his artibus, ærarium, illi terræ fecem, mortalesque divitias in suum glutinabant. Quapropter est animus ab omni patrum alea te in hoc scernere, scribereque ad te, ac salutare, vel insalutatus, ut salvus sis diu & incolumis, vehementer exopto. Te ad castra propediem venturum relatum est. Idne ita sit mihi significes, ne spe depascas inani. Et vale interea, Patrone mi candidissime. Giennio in nonis Aprilis, MCCCC LXXXII.

EPIST. LXX.

Progressus ad rem Bacensem. Zugiar, Freyra & Bacbor opida capiuntur. Is autor armatus ad bellum.

P. M. A. M. Afcancio M. Sfortiæ Vice-Comiti, magni Ludovici fratri, R. Eccl. Cardinali.

HAftenus ad te misi, Princeps Illustrissime, quæ mihi per eburneam portam gesta bellica emissâ sunt, id est, quæ aliorum relatu auribus exhausti. Posthac vero cornæ tibi fores, quæ tuo palato sapida dicis edulia, ministrabunt. Ad exleges namque in castra miles cum Rege profectus sum, propterea quæ videro jam, non quæ audiero, habebis. Si memores, Illustrissime Princeps, Zagallum Regem virtute bellica insignem, ac bene fortunatum, ita ut ejus ductu, nostri exercitus fuerint perpelli incommoda, Granata pulsus à nepote, seque Malacham contulisse, inde Guadixium significavi. Virtutem igitur Zagalli, vasramque Baudilli, qui se retenturum in fide Granatam fuerat pollicitus, perfidiam veriti Reges, grandes bellorum apparatus instaurant. Giennium proficiscuntur milites, omnibus urbibus proceribusque imperant, ut in agrum qui *Sotogordo* dicitur, statuto die conveniant. Is est locus in Guadianæ fluminis, Bæthicam à Lusitania dividens, ripa situs ager herbidus, arboriferis collibus circumseptus. Is annus qui fuit nonus & octogesimus annonæ caritatem cæli inclementia præbuit. figit propterea pedem Giennii Regina, Rex pridie Calendas Junii exercitum adit, lustrat, instruit. Tercio ab ejus accessu die, compositis acie per hostium arma profecturus esset, ordinibus, gradientur acies edicit. In fronte magnum Ordinis Divi Jacobi magistrum cum equitibus mille quingentis, peditibus vero quinque milibus locat, reliquus, septuaginta quinque peditum millium, equitum autem, millium terdecim & quingentorum exercitus subsecutus. Is namque censeatur militum numerus in agro qui dicitur *Terrillus*, ad miliare à Sotogordo decimum

eo die pernoctatum est. Postero vero ubi eluxit, Guadalentiniū trajicimus fluvium. ad vesperam Cugiar nobis sese offert, hostium oppidum ingens, ac munitissimum. Præit ex Regis mandato magnus ipse Compustellanus Magister, hostes in colloquium vocat, ad regiam invitat clementiam. mandata detrectant, se potius morituros forti animo, inquirunt. Juvenum conventiculis accitis seniores ad patriæ propugnationem adhortantur, ne à majoribus quisquam degeneret, suadere nituntur, quos numerosioribus aliquando copiis resistisse patriamque ab acrioribus hostibus fuisse, prædicabant. non contenti moenia tutari, in hortos fossas ac repagulis cinctos, extra suburbia (ea quatuor erant) prodire audent. sagittis ac plumbatis globulis tormentariis ex aggeribus nostros excipiunt. Ex hortis tamen, atque inde ex suburbis, sed non sine jactura nostrorum fugantur. moenibus igitur sese includunt illi, nos tentoria ad obsidionem figimus, machinæ instruuntur primæ, ac propugnacula illis minoribus tormentis diruuntur, ad moenia secunda fossas, calonesque omnes admoventur. mira erat murorum durities. accitur propterea majorum æneum balistarum impedimentum quod per Gaditanum Marchionem adducitur. Nunciatur interea loci, Freyram oppidum & Bachor arcem, ad miliare ab exercitu tertium ad compæctus nostros intercipiendos (nisi de medio tollantur) fore nobis insensas. Rex igitur, amissimum tibi, dum Oratorem ageret in Urbe, Comitem Tendillæ, cum equitibus sexcentis, peditibus duobus millibus, Freyram primum (quod majoris esset momenti) speculatum mittit. adit, illum ego sequor. tentant per transfugam Zugiarianum senem, qui ad nos suis inficiis perniciem eorum sentiens noctu exierat, præfectum arcis alloquitur, pollicetur, minatur. ad oppidi moenia præfecto arcis nil auscultante pugnam init. perimunt ex nostris plerosque, ex rupe quadam arcis propinqua. per eundem interpretem Zugiarianum præfectum secundo in colloquium vocat; secuturos Freyrenses, Zugiarianorum fortunam dicit. Ita re infecta in castra revertimur. Zugiariani balistis acrioribus, quas Marchio ductavit, concussi terrentur. ut in avitis laribus (velut hæcenus) vivere liceat, cæterum se venturos in regiam potestatem per Oratores petunt. rejiciuntur. sese inclusi iterum fortiter propugnant. redit interea ad Freyrensem provinciam cum majoribus copiis Comes, secumque quotquot muliones, agiones etiam in castris erant, cum suis quemque jumentis, tanquam herbatum ducit. militibus armatis

muliones, equis jumenta commiscet. ita facto grandi cuneo, qua ex arce conspici poterat multitudinem traducit, ut ad Freyrensem descendant uberriam convallem. Secturum se prius segetes, pugnamque deinde commissurum statuit. Territi Freyrenses multitudine, quod omnes milites esse arbitrantur, suppellectilibus salvis, pro libertate tantum paciscuntur. Freyram igitur eo die quo accessit, capit, munit. in castris tanquam rei bene gerendæ auspiciæ serentem, Rex honorifice Comitem suscepit. De arce Bachoruna idem imperatum; assumptum præfectum, Zuguriani quoque vitam & fortunas vix impetrarunt, oppidum relinquunt, quocunque velint proficisci libertas impenditur. Baciā vicinam urbem, cujus Legibus parebant, quod illuc filios, uxoresque eventum belli, quem fortiti sunt timentes, præmisissent, sese conserunt. Hem quam lapsus jam ardente Junio calamum agito. Ergo vale. ex castris Baciensibus. Idibus Junii. M CCC LXXXIX.

EPIST. LXXI.

Pericula in hortis Bacia, describitur Bacia & sum ejus.

P. M. A. M. Joanni Arcimboldo Cardinali, Civi & Archiepiscopo Mediolanensi.

Oppidum Afsanio, tibi autem, Urbis (oppidi dominæ) obsidionem, Reverendissime Præsul, ne mihi posthac succensens, destinare intendo. Lugiat habito in potestatem, cum parte copiarum, stantibus suo loco castris, expeditus Baciā speculatum urbem ad lapidem circiter quartum Rex adit. Ab occidente colles illi adjacent eminentes, steriles, inculti. Ab his urbem despicimus. Per eorum collium acclivia latera ad nos, pedites hostiles ascendunt: ex eorumque superciliis nos acriter sagittis & plumbatis exagitant. Scutati ad eos impetu facto mittuntur. Per collium latera hostes dejiciuntur. Datur inde nobis libera speculandi urbem potestas. Ea est in eorum occidentaliū collium radice sita, super edito leviter & ipsa colle. Habens à septentrione, editulos amygdaleis plenos clivos, ab oriente vastam planiciem. Meridie ad stadia circiter novem iterum mites tumulos, quos inter urbemque Baciā sedent prædia, quæ *horri* vocant fructetis vinetisque plenos ad pansulas exsicandas. ad unum namque usum eos perficit Mahumetana superstitione, domibusque æstivis perpetuo tractu, atque ita continuis textos

ut

nt una, cum urbe sua, urbs esse videantur. Ab ea parte, qua meridiem planities spectat, levibus quibusdam praeliis, Parthico more, cum hostibus à nostris antesignanis commissis, receptui Rex, post speculatum urbis situm, canere jubet, & in castra revertitur. Verum enim altero die qui fuit Junii pridie Idus, tentoria papilionisque attolluntur. Bacciam gradimur, per eosdem colles ad occidentem urbis vergentes, hortos ingredimur, ingresses fuisse poenituit. inra irriguas namque fossas, inacerisque multiplices, ac rivorum innumeros gyros, atque arborum densitate, ita nos retitos reperimus, ut magis septi videremur quam sepiremus. Mira fuit hostium eo die ferocitas, mirus impetus, acris insurgit pugna, cadunt utrimque non pauci. Duce *Raduam Zafargial* quondam Christiano, Mauri sua tutari nitabantur, nostri sumptam persequi provinciam studebant. Illi pro fortunis, pro libertate, pro laribus patriis, pro vita denique certabant. Nostros gloria, quam Hispanis, insum est à natura, animæ præponere, stare contra cogeat. Raduano Zafargial strenue pugnant, perempti eo die quatuor equi fuerunt. Reprimuntur tamen hostes, sole cadente, ac valium in hortis, vallo opponitur, ubi non sine magno discrimine pernoctatum est. Quom primum eluxit, ex omnium Procerum consilio periculum sentiens Rex, tolli sensim vexilla, tentoriaque & castra retrocedere imperat. Validiores instruuntur à tergo acies. Cornu dextrum magno Compostellano Magistro, sinistram Gaditano Marchioni creditur. Paulatim nos explicamus, & nisi calido stratagemate Rex hostes sefellisset, ingentem, omnium iudicio, jacturam universus exercitus perpessus fuisset. Jussit namque ut eorum Ducum tentoria, qui in conspectu mœnium stationes haberent, erecta hostibus diripienda dereliquerentur. Ita prius compositis ordinibus exercitum Rex educerat, quam consilium hostes intelligerent. Regredimur ergo, sed versis in hostes vestigiis, ad eosque meridionales leves tumulos, quos supra memoravi, traducitur exercitus. Quæ deinceps tempus mihi porrexerit, tibi ministrabo. Vale. ex castris Baciensibus. Idibus Junii, Anno MCCCC LXXXIX.

EPIST. LXXII.

Consultatio de obfisione cum Regina. Fossa & castrula circumducuntur. Raduam Zafargial hostium dux strenuus perimitur. Strages horitum Damasci.

P. M. A. M. Afcanio Mariæ Sfortiæ, Vice-Comiti, Mag. Ludovici fratri, S. R. Eccles. Cardinali.

PER meas ad te Idibus Junii destinatas factus es certior, uti per tuas colligo, Zugiar ingens oppidum, Freyramque & Bachor sub jugum missa, non mediocri dehinc discrimine Baciános nos hortos fuisse ingresses, majore egressos. Ibi namque fere nobis contigit, quod juniores Historici, Christianis inter Damascenos hortos implicatis quondam referunt in Syria contigisse, interitum, scilicet. Compertum quidem habemus quicquid præfidii militari Zagallo Regi superest, intra Baciám inclusum, bellatorum xx. amplius millia obfideri. Itaque positus in tuto Rex proceres accersit, serat quisque quid sentiat, jubet periculosam esse provinciam, quæ sumpta est, omnes conveniunt; quare sternenda Baciána cuncta circumvicina, quo facilius anno sequenti inopia pressi, capi possent, solvendamque obfisionem censent. Multi Zagalli virtutem animumque invictum ac felicitatem qui nobis à tergo ad lapidem tantum vigesimum Guadixii est futurus, proponunt. alii non esse Baudillo ejus nepoti, qui Granatam tenet, fidendum, addebant. Qui Baudillus dato in obfidem filio (uti jam diximus) retentum in fide Granatam pollicebatur. si namque ex urbe Granata Baudillus, ex Guadixio vero Zagallus totis viribus in nos eruperint, quid fore putandum esse ajebant, quom à fronte præcipue obfessorum tot millia desperatis animis simus habituri? neque deerant qui comætuum penuriam, qua univerfa Bethica urgetur, esse non parvi faciendam commemorarent. Non desuere tamen etiam, qui nullo pacto terga esse vertenda consulerent. Variæ Procerum hæ sententiæ ex mandato Regis, ad Reginam per celeres tabellarios Giennium, ubi ad immittenda necessaria commemorabatur deferuntur. à Regina literæ in hanc ilico sententiam reportantur. Capessendam animo præteritorum exemplo felicitatem, cui cælestia affuisse numina constat. eosdem esse atque jam infirmiores hostes, quibuscum actum est ad hunc usque diem; eam esse belli summam, eosdem qui prius

faverint, cælitè affuturos, illis diffidere periculofum est, ne nobis ex fautoribus, infensè efficiantur; provinciam nullo pacto defendendam, se autem à mortalibus, belli nervos (pecuniam utpote) atque alimenta, auxiliaque potiora, si opus fuerit, exhausturam. Superos vero votis precibusque perpetuis, suo Virginali nympharum choro admixtam, se in eundem animum retenturam summa fide rescribit. gratos esse superos, atque piis eorum postulatis audientes repetebat. Figitur ergo pes à tergo nobis recta ad meridiem ad lapidem sextum, oppidum exstat Canillas ingens, arte ac natura munitum. Id si pro hostibus servaretur, nil minus obsessi nos, qui medii eramus, quam hostes fuissetus. mitteretur idem Comes, qui Freyram. deserunt trepidi hostes oppidum, domibus prius exustis. Comitès semper ego tanquam Æneæ mei latus servo. Imus, oppidum capimus, prædiis munimus, bonis avibus in castra revertimur. De locanda igitur obsidione ne quicquam ad obsessos alimenti importetur, ne etiam Zagallo de rerum successu, significatum egredi cuiquam liceat, cogitatus omnis, omne consilium, omnis tandem opera attentur, ad spem salutis hostibus demendam. A septentrionalibus (quos diximus) collibus per orientalem planitiem, ad meridionales usque tumulos, ubi exercitus insidebat, fossa ingens, ab urbe tamen ad stadia circiter quinque, circumducitur. In fossæ ad nos marginibus, Castella duodecim per suos tractus eriguntur, singulæque in singulis centuriæ delectorum militum constituuntur. Latus occidentale dnces, alternatim suis notis invigilant. Mille interim rerum visu dignarum, inter utrasque copias singulatim turmatimque quotidie acciderunt. quæ ne grandibus elephantibus minutas ad vescendum escas porrigere videar, est consilium præterire. Diales isti nostri si aliquando prodibunt, ostendent. Hoc unum minime conticebo, ad hunc usque diem qui Augusti est pridie Idus, nullum unquam præteruisse, quin illata utrimque vulnera, quin sanguis effusus. Perimitur is qui veluti Trojanus Hector Bacensibus unica spes erat Raduam Zafargial, ex nostris Ioannes Luna Aragonius eques primarius Regi charissimus, ac universis castrensis, annum nondum natus primus & vigessimus. Castra divisâ, Principes illustrissime, habemus hodie in collibus, quos diximus, ad meridiem, Rex ad septentrionem impedimenta missa. His præest Gadianus non jam Marchio, sed dux. utrimque infestantur hostes, arbores illis, hortorum maceries, ac segetes indies magis ac

magis abscondimus. Guadixium hinc etiam per tres egregios belli duces, Comitè videlicet ipsum Tendillæ, Alfonso Aquilarum, Ludovicum Portucarrerium, multorum per se quisque oppidorum dominus incurfione perturbari Rex imperat. aduent ejus conspectum. Quartana Zagallus laborat. Exiit tamen cum ducentis, quos ad sui corporis custodiam equitibus habebat, peditibus innumeris, certatum est leviter. excurrunt eo inspiciente sicca quædam nondum messæ segetes, triticeæ secantur, & aliæ. redit ille febri sua oppressus in urbem suam, nos victoria comitante ad castra regredimur. Tu autem vale, candidissime Patrone. ex castris Bacensibus. Pridie Idus Augusti, Anno MCCCC LXXXIX.

EPIST. LXXXIII.

Quæ gerantur in castris. mira inter diversarum nationum milites concordia. de hospitibus castrensiolum. domum erriguntur ad hyemem ferendam.

P. M. A. M. Joanni Arcimboldo Cardinali, civi & Archiepiscopo Mediolanensi.

Quis tibi guttur, purpureat Praeful, tritici granulo quondam aut sicu exigua contentum, ita diduxit, ut Charybdea voragine protensus istud modo habeas. tu brevibus me scribere, inquis. Ego autem qui parvo labore iners æstuo, & epistolam, non legulejorum inextricabile volumen exaro, haudquaquam id fatebor, ac si forte ad eam quæ tibi proxime Afcanianæ alligata missa est, alludis; ego eam, nullam, non brevem appellarim. Sed ad nostrum inceptum redeamus. Ex castellis & repagulis, de quibus ad Afcanium, hostes exangustantur, veluti coluber qui fracta cervice, cauda minatur, erumpunt obsessi quotidie, opera munitionum disturbantur, ferunt, vulnerant venenatis semper aliquos sagittis, plumbeisque globulis transigunt, sed nunquam alacres, nunquam ad libitum ultri redeunt, cladibus semper ipsorum nostra pensamus vulnera. ex duodecim Castellis tamen, unum super rupe quadam, occidentem versus structum, ad vivum illis fontem, quo per urbem fluentem passim pistrinabantur, auferendum, areas etiam quas sub pedibus castellum ipsum habere fonti proximas videbatur, quantiendæ, ne per eas liberi (uti prius) vagarentur, miro robore impetunt, insperato tumultu adsunt, atrox pugna committitur, priusquam auxilia integra

Integra è castris adventarent. quingenti è nostris vulnerati. rejiciuntur tamen votorum inanes. De circumducendis etiam per arduos occidentales colles objicibus muris, quos alternati duces perpetuis custodiebant excubiis, sermo inter Proceres coram Rege movetur, ut hostes acrius animo frangantur. De domibus quoque sibi quisque construendis cogitat. Duo interea, dum aliquid noviemergat, meo iudicio memoratu digna tibi, optime Praeful, narrare intendo. Incredibile dictum est, inter tot diffimilia variarum regionum Idiomata, diversos mores, varias pedum octoginta millium equitum quindecim disciplinas, summam esse inter castrenses Concordiam. Regis Majestatis est tanta reverentia, ut nullus ad hanc usque diem tumultus exortus, quicquam perturbavit. nulla hic larcocinia, nulli in itineribus graffatores, singulares rixae nullae. Ast si quae forte emergunt, subitis in autores severis animadversionibus ceteri deterrentur. Quis unquam crederet, Astures, Gallicos, Biscayanos, Lipuzcanosque, Cantabrorum montium intra Pyrenaeos incolas, homines ventoleviore, seditiosos, indomitos, pervicaces, inter eos ipsos dissidiis perpetuo studentes, ac veluti rabidas feras sese invicem in propriis domibus, quantumvis levi causa, trucidantes, potuisse cuneo manifestos convenire? Quis Oretanos Toletani Regni incolas, vastis ac zelotypis Vandalis connecti unquam potuisse putaret? Unanimes tamen omnes, ita militiam in una castra conclusi exercent, ita praesidium praefectorumque dictis parent, ut una domo, una lingua, eadem disciplina educatos universos arbitreris. Urbem Platonica Republ. institutam, nostra castra crederes: Hospitalia post haec tentoria quatuor ingentia, providum Reginae pietatis inventum, est operæ pretium videre, ad remedium haec & medelam non sauciorum modo, sed quovis morbo laborantium erecta. Medicorum, pharmacopolarum, chirurgorumque & reliquorum ad ministeria addictorum, is est numerus, is est ordo, ea diligentia, rerum ea copia, ut neque suburbano vestro Sancto Spirinui, neque vasto illi tuo Mediolanensium cedant Hospitalibus. Regia impensa quicquid languoris, quicquid accidentis emergit, si status cuique à natura dies astit, absconditur. Dum geminas has epistolas cursor laturus de discessu mentitur, trecentorum amplius hostium strage, nostrorum sanguini parentatum est. ab impedimentorum quidem parte lacessiti hostes, in insidias nostras à Rege positas intra fossas inciderunt. neque enim unquam provocati cer-

tamen detrectabant, fractos posthac illos animo sensimus. ab ea namque die parcius evagati sunt. interrogati postmodum, quid spei haberent, cur ita pertinaces extrema operiri velint: hyberna frigora ac nives, quae horrentes solent in ea regione decidere, auxilio sibi fore; interim nil defuturum, milites nullo pacto equosque sub dio noctes perperisuros aiebant. Itinera praeterea si pluat, caeno, si non, concreta gelu, perasperos montes qua importanda sunt alimenta invia futura. His Regina nuntiatis, sterni vias, super fluminibus mediis publicios fieri pontes, montium compendia aperiri, adscensus arduos aequari imperat. in castra dehinc se venturam ad laborum & periculorum partem pollicetur. Ubedamque propius è vestigio pergit. Regina haec aiebat, nos domos nobis, ut inanem obsessorum spem illudamus, aedificare coepimus. Cursorem, ex sui generis instituto, mendacem, petastum jam, ut post noctem concubiam discedat, esse scio. Claudio igitur epistolam, & vale. Ex castris Baciensibus pridie Idus Augusti, Anno MCCCC LXXXIX.

EPIST. LXXXIV.

Quam lenium viro Martiali vibratur hasta quam fulcare papyrum.

P. M. A. M. F. Condulmario, Protonotario Apostolico, viro Italico, docto.

Promere vix possum, Condulmari optime, quanta oppletus sim laetitia, quom te virum Italum ingenio à natura pollentem, ab arte vero, laboribus & vigiliis, eximia doctrina ornatum in Hispania esse intellexi. Rubore suffultus ob amicorum accusationes, recte fecerim, quod in Hispaniam me contulerim; nec ne, solum me fuisse, qui ex viris Italis Italiam deseruerim, existimans; in deliberatione saepe statureram. postea vero quam te Antoniumque Giraldinum Amerinum nigro & ipsum insignitum galero, viros qui me non minus omni virtute & meritorum genere, quam luna reliqua minorum sidera superatis, hanc vobis patriam elegisse cognovi, erubescere penitus desi; animum captavi, mihi ipse placui, imo & me feliciorem arbitratus sum. quid enim vobis sese claram offerebat in Italia? quem ingenii vel infimi cibum praebat quisquam? hacne tempestate nostri Principes Itali quicquam, à quo magnum aliquid laude dignum sperari queat, aggrediantur, tute testis es. Abrado igitur ab

ab hac die qua te Hispanum effectum esse scio, omnem de meo adventu poenitentiam, nihilve unquam effecisse me, quo magis delecter, posthac profitebor. Quæ in castris gerantur, per Conchenſes milites, inter quos, primarios multos miſiſti, tibi ſignificatum iri paſſim exiſtimo. multi namque ad parentes uxoreſque ac reliquos propinquos, hæc examullum veſtigata ſcriptitant. Parcā igitur ego chartæ ne pereat, nec læcetos lanceæ geſtamine ſagittatos calamo laſſare curabo. Durius quippe mihi eſt aliquando ac moleſtius papyros fulcare quam vibrare haſtam. eſt mihi à natura hic torpor inſitus, ut invitum calamum ſumam. Ergo vale. ex caſtris Baciēſibus. Idibus Auguſti Anno M cccc LXXXIX.

EPIST. LXXV.

*Quæ viſa miſitū. Quæ ſub umbra. Quam variſſim
hominum guſtus & affectus. Quam tutius ſit
amicos quam nuntios theſaurizare.*

P. M. A. M. Gabrieli Ciminio, Vi-
ro Italo, crudito.

EAdem ambobus ſiderum viſ impulſit, ut patriam poſthaberemus. Sed non uſdem regimur ſiderum habenis. ocioſus namque tu Cardinalem ſequeris Hiſpaniarum (hoc illi ſitulo Reges volunt appellari) teſto gaudes & umbra, vino de cellariis obbis, & vegetibus exhauiſto, paneque recenti frueris, nos pro teſto calum, pro umbratili galero galeam geſtamus, vina ſole urente corrupta, panem mutidum vix aſſequimur aliquando. Sed tunc præcipue blandimenta deſunt nobis omnia, mollicieſque omnis abeſt, quando (ut ſæpe accidit) mutare caſtra, vel è caſtris acies ad longinquos hoſtes impetendos miſſe, proſciſcuntur. utram tamen vitam, mi Gabriel, malim ſi fateri coëgeris, hanc dixero. Sunt hominum non pauciores numero voluptates, quot facies. Variis agimur cæli affectibus, diſcolores inde res noſtras, noſtroſque diſcurſus eſſe oportet. Dubitare te, inquis, an te, mi Gabriel, diligam, quod literas ad te crebras non mittam. Et ſi pauciores quam velles meas accipias, amore tamen non propterea tollo, fœnator ſum avariſſimus. Scio quanto majus ſit lucrum, animos hominum aucupari quam pecunias. hæc namque ſi amentur, nos ipſos furantur, implicant, irretiunt, cor à nobis alienant, nec reſpondent amoris unquam. Auſerunt igitur à nobis nos ipſos ſine lucro. Amare autem hominem, amore dignum præſertim, eſt non modo lucraſcere, ſed etiam

mercem præſtitam duplicare. Redamantis enim animum recepimus, niſi in ingratum ſeminaverimus, ad noſque noſtrum non minus liberum, imo & ſummæ gaudentem redire ſentimus. hinc igitur colligito, poſſitne, mi Gabriel, à me tui memoria dilabi, qui tanta polles doctrina, moribuſque præditus ſis vehementi amore dignis. Vale. Reverendiſſimo patrono tuo purpurato dici velim oſcula ſacrarum manuum meo nomine. Ex caſtris Baciēſibus. Idibus Auguſti, M cccc LXXXIX.

EPIST. LXXVI.

*Qua & quanta utilitas prodeat ex neceſſitate,
qua ſit ad ſuperiora via.*

P. M. A. M. Alexandro Geraldino
præceptorum minorum filiarum Re-
giarum, de morte Antonii fra-
tris ejus Protonotarii.

EXutum veſte mortali fratrem tuum An-
tonium Geraldinum Protonotarium ſignificas, mi Alexander; te propterea vitam fore poſthac acerbam amaramque, dum vi-
xeris, acturum dicis, extra patriam. In illo fratre, charum parentem, tuæ peregrinationis callidum ductorem, ætatis tuæ moderatorem eximium amiſiſti, fateor, & vitæ magiſtrum. Aſt ſi felicitatem illius tuumque commodum cum incommodo penſaveris, ſi illum tu æqua lance viventem obſervaviſti, uti decuit, amorque ipſius erga te intimus promerebatur, nihil invenies, propter quod torquere te debeas aut proſternere. Sub tutela tu illius, tanquam veri parentis agens mollis, blanditiſſus, ac tener enutriebare, adeo ut grandævus effectus, non minus lalare tuum fuiſſet, quam quum mammaſ peteres infans. navigabas tu, illo tuam navim per fluctus regente ſecurus, profundum dormiebas, nulla tibi erat de te ipſo cura; nulla de futuro ſolicitudo, inermis ad negocia humana, virique officia, deliciſſusurgebas. utilis igitur, non incommoda fuit illius transmigration. diſces namque per teipſum vivere, nullo (extra te) duce gubernari. polles ingenio, rerum experientia, ſi vitam annos aliquot excolueris, in virum evades prudentem. excutit naturam dormientem neceſſitas, artes invenit, quibus homines emergant, hæc de te multa que alia, quæ ne prolixius videar, eſt conſilium præterire. De illo autem quid eſt cur doleas, quod ex teterrima valle miſerrimoque ſpecu ad ſplendidas lucidaſque, ac ſummis gaudiis & felicitate oppletiffimas æthereas

æthereas sedes evolaverit. invidere hoc tuum erit, non amare. adscendisse vero illum ad superos, non video cur ambigendum sit. Creaveratne Deus heroicam illam animam, illam doctrinam multiplici refertissimam, harmonia cælesti, poetica oratoriaque rite cultam, ut iri eam perditum pateretur? Qualis erat Lyricis, quantus pede libero insurgebat? Quis præterea divini cultus illo curiosior? Quis sui creatoris amantior? Cum itaque extrapatriam, id est, in hac peregrinatione, Deum tota mente coluerit, amaverit, adoraverit, ipsius Dei Justitia liquesceret, nisi nunc illum in proprio sinu super choros cælestes gaudentem beatumque, Deus ipse foveret. Temperato igitur ratione media quod est aliquando tempus deleturum. Vale. ex meo tentorio. x. Cal. Sept., MCCCC LXXXIX.

EPIST. LXXVII.

Salm & vita sunt Leges in bono viro: perniciet in pravo.

P. M. A. M. Joanni Mariæ Sardo, condiscipulo à teneris.

FRATRIS mei Joannis Baptistæ Anglerii literas literas annexas tuas habui, amice charissime. Quod raro vos meas habeatis, ego autem vestras, neque adscribendum est incuriæ, neque amoris defectui censo impunitandum. Distamus namque nimium. Legibus Jovis ac follis invento, te operam dare cepisse inquis. laudo summopere. Spero namque te in legitimum Jurisconsultum, quia bonuses, evasurum. est quippe Legum pericia, in animo fero, in ingenio tetrico, gladius in manu furentis: in bonæ vero naturæ viro, spes & refugium miserorum, solamen afflictorum, perturbationum remedium, mens & anima, pax & bonum patriæ. Hic super omnia sidera lucidus, splendens, formosus; ille teter, obscurus, turpis. hic ad salutem omnium & commodum tendit; ille ad perniciem nititur. Sequere igitur Legibus armatus naturam ducem, æquitatem, Judex aliquando causarum creatus; sectator, & te patriamque liberabis. Vale. ex castris viii. Calend. Septembris, Anno MCCCC LXXXIX.

EPIST. LXXVIII.

Offert fratri literas regias.

P. M. A. M. Joanni Baptistæ Anglerio, fratri amantissimo.

CUpis habere commendatitias à meīs Regibus literas, ad Principem Senatumque

Venetos, quorum stipendio militas. Eas propediem mittemus. imperatum namque est insigni viro Dn. Columbæ (id est Secretarii primoris nomen) ut eas conscribat, scriptasque ad Reges eorum stemmate signandas, ferat. Non licet per hunc nuncium illas mittere, cum jam calcaribus impositis, ut hoc claudam epistolium expectet. Quod bene valeatis scribere, uti scribis, delector summopere. Valeo & ego. De his quæ in castris geruntur, ubi armatus ago, per alios intelliges, aut aliquando si dabitur, per mea scripta cognosces. Nequeo ullo pacto quæ semel ad hominum quempiam scripserim, eadem repetere. Vale. ex castris Baciensibus. V. Calend. Septembr. MCCCC LXXXIX.

EPIST. LXXIX.

Quid gubernatori aut judici servare conveniat.

P. M. A. M. Georgio, proximo à se fratri.

MEo rogatu Ludovicus pro nepote moderator Mediolanensium, gubernaculum tibi Montis oppidi celeberrimi est impartitus, uti fateris. Si operam dederis, ut æque justeque is populus per te gubernetur, animum ad altiora tibi quaerenda præstiteris. Id autem quod optamus, efficies, si te integrum, modestum, etiam cunctis, exhibueris, si minx, si blanditiæ, minime te flexerint. Memineris te in eo corpore caput fore, cives autem à te regendos, membra. Quod sit capitis officium, diligenter scrutator. bonis omnibus favebis, cum his tua sint commercia, tua consuetudo. senes rerum experientia vigentes, sed eos minimè factiosos consulto, malis adversator. Datum te esse istis civibus non dominum, sed fidum ministrum considerato. quum punire quenquam statueris, cave ne perturbatus judices, ne placuisse tibi, quod delicta repereris, quisquam sentiat, reperisse crimina doleto, reperta scindito. Scito tandem imminere hominū rectoribus à Deo, quicquid ab eis inferiores extimefunt. Si ergo recta lance justitiam, æquitatem semper inspecta, libaveris, & exercueris in parvis, quæ tibi sunt credita, amplior tibi ad majora campus patebit. Literarum meorum Regum ad Principem Senatumque Venetum commendatitiarum, quas à me petiti propediem, ad Joannem Baptistam juniorem nobis fratrem mittentur. Interea valete omnes. ex castris. V. Calend. Septembr. MCCCC LXXXIX.

EPIST. LXXX.

Regina venit ad castra. Quid actum. Qua colloquia. qua inducia cum obsessis. dedit se tandem Bacia.

P. M. A. M. Ascanio Cardinali.

Rarius ad te literas mitti, quam tua sitis exigit, Illustrissime Princeps, insinuas. Accusatione ista superbum efficit Martyrem, & ambitiosum. Grande namque quid est, agentis officinae instrumenta, à tanto Principe, si non desiderari, quod minime putandum est, peti tamen, & quamvis succensere mihi aliquantisper videaris, serio dictum arbitror. Scis enim apud nos, neque columbas epistoliarum gerulas enutriti, neque Dædaleos esse curiosos, qui ab hac extrema litoris ora ad vos sine urgentissima causa curent proficisci. Ab Augusto mense nullus (ni fallor) è castris destinatus. Negligentia igitur aut incuria haudquam adscribendum. Sed ad rem (minutis, quod si singula vellem prosequi, tedium gignerent, omisiss) Reginam scito ad castra, uti promiserat, venisse. Ea virgineo nympharum haud aliter accessit chorò comitata, quam si ad alicujus filii nuptias. Nostrorum animos jam longo labore, gravibus vigiliis, æstu, algore, esurie fatigatos, adventus ejus erexit: Firmavit, induruit, hostibus omnem spem eripuit. Septimo Idus Novembris castra salutit. In tertium inde diem lustrare urbem, ut eam ipsamet speculetur, constituit. Acies, ac si cum hostibus, collatis signis conferendum foret, instruunt. Recta per occidentales clivos, qua vir exercitum traduxerat, ad septentrionale usque latus Rege illam & Petro Gonfalso Mendotio Cardinali comitante, perrexit. Obsessi sese nobis perbelle instructi, intra aggeres ostendunt. Gaditanus interea Dux cum paucis propius accedens, per interpretem, copiarum hostilium præfectum in colloquium vocat. Lustrant cum Proceribus reliquis urbem Reges. Hic animos hostilium mollire contendit, imminens prius Baciensis quam consilium aperit. Graviora ipsis quam Malacensis Reges minatos fuisse nunciat, sibi creditisque illi à Zagallo civibus consulat, hortatur. monet ut ad Reges supplex veniat. Se apud Eos patronum illi futurum. Regiam malit clementiam quam severitatem experiri, suadere nititur.

Vanam esse illorum spem in adventantis jam hyemis horrore positam, cum ad hyberna frigora sustinenda domos sibi miles quisque construxerit, ostendit; visurum se compositam urbem, si ad castra gradiatur. Reginam præterea ad confirmandos militum animos esse in castris, quæ in avitis Regnis reliquit in mandatis, ut recentes milites, qui fessorum loco, si opus fuerit, resciantur præsto sint. Vitam potius quam assumptam provinciam deferendam assermat. Hæc atque hujusmodi multa, regio nomine dux Gaditanus. Baciensis vero præfectus, rem Baciensem non eo esse statu, quem arbitramur, neque tanta rerum adigi obsessos penuria, uti nos putamus, inquit. Si tamen tridui dentur in duitæ, se ad Proregem, à quo ipse una cum urbe dependet, ac ceteros plerisque aliarum arcium præfectos, sine quorum consilio supervacaneum esset quicquam tractare, rem per nuncios delaturum, unaque omnes se miseros Oratores pollicetur. induciz annuuntur. de offensis utrinque tollendis, fœdus igitur. sese hoc triduo milites mutuo utrinque ita commiscunt in campo, quod utri essent hostes, utri amici, minime liceret è collibus discernere. Statuto die Oratores mittunt. Inanes petunt condiciones, ut nostri Rex & Regina exercitum solvant. In sextum se mensem daturos urbem, si Proregem præfectumque ipsum quorundam oppidorum dominos veteri statu reliquerint, si pecuniarum summam, quam ipsi petierint, fuerint impartiti. Irati Rex & Regina, tanquam delusi, fronte minaci Oratores dimittunt. Diem protrahunt ex die. Venit jam tandem Prorex ipse, se daturos urbem intra diem quindecimum, nisi Zagallus Rex ex Guadixio ipsos obsidione liberaverit, si libertatem, si fortunas inclusorum, si in patriis laribus posse manere exoraverint, paciscuntur. renuentibus hæc Regibus, tacito illis murmure ad aures, quicquid Zagallus possidet, Prorex pollicetur. Quæ petit, assequitur, ad obsessos regreditur. Lætos vidimus eo fœdere Reges, sexdecim primorum urbis filii mittuntur obsides. Per præfectum militum Prorex, quo in statu res sint, Zagallum monet, pacta confirmat miser Zagallus. In nonis ergo Decembris pos Baciæ urbem ingredimur, vexillo crucis appposito, Vos in vestra Urbe quæ caput est Religionis, cujus estis adamantini cardines, psallite & plaudite, ac valete. ex ipsa urbe Bacia. VII. Id. Decembr. M C C C LXXXIX.

PETRI MARTYRIS A. M. EPISTOLARUM

LIBER TERTIUS.

EPIST. LXXXI.

Dedantur Almeria & Guadix, & quæcunque Zagallo parabant. venit Zagallus. de Regis nostri susceptu. de Regum & exercitus discrimine.

P. M. A. M. Arcimboldo Cardinali,
Mediolanensi.

Am vereor ne sim Afcanio suspectus, quod plura tibi aliquando majoraque significem, unam enim illi civitatem Baciā scilicet sum impartitus. Tibi vero est animus integram cum duabus urbibus & municipiis innumeris (si mei Reges patientur) regionem, victumque Regem, dum fortuna fuit insignem condonare. Baciensibus compositis rebus septimo Idus Decembris, ut alimenta sibi quisque in decimum apparet diem, signaque quocunque ierint, sequantur per præcones edicuntur. Movemus versis (qua milites fessi minimè credebant) vestigiis. Ad maritima Montana præmittitur cum Prorege Baciens & præfectis arcium quæ superant, notissimus Tendillæ Comes amicus vester; medium Rex tenet. A tergo cum reliqua parte copiarum, Regina, ne quis retrocedat, subsequitur. Ex itinere, agente Pro-Rege, Purcena insigne oppidum portas nobis aperit, multa cum eo montana oppida illius statuti parentia, una sese dedunt. Filaburum inde montem cælo æqualem, aggredimur, cum summo discrimine superamus. Inter nives ac gelu concretos rivos, sub dio pernoctavimus. Jumenta plæraque, peditesque non pauci, ea nocte frigore rigerunt, atque animam exhalarunt. Erat ventorum fera rabies, tanta ut vix equis stare liceret. Fuit dispersis summo adjumento mirus ille dux Gaditanus, qui in montis cacumine castra metatus est, ignefque passim incendi maximos jussit, ut illis ducibus per invia nemorum ac rupium anfractus devii regerentur. Postero nos die Tabernas Porcena majus oppidum excepit. In ejus planitie castrametamur, ut postergat exercitus reliquæ solligantur, unum ibi

diem commoramur integram, noctesque geminas. Albam, Calahoram, Fignanam, Scrgam & Laurocennam, oppida cum suis quodque vicinis oppidulis in Guadixensis agri gyro sitis, Prorege quem omnis ea regio mire observabat, persuadente, per Comitē in Regiam potestatem venisse nunciatur. Eademque hora ab Guadixio, Regi egregius mittitur à Zagallo sonipes, quem illico victum Regem ad victorem suum venire supplicem, qui nunciat subsequitur. Ut brevius igitur fiat, adventanti Zagallo, iter, utque institutum Rex prosequatur, movet ex agro Tabernarum, decimo Calendas Januarii. Ad tertium inde lapidem ex transverso à longe prodeuntem, vidimus Zagallum Regem. Obviam illi Proceres quidam, quibus & ego me addidi viæ comitem mittuntur, adeuntem, nos ex Regis nostri mandato, Regem salutamus. Ductus ad Victorem victus, ex equo supplex humilisque evestigio descendit, manum Regi osculandam, in servitutis argumentum, instanter petit. Fortunam, purpurate Præsul, animo dimetiens, illi fere condolui, exlex erat ac barbarus, fateor: Rex tamen, atque idem egregius virtute bellica. Demissionem ejus Ferdinandus improbavit, ejusque rei consultores accusavit rusticitatis, non decuisse Regem, quamvis Regno spoliatum, Regi, licet victori, ita dejectum assurrexisse, in eorum ut statim reponatur, imperat. atque ita passibus æquis, ad tentoria nostra, quæ in Almeriaco litore, ad lapidem à Tabernis undecimum, ad ipsius Almeriæ prospectum posita erant, una proficiscuntur, ista per Proregem Præfectumque militum Baciensem ipsius nomine fœdera firmant. Postero vero die ex imperio Zagalli sese nobis Almeria dedit. Almeria domus Veneris, autumnus perpetuus, stridentibus alibi horrenti frigore cunctis, decantatis hic hortos Hesperidum reperimus. In ejus arce summa, Domioicæ natalis diem nostro ritu festis solennibus per Reginæ (quæ & ipsa præsens erat) initiatos celebramus. Almeria præfidiis ad rem munita per angusta montium compendia, per ignotas homini rupes, per valles teterrimas, ex quarum fundis vix oculis cælum patebat, Guadixium ducimur.

Ah victorum temerarios ausus mille in locis! nisi attrita formidine pectora hostibus fuissent, interceptos Regem & Reginam, & quicquid erat Hispanæ nobilitatis, adeo habuerunt, ut si nobis insano aliquo excitatore duce, triginta tantum armati angusta vallium occlusissent, ad unum liquisset, vinctis post terga manibus, captivos abducere. Guadixium tandem longis itineribus, & (ne poenitentiae locus detur), celerissimo passu gradimur, in ejus planitie castrametamur. Popularis tumultus in urbe exoritur, eademque hora, venti adeo atrox vis insurgit, ut tentoria everteret, Popularis per Zagallum tumultus, & ventorum furor, per auroram sedantur. Guadixium ergo capimus & praesidiis munimus. Zagallus Rex praefectique arcium omnes, pro sua quisque dignitate donati, isto sedere, ut in Africam trajiciant, ne victi quicquam sub eorum spe moliantur. Exhaustum erat regium ararium, pecuniarumque deerant, propterea ad perfolvenda quæ Zagallo promiserant, quicquid argenti exalati, quicquid toreumatum apud Proceres repertum est, mutui sumperunt. Ita jam tandem, longa belli molestia fatigati, Giennium pridie nonas Januarii alterius anni, quo die, Reverendissime Praeful, ad te hanc epistolam destino, regredior. Vale. Gienni, post felicem de truculentis hostibus victoriam, pridie nonas Januarias Anno M CCCC XC.

EPIST. LXXXII.

Qui homines sint vivi, & qua animalia bruta.

P. M. A. M. Protonotario Condulmario.

In vitas Martyrem, ut, si aliquando incolumis è castris evaserit, ad te Concham proficiscatur. ubi te domum dicis habere opulentam, lautaque promittis convivia. nec me opulenta tua domus tangit, nec tua movent convivia. Ibo, quia te virum egregium virtute, conterraneum mihi, propter te ipsum, non propter tua te cupio videre, alloqui, complecti. Solos namque illos esse homines, re ipsa judico, qui virtutibus pollent, ceteros nomine tantum, re autem animalia bruta, ut quisque appetitu regitur vario, diversa censo. Feros homines à leonibus, timidos à leporibus, rapaces à lupis, à vulpibus dolosos ac fallaces distare, parum animadverto, quia neutrum ratione ulla, utrumque dominante appetitu regitur. Mortalia igitur ista tua, quæ possides, mortalibus impartitor, mihi animum tantum servato ami-

cum. Gienni parva victoria VI. Idus Januarii, M CCCC XC.

EPIST. LXXXIII.

Quæ artis Physica fructus. Quid sit officium Physici. Quis adulter Physica. Quid trahat hominum animi quietem.

P. M. A. M. Baptistæ Sardo, condiscipulo in patria à teneris.

Philosophiæ ac Physicis, postquam jam grandior effectus es, Catonem imitatus, operam dare coepisse, ut fratrem tuum Legibus, alias audiveram inquis, perseveres necne, exopto cognoscere. hoc namque virtutis est ac rationis, illud autem voluntatis. nam neque probandus ille, qui provinciam aliquam, etsi laudabilem, sumpsisse videtur, nisi ad finem usque perseveraverit, neque prudentis erit ab initiis rerum, judicium de rebus ipsis temere facere, cave ne te difficultas terreat, neve ab incepto desistas. quanto namque durius quid assequimur, eo dulcius illo fruiamur acquisito. Habeto semper ante oculos, ignominiosum esse decidere à bono proposito. Bene eligere, fortiter apprehendere, vigilias, laboresque ociosæ vitæ præponere, tranquillitatem animi, bona etiam cuncta pollicentur. Perseverantia vero, quæ illæ promittunt virtutes, sola impartitur. Sed præter cætera, hoc unum animadvertito, ne te prius Physicum esse foris profiteres, quam verum te Physicum boni omnes amici judicarent, ne te (ut Platon inquit) Physicæ adulterum, non maritum merito quis possit appellare. quandoque tandem per dura peritorum examina & coronas, per igneas atque ardentes officinas, ad artis exercitationem prodieris, ita pecuniarum aviditatem fugias, ut Philosophum te esse memineris. Ita pecunias ad necessaria comparanda exoptes, conquiras etiam, ut hominem oportet. neque enim illas nimium affectare decet sapientem, neque sine illis, honesta habere fas est cuiquam. Tenebis igitur medium, mi Baptista, si aliquando ad concursationes ægotantium deveneris, & summe laudaberis, tibi que cuncta Numina favebunt. Et vale. Fratribus tuis Philippo & Petro, Mariæ dici velim meo nomine salutes. Gienni post stratos à meis Regibus feros nostræ Religionis hostes. VIII. Idus Januarii, M CCCC XC.

EPIST. LXXXIV.

Quid alium anno sequenti, de Mauris ejectionis, Primogenita Regis Portugallo nubi. Lucani origo. Alendinum amittitur. Regina febricitat. Guadix & Almericenses ejectionis. qua alia sunt cum Baudillo Rege Granata.

P. M. A. M. Ascanio, &c.

QUAS ulmos Christianæ viti, quas etiam columnas Apostolicæ tiaræ, felicibus Regum meorum auspiciis nonus & octogolimus annus supposuerit, habuisti. hæcenus, illustrissime Princeps, quom tibi ænam Bacensem, Mauris minime sapiam expofui, in cuius margine ad Arcimbouldum alias insignes urbes duas Almeriam & Guadixum, unumque Regem supplicem vobis præbui. Nunc autem quid nonagesimus attulerit, est animus (ut tibi, quem unico obferuo, satisficiam) recensere. Guenimio nos Ezigiam, ea est conventus Aftigitanus, contulimus. paucos ibi dies commorati, Hispalim, quæ dicitur Sevilla, proficiscimur. Primogenitam ex quatuor quas habent filias, unico Portugaliz Regis filio despondent. est Portugalia, partem habens in Lusitania, partem in Bæthica interiore, extremi orbis in Hispania angulus. Sponsalia ludis Troicis hastiludisque, in quibus Rex hastas & ipse ad metam perfergit, cæterisque solemnibus hujuscemodi, qualia tantos decuit, celebrata, virginalibus choreis noctes Regina exercebat. Per Oratores paulo post nuptias peractis ducitur illa in Portugalam; nos Cordubam, Maurorum inde reliquias, revocato exercitu, salutaturi regredimur. Dies aliquot Reges ibi pedem sistunt. Præmittitur ad hostes interea dum ipsi sese apparet, Comes vellet Tendillæ, cui ego, veluti fidus Achates, addo me socium, habita à Regina venia, simul & militem. Per Spegium, præfecti Domitellorum oppidum, ubi galeam, ensẽ & pugionem Baudilli Regis quondam capti, manu ipse ego pertractavi, Vaennam avitum Capræ Comitibus domicilium, ubi vexilla duo & viginti, cum eodem Rege capta, cernere licuit, perreximus. Inde oppidum Luchem, à quo oppidani Lucani genus originemque habuisse jactant. Ad Alcalá Regale super nubila in conspectu Granatæ erectum, ad stativas, Comiti per Reges destinatas, proficiscimur. damna hostibus inferre intendimus. cum tribus in eo municipio Centuriis Comes figit pedem, cæteri per vicina loca Centuriones dividuntur. Illorum ut puta Gundisalvus Fernandus Aquilarius; Al-

sonsi Aquilarii junior frater, Comitibus amicissimus, & Ipse bello aptus; Martinus Alarconus, Moclinum cum sua quisque centuria fecedunt. Crebris incursionibus ager Granatenfis quatitur. Captivi agricolæ multi; multa pecora abducuntur. Rabidi hostes Alendini, in conspectu Granatæ, oppiduli arcem obsident, oppugnant. Vocatus Rex ipse cum auxiliis, Giennio, Ubeda, Bæzia, proximus urbibus imperatis adventabat. Sero adest. capitur hostes Alendinum, nostra tamen remittunt præsidia. Redit Cordubam Rex ad Reginam, quæ febrilaborabat. Didacus Pachecus Villenæ Marchio, cui fororius Comes est, consinium mittitur Pro-Rex, collegis illi Comitique additis, Alfonso Aquilario, & Ludovico Portucarerio, Palmæ Domino, egregiis bello ducibus, hostilis bellicæ disciplinæ, præter cæteros peritissimis, quod nati educatique, & exerciti à teneris in armis Mauris finitimi fuerint. Prodeuntes sæpius tanquam scintillas sopitas, excusso cinere, hostes frenamus. cum jactura remittimus; nostra tutamur. Eorum fines invadimus, damna inferimus. Sed ne resumendi spiritum jam fractis locus detur, Rex adventit cum exercitu. In plantie Granatenfis castra metatur. monetur Baudillus, ut urbem dedat, si filium obsident, si cætera quæ pacti fuerant, dum fulveretur, servari velit. non esse se sui Juris respondet. daturum se arcem Alhambram, quam ipse possidet pollicetur, cætera sine Granatenfium consensu haudquam posse. vererise, ne ab eis trucidetur, si de deditione illis sermonem fecerit. per internuncios hæc, & his similia acta sunt utrimque, nec se statutum promissis, cum ipse promissa non fervet, Rex illi nunciat. Simul & rura dirui, segetes, vineta fructetaque, ad milliare tamen ab urbe quartum, neque enim ausi propius, diripi imperat. Hostiliter tandem agitur, uti decebat. intra diem quinqueagesimum ur sese milites reficiant, apparentque in sequentem æstatem, exercitum Rex dimittit. Ad Reginam ipse, quæ nondum convaluerat, Cordubam revertitur. nos Guadixenses, Bacensesque, & Almerienses (quod quotidie defectioni studerent, novisque rebus inhiarent) ejectionis ex urbibus Mauros, qui in eis relictis erant à Rege mittimus. Contentos esse patentibus campis, & villis dirutis jubemus. Illis ejectionis ad hyberna Granatenfibus opposita revertimur. En, illustrissime Princeps, quæ una æstate peracta sunt, unica hac conclusi tabella sero fabricata, quia non occurrit, qui ad nos concederet. Vale. ex Alcalá. rx. Cal. Septembris; M cccc xc.

EPIST. LXXXV.

*Ex stativis centum equites hostes capiuntur. mun-
tur noctu segetes in arvis. ad Granata montia
sic incurso.*

P.M.A.M. Arcimboldo Cardinali.

NE te jactes, opimiora semper ad te mit-
ti, libet quæ hyemantes tantum ege-
rimus tibi, nec ultra quicquam significare.
Stativa hyberna, uti anno superiore fecisse
diximus, in regali Alcala oppido, circum-
vicina, velut ex alto æthere, despectanti
nobis elegimus. Eadem finitima loca centu-
rionibus iisdem obveniunt. Inde quisque
suos exercet regionis peritos, speculatores.
Privatim quisque gloriæ studio incensus,
jacturæ hostium inferendæ, intendit. Per
transfugam Maurum, egressos urbe Grana-
ta centum viginti equites, quæ nostros mi-
nus cautos repererint, longe à nobis damna-
luros didicimus. Arma capiunt cum Co-
mite egregii duo centuriones Gonsalvus Fer-
nandus ex illora, Martinus Alarconus ex Mo-
clino, cæterique per finitima stationarii, qua
iter facturi hostes erant, latent in insidiis.
Nocte concubia imparatos in angusto nemo-
rum compendio, sublaris à fronte & à ter-
go vocibus, adoriuntur. intercipiunt, ster-
nunt, capiunt. victos ad Regale Alcala
stativa Comitæ sub jugum missos trahunt.
Non multos post dies Marchio ipse Villenæ
Prorex, ex sororium Comitæ & sororem,
quæ nuper ad virum venerat ex oppido Tur-
ximeno, à tergo nobis in interioribus ubi hyema-
bat, accessit. Majoribus cum eo copiis com-
paratis, crebris hostes incurfionibus ad po-
meria fere, hostes consternamus. In arvis
una noctium autumnus tempore collectas ex
montanis & suburbanis prædiis, menses, ipsi-
met Granatensibus, ex fenestris ignem de-
spicientibus, exurimus. Proh! quam fractis
clamoribus ululatusque foemineis, inclusi
urbe eo casu, nobis audientibus replebant.
Milites vero uti per auditos lituorum clan-
gores, tympanorumque reboatus, conjecta-
ri fas fuit, convocati sunt. Sed insidias veri-
ti, intra urbem se continuerunt. ad nos & ipsi
veluti prædones interdum acie ordinata ra-
bidi ac frementes, præsentanea pernicie despe-
rati, percurrunt. Sed, uti parum fideliter
extinctus ignis flammam insperatam evomit
aliquando, evestigio tamen moriturus, vo-
tis frustrantur. circiter vero Idus Januarii an-
ni jam primi & nonagesimi, duobus levis ar-
matuæ militum millibus, quinque autem pe-
ditum, clam per oppidum Montem Frigi-

dum, fines hostium noctu ingressi, capra-
rum oviumque & boum, circiter tria capi-
tum millia amplius, una incurfione illis ex
suburbanis raptavimus. ea fuit incurfio hoc
ordine structa. Gonsalvus Fernandus, &
Martinus Alarconus ejus amicissimus, cum
expediis duabus centuriis, ducibus peritis,
speculatoribus antelucano inter elatos pa-
rumper duos tumulos, sese abdunt. densa
cohors à tergo cum Marchione, Comite Al-
fonso Aquilario, & Ludovico Portu-carre-
rio, de quibus supra mentionem fecimus, in-
ter Alendini nuper ab hostibus diruti oppidi
ruinas, latitat. Speculatores duo, rei motores,
sultas frondibus lingulas arbores surrepunt, ad
solis ab horizonte horam, pastores cum peco-
ribus, aratoresque in aperto esse dant ex ar-
boribus speculatores signum. Transiliunt ex
insidiis latentes. His & ego socius, qui per te-
tram noctem errabundus, à cohorte prætoris
diverteram. Illico sese nobis in proximorum
collum vertice, circiter centum quinquaginta
equites hostiles, præsto in armis offerunt.
Pugnam cum eis primus ante alios Gonsalvus
Fernandus certamen invit, sequimur & nos.
Ecce dum sic pari Marte levibus pugnis non
confero prælio certatur, prætoris cohors à
longe utrisque spectantibus, veluti mobilis
implens gradum aliquo maturo passu ad nos
graditur, trepidi fugiunt hostes ad munita
repagulis duo adhuc inaccessa nobis oppidula
turrita, quæ *germanas* appellant, sese reci-
piunt. Nos libere agrum percurramus. collectæ
quæ præda priusquam urbs monita nos adori-
atur, ad stativa revertimur. His atque aliis
hujusmodi blandimentis, hostes donec Re-
ges veniant, extremam falcem huic messi im-
posituri, salutamus. Tu autem vale. ex re-
gali Alcala in stativis. xii. Calend. Februar.
M cccc xc.

EPIST. LXXXVI.

*Quare diffusa natura appetant homines. Quare pro-
pria minus quam aliena quærant multis sua
relicta patria.*

P.M.A.M. Alfonso Carillo, Episcopo
Pompelonensi.

MEcum sæpe cogito, Præsul, genere &
virtutibus egregie, quid hoc sit in na-
tura, ut tam diverso gustu homines appetant
diversa, nausæamque multis incitet quod mul-
tos delectat. Vidi ego ut puta homines, qui
solo gustu mellis ita perturbantur, ut se hel-
leborum aut cicutæ vasculum sumpsisse existi-
ment. Hoc ipso tempore, quo hanc episto-
lam scribo, epoto lacte familiari cuidam meo
Hispa-

Hispalensi, adeo viscera commoventur, ut evomere ad sanguinem usque cogatur. Melle autem & lacte quanta hominum multitudo nutriatur, quam sint amica hæc, & huiusmodi cibaria naturæ, notum est hominibus. Eandem in cunctis rebus esse varietatem animadverto. Quam dulce sit & quam suave omni hominum generi, imo & omnium animantium patrium solum, patrique cæli afflatus, nemo ignorat. Multos tamen videmus propria relicta patria, alienas queritare. Quod si negare tu & ego voluerimus, multique alii, res ipsa arguet. Sed quid causæ nos adigit, dicis: quod hoc sit Arcanum, scire vellemus omnes, quid ego sentiam habeto. Formosa pulchraque sectamur omnes à natura. Formosum est cuique, quod maxime placet: id si cum patria minime quis se sperat habiturum, tanta est huius rei vis, ut extra patriam queritet, patrie ipsius oblitus. Exempli gratia. Galerius iste tuus viridis, lineaque super togam candida texta, qua tu cæterique tui Ordinis homines tegimini, ambitiosique ac superbi inceditis, non minus mihi risum incutit, ac Democrito concitaret. Nec minus ea fastidium, quam lactis haustus meus familiaris, mellis quam multi, galca tersa fulgidoque thorace, ac lucidæ lanceæ cuspide gestio. Vos propterea vestra relicta patria, eam, ubi ista appetitui vestro consentanea assequeremini, quærastis. Ego quam vos deseruistis adivi, quia quod mihi pulchrum suaveque videbatur, in ea invenire speravi. Mediolani latius reperissem, ubi ista cudentur, inquis, & me deridebis, in Hispania dico, ubi ista iuste, honeste, pie decoreque exercentur, & risum in vos excitato, tanquam in Terentianos milites gloriosos, Rhinocerotisque nasum excuto. Valete & discite, quid sit Vivere, ex stativis in Regali Alcalá xii. Calend. Febr. m cccc xc.

EPIST. LXXXVII.

Qui tranquillum sit status. Qui infelices. Quibus curæ acquirantur opes. Quibus serventur. Quomodo dolore amittantur.

P. M. A. M. Archiepiscopo Bracharenſi, Viro Portugalensi.

Quid mihi fortuna præstiterit in Hispania, percontaris. Multo magis respondeo, quam suum sit dare, dedit semel quod amplius auferre minime potest, ut scilicet venererim, cætera per se tempus tulit. Satisfeci animo in Hispania, desiderium saturavi meum. Multa audivi, vidi, sensi, quæ necubi potuisssem terrarum, de cætero, neque deest quicquam ad animi quietem; neque ea est rerum

copiæ, quæ impedire mentem queat. Eam teneo mediocritatem in hac Curia, quæ ad Musas alendas suppetit. non affectu maiora, quia jucundiorum tutiorumque hunc humanæ vitæ statum, qui nec inopia premitur, neque opulentiâ turgescit, existimo. Quid aliud ferant quam curas ingentes certissimamque servitutem isti Fortunæ (si Fortunam licet Christiano dicere) tumidi ventosique status, non intelligo: quid aliud de se Crassus Midasque reliquerint: quod ingentes auri atque argenti cumulos coegerunt, præterquam perditorum hominum & iniquorum nomen, non sentio. Virtutum igitur, meo iudicio, desiderandi sunt nervi, qui beatos homines reddant, quomodo liberos, jucundos, tutos herosque tandem faciant, non magna pecuniarum pondera, quæ servos homines tristisque, ac sollicitos reddunt, appetenda. Hæc summo cum labore & vigiliis acquiruntur, ingenti cum sollicitudine servantur, immenso cum dolore relinquuntur. Illæ vero parantur facilius, suavissime retinentur, supremo etiam cum gaudio possessorem suum in morte comitantur. Itaque cum ista semper præ oculis habeam, minime quibus artibus majores mihi divitias comparem, quam peregrinationis meæ requirit commoditas, invigilo. Id si & vos feceritis, quæ sit tranquille vitæ felicitas, experiemini. Et valete. Dictum idem velim Pompelonensi ad quem scribo, quæ videbis. Ex stativis in Regali Alcalá. xii. Calend. Febr. m cccc xc.

EPIST. LXXXVIII.

Quid sit orationi soluta Carmen immiscere.

P. M. A. M. Pomponio Læto, Antiquitatis magistro doctissimo.

Adere in Poeticos modos epistolarum sæpe mearum narrationes, pedibusque progredi ac numeris compositis aliquando, te advertisse inquis. Quid dicas, non intelligo. Neutro enim me valere profiteor, neque est ea in me naturæ benignitas, ut Poëtico polle-re ingenio, aut pede libero posse continere doctrina suppetat. Ingenue semper fessus sum, me vix Phæbeï luminis fores contigisse. Peritis ista relinquo illis, & quorum animus à mundi fluctibus secessui addictus solam hanc actionem complexi sunt, in eaque vitam exercere. Mihi vero sit satis, qualicumque sermone à amicis patronisque de re, non de fuso satisfacere. Detur tamen, observande Pomponi, ita uti tu inquis, accidere, velim à te scire, vitio id des necne? Decorem id, non turpitudinem in locutione allaturum multorum sapientum

excm.

exemplo arbitrar, qui non modo in modulos aliquando, orationes casusque terminare ac formare studebant, sed integros orationi solutæ versuum tractus immiscebant. Quid de Platonis stylo prosum inter & carmen surgenti, Aristoteles, Quintilianus ac Cicero retulerint, te non latet. Audio & apud Hebræos à lingue peritis, Davidem multosque Prophetas alios, carminibus solutam contextuisse orationem. Idioma etiam Ægyptium harmonia poeticeque numeris Mercurius dicitur exornasse. Sed hæc missa faciamus, generalique rerum natura quadam contentus esto, quæcunque sunt, sive apud superos inter cælestes orbes, sive inter semina rerum à Deo creata, suos habent concentus explicandi mentis affectum, modos quæque viventia varios sunt affectuta. Diverso inter se vocis strepitu, diversa conveniunt, coeunt, & discordant animalia. Diverso animos cantu concitant, placent & demulcent volucres. varii & sunt hominum affectus, ex variis naturæ studiis pullulantes. Viguit heroico Virgilius numero. Sulmonensis vates, cui Propertium alii, alii Tibullum præferunt, elegiaco valuit. Soluti pedis palmam Ciceroni communis tribuit sententia. Veneris autem ille Horatius Philosphus Lyricos sibi vendicavit. Ego quoque inter volucres græculus informis, natio, qui mihi præstitus est, sono comitand, quæ à me Patroni causa amici petierunt, egurgito: quoquo modo, quid intra memoriz meæ officina ad intellectum per phantasmæ decussum, lingue porrigitur aut calamo, ut ad vos, qualescunque est, proficiscatur. Si rancam mihi natura præbuit sambucam, haudquaquam delicatis auribus vestris Orpheis possum fidibus gratas epulas ministrare. Ergo vale. ex Regali Alcala. XII. Calend. Februar. M cccc xc.

EPIST. LXXXIX.

Que sit decennii substantia ultima. Obsidio Granata.

P. M. A. M. Cardinali Ascanio.

Veluti substantiis, ita & numeris vicissitudinem deberi rebus promissam animadverto. Impari gaudere superos, bona Procerum pars prædicat. Parem ego ab illis minime neglectum pluribus exemplis annotavi, ut cæteros omittam, quid decennalis parere solet numerus, Trojanum decennio confectum bellum, à Cæsare Gallicum, indicabunt: tercio nostrum hoc Granatense, quod radicitus propellit ex Europa exlegum mala germina, ostendit. Ab anno quippe quo captem ab hostibus Zaram nostris, in ultionem Alhamam, scripsimus, si bene dinumeres, hunc esse decimum, qui primus est & nonagesimus compe-

ries. Cuius anni vere primo octoginta bellatorum millium exercitu coacto, ad urbem Granatam jam trementem, tanti Regni truncum manibus pedibusque caput, deventum est. Sparsa per municipia vicinaque arces præsidia paucis ad eorum custodiam relictis, acceruntur. Corpus efficitur unum militare, tentoria papilionisque ibi, ubi castra posita locantur: quibus minor erat facultas, ramis sibi frondentibus, scenas & mapalia, ut se ab æstu tueantur, exstruunt. Ad miliare ab urbe circiter quintum castrametamur. nec aui propius, ob bellatorum multitudinem. bello namque, si ætas spectetur, aptorum hominum urbi huic inesse millia centum quinquaginta putantur. hi, si forte ut Martis exigit regula, eruperint, si nos vicinos imparatos adorirentur, palantes facile profligarent. Castris igitur, fossis, repagulisque uti decuit circum sepiis, cuique duci intra castrænes aggeres loca pro conditione per metatores assignantur. Vigiliæ, exæubiæ, & castrænes custodie per centuriones constituuntur. Nocturni exploratores, qui locorum gnari propius urbem, si quis in urbe motus militaris infurgat, rimaturi, noctes agent alternas eliguntur. Omnibus juxta militarem disciplinam, ita dispositis, vocati Proceres in hanc omnes sententiam conveniunt. Urbem turritis atque isdem miro robore saxorum exstructis mœnibus septam, quam Genuenses mercatores, qui in ea versantur, totius orbis hospites, urbium sub sole mœnibus cinctarum esse maximam uno ore omnes affirmant, viorum vi, aut industria ullifve machinis haudquaquam posse debellari. abscondenda illi paulatim membra, si quæ superint; plumas, peninis jam ablatis, demendas. ut sua sponte impotens viribus, oppressa egestate, ad regios prolapsa pedes corruat, sancitum est. Tercio itaque quoque die, Ordinibus non secus ac si collatis signis cum hostibus esset conferendum, instructis, ducente Rege, itur ad segetes in pabulum nostris jumentis, & hostium perniciem diripiendas. Præsto in armis semper hostes reperimus. Levibus nos pugnis semper invitant, totis namque viribus concurrunt. Paulatim semper illos per antesignanos, reliquis sequentibus copiis, retrocedere cogimus. Nos quæ tentamus, assequimur, sed sine vulneribus, sine aliquorum nece, nunquam ad vespertinam in castra revertimur. Ita modo à dextra, à læva modo cuncta vastamus rura, villas, prædia quæque obvia evertimus. Propius indies accedimus. hebetantur illi magis ac magis. In spem habenda urbis maxime nos erigimur. Hac breviter ex castrænsibus nostris excerpta Dialibus habeto, cætera tempus dabit. Vale. ex castris Granaten-sibus. VII. Calend. Julii, M cccc xc.

PETRI

PETRI MARTYRIS A. M. EPISTOLARUM

LIBER QUARTUS.

EPIST. XC.

*Regina Granatam lastrat. Orator Gallus adest. quam
lata dies & quam vespera tristis.*

P.M.A.M. Arcimboldo, Cardinali.

DOnec cenæ tempus adveniat, prandium accepit Ascanius Granatense, prandium tu quo melius sapiat, condimentum apponito. & torquium aliquando perpendiculi, majoris quam ipsimet torques emi solent, cenarumque margines quam ipsæ cenæ saepe chariores. Ex multis quæ in retali solent accidere, singularia tibi pleraque est animus referre. turribus ad lapidem ab urbe sua secundum, in gyrum structis, fossisque ac præditiis munitis intra se, tanquam in sinum, segetes ac fructuæ quædam suburbana, hostes cinxerunt. herbatum quicunque ad tormentuli vel sagittæ ictum turribus appropinquabant, transfixi revertebantur, vel cadebant illico. Incredibile memoratu hoc unum habeto, ut quæ solo nutu cælesti cuncta perficiantur, uti summa plerumque ab imis prosterantur, uti fortibus infirma interdum resistent, conjectari queas. Ex turribus adit unam diruturus Franciscus Boadilla cum auxiliis Cordubensibus, Cordubæ namque Gubernator erat. dum nos in aperto segetes fecimus, pauci ex turri non vulnerati discedunt. plerique intercepti, per commilitones reportantur. Re infecta, ductor eorum mæstus discedit. Ad duo inde stadia (tantum namque inter se turres distabant) aliam gregarii quidam soluti pedites invadunt, impetunt. per pugiones infixos parieti ad turrim hostium, quod in ipsius erat umbilico, solus pedes serpit. Ex hostii limine dari sibi ignem à commilitonibus petit. Incendit, urit hostii valvas, ingreditur. tres intus Mauri erant, hos tum fumo obcæcatis, tum formidine stupidos, ita reperit attonitos, ut solus de vicis unum per pinnas nobis insipientibus, qui rei miraculo permoti accurramus, dejecerit, alios confoderit. privilegio nobilita-

tis pedes hic, & digna factis stemmate, turri utpote apparentibus in ejus vertice tribus hominum capitibus donatus, honoratur. diruitur igitur hæc turris. Cætera quoque per statos cælo dies, licet non sine jactura, dejectæ tamen. his amoris, propius ad urbem patet accessus. Præcordia hostibus magis corrodimus. circiter Calend. Julias, ut ordine utar præpostero, constituit Regina velle urbem, quæ laboris, pecuniarum & sanguinis tantum constiterat, & ipsa intueri à cortice, dum à nucleo non liceat. instruuntur igitur acies, Caroli Francorum Regis nuncium qui in castris erat, secum ducit. Is erat, quem Galli *magnum* vocant *panetarium*. Procerum educit acies quisque suas. compositis per Regem ordinibus, à septentrionali occidente, ubi castrametabamur, ad clivos qui in radicibus jacent montium, re & nomine nivalium, gradimur. hii montes urbi adjacent ab utroque oriente solstitiali, æquinoctiumque utrimque ab his urbi exoritur. Imminentes urbi hos nivales montes miræ ubertatis regionulæ, quas *Alpuccari* vocant incolæ, intertexunt. Ad vicinos ergo montibus colles, Reges sese conferunt. ordinum vero ductoribus, in fronte ad hostes jam apparentes, assignatur loca: Gaditano utpote duci, Villenæ Marchioni, Tendillæ Comiti, Comitæ Caprensi, Comiti Urvenis, Alfonso Aquilario sapientissimo Optimatum, qui titulos à Regibus ultro sæpius oblatos renuit. Alterque ab eo Ludovicus Portuacensis Palmæ Dominus, simul & Regii centuriones, quibus omnibus accitis, Reges imperant, ne signa deferere, ne manum cum hostibus etiam lacerantibus, ne ordines disturbentur, conferere quenquam patientur. Venisse tantum se ut civitatem lustrent, Regisque Galli nuncio ostendant, Regina monet: Fame cogendos, non hominum vi Exleges hos capi oportere inquiens. In stationibus quisque suis captis, multi quom jam gravis vigente sole meridies adest anhelantes fame sitique discumbunt. provocant hostes & lacerant, ac stimulant nostros antesignanos centuriones. contumeliis ab ea parte quam Compostellanus quidam Commandatarius Ribera carioris Regine cubicula-

riæ Mariæ Metbinnæ maritus, servabat, lacerant simulque irruunt, ac disturbant. Ribera jam concitus illorum insolentia sese cum acie integra illi credita, præcepit in hostes fundit, per colles umbrosos nostris hæcenus ignotos, lacessentes hostes fugat. Insequitur, in insidias cedit hostiles inter fructeta latentes, trucidati ad unum fuissent, nisi evestigio relictis mensis, à sua quisque dum statione transfiliissent. Servantur nostri, intercipiuntur per fructeta tuti vagantes, quia id minime suspiciabantur Mauri. Capti, trucidatique mille quingenti amplius, ut ajunt. Libere jam colles urbi propinquos, quos nunquam se amissuros hostes crediderant, adscendimus. Ut liber urbem despectamus, dolabris & securibus, per calones oliveta & vinea per eos colles sparsa, abscinduntur. Sole vergente ad occasum, ad castra vesperam non minus moestam habituri quam latum diem senserint, regrediuntur. nam Urvenæ Comes, Alfonsus is Aquilarius, de quo sæpius, & Gonsalvus Fernandus ejus frater junior, cum suis quisque manu strenuis familiaribus, & centuriis ita quod quinquaginta essent equites, non contenti facto, ad noctem expectant in insidiis, ut Mauros ad colligenda suorum cadavera exituros, imparatos capiant. In laqueum cadunt, quem posuerunt. Senserunt hostes consilium, insidias illis parant, lacessunt. Intra fossas quasdam novas exploratoribus eorum non intellectas, per atram noctem, per ignota nostris loca, inter sagittarios & sclopetarios pedites, trahunt, stimulant & disturbant, fundunt, profligant, multi maculant, ducibus ipsis omnibus equi vulnerati, Gonsalvo Fernando is quo vehebatur interemptus est. Ipse autem per irriguam quandam fossam cæno, gutture tenus obrutus, vix pedes evasit. Ubi primum fossam Gundisalvus superavit, fratris ejus Alfonsi familiaris Chironomus, equum cujus ipse sessor erat, Gundisalvo tradidit, hæc inquit: *Esto mempi uxori & filiorum meorum, & vale.* Vix in equum Gundisalvus insilierat, quum ecce hostes adventant, miserumque fidum familiarem, ante illius oculos lanceis transodiunt. Videgitur, Purpurate Præsul, quam parum secundis rebus fidendum sit, & vale. ex castris Granatens. III. non. Augusti Anno M cccc xci.

EPIST. XCI.

*Castra cremantur. Gener Regum equo lapsus perit.
Villa laborat febri. Medica campi excurrit.
De urbe sancta fidei & carminibus in
ea sculptis.*

P. M. A. M. Ascanio Mariæ Sfortiæ
Vice-Comiti, Cardinali.

Fascia stringitur, Illustrissime Princeps, truncata Granatensem in latera coarctantur fame: Urgeri hostes per transfugas nunciantur. Pertinaces tamen & ipsi, uti Baciensis hyemem expectat. Sed frustrantur spe sua, domos jam nobis, uti in castris Baciensibus factum esse diximus, stricere sibi quisque apparamus. De consicienda in ipsius Granatæ conspectu, nova urbe cogitur, sed priusquam ista exactius discutiam, non absolum mihi fore videbitur, si casum qui consilii consiciendarum domorum maturandi causa fuit, aperiam. Inter regia in castris tentoria tabulatorum, ut arbitror, trium qua tota poterat despicit planities, lignea turris, regium habitaculum erecta est. Turrim tentoriaque scenis, has vocant Hispani *ramatas*, circumsepserant, una noctium, Rege jam dormiente, calitum supplicibus Regina precipibus intenta, invigilabat. Proh! cum sit cælo statutum, haudquaquam potuit evitari, è Reginæ manibus, in sericam lecti cortinam, accensa sacula decedens, Regiam incendit. Arida erant atque sole exusta omnia, ignis vires capit. Semisopiti omnes, ad multam noctem, quid hoc mali sit, ignorantes, debacchantur, arrepto super lineam, qua sola tegebatur, textam, scuto Rex & ipse inficius, unde ignis tam atrox emergeret, prodit in publicum. Oh visu miserandum! sere tota castra, quom aura non levis afflaret, exuruntur. Regina chirographorum arcanorum arrepto inter ulnas scriniolo, de viro tantum ac filio sollicita, per se ipsa vagatur. Parvulus Princeps Fernandus, ab incendio raptim, asportatur humeris. de thorace suisque libellis angitur, de cætero nihil curans. Ita confusi omnes attonitique, quid consilii capiant infici, mustitant aliquandiu. Rex tandem, quom salvam esse Reginam, è cuius cubiculo emissus fuerat, Regina quom salvum esse virum, uterque filium senserunt, conveniunt, sese invicem solantur. suppositum ab hostibus sub aliquo stratagemate incendium arbitrati Proceres, turbati vagabantur, errabundi. Evestigio sese ad arma accingebant. Canere ad pugnam omnes, signaque tolli, acciri milites, imperant. Tanta stupent novitate.

novitate. rem ubi intellexerunt, sedatis animis Reges adeunt, quid imperent sciscitantur. Verumenimvero paucos post dies triplex Regibus triste nuncium affertur. Generum, quem unicum habebant, atque cum charissimum Portugaliz Regis unicum, lapsu equi, infelici casu, morte immatura periisse. Cordubæ filiarum unam febri correptam extremum vitæ diem fere attigisse. Methimnæ campi nundinario Castellæ insigni templo, quadringentas amplius domos, ut ipsa castra, in cinerem versa. Nec fracti animo provinciam ob id deferunt. Sereno vultu sese exercitui ostendunt. Fortem animum sumunt, Prætorium sibi, ac si perpetuo foret duraturum, exstruunt. iudem & reliqui, pro suis quisque fortunis, facimus, domos ædificamus. non sub divo, non sub pellibus, Illustrissime, si ad nos venires, tantarum rerum desiderio tactus, sed sub crepitanti tegula suscipieris. Suko interea urbs signatur, urbem namque, etsi parvo capacem, jubent appellari. Quadringentorum passuum in longitudine, trecentorum vero duodecim in latitudine, exstruitur mœnibus, pinnis, propugnaculis fossisque ac validis turribus munitis, quadrata orthogonia fere signatur, platea in medio finitur. Ab illa quatuor in singulis lateribus portæ reliquæ circumspiciuntur. tanta fuit dirigen-

dæ cura rubricæ. Domus stragæ, ut in eis equi stabulentur mille, seilores vero in ipsarum tabulato unico hybernent. Erigendæ autem urbeculæ consilium fuit, ut si forte re infecta discedendum foret, præfidiis ibi relictis, quæ diebus, quæ noctibus hostes quaterent, quiescere neminem, aut ferere quicquam, illos paterentur. tanta serbuit operis diligentia, ut intra octogesimum diem cepta perficerentur. Castrorum à tergo exstruebatur, propterea & nos, qui quotidie surgens opus viscebamus, Cifontei Comitis rogatu, cui erat lateris occidentalis cum auxiliis Hispalensibus, quorum & Prorex & ductor erat, cura demandata (per provincias namque erat opus distributum) tetra-stichon edidimus, quo & conditorum nomina, & condendæ urbis causâ, nomenque ipsius, ac nominis ratio includuntur. Propterea ineptum, quia præbita adstrictum materia nimis coarctatur. marmore id scriptum est, in occidentalis portæ limine, cuius exemplar accipito. Vale. ex castris Granatensibus pridie Calend. Novembr. M cccc xci.

Rex Ferdinandus, Reginaque Helisabeth, nomen

Quam cernis, minima consilium dic.

Adversus Fidei erella est, ut conerit hostes;

Hinc consent dici, nomine Sancta Fides.

PETRI MARTYRIS A. M. EPISTOLARUM

LIBER QUINTUS.

EPIST. XCIL

Granata deditur. Qua cum Granatensibus fuderat. Iudeorum domus Christianis in Granata donatur. Iudei ex universis Castellæ regni eliminantur. Abulensis Episcopus su Granatensi Archiepiscopo.

P. M. A. M. Joanni Arcimboldo Cardinali, Archiepiscopo Mediolanensi.

Hic finis Hispaniæ calamitatis, hic exitus fatorum. felicitium hujus barbaræ gentis, quæ octingentos (ut ajunt) annos Juliano ducente cœptæ comito ex Mauritania, unde *Manta* semper nomen retinuit, transportata, superbe victam Hispaniam, crudeliterque oppressit. Proh dolor! quanta fuit hæcenus horum erga captivos Christianos feritas, inhumanitas, truculentia. In præceptis tandem sevam eorum tyrannidem mei Reges Deo grati, anniversariis fractam ærumnis detrudunt. Adverte ad superiora callidum stratagema. Parvulam eam urbem, quam ad Afcanium sub Sanctæ fidei nomine erectam scripsi, ut à longe appareret, candido dealbari gypso imperant, eam ex urbe sua conspicati hostes, quid sibi velit illa strues sciscitantur. Quamprimum quomodo sit, curve condita intellegunt, ad sepulchra parentum mœstiflunt, illorum Manes vocibus læcessunt. Mahometis sui auxilium supplices implorant, alii, quod eos deserat, execrantur. Matres complexæ filios gemitibus atque ululatibus fidera feriunt. Primores in arcem Alhambram regiam antiquam, ad Baudillum Regem eunt, redeuntque frequentes. Sui impotes quid velint ignorant, concursationibus crebris continuisque concionibus delirando dies protrahunt ex diebus, conventiculis urbs tota repletur. dolore animi cruciantur. sese macerant. cadunt tandem, & colloquium petunt. audiuntur. Pacis sedera hujusmodi jaciuntur, ut Baudillus Rex urbem, arcesque dedat quasunque in side

ad eam usque horam retinuit. Ipsa Andarax insigni inter nivales montes municipio, cum Alpuxarenfibus quibusdam regiunculis contentus vivat; ex primoribus, qui ductare soliti sunt ordines, ne populum seducant, neminem in urbe relinquunt. Populo, ut in avitis laribus legibusque vivere liceat, novis quibusdam tributis impositis permittitur. Venit igitur priusquam decimus ab exordio belli annus expleatur, per Baudillum, qui & ipse supplex, uti patruus, ad Reges venit, tanta urbs in Regiam potestatem. Judæis ex composito cœctis, eorum domos Christicolis ibi figere pedem volentibus, assignantur. Abulensis Episcopus in Granatensem Archiepiscopum transmutatur, templum D. Mariz erigitur. Sacerdotum ordo numerusque, ut par fuit, addicitur. Canonicus & ego, cessante Marte, ad Saturnum effectus confugio. Ubi Christi nomen ignominis hæcenus ac injuriis lacebatur, ibi nunc colitur. Alhambram, proh Dū immortalis! qualem Regiam, Romane Purpurate (unicam in orbe terrarum crede) Tendillæ Comiti urbisque Regimen credunt. Præsidia præbent militaria. Grandem aliam evestigio Provinciam aggrediuntur. Cum namque viderent, Judæorum tabido commercio, qui hac hora sunt in Hispania innumeri Christianis ditiores, plurimorum animos Christianorum corrumpi ac seduci; diem illis certum, post quantum ab edicto mensem ad professionem statuunt. Quicunque ultimo sanciti termini die non remigraverit, ad reperientis libitum aut captivus educatur, aut trucidetur. Per præcones per omnia eorum diuioni Regna parentia, enunciat. It præceptis in exilium tandem gens hæc, extorquendarum pecuniarum ubicunque illas latere senserint sagacissima; subdola aurum animo, Deum ex Lege veteri, ore colens. Granatensi igitur mole duobus his senibus Archiepiscopo & Comiti longa rerum experientia prudentibus, relicta, ex utraque Bætica in veterem Castellam, pedem referunt. Summis populorum applausibus, summa cum læticia, veluti felices de tam truculentis hostibus triumphatores, passim fuscipiuntur. Ægre arcanorum ipsius parti-

participem, pontemque illi ad Deum, si quum prolapsus fuerat, facientem Archiepiscopum Regina reliquit. Exitinere, quancunque iter est, quem illius loco sufficiat anxia, cucullatos omnium ordinum accersit, quem fama serat inter Sanctos viros abstinentia, rerumque contemptu, præcellere cæteris, sollicitè velligat. De moribus, de fidei fervore exactissime scrutatur, unica hæc illam imprefentiarum, uti relatum est, cura sollicita. Ego autem per aliquot menses, ut apud sanctum hunc virum, habitum ex Romuleo in Pompilianum vertam, vitamque novam, veterem pelliculam exuendo, complectar, in hac urbe, ad cuius perniciem pars una fui, pedem fixi, vos vero à me rarius literas habituri quam hæcenus. Bene valete. ex urbe Granata. V. Idus Martii, MCCCXCII.

EPIST. XCIII.

Consolatoria de morte Principis Portugallie.

P. M. A. M. Alfonso Carrillo, Pompilonensi Episcopo, de morte Principis Portugaliz.

AD Africanum utriusque patronum scripti, Portugalli Regis filium unicum Regni hæredem, meorumque Regum generum, currentis equi lapsu morte insperata periisse. Ad Bracharensē id minime volui, ne subito pressus dolore nimium se torqueret. Tibi autem, quia non tam interest, rem sperio, solutis habenis, ut nobilium moris est adolescentium, in universa Hispania, equum miser adolescens Regius, ex legitimo thalamo unicus, calcaribus in stadio agitabat. Ex adverso, puer ignotus forte fortuna stadium trajicit. Incidit in transeuntem sonipes, in caput rotat, superque pectus adolescentis convolvitur. Costulas illi teneras in stomachi arculam confringit, infra tertiam (ut ferunt) horam mutus moritur. Voce tu illum viva, cuius major est vis quam epistolæ, quæ sono carens ac mortua videtur, solaberis. Ambibis hominem circumloquaris, prius de humanis erroribus & fluctibus, de mortalium corporum fragilitate, de animorum è corpore exeuntium libertate, de fati necessitate, quæ nos ad mortem compellit, quando generat, tum struere nobis infelicitatem parat, quando prosperitate demulcet, sermonem prius cum illo inibis, quam ad molestem illi devenias casum, prudenter, ne quorsum tendas intelligat, homines esse stellas in terris à cælo mutatas, qui solutæ

vinculis mortalibus ad superos, tanquam ad patriam, à qua profecti sunt, ab exilio & somniis, ad bona vera pervolant prædicabis. Longe dehinc ætatis quæ sint fastidia dinumerabis. Satiuss esse homini florentibus annis, dum futuræ in illo probitatis spe populi depascuntur, de medio tolli, quam gravante senectæ, generibus morborum omnibus circumseptam vitæ tædium ac gentium odium ob imbecillitatem decidere, ostendes. Quando hinc rite persuasum videris, præsentis fortunæ ludum, nubilaque patriæ ejus, & æternas vices significabis. Ob eam forte causam, quod unicus esset Regni hæres, torquetur, patriæque ob id metuens, ingomiscet. Reges qui nobis impent, nunquam defuturos respondeto; Sapientisque esse divinæ se accommodare voluntati, fortitudinemque ex necessitate extorquere. Hic adolescens mori nunquam felicius potuisset. Reliqui namque de se ora hominum, utajunt, sapida. Si vero vixisset, alium forte Regem quam hæres Regis polliceretur, induisset, vidimus namque ex optimis adolescentibus, in ineptos saepe viros, sed Reges præcipue evasisse. Gloriosus igitur abiit qui forte longioribus annis discessisset inglorius. Scit Bracharensis, propterea hæredes patriæ non defuturos. Emanuele namque virum jam probatum, ætate maturum, vis ei ducem ducemque Gimarani, & Bregantiz, Jaïmen, claris moribus & doctrina pro ætate ornatum adolescentem, principem fore eorum. Ad Dionysium Juniorem Jaïmis fratrem, ipsius Regis omnes consanguineos, quid Regnum adspirant, optime novit. Regis filii sint nec ne, quid ad patriæ salutem? Ut Regno dignus sit quicumque nobis sit imperaturus, expectandum est. Sapiens est ac fortis animi Bracharensis noster, facile tibi auscultabit amicus. Ergo jam valete ambo. ex urbe Granata xv. Calend. Aprilis, m cccc xciii.

EPIST. XCIV.

Quare ad Urbem saepe tabellarii, rari Mediolanum. Quid à Roma exhausti sunt; cum epologo de rebus Granatensibus.

P. M. A. M. Joanni Borromeo Equiti Aurato Comiti Alonz.

LIteras quod raro ad te miserim, conqueris. Si quanta tibi debam libaveris, si ex desiderio id tuo dimensus fueris, quod gesta meorum Regum vehementer te scire voluisse ostendis, merito ipse accusabis. At si quali locorum intercapedine distemus,

penſitaveris, à culpa me liberabis, cum tu Mediolani agas ab itinere ad Urbem ſemoto, velut in abdito, lates. Qui namque Mediolanum ſunt profecturi, pauci admodum occurrunt. Mercatores plariſque Mediolanenſes commercii cauſa in Hiſpania verſantur, ſed hi nundinalia quæzunt emporia, ad Curiam minime ſæpe divertunt. ſi qui forte fortuna acceſſerunt, literas illis ad te fratrefque meos continuo dedi. Mediolanenſibus noſtris purpuratis Principibus, qui Romam incolunt, me crebro literas deſtinàſſe ais, nec falleris quidem. neſcis in urbe Roma ligones, marraſque & ſarcula, reliqua etiam inſtrumenta, quibus ſaxoſum ſpinifque implicitum & vepribus aſperum, ad cælos iter, lene, apertum, ac pervium efficitur, fabrefieri? neſcis Avaritiam præpetibus penis per aëra volitare? neſcis Auri cupiditatem Demogorgonei gurgitis voraginem ſuperare? ea, raptatos habitu ſuo tabellarios, uno ſpiritu ab extremo Zephyro, diſpoſitis equis, ad Romanos Euros jaculatur. Nihil eſt quod ex veſtra urbe Mediolano, in Hiſpaniam utilitatis cenſualis poſſit afferri. Ex urbe Roma Pontificali, ſola membranula, ingentia quotannis auri pondera, per tabellarios importantur. Canonicatum hic, gradum ille altioreſem quæritat. Episcopatus alius inhiat, litibus alter exagitiatur. Ita pecuniarum hæc immenſa ſitis, hæc animarum procelloſa tempeſtas, per vaſtam locorum diſtantiam aſpera quæque diſrumpit, montes invios aperit, alas quibus ad illos volitent, hominibus imponit. Acceſſite ad vos Pontificem, ex cujus ſinu major Auri copia, quam ex Arabicis auri fodinis exhauritur, ex cuiuſve poteſtate itur ad ſuperos, Tartaræque portæ clauduntur, & crebras à nobis literas habebitis. Accipe igitur per Franciſcum Adam concivem noſtrum ad vos pergentem, de bellis geſtis noſtra tempeſtate, hoc tenue brevium. Stravere Græci decennio Trojam, decennio ſubegit Gallias Cæſar, oſtingentos circiter annos Hiſpaniam infeſtantem gentem hanc ex Mauritania transportatam, bellis decennio mei Reges anniverſarij hebetarunt, vicerunt, habitique in poteſtate duobus eorum Regibus, tandem radicitus everterunt. Judæos gentem fallacem, quod Chriſtianorum animos ſuis ſœdarent ſuperſtitionibus, quamvis innumeros, Chriſtianifque opulentioreſ, ececerunt. Comiti Tendillæ, qui à vobis Mediolani, quom in patriam ab Innocentio VIII. P. M. rediret, honorifice ſuſceptus eſt, Granatenſis Regni relictis habenis, cætera ipſi avita Regna triumphantes percurrunt. in hac

ergo urbe per aliquot menſes Canonicus immorabor. late aliquando tibi, ſi per vitæ datorem licuerit, noſtri Diales caſtreſes, quæ intelligere cupies aperient. Vale interea. ex urbe Granata. XIII. Calend April. M cccc xcii.

PRÆROGATIVÆ GRANATÆ
URIS.

EPIST. XCV.

Arguit Granatam urbem præcellere cunctis urbibus, ſi cunctis metimur.

P. M. A. M. Petro Gonçalo Mendocio,
Hiſpaniarum Primate, Cardinali,
Archiepiſcopo Toletano.

ERat mihi oneroſa proſpecto à vobis, Purpurate Princeps, alterque à Regibus in Hiſpania Rex, abſentia mea, tum quod in Curiis educatus à teneris, in ſecreſſu vivere neſciebam; tum, quoniam major eſt viro- rum ſemper in Regiis, veluti magnorum in vaſto mari piſcium copia, quam in una, etſi ampla, civitate. Omnibus quæ ſole ambiuntur, quas ego viderim urbibus, eſt, meo iudicio, Granata præferenda. Aëris quippe temperie, quæ ad alicuius patriæ felicitatem imprimis quærenda eſt, præcellit. Adverti namque graves minime hi eſſe calores æſtivo tempore, minime acre frigus hierno. nives in montium cacuminibus adjacentium, urbi perpetuæ, vix ad milliare ſextum ex urbe conſpiciuntur: ad urbem vero rariffime descendunt. Ex nivibus illis, quæ facile afferuntur, ſi forte ardente Julio intenſi aliquando vigeant calores, ad vina diluenda ita frigefcunt aquæ, ut nives ipſas exſuperent. Si vero, quod in concretis Saturni adſpectibus ad Solem plærumque per frigidæ domos evenit, per paucos aliquot dies inſuetum frigus ingens emerſerit, per vicinas in montibus ipſis denſas ſylvas facile illi occurrunt. Deambulatoria vero ad animi aut laboribus aut curis feſſi levamen, quæ his ſimilia regio ulla per naturæ benignitatem conſecuta eſt? Stringuntur ſolo mari miraculoſe Venetiæ. Planitie tantum gaudet opulentiſſimum Mediolanum. Florentia montibus ſolis contenta, hyberna omnia horrentia perpetiuntur. Roma continuiſſagitata flatibus Auſtrinis, qui ex Africa morboſos afferunt halitus, & paluſtribus Tibridis vaporibus oppreſſa, paucos ad ſeneſtam ducit. Urguntur æſtivi calidioribus, qui laſſos reddunt, & ſaſtidio replent habitatores. Granatæ ſaluberrimus eſt Adarro fluvio, qui urbem

urbem interlabitur aër. Granata montibus gaudet ac lata planitie. Granata perpetuo lætatur autumnus. Cedrinis arboribus, aureisque malis omnis generis & amœnis viridariis gaudet. Hortos Hesperidum æmulatur, ex vicinis montibus insurgunt uberrimi passim colles, ac lenes tumuli, vineis myrteisque passim referri nemoribus, odoratisque arbutis, omnia circumvicina suaviter compta, Elyfios sapiunt, irrigant hæc lymphis universa (uti nosti) purpurate Princeps. Quos generent novos Spiritus, quantumve felices recreent rivorum per umbrosa hæc oliveta fructusque decursus, ego ipso sentio. Hæc satis evagatum dices, mi Patrone clarissime, satis quidem; sed dixisse volui hæc, ut scias quanti vos Curiamque vestram faciam, vilescunt omnia, nauseam inducunt mihi universa, stomachum pariunt hæc blandimenta naturæ. Felicia hæc delictosi prædicant, magnorum me virorum sola commercia beant. De nepotis ex fratris tui, Comitæ Archiepiscopi consuetudine nescio, quid dicere videaris: placent quidem, observoque utrumque, sed cum sint numero pauci, naturæ mez haudquaquam satisfactum iri sentio. Quapropter onerosam mihi prius vitam, onerosiorem tui literis, quibus me revocas, effecisti, excussisti, si non dormientem, sopitum tamen currere cupientem, calcatribus agitasti. Dabo igitur operam, ut me hic quantumcyus exsolvam. Vale. ex urbe Granata. 111. Cal. April. Anno M CCCC XCII.

EPIST. XCVI.

Quam preciosior sit hominibus quam auri thesauri.

P. M. A. M. Didaco Muro, Decano Compustellano, Viro Probo.

Quis Patronum istum tuum, Mure, vir sapiens, sefellit? Aut quidni me sentis tu, qui nares habes odore cane acutiores? cur à tanto Principe tanti fieri debeam? Ad Curiam me nititur suis literis, suprema humanitate refertissimis, revocare; id mihi gratissimum, ast illi quid cum Martyre? Hominisne cuiusquam obsequio tanta pollens auctoritate inter Cardineos proceres potest indigere? Qui tertiam in Regnorum habentis dexteram tenet: te res meas apud illum, uti per conjecturas colligo, commendasse auctoritate inter Cardineos. Cognitus ipse eram fateor, sed minime familiari consuetudine devinctus. Conciliatam igitur, si tu mihi reddidisti, uti bonum decet virum, operatus es. Bonis namque à naturæ beni-

gnitate insitum est, homines diligere: omnibus pro virili sua, bene cupere, & quomodo possint beneficiare. Sed si forte prætergressus es in laudando metas, utrum mentiri liceat, consule Jurisperitos: Quorum scripta examullis calles, utrum, quacunque ratione suscipere causas amicorum, naturæque suæ igniculis, quamvis bene consulentibus, uti fas sit, diligenter inquirito. Ah scio quid te attrahat, Mure, ut semper inhies ad favorem auxiliumque hominibus, pro cuiusque ingenio, aucupandum. Fenerator es callidissimus, nosti animos hominum, beneficiis cuique consentaneis, devincire: Sentis multo tutiores esse preciosioresque hominum quam pecuniarium thesauros. Propterea tibi, non horreo tritico, non ærarum auro sulcare conaris, sed prudenti nexu, quod sit animal Deo proximum, hominem ex homine studes irretire. Ut de te honorifice sentiam, sola me cogit opinio. Quid putas fore, si re ipsa te ad priscum patroni tui erga me inchoatum hæcenus amorem, additum aliquid te autore persenseris? Grati quippe me animi, nec degeneris quidem natura formavit. Ad Saturnum, cessante Marte, sub hujus sancti viri Archiepiscopi umbræ tento transugere; à thorace jam ad togam me transiisti. Dragmatis Cantica Canonici in collegare cætu exerceo. Durum esse hoc laboriosum ocium naturæque mez, quia semper idem, adversum, sentio: variis namque delector actibus, variorumque hominum commercio pascor libentius: Ibo igitur ad vos, quandoquidem vocatus, ut arbitror, propediem. Ex urbe Granata. 111. Calend. Aprilis, M CCCC XCII.

EPIST. XCVII.

Quanta sit vis custodum in erudiendo Principe.

P. M. A. M. Ludovico Torres de quatuor Principis custodibus, Aurato Equiti, literis ornato.

Statuavit epistola tua, Ludovice Vir omni laude digne, appetitum meum, non quod meum ad Curiam accessum desiderari à plerisque Primatibus, significes, neque enim, qua in re utilis esse illis possim intelligo. Sed quia fuit index ejus erga me tui animi, quem ego cupiebam. Elegans ipsa fuit epistola quidem, & sublepidæ, quadam gravitate perspicue contexturæ. Scribis inter cætera puerum adhuc Principem, necdum pubescentem gravissimum indies magis (mirandi ingenii argumentum) verta,

tenero

tenero formare palato, quibus in summam spem erigimur, omnes qui apud eum versamur, veluti ex subterraneis radicibus herbarum, varios flores, ita ex obruto ætate illius animo, maiora indies futuræ magnanimitatis & prudentiæ signa pullulare prædicatis. Ist hæc de Principe laus, apud me jam senue- rat, quoties ego ipse prædixerim, sub ejus corculo ferventes eximie virtutis igniculos, veluti favilla ætate contegi? Vos testes estis. vivat modo, felicem cum Hispania Christianum orbem videbitis. Ut propterea me acrioribus ad Curiam calcaribus concites, diligi me ab ipso, de meque sapius eum interrogasse (superis etiam testibus) asseveras. His haudquaquam stimulus indigeo, cupio nihil magis, insilivit tamen præ lætitia cor, oblectationemque mihi verba hæc tua parturierint, nec quia puer est muteturque in pueris ad horam voluntas, lætari desino. De humilibus id dictum puto, quibus deest ad Pythagoræ literæ dextrum cornu, dux, eruditio, callidive morum magistri, custodes. in regia vero sobole multo secus. Hæc namque rite fundata à natura, cum per egregios opifices gubernata increverit, cum ætate magis ac magis coalescit. Jure igitur merito gratulor mihi, ipsique gaudeo vehementer, agellum istum opulentissimum, glebulamque preciosam, mei nominis semina concepiisse, ac tenerum istud arbutum aureum, in quo seminea inter se crepitant bractea, tanquam inserti in ipsum rami spinci, mentionem de me aliquando fecisse; cælestia precor cuncta numina, ut surgentem istum Regem futurum, quacunque iter fecerit, comitentur, vosque ipsius custodes una tueantur. Et vale. ex urbe Granata. III. Calendas Aprilis Anno MCCCXCII.

EPIST. XCVIII.

*Laus & exhortatio ad rectum; & nihilis relli.
de Principi Joannis vita.*

P. M. A. M. D. Joanni utriusque Hispaniæ Insularumque nostri maris hæreditæ Regio.

Mirande in pueritia senex salve. Quotquot tecum versantur homines, sive genere polleant, sive ad obsequium fortunæ humiliores, destinati ministri, te laudant, extollunt, admirantur. Sublimis hæc est ac tutissima possessio rerum omnium thesauros exsuperans, amari, coli, observari, virtute media memor esto, fortunato Puer, arboreto te esse surgentem in immensum, sub

patula cujus umbra recreatum in oportet multorum labores populorum, ex cujus etiam ramis velut à parentibus hirundinum pulli, fructus ad vescendum innumeros colligere necesse est. Memineris tot tibi credendas, ad pascua illis præbenda oves, quot hominum capita tuæ ditioni subiacebunt. Fructus præstabis uberrimos, mirande Puer, si uti cœpisti, arborem tuam literarum disciplina clarisque moribus coherenter, ab omni vitiorum nota semotis, irrigaveris, umbramque porriges recumbentibus ad levamen directam, si te ipsum direxeris prius. Nec aliter quidem sperare de te fas est, indolis eximie Princeps. Sint namque tui cogitatus omnes, ut parentes, qui nulli sunt Regum in orbefecundi, æmuleris. à quorum semper labiis aperto (ut ajunt) ore dependes, apprehendere quæ dixerint paratus. Tibi major est in tenera ætate cura, ut in Regem bene merentem evadas, majorque ut Regno dignus sis, quam ut Regnum assequaris sollicitudo. Ex tui ingenii instituto facile conjectari est, optimam te habuisse, quam formareris oblectricem. Itaque si à bonis tuis initiis meliores produci cupis eventus, bonum illud à quo bona proveniunt, clausum in pectore semper habebis. Ille Rex Regum, ille dominus exercituum, ille amantes se maxime diligit, regit, tutatur, his bona impartitur omnia. Hæc pauca, non ut te meis monitis indigere, Clarissime Princeps, existimem, qui tali sis ingenio præditus, talesque apud te habeas vitæ magistratos, sed ut mei intersergeret amoris monumentum, sereno ilia vultu quo soles aliorum dona, benignus accipito, & vale. ex urbe Granata. III. Calendas Aprilis, Anno MCCCXCII.

EPIST. XCIX.

Quam longe sit felicitatem in humanis querere.

P. M. A. M. Petro Nunio Gufinano de Principis custodibus.

Revem, sed ingenuam, gratitudine sententiisque refertissimam accepi, Petre Nugni, vir non minus virtutibus quam genere ornate, epistolam tuam. Ea multa mihi hæcenus cognita confirmavit, te scilicet absentem eodem erga me esse animo quo præsens fuisti: quom ex officina mea (ut inquis) cum Tendillæ Comite Didacoque Hurtato Mendotio Hispalensi Archiepiscopo ejus fratre, in castris, tollendi oculi causa, aliquid semper exhaurebas. Ex sapientum namque sententiis, quos me proferente, audiebatis, mens illa sana quæ imprimis ad beandos homines

mines in sano corpore requiritur, facile ebitur. neque enim in sana hac corporis fanitate, neque in fallacibus fortunæ bonis, quæ bona tamen essent, si bene illis uteremur, illa consistit felicitas. Sed in his quæ ad eum, qui est summum Bonum, nos elevant mediis, summa reperitur. Te igitur meo pollice ita confectum prædicas, ut in meliorem te hominem conversum esse fatearis: te jam qui frueris noscere inquis; quam inutiles quamve sibi mortui sint qui literas penitus ignorant, indefesso spiritu proclamas. Misereri te, inquis, magis huiusmodi hominibus quam Regibus iovidere. A beluis parum distare homines, literarum ignaros, contendis. Torpore oppressos, cæcosque ac mutos, immo & vivendo mortuos appellas, de quorum vita nulla cum virtute mentio. quandoquidem igitur ita ferax est hic tuus agellus, ut sata perbelle conceperit, optandum tibi est, ut longo tempore vales. Quanto namque bene valendo longius vixeris, tanto eris nostro futuro Regi; apud quem diebus noctibusque versaris, utilior. quod autem tu, reliqui etiam college tui reditum meum ad Curiam cupiatis, ut si qua mihi plûmula est, eam expiletis, id cupitis quod ego maxime desidero. Sed cum verar, ne Curia tanto viro privata, quantus hic est noster Granatensis Aristes, sub cuius ductu, sacris initiari velim, auspicia fortemque mutaverit, refrigerit animus aliquantisper. Dabo tamen operam, ut vobis mihiq; aliquando satisfiat; utque ego vestra amicitia fruens, gaudio veræ fruar amicitie, quod unicum est ac verum in seculo gaudium, ex ipsorum numinum gaudio & harmonia cælesti, quæ solius amoris instrumendo cunctos versat orbes, proficiscens. veram namque esse religionem, sine qua non datur amicitia vestrum istud proborum apud amplissimum Principem collegium, cogor iudicare, cum nulli unquam inter vos præterquam de virtutibus sermones colloquiaque agentur. Vale. ex urbe Granata. III. Calend. Aprilis, MCCCXCI.

EPIST. C.

Transit Autor à pretextâ Martia ad miralem te-
p. 111. gem. Quæ sint Curia curia. 111.3

P. M. A. M. Gutierio à Toletto, regio
Consobrinio, Scholastico Sala-
mantino.

Quid nunc Granatæ faciam, interrogas?
pro thorace, quem me in castris gestas-
se vidisti? lineam (quam dicitis superpelli-

ceam) porto; pro ocreis, talarem vestem,
pro lancea peltaque in manibus est horarium.
Si quid temporis superest, ad assuetas Musas
confugio, non ut cuiquam propterea pla-
ceam, non ut me oblectem solum, sed ut
me fallam. donec nainque varis alicujus aut
Philosophi scripta pervolvō, aut aliquid in
mea, quamvis argenti, aut rubiginosa, cu-
do officina, ab externis quæ sollicitos, anxios
ac miserimos homines faciunt, discedo.
malo equidem ego illa meque ipsum fallere,
quam falli ab ipsis. Quid tamen hoc mali sit,
non intelligo. Secessus, animi solet tran-
quillitatem parere, me autem affligit. Scio
& longo didici experimento, Regum domos
curis ingentibus oppletissimas, agi velut tem-
pestatibus crebrique procellis. Curiales om-
nes agnosco, momento quolibet cuncta
mutari, in eodem statu, velut in fortunæ ro-
ta Poëtæ fabulantur, nihil diu permanere.
Regum favores, quos imprimis homines se-
ctantur, vento mobiliore, inanescere esse vi-
deo. futilia simul & lubrica quæcunque ex
laboriosis in Curiales agros sementibus jactis
colligi possunt, meismet oculis in aliorum
multis capitibus contemplatus sum, proh! &
quod miserabilis, apta magis, ut nos ab eo
sejungant, siue quo ipsa non suat, cuiusve
manu nobis cum facta sunt quam ut gradus
nobis ad illud adstruant. Felicitatem unicam
in huiusmodi amore consistere, qui unus est
amor, verum bonum à quo bona cuncta pro-
veniunt, aperte intelligo: Curiam tamen
affecto, licet curarum aream, bonorum (quæ
bona sunt) aridam, quam factio agmine noxia
cuncta circumstant, cui sunt ob invidiam
timor & dolor perpetui comites. si quod ap-
pareat inter Curiales gaudium, breve id, ac
simulatum, felleque mixtum exhibitur. Cum
à veritate uno temporis momento discedere
sit infelicitissimum, inhumanum, obscuro-
num; quot ora Veritatem proferant, aut
quæ verba sine dolo suo prodeant, qui
corda hominum scrutatur, novit. Et hinc
multa. sed me miserum; rapior tamen ad Cu-
riam. vocor ab amicis; fateor; ne credas
tanti esse communem hominum amicitiam,
ut in manifestam se quis voraginem immergat.
Urgetur omnes fari quædam occulta ne-
cessitate, ut video. Furor, stupor, stolidi-
tas, vertigo nos circumvolvunt. Velut a-
viculæ bubonum nocturnarumque simplices fe-
stratrices, deludimur, iretimur, perimus.
Edocetor igitur exemplo nostri, tu mi Cun-
lastice, ne illaqueatus decidas in nostrum au-
cupium. It vale. Hic patreus noster Archi-
episcopus te salvere jubet. Ex urbe Granata, in
Calend. April. Anno MCCCXCI.

EPIST. CL.

Consolatoria de morte Cardinalis Arcimbaldi.

P. M. A. M. Ascanio Vice-Comiti,
Cardinalis, de Arcimbaldi Cardi-
nalis morte.

O Quam merito fallacem esse humanam Prosperitatem, sapientes omnes, uno ore judicant. Christiano namque satius est id hoc nomine, quam Fati aut Fortunæ vices appellare. Hei nobis! dimidium animæ tuæ, alterumque à te patronum mihi Jo. Arcimboldum concivem Cardinalem, vita functum relatum est. neque enim mihi præ dolore significasti, arbitror. Ex humanæ felicitatis melle, sel istud solet passim scaturire. Hinc nosces quam parum sit temporum applausibus fidendum. Qui non aliter mendaces esse perpetuo reperiuntur experimento, quam malus dæmon, qui tot adstruit ex suo instituto mendacia, quot temporis momenta voluntur. momenta vero quæ fuerunt, quæ futura sint, Arithmetici numerent. Veræ felicitati infestissimam hostem ac semper adversantem Felicitatem humanam Philosophi non injuria censuerunt; hujus quippe retibus impliciti, minus ad illam tendere iter possumus. O fugacem ac volatilem delectationem humanam, quæ tanto longius pervolat, quanto firmiterem proximitatemque esse arbitramur. Quare perniciosas hujus illecebras & pollicitationes fallacias potius ac veneficia quam Felicitatem judicabimus. Quid illi sanguinis nobilitas? Quid divitiz? Quid ingentes tituli profuerunt? Tu videris. Inde jam tibi exosam esse opulentiam, tibi genus illustre nauscam incitare, tibi Cardineos inter Proceres Primatum, non ultra bene sapere, tali dempto collega proclamas. Zizaniam tibi in escas, & in potum coniectam quæreris. Hæc tu, uti mihi significatum est: quid autem me soletur, qui jacturæ hujus sum particeps, advertito: illum, nos quoque, omnes homines denique veluti bruta ex quatuor corruptibilibus compositos scio. Elementorum partem quodque suam à generali massa se movere trahereque ad se, perpetuo inhiat; generare ex corruptis, generata rursus corrumpere, illorum studium. Quem igitur animadverto, vitari nullo modo potuisse, quin aliquando solveret, quod in eo, veluti in cæteris tam varie compactum erat, necessitatem in solatium verto, quia non eum, sed ejus umbram perisisse, migrasseque ipsum à cæno ad fontem nitidum, non interisille existimo. Umbram namque homi-

nis corpus esse, animam vero hominem, quomodo à digniori nomen sumatur, merito sapientes statuerunt. Vivit ergo vinculis solutus, liberiorque est, non perit. beator est, non infelicior. Si à cujusque peregrinatione transitus est judicandus, ad cælestem ille patriam à terrena fece profiluit. Amabasne tu in illo quod jam perit? non profecto. Sed quid? animi dotes, virtutem eximiam, bonitatem immensam? animam igitur in corpore, & non corpus ipsum admirabare. Quare si candidissimam illius animam nunc ex tui pectoris secessu contemplareris, illo tanquam puriore materia beatus fruereris. quo tui pectoris amaritudinem alio possum melle temperare, non occurrit. Ergo vale. ex urbe Granata, in Calendas Aprilis, Anno MCCCCXCII.

EPIST. CII.

Quomodo saluam nos ipse, invitatur Autor à Regina ad eruditionem Procerum.

P. M. A. M. Petro Gonzalo Mendotio, Cardinali Hispaniarum ac Primati, Toletano Archiepiscopo.

N Itimur errores nostros honestis velaminibus, virtutumque appellatione aliqua depascere, nolle in ameno secessu decem lacertarum dominatu esse contentum, quomodo unius esse aliquid noster Aquinas moduletur, errore trahi, manifestum est. Cymba si quis inter gravidas fluminum ripas tantum sibi piscium quantum ad saturitatem suppetat, suis reticulis vel hamatis harundinibus sedens captare securus potuerit, cur se vasto mari ad præsentem mortis periculum, majore navi exposuerit? ut se hominibus utilem, rhombos mullorumque jubas quæritando præstet, piscator inquiet. Neque enim hominem dicet esse sibi soli natum putare, cum nostri partem tum patriæ, tum omnibus, ordine suo, mortalibus, debeamus; eumque pluris jure merito fieri, qui majorem affectu generi hominum commoditatem, disputabit. Hoc tu me hæmo, hac esca, Reverendissime Purpurate, vis apprehendere. Ais enim fore ut Optimatibus qui Curiam sequuntur, utilis sim futurus, si ad Curiam venero, qui procul ab omni virtutum cultu vanis amoribus impliciti cum summa Regiæ molestia inglorii vitam transigunt; daturamque mihi Reginam laborum præmia, qualia decebit, infirmus. Eo ad vos, tum lubens, tum quod ita conducere dicatis, Tunc mihi sadium satis fuisse profitebor, Reverendissime Purpurate, quando me aliquantulum in excolendis talium adolescenten-

lescentium ingeniis, vos me profecisse indicaveritis. durum quippe suggestum exercere ac molestum. Quia difficile est effrenes ebullientis ætatis annos moderari, eorum præsertim, qui laute libereque educati, graviter quæ minime assueverunt, auscultare mutareque institutum patiuntur. Alcibiadem pluresque cum eo Procerum filios, Socrates cultu impares ad virtutes direxit. Alexandrum Macedonem Aristoteles, multos & divinus Plato (ut ais) erudierunt, parentumque loco magistros illi habuere. Ingens latumque chaos inter præteritos præteritque magistros factor: sed non strictius inter auditores sentio interesse. illi namque ab atavis illiteratum hominem à belua nil distare crediderunt, eamque sibi in maternis uteris opinionem induebant, Hispaniæ contra juvenes ab avis proavisque, ad nostram usque tempestatem, eum minoris esse faciendum, qui literas sectetur, falso arbitrati sunt, quia militiæ, cui soli invigilare honorificum putant, literas esse impedimento hæcenus crediderunt. Sed cum ingenio polleant Hispani, sintque à natura magno dotati animo, forte levius quam suspicemur, ad literarum amorem, quarum est gustus suavissimus, inducentur. Scis namque Platonis dicto, virtutis esse mirabilem, si conspici posset, delectationem. Eo igitur, quandoquidem Regina virtutum omnium faulrix, tuque ita vultis, experiar, quid concedatur in illos. Abibo, Deo dante, ut ad vos proficiscar posttridie. Vale interea, Patrone omnium eorum, quos bonos esse putas, candidissime. Ex urbe Granata in nonis Aprilis Anno MCCCCXCII.

EPIST. CIII.

Quæ spes de juvenibus Proceribus. Quid suis Optimatibus & populo exemplum Principis.

P. M. A. M. Didaco Muro, Decano Compostellano, magni Cardinalis Hispaniarum Secretario.

Serpunt aliorum verba in mentes hominum paulatim, sensimque in agentis inducunt sententiam, tui autem patroni, Mure vir sapiens, scripta unico me stimulo, unica utpote suasionem concitarunt. Sive id fati necessitate cogente accidit, sive quod à tanti Principis mandato referre potest hæsitareque minime liceat. Sit utcumque. ita est. inani me gloria oppletis. futurum in Curia hospitium meum bonorum Academiam, in contubernio me habiturum quotquot juvenes habet hac tempestate Hispania Proceres,

enunciatis; allicitis quidem animum, & ad spem veræ gloriæ quam nemo bonus rejicere debet, erigitis. Velut namque gloria illa, quæ ex animi perturbationibus, ex auri scilicet popularibus, ex opulentia, ex titulo honoribus, veræ gloriæ formam, pulchritudinemque corrumpit, adumbrataque est gloriæ imago: ita quæ à virtutis excitatione proveniet, solida reperietur ac stabilis. Ad aliam dehinc quæ æterna est, hæc ite aperiet. illa vero ex aspero accessibilem reddet. depravatus hic in Hispania mos (ut ais) eradicabitur. opinio de literarum studiis falsa hæc, obliterabitur. existimabat namque nobilitas, atque absurde arbitrabatur, militari disciplinæ literas adversari. Inde ab illis tanquam ab hoste insensissimum, tergiversata est hæcenus, ex instituto majorum. Speras, ut inquis, facile futurum, ut sese literis juvenis nobilis accommodet, quia nihil magis usitatum ab æterno fuit, quam ut Principum sibi mores ceteri suapte natura & ultro imbibant, induantque. literis ex parentum præcepto, Regnorum hæres, qui habet in se veros omnium oculos, sese exercet, ut ais; ergo & ceteri sui Principis exemplo, ad literas confugient. Illi est honor arti cui Reges favent; non inepte arguis, Mure, facilisque solutionis est controversia. Id ita fieri solet, ad vos igitur eo. Hospitium mihi patronus tuus per metatos Reges, quandoquidem tertius est in occiduo Rex, tuo rogatu, Mure bonorum fautor, ni molestum est, parari jubeat. Et vale. ex urbe Granata in nonis Aprilis. Anno MCCCCXCII.

EPIST. CIV.

Se suaque nihil debere fieri Autor arguit.

P. M. A. M. Joanni Velazques, nobili viro, de Principis Custodibus uni.

TEstes adhibeo superos, Jo. Velazques, me nescire quibus meritis vos tantopere, ut ad vos eam cupiatis, quidve possitis ex meis vos hortis, unde famem, qua urgemini, explere valeatis, colligere non intelligo, non ita me deprimō tamen, ut me frustra natum esse confitear. literarum namque aliquantulum degustavi, vatum & Philosophorum scripta pleraque evolvi, vididisseque à me ipso interdum aliqua haud inficior. Quare nec penitus hebes sum, aut protinus inutilis. Sed profecto de me longe alia sentitis, quam ego ipse cognoscam. Vereor ne assentimini, aut imbecillitatem aut vires meas

non intelligatis. At si utrumque deest, summa laboratis egestate. Oculorum orbibus caretis, qui Æneum Cyclopem tanq̃ facitis. In comparationem aliquando veteres trahitis Optimatum magistros. Valde fallimini, summaque illos afficitis injuria. Quotquot namque juniores terram pedibus terunt, exiles sunt, ad elephantem culices. utcumque sit, hordeaceum hunc panem nostrum, quem pro tritico vobis comparare ad vescendum optatis, ad vos importabimus. ad vos ibo qualecunque est, viretum ego vobis meum aperiam. Ex ejus arboribus, quoscunque fructus repereritis, decerpere fas erit. Et si ramos amputare, radicumve fibras evellere, animus surrexerit, per me licebit. Serenissimo Principi, tot Regnorum unico hæredi, in quo Christianæ quietis futuræ sita omnis spes est, meo nomine dices manuum oscula, reliquis etiam tuis apud illum collegis salutes impartire. postredie, Deo dante, discedam. ut mihi hospitium per Regios metatos pareatur, operam date, & valete. ex urbe Granata in nonis Aprilis, MCCCCXCII.

EPIST. CV.

*Quanta sit pressantia unum aliquando vir apud Reges.
de Granatensi Archiepiscopo, quidam frater
Franciscus Ximenez confessor Regine.*

P. M. A. M. Fernando Alvarez, regio
à Secretis primario.

A pud Petrum Nunium de Principis custodibus unum, reperisse te meam Epistolam inquis, in qua animadvertisse scribis, dubitasse me, Granatensis Antistitis carentia, ne curia fortem fortunamque mutaverit. Serione id dixerim, an jocose interrogas; innuere quasi volens, injuriam fuisse his verbis Sapientibus illatam (quos apud se habent Reges innumeros) consultoribus. Tu illique ad Regnorum habenas, ad negocia pertractanda subditorum, ad cætera hujuscemodi, apti es, Regibusque commodissimi, sed quid hæc? Satine vos illis ostendere iter ad superos calletis? Gressus eorum dirigere ad precium quo preciosa summi boni merces comparetur? Vestrisne consiliis tranquillitatem unquam animi consequuntur? Vos videritis. Tu igitur inter utrumque, mea tene dicta, & tutus evades. Si veterum scripta percurreris, unius sæpe sancti viri, *sancti* dico, non callidi, non vasti, non ea, quam vos falso putatis, sapientia humana pollentis, ingenio, parvas urbes ignotasque regiones nomina sibi comparasse, ex imo res multas crevisse ad summum, felicibus auspiciis adnavigasse,

emerissequè supra sidera reperies. illoque deficiente, illico lapsa corruisse. Iisdem consultoribus & Reges felicibus avibus sua Regna gubernasse, diversis autem profutuisse didicimus. Ah dices! Summa est in nostris Regibus rerum experientia, supremum ingenii acumen, quibus dotibus Mundi pulchritudo harmoniaque parantur, gubernantur, & coalescunt. fateor & ego idem, Fernand Alvarez, sed minime absurdum est credere profutura & illis eorum quos diximus consilia. Præterea nonne tu sanctissimum quendam virum à solitudine abstrususque sylvis, macie obabstinentiam confectum, relictum Granatensis loco fuisse suffectum, scriptitasti? In istius facie obducta, nonne Hilarionis te imaginem aut primi Pauli vultum contempsisse fateris? Ad vos eo, Patrone mi, ut vestra fruatur & ego bonitate, fructuque amoris vestri ergame, quem non parvi facio. Vale tu filiiq̃ tui omnes quos unice diligo, non modo quod tui sint, sed quod literarum studiis deditos esse audiverim. Valete jam omnes Regii Curiales, qui me vestris literis, ut ab ocio ad sollicitudinem & curarum aream profligam concitastis. dexteram sentio tot epistolis ad vos exaratis uno die constrictam. Ex urbe Granata, in nonis Aprilis, MCCCCXCII.

EPIST. CVL

It Autor ad Curiam.

P. M. A. M. Encco Lupo Mendotio,
Comiti Tendilla, Regni Granatensis Proregi.

D iscedenti mihi abs te, Comes Illustris, nec sine utriusque animi molestia, ut passim tibi quæ mihi acciderent significarem, imperasti, libens tibi ego assenti, tum quod in brutum animal me conversum ex homine cogeret fateri, si mandatorum tuorum vel minimo detrectarem: tum quod lenire mihi morerem, quo angor, absens à te dextera agitatio in scribendo videtur. Tudertaniam omnem jam Oretaneosque montes & Carpetanos populos sum prætergressus. Non longe à Segovia fuit mihi obviu hic tuus à pedibus, qui ex Curia ad te veniebat. Prosequor iter meum; ut ex verbis tui hujus tabellarii colligo, assequar in Valleoleto hujus provincie oppido celebri Reges quos oppidani, ut idem inquit, triumphantum similes fuscipere apparant. Si spectaculo (uti fore arbitror) adero, quæ fient, Tibi sanctissimoque isti Simeoni nostræ tempestatis Archiepiscopo, significabo.

Interea

Interea vale. ex urbe Segovia qui retrocedere tabellarium feci, ut ad te epistolum hoc scriberem. VI. Calend. Maii, Anno M CCCC XCII.

EPIST. CVII.

Quam durum sit novas querere amicitias.

P. M. A. M. Archiepiscopo Granatensi.

INColumis ad Segoviam usque finitima, ubi fuit mihi obvis ille mei Comitis familiaris, perveni. Egerrime fero, quod absum à vobis, nec exultari possum. Quare peto ab utroque vestrum, ad me (veluti discedenti fuistis polliciti) literas saepe detis, vir Sanctissime. Sub umbra alarum vestrarum vivebam sine cura & solitudine, tutus ab omnibus hominum spiritumque pravorum insidiis. Erunt mihi tuæ Comitisque tibi in regendis Regni Granatensis habentis collegæ literæ non levi solatio. Bonos quidem scio me plures in Curia repertum, sed durum est novas inire amicitias, novos patronos induere, quid haberem præ manibus video: quid habiturus sim, incertum adhuc est; conductum mihi sit, nec ne, in dubio est. Et valetæ felices ambo virtutum omnium habitacula, ex urbe Segovia. VI. Calend. Maii, M CCCC XCII.

EPIST. CVIII.

Quantum valeat apud Regem vir Sanctus, de fratre Francisco Ximenez qualis esse dicatur.

P. M. A. M. Comiti Tendillæ, Duxtori suo in Hispania, Proregi Granatensi.

HÆc quarto nonas Junii ad te scribo, Comes Illustris, neque prius licuit, ob nuntiorum inopiam; circiter Calendas Majas ad Curiam veni. Hastiludis, taurisque Hispano more solutis, Troico, reliquisque ludis festivis, à Valleoletanis Reges suscipiuntur. Laudantis populi voces ad sidera sublata, canticis puellaribus, hymnisque & choris multiplicibus, toto die finditur aër. Nil denique quod ad resolvendos in lætitiâ animos faciat, prætermittitur, Reges, tuusque patruus ab eis ad gubernaculum tertius, Hispaniarum Primas & Cardinalis, sine cujus consilio nil grave decernitur, optime valent. Ut ad Aragonen proficiscantur propediem, juxta omnium opinionem movebunt. Regi-

na (quia Dei sit timida observatrix) quod ad vota usque optaverat, Virum scilicet cui posset sui pectoris arcana, si quando forte in incuriam prolabatur aliquam, tuto credere, consecuta esse putatur. Lataque est ob eam causam non mediocriter, quandoquidem in hunc incidimus, si qualem esse referant homines enarravero, haud absurdum mihi fore videbitur. Franciscum Ximenez appellari virum, sub divi Francisci norma habitusque, inquit. Hunc ajunt fuisse quondam in Siguntina Cathedrali Ecclesia pollentem dignitate honorifica, redditibus amplis & auctoritate inter Petri sacerdotes, atque honoribus ornatum. humana hæc omnia negligens, mundi fluctus, & insidias dæmonum tremificens, ne perniciosus seculi oblectamentis, & illecebris irretiretur, cuncta reliquit; non ergo rerum indigentia, ut multi, non animi pusillanimitate parum de se fidens, ut plerique; non ut oculos marcesceret, ut alii; non ob scelera, Prætorum timens judicia, ut nonnulli; ad arctissimam vitam, & semotam solitudinem, ab amplissima libertate, secesserit. Industrium hunc hominem & bonitate pollentem, ac doctrina singulari oppletum, prædicant. Ingenii acumine Augustinum, abstinencia Hieronymum, fidei erga discolorum fervore Ambrosium, ut ajunt, æmulator. nemora hic abstrusa, concursus hominum fugiens, adamabat. Silentes nudis pedibus quæritabat sylvas, sacco indutus, parvo contentus stramine dormitabat. Vigiliis verberibusque ne in dominatricem animam servus petulans sæviret, in addito corpus macerabat, ne corporea sece oppressus, torpesceret. divinis tantum intentus contemplationibus, vilium ciborum, & eorum exigua quantitate, vitam, ut ajunt, agebat. Raptum præterea in spiritu, veluti de Apostolo legitur, hunc saepe ex illius confratribus plerique attestati sunt. Hæc & hujusmodi multa, de hoc homine prædicantur; si regii forte Cariales mores ejus aliquando mutaverint, uti mutare solent, si favoribus turgescet, in vertiginem raptus ambitiosum, vix homini impræsentiarum beata est ejus fama. Nimirum igitur, cum tales sibi comites ac vitæ magistratos Reges habere nitantur, si ad vota omnia, si celestium spirituum, quocunque pedem ferant vel referant, perpetuo illos caterva comitatur. Hinc inaudita insolitaque hæcenus in Hispania Pax. Hinc mira Concordia. Hinc Altra, quæ reliquis videtur provincias deseruisse, passim beatæ lancis ostentatrix, hæc Regna perambulat. Inde hic favor, inde tot parti de truculentis hostibus celebres Triumphi. Nullus sub eorum

ditione tumultus, nulla tempestas, quieta omnia, omnia tuta, plura sentio, quæ gestire videtur animus, promereque desiderat, sed palato verba deficiunt. cætera tu, qui vivacissimi es ingenii, gloriæque hujus particeps, conjectator, tuæque disertissima promitto eloquentia, & vale. ex Valleoleto. IV. nonas Junii M cccc xcii.

EPIST. CIX.

De morte Laurentii Medices, qualis & quantum fuerit, qua dissidia ex ejus morte & incommoda exisset Italia.

P. M. A. M. Comiti Tendillæ, Ductori suo in Hispaniam.

Quibus verbis triste nuncium referam, non succurrit, referam tamen oportet, tibi præcipue, qui virum nosti, & admiratus es aliquando. Egregius ille Laurentius Medices, Laurentius ille, sub civili toga trabeatis Regibus non inferior, qui à suis non modo civibus, sed ab Italia universa *Patri auctor & Patria Pater* jure merito poterat appellari, reddidit animam superis. Annum agentem vix tertium & quadragesimum, Aprilis illum abstulit mensis. Proh! quam vereor, Comes Illustris, ne calamitatem aliquam Aprilis hic aperiat Italix, veluti telluris poros, ad flores ac fructus quotannis generandos, solet aperire. Inter perturbatos Italolorum Principum stomachos Juliam illam Pompejam, interque rabidas undas, ne invicem collidantur, invictum scopulum, natura in Laurentio formasse videbatur. Florentina Resp. illius felici ductu augustata & tranquilla pace fruens, mortem ejus immaturam, uti generalis omnium parentis, gemit, suspirat, collachrymatur. Plangendo sese, hic viri recitat beneficentiam. Ille sapientiam extollit, proteritis ad cælum manibus. charitatem in eo periisse, alius proclamat. Ingenium & animi fortitudinem ejus exfuscitant alii enarrando: Qualem se gesserit, Anno M cccc lxxviii. quo tempore frater ejus Julianus per adversæ factionis conjurationem interemptus, ipse vero graviter vulneratus fuit. Quibus autem vocibus pietatem ejus erga patriam proferant alii, conjectator. Aliquando ad Fernandum Regem proficiscens, vel pacem se relaturum, vel propriam (ne sui causa pateretur) vitam amissurus, à suis civibus egrediens cunctis audientibus disseruit. odio namque in ipsum (quod esset Principibus ejus virtus formidolosa) non in ejus patriam, ita fieri credebantur. Ivit, Fernando Regi

affuit. Non modo confecta Pace (ut quanta fuerit ejus prudentia, judicemus) sed ita charus in patriam gloriosus rediit, ut admisus in amicitiam, nihil unquam ulterius grave eo inconsulto pegerit. Quibus autem lucubris eruditæ omnes portum suum ac refugium & spem unicam prosequantur, in quo mille Meccenates, Doctorum omne genus reperiebat, existimato. Quis Mirandulas ultra? Quis Ficinos, aut Politianos ac Landinos, & reliquos id genus fovebit suo sinu, si abierint? Quis magnos Legum enodatores amplexabitur? Linguarum omnium bibliothecas (magno libris per universum comparatis) erigere quis jam curabit? In hoc uno tandem multas Italas columnas corruisse pro Sibyllæ folio habeto. Oh filios reliquit, dicces. Veluti avum ipse Cosmam, generis eorum fuscitorem, & Petrum genitorem Laurentius esse imitatus: Ita & filios ejus non degeneraturos sperandum est. Deus faxit, bone Comes, multis quippe conducirer. at ambigo. Propaginem earum vitium majorem natu Petrum (ab Urbe in Hispaniam iter Florentia facientes) ambo vidimus. Non ea mihi visa est juvenis physiognomia, ut eam spem præberet. De incuria præterea & lascivis moribus ejus nescio quid immurmurabatur. Non desunt qui reliquos ejus fratres magis parentum virtutes æmulatores arbitrentur. At quid? nisi ad eos qui minores sunt habere devenerint? De adolescentis nunc Cardinalis indole, studioque ad bonas Artes, præclaros audivimus sermones. Sed quid hæc ad præsentem temporum necessitatem? Si præcipue vepres aliquæ in Italas segetes novæ pululaverint. Dentibus namque frendere ac labia mordere in Ludovicum Sfortiam, Ducatus Mediolani pro nepote moderatorem Alfonso, inquit, Aragonium Calabriae Ducem, Regni (si ordine suo fata cucurrerint) successorem. Quia solvere Ducatus gubernaculum Galeatio juveni jam maturo, Alfonso genero recuset Ludovicus. Ut in Ludovicum arma capiantur, ut etiam externa advocentur auxilia, si domestica non suffecerint, genitorem Regem stimulare non desinet. Qualis ergo sit ignis emersurus extincto extinctore Laurentio, nec alius superfit, tu judicato. Pio est Italia orbata parente, utinam evadam mendax. Nosco Alfonso pervicaciam esse adamantinam. Scio dulcedine imperii rhombum, quem manu tenet, Ludovicum non facile soluturum. Tu vale, & vive. ex Valleoleto Idibus Maii M ccccxciii.

EPIST. CX.

Ebullit bellerum suspicio cum Gallis. Laus Amicitia Philosophica.

P. M. A. M. Archiepiscopo Granatenfi.

Quid novi de Curia habeatur, longo factis sermone ad illustrem Comitem Proregem, tecumque Regni moderatorem, ductorem meum in Hispaniam, exaravi. Scribebam hactenus de Castrensisbus ceterisque Rebus, quæ in Hispania gerebantur, ad Cardinales duos, Africanum Sfortiam Vice-Comitem, Ludovici Ducis fratrem, Joannemque Arcimboldum Archiepiscopum Mediolanensem, quibus eram contreraneus alternaque illis Epistolas dirigens, quod uni significabam, minime alteri repetere cura erat. Ad utrumque scriptum intelligebatur, quod ad alterum. Identidem est animus, vobiscum agere. non enim existimo minus tenacem, intimamque esse inter vos ambos senes omni virtutum genere pollentes, Illum sub equestri, Te sub sacro habitu amicitiam, quam illi duo inter se. nec duo hæc nostræ tempestatis amicorum paria Lælianæ, reliquis etiam, de quibus sæpe legimus veterum amicitias (si res venerit in controversiam) cedere vel se videbunt; vestram scilicet, duorumque illorum in Urbe purpuratorum. Vidi namque dum apud vos hoc quadrimestri versatus sum, tantam esse inter vos animorum unionem & vinculum, ut alter ab altero diem integrum nesciat abesse, neque grave quicquam accidit alteri, quin alter, sive id jucundum, sive sollicitum sit, efficiatur particeps. conjecturis ebullire ex Gallia colligo, nescio quid. Quare ituros propediem Aragoniam & Lætaniam versus, regiones, uti nostis, Gallis finitimas, ab Herculeo freto Reges arbitror. Quæ sient, quæve ab exteris regionibus ad Curiam deferrentur, ambobus, sed lege Africanana significabo. Valete interea ambo mihi æqua lance patroni. Ex Valleoleto quarto nonas Junii, M cccc xcii.

EPIST. CXI.

Diversa referta Philosophicis dilectis. Irascatur ad certamen amicum.

P. M. A. M. Didaco Villascusa, Theologorum Candidissimo, Decano Granatenfi, Provisor Gien-niensi.

Quid ad te potissimum scribam, cum potissimum velim, quia debeam, non

occurrit. Negotia inter utrumque nulla. De literis, si tecum egero, sonipedem in studio testudo segnis agitabo. tacere nexas arbitror. nec licet, quia ut scribam jubes. Tua vero iussa (quia iudex es) tremisco; ob honores, quia metropolitana tu Decanus, tuus ego Canonicus, colo, ob sapientiam obfero. quo igitur me verum, ignoro. scio, quod tendam, Villascusa. Vah teneo te, Patrone mi sapientissime. subiit aliquid in quo superari à te minime posse putem. Prodi armatus in campum, galeatus ad bellum te expecto, pedibus velim aut equo Martyrem ferratum à vertice capitis ad pedum plantam inuenies. exercuit me Hispania tua. Quantum & convivis valeas expertus sum, quum me Gienni, quod Mentellam creditis, ubi Provisor, ut ajunt vulgo, pro istius urbis antistite jura dicis, & in choro iter facientem me Canonicum septem tantum ferculis invitasti. Cocum habeo, qui struere eduliorum lauta octo cibaria perbelle callet. Mitiores & tibi de Bacchi prelis, quam tu mihi dederis, liquores pueri ministrabunt mei. Peto à te ut an mecum certare intendas, significes. Insufflavit ex adverso in horoscopus nascenti Mars mihi. In portu vivere nescio, quibus cum hoc aut illo modo pugnas incam, cogar perquirere. Ad alium me convertam, nec deerit quippe, si tu, aut negligentia, vel animantis tubæ tremore, vel forte tanta turgidus potentia, detrectaveris. Vale ex Valleoleto, quarto nonas Junii, M cccc xcii.

EPIST. CXII.

De discessu in Aragoniam.

P. M. A. M. ad Archiepiscopum Granatensem, & Comitem Tendilæ, Regni Proregem.

EX quo singulas ad vos Epistolas ex Valleoleto destinavi, neque nuntius occurrat, qui ad vos proficisceretur, neque accidit quicquam, quod scribi oportere ad tantos viros arbitrarer. Hoc impræsentiarum Epistolium accipite. In diem quartum, aut quom serius quintum, Reges, uti rumor viget, discedent, ut ad Aragonas, inde ad Lætanos, quos Catalanes dicitis, se conferant. Valete. Calend. Augusti, M cccc xciii.

EPIST. CXIII.

*Proceribus Hispanis ludum Autor aperit literarium.
Argumenta futuri disidii. Afcianus commen-
dat Autori suis familiares Hispanos.*

P. M. A. M. ad Afcianum, Vice-Co-
mitem, Cancellarium.

Significavi, ut existimo, Tibi, Princeps Illustrissime, discisse Reges meos ex urbe Granata, post victoriam de exlegibus partam, triumphantumque similes avita Castellæ Regna percurrisse; meque ut sacris, sub sancti hujus viri Granatenfis Antistitis jugo, initiarer, Granatæ permansisse, scriptum puto. Institerunt multi & ex his potentes nonnulli, ut me juberet Regina ad Curiam accessuri. imperata reflectere non licuit. In Curia igitur sum, Regina, quæ bonarum artium cultrix est, imperio Hispanis Optimatibus ludum aperui literarium, ut Atheniensibus Socrates, ut multis Plato, diversi longe præceptores, diversi sed etiam discipuli. Illi namque literarum amatores, observatores, cultores: hi à literis abhorrent. Putant quidem literas militiæ, cui soli studere gloriosum dicunt, esse impedimento. Agri semina hæc nostratia recusant, Semen est quale nostri, Princeps Illustrissime, tenue scilicet atque aridum. Conjectator inde, quas menses sit agricultura hæc paritura. De cætero Hispanorum concursiones ad Gallos, Gallorumque ad Hispanos crebras sentire videor. quid portendant, necdum scio. Ad iter ut ad Aragoniam indeque ad Lalesaniam Gallicis finitimas regiones, qua Pyrenæi montes utramque disterminant provinciam, pergant mei Reges, sese accingunt. Quæ evenient, per me habebis. Ut Hispanis familiaribus tuis navem, si quid operæ indigerint, apud meos Reges pro viribus, illosque habeam commendatos, scribis. Ist hæc, Sapientissime Princeps, ad pares quisque solet scriptitare: Ego autem, qui me de illorum numero in tui observantia unum, uti domus tuæ commemorum esse glorior, vel catellos ad me venientes complectar, hospitio suscipiam & ciba-
bo. Apud Reges verò, si quid mihi est aucto-
ritatis, animo id impertiar libentissimo. Vale.
ex Valleolero, tertio Calendas Augusti, M cccc
xcii.

EPIST. CXIV.

*Alfonso Regni hæres Neapolitani patrem Fernan-
dum Regem concitat in Ludovicum Sfortiam
Ducatum Mediolani gubernatorem. Fran-
corum etiam Rex excitatur con-
tra Ludovicum.*

P. M. A. M. Tendillæ Comiti.

Hem! Comes Illustris, viget rumor, Al-
fonsum Fernando Regi Parthenopeo
futurum successorem, patrem induxisse, ut de
ejiciendo è gubernaculo Ducatu Mediolani
Ludovico Sfortia, cum Carolo Rege Fran-
corum agatur, quia Ducatus habenas Joan-
ni Galeatio juveni, Alfonsi genero, primi
Galeatii Ludovici fratris, uti nostri, filio
solvere recuset, cum sit jam Galeatius ætate
bona, & ad imperii regimen aptus. tenet
namque nepotem & uxorem ejus Alfonsi fi-
liam oppressos Ludovicus, ne insurgant ad
eum detrudendum. Jam utrumque fœdera
solvebantur. Isti fœderis tabellæ à Fernando
Rege atque Alfonso primogenito ad Caro-
lum ferebantur, ut scilicet utrumque, Caro-
lus ex Gallia, Alfonso cum Regni viribus
ex Hetruria, Ludovicum armis impetirent.
Tabellarius qui literas ad Carolum Regem
gestabat, Alexandriæ dicitur interceptus.
Conquerenti de fraude Ludovico, Fernan-
dus fraudem negat. Suppositas fuisse, simu-
latasque literas perhibet. Excusationem Lu-
dovicus minime admittit, quia Fernandi Re-
gis dextera signata se reperisse chirographa
conqueritur. Alfonso hæres patre concita-
tor, sese macerat. Fernandus Rex, tum
ætate maturior, tum rerum experientia sa-
pientior, & Ludovici prudentiam timens,
srenare filium & studet, & ninitur illi suadere,
ut aptiorem expectet occasionem. hæc ferun-
tur, hæc accipite. in Calendas Septembris,
M cccc xcii.

EPIST. CXV.

*De Regina studio, ut Proceres literis incumbant,
agitur. De habendo Perpiniano Carolus Rex
concitatur contra Ludovicum.*

P. M. A. M. ad Bracharensem Archi-
episcopum, & Pompelouensem
Episcopum.

Sublatus è medio Joannem Arcimbol-
dum Cardinalem, virum elegantia mo-
rurn egregium, literarumque præstantia in-
signem, vehementer condoleui, ut ad Afcia-
nium

nium scripsi. Sed quid me de illius morte solletur, longioribus ad eundem. restat, ut vobis superstitibus gratulemur, vobisque ob id dum Rerum volet Auctor, gaudeamus. Non multos namque post solis ambitus, aut de me vos, aut de vobis ego lugubres emittemus voces, tristitia inibimus colloquia, miseram hominum sortem lugebimus. Præoccupemus igitur quod est tempus sua sponte laturum. moerorem si licet excutiamus, de his satis. Bellis, felicibus avibus, jam de Mauro Rege peractis, quid nunc agitem, scire vos velle dicitis. Domum habeo tota die ebullientibus Procerum juvenibus repletam. Ab inanibus quibus, uti optime calletis, à teneris male assuefiabant, amoribus ad literas jam paulatim se convertunt. Literas non esse impedimento militiæ, uti falso illis fuerat à majoribus imbibitum, discere jam incipiunt. immo & grandisse adjumento fidentur. Persuadere illis nitor, neminem posse vel pace vel bello clivum aliter evadere. Palæstra hæc nostra, Reginæ viventi in sceptro regio omnium virtutum exemplari, adeo placet, ut Gimarranecum Ducem ipsi consobrinum jussit domum ut frequentet meam; itidem Villæ Formosæ Duci Regis ex fratre nepoti est imperatum, ab eaque nunquam per diem, ni causa ingruerit urgens, discedant. hos, quotquot Hispaniæ utraque, juvenes habet Potentatum hæredes, sequuntur. Singulos ducunt audituros una prædagos, quibuscum domi Grammaticæ præcepta ex meo instituto pertractent; Et quæ audiunt, una repetant. Hæc ego. Vos autem quibus artibus, ut ad altiores fortunæ gradus in Urbe emergatis, innitamihi significate. Barchinonam proficiscimur; cum Gallis de redimendo Perpiniano Comitatu Rosilionis, res habenda est. quæ sicut intelligetis. Intellegamus & nos per vestras literas, qui motus fervent taciti in Italia. Seminaria namque simultatum sparsisse inter Ferdinandum Parthenopeum & Ludovicum Sfortiam Ducatum Mediolani moderatorem pro nepote Joanne Galeacio, Carolus Rex Francorum dicitur, qui Ferdinandi literas, si ita est, voluit Alexandriæ intercepti à Ludovici ministris, quibus inisse sedes constat Ferdinandum cum Carolo, de movendo in Ludovicum exercitu, ut à gubernaculo Ludovicus deiciatur. Et valere, ex urbe Cæsar-augusta in Calendas Septembris, MCCCCXCII.

EPIST. CXVI.

Papa moritur. quæ vita & mors illius.

P. M. A. M. Bartholomeo Scandiano, Innocentii VIII. Pont. Max. in Hispania nuncio, de morte patroni ipsius.

Quod Innocentius VIII. Pontifex Maximus, cujus tu vicem hæcenus in Hispania gessisti, Christum viderit, quem in terris referebat, duplici functus est fido clientis officio. Vocatus namque illico respondit, ac dominum, ut propius illi obsequeretur, adivit. Moriens, ut ajunt, suos ad familiares quoscunque cum ipso evexerat Cardinales, jussit accersiri, exemplo sui, quid mortalis tandem pareret ineptia, quid humana fragilitas secum trahat, quam parvo faciendi sint hæc momentanea terræ blandimenta, perdiscerent, fertur prædicasse. Oculos esse ad superna dirigendos admonerat. Belle quidem Patronus tuus, Scandiane, quamvis expertus literarum, disseruit. Sed famelicis memini depastus & ego, Scandiane, suadeo sæpe, ne comedant; turgentique mihi, si misido sim fonte prolutus, aut Lyzo, bibaces nauseam irritant. Dapibus potuque ob valetudinem amissio gustu, minime opus esse proclamo. Si Pontificatum, quom illi offerretur recusasset inire: si divitias quas Pontifex assecutus est, quom illis frui licebat, neglexisset: si non fratris ipsius nepotem neptemque ad viros insignes virtute, conatus fuisset erigere, rerumque in horum manibus habenas posuisset, ad astra ego patronum tuum hunc, Scandiane, tollerem, sed quæ morienti laus, si de rerum contemptu disputaverit? Vixit tamen satis compe, satisque commode, si non perfectit, ut ad tiam usurpata redirent, tentavit tamen. non licuit per tyrannorum invidiam, à majoribus perditâ recuperare. Bono vixit animo, inter bonos igitur ad astra virum volitasse putandum est. Quam ob causam dolendum minus. Tu si prudentem esse te vis prædicem, ser æquo animo incommodum tuum, quod non est, si ad Fortunæ Bona respexeris, mediocre fateor. Si autem ad te ipsum, nec lene quidem. sapientis namque est, interna solum Bona, quibus tu es non medocriter ornatus, magnificare. Vale. ex meo contubernio, in Cæsar-augusta. in Calendas Septembris, MCCCCXCII.

EPIST. CXVII.

Creatur Pontifex Borgia. Quid ejus ingenium. Quid ab eo speretur fore.

P. M. A. M. ad Franciscum Pratensem Oriolanum, Alexandri jam Pontificis, familiarem.

Patronum tuum ad triplex diademata, post Innocentii VIII. mortem, evectum, Alexandrique VI. nomine voluisse appellari, relatum est. Tibi quippe, cui sum amicus, gratulor, finamque, ex illius fursure dapes, quibus vesceris, hactenus collegisti. libet credere nunc triticea ex ejus farina meliorem te panem deprompturum. Verumenimvero nobis Christianæque Religioni gaudeam, necne, adhuc versatur in deliberatione. Hinc namque spes lenit, inde timor urget. pollet ingenio vir iste, magnique animi argumenta præ se tulit multa. Quæ duo salutem, aut veluti gladius in manu furentis, turbines parere solent. Si esse cupidus deserit, si ambitiosus? si filiorum, quos sine rubore ostentat, oblitus ad Ecclesiam augustam se converterit, felicem fore sedem Apostolicam judico. alit si, cum majore potentia, filialem cæcitatem adaxerit, in præcepta omnia ruent, concutietur Italia, Christiani orbis tremiscent, multa subvertentur. Novimus namque hominem alta semper agitantem, vesanoque amore, ut filios ad summum evehat, rapi. Dubius igitur inter spem & metum vivo, nec quid velim, intelligo. Sicut vocabimur, ita & respondebimus. Ad aures susurro quidam insonuit mihi, nescio quæ turpia, sacrilega, nefanda, gradus utpote sibi patronum tuum ad id rerum culmen, non literis, non continentia, non charitatis fervore, sed auro & argento, pollicitisque grandibus, scalam sibi construxisse. Id si ita est, Paradisi muris scala hæc, ut Christus deiciatur, apposita est, non ut colatur, ad gloriam capessendam. Nil credo, donec mihi tempus ista latius aperiat. De te autem audiavi, quod in Bartolomei Scandiani, pro Innocentio, locum suffectus sis in Hispania. Nolim assentatione mixta dictum putes. Si non infirmius sedem suam patronus tuus solidaverit, quam spero te nuntium acturum, bene, ut arbitror omnia succedent. Et vale. ex meo contubernio. Cæsarsugusta XIV. Calendas Octobris, M cccc xcii.

EPIST. CXVIII.

Præfagia de Pontificatu, de natura Pontificis, de jactatione filiorum, quid Rex & Regina senserunt.

P. M. A. M. Eneco Lupo Mendório, Tendillæ Comiti, Regni Granatensis Proregi.

Vita functum fuisse Innocentium VIII. Pontificem Maximum, cui tu, pro tuis Regibus, ineunti Pontificatum, cuncta illis subiecta Regna obulisti, illiusque in sedem Rodericum Borgiam, Valentinum Cardinalem, Vicecancellarium, Calixti Pontificis nepotem fuisse successum, nuper ad nos tabellarii ab Urbe detulerunt. Quid hoc portendat, Vir illustris, nequeo intelligere. nullus est ob hanc rem in Regibus animi motus ad lætitiā, nulla frontis serenitas. tempestatem potius in Orbe Christiano, quam tranquillos portus, præfagire videntur, magisque quod sacrilegos se habere filios turpiter gloriatur, angustius cognoscuntur, quam quod ductionarius illorum sit. direptionem Petraræ tiaz affore suspicantur. Arguunt namque veluti exerciti Logici, remque sumunt à fortiore. Cardinalis ille tantum, patrimonii filius, ingentesque titulos omni nixu quæritabat, quid fore sperandum est in summa licentia? Majorem natu, cum summa pecuniarum largitione, Gandiæ Ducem Cardinalis effecit. Regem, si poterit, Pontifex, vel rumpetur per illa, efficiet, è converso inquirunt. Si forte paternam naturæ vim, Christiana charitas superaverit, pontem Christianis omnibus, sublicio aut lapideo fortiorem, ad superos stabiliet. Hi sunt varii de Alexandro, cui tu in Urbe familiaris fuisti, nuper evecto sermones. Alexandri namque nomen assumpsit. Deus faxit, ut ad meliorem eum partem direxisset ingenium, quo maxime pollet, audiamus. Tu Vale. ex Cæsarsugusta. ix. Calendas Octobris, M cccc xciii.

EPIST. CXIX.

Corripitur Afcianus, quod suffragia dederit Papa. Præfagia contra damnum Afcianis.

P. M. A. M. Afciano Sfortiæ, Vice-Comiti, Cardinali, Vice-Cancellario.

Venit ad me Petrus Morillus familiaris tuus, nomineque tuo petit à me, ut Joanni Cabagnæ Chironomonti Pontificio faveam

faveam totis viribus, ne mei Reges illi, in habenda Diaconatus Tudellani in Cantabria, quem ei Pontifex impartitus est, possessionem advenfentur. Scitō, Princeps Illustrissime, Regem Navarrae, quæ partim Cantabria, partim Vasconia est, tanti facere rem hanc, ut supplex à meis Regibus, eorum apud Pontificem auctoritatem imploraverit, innititurque vehementer, ne de manibus cuiusdam sui familiaris primarii, sedes illa evadat. Momenti quippe plurimi est, necessariusne sit, an alienigena Diaconatus ejus possessor. est enim de Pontificis in eo Regno potestatibus altera à Pompelonensi Antistita. Sunt incolæ Regi suspecti, quod sint intra Iberum in Aragonia. ut supplici ergo illi mei Reges gratiam faciant, se intercessuros apud Pontificem Regis Navarrae nomine sunt polliciti. Duriuscule igitur hoc tractabitur. Experiemur tamen, ut obtemperemus tibi. Sed hoc habeto, Princeps Illustrissime, nec placuisse meis Regibus Innocentii Pontificis mortem, neque Pontificatum ad Alexandrum, quamvis eorum ditionarium, pervenisse. Verentur namque ne illius cupiditas, ne ambitio, ne (quod gravius) mollietis filialis Christianam Religionem. in præceptis trahat. Nec tu nota cares, qui suffragis illum pluribus, hominem, ut eveheretur, diceris adjuvisses: Atque ut Deus bene vertat, faxitque, gratum erga te familiamque tuam servet animum. Vulnera, calcesque ab eo magis quam gratitudinem, aut linguæ lambentis medicamina, suspicamur prodicura. Tempus erit rerum index. Vale. ex Casaraugusta. V. Calend. Octobris. M cccc xcii.

EPIST. CXX.

De conveniunt Aragonicis, de Perpiniano. Conveniunt Angli & Germani cum nostris Regibus in Gallum. Italia sibi gladium quo juguletur cedit. Lud. Sfortia Carolum concitat in Regem Neapolitanum.

P. M. A. M. Comiti Tendillæ, & Archiepiscopo Granatensi, Patronis.

IN Casaraugusta diu morati Reges, Comitia tandem peragunt, sese ad iter, ut Barchinonam proficiscantur, accingunt. Cum Carolo Francorum Rege de redimendo Perpiniano, Gallie Narbonensis ingenti municipio, dato pignori quondam Aloisio Caroli genitori, à Rege Joanne Aragonio, Ferdinandi mei Regis parente, negotia sunt cepturi. Recusat Carolus, uti referunt, instant

mei Reges totis viribus. Summos pecuniarum acervos exhibitos, tum mutuo datos, tum in muniendo tutandoque municipio, inquit Gallus. Se quicquid debeant exposituros, mei Reges offerunt. Diem ex die Gallus protrahit. Arma parant mei Reges, ut vi extorquere tentent, nisi verba suffecerint. Legati, qui utrum malit, Bellum an Pacem, Gallo edicant, missi jam sunt. In sedes amicitiamque adducere, Romanorum & Britanniarum majoris Reges admittuntur, qui uno tempore Galli fines impetant, si reddere Perpinianum recusaverit. Vertunt vices in suam ruinam Itali Principes, uti sentio. Ira concitus in Ludovicum Sfortiam, quia Ducatus Mediolani habenas linquere Alfonso filii genero Ludovico nepoti nolit, Ferdinandus Rex, ut referunt, Carolum Francorum Regem in Ludovicum concitavit. Ludovicus fertur, ubi hæc præfensit Oratores ad Carolum misisse, ut ambo in Ferdinandum moveant. Ita gladium, quo se jugulet Italia, cudit paulatim. Valere. Que succedent, intelligetis. ex Casaraugusta. IV. Calend. Octobr. M cccc xcii.

EPIST. CXXI.

Precognosco de Italia ruina. Quid à Gallis speretur.

P. M. A. M. Ascanio Sfortiæ, Vice-Comiti, Cardinali, Vice-Cancellario.

NOVOS armorum parari sentio crepitus, Illustrissime Princeps, novaque ac perniciosa, de vocandis in Italiam Gallis, consilia versari exhauro. Væ, væ vobis, si vera sunt quæ prædicantur. Alfonso Regni Neapolitani hæredem, de adimendo Ludovico Ducatus Mediolani gubernaculo, ut Alfonso genero Jo. Celestio, vobis nepoti, barbato jam, remittatur, veluti par esse videtur, fuisse minitatum, inquirunt. Ludovicum vero fratrem tuum de incitando in Alfonso Carolo Gallorum Rege, sub prætextu Juris antiqui Angiovinæ domus deliberare perhibetur. Quid hoc mali sit, quæ ab inferis sit raptata Tisiphone, ut obcæcati perniciem vestram non sentiat, nescito. Proh! durum est à sepepro ad servitutem descendere, dicit Ludovicus: Proh! nullum violentum durabit, inquit sapiens. Ego vero qui patriæ doleo, cui semper fuerunt Galli hostes insensibilissimi, non esse reor scorpionem aut viperam in lætum suum immittendam, ut veneno vicinum insiciant. Proh Dii mortales! quis furor hic? abstinebit ab inimici oris morsu coluber bene depastus, & leonino calore superbus; Vos videritis. Carolus

lus si sapiens est, occasionem tantam amplectetur. Quæ sunt ex Hispania, sapite, mei Reges Barchinonæ agunt. A Gallo & ipsi Rosilionis Comitatum repetunt. Vale. ex urbe Barchinona in Laetania. v. Idus Octobris, MCCCCXCII.

EPIST. CXXII.

Controversia & perniciem Italia. occasio habendi Perpinianum. Aetæ & mores Caroli Regis.

P. M. A. M. Comiti Tendillæ, & Archiepiscopo Granatensi.

Cum sit Hispania mundi angulus, vosque in Hispaniæ angulo degatis, succurrat in anguli angulo habitantibus, petitis, ad vos, si licet, ut crebras mittam, de his quæ per orbem accidunt Christianum, literas. Quotienscunque nuncius aliquis ad vos iturus sese offert, quæ alicuius esse momenti sensero, vobis me significaturum polliceor. Sed non quotidie, ob locorum distantiam, habentur nuncii. distamus namque milia passuum septingenta amplius, cum vos Granatæ, nos Barchinonæ, Pyrenæis finitimæ agamus. de repetendo Perpiniano missos fuisse Oratores. scripsi alias. ab Italia fertur Ludovicum Sfortiam Ducatus Mediolani pro nepote Jo. Galeatio moderatorem, ab Alfonso Parthenopeo Galeatii socero dissentire; instat Alfonso, ut nepoti ex fratre, genero suo jam barbato, Ludovicus habenas solvat. Ducatus procuratorem Ludovicus deponere recusat. Minatur Alfonso, patre dissuadente, armis impetiturum, ni cesserit. Ludovicus cum Carolo Rege Francorum, anno nondum nato secundum & vigesimum, rerum novarum studioso agit, ut provinciam sumat debellandi Alfonso; se ad rem laturum suppetias promittit. Auscultat mandata Carolus, accenditur, orditur sibi ex hac controversia perniciem Italia. nostris Regibus assequendi quæ petunt, optata præbetur occasio. Ut namque se Carolus ad transportandum in Italiani exercitum, explicet, ne si rem capesset, unde cogatur vertere faciem, à tergo exoriatur, Pacem queritare incipit, quam assequi minime potest, nisi quod ipsi postulant, Perpinianum scilicet, ejusque Comitatum Rosilionis restituat, hæc impræsentiarum. Et vakte. Barchinonæ. xiv. Calendas Novembris, MCCCCXCII.

EPIST. CXXIII.

Protestatio de non scribendo iterum ad Carolum pro Ludovico. Anglus Rex Bononiæ obsidet Gallicam. Quid Casar, quid Veneti, de bructo & locusta.

P. M. A. M. Eneco Lopez Mendotio, Tendillæ Comiti, Granatensis Regni Procegi.

Ad nostrum Simeonem raras destinare literas volo. Quia nihil nunc accidit, quod ad viros contemplationibus deditos scribi debeat. Emergit namque nihil præter simulacres, pullulat nihil præterquam miserandi tumultus inter Christianos. Adtæ omnia qui Auratus eques militiam profiteris, quietiam regiones, in quibus tot mala exoriuntur, & earum Principes nosti. Ascenius Sfortia Vicecomes, nunc Sedis Apostolicæ Vice-Cancellarius, Tibi, quom Romæ ageres, amicus, à fratre ipsius Ludovico, pro nepote, ut præfens nosti, Ducatus Mediolani moderatore, vocari Gallos in Ferdinandum Regem; quia postulet Alfonso ejus filius, ut habenas genero suo remittat, ad quem attinent, mihi significavit. Galeatius Sanseverinus, quem Mediolani in cubiculo Ludovici, in lecto laborantis, quom redires in patriam, vidisti, ad Carolum Regem à Ludovico ad rem pertractandam, Orator missus est. Jam perfecisse dicitur cum Carolo, ut in Alfonso & Ferdinandum provinciam sumat. Adversantur Regi suo Parisiensis Senatus, qui *Parlamentum* dicitur, Procerumque & Sapientum bona pars. Juvenum autem pars major Regem stimulat. Duram esse provinciam, Senatus proponit. Ab Italicorum prudentia cavendum esse, Carolo timentur persuadere. Carolus tamen, cui ætate ac patriæ natura, sanguis ebullit, Ludovici mandata per Galeatum Sanseverinum exhaurit, auscultat, studio rerum novarum accenditur, rei magnitudine erigitur, Perpinianum Rosilionisque Comitatum, nostris Regibus se redditurum vel gratis promittit, si libere ad Neapolitanam provinciam illum ire patiantur, nec Parthenopeis suppetias ferant. Rex majoris Britanniæ trajecit in Galliam, Bononiam obsidet Gallicam. Maximilianus & ipse Rex Romanorum, arma jam sumit. Nostri Reges, ut arbitror, si steterit promissis Catolus, cum eo fœdus inibunt. Ita Italiæ turbo ingens Hispaniæ lucrum pariat. Christianus orbis laborat. Sua mole pressi Principes Itali, sibi ipsis ruinam adstruunt. Veneti,

neti, qui prudentissimi ex aliorum incommodis sua semper augent commoda, veluti è tuta specula, quid serveat, taciti inspecant. Galli veluti bruchus verno tempore arborum folia, quarant. sed & cum foliis bruchus interibit. Gallus ficum sapore, uvarumque dulcedine pellectus, gessit jam, sed pellem, uti soles, Galle miles, relinques. Folia corroderè dabitur, ficus uvasque deglutire licebit: ast sanguine tandem tuo damna quæ inferes, pensabuntur. Perimeris, Galle, ex majori parte, nec in patriam redibis. Jacobis insepultus; sed tua non restituetur strages, Italia. Nimium præ dolore sum evagatus, Comes Illustris. Ignosce jure merito stupenti, & vale. Barchinonæ, III. Nonas Novembris, MCCCCXCII.

EPIST. CXXIV.

Assensum advenit Gallorum Papa. Exhortatio ut Africanum obisset adventum. Prognosticon, si non fiet.

P. M. A. M. Pompelonensi & Bracharenfi Antistitibus.

Ridetis, ut arbitror, Hispani, qui Romanam incolitis. Ridetis Italorum Principum cæca consilia, quietiam, Alexandro Pontifice consentiente, simulatibus dissident, ita ut ex leonibus, effecti lanigerum pecus, lupos ad sui salutem vocare nitantur. Proh sensus perditus! proh miseram conditionem! Gallos in Italiam Ludovicus potius quam Alfonso conciliari; mavult immittere. Putant Veneti, qui taciti rerum eventum expectare velle prædicantur; putat Pontifex (qui rei assensitur) se lucrifacturos. Dum res ferbuerit, forsàn de miserorum visceribus cimentum aliquod Veneti abripiunt; sed caveant ne forte navem simul & naulum piratæ superveniens, si victor evaserit; abducatur. Africanus dicetis vestro meoque nomine, ut servetur diligenter, quid Græcis Philippum Macedonem in eorum dissidiis ad se vocatibus, acciderit. Quid ut propriâ exempla petamus? Cappadocibus; dehinc Thracibus; quæ Othomanum magni Turci protervum, in advandum adversæ factionis vires, è montibus Scythicis, accersiverunt, evenit: Quid demum cæteris hujusmodi perturbationibus laborantibus, fors tulerit. In quas deciderint Charybdes (si nescit, interroget) Scyllas putantes evitare, alieno ut damno doceatur, monete, fratri Ludovico persuadeat; ut sibi, nepoti, propinquis, patriæ, Italiæ denique universæ consulere velit, orate. Cogitare incipiat, quam grave, quam molestum, quam

mortiferum tunc penituisse, quando nullus penitentiae relictus est locus. Si minus vestra meaque dicta profuerint, Ludovicique perviciam, si videritis superasse prudentiam, qua pollere illum fama est, si domo, avara iracundia rationem expulerit, in tuto vos recipite. Non expectetis fortunæ faventis novercales calces. Redite in patriam. hic enim, veluti conjectari licet, cum neque ab ea quicquam petatur, neque habito Rossionis avito Comitatu illi restet, quod ab aliquo velle exigere videatur, summa pace, inter communes aliorum tumultus, fruamini. Valebitis, si mea non aspernaveritis consilia. Barchinonæ. IV. nonas Novembris, MCCCCXCII.

EPIST. CXXV.

De vulnere Regis nostri.

P. M. A. M. ad Comitem Tendillæ, & Archiepiscopum Granatensem.

Excutite sopitum ingenium, Viri celebres. Quæ legistis quondam de rerum mortalium volatu nequissimo, nunc palpare. majus hoc quippe, majus antiquis omnibus exemplum. Alexander Macedo veneno, in suæ felicitatis vertice, præreptus est, fateor: sed à suis qui apud eum familiarissime versabantur necessariis. Pompejum Fotinum obruncandum Ptolomæo persuasit, sed hospes adstruxit scelus; sed Casareum veritus victorem. Cæsar in Senatu tribus & viginti vulneribus confossus exspiravit, sed à potentibus illius quæ laudis æmalis. Ferdinandum verò plenum triumphis, homo inglorius, ignotus, egens, solo ductus furore, Regem quem nunquam viderat, impetivit. Is natus ruri à Barchinonæ milia passuum novem, nomine Cagnamates, ubi adventasse Regem sensit, clam se contulit in urbem Barchinonam. Intra divæ Mariæ sacellum, in Regiæ veteris vestibulo, ad dextram introeuntibus erecto, exiturum Regem, qui jura ibi dicebat, deambulans expectat. Efficitur obvius exanti transire Regem aliquantis per finit descendentem à primo marmoreæ scilicet gradu ad descendendum, ex alto, vibrato dicto citius ense, à tergo percutit in collum, qua caput illi annectitur. Aureus torquis perpetuum Regis gestamen, ne caput amputaretur eo ictu, tutatus est, ictumque sustinuit. lethale tamen vulnus intulit, nec benefidant Medici, evasurusne sit Rex, nec ne. Percussor tribus illico vulneribus confossus, imperio Regis, ut quo consilio id egerit, intelligi possit, servatur. Fuit hic infaustus dies Decembris

bris septimus, circiter meridiem, sub sole nubilo. Regina, tristi accepto nuncio, ad atrii ubi morabantur posticum, ad littus apertum, triremes quasdam jubet adduci, nescia unde malum emergeret, ut parvulum imponeret Principem, si quid ultra ingrueret, ipsa ad maritum convolat. Medicorum chirurgorumque cuneus accitus est. Dies syderei annotantur. Inter spem, metumque laboramus. Valele. Barchinonæ. vi. Idus Novembris, M cccc xcii.

EPIST. CXXXVI.

Quid fideles dies Regi attulerint. Quo in vita discrimine Rex.

P. M. A. M. Archiepiscopo Granatensi,
Prælato suo.

DE illato Regi vulnere, Pater optime, par alios vobis nuncios significatum fuisse existimo. Ad Comitem collegam tuum pauca ego, quæ scripsi, minime repetere est consilium. Quædam alia quæ ex casu emerunt, audite. Paganus ille pecuarius percussor Regis sateri coactus, quid illum, ut tale facinus patraret, stimulaverit, spe sola ductum, ut si Regem perimeret, forte ut Rex ipse crearetur, publice privatimque protulit. Nec extorqueri ab eo potuit vel tormentis aliud unquam. consilio cujusquam motum se fuisse, negavit semper. Id testes, id tortores, id iudices referunt. Regina quæ Principem Nobilibus Castellanis omnibus circumseperat, ut cum eo biremes ingrederentur, & abducerent, si forte Laetanorum insidia ad actum fuisset, ne illum, ad tollendam de tam sædo facinore vindictæ occasionem raperent. Ubi nullam conjurationem intercessisse intellexit, redire parvulum in atrium facit. Ipsa vero ad maritum, in veterem Regiam, quæ in urbis fere medio super tumulo parum edito erecta est, ubi languidus jacebat Rex, advolavit. Hic dies, quo literæ scribuntur, est ab illato vulnere nonus, septimus luctu Curiam replevit, expiraturum Regem, neque visurum ejus diem vesperam, rumor vagabatur. Illas tamen cæli minas evasit, hesternus, qui octavus fuit, spem attulit,

in melius namque surgere res visa est. Hodie iterum timor est, ex debilitate exortus, exanimis effectus Rex, linguam emisit turgidam. Rubor ingens igneus sparsus per genas, oculi adversi; contusus geminis, cor nebula recreatur confusum. in se versus est, ac cibum Reginæ manu porrectum, sumpsit. Hæc ad nomen. Et valete. Barchinonæ. xix. Calendas Januarii, M cccc xciii.

EPIST. CXXXVII.

Quid undecimus dies, quid ceteri sint operati in Rege. Quando se ostenderit Rex.

P. M. A. M. Comiti Tendillæ.

QUæ ad Simeonem nostrum senem, vel sanctum Josephum, collegam tuum Antistitem rescripserim, legito. A nono laboravimus vehementer; terruit nos undecimus maximopere. Duodecimus jam lætitiā tulit, quia ad salutis spem, in melius ad duodecimo res cessit, indies magis ac magis. Liber est jam tandem Rex ab omni suspitione periculi. Videndum se præbuit, sed ex atrii fenestra. Domus nondum ad hanc usque diem, quæ Decembris est tertia & vigesima, ex Medicorum consilio profectus est. Montes, valles, litora, & in terra, quacunque Divorum sita sunt facella, genus omne hominum lustrat. Serratum montem (sic vulgo dicitur) progenies omnis Regia pedibus conterit. Genibus & nonnulli nudis per hujus montis aspera pergunt, Deo sic ex voto pro Regis incolumitate polliciti. Metitor ex his, Comes Illustris, rerum quæ sub cælo sunt, volubilitatem. Et an sublimium rerum supremi Cardines obstant, quin ab exili etiam culice, post celebres Triumphos verberemur, meditator. Quis hac nostra tempestate Ferdinando felicior? Quis potentior? Intra natales tamen lares, in caput ejus, vilis bubulcus insidias struit, apparatus, perfecit. ictuque uno tantum Triumphatorem obtruncasset, ni ex divinæ providentiæ consilio, torquem sibi aureum, uti erat solitus, collo implicuisset. Tali ergo, mi Patrone, exemplo parum fidere mortalibus edoceamur. Et vale. Barchinonæ. x. Calend. Januarii, M cccc xciii.

EPISTOLARUM

LIBER SEXTUS.

Epist. CXXVIII.

Malta de Perpiniano. Caesar. Angli. Proclamatione in Italiam.

P. M. A. M. Ascanio Sfortia, Vice-Comiti, Cardinali, Vice-Cancellario.

Upis (tui per tuas literas video) intelligere, quid hic sit, quod à Carolo Gallorum Rege repetant mei Reges, quo etiam in statu res inter eos sint. Hæc habeto. Joannes Rex Arago-

num, junior frater Alfonsi Regis Neapolitani primi, cui Philippus avus tibi maternus non modo libertatem (cum eum in potestatem haberet) verum etiam pecuniarum, ingentes cumulos condonavit, quibus Regnum Neapolitanum adeptus est, ut pecunias, quibus, deficientes ab se Laletanos frenare posset assequeretur. Perpinianum ingens in Gallia Narbonensi ad Pyrenæorum radices situm municipium, cum eum in Comitatu, qui dicitur Rossilionis, octoginta milibus auri dragma, ducator dicit populus, pignori dedit Gallo Regi, quia in ipsa Gallia Narbonensis planitie Perpinianum jacet. Durum est tale municipium solvere de manibus, causas innotuit innumeras, diem protrahit ex die Gallus Rex, tanti momenti rem complectitur tenacissime, recusat pro viribus resistere. Britannia majoris, quam dicitis *Inglaterra*, Rex meorum Regum suasu trajecit in Galliam, Bononiam obsidet Gallicam: ut ajunt, Maximilianus Rex Romanorum Galli fines armatus jam parat impetere. Imminens periculum Gallus timens, Pacem & Perpinianum offert, modo cæteris relictis, sedus incant amicitia cum eo, ne proficisci ad Neapolitanam provinciam volenti, sint impedimento, ne serant suppetias Neapolitanis. Hæc utrumque agitantur, concursiones formicarum agmina superant. Res stringitur, deliberatio hæc inclinare videtur. Væ tibi Italia! Væ vobis hujus navis ductoribus, si optata vestra consequimini. Oh in-

solens est Alphonsus, inquis, Regni hæres Neapolitani, intolerabilis est illius superbia; jurgiaque, & contumelias in me conjicit, proclamans, se abrafurum mihi verticem, Cardineumque mihi Galerum combusturum in caput blasphemavit, inquis. Rofe sunt hæc, Princeps Illustrissime, vernique sunt flores lapidi, muliebria hæc, si quæ autoribus Gallis perpeti soleant victi pensaveris. In victos hostes nostros quamcunque velint crudelitatem exercent Galli, dicis. Putasne temperatos, quin vos sint subito impeturi, quum se vestrorum hostium victores esse senserint? Num bene calles, cum magno imperio famem augeri imperii? Cavete, cavete miseri, quodvis malum potius quam Gallorumævitiæ experiri velitis, tolerate, absorbebimini; veluti à bibula barena cadens aqua guttula, absorbebimini; vobis, dum licet, consulite. Et valebitis. Barchinonæ in nonis Januarii MCCCXXII.

Epist. CXXIX.

Exhortatio ad studia literarum & laui exercitia.

P. M. A. M. Gilberto adolescenti, Jo. Borromei Comitis filio.

Genitor tuus, qui plerumque ad me scribit, tuo me nomine iustitaliquando salvere, literas autem ad te misit nullas. Quid igitur respondeo non vocatur? Hoc tamen unum habeto, adolescentibus pulchrum esse literis, maturiores ætate excitare, ut rase ipsi tabulae, ex antiquorum picturis, quid ipsi valeant inscribere, effuerunt. Ad si rubore ducti, quamvis erubescere sit ingenti, facere recusaverint, minus culti minusque utiles viri evadent. Non hoc ratione mei dictum velim existimes: (parum namque tibi, aut cuicunque prodesse me possunt sermones,) sed ut te exerceas sedulo, ad multos ex tot victorum numero, quot nostra pascit Italia, scribendo, teque excolas exercendo. Isthæc quidem exercitatio ingenium acuit, memoriam amplificat & confirmat, copiamque ad pertractanda negocia, postmodum & vocabulorum præbet & sententiarum. Hortar te propter eum, quem generi tuo debeo amorem,

amorem, ad assiduam, dum tener es, librorum lectionem, à quibus omnia bona animi (veluti ex hortis Hesperidum aurea poma) colliguntur, si opus esse putarem, sed quom proclivem te ultro ad virtutes surgere genitor mihi tuus significaverit, non opus esse ad eam rem calcaribus video. Propterea, ut te exerceas tantum moneo. Parum enim, vult noster Cicero, eruditionem posse sine exercitatione, prodesse hæsitareque videtur, utrum malit, si de duobus alterum esset eligendum, immo & in exercitationem ire pedibus sere cognoscitur. Literas igitur tuas, Gilberte mi, crebras vidcamus. Et vale. Barcinonæ in nonis Januarii, MCCCCXCIII.

EPIST. CXXX.

Epilogus de casu Regis. Et multa præterea, quid ab Idus Columbæ, prædictæ ruinam Italia.

P. M. A. M. Jo. Borromeo, Aurato Equiti.

SI forte quicquam ad vos fama de percussio Rege meo detulerit, ne fallamini. Scitote, non malivolentia, non invidia potentis cuspis, non ut se quisquam ab injuria, Regibus peculiari nota, exsolveret facinus accidisse, injuriam namque nulli viventium unquam mei Reges præterquam Judæis aut Sarracenis intulisse reperiuntur. sunt quippe iustissimi, integerrimi, religiosissimi rectores, non Tyranni. furore ductus Tartareo, vefanus quidam, humilis opilio, id patravir. Vivit tamen Rex, evasit apud inferos manes exstructum scelus illud. Post paucos inde dies rediit ab antipodibus occiduis Christophorus quidam Colonus vir Ligur, qui à meis Regibus ad hanc provinciam tria vix impetraverat navigia, quia fabulosa, quæ dicebat, arbitrabantur: rediit, preciosarum multarum rerum, sed auri præcipue quæ suapte natura regiones illæ generant, argumenta tulit. Sed aliena omittamus, Comes egregie, omittamus. In Italiam vocantur Galli, quibus colubris agitamini miselli homines! Sentio te domumque tuam à Ludovico dissentire, sed prodesse parum. Stuper namque jam Ludovicus amore Regni pellectus, nec demersus ebullit ultra. Ex Hispania hæc fervent. Ut in Italiam Gallus traducere queat liber exercitum, foedus parat inire cum meis Regibus, quæcunque volunt, illis impartiens, pacem & cum Regibus Romanorum & Britannæ majoris, qui ambo in Gallicos fines armati irruerunt, eadem ratione quæritant. Væ tibi Italia bonarum artium genetrix, & disciplinæ milita-

ris magistra! Si vires tuas cum Gallo commiscueris, si Gallum in tua viscera admiseris, peribis misera, universam dabunt in prædā. Proclamate omnes, rumpite vocibus illa in immissores. Quodvis malum potius inter vos sustinete infelices, quam in errorem tantum præcipites cadere velitis. In Gallia qui Perpinianum & Rosilionis Comitatum dederunt Oratores, jam parantur; assentiri videntur, mei Reges, cæteri collegæ, in Galli potentiam conjurati, meorum Regum (ut arbitror) iudicium sequentur. fœdusque una cum Gallo jacturos esse arbitramur. Hæc omnia ut vos liberius à lupis rapacibus, quos miseræ oves in caulas, ut vos à catellis tueantur, immittitis, deglutiamini. Vestra res agitur. Eo minore ego dolore conficiar, quo minus angit aurium sonus quam oculorum prospectus. Vale. Cleofæ uxori tuæ, & utriusque natis meo nomine salutes impartitor. Barcinonæ pridie Idus Maii, MCCCCXCIII.

EPIST. CXXXI.

Exemplo percussio Regis de contemptu Mundi. de percussore. Perpinianum deditur, proxima pernecies Italia.

P. M. A. M. Ascanio Sfortiæ, Vice-Comiti, Cardinali, Vice-Cancellario.

PROH miseri mortales! Proh vos miserrimos qui fluctibus agitatis internis, in vosmet ipsos & vestrum sanguinem rabidi insultatis. Ab inani vulgo beati falso credimini, quia purpuratos vos longo cernunt hominum ordine vias implere. Edificite miseri, edificite, quam fragili loro gubernemini. Majori cognoscite in discrimine vestræ vitæ habenas, quam cerdonis aut piscatoris, quia vobis magis invidetur, versari. Magistri hoc exemplo, quod vobis referam, si vivitis integro sensu, efficiemini. In summo rerum culmine sedentem invictumque bellatorem Ferdinandum Regem, vilis quidam sine nomine rusticola, Idibus Decembris septimis, circiter meridiem, sub cælo nubilo, gravissimo percussit in collum, qua caput illi connectitur, vulnere ad necem ducto. cecidissetque in terram caput obrunctum, ni partem ictus torquis aureus magni ponderis collo implicitus suscepisset. Ad eum paganus hic statum perduxit Regem, ut septimo, nono, undecimo ab illato vulnere diebus faciem viderit immaturæ mortis. Plena luctu curia, horrore vefano referta, terdecim

tetdecim egit continuos dies, spe de Regis salute amissa, publica & privata vota naturæ deficientis vim exererunt. Evasis Rex tribus confossus vulneribus. Rege ita jubente, ut res detegeretur, an conjuratio intercesserit, percussor servatur. Capiatur, in vincula conjicitur, per lictores prætoresque cogitur causam fateri. Nihil propter furorem ediscunt affuisse. vidi ego hominem in vinculis atque allocutus sum. sexagenario senior visus est, cano capite, acuto productoque mento, statura gracili, alta, oculis porcinis, nigris, tenuibus, obductis, genis effolis, sermone rarissimo, Saturno plenum esse aperte cognoscitur. Se fore Regem jactat, si Regem peremisset; ut facti poeniteret, extorqueri ab eo nunquam potuit. Ignosci ejecto illi Rex imperavit; sed patria id jura minime sunt passa. Exstructa igitur ex more quadriga, per vicos & compita, frustatim (strangulatus tamen prius, ne desperaret) ductus, secatur. de hoc satis. Jam proxima est, quam tota mente petitis, vestra calamitas. Fatales vobis Galli, ut se liberius in vos accingant, quæcunque volunt, meis Regibus per Oratores condonant. Perpinianum insigne oppidum, Rosilionisque Comitatus, per Episcopum Albigensem, atque etiam gratis est receptum. Valete, si potueritis. Barchinonæ. Idus Junii, MCCCXCIII.

EPIST. CXXXII.

Laus Jo. Ruffi Episcopi. Quid sit Charites.

P. M. A. M. Protonotario Condulmario viro, Italo, Conchæ degenti.

Cui magis invidiam hodie, quam tibi, Condulmari observande, vivit nemo. lucidissimam intra vestra isthac moenia margaritam decidisse relatum est, hanc si non vides, excutis: si non olfactis, saxum es; si non sentis, stupidus. Jo. Rufum Foro-livensem pro Sancti Georgii Cardinali ejus Antistitæ Domini, Concham adventasse sciamus. Qualem præ manibus virum habeatis, ne tanto bono oblato fruendi occasionem omittas, præbeto aures. In urbe versatus ego sum decennio, quem homini præferrem, nullus eo tempore occurrebat. Sedem in homine sibi tres Orpheas Gratias, si hominem tractaveris, delegisse comperies, integræ mentis scilicet splendorem, corporis elegantiam, & animi hilaritatem. His nascentem illum dotibus natura confinxit; ast si quibus eas artibus per labores & vigilias excolue-

rit, vestigaveris, ut majori notam mercem tibi studeas comparare, quæ sibi heroës viri singula consequi curaverunt, omnia iste complexus est, omnia & assecutus. Adi hominem, Condulmari, illius explora naturam, ingenium scrutare, humanissimum reperies, Mercurio acutiorem. Si de literis quas tu proferis, periculum feceris, vatem invenies nullum cujus hunc vel unicum lateat carmen, & quod majus est, memoria non teneat. Oratores habet Historicosque non minus familiares sibi, quam sua præcepta Grammaticæ simplex Grammaticus, nata formataque in ejus officina, cuncta hæc existimabis. Quid ultra? neque magis Platonium dices Platonis hospitem, Marfilium Ficinum, neque magis Aristotelicum Mirandulanum, nostræ tempestatis Philosophiæ clara lumina. Ah! vereor jamne, si hos processero limites, adulator judicet potius quam veridicus. Dicam tamen quæ audiui, quæ oculis meismet prospexi. Cum egregius de Medicina Medicis differentem virum aliquando deprehendi, admiratione intuebar detineri Medicos, qui solam Artem illam profitebantur: Unde sibi de ipsorum fluentis vir occupatissimus alieno, ut ita dixerim, pane depastus tot tantaque potuerit edibere. Comis est iste vir ac lepidus, gravitate quadam admixta, quæ virtutes cæteras condit. Si post hæc de negotiis egeris, in negotiis dexter, agilis, expeditus, resolutus, integer. Habes igitur omnem apud te in uno homine hominem. Istum amplectere, Condulmari, istum observa, quoadusque licebit. Et vale. Barchinonæ. Idibus Junii, MCCCXCIII.

EPIST. CXXXIII.

Mira de novis terris & novis gentibus.

P. M. A. M. Comiti Tendillæ & Archiepiscopo Granatensi.

At tollite mentem, Sapientissimi duo senescentes, audite novum inventum. Meministis Colonum Ligurem institisse in castris apud Reges, de percurrando per occiduos Antipodes, novo terrarum hemisphærio, meminisse oportet. Qua de re vobiscum aliquando actum est. Nec sine vestro, ut arbitror, consilio rem hic aggressus est. Is rediit incolumis, mira se reperisse prædicat: aurum, aurifodinarum in eis regionibus argumentum ostentat. Gofampium aromataque, tum oblonga, tum teretia, Caucaseo pipere acutiora, detulit. Quæ, simul & coccineas arbores fuscæ natura tellus parit, occiden-

dentem secutus, à Gadibus millia passuum, uti prædicat, quinque millia, in plures incidit insulas. Inter eas unam captavit, quam majoris esse ambitus, quam Hispania universa, asseverat. Homines reperit natura contentos, nudos, cibis depastos natis, & pane radicali, ex spitalibus quibusdam fructibus internodiis plenis, quæ ipsi terra suis contegunt temporibus, ex quorum internodiis singulis, singuli turgescunt globi, in pyri aut cucurbitulæ similitudinem. Hos maturos, uti nos rapas, & rasanos eruunt, ad solem siccant, scindunt, terunt in farinam, pinfunt, coquant, comedunt. vocant hos globos *Agui*. Cætera ex arboribus, ut plurimum edulia, à nostratibus diversa. Quadrupes nullum insula gignit, præter immensas lacertas, minime tamen noxias, & cuniculi quoddam parvuli genus, quod nostros mures æmulatur. Reges habet gens hæc, & alios alius majores, sudibus arundinibusque adustis præacutis, & arcubus intra se certant. Viget inter eos, quamvis nudi sit, imperii cupido, uxores ducunt. Quid colant præter oumen cæli, noudum didicit. Tria Colono dederatis navigia, in ejus insulæ littore, illisum super rupe aquis cooperta, plana, grandius amissit. cum duobus reliquis minoribus regressus est. octo & triginta viros, qui interea dum ipse revertatur ad eos, locorum naturam scrutentur, in insula reliquit, commendavitque Regulo ejus provincie, quam trivit, nomine *Guadcanavillo*, nudo & illi. major paratur Clasis, redibit. Quæ succedent, per me, si vixero, scietis. Valet. Barchinonæ. Idib. Septembr. MCCCCXCIII.

EPIST. CXXXIV.

Multa de itinere ad Indos. de Caroli Regis cogitata post præbitum Perpiniæ.

P. M. A. M. Ascanio Sfortiæ Vice-Comiti, Cardinali, Vice-Cancellario.

Tanta est obsequendi tibi, Princeps Illustrissime, mea cupido, ut etiam summis rerum fluctibus implicito, gratum facturum putem, si quæ accidunt apud nos, tibi significavero. Mira res ex eo terrarum orbe, quem sol horarum quatuor & viginti spatio circueit, ad nostra usque tempora, quod minime te latet, trita cognitaque dimidia tantum pars, ab Aurea utpote Chersoneso, ad Gades nostras Hispanas, reliqua vero à Cosmographis pro incognita relicta est. Et si quæ mentio facta, ea tenuis & incerta. nunc autem, o beatum facinus! meorum Regum

auspiciis, quod latuit hæcenus à rerum primordio, intelligi ceptum est. Res sic se habet, adverte Princeps Illustrissime: secutus occidentem solem à Gadibus, Christophorus quidam Colonus, vir Ligur, præbitis illi à meis Regibus, tribus oavigis, perrexit ad Antipodes, millaria supra quinque millia. Tres & triginta continuos dies, cælo tantum contentus & aqua, adnavigant. Terram post hæc, è cavea grandioris navis, qua Colonus ipse vehebatur, speculatorum proclamant. Insulas percurrit ab æquore sex. In ipsarum una, quam Hispania majorem esse cunctis, qui sunt illum secuti, rei novitate pellecti prædicant, in terram descendit. ibi dies aliquot immoratus, aurum, gossampium, aromata oblonga, in cinamomi formam, & in piperis teretia, arbores coccineas, succinum, colorem glaucum, multarumque rerum apud nos preciosarum, copiam, terram illam suapte natura gignere comperit, ex quacunque re, in argumentum tulit tantillum. Reges habet insula plures, sed nudos, & cum eis omnes utriusque sexus, quamvis natura contenta, utpote nuda, solisque arborum cibis, & radicali quodam pane gens illa vescitur: Imperii tamco est ambitiosa, seseque invicem arcubus, & præacutis adustis sudibus, mutuis bellis ea cupiditate coöficiunt, cogiturque victus Regulus, Victori parere, ac si *Meum ac Tuum*, veluti inter nos, inter eos versaretur, lautique apparatus ac pecuniarum cumuli desiderarentur. qua namque re indigere nudos homines putabis. Cætera quæ succedent, si optare ista Galli permittent significabo. Fertur Carolus Regem datojam Perpiniæ per Episcopum Albigensem de illustri Ambasiæ familiaris genere, accingere se ut ad vos eat. Dii bene vertant. Vale atque utinam bene. Barchinonæ Idib. Septembr. MCCCCXCIII.

EPIST. CXXXV.

De inventis à Castellani & Portugalensibus in Occiduo. Paella Caroli cum Regibus nostris. Fit Pax dato Perpiniæ.

P. M. A. M. Archiepiscopo Bracharenli.

Consuevi hæcenus de una tantum re scribere, tria tibi nunc est animus significare. Colonus quidam, occiduos adnavigavit, ad littus usque Indicum (ut ipse credit) annipodes. Insulas reperit plures, has esse, de quibus sit apud Cosmographos mentio extra Oceanum Orientalem, adjacentes Indiæ arbitrantur. Nec inficior ego penitus, quamvis sphaeræ magnitudo aliter sentire videatur. neque enim defunt qui parvo tractu à finibus

bus Hispanis distare litus Indicum, putent, utcumque sit, magna se reperisse prædicant. De his quæ dicit, signa tulit, majora se inventurum pollicetur. Nobis satis, quod latens dimidia orbis pars, in luce veniat, & Portugaleses indies magis ad magis æquinoctiali se circulo subijciunt. Ita ignota hæcenus litora, pervia cuncta, efficiuntur propediem alter namque alterius æmulatione, sese laboribus æ periculis exponit ingentibus. ad cætera veniamus. Carolus Francorum Rex, quom primum vulneratum fuisse Regem meum intellexit, oblatum misit Perpinianum Rosillonisque Comitatum, quem Rex petebat, aviti quondam Juris Aragonici, distulit tamen in Septembrem mensem. Quo tempore Oratores destinavit plures, primatum inter eos tenet Episcopus Albienus de illustri familia de Ambasia, qui sui Regis nomine Perpinianum reddant, dummodo libere provinciam in Alfonso Neapolitanum Regem sumere liceat. Hinc atque hinc multa agitantur, Pacis tamen fœdera instaurantur, ut amici sint utrique alterutri amicis, inimici inimicis. De Neapolitano vero Rege; ut Carolo Regnum petere Neapolitanum armis liceat. si Jura ipsius potiora esse considerit. Perpinianum his compositis receperunt. Meis Regibus id adnitentibus, Cæsar & Rex Anglus, cæteri collegæ ab armis in Gallum discedunt. Restat tertium. Carolus militibus jam instructis, ad Italiam vocatus à miseris obsecratis armentis, ut lupus à catellorum Istratibus inermibus, ipsa tueatur, iter cepit. Vos mihi credite, Caucasæ rupes in Italiam casuras, & Acroceraunia fulgura imminencia fugite, nec vobis ignoscetur Hispanis, quum vagari solutis habenis Galli incipient. Roma illisiter est, Romam deferite; si minus auscultaveritis, penitebit, quando poenituisse nil proderit. Vale. Barchinonæ. Calend. Octobris. MCCCCXCIII.

EPIST. CXXXVI.

Laudativa, in qua Moralia multa.

P. M. A. M. Jo. Ruffo Forjulensi.

Quom primum te, Vir insignis, in Hispania esse sensi, influit animus præ gaudio. Spero fore, ut aliquando ad Curiam te conferas, à qua discedere minime licet mihi. assiduo quippe magnorum Procerum commercio, qui me audituri, quamvis cornicantem, contubernium à mane ad vesperam implent meum, sum implicitus. Nec prætermittere captum opus quirem, quin ingens illis ex interceptione incommodum eveniret. Qui namque hæcenus à literis erant

aversi, ab eisque abhorrebant, illarum jam nunc gustu plectisti, neminem posse, qui literas ignoret; rite hominem appellari, prædicare ipsimet incipiunt. Ignosce igitur quæso, nisi protinus me accinxi ut ad te (ubi ubi te applicuisse Concham sensi) proficiscerer. Scio te uatrum ad præstandam hominibus utilitatem, non ad eam cuiquam auferendam, sed dic, quæ sicut cæli erga te benignitas tanta, ut hac tempestate, qua Italicæ caelestes omnes potentia ruinam minitari videntur, ex illis te fluctibus exemeris; in Hispaniamque tranquillo portu sedentem, contuleris. Nunc aperte video apud superos esse, de sapientibus tutandis (ne labantur) curam ingentem; ex cælesti consilio factum arbitror, ut patronus ille tuus, crista insignitus rubra, te unum ad hujus Antistitæ, quæ illi pareat, gubernaculum, ipsiusque negotia cum meis Regibus pertractanda hodie delegerit. Sed miser ille, quid sine te, qui Gratiarum solus apud eum hospes eras jucundissimus faciet? Quis ea corporis præstantia, quam tu præ te fers, nulli æqua illius atris replebit, introeuntesque primarios viros, ut moris est, in procerum palatium, prior occurrens suscipiet? quem tibi similem retinuit? Cum sit in te is mentis splendor, innata ista cordis hilaritas; miseret me hominis profecto, qui se tanta felicitate abdicavit, nisi illum, quanti boni possessor esset, ignorasse putarem. Ignoravit quippe galinæ filius albæ, quanti precii lapillum manibus teneret. Pati propterea potuit, à seipso ad res externas suas tanti pretii faciendum dimittere virum. Ipse viderit. Tu vale, sapientia mirum exemplar. Beabis me, si ad me scripseris. Barchinonæ. nonis Octobris, MCCCCXCIII.

EPIST. CXXXVII.

Bandillum Granatæ Rex ex Hispania dimittitur.

P. M. A. M. Ascanio.

As Lias Bandillum Granatæ quondam Regem juvenem, regno spoliatum, per me intellexisti. Nunc is Andaraxium oppidum, reliquis etiam terras, à meis Regibus, in montibus, quos *Nivales* appellat vicinia, illi concessas, precio solvit. live invitatus, live libens id fecerit, rerum alienarum curiosiores perquirant. mihi sat est, Hispaniam deserit, in Africam se transferre, exilibus Regibus futurus incola, qui magnus quondam Hispanisque omnibus formidolosus. Ita sublata jam est omnis de defectione Nexlegum, suspicio. Raro namque populus

pulus tumultui aut defectioni studet, ubi duces desint, à quibus sperent gubernari. Valet. Barchinonæ. pridie Idus Novembr. M cccc xciii.

EPIST. CXXXVIII.

De morte Regis Portugalie. Columbum cum ingenti classe remittitur.

P. M. A. M. Ascanio Cardinali,
Vice-Comiti, Vice-Cancellario.

Venit ad nos Garfias Cagnas, Alfonso Cagnas familiaris tui cubicularis germanus, cum tuis ad me literis, ut regium habeat Chirographum petit, quo possessores templorum Marchienne ac Tevardale extra urbem Hispalensem in ejus diocesi & Sancti Romani intra ipsius urbis moenia sitæ parochiales, & unius de sex Præstimonialibus Antecheræ de veteribus possessionibus ejiciantur, quorum titulos Pontifex Alexander ad te transmisit, quom eos ipse Cardinalis haberet, quia sic per Prætorium, quod *Rota* dicitur Pontificum, datis Exsequutorialibus decretum est. Multi veniunt de re hac conquestus, graves agitantur querelæ, suspiria gemitusque accerrimi. Tevardales rector sese torquet, qui annum octavum & vigesimum sese redditus illos nullo perturbante possedisse ait. Quid hoc nunc mali emergat, se non intelligere proclamat. Jure ipso se liberatum ab onere regressus, quo ab Alexandro premebatur Cardinali, quom primum Pontifex effectus est, minimeque fieri solitum, ut per accessum ad Pontificatum idem restet super beneficiis pondus, vocibus Curiam obtundit; Supremam esse dicens feritatem, si de loco, ubi tot annos sacra ministravit, dejiciatur, se non audito præsertim. Et si Legibus forte contra se decernentibus, de regressu, justam solverit, ut ajunt, pensionem, tolli minime debere probat. Hic acrius torquetur quam cæteri, qui opimiori fruebatur sacculo. Post namque stratos Granatenses, qui regiunculam illam incurfionibus jacere incultam cgebant, adeo coaluit, ut redditus ipsius dragmas attingeret, *Ducem* vulgus dicit, septingentas. Hoc si homini tollatur, in desperationem incidat oportet. Supplicabo tamen tuo nomine, tu autem qui petis & illi qui concessuri sunt, si concesserit, literas, humanumne sit an immane, æquum an araneæ tela, videritis. Eadem est aliorum querela, licet non precio par. Bracharensi Archiepiscopo significo.

tur Joannem Portugaliz Regem, qui illum & patrum ejus Cardinalem erexit, interijisse, magni quippe animi Rex erat. Colonius ille novi Orbis repertor, Archithalassus (quem Hispani *Admirandum* vocant) maris Indici ab occidente à meis Regibus effectus, cum decem & octo navium classe milleque armatis, & opificibus omnifariam, ad novam urbem condendam remissus est, animaliaque ac sementes omnis generis secum affert. Valet. si per Gallos ad vos euntes liquerit. in Calendas Novembris. ex Curia. M cccc xciii.

EPIST. CXXXIX.

Quartana Italiam rapta. Ferdinandum Neapolitanum Rex moritur. Gallus jam transit. describitur futura calamitas, de Casate, de Angli. de Veneris, de Turco. et Fonseca ad Carolum. quid nostri Reges.

P. M. A. M. Comiti suo Tendillæ.

Miserat Italiz trepidantis proxima fœbri te, Comes Illustris, miserat, quandoquidem patriam illam tibi super omnes, quas sol ambit provincias, nec Hispania posthabita, placuisse semper prædicti. Andromedem, qua illam dentibus frementem contegamus, præsto paremus, atque eo apertius, quia Ferdinandum Parthenopeum Regem prudentissimum, ubiubi Ludovicum Sforiam cum Gallo Rege convenisse ad sui exitium sensit, vitæ triduo confectum periisse fama est. Heu! quam suribunda Italiz quartana fimbrias rodit. Alpes naturæ aggeres Gallis oppositas, Galli transiliunt. major exercitus pars transportata. Strata est machinamenti multiplicibus via, sequitur præmissum Carolus ipse exercitum insultans. Lambunt jam sibi labia spe prædæ perulantes Galli. salivam deglutiunt. victoriam in manu, ut vulgo dicitur, se habere putant. nec aliter ego, quia ab ipsismet Italici & his fortioribus immittuntur. facile namque arietibus lupos in caulam vocantibus, lupis in caulam patet aditus. Sed nec arietibus cornu impetere jugularis ovibus, nec terram pedibus spargere, nec balatus misericordiam implorans proderit quicquam, quin ipsorum sanguis exfugatur à lupis. Quis obflare jam quibit sublati obijcibus? sublati? immo & in vicinis armatis. Fuerunt namque Mediolanenses hætenus, veluti tuta propugnacula, ne in Italiam Galli, ne Germani Alpibus finitimi transirent, transitumque tentantes Helvetios, mea etiam memoria, sæpe non modo sustinuerunt.

sustinuerant, sed profligaverunt. Non penitus tamen Mediolanenses accuso imprudentiæ. Sentio namque majori ex parte concives meos extorqueri, cernereque à longe futuram præteritorum exemplo calamitatem; sed illorum sessor est Ludovicus, etsi non legitimus: manibus tenet habenas, calcari- bus illa scit eorum; inde rem perfectam putato. Alfonso prior dissipabitur, qui morte tuo patre Regni sumpsit habenas, sed in nostris postmodum faba cudetur. Veneti quia sic cum Ludovico conventum, rem inspe- ctant, dissimulant. quid adstruant, nescitur. In armis & ipsi sunt mari-terraq. Maximi- liano Regi Romanorum cuncta displicent. nec

Britanno placent: patiuntur tamen animo quamvis iniquo. Turcus nostris gaudet factio- nibus, arma & ipse suscitatur. Hæc à tabellariis, qui volitant redeuntque creberrimi, perferun- tur. Nostros Reges isti cum Gallo fœderis, uti conjectare possum, percutit. Oratorem mit- tunt Antonium Fontecam tibi amicum, armo- rum & ipsum, quom bella in Granatenfes ge- rerentur, ductorem, qui Carolo ferat; memi- nerit ejus capituli, ut Alfonso sum impetere illi tunc liceat, quando potiora esse Caroli quam, Alfonsi jura decretum fuerit. Rem reminiscat- tur, adhuc in deliberatione versari. hic est eor- um quæ geruntur epilogus. Ex Curia. iv. Calend. Decembris, M CCC XCII.

PETRI MARTYRIS A. M. EPISTOLARUM LIBER SEPTIMUS.

EPIST. CXL.

*De Indiciis. Admiraldum vocatur Columbus.*P. M. A. M. Archiepiscopo Gra-
natenfi.

QUæ de bellico tumultu acci-
dunt, ad Illustræm nostrum
Comitem scribo. perturba-
ri namque hujusmodi
cruentis narrationibus san-
ctum animum tuum per su-
pernos orbes continue in-
cedentem, nequaquam licere arbitror. Co-
lonnm ex ea provincia honorifica redeuntem,
Admiraldum Oceani maris Rex & Regina
Barchinonæ erexerunt, sedereque illum co-
ram ipsis, quod est (ut nosti) supremum apud
Reges nostros benivolentiæ & honoris ob res
præclare gestas tributū argumentum, fecerunt.
Dehinc classẽm illi decem & octo navium mun-
itam, qua regressus est, sunt impartiti. Ma-
gna pollicetur se detesturum, ad occiduos
antarcticosque Antipodes. Nil aliud est, quod
nunc referri possit. propediem Complutum,
quod *Alcala de Henares* dicitur, proficiscemur.
Inde recentiores habebitis literas meas, qui
propiores eritis nobis. Ex Valledo. pridie
Calend. Februarii, M CCC XCIV.

EPIST. CXL.

*De Gallorum furta strage, per comparationes. quid
Pontifex. quid Ludovicus. quid Veneti. quid
nostri Reges.*

P. M. A. M. Theodoro Papiensi, Re-
gis Galli Medico & Consiliario.

IN Hispania provintias Oretaniam utpote
atque Carpetaniam, esse duas, in Regno,
quod *Toletanum* dicitur, velim scias. Has in-
vadunt aliquando volitantium locustarum
agmina, veluti callidi tonfores, segetes abra-
sas ita abmetunt, ut nil præter gemitus, agro-
rum dominis ex calamitate relinquunt.
Unum tamen dominis assurgit solatium,
quamvis tenue atque inane, quod locustarum
major pars ibidem corpuscula deponant, ubi
segetes corroserunt. nec in alterum, ab illa-
to damno, superflites vivant annum. Intel-
lige parabolam, tu qui locustas in vicinorum
segetes comitaris: Italiam, mortuo præ dolore
animi, uti nobis relatum est, Ferdinando
Rege Neapolitano, Galli à Ludovico Sfortia
vocati, in Alfonso, Ferdinandi successorem,
pervagantur, deperiturum Alfonso simul
& in prædam iturum Regnum Neapolita-
num, tali fautori putandum est, quom præ-
sertim Veneti rerum eventum taciti exspe-
scent, ex composito & isto fœdere cum Lu-
dovico; Pontifex vero assentiatur. neque enim

EPIST. CXLIII.

Ægrotat Card. Hispaniarum Pe. Gonsales. Quo exercitum Rex Gallus eat. Visit Rex Ducem nepotem infirmum. procedit Carolus. Ludovicum eum comitatur. Movitur Dux nepos. Ludovicum regreditur.

P. M. A. M. Eneco Lopez Mendotio,
Tendillæ Comiti.

P Atruus ille tuus, Comes Illustris, in regendis tot Regnorum habenis, tertius à Regibus, ægrotat Guadalfagariæ; nos autem agimus Compluti, ab eo millia passuum sexdecim. quantum id molestiæ in animis Regis & Reginæ attulerit, non facile scribetur. Ad eum visendum utrumque propediem iturum arbitramur. Magnam sui partem se putant amissuros, si tantum virum, cujus sæpe consilio regebantur, amiserint. Ex Italia fertur Carolum Gallorum Regem cum quatuor & viginti millibus armatorum Florentiam usque in Hetruriam penetrasse. scribitur Exercitum visum fuisse nostra tempestate nullum unquam nitidiorem. Et qui futuri sunt calamitatis participes, Carolum aciesque illius ac peditum turmas miris laudibus extollunt; sed Itolorum impensa instructas. ducenta namque dragmarum auri millia, quas ducatos appellant, à Ludovico Sfortia ductore præbita, pro certo habetur. Impartiti sunt & cæteri Potentatus omnes, Venetis exceptis, suam quisque portionem. His itaque bellorum nervis, his miserorummet adminiculis fretus, ubi Alpes transiit, in Hasta oppido insigne ad radices Alpium sito sedit pedem. datum quondam à Joanne Galeatio primo Duce Mediolani in dotem id oppidum Valentiniæ filia: novi Ducis Aurelianiensis avia: fuit. Ludovicum Sfortiam, ubiubi Hastam advenit, accessit ad se Carolus jubet. Ludovicus, etsi jam penitentia tactus, ut suspicionem tolleret, ad Carolum concessit. Procerum, qui apud Carolum erant, major pars, ut Ludovicus caperetur, consulebant. Vetuit Carolus, non decere magnauimum Regem dolo aut insidiis, sidentem præcipue, quenquam circumvenire. Hospitii jus reliquit illæsum. Papiam igitur, quæ Ticinium est, una proficiscuntur. Comitum & secum habuit Ludovici uxorem, Herculis Ferrariæ Ducis filiam, suis decenter nymphis comitatum, è quibus unam forma egregiam adamare, in ejusque pulchritudine fractos oculos jacere, Carolus cepit. ubi Papiam Carolus petiit, lecto ægrotantem Joannem Galeatium Ludovici nepotem, cujus causa hæc

bella surgebant, visit. in quartum inde diem longis itineribus Ludovico comite suum iter arripuit. Placentiæ paulum commorantibus, mortuum esse Joannem Galeatium, quem reliquerat ægrotantem affertur. Ludovicus à Carolo veniam petiit, ne quis Mediolani tumultus exoriatur: Mediolanum se iturum, inquit, compositis rebus se propediem rediturum pollicetur. detinendum Proceres secundo Ludovicum Carolo persuadere nitentur. Obstetit iterum ejus satum. Mediolanum igitur regressus est, quid nepote mortuo molitur, non bene intelligimus. Carolus ergo misso Januam Ludovico Aurelianensi Duce Coronæ Gallicæ, si Carolo proles mascula defuerit, hærede, ad parandam classem, ut terra marique Neapolim impetaret, iter inceptum prosecutus est, habitis in deditionem per Petrum Medicem magni Laurentii filium Petra Sancta, Sergiana, Sergianella, Pisifque Florentiam petiit. Ibi à tabulario, per quem hæc ab amicorum literis habuimus, relictus est. Vale. Compluti. vi. Calend. Novembr. MCCCCXCIV.

EPIST. CXLIV.

Quid cum Carolo Fonseca, quid Carolus. mittimus Neapolin auxilia. de matrimonio. de Orbe novo. Fonseca. Io. Hummel.

P. M. A. M. Bracharensi & Pömpelonenfi Antistitibus.

Q Uæ in Italia gerantur, vos aptius (quia factis propiores) assequimini. A nobis hæc habetote. Antonius Fonseca vir Equestris Ordinis, & armis clarus ad Carolum destinatus est Orator, qui eum moneat, ne priusquam de Jure inter ipsum & Alfonso Regem Neapolitanum decernatur, ulterius procedat. Fert in mandatis Antonius Fonseca, ut Carolo capitulum id sonans ostendat, antequam ipsius oculos (si detreaverit) patiti veteris chirographum laceret, atque indicat inimicitias. Instruit & in statione Malacensi classis, qua militum quidam numerus, Gonsalo Fernando Aquilario Cordubensi Duce, Neapolim transportetur. Parte alia, quod forte nondum attigit vestras aures, nostri Reges per Joannem Emmanuelem, Januenses, per Alfonso à Silva Ludovicum Sfortiam in Carolum in provinciam deserat, concitare nituntur. Periculum imminens utrique opponunt. si Carolus Neapolitanum Regnum possederit, reliquum se usurpaturum facile, ostendunt. Venetis quoque, ut suis & ipsi rebus consulant, suadere

dere faciunt. Quid à victoribus Gallis possint expectare animadvertant, itidem & Alexandro Pontifici summo Hispano viro, dici imperant. dum ista Mars ventilat, ex Germania per tabellarios allatum est, prope conclusum esse, ut Margaritam unicam Maximiliani filiam, Joanni nostro Principi, tot Regnorum hæredi, Maximilianus ipse despondeat, dentque illi mei Reges in nurum Joannam, ex quatuor quas habent filias, secundam. De nuper autem ab occidente hemisphærii Antipodum rebus repertis hæc audite. Idem Colonius præfectus maritimus cum decem & octo navium classe, ut in ea insula, Hispaniola ab ipso vocitata, ubi pedem fixerat, civitatem condere studeret, missus est, cæteraque ut ulteriora litora percurreret, classis partem majorem remisit. Mira referuntur. hæc ut conscribam, nuncii celeritas non patitur. nec jam sapida fore arboris, quia non recentia. Methymnæ namque agebamus, cum ea classis advecta est; quid novi aliud referam, non occurrit. Alcanio meo nomine si divertere à Gallis, qui ejus ad Italiz perniciem implicant animum, aliquando licuerit, ista dicetis, quandoquidem estis illi familiares. Et valet. Compluti pridie Calend. Novembr. M CCC XCIV.

EPIST. CXLV.

De Salustio. De Catone & Casario institutis ac moribus & eruditione.

P. M. A. M. Comiti Caprensi.

A Teneris tibi gratum semper fuisse Salustium, Comes ornatissime, & tu secundo prædicas, atque id ego ex tuarum imitatione ac stylo literarum colligo, sed duplicatas tibi tunc fuisse genii vires, inquis, quando propositum istud tuum laudasse me per epistolam ad te missam sensisti, qua ut Salustium tu, velut Cicero Terentium die nocturne in sinu haberes, & domi familiarem, & viz comitem consului, sed unde id eveniat, quod de Catone ac Casare clarissimis viris, tam diversa sentientibus, autor ille referat, summam sibi gloriam assecutum utrumque fuisse cupere te ostendis. Si attente utriusque Orationes perlegisti, quæ utriusque fuerit natura, doctrinaque cognosces. Ut honeste tamen isti tuz sitis faciam cupiditati, pauca ego, unde sibi quisque sub diversa natura diversas inducit opiniones, superaddam. Catonem veluti prædicant, qui cum intus norunt & in cute clari Senatores, natura formavit honestum, gravem, temperantem, magnanimum, justum, excelsum denique ad omnia

virtutum genera. His fuit Epithetis non semel in frequenti Senatu, omnium consensu decoratus. Casari paulo minus his additis tamen Clementia & liberalitate, alienis à Catone, tribuuntur: à magistris vero, Stoicos sectus, Zenonis sectatores Cato haurit, sapientem gratia moveri non debere, peccata esse paria, universa sentire, delinquenti nullo pacto ignoscere oportere, mutare sententiam, esseque misericordem non decere, non exorabilem denique, non placabilem vivere debere. longe aliter Casar, à Peripateticis atque Academicis didicit apud Sapientem, gratiam aliquando valere, peccatorum varia genera varias exposcere poenas, viri etiam boni esse misereri, ignoscere, exorari, placari, sententiam pro tempore mutare, atque irasci interdum fas esse. Præceptorum igitur ista varietas, diversa utrique præbuit instituta, nec abfuit ab utroque (ut vides) summæ laudis insigne, quia uterque diversis quamvis itineribus, ad bonum tendere videbatur. Vale. Compluti. IV. nonas Decembris, M CCC XCIV.

EPIST. CXLVI.

De secunda navigatione ad Indos, de Canibilibus. Recusat secundas nuptias vidua regia siliæ. Quid extollatur, quid prematur. Emmanuel Rex Portugaliæ. Lam Hispania.

P. M. A. M. Pomponio Læto, Viro insigni, amico.

M Irari te dicis, Pomponi, quod in tanta Italiz perturbatione, neminem videas, quem Italiz pro Italia, tanquam patria cadente misereat. Quo tempore bonis ac fortibus viris quondam imperii dignitatem, & veram Reip. gloriam Roma deferebat, haudquaquam satis multi cives boni ac fortes reperiebantur, qui vero dissidiis studerent, ad Reip. perniciem tenderent, illamque vexarent, violarent, perturbarent evertereque conarentur, innumeri. Quid miraberis igitur hac nostra Sirio came infecta tempestate quæ nullus non Tyrannus Italas regat habenas? si rabidis videas affectibus, spumas ad interitum mandere rabidos homines, alios in damas excitando molossos, alios dissimulando formidine perculos, vertere terga, alios sibi, non Reip. Italz consulendo; nulla vis animi jam, nulla majorum ad libertatem tuendam, Italiamque ab exteris conservandam cura, nulla fortitudo, cæci omnes, nemine excepto, suum dedecus, suam ruinam non vident: aut si conspiciunt, suum tamen patiuntur incommodum æquo animo, dum vicinorum prius animas perturbent, prosterneant, suffocent. Inter has

Italiz

Italiæ procellas magis indies ac magis, alas protendit Hispania, imperium auget, gloriam nomenque suum ad Antipodes porrigit. à Bracharenſi & Pomplonenſi præſulibus quærito, quæ ad illos denuper altero ab occidente hemiſphærio reperto, ſcripſerim, tuque illis hæc ſuperaddita reſerto, quomeos habeas (quia ſunt amatores bonarum artium) in amicorum numero. Ex navibus decem & octo, quas à meis Regibus ipſi Colono, *Almirante* (ut ajunt Hiſpani) præfecto maritimo datas, ad ſecundam navigationem ad eos memini me ſcripſiſſe, duodecim redire. ſuapte natura reſerunt, qui ab eo hæcenus orbe latenti redeunt, tellurem illam coccineas, ingentes ſylvas, goſampium, atque alia multa apud nos præcioſa, enutrire; ſed præter cætera non parvam auri copiam. Proh mirum, Pomponi! in terræ ſuperficie globos reperiunt aureos, rudes, nativos, tanti ponderis, ut pudeat fateri. Unciarum ducentarum quinquaginta nonnullos reperere, multo majores ſe reperturos ſperant, uti noſtris inſinuant nutibus incolæ, quom noverint noſtros aurum magnificere. Nec fuiſſe Leſtrigones vel Polyphemus, humanis carnibus de paſto, dubites, adverte, & cave, ne horrore tibi inſurgant ariſtæ. Quom ex *Fortunatis* (quas volunt aliqui *Cænaris*) movetur ad Hiſpaniolam, hoc namque nomine inſulam, in qua pedem figunt, appellant, prorsus aliquantulum ſi verterint ad meridiem, in inſulas inciditur innumeras ſerorum hominum, quos vocant *Canibales* ſive *Caribes*, hi quamvis nudi, bellatores ſunt egregii. Arcubus & clava maxime valent, lintres habent uniligneos, multiplices, *Cannas* vocant, quibus ad vicinas inſulas mixtum hominum trajiciunt turmatim. Pagos incolarum adoriuntur, quos capiunt homines, comedunt recentes. Pueros caſtrant, uti nos pullos, grandiores pinguioresque effectos jugulant, comeduntque. argumento noſtris id fuit, quod applicantibus ſe navigiis, inſolita mole navium terri, domos Canibales deſeruere, ad montanaque ac denſa nemora profugere. Ingreſſi domos Canibalium noſtri, quas habent ex trabibus erectis conſtructas, ſphæricas, appenſas trabibus ſile concoctas hominum pernas, ut nos ſuillas ſolemus, & nuper ocelli juvenis caput, adhuc ſanguine adſperſum, atque in ollis elixandas, aſſerinis & piſſitacinis permixtas, ejus juvenis partes, & verubus aſſandas, igni appoſitas alias reperere. unanavi Cannibalicam Reginam comitatam filio, ſexque aliis viris deprehenſam, venatu redeuntem, apprehenderunt; ex incolis neminem

conſequi potuerunt. Triginta utriusque ſexus tamen ex his, quos veluti in ſtabulis comedendas vitulas ſervabant, ad noſtros profugere, quos ex vicinis inſulis raptaverant. ab his multa didicere, quæ aliquando habebis. Dic Præſulibus iſtis meo nomine ſalutes, Aſcanioque ipſi, ſi à lachrymando Gallorum commercio invenerint aliquando explicitum, eisdem ſi velint, impartiantur. Neſcio, an Bracharenſis, qui Portugalius eſt, ignoret, Johannem Regem Portugaliæ obiiſſe, coronatumque fuiſſe non Georgium, quem Rex voluiſſet, Regis ſpurium, ſed Emmanuel Regis fororium, & eundem alias aſſinem, Biſci Ducem, meis Regibus illi, quia recta ad eum attinebat, ſaventibus, huic mei Reges Eliſabetham primogenitam & Joannis Portugaliæ Regis unico filio, qui equi lapſu dum in caſtris Granatenſibus ſederemus, interii, viduum deſpondere vellent, atque id magis cupit Emmanuel, ſed ipſa virum ſe velle alium reſuſat cognoscere, renuit ſecundas nuptias, ad hanc uſque diem, vinci nequam poteſt. Quæ ſolebam ad Aſcanium, dum liber viveret, ad vos nunc alterne ſcribam. Vale jam, cave ne quibus inter iſtas procelloſas cautes iſtibus concutiare. Compluti in Oretania, nonis Decembris, M cccc xci.

EPIST. CXLVII.

*Moralis perſuaſiva, ut propriis quiſque virtutibus inſudet non contentum ſallis alienis.
Hiſtorica quædam.*

P. M. A. M. Joanni Portugallico Brigantiæ & Gimaranis illuſtri Ducis diſcipulo.

Cum apud me verſareris, una cum cæteris Hiſpanis Optimatibus in Curia Caſtellæ adoleſcens, nihil magis Tibi cæteriſque tuis conſiſcipulis perſuadere conabar, quam ut à vobis ipſis per virtutes, ſuſmoſ majorum imaginibus parum ſidentes, famam & gloriam quæreretis, multiſque id vobis probare argumentis auctoritatibusque pluribus & exemplis innumeris adnicebar, ſuorum operum præmium unusquiſque ſecum, quocumque ierit, aſſert. Ab atavis illuſtribus, & opulentiâ paterna, nil præter lumen vobis inhæret, quo qui ſumus inſpiciamur ab hominibus. Si mites igitur, ſi liberales, ſi prudentes fuerimus, ſi virtutibus denique cæteris præditi, quicunque nos noverint proſequentur. Ora hominum bonis erga nos meronibus implebimus, corda exhilarabimus;

verumenimvero si lascivix, si inertix, si superbix, & imperitiæ dabimus operam, si pecuniarum, non hominum thesauris inhiabimus, duo illa tanto amplius quanto majora nocebunt, animosque vicinorum in odium gravius & linguas in acriorem obreftationem convertent, volui hæc pauca abfentis tibi ad paternamque potentiam, post Joannis Regis interitum, evecto, repetere, non ut ingenio tuo aut memorix diffidam, sed ut eandem esse tui apud me rationem abfentis, quæ fuerat præfentis, agnoscas. Almirantus Aragonius Cardonæ Ducatus hæres, & Villæ Formosæ Dux Regis ex fratre nepos, condiscipuli tui, te salvare jubent. Posthac ut ad Te exercitationis gratia fcribant, operam dabo. non licuit ipsis impræfentiarum per tabellarium tuum, qui ad vos, jam accinctus ad iter venit. Hos tuo nomine salutavimus. Dionysio fratri tuo juniori dici cupimus falutes, nostro nomine. Et vale. Compluti VII. Idibus Decembris, M cccc xciv.

EPIST. CXLVIII.

De Morte contemnenda, de fastu & opibus. Pulchra quid trahant, de anima origine & fine.

P. M. A. M. Alfonso à Sylva, Cifontei Comitatus hæredi, discipulo aegrotanti.

Laborantem aliquantula febrite, nudius tertius, mi Alfonso, quom adissem, timore te vidi mortis percussum, non desii, hinc admirari, atque hinc misereri. dolebam, quod tenellas istas carnes tuas adolescentulas ardor ille febriculus urgeret, videbarque ego ipse capitis illa gravedine premi, qua torquebaris. Sed excidisse tibi de memoria, quæ nobis legentibus, à Philosophis de contemnenda Morte didiceras, aliquantulum fui tibi subiratus. Evasisti, ut censent Medici, omni discrimine, sublata penitus febrî, propterea succensere nunc tibi abfens parumper intendo. legistine crebrius quicquam à Philosophis repetitum, aut efficacioribus probatum argumentis, quam ex naturæ insigni munere datum esse hominibus, ut aliquando moriantur, unânè id ratione, unônè argumento, una auctoritate confirmatum advertisti? Oh nollem tam cito, Martyr, nollem adolescens, acerbus, ætate florida, nollem dices, durum est mundi hujus blanditias, ephæbum non invitum postergare; nimum est grave delitias, quibus nos opulenti Procerum filii fruimur, relinquere. Hæc tibi naturæ vis, quæ resolutioni manibus

pedibusque adversatur, persuadere nititur, aut si recte conjectaberis, neque opulentiam illam, quæ majora secum fert incommoda quam oblectamenta, tanti facies, quoniam summo cum labore merces ista comparatur, cum ingenti cura custoditur, vehementi cum dolore relinquitur; quove magis ea homines implicantur, eo atrocius cruciantur; quanto minus illis cibus potusque somnusque sapiunt, tanto levius iter ad inferos panditur: quotquot avarus quisque auri pondo conjicit in thesaurum, tot sibi saxa congerit ad struendos aggeres, quibus illi occludatur via, quæ ducit ad superos. Mundi vero carnisque illecebras, cœnosas esse fortidasque massas, vasti ponderis, ac dira retia, scito, quæ animam, ex cœlesti habitu formatam, pessundant aggravantque ita, ut e corpore tandem carcere exsoluta, attolli in altum, ut ad æthera revertatur, nullo modo queat. Unde fit, ut terrena feces compressa ex pura, simplici subtilique ac preciosa materia, mixta crassa, visilique effecta, ad Tartareas cavernas ire præceptis adigatur. Quapropter si te ultra senseris aliquando gravari, ad naturæ beneficium fortiter amplexandum, animum disponito. Nec adolescentem posse mori quenquam, aut puerum, putato. Statutus namque animalium cuicque nascenti, ultimi finis suus est dies. Quem quondocunque attigerit, finem moritur. scito etiam hominibus in longiori ætate graviora surgere indies incommoda, quæ sæpe faciunt, ut fuisset natos pernitet. Vale. Compluti V. Idibus Decembris, M cccc xciv.

EPIST. CXLIX.

Ludovicum mortuo nepote se Ducem facit. Non mortuum veneno nepotem, quod multis suspicantur. Carolum Romanum proficiscitur. Ferdinandus juvenis Regni hæres Romanus desertit. Quid fugiens Pontifex, quid Carolus cum eo. Alfonso Regno se abdicat ac fugit in Siciliam. Protestatio in Carolum. Carolus adducit Turcæ fratrem. Finem Italiæ & Hispaniæ minatur Carolus.

P. M. A. M. Eneco Lopez Mendotio, Tendillæ Comiti.

TE rariore à me superioribus diebus habuisse literas meas, quam hæcenus solebas, scripsisti. Proh Comes! Quis sumere potest calamum vir Italus quin collachrymetur? quin liqueat, quin stupeat præ mœrore? Ludovicus, audita nepotis morte, Mediolanum rediit. Ducatus titulum usurpavit: putant

putant alii interceptum veneno nepotem. Ego minime id arbitror, sed præreptum assidua febri, quæ ex nimio coitu urgebatur. neque enim ab uxore etiam ægrotus abstinebat. sit utcunque, Dux est creatus Ludovicus. Carolus Rex proceffit. Romam invito Pontifice armatus ingressus est. Ferdinandus Alfonsi Regis filius, Regni (si fata volent) hæres, qui Romæ cum quadam militum copia agebat, adveniente Carolo, prætere terga dedit, vis, prædæ, rapinæ, etiam Carolo vetante, sunt, quales à vagantibus Gallis solent expectari. In Hispanos quoscunque reperiunt, irati sæviunt, multos trucidant. Pontifex Alexander in Adriani molem, quæ Sancti Angeli Castellum est, inclusus latuit aliquamdiu. Fide tandem accepta à Carolo, in palatium se contulit, pedem illi Carolus est osculatus. Cardinalem Regis rogatu, Joannem Matronem Caroli scribam, pecuniarum sagacem extortorem, Alexander creavit. minuta prætermitto reliqua. Ex Ludovici & Ascanii Cardinalis ejus fratris consilio, Regno se abdicat Alfonsus Rex. Ferdinando filio Regni habendam credit. In Siciliam profugit miser, Ferdinandum (quia utriusque ex sorore nepos erat) Ludovicus & Ascanius tutari intendunt, Carolum, ne Ferdinandum jam Regem læsset, protestantur. Fœdus eorum cum Carolo, in Alfonsum hostem, non in Ferdinandum nepotem, ictum dicunt, nepotem se non deserturos inquirunt. Ita in meos Reges prius, in Ludovicum & Ascanium secundo, iratus Carolus, vindicaturum fremens minatur. Hispanos simul & Italos rabidus, *insulos* vocat, suæ insitiæ immemor. proceffit tamen Roma Regnum versus, secumque Zizimum magni Turcarum Principis fratrem, quem Innocentio VIII. Pontifici datum meministi, ducit. Hoc in statu res Italæ sunt, de cæteris quæ in Hispania & cum nostris Regibus extra Hispaniam geruntur, tui te familiares, quos hic habes assidue, certiores facient. Vale. Compluti. Idib. Decemb. M. cccc. xciv.

EPIST. CL.

*Quare in Potentia cruciatur. Quæ sint vera bona de
triūm. attende Lector huic Paradoxo. in-
vigila.*

P. M. A. M. Petro Fagiardo, Novæ
Carthaginis Domino, discipulo.

Quid causæ insit humano generi, Fagiarde charissime, ut nullum unquam in Curia (ubi natus es & continuis passibus edu-

catus) ad hanc usque vix juvenilem ætatem, quæ te versat contentum videtis, admiratus es aliquando, majora ex tui genitoris, & Gutterii Cardineis, qui duo Proceres opulentissimi, primos obtinent favores Regios, quam ex ipsorum servorum pectoribus prodidisse suspiria, sæpe te sensisse retulisti. In arcanis & Reginam, quam totus orbis partim observat, partim tremiscit & admiratur, mortuam, ut inquis, quom ad eam liber sit tibi aditus, aliquando reperisti. Quid cogitent, quid sibi velint, quid cupiant, cur non bonis, quæ possident, contenti vivant, cur non fruantur fronte serena, percunctatus es. Audi, amantissime, & à natura bene institute juvenis, ex tribus, quæ in hominibus bona esse dicuntur, fortitè utpote, corporis & ingenii, sola quæ sunt ingenii, vera esse bona reperiuntur, quæ namque Fortunæ sunt, opes scilicet, honores, dominatio, benevolentia, ea fragilia, corruptioni subjecta; opes, quia non propter se amantur; nullius namque potestatis per se sunt aurum & argentum: honor & benevolentia labuntur, quia ex alterius nascuntur arbitrio. cogere namque possumus neminem, ut nos amet, ut honoret: dominatio vero, cujus cupiditas raptat homines in præceps, malis venenis imbuta, quo altior, tanto gravior. quanto namque pluribus dominamur hominibus, tanto atrocioribus angimur sollicitudinibus, pluribus subjacemus periculis, pluribus implicamur negotiorum retibus, plures nobis hostes, ob invidiam Potentis comitem fidissimam conflamus. Robur autem, bona valetudo, & forma quæ bona sunt corporis amittuntur, deciduntque brevi tempore; non aliter subjacent injuriæ, quam ardenti soli verni flores. Dotibus igitur ingenii, dilecte fili, si de felicitate, quam in humanis consequi licet (si qua est) partem cupis ebibere, insudato; sed ita insudato, ut ingenium tibi profuisse, quod & nocere aliquando solet, si eo adverse utemur, gloriari nos possumus, qui ad dextrum Pythagorez literæ cornu totis viribus & omni conatu intendimus dirigere. Et vale. ex Curia. xiv. Calendas Januarii, M. cccc. xciv.

EPIST. CLII.

Subtilia Theologia veteris ac nova dista.

P. M. A. M. Didaco Villascusa, Decano
Granatensi, Provisori Giennensi,
Divæ Joannæ Archiducissæ
Austriæ Capellano
majori.

NEquè minis, neque blanditiis elicere à te potui vel epistolum, Villascusa. solent, qui Antistite gradibus proximos se esse putant, velut ex alto pusillos homines despiciere. solent quidem, sed inepti, sed qui humanas potentias tanti faciunt, ut eas pro Diis habeant. Tu vero qui cælestia calles penetralia, non minus quam quisquam hominum suæ domus cubicula jure merito sub pedibus ista, veluti momentanea tenebis, nec inflare te ita ut hominum quenquam parvifacias; hæc mortalium pro Diis simulacra valebunt. O intelligo, Villascusa, cur forte turgæas. Theologos, inquires, ætatis nostræ, qui jam veri luminis splendore irrorantur, non decet, tanquam cælestes viros, mortalium commercio admisceri, familiaresque se cæterarum scientiarum cultoribus reddere nequaquam convenit. Vellem à te scire, Villascusa, putares illos tantum esse Theologos, qui clamorosis pulpitariis orationibus, populares sibi aures conciliant? arbitrariisne & nos ignorare unum esse quid æternum, perfectum, super omnia sedens, quod creavit universa, fovetque creata? Invisibile, cuncta videns? cui à dextris sapientia, cui à sinistris amor insideant? Quorum harmonia cuncta suavissimo ducuntur ordine. Virtutem hanc providentem, & mentem illam vivificam, quæ ratione cuncta producit, hominem quem in Idea ab æterno formarat assumpsisse, jam pueri credunt, quis id non modo credi jubetur, sed apertis jam fere rationibus probari posse videtur, si latentem hunc intelligentiarum spiritum, qui supernis nudus, inferioribus contextus, incommutabilis sedet, appellavit Jovem antiquitas, cui in læva sceptrum, in dextra vero Aquilam imponebat. si trunca parte aliqua, quæ de illius potentie perfectione nunc agitantur, veteres Theologi reliquerunt, si unire essentialiter, si distinguere personaliter nostro more nescierunt, æterno id consilio statutum est. Servavit ad hæc tempora velle apertius intelligi, quid culpæ priscis impartiaris? cur eos ipsoformque sectatores floccifeceris? Utere malvis molli- bus, mihi crede Villascusa, ut turgidum

ventrem evacues, nec in te Regius iste favor, quod Reginæ filix proximus sis, intumescat, si Poëticos vis aculeos evitare. Et valebis.
xii. Calend. Januar. m cccc xciv.

EPIST. CLII.

De Orbe Novo multa.

P. M. A. M. Pomponio Læto, Viro
insigni doctrina, amico.

PRæ lætitia profuisse te, vixque à lachry- mis præ gaudio temperasse, quando literas adspexisti meas, quibus de Antipodum Orbe latenti hæctenus, te certior feci, mi suavisime Pomponi, insinuasti. Ex tuis ipse literis colligo, quid fenseris. Sensisti autem, tantique rem fecisti, quanti virum summa doctrina insignitum deuit. quis namque cib- bus sublimibus præstari potest ingenii isto suavior? quod condimentum gratius? à me facio conjecturam. Beari sentio spiritus meos, quando accitos alloquor prudentes aliquos ex his qui ab ea redeunt provincia. Implicent animos pecuniarum cumulis augendis miseri avari, Libidinibus obsceni; nostras nos mentes, postquam Deo pleni ali- quando fuimus, contemplando, hujus- cemodi rerum notitia demulcamus. Habe- bis ista igitur, Pomponi, modo liceat per Bracharensem Pompilonensemque meos Præ- fules, ad quos scribere ista soleo, postquam desii ad Afcanium, quem procellis undique circumseptum variis, animum curis gravibus habere pessundatum video. Ad rem veniamus. Prima navigatione Colonus maris Indi- dici præfectus (dicitur Hispanice *Almirante*) in Hispaniola octo & triginta viros in Guad- canarilli Regis, & ipsi nudo, provinciam reliquerat, qui telluris illius naturam, dum ipse rediret, explorarent. Hos reperit omnes, quum rediit, cruciados, & aggeres, quos ad habitaculum illis & tutelam condiderat, æquatis solo solis, disceptos combustosque. Guadcanarillus, qui nostris adventantibus, profugerat, tandem repertus coactusque de viris, in ejus custodia relictis, rationem red- dere, Cannaboam Regem montium, eun- demque potentissimum, ipsius Regnum ar- mis invasisse, quod nostros suscepisset, no- strosque eo invito, lachrymis etiam abortis, & de Cannaboa conquerens (nti per signa colligere fas fuerat) crucidasse inuebat. Rem dissimulare Colonus ipse Almirante satius duxit, ne insulbrum animos perturbaret, in alia tempora, hujus admitti sceleris vindictam, statuit differre. Qui rediere cum duodecim illis

illis navibus, quas supra memoravi, mira de regionis illius ubertate, de spe rependiendarum plurium, de aëris temperie, quamvis sint proximi Tropico Cancrici, nam æqua est illis fere diei toto anno nox, de aurea illorum incollarum ætate, de moribus referunt. Urbem condere Colonus, uti ad me nuper scripsit, nostras sementes jacere, animalia nutrire nostratia, incipit. Quid jam mirabimur Saturnos, Ceres & Triptolemos, nova inventa hominibus præbuisse? Quid Phœnices ut Sidona, ut Tyrum conderent? Quid Tyrios ipsos, ut alias regiones inhabitarent, ad alienas terras migrasse, novæque urbes crexisse, novos populos formasse? Miratur gens illa tubarum tympanorumque sonitus, machinarum stupet tonitrua, equorum gressu, cursu, ornatu mulstat, hæret ab omni rerum nostratium adspectu, attonita pendet ore aperto. Ex caelo missam gentem hanc putant, sed tunc pro Diis colere nostros coeperunt, quando captos ex itinere septem Canibales cum eorum Regina, qui eos comedunt, truculentos ostenderunt, vinctos etiam horrore summo cum pavore videbant. averta illos facie spectabant. Hispaniola hæc insula, folii castaneæ formam æmulatur. ajunt è septentrione arcticum elevari polum gradibus sex & viginti, à meridie vero unum & viginti, ab oriente ad occidentem produci inquirunt, & elongari sphaericæ longitudinis gradus decem novem. A Gadibus per occidentium distat gradus, ut ajunt, qui accuratè rem dimetiuntur, novem & quadraginta. Hæc pauca nunc habeto, habiturus aliquid quando plura. Et vale. scribo ista, non quando accidit, sed quando à te de mea evocantur officina. IV. Calend. Januarii, M CCCC XCIV.

EPIST. CLIII.

Paradoxa Platonica.

P. M. A. M. Garfiz à Toletto, Ducatus Albenfis hæredi, discipulo.

TE angi cruciarique animo, inquis, quod à tuis condiscipulis, & meo contubernio tamdiu absis, tum quoniam coævorum æqualiumque, quod est naturæ amicissimum, ita commercio delectabare, ut nulla re magis, tum quia suspicaris veluti rota posterior à tergo illos quibuscum pari gressu in nostro Olympo certabas, subsequi postmodum cogaris. neutrum te fallit, & suavi careres ephebus naturæ gustu, tetrico patri inhærens, longe ab ephebis. Et tui jam condiscipuli, ex quo te à nobis genitor abdu-

xit, multa ex officiis Tullii, & ejusdem orationibus non pauca, superant. Novæ Rhetorices secundum fere librum exegimus. Solutz namque orationi annuisti hunc impendere est animus, quomodo duos egerimus præteritos. Varam ariginibus enucleandis. Quare si genitorem tuum reditum ad Curiam dilaturum senseris, supplex ab eo petito, ut te remittat, prægioliosa esse multoque meliora, quæ ex Sapientum libris colliguntur, quam quæ ex opimis avorum patrimonii expectantur, proclamato. Aeterna illa, dulcia, caelestia, incorruptibilia genitori esse arguito. Ista vero mortalia, venenis malis imbuta, terrena, corruptibilia esse illi dicito. Cum sis expertus literarum, penitus hæc ignorat. quid tibi auferat, non intelligit. conqueritor apud eum, tantam decoctionem ne tibi filio-charissimo pater invideat proponito. Hæc si tu feceris, paternam forte avaritiam vinces, neque enim alia (ut arbitror) de causa te extra Curiam tenet, nisi ut Curiales impensas fugiat. interrea vero ne defuerdine, rubigine ac sito ingenium torpescat, crebras ad me tuosque condiscipulos, etiam non læcessitus, literas scribito. Si namque priores literas nostras expectaveris, jam ex debito scribes, nec erit cur tibi debeamus. Amoris namque signum est illud, hoc mercatorum; qui sua sponte aliquid impartitur, amans est. Qui vero provocatus, scenerator, quia ni accipiat, dare recusat. Et si nihil sese offerat, quod scribi dignum putes; id tamen nihil sese tibi offerre quod scribas, scribito. Hoc erit in lucro saltem, de nostra alterne valetudine certiores invicem ficiemus, quod non est parvisaciendum, vicissim nostros recipiendo, quantum in stadio quo tu versaberis, tui currant condiscipuli, ut valeant, quantum te optent intelliges. Iterum ut genitorem calcaribus adigas, repeto. ne te perdat, prostratus orato. acrimoniam aliquando admisceto, conqueritor. Genitorem saltem delectabis, quomodo te senserit animum habere primum ad virtutes. sub acrimonia (mihi crede) putabit mentis affectum latere, saccharo dulciorem. majorisque te faciet, & sibi eleganter placebit, quod talem filium genuerit. Coartanei se tibi commendant tui. Vale. Compluti. III. Calend. Januarii, M CCCC XCIV.

EPIST. CLIV.

De Caravaiis gallo.

P. M. A. M. Gartzæ Lupo Caravaiis
à Placentia Hispano Equiti.

Nuper ab Urbe allatæ sunt ad nos literæ quibus significatum est Bernardini Caravaiis fratrem tuum; Novæ Carthagini Antistitem, virum optimis virtutibus ornatum; Theologum, ad Ordinem Cardineum, atque id omnibus Cardinalibus cum Alexandro summo Pontifice assentientibus, fuisse assumptum. Id nostri Reges, ob vestre familiæ in se fida obsequia Alexandro sacroque Cardinalium Senatui per Didacum Lupum de Haro; Regium Oratorem supplicarunt. At tamen non parvo fuit adjumento, ad eum gradum attingendum, quod ea viget disciplina, eas callest literas, quibus homines superas ædes ingenio transiit, & nostræ fidei, si quid in eam perfida gens aliqua suis pseudorationibus

moliri tentaverint, veritas enucleatur. In eum Ordinem admissum collegam existimus benemeritum; idque sentiunt universi. Non dubito quin ad te quoque literas hic idem tulerit tabellarius; sed volui ego tanti honoris in domum hodie vestram conjecti nuncium mittere priorem, ut noscas me non minori refertum esse læticia, quam te ipsum, cujus tantum interest. nunc, si recto res ordine processerint, supremum aliquando Tiaræ triplicis gradum videbimus (modo vixerimus) eum ascendisse. Nullus namque in eo Senatu, fratre tuo doctior, nullus universi decoris, nullus Ecclesiasticæ Libertatis amantior. Aptus quippe sessor hujus sonipedis habenas perbelle gubernabit. Peto autem à te, ut quando ad illum scripseris, tuis me illi literis commendes, desque operam, ut in eo, quem fuit aliquando pollicitus, erga me amore persistet, tuque dum à nobis abfueris, quid per me fieri velis in Curia, jubeto, quod tibi tantoque fratri conducatur, id ego libentissime complectar. Vale. Compluti quarto nonas Februarii, MCCCCXCIV.

PETRI

PETRI MARTYRIS A. M. EPISTOLARUM LIBER OCTAVUS.

EPIST. CLV.

Discursus Caroli. Quid Galli de Neapolitanis.

*Quid & quanto quisque tempora Neapoli
imperaverit. Quid Fernandus ju-*

*venis. Quid Veneti. Quid
Ludovicus.*

P. M. A. M. Eneco Lopez Mendotio,
Comiti Tendilla.

Nisperata strages, subita-
que direptio Italiam inva-
sere. Quacunque perrexit
Carolus Rex, in præ-
dam versa omnia, quam-
vis urbium municipiorum-
que portæ, nullo obstan-
te patuerint, à vi tamen & injuriis minime
continuerunt. Esse namque mites in victos,
Italos præsertim, quos, à majorum institu-
to, capitali semper odio sunt profecuti, a-
lienum est à victoribus Gallis, ab eorumque
natura abhorret. Imperat Carolus eorum
Rex, ne cuiquam incommodum inferatur.
Sed quis victorum dexteris evinciet? Capua
illis iter fuit. Hanc Virgilius Urfinæ domus
primarius, & Nicolaus Urfinus Petiliani
Comes, ejus propinquus, præsidio serva-
bant. Hi fortunam cadentis Regni timentes,
sefe Carolo dedunt. Capuam Carolus ingre-
ditur. Duces deditores secum trahit victos.
Neapolim profectus, à civibus, ejecto Fer-
nando juvene, suscipitur. Haud minus li-
bere jam hoc tempore, qui est anni quinti &
nonagesimi mensis Januarii, Neapolim Galli
perambulant, ac si ab avitis eorum sceptris
nunquam discessisset, ac si Lugduni agerent,
nisi solitam in Neapolitanos savitiam exerce-
rent. Jubeat Carolus Rex magnanimus pro-
fecto, poena etiam capitis apposita, ut ab-
stineant, aut incassum. Audiunt milites edi-
cta, faciunt assueta. à se clitemall veterem
ejecerunt Neapolitani, uti moris est eorum,
novam sumperunt. His Roma cxxxv. annos
imperavit. Germania lxxvi. Gallia clxxviii.
Arragonia lxxix. Fernandus Rex ejectus,
in Isclam insulam secessit, quæ Neapolita-
no portui proxima est. ibi dies paucos, re-

rum eventum expectans, quom omnia ire in
præceps cognovit, ne classe Gallica obsideretur,
Messaniam in Siciliam (uti relatum est)
quo pater prius profugerat, trajecit. Reli-
quæ Regni urbes oblatiis clavibus certatim
concurrunt. nil relictum est Arragoneis Re-
gibus, præter paucas arces in Calabria. Ve-
neti simul & Ludovicus Sfortia Dux Medio-
lani, nostris Regibus id suadentibus, cum
generalem videant perniciem, ni surgentem
ignem protinus exstinxerint, in Carolum
conjurant. imponere jam Leges omnibus Car-
olus cogitabat. Classem qua se in Turcas
trajicere velle aiebat, à Venetis, eorum im-
pensa instructam, poscebat. Veneti se dare
Leges esse solitos, non accipere à quoquam
respondent. Excedat lubens ex Italia, Caro-
lum exhortantur. si detreaverit, arma ex-
spectet Veneta, cum cæteris, ad quorum
natus est incommoda. Dum hæc à nostris ad
Carolum geruntur, Ludovicus Dux Aure-
lianensis, Carolo si discesserit sine maribus,
successor, qui Genux ad comparandam
classem, qua mari etiam gereret bellum in
Neapolitanos relictus fuerat, Novariam ur-
bem, Januensi provincia relicta, cepit, per
civium prodicionem. Hi erant Ludovico
Sfortia infensissimi propter gravi tributa. Se
ejecturum Ludovicum Sfortiam, è Duca-
tus Mediolani gubernaculo, Aurelianensis,
quia ad se pertinere dicat, minatur. Ludovicus
Sfortia nil ultra dubitans, apertas in Caro-
lum, qui talia concesserit, inimicitias provul-
gat, quoscunque potest in Carolum concitat.
novum exercitum instruit. Novariam, in eaque
Aurelianensem Ducem obsidet. Veneti, Lu-
dovico suppetias ferunt, Mantux Marchio-
nem generalem eorum imperatorem cum
suis copiis ad obsidionem Novariam mit-
tunt. Carolus de discessu suo ut in Galliam,
relictis in Regno apertis præsidis, redeat, co-
gitare dicitur. Hæc per tabellarium, qui
nuper ab Urbe ad nos venit, ab amicis relata
sunt. patruus hic tuus rubro insignitus gale-
ro, lux nobilium Hispanorum, graviter
ægrotae Guadalagariæ. Nos Compluti agi-
mus, ad lapidem (uti nosti) quintum deci-
mum ejus eventum expectamus. Medici pa-
rum sperant, mæsti vivunt tantæ viri valitudine

dine Reges. Vale. Compluti. pridie nonas
Januarii, MCCCCXCV.

EPIST. CLVI.

*De gradibus Hispaniæ. De illarum terrarum &
cali natura. De modo vivendi. de Regali &
domibus. sunt nudi.*

P. M. A. M. Pomponio Læto, Vi-
ro singulari doctrina, amico
dilecto.

VIs, Pomponi mi charissime, ut latius,
ut capacioribus tibi tabellis minuta quæ-
que de Novo Orbe recitem. non detrecto
mandata tua, vir insignis, sed eo pedibus in
iussa tua. Vis locorum tractus? vis longitudinis
& latitudinis gradus? vis terrarum & gentium
naturam? De his omnibus non multis ante die-
bus ad te scripsi: sed cum (uti video) inter-
cepta fuerit epistola, aut forte, si portum
attigit, cum hæc tua à te dimitteretur, non-
dum tibi fuerat in portu porrecta, brevibus
paucis repetam. Scripsi longitudinem ejus esse
graduum polarium, decem & novem. la-
titudinem quanto distare ajunt à Gadibus
per longitudinem orientalem, gradus qua-
draginta novem, non recta tamen penitus
ad occidentem. elevatur enim Gaditanis po-
lus gradus nondum sex & triginta, insulari-
bus vero illis unum & viginti à meridie, à
septentrione vero sex & viginti. varii tamen
de gradibus varia sentiunt. stellæ polaris mo-
tum errorem istum arbitror enutrire. sunt
namque qui tollant, quique augeant ratio-
nem utramque. terræ illius natura fortu-
natur uberrime. Quantum preciosis rebus
abundet, scripsi alias. Radicali patriæ illius
pane vesci malunt nostri quam triticeo, quod
sapidum sit gustus, faciliusque stomacho con-
coquatur. utrumque sunt experti. ajunt à
nocte toto anno parum discrepare diem. nec
sphæræ ratio adversatur: nec vigere ibi calo-
res immensos, nec ulla frigora, inquit.
Id arbitror accidere propter imbres quos ajunt
cadere creberrimos, aliter enim cum sint
æquatori proximi, æstuant acriter. arbo-
res esse ajunt proceras, altissimas. herbas in
pratibus ita densas altasque enutriti, ut pedibus
aut equo nequaquam iter ad illas findere pos-
sint, armenta quoque ibi nostratia nasci corpu-
lentiora, majoraque multo evadere, propter
pinguiora pascua referuntur. Hortensia sa-
taque reliqua, ad illos allata, mira temporis
brevitate, coalescunt. cucurbitæ, melones,
cucumeres cæteraque hujuscemodi à jacto
semine intra diem sextum & trigésimum, com-

eduntur; lactucæ, raphani, boragines cæ-
teraque id genus olera intra quindécimum.
Ex vitium satatione, secundo anno se ajunt
suaves uvæ collegisse. Cannas ex quibus sac-
carum extorquetur, intra diem vigésimum
prodire cubitales prædicant. uterque sexus
universa in insula nudus agit, præter cor-
ruptas mulieres, quæ femoralibus quibusdam
gosampinis pudenda tantum contegunt. suos
habet quæque prævincia Reges. Domos ha-
bent sphericas, ex diversis trabibus construc-
tas, palmarum foliis, aut quarundam her-
barum textura contextas, à pluvia tutissimas.
trabium fixarum terræ ita coeunt cuspidem,
ut caltrentes æmulenter papilionem. ferro
carent. Ex fluvialibus quibusdam lapidibus
fabrilia formant instrumenta. lectos habent
pensiles, gosampinis quibusdam lodicibus,
ad trabes deductis funibus, lodici alligatis.
Funes ex gosampio vel herbis quibusdam spar-
to tenacioribus contorquent. Vocor ad Cu-
riam, disceditque tabellarius. Ignosce si sum
brevis, & propterea obscurus. Vale. Com-
pluti in Oretania. iv. Idus Januarias,
MCCCCXCV.

EPIST. CLVII.

*Epilogi verum gestiarum. nostri Reges Catholici à
Pontifice appellantur.*

P. M. A. M. Ferdinando à Talavera
Archiepiscopo Granatensi.

Quid hoc sit, Præsul mi sanctissime, ut
ad Comitem Tendillæ collegam tuum
in illius Regni habenis gubernandis, sæpi-
simas dederim literas, ad te autem raras,
percunctaris. accipitribus, quæ sunt adpersa
cruore cibaria, porriguntur: mitibus au-
tem columbis, triticea vel his consanguinea
grana; si abunde præbuerit annus, aut cum
hæc defuerint, amara vicæ sementes spar-
guntur. Ad Comitem propterea, quia Au-
ratus est Eques, & clarus armorum ductor,
quæcunque memoratu digna ex Italia sunt
allata, consilium est scribere, quia illi isthæc
audire conveniebat. quæ vero tuas aures at-
tingere merentur, ad te directa præsertim
ad hunc usque diem nulla evenerunt. Ast
impræsentiarum, Epilogo brevi est animus
tibi quædam sanguine (quamvis funesta)
haudquaquam madida significare. Quantum
sit humanis bonis, quæ tu parvifacis, titu-
lorum utpote ac potentæ illecebris, parum
fidendum. Fernandus primus ejus nominis in
Regno Neapolitano, qui dolore animi,
quom jam cernebat, Duce Ludovico Sfor-
tia, moventem arma Carolum Regem Gal-
lorum

lorum putans evitare, Regno abdicavit, in Siciliamque trajecit. postremo Fernandus II. hujus Alfonsi filius hæres, Regno nuper spoliatus, nullo in Carolum arma capiente ista latius ad Comitem, qui te (utarbitror) omnium, quæ novit, participem facit. tu autem hæc qui illi versa vice referas habeto: nisi per familiarem suum aliquem ista prius allecutus est. Alexander VI. Pontifex Maximus Regem & Reginam Dominos Hispaniarum, quod Maurorum sævitiam ex Bethica eruerint, Regnum Granatense suæ ditioni subjecerint, Judæos eliminaverint, Hæreticos attriverint, fidei denique nostræ terminos sua bonitate propagaverint, ex suo plumbato membraneo chirographo *Catholicos* vocat. Novo igitur titulo posthac illorum nomina ornabimus, *Catholicos* appellabimus, & jure merito. Vale. Compluti nonis Februarii, MCCCCXCV.

EPIST. CLVIII.

Mors & laus Card. Petri Gonsalvi. Cedit Helisabeth vidua voto parentum. Affinitas cum Casare. de Antipodibus pauca.

P. M. A. M. Archiepiscopo Granatensi.

Nolui ad Comitem ista, quæ nunc referam, scribere, ne subitus illum dolor conficeret. Accitum collegam tuum, priusquam adventent aliorum litteræ, quæ sunt in itinere (si illum amas) solator. circumito. communem esse sortem hanc moriendi, & necessariam disputato. *Æquo* animo ferenda, quæ suo natura trahit ordine, prædicato. Sapientis esse accommodare se necessitati, suadeto. Sed quorū tendas cave intelligat, donec aperiendi quid velis tempus esse duxeris. Perit patruus ejus Petrus ille Gonsalus Mendotiz Domus splendor, & lucida fax; perit, quem universa colebat Hispania, quem exteri etiam Principes venerabantur, quem Ordo Cardineus collegam sibi ejus gloriabatur. Hæc ad te, mi Antistes, sed amaram hanc viciam, induxisse tibi nauseam sentio: triticum aliquid suave expectes, æquum est, candida columba; aures præbeo. Helisabetha Regum primogenita, ex hærede Regni Portugaliz vidua, quam parentes cupiunt inire nuptias cum Emanuele (post Joannis Regis mortem) Portugaliz Rege, recusat. cedit tamen aliquando. instant namque justī parentes. Cum Maximiliano Romanorum Rege duplici propediem adstringemur vinculo. Filiam namque ipsius, filio

unico dabimus uxorem, ejusque unicam nostro Principi adjungendam accipiemus. nolle Gallus. rem disturbare per mille ambitus intendit. tantam namque potentiam, grandi sibi fore periculo à longe videt, sed frustra laborat. est fere in tuto res. Ex Antipodibus indies, magis ac magis grandia reseruntur. Præmitto de opibus, quæ tibi sunt parvæ curæ. ad Christianam religionem hominum ventura multa milia speramus. & cum hoc suavi postico margine cænz valeto. Compluti. propediem hinc discedemus, ut Burgos proficiscamur. XVIII. Calendas Februarii, MCCCCXCV.

EPIST. CLIX.

De morte Comitū Joannis Borromei. Vide quid ferat longa ætas. Quid sit Italia statum. Oratores à Venetiis & Ludovico veniunt.

P. M. A. M. Tendillæ Comiti.

Indies magis ac magis, quid sumus, alienis casibus edocemur. Joannes Borromeus, vir ille inter Mediolanenses Optimates primas, titulo quo tu insignitus, multorum oppidorum Dominus, qui adventanti tibi à Pontifice Innocentio Mediolano obviam, ut te honoraret, exivit, concessit naturæ. Vidisti Comes Illustris, hominis corporalem habitudinem & eximiam elegantiam? Si familiarius cum illo versari aliquando datum tibi fuisset, ut mihi qui à teneris eum intus & in cute novi, meliora multo atque elegantiora, quæ latebant, judicasses. nil tamen illi profuerunt opulenta majorum testamenta, non ornamenta titulorum, non quæ potiora erant virtutum in eo amplissima insignia, quin ab hominum abiret commercio. Verum enimvero, si viri humanitas, quæ in te usus est, si bonitas, quæ summo opere vigeat, te forte pellexit, ut illum diligeres, sortem ejus minime collachrymator. non potuit felicius animam superis, à quibus illam mutuo acceperat, reddere. Si namque diutius vixisset, multa indies, quæ videre molestissimum esset, conspiceret illum irata in Italiam Fortuna coëgisset. Quas perturbaciones, quos dolores afferret longa dies, quid attrahat hominibus adveniens senectus? dicant non à longe Nestor, non Priamus, non Pompejus, sed exemplo priori Fernandus Rex primus Parthenopeus, qui gravante senectæ sollicitatos in se videt Italiz Potentatus, & Galliam universam ad sui perniciem, quam cum præsentaneam cerneret, vitæ trædio confectus, animam exhalavit. Dicat & filius ejus Alfonsus, vix bene coronatus, è Regno profu-

giens. testabuntur & propediem alii complures, nisi verterit averfam faciem ab Italia Altrionans. Quom igitur vis hic eximius, nil dulce, nil jocundum, spectare ultra posset in vita, quia trucibus aquilonibus Itala navis inter diros scopulos agitetur, quandoquidem, si non exacta, matura tamen ætate vivebat: nam quinquagenario durior; optime cum illo actum, quod hoc tempore sublatus sit, iudicato. De rebus exteris hoc habeo, quod tibi impartiar. Postquam opima illa patruī tui magni Cardinalis anima excessit à mortali fece ad nitidum illum alterius vitæ candorem, Burgos profecti fumus in veterem Castellam. Adhūc, Comes Illustris, destinati Oratores à Ludovico Sfortia & Dominatu Veneto, pro Ludovico Archiepiscopus Mediolanensis, & Baptista Sfondratus ipsius Ludovici consiliarius, literis utriusque Juris clarus; pro Veneris Franciscus Capellus & Marinus Georgius, ambo nobili familia orti. Quid ferant in mandatis, scire cupis? Foedus icturi cum nostris Regibus in Carolum. Officiunt namque, se in cæcum errorem incidisse, quod Gallos in Italiam traxerint; cuperentque, si quirent, injectam sibi sarcinam excutere. facti poenitet, alit sero. Curia se accingit, ut ad Aragoniam proficiscatur. Tu interea vale. Burgis. iv. nonis Aprilis, MCCCXCV.

EPIST. CLX.

Bernardinus Caravajus fit Cardinalis. De Petro Gonsalo Cardinali. De Francisco Ximenez confessore. De Indu. De Oratoribus & Gallis.

P. M. A. M. Bernardino Caravajolo, Cardinali ex Placentia Hispana.

Rubro te galero Alexander VI. Pontifex Maximus insignivit (uti scribis) æquum nobis visum est, ut jam tandem ex ejus manibus tale aliquid prodiret, ut scilicet virum aliquem ratione dictante Senatui admiseret Cardineo. Quandoquidem appetitu urgente multos erexit, quos tacebo. Gaudebimus nobis tibi que gratulabimur, si eundem servaveris in nos animum ex alto, quem quom ex nobis unus eras pollicebaris. velles ut tibi que accidunt in Hispania significarem, nollem cuiquam injuriam facere. Ascanio ista quondam, & dum vixit, Arcimboldo Cardinali Mediolanensi, scribebam. cum uterque mihi deesset, morte ita volente alter, alter à seipso, postquam

in Italiam Gallos vexit, abdicatus, extorris, stupidus, ad alterius generis heroem Pomponium Latum, cujus ego literas non minoris facio, quam centum Fortunæ illecebras, & ad Bracharensem Pompelonensemque Antistites, quia dum essem in Curia, discipulos, mittebam, quæ de Antipodibus ferebantur. Illa nunc tibi quæ supervenient, donec habere te in Curia Regia procuratorem aliquem sentiam, scriptitabo; hæc lege tamen, ut horum nemo pratermittatur, quin per te de his quæ scripsero, fiat certior. Quæ ad illos hæcenus scripsi, ab eis exigit. Nauseam namque mihi summam incitat, idem velle repetere. Habe igitur quæ sublequentur, de his nuper inventis. Cætera quæ surgunt in Hispania, tam parvi sunt momenti, ut nec illa scribere ego velim, nec deceat aures tuas rumoribus aut inanibus vel pusillis fatigare. Diversi navium ductores ad diversa alterius hemisphærii littora missi sunt. Quæ reportabunt, per me si vixerò, intelliges. Quid agitemus, velles (uti scribis) intelligere. Advertito: magnus ille Cardinalis Mendotius, qui te cæteris præposuit apud nostros Reges, ut iste ruber galerus à Pontifice petendus tuo capiti imponeretur (uti nosti) mense Januarii concessit ad superos. Eo vita functo, Burgos, urbem in Castella veteri tetendimus. Franciscum Ximenes cucullatum, ordinis crepidalis, Reginæ, ut vulgus vocat, Confessorem ad eam Antisteam, ut te scire arbitror, designarunt. Ajunt homines esse virum, si non literis, morum tamen sanctitate egregium. reipia qui sit, nondum intelligo. Versatus est enim hæcenus parum in Curia, quæ mutare solet interiore hominem. Advenientes à Ludovico Sfortia Duce Mediolani, post nepotis interitum, & à Venetis, Oratores, nostri Reges honorifice susceperunt. dein, ut Galli savientis cogitationibus occurrant, quoad fieri poterit, in Aragoniam ad habendos in illis Regnis Regi hæreditariis conventus, à quibus pecunias & arma exigant, in Gallos perrexerunt. Hic nunc agimus, Comitia quotidie fatigant Aragonica, ut postmodum cæteris, Valentinis utpote ac Lalexianis inhzreant. Propediem hæc perficientur. bono namque sunt erga Regem animo, ad reliqua properabimus. urget namque Gallus ferox, & nostros fines, qua sumus illi in Narbonensi provincia finitimi, per suos milites perturbare intendit. Tu vale. ex Cæsar-Augusta III. Idus Junii, MCCCXCV.

EPIST. CLXI.

Conspiratio in Carolum. Redit Carolus, Mors Zizimi. De Pisis. De Helvetiis.

P. M. A. M. Eneco Lupo Mendotio,
Tendillæ Comiti.

Longo te novi, Comes Illustris, experimento pollere memoria. Propterea prosequar de rebus Italis, quo ad te superioribus diebus ordine ceperam, nil de antea actis repetere curans. Carolus Rex, ubi sensit agi de ipsius ruina, quod hæcenus memoravi, Ludovicum utpote Sfortiam Mediolani Ducem, simul & Venetos in eum conspirasse, ex Sicilia nostrorum Regum nomine arma parari, ex Hispania Gonfalum Fernandum Aquilarem Cordubensem tibi amicam militiæque collegam, dum starent Granatensis castra, in Calabria cum plerisque Hispanis equitibus terram captasse, Regni proceres factionis Aragonicæ, quid sors ferat, expectare, mense Maio hujus anni quinti nonagesimi ex urbe Neapoli, priusquam interceptiatur, ut in patriam redeat, instructo exercitu discedit. Giliertum Bompenserium Gallicum Equitem, in urbe Neapoli Proregem Obeginiumque virum bellis industrium in Calabria, statuit cum prædiis, quæ satis rei factura putavit. Zizimum magni Turcarum Principis fratrem, quem habuerat à Pontifice, mortuum in Regno reliquit. Pisis, quam urbem transiens libertate donaverat, moratus aliquamdiu Rex, de illa reddenda Florentinis in servitutem, quibus anni ademerat, cogitavit, ut ab eis pecuniarum quandam summam eliceret, quæ deerat ad persolvenda militibus stipendia. Hanc urbem nostri maris & multorum Regnorum quondam dominam, octo & octuaginta jam annos Florentini opprimebant. Ne tale facinus admitteretur, obstiterant milites Helvetii, qui Gallico stipendio militabant. De se fuisse Pisanos, quomodo illo iter facerent, ad Regnum Neapolitanum, optime meritis inclaimant, se nullo pacto passuros, ut prodantur, hostibusque suis insensissimis diripiendi præbeantur. nec defuisset quippe ultimum interitum. tantum viget inter ipsos odium. Materonem Cardinalem, ipsius Regis quondam scribam, salacem numerorum olfactorem, rem hujuscemodi tractantem, degladiare turmatim tractant, cunctaque in eum Helvetia murmura surrexerunt, & vix evasit. Helvetii, se sui stipendii solutionem expectaturos in aliud tempus offerunt, ne Pisani in luporum fauces ejiciantur.

hæc habemus. Vale. ex Cæsar-Augusta. Idibus Junii, M cccc xcv.

EPIST. CLXII.

Consilium apud Fernoyum. Carolum Ludovicum servat.

P. M. A. M. Inacho Lupo Mendotio,
Tendillæ Comiti.

Paucis ante diebus ex Augusta Cæsarea scripsi ad te, Pisis esse Carolum redeuntem in Galliam. Conventu Aragonico peracto Tortosiam nos contulimus. Hic per curescunt intelligimus, re Pisana, quam tentaverat, infecta, Carolum Apenninum transiisse, ubi ad radices Apennini in Liguriam ad Forum novum ventum est, Ludovici Sfortiæ, una & Venetorum exercitus, Duce Marchione Mantuano, Carolo occurrunt; relictis in obsidione Novariensis quantum suppetere copius. instruunt acies utrimque, collatis signis confligunt. impedimenta præmittit, utili stratagemate, ex Trivultii consilio Carolus. Janicieri (hi sunt equites levis armaturæ) sese impedimentorum prædæ implicant, pugnam deserunt. tormenta multiplicia Galli supposito igni solvunt, primarios in acie Venetæ perimunt multos, atrox pugna committitur, luctuosus Mars insurgit, utrimque multi trucidantur. numerosa nostrorum multitudo Gallorum tandem superavit paucitatem. profligatur Carolus. invitis tamen hostibus profugit, transiit Tarrum fluvium. Nolens Ludovicus Sfortia Galliam in se concitare, intercipere Carolum (cum potuisset, uti creditur) veritus est. Imo & alimenta præbere evasis, per suæ ditionis terminos, imperavit. Carolus in Hastam oppidum tandem ad Alpium radices profugit. cuncta amisit, suisque à tergo majori ex parte relictis, cruentissimam hostibus reliquit victoriam. Hæc impræsentiarum. Et vale. Tortosiz. Calend. Julii, M cccc xcv.

EPIST. CLXIII.

Quam mutatum Afcanium. Protestatio de non scribendo. De fratribus bacchantibus.

P. M. A. M. Afcanio Sfortiæ, Vice-Comiti, Cardinali, Vice-Cancellario.

Conquereris, quod scribere ad te desicrim, Princeps Illustrissime, Putavi supervacaneum fore, truculentis bellis implicito, lucrosa pacis munera destinare. Scio

te esse alienum, exulem, eliminatumque penitus à te ipso, ex quo te ad Italiam perniciem, & tuæ domus ruinam propter fratrem Ludovicum accinxisti. Non es tui juris, minime tibi curæ esse possunt, quæ scribere quirem ex Hispania, cum non didicerim aërem viva voce frustra percutere, neque dare dexteram chartæ perituræ. Diverterunt ad liberos epistolæ meæ, quantumvis si de nostris nuper inventis Antipodibus ociosus aliquando velles intelligere, ut Bracharensis & Pompelonensis Antistites tibi familiares, suas & ad Pomponium directas epistolas ostendant, jubeto: Tibi vero si quicquam jusseris, respondebo tantum. Nolle enim importune dari meas, ne & ego importunus earum causa judicaret. Laurentium Vaccam Sancti Spiritus Segovienfis commendatarium, Hispanum virum, tibi familiarem, ut meis Regibus commendem, imperas. Quid æthenis & carcere, quibus jussu Regum vinctus tenebatur, elapsus, ad te confugit, ut in gratiam redeat, ut illi ablata domus, & detenti redditis, restituantur, petis, longæ sunt ambages, vivaces causæ, cur haudquaquam debeas conqueri. plures latent. Iste rem suam, ut sibi putat conducere, enarravit, sed si Reges addires, supplicio dignum judicabis. Intendunt mei Reges lasciviam flammam Franciscorum conventualium, qui haud secus contra jus fisque, contra jusjurandum, in opprobrium nostræ religionis debacchabantur, ut solutissimi petulantæ, restringere, frenare, atque in ordinem institutæ professionis ipsorum, redigere: tuis autem iste Vacca Laurentius, sub prætextu cujusdam Pontificiæ concessionis, qua se posse, inquit, cujuscunque habitus religiosos, ad solum Sancti Spiritus habitum suscipere, prosternebat omnes cogitatus eorum. Nemo erat qui non refogeret sui institutoris jugum subire, cum in hoc homine Libertatis medellam reperirent. Solvebat omni vinculo quos vincere suo promisso Reges nitentur. quæ pecna posset huic incuria digna, rependi? Tu tamen ego jussu Franciscum Ximenez Toletanum Archiepiscopum, virum sanctimoniam probatissimum (ut ajunt) ejus regulæ Franciscæ Provinciam, uti fama est, integerrimum, Reginæ (ut vulgo dicitur) confessorum penitentiarum, tantæ rei motorem, adivi. Veniam tuo nomine Laurentio Vaccæ deprecatus sum. Is ad me fronte rugosa conversus, inquit: *Hominem istum, Petre Martyr, qui tam sanctæ Regum decreta fueris ausu commaculare, tueris?* Minatusque mihi est Reginæ odium, si verbum ullum profecerō. Hic vir, Princeps Illustrissime, hic

est, cujus consilio cuncta nunc in Hispania gubernantur. Is enim, quia vivacis ingenii, quia gravis & sapiens, quia sanctitate cœnobitas, eremicolas anachoretasque omnes superet, apud meos Reges tantæ autoritatis est, ut nunquam ullus apud eos tantam fuerit consecutus. Nefas esse putarent hujus consilii contraire, non ab homine putant, quæ hic loquitur, emanare, finis tamen est rerum judex; nec aliter tu, Princeps Illustrissime, si tecum versaretur, de viro sentiret, spero tamen, me aliquando illum placaturum, si hæc devianum fratrum reformatio desierit ebullire. Impresensiarum quo acrius instarem, eo gravius in me concitaretur. Reges autem alloqui, hoc viro, qui princeps est hujus rei gerendæ, non prius pacato, supervacaneum foret; lavarem laterem. Ergo vale. Tortosiz. nonis Augusti, m cccc xcv.

EPIST. CLXIV.

Mita de Orbe Novo.

P. M. A. M. Bernardino, Cardinali Hispano generoso.

Facturum te participem eorum, quæ scripsero ad meum heroem Pomponium Letum, & Bracharensem & Pompelonensem Antistites, auditores quondam meos, è quorum faucibus tu, quia potentior es, cibum arripis, fuisti pollicitus. vidisse te scribis, quæ ad illos missa sunt de Orbe Novo. alias igitur oras, quæ alia litora percurramus. Ex Hispaniola quam Admirantus ipse Colonus, tantum Autor inventi Offiram Salomonis aurofodinam putat, in aliam ad Occidentem provinciam trajecit, cujus initium ab ultimo Hispaniolæ angulo, tractu distat exiguo. septuaginta namque millia passuum, inquit, cuneata est hæc regio, quam vocant incolæ *Cubam*. latus meridionale hujus terræ Colonus arripit, ad occidentem septuaginta se continuis dies naturales, per ejus terræ litora navigasse, ad me scripsit. reversus namque est ad Hispaniolam; ibique pedem fixit, & nuncios ad Reges de suo regressu destinavit. curvari ad meridiem ejus litora terræ plurimum scripsit, ita ut se proximum aliquando reperiret æquinoctio. A lava innumeras se vidisse insulas narrabat. hujus magnæ telluris littoribus in mare advertit cadere flumina multiformia; frigida hæc, illa calidissima; dulcia pleraque, alia saporis alterius; In plerisque piscium ingentem copiam; alibi multa conchylia, ex quibus uniones abraduntur, invenit. per maria se transisse inquit; restu-

dinibus

dinibus puta majoribus fere condensata. per vadosa, lacteque albiora alia, perque torrentes inter insularum angustias gurgites, iter se fecisse dicit; per etiam turbida cœnosaque alia prædicat. Per inferiorem nobis terræ ambitum majorem se ignoti orbis partem percurrisse putat. Nec existimat se duas integras ad Auream Cherfoneum orientalis terminum metam horas solares, reliquisse. Nosti enim, Reverendissime Purpurate, cum doctrinæ omne genus optime calleas, pro incognito hæcenus fuisse relictum, quicquid à Gadibus nostris ad Auream Cherfoneum, per inferius hemisphærium trahitur. Hanc ergo terram Admirantus iste, se humano generi præbuisse, quia latentem invenit sua industria suoque labore gloriatur. Indiæ Gangetidis continentem, eam esse plagam contendit. nec *Aristoteles*, qui in libro de *Cælo & Mundo* non longo intervallo distare à litioribus Hispaniæ Indiam, *Semecaque* ac nonnulli ut admirari patiuntur. Falcatis portubus regionem hanc esse sultissimam dicit; & internis grandibus animalibus plenam esse, illorum vestigia, quæ descenditibus cernere erat, indicabant: in mari vero stantibus, horrendi per. noctem auditi mugitus, magnam esse plagam testabantur. per suos interpretes insulares, quorum idioma proximum erat hujus terræ idiomatibus, nullo in loco definire terram didicit. pro certo igitur habet esse continentem. Nudos tamen & reperit eos incolas, veluti insulares diximus. Paus in locis ne moraretur discursu tantum, ex præcepto Regum, contentus, rediit in Hispaniolam, unde se propediem ad Reges venturum, ut late rationem de inventis reddat, pollicetur. cum amicis ista meis conferantur. Et vale. Tertioz. v. Idus Augusti, M cccc xcv.

EPIST. CLXV.

Diversorum negotiorum Responsiva & Commendatitia.

P. M. A. M. Ascanio Sfortiæ,
Vice-Comiti, Vice-Cancellario.

PRIJJE Calendas Junii hujus anni quinti & nonagesimi, exaratas Romæ attulit ad me quidam ignotus homo binas ab amplitudine tua literas, per quarum alteram, Joannem de Medrano familiarem tuum mihi commendas, ut in ipsius negotiis illi adsum & saveam. ad hanc usque diem talis mihi vir nusquam occurrit, quando venerit, fungar officio si-

di clientis. Altera, ut literas meis Regibus porrigam tuas, quartum exemplar ad me apertum mittis, quibus Petrum Ransanum Panormitanum virum, tuum (ut vulgo dicitur) confessorum, sacre Theologiæ magistrum, facis summopere apud illos commendatum, petisque, ut tantarum virtutum memores, in incola suo præferim, ad Episcopatum, cujus paucis ante diebus antistes interit, Cathinensem illum velint promovere. Sero advenerunt literæ tuæ, Princeps Illustrissime. Multo namque prius Francisco Prateni, viro Orisalo, Nuncio Apostolico apud eos, Antistemitam sunt impartiti. Imo & chirographa jam membranea Pontificia plumbata hic habuerat, quoniam tuas ad me ignotus tulit literas, Regi tamen placuit audire de hominis virtutibus. protendi ego namque sermonem, de hominis eruditione, cæterisque virtutibus, quantum licuit. Pollicitus est mihi Rex, se pro tali viro Pontifici supplicaturum, si à vobis certior fuerit in Sicilia Antisteam aliquam carere pastore. arrigat igitur aures Petrus ipse Ransanus, affines, propinquos, amicos quoscunque excitet, evigilare faciat, nos moneat, & voti compos efficietur propediem. Decanatus vero Tüdelanus Cantaber, de quo alias tibi significavi, meos Reges facturos Regi Navarræ, quæ partim est Cantabria, partim Vasconia, ad ipsum Joannem Cabagnas, cui tu cupis, deveniet. solvunt namque manum mei Reges (ut vulgo dicitur) & provinciam deseruerunt, tum rogatu tuo, tum quia Pontificem Alexandrum nullo pacto deduci posse à Joanne Cabagnas senserunt. cætera ad ociosos. Et vale. Tortosiz. xii. Calendas Septembris, M cccc xcv.

EPIST. CLXVI.

Negotativa Moralit.

P. M. A. M. Petro Ransano Panormitano, Ordinis Prædicatorum Theologo.

QUANTUM divinis valeas Legibus, testantur de te Ascanius herus noster & Panormitana Respublica: quantum eloquentia, tuæ literæ indicant. cogunt ista ad amicitiam, animorumque vinculum, sed tibi succenseo, vir insignis, tuamque accuso negligentiam. In re tanti momenti, post quartum ab inscriptione mensem adsum literæ. post vindemias (uti est in Hispano proverbio) cophinos attulisti. Jam senescunt Pontificia de illius Antistez electione, chiro-

grapha plumbata, in scrinio Francisci Præ-
 tensis Oriolani Apostolici in Hispania nun-
 cii, meis Regibus supplicantibus. Legit ta-
 men Rex, cuja interest, rebus Siculis pro-
 videre, Ascanias, Panormitanasque literas.
 quantum vales genere, doctrina, mori-
 bus, & vitæ sanctimonia, ex utriusque di-
 dicit literis. se tuis rebus consulturum, Rex
 motus tantorum testimoniorum relatu de
 tuis meritis, promisit, modo mane surre-
 xeris. evigila igitur, ut prior significes. bo-
 no est erga te animo Rex: me autem habes,
 quia sic jubet Ascanius, tuaque virtus cogit,
 obnoxium. Desiit Ascanius herus noster,

cum se bellis atrocibus, Gallos in patriam
 cum fratre ducere implicuerit, esse liber.
 Propterea nulla est mihi cura ulterior scri-
 bendi ad illum, de his quæ solebam. ocio-
 sis ista, liberumque animum à fluctibus ha-
 bentibus destinanda sunt. Tu, mi Ransane,
 si mentem cupis explere rebus, quæ nuper
 evenerunt, de altero hemisphærio, adi
 Pomponium Lætum, virum eruditum, aut
 veteres discipulos meos Bracharensem, aut
 Pompelonensem Antistites Hispanos, ad
 quos ista latius scriptitavi. Et vale. Tor-
 tosiæ. XII. Kalendas Septembris, M CCC
 xcv.

PETRI MARTYRIS A. M. EPISTOLARUM

LIBER NONUS.

EPIST. CLXVII.

De Fernandi juvenis regis effu. de Gallis de obfesso Duce Aureliano in intra Novariam. De Carolo. de prefugariis Fernando Rege ac Gonfalso Fernando Hispano Duce. Quid Veneti à Fernando. Quid Carolus in Gallia.

P. M. A. M. Eneco Lupo Mendotio,
Comiti Tendillæ.

Aras ire meas ad te literas, jam sæpe conquestus es, ac si camelos Ægyptio Syrioque more cursores, nos habere ad hoc tantum dispositos, cerneret ista, inquis. Solum tunc ad te dare literas soleo, quom ex Italia novi aliquid affertur. id quam sæpe fieri possit conjectator. Pauci veniunt, & ex his plerique taciti, nonnulli etiam literas tantum ex Oratorum, qui rebus Italis incumbunt, præcepto, Regias portant, nullius cuiusque alias. desine igitur mirari, si ad te non crebras mittimus, cum ad nos, vel amicos nostros, raro perferantur. Quæ nunc allata sunt, accipe. Fernandum juvenem Regem, cui pater Alfonsus, ex Ludovici & Ascanii consilio, Regni habenas & nomen Regis reliquerat, in Isclam, deinde in Siciliam profugisse, supra memoratum est. Is conslatis quibusdam auxiliis, ex nostra Sicilia Calabrisque paucis, adhuc in fide manentibus, Gonfalso Ferdinando Aquilario comite, quem in Calabriam descendisse cum Hispani equitibus, jam diximus, Obegnium Gallicorum præsidiorum ducem, convenit. Certamen est inter eos commissum, pugnatumque est (non diu tamen) æquo Marte. profligati sunt nostri, vix ambo Ferdinandi evaserunt. Strages à Gallis in reliquos facta miseranda. dum ista in Regni Italice geruntur calce, in ipsius initio, ab Alpibus gravi premitur obsidione Ludovicus Aurelianus, Caroli hæres si moriatur sine masculis, intra Novariam urbem. ex oppidis Hasta & Vercellis Novariæ proximus, Carolus Rex se adventurum, cum ingenti Helvetiorum exercitu, nisi obsidione propinquum suum Aurelianensem liberave-

rint, acriter minatur. Ludovicus Sfortia Dux Medilani, inconsulto Mantua Marchione, qui aderat cum suppetiis Venetorum, belli eventum timens, hosti pontem fecit, abire permittit fame jam moribundum. Cives majori ex parte interierunt egestate. Una Carolus in Gallia Narbonensi collocaverat præsidia contra Perpinianum Rosilionisque Comitatum. paucos post inde dies juvenis Fernandus Rex, Neapolitanum portum cum quatuor triremibus ingressus est fere solus; Neapolitanorum amore erga se, & odio ipsorum in Gallos confusus, descendit in terram. territus Bonipenserius prorex, cum cæteris omnibus Gallis, in castellum novum profugit, urbem deseruit. In regem novo delectu Fernandus suscipitur, in fide multas urbes recipit. laboratur utrimque vehementer. Veneti Fernando ad expellendos à Regno Gallos suppetias ferunt, pecunias mutant, acceptis pignori Brundisio, Hidruntio, ac quibusdam aliis maritimis urbibus. tendunt ad imperium Veneti, nisi eorum cogitatus abscondantur. Fernandus Gonfalsus, collectis quos potuit Hispanis ac Siculis, Fernandum Regem nunquam deserit. consilio & auxilio illi semper adfuit. Ita Carolus Italiam reliquit irretitam, ut se exolvere non possit. ipse vero Carolus nunc in Gallia, ludis & conviviis intentus, otatur. meis Regibus ad animum insensus, quod ejus cogitata deturbaverint; nil de ferendis auxiliis curans illis quos in Regno reliquerat. multa simul connexui, quia multorum mensium nuncii penuria reclusit nobis algentem officinam. Vale. ex Alfaro. ix. Calendas Maii, MCCCCXCVI.

EPIST. CLXVIII.

De Orbe Novo, conclusa cum Casare affinitas, quid Regina Navarra. Quo Rex eat, & ad quid. nos Laureto magna classe mittimus loannam ad Philippum virum.

P. M. A. M. Bernardino Caravaialo
Cardinali.

Brevi compendio multa complecti, angustoque tibi fasciculo Calidonias stringere

gere sylvas, intendo. Quæ hæcenus scripti, colligito, quæ impræsentiarum emergunt, habeto. Ex Orbe novo attulit Admirantus noster Colonos, ab oris quibusdam, quas percurrit. ad meridiem, ad gradum ab Æquinoctio sextum, unionum orientalium ferta pleraque, putat regiones has esse Cubæ contiguas & adhærentes. ita quod utraque sint Indię Gangetidis continens ipsam, dies, & per hæc littora, navigavit plures, nec finem aut termini ullum se vidisse argumentum fatetur. *Pariam* ipse tractum hunc appellari ab incolis dicit, populis refertissimam. habitatores, carnis conchylium, à quibus uniones abradunt, cum reliquis cibis vescuntur. Plurisque in locis, gosampinis femoralibus, pudibunda contegunt, alibi cucurbitula includunt, alicubi funiculo præputium, reducto nervo, ligant, ad mictum tantum, aut coitum solvunt, cæterum & ipsi nudi. Fuit magno nostris argumento, terram eam esse continentem, quod animalibus passim nostratibus eorum plena sint nemora, cervis utpote, apris & id genus reliquis, & ex avibus, anseribus, anatibus, pavonibus, sed non versicoloribus. A feminis parum discrepare mares ajunt. Sagaces sunt incolæ venatores. quodvis animal sagittis facile transigunt. spinteribus, tintinnabulis, calculis vitreis, & hujuscemodi artis institutorum meribus, uniones alacres permutant. Quorum se copiam ingentem collecturos, si nostri reversuros se promiserint, innuebant. Hæc latius in libris, quos de his tantum inventis scribo. ad alia nunc deveniamus. Superioribus diebus Dertosiæ agebamus, quom à Maximiliano Romanorum Rege, & Philippo ejus filio Burgundo, Flandriæ Comite, venerunt Oratores, ab utroque in mandatis ferentes, ut Joannam secundo-genitam ad Philippum mittamus uxorem, accipiamusque Margaritam, unicam Maximiliani filiam & Philippo sororem, Joanni unico nostrorum Regum mari filio, tot Regnorum hæredi copulandam. fœdera conjugalia jacta sunt. discesserunt oratores. Reges autem Comitibus quæ Dertosiæ pro Laetania, hæc est Catalonia, & alterne in Sancto Matthæo, à Dertosiâ parum distant, oppido pro Regno Valentino, celebrabantur, dissolvunt. Alfium oppidum, in Castellæ finibus situm, Navarra, quæ partim Vasconia, partim Cantabria est, finitimum, adeunt. Ibi qualiter decuit, Navarra Reginam, ad Reges nostros adventantem, suscipiunt. In hujus Regiæ dotem, Navarra Regnum cedit. paucos ibi dies commorata, magnis donata munibus, remittitur. inde nos Almazanum

oppidum petimus, unde in Laetanium, Girundam urbem, Gallis finitimam, ut Caroli Regis, qui in Gallia Narbonensi magnum contra Perpignanum parabat exercitum, cogitatus Rex obviaret, proficiscitur: Regina vero Lauretum Cantabrium ad Oceanum portuosum oppidum, Joannam filiam, ad sponsum missura, subtristis ob mariti à se discessum, graditur. Classingens, qua duæ erant onerariæ naves Genuenses (quas appellant *Cattaci*) octoque supra centumaliæ cavæ ut instruitur, ut ajunt hominum decem millia armatorum, quia per Gallica littora facturi erant iter, ex Cantabris & Vasconibus montanis deliguntur. duas cum filia noctes in mari Regina exegit. Undecimo tandem Calendas Septembris, anni m cccc xcvi. vela dant. Filiam aliquantulum collachrymata, quam se nunquam ultra visuram existimant, Burgos urbem ditissimam (quia mercatoria sit) graditur in interna, ibi nunc agimus. Rex in Gallorum fronte præfidiis locatis, ad uxorem, uti pollicetur, propediem revertetur, expectatur summo cum desiderio. Tu vale. Data Burgis III. nonas Octobris, m cccc xcvi.

EPIST. CLXIX.

*Quomodo ex hominibus homines in bellis meminerunt.
Quis status urbis Roma. Salsæ trucidatio. Ec-
clesia procellas ferat auctor.*

P. M. A. M. Pomponio Lato, Viro insignis doctrinæ.

NATURÆ lex est, ut adventantibus per maris invidia, majoribus, minores pisces ab eis deglutiantur, ni discesserint illico. Injecit sese medium, tactus arbitror æmulatione, vir clarus iste Bernardinus Caravaialis Hispanus, Cardine crista coronatus, suisque literis à me petiit, ut quæ ad vos amicos hæcenus scriptabam, ad eum mitterem. Non licuit viri potentis mandata detrectare, se tamen cuncta, quæ ad illum scripsero, tibi nostrisque amicissimis Bracharensi & Pompeionensi ostensurum fuit pollicitus. Doctus est, summisque virtutibus ornatus, ne mentietur. effectus est mendacis fortunæ filius, inquit, haud infior. ergo mendax, ut cæteri illius filii. minime sequitur. distinguendum arbitror, id esse puto adscribendum, his tantum, quos ipsa extollit, quando joculari petulanter intendit, ut in eo reperies ordine plerosque. solent namque istæ prosperitatis humanæ blanditiæ, solent isti honores trabeati ex hominibus, clitellos sæpe a sellos forma-

formare. fateor, sed ex his, quos natura habet, quos consuetudo cœnosos porcos, aut efferos leones, vel fraudulentas vulpeculas effecit, intelligendum existimo. Hi virtutum expertes, appetitu regente, sine literis, vitam exigunt ingloriâ, obscenâ præbentes cæteris mortalibus exempla, hic vero, nunc evectus est ad id culmen, virtute media atque utinam supremum, qui restat excelsæ Majestatis thronum, jam nobis videntibus impleat, Tiphyn haberemus hujus navis gubernandæ peritum, cynosuræ luciferique non ignarum. Portum aliquando hæc misera nostra Christiana Resp. se visuram speraret, quæ jam horrendis propinqua scopulis, illisionem tremiscit. Quid sentire putas illam, cum se oppressam videat, stipatamque perditorum hominum sordibus implicitorum, ac vento turgidorum sentina, qui turbines ingruunt? quæ viget violentia? quæ hora est in Urbe tuta cuique bono? quis locus est ulli hominum præterquam sceleratis? nullum ajunt, qui ad nos ab Urbe veniunt, nullum, qui ad nos scribunt, proclamant. sed quorsum hæc? quid hoc ad superiora? nil quidem. sit satis. quæ ad Caravialum de Orbe Novo scripsi, exigit; tuque illi dicto, Gallos, qui erant in prædiis Gallæ Narbonensis, fuisse adortos oppidum nostrum, ex insperato, in Comitatu Rosilionis, in fronte eorum, nomine *Salsas*: illud diruisse, ac cruciasselæ propugnatores qui inerant, præter paucos, quos ad exigendas ab eis pecunias servarunt. sævierunt in victos more Gallico. Vale. Burgis, pridie Calendas Decembris, MCCCCXCVI.

EPIST. CLXX.

Quam impium sit onere immortalis premere beneficium.

P. M. A. M. Ascanio Mariæ Sfortiæ,
Vice-Comiti, Cardinali, Vice-
Cancellario.

Redditæ sunt mihi literæ tuæ. Ut Chi-
rographa impetrem Regia contra Bartholomæum Ruizium Bethicum hominem petis, quibus à possessione quorundam vulgato verbo *Beneficiorum*, quæ ad te dicis attinere, quia creatus Pontifex Alexander eorum tibi regressum fuerit impartitus, ejiciatur, cum illa, te invito, Ruizius usurpaverit. Si quid sibi juris dictus Bartholomæus Ruizius putat inesse, ad *Cameram* dicis *Apostolicam* confugas, ubi aqua lance tuæ præstatur universi. tua sum exsecutus imperata, ad con-

filiarios me suos, Reges remiserunt. ab eis, causa tua propolita, sum literas Regiæ assecutus. è possessione dictus possessor ejicietur. Petrus Burgenfis Alfonso de Cannis cubicularii tui, germanus cum literis in Bethicam se contulit, à qua nos millia passuum distamus circiter quingenta, æquum sit an non, tu videris, plærique non leviter immurmurant super hujusmodi Pontificia concessione, de confirmandis regressibus, qui solent per accessum vel decessum extinguî, de perpetuo premantur onere beneficia. Oh! dices: *Dominus est Pontifex universis omnium Beneficiorum, ex Decreto veteri.* non negamus, sed solidam consuetudinem in adversum in multorum præjudicium infringere, longe esse à recto & æquo disputant; quæ petisti tamen assecutus es: tu videris. Et vale. Burgis, IV. nonas Decembris, MCCCCXCVI.

EPIST. CLXXI.

De nostra vidua & Rege Novo Portugalia.

P. M. A. M. Archiepiscopo Bracharenfi.

Si quæ optaveris à nobis intelligere, Pomonium Latum, quem ego ut virtutis, non fortunæ alumnum observo, aut Bernardinum Caraviallum purpuratum & ipsum doctrina ornatissimum, ad illum namque, postquam nobis Arcimbouldum fata abstulerunt, Ascaniumque ab animi quiete, ad procellosos Gallorum scopulos, diverterunt, destinavi hæc tunc meas epistolas: tu vero, quia hæc ad te attinent, accipio. Heliæbetha meorum Regum primogenita, ex vestro Principe Portugalico, qui lapsu equi currentis in stadio juvenilem animam exhalavit, vidua, se velle virum alium ad hanc usque diem recusavit. sobolem procreet, nepotes ipsis debitos præstet, parentes suadent, orant, obsecrant. mira fuit hujus sceminæ, in abjiciendis secundis nuptiis, constantia. tanta est ejus modestia, tanta vidualis castitas, ut nec mensa post mariti mortem comederit, nec lauti quicquam degustaverit. jejuniis sese vigiliisque ita maceravit, ut sicco stipite sicior sit effecta. Suffulta rubore perturbatur, quodcumque de jugali thalamo sermo intexitur. Parentum tamen aliquando precibus, veluti olfactibus, inslectetur. viget fama, futuram vestri Regis Emmanuelis uxorem. Ita & vos ab exterorum quacumque emerfura rabie tuti vivetis, & mei Reges, quia bono Regi, viro miti & placidissimo, aliasque propinquo copulatam sentient, quam unice amant filiam, delectabuntur.

N Vale.

Vale. Burgis. nonis Decembris, M cccc
xcvi.

EPIST. CLXXII.

*Quid accideris naviganti Ioanna Regiæ filia. Quid
Regina; quid homines amantes rem absentem.
de morte Regine, matris nostræ Regine
in Arevalo, de expectatione Mar-
garitæ Casatæ.*

P. M. A. M. Cardinali Sanctæ
Crucis.

Undecimo Calendas Septembris, Ro-
mane Purpurate, Joannam è quatuor
unam, quas habent nostri Reges, filias secun-
dam ad Philippum Burgundum, unicum
Maximiliani Romanorum Regis filium, na-
vim in occiduo conscendisse, velaque cum
ingenti classe dedisse, scriptitavi. Burgis adhuc
agimus. anxia Regina sese matrem, non minus
hoc tempore quo nuncios expectat, quam
absente viro uxorem, ostendit; imo de viro
minus sollicita, quia fixo pede Girundæ in
Laetania, illum esse incolumem, octavo aut
nono quoque die, per proprios, qui dispo-
sitis equis pervolant hoc iter medium, tabel-
larios cognoscit; de filia vero cruciabatur ve-
hementer, quoniam incerta, quid imbelli
puella, rabidi venti, quid procellosi æquo-
ris immensi scopuli, quid demum varia ma-
ris pericula, nata attulerint, Charybdeas il-
las Brianni gurgitis voragine evaserit, an
Belgicas in arcæ Oceano Syrtis, Lybicus
nihilominus mitiores, trajecerit, incerta torque-
batur: non modo illa, quæ accidere solent,

hoc Hispanum mare percurrentibus, animo
verfabat, sed suspiriis agitata, quæcunque pos-
sunt evenire timebat. nautas, hujus immensi
Oceani peritos, die noctuque apud se habe-
bat, qui venti flarent, quæ causa moræ, quid
arbitrarentur, incunctanter sciscitabatur, for-
tem suam conquesta, quod hac tempestate mit-
tere filiam ad extremos Belgas fuerit coacta,
qua invium est fere pelagus, ob vicinam hye-
mem, terris vero ob inimicitias Gallicas oc-
clusam habeat habendorum nuntiorum co-
piam. Additur & malo malum; ecce, dum
his curis animum fatigat, matrem quam ad-
huc in oppido Arevalo habebat, vita functam
audivit. eam, licet effictam & extenuatam se-
nio, collachrymata est tamen. iussitque ad
mariti Joannis Regis ossa, qualem decuit
Reginam & matrem, honorifice, ab hac ci-
vitate Burgensi, stadia circiter decem, distans,
in cœnobium de Miraflores, super edito instru-
ctum colle, asportari. quum his ita stimulis
quateretur variis, adisse filiam sospitem, clas-
semque universam assertur, præter ex carra-
chis Genuensibus unam, quæ intra Syrtis il-
las (quas *Bancas* vocant, harenis implicita
perit, & è Caravellis unam, quæ illis huc
Carrachæ Genuensibus scissâ prius, obruta est in
omnium conspectu. restat alia nunc sollicitu-
do, quæ si non pari lance illam cruciat, fa-
tigat tamen. Margaritam nurum designa-
tam, quæ eadem classe importanda est, vi-
dere jam, atque alloqui, & complècti
exoptat. Urget hyems. Maria hæc fre-
quenti jam borea tumescunt. quæ fient, in-
telliges. Vale Burgis. iv. Idus Decembris,
M cccc xcvi.

PETRI MARTYRIS A. M. EPISTOLARUM

LIBER DECIMUS.

EPIST. CLXXIII.

*De Pontifici curi. de primogeniti ejus Gandia Ducu
trucidata morti. de filio secundo. quid Papa
cum nostris Regibus. conspuit Autor in
mores atati nostra.*

P. M. A. M. Comiti Tendillæ.

Accessisse Joannam nostro-
rum Regum filiam ad ex-
tremos Belgas, expectari
Margaritam nurum, tui
quos hic habes familiares,
significabunt. ab Italia hæc
habeto. Alexander ille no-
ster, pontem ut nobis ad superos faceret ele-
ctus, pontem facere filiis, quos sine rubore
ostentat, ut ad grandiores opum, æceruos
emergant, intendit. Cæsarem quem ut Car-
dinalem crearet, probare nixus est, ex le-
gitimo fuisse natum matrimonio, quia ma-
tris illius virum, domi fuisse suppositi testes,
quum genitus creditur, natalis ejus horosco-
po computato dejerant, nunc ut à Car-
dinali migret ad seculares titulos, nititur,
filiumque sibi esse nunc asserit, propterea,
se nolle inquit, ut statutum infringatur il-
lud, ne quis Spurius purpura dignus habe-
atur. ex tribus quos habere se jactat maribus
filiis, Gandiæ Ducem, qui prior erat, scisti
arbitror (licet ego id tibi minime significa-
verim) fuisse noctu scdissime trucidatum,
projectumque in Tiberim. Nautæ cujus-
dam ductu dehinc, in ea parte ripæ per-
noctante, fuisse repertum; profutuisse se Ale-
xandrum, nec temperasse à lachrymis & plan-
ctibus, te non latere debet. Viget opinio,
quod frater ipse Cæsar hic Cardinalis, tanti
facinoris, præ invidia, aut alii pro zeloty-
pia, fuerit autor. Quom igitur Alexandro
ille desit in seculo, quamvis ex nostri Regis
amitina uxore, reliquerit sobolem, hunc ta-
men Cæsarem, in aliquem fraterno similem
titulum, sufficere est animus. Reges nostros
de re ista consuluit; cui se Christianos Prin-
cipes in eum concituros, si tam scdum in
fide nostra exemplum patrare tentaverit, mi-
nati sunt. quid successurum sit ignoramus.
si mores ejus dimitemur, pericliturum quæ

cogitat, in summam Ordinis Cardinei dede-
cus, arbitramur. Significare ista tibi hæte-
nus non fuit cura, quia non modo Fortunæ
cachinnos istos, ac foetidas subfannationes
parvi facio, sed stomachum mihi ac nauseam
incitant. aufugio percussio cane velocius,
quando in hujuscemodi sermones me ad-
stante quisquam incidit. tu ista exigis, tu ha-
beto. Et vale. Burgis. v. Idus Aprilis M CCC
xcvii.

EPIST. CLXXIV.

*De interitu eorum militum, qui ad Belgas Joannam
rexerunt. de adventu Margaritæ. de lapsu
ab eoque Alfonso Cardinensis & pra-
sagium.*

P. M. A. M. Cardinali Sanctæ
Crucis.

Scripsi ad te paucis ante diebus, Regem
esse Girundæ in Laetania; Joannam
Regum filiam fuisse ad Belgas cum ingenti
classe asportatam, Margaritamque regiam
norum summo cum desiderio expectari. de
his quæ impræsentiarum habentur, accipito.
Girunda Rex ad dilectam consortem rever-
sus est. Ex his, qui Joannam comitati sunt,
boreali frigore concreti, & fame majori ex
parte consumpti sunt. interclusi namque pa-
trix, illius septentrionalis, horroribus, as-
sueti siccitati Hispaniæ, atque aëris clemen-
tiæ hybernæ, ferre densitatem illam minime
potuerunt. appulsi est tandem optata Marga-
rita, ad portum. qui eam ad foceros & pu-
bescentem sponsum comitentur, multi pro-
ceres destinantur. It prior magnus Comesta-
bilis. Is est apud Romanos quædam equitum.
quoniam per ejus ditioni subiectos iter erat fa-
ctura, tres desideratæ nurui dies obviis Rex
prodiit. Burgos ducitur, tempore tamen mi-
nus apto ad nuptias celebrandas. quadragesima
namque, Christiano qua veterum est incum-
bere connubiis. Regina intra Regiam nurum
expectat. ad aperta exit Regiæ tabulata, quæ
corredores Hispani vocant. nurum suscipit mira
nympharum caterva circumsepta, auro ac
stellarum more radiantibus lapillis, lætea orant
N 2 Regiæ

Reginæ nympharumque omnium colla, circumplexa, nil defuit. Personis consona ornamenta, ubiubi licuit, per sacros dies, ardens amore noster ephēbus, parari sibi genialem thorum à parentibus impetrat, ad optatos tandem complexus devenitur. Ludus Troicus cæteraque solennia qualia decuit in pompa regia, instruuntur. Sed advertite, quod infestum fellis poculum, tanta lætitiæ fortuna morte sua commississet, solutis habenis, per urbis vias, aulici juvenes, certatim currebant. Alfonso Cardenas primarii illiusensiferorum majoris Commendatarii, cariori filio, sonipes erigitur in pedes, in ebullientem ætate ac rerum opulentia juvenem, à vertice equus procidit, pectus illi contudit, & costas perforgit, quarta vix hora spiritum retinuit, nec protulisse verbum; inquit. hujus interitus, nuptialia hæc nostra solennia, psallentesque nostros hymenæos perturbavit. ex auro intexto ad pullas, Proceres ut genitorem adolescentis folarentur, transierunt; ad inceptos tamen applausus devenitum est, sed minime lætos. Inopino namque tanti adolescentis casu stupent omnes, nec solvere jam quisquam habenas audet. haud fore diu felices nuptias moerore oppressi præfigere videntur. de discessu ab hac urbe est sermo, quo autem simus profecturi, nondum constitutum est. Vale 111. Calend. Maii, M cccc xcvii.

EPIST. CLXXV.

Ludovicus & Veneti vocant Casarem in Florentinor.

P. M. A. M. Comiti suo Tendillæ.

Elegantissima illa rerum cæca perturbatrix Rhamusia, flagra recentia, Comes Illustris, in Italiam orditur. Florentini rabido percipi dolore, quod Pisas amiserint, Gallis sunt adstricti fœdere. Amicitiam se velle Gallicam servare, requisiti à Principibus Italis asseverant. Ludovicus Sfortia Dux Mediolani, simul & Veneta Resp. Florentinorum vires extenuare velle videntur, nequid possint, si velint. Maximilianum Romanorum Regem Imperatorem designatum, utraque potestas vocat, utriusque capiat exercitus suadent, pecunias cæteraque ad bellum necessaria se præbituros pollicentur, rem Pisanam tutari velle videntur. Est illis animus (ut referunt qui ab Italia scribunt) ut quæcunque Juris antiqui Pisanorum fuerant, Pisanis restituantur. non defunt qui putent Maximilianum sui oblitum provinciam sumpturum, ne ociosus vivat. quæ fient, intelliges. Burgis. vii. Idus Maii, M cccc xcvii.

EPIST. CLXXVI.

Describitur Margarita, prævisa Principis mors. contentio inter medicos & Reginam de Principis valetudine.

P. M. A. M. Cardinali Sanctæ Crucis.

Superioribus diebus ad te scripsi, purpurate Princeps, quæ Burgis acta sunt, Margarita regina nunc adventante. Sed qualem esse intelligerem, quia nondum bene notam, silentio præterieram. Eam si videris, Venerem ipsam te intueri arbitraberis. qualem forma, motibus atque ætate, potuit Mars desiderare Cytheream, talem ad nos illam Belgæ miserrunt, nullo furo ilitam, arte nulla comptam. Orithyiam à Boreæ rigentis manibus elapsam dices; sed ne ista infelicitatem nobis & Hispaniæ perniciem aliquando pariant, trepidamus. pallet jam nimis hujus puellæ amore pellectus, hic noster ephēbus Princeps. hortantur medici Reginam, hortatur & Rex, ut à Principis latere Margaritam aliquando semoveat, interpellat. inducias precantur. protestantur periculum ex frequenti copula ephēbo imminere. qualiter eum fuxerit, quamve subtristis incedat, consideret, iterum atque iterum monent. medullas lædi, stomachum hebetari, se sentire Reginæ renunciant. Intercidat, dum licet, obsterque principis, instant. nil proficiunt. Respondet Regina, homines non oportere, quos Deus jugali vinculo junxerit, separare. Principis ab infantia naturæ debilitatem arguunt, qui puliculis gallicinis, rebusque hujuscemodi mollibus, tanquam invalidus semper fuerit educatus, non considat mariti exemplo proclamant, quem natura miro corporis robore ab utero formavit. magnum esse inter genitorem & genitum discrimen repetunt: nihil tamen auscultat Regina. persistat in foemineo proposito. mulierem quam nunquam induisse hæctenus visa est, nunc assumpsit. constantem illam esse, semper ego prædicavi, nolim pervicacem. nimium confidit. Satis evagatus sum. Deus bene vertat. Methinnæ Campi Castellæ veteris emporio agimus, in alis tamen. hinc namque propediem discedemus, ut Helisabetham Regum primogenitam, quæ secundas nuptias hæctenus recusavit, jam visam, ad Emmanuelem Portugalæ Regem, cui eam desponderunt, adducamus. Vale. Methinnæ Campi, idibus Junii, M cccc xcvii.

EPIST. CLXXVII.

*Quid de homine, quid de Sole ac Luna garriam
insulares.*

P. M. A. M. Pomponio suo de super-
stitutionibus Insularium.

ERige aures, Pomponi mi suavisime, le-
gisti, ut arbitror, quæcunque ab ini-
tio orbis ad nostra usque tempora de dis-
sonis & veris cerimoniis caelestium scripta
sunt, ne te ultra jactes cuncta vidisse, auscul-
tato, quæ nostri insulares Hispaniolæ, nudi
homines, referant, apud eos diu nostri ver-
sati sunt, priusquam, an aliud colerent quam
cæli numen, potuerint intelligere; nunc
autem, cum familiarius apud primores, ex
præfecti maritimi Coloni præcepto, Remo-
nus quidam eremitanus (ut vulgus inquit)
conversatus fuerit, ut nostro ritu Regulos
erudiret, nostrosque mores illos edoceret,
mire, apud plerisque observari antra duo
cognovit, è quorum profundis specubus, So-
lem ac Lunam produsse puerascunt, veroque
verius id esse autumant, apud alios cucurbitu-
lam fumino esse in pretio quandam, quo-
niam ex ea scaturivisse mare cum sua piscium
multitudine fabulantur. Ex cujus profluxu
terram illam, quæ Continens erat, innume-
ras ajunt, quas videre fas est, effectas esse
insulas, cum ex illa prodeunt aquarum
alluvie, valles implerentur, locaque obrue-
rentur, cum suis gentibus, & animalibus pas-
sim. Magnificient alii monilia quædam ex
aurichalco, quæ affigunt pectori Reges, quia
data quondam referunt insulari Principi pri-
mario à formosa femina, ad quam Prin-
cipem eum in profundo maris visam inquit,
ut cum ea coiret, descendisse, de hominum
autem origine pulchrum est audire, quid
balbutiant. E duobus namque aliis specubus,
ortos prædicant. Multa prætermitto, ne me
in veteribus his aviis implicem, ex libris quos
de his tantum inventis formo, aliquando co-
gnosces. Nunc vale Methinnæ Campi, idibus
Junii, M cccc xcvii.

EPIST. CLXXVIII.

Qualiter in Urbe vivat Petrus & qualiter Simon.

P. M. A. M. Comiti Tendillæ.

Nuper allatæ sunt ad me literæ ab Urbe.
Astræam ferunt, vento velocius, ab
ea discessisse, aufugisque ad superos, nec
reverfuram putant, bove sceptrâ tenente, ne-

fariis facinorosisque hominibus, locum esse
in Urbe, oclusasque probis primorum fo-
res conqueruntur. si quis manu promptus, si
quis audax reperiatur, huic patere Vatica-
num despumant, præsentaneam esse mortem
pecuniarum possessoribus ajunt. vivitur hoc
pacto in Urbe, quondam Domina, nunc
Christi sede in terris. Petrum inquit Sensa-
torios illos colles deseruisse, variis præstigiis
insultare Simonem, atque eum pinguisimum,
Urbem percurrere die noctuque proclamant.
Cur Deus ista ferat ex alto, se mirari dicunt.
Palatium, sanctorum quondam Patrum hæ-
bitaculum, ubi claves tollendi, claudendi-
que tam inferorum quam superiorum portas
insident, nefandis Pontificiarum natarum
nuptiis, atque profanæ nunc Veneri, pa-
tens est. Nec fratribus ibi parcitur (ut fama
est) nec alias utcunque proprio sanguini, qui
acutius ista elegantiusque exercent, hi ma-
gis laudantur. Istringitur & Valentini Cardi-
nalis negotiatio, ut aliquando à purpurea
trabea, & rubro galero, ad prætextam trans-
eat, & lacernas, in Ordinis Cardinei, qui
Regibus æquatur, opprobrium. Ajunt pro-
pediem inauditum hoc exemplum in lucem
proditurum. stare namque id fixum animo,
tam cæco parenti, quam insultanti filio scri-
bunt. Licet sibi omnia putat vetulus bos,
quia Dei vices gerat in terris, non debere lin-
guam solvere in Pontificem quencquam, San-
ctorum Virorum monitis cautum est, fac-
teor. Sed ab eisdem primo sanctum didici,
non decere Pontifices inhonesti quicquam
non modo patrare, sed nec impunitum præ-
terire, deserint ergo Pontifices scribendi ma-
teriam præstare Tarpeis anseribus, desinent
& calami illorum prædia fulcare. Si quod hæc
narratione crimen admittitur, tibi adscriba-
tur, qui cogis ut quæ agantur significem.
hæc ebulliunt, hæc habeto. Scriberem ego
religiosiora libentius. Vale. Methinnæ Campi,
nonis Julii, M cccc xcvii.

EPIST. CLXXIX.

*De felicitate Ioanne in Philippo, de Philippi natura,
de felicitate Regum in sobole, de mutata nostra
vidua sententia.*

P. M. A. M. Archiepiscopo Gra-
natensi.

ET si me non lateat, nihil ad illustrem
istum collegam tuum, optime Præsul, à
me scribi, quin illico te participem faciat, ne
minoris tamen putes à me fieri tuorum fan-
ctitatem, morum, quam illius equestria me-
rita, hoc accipito, quod illi referas. Joannam
regium

regiam natam; quam tu non minus quam proprii parentes educaſti, ſcito ut deleſteris, inter Belgas in amicum incidiffe, ultimumque in humanis deſiderabile fuiſſe fortitam. ajunt namque juvenſulam ab illis populis magni fieri, quod ſoboli aptiſſimam judicent, dicunt Philippo ipſius marito nihil deſſe, quod mulieri optandum in viro ſit, ætatis floſeſtimus, corporis habitudo mira, forma egregia, mores mires, natura lenis, animoſusque eſſe dicitur. Avum in plerisque marerum æmulari prædicant. eſt ergo tali viro copulata feliciter, qui tot ac tantis naturæ corporiſque dotibus ornatus fertur, cum præſertim nec fortunæ bonis ſores occluſerit. Genere namque qui ſit ab innumeris, utpote Romanorum Imperatoribus, magniſque alias heroibus progenitus, nemo eſt qui neſciat. quibus vero velibus ex utero indutus prodierit; quæ ab avo, matreque jam ſuſceperit, quæve à Maximiliano Romanorum imprefentiarum Rege, genitore ſit ſuſcepturus (ſi ſita ſuo proceſſerint ordine) tu noſti: vivunt igitur alacres noſtri Reges, tali genero; vivunt & pretioſa nupru, modo Principi filio non noceat ejus elegantia, quod fore dubitamus. poſteritatis ab utroque exſpectant egregia nepotum monumenta, naturæ paternæ maximum ac inſatiabile deſiderium. triplicabitur illis (ni fallor) propediem lætitia. tertiam namque propaginem ad ſpem ſobolis plantabunt. quia viduæ natæ, durum ad ſecundos Hymenæos animum flexerunt. ad Emmanuelem Portugaliz Regem, propediem eam adducemus, virum ſi non corpore præſtantem, morum tamen benignitate inſignem. hæc ſas eſt tibi ſignificare. quia pietate, tibi peculiari munere reſerta, nullum penitus infundam ſermonem. contingentia cætera ſi voles, horreum tui collegæ quæritabis. Vale. Methimnæ Campi Idibus Julii, M cccc xcvii.

EPIST. CLXXX.

De mari & cucurbita Inſularum ſæcra.

P. M. A. M. Cardinali Sanctæ Crucis.

GArſias Lupus frater tuus, ad nos in Cūriam nuper venit. vir eſt egregius, clarus ingenio. ſi Latinas ſi literas fuiſſet aſſecutus, Maroni forte palmam de manibus eruiſſet. Rhythmos componit idiomate patrio ſapidiffimos, gravi ſucco, ſententiarumque pondere prægnantes. Placuit noviffe hominem. non minoris illum ſacio ob ſuimet na-

turæ dores, quam quod tibi frater eſt. nec me ipſe abjicit; tum quia videt metibi dediſſimum eſſe, tum etiam quia quæcunque prodeunt ex ejus officina, ſui ingenii viribus decuſſa, mihi oſtendit, id ſibi nec oſſuiſſe ſenſit. Ad hæc ſcripſi quædam ad Pomponium, ob ejus virtutes heroem meum, de ridiculis inſularum ſuperſtitionibus, ſcio tibi ea relaturum. aſt quid maris illa creatrix cucurbitula importet, accipito productius. Naiba regulus inſularis, quondam adamati filii, quem immatura mors præripuit, cineres cucurbitula incluſit myrobalano arbori, ne terra macularentur, appendit. Is fertur, poſt aliquot menſes, ſili deſiderio motus, cucurbitulam affixam aperuiſſe, ut filii cineres conſpiceret. Abſcede, purpurate Princeps, ne te deglutiant æquorea monſtra. exiit illico cum magno aquarum gurgite, Balænarum & ingentium piſcium magna copia, qua data ſunt mari, piſcium ſemina. quatuor deinde juvenes, pueruſcunt, ex eodem partu fratres gemellos, cupiditate piſcium, & rei fama commotos, cucurbitulam, abſente Naiba regulo deprompſiſſe, ut ejus particulam ad emittendos piſces aperirent, ſed ex tempore ſuperveniente Naiba, præ ſtupore cucurbitulam ſolviſſe de manibus, & congreſſiſſe. cave ne te fluctus obruant. Exquiliis conſcende, ſi Romæ es, ne ſuſfoceris advenante diluvio. ex cucurbitulæ ſciſſuris, Maria ſeſturiunt illa, quæ continentes hætenus eos tractus omnes, aquarum per ima montium profluſu, inſulas effecerunt, quas cernere licet innumeras. Ita & ortum habuiſſe è cucurbitula Mare, & ex continenti diviſum in partes varias patriam, noſtri perpolite narrant Inſulares. I nunc & tibi perſuade, te cuncta hætenus ſciſſive, decrat aliquid, pti video. Vale. Methimnæ Campi vi. Calendas Auguſti, M cccccxvii.

EPIST. CLXXXI.

Quid ad æquinoctium Portugalenſes, quid ad occidentem Caſtellani reperiant. de Calcuteo Rege. Laus Portugalenſium.

P. M. A. M. Pomponio Læto.

ÆQua lance eſt animus, clare Pomponi, eruditionem tuam cum noſtri Purpurati Caravaialiſſi forte metiri. Unam ad eum nuper epiſtolam ſcripſi, de vero Maris ortu & genere piſcium producto in inmenſum è cucurbitula Naibæ. aliam accipito (quia de Zona torrida circuloque æquinoctiali) calidiorum. Quid Caſtellana gens Coloni Liguris ductu, ab Occidente repererit, ſatis ample lateque me ſcripſiſſe exiſtimo. Meridiem tibi

cate-

cæterisque viris sapientibus Portugaleses, maximi lictorum novorum investigatores impartuntur. Hi tantum scrutati tantumque cum ingenti discrimine pervagati sunt, ut non minus jam ultra æquinoctium, amisso Arctico, ad Antarcticum processerint, quamque distet ab Arctico nostri maris fretum exiguum quod Calpe dirimit ab Abila. Hoc omnes uno ore asseverant, Praxum isti promontorium, omniaque magni Atlantis latera, omnes in mare prodeuntes ab Atlante cubitos, paulatim, singulis annis procedentes, superarunt, sed ipsius tamen nunquam litora deserere ausi, donec ad ultimum jam quoddam cornu, quod ipsi *Bona Sperantia Caput* vocant, appulsi sunt. tunc ab incolis eorum tractum peritissimis nautis directi, relinquere terram, atque altum capere ausi sunt per medias quasdam, paucis bene notas Syrtis vadofas, prorsus ad Orientem inde vertentes, ast in lævam à Septentrione paulisper. In eas tandem regiones deveniunt, è quibus ad nos hæcenus aromata allata sunt omnia. Callequutum intra æquinoctium ad nos gradus velut Meroë XII. per incolas navium gubernatores tandem ducuntur. Est Callequutus civitas, lapideis domibus constructa, ingens, earum regionum grandius emporium, ad quam ex Alexandria & universa Ægypto, Damascoque & reliqua Syria, mercatores semper confluerunt, ut ad nos inde odoras merces aromataque, nostras lascivas pecunias nostrosque proventus habituri, importent. Læti Portugaleses tantæ rei invento, cum Callectuto Rege percutiunt foedus in terram descendunt, domos locant, ut commercia & ipsi cum Callectutis incant. ast invidia, commune humani generis venenum, cito scidit amicitiam. Damasceni namque & Alexandrini mercatores, incommodum ingens sibi affuturum ex Portugalesium commercio, olfaciunt. sollicitant in Portugaleses Callequuteum populum, qui, exorto tumultu, etiam invito Rege, domum, quam inhabitabant, ex insperato adorinunt. expugnant ad unum. 50. viros quos in terra reperere, trucidant, non ponitis inulti. quia ex navibus nostris, tormentis plerasque naves ipsorum concussas, obruerunt. ne metam Epistolarum transgrediar, paucis his te volo esse contentum, Pomponi, cætera quæ acta sunt, atque ea non pauca, significabo alias. Mira intelliges, quia nova; nolo te una cœna saturare. Satis sit tibi, fuisse lautissimam, nolis & uberrimam. quid namque lautius tibi præstare possum, mi Pomponi, quam id significare, quod natura ad nostram hanc usque tempestatem,

qua nos eramus nascituri, servavit incognitum. Suavibus nos his cibis, dulcibus nos dapibus depascit, quibus si non jejuna penitus, famelica tamen antiquitas, dies exegit suos, utrosque posthac Antipodes occiduos scilicet atque Antarcticos, ut suam quisque domum cognoscemus. Inbient alii divitiis, inluent & titulorum solitudinibus alii, mi Pomponi, nos autem nostri ingenii has escas præbeamus. Et vale. Methinna Campi Calendas Septembris, M CCCC XCVII.

EPIST. CLXXXII.

Mors Principis Ioannis, quibus solemnibus suscepta fuerat à Salamantini. Lachrymanda parentum colloquia. Margarita impudenter pregnans.

P. M. A. M. Cardinali Sanctæ Crucis.

Scripsi ad te non multis ante diebus, nos esse in alius ut Methinna Campi descendemus. ita uti statuerant actum est. Circiter namque Idus Septembris adveniantibus satis, atque insaufis avibus, Methinna Curiam eruiamus, diversa parentes à filio & nuru, iter capiunt. Ipsi namque Heliabetham filiam, per legatos Emmanueli Regi Portugalie desponsatam, ad virum ducturi tendunt. Princeps vero, ipsiusque thori consors infelix Margarita Salmanticam, quia una esset ex urbibus, quas è regia Corona ademerant, quando Principi signare patrimonium, quo frueretur, uti nubentibus fieri solet, constituerant, proficiscuntur. Quarto igitur Calendas Octobris Salmanticam Princeps ingressus, à civibus eo tibiarum ac tympanorum applausu suscipitur, ut præ lætitia hinceretur aër. O quales modulos cithararum, o quam multiplices illi cantus, quosve hymenæos cælus adstruxit! non lætius redeunt ex India victori Baccho suo, non ex Hispania Herculi fabulose Thebæ occurrerunt. Sed operæ pretium fuit videre, instructas acies levis armaturæ equitum in agro concurrere, sonipedum phaleras, virorum ornamenta intueri, non pulchrum modo, sed admirabile, universæ opes Hispaniæ fuisse ibi eo die congestas existimasses, puerorum, puellarumque de constructis per compita tabulatis, atque è domorum fenestris, cælestis harmoniæ imitatores cantus, prætereuntes animos ad summum demulcebant. Ulvis palustribus, odoris thymis, reliquis & bene olentibus herbis, qua iter erant facturi strata viæ: viridantibus ramis cuncti postes cooperti; aulæis mira Belgarum arte laboratis, domorum parietes contexti. Quid ultra? Cælum psallentium vocibus

vocibus aperitur, tellus veluti nova nupta vestita, compta & ornata, ridet. Lautius atque copiosius hæc instructa sunt Principi solemnia. quia cum sit hæc urbs in qua tu, Purpurate Princeps, operam literis ab adolescentia dedisti, totius Hispaniæ fons literarius, sperabant a futuro Rege, quia literas amaret & coleret, grande præter cæteras urbes patrociniū. Heu! heu! sed quid? Tertio die præcipiti febre corripitur. O sæva noverca! quid crudescis in eos quos filios elegisti? celeres equi per tractus frequentes disponuntur, ab urbe Salmantica Valentiam, quæ *Divi Iohannis* dicitur *oppidum*, Portugalici finitimum. ubi parentes ejus nostri Reges, cum Emanuele genero Rege, qui ad uxorem suscipiendam manu parentum ad eos venerat, nuptiis incumbabant. nūci pervolant creberrimi, qui de febris succellibus parentes moneant. In deterius indices res processit. Longissimis occurrit Rex itineribus, natum reperit, quamvis in summo discrimine, sensu tamen integro. Hortabatur filium, bono sit animo, ne deficiat. spem sæpenumero graviter laborantibus salutem adduxisse commemorat. Sentire se mortem præsentaneam, filius inquit; patremque viriliter orat obsecratque, serat æquo animo, quæ Deus ex alto statuerit, cum præsertim illa minime possint evitari. se non angere, quod è medio immaturus tollatur, patri collachrymanti arguit. majorum exemplo, vitæ tædia minime desideranda enarrat. ætatem quæ ferebat, superabant; nec mirum tamen. Perlegerat namque divini Aristotelis pleraque volumina, præter alia quedam diversarum facultatum. miro mentis fervore patri admiranti ephēbi filii senilem fortitudinem, concionabatur. aderam & ego, qui Reges, ut illum comitaret, reliqueram. neque sine lachrymis ista recensere. Quid plura? nostræ fidei cardo. Tertius declinus illum nobis dies abstulit. infaustus ille dies pridie nonarum Octobris, universam Hispaniam, unico quem habebat oculo amisso, gravissimo replevit mœnore. Miser genitor, ne ista Reginæ per nuncios referantur, imperat; mittit solitos qui eam fallant tabellarios, ut paulatim immensus hic dolor ebibatur; ne subitus vitam Reginæ scindat, inanibus illam literis depascit; nunc in melius, nunc in deterius rem Principis procedere, ad illam scribendo. Id ipsemet. interea conveniunt. quam melius possunt, sese invicem alterne solantur. O quam miserum fuisse id spectaculum, qui aderant, retulerunt. rumpebantur præ dolore adstantes, non minus infeliciū parentum, qui talem filium atque eum unicum amiserunt,

quam suæmet calamitatis, quam ex ejus morte exspectabant! Sumunt igitur animum qualemcunque dolor sinit, & filiam una cum genere mittunt in Portugaliam. Inde ad nos, tanto filio orbat, redeunt. Abulam funus defertur. pompa funebri more patriæ peracta, tota Curia sacco induta vilissimo. ibi jacet totius Hispaniæ spes. læta tibi ac dulcior referre maluissem, quam amara, quam tristia, sed quæ nobis crudelis illa noverca (quam *Fortunam* appellat quidam) præstitit, illa exhibeo. Lex est cum natura ipsa generata, ut nemo det nisi quæ possideat. Hoc unum tantum habeto, tanti naufragii relictum amplius, gravidam reliquit moriens Margaritam; si filium pepererit, aliamquam (quamvis longam) spem, quia exiguum nobis afferet. Data in Villafandino ex itinere Complutum euntibus. xv. Calend. Novembr. MCCCXXVII.

EPIST. CLXXXIII.

Quomodo serant tamī filii mortem Reges, de Gallis perennitibus, de pace cum eis.

P. M. A. M. Archiepiscopo Granatensi.

NON defuisse qui tibi generalem hanc nostram calamitatem totiusque Hispaniæ unicum lumen extinctum, significaverint, haudquaquam dubito. Peregrina quæ scribam, pauca occurrunt. nuncius hic nullo pacto se iturum ad te sine meis literis contendit. hæc igitur habeto paucis. Reges tantam dissimulare ærumnam nituntur. ast nos prostratum in internis ipsorum animum cerminimus. oculos alter in faciem alterius crebro conjiciunt, in propatulo sedentes. Unde quid lateat proditur. nimirum tamen, desiderant humana carne vestiti esse homines, essentque adamante duriore, nisi quid amiserint sentirent. Habent Oratores in Gallia apud Carolum Regem, de Pace spes est, quamvis damna illi non levia intulerint, in re Neapolitana, cum eo relicto, ut suo sanguini, Neapolitano Regi ferrent suppetias, omnibus se Principibus Italis admiscuerint. It jam in præceptis omnis gens Gallica paulatim, quæ prædæ cupiditate transfiliit Alpes. Locustarum more, post segetes depastas, deficiunt. Gilbertus Bompensierius, quem discedente Carolo, Regni gubernatorem relictum, alias commemoravi, sædus petiit, castellum deserit, ut in Galliam redire liceat, impetravit. neque enim est Carolo cura de mittendis auxiliis. ut namque provin-

ciam

cliam hanc fumeret quæque æraria potuit, quasvecunque suæ ditionis provincias, explicavit. nec viros habet bello aptos, nec pecuniarum suppetunt, uti fama est. qui ergo ab eo terga dante, in Regno relicti sunt, tum gladio, tum fame confecti, fere omnes interierunt, & si qui supersunt, interibunt. Tu vale interea, qui in tuto positus es & ab his Fortunæ fluctibus liber. Compluti. III. Calend. Novemb. M. CCCC. XCVII.

EPIST. CLXXXIV.

*Cæsar Vencorum exercitum & Ludovici contra Lim-
num ducit. destinatur autem ad Regem
Hungaria.*

P. M. A. M. Comiti suo Ten-
dillæ.

PAUCULA quæ scripsi ad sacrum istum col-
legam tuum, habebis ex ejus epistolio;
necdum bene à nostris oculis ejus nuncius
sublatus erat, quando novas habui ex Me-
diolano literas. Maximilianum Romanorum
Regem descendisse, inquit, ex Germa-
nia in Italiam, ut oblitus suæ dignitatis,
exercitum capiat, qualemcunque Ludovicus
ac Veneta Resp. præparare illi voluerint, in
Florentinorum vires, quas hebetare Ludo-
vicus & Veneti intendunt, quoniam à Gal-
lorum fœdere divertere illos minime possunt,
nisi miseram Pisarum urbem intra fauces eo-
rum concitiant dilacerandam. nil namque
magis cupiunt hodie Florentini, propter in-
gentem eorum, qui Pisas incolebant, stragem,
quos veluti insensibilissimos hostes, in liberta-
tem Pisani vindicati persecuti sunt. Pisas igitur
in libertate retinere. Florentinis non modo
invitis, sed etiam recusantibus volunt, op-
pidaque & arcis antiqui Pisani juris auferre
Florentinis student. provinciam hanc sum-
pturus Maximilianus advenit. Rei successus
habebis, quando evenerint. Interea scito, im-
peratum mihi esse, ut me accingam ad iter
in Pannoniam, quæ *Ungaria* dicitur, ora-
tor, repudiata deponstatam per Oratores,
Beatricem Matthiæ invicti quondam Regis
uxorem Reginam relictam Regni guber-
natricem Boëmius Rex, quia soboli pro-
creandæ ineptam esse sentiat, promissa late-
tur concubia bonus vir, concubicum negat
secutum, quod ipsa adducit in medium, sa-
tenturque duo religiosi crepidales viri, à
Beatrice missi ad nostros Reges Oratores,
quales à vidua prudenti honestaque decuit,
qui Reges inducant, ne injuriam hanc ab-
jectæ affinis suæ patiantur. est namque Ara-

gonici sanguinis consanguinea Regi Beatrix,
quia Ferdinandi I. Regis Neapolitani filia.
nil aliud exspecto præterquam nuncium, qui
ab Urbe, quo in statu res sint, est relaturus.
pendet namque res hæc coram summo Pon-
tifice. Hæc tibi volui significare, ne mihi
postea succenseas, si ad te crebro literas non
dederò. Hoc namque fruor privilegio,
quom absum à Curia, ut nunquam ex Curia
ad amicorum quenquam aut patronum literas
exarem. Vale igitur. Compluti IV. nonas No-
vembr. M. CCCC. XCVII.

EPIST. CLXXXV.

*Quæ bella inter Portugalicum & Calcutem
Reges, utrumque Tropicum.*

P. M. A. M. Pomponio Læto, Viro
insigni.

UTRUMQUE Tropicum torridamve Zo-
nam, & æquinoctialem circulum, Por-
tugalenses (nobis clausos hæcenus) inmo &
multorum judicio inaccessos aperuerunt, uti
superioribus diebus ad te scripsi. Conquiro
ista diligentissime, mi Pomponi, atque exa-
mullim. neque mihi deest ad ea enucleanda
copia satis commoda. sum namque Portugalico,
qui hic affidet, Oratori familiaris ami-
cus, veniuntque plerumque non pauci ex
his, qui tractus illos adnavigant. brevi com-
pendio hæc habeto. Textere longam histo-
riam ociosis relinquo viris, atque his eloquen-
tibus, perturbatus animo Emmanuel Rex
Portugaliz, de suorum internicie, tria &
viginti navigia acribus munita tormentis, vi-
risque bello aptissimis instructa, ubi ubi talia
sensit accidisse, destinavit, *Caravela* appel-
lant id genus navium. nota jam Afralittora,
sui Atlantis ingentes costas, vasta illa tot
maria, innumeras insulas præterlabuntur,
rubri maris ostia, sinus Persici patentes por-
tas exsuperant, regionem capeant tandem.
Ast priusquam Calcutem adeant, Cocini
& Canenori, duos in eis litoribus Reges
Callecteo insensibilissimos, quos ibi prima na-
vigazione, stricto fœdere in amicitiam sum-
pserant, conquiro de inferendis Callecteo
Regi, quacunque daretur incommodis,
conveniunt, sese rescindunt, ad arma pa-
rant. Ex Cocini & Canenori navibus plera-
que sumperunt Portugalenses, ut aliquanto
major classis fieret. Callectei classem appa-
rant ingentem, nostri portum adeunt Callecteum.
sefe illi non modo tueri intendunt,
sed Portugalicam impetunt cum summo furo-
re classem, eam penitus deleturi, si quiverint.

concurrunt igitur. durum incunt certamen. miseranda clades exoritur. vincitur tandem, quamvis amplius ducentarum navium, Calcutæ classis, quoniam eorum tormentis parum Portugalicis navibus oberant, quia lentis & nullo furore emissis, sunt Calcutæ parum armati, five quia nequeunt ob ingentes calores id armorum pondus suffere, five quod arma non assequantur. Capitur eorum Prætoriana navis. capiuntur & aliæ plæræque. Classis reliqua dispersa. vi namque tormentorum, vicinis insipientibus, multas ex eorum navibus in profundum miserant, in Assyriorum & Alexandrinorum mercatorias naves edidere stragem inauditam. Non his contenti Portugalenses, ex adverso in terram descenderunt, duasque Calcutæ ditionis urbes magnas combussisse, ingentesque Calcutæ copias, manu exigua prostrigasse feruntur. direptio facta. parentatum est interemptorum sanguini satis abunde. Est hæc gens, mi Pomponi, (ut ajunt) seminuda, fere invalida. quia intra Cancri Tropicum jaceat, duodecim habens, uti alias me significasse arbitror, Arctici nostri poli gradus elevatos, uti Meroë; nostro tamen more domos habent lapideis constructas, pecunias amant, voluntque pro pipere cæterisque aromatibus, quæ ipsi assequuntur à seipsum & à finitimis, veluti ad nundinas concurrentibus, auri ducatos, & si queunt, Venetos; merces alias abijciunt. Scribo ista ad te, mi Pomponi, quoniam cadunt in mentem, non quoniam eveniunt. propterea tu illa capito, quoniam mittuntur; & esto his contentus, quia parvo labore fatigor. Compluti vii. Idus Novembris, M cccc xcvi.

EPIST. CLXXXVI.

Quid petat Hungaria Regina.

P. M. A. M. Bracharensi & Pompeionensi Antistitibus.

Beatrix Ferdinandi Regis Parthenopei filia, ex Matthia Rege Ungariæ vobis vicinæ vidua per Oratores petit à meis Regibus, ne tantam ignominiam sibi affini inferri patiantur à Rege Boëmio, uti etiam noscere debetis (quia viciniore) ipsius Beatricis manu Regnum adeptus est, quod arcis municipiaque in ipsius potestate, moriente Matthia reperirentur. Is bonus Rex promississe connubia scetur (ut inquirunt) copulam negat, quam Beatrix asseverat. Coram Pontifice lis igitur, uti scire vos oportet. Veretur Beatrix, ne pecunia oppugnetur. postulat igitur,

ut Oratores hinc desinentur, qui Regem ipsum Regnique proceres, rei testes, & autores moneant, & hortentur, ac si opus fuerit, deterreant, ne repudiare Beatricem semel assumptam, velit. Arguit Boëmus sterilitatem, & nolle se ullo pacto inceptæ ad procreandam sobolem mulieri, conjungere jurejurali contendit. Cur hæc, dicetis? Ad hanc ego provinciam Orator destinatus sum ab Oratoribus, qui isthic assident, regis apud Pontificem. indies nuncius expectatur, qui referat, quo in statu res sit. Interea me accingi ad iter imperant. Roma ut iter faciam volunt. nil mihi jucundius evenire potuisset, numerare jam incipio dies. Longior anno est jam mihi quæque hora, dum illam expecto, qua veteres vos amicos videre fas sit, colloqui, completi, novi aliud nil emergit. Valete. Compluti. vii. Idus Novembris, M cccc xcvi.

EPIST. CLXXXVIII.

Quid Casar, quid aliquando fuerint Pisa. fluxu ventris moriatur Ferdinandus juvenis, qualis fuerit. inflant Bos & vitulus, velle conspuere in Cardineum gradum.

P. M. A. M. Comiti Tendillæ.

QUæ ab Italia nuper habuimus hæc sunt. Joannes Ruffus Foroliviensis, literis & gravitate clarus vir, nobis amicissimus, Pisis agit, Archiantistæ illius gubernator. Is ad me scripsit hos Fortunæ insultantis cachinnos, has nugæ ejus meretricis infantiles. Maximilianum, inquit, Genuam, dein Pisas cum exercitu, qualem Ludovicus & Veneti præbuerunt perrexisse, ut Pisanam restauraret Remp. quæ hæcenus adeo potens fuit, ut Idumæam usque suas vires protenderit, fueritque octavum & octogessimum annum fere maris domina. Ligurnum ergo, Pisanam quondam juris, Tyrrheni maris portum, Florentinæ nunc ditionis, classe impetit Maximilianus, propugnat. re infecta intra quartum diem Pisas rediisse, dehinc xxi. Calendas Decembris, Pisis ut in Germaniam rediret, inglorius excessisse dicitur. obtulit autem dominatus Venetus, se Pisas à Florentinorum ingluvie tutaturum. Quid sentis, bone Comes? sed audi aliud horribilius. Maximiliano, Pisis agente, fluxu ventris interiisse Ferdinandum juvenem Regem Neapolitanum, allatum est. Eja confide mortalibus. O cæcos hominum intellectus! Quid istis inhiamus, tam parvo tempore duraturis? Nil ei profuerunt hujus animi dotes, quibus erat ornatissimus. O quæ corporis ejus

ejus præstantia! quæ agilitas! sed quid ego hæc tibi, qui eum optime noveris? quoniam ex Urbe te ad avum ejus Fernandum tempore Innocentii contulisti. Perit flos agri Neapolitani. ex Urbe vero scribitur, fixum animo sedere genitori ac genito, velle in Cardineum decorem conspuere, purpureum galorum, ac si barbara esset mitra. aliquando deijciat nuptias, ne quid desit ad ighominiam, & Principum aliorum consensum sagaci naso quæritat. nos Compluti agimus, tuo natali finitimi. Exspectamus indies, quid Margarita, quam excedens à nobis ephebus Princeps prægnantem reliquit, sit aliquando paritura. Compluti. Calendis Decembris, MCCCCXCVII.

EPIST. CLXXXVIII.

Quare Autor nesciat in secessu vivere, quid ejus finis, quid studium, multa Platonica.

P. M. A. M. Archiepiscopo Granatensi.

HAbui à te nudius quartus literas, bone Præful, quos honoratius tibi fuisset, sopitas in fantasia rerum origine illas, aut in ingenii officina, vel in arcula memorie relinquere, neque illas vivæ voci aut calamo, ut prodirent, credidisse. Duo invicem opposita optare, te inquis. delectari namque te summo opere scribis, mearum epistolarum lectione, quas ad Comitem collegam tuum exaro, subdisque illico, optare te, ut tuo lateri inhæream, suo Præfato Canonicus. Possintne duo hæc uno sacco concludi, aut coherere, tu videris, qui mirus es Dialecticus: Vobiscum scilicet esse Granatæ, atque una literas vobis ex Curia, de his quæ per universum ebulliunt destinare. Utrum malis eligito, Præful optime. Ego extra annum ab habitis tuis literis quadragesimum, an tibi morem gerere, parereque intendam, si angulum elegeris, respondebo. tam male mecum actum à superis existimas, ut ulla terræ parte contentus vivere queam? quando mihi toram aperta manu condonaverint, angulusne mihi placebit ullus, ubi marcescam? cum mihi liceat percurrere, quando velim, universum, & si Corcyrios Pheacum autumnos superet, parvo me facis, bone vir. Angusti debes esse pectoris in terra, quia te spiritus ad æthera semper versus, ac Deo plenus, è terra jam diu raptum teneat. Qui jam cœlestes illas auras exhaustit, parvo hujus nostræ facis indiget adminiculo. Sed qui terrenus adhuc est, & Mercurium intra

pectoris fibras absorptum tenet, nulla orbis parte contentus vivit. Exurit animo, si spacio, licet ingenti, licet amœno, includatur; seipsum macerat, si quid sub cælo acciderit, quod eum prætereat. Cum igitur ad vestram hanc Curiam, quam tu, quia senio confectus, ut uberius Deo fruereris in secessu reliquisti, ab omnibus terrarum regionibus, homines negociaque confluant, atque horum Regum auspiciis, ab omni Christiana potentia legati, in Curiam concurrent, percurrere totum orbem videor, totiusque telluris habitatorem, meipsum in Curia confingo, quoniam hinc, quæcunque univêrsa tellus pariat, edisco. En habes qui sim, quem hæcenus ignorasti. Vale. Compluti. Idibus Decembris, MCCCCXCVII.

EPIST. CLXXXIX.

Solis Regibus & Bovius Insularium Medicis & sacerdotibus licet arcana sacra scrutari.

P. M. A. M. Pomponio Læto.

SCribis, Pomponi amantissime, vidisse te, quæ de superstitionibus Insularium exataverim, conquereris de brevitate, quæ obscuras reddit narrationes. quid de Cucurbitula quadam velim, te non intelligere inquis, cupereque te scribis, quid illi de hominum origine lepidissime senserunt: quo pacto ex cucurbitulæ in terram collapsæ rimulis, mare velint scaturisse. succenseto nostro Caravaiallo, ad quem ista scripti productus. Is referret. habes ultionem præ manibus, modo velis. eadem illi mensura metitor, ne tibi demensus est. Quæ de homine garriant, ne feceris participem. Duo esse ingentia in eorum montibus antra fabulantur, præter illa è quibus Solem & Lunam prodiisse puera sunt; in quibus, ab initio rerum, genus omne hominum latitavit. In utriusque antri foribus, alternos semper infedisse duces, ne quisquam egrediretur, insaniunt. Idque pro Arcano habent sacro, sed annorum tandem prolapsis curriculum, infus ducibus noctui insulam pervagare audientibus, quærendarum dapum causa, Sole deprehensos, nunc hos, nunc illos, inveni namque Solem illis minime licebat, in diversa muratos, in myrabolanos arbores, ut puta in saxaque, plerasque in res alias efficit tamen longa dies, quod obducta fronte, graviterque tanquam sacrum obloquuntur, ut multi, licet sole deprehensi, sese servarent, reverterentur. Sed hos ajunt, relictis matribus eduxisse parvulos infantes, ulnisque illos cum per diversa portarent, in

cujusdam fluminis ripa, inspectatis aquis, *Tot, Tot*, emissio vagitu, infantes proclamasse, quod ipsorum lingua significare, *Mama, Mama* volunt, & in ranas mutatos asseverant; inde vocem illam ranis fuisse hereditariam. quo modo deinde procederent hi homines, sine uxorum commercio interrogati; Animalia quædam per myrobalanos serpentia, feminas æmulantia, se vidisse balbutiunt à longe, plæraque illorum insectando, licet durusculæ, quia lubrica, anguillæ more apprehenderunt, tunc, & cum mullebræ natura carerent, adnota inguinibus ave pico, vi per femora, manibus quorundam, callosos habentium palmas femineam

illis folsore pico naturam effecisse. Ita, *eja, Pomponi, ejæ*, cervicem exente. In uxores sibi feminas has susceperunt boni viri, atque inde genus hominum prodiisse volunt, prædicant, instant. contendunt id dirum ac nefarium, tantæ rei Sacramenta nusquam præterquam Regibus aut Bovitis, quos habent pro Medicis & Sacerdotibus patefacere. Solum id inventum apud Romanos, de Sacro Ancili, atque Matutz arcanis existimabas; sunt & alii magnarum rerum inventores, Pomponi, licet tamen omnia populo diebus festis per rhythmos ista concinere, alias minime. Compluti. xv. Calend. Januarij, M cccc xcviij.

PETRI MARTYRIS A. M. EPISTOLARUM

LIBER UNDECIMUS.

EPIST. CXC.

Regina Hungaria causa deperdita. restat Auctor. de Insularium Latia & Zemibus.

P. M. A. M. Bracharenfi & Pompeionensi Præfibus.

Non minus mihi quam infelici Beatrici, infaustus advenit nuncius. is ab Oratoribus nostris, qui isthic assident apud summum Pontificem, retulit fore supervacaneam, ad hanc rem Oratores in Pannoniam destinare. detrectaturum namque Regem, Beatricis sponsum, quæcunque proponantur, scribunt Oratores. quia illi fixum animo est nolle jugali thalamo Beatricem Reginam adicere, inclinari etiam ad Regis postulata Pontificem Alexandrum inquirunt. malunt propterea mei Reges alterum è dnobus, quam utrumque perperci. Durum illis est sanguinem suum repudiatum iri. est namque Regi propinqua Beatrix, quia Fernandi I. filia. ast durius post naufragium perdere & naulum. demptum namque de ipsorum autoritate plurimum putarent, si eorum petita negligerentur. ne igitur ignominiam aliam perferant, satius esse ducunt, rem dissimulare. Quare sublatum est mihi iter laboriosum, sed iniquo id animo fero, quia summam mihi erat delectationem parituum. me autem accitum Reges serena fronte gratulabundi fere, quod tantus mihi labor sublatus fuisset, grave mihi fore putantes, compellarunt, sed falluntur. nihil namque maluisssem. ægre quidem hæc fero, quia dempta mihi spes, quæ surrlexerat, vos veteres amicos visendi. sed ne frustra sumpsisse calamum videar, hæc pauca de nostris Insularibus habetote, quæ nostro Pomponio referatis, si vobis ille aperit quæ ad eum scribo. Novum genus est apud eos Latia repertum, vidistis aliquando parietibus depictos, Lemures cornutos, dentatos caudatosque, manibus aduncis, atque ore aperto ad deterrendos homines? Ex gossampio in-texto, gossampioque sulcata construunt simulacra, huiusmodi Lemures ad unguem imi-

tantia. noctu namque ipsa apparent, in illosque quibus aguntur, errores inducunt, Zemes appellant hæc simulachra, à quibus se pluvias, si pluvia indigent, dies lucidos, si solem volunt, impetrare fabulantur. à Zemibus istis tonitrua mitti ac fulgura & grandines putant. inducunturque à Bovitis, quos pro sacerdotibus habent ac sanctis viris, meritis Zemes placare muneribus: masculos habent ex his ac feminas. Coire masculos aliquando cum Regum uxoribus credunt, nascique infantes ex illis, vario Regum filius quodam per cervicem sparso tumore. infensi jam mihi estis & molesti, qui uno velitis spiritu, quæcunque hoc nostro Orbe Novo emicant, cognoscere. stringite aliquantulum guttur, & valete. Compluri nonas Aprilis, MCCCXCVIII.

EPIST. CXCL

Quare revocatur Auctor ex legatione Ungaria. Mors & laus Caroli Regis. de fratre Hieronymo Savonarola Concione in Alexandrum P. seriente.

P. M. A. M. suo Comiti.

UNde sint literæ, interrogabis. ex Curia, inquit. Hui! tam cito ex Pannonia, dicēs. Bellerophon teo me forte usum Pegaso suspicaberis; Imo & contractos mi aggeres, ne Pyrenæos transilirem conqueror. Ex Urbe moniti nostri sunt Reges, rem Beatricis Reginae esse adeo confractam, quod nullo modo refarciri queat: se potius Regnum amissurum, Rex inquit animo pervicaci, quam sterilem sibi seminam jugali vinculo ducturum. non negat bonus Rex, omni laude dignam esse Beatricem, *pollere*, inquit, *prudens, castitate, omni denique virtute, qualem docet infignem faminam*, sed abnuat desiderio sobolis, ejus commercium. inclinatus præterea Pontifex (ut ajunt) in Regem, qui Rei iudex sit futurus. Persto igitur, quod parum mihi non fuit molestum. Sperabam namque hanc nactus occasionem, posse patriam ac veteres amicos, quos in Urbemultos reliquimus inspicere, colloqui, complecti. seratus æquo animo, & accipe tu

quibus nugis Fortuna res verfet humanas. Carolus ille, ille Carolus Rex pygmæo brevior, animo typhæo vel Polyphæmæo grandior, ille qui totam concussit uno discursu Italiam, qui tremere Christianum orbem paulo ante fecit; qui exlegibus terror erat, repentina, subita, inopinata morte interiit. Alii pilæ ludo fessum, alii in humilis portæ limine, cum exire vellet ex cubiculo, ut ad lufores descenderet in ambasia, ubi porticus est ingens pilæ lufibus apta, caput ita percussisse ajunt, ut cerebro cooculso, deciderit illico. Utcumque sit: animam illam quam totus orbis vix capiebat non flumioibus, non Apennini anfractibus, non ullo periculo teritam, cum Italiam sicco pede contereret, orbe ipso iofolutato, 111. Idus Aprilis exhalavit immaturam. Annum quippe septimum & vigefimum agebat. Confide, confide rebus humanis, duraturæque sperato, si quibus. Audi, audi aliud, non indignum relatu. Audistin' Hieronymum quendam Ferrariensem cucullatum Ordinis (ut ajunt) concionatorum Florentiæ longo tempore per urbis pulpita audaci fronte, in Pontificis & Purpuratorum mores & vitam jacula cotorquentem, Florentinumque populum seducere in Pontificem toto nixu fuisse conatum. Is bonus vir in Pontificis delapsus ex candelentiam, per iudices Apostolicos ab Alexandro missos igni, velut hæreticus traditus est. advertito, quas fabelas ordiatur, quando joculari intendit hæc petulans rerum mortalium domina, & expergifere aliorum exemplo. Non defunt tamen, qui fratris illius doctrinam & mores miris laudibus extollant, invidiaque in eum fuisse, non meritis inquit sævitur. nos quæ accepimus ab Urbe, præbemus. Tu vale. Compluti pridie Calendas Junias, M cccc xcviij.

EPIST. CXCIJ.

Margarita abortivæ. Vocatur filia & gener ex Portugalia. de rebus Italici quadam.

P. M. A. M. Bracharenſi Archiepiſcopo.

HEi nobis, cum sævire incipit tetra illa noverca, quales rugas congerit. Peperit abortivum pro desiderata sobole Margarita. Pro efusito puerperio offam nobis præstitit collachrymandam. Revocantur ergo, deficiente à Principe optata prole, ad ingentem hanc tot Regnorum molem, futuri possesores (ni Deus aliter statuerit) tuus Emanuel Rex & ejus uxor Helisabetha. Pri-

mogenituram sumpturi veniant, per cursores monentur. Venturos propediem existimamus. Adeant fausto secundoque fidere. finem suæ truculentia fors imponat, sinatque jam tandem Hispania suo progredi ordine sceptrâ oramus. Eunt hæc aliquando serius quam eveniant. quia raro cursores ab hac ultima terrarum meta proficiscuntur ad vos. Discedunt plærique ex his, me infcio. quia prohibentur interdum, ne ullas capiant privatorum literas, ad Urbem ferendas, veriti, ne forte aliquid quod Regibus minime placeat, hoc tempore significetur. Quid futurum sit, mortuam jam Carolo, rerum Italarum, ob sui animi magnitudinem perturbatore, & ob Ludovici Sfortiæ cæcam incuriam, qui ut Galli gustarent Italicam foecitatem, adstruxit, hæsitamus. quid vos scotiatis, oobis significate. Id si ita est, ut Gallicum jure Sceptrum ad Ludovicum Aurelianensem hæreditario deveniat, vercor Ludovico Sfortiæ, sed patriæ doleo meæ, quæ ne aliquando eat in prædam, extrinsecus; non quod Gallica potentia me deterreat, sed scio meis non esse civibus gratum Ludovicum. Dissidere inter se primarios Mediolanenses, distrahi que in diversa cognosco. Deus bene veritat. Tu vale. Compluti. nonis Junii, M cccc xcviij.

EPIST. CXCIJ.

Quid Rex Gallus. Prognosticon argumentale in Sfortiam familiam, contentio de lute utrinque Ludovici.

P. M. A. M. Suo Comiti.

PAULO post dimissam ad te epistolam de Caroli Regis morte, susceptum ejus loco Ludovicum Aurelianensem, allatum est ex Gallia. Ut apertius quales sint rerum humanarum vices, cognoscas, premunt elatos, oppressos erigunt, juvenes perimunt, graves ætate ad vitæ tædia, ad contioas ærumnas servant. In Regno Parthenopeo Ferdinandum juveniculum, Ferdinandi I. nepotem, necdum bene fixum in Regno fata peremerunt. Federicum patruum ejus, jam senescentem evexerunt. nunc eadem in Gallia (ut vides) evenerunt. unico ictu eum, qui sese rerum dominum fore somniabat, vix hominem induentem ad necem percusserunt. ut Aurelianensis Dux pauper atque senescens, carcere quondam & catenis, ut jugularetur ab eodem Carolo victus, in Regem crearetur; creatus unctusque est. Ludovico Sfortiæ velim pauca percunctari. Væ tibi Mediolanum, si ex præmissis & præsentibus licet augurari, arguat

arguat Ludovicus, si callidus est Dialecticus & syllogismos formet. Dux Aurelianensis vix pane satur, ut ita dixerimus, potentissimo tibi Novariam ademit, atque illam vix ab ejus manibus contractis Caroli viribus, cum Venetæ Reip. suppeditis, extorquere potuisti, tutarique res tuas, ne à Ducatu Mediolanensi te ejiceret, totis viribus vix potis fuisti. Quid facturum putabis Galliarum Regem effectum? Scire velim, Ludovice, quid tortor animi tui conscientia, dicteret quove te flagro concutiat? nepotem ego tuum Joannem Galeatium, ad quem jure paterno Ducatus sceptrum attingebat, sublatum veneno à te (uti est vulgi fabula) minime existimo. perit namque incontinens ab uxore, quam ardebat. attamen veniet, veniet illa dies, qua Galeatio nepote tuo moriente, superstiti filio ipsius aut Hermeti fratri propinquiore, te reliquisset Ducatus habenas, quam tibi Ducatus titulum fumere, maluisses. Innocenti patriz doleo vehementer. Ah privilegio, inquis, sum ego Imperatorio armatus, quid sibi juris habet Aurelianensis? natum se inquit ex Valentina, legitimo creata matrimonio, à Galeatio primo Duce contendit ille: Te autem ex transverso genita Blanca Maria ortum arguit. tua isthac admittet, si conducere sibi cognoverit. Hæc arbitror, Patrone mi, in Ludovici Sfortiæ deliberatione ventilarî, gravibusque illum curis arbitror agitari. Accedit & aliud illi perniciosum, strenuos belloque aptos Mediolanenses, oppressos tenet; mollibus autem & imbellibus suas acies credidit ducitandas. Nec minori puto illi cessurum incommodo, quod Joannes Jacobus Trivultius egregius exercituum ductor sit exercitus Gallici præfectus. hic namque quoniam est Ludovico infensissimus, suæ factionis cives in Ludovicum sollicitabit. Utinam aliter eveniant! ego ista vereor. Tu vale. Compluti. iv. Idus Junii, MCCCCXCVIII.

EPIST. CXCIV.

Gener & filia ex Portugalia venerunt. in dubio quid velim Aragonici.

P. M. A. M. Archiepiscopo Bracharenfi.

Superioribus ad te diebus scripsi, Emma-nuelem Regem tuum ad primogenituram tot Regnorum fuisse accitum, unâ cum uxore à foceris. Toleti eos suscepimus, nec mensem integrum ibi commorati, Aragoniam versus, ut paterno juri Regis hæreditaria Regna Reges recognoscant movimus.

Comitia conventusque evocantur. convenient. Sed veremur non defuturas animi molestias. sunt hi Tarraconenses, Aragonici utpote, Valentini & Laletani, pertinentes. ne ipsorum jura infringantur, pedibus manibusque nituntur. Ex vetusta namque patriz constitutione & avitis Legibus, sancitum servant, ne scemina regis digna scepro apud eos habeatur. volunt masculina sobole deficiente legitima, propinquiorem Regi morientis masculum, cujusvisque sit filius, in Regem suscipi debere. Spe tamen depascimur incerta. prægnantem duxit Emmanuel Helisabetham uxorem, ea si marem pepererit, sublatam tibi polliceor omnem de hac re contentionem. nullum namque Regi erit propinquiore (quandoquidem filio caret) quam ex filia nepos. Si vero scemellam parturierit, habituros tamen ipsos pro Regnorum hæredibus, sed non leviter pedibus ibunt in hanc sententiam. Tu vale. interea quæ fient intelliges, non multos post hos dies. Est namque partui propinqua. Datum in Cæsarea Augusta. x. Calendas Julii, MCCCCXCVIII.

EPIST. CXCIV.

Intra utriusque Ludovici super Ducatu Mediolani. armis disseniuntur Dei.

P. M. A. M. Archiepiscopo Granatensi.

Audivisse te, inquis, à me ipso, Ludovicum Aurelianensem, nunc Galliarum Regem, ex legitima Vice-Comitum sceminea stirpe genitum, Ludovicum autem Sfortiam, qui Mediolano nunc imperat, reliquosque illius fratres, Galeatium scilicet, Philippum, & Ascanium & Octavianum ex transverso in familiam descendisse. reiseriem vis apertius, in accipe. Anno à nostra redemptione MCCCCII. vita excessit Galeatius, qui primus ab Imperatore Ducatus titulum privilegio affectus fuerat, lege addita, ut masculina prole deficiente legitima, Ducatus ad Imperatoriam rediret coronam. Is tres mares filios reliquit, è quibus duo Joannes & Philippus legitimo erant orti matrimonio, tertius vero (licet ex pellice) admissus tamen æqua sorte in legitimam, Imperatore annuente: unicam autem filiam habuit, sed eam ex uxore, Valentiam nomine. hanc avo hujus Ludovici Aurelianensis, cum quadringentorum millium ducatorum, & Hasta oppido celeberrimo dote dedit uxorem. Accidit (ita volente Deo) quod obierint quotquot habuit filios Galeatius ille primus, sine prole

ulla mare vel fecmina. Philippus autem Galeatii secundogenitus, qui Alphonsum habuit Regem in potestate, unicam reliquit ex transverso natam Blancam Mariam, ex qua & Francisco Sfortia genero Coctunolz oriundo, insigni bellatore, Ludovicum alioque nepotes suscepit. En habes, unde sit exorta contentio, quæ Italiam iterum concutiet. Ludovicus Sfortia, mortuo nepote Joanne Galeatio, Galeatii, qui Andreas Lampognanus pugione transverberavit, filio à Maximiliano novum impetravit privilegium, refertque, nec Franciscum genitorem, nec Galeatium majorem fratrem, legitimos fuisse Mediolani Duces, quia id sibi privilegium non fuerant assecuti, cum in Philippo Imperatoria gratia expiraverit, se vero legitimum esse Ducem arguit, qui nuper fuerat in Ducem electus. hæc Ludovicus Sfortia. Aurelianensis vero, Sfortiadæ ex transverso, se ex legitima contendit. eorum quæ Ludovicus adducit in medium, nihil admittit. Inquit præterea Aurelianensis, morientem Galeatium primum ejus maternum avum, testamento reliquisse, ut Valentiniæ soboles, intra legitimam hæreditariam concluderetur. Quod etiam prius, dum dotis acta dictarentur, pacto statutum fuisse jactat. quamvis id privilegio minime liceret. Solve tu hæc ænigmata, bone Præful, si vales. Armis quippe solvenda, uti video, non syllogismis. Tu vale. xi. Calendas Augusti, ex Cæsareaugusta, M cccc xcviii.

EPIST. CXCVI.

Rex Gallus & Veneti conveniunt, in Ludovicum Ducem. Fredericum creatur Rex Neapoli. Cæsari Borgia galeatium abjicit. Gallus repudiatur uxorem.

P. M. A. M. suo Comiti Tendillæ.

Pugno tibi concludere Atlantem intendo, omnesque Apennini costas, una crumena colligare laboro. Adverte, quot quantaque uno spiritu promo. ex Gallia fertur Ludovicum Aurelianensem Galliarum Regem creatum, arma parare in Ludovicum Sfortiam, promissumque jam diu Joanni Jacobum Trivultium ducem copiarum, civem Mediolanensem, Ludovico insensum. ex Insu-
bribus & Mediolano, novum pullulare ajunt inter Ludovicum & Venetos discordiam, quæ ruinam trahet insperatam. Cum namque Duce Maximiliano Romanorum Rege, Florentinorum vires extenuare minime potuerint, ut cæteris Italiz Principibus Florentini conneſcantur, ne si via hæc externa iterum

irruat divisam Italiam intra se reperiat, Ludovicus Sfortia, cui majus imminet periculum, proponit restitui debere Pisas Florentinis. aliter enim à Gallorum vinculo deduci minime possunt. est & in Ludovici animo, coronato Aurelianense, ipsius hoste insensissimum, terror multiplicatus. instat propterea ut omnis Italia conveniat. Venetis manum injecisse super Pisas bene sapit. Ludovicus suum cernens periculum, ni Florentini advocentur in fidem Italiam, frendet. Veneti labra lambunt super Pisas. Tutelæ occasionem nanciscuntur. Ecce novam calamitatem exortam! rugiunt inter se, ruinam sibi adstruunt. magno alicui constabunt hæc Pisæ; sed utrique forsitan pro tempore. Ex Neapoli habemus, mortuo Fernando Rege juvene, qui sibi amitam nostræ Regis ex sorore neptem, Ferdinandi senis ejus avi filiam uxorem duxerat, Federicum, quia Ferdinandus sine sobole perierit, fuisse susceptum ejus patruum. Ex Urbe vero fertur, egregium illum Cardinalem Cæsarem Borgiam, qui ex utero à se purpuream trabeam rubrumque galerum, tanquam onerosum, ignominiosamque cliellam nititur, pro Pontifice, designatum ad Federici oleum & coronam. In Galliam iterum redeo. Ludovicus Rex, Joannam Caroli Regis sororem rejicere cogitat, ut Annam Caroli relictam Reginam capiat uxorem. minoris Britanniz cupiditas, ut hanc sumat, illum inducit. Est namque Annæ hæreditaria ea provincia. Ut vero Joannam repudiet, gibbosam, invalidamque, aut proli suscipiendæ haudquam paratam arguit. En habes mille rerum historia dignarum uno habitu narrationem, quas noster Simeon tibi collega, tuque una conscribetis, ut quam volubilia sint quæcunque sub cælo versantur, cognoscatis. Hæc si aliquando ad vos eunt minime recentia, ne mihi succenseatis. parvi namque facio has fortunæ subannationes, propterea post occupat ea sæpe conjicio. neque ista nunc habuisses, nisi ea exigere à me ita instanter conareris. Ergo vale. xi. Calendas Augusti, ex Cæsareaugusta, M cccc xcviii.

EPIST. CXCVII.

Moritur parsu Portugalia Regina. restat mas filius. alia tria recitantur adversa Regibus. notat fragilitatem rerum humanarum.

P. M. A. M. Archiepiscopo Bra-
charenſi.

R Egēs esse in Cæsareaugusta, ubi coactis Aragonicis inhaerent conventibus, jamdudum

dudum tibi significatum puto. Cogit amicitia, ut ad te scribam, prohibere vellent rerum successus. amicorum namque animos sapido aliquo sermone demulcere debemus, non horrendo crispare. Sed quid faciam miser? nollem ego quidem amaras tibi escas præbere, mallet dulcia mellai; illis abundamus, istis caremus impræsentiarum. Quas igitur sementes Hispanus parturit ager, eas accipito. Post immensos de Barbaris triumphos, post innumera præclare gesta, quatuor meos Reges ictibus, quatuor in illa calcibus Prænestina concussit. Ex filiis eos paulatim vertit in privignos ut Rex cum intra avita Regna otia retur à bellis, dejecti hominis dextra percuteretur, effecit. unicum, in quo totius Hispaniæ augendi spes erat imperii, oculum Joannem Principem, heredem florente abripuit ætate, ut Margarita imperialis, ab eo relicta gravida, pro desiderata sobole, pareret, offam adstruxit. non his contenta, quarto nunc ipsos vulnere transverberavit. Partu interiit tua Regina Heliſabetha, nostra hæres sapientissima, quæ matrem, animi dotibus mire referebat. probitate namque & magnanimitate pollebat. Ast corporis habitudine, magno à genitrice discrimine, vixit. pinguis namque genitrix, filia vero ita macie confecta erat, ut partus angustias minime quolverit, quia robore carebat ob maciem, tolerare. O quales marito gemitus! ô qualem parentibus stuporem indidit hic repentinus interitus. Egre diem vix ex utero sobole, animam illico exhalavit. mortem sibi ipsa prævidit, mortem sibi ipsa sæpius una cum partu affuturam nunciavit. Propterea priusquam puerperii dies adventaret, viaticum sibi accuratissime parabat. religiosos homines quotquot horis accibat, sui pectoris arcana per illos Christo detegebat. Si in errorem forte aliquem lapsa fuisset, ut veniam impetiretur, obortis lachrymis prostrata postulabat, orabat, obsecrabat. Unde cælestes in choros arbitramur admisſam. Verumenimvero Bracharenſis, ut Tragicus hic noster sermo in psallentem designat cantilenam, ordiamur. accipe tanti mali refugium, tanti doloris grande lenimen: marem peperit filium. dempta est omnis de primogenitura contentio. Tu igitur Regi non minus gratulator, quam doleas, qui filium genuerit tantorum (modo vixerit) Regnorum Regem futurum. Et vale. Ex Cæsare augusta Calendæ Septembris, M cccc xcviij.

EPIST. CXCVIII.

*Non est sui turis Aſcanius. Quid satrum cum Gal-
li. Ludovici ruina ob duces quos habet molles
& quod sortes abjecerit.*

P. M. A. M. Aſcanio.

Tuas mihi Petrus Morillus in Sardinia Archipresbyter tui Libienſis familiaris porrexit. Duo sunt epistolæ capita. ipsius mihi Morilli negocia commendat. Non algentiori ego studio illa complectar quam si mea essent. Ast ad te scribere, quæ ad purpuratum Caravialum, reliquosve ob eximias virtutes heroas meos, destino, viros beata pace fruentes, operam perdis, & tuos à manibus, per quos ista scribis, frustra fatigas, perditurum operam, & quamcunque chartam ad te scriberem, perituram putarem. Nugari namque est, patrone mi, ei qui sit adeo pedibus manibusque victus (uti tu es) aliena recitare. quo vultu, dic, tu rerum domesticarum fluctuosa procella submersus, aliena inspectabis, dic qua fronte leges peregrina? Memor quod Ludovicus Aurelianensis Gallorum sit Rex coronatus? nugæ sunt, mi Patrone, quæcunque possunt ad describi. si quæ præ manibus habeas, dimetiatur. Gustarunt vestro ductu felicem Italiani Galli? Deus faxit ut magis habita strage, tum fame, tum gladio, tum aliarum rerum penuria deterriti, suis Laribus contenti vivant, quam ut redire nostræ telluris sapore pellecti, perterrent, ne velint, orandum est. Si namque voluerint, væ vobis, væ patriæ! imo & velle putantur. ne nos fallamus, nonne tu calles, quoniam stomacho vivant nostri cives erga Ludovicum fratrem tuum? Quid de illo sentiant, num te præterit? Minime quidem. quibus præterea credidit suas centurias? Dic, si furor Gallicus ingruat, quos habet ductores? molles, mihi relatum est, disciplinæque militaris haudquaquam peritos, fortes & claros virtute bellica, exercitosque (ut ajunt) alienam virtutem pertimescens, rejecit. pœnitebit. Tu vale, si per Aurelianensem licebit. Data ex Cæsarea augusta. Calendæ Septembris, M cccc xcviij.

EPIST. CXCIX.

Infantulus principi Michaël debilis. Regina aggrat ob dolorem filie. Emmanuel arcana quadam spe depastus dimittitur.

P. M. A. M. Cardinali Sanctæ Crucis.

EX nostri Bracharenfis epistola, quas glomeret alas in filios, quos mutare in privignos constituit rerum humanarum rotatrix intelliges. epistolæ calcem jocundo nuncio depinxi. velim longæ hujus infantuli firmiora vitæ signa intueri. Natus est hebes, tenuis & invalidus. materna illa macies, ut enervis filius nasceretur, effecit. vivit tamen. Ex alimentorum varia substantia natura forte mutabitur, uti aliquando accidit. ex valetudinariis namque sæpe videmus homines indiem versos incolumes, ita faxit Deus. Rex vero ipse defunctæ maritus, in Portugaliâ subtristis illico rediit, chara consorte relicta. nos ibi ubi Regina, quæ ex amatæ præceteris filiæ (quia sapiens & proba) interitu, in adversam incidit valetudinem præ dolore. ut convalesceret, peractis Comitibus discedemus. sublata est ex hujus infantuli, qualiscunque sit, natali, omnis de primogenitura contentio. spe (nescio qua) depastum sensimus nostros Reges in patriam generum remisisse.

quid rei sit, nondum venit ad aures nostras, cum attigerit, intelliges. Vale interea. Ex Cæsaraugusta. iv. nonas Octobris, M cccc xcviii.

EPIST. CC.

Tollit Ascanio spem habendorum auxiliorum ex Hispânia. Quid sperem, nisi conveniant Itali.

P. M. A. M. Ascanio.

Complutum regressi celebre oppidum in Oretania, ex Cæsaraugusta, mei Reges Hieronymum Landrianum, virum omni probitate præditum, generalem Humiliatorum Præsulem, & Petrum Suardum Jureconsultum, ac Bartholomæum Trivisanum Venetum Oratores placide susceperunt, sed quid? fero equidem. Pacem inierant mei Reges cum Ludovico Rege Francorum, priusquam accederent. Esse vobis auxilio, ex isto scedere cum Gallo, minime possunt aut volunt. Vobis ipsis consulite; quid intra valeatis, pensitate. quoniam extra nihil sperandum. si convenietis Itali potentes, ingruentibus forte Gallorum conatibus, qui nos impetere denuo cogitant, obstabitis: sin autem dissidebitis, naufragium imminet. Sarcinulas colligere poteritis, atque alios portus capere. Vale. Compluti. vi. Idus Decembris, M cccc xcviii.

PETRI MARTYRIS A. M. EPISTOLARUM

LIBER DUODECIMUS.

P. 2 EPIST. CCL

Historialia Moraliaque de Pontifice, Veneti & Duce Mediolani & Turci. & quomodo Gallus abjiciat uxorem, & Britannam ducat. Borgia galeorum excusit.

P. M. A. M. Suo Comiti Tendillæ.

IEmpore situque oppressum Martyrem tuum jure merito tuis acribus literis perfricas, tali sparteo glomo fuisse opus ad concepam rubiginem detergendam, callide divinalisti. à Julio mense de Augusta-Cæsarea te nullas habuisse meas conquereris. Quid faciam? Fœtent humana cuncta. *Umbra* volatilem præfici solent sapientes, humanos Titulos appellare: mihi vero nescio quid inanius esse videntur. in vita nihil magis video parvi faciendum: quia nihil video quod magis vitam fatiget, scindatque velocius. Quorsum hæc, dices? Putasne terrenæ fecis hujus dominam antecessis in Italiam esse contentam? grandior adstruitur lapsus. de re Pisana, me tibi arbitror nescio quid significasse; crevit ignis, Patrone mi. Ludovicus namque Sfortia, reddi Pisas Florentinis, ut in fidem Italiam veniant, petit, instat, vociferat. Veneti quibus est peculiare, quod semel apprehenderint, nunquam è manibus solvere, sub tutelæ prætextu, se Pisanos nolle deferere, quod supplices ipsorum tutelam implorent, argumentantur. Ludovicus, formidine plenus, ob sui hostis potentiam, Principes Italos connectere omni studio laborat: in Venetos concitaturum Turcas, si provinciam deserant, minatur, attestaturque. execrabile malum emergit. Veneti se ab infero mari ad superum iter habiturum, si Pisas retineant, cognoscunt. utrumque litus Italiæ, suis se mercibus, hanc occasionem nacti calcatorios: atque ita paulatim Romanorum exemplo propagaturos Imperium sperant, inhiantque & bene quidem orbis habenis. Pisani ne in Florentinorum potestatem ultra deveniant, Saguntinorum sibi exemplum potius amplectuntur, emori satius putant. Lodovicus qui sagax est, quo Veneti

tendant, intelligit. despumans æstuat; se daturum operam, ut eos poeniteat, protestatur. Genuinos hic acuit, illi setas excutunt. Pisani prostrati, ne deferantur, gemunt. Rugit uterque, arma intra se parat uterque. Rex vero Gallus præ gaudio gessit. interea deglutit salivam Mercurialem ex illa similitate, se futurum sui voti compotem; de facili absorpturum utrumque sperat. Quid ex hujusmodi rebus soleat evenire, tute ipse conjectator. doctus es, & quia Tabrachæa summa rugosior, longa experientia sapiens, futuram præfigere licet perniciem. Ast ni fallor, expilabitur Ludovicus Sfortia. res namque illi est cum vasis mercatoribus, qui semper astu vivunt, multiplicesque sibi struere cuniculos didicerunt, quibus insectantur fugientes, & ubi fuga opus sit, evadant. Audi & aliud Gallicum in eisdem diebus stratagemata. nostri Reges pio acti animo, Alexandrum Pontificem, ne id Ordinis Cardineis opprobrium patraret, ut Cæsar Borgia Cardinalis trabeam abjiceret purpuream, detertere cogitarunt. Ludovicum Regem hortantur, ut una secum per Oratores, Alexandrum ab eo proposito, per Concilii protestationem deducere velit. Is Alexandrum ammonuisse dicitur, ne vereatur, fidat ejus potentia, partes se Pontificias tutaturum pollicetur, modo per ejus auctoritatem liceat Joannam annum circiter vigesimum illi uxorem, quia sterilis sit ac deformis, dimittere, Annam vero Britannam Carolo relictam ducere. Conveniunt ergo, ut Ludovico Rege fautore, nostris Regibus, labra mordentibus, ob injuriam fœdatæ religionis, rubrum Cæsar galeorum abjiciat: Pontifice vero, thesauros Ecclesiæ dispensante, Ludovicus hanc repudiet, illam ducat uxorem; imo & promississe ferunt Regem, se daturum Cæsari Cardinali de stirpe sua Regia conjugem, ne quid desit. En habes, quid tempora portent. Sitne stabile quicquam inter mortales intellige. atra bile jam fatigor, cum ista recenseo, quia displicent. Vale. Occaniz. 111. Nonas Januarii, MCCCCXCIX.

EPIST. CCII.

*Nova de utrisque Antipodibus, occidui scilicet
& antarctici.*

P. M. A. M. Pomponio Lato, viro
eruditissimo.

Arimus Occaniaz, Pomponi charissime, insigni à Toletò mallia passuum viginti municipio; aquarum defluxibus penè submergimur. Sciamus, quidnam apud vos humectantia operentur sidera, quæve sit Sapientum sententia, & vulgi opinio de iterum surgente murmure ac strepitu Transalpinorum armorum in Italiam. fibræ mihi gelascunt absenti, ob amorem patriæ. quid vos facietis, qui scintillanti jam igni proximiores estis? dissidium istud, inbian-tis imperio Reip. Venetæ, & Ludovici Sfortiz, sui hostis potentiam trepidantis, vos trahent omnes in præceptis, ni fallor. Omen Deus avertat. Ab Orbe autem Novo quid habeatur, petis. Solem secuti nostri Castellani, ad Occidentem magis ac magis indies progrediuntur. nudos omnes, sola plerisque in locis cucurbitola in modum Braculæ qua membrum ac genitalia includuntur, contentos reperiunt incolas alii præputium, deducto nervo, alligant funiculo, quem nisi mihi-tus, aut coitus gratia solvunt, integra tamen & alii gossampina femoralia gestant. aurum gemmasque, sed præcipue uniones, multis in locis reperiunt. Portugaleses vero suum securi trans æquinoctium, aliamque arcton, aromatum commercia prosequuntur. Callectutensem Regem, Alexandrinofque ac Damascenos mercatores, ad medullas extenuant. Quotquot illorum navigia ab alto prospectant, impetunt, capiuntque, aut vi tormentorum submergunt. Soldano Babylonico magnum ex hac re incommodum proventorum putamus. nec Venetis lucrum pariet, ut multi opinantur. Ex Soldani namque emporiis & Nili ostiis, sunt à Venetorum abavis proventus, quibus ad eam opum devenere potentiam, qua nunc pollent, quibusve brachia portendere (uti nosti) majoribus ipsorum licuit, ut plurimum asportati. Siderum cursus æmulatur hæc nostra Curia, Pomponi. perpetuo namque in motu est. alias propediem terras (uti fertur) visemus. Vale. Occaniaz. pridie nonas Februarii, M cccc xcix.

EPIST. CCIII.

De Venetis & Gallo contra Ludovicum. prognos-ticon. Borgia in Galliam cum Bullirde dissol-vendo matrimonio. de Turca-rum apparatibus.

P. M. A. M. Suo Comiti Tendillæ.

Accipe quæ nova ebulliant, quid fer-veat in vaga Fortunæ olla. Conveniunt (ut fama est) cum Ludovico Gallorum Rège Veneti, de prostrando Ludovico Sfortia Duce. Veh utrique! trajicit Alpes Gallica gens, Duce Jacobo Trivultio, egregio bellorum magistro, cum reliquis belli ductoribus Gallis. Ludovico Sfortiz insensus est Trivultius, quia Sanseverinos alienigenas viros, ipsi Mediolanensi primario præfecerit, quod illos honorifice tractaverit, ipsum autem deprimere visus est velle, fren-det Trivultius, invigilatque Ludovici Sfortiz perniciiei. potentiam incitat Gallorum in illum. Mediolani varia insurgunt murmura, diversis fluctuant animis, magis vere-mur quam speramus. Cum præsertim & Veneta sit Resp. Ludovici Regis partes secutura. Id si ita est (us fertur) actum est de utrisque. Obcecxavit tetra cupiditas hiantes ad imperium nimis propere Venetos. in-præsentiarum sternebat Ludovicus Sfortia. Quid namque sperandum est illi, qui alienis civium animis, cum legitime illis non imperet, ducibusque adversæ partis suimet uteri visceribus duos in se à fronte & à ter-go sit tantos torrentes habiturus? Concitante præsertim Alexandro Pontifice Maximo, stimulanteque in Ludovicum utrosque. Audi, audi aliud ab his dissonum. Cæsar Borgia Pontificius sanguis, rejecto jam purpureo galero, in nostræ religionis ignominiam, in Galliam dicitur fuisse profectus, spe ineundi conjugii titulique secularis (ut vulgo dicitur) Ludovici Regis manu vota suscepturus. Chirographa secum membræna plumbo firmata Pontificio, de Anna Caroli relicta suscipienda, Joannæque priore uxore dimittenda, ad Ludovicum Regem secum fertur attulisse. Ex Urbe vero Venetiarum allatum est, in Bizantio portu Thracio (qui est Constantinopolis) patari classem ingentem, terrestremque per universam Græciam exercitum cogi. Quid ista portant, tu censeo. Et Vale. Madrito. vi. Calendas Maii, M cccc xcix.

EPIST. CCIV.

*Qua sit imago gloria. qua vera gloria. quid
virtutis fructus.*

P. M. A. M. Petro Fagiardo, Novæ
Carthaginis Domino.

VIdi epistolam tuam Latine conscriptam, præ gaudio mihi cor sensu profillire. Quantum namque sub umbra nostra, tum elegantia morum & doctrina clarorum auctorum crebra lectione, tum Romana lingua profeceris, ea ipsa indicat; succo plenam Physico, nec male cultam, misisti. magistrum propediem, si dextram in scribendo exercueris, superabis. sed tum callidius quam Perdiccas à suo Dædalò cavebis. Dolor namque summus ex invidia, cum præcipue in gloriæ nostræ jacturam cedat, solet exoriri. nec quicquam nascitur in humanis, quod vehementius illam excutiat. te Murtiz esse scribis, cum nova nupta, solo avito, ubi ex concepto erga maternum avum, tuo nomine appellatum, amore, vix adhuc juvenem populus ille te summa benevolentia prosequitur, observat, colit. In te unum spem esse illorum sitam, de avita virtute suscitanda, quæ illos ornat, tutabatur, extollebat, sentimus. Sed boni viri procul dubio falluntur. Tanto namque (uti spero) clarior illo futurus es, quanto illo tu doctior, tu sapientior. Solam ille magnanimus in cives istos, ac liberalis, neutra illi naturæ dote cedis. addito igitur ad naturam, quod nostro ductu tuis vigiliis addidisti, quid fore putandum est? Imago ille, tu substantia. ille animos eorum alliciebat, tu nutries. in illo cupiebant; in te, qui nosti, quantum ab infomniis vera bona discedant, saturabuntur. Futurus es illis non modo patronus, veluti majores tui, sed animorum exultor. Quis namque tibi linguam frenabit, ne cum medius inter ejus urbis primarios federis, mille tibi exidant sapientissima dicta, quæ illos cogant, ut apertis faucibus, in os tui loquentis protentos coniciant, pendentque solliciti atque mirabundi. Orpheum inter crepitantia saxa frondosæque arbores, cithara æmulaberis. Sed nec populares eas auras ita absorbebis, ut bona ipsa vera esse existimes. didicisti namque, metibi Sapientum fores aperiente, Humana hæc bonorum esse æternorum simulachra, non vera bona. Quod ex animæ nostræ affectibus cognitu est facillimum, quæ his mortalibus non modo non satietur unquam, sed ipsis irrita, convolvitur, vagatur, ægrotat, cruciatur. Quicunque ex hujus vitæ bonis, æ-

gritudinis suæ medicinam se sperat habiturum, venenum suscipit pro Medicina. Sed quid ego hæc reputo, quæ tibi sunt propria uxore notiora? Valebis igitur. Madrito. 111. Calendas Maii, m cccc xciix.

EPIST. CCV.

*Quare vivamus homines cæci mentibus. quam male
major pars hominum eligat.*

P. M. A. M. Alfonso à Silva Cifontei
Comitis hæredi, discipulo.

Eodem tempore allatæ mihi fuerunt geminæ à discipulis epistolæ, hæc à te, à Petro Fagiardo Novæ Carthaginis Domino tibi discipulo, altera. desertis ad me quædam ambo de hominum generali sollicitudine curaque & perturbatione animi, circa hæc mortalia, nec pili faciendi jure merito, diversis utimini rationationibus, ad eundem tamen tenditis finem. diversas regiones incolitis. ille namque Murtiam in Tarrachonensi, tu Hispalim, in Bethica tenetis; uno tamen animo vivitis. eadem vos fecit disciplina moribus conjunctos. distantes licet natales sortiti sitis, proximos sese invicem semper vestri intellectus, & contemplatio esse sentiunt, me vero beatissimam, qui tanti facere, quos ex meis pomariis fructus delegistis, ostendere videmini. Cum namque rarissimum sit, in vestra cernere fortuna, Latinas litteras, egregiosque mores, vosque utramque dotem magnificere aperte cognoscamus, non est absolum ab humanitate, ut ego autor opificio tanto delecter, cum præsertim in hac vestra patria Hispania, è vestro culmine quæsisse quisquam hæcenus litteras nusquam reperitur. obfuturas namque militari disciplinæ, cui omnes inhiat, falso vestri majores autumabant. de his satis. Pauca hæc ad ea quæ percunctaris, accipito. puros homines in orbe paucos reperies: soli qui candidis vivunt ac nitidis mentibus, possunt à bono malo discernere. cæcis igitur sensibus in mala potius major pars hominum prorumpit, quam in bona. quia quæ bona sunt intelligere nequeunt, bonaque illa esse credunt, quæ sciantur mortalia, utpote veri boni expertes. Quare cum vepres tribulosque serant, tribulos ut colligant vepresque necesse est. Cum inter saxa scopulosque versentur, crebro illidantur oportet. tu vero hæc à me habeto. bona quæ unica vulgus esse existimat, nec bona per se sunt, nec mala. Si ad manus ista boni alicujus viri deveniant, in bona convertuntur, ad bonosque actus sunt instrumenta:

fin vero in mali atque ignavi potestatem deciderint, mala esse diximus. quia illis ministrantibus, stupra, incendia, oppressio, perturbatio, direptio, vicinorum cades, atque alia omnis generis flagitia, facinoraeque exco- gitantur. Nec est quicquam aliterius modi quam sunt ab eo emanantes effectus. Tu igitur quando, si te fata servabunt, (patre concedente ad superos) eam fueris fortunae amplitudinem, quae tibi relinquenda est, consecutus, horum memor esto praeceptorum, atque operam dato, ut his titulis quos exspectas, eaque fortuna, ad obsequium tui, non ut illistis servias, aut illis impellentibus quicquam admittas indecorum, utaris. Et vale. Madrito pridie Nonas Maii, MCCCCXCIX.

EPIST. CCVI.

Quid portendere soleat Tiberidii iuxta inundatio, de Regibus & Bovis Insularibus. qua fuit Medicina prerogativa. qui Reges medicam coluerint artem.

P. M. A. M. Pomponio Læto.

Scribis, Pomponi, Tiberim alveos suos adeo superasse, ut universam fere Urbem inundaverit, metasque à majoribus hæctenus, ad ejus incrementum signatas, cubito amplius transiisse, futuræ alicujus calamitatis proximæ præfatio antiqui adscribebant. Id nos stoccifacere jubemus. Deus tamen bene vertat, ut sedent animos inter se, concordæque sint Itali Principes, optandum est. De Insularibus nostris Oceanis novi aliquid velles; accipe, quod nuper mihi de illis relatum est. Non arbitror decidisse tibi memoria, quæ ad te scripsi superioribus diebus de Bovitis, qui & Medici sunt & sacerdotes. didicerunt nostri posthæc, Regibus illis esse curæ, ut à Bovitis in arte medica instituantur. veluti legimus quondam priscos Reges & Sapientes, exoptasse. Scis namque, nec te id prætereire putandum est, Ægyptios Persasque Medicos simul & sacerdotes fuisse Reges plures ac duces egregios, Saborem utputa Medorum, Mithridatemque duarum & viginti linguarum dominum Reges Medicinam, pluresque alios exercuisse, nec injuria quidem hominis namque (cum ejus gratia Peripatetici velint ac Stoici cuncta sub orbe lunæ fuisse creata) res est hujuscemodi pertractare, quibus id assequamur, sine quo nihil in vita jucundum. quid namque prodest cuiquam vivere, sine sanitate? infamiant, uti lubet, plerique, parum distare

incolumisne quis vivat, an æger, garrientes. quid Orpheus hymno decantaverit, de Sanitate repetito. vult is inutilia esse hominibus cuncta sine sanitate. Non absonum igitur in natura videtur, ut viri, tum sapientia, tum fortunis præcellentes, eam scire velint, eam exercent artem, quæ ut homines vivant, incolumes efficiat. Nostros igitur nudos Insulares Regulos ne mireris, mi Pomponi, Medicinam artem velles cognoscere, potest & nudis natura dictare, ut ingenium ad bonas artes inducant. quandoquidem vestibus indutum, neminem creaverit unquam. quod mihi sit curæ plerumque ad te scribere, hæcio quas agis gratias, verba simul & tempus in casum teris, Pomponi suavissime; eo tibi emito prætio, quos nondum affectus es, me autem, qui jure merito tuus sum, ne istis ulterius ambagibus circuito. Et vale. Madrito. IV. Idus Maii, MCCCCXCIX.

EPIST. CCVII.

Proclamatio in Venetis. de illorum proxima permicie post Ludovici stragem.

P. M. A. M. Prudenti viro jam senescenti Dominico Trivisano quondam Oratori pro sua Rep. in Hispania.

Prob cæli? prob terra? ubi vester sensus? ubi vestra prudentia, Veneti? quis vos Argo hæctenus multo magis oculatos obtraxit infelices? Cupiditas forte. ajunt namque, ex composito vos Ducatus Mediolani partem, si Rex Gallus Ducatu Ludovicum Sfortiam spoliaverit, habituros; Bergamo, Brixiaque Ducatus membris, à vobis arreptis non contentos. O amaram prohibitionem! Socratica puto futuram vobis perniciosiorem. Ossa quæ vos aliquando strangulabunt, cupitis inglutire. Mediolano putatis contentos fore Gallos, vobisque partem Ducatus, si licet nunc solvant, relicturos? fallimini. cuncta quæ nunc possidetis, & urbem ipsam quam incolitis aquis circumseptam in summo locatis discrimine. nescitisne impatientes esse quietis Gallos? quid fore putandum de vobis reliquæ Italia, si Mediolani Ducatus, Potentiæ Gallicæ superaddetur? quid facitis vos senescentes? quid obdormitis? vestro vos Leone tutos esse arbitramini? Aquaticum estote memores Leonem esse istum, tenerosque unguis ad tantæ rei pondus enutrisse. cum vestræ religionis hominibus sanguinisque Itali ut intra homi-

hominum venas servetur, non uti terram pinguefaciat, aut flumina inficiat, amatores, res fuit hæcenus. propterea non solum vobis ex æquo pugnatum est, sed rapidas porrexit, excepto nemine, intra finitimorum omnium viscera palmas, Leo iste, quem minaci similem, torvis oculis, parietibus ubique locorum insigitis. Diverſo hæcenus facto rem agitis. Ludovicum Sfortiam ejicere studetis? Ludovicum Gallorum Regem, virum ab incunte ætate rerum novarum studiosum, in Italiam adducitis? Terga dabit, quia Mediolanensibus non gratus, quod est vestro consilio maximum adminiculum, Ludovicus Sfortia. nec enim poterit tanto furori obſistere, sed barbam (ut vulgo dicitur) vestram, cum Ducatu spoliata Ludovicum senseritis, madefacite. Acutior in vos novacula præparabitur. prandeat (uti puto) apud Ludovicum Ludovicus, apud vos, si vixerit, aliquando cænaturus. Vale. Madrito. Calendas Junii, MCCCCXCIX.

EPIST. CCVIII.

Iam Galli Mediolani fines impetunt. Galeatium Sfortium Paridem Alexandriam deseruit. Ludovicum Dux diffisum fugit. Sequitur eum Ascanium fratrem. Veneti Cremonam capiunt.

P. M. A. M. Suo Comiti Tendillæ.

Superioribus diebus scripsi ad te, si memores, trajecisse Alpes gentem Gallicam in Ludovicum Sfortiam. cepit Jacobus Trivultius familiaris Ludovici hostis, Gallici exercitus, de quatuor imperatoribus unus, oppida duo, unum quod nuncupatur *Nannum*, alterum *Ravennam*, in Alpium radicibus, Ducatus initium. Adortus deinde finitima sternit, vastatque usque Alexandriam. hanc obſidet. fluit ex insperato tantus aquarum turbo, ut se magis obſessos, quam obſidere Galli sentirent. medios namque sese, flumine bipartito, non vadoso repererunt. Ita veluti conclusi in insula, dubii agebant. actum de Gallis ajunt, si Mediolanenses miseri leones, duces sibi Leonem fortiti, & non pecudem fuissent. Præsidio tenebat Alexandriam Galeatius Sansseverinus, cujus causa Trivultius à Ludovico disceserat, illique bellum gerebat. Hic Galeatius est magis Parides quam Hecstorus, magis elegans quam fortis animi; strenuus equorum agitator tamen. sed quid hæc ad ducitandos ordines? vervecem secuti duces infelices milites, mul-

lo urgente, nullo muros adhuc quatientes, imo & semio brutis hostibus, fugam rapiunt. urbem deserunt. sicco illam pede Galli capiunt. in prædam, proh facinus horrendum! datur. Galeatius proſtritus dicitur in mandatis se habuisse à Ludovico Domino, ne ullo pacto conſligeret, ne manus cum hostibus confereret. has suæ foedissimæ fugæ causas innectit Galeatius, asseruitque læpissime, propterea secreto discesse, ut Ludovico consulto, pedem illico referret ad milites, priusquam abſisse sentirent. ast opinio seſellit. neque, quin improvidus fuerit, ordine non relicto Centurionibus, admittenda est ejus excusatio. Ludovicus vero audita suorum calamitate perterritus, quicquid auri, quicquid argenti ac gemmarum assequabatur, diffusus civibus, quibus minime gratus erat, in Germaniam præmittit, ipse subsecutus est, Ascanio fratre Cardinali Vice-Cancellario comitante. Joannes Jacobus Trivultius reliquæ gentis Gallicæ ductores, quæ is erat Mediolanensis primarius, urbem ingreditur. Veneti autem venditi vicini Principis, præmium Cremonam urbem insignem, & quicquid jacet Abdua inclusum flumine, Ducatus Mediolani dextrum oculum, fortunatissimam uberrimamque tellurem, ex seſedere capiunt. recusat totis viribus illorum jugum misera civitas. cogitur vel invita, spe recuperandæ unquam Libertatis amissa (ni Veneti deciderint) colla subdere. Quod Turcas in Venetos concitaverit Ludovicus, non vastum de retinenda Pisarum urbe hiatum suum, occasionem se Veneti fuisse natos in Ludovici perniciem jaſtant. sed Deum supplices Veneti precentur, ne qua illis per apertum guttur edulinum dulce demissum est, eadem quod illos perimat aconitum ingrediatur. satis evagatus sum. discēs tu, quæ partem habes in fortunæ gremio, quibus calcibus concutiat eos, quibus longo tempore est blandita, quando contrahere rugas frontemque obducere incipias. Domus illa, illa Vice-Comitum, quæ finitimos, cum sese excuteret formidine replebat, prostrabat, evertebat, cui quascunque acies proſtigare facillimum erat, nunc sine hostium aptis viribus, ligatis manibus, in Gallorum venit servitutem. miseret, quia nescit ab injuriis temperare victor Gallus, Italo nomini semper infensus. Vale. Madrito. vi. Calend. Septembr. MCCCCXCIX.

EPIST. CCIX.

De classibus Turcarum & Venetorum. quam occasionem Veneta Classis amisit.

P. M. A. M. Archiepiscopo Granatensi.

Collega tuus habuit à me paucis ante diebus, flebilem Mediolanensium calamitatem, tu vero quæ inter Venetos & Turcas nostræ legis hostes dum illa in Italiâ gererentur, acciderint, legito, Comitique nostro referto. trecentarum amplius navium classem Turcarum, Helleponto freto, Cycladibusque, mense Julio, exiliisse refertur. Ingentes onerarias naves duas, quas *Barchas* appellant, cuparum capaces singulas quatuor millium, maritimas arces, visu horrendas, commeatibus pecuniisque ad stipendia nauli exercitui perfolvenda onustas in reliquæ classis præsidium adducunt. tres quoque ferunt inesse *galeas*, cuparum trium millium; quæ singulæ *Lanceras* nomine eorum milites octingentos, gestare dicuntur. subtiles autem, quas appellant *Galeas*, triremes duas ajunt & octoginta commixtas. reliquæ naves ad ministeria, peditibusque addictæ, peranderæ oblongæque utpote, sine puppibus, ad equos etiam importandos, ut solute illos in terram dimittere queant, advehuntur, navigiorum multiplicium, alimentis bellicisque apparatus, quæ grandiores circumspiciant, reliqua erat multitudo. sed ubi ubi classis illa petiit altum, tempestate dispergitur, plæræque obruntur naves. ex brevioribus collectis domum quæ supererant, Coronum insignè ingenisque in Peloponneso municipium, princeps ipse Turcarum, terra, cum ingenti exercitu, mari classe proficiscuntur, nullam ibi moram traxit, visit tantum, iterque profectus est ad conspectum Modoni opidi Venetorum Coloniz, portum ingreditur, qui *Longu* dicitur, atque alias *Sapiensia*. Turcarum classis Veneta classis ingens, duce Antonio Grimano primario viro, alias bene fortunato subsequitur semper. conferre manum Turcæ nunquam sunt ausi, terræ vicina semper tenent, litus assidue terræ proximi abradunt. ad milliare duodecim ab oppido Modono, Gionzium portum classis Turcarum ingreditur. ibi aliquamdiu præ timore Venetæ classis, quæ semper aderat immorata, dicitur tandem pridie Calendas Augusti Gionzio exiliisse. eam impetere Venetæ naves plæræque incipiunt. Fugere Turcica videtur classis, pauci primos bellatores Venetos sequuntur ad pugnam. An-

dreas Loredanus bello maritimo vir egregius, classem reliquam auxilio affuturam, si grandiores naves impeteret, existimans, grandiori navi, qua stipendia militaria portabantur adnixus, navim ipsam seque ac duas galeras, quibuscum manum conseruerat, seseque Turcicæ navi connexuerat, igne supposito combussit, neque ex cæteris tota classe quisquam unquam occurrit, ut saltem eos qui se ab igne in mare dejiciebant, in suas naves tollerent. Ita Lauredanus, virique quicumque fortes illum secuti sunt, interiere, non tamen inulti. multo namque majus damnum hostibus intulit, quam patriæ. grandioris navis casu perculsi Turcæ, in terram descendunt, minores naves deferunt, nec illos tamen Veneti insequuntur. Ita per inertiam ducum, & sortem quæ sese obtulerat, Veneti amisere, & reliqua Turcarum classis exitium imminens evasit. Ad naves igitur redeunt Turcæ derelictas, iterque suum capiunt, eorum Principi terra ducente centum viginti millium Bellatorum exercitum. Hæc habeto, quæ nuper ad Curiam allata sunt. Et vale. Madrito. III. nonas Septembris, MCCCCXCIX.

EPIST. CCX.

Quid Turcæ cepit. quid minetur. quid irahant Christianorum dissidia. in Mediolanum Gallus.

P. M. A. M. Archiepiscopo Granatensi.

Turcarum Principem cum centum viginti millibus armatorum exercitu terrestri, mari vero classe ingenti Græca littora, quæ Venetæ parent Reip. infestasse, alias scripsimus. Nuper autem à diversis & aliis partibus epistolæ sunt allatæ, quibus à portu Gionzo, & nautico illo levi certamine, quo Turcica navis grandior, è nostris duæ Galeæ interierunt incendio, in Achaiam Turcas adnavigasse mari terrisque Lepantum ac Patras impetunt, sepunt, quatunt, expugnantque illico, quia imparatas reperere. Demisso dehinc exercitu, Bizantium referunt, eum rediisse. est irato animo, inquirunt. in sequentem æstatem ad inceptam in Venetos provinciam non minores copias paraturos. Vide quid nostra pariant dissidia. Barbaris datur his artibus nostræ jacturæ copia. Venetorum ingluviæ & Ludovicus Sfortia, qui Turcas in Venetos stimulavit iracunda versutia, totum orbem exagitant. Pœnas luis jam concitatæ barbaræ gentis in sanguinem Christianorum Ludovicus. aperient, si quibunt,

quibant, nunc oculos Veneti, erigantque aures ad venturum Gallicarum tubarum clangorem, quando illos sibi finitimos habent. Ut novos sibi mores Galli induant oportet exoptent, ipsi viderint. Per eodem nuncios tabellarios scribitur Ludovicum Aurelianensem Gallorum Regem Mediolanum, ut urbem tantam, nuper habitam pacet sedetque fuisse profectum, more triumphantis susceptum, fuisse inquit. Ex animone, an scdis vulgi clamoribus, non est nostrum quzerere, abstinere vero, quin doleamus, nisi Galli, esse Galli deserint, minime nostri est arbitrii. Forte alter sese gerent, in tantos cives, quam sit insitum illis in victos exercere. De his haecenus longioribus, hoc aliud habet. Curia movebitur propediem, ne nos ex nimia sessione torpor fatiget, Granatam ad vos sumus profecturi. Ergo vale interea. Madrito. XII. Calend. Octobris, M. CCCC. XCIX.

EPIST. CCXL.

*Granatam venit Regina Neapolitana Regis soror.
Quid petat. Arcana centur sationes ex Gal-
lia in Hispaniam.*

P. M. A. M. Bernardino Caravialo.

Cardinali Sanctæ Crucis.

Nillas à me literas jam diu te habuisse, conquereris. fateor id quidem. Cannabem ad contorquenda stamina defuisse cognoscito, relatu dignum nihil occurrit. quæ vero popularia sunt, tuis popularibus scri-

benda relinquo. quæ scribere nunc queam, accipito. Maderito, quod vulgus vocat *Madrit*, in nova Castella, à Toletq millia passuum triginta sex nostri Rex & Regina Granatam, Septembri mense profecti. Parthenoposiam, Regiam Catholicæ Regis nostri ex utroque parente sororem, cumque illa Cardinalem Aragonum, uti decuit, suscepunt. Scis hujus Regine filiam, ex Ferdinando I. Rege illius nominis, Neapolitano, Fernandij juvenis alterius nepotis relictam, agere viduam. Nostri & Federicus Fernandi I. filium, qui nunc Regno potitur habito, quod nullos reliquerit, Fernandus juvenis ex fratre illi nepos hæredes, filium habere, qui & ipse *Fernandus* nuncupatur. Calabrie Ducem more familie illius, quæ successores in Regnum primogenitos, ipsis viventibus, Ducatu Calabrie, quæ quondam *Magna Græcia* dicebatur, insigniunt, ut viduæ filie detur, hic *Fernandus* adolescens Calabrie Dux in maritum, nostrorum Regum assensu, Regina mater exoptat, quærit, instat, nostri Rex & Regina rem differunt latere aliquid magnum suspicantur, non desunt qui cogitent versari animo Ludovici Aurelianensis, Gallorum Regis, velle Neapolim à Caroli Regis manibus ereptam, repetere, nescit namque stare loco Gallus, qui quietis impatiens, concursationes quasdam arcanas sentimus. Amanti filie Regine de connubio verba dantur. Exspectat sollicita, quid sita ferant. Cur Rex hæc in diem ducat, non intelligit. Tu vale. Granatæ Idibus Novembris, M. CCCC. XCIX.

PETRI MARTYRIS A. M.

EPISTOLARUM

LIBER TREDECIMUS.

EPIST. CCXII.

Albaitinenses deficiunt in urbe Granata. quid inde.

P. M. A. M. Cardinali Sanctæ Crucis.

X urbe Granata superioribus diebus breve ad te scripsi epistolum, quia majoris mihi tabellæ implendæ, materia non occurtebat, mense Novembri Reges Curiam universam, Hispaniam deportaverunt. Ibi agebamus, quando in

Albaitino Granatæ parte montana, quæ supereminet urbi, bellatorum hominum populo fissima seditio, talis coorta est, ut prætorium militem, deficientibus telis, securi impacta, Albaitinenses peremerint, sceptrumque Magistratus insigne, quod manu gestabat, in eum perfrerint. His auditis, ex universa Bethica, præsidia jubent acciri militaria. Illi patrati facinoris conscii, ut malo malum adderent, turmatim grassati sunt, per dies aliquot, quosvecunque obvios trucidabant. Christicolæ, qui partem urbis inferiorem incolebant, in summo discrimine versabantur, ni duorum senescentium, Archiepiscopi & Tendillæ Co-

mitis, quibus Reges urbis gubernaculum tradiderant, prudentiæ obfisteret, in ferram flammamque omnes iussit. Albaizinum feceruntur monibus à civitate. mania illa Comes ita custodibus munivit, ut deficientium conatus represserit. Antistes vero, quia ob sanctitatis opinionem omnibus erat gratus, sese medium inter seditiosos coniecit, primorumque animos, tum spe, tum metu proposito, pacavit: poenitentia igitur ducti, veniam implorant. Res hoc in statu est, quæ succedent, intelliges. Vale. Hispali. Calend. Martii, M.D.

EPIST. CCXIII.

Galli Mediolani ejiciuntur. Ludovicus
suscipitur.

P. M. A. M. Suo Comiti Tenedilla.

Nuper ad nos celeres tabellarii attulerunt; Ludovicum Sfortiam, Helvetiorum quinque millium comparata manu, ex Germania in Ducatum Mediolani profectum, à civibus vocatum, qui Gallorum ferre nequeunt insolentias. Jacobum Trivultium Rex gubernatorem reliquerat. In Galliam regrediens, hucus potius nequirit adversa factio, ejectus urbe, viæ evasit. fugantur & Galli omnes in castellum se recipiunt multi. Ludovicus urbem ingreditur, lætis animis uterque frater à civibus suscipitur. vulgus fortunam sequitur. Qui paulo ante vergentem lacerabat opprobriis, modo tollit ad astra. Novariam urbem adhuc Galli retinent, arceque omnes. Veneti à fœdere Gallorum non discedunt. propterea non vivimus integra spe. nostri tamen Reges, qui nollent Gallos fieri potentiores, nequeunt temperare à lætitia. Hujus rei eventum expectamus. Vale. Hispali. III. nonas Martii, M.D.

EPIST. CCXIV.

Venditur Ludovicus ab Helvetiis. capitur Afcanium.
Gallu traditur à Venetiis, quid erraverint in
hoc Veneti.

P. M. A. M. Suo Comiti.

Officio funguntur suo res humanæ. versatile hæc rota mutare naturam non intendit. ostendit fortuna Ludovico Duci Mediolanum, ostendit tantum, ad majorem ipsius calamitatem. venditur miser ab Helvetiis, quos conduxerat. in Galliam victus infelix ductus est. Sed audi, quam pacto res evenit, ut quam incerti sint belli exitus, intelligas. Stabant signis opposita signa, ut in agro Novariensi, Ludovici & Gallorum acies in-

struxæ, confingerent, quando perfida Helvetiorum phalanx, quæ Ludovici stipendio militabat, è turba militum, ad pugnam paratorum, impudens crudelisque animo secessit: mille se, inquit, gladii autem in patria, quæ adverso ventila comela dirigeret. Helvetios namque & Galli conductos habebant. Ita impotens effectus Ludovici globus, pugnae cessit. Ludovicum Gallistradidere. hæc circiter idus Aprilis allata sunt. In quintum inde diem, malum malo additum accepimus, Afcanium utpote fratrem ejus Cardinalem Vice-Cancellarium fugam, Romam versus, audita strage, captantem, quamvis Alexandro Pontifici, qui & ipse Gallos excitaverat; parum fideret, in Venetorum manus cecidisse affertur. Et quod gravius est, Gallorum metu perculsos Venetos, Gallis Afcanium, tanquam ovem ad victimam, tradidisse; minitatos fuisse Gallos, se bellum ipso indicuros asseverant Veneti. In Galliam & miser Afcaniis sub tuta custodia trahitur. Obsecratur indies magis ac magis, uti video, Veneti. Quisnam liberatos ab omni metu Gallos, o Veneti, frenabit, ne vos impetant, quamcumque causam nacti? liberos jam illos, tradito Afcanio, efficitis; quem si ovendere incolumem, vel dissimulante permittis, obicem habebatis egregium, quo intra limites suspensioque ac timidos, immo & vobis obsequentes Gallos efficiebatis. Helvetios vero ajunt ex fœdere Ludovici venditi, sepe viginti millium nummorum aureorum pretium postulare. Hoc, inquit, palam & aperte fieri. Nec illos tantum facinus eæ petitione fateri erubescere, sed perfricata fronte, ni præmium Galli promissum præbuerint, illis se vindicatos minitantur. Vale. Hispali. xiv. Calendas Aprilis, M.D.

EPIST. CCXV.

Quæ pæna Granatensis. Quid Alpujarræ. It ad
eos Rex, quo exercitum; & quibus ducibus. Quid
allum; Quid Ogiar oppidulum.

P. M. A. M. Suo Cardinali Sanctæ
Crucis.

Scripsi ad te alias, purpurate Præsul, quid Albaizinenfes eminentioris Granatæ urbis partis incolæ, patrarunt. ob admissum facinus Rex est illis propositus, utrum supplicium malint an baptismum. Ad Christum conversi sunt omnes, Regibus id suadente Archiepiscopo Toletano, ne perirent. Tu vero, inquit, hisdem in suum Mahometem vivunt animis, atque id jure merito suspicandum est. Durum namque majorum instituta relinquere;

quere; attamen ego existimo, consultum optime fuisse, ipsorum admittere postulata. paulatim namque nova superveniente disciplina, juvenum saltem & infantum atque eo tutius nepotum, inaniibus illis superstitionibus abrais, novis imbuuntur ritibus. de senescentibus, qui callosis animis induruerunt, haud ego quidem id futurum inficior. Hæc impræsentiarum commoditas assurgit, ubi satius ille seductor Mahometes colebatur, Christi nomen; dulcibus illustrabitur canibus. ubi exosum hæctenus & stomachosum erat Christi Legem velle audire, ibi posthac per pulpitarios Oratores sublati vocibus licebit tuto illam discutere. Verumenimvero audi, quid ista pepercit prima facie tremebunda. Montani Alpuxarrenses, qui nivales montes incolunt, quamprimum Christi præcepta subiisse Granatam urbem, ejus Regni caput acceperunt, ne idem ipsis accideret veriti, turbatis animis, & montium etiam, qui paucis in locis sunt pervii, natura freti, deficiunt. De Francisco Ximeno Archiepiscopo Toletano, qui suaserat, ut ea Granatensibus Lex proponeretur, cuncti murmurabant, ejus defectionis fuisse causam jurgiose blasterabant. It ad eos Rex coactis ex universa Batia octoginta milibus peditum, equitum autem quindecim milium, belli strenuos duces, per diversa præmittit. Rex ipse frontem hostium, montiumque fauces, qua planities spectabat Granatensem, aggreditur à tergo illos, qua jacet insigne oppidum Andaraxium, Lerini Comes, Navarrae quæ in Cantabris est, Comestabilis, id est, magister equitum, adortur, vincit, prostrat, sternit, trucidat innumeros. oppidum universum disturbat. Almeria civitas est munitissima, quam simul & Baciæ cum Guadixio ceperant, maritimaeductaque est in Herculei maris litore, in horum nivalium montium radicibus sita. ea in summo fuit discrimine, tum quia imparatos reperit, sine ullo militari præsidio, cives ista seditio, tum quia Marchenam Alhamillamque, duo montana oppida, urbi vicinam defectores ceperant, ad Almeriamque impetendam, jam se accingebant. Ast ex Murta quæ Regni Novæ Carthaginis caput est, cum auxilium accurrat Carthaginensibus, Petrus Fagiardus ipsius Novæ Carthaginis Dominus, qui ibi juvenecules adhuc, agebat cum nova nupta. Is non contentus Almeriam ab impetu hostium posse defendere, ad hostes venientes proficiscitur. quater una die illos profligat, oppidaque ambo Marchenam Alhamillamque, de ipsorum manibus eripuit. Rex vero, quia ipse fuerat castrametatus, unde minime hostes suspicabatur, exercitum per callidos

speculatores, per quosdam anfractus invios, ad culmina montium ducit, transilit in hæsitantes, discurrens quædam nostrorum juvenum aulicorum copia, constructos eorum aggeres disrumpunt, obvios quoque trucidant. Langiarorum ejus plagæ natura ac arte munitum oppidum, & si arx aliquantisper obstitit, sese dididit. baptisum & ipsi, ne pereant, paciscuntur. Ita felicibus avibus Rex Hispalim ad nos nudius quintus rediit. Est Ogigiar ab urbe Granata oppidum, tria tantum milliaria distans. mira fuit rabies oppidanorum. fere omnes interiore gladiis pugnando acerrime. Ex illis plerique inermes, cum nostris armatis, & cataphractis, conferuere, ac multos à nostris militibus confodere, priusquam succubuerint. qui suere superstitēs, & ipsi vicinorum exemplo baptizari optaverunt, ne meritas pœnas luerent. Succincte ista volantique dextra, qua petasatum sentio esse tabellarium, tibi significo atque eadem sero. Vale Hispali. xvii. Calend. Augusti, m. d.

EPIST. CCXVI.

Adortur Princeps Michaël, quaritur dispensatio pro altera filia danda Emmanueli viduo. Catharina quarta filia datur Angliæ Principi. Philippus gener & Ioanna filia accersuntur ad hæreditatem.

P. M. A. M. Suo Cardinali Sanctæ Crucis.

SEDatis rebus Granatensibus, Catholici Rex & Regina nostri, proficisci Granatam constituerunt, ut à laboribus & assiduis itineribus menses aliquot ibi pedem figerent. Circiter Idus Julius eo advenierunt, sed insausto fidere. periit inter ipsorum manus xiiii. Calendas Augusti omnis eorum spes posteritatis masculinæ, infantulus, in quo, Princeps Michaël ex Emmanuele Portugaliz Rege & eorum filia nepos, quæ in Augusta Cæsarea ipsum Michaëlem pariens, naturæ concessit. Scis namque post Joannem Principem unigenitum, Margaritæque abortivum nullum relictum fuisse, illis alium, præter filias, hæredem, atque ex primogenita, infantulum hunc exortum. Expectant etiam à Pontifice, ut eadem Emmanueli ducere Mariam ex natus tertiam præse ipsius uxoris sororem liceat. nostris namque Legibus nostri cautum esse, ne duas quikquam sorores sibi uxores habere queat, inconsulto Pontifice. Ut variis tibi canistrum floribus impleam, advertito & aliud: Catharinam de filiabus quatuor ultimam, Brittanni Regis filio primario desponderunt. Atque iterum

aliud, ne demensura conqueraris, accipito, Joannam filiam Philippo Burgundo Austriz Archiduci, Flandriz in Belgio Comiti, uxorem datam, cum viro, ad Regnorum tantorum successum, accersunt. missi sunt ad hoc celeres tabellarii. Huic namque Jus Regium obvenit hæreditarium, cæteris qui prærant vita functis. Hujus infantuli Michaëlis mors, acriter prostravit utrumque avum. Jam non satis æquo animo tot Fortunæ alas sentiunt. Unde perturbatrix hæc rerum mortalium, inter tot applausus, tot rugas contrahat, inter tot fata læta, tot tribulos spinasque conferat, obstupidi mirantur, dissimulant tamen tenebras mentis pro viribus, & sese lucidos ac fronte serena populis ostendunt. quid autem lateat, non difficile conjectatu est. Vale. Granatæ. iv. Calendas Augusti, M D.

EPIST. CCXVII.

Quam inaudito casu Modonum Veneta capiatur, in Græciâ à Turcis, capique Corenum municipium. Quid parvam Christiana dissidia.

P. M. A. M. Petro Fagiardo Novæ Carthaginis Domino, discipulo.

Generoso te fortique animo Maurorum conatus cum præsidii Carthaginensibus repressisse, per Almeriensium literis, qui se in supremo fuisse discrimine semi adhuc tremuli balbutientesque fatentur, didicimus. perniciem suam palantes ad horam expectabant. Hi tribunt, eodem te die hostes quater aperto Marte prosligasse, Marchennamque atque Alhamillam Juris Almeriensis oppida munita, te referunt restituisse. Captum namque præter Marchennam solam arcem utrumque ajunt. res hæc tibi summo decori datur, mihi vero, qui te institui, non parvo est ornamento. Cedere, inquit, qui bene interpretantur, huic tuo facinori præclaro, ducum aliorum gesta, tum quia non minus clarum, tum quia tu adolens, Martique nuper natus, è cunis pene exiliens tete ita gesseris, ipsi vero veterani sint, diuque exercitati. Faxit Deus, uti indies magis ac magis hujusmodi de te, ac majora sentiamus. Petisti à me aliquando, ut te meis literis ad scribendum impellam, ne sermo Latinus, quem non inculte complexus es, ex dissiuetudine in te pereat. obsecrat tibi, moremque geram posthac animo libenti. Tibi egregio Duci, quæ ab Oratoribus exteris, in Curia versantibus, de Principum alienige-

narum gestis, ex eorum commercio, in dies magis intelligo, significare intendo: Dum interea præcipue Granatæ apud Comitum meum Tendillæ, & Archiepiscopum senes, & ipsos eruditos, ago, ad quos absens scriptitabam. Ad præsens igitur, licet auditui non bene sapidum, hoc habeto. Turcarum Princeps Hellefpondo classem eduxit ingentem. Ipse vero, exercitu coacto terrestri numero filissimo, mari terraque Modonum Venetorum coloniam in Gracis litoribus impetit, diu obsidet, capit tandem. Sed infelicem audi casum miserandumque in fatorum nuper penetralibus adstruendum, minime notum hæcenus in re bellica. Modonenses obfessi tormentario carebant pulvere, quoniam in hostes innumeros projecerant æneos, faxeos, ferreosque globos. per obsidentem Turcarum classem navigiola, quæ indigentiam Venetis aperiant, dimittuntur, evadunt. O inauditum calamitatis genus! qua salus expectabatur afflictis, ea internecies oborta. petita per obfessos ad unguem importantur. Turcarum fiunt classem missæ triremes, vento in puppim expectato, portum capiunt. Illis ad mœnia vectis intra portum, publico statuitur edicto, ut quicumque pulveris ejus eadum è tremibus detraxerit, auream assequatur dragmam, quæ est ducatus. superveniebat namque Turcica classis, ut triremes subsidiarias aut caperet aut adureret, illa insequabatur. Turcarum Imperator classiariis ducibus necem fuerat minitatus, ni triremes illas raptarent, quas per tot navium multitudinem transvolasse, permisissent, ducum incuria atque inertia tractum triremium adscribens. edicto præcepto milites, lucri causa, murales deferunt stationes. E muris qua Turcarum exercitus despici poterat, præsidii vacuas esse stationes quidam proditores innuunt, excussis manibus chlamydisque rotatis: ut facto impetu accedant Turcæ, parietibus scalas admoveant, signa dant. Muros Turcæ impetunt, desertas reperiunt stationes. scalis innituntur. ingreditur multitudo ingens. oppidum capitur. sit miseranda cades. nullus quin trucidatus aut captus fuerit, ductusve servus, evasit. Latus ea victoria tumidus atque insolens Turcarum princeps, redit Bizantium. Ex itinere Coronum, illustre in Corinthiaca Græciæ provincia, oppidum, vicinorum calamitate, ac Turcarum minis perterritum sese dedit. Ita hostium, nostra dissidia, vires evalescunt, nostræ vero hebeantur. Vale. Granatæ. v. Calendis Octobris, M D.

PETRI MARTYRIS A. M. EPISTOLARUM

LIBER QUATUORDECIMUS.

EPIST. CCXVIII.

Altera è filiabus Emmanuели despondetur. Catharina dotalia parantur. dividunt inter se Regnum Neapolitanum Gallus & Hispanus. spicatum mittitur Federicus Rex infelix. Quare hoc fecerint Rex & Regina.

P. M. A. M. Cardinali Sanctæ
Crucis.

AD Emmanuelem Portugaliæ Regem ductam fuisset uxorem, tertio Regum genitam, Mariam nomine, hinc pridie Calendas Octobris abduxerunt, Medicus tuus Tirasonenſis doctor Carrasconius, quem hic apud Reges habebas, eo tempore rerum tuarum procuratorem, ad te scripſiſſe mihi retulit. Propterea mihi cura non fuit, de illis tunc mentionem facere. nunc autem, quia neminem hic video ex tuis familiaribus, quæ ſerveant à me accipito, Catharinæ de filiabus quatuor, quæ matris uterum ultima clauſit, dotalia parantur. ad ſponſum in Britanniam ducetur prope diem, qualem tantorum filiam Regum decebit, uti ex Regis audio penetralibus, dimittent. Hoc eodem tempore, ut intelligas quantum ſit rerum culmini parum fidendum, eja, expergifcimini fortunæ filii, expergifcimini, argumentum veſtræ fragilitatis ab hoc exemplo colligite. Hinc miſeræ Reginæ, Regis ex ſore neptis, nuptiæ diſturbantur. Hinc mater infelix, ſe fruſtræam voto reperit. concuſſiones illæ quas ad te ſcripſiſſas (ni fallor) hoc portendebant. diſerunt ſibi partibus, ajunt, æquis Neapolitanum Regnum Gallus & Hispanus. *ſpicatum* (ut eſt in Hiſpano proverbio) Federicus eat, contumque & cucurbitam quæritet, ambo iſto fodere conſtituerunt, ut civitatem ipſam Regni caput Neapolim, cum univerſa Campania Gallus, ut Apuliam Calabriamque Hiſpanus capiat, paſſi ſunt. Facile factu puto, ut infelix Federicus Regno ſpolietur. Catellus namque ſolus, duobus famelicis leonibus, haudquam potis erit obſiſtere. Hic forſan, purpu-

rate Præſul, mirabere, cur affinem Federicum ita iri perditum patiantur. Regis namque eſt, ex Ferdinando I. ipſi patrueli, minornepos, ſed quæ referant, ne culpæ illis adſcribatur, habeto. Inquiunt interrogati Rex & Regina, ſeſe totis viribus, per nuncios, per celeres tabellarios, per religioſos viros fuiſſe comatos acſiliare, ne Ludovicum Antebianenſi Gallorum Rex impetere Regnum Neapolitanum, pararet. Inquiunt, nixi eorum fruſtrati omnes, neque id ab ejus animo devellere unquam poiſſe, propoſito etiam tributo, quod ſepro Federico, tanquam vades perſolutoſ, ni Federicum annuerit, pollicitos fuiſſe dicunt. Cum igitur prudentes Neapolitanum Regnum ad Gallorum manus propediem eſſe venturum proſpicerent, quia ipſi nequeant, quales optarent ſerre ſuppeditas, quod maxime diſſent: à duobus incommodis alterum, ajunt, ſe minus grave delegiſſe, ut ſcilicet dimidiam ipſius Regni partem aſſequantur, ne in Gallorum poſſeſſate univerſum cadat. facilius namque ſe ſperant, eam partem, quam ſibi Galli fortiſi ſunt, habituros aliquando, quam ſi univerſum Regnum occuparint. utcumque ſit, arma parantur; quibus ni monitus ceſſerit Federicus, illata vi cogatur abire. ex proximiori tu, qui Urbem, Regno vicinam, inhabitas, aliquando videbis, & infelicis Regis, optimi quidem viri, miſereberis. Vale. Datum Granatæ. xiv. Calendas Martii, MDI.

EPIST. CCXIX.

Diviſio Regni. Federicum in Galliam abijt. Ferdinandum ejus filium adoleſcentem Tarenum ſuſtinent. Rex uterque coronatur, Gallus & Hiſpanus.

P. M. A. M. Petro Fagiardo Novæ
Carthaginiſ Domino, diſcipulo.

Solent veteres moloſſi de catellorum fauſcibus juvenulorum efſcas abripere, non autem anniculus graveſcenti. *Quorſum iſthæc* inquires, *comparatio*? donec veterem novamque Caſtellam, Curia, cujus ego perpetuus incolæ ſum, tenebat, cupidum Tendillæ Comitæ, cujus ego ductu in Hiſpaniam me contuli, ingenium, crebris implebam ſignifi-

ficationibus, alteriusque senescentis Archiepiscopi Granatenſis, una demulcebam. Vivunt namque duo hæc Comitris & Antistitis corpora sub uno ſpiritu, tanta eſt tamque efficax inter ambos amicitia. Nunc vero cum illos habeam ſingulis horis ante oculos, vivaque occurrant voce, coram pertractamus, ad te propterea juveniculum, à ſere decrepitis, ſermo noſter poſthac convertetur, hac tamen lege, ſi te novero rerum exterarum eſſe non minus cupidum, quam ſis animoſus fortiſque animi. Magnanimus namque maternum avum, tui nominis egregium bellatorem referens, fuiſti ſemper. Capito igitur, quæ nuper allata ſunt ex Italia. Gonſalus Fernandus Aquilaris Cordubenſis, tibi amicus, qui una cum Venetis Fernando juveni regio nomine ſuppetias in Regnum Neapolitanum quondam tulerat, quibus auxiliantibus Carolus Francorum Rex, Regno terga dedit, cum præſidiis militariſus iterato miſſus in Italiam, eam Regni partem, quam noſtri Reges cum Ludovico Aurelianenſi Galorum Rege paſſi ſunt, amplexuſeſt, Apuliam utpote Calabriamque, Siciliæ citra Farum finitimas provincias; urbs autem ipſa Neapolis cum univerſa Campania Gallis obvenit. reſtitit aliquantiſper Federicus; ceſſit tamen. in Galliam proſectus eſt. Fernandus vero ipſius Federici primogenitus, qui poſt patris obitum, Regni habenas expectabat, licet vix adoleſcat, Tarenti adhuc ſeſe tutatur. at cum necunde auxilia ventura cernat, ut ſeſe dedat, oportet. Alexander vero Pontifex Maximus, ad quem Regni ſeudum attinere inquit, ex inſperato requiſitus ab utroque, ſcilicet Gallo & Hiſpano Regibus, Regem tali novitate ſurgente prope-re, ſtupidus utrumque coronat: vel invitatus, veritus amborum potentiam. Hæc habeo quæ tibi referam impræſentiarum de rebus exteris, noſtraria vero genitor tuus, qui Reginæ lateri ſemper inhæret, genitorisſque ipſius familiares, tui amantiſſimi, qui te colunt & obſervant, ad te crebro, me interdum neſcio ſcribunt. Hanc ego curam illis relinquo. Vale. Granatæ. 111. Calendas Maii, MDI.

EPIST. CCXX.

Recuſarunt claſſem Hiſpanam Veneti in re Modonenſi, caput Ceſalonia. Mitylene inſula ſuſtra oppugnatur. Claſſis Gallica ingloria naufragatur.

P. M. A. M. Petro Fagiardo, Novæ Carthaginis Domino.

TEnes, ut arbitror, quæ tibi de capta Venetorum colonia Modono ſignificavi. amiſſam fuiſſe Venetorum partim incuria, partim ſuperbia, plerique immurmurant. Ajunt namque, *oblatamiſſam noſtram, qua ſub Gonſalo Fernando ad Regni ſutclum vagabatur ſemioſa, reſuſſe, ne quiſquam ejus gloria, quam in manuſe habere putabant, participiſſeſſetetur.* At Venetos audivi conquerentes de noſtrorum inertia, qui acceſſum diſtulerint, utcunque ſit. in prædam data eſt miſera urbs, uti jam ſcripſi: nunc vero advertito, quæ deinde geſta ſunt. In Adria magni maris Jonii ſinu multæ jacent inſulæ, *Cyades* appellatæ. His majore ex parte, quia maritimo ſtudio Principes omnes ſuperant Veneti, imperitant. Samon inſulam, *Ithacam* Ulyxiſ quondam patriam, Dulichio proximam, quæ nunc eſt *Ceſalonia*, & ad Helleſponti pene fauces: Rhodiis vicinam Mitylenen: Turcæ poſſidebant utramque; armis Venetæ ſæpe claſſis impetiit: At ſæpius Cephalonium, quare Gon-diſalvus noſter Fernandus, cum præſidiis Hiſpanis, quæ per ea maria poſt Regni diſiſionem ocioſus duciſſet, Ceſalonium una cum exercitu Veneto impetiit, oppugnavit, cepit, non tamen ſine gravi noſtrorum incommodo. ferro namque oppugnando multi, alimentorum penuria, & aëris contagione plures interierunt. Venetis ex Regum mandato, inſulam reliquit. Veneti vero Gonſalum Fernandum præclaris, qualibus decuit inſignem bellorum ducem, donavere muneribus. paucos poſt dies eandem ſumpſere Galli cum Venetis contra Mitylenem provinciam, multa magnaſque utrimque navigia coëunt. numeroſa claſſis inſtruitur. Mitylenem adnavigant, oppugnant oppidum, ſauciantur multi. rem deferunt. re infecta Galli revertuntur. redeuntis maris iram experti ſunt. Qui ſanguinem honorifice apud Mitylenen eſſundere reſuſarunt, freto abſorpti, vitam projecere inglorii. intra Cythereas namque rupes univerſa ipſorum claſſis rediens illiſa eſt. cum fortunis omnibus naufragio lacerata, obruta atque ſubmerſa interiiſt. ex omnibus pauci, ſcopulis innixi, evaſere. hæc ad te interdum deſtino, quando

ad curiam ista per tabellarios portantur: plarumque etiam ea differo, quia nuncii delunt, qui ad te proficiscantur, cum seclusus lateas, inter Carthaginensia promontoria, scambros, cum nova nupta, vorando, ubi te vitam agere cum libris, & quando librorum te sanctas cepit, venatui indulgere te praeclis: quae utraque faude digna iudicamus. Vale. Granatae nonis Junii, M D I.

EPIST. CCXXI.

Oratores pro Philippo. Quid agitur. Catharina mittitur ad virum in Britanniam. Serra Vermegia rebellat. Alfonso Aguilaris primas trucidatur cum muliere, Mauri tandem cedunt.

P. M. A. M. Suo Cardinali Sanctae Crucis.

Philippum Burgundum post Michaelis Principis obitum fuisse cum uxore Joana per celeres tabellarios accessit, superioribus ad te diebus scripsi, nostrae religionis Cardo non infirme. Belgae illi Heduque Bituriges & Celtae: & reliquae gentes, quibus imperitat Philippus, ut eos deferat minime patiuntur. At Oratores ab eo Joannaque missi sunt, Archiepiscopus Bisontinus, qui a teneris Philippum praeceptor instituit, ac Libertus de Verre. Nos hic habemus, cum eis agitur, ut Philippo accessum persuadeant. si liam namque non cessuram, quin maritum sit secutura, non dubitant, se daturos operam Rex & Regina pollicentur, ut ab universis eorum ditioni subditis populis, profuturis Regibus, si priores ipsi naturae concesserint, adjurentur. monere Oratores Reges videntur, ne Philippus adventum differat. Difficile factum proponunt, posse pacato unquam Hispanos gubernari: nisi apud eos prius diu Rex futurus versetur, bono esse animo Bisontinus videtur. Hominem rebus consulturum credimus. prudens est & sui Principis amantissimus. se propediem discessurum, ipse mihi retulit. de his satis: ad alia veniamus. Catherinam ultimo natam, in Britanniam ad sponsum Britanniae Regem, servato fatum ordine, futurum, ex Palambra arce regia V. nonas Maii dimiserunt. in portu Clunio in Galezia, adhuc est in anchoris. prosperos expectant status. timet a longe maris occidui minas tenera puella, regis delitiis, intra regis aulas educata. Pollet tamen animo, pro viribus femineis. viget ingenio & prudentia. Matrem praeter ceteras forores amulat. aliud tertium accipio de montanis Serra Vermegiae, qui veniti, ne vetera Mahumeticae Legis instituta

deferere cogerentur, defecerunt & ipsi velut Alpuxarrentes. Hi sese fortiter strenueque diu tutati sunt, locorum aspera natura illis maximo fuit adiumento. Magnis nostris exercitibus non modo obstituerunt, sed & structas acies nostras profligaverunt, serieruntque ac trucidaverunt ex nobilibus plurimos. Alfonso Aquilarii Gonfali Ferrandi, qui res gestis Partheniopeas imperator egregius, fratrem natu majorem, potentem cordatumque inter Hispanos Optimates equitem auratum, primum ducem, reigerenda, secuerunt hostes in frustra, ita ut vix postea, cedentibus illis, inter mortuos dignosci potuerit familiarium, clientum, ac fidorum amicorum apud eum ingens copia trucidata. nulli obvio percerunt, captivum ducere quenquam, aut servare, haudquaquam passi sunt. renovatis copiis Mauros nostri adstrinxerunt. colloquium petunt foedusque inveniunt, ut in Africam eos trahere Reges sinerent, eis navigia, quibus tuto quirent transfratere, praerent. Ita natale solum avitasque domos linquere maluerunt, quam nostros sibi motes induere. tanta est ab atavis & maioribus institutionis assumpere vis. Regibus haud ingratus fuit discessus. Sic expurgari malo gravamine terram paulatim, inveniunt. Nil ultra restat, quod impraesentiarum tibi scribere possim, significare. Et sero interdum ista tibi porriguntur, quia raro a nostris his terrarum finibus ad vos tabellarii volitant, & mihi de manibus plarique evadunt, quos me latet fore discessuros. Vale atque animum contemplator meum, quando res desit interdum. Granatae v. Idus Junii, M D I.

EPIST. CCXXII.

Fis Cardinalis Didacus Furtatui Mendotium. Philippus gener expectatur. movetur autor, ut se apparet ad Soldanum Orator.

P. M. A. M. Suo Cardinali Sanctae Crucis.

Robro decoravimus galero, beneficentia summi Pontificis, tibi que dedimus collegam, Jacobum qui Hispaniae dicitur Diecus, Furtatum Mendotium, magni illius Cardinalis Mendotii Petri Gonfali ex fratre nepotem, Hispanensem Archianistitem ac mei Comitum Tendillae, ex utroque parente, germanum. Is eleganter sese sub purpurea ista trabea condit, ut non minus illum ornet, quam ornetur ab ea. pollet namque praestantia corporis ac vultus dignitate. genus, mores, literarum peritiam, atque animi dotes illius tu nosti, qui familiam hanc de te optime meritam

ritam fatearis. Fuit namque tibi Petrus Gon-
salus hujus patruus, ad Cardineum gradum
tuum assequendum, non parvo adjumento.
hunc jam rivum (ut ajunt) claudamus;
aliud aperiemus, meministi? me tibi signifi-
casse Bisontinum Archiepiscopum Filibertum-
que de Vere Philippos Oratores, de suo in
patriam discessu me fuisse allocutos? dimissi
sunt, nec leviter donatus muneribus uterque
est. De Philippo adventu spem reliquit Bisontinus.
De Joanna ipsius uxore nihil ambigitur,
si maritus advenerit. est namque mari-
ti amantissima. licet tantorum Regnorum
utriusque parentis & aliorum, quibuscum
fuit enutrita, cupiditas minime moveret, so-
lum viri desiderium, quem ardentissime di-
citur amare, illam attraheret. de me autem
hoc habeo, quod tibi per hunc tabellarium
brevibus significem. à Regibus moneor, ut
me ad iter orator futurum accingam, præpa-
remque. necdum quid velint, quove me sint
destinaturi, aperuerunt. Vale. Granatæ. pri-
die Calendas Julii, M D L.

EPIST. CCXXIII.

*Disident Hispani & Galli, ex quibus causis, iterum
Antor callachrymat ut Italia ruinam, de Legu-
lesu, de Sopho, de autore ipso.*

P. M. A. M. Petro Fagiardo disci-
pulo, Novæ Carthaginis
Domino.

Heri forte fortuna apud genitorem
tuum prandebam, quando sermonem
ad uxorem tibi novercam, dirigens, se mis-
surum ad te nuncium aperuit. sumpsi cala-
mum illico, ut pauca quæ mihi ab Oratori-
bus Pontificio ac Veneto, quibus summa
benevolentia devinctus sum, recitata even-
runt, tibi referam. In Neapolitano Regno
lis coorta est inter Gallos & Hispanos. so-
vetur nunc veluti sub gallinæ alis pullus exi-
guus; detegetur (ut arbitror) propediem
latens ignis aliquis, qui totam denuo Ita-
liam perturbabit. hinc emergit eorum dissi-
dium. duæ sunt in Regno provinciæ; ha-
rum altera vulgo *Basilicata*, altera *Capita-*
nata nuncupatur. ambas Hispani, quia intra
fines ipsu sortitos esse inquit, amplexi sunt
tenentque. Galli intra suos esse, sibi que condu-
gere, maximeque sibi opem esse inclamant. Ur-
berem Neapolim rei frumentaria penuria, bu dnavu
provinciæ amosiu, semper laboraturam conque-
runtur. Inde namque præci Reges Neapolis
regiam saturabant. res in dubio est. Vetera
Regni statuta excutuntur. consuetudines

queruntur. intra Campaniæ fines, an Apu-
liæ fuisse intelligantur hæcenus, relesatur.
Legum ænigmata cudent. dissolvuntur. libri
utrumque à Leguleis convolvuntur. Sed quid
iri perditum labores suos boni viri patiuntur,
ubi agendum est armis? quid toga aut
codicibus opus est? Non est vestrum Legu-
lei de tanta re judicare. non stabitur vestris
promulgationibus. non vos magnarum re-
rum gestores tanti faciunt. nolle Hispanus
tantæ rei possessæ manum aperire. Ægre
Gallus, quod sibi expedire putat, deseret,
mordere sese conviciis invicem utrumque du-
ces incipiunt, venturos ad arma credimus.
Hæc de nostris rebus, quæ in alienis terris
geruntur, longius tendo. Ab oriente refe-
runt, *juvenem ignotum quendam in Persia arma*
sumpsisse, universamque jam Persiam, Parthiam-
que, ac Mediam debellasse, cunctis urbibus Principi-
bus inde, inquit, illum minitari. Sophium
appellari juvenem dicunt, *generoso magnanimo-*
que animo pollentem. hæc pauca in nubeculata
sunt. Quid sit hoc paritutum, nescitur. Si
res crebrescet, tibi significabitur. Aliud
accipito perpendiculum, ut legendus ad lon-
gum iter capiendum me apparem, Reges
imperant, quo, quidve causæ jus sit, non-
dum intelligi. Vale. Granatæ. IV. nonas Ju-
lii, M D L.

EPIST. CCXXIV.

Is Antor ad Venetias, dehinc ad Soldanum orator.

P. M. A. M. Cardinali Sanctæ
Crucis.

Circiter Calendas Julias arbitror scripsis-
se ad te, me fuisse monitum à nostris
Rege & Regina Catholicis, ut me ad iter ac-
cingerem, nudius tantum tertius, quid ve-
lint quove destinent, aperuerunt. Venetias
primum cum arcanis quibusdam mandatis,
ad tam insignem Remp. mittunt: ad Solda-
num deinde Babylonium, Ægypti, Syriæ,
atque universæ Palæstinæ, Idumææque Do-
minum, ut transiretem, imperant. Is se
coacturum Christianos omnes, ut Christi
Legem abneget, Mahumetemque comple-
ctantur, minitari dicitur, occasionem na-
ctus, quod Granatenfes populi, Mahome-
tem suum deferuerint: vim illis illatam fuisse
putant. Id namque illi, Judæi, Maurique
atque Hæretici eliminati à nostris Regibus,
persuaserunt. quid ultra datum sit agitan-
dum, longum esset recensere. rem prius ag-
grediemur, successus postmodum intelliges.
Cras qui est dies Veneri assignatus, Iduum
Augusti

Augusti dimittor. Utinam bonis avibus, per maris ac terrarum graves labores, & ingentia pericula, sim universam percursum Europam, Asiamque atque Africam, non intactas, si duces mihi Caelites habuero, relikturus. Fido caelestibus, assumo libens provinciam. Sapidum namque mihi semper fuit, alienigenas regiones peragraré. saturatur multo plenius humana mens videndo, quam aut legendo, vel audiendo. hæsitat namque semper, verane sint an ficta, quæ legit aut auribus percipit noster intellectus. quæ vero corporis inspicit luminibus, lucida illi certaque sese afferant. Vale. Granatz. pridie Idus Augusti, MDI.

EPIST. CCXXV.

Significativa de discessu ad legationem.

P. M. A. M. Petro Fagiardo.

PEnatus, ut vulgo dicitur, pedem habens in intipode, quem vos *stridium* appellatis, hac pauca exaro. ad Venetam Remp. ad Babylonium inde Soldanum, Orator destinatus à Catholicis nostris Regibus jam discedo. Hæc est dies Idus Augusti, qua, Deo duce, quicquid Christiano licet pedibus terere, peragraturus sum. Funde pro Martyre tuo institutore voti, precesque, ut incolumem illum servant referantque incolumentem. Et vale. Granatz. Idibus Augusti, MDI.

EPIST. CCXXVI.

Quid autem acciderit intra Hispaniam.

P. M. A. M. Comiti suo Tendillæ ex itinere.

Q Uod mihi præmium expeditionis huius ad rei exitum, cæli adstruant nescio. Initia namque laboriosa, formidolosa, discriminibusque plena omnia. Santius, Rodericus & adolescentulus Fernandus veteres mei tres, quos optime nosti, familiares, in itinere gravi morbo decidere. capitis gravitate tanta premuntur, admixtis urgentibus febrium ardoribus, num vivi sint, an mortui, ipsimet non intelligunt. pestiferas, ajuunt Medici, eorum febres esse. In frenosim incidit jam Fernandus. quid sentire debeam uthomo, tu ipse videto. angit non minor anxietas ex aëris contagione. nusquam applico me, ubi non peste concidant. Prohibemur & multis in locis, urbes aut villas,

tanquam morbosus intrare. Barchinona urbs præ cæteris pessundatur. *semidesertam esse*, inquit. fixi ego pedem propterea in ejus quodam suburbano rure, à recto itinere semoto. Hæc pauca per hunc celerem tabellarium quibus Urbe ad vos volitat, accipito. Vale. ex itinere. nonas Septembris, MDI.

EPIST. CCXXVII.

Significativa de perturbationibus & de oratione.

P. M. A. M. Archiepiscopo Granatensi.

Q Uibus afflicter perturbationibus, ex nostri Comitis Epistolio, vir sanctissime, cognosces. Illa, ut homo sentio, juxta illud Terentianum; ad hæc tamen perferenda mihi prodest non mediocriter nostræ veterumque Theologiæ præceptio, qua viro forti *nihil esse debere sub cælo durum* edocemur, *aque nobis vivendum animo in mari medro, fluctuantibus venis atque in tuto portu*, sæpe legimus, si in tam duræ provinciæ prima fronte ista proveniunt, quid fore putandum est in ipsius rei utero calcoque? Hæc sievasero, secundum sibi locum, ab Ulyxeis erroribus mea hæc peregrinatio consequetur. tu qui Deum tibi Coelitesque omnes, ob morum ac vitæ sanctitatem familiaris habere putaris, ut nos tueantur, orato. Et vale. ex rure Barchinonio IV. nonas Septembris, MDI.

EPIST. CCXXVIII.

De arce nova Salsæ. de ira Gallorum quid suspicetur futurum.

P. M. A. M. Sui Comiti ex oppidulo Salsæ Gallis finitimo.

N ON dubito quin meas habueris ex suburbano rure Barchinonio. apud Salsas à Gallis quondam dirutum oppidulum forte fortuna prandebam, Narbonam versus progressurus. eo die, ecce Salinas tabellarius cursor, qui dispositis equis, millia passuum centum & interdum amplius volitare uno die, quando destinatur, repertus est, advenit. Interea dum ad vos præcipitaturus equum mutat; hæc habeto. munitur arx hujus oppiduli muris pedum decem & septem latitudine, calce, bitumine lapidibusque robore miro, constructis, sic ut sustinere Gallorum impetus queant, si sese moverint ad Hispanos fines perturbandos. ibi locata degunt præsidia. quid futurum sit, nescio. Ex præsentis rei adspectu tormentis omnimodis fore, ut ob-

R

sistere

listeret, potest jure merito judicari. magnus est operariorum numerus, architectorum ingens cura, sed non minore opus esse percipio. rugiunt namque, uti fertur Galli fremuntque ex dissidiis inter eorum milites nostrosque in Regno Neapolitano exortis. Pyrenæorum incolæ, Gallis finitimi pro certo habent insurrecturos Gallos, provinciamque hanc *Rosilionis*, ut appellatis, impeturos. Rabidis namque fremere dentibus Gallorum Regem Ludovicum, ajunt, quod Carolus, qui ei cessit, Comitatum hunc cum oppido Perpiniano solverit, causas illi non defuturas ad bella movenda, suspicantur. est namque à natura Gallus, pacis male amator, Vale. ex oppidulo Salsas IV. nonas Septembris, MDI.

EPIST. CCXXXIX.

Quid in reliquo itinere acciderit. Dux Venetiarum obiit. Hispani & Galli se invicem rodunt in Regno. Veneti luctum sperant ex discordia.

P. M. A. M. Archiepiscopo Granatensi & Comiti Tendillæ.

EX quo in Celtis, qui Garumna flumine & Pyrenæis montibus includuntur, oppidulo Salsas dedit mihi sese obvium volitator ille tabellarius Salinas, cui ad vos literas dedi, nullus mihi alius ad hanc usque diem occurrit, quò Venetias urbem miraculo parem ingressus sum. Catalanorum consuli, qui hica assidet, has reliqui, ut eas ad vos, ubi primum per aliquem nuncium licuerit, destinet. quid ad usque fines Hispanos Galliarumque initium perpeffus fuerim, longo vobis ex itinere significavi sermone. Narbonensem deinde summo cum discrimine Galliam percurri. extra urbem Narbonam, quia peste flagrabat, pernoctavi, vix mihi iumentisque meis alimenta repens. Avinionenses vero, qui trepidi à peregrinis omnibus sollicite cavebant, pontem nobis occludere, transitum prohibebant. at quum literas ostendi vestras, oratorio titulo munitas, ut præteriremus, passi sunt. neque id tamen sine præstito iurejurando, an Barchinonam aut Narbonem urbes infectas, vel oppidum aliud, quodque peste contactum fuisset ingressi. quid sentire tum quirem, cum summo in discrimine, quotquot horis vitam duceremus, conjectamini, ubi tutum aliquod sperabamus rejecti. tribus fidis familiaribus, quos habebam veteres, morbo oppressis, atque à tergo relictis, novorum hominum famulatu infectus, perturbabar ani-

mo, nec satis mihi plarumque fuit ad intergrum solamen, fuisse philosophatum, legissetque *contemnenda esse saviæ fortuna injurias alapa*. Patavium tandem ego incolumis tertio Calendas Octobris adii. ubi cum diem tantum commoratus, jumentis omnibus discessis, parvoque pretio venundatis, altero die Venetias adnavigo. ubi de novem galeacis, quæ ad Orientem erant profecturæ, octo jam vela dedisse comperi, et sequæ in Pollæ portu in Isthia, hanc ultimam expectantes didici. confestim igitur advocari Senatores Venetos, ut illis à nostris Regibus imperata referrem, efflagito. de Principe, qui nuper obierat, deligendo, sollicitos illos reperi. mandatis expositis, ut me illico exfolvant, ne commodam, eam quæ se offerat navigationem amittam, peto. necessaria apparo. dum hæc ita geruntur, fervere scriber Gallorum Hispanorumque animos in Regno Neapolitano didici. putant Veneti capturos arma invicem propediem, sperantque his alienigenarum dissidiis, se citius rerum potituros. Valete duo miris virtutibus præditi senescentes. Venetiis in Calendis Octobris, MDI.

EPIST. CCXXX.

De Interregno Venetiarum. Quid cum eis egerit Auctor. Quid Galli fremant.

P. M. A. M. Regi & Reginae Catholicis Dominis meis.

UT Latine, quæ memoratu digna contempsero, retro scribam, vestrum alter, Catholici Principes, cum me dimitteretis, imperastis. Uter hæc dijudicate, subridens quæ mihi dixerit alter, alter reminiscatur, pars enim vestrum sermonem se callere Latinum existimat, eoque summo opere delectatur, propterea jocos inferens, se lecturum alteri, quæ scripsero, sensusque qualescunque fuerint, se patefacturum prohibebatur. Ad rem igitur, Serenissimi Catholicique consortes: omisissis quæ mihi vestro nomine peragranti acciderunt, quibus non decet sublimes aures vestras commaculare, scitote me pridie Calend. Octobris Venetias incolumem attigisse, atque de galeacis, quas hoc tempore trajecturas in Orientem Orator Venetus vobis, mihi quæ discedere jam volenti dixerat, unam adhuc in portu, me, uti Venetus Senatus mihi retulit, expectantem, fuisse assecutum. se namque per tres tabellarios, vestros utpote, ac sui Oratoris Dominici Pisani, qui isthic assidet apud vos, suam Remp. referens, fuisse de meo accessu monitos factentur.

tentur. Venetos reperi, Catholici Principes, sine Duce, qui paucis ante diebus quam ego illos adirem, exhalarat. in Comitibus quotidie de Principe sibi eligendo conveniunt. de cuius electionis ordine modoque longius alias cum ceteris, quæ nunc prætermitto, est animus referre. Nunc sciant tantum Senatores ipsos, ne diutius in Pollæ portu Istriz octo aliz Galeatiz, quæ ibi hanc ultimam expectant, demorentur, acciri me illico fecisse, audivisseque animo libenti, quæ mihi mandata ad eos, dederitis. non decidisse arbitror vobis à memoria illa, & grata eis fuere, & existimo vobis aliquando profutura. adfunt namque à Ludovico Rege Gallorum Oratores, qui omni nixu conantur, à vobis Venetorum animos avertere. fremere dentibus ajunt oratorem primarium Gallum, quia nequeat per Venetorum suffragia consequi, ut aperte vobis hostilitatem edicant; utque velint Gallis in Regno Parthenopeo contra vestra præfidia ferre suppetias. Quid illis de vestra ab stavis amicitia in eis, quid de fide, gravitate constantiaque vestris in servandis promissis disseruerim, coram, si vivere dabitur, referemus. nolim intercepti meas literas, quia nequeant ista sine alterius aliquanto præjudicio deliberari. In aliud igitur tempus ista servantur. Quum primum dies crastinus eluxerit, qui est nonarum Octobris sexta, sum navim conscensurus. Deus nos comitetur, verentur multi, pelagi minas, ob tempus anni nautis injuriosum: ego autem vestris felicibus auspiciis fretus, quieto animo tutoque quascunque procellas facile tolerabo. Valet duo luminaria lucidissima. Venetiis. in Calendas Octobris, MDI.

EPIST. CCXXXI.

Universa legationis discursus. quare sit optandum, honorificum mori.

P. M. A. M. Petro Fagiardo Novæ Carthaginis Domino.

Ubiubi sese nobis mane crastinum ostenderit, vela dabimus. Is dies erit nonarum Octobris sexta, quo tempore interdictum est nautis portibus exire. quid igitur expectem hac mihi navigatione successurum,

animadvertito, cum præsertim ex Europa trajecturus sim in Africam: qua longissimus est maris Ionii tractus. ducenta quippe supra mille millia passuum distare ab hac urbe Venetiarum Alexandriam Ægyptiam, quo sumus prorsus directuri, Veneti mercatores inveniunt. Maria nos percursuros innumera, his anni temporibus, periculosissimum referunt, Trigestinum scilicet sinum, Illyricumque ac Dalmaticum per Acroceraunias Epiri rupes, facturos nos iter. Ulyxea nos ajunt Regna omnia, Zacynthum nemorosam scilicet, Ithacam, Dulichium ac Samon, & Strophadum scopulos abrasuros. viros nos Buthrotum Virgilianum & perpetuo gaudentem autumno Phæacumpatriam, & Alcinoi Corcyram, nec non & Arcadica regna cum Achaicis Corinthiacisque litoribus prædicant. per Cythercam insulam & vicina illi Malleæ promontoria, si sospites efferimus, sperantes, indeque in Cretam, Deorum inanum & infantium superstitium altricem adnavigaturos dicunt. ex Creta nos referunt per mare Carpathicum, Rhodo reliquisve Cycladibus & Helleponto à lava relictis, altum capturos, ut in Alexandriam Ægyptiam celo tantum & aqua per dies aliquot contenti, trajiciamus. hujusmodi narrationibus, à peritis Artis maritimæ confectus undique, provinciam aggredior tamen forti animo. Moriendum semel est homini, hodiè id accidas, vel cras, parum refert. Ut pulchrum obire sese offerat, multorum judicio est optandum. hoc si ad rem facit, si ad rhombum quid hoc est, maximum in hac re me arbitror fuisse gradum consecutum, qui fungens oratorio munere pro tantis Regibus, ad rem tantam destinatus decumbam. ne sis tu tamen discipulus, pro Martyris tui salute superos votis fatigare; ut sospitem illum tibi reducant optato. Lectos & alimenta, pharmacopolaria, mihi meisque familiaribus (ad sedandos à procellarum perturbationibus, quas mire ajunt ledere pelago non assuetos stomachos) in penu jam conjeci. nil igitur, quam ut elucescat expectatum. literas arbitror ituras tuto ad manus tuas, regis namque consuuntur, viroque dantur Hispano, obsequendi Regibus cupidissimo, mittoque ad te literarum regiarum exemplar, ut quæ ad illos scribam, intelligas. Vale. Venetiis. in Calendas Octobris, MDI.

PETRI MARTYRIS A. M. EPISTOLARUM

LIBER QUINDECIMUS.

EPIST. CCXXXII.

Fera describitur tempestas. Quid galeacis accidit. ex Pola majori tempestas. Qua Aegyptiorum expectatione portum capiaverint Alexandrinum.

P. M. A. M. Comiti Tendillæ & Archiepiscopo Granatenfi.

MEAS vos habuisse literas ex urbe mari septa Venetiarum, existimo: quæ deinde acciderint, accipite. Sexto nonas Octobris navim ejus generis, quam Veneti nautæ *Pilotam* appellant, quæ mein Istriam, ad Pollæ portum deportaret, conduxi. nolui namque quia nimium onusta esset, ob aliarum octo, quæ jam discesserant, sarcinulas postergatas, quas collegerat, Galeaceam, in portu repertam consendere. Ad milliare vix decimum, altum adnavigabamus, quando ex Anconitanis & Apulis regionibus tremebunda tempestas oboritur. tonitruis, fulguribusque horrendis perterremur. *ad terram, ad terram* nautæ inclamitant. terram vixprehendimus intra fluminis cuspidam fauces, à montibus Alpinis, qui Pannoniam dirimunt ab Italia defluentis, nos recepimus. Ecce ad vesperam tanta ventorum vis assurgit, ut inter horam conspersum cinere diceretis mare universum, quia convolverat ab imo fundo arenas omnes æstus ille. eam ibi noctem egimus formidolosissimam terribissimamque & ob ingentes à calo aquarum defluxus, infomnem per quosdam gurgites angustos, intra paludes maritimas immensas, quas aquæ dulces descendentes à montibus procreant, manifestos, Polam tandem captamus. Ibi vix tutus fuisse intra. Polæ portum tutissimum Galeacis, quæ ultimam operiebantur, didicimus. ibi eam ultimam, quæ me discedente, & ipsa vela dederat, semiquassatam vidimus. septem nos ita conjunctos, dies continuos interclusit in Polæ portu hyems. Galeaciam quæ mihi compositor aptiorque visa est, quascendo. Eximus tandem, sed fato graviore. ad vigesimum ab ejus

portus ostiis milliare nos tantus stridor pelagi adoritur, ut Galeaceæ, quæ ego vehebar, antennam grandiore, qua malo proxima est, atque inde crassior, perfregerit, velaque ita dirupit, ut in mare partem eorum dimidiam cum omni aplultre, conjecerit. Vix hominum viribus ea pars, quæ nos jam submergebat, attracta est. Spondam ab eo latere sub aquis vidimus obrutam. actum de nobis arbitrabamur. tres ibi noctes intra minaces scopulos egimus. in horam, aut ut illideremur intra semelas rupes, rabidisque maris icibus corrasas, aut obrueremur, timebamus. Ubi ubi tempestas illa coorta est, in icu oculi, Galeaceas omnes disperisit, à nostroque adspectu asportavit. in Dalmatiam postmodum convenimus. quid ibi quisque de se suisque malis narraret, longum esset recensere. Ita navigationem hanc paulo minus tribus mensibus peregimus, quam die vigesimo, atque interdum breviori tempore, navigia hæc percurrisse sapenmero reperiantur. nulli unquam nobis à puppi surrulerunt venti. à prora nunc austri, nunc à dextro latere Zephyrus, interdum à lava furentes euri rugiebant. quæ ceteris accidit naufragium perpeti, ea nobis salus querebatur. scopulos namque semper, qui nos ab undarum furoribus tutarentur, petebamus. ex promontoriis ad insulas, ex insulis ad promontoria confugiebamus. apertum vix unquam vidimus hoc tempore cælum. quæ die Alexandriam ingrediebamur, civitas omnis in tectis erat, nec stare illos ventorum fragor patiebatur, ut intra Pharenis portus rupes, frangeremur, aut, ut ante ipsorum oculos nos mare, absorberet, pro certo habebant. portum tandem, licet cum summo discrimine, decimo Calendas Januarii ciplimus Alexandrinum. hunc sole vergente ad occasum ingressi fuimus. Ad Soldanum, ut ad eum ascendere per Nili fluenta liceat, periphius chiographa expecto. Vale interea. ex urbe Alexandria Aegyptia. VI. Idus Januarii, MDII.

EPIST. CCXXXIII.

Quo die ingressus Alexandriam: à quo susceptus sit. quid expectet.

P. M. A. M. Catholicis Principibus Serenissimis Regi & Reginae.

MARE consensurus, Venetiis retro scripti. non dubito, quin meas, Catholicis Principes, habueritis. Catalanorum quippe Consul, cui literas credidi, erigere cristas præ lætitia videbatur, quod sese offerret, quo vobis obsequium præstare quierit. est namque Hispanus vir, vester accola. prætermis- sis igitur, in aliudque tempus dilatis, quæ mihi quantaque adversa vetito tempore maria præbuerint, quotiesque mihi mortem præsentaneam ostenderint, quæ scire vos vel- le existimo, habetote impræsentiarum. De- cimo Calendas Januarii sole ad occasum ver- gente, portum Alexandrinum, summo cum discrimine, captivimus, eo die posteroque in mari pernoctavimus. In diem vero ter- tium, qui Christi natali assignatur, ubi per regionis illius Præregem licuit, è navî descen- do, à Philippo de Paredes Barchinonensi vi- ro, qui pro Hispanis aliarumque gentium mercatoribus, præterquam Venetorum & Genuensium, Consul ibi sedem habet, hospitio suscipior. Ad Soldanum, celerem misi tabellarium, qui de meo illum accessu cum meis literis certiorum faciat, ut tuto ex- ire Alexandria queam, ipsumque adire liceat peto. Alexandria sine provinciali Prærege prodire, vel ad Soldanum, sine ipsius Sol- danimet assensu, pedem movere, nemini fas est. Ipsius ergo Chirographa indies expecto: quæ de cætero succedant, quandocumque per navigia in Europam trajicientia dabitur, scribam. Obtulit sese impræsentiarum mer- cator quidam Barchinonensis *Valentinus* no- mine, qui aromatibus onustus habens na- vim suam, quam dicunt *Caravellam*, se in diem tertium erecturum vela (si venti con- furgent optati) pollicitus est. propterea pauca hæc volui Catholicæ vestræ Majestati exarare. Valeant felices. ex Alexandria Ægyptia. sexto Idus Januarii. M D II.

EPIST. CCXXXIV.

De portibus duobus Alexandrinis deque templis & climatis Nalratæ.

P. M. A. M. Petro Fagiardo.

LIterarum quas ad Catholicos Reges quas- que ad Archiantistitem Granatensem &

Tendille Comitem senescentes, duos magni meriti viros, destino, exemplaria ad te mit- to, nemini sit toties id repetendum. Videbis inde, quæ mihi evenerint, eas omnes pelagi minas constanti pectore sustinui. nec, licet eadem possint accidere redeunt, sumptis provinciam poenitet. In Ægypto sum ociosus, Soldanicum Chirographum expectans, quo tuto possim ad eum conscendere. dies ali- quot hic agam. scribendo plenius, quæ nunc brevibus tibi reliquisse, ad quos literas do, est animus hoc ocium conterere. Interea loci tamen animi causa urbem hanc Alexandriam sæpe perambulavi. lachrymosum est ejus rui- nas intueri. centum millium atque eo amplius domorum, uti per ejus vestigia licet collige- re, meo judicio quondam fuit Alexandria. nunc quatuor vix millibus contenta est fo- cis. turturibus nunc & columbis, pro habi- tatoribus, nidos præstat. Mirandum antiqua- rum viarum ordo, miranda facies, structu- raque domorum anterior, portarum fornices faxei; qui adhuc exstant spectandi. Cæ- sternas Alexandrinæ, operæ pretium est in- telligere. domorum namque omnium fun- damenta, plateæque omnes, ac vix ipsæ, super cisternis manufactis constructæ. Hæ, per aquæ ductus, Nilii incrementi tempore, implentur; urbiq; portum præbent: distat à Nilo Alexandria diei iter. nec longa potuit vetustas, aut imperii mutatum caput cisternas abolere. Portubus est insignis duo- bus Alexandria: *navium* appellat illam, quæ Christiani negociantur, isque vergit ad sep- tentrionem. nec satis tutus, si borealis vis ingruat. de cætero ita quietus, ut etiam in ejus fundo cænum procreetur, viperulæque navium carinas terebrantes, generentur. In ejus portus faucibus Castellum, quod *Phe- rum* alterius Phari instar appellatur, erectum est. quo inviso nulla navis portum ingredi impune audebit. Alium portum *veterem* ap- pellat, quem nec conspiciere Christiano li- cet. Is ad Occidentem spectans, tutissimus est, quia mire salcatus, tortilisque fit ejus ingressus; ab omni ventorum impetu securus; faciliorque. ad exoneranda mercatoria navi- gia. Quare non immerito aut inepte hunc sibi locum ad tantam urbem ædificandam in Regni sedem Alexander elegit, atque *Alexandriam* à se voluit appellari. Tempia hic reperi vetusta quædam: at à Græcis sacerdoti- bus Græco ritu servata. à Meroë, à Samo, à ab Alexandria, à Rhodoque, ac Roma, & Borysthene, ac Riphæis, nostri climata sep- tem, denominata. propterea cum sit Alexan- drinum in ordine tertium, hirundines hic circumvolitare garrientes, hoc anni tempore

video: quo viget in Europa gravis hyems. nullas hic Pyramides reperit: obeliscum tamen habet hæc urbs unum tantum. Quare non fuisse Alexandriam, magnæ molis opus ante Alexandrum ullo tempore facile conjectatu est. Urbes namque veteres omnes Ægypti, refertas Pyramidibus ajunt; & Mausoleis, ac obeliscis arte mira constructis. Quid aliud impræsentiarum tibi referam, non occurrit. Ergo vale. Alexandriæ. vi. Idus Januarii, MDII.

EPIST. CCXXXV.

Quid egerit autor cum Soldano, quidque regressus Alexandriam. cur literas mittat, & cur ipse non veniat. Quid desinuerit Galeaceas.

P. M. A. M. Catholicis Regi & Reginz.

Jure merito putandum est, meas vos ex Jurbe Venetiarum & Alexandria literas habuisse. quare nihil eorum, quæ jam scripsi, est animus hac epistola velle repetere. Nunc quæ ab accessu meo in Alexandriam sese obtulerint, habetote. Misit ad me Soldanus (licet fero) chirographum tutelare, quo ad ipsum confendere quirem: duosque Palatinos equites, qui me comitarentur, ab omni in injuria provincialium, qui nos habent exosos, tueantur per Nili fluentia; quod minime tuto terrestri iter Christiano cuiquam ob vagantium Arabum multitudinem capere fas sit. confendo ad eam urbem quæ Regnorum Soldanicæ ditioni parentium caput est. eam *Cairum* vocant, cujus hac nostra adhuc tempestate suburbium *Babylon* ab incolis dicitur; argumentum, fuisse ibi Ægyptiam quondam Babylonem. Quæ mihi imperastis, proposui. quæcunque à Soldano petii, sum assecutus. Hodie qui est Martii Calendas dies, Alexandriam, per eundem Nilum iisdem Palatinis me nunquam deferentibus, regressus sum. eisdem, quæ me advexerunt esse adhuc in portu Galeaceas, reperi quibusdam cavillationibus implicitas. eadem, in Europam, superis volentibus, me reportabunt. Quibus apud barbaram hanc servorum gentem usus sum mediis, ita ut eos & placarem iratos, & ab eis, quæ peterem, assequerem, impræsentiarum prætermittam. At si, veluti suspicor, me Galeacearum mora detineuerit, copiosius à me cuncta, ne diu vos suspensos teneam, habebitis. si vero, supreme Rex & Regina, cur literas mittam, ego vero non idem navigium confendam, cupitis intelligere, præbete faciles aures. Mercatores hi

Veneti navigiolum quoddam, *Grippum* appellatum, cymba paulo capacius, ad Senatum suumque Principem destinant; cur ultra statutam inter ipsos Legem suam ex Alexandria discessum protrahant, illis significant. Detinebantur namque, piper quoddam Soldanicum ex rubro mari, & Mecha, Mahometica domo venturum, coacti expectant, ut illud vel inviti cõmerent. lege quidem apud eos sancitum est, ne quisquam audeat in portu persistere Ægyptio, ullo die extra statutos sibi ab ingressu ipsius; patronisque omnibus Galeacearum, quando se apparent ad discessum, edicto, poena propolita aperitur. Navis igitur id genus quod ab eis veluti celer tabellarius terra, dispositis equis, conducitur, minime tutum est à pyrarum incurfibus, minimeque commodum ad calis turbines, quia tabularis careat, perferendos. Pauca hæc propterea fuit consilium ad Catalonorum consulem Venetias dirigere. Scio eum de his mittendis curam habiturum. nec licet plura. Valete feliciter duo Numina terræ. Alexandriæ. III. nonas Martii, MDU.

EPIST. CCXXXVI.

Sancita Venetorum Lex, quam Mudam appellant, infringitur.

P. M. A. M. Suo Archiepiscopo & Comiti.

Cælorum minas, pelagi rabiem, terrarum pericula laboreque atque hominum arrogantiam barbarorum superavi tandem. redii Alexandriam incolum. Hic quia nulla sese offert in Europam renavigatura navis, qua tuto trajicere queam, Galeaceas ipsas, quæ me attulerunt, in portu adhuc stantes in anchoris exspecto: neque Provinciales, illas discedere patiuntur; & ipse, quia gingiberis, cinnami, piperis & aliorum, quæ solitæ sunt asportare, aromatum, copiam non repererint, qua possint Galeaceas onerare, statuto tempore minime remeabunt. In qua re quid accidit, attendite. Cum suo portui patrio Galeacæ terga vertunt, à Senatu illis dies assignatur, quo vela dent, ab Alexandria, mercimonia peregerint, nec ne, nec ultra, diem audeant vel unum ibi pernoctare, ni cadere velint in penam sanctæ Legis inter eos. legem illam vocant *Mudam*. cum ergo utcumque sit, detineantur, sive sponte sua, sive provincialium vi, navigiolum ex his, quos veluti nos terra dispositis equis paratos cursores habemus, ipsi mari mittent-

mittendos instituunt, ut Venetias volitare jubeant, instruitur. hoc navigioli genus *Grippum* appellatur, tempestatem ullam haudquam pertimescens; quia pugno paulo majus, cuicumque scopulo passim inhereat. *Grippum* igitur ad suum Principem Senatuumque Veneti mercatores, qui adsunt, cum literis mittunt, quibus se commercii *Aegyptiorum* ita implicitos esse scribunt, ut nullo quæant pacto intra sancitæ Legi terminum, ex Alexandrino portu solvere. dies producant triginta, Legemque suspendant, deprecantur. Eo propterea navigiolo, cui meam credere personam non fuit consilium, has literas ad vos, ad Regesque alias dedi, ad Catalanorum consulem Venetias porrigendas; ut inde ad vos eant. Interea loci ne ocio marcescam, fumam forte calamum, & quæ mihi à mei digressus à vobis initio, singulis diebus venerint, quidve de his regionibus sentiam, longissime repetam. hæc si aliquando videritis, perlegitis; sin minus, somno dicta putabitis; ac de me judicium quale libuerit, facietis. satis vobis sit egregiis senibus, ut aliquando stem promissis. non fas est semper, si ad unguem excutere pulverem volueritis, è tegmine pilos abradatis. Valet. Nostre duo Salomones, Alexandria *Aegyptia*. III. nonas Martii, MDII.

EPIST. CCXXXVII.

Cosmographica quedam. ac de Sophiæ origine ac gestis.

P. M. A. M. Petro Fagiardo.

Quæ ad potentiores te senioresque destinauerim, per eorum exemplaria videto. Ad te autem duo tantum rerum capita scriptitabo. regiones eas omnes, quas me abasurum trajecturumque nautæ prædixerant, peragravi. Hyemis & rupium omnium, ac scopulorum pericula evasi. Vasti maris Jonii, *Aegyptique*, & aliarum partium sævientis pelagi rugosam frontem minus exhorresco rediturus, quia minus rugiant, perturbentque maria violenti ventorum status, æstate, quæ nunc affurgit quam hyeme, quæ nos hostiliter vexavit. Aliud emergit, quod tibi scio futurum non ingratum, quia juvenis es ebullientis animi, ad res grandes elati. Meministi de Sophio me tibi quædam alias significasse? Is ex ephebis vix prodians, arma in Persas excitavit. universamque dicitur Persiam jam debellasse, ad eam illum referunt potentiam devenisse, ut Soldano huic Turcarumque Principi formidolosus insurgat. quisnam hic sit qui tanta molietur, quoque

status sanguine, sciscitatus sum. Ex *Uson Casim*, id est, Perfarum Regis nomine *Casim*, filia ortum inquit Sophium. tanti animi esse ferunt juvenem, ut universi orbis principibus audeat minitari, totumque orbem animo absorbeat. novas putatur eum Leges, si voti compos efficietur, conditurum. neque enim ullam ex tribus Legibus, Christianam utpote, Moscam, aut Mahomedicam, illam dicitur profiteri, quid vellet, adhuc latet. Soldanus ejus fortuna perterritus, publico per ipsius ampla regna imperavit edicto, ne quis, pœna capitis injuncta, de illo mentionem ullam, aut eum nominare, resque ipsius cuicumque recitare audeat. mira namque & inter eisdem Mamme-lucos Soldanicos milites murmura, inter populos majores, jam rodebantur, rerum novarum studiosi erigebantur. Scrutabor ista diligentius, nec locus decrit, quo ista queam ad unguem perfricare. Sum namque hic, uti videre videor, dies aliquot moraturus. Vale igitur interea, ex Alexandria *Aegyptia*. III. nonas Martii, MDII.

EPIST. CCXXXVIII.

Quomodo Principem repperit Venetiam rediens. quid cum Venetiis egerit regio ac suo nomine.

P. M. A. M. Catholicis Regi & Regi-næ Dominis meis.

Elaboribus auspiciis in Europam regressus sum. Explicarunt se jam tandem ab *Aegyptiorum* cavillationibus Galeacez. Decimo Calendas Maii ex Alexandrino portu vela dedimus, Venetias autem pridie Calendas Junii advenimus. Elegerunt in Principem sibi. (quo me prætereunte carebant) Veneti, Leonardum genere *Lacedæmonum*, virum quippe gravem, & longa rerum experientia prudentem. Convenimus cum universo ipsorum Senatu. quæ hæcenus illis sine Principe recensueram, repetii. quæ mihi ad eos in mandatis dederitis, reminiscimini. eorum nihil obticui. quid addiderim, scietis aliquando. puto fore non inutilia vestræ Majestati, quæ illis & vestro nomine proponens & meo, tanquam Italie eorum vicinus, suadens edixi, hoc tempore præsertim, quo Rex Gallus vestro Bati quando ripas superat torrentior. ab illis exigat, ut arma sumant in vestra præsidia, quæ Neapoli habetis. ut fœdera cum eo ista Veneti fervent, per repetitis Oratoribus inlamar, apertam hospitalitatem in quoscunque Gallorum hostes se pactos fuisse vociferatur. ut Venetus

Venetus exercitus in campum prodeat, ut Gallo exercitui adjungatur in vestros, petunt, instant, protestantur, immo, ut ita fiat, minari videntur. perniciem ego Venetis proposui affore, si vestrae copiae cesserint, quid rebus eorum conducatur, diligenter librent, suasi. At prohi me miserum! quid expectatis? quid sopiti estis, mea dno Numina? nullum hic habetis hac tempestate Oratorem ad hunc impetum rescindendum. hunc vel volitando mittite, vel quid in tanto rerum turbine velitis, mihi date in mandatis, quae mihi haecenus imperastis, celsi, arbitrer profutura, ad tantam vestrorum ruinam tamen facere parum videntur. profligatos namque, ac ex Tripalda, Capitanata & Basilicata, ut suis eas novis nominibus appellem, ejectos sentio, in deteriusque res vestras precipitari magis ac magis indies. Veneti autem si vel adversabuntur, aut deseruerint tantum vestrum exercitum, cum summa ignominia iacturaque, non citiorem forte solum Siciliam amittetis. Consulite igitur accuratim rebus vestris, & mihi temere ista scribenti ignoscite. Valet. Venetiis. III. nonas Junii, MDII.

EPIST. CCXXXIX.

Profligati & inclusi Hispani. Antor interceptum mari ac terris, nescit quo tendat. qui capti viatores à Gallis.

P. M. A. M. Petro Fagiardo.

Quo in statu res Hispaniae sint, atque ubi nam terrarum ego sim, ex inclusis Regiis & Granatensibus colligito. Deus faxit, ut à Gallorum manibus (quin veluti ceteri qui intra Gallicum ditionem universam reperi sunt, captivus ducar) evadam. nullum namque reliquerunt liberum. Ludus hic taxillaris sese nobis ostendit infortunatus. Canaliculam (ut video) fortiti sumus, dextrumque Galli sibi unionem apprehenderunt. Quid velim isthac umbratili figura, percunctaberis. Premuntur graviter, uti per exemplaria colliges, nostra praesidia: ego autem interceptus mari ac terris oclusus jaceo, nec qua possim iter tuto captare, intelligo. quid de me caeli adstruant, tentare compellor, Mediolanum proficisci intendo. Adminim forte antoritas me tuebitur. Sunt namque Borromaei Comites, nostro generi amicissimi, ex primariis rerum Mediolanensium gubernatoribus. Est & Joannes Jacobus Trivultius, Gallicarum ductor copiarum, nostrae familiae de Angleria, Trivultia antiquioris, uti ipsemet inquit, sanguine conjunctus; his fre-

tus, sortem experiar. Horrent praeter dolore viscera, quando in infelices, infontes, deprehensos, sive negotiatores hi, sive viatores, quid Galli sciant, intelligo. Incidit praeter ceteros interfaciens in Regnum, ut se nostris, conjungeret, egregius ille juvenis eques auratus, bello strenuus, Antonius de Cardona in Gallorum ungues. Hunc sub tutela servant custodia. hujus & reliquorum, quos audio citenis gravibus coarctari, me terrent exempla: attamen experiar. confundunt namque aestuantque praecordia mihi, spiritusque vitales, cum veter pedibus calcare terram, & circumseptum aquis esse me sentiam; neque Dadales mihi pennas coaptare monstravit quisquam. ut bene cedat, superos precator. Et vale. Venetiis. III. nonas Junii, MDII.

EPIST. CCXL.

In Barleta Hispani septi. Quis Canusium teneat. Quid cum Venetis Gallis. Quid ab hominibus velit Dem.

P. M. A. M. Archiepiscopo & Comiti.

Mitius me fatum revexit in Italiam, quam meduxerit. Paulo namque pluribus quam triginta diebus ex Alexandrino portu Venetios usque renavigamus, nimirum tamen: Octobere, Novembere & Decembere, insensu pelago menses, nos advehabant; cum Aprilis calce Majus integer, grati uvagationibus, revocarunt. Venetiis ago. hic mihi significatum est, res Hispanorum procedere in perniciem in Regno Neapolitano. Ex Tripalda namque Samnitum oppido, qui sunt Beneventani, ejectos fuisse nostros à Gallis, Basilicatanamque universam & Capitanatam, dissidii causam, nostros fama est amisisse. Canusium Romana clade oppidum insigne, in Apulia Galli adoriuntur. Id si ceperint, quid sit futurum de nostris, ambigo; puto, non bene. Oppidum praesidium tenet cum delecta manu Petri quidam Navarrus, vir mari ac terris bello aptissimus. Is si tutari se nequiverit, universam deferere nostri Apuliam cogentur. magna Superum ope ad res nostras sustinendos, indigemus. Veneti (uti arbitror) qui Gallorum mores optime callent, ruinam sibi assuturam suspiciantur, si ex Italia nostros Galli ejecerint. propterea, licet Galli totis viribus minitentur, ut arma in nostros capient, in alis sese teneant. Galli, fuisse pactos, cum de Ludovico Sfortia spoliando convenerant; se Gallis auxilio, in quoscunque, assuturos arguunt. Hinc igitur foedus

foedus istum; inde Gallicum inconstantia, tum impatientia pacis, Venetos diffidentes quatiunt. Quae se vertant, non intelligunt. adhuc versantur in ambiguo. nullum hic habent nostri Reges Oratorem, qui dubios Venetorum animos confirmet. quid ego, advocato apud eorum Principem Senatu, coram & voce viva egerim, superi sunt testes. puto non mediocriter rebus Hispanis conducturum, quod in tanta ego perturbatione rerum hac fuerim, ex mea legatione regressus. attamen incurrit adscribo maximae. nimium confidunt Superis nostri Reges. Ut sese homines adjuvent volunt Superi, licet ipsorum nutu omnia regantur. utrumque meo iudicio querendum. Vos valete. ex urbe aquis circumsepta. III. nonas Junii, MDII.

EPIST. CCXLI.

De urbe Venetiarum. quid Galli praconantur. Hispani dispersi & strati.

P. M. A. M. Catholicis Regi & Reginae.

ADvenisse me Venetias, arbitror hac hora vos accepisse. celerem namque fidumque fuisse tabellarium, cui ad vos literas III. nonas Junii dedi, Catalanorum, qui dicitur Consul, mihi affirmavit, tutumque inquit à Gallorum cura, quoniam sub Venetorum nomine, per equos dispositos cursitabat. egi Venetiis diem tertium decimum. quoto autem die novi aliquid percurrerebam. Mira dici possunt de hac urbe. *Miraculum Orbis* appellari jure ac merito quibit, nullubi terrarum domos, nullubi templa, vel plateas, ac vias licet, uti arbitror, conspiciere magnificentiores, commercia frequentissima, regimen procul dubio inauditum hactenus, Leges municipales commodissimae. Sed haudquaquam, ut his narrandis intendamus, tempora patiuntur. Galli sunt, seviunt, internecium nostris minantur, putantque id sibi fore facillimum. *Regem eorum esse in itinere*, inquit, *ut ipse cum duplicato exercitu Alpes trajiciat in Italiam.* Vestro nomini insurgunt. cristas erigunt in vos superbissime. *provinciam hanc, relictam rem humilem, parvique momenti se aggressuros praconantur. nibil esse negotii eradicare, exterminareque vestra praesidia ex utraque Sicilia blactant.* insolenter nimis expuendo insultant. Qui sint vestri apparatus bellici, non intelligo. *ajunt hebetes.* hac mihi fuit curae vobis significare, ut, cum videam oculata esse itinera omnia, nec terra quaquam pateat ad vos

aditus, mari forte per vestrum Oratorem, qui Romae apud Pontificem agit, ista sciatis. Romam namque ad illum destinavi haec, si ab eo forsan habetis, in nube scripta, necessario erunt & à re forte diversa. Quia ab officina, ubi ista cuduntur, distat plurimum, nec potest quicquam praeter concepta vario rumore, percipere. ego autem, qui inter Gallos Mediolani versor, sentio ista medullitus, & vos de his certior reddo, ut setas acrius excutiat, ut sanguine, praeter concepta ira, sparso per genas, fortiori dextera vibretis hastas. Succurrite vestris totis viribus, sin minus, cum ingenti damno atque ignominia cedent. Et valete. Datum Mediolani v. Calendas Julii, MDII.

EPIST. CCXLII.

Quid de Canusio, de Apulia, de Gallis, de Hispanis. Quid Principes Itali. quomodo Amur evadat à Gallorum manibus. it obvium Regi Gallorum.

P. M. A. M. Comiti & Archiepiscopo.

NOlim, quae Mediolani perceperim, ad plenum, aut saturam lance, quia molesta Regibus, significare. Galli, se perpulisse nostros ex oppido Canusio gloriantur. indeque actota fere Apulia cum parva parte copiarum retrocessisse Gonsalum Ferdandum Aquilarium nostrorum militum in Regno Neapolitano ducem, nec partem dimidiarum eorum, quae Galli referunt, scribe, quia res suas extollunt nimis. Attamen quae dixi, vera esse, Itali omnes praedicant. Infausto igitur fidere nostri militum, putatis Gallos honorifice aliquid unquam de nostris protulisse? haud secus ac de famelicis scabiosisque castelli, feri Leones, jubas concutiendo, de Hispanis obloquuntur: nullum unquam avidi genus hominum minoris facere reliquos homines, qui Galli non sint. infantulo vos vix ablactato modestius occurretis, quam isti se putant ituros in Hispanos. Solo se ad speciem perterrituros, in fugamque illos versuros, autumant. vereor tamen & ego summo opere. Ferus namque primus Gallorum impetus est, qualem saepe legistis. est & multitudo ingens. est potentia mira. Principes habent Italos omnes, vel fautores, vel non adversos; vine id sit, an amore, neque est nostrum querere, neque hac tendatur, vel illac, refert quicquam, nostrae autem vires exiguae. quia parva est jam manus nostrorum, eaque in fugam versa; quod in re bellica adversissimum est. nostrorum nam-

que animos premit, hostium erigit, Fortunæ bellicæ frons adversa. De me autem hoc scitote, Mediolani sum. Gilibertus & Philippus fratres Borromeæ domus, quæ primaria est & potens in hac urbe, Comites ambo, me susceperunt hospitem. hi & duo fratres ipsorum alii, mihi semper adsunt. Galli gubernatores quatuor, ut me apprehenderent, consilium iniere. horum aliumque aliorum ope, adhuc sum liber. Taleranus ex gubernatoribus quatuor unus, qui paternam habet in Gallia Narbonensi, nostro Rosilioni finitimam, rursum & oppidulorum sat commodam hereditatem, ad me venit. Is in Hispania aliquando fuit Orator missus, & mihi profuit, panem Hispanum illum comedisse. Favit nostræ parti cum Giliberto ipso Borromeo Comite, ex Gubernatoribus uno. Reliqui duo Galli cesserunt, ut ad Regem tamen, jam Alpibus proximum, ad vos redeundi veniam petitam, recta profisciscar, legem imponunt, mecumque paciscuntur. ego vero, cui neque mari, neque terris, patet iter ullum, sto sceleri, dextram do. Regi obvius ibo; quid de me futurum sit, est in superis. Vos me illis vestris orationibus commendatum facite. Ac valete. Mediolani. v. Calend. Julii, MDII.

EPIST. CCXLIII.

Rex Gallus in Hispanos. dissident Galli duces. quid uterque dux. quid speretur,

P. M. A. M. Petro Fagiardo.

Non semel inter Gallos in concione de me capiendo, incidit in deliberationem. affinium & amicorum suavis relinquunt liberum. Obvius eo Gallo, qui jam vel tenet Alpes, vel est proximus illis, ut in Italiam ex urbe Mediolano copias in Hispanos multiplicaturus trajiciat; se habere in potestate sua victoriam, velut in dextera panem comedendum, credunt. quam incerti sint bellorum exitus, nihil cogitant, aut veretur. in Mediā ultra Pharon Siculum, & utramque Charybdeam Scylleamque rabiem, non cogitatus modo, sed & publicos sermones faciunt. grandia sunt ampullosaque illorum verba, sed major multo est nostrorum Regum incuria, nisi aliter provideatur. Forte lotis manibus Fretum sorbeant Galli Trincarium. nam de re Neapolitana nil ipsi dubitant. minoris rem hanc faciunt, quam tu faceres, si cum viris fortibus centum, nec dum bene totidem cum capellis, tibi esset congregiendum. est tamen unum adiumento nostris futurum. dissidere inter se duces Gal-

los fama est. Partem exercitus in Calabriam dicitur Obegninus duxisse. Cum reliquis ajunt copias, Ducem de Nemours Regis affinem in Apulia permansisse. ex compositione id pacti sint, an ex impatientia sociali, non bene compertum est. Cetera ex regis Gracientibusque exemplaribus intelliges. Vale. Mediolani v. Calend. Julii, MDII.

EPIST. CCXLIV.

Suspectum habuerunt Galli Autorem, ne esset explorator pro Catholicis Regibus.

P. M. A. M. Gartix Lasso Oratori Hispano apud Alexandrum summum Pontificem.

Scisse te arbitror, Garfia Lasse vir nobilis, fuisse me ad Venetos, ad Soldanum inde Babylonicum à tuis meisque Catholicis Regibus, dum tu in Urbe manes, destinatum Oratorem, Venetias renavigavi. nunc ago Mediolani, inter affines & amicos, quid aliud à te velim, non est, præterquam, ut has literas, quantocyus poteris mari (quandoquidem terra non licet) ad Catholicos Regem & Reginam dirigas, his quoque Mediolani, præsens senserim, significo; tibi nota sorte, sed per incerta vulgi inurmura, quia maxime distes. Magna sunt Gallorum verba, ingentes querelæ. quia se percussam à Rege Hispano Rex Gallus fateatur. fremitus horrendi. Se ruiturum calum ac terras, vel deleturum ad unum Hispanos minatur. De me autem si noscere cupis, inter spinasne, an rosas convolver, accipito. Inierunt sæpe Galli diversa consilia, caperent me, an dimitterent. exploratorem putabant, missumque nuper, non autem à regis redire mandatis autumabant. Et nisi magnæ autoritatis viri professionem meam, ab anno superiore, testati fuissent, & mihi magno nixu favissent, actum erat de me. jam compediibus premerer, & catenis veluti cæteri, qui intra hinc Gallicos Hispani deprehensi sunt. tu me superis commendato. Et vale. Mediolani v. Calend. Julii, MDII.

EPIST. CCXLV.

De adventu Philippi generi & Ioanna filia. quid Mediolanenses. quid Rex cum eis.

P. M. A. M. Gartix Lasso apud Pontificem Maximum Oratori Regio.

Cum tuas literas inspexi ex Urbe, summo pere sum admiratus. vix namque meas ad te

ad te venisse putabam. Multa scribis non injucunda, te daturum scilicet operam, ut ad Reges tuto literæ meæ perveniant. dicis namque disposita te habere per mare volitantia navigia, quibus in tanto rerum turbine, quæcunque accidunt, crebro significas. perbelle quidem consultum est. Ex isthac egregia providentia sedavi animum aliquantisper. haud ingratum etiam fuit secundum tuæ Epistolæ caput, quo ad soceros nostros Reges, scribis venisse Philippum generum, ad parentesque Joannam filiam, futuram tot Regnorum hæredem. Illa igitur cura liberi vivent. nihil namque, priusquam ab eis Granata discederem, magis optare videbantur. de Medioliensibus interrogas, quonam stomacho jugum ferant Gallorum, dico, non ita turbide, uti existimabam. quietis vivunt animis. ajunt mitius agi à Gallis, quam fuerit hæcenus Gallorum mos. superbe namque nimis imperioseque solebant favire in subiectos. ex Regis ipsorum exemplo, quem ajunt esse valde moratum, & sincero animo virum, id provenire credunt. neque enim patitur, ut quisquam impunitus evadat, qui fecerit injuriam. prodest non leviter ad tollendam vim & injurias reprimendas, quod sit magnus (ut Gallice loquar) Marefchallus, cujus est ex magistratus ipsius munere, violentos punire ac frenare superbos, Joannes Jacobus Trivultius Mediolanensis meus concivis, vicinorum amator. nec male sentio de quatuor gubernatoribus, quorum numero est Comes Gilibertus Borromensis, vir sagax prudensque, ac uti vidiſti forte, potens, primarius urbis. Vectigalia quoque dempta sunt à Rege multa. Ita Mediolanensium animos jam tenet emollos, & sedato pectore. Ego vero Regi ipsi Gallo jam Alpes transeunti, vel proximo Alpibus obviam ibo, *Tutelares literas*, quibus ad Catholicos nostros, per ejus Regna penetrare queam, petiturus. Impetraturusne sim an non, in dubio est. Quid nostra fors velit, experiemur. Deus bene veritat. Tu vale & vive lætus, cum in tuto sis. Mediolani. iv. Idus Julii, M D II.

EPIST. CCXLVI.

*Habuit Auctor saluum conductum. & quo medio
iverit ad Regem Gallum. de incuria
Oratoris non missi & de ineptiis
mittendi.*

P. M. A. M. Catholicæ Reginae ab-
senti à viro.

Quinto Idus Augusti, hic est alter Au-
gustus ab eo qui me à vobis abduxit ab

urbe Granata, Catholicum Regem tuæ Majestatis virum, in Augusta Cæsarea Comitibus Aragonicis, ut exercitum parat in Gallos, Perpinjanum urbem vestram ipsiusque Comitatum Rosilione aggredi volentes, inhaerentem, adivi. incolumis accessi. ubi pa-
rumper à laboribus itineris quicvero, tuam
sublimem Majestatem pronus ibo salutarum.
hic denuo, ignoscat tua Majestas, vestram
incusavi, nescio an audeam dicere, negli-
gentiam, incuriam appellemus. Nondum
vos misisse Venetias Oratorem reperi. desi-
gnatum namque Laurentium Xuarez Garfiae
Lasi, qui vos refert apud Pontificem Ro-
mæ, fratrem sum allocutus; parat se ad
discessum, fateor. at multis ante diebus ivi-
se oportuisset. nec placet quod hunc elegeris
hac tempestate. Maluissimam namque vi-
rum, qui Latinam calleret, vel saltem in-
telligeret linguam. hic tantum suam patriam
vernaculam novit, prudentem esse alias, at-
que inter ignaros literarum, satis esse gna-
rum, Rex ipse mihi testatus est. cupissem
tamen ego, quæ dixi. Neque enim potest
quisquam sermone non percepto ab audito-
ribus aperte intelligi. latent veluti sub ani-
mate colorum persuadere nitentium, vires;
nisi lucida sit & bene intelligibilis Oratio. Ac
explebit, ut arbitror, vestri Oratoris no-
tam Venetorum necessitas, qui perniciem
suam affore cognoscunt, uti existimo, si no-
stri pellantur. sciunt namque Gallos mini-
me posse vivere ociosos. Pulsis Hispanis ab
Italia, odorinaribus olfaciunt, conversuros
arma in ipsos; nec defuturam occasionem.
Quonam pacto Gallorum terras penetrave-
rim tuto, forte voles, Catholica Regina, di-
gnoscere. Favente Joanne Jacobo Trivultio
Franciæ magno (ut ipsi ajunt) Marefchallo,
nostro cive primario Mediolanensi, vobis de-
ditissimo, literas habui Regias tutelares, qui-
bus evasi. se percussum à vobis in Regno
Neapolitano, Rex conqueritur. ultimum
putat ad unguem, quam dicit illatam in-
juriam. minitabundus Alpes trajecit. cæ-
tera coram. interea felix valeat tua Majestas
Catholica. ex Cæsareaugusta. iv. Idus Au-
gusti, M D II.

EPIST. CCXLVII.

Quomodo à Gallorum manibus evaseris. qua transierit in Italiam Rex Gallus. quid legatus Rothomagensis de Regibus. quam strenue Petrus Navarra in Casibus.

P. M. A. M. Archiepiscopo & Comiti.

Impulstis ab urbe vestra Granatæ, me absente, Reges; propterea rariores à me literas habetis. neque enim ad vos frequentes occurrent tabellarii. Majora scitote mihi discrimina ex Gallorum coacto commercio accidisse, quam vel mari aut terris cum Barbaris exlegibus universis. totis viribus, omni conatu, tribus in locis deprehendere me, atque in vincula conjicere, cum omni meo comitatu, Galli tentarunt. At assinium & amicorum auxilio Chirographa mihi tutelaria ad Regem usque suum, qui Mediolani præerant, impartita fuerunt. Quum vero per oppidum Astam, datum in dotem quondam Valentini primi Galeatii Vice-Comitis Ducis Mediolanensis, hujus Regis Gallorum avie paternæ, quo jure sibi Ducatum tenere inquit Rex, iter facerem, Joannem Jacobum Trivultium, de quo alias, habentem ibi Gallica reperi præsidia. Is ad Regem jam non per montem Genezbrum & oppidum Susam, commune iter, sed per urbem Salutiam, & callem quidam dicitur *Agenæ*, Alpes tenentem se iturum dixit. Carmagnole convenimus. Cardinali Ambasio Rothomagensi Episcopo, totius Franciæ Legato, qui me audiat, cura demandatur. iratum reperi, convitiis non modicis nostrorum Regum nomina laceravit. Sapiens est ac satis gravis & doctus. Latine namque semper egimus. attamen parum temperavit à genuinis. mordicus sævivit. Suasus & rogatus Trivultii, ut mihi tutelaria dentur Chirographa, per famulos à manu regis impetravit. Quænamcumque is Ambasius legatus in rebus Gallicis tam bellicis quam alterius modi decernit, peraguntur. Ita Gallis invitis, Gallis in me comitesque meos, torvos oculos passim conjicientibus, & salivam spe lucris Mercurialem deglutientibus, eorum Regna penetravi, veluti à leonum faucibus agnus evasi. Sed ubi ubi ad Regem huc me contuli, perturbantur mihi animum, quæ de rebus Neapolitanis audivi. Canusum namque simul & universam fere Apuliam Gallos oppressisse allatum est. Mira de Petro Navarro, qui Canusum cum præsidio tenebat, reliquisse ipsius sociis referuntur, quod vim & tormentorum & virorum oppugnantium,

forti animo, quod pauci multos sustinuerint, quod simul atrocem famem, sitimque passi sint, ne sese dederent, quod propugnando, multos Gallos trucidarint; attamen quandoquidem oppidum ad Gallorum potestatem deveniret, successus deploratur. Ex Gonsalvi Fernandi totius exercitus ducis consensu, dedidere oppidum, ne perirent. minus namque damnum fore ratus, oppidum, quam tales tamque strenuos milites amittere. quare habita ab ipsorum imperatore venia, cum illis auxilio esse non posset, cum Gallis paciscuntur, ut tuto viris omnibus, per ipsorum acies armatis signisque protentis exire liceret. Ita sedes seritur, sese veluti ad pignam instruunt, exituri, qui supererant à tanta obsidione. Per Gallorum ordines Hispaniam, Hispaniam, *Vivat Hispania*, sublatis vocibus proclamando, transisse seruntur ad suos. En quid ad suos? ad Gallorum captivos certius est dicere. Si namque Galli, veluti primo impetu, ita & constantia bellica valerent, ad unum Hispanos omnes consumpsissent. neque enim sunt pares numero. integras habent Gallicas vires. Italiam fere universam sibi tenent, aut fauricem, aut saltem nullubi adversam: nostri autem necundo, præterquam ex Sicilia suppetias expectant. longo namque tractu distat Hispania, neque in Regno nostris quicquam restat, in Apulizæ parte præsertim, præter Barletam oppidum, ubi obsessum tenent Gonsalum Fernandum, cum parvis quæ supersunt copiis. illic fame pesteque premuntur. nec astutunt pecuniæ, quibus nervis bella geruntur. Ex Germania tamen mihi Rex narravit, sed nostra impensa, cogi peditum duo millia, qui afflictis auxilio veniant, expectari. missos namque ait, qui eos conducant. Valete. ex Casareaugusta xlii. Calendas Septembris, MDLII.

EPIST. CCXLVIII.

De origine gentis Anglerie. ubi natus Autor. descriptio Atona oppidi. de Verhami lacu excellens.

P. M. A. M. Petro Fagiardo.

Auspicato meas ex urbe Mediolano ad te literas discesse credo. genealogice nunc, Cosmetricque tecum agere parumper est animus, & inflatis buccis gloriari. Stirps hæc ab Angleria nostra, ab avis atavica, Mediolanensis est. ubi vates ille noster Aufonius, *mira esse omnia*, sapido cantu epigrammate. quale genus hoc ab origine fuerit, ex libello trium quaternionum ad me, cum Matriti, tu ceterique Optimates, quotidie mihi domum implebatis, audituri, misso, potuistis colligere.

gere. legis namque circiter quadraginta ex hac familia Reges recta serie prodixisse, vastamque uti moris est rerum humanarum, quæ vertunt Fortunæ vices, à Germanis Insuliam universam, gentemque istam radicibus fere deletam, semilachrymans percussisti; nonnulli tamen per varias tremuli latebras, donec furibundus ille Germanicus torrens, ad alveum ripasque suas rediret, evaserunt. Ab his domus Vice-Comitum à qua se genitum jactat ex Valentina avia Rex iste Ludovicus Gallorum Rex, emanavit. Germanorum igitur satiata rabie, in patriam, è latibulis, qui supererant, rediere. soli ubertas (est namque fortunatissima tellus) ut ad priscum decorem cito rediret, effecit. Hinc sanguis noster Anglerius, hinc mea progenies, atamen, cum me utero mater gestaret, sic volente patre, Aronam, ubi plaræque illis erant prædia domusque, concessit. Est autem Arona oppidum insigne, in Verbani lacus, quem juniores *Lacum Majorem* appellant, ripa situm, munitissimum & bene fortunatum, moenibus in alæ forma dispositis, numerosis turribus, atque eminenti arce convexa moenibus, ab impetu hostium tutissimum, si qua hostes ingruant. Sunt namque Aronenses Helvetii Germanisque proximi. neque à Gallis & Hasta oppido maxime distant. ad ipsos etiam oppidi nuditas sæpe concurrunt, nundinarium namque est & frequens mercatorum commercio. equorum huc Helvetiorum Germanorumque multitudo ingens, venum confluit. Lacus vero is major centum, àjunt, amplius millium passuum. duo ex Alpibus decurrentia flumina conficiunt lacum; fontesque innumeri à reliquis montibus descendentes. Ticinus vero navigabilis fluvius, qui Padum amplificat, ipsius lacus aquas omnes ebibit, perque vastas ejus planities raptat, quibus & provincia multis montanis proventibus, trabibus utpote, lignis comburendis, & calce ac marmoribus fortunatur, instruiturque nec lacus opulentiam tacere intendo. ditissimus est accolis. turtures fluviales nutrit eximii saporis, & magnitudinis tantæ, ut sexaginta amplius librarum duodoncialium fuerit aliquis repertus turtor; vulgo librarum xx. trigintaque ajunt caprim sæpe fuisse. miræ inquit esse profunditatis lacum piscatores, tempestatibusque veluti pelagus ingens agitari. pollet etiam piscibus aliis multiformibus, sed raris alibi quibusdam, subaurato quodam colore, præcinctisque quos vocant *persaci*, Inciis ingenibus, ipsorum appellatione *cavendini*, anguillis, bottistrylis, scationibus, piotis, agonis, tenchis, chepiis, atque aliis, quorum

nomina mihi deciderunt, nec Latina habere cognosco, est copia tanta, ut vicina omnia tempore piscium, Mediolarumque ipsum saturarent. vis brevibus; dulcium aquarum edulia sapidiora nullubi, nullibi plura. Huc igitur ego ex itinere, quia ibi me mater dederat orbi, ad veteres amicos affinesque diverti, quotquot in hoc jacent corpuscule spiritus, quotquot animantes fibræ, miro intra sese titillo garrientes præ latitia, vires conduplicarunt. Ex natalis ergo terræ complexu, ex veterum amicorum & affinium repetita undecim dierum consuetudine, tam longæ peregrinationis meæ fastidia excussi. omnis lassitudo, laboresque omnes cesserunt illico. cætera per exemplaria. hæc autem ex itinere ad Reginam, nuntio ad te mihi sese offerente volui ad animi mei oblectamentum describere. Gratæ tibi futura sunt, an non, parum curæ est. Æquum fuit, ut mihi semel, cum tibi aliisque sapissime satisfacerem. Vale. ex Cæsareugusta. 1v. Idus Augusti, MDIT.

EPIST. CCXLIX.

Suspensum Amor à Regina. cujus virtutes recensentur. quam pressissime pestesque in Barlata Hispania. Portucarterium mittitur.

P. M. A. M. Archiepiscopo & Comiti.

Veni, veni jam tandem, veni; terrarum, pelagique minas, Gallosque furores evasi incolumis. jeci anchoras in portu Brundisino Carthaginensique tutiore. Apud Catholicam utpote Regnam, quæ scemineum, uti nostis, sexum superat universum, quæ non modo virum æmulatur, sed animo, prudentia, constantiaque, quæ est in semina donum incontingens, quoscunque illustres & claros æquat heroas, & me redeuntem benigne suscepit, quater placidissimo serenoque vultu, multa percunctata est, sublimes ejus aures, rerum novarum recitatione demulsi, sum ei gratior solito. quod ntrique vestrum haud ingraturum puto fore, quia me uterque diligitis. satis multa de nobis. Quæ autem digna memoratu, licet non bene sapida, veniens repererim, audite. Jam non dubio vulgi murmur, sed per certos tabellarios & litteras, à nostrismet ducibus, habetur Hispanos, qui bella gerunt in Regno Neapolitano, laborare vehementer, universaque Apulia relicta, *Barlata*, sic enim appellant oppidum juniores, inclusos fame pesteque urgeri graviter ajunt. Vicina ipsorum omnia Galli, per Docem de Nemours, sui Regis affinem, & Prorégem occupant, nostros quotidie

magis ac magis premunt. Ita obsessi undique, de relinquenda etiam Barletta, sæpius iniere consilium. Ut mari terga dent hostibus, ne fame pesteque pereant, sæpe cadit in deliberationem: perstant tamen adhuc, suppetiasque Germanicas expectant indies, quas ut missi à nostris Regibus ductores, conducant, jam dicitur Maximilianus Romanorum Rex admisisse. Audivimus, jam esse aggregatos. est nostris magno solatio, Prosperi, aliorum etiam Colonnensium equitum nobilium Romanorum magnanimitas, qui se includi cum nostris & obsideri, ut animum prærent, passi sunt. Ita Mars in Apulia nostros agitat. in Calabria vero Obegninus dux alter, non parva nostris damna intulit. IncurSIONIBUS loca agrosque infestat omnia, quia non sunt nostris copie, quibus apte queant aperto Marte concurrere, licet vicinam habeant Siciliam, auxiliaque ab ea etiam parentur. Ludovicus Portuarrerius Palmæ dominus, sagax (uti nosti) bellorum ductor, est monitus, ut se ad eam appareat protectionem. Is afflictis in Calabria, cum novis, quæ illi assignantur copis, & auxiliis Siculis, contra Obeginum succurret. Gonfalus Ferdinandus vero hujus militiæ Princeps, & Colonnenses cum Germanis, Duci de Nemours, respondebant. De Philippo vero & Joanna Principibus hæreditariis, rebusque aliis nostratibus, vestri vobis significabunt. Ergo Valet. Toleti. 111. Idus Septembris, M D II.

EPIST. CCL.

Veniens reperit Philippum, discedendi in patriam cupidum. de argumentis socerorum. moritur Bisontinus Archiepiscopus.

P. M. A. M. Cardinali Sanctæ Crucis.

TE accepisse per cursores, qui sese mihi obtulit in itinere, ad Urbem volitans, quod incolumis ex laboriosa mea legatione redierim scribis, & una significas pati extrema nostros, qui militant in Regno, propediem discedet cum novis copiis Portuarrerius Palmæ dominus, prudens & fortunatus bellorum dux, qui quoties pugnavit conferuitque manus cum hostibus Granatensibus, accidit quidem id sæpissime, totiens vicit, stravit, trucidavitque hostium copias. Is provincie præerit Calabriz in Obeginum. De Germanis vero quid rei sit, tu certius nosces, quia propior. De Philippo autem Burgundo genero & Joanna filia nostrorum Regum, hæc accipito. Præiunt Philippo pedum venæ

omnes, ebulliuntque sanguinis meatus, nequit stare loco, discessurum se illico, dicit. Innititur Regina, ne id cogitet hoc tempore, quo exercent cum Gallis capitales inimicitias, *Oportere etiam, inquit, futuros Reges apud hos Principes nutriti versarique diutius, si impetrare illi voluerint. Ioannam addit, ejus uxorem sibi filiam, parvis propinquam, præ dolore fatum ejectionem, & forte ipsam interituram, quia maritum ardentem amet, si eam relinqueret, sequere dimissuram pregnantem filiam Regina abnuvit, hoc præsertim hyemali tempore, per hostium terras, aliaque hujusmodi multa, sapientissima socrus proponit. Ille tamen immobilis exstat, respondetque, priusquam à patria discederet, se sui incolæ comitiussque Belgæ, quos secum duxit, regressurum intra annum & (iurejurando præfinito) fuisse pollicitum, nolle se illis, qui avia sint hæreditati, nullo pacto desse, aut, in infidum appellent. Durum est Reginæ, hæc audire: durius multo, ardenti uxori, quæ simplex est femina, licet à tanta muliere progenita; gemit, collachrymat. Neque his Philippus emollitur. est adamante adamantior. discessum parat. adducit etiam Philippus in medium suorum familiarium interitum. major namque pars eorum, ex aëris à septentrione ad meridiem mutatione, atque ex vini & ciborum varia substantia, febribus confumpta est. At illum acerime Bisontini Archiepiscopi, sui ab unguiculis nutritoris, mors perterrit. Intra quintum namque diem, ab initio morbi, cessit naturæ. Vivit igitur attonitus Philippus, idem, ne sibi accidat, horrescit. his nos unguibus natura pectit, hos carduos tribulosque miscet inter fata licta, messesque uberrimas. Tu vale interea. Toleti. XII. Calendis Octobris, M D II.*

EPIST. CCLI.

Successu Borgiæ, abjecto galero. laudatur ejus persona, sibi conspuitur; assiquitur magna.

P. M. A. M. Comiti Tendillæ.

Quid suo excusserit cribro, quidve pinxerit Fortuna in rebus Alexandri Pontificis, Cæsarisque Borgiæ, qui est ipsius Pontificis dexter oculus, scire te velle, in hac rerum turbulentia scribis, longas petis ambages, ac veteres nimium nodos. reliquissem ego isthæc pro joco ludoque infanti, puto namque salices arbores æmulaturum, quæ cito coalescunt, & cito intereunt. aliorum qui nostra tempestate, à Pontificibus (quia sanguis eorum) erecti sunt, exempla, ut hæc autem fore fragilia parumque duratura ostendunt. Ita tamen habeto. Audisti arbitror,

tror, Cæsarem hunc, post ejectionem à sepulchro exorsumque galerum, in Ordinis Cardineis contumeliam; in Galliam fuisse profectum, *Duci*que *Valentini* nomen à Valentia oppidulo quodam Alpino, ignoto cuiquam Italo, à Ludovico Gallorum Rege fuisse affectum; ventosove titulo, an potenti viderint amans & amatus, non est meum querere. est hic juvenis tamen eorum judicio, qui apud illum familiariter versati sunt, natura magnanimus, in strenuos milites liberalis, erga gratos munificus, habitudinis decore, amari dignus, nec literarum ignarus. Ex primariis est Gallicarum copiarum ductoribus, militariaque Gallica recipit triginta millium ducatorum stipendia, à Pontifice non minus exaurit, quam Pontifex ipse assequitur. neque audeat Pontifex illi obviam ire ulla in res. *Forlinum* quod *Forum Iulii*, & *Imolam*; quam *Forum Livii* quondam volunt appellatas urbes, *Ariminum*que & *Faventiam* simul & *Urbium*, veteribus Dominis omnibus spoliatis, savente Pontifice, sibi usurpavit; Ducemque totius Romanolæ Pontifex cum multorum Cardinalium suffragiis, plumbato membraneo Chirographo, illum appellari imperat. Bononiam tentavit impetere atque subigere, obstiterunt Bentivoli. fortunatus adeo ut nihil unquam cogitare ausus fuerit, quod non ad linguam perfecterit, præter Bononiense negotium laboris inediaque atque algoris ferunt esse, ubi opus sit, patientissimum. cum his omnibus crudelem ajunt, & sanguine gaudentem, in eos, de quorum fide dubitaverit vel tantillum, immurmuratur. Veneno plerosque pecuniolos Cardinales, sub convivii specie, intercepisse, ut illorum pecunias ad fiscum deductas ipse dehinc tolleret. Is impræsentiarum in culmine rotæ rotantis, pavone gloriosior sedet. clavumne an vacerram habeat, aut sufflamen satis aptum, ad retinendam, nescio, an à superis duraturi diutius applausus, quam in aliis sui generis vadimonium habeat, tempus rerum iudex sapientissimus aperiet. Tu vale. Toleti nonis Novembris, MDII.

EPIST. CCLII.

Quid Veneti cogitent, quid nostri patiantur. Venit Ferdinandum Calabria Dux, qua affinitatis series cum Rege.

P. M. A. M. Archiepiscopo & Comiti.

P Lactasse vobis, quod sospes advenerim, quodve Catholicæ Reginz post legatio-

nem charior sim, scribitis. curid tempus in cassum triveritis, cur perituras chartas sepia sulcaveritis, non intelligo. nulli namque est avi nidificanti notior, in qua pulli jaceant arbor, quam mihi vester animus erga me, si bene & vos valeatis. nil quippe jocundius mihi velletis quid habebatur ex Italia, sunt in angustis Hispani intra Barletam oppidum in Apulia portuosum, ad sinum Adriaticum. Veneta Respublica etiam à speculativa turbe, quid futurum sit, tuta despectat, neque in nostros, uti Galli postulant, arma capiunt; neque sunt nobis auxilio, pendunt dubii, quo se talis consilis, in dextris unionem, an in cancellis veritat, expectant; victoribus applausuros putamus. Ita est mos. emergit aliud, quod vobis, licet vestris ista procuratoribus semper scribenda reliquerim: quis nostratiam referre vobis ego constituo; quod ab exteris emanet. Nono Calendas Januarii Curiam est ingressus Ferdinandus Aragonius, Federici Regis infelicis ejectione à Regno filius primarius, Calabria Dux, hæres Regni, nisi fata obstidissent, futurus, miseram & infelicem deservi hujus adolescentis ac genitoris ruinam. Adolescens namque est & Regno & Regio sanguine dignus, mixta indolis, forma egregius. Aegre ferre videntur Rex & Regina illorum perturbant, attamen ne in Gallorum potestatem universam eaderet Regnum, si tunc esse duxerit, dimidiam ipsi partem pacisci ex composito cum Gallis. Neque enim erant Gallo Regi, quin illos Regno spoliaret, obstiterent potentes; neque Rex & Regina satis apte quibant, quia maxime distant, atque septi undique à Gallis terra marique, ferre suppetias. Vos minime profecto lateat Hispaniam esse undique terra Pyrenæis, qui à Gallia illam discernant, circumvallatam, & mari ambitum includunt. Adolescens igitur hic Fernandus ad patrum venire quam in Galliam proficisci, licet pater ejus in Gallia lachrymandum exilium elegerit, utilius esse ratus, ad Reges venit Catholicos, didicisse vos arbitror esse Fernando adolescentem, Regem nostrum, patrum majorem, quem Fernandus I. Neapolitanus, hujus adolescentis avus, ex Federico genitore, & Fernandus noster Catholicus, ex duobus fratribus Alfonso & Joanne geniti sunt, patreles. Adolescentem benignissime honorificeque, qualem Regis filium & affinem suscipi decuit, susceperunt, universam illi curiam exire obviam imperarunt. regium præ se fert adolescens animum, cordatumque pro ætate, amorem sibi patruorum conciliaturum, ex optima natura putamus. Vos quid humana felicitas, qua cæci vivunt, atque cæci major

major pars hominum pariat, hujus exemplo considerate, ac valete. Madriti xii. Calendas Junii, MDII.

EPIST. CGLIII.

Quales Philippus discendens uxorem ac soceros reliquerit, de Portucarrerio: meritiur Cardinali Mendotius, de bello Gallorum cum Salsæ.

P. M. A. M. Cardinali Sanctæ Crucis.

Scripsi ad te superioribus diebus, fuisse animo fixum Philippo Archiduci, genero Catholicorum, velle redire ad Belgas, natale solum, avitumque domicilium. Quod animo conceperat, id exsecutus est. Madriti sumus. Hinc xi. Calendas Januarii foceris id maxime dissuadere annitentibus, discessit. Non profuit, quod parum sit Gallis fidentium, rebus præsertim sic stantibus, in medium illi adduxisse. Ni velit præsentis inimicitias capitales, quæ vigent rabidissimæ inter eos pensitare petunt, uti per sororis suæ Margaritæ ignominiosum repudium, per uxorem ipsius patris Maximiliano raptam, Britannicæ Ducissam, per Burgundiam Picardiamque orbatæ nuper suæ matri ademptam, atque alias maximi momenti injurias, quanti debeat facere commercium Gallorum consideret, quovenam pacto sit illis fidendum existimet. hortantur frustra omnia incassum, & discessit, ac se iturum recta via in Galliam, ad Regem Gallorum protestatus est. corruptos credunt multi pecuniis & largitionibus Gallicis, familiares ejus, consultores, qui post Bisontinum Archiepiscopum primas apud Philippum sedes consiliarias retinuerunt, nec ut apud eos diem Dominici natalis imminenti moraretur ipse, impetrare uxor gravida cum foceris potuerunt. quales uxorem focerisque reliquerit, considerate. Hujus tantæ rei Arcanum quæsitare mihi non licet. concretam frigore boreali pervicariam fuisse hi murmurant, illi causas inesse ingentes, cur ita fieri jure merito debuisset, arguunt. nolo ego acutius ista scrutari. ergo satis. Jam cogi Germanos, qui sunt in Apulia futuri auxilio nostris, maxime confractis, inquis. ego tibi significo, Portucarrerium in portu Cartha-

ginensi suas convocare copias. propediem proficiscetur, trajicitque futurus auxilio cum Siculis, laborantibus in Calabria, contra Obegninum Gallorum ducem, illos acriter instantem. sperare te, inquis, mutaturam se Fortunam nostram in melius. dicitur namque, uti ais, Gallos effectos turgidos ob res secundas, atque inde ob insolentiam torpescere, minore etiam curâ bellum gerere. Nolle & hæc addere, quia futurum tibi scio molestissimum, quod huic stirpi Mendotiz te plurimum fatearis debere. At quid faciemus, ita Superis starentibus? Penite didacus Furtatus Mendotius, rubro & ipse galero insignitus. perit hujus familie lux. Sanguine ferunt exundanti suffocatum, quod Medici rem non intellexerint. Defuit in tempore phlebotomia. nec quando quid opus esset intellexerunt, remedio locus fuit. Sparsum namque jam erat, & intestina sanguis corruerat. Quintum non amplius diem lecto procubuit. Arbitror etiam tibi esse cognitum, uti novus ad furores Gallorum reprimendos, qui se totam Hispaniam abstirpaturos militantur, exercitus comparatur. Arx Salsæ, quæ primos eorum impetus est receptura, muris amplissimis dicitur esse tormentisque multiplicibus munitissima, præsidiaque ajunt delectissimorum, ibi esse ad propugnandum locata, ut eam prius obsideant, oportet; non sicco illam pede expugnabunt. Rex cito se recipiet Perpinianum à Salsæ arce millia passuum sex, ut hostibus terrorem, nostris autem animum præstet. Reginæ, quæ moesta, viro absente, intra belli angustias vivit, est molestissima Joanna filia, quæ post virum à se discessum, neque animum exhilaravit unquam, neque à tellure oculos unquam elevavit. De divitiis, de potentia, de Regnis, de parentibus denique ipsis, nulla est illi cura. In viro solum obducta fronte cogitat, de solo viro cura, studiumque & sollicitudo. Ubi exonerata partu fuerit, dimissuram promittit genitrix. se inani spe depasci filia putat. quia maritum ardet, seroque id venturum animadvertit. Emitendo foetui proxima est. Levabit forte hæc mulier nova prole dolorem, si rectum pariet, nec turbine mentis obibit. Tu vale interea. Madriti. pridie nonas Januarii, MDII.

PETRI MARTYRIS A. M. EPISTOLARUM

LIBER SEXTUSDECIMUS.

EPIST. CCLIV.

*Rubi oppidum in Apulia & Paliza dux capiuntur.
Hispani reviviscunt. tiremes Gallica capiun-
tur. Portucarrerius accersitur. Ioanna
filium peperit.*

P. M. A. M. Archiepiscopo &
Comiti.

Abuisse meas XII. Calendas
Januarii exaratas, atque u-
na, quod raro scribam,
conqueritur Comes. Ec-
quæ scribere ad vos, aut
ego velim; aut scribi de-
beant, raro accidunt. Nunc

sutem rugosam Fortunæ frontem scitote, in
Hispanos emollitam aliquantisper. Cum nam-
que se nostri peste aut fame interempturos sen-
tirent, ferro satius tentare Fortunam duxe-
runt, suas instrunt qualescunque habebant
acies, tormenta que apparant. Rubos oppi-
dum ad miliaria novem ab oppido Barleta,
impetunt tormentis (inter quæ quatuor ei-
rant ejus generis, quod appellatur *Canones*)
mœnia quatunt, diruunt, scalas apponunt,
adscendunt. cum ingenti Gallorum iactura
vi capiunt, nec unus evasit. capitur & dux
eorum Paliza, cum nobilibus Neapolitanis
Carazolis, qui & ipsi cum Paliza inerant. in
prædam oppidum datur. optima inde spolia
Hispani referunt: sese aliquantisper à tanta
servitute liberant suffocatos. namque nostros
ista Rubes præsidia tenebant; quia proximiora
duraque. centum viginti quinque namque
gravis armaturæ equites, quos appellant Galli
Luceas grossas, cum suis perpendiculis; & pedi-
tibus non paucis, ibi locatos ajunt Hispani se re-
perisse inclusos. Barletam igitur Rubis captis,
copias cum captivis & ingenti præda reducit
magnus hic noster Gonsalus Fernandus. Quid
Galli amiserint, conjectemini; nostrorum
strata corda & sopita expurgiscuntur. Gallos
hæc strages deterruit. additum est & aliud se-
cundum: & commodum commodum
Hispanis. quædam Gallorum tiremes per
Apulia litora vagabantur, nec mari ad nostros
ex Sicilia quicquam importari dabatur, mul-
tasque jam Siculorum naves re frumentaria

onustas interceperant. has intra portum Brun-
dusinum, in anchoris stantes, Hispani &
fregerunt & combusserunt. Ita liberum jam
habent mare, imo & ferunt portum capta-
se Barletanum, onustas naves Siculas novem.
Quare videtur jam undique Fortuna velle
Hispanis arridere, frontemque mutare ru-
gosam. Portucarrerius ductor earum co-
piarum, quas in portu Carthaginiensi vo-
bis proximo Neapolim ducendarum in na-
ves conjecit, in Siciliam concessisse fertur.
Fessos ibi ex pelagi molestiis, milites & equos,
paucis diebus reficiet. trajiciet, uti referunt,
propediem & cum non parva manu Siculo-
rum. suo namque Regi se ostendunt obse-
quentissimos. neque pecuniis defunt, ne-
que viris, aut comitatibus: res tamen eo-
rum agitur, ne ad Gallorum manus tracti,
veterem Gallorum cadem, atque interniciem
avorum nepotes ebibant. nolo longioribus,
aut apertius. Vos me intelligite. natum vo-
bis esse hodie, quæ est decima, sive Idus sexta
Martii hora paulisper præmeridiana filium
ex Joanna Philippo viro gravida tot Regno-
rum hærede, scriptum vobis fuisse per ve-
stros arbitros procuratores. Ergo valete. ex
Alcala de Henares, quæ dicitur esse Com-
plutum. sit vel ne, nil mihi curæ. VI. Idus
Martii, MDXII.

EPIST. CCLV.

*Morimur duo primarii aulici. Commendator ma-
jor & Ian. Chiaconus Andolensis Mavla.
de Regina patientia. quam infelix sua
A. generici filia sit Ioanna.*

P. M. A. M. Cardinali Sanctæ
Crucis,

Hæc, purpurate. confide rerum huma-
narum applausibus. ubi ubi Didacus
Furtatus Mendocius, Madriti interit, velle-
ti fugiens ab insosito loco, Regina Curiam
movit. diligebat namque virum. Alcala de
Henarez ad lequas inde sex, Curiam transpor-
tavit. Addita sunt tædis castra. minime te-
let fidissimos illi affuisse primarios duos, ma-
gnos Castellæ computatores, Joannem sci-

licet Chiaconum novæ Carthaginis Dominum, & Murciae Andelantum, ac Gutierrez de Cardenas: quem ipsa ab imo crexerat ad sublime rerum culmen: adeo quod quadraginta amplius dragmarum auri millium censum assequeretur, neque ingentes illis divitiæ, neque longa titulorum atque honorum pagina, vel tantorum Regum umbra profuit ad salutem. Ambo hic intra paucos dies interiire. sentit, licet constantissima sit & supra sceminam prudens, has alas Fortunæ sævientis Regina, ita concussa fluctibus undique, veluti vasta rupes, maris in medio. vitam agit, viro foris bella gerente, Gallis undique in eorum potentiam dentes acutibus. Generum inconsulte, propter atque uxore gravida relicta ipsius filia, discessum elegisse, necdum natalem imminem expectare voluisse, tribus qui eam & quamquam comitabantur honorifice, & à curis ingentibus levabant, quia de magnis rebus illos consulebat, vita functis: superat tamen molestias omnes filia turbulenta, cui nil curæ est de Regnis, aut potentia: perituræ sine post parentum obitum, an sese erectura, nil sentire videtur; de viro tantum sollicita, desperato vivit animo, vivit obducta fronte, diu noctuque cogitabunda nec verbum emittit unquam, nisi stimulata, atque id, si quando est molestum. ubi primum pepererit, & dissidere cum Gallis desierint, discedendi ad maritum copiam pollicetur. aliter namque minime id fieri posse ostendit, quia mari ac terris sit Hispania undique à Gallis circumvallata. Id non longe abesse insinuat, quin sint socius inituri: quiescat animo, interea filiam hortatur, rogatque. nec maternis pellecta blanditiis, nec auri gemmarumve cumulis oblati ex hilaratur, infelix arbori suæ fructus. infortunata seges suæ telluris est hæc filia genitrici. durissimum est pectoris. nil virile, nil regium ab ea prodiit. quæ pervicax Saturnius humor trahit, ea tendit, ibi pedem figit. Urit suis minoribus (ut te jam solvam) hæc filia materna viscera. de Joanne Principe dolor Reginæ quotidie suscitatur, de futuro tor Regnorum gubernaculo sollicita angitur.

*Felices putas esse illos, quibus ipsa negari
Cernit, & in Regnis quod sit mensura malorum
Grandior incessu, vultu verboque fatatur.*

Nimum sum evagatus. Vale, sisto pedem, Præsul sapiens. ignosce parumper. Hora nona Hispano more diurna, hæc scripsit averam, quia & parari tabellarium senseram ad vos. Interea loci famulum ad Regiam destinaveram, hic retulit laborare Joannam partus angustias, nec discessurum, donec illa pepererit. tabellarium expectans igitur, peperit-

se filium marem allatum est, hora paulisper antemeridiana, vi. Idum Martii. claudio epistolam, ne sepiâ chartave pereat. Tu vale. ex Alcalá de Henares vi. Idus Martii, MD III.

EPIST. CCLVI.

*Moriur Portucarrerium in Calabria. Germani
adierunt Neapolim, quid Obegninus Gal-
lorum dñlor. quid Andrada loco Por-
tucarrerii. Profigatio Gallorum
in Calabria.*

P. M. A. M. Archiepiscopo & Comiti.

VAh quam multa vobis est animus, 6 duo magna Hispani orbis lumina, quia sapientes estis, uno fasce præbere. canistros protendite. diversis illos vobis floribus & rosis ac violis implebo, & fulciam. Portucarrerius Calabriam apprehendit, & Germanorum illa manus, quæ indies expectabatur, Adriaticum, Venetis non prohibentibus, cum possent, transfretavit sinum incolumis. Portucarrerius vix Calabriam vidit. Febribus namque illico pressus perit. duces vero qui Portucarrerio submilabant, minime dejecti animo, conveniunt unanimes, ne spei occasionem hostibus præbeant. Fernandum Andradam Gallecum equitem primarium, ex ejus provincie proceribus, qui parandæ sibi militaris famæ gratia, ne domi torpesceret inglorius, eam fuerat secutus militiam, licet juvenem; quia cæteris potentior, deligunt imperatorem. Rei gerendæ, optimi quique sublati omni invidia, postergata superbia, non inconsultius studet, ac si de re propria familiari, vitæque ipsa, non de communi commodo, esset agendum, consilium singulis incunt horis. Obegninus dux Gallorum, qui Calabriam infestabat, moræ impatiens, ubi ubi mortuum esse Portucarrerium sensit dissensuros inter se duces existimans, per facilem tubicinem, ipsorum more, nostros ad prælium invitat. nostri minime detrectant pugnam. ac in hostium fere conspectu tumultus militaris inter Hispanos cooritur, nolle se periclitata fronte pugnare, ni stipendia persolvantur inelamitant. Juvenis Andrada, naturæ sapidissimæ, ac mitis animi, convocat milites, blande illos alloquitur, iure merito: salvi debere stipendia ipsemet edidit, venturas prope pecunias pollicetur, se interea velle de suis met bonis, quia pecunias non habeat, viris illis, ne conquerrantur, pro facultate succurrere, de cætero patienter aquo animo rogat. per se perque Ugonem de Cardona virum generosum, Siculorum auxiliorum, atque

que omnium peditum ducem, & per prudentes alios, tumultus sedatur, torques aureos, argenteaque vasa omnia, quæ secum è patria tulerat Andrada; ad sui ornatum, per frustra viritum militibus dividit. ex Seme-naria, ubi federat in hybernis, exercitum in rus, *Palmam* nomine, distans millia duo, transportant, ut mutare locum seseque exercere discant milites aliquantulum. Inde forti animo se parant ad pugnam. Obegninus ubi paratis esse animis ad certamen Hispanos didicit, per *Philippum Burgundum Catholicorum Regni generum*, pacis esse iella fœdera nostris enunciat. idque in urbe Lugduno per præcones edictum fuisse significat. nostri nil horum se habere in mandatis à suis Rēgibus respondent, seroagi de Pace, ferro Pacem istam, non fallacis queritandam. his dictis per suos quæque acies ductores instruuntur. ad hostes eunt forti pectore, manus conferunt, at non, qua Obegninus putabat, à fronte scilicet, ubi tormenta frondibus cooperta bellico stratagemate locata, & in insidiis inter arbores latentes habebat, copias, sed latus ejus, qua nullis erat Obegninus armatis insidiis, nostri capiunt, configunt. ubi quondam Obegninus ipse Caroli Regis tempore Fernandum Regem, & Gonsalum hunc Fernandum nostrum profiggaverat, ibidem, vel sere, ipse sternitur & fugatur. trucidantur aut capiuntur ad unum Galli. Obegninus evadit, fugam arripit, nostri vestigia illius queritant. intra arcem de Angita millia passuum triginta à pugna loco sepiunt. ubi reconditas ajunt illum habuisse pecunias, quas possidebat. obfident, capiunt in dedicationem, sed pacificatur, ut ceteri homines, qui cum eo erant, liberi dimittantur. Hæc in Calabria xii. Calendas Maii in die signato Veneri felicibus avibus acta. Quarto. vero Calendas ejusdem altero Veneris die, ne quid desit, Gonsalus noster Fernandus, qui rem gerebat in Apulia, miuine gnarus eorum quæ in Calabria gesta sunt, idem Duci de Nemurs Principi Gallorum de pace loquenti, respondet, se nescire, quid dicat de confecta pace per Philippum Principem & generum Regum Catholicorum. armis agendum esse, non verbis, se imparatum fuisse ab eis oppressum hætenus & hostiliter ad perniciem usque tractatum fert. ultionem prius queriturum, si quiverit enunciat, unaque instruit acies. Germanorum duo millia addiderat exercitui. iter capit, quo tendere velit, minime aperit. sequantur tantum, imperat. per campi æquora inaquosa, infcios, quo eant, duci; nullubi aquæ potui occurrebant. ex illa siti multi, quia erat servida dies,

animam exhalant. Ipse aciem semper à tergo sequebatur, fessos sublevarat, equorum clunibus portari jussit plurimos, qui jam præ siti peribant. equites auxilio esse peditibus lassus jubebat, hos solabatur; illis succurrebat, quam melius poterat, & strenui militis & egregii ducis officium implebat. In continuo prospectu hostium qui apud Canusium castra metabantur, Cereniliam millia passuum à Barleta (ut ajunt) magna sexdecim, uno spiritu, durum opus, cum toto exercitu, structis semper ordinibus, devenit. parati sequuntur illum hostes. ad nostros recta concurrunt. tormenta igni supposito excutunt, ferrei globi in nostros jaciunt creberrimi, paucos perimunt. alto namque volitabant. Impedimenta nostrorum pulvere accensa tormentario comburuntur. Lanceæ Galli tormentis excussis demittunt. sorte fortuna vineam nostri quæ aderat folliculis valloque vineali septa, fatis hebeti, apprehendunt. Ibi se communiunt cataphræsis, qui post exonerata tormenta præeunt lanceis in nostros directis, non licuit per vallum & fossas introire. vertere latus in retrocedendo coguntur, & turmas disturbant. Vi equorum suarum in Gallos Germani plumbatas excutunt, Hispani ballistas, missiliaque reliqua jaciunt. Multi cadunt. cadit & Dux ipse de Nemurs infelix juvenis, at magnanimus. hic sese gessit in pugna fortissime. Hectorem ajunt nostri non potuisse gloriose pugnasse. abjecto equo sese medium pedes inter pedites coniecisse, ut suis animos ad vallos hebetes disrumpendis, fossamque transiliendam præstaret, nostrimet fatentur. plumbata putant fuisse transverberatum. Corpus ejus honorifice (qualem decuit Regio sanguine ortum, tantique exercitus ducem & Proregem) humatum servari voluit noster magnus Gonsalus Fernandus: nostri, sic jubente Gonsalo duce, victoria utuntur, Gallorum castra occupant, spoliant, invertunt; sese Gallicis dapibus & vino reficiunt. Ajunt tria millia Gallorum interiisse, fugientes post hæc insequuntur. nox superveniens, ne major fieret strages, obstitit. Ita mutatus est in ictu oculi, rerum modus, mutata est Fortuna, quibus se blandam ostenderat genitricem, in favam est conversa novercam: quibus vero novercam, parentem beneficam demonstravit. hæc nuper allata sunt. hæc longioribus quam forte posthac expectare quicquam valeatis, habetote.

Lassa labore cadis nostra hæc manus. Ergo valete.
ex Alcala de Henares Idibus Maii, M D III,

EPIST. CCLVII.

Dux Melfiureffit. Neapolis capitur. Careta obfidetur. Gallorum & Hispanorum colloquia de illo fadere à Philippo.

P. M. A. M. Archiepifcopo & Comiti.

Falso inconstantem vulgus Rhamnufiam appellat, ac mendacem. nil ea verius invenio, constantiusque Gallis, ut Hispanos opprimere liceret fuiffe quondam pollicita vifa eft. ut fidem fervaverit, ut diu difperfos fub pedibus calcari permiferit à Gallis, Hispanos, ut plagis, ut calcibus, non dentibus illos conculferit, relatum vobis. vertens deinde vices, Hispanos jacentes, dextra fe fuble-vaturam promiffit. Quia Galli fibi ipsis viribusque fuis favores illos, non cælitibus adfcribebant: & diffidiis ftuderent inter fe duces eorum. quid hætenus ad necem ufque Pro-Regis Ducis de Nemurs, & castra fpoliata, fuperi ftatuerint, audiftis. Succellus alios habetote. Sequitur victoriam magnus nofter Gonfalus Fernandus, recta tendit ad urbem Neapolim. Melfenfis Princeps Gallicarum rerum ftudiofiffimus illum dies aliquot disturbavit. dedit fe tandem & Regno exceffit ex fœdere. cætera omnia, veluti torrentis hybernæ obvia sternit; reliqui Optimates omnes, qui Gallorum partibus inhærebant, aut vertunt Regno terga, vel fe fe dedunt, & fubdunt colla jugo, præter paucos in fecelfibus agentes, ad quos divertere cura non fuit. Lætis animis civitas ipfa Neapolis, quæ toto Gallorum tempore, fame femp̃ laboravit, fœdus init. vetera urbis ftatuta fervari petit. Illis firmatis, portas aperit. Gallorum fugat præfidia. exit obviam victoribus, fufcepit honorifice. Intra arces, quæ tres ftant in urbis ambitu, *Nova* utputa, *S. Vincentii*, quæ dicitur alia, tertia cui *ab ovo* nomen eft inditum, fe fe Galli recipiunt. Capuana urbis ipsis antiqua tutela, munita moenibus, ampla domus, fe fe cum urbe dedit. Ibi fnt Galli, ceu pecudes inclufi, feptis, circumteunt affidue, veluti famelici leones obfeffos noſtri, qua poſſit ad illos iter patere, diu noctuque vigiliis oculis queritant. Niſi ſuccurratur à mari, actum eſt de Gallis omnibus. eſt namque multitudo numeroſior, quam anguſtiæ caſtellorum patiantur. quando cætera noſtris non fuppetant, fames propediem Gallos confumet, aut ut ſe ſe dant, perſuadebit. his ita ſtantibus, Galli ſe fuiffe à noſtris oppreſſos, ſub Pacis umbra, quam dicunt jeciſſe regio nomine Philippum

generum regium, & Archiducem Lugduni, cum Rege Gallorum, & voce præconum edicto, per Lugdunenſes plateas prolato, conqueruntur. Noſtri ſermones eorum derident. futilia namque nulliusque momenti eſſe ad rem, quod Lugduni per Philippum de Pace fuerit actum, & tunc præcipue, quando Hispanos eſſe inarmis, ad propulſandas veteres Gallorum injurias paratos cerneret. infantilia eſſe prædicant. Imparatos ajunt autem Galli ſe fuiffe ab Hispanis interceptos, paratiſſimos autem noſtros exiſſe, ac manus conſeruiffe collatiſ ſignis. Nec quicquam quod ad inſenſiſſimos hoſtes attineat, prætermiſſe Gallos, noſtri probant; ſub induciarum, aut pacis umbra, an vivo Marte id acciderit, ipſi viderint. Exitus qui judex eſt rerum æternus, loquatur. noſtri Regno potiuntur majori ex parte. Cajeta urbs maritima, natura & arte muniſſima, adhuc eſt in fide Gallorum. ſunt & alia oppida quedam. & noſtri obſidionem parant Cajetanam. & Galli velle ſe Perpinianum impetere, belloque intra proprias domos, noſtros Reges laceſſere intendunt. Segoviam Regina Curiam mutavit, uti vos à veſtris habuiſſe arbitror. Ex Segovia igitur valete. III. nonas Junii, MDIII.

EPIST. CCLVIII.

Quid à Pyrenæis inter Gallos & Hispanos.

P. M. A. M. Cardinali Sanctæ Crucis.

Catholica Regina filix moleſtiis exagitata, ut optati deſceſſus illi ſpem præbeat, ex Alcala Segoviam, montanam urbem, deduxit Curiam. eſt namque iter ad mare Cantabricum, qua ſe putat ad Belgas, mariti patriam, trajecturam, niſi terra licuerit per Gallicas inimicitias, de quibus filix nulla eſt cura. Regina vero ſubire diſcrimen id, ut primariam tot Regnorum hæredem filiam Gallorum fidei credat, minime capit æqua mente, hac præſertim tempeſtate, qua Gallos æquum eſt vivere ſpumofa rabie in Hispanos, ob recentem totius Gallici exercitus & multorum nobilium ſtragem ac interniciem. agi de Pace cito futurum, ut tranſſeare tuto queat, anxia mater filix quotidie pollicetur. noque ob filium quem nuper peperit, læta eſt magis, aut animi turbulentiam ſedat. Interea, Rex eſt in Catalonia, Gallis finitima. Exercitum cogit, Galli duplicato furore, veluti percuffus coluber, ad Pyrenæorum radices oppida ſita, ſub

Hiſpana

Hispana ditione, venturos se inquirunt. Ut munitissimam validis muris arcem Salsas prius aggrediantur, oportet. neque enim aliunde iter est. Ea est in faucibus angustis quibusdam ab Oriente hyberno, stagnis maritimis, ab occidente vero, montibus inuis, exercitui duccendo posita. Salsas igitur obsidere coguntur Galli, priusquam progrediantur. Ibi reperiuntur obices jure merito putandum est, quia delecta manus mille amplius virorum fortium est ibi locata praesidio. Vale. Segoviae. v. Calendas Julii, MDIII.

EPIST. CCLIX.

De arcibus Neapolitanis. de Iscla. de Cajeta.

P. M. A. M. Archiepiscopo & Comiti.

Quas ducet Fortuna choreas, quibusve sonis & concentibus agat inter Hispanos, & quam torvo perspicilio Gallos, excusso fango jactitet, legere per meas fas fuit. addit utrisque de cœpta liberalitate sat grandes cumulos, his ignominiae, illis gloriae: jacturae Gallis, Hispanis lucri. Et S. Vincentii maritimam turrin, & amplissimum illud *Castellum*, quod sedes est regia, *Novum* appellatum, vi armorum capta, nec evasit quicquam. Id quoniam pacto sit actum, quoque modo Hispani per Novi Castellum moenia obreperint ex imperato, & quimet rem gesserunt, & qui spectatores fuere, minime se fatentur intelligere, qua volucris via facilis videbatur, ea facilem reperere. In praedam fuspellecilia omnia data sunt, Gallicae praesidiarii in servitutem. quibus hoc verbis enarrari queat, nemini succurrit. In re, Castella illa duo tenet Hispanus, quae posse capi in ejusqu岸am prudentis animo minime cadit. tertium restat, quod dicitur *del Ovo*. Id est super scopulo ambeo situm, qua despicere, caligari oculis hominibus, & horrere praecordia despectantibus, inquirunt. Magnus hic noster Gonsalus Petrum Navarrum, qui Bithontem Marchionem parva manu fudit, ac cepit, quive Canusium contra universam Gallorum potentiam diu sustinuit, multaque alia praecara gessit facinora, cum satis aptis ad rem copiis, in hujus castelli obsidione reliquit. ipse vero Cajetam cum exercitu reliquo, proficiscitur. Circiter nonas Julii sepi, & quater tormentis incipit. Iscla & ipsa, in Bajono litore commodissima insula per Constantiam de Avalos Hispano sanguine, virilis animi formam, Comitissam Acceraram, cui Federicus Rex Regno discedens, insulam crediderat, in Hispano-

rum venit potestatem. Ita cadunt indies magis ac magis res Gallicae paulo ante felices. Hispanae vero quondam obrutae resurgunt, emerguntque. Valcte. Segoviae. iv. nonas Augusti, MDIII.

EPIST. CCLX.

Obsidio Salsae & quid ultra.

P. M. A. M. Cardinali Sanctae Crucis.

Galli Salsas arcem, finium Hispaniae tutatricem ditionis, totis viribus obsident. fauces angustas, quas te trivisse pedibus arbitror, si aliquando ex Hispania iter ad Urbem terra capisti, cum universo exercitu transilierunt. castra ibi metati sunt; valloque ac fossa munita dicuntur habere miro robore castra. nostri primo congressu damna Gallis intulere non parva, tum plumbatis & tormentis ex pinnis & transpropugnaculis, tum incurfionibus. valida namque sunt delectorum virorum mille amplius Salsae praesidia. Nunc vero, neque digitum impune exferere licet & moenibus. pinnae dirutae sunt vi tormentorum universae sagittariaeque fenestellae omnes, machinamentis ita Gallicis excussae quassataeque sunt omnes, ut ne qua ulterius locus relictus sit ad ullum Gallis damnum inferendum. Inclusi arcem ex transmurabilibus tantum servant, defensori pro viribus arcis interna, si Galli tentaverint ingressum. Vi corporis tunc agendum quantum quisque viribus & animo valeat experiendum. ibi strenuissimus quisque optato dimicabit. adverte bellicum quod accidit, Gallis minime sapidum, stratagema. expugnatores per gries turrestque ligneas manus factas, castellum antemurale quoddam, dicunt Hispani *Ballinarem*, conscenderunt, Minterna, ut inde transiliant, tormentarii pulveris cados castelli antemurali obsessi supponunt. Qua Gallos tentaturos senserunt, ubi ubi Gallorum manus ingressa est Castellum, igni subiecto. cadi increpuere, ac vi pulveris antemurale concussum, frustatum per aëra Gallos omnes, qui ascenderant, cum excussis, divisim disperfimque muri lapidibus disjiciunt; volitare hominum secta membra; simul & fixa miserando spectaculo tam obsessis quam obsidentibus, cernere fas erat. Ab hora infausta Gallis hac tentare ulterius adieum, quominus pugnaturi minime sunt ausi machinis tantum, fossoribus & calonibus agitur, arcis fossas libere Galli perambulant, muros quotidie effodiunt. conti moribus subjeiuntur, ut scissi postmo-

dum contis combustis muri dent ruinam & collabantur. Ita patentibus aditibus, Galli multitudine freti, putant se nostros obruturos. Hoc in statu esse res Salsæ, ex urbe Perpiniano scribit Rex. Ipse vero, donec auxilia conveniant, quæ Regina ex universis Castellæ dotalibus Regnis suis acciri, & ad Regem virum properare iussit, Perpiniani erit. Lucidissima ferunt à Principibus agmina & composita confluere undique eo. si obstitisse nostros, ne expugnentur à Gallis repererint, dabunt operam, ne ultra capiantur. At explorator, qui demissus è moenibus per hostium excubias, quia linguam calceat Gallicam, summo esse obfessos in discrimine, retulit fore, ut propediem intereant omnes, ni succurratur ocyus. Santius à Castella, genere insignis vir, ac bello egregius qui præsidet arci, militibusque inclusis omnibus, mori paratos scribit ad unum, priusquam dedant arcem. Ut Rex tamen pensitet, quantum rebus incommodum asferret, si Galli ea victoria elati, ultra processerint, enunciat. Mille amplius viros nobiles, bello egregios, se Rex amissurum cognoscit, si Galli arcem expugnauerint. Est anxius propterea, uti per ejus literas ad Reginam destinatas colligi potest, quas famuli à secretis, quibus creditur sunt, nobis ostenderunt. sin donec adsint auxilia, se sustinuerint, aut reinfesta Galli terga dabunt aut venisse penitebit. Vale. Segoviz. pridie Idus Octobris, M D III.

EPIST. CCLXI.

Quid de arce del Oro. quid de Ugone à Cardona. de obsidione Cajetæ. de magno Capitaneo. de Gallorum exercitum.

P. M. A. M. Comiti & Archiepiscopo.

QUæ feruntur ab Italia Galliaque, ex quo nullas à me habuisti, accipiet. Castellum illud super edito situm scopulo ambebo, inter undas, del Oro, Petrus Navarrus, cui provinciam, discedens Gonsalus Fernandus, reliquerat, expugnavit. Arte nova illam struxit oppugnationem, qua minus hostes putabant, cuniculos intra vivi saxi cavernas per fossiles & calones effecit, cadisque tormentario pulvere sulphureo repletis, voluti etiam Salsæ accidit, uti à vestris vos dividisse arbitror, cuniculos infulsit. Res miræ! tanta fuit accensis pulveris rabies, quod Saxum montem ipsum perfrigerit ac dirucit. Cum scopuli latere decidit & Castelli

pars cum plerisque præsidariis. Tanta fragorille formidine obfessos percussit, ut illico capti sint qui superstitēs fuere. per ruinas namque ab imo serpere nostri cœperunt. Rebus Neapolitanis ita compositis, cum copiis quas ducitabat, ad castra Cajetana Petrus Navarrus profectus est. Interea loci dum ista Neapoli gererentur, Cajetæ latus tormētis excussit Gonsalus Fernandus noster magnus Capitaneus, & sexaginta murales ulnas jam diruerat, ut inde oppugnationem in crastinum diem aggrederetur, sese parabat, cum transfuga noctu ad eum veniens, structas esse horrendas pulveris fossas, & novorum aggerum ac fossarum & cuniculorum insidias, enunciat, in quas casuri sint, quicumque accesserint, & hac vel illac interituri. novum igitur cepit consilium, tum ob ea, quæ ab ipso transfuga exploratore didicerat, tum quia per Carracas, onerarias Genuenses, & Galeactam unam, & quasdam triremes recentes, habueram obfessi, millearmatos, & rei frumentariæ copiam ingentem. Exercitum igitur inde tollit, ducitque in Castellum nomine *Castellum* à Cajeta millia passuum tria: unde non minus Cajetam obsidebat, quam si apud ipsius muros tentoria teneret, quia terra illis inde omne genus alimentorum adimebat. Ugonem à Cardona peditatus quondam egregium dncem, priusquam discederent, fidum utilemque belli comitem, casu miserando ibi amisit. Dum namque ambo per castra animi causâ deambularent, ferreus ab obfessis in illos ballistæ globus emittitur. is furore tanto saxum utrique proximum percussit, ut in mille frusta saxum disrupit advolitantibusque per aëra saxi fragmentis alterum Ugoni crus perfrigerit. Magnus vero Gonsalus Fernandus, tanto se reperit oppressum pulvere, tantaque vi percussus aëris se quassatum sensit, ut se sterneret pronus in terram, longeque serperet obrepens, antequam stare pedibus auderet, aut quiret, & ipse se percussum diu putavit, & omnes qui aderant interemptum. Perit igitur Ugo descendens merito, vir egregius armis, intra paucos dies illo vulnere. sic statuitur in armis. Gallorum ajunt esse paratam multitudinem ingentem ad Cajetæ auxilium: Imo & cito affore. quid futurum sit, rerum autor ipse aperiat nobis. Stragem adesse certum est horrendam, in quorum frontem sit hæc faba cendenda, ipsi viderint. mallem, Christianum hunc sanguinem, necessario Christiano ferro fundendum, in nostræ Legis hostes servatum iri. Vos vivite, & audietis hæc grandia quæ pullulant. Et valete. ex Segovia. XIV. Calendas Novembris, M D III.

EPIST.

EPIST. CCLXII.

De Salsea oppugnatione, de fuga Gallorum, de nostrorum inertia.

P. M. A. M. Cardinali Sanctæ Crucis.

REpetis, ad te meas raro portari. Iterum atque iterum dico, succosa ad hanc usque diem defuisse. nec mihi est curæ, quæ arida sunt & exigui ponderis, utputa vulgaria pertractare. en accipe stamina quæ texere jam queas. tu Cajetan in suo fidentem robore stare adhuc in fide Gallorum, mortuumque Alexandrum, & ejus loco suffectum Cardinalem Senensem; Pii secundi nepotem scribis. Ego autem inquam Gallos, qui Salsas arcem nostrorum finium tutatricem impetierunt, maluisse dies ætos urgente gravi autumno sub divo consumpsisse, domi ac belli nervos, pecunias scilicet, quas in casum effuderunt, servasse. Superi se fautores Hispanis ostendunt. Obsidebant undique moenia, contisque suppositis stare pensilia fecerant, in gyrum impotenti igni succenduntur conti, Galli falluntur. casura in larum moenia putarunt, ut per ruinam ex insperato nostros adorirentur, & ingenti obruerent multitudine. At aliter evenit, haud focus integra sederunt super fundamentis leviter, & erecta in neutram partem pendentia moenia, quam si nulli alteri rei fuisset invigilatum, nisi ut integra leniter super stantia caderent fundamenta concisa. Servarunt igitur se invictos nostri, donec auxilia Castellana adventarint, quæ cum adesse Galli per exploratores intelligunt, satius fore provinciam deferere duxerunt quam tot bellatorum numerum expectare. Tria namque milia cataphractorum, ac levis armaturæ numerus ingens: hos Hispani *Gineles* appellatis; pedum autem xx. amplius milia convenerant. Octobris dies sexta & vigesima, quæ sexta est Calendarum Novembrium, congressui destinatur. Galli re cognita (licet validis aggeribus ac fossis munita haberent castra) nocte intempesta tamen, distili viribus suis aggeres eruant, terga vertunt, è faucibus angustis sese ante lucem exolvunt. In plana solo adventante acies jam eduxerant. Galli se rei bellicæ esse magistros ea die ostenderunt, non minore cura, non incompositioni ordine, acies structas eduxerunt eorum duces, ac si ad certamen, adstantibus inimicis fuisset eundem. Quare elucescente die moniti nostri de Gallorum discessu ad eos, at sero, concurrerunt. Rex Perpiniani agebat, ad milia pas-

suum sex non brevia, uti nosti. propterea sero id actum, venit concitato cursu, at sero. ad hostes itur, at sero. cernunt hostium acies, at sero, & à longe. distabant jam milliaria circiter duo. Ergo sero Phryges sapuerunt. cujus hæc culpa, tu scrutator aliunde. mea est, si nescis. maximam dedit ea dies, quæ est, si nescis, Calendarum Novembrium sexta, Hispanis ignominiam, & aliquando jacturam illis pariet collachrymandam. Occasionem amissam ex mea incuria, nepotes viventium, minime deplorabunt. Gallis faustissima dies, quod sopitos invenerint vigiles. Evaserunt incolomes cum ingenti gloria, quia stricta acie illos sequi non dabatur; solutis ordinibus periculosum. ergo evaserunt incolomes. quid sibi velint hæc enigmata reposita, vaticinator, si placet. Labitur dextra. scribere nescio, quid vellet ulera, sed veto, ne scribat plenius. Ergo vale. Segovix. in Calendas Novembris, M D III.

EPIST. CCLXIII.

Quid Regina oraret fervente pugna discrimine.

P. M. A. M. Archiepiscopo Granatensi.

QUæ acta sunt in Salseis rebus, tui tibi familiares significant. hoc unum velim à me scias, tu qui rebus hujusmodi, pietate repletis summo opere delectaris. erant à Rege dispositis equis parati adeo frequentes tabellarii, ut quoties quibusque diebus, quatuor, atque interdum tribus literas haberet à marito Rege Catholica Regina. propterea quæ indies agebantur, creberrime sciebamus. Quare cum ad certamen parari nostras acies signatumque pugne diem allatum est, non minoreangebatur sollicitudine de Galis, ne nostrorum manu interirent, quod impares viribus esse dignosceret, quam de suismet militibus, nil magis Regi per multiplicatas literas, quam ne Christianorum strages fieret, commendabat. Daretur operam tantum, ut Galli nostros fines desererent sine sparsa cruore, si fieri posset, orabat. De vindicta, quod eos infestassent, Deo agebat relinquendum. At quo die conferendum fore didicerat, cœnobis percurrit utriusque sexus religiosorum universa, cum muneribus imperavit, ut se tellure prosternerent omnes, ut precibus lachrymisque superos fatigarent, ne spargi Christianum sanguinem paterentur: ut Gallos æthereo spiritu afflarent, inducerentque ne congressum expectarent. ut incolomes Galli evaderent, erat maxime sollicita,

perituros namque omnes, aut venturos in servitutem: quia essent angustis faucibus circumclusi, & longa statione in castris, sub divo, gravi autumno fatigati verebatur. Eam diem cum suis Nymphis omnibus & virginibus universis, quas domi habebat, jejunam egit, & flexis orando genibus, laboriosam. Galli duces igitur, licet exitus belli sciant esse incertos, parvaque manu saepe copias ingentes fuisse profligatas, sive superis ita volentibus, sive perniciem veriti, pugnae fortunam nolle experiri constituerunt. Exaudivit igitur Sanctæ Reginz Religiosorumque ac Virginum preces summus Altitonans. Gallis viam præbuit, qui terga darent incolumes. De parva igitur victoria sine multo sanguine tu quoque superis, quibus charus esse putaris, gratias habeto. Et vale. Segoviz. Calendis Novembris, M D III.

EPIST. CCLXIV.

Gallis duces Hispani sestantur. Quid actum. quid de Pace. de Alexandro & Pio Pontificibus.

P. M. A. M. Cardinali Sanctæ Crucis.

GALLOS terga dedisse, ad te scripsi. Gallicos fines Rex ipse cum exercitu (altero ab eorum discessu die) pedibus pressit. Leucatam, Phitotium, Palmam, oppidaque alia quædam expugnari iussit: neque injuriam cuiquam hominum, vel feminarum inferri, aut violari, poena capitis edicta passus est. Res sacras voluit servari intactas, mitique Narbonem cum suis quasque sacerdotibus, oppidorum pluraque membra diruta, quæ obstituerunt: & supellecilia, ad manum (uti ajunt) reperta pauca, in prædam venerunt. de cætero nil hostile patratum est. Duci captivum, quia Christiani essent, voluit neminem. Annonas copiam ingentem, & aliarum rerum saturando exercitui paratarum acervos, salutarum utpote carnum, candelarum, olei & vini vegetes innumeras, per castella oppidaque vicina, velut in horreis servanda, locata reperiunt. ea in prædam militibus data sunt. nemo his ita ebullientibus, in auxilium afflictis prodire ausus est. Veniunt interea legati à Rege Gallorum, qui de Pace agant. aonvitur; nolle se bellum cum Christiano quoquam (modo ne lacescant) responderetur. hoc primum. capta oppida redduntur omnia, ut habitatoribus redire liceat, venia impartitur. Pax conficitur. At paciscuntur, ut liberum sit Gallis armis rem Neapolitanam repetere; nostris autem tutari paratis esse novas copias, ad eam provinciam

audivimus. Si tentare iterum belli fortunam Galli exercitu instaurato constituunt, vos qui propiores estis, melius sentietis. De his satis. Perissiæ Alexandrum summum Pontificem, & veneno putari absumptum, inter convivales epulas, in laqueosve incidisse, quos Valentinus alteri paraverat, scribis immurmurari. Isthæc nota satis. per celeres Regios tabellarios rei seriem percepimus. Cum his quoque didicimus, illi fuisse suffectum Pium alterum Pii secundi nepotem. Tu vale. Segoviz. iv. Idus Novembris, M D III.

EPIST. CCLXV.

Qua morte moriatur Alexander Papa. quo autore. quid autor. quis Alexandro sufficiatur.

P. M. A. M. Comiti & Archiepiscopo.

MAGNA cogitantem animam exhalasse Alexandrum VI. Pontificem Maximum, superioribus ad nos diebus allatum est. Sed vos jejuni adhuc estis hoc nuncio. quia nemo ad vos iturus, cum in orbis angulo lateatis, sese obtulit hactenus. Uti ab Urbe scribitur, rem accipite. Dux fertur Valentinus Cardinales quosdam pecuniosos ad cenam invitasse, cumque illis amantem sui Pontificem, ne quid suspicarentur. duos jubet ex optimo vino argenteos impleri œnophoros; at unum infici medicamento letifero. Conficio facti ministro rem commendat, ut ex medicato præscriptis; ex altero Pontifici, sibi que porrigatur, edicit. Sed rerum autor, qui est iustus iudex, in artificem infidias vertit. ministro rei conficio, quiddam Pontifex imperat: ex abaco discedere cogitur. Ut alteri Pontifex rem imperet, Valentinus à Pontifice petit. velle se ut is proficiatur, instat Pontifex. ne in suspicionem cadat, repetere Valentinus definit. collegæ illius cura de œnophoris demandatur. is ignarus tanti sceleris, abaco assidet; vinâ petentibus, alterpe mutatis œnophoris, de medicato Pontifici & Valentino Duci porrigit; de salubri destinatis ad necem Cardinalibus. Moritur ergo Alexander, qui quoniam senex, veneni rabiem sustinere nequivit. Valentinus autem structor facinoris re percepta, per universos insignes Medicos ubi stat medicamento. Juvenilis ætas illi fuit adjumento, remediumque providentia præparata: attritus tamen est veneni atrocitate, atque expulatus, & cute perditus. Inter mularum viscera interemptarium, jacere adhuc dicitur obvolutus. Quis autem Alexander VI. hic Pontifex Maximum vixerit

vixerit, non deerunt qui vobis velint enarrare. Quæ scripsi, ita accidisse feruntur. De his satis. Regina hæc nostra Catholica, quæ hic agit, absente adhuc marito, hujus Pontificis mortem non videbitur tulisse moleste. Cum vero suffectum ejus loco Cardinalem Senensem Pii III. nepotem, qui & ipse Pii III. appellari voluit, emisit argumenta lætitiæ. Per urbis namque sacerdotes parari supplicationes, populumque ad templa vocari voluit. ibi cum hymnis & canticis & psalmodia, *Te Deum laudamus*, agi gratias Omnipotenti efficit, quod talem Ecclesie pastorem præbuerit: optime namque de viro Regina semper fenserat. Regem, perfecta jam re Gallica, exercitu dimisso, ad nos propediem reversurum ajunt. Allatum est etiam novas Gallorum acies Roma, Neapolim versus, in nostros Hispanos, iter minitabundas fecisse, duce quodam Mario, qui dicitur à Gallis *Tramullia*. quid hæc velint, à Superis postulare. Vos valete. Segoviz. iv. Idus Novembris, MDIII.

EPIST. CCLXVI.

Quid acciderit Gallos insequentiū.

P. M. A. M. Jacobo Ghimaranæ Ducis Portugalliz, Regis consobri-
no, quondam discipulo.

Quid actum sit in re Gallica & obsidione Saltea, puto per literas ad Emmanuelem Regem tibi consobrinum, à Catholicis Rege & Regina, illius foceris, missas intellexisse. consulit namque te sapenumero in magni momenti rebus Rex ipse. Quare illa ego prætermittam, & singularia quædam ad te magis attinentia recitabo. Gallos elucescentem jam die VI. Calendas Novembris, cum terga verterent, à nostris copiis distasse circiter millia passuum duo didicisti, atque ita servatis prudentem ordinibus, processisse, quod nostris, nisi acies solverentur, nullus illos assequendi locus erat relictus. quantum namque terræ sequendo nostræ acies captabant, tantundem ipsi gradatim procedebant in discedendo; solvere autem acies, ad dispersi milites, Gallorum terga impeterent, periculosum erat. fuit igitur consilium, ut globus servaretur. Rex autem aberat Perpiniani. id cum ebulliens juvenum generosorum, qui aderat, sanguis audiret, veluti juveni teneri, quibus cornuum trunci pullulantium prurium concitant & impetere tauros luctæ assuetos, exoptant, invitis ducibus ex acie solvunt laxis habenis circiter viginti, ad ho-

stium terga procurrant, ac sublati vocibus in Gallorum aciem ultimam tela conjiciunt; veluti catelli rapidi, molossorum calcitra viatorum, mordicus infestant. Galli autem quibus à tergo erat de globo servando cura demandata, cum distare maxime Hispanas acies cernerent, colla flectunt in juvenes numero paucos, & incompósitos, regrediuntur ad eos, sternunt, vertuntque in fugam. Ibi de notis, quia tibi sub mea disciplina fuere condiscipuli, fato iufelici primitias suo sanguine præbuisse dicuntur Alfonso Sylva Cisonte Comitis primogenitus hæres, & Ludovicus Santius generalis Regius Thesaurarius, tui ambo coætanei. mille referunt consossium vulneribus utrumque ac pro mortuis relictos à Gallis, ambos vivos tamen ad castra fuisse scutis portatos ajunt; an sint evasuri, ambigitur. Cætera jure merito putandum est tibi Regem aperuisse. Ergo vale. Segoviz. Idibus Novembris, MDIII.

EPIST. CCLXVII.

*Moritur Pius Pontifex, quantum vixerit. quid Rothomagensis, quid Ascanius, quid Julius Pa-
pacleus, de Gallorum infortunio. de
suspendio socialis. mutant Galli
castra.*

P. M. A. M. Archiepiscopo &
Comiti.

DE Alexandri summi Pontificis obitu, multisque rebus aliis Romæ actis arbitror me vos circiter Idus quartas Novembris fecisse certiores. heri vero qui fuit pridie Idus ejusdem, per celerem tabellarium hæc habentur. Cardinalis ille Senensis, qui sub Pii III. nomine, ut patrum Pii II. nomen suscitaret, Pontifex fuerat designatus, ulcerato cruore laborabat, accitis ferunt chirurgis, tanta cura, ut ulcus illi paucos intra dies occluserint. quare adstrictus humor ille, qui velut è fonticulo, saniem assidue de internis detrudebat, veteri via intercepta dicitur Pontificem necasse. utcumque sit, interiit, diem tantum vixit quintum & vigesimum, atque id tempus lecto stratus, & inutilis Pontificatus. Eo mortuo nova resurgit inter Cardinales sollicitudo, cupidos quisque animos exagitat. suffragia quisque aucupatur. nemo est ex ipsis, qui cedere se alteri velle inquit. Cardinalis Ambascius Rothomagensis Episcopus, Ludovico Regi suo charissimus, ad Urbem per dispositos equos, veluti celer tabellarius, audita Alexandri morte volitaverat, secumque Ascanium Sfortiam, patriæ extortem, quem Galli sub fida custodia, veluti

captivum servabant ex Regis consensu, Rothomagensis duxit sub spe habendorum ex illius industria, suffragiorum, ad Pontificatum. quia fuerat Ascanius, dum ipsius fratrisque Ludovici Ducis fortuna maneret, Cardinalibus cunctis gratissimus. quia prudens, liberalisque ac magnanimus, multis magnifice fecerat. ut dimitteretur à Rege suo Rothomagensis impetravit. si quod ad induendum sibi diadema triplex faciat, nihil Rothomagensis prætermisit, venturo tempore diceretur ab his qui ab Urbe scriptitant. at in casum. tunc namque Senensis ille Pius, nunc vero Julianus Ligur, Sancti Petri ad Vincula Cardinalis Poenitentarius, de stomacho illi Pontificatum arripuerunt. hic *Julius* vult appellari. Est igitur in Calendis Novembris Pontifex Maximus creatus Julianus ille Cardinalis S. Petri ad Vincula, Sixti Pontificis Maximi nepos, qui, ut Ecclesiastica libertas opprimeretur, impatiens, exilium ab ipso Sixto patruo, Innocentioque & Alexandro, Pontificibus maluit perpeti. Astus aliorum scidit omnes, uti video, callidior cæteris, in ea fuit turbulenta contentione. Crassone intercurstante, an Pompilio, ab aliis scrutabimini. Sanius est recta credere actum. qualis evadet, talem prædicabimus. Magni esse animi, constantisque esse virum serunt, longaque rerum experientia, licet sine literis, sapientem commendatum forte gregem commode gubernabit. de Pontifice satis. Galli autem, qui ut Pax intra fines, Gallos scilicet & Hispanos, servaretur, tantum pacti fuerant: de cætero, liberum utrique, in re Neapolitana præsertim, novas vivente Pio III. Pontifice Maximo copias ingentes, in Regnum transportarunt. harum primarios duces habent, Marchiones Mantuanum Saluzeumque Italos ambos, licet Saluzeus è sanguine regio Gallico se ducere genus jactet. fertur Gallos oppidum nomine *Rocca secam* totis copiis impetivisse, atque obsidionem tentasse. ajunt Hispanos præsidarios, Gallis invitantibus illos ad dedicationem, magnaque minitantes, ni sese dederent, jurgiola multa respondisse, immo & fuisse nuncianti feciali protestatos, jurejurando patibulum, si redire ulterius auderet. *non terri verbis Hispanos* respondetur. rediisse fecialis dicitur, tunc ut Galli de deditione desperarent, ab arboze in oculis hostium socialem inspenderunt laqueo, ne sacrum jurisjurandi mysterium læderent, *se socialem immolasse Marti victimam*, garriebant. deseruere Galli obsidionem illam, quia senserunt adventare nostras copias. ad Gallos namque nostri veniebant, ad fluvium Lyrin, qui *Gariglianu* castra mutavere. hoc

in statu res sunt. non videntur Galli provinciam assumptam secundis cepisse auspiciis, quandoquidem à primo, quod impetiere, oppido, re infecta discesserunt. Vos interea valete & vivite, majora indies audituri. Segoviz. Idibus Novembris, MDIII.

EPIST. CCLXVIII.

Contentio de perturbatione Ioanna Regina cum Ioanne Fonseca Antistite Burgenfi de discessu & laude Philippi, quid in Gallia egerit.

P. M. A. M. Cardinali Sanctæ Crucis.

A Nobis quid possis impræsentiarum habere, præter levia quædam, nihil est, ea tamen habeto. Ad Methinnam Campi, Castellæ veteris nundinarum emporium Catholica Regina Ioannam filiam miserat ex Segovia, seque secuturam, ut ad maritum inde illam dimitteret, fuerat pollicita. Ibi à Philippo viro, Regina adhuc tenente Segoviam, literas habuit, quibus ut ad se quacunque veller, mari aut terris, proficeretur, edicebat. se namque tutelares à Gallis de suo transitu literas impetrasse scribebat. literis perlectis, supellectilia colligi, sarcinas aptari, ut sui se familiares accingant, seque sequantur, inconsulto nemine imperat, atque una prodit è cubiculo nil expectatura. Joannes Fonseca Burgenfis Antistes, qui parentum imperio fuerat Ioannæ gubernator destinatus, in tanta perturbatione angitur; si vetat, futuram sibi Reginam in se concitat; si dimittit, utrique illius parenti fore molestum, nec se boni gubernatoris officium impleturum, intelligit. Hoc primum egit. per volitantes tabellarios rem aperit, emergentem rei seriem enunciat. Interea Ioannam adit, supplicii qualem decuit fidem incolam voce hortatur, uti futuram sibi Reginam orat, ne ita repente, ne impetu percita, discessum aggrediat. Venturam illico Reginam re cognita promittit, atque voci compotem ipsam effecturam: *distas namque diem inter duorum tantum, uti tua Majestas novit.* Irrita omnia, ad arcis portas egressura tendit. obsecrat Cordubensis, ut desistat. Ioanna instat, se ituram. prohibetur protestatur Cordubensis, sortem animum sumit, licet illi necem fuerit minitata, portas arcis (in arce namque sedem habebat) claudi jubet. Illa vero tanquam Punica Lexna, in rabiem accensa, sub divo noctem eam, in arcis pomærio egit, nec bene scio, an reliquas, donec Regina adventaret, quæ de re facta certior properanter venit, solari nititur,

nititur, se illico paraturam classem, qua trajiciat, pollicetur. sedatur parumper. diem protrahit ex die Regina, moræ causas innectens varias, ob diuturnum Gallicum. Si vero quid Philippus Burgundus Archidux ejus maritus, à foceris propter discens egerit, cupis intelligere, sacri natalis diem Segoviz tenuit, quam tu, quia ejus urbis Episcopus, possides. Inde cepit iter in Galliam, utroque focero, id moleste ferente. Tanta est consulti-
 torum, quos Gallicis putant largitionibus esse corruptos, vis, ut sui juris esse non videatur. est namque ipse mitissimus & natura facilis suis necessariis, nec profuit illi per Oratores inter eundem repetiisse Margaritæ repudium, novæ Britannicæ raptum, ab ejus genitore Burgundiam, Picardiamque ac reliquæ ab ejus matre orba sublatæ, atque alia, quæ à Gallis contumeliosa passa fuerat ejus familia. processit, tutelaria impetravit, at vix, à Gallis Chirographa, ad Curiam Gallicam recta profectus est, dies multos ibi egit. Ibi quæcunque in Regno Neapolitano accidebant, illi nunciabantur. Bisontini Archiepiscopi mors huic maxime offuit. Is namque magni consilii vir, & natura pronus ad bonum & æquum, tantæ autoritatis erat apud Philippum, ut nullus majoris. sed hic est (uti video) factorum ordo, ut si qua felices aliquos à dextris vel à fronte faciant, à sinistris & à tergo, ne superbiant, crebris eisdem ictibus turbulentis, concutere statuunt. Tu vale. Methinnæ Campi xiv. Calendas Januarii, MDIII.

EPIST. CCLXIX.

De ponte ad Lyrim struendo à Gallis, de Hispanorum audentia.

P. M. A. M. Archiepiscopo & Comiti.

IN præceps ire res Gallicas indies magis ac magis, Hispanorum audentia, nuper ab Urbe allatum est. ad Garigliani, qui Lyri est, fluminis ripam, Gallorum castra, erant opposita Hispanorum castra, fluvio tantum intersecante. Ibi cum summo incommodo & ærumna, quia hyberno jam tempore, utrique castrametabantur, sed gravius, cæno obvoluti, & paludibus septi, agebant Hispani, qui non elegerant exercitui sedem, sed fortiti fuerant, quom ad Gallorum semper olfactum tendere ipsos oporteat. Galli peditatum inter ruinas quasdam veteres, tutum ab imbris tamen, tenebant, equitatum vero

per vicina loca, Trajectum scilicet, ac Fondenæ ditionis oppida. rebus ita stantibus, ecce Galli pontem ex insperato jaciunt, ad nostros, Lyrim trajecturi, & ab ipsorum ripa pontis utrumque latus, ad ejus tutelam frequentibus variis machinamentis muniunt, in ripam ulteriorem, ad nostros si disturbaturi transitum advenerint directis, & trajicere incipiunt, Salazarium quandam excubiarum exercitus nostri ducem, profligant & in fugam vertunt, spoliatis tormentorum valis duobus, quibus intellectus magnus hic noster Gonzalus Fernandus, belli ducibus convocatis, periculum imminens, si universus transiret Gallorum exercitus, proponit. Excubias disjectas enunciat, *quid fieri velis*, interrogat, *ut dispersim, non acie stricta*, inquit, *ne tormentis ladanur; ut solutus, non servatis ordinibus, eos, qui jam trajecterant, quos paucos esse (ne terreantur) ab exploratoribus se intellexisse prædicat, adoriamur*. Animis ad interitum paratis, dentibus frendens, Hispanorum atque Italorum partes Hispanas cum Colonnensibus sequentium, manus quædam solvit, ad pontem irrumpit, in illos igne supposito, Gallica tormenta, fremitu aliueto, agitantur, crus unius, lacertum alteri, paucis capita ferrei globi à tormentis emissi, per aëra volitando raptabant, per sociorum strata corpora quibus superesse dabatur, properanti cursu nil respiciendo, pontem apprehenderunt. eos qui transierant, disturbant, & majori ex parte trucidant. Salazario tormenta erepta redimunt, plæraque simul & alia Gallica ultra pontem vecta, cum suis quæque impedimentis abducuntur. sternitur quicquid erat transmissum. prostrant animos Galli ac stupent ausus insuetos nostrorum. si casum hic singularem, qui relatu omnino percurrendo in hostes accidit, præterirem, neas esse putarem. Solutorum horum ordinum vexillifer erat juvenis quidam Alфонsus Parra Pastranæ oppidi, Toletanæ ditionis municipalis. Lacertus huic dexter, quo vexillum ferebat, ferreus raptavit globus; stratum tellure signum è collegis unus illico sustulit. in quem mancus signifer inclamitans, ait; *Nonne Lacertus alter tibi superest?* Quo vix dicto, laeva manu, de collega dextra signum arripit, dextræ lacerto tantum involuto ad sanguinis profluvium detinendum, ita ad stationes signo semper ornatus honorifice, re perfecta reductus est. Scribitur ex Urbe, Mantuanum Marchionem provinciam exercitumque deferuisse, ac fertur in patriam retrocessisse. ferunt aliqui valedudinarium, alii Gallorum mores se nequiespati, qui de Principatu facile dissentiant; quot capina Gallorum præsertim nobilium, constat

merere in castris, tot duces dicit adesse; nec esse illorum quenquam, qui alteri parere patiantur. Ob Gallorum igitur dissidia discessisse Marchionem, serunt multi, cum ex discordia ducum sæpe soleant exercitus interire. Hispani dixisse Mantuanum iactant, nolle se cum spiritibus rem habere, qui haud secus in tormentorum agmina, quam si essent incorporei, sese conjiciunt, veluti a per inter reptis cuius duritia confusus obambulant, quive ad interitum Latio ribus animis percurrant, quam si ad convivia nuptialia ducerentur. Posthæc vero magnus Gonsalus ad Gallos misisse dicitur sæpenumero, liberum illis fore pontis transitum, quem antea vetaverat. nuncium recusant Galli. Quare ne intra paludes, & continuos imbres milites perirent, ad Sueffana rura retrocessisse dicitur, à flumine parum distantia. hæc à diversis diversa feruntur. In re autem est, sunt iterum castris opposita castra, flumine tantum separata. alternis se mordent convitiis. in adversorum interniciem diu noctuque invigilatur utrumque. nequeunt diutius morari ob temporis & locorum horrorem, atque alimentorum penuriam, quin sese invicem conficiant. genuinos acuunt quotidie pugnandum est necessario, vel cedendum alterutri. Interea valete. ex Methinna Campi ix. Calendas Januarii, MDIII.

EPIST. CCLXX.

Clades ad Lyrim accepta, deserunt Regnum Galli. Cajetam dedunt, qua fœdera.

P. M. A. M. Archiepiscopo & Comiti.

BRevi cavea conclusum elephantem Siennum intendo præstare. Struxit noster Magnus Gonsalus pontem apud Castellatium & Honoratum à Gallico ponte millia quinque, in superiore fluminis ripa ad hostes. Pugnam optat, ad se veniant hostes, invitat, priusquam Tramuglia dux novarum copiarum adventaret, quem prope jam esse præsenferat. recusant & pugnam detrectant. Quinto Calendas Januarii, quo die Innocentiæ celebrat Christiana religio, transit ad illos. Italos & Hispanos præmittit, ipse cum Germanis acie structa subsequitur. Bartholomæus Livianus maximo fuit nostris in hac pugna adjumento. Is de recenti cum equitum & ædificum copia ingenti dimissus à Venetis,

quorum stipendium militabat, paulo ante certamen accesserat. postea igitur quam trahendum est, hostes impetunt, sternunt, in fugam vertunt, mactant, insequuntur. intra Cajetam superflites cum veteribus eorum præfidiis obdident. cætera ex itinere cuncta sese dedunt oppida. his ita actis, intra Cajetam Galli, quibus Salutæ Marchio imperitabat: in agro nostri pari ærumma fame laborabant acris; neque erat ipsorum cuiquam, unde vel panem unum assequi se posse speraret. coguntur igitur obsessi colloquium petere, & obsessores aures præbere patientes. Per internuncios concursatur utrumque. negotiationem ineunt. Pacis conditiones proponuntur, agitantur, stringuntur. conveniunt tandem. sedes jaciunt, & paciscuntur, ut Regno Galli cedant universo; ut Carracas Genuenses, quæ aderant in obsessorum auxilium, descendere tuto liceat Gallis: utque Hispani captivos, Obeginum utputa, qui in Calabria, Palizam qui intra Rubos capti fuerant, reliquosque omnes Gallos dedant solvantque, cætera percutiuntur fœdera. de Canusio vero, quod præsidio tenebat pro Gallis Aloysius Astensis, aliusve arcibus quibusdam, quæ adhuc stabant in fide Gallorum, dispersim per Regni varias provincias, inquit Marchio Salluceus, se non posse quenquam illorum cogere; cum ipse sit tantum exercitus novus imperator. Illi vero, nec sua manu loca teneant, ab interio bellica perturbantur, se tamen illi ut omnia dedant, ac se in Galliam conferant, per literas imperatorum paciscitur. En habes. quanti sint rerum humanarum applausus facienda, quam parum rebus lætis sit fidendum. quæ sint rerum vices intueri de Gallis, qui ad bellum ducti fuerant, pauci, quin aut ferro, aut fame, vel adversa valetudine interierint, evaserunt, è populo fere nulli. Regina hæc nostra Catholica, nullo unquam tempore ex hujusmodi secundis visa est lætitiâ sumpsisse, imo & frontem obducebant, quandocunque Christianum fuisse sparsum cruorem, quæunque acciderit referebatur. fictio vultu hæc, an ex pectore, scrutetur, qui in Internis habitat hominum. In nostra Legis hostes servatum iri sanguinem illum se maluisse, cum suspiriis inquit. Rex vero non continet à serena facie, hostes, quicumque illi sint, ut hostes excuti debere, aperta & placida fronte proficitur. Vos valete. ex Methinna Campi pridie Idus Januarii, MDIII.

PETRI MARTYRIS A. M. EPISTOLARUM

LIBER DECIMUSSEPTIMUS.

EPIST. CCLXXI.

*Qualis sit Iulius Papa. quanti facienda sint Regna
exemplo Ioanna Regine.*

P. M. A. M. Pomponio Lato.

Artis ample lateque per tabellarios cursores, qui dispositis equis crebro ad nos volunt, habuimus, quæ superioribus paulo ante diebus, ad me scripsisti de Gallorum intermitte, quod Aloysius Haltenfis Canusium adhuc tueatur. parvi sit ejus aliorumque loca pleraque retinentium temeritas, quandoquidem sint ita strata Gallorum vires, maturius posthac de armis in Hispanos sumendis, cogituros Gallos putant. De summo vero Pontifice novo spem, inquis, emergere futuri *pastoris optimi, justissimi prædicationis observatorem*. quæta jam omnia in Urbe, tuta omnia scribis. faxit omnipotens, in melius procedat indices. A nobis autem, quandoquidem pace fruimur aurea, nil salit, præterquam de Philippi & Joannæ Principum, futurorum tot Regnorum hæredum indole. neutri est cura hæc de Regnis tanta, ut somnum cuiquam disrumpat ipsorum. Ioanna vero in ardentem desideratis jam tandem mariti jacet amplexibus. Classe namque illam ex Lareto Cantabrico dimiserunt parentes. In hoc ipsi oppido Methinnæ Campi morantur. De Regnis nulla cura Joannæ. Sapientem ego judico, si de Regnis est minime sollicita, cum nihil sit, quod magis humanos animos fatiget quam ipsa Regna. Quo namque potentior quis, eo majoribus subjacet discriminibus, curis & laboribus. Hanc tu igitur æmulator, si vitam trahere quietam exoptas. Reverendissimo Purpurato nostro Sanctæ Crucis, ad quem ista soleo scriptitare, dices meo nomine oscula manuum, atque istorum, quæ ad te scripsi, ut epistolæ tuæ responderem, facito principem. ignoscat, nisi ad eum nunc scribo, quia pedem habet in stapede (ut vulgo dicitur) ad discendum tabellarius. Ergo vale. Methinnæ Campi. iv. Idus Aprilis, M D IV.

EPIST. CCLXXII.

*Infelicitissima Ioanna Regina post accessum ad Belgas,
de contemptu mundi.*

P. M. A. M. Archiepiscopo Granatæ
& Comiti Tendillæ.

P Roh superi! nil beatum in terris, nil quietum. Liqueritiam nemini, aut dulcia mella fugere fas est, quin zizaniz tantundem, vel horridi fellis, cumulationem haustum deglutire cogatur. Quo mentis fluctu Ioanna tot Regnorum hæreditaria Princeps, Philippi Burgundi Austriæ Archiducis, & Flandriæ Comitis, Viri sui amplexus arderet, arbitror vos audivisse. Ivit, marito affuit. nil infelicius illa. Ubi namque in Flandriam adducta est, mariti animum sensit ob suspicionem pellicis à se alienum, uti moris est sceminarum omnium, maritos præsertim caste amantium, æstivo angue turbulentius excanduit, pellicem suspectam (ea erat de nobilibus ipsius nymphis una) corde rabido, uti fertur, vultu flammæ evomenti, dentibus frendens, percussisse dicitur flavam, Philippo gratam, cæsariem, ad cutem abradi illi præcepit. hæc ubi ad Philippum allata, impatiens iste præceps in uxorem dicitur, eam contumeliis jurgisque affecit, atque ab ea in majorem miseræ dolorem abstinuisset ajunt. Ioanna vero puella molliter, laute ac regiis enutrita blandimentis, animo à natura pervicaci aliquantulum, immoderato cordis angore quassata, male valere dicitur. uterque parens, his per cursores & fidos natæ famulos, auditis, mœrore affecti sunt non mediocri. at Regina, quæ illam utero gestavit, graviore id animo tulit, & iram admirata borealem, cruciatur vehementer. Valete. ex Methinnæ Campi. vi. Calend. Julii. M D IV.

EPIST. CCLXXIII.

*Rex & Regina agrotant simul. Spoliatis Gallis omnia
quieta. de natura Gallorum.*

P. M. A. M. Archiepiscopo Granatensi
& Comiti Tendillæ.

P Auscis paulo ante dicibus, quid acciderit in Flandria, inter virum & uxorem Philippum

lippum & Joannam, nostrorum Regum natam, habuistis, quid inde successerit, accipite. Rex in febrem incidit tertianam; Regina tamen animi mœrore, quod non intelligat resarcitos generi modos in filiam, tum ex observati mariti Regis superaddito pavore, incidit in quotidianam. Ita uterque lectis jacet ex Physicorum consilio semotis, anxii vivunt alter de salute alterius. Uterque se acrius urgeri, alterius languore quam suo, & fatetur, & aperte ostendit affectu: at Regina durius torquetur, quia Rex ad eam visendam non veniat, uti crebro solebat, etiam incolumeim, gravius illum putans ægrotare. maceratur, nec Medicorum stat juramentum, neque fides nunciorum familiarium credit responsionem, quæ cura febris illi magis indies ardorem exasperat atque in pejus labitur. memoratu dignum nil occurrit aliud. domitis ac spoliatis Gallis sopita sunt omnia, straticæ sunt bellorum fremitus. illis etenim armatis nulli finitimo datur otio frui. perturbant vicina omnia. neque id ipsi abnuunt. at ex animi magnitudine evenire id prædicant. Cateri autem ex innata illis ambitione atque avaritia assèverant accidere. Valet. ex Methinna Campi xiv. Calendas Augusti, MDIV.

EPIST. CCLXXIV.

*Febri exardefcit Regina. de conventiculis
Procerum.*

P. M. A. M. Archiepiscopo Granatensi
& Comiti Tendillæ.

VÆ Hispaniæ universæ! diffidunt Medici de Reginz salute. sparsus est illi humor per venas. paulatim labitur in hydro-pisim; nec deserit illam febris intra medullas jam delapsa. die noctuque perpetuum est potus immoderatum desiderium, cibi veronau-sea. Serpit cutem inter & carnem tumor lethalis. Nubilos videmus Regis & internorum familiarium vultus. quid futurum sit ea deficiente, jam immurmuratur. Regem alii tanti esse momenti ajunt, tantæque ob longam rerum experientiam, prudentiæ, ut fore non dubitent, quin partam longo tempore pacem ex utriusque virtute, solus ipse potens sit sustinere. alii arguunt à verisimili, atque ajunt hæsitantes: Regibus legitime ac iuste coronatis quia patriis, durum fuit semper hæcenus Regni Principes domuisse, ac tuto habenas gubernasse, qui fieri poterit, ut alienigenæ non ultra ipsorum Regi parere subicique patiantur. trahuntur igitur in diversa. magister rerum tempus, index erit. Valet. ex Methinna Campi v. nonas Octobris, MDIV.

EPIST. CCLXXV.

Commendatitia Moralis.

P. M. A. M. Archiepiscopo Granatensi.

*Si quotiens peccant homines, de sede superna
Iratius veniat, nos, Deus, ut perimat,*

VÆ cunctis! opus est ut peccetur; misericordiane Deus abundaret, necne, minime aliter intelligeremus. quorsum? Audi, sancte Præsul, Jacobus Chiroa, qui te inscio, ob reverendum timorem à te discellit, se peccasse fatetur. Peccatum sateri, spes salutis est. Peccavit? ergo æger. ægroto non succurrere, contra charitatem est, quæ nobis ad superos iter aperit. medelam petit, cum sibi possit ignosci. non est tui moris aut naturæ, indigentem deferere quenquam, immo & illi debes, quod peccaverit. nisi namque deliquisset, materiam in hoc quæ promeritis, non haberes. Ignosce igitur illi. suscipe redeuntem, ne ovis errans extra gregem in lupos incidat. Et vale. ex Methinna Campi. Idibus Octobris, MDIV.

EPIST. CCLXXVI.

De Regina dotibus.

P. M. A. M. Licentiato Polanco Regio Consiliario.

Quid ego de Regina sentiam deficiente, percunctatus fuisti heri, quum una in regia mœsti sederemus, ne virtus, ne religio cum ea nos deserant, extremisco. Quo ipsa tetenderit, eo ut nos evocati è terra proficiscamur, optandum est. Vixit illa, omne humanum prætergressa fastigium, ita ut mori non possit; mortalitatem cum morte finiet, non morietur. est igitur nobis dolendum, at illi videndum, quæ duplici fruatur vita. Orbem namque perpetua fama relinquet ornatum; ipsa vero perpetuo vivet ævo apud Deum in cælis. Pauca nunc hæc accipe. inter spem & metum, cum adhuc spiret trahatur animam, licet anhelam. plura visurus aliquando, vale. ex meo contubernio idibus Octobris, MDIV.

EPIST. CCLXXVII.

De Regina nulla spes. Quid agitem Proceres. Quid testetur de genere Regina.

P. M. A. M. Archiepiscopo & Comiti.

Ruit in deterius Reginz morbus. se miseri torquent aulici omnes. nil spei relictum est. varia sunt Optimatum murmura. diversæ factiones diversa moluntur. vocandum Philippum Principem post Reginz obitum, Fernandumque ad patria Regna mittendum censent. at alii, qui meo iudicio, saniore vivunt consilio, Fernandum Regem retinendum, & si onus gubernaculi recusaverit, precibus arcendum iudicant, ne Regina concedente ad Superos hæc Regna deferat, quæ dilacerata, ipse una cum uxore diuturnis gravibusque laboribus restituerat. nec desunt, qui iam ad Philippum juvenem concitandum familiares miserint, licet eos non lateat, Reginam testamento relinquere, ut Fernandus vir dotilibus Regnis assidet, filia hærede, aut gubernandi laborem recusante, aut, si forte reperitur invalida, donec ex ea & Philippo natus infans Carolus annum attingat vigesimum. nullam, inquit, Reginam de Philippo mentionem fecisse, five quod non fuerit ejus dictis parens & filiam concitus ira tractaverit, five quod Belgicis moribus enutritus, qui ab Hispanis maxime dissonant, Gallicisque magis affectus studiis quam Hispanis, his tot Regnis gubernandis minime aptus putetur. Quare Optimates, hæc nacti occasiones, rugiunt, dentes acunt, veluti spumantes apri, rerum ingentem mutationem & expectantes & desiderantes, aperte hac via, majores suos, patrimonium sua cogerisse auxilisque fermocinantur. Ubi enim plures de imperio dissident, ibi lucrum incesse sunt. Fautoribus tunc quisque suis magna præstat, majora pollicetur. Res in hoc statu sunt. Vos valete. ex Methinna Campi. XIII. Calendas Decembris, M D IV.

EPIST. CCLXXVIII.

Moralis commendatiua.

P. M. A. M. Archiepiscopo.

Brixegnius, quem tu sacris iniciasti, paucæque tuo domi plures annos enutristi, ad me tanquam ad eum, cujus preces in sacro tuo conspectu gratas esse meditatur, confugit. decidisse de gratia tua, ob fragilitatem quandem humanam, quæ incontinentiam tangit,

quam tu suspicatus es, sanctissime Pater, se inquit, veniam petit, *corrigi vult*. nil operat aliud, nisi ne sis illi iratus. pluris namque se facere prædicat, quod ab eo faciem veritas quam dissolvit à vita, se horrore corrodi quodam, fatetur, quando animum tuum læsisse reminiscitur. Sanctissimas igitur manus aperto, leprosum à languore liberato, exemplum gentibus misericordiz præstato, quæ ex hominibus in cæcites homines convertuntur. Bonitatem tuam meisque literis confisus, ad te supplex revertitur, decimam recuperato Margaritam. Et vale. ex Methinna Campi XIII. Calendas Decembris, M D IV.

EPIST. CCLXXIX.

De obitu & vita Regina. Rex titulo se spoliatus.

P. M. A. M. Archiepiscopo Grana-
tensi & Comiti Tendillæ.

Accepit duo Sapientes, vestro gustui dapes minime sapidas. cadit mihi præ dolore dextera; cogor tamen scribere, ut vobis paream, qui quotidianis me literis fatigatis. ne quid de successibus prætermittam, animam illam ingentem, insignem, præclare gestis opimam Regina exhalavit. Orbata est terreæ facies mirabili ornamento, inaudito hactenus. In sexu namque femineo, & potenti licentia, nullam memini me legisse, quam huic natura Deusque formaverit, comparari dignam. quas namque sceptro pollentes, ab animi magnitudine, & egregiis facinoribus laudavit antiquitas, Semiramidem utputa, reliquasque hujuscemodi, hæc aut morum intemperantia, vel neglectus Religionis cultus à veræ laudis gloria deturbavit. Hujus vero Reginz, qualis, dum vixerit, fuerit animus in aggrediendo, constantia in perficiendo, ignorat nemo. qualem una cum viro se gesserit ad extirpandas hæreses, purgandam Religionem, eliminandos ex omnibus suis Regnis Judæos, qui suo commercio cuncta sedabant, nullus ambigit. qualis fueris ejus anxietas de Mahumetæis exterminandis, quæ bella in eos ad interniciem usque cum Rege viro gesserit, præ oculis habemus. Quo intentu vitia deturbaverit, virtutes erexerit, apertius quam ego haud quisquam alius, vos, qui factorum participes fuistis, intelligetis. Inter feminas, una posthabita, quas nostra religio Divorum in numerum per summos Pontifices jussit adscribi, quam in Catalogo monstrabit, cui religionis, castitatis mortalis, & pudoris servidus tenor, majori curæ fuerit: ipsius non modo castita-

tis Matronis omnibus vixit exemplar, sed ipsa Castitas jure merito poterat appellari. Propheticum illud, *Mirum fecit Dominus super terram & semina circumdedit virum*, hæc sibi post illam intemeratam Virginem Deiparam, cujus causa vaticinium volunt, promeruisse visæ est. sub semineo namque tegmine, id est, sub corpore muliebri virilem semper animum gessavit. Hæc igitur, si accurate inspexerimus, nobis ipsis, horum Regnorum populis, Christianæ etiam Religionis universæ, dolendum judicabimus, quod virtutis speculum, bonorum refugium, malorum gladium, qui hæc Regna per tot annorum curricula universam Hispaniam impetebant, amiseritis. Illi vero gaudendum jure est, cujus animus, cujus verba, cujus opera, qualia novimus, exstiterunt. pro certo namque putandum est, animam illam ad superna caelorum, cedentibus ix. Cælitum Ordinibus, evocatam, Altiſſonanti proximam assidere. Quare si mœrorem vestrum, cum illius non ultra corruptibili gloria temperaveritis, ipsius obitum, æquiore animo patiimini. ita facendum hortor. ad vos illius exanime corpus ferremus. Granatam namque sibi Testamento in tumulum elegit. hoc eodem, quo Regina è terris ablata est die, structo in hujus oppidi mundinalis platea ingenti tabulato, publice Rex seipsum, Regis Castellæ nomine spoliavit, filiamque & generum sua sponte abſentes, in Reges per præcones & tibicines habendos, edixit, gubernatorisque sibi tantum nomen, juxta uxoris Reginæ legatum, retinuit. Sapientix alii & summæ bonitati adſcribunt, alii rem novam admirati, *Regem iuculant, remque arguunt, non debuiffe fieri*. Vos valete. ex Methinna Campi. x. Calendas Decembris, MDIV.

EPIST. CCLXXX.

Horrida itineris descriptio, cum Regina sumus deſertur Granatam.

P. M. A. M. Fernando Aragonio futuro, si fata Deusque permisissent, Regi Parthenopeo.

Discedentibus nobis ix. Calendas Decembris ex Methinna Campi, ubi te cum Rege tibi patruo reliquimus, ut Reginæ corpus exſanguē, suo impositum ſeretro, Granatam, ipsius legato electam, in ſepul-

chrum deferamus, petisti à me, Dux illuſtriſſime, ut quæ nobis acciderent, interea dum ego ad vos in Curiam revertor, exararem. Quam vastus caelorum hiatus, quam torrens pluviarum delapsus, nos tunc à vobis diſcedentes emiserit, tu testis, quinos extra mœnia iſtius oppidi comitatus es. Tanta fuit in nos elementorum inſolentia, ut neque ſolem, aut ulla ſidera hoc tempore cuiquam noſtrum cernere licuerit. putas nos terra ſter ſeciſſe? Maris videbamus procelſis acti. in collibus & tumulis tantum tuti eramus. per valles ſere natando, & planities trajiciebamus, ſtagna lacuſque perpetuos habebamus obvios. luto cœnoque paſſim obruebamur. Jam jumentis ad evellendos è bibulis glebis pedes vires non ſuppetebant. quando per ſata prohibiti, per publica itinera proſciſcebamur, inter ſcœmora nobis mulæ ſeſſæ paſſim ingemebant. hic ſarcinæ cadebant, illic præcipites in ſoſſas ruebant. alibi deficientibus jam onerariis jumentis, relinquebantur. nullus fuerat hætenus tam exiguus rivulus, qui non Tago ſimilis campos impleret, qua nunquam hominum memoria, aquæ ſpithama deſluxerat, ſagitta velocior, cum tremendo mugitu, rapidiſſimus torrens decurrebat. Hei quot miſerorum corpora, quot jumenta, torrentes illi abſorbuerunt. Iniere ſæpe conſilium, qui à Rege in mandatis habebant, ne ullo paſto ſiſterent, donec ſunus in ſtatuto loco reconderetur, de corpore Toleti, aut alibi in itinere relinquendo, donec caelorum illa rabies inaudita decideret. at vicerrunt eorum, qui procedendum eſſe conſuluerunt, ſuffragia. Acceſſimus tandem per ea, quæ retuli diſcrimina, quibus neque majora, neque ullo paſto paria, ego ipſe in univerſo illo itinere legationis meæ Babylonice perpeſſus ſum. In quo ab urbe Granata, orbis angulo diſcedens, per Ægeos Ionioſque rugitus, in Africam Aſiamque deinde, ad maximam urbium Cairum, quæ quondam Ægyptia Babylon, Soldani regiam trajiciens, nil horridius unquam accidit mihi. placidiſſima illa omnia fuiſſe conſector, quando iſta ſuccurrunt. Nonne hoc tremendum, quod nec milliare unum progrediebamur, in quo à facie mortis tuti eſſemus. Sit ſatis evagatum. Cæleſtis hujus Reginæ corpus, orationibus, uti decuit, pulpitariorum collaudatum tumulavimus. propediem in Curiam ad vos revertar, ſi per ſalutem dabitur. Ex urbe Granata VIII. Calendas Januarii, MDIV.

PETRI MARTYRIS A. M. EPISTOLARUM

LIBER DECIMUS OCTAVUS.

EPIST. CCLXXXI.

*De curia Regum. Almazani Lauis, qui Antoris gulfus
in orbis olla.*

P. M. A. M. Michaëli Perez Almazano, magnifico Regis Secretario.

Nudius tertius habui abs te literas, inquis, non mihi esse utile, quod absum à Rege. quia Regibus infitum est, & negotiorum mole coguntur, habere aures hebetes, oculos autem acutos. eorum tantum modo memores sunt, qui eis adsunt. obliuio de absentibus, Regum animos occupat. Suades igitur, ut ad vos regrediar. Quid ego Regi possim obsequi aut præstare, quid tibi utilitatis, non intelligo. Cur me revocetis, ignoro. revocatis tamen redeundi cupidum. nec me fata Deusque ex Italia, rerum magistra, Urbeque Roma, ubi honestus non deerit locus, in hanc vestram Hispaniam adegerunt, ut in secessu aut ociosus vivam. Duplex me causa detinuit hæcenus, ne ad vos redierim. nosti, me Regis & Reginæ (nostro incommodo defunctæ) beneficentia priorem hujus esse metropolitanae. æquum fuit morari aliquantisper apud sanctum hunc virum Archantistitem, ut ejus ductu sacris initiarer, à quo onere sumendo; pedem reduxi ad hæc usque pluriquam virilia tempora, gravius mihi fore jugum hoc quam in re sit, existimans; levius quidem multo est quam àbitabar. Ibo igitur ad vos quantocius potero, quia nihil est ingenio meo insensius quam vivere ubi si leat æther; ubi sit idem in quo verser, naturæ inimicum, quæ varietate delectatur; ubi non ferveat mundi olla; ubi me prætereant, quæ per orbis ambitum emergunt. Litteræ tuæ, quod me ames, ostendunt. Id ego maximi facio, quia non ignoro, quantus sis. A Meccenate namque, qui Augusti cor erat, neminem legi natum, qui te sapientia, probitate, aut rerum experientia superaverit. neminem enim audivi, cui non fuerit pecu-

niarum raptus, quacunq; salierit, apud Reges tantum curæ, aut rei domesticæ augmentum, quam de harmonia ordineque servandis in magnis negociis. Hæc integritas in te, ut liber vivas, operatur; hæc ut ingenium habes & memoriam, in rebus maximis pertractandis, minime irretitum facit. Ita nec dispersos in partes varias cogitationis spiritus possideas oportet. Jure igitur tuo, tibi potes nomen principis eorum, qui viscera Regum à secretis interna perambulant, aperte vendicare. Vale, & me, uti profiteris, dilige saltem. ex urbe Granata idibus Aprilis, MDV.

EPIST. CCLXXXII.

Quid à Venetis Pontifex, quid inter sacram & generum. Quid Ioannes Emmanuel. Quid secretarius Concilii.

P. M. A. M. Suo Comiti.

Jam tandem pridie Idus Maii incolumis Sevgoviam adveni, ubi Regem reperi, qui uxore Regina defuncta, Taurum ingens Portugalæ Regno finitimum oppidum se contulerat. quæ gesta diversis in locis inveni, nno spiritu accipite. Summus Pontifex noster Julius II. à Venetorum manibus quædam parvi momenti loca in Cefenate Forolivienisque diocesis, ipsimet præbentibus, habuit, per Joannem Rufum Foroliviensem virum, Britonori Episcopum. Urbes autem Faventia, Ariminum, & cætera magnifica oppida Juris Ecclesiastici, moriente Alexandro Pontifice, rapta, ipsi retinent, Julio Pontifice invito & minitante. Rex Ferdinandus, quom Tauri moraretur, sensit in Belgis apud Philippum generum omnia perturbata. Joannem Emmanuelem, qui Orator erat pro ipso & uxore Regina apud Maximilianum Cæsarem, audivi, Regina moriente, ad Philippum, animo corrupto, Rege inconsulto, convolasse, ibique, ne foker & gener conveniant, laborare pro viribus. Emmanuelis & familiarum à Proceribus missorum consilio, Philippus gener Fernando socero scribit, ut in Aragoniam & hæreditaria sua Regna se conferat: Castellam sibi uxorque Joannæ,

ad quam illa pertinet, liberam relinquat. Fernandus vero focer, qui una cum uxore Regna hæc disturbata, dispersa, dilacerata, è luporum faucibus arripuerat, generum monet, ut se juvenem esse consideret, Regnis his gubernandis minime exercitatum, quæ aliter regi oportet, quam ipse inter Belgas, ab Hispanis moribus discipulis didicisse: senon negare, quam gener ipse Castella sui Rex, quandoquidem Joannæ ejus & Helisabeth filiarum maritus; ac seipsum sua sponte Regis Castella titulo spoliasse: neque aliud se velle nomen in Castella, quam gubernatori, licet jam, nullum Regem ei nomen semel acquisitum tollat; propterea ut ad se veniat, per legatos genero suadet, uxoremque Reginam secum ducat; ne de laetioribus, futuris inter utrumque stipitibus accensis, aures præsset, hortatur. misit una ad filiam, qui ei à secretis obsequatur, Lopem de Conchillos, juvenem Aragonium, bonitate pollentem & industrium, ac fide in Regium sanguinem probatissimum. deperdita est cuncta reperit. Quæ succedent, habebitis. Valet. ex urbe Segovia Montana. Calend. Junii, M D V.

EPIST. CCLXXXIII.

Capitulum curam rerum gerendarum in Curia pro suo Prælatu & Capitulo Granatensi, ubi Prior ipse est. Oratores à Cesare ac Philippo veniunt. de urbe Tisiphoneo, multa de Regibus.

P. M. A. M. Archiepiscopo Granatensi.

UT posthac de tuis tuorumque Capitularium negotiis, curam geram, tuæ mihi literæ imperant. Nequeo à mandatis tuis retrocedere. fore mihi Cælitæ insensos omnes putarem, si tibi displicerem. est & mihi utilis futura ista negotiatio ex Prioratu istius tui Collegii, membro non humili, quem regio tuoque munere possideo. durum est ab his computatoribus dragmarum auri millia decem, quæ vobis ex regia beneficentia & pontificio assensu quotannis debentur, exigere. istius namque Archiantistæ tuæ decimales redditus exigui sunt; quid tamen tempora paritura sint, experiemur. De Regiis autem negotiis hæc habeto, quæ una tu Comeseque meus illustris, tua divinum animæ conferatis. Hic sunt à Maximiliano Cesare Andreas Borgenis vir Italus Cremonensis, non ineruditus, & à novo Rege Philippo Philibertum cognomine de Vere, Burgundus, missi ad negocia inter utrumque focerum & generum petrandanda Oratores. Joannes Emmanuel, spe-

prædæ, Tisiphoneum torrem, in hac segetes dicitur conjecisse. sovet apud Philippum missos ad res perturbandas à Proceribus, nuncios. Philippi familiares, necessarios inter nos hortatur, monet, stimulat, ut cum eo conveniant, ut una Regi Philippo persuadeant, ne ullo pacto pacem aut fœdus ullum cum focero ineat, neque illi locum in Castellæ regnis assentiatur, ni malit focero esse subiectus, quam solus imperare. grandia illis lucra proponit. futurum ostendit, ut maximas sibi quisque opes sit congesturus, si Fernandus focer, ad regna patria cogatur abire. verfor ego aliquando apud hos Oratores Andream & Philibertum, ab eis nil aliud extorquetur, nisi ut Fernandus Philippo cedat. Ita infectum irretutumque magnanimum & benignum Philippum ingenium tenent, qui apud eum versantur, ut nullo modo suam & horum Regnorum perniciem futuram, si Fernandus cesserit, intelligere queat. pullus indomitus eximii moderatoris habenas velle pati recusat. Ruent igitur omnia, si Fernandus cesserit, cujus amor in hæc Regna, quæ ad ipsum hæreditario devolventur jure, si ejus uxor sine prole defecisset, quia sanguine propior est maximus, cujus prudentia potens unica omnium judicio sub orbe lunæ Regni proceres domare, populos regere, pacem hæcenus in Hispania non cognitam sustinere, finitimos Reges, ne pinguis hæc impetant ovilia, quod sæpius alias attentarunt detertere. Hi sunt fluctus, hæc procellæ, quæ sit ingens oneraria navisitura, portumne, an Lethæos scopulos petitura, expectamus. Vos interea valet. Segoviz. IV. nonas Junii, M D V.

EPIST. CCLXXXIV.

Borgia galeri contemporis ruina & carcer, pulchra Moralia.

P. M. A. M. Archiepiscopo Granatensi & Comiti Tendille.

NIL est quod potentius exstet, quam Deum esse memorem justis & injustis. qui & alicui Regi & Venetis fuit aliquando formidolosus, qui Apostolico rectori legem imponebat, qui Gallum suæ petulantis ambitionis fautorem habebat, qui utroque juvante, totam armis perturbabat Italiam, Caesar Borgia, Pontificis, ut ipse fatetur, sanguis, abjector honoris Cardinei, dum mularum viscera inhabitaret, veneni tabem temperans, fuit omnibus, quæ vi rapuerat, spoliatus, Arimino utputa, Faventia, Cesena, Imola, Forlivo, & reliquis insignibus op-

pidis,

pidis, à novo Pontifice partim, partim à Veneto dominatu, exercitusque illius sparsus in diversa. Ubi primum valuit, Neapolim aufugit. hunc ne ultra disciperet, ne ultra discordiæ in Italia semina spargeret, magnus noster Capitaneus Gonsalus Fernandus cepit, missisque in Hispaniam vinculum. In arce Medinæ Campi fide servatur custodia. æqua lance ministratur hominibus. ea est hominibus moneta in operum mercedem parata in futurum, qualia sunt opera præsentia. Vos valete. Segoviæ xi. Calendas Julii, MDV.

Epist. CCLXXXV.

Quid Philippus cum Gallo. de Philippi natura. quid
Proceres. quid Gallus. *Moralia.* Mira laus
Philippi.

P. M. A. M. Archiepiscopo Gra-
natenfi.

Sentio Philippum Regem cupiditate regnandi actum, cum Rege Gallorum Ludovico Aurelianensi foedus iniisse, ut suppetias ei ferat in Fernandum focerum, si sponte cesserit à Regno Castellæ. Proh Deus! si verum est, quæ cæcitas juvenem invasit! quam male Regnum patitur duos. Novi ego Philippum, & mores ejus examissim scrutatus sum, quando in Hispanum Michaële parvulo hereditario Principe defuncto, se contulit Principatum assumpturus. eram namque illi familiarissimus. nil benignius Philippo in terris, nullus inter Orbis Principes animosior, inter juvenes pulchrior, inter viros virtutum omnium amantior. mira est in Philippo corporis habitudo, forma gratissima, lapidissima lenitas. at sceperi fames anihela rationis hebetat prærogativas. non sentit infelix, quo in discrimine versabitur, si se regi patietur à rabidis Emmanuele & reliquis, ad eum ignem exaggerandum stipitibus missis. ingens malum emerget, quia si armatus venerit, ut minitatur, non deerunt, qui ad eum volitent ex Proceribus rerum novarum studiosis; sub occasione præsertim sumpta, quod Rex sit. sed ipsorum intentus ad propriam tendunt utilitatem; sperant à Philippo nova, si opem illi tulerint, patrimonia. Rex Gallus salivam deglutit. ex hac Discordia fructum se sperat consecuturum; si ambobus in consensum conjecerit, ex adverso ipsis ambobus inter se confractis. dirigit oculos in formosam Parthenopem. Fernandum Regnum miseret: quæ videt dilaceranda à lupis, nil Philippum ipse edoceat; quo pacto ab istis sit cavendum, nec regem sibi Castellæ nomen

altra sumptuum promittit, quod semel depou-
sit, & discessurum pollicetur, si Philippus ad se
venierit filius, non hostis: ubi sua manu genero
indextram Regni potestatem habens, nolle se pati,
ut gener, veluti Phaëton pervicax, regendi
Phebei curam infuso, precipiatur. Quid ex his
expectetur, vos videbitis. Segoviz. iiii. Idus
Iulii, mdy.

ÉPIST. CCCLXXXVI.

*De Interu Regina Ioanna prodicti viro. de Secretario
Concilio. quid Rex Philippus. quid Gallus.
Et negotiatiua pro Ecclesia Granatensi.*

P. M. A. M. Archiepiscopo Gra-
natenfi.

Uo ut è regio Fisco privilegia tibi exigerem, imperasti: secundi decimam, quem didicisti excusatum, antiqua in his terris consuetudine, cujusque templi Cathedralis fabricæ, additum ex universa decimali massa, ex quaque tribu, quam appellatis *Parechiam*,eductum unum; alterum de tollendis è Fisco redditibus à seculari quondam Mahometis, suis templis assignatis, in quem domitis & stratis ipsis Barbaris, avari Quæstores illos conjecerant, id primum per hunc tabellarium accipito. duriuscule hoc fecundum extorquebimus. multi nobis in hoc adversantur. Fiscales Procuratores, deberi Fisco quicquid ab hostibus alienæ Legis lucri sit; nos autem à sacro minime tolli posse arguimus, quod sacro semel dictum est. licet Exlegum Mahumetheorum dona grata Deo minime putanda sine; munera tamen eorum sacro dicata videntur, quæ ad Sacerdotum suos *Alfachi*, & præconum, quos vocat Lex Mahometana *Almubedanos*, suis lituis populum ad sacra vocantium, alimenta, atque una ad fovendas oleo templares lampades, aut cereas faces emendas, legata sunt, contendimus, disceptamus. Regis animus in argumenta nostra, licet in suæ crumenæ dispendium, pendet. videt namque, non decere in profanum usum converti, quæ oberrantes in Lege, se Deo præstare arbitrabantur. de ruis satis. Quid de Regiis habeatur, audito. Joanna Regina, licet sui non bene compos, sentiens maritum à focero & sibi genitore dissidere, suavoribusque, ut focerum, è Castellæ Regnis ejicere conetur, alius præstare, literas ad genitorem per Lopem de Conchillos à secretis, fide probatissimum juvenem, cuidam antiquo familiari Aragonio credidit, quibus ne è Regnis, quæ ipse una cum matre ejus uxore tanto labore sedaverat,

X-2

ullo pacto discedat, ne se filiam deferat, hortatur, orat. Arragonius autem ille *Ferrera* nomine, sive timore correptus, ne si deprehenderetur, penas lueret, sive dolo id fecerit, ad captandam cum Rege Philippo benevolentiam, incertum, rem detegit, literas ad Philippum desert. Is ira concitus, miserum Lopem de Conchillos à secretis, dandarum literarum autorem, in tetrum carcerem, ac si nefandum aliquod facinus patrafeceret, trudi jubet. horrore carceris ajunt infelici juveni capillos omnes decidisse capiusque ferunt ei virtutem intabuisse: reliquos uxoris familiares à parentibus, ut natæ obsequerentur traditos, remisit partim; paucos lege proposita, ne quid in Hispaniam, eo infcio, scribant, retineri passus est. stat vero rupe immobilior Philippus, ut cedat Fernandus focer, uxore tacente. Jam stringit cum Gallis arctius atque arctius indies fœdus in seipsum. Forte aliquando intelliget, quantum intersit, à tali focero dirigi ad portum, aut à rerum novarum cupidis in male fidas trahitiones. hi sunt Fortunæ sclopi. his fruamini, si bene sapient. Segovix pridie nonas Augusti, MDV.

EPIST. CCLXXXVII.

Contra Ducem Geldria Philippum. quid Hispani. quid Galli. qua rerum mutatio.

P. M. A. M. Archiepiscopo & Comiti.

Philippus Rex bello Geldrico implicitus est. ex avito namque titulo quodam pacto, per transversum jus habere se in Ducatum illum arguit. hi sunt Sicambri. strictis illos urget obsidionibus, durisque oppugnationibus eorum quatit mœnia. At non sentimus, mutatum esse à proposito amplexandi Regis Galli suppetias in focerum, ni libens cedat. Rex vero Fernandus discrimen cernens ex Procerum Regni Castellæ simultatibus & studiis rerum novandarum, veritus, non modo ne in filix suamque perniciem Castellæ Regnum deferere cogatur, sed & Neapolitanum, cæteraque avita patrimonium apositurum ad præcipitium, si Philippus gener armatus, Gallica potentia adjutus, accesserit, filiaque præsertim loqui non audente, cum Rege Gallo per nuptias fœdus inire velle videtur, si Philippum generum Gallus deseruerit. ita soceri generique Regum dissidia potentiam Hispanam turpiter minuunt, Gallicam vero paulo ante per strages Neapolitanas jacentem, super sidera erigunt. Gallicis eorum discordia cristæ insurgunt. pro-

ceres Hispani titillo prurienti animos fovent. corrupti apud Philippum consultores, quæ toto pectore cupierunt, perficere sperant. bonorum corda sternuntur, miseranda rerum immutatio pertinetur. qui pacem cuperent, formidine quatiuntur. & gemunt. cupidi, & ambitiosi psallunt, nova expectantes, aut vetera, ut augeantur hac turbulentia, patrimonium, uti è cænoso fluvio piscatores. hic est rerum status. Salmanticam, inquit Rex, se propediem profecturum. Segovix. idibus Augusti, MDV.

EPIST. CCLXXXVIII.

Commendativa Moralâ.

P. M. A. M. Archiepiscopo Granatensi.

Quid faciam, nescio, an utile fuerit Chiroam & Brizenium per meas literas bonitate tuæ commendasse, ut illis ignosceret, mea forte apud te autoritate fretis. minori curæ tuis ovibus erit invigilare, ne labantur. decidit in laqueum Sathanæ per fragilitatem Franciscus Ramirus. petiit & ipse opem ac medelam, per nuncios & literas ad me datas. nequeo Medicum pro hydropico aut leproso, si se mihi commendaverit, non sollicitare. Utanimum places tantum in eum peto. Non ut poena delicto quadrans remittatur, ad aliorum exemplum efflagit. id & ipse libenti se animo subiturum pollicetur, modo in pascua ovis famelica restitueretur, cyathum porrigere sientiri, & da misero collapsa dextram. vehementioribus uterer precibus, si mihi rem fore cum saxo molæ, non cum agno mitissimo; si cum fulvo leone, non cum innocenti edulo arbitrarer. sit igitur satis. cætera per epistolam communem habebis. Vale. Segovix. Idibus Augusti, MDV.

EPIST. CCLXXXIX.

Visit Geldrensem Ducem Philippum. qui se parat ad Hispaniam. qua spes data Philippo. quid facer.

P. M. A. M. Archiepiscopo & Comiti.

EX Belgis nuper allatum est, Philippum Regem esse jam exsolutum & explicitum è bello, quod in Sicambros, quos nostra ætas vocat *Geldrenses*, gerebat duris consecutos pugnis & obsidionibus jam tandem habuit in deditionem, una cum eorum Duce, quem secum ait se ducturum in Hispaniam, subside, aliter liberum, & cum Ducatus parte illi relicta,

reliſta, ſub nomine tamen ſubjectionis & quaſi Feudi. ferturque claſſem parari ingentem, qua in Hiſpaniam armatum ſeſe trajecturum, ſtimulationibus Tiſiphoneis, addito jurejurando pollicitus eſt. Procerum ei auxilia magna ex parte offerunt. Populos, illi ſuadent, quacunq; Proceres eos direxerint, ituros, quia mobilior marino ſuctu populus. quacunq; ſtat aura, convolvitur. Sed Hiſpanos præcipue arguunt eſſe à natura ſui pronos ad motus & res novas concitandas, propterea factu facile fore repetunt. Andreas interea Burgenſis à Maximiliano Caſare ac Philiberto de Vere à Philippo legati, ut ſocer diſcedat, inſtant, primates ſubornant & ſeducunt pollicitis. Rex Fernandus, quæcunq; verſant atque ordiuntur, ſentit, diſſimulat & animos omnium tacitus ſcrutatur, ſperans fore, ut gener Philippus aliquando ſapiat, atque intelligat, quanto felicius veniet, ſi ut filius erudiendus à Patre, quam ut hoſtis certaturus, acceſſerit, quantoq; tutius tantæ Regnorum molis habendas ſit gubernaturus eo duce, quam talibus ſe credere ſuaſoribus, qui ad propriam utilitatem, acerbe hiantes, ipſius adſtrunt perniciem. Ita Fortuna videtur luſtuosos aliquos ludos vellexit. Segoviz. 111. Calendas Octobris, MDV.

EPIST. CCXC.

Parata claſſis Philippi. quid perturbatores ſperant. Fernandus cum Gallo inivit aſſinitatem.

P.M.A.M. Archiepiſcopo Granatenſi & Comiti Tendillæ.

Idem venti res Hiſpanas Belgicaſque agitant. Scyllam inter & Carybdim fluctuant. Philippum inquiunt Tabelliariorum literæ, de ſtivalibus patriæ aggeribus, per Sculaſui continentis fauces, in Oceanam inſulam nomine *Gelandriam* à Scula è regione millia duodecim, claſſem armatam eduxiſſe, ſtareque in anchoris apud villam littori adjacentem Ramuam oppido Medelburg ſuburbanam, inde vela in Hiſpaniam daturum, ut quid fortuna in ſocero ſtatuat, armis adjuvus incolarum, experiatur: ſaturaturos ſe ſuos ſperant appetitus rerum perturbatores. Philippus quidem Rex, uti alias vobis aperui, ſincera, mitis atque optimæ eſt naturæ: ſed infelix triticum loliiſ, tribulis ſterilibuſque avenis circumſcriptum, vim ſuam amittit. Per rupes ſcopuloſque præceps trahitur inter Cycladas & maris loni mugitus obrerat.

Carthaginenſem tutiſſimum in ſocero portum, qui ſeſe protentis avidè lacertis offert, capere recuſat, Gallicis etiam conſiſus auxiliis, quia præcipue Claudiam ipſius Galli Regis filiſolam unigenitam Carolo Philippi & Joannæ Regum primario hæredi, deſpondere ſe Galli inquit velle. Fernandus vero Rex potentiam formidans in tanto turbine Gallicam, quia præſertim audierat Gallum Regem à ſuis incolis jam ſcutorum ſalarium, qui ſunt fere ducati aurei, myriadas, quas Hiſpani dicitis *Quentos*, ad Neapolitanam denovo provinciam aſſumendam, quinque coëgiſſe, dubitans etiam de fide ducum, qui Caſtellani Regnum Neapolitanum Caſtellanis, non Aragonicis armis de Gallorum manibus eripuerant, Oratores in Galliam mittere decernit. ad id Joannem à Silva Comitē de Ciſuentes, atque illi collegam Thomam Maſſelitum, virum quem noſtis Balearem, Aragonici Senatus principem, Juris utriuſque Profeſſorem, deſtinat, ut pacis autorem Regem ipſum Gallum eſſagitant, ne alterutri ſuppētiā ſerat in alterum, ut jus matrimonii, ſœdera ſtringant, à provincia ſumenda in Regnum Neapolitanum Gallus deſiſtat. in mandatis hæc afferunt. Valente. Segoviz. VIII. Calendas Octobris, MDV.

EPIST. CCXCI.

Paſſa Philippi cum Gallo. conſilia ſoceri. genero quid Gallus offerat.

P. M. A. M. Archiepiſcopo & Comiti.

S Almanticæ agimus. nondum in melius mutari res videmus. conveniſſe Philippum Regem cum Rege Gallorum fertur, ut ipſe Caſtellæ Regna impetat, Gallus autem Regnum Neapolitanum, & eas una partes, quæ Catalonia Comitatumque Roſilionis ſpectant, adoriatur. Hinc ſi ita eſt, quanta ſit malorum conſultorum vis, colligere poſteſtis. In ſuamet viſcēra cruentam intendit Philippus dextram immittere. in ſuaſmet ſegetes opimas ignem ſtatuit Injicere. Res arduo in loco ſitæ ſunt. Fernandus vero ſocer, jam quid conſilii capiat, neſcire videtur. Si namque hinc gener cum Regni armis eoruſ qui ad res novas Intendunt, illinc vero potentia Gallica ipſum oppreſſerint, imparem ſe ſentit ad rem armis aggrediendam. neque hoc quidem cupere dignoſcitur, etiamſi ſe victurum ſciat. Conqueritur, dolet, gemit, generi perviciaciam admiratur, cui nil proſuit grandia lucra fuiſſe cum ſumma laude propoſita.

Conatus namque Fernandus Rex est, genero illiusque genitori Maximiliano persuadere, ut una Burgundie Ducatum, ceteraque aviti ipsius Philippi patrimonii jura repeteret à Gallis, facile factu ostendens, ut accepta à Gallis damna refarciantur, si tres convenerint de bello Gallis una inferendo, ni ablata reddiderint, eademque via fore, ut injuriam in utrumque, ex dimissa uxore Margarita, & ablata à Maximiliano Cæsare Britanniae Ducissa, Gallos aliquando per vindictam poeniteat. obtusas habet atque hebetes ad foceri monita Philippus aures, pronas autem ad aliorum perniciosas suasiones. Galus vero Rex, ut rem suam conficiat, his gaudet simultatibus, fovet inter utrumque discordiam, utrique verba dat. videtur tamen, uti per oratorum literas Comitibus utpote Cifonte & Malsiliti Balearis colligitur, Fernandi cupere amicitiam, si neptem ex forore suam nomine *Germanam* Fernandus Rex ducere voluerit uxorem, atque una in Regnum Neapolitanum Angiovinos Principes ejectos, Gallorum causa, suscipere, patrimonii in integrum cuique ipsorum redditis, damnosam ac turpia quæ Galli à Fernando Rege foedera conantur extorquere, uti fertur, pactum foedus, adhuc nullum est. sunt in controversia res. agitur utrumque. eo in statu res sunt, ut necessario propediem hac vel illac illidendum sit. Vos interea valete, xii. Calendas Novembris, M D V.

EPIST. CCXCII.

Pacta dotalia cum Gallo pro Germana ejus affine Regi danda. pacta ignominiosa damnosaque. de reditibus mensarum Granatensium, Archiepiscopi dico & Capituli.

P. M. A. M. Archiepiscopo Granatensi.

Quid actum sit in re pecuniaria, & in exigendis ab his Computatoribus vestris decem millibus auri dragmis, quæ tibi Capitalibusque tuis è Fisco, annua ratione, debentur, nuncius referet, qui tuus est. En computatorum tabellas signatas! vos è quæstoribus & exactoribus illas, si quibitis, extorquete. & satia. De rerum autem statu, è Gallia nuntii attulerunt, Cifontem Comitum & Malsilitum Oratores corruptissimas reperisse Fernandi Regis partes, & ad bellum Neapolitanum resumendum, quinque fere ducatorum myriadas à populis Gallos extorxisse, cogitareque, mortua Regina, cujus dotalem Regnorum armis, pecuniis & vi-

ris strati, prosligati detrusique nuper fuerant, de bello instaurando; regio propterea Fernandi nomine, à quo missi sunt, arumnosas ac sedas Pacis conditiones cum Gallis subiere. esse namque actum de Regno animadvertunt, adversantibus Philippo genero, ejusque genitore Maximiliano Cæsare inter ipsiusmet Regni simulates, & Castellæ regnorum dissidia. Accipit Fernandus Rex sibi uxorem, Galli Regis ex forore neprem *Germanam* nomine, duodeviginti annos, ut creditur, natam; dotalia pacta, ut Rex Gallorum juri cedat Neapolitano, at capite addito, ut Germana deficiente sine liberis, eam Regni partem, quam ejecto Federico Rege sortiti fuerant Galli, civitatem utputa ipsam, Regni caput, cum reliquis urbibus atque locis Regni universis, præter Apuliam & Calabriam Gallica resumatur corona. gravius aliud audite; ut ab his ducibus, quorum sparso sanguine Regnum devictum est, & è faucibus Gallorum cum ingenti jactura ereptum, urbes, oppida statuetolantur, quos in laborum, vigiliarum, discriminum & vulnorum mercedem fuerant affecti, ad Angiovinos Aragonum hostes insensissimos, atque inde ipsiusmet Fernandi Regis inimicos, cuncta illis ob defectiones ablata jure belli, revertantur, Angiovinique ipsi Principes omnes, in Regnum & Principatus, avita patrimonialia recipiantur. Ita duo sibi ignominiosa damnosaque Contractus capita in hoc uno coactus est annuere. ex fide namque & obsequentibus insensos facit Hispanos, & ut in caulam rabidissimos admittat lupos, qui quamcunque occasionem nanciscantur, naturam sequuntur, atque animi sui affectus. Sunt namque Angiovini è Gallorum sanguine creati. neque in ipsorum arbitrio est aliam inducere opinionem, aut mutare sententiam. addo aliud. Pactus est etiam Fernandus, se Gallo Regi quingenta ducatorum millia decennio præbiturum, annua utpote quinquaginta millia, donec decennium expleatur. Pacis perniciosas conditiones has, gener juvenis, senem focerum coëgit inire. hæc afferuntur, hæc habetote forte aliter. Salmanticæ xiii. nonas Novembris, M D V.

EPIST. CCXCIII.

Ludius à Gallis Philippus. quid faceret & gener alterne se agnunt.

P. M. A. M. Comiti Tendillæ.

AB Andrea Burgenfi & Filiberto de Vere Oratoribus, accepti Philippum Regem confuso

confuso esse spiritu, quod se aperte illufum à Gallis videat, ac focerum cum Gallis, contra ejus cogitata, conveniffe. Conquerenti de focero refpondet focer, filiali amore emolitus, Nil efi quod mihi fuccenfeat, fili, qui pacem cum amico tuo atque confocero inierim, quandoquidem cum is Rex apertus mihi hoftis effer, atque adem occulte perniciofer tibi, amicitia vinculo, in teipfum atque in me illum opem avide quaritabas; nullam tibi ego, fili, atulu injuriam; Tu vero tibi mihiq; & ignominiam maximam, & iudicium non mediocrem ex Galli Regis fimulacra vafraque, ut nunc conflat, amigina conftruxiffi, ex fuo namque commodo, non ratione tui tecum contrabebat, ut iniquis fecundas iniret nuptias, Ius ut mihi armis quaftum in Regno Neapolitano habetarem, hoftes meos Anglorum ejuslos recipere,

ftatuecorum, Iure belli ablato, eis in maximum & mei & meorum incommodum redderem, ut quingenta milia ducatorum me foluturum iurejurando promitterem, tu me, fili, coegiffi. Si facis, fili, pervagatum; redi tu te, fi filius, non hoftis accefferis, hu non obftantibus, uti filius amplexaberet. magna efi paterna viis uaitia. fi me confuaueris, qui Proceres populofque hos optime calles, bonis avibus accedes. fi vero cum eadem pertinacia illis te credideris, qui fuo intenti commodo te in praecepi irabere fideus, in aperta calamitates deturbaberis. Hæc bonus Fernandus triumphator de hoftibus fidei maximus, rerum experientia ornatiffimus, per literas, per nuncios, per amicos nictur fuadere. fi aufcultaverit, nec ne, aliquando ficietis. Valere. Salmanticæ. Idib. Novembris, M D V.

PETRI MARTYRIS A. M.

EPISTOLARUM

LIBER DECIMUS NONUS.

EPIST. CCXCIV.

Pacis edictum inter focerum & generum.

P. M. A. M. Archiepifcopo Grantenfi & Comiti Tendillæ.

EX quo literas à me non habuiffis, rerum facies inter focerum & generum Reges, aliquantulum videtur immutata; de Concordia nuncium habemus. pacis sunt ut non alterne, fed una gubernent, fignentque rerum gerendarum in Caftella tabellas, uterque propria manu; nec Regina excluditur, cujus hæreditaria funt Regna, modo ipfa velit. Venturum igitur Philippum, ut foceri confiliis in hæreat, pofitis armis, inquirunt; proflire paffereque pacis amatores, tali nuncio cæperunt: feditionis autem cupidi diffimulanter cæteros fequuntur. Ludis multiplicibus arundine utpote ac tauris in fepta productis, primus Januarii dies inftitutus efi. Cæfareum Oratorem Equeftri ordine Rex tanquam hujus Pacis auctorem infignavit, donisque pluribus ornavit. poft-eaquam Philippum aliquot annos hæc Regna moderari Rex inftituxerit, fe difceffurum in avita Regna prædicat affidue. Deus faxit, ut dextro pede pax ifta optatiflima coalefcet. Salmanticæ. iiii. nonas Januarii, M D VI.

EPIST. CCXCV.

Laus facta Inquifitionis. fed de Luxerio non laus.

P. M. A. M. Suo Comiti de Tendilla.

AUdivi efi Cordubæ factæ Inquifitionis hærefeos affefforem judicem quendam, nomine LUXERII; feverum ajunt & iracundum à natura, Judaico nomini & neophytis infenfiffimum. præclarum quidem inventum, & omni laude dignum opus, ut omnis de religione labes tollatur. Sed quid fentio, Comes Illuftris, commentum fuiffe Crimen illud in Archiepifcopum noftrum, tui dimidium, virum fanctiffimum, fama efi, totamque domum ejus tum afu, tum fuppliciis, adactis teftibus, commaculaffe. Quo me vertam, non intelligo. fanctiorem ifto Antifite puto neminem poffe reperiri. qui talia confingat, creditu efi difficile. quid tu, cui efi ifte Antifites nofter intus atque in cute ex longo commercio notiffimus, de hac re fentias, cupio dignofcere. Vale interea. Salmanticæ. iiii. nonas Januarii, M D V.

EPIST. CCXCVI.

De Philippi discessu ex Flandria & ejus naufragio.
crasset Dux Geldria, quem captum traherat.

P. M. A. M. Archiepiscopo Gra-
 natenfi ac Comiti.

Nuper allatum est classem Philippeam, quæ stabat in anchoris in insula Gelandria, Scluse opposita, prope oppidum Medelburg & Ramuam villam, solvisse à portu iv. Idus Januarii, pacatoque animo Philippum ad focerum venire, licet ad sui tutelam, si quid in mari exoriatur pyratum, & ad regium ornatum (ut ipse ait) mille secum habeat ac ducentos armatos. Reginam ducit Joannam uxorem gravidam, ea libens maritum sequitur, quacunque ierit. ajunt & Geldria Ducem venire præstito fidei juramento, ne quid de fuga moliat. aperite aures, sapientes viri, attollite mentem. audistis aliquando & sæpe audistis, arenosas in ea regione Belgica sitas esse intra fluctus Borealis Oceani Syrtes quasdam, navigantibus perniciosas, quas vicinia totiusque Christianus orbis vocat *Banchos Flandria*. earum periculosos tractus & fretum jam Calesium, qui Galliam dirimit à majore Britannia, quæ est Anglia, quondam *Albion* insula, evaserant. Mare, quod nautæ appellant *Hispanum*, jam se illis offerbat, quando volentibus, ut se reficerent, captare terram, placidi sese deliciosius venti ac lenes in puppim obtulerunt; consulentium fruendum esse ventis ultro oblatis, vicit sententia. Vela in altum tendunt gaudentes, à tergo universam sere Angliam jam relinquebant, nec longo inde tractu blanda illos aura deferuit, & malacia succedente, quietum illico sine ullo prorsus murmure stetit aer ac mare pacatissimum. Ex successibus, in classem ventos omnes conjurasse, inito consilio, didicerunt experimento. tantam enim, ajunt, ex ea tranquillitate tempestatem exortam repente, ut majore nullus actus fuerit unquam, aut simili, quin interierit, sub atra nocte classis universa dispersa est illico, præterque naves summersæ, cætera sine spe vitæ, aut se invicem plangebant, aut solabantur. Regia navis majus subiit discrimen. à puppi namque ignis accenditur. tota navis piceo fumo suffocata, conflagrabit; venti furentes flammis vim agitant. parte alia verso latere navis eadem spondarum alteram vidit obrutam, undis horride in latus quassabatur. hinc à summo in sentinam sentiebatur. de vita nulla jam colloquia. attoniti ac missitantes, quando navis aut obrueretur,

aut verteretur in cineres, expectabant nec cuiquam dabatur esse de altero sollicitum, de se quisque semianimis cogitabat. Quando juvenis quidam staturæ proceræ, graviter objurgando universos, profuit in medium, manibus, non lachrymis opus esse proclamans, è navi se dejecit in mare, vela quæ ruptis retinaculis, in mare lapsa, navim suo pondere invertabant, complexitur semiobruta; hujus exemplum secuti natatores reliqui, proficiunt in aquas & ipsi, vela trahentia navim in præceps amplexantur, stringunt, involvunt. Ita è mari nantes egregii, cæteris è navi adjuvantibus velorum partem absorptam, restituerunt. navis in faciem erigitur, atque una hominum industria nesciam sperata, ignis exstinguitur. Inter hæc discrimina, triduum semper ab alto, veriti ne saxis illiderentur, versati sunt; de vita namque securi. Regressos tandem vi ventorum actos in Angliam ad Portum caput, juxta quod Cæsariana quondam classis quassata pene legitur interiisse. Fernandus Rex nobis, obortis præ lætitia lacrymis, quod evaserant, enarravit. Ipse vero Rex ubi sensit, Gelandria classem fuisse solutam, moverat & ipse Valleoletum versus, ut venientibus propior esset, ubi nunc agimus. quid futurum sit, apertis faucibus tanquam famelici operimur. Interea vos valete. ex Valleolecto iv. Idus Februarii, M DVI.

EPIST. CCXCVII.

Quid Julius Pontifex cogitet. quid Venetis protestetur. quid respondeant. multa contradictoria.

P. M. A. M. Archiepiscopo &
 Comiti.

AB urbe Roma, cæterisque orbis extra vos partibus, quid habebatur, cupitis intelligere, raroque scribere me de his, quæ ad alienos ab Hispania tangunt, dicitis. scribo quæ occurrunt, veniuntque ad nos. ab Urbe nil fertur aliud, nisi sublatam esse vim omnem. boves, vitulos & vaccas esse in præceps: Valentis & Valentinos in carceres & vincula furoribus suos deportasse. Ex Julii vero nostri Maximi Pontificis ingenio & probitate, ad justum prona, quæta esse ajunt omnia, omnia tamen iterum rupturæ, prædæ, rapinæ, homicidia obdormiunt. Is neque affinis, aut amicus, de patrimonio Pontificio, non modo quicquam non impartitur, at ajunt animo eum versare, intendereque totis viribus, ad premendos patrimonii usurpatores

patores Tyrannos, utque ad Pontificiam tiam deperdita reducantur. Venetis (uti fama est) multiplicibus nunciis protestatur, ut amice Ariminum, Faventiam, ceteraque Juris Ecclesiastici municipia, quæ rapuerant Alexandro Pontifice moriente, sub occasione sumpta, quod Valentini Ducis essent, non Ecclesiæ, reddant, instat, gravibusque illos verbis urget, ac minatur, nisi una Ravennam & Cerviam ablatas urbes jamdudum, remittant. Veneti autem, se in Cæsaris Borgiz, Valentini Ducis, Alexandrini sanguinis, Tyranni, fortunæ cedentis potestate, isthæc nova loca reperisse, ex compositoque à populis ea, non ab ullo Pontifice, suscepta invasisse, ajunt. propterea injuriam arguunt, se nullam intulisse Pontifici; ad abradendam à se tamen Tyrannidis notam Veneti Senatus suffragiis esse statutum, ut in Feudi rationem tributum persolvatur Ecclesiæ, quale decuerit. Pontifex rem se habere velle cum eorum potentia recusat, nolle sibi vicinos, aut feudatarios homines aperte ad orbis imperium inhiantes, cedant. iterum atque iterum agit hæc inter eos. Pontificem vero ajunt virum esse justum, æqui amorem, atque ita constantem, ut dimoveri ab assumpta ullâ causa metu vel amore queat nullo pacto. Venetis autem ab innata illis ambitione & cupiditate insitum est, nunquam solvere, quod semel apprehenderint. dentes habent Crocodilares. habent etiam insensissimum Cæsarem Maximilianum, ob plæræque urbes & regiunculas. nec est illis Rex Gallus amicus, ob Brixiam & Borgomum, Cremonamque, ac cætera Ducatus Mediolanensis loca, calumniis, astibus & dolis usurpata. quid illis debeat Rex noster Fernandus ex Brundusio. Hidronto, Trane, multisque præterea Regni Neapolitani locis, quæ sub nomine pignoris, à Fernando juvene, cum premeretur à Gallis, sunt habita colligetis. Caveant sibi Veneti, caveant. nimis onerosa est hæc tantorum Regum moles. si convenerint, sorte succumbent. Ex Valeoleti. xvi. Calend. Martii, MDVI.

EPIST. CCXCVIII.

Quid Fernandus de naufragio Philippi senserit. quid Philippus de Germanæ. quam amarum paucem comedat Granatensis Ecclesia ex Computatorum manu.

P. M. A. M. Archiepiscopo Granatensi.

EXactores tui scripserunt ad me tuo nomine, se nequivisse à Quæstoribus regis,

istius Regni Granatensis, pecuniarum quandam summam, quæ mille ducentos excedit aureos nummos exigere. Ex eis, arguere hunc ajunt, portuaria & reliqua tributa, ob annorum inclementiam, quia penuria populi urgentur acerrima, colligere non potuisse illum, quia Judæus, pecuniarum tenax, pauperiem fingere, milleque supplicia prius expectare quam obolum solvat è manibus, alium ex re, ficto, alium decoxisse, recepisse vero se in tutum, ad cœnobias, sacrate templis plerosque, ne judicia subeant, conqueruntur. Ad quid hæc lamenta, Reverendissime? In casum lugent. mittant ad me testimonia, quibus Juridice ostendant Quæstors à vobis suo fuisse ordine requisiti, neque in eorum domibus rem ullam familiarem fuisse repertam, tunc apud Fiscales Computatores agemus, ut aliunde vobis è fisco vestra merces persolvatur. *Mercedem* appello, quandoquidem diverso à cæteris initiatis & sacrosanctis sacerdotibus ordine panis iste præbetur. Un quid, vir Sanctissime, en quid? tu tibi tuæque pascuæ ovibus tanti causa mali fuisti, soli in universo, aliena manu cibum fumitis, quem & liberum & uberrium, si tu, quando Regum lateri cum auctoritate summa perpetuus assidebas, id voluisses, voluisti & victum tenuem, & cum ex fisco annuum. quando & amplum & intra urbem ipsam, quam incolitis, assignatum habere potuisti. tibi ipsi succenseas. pœnitebit indies magis ac magis. nil namque hodie infelicius, quam ex Computatorum dextera pecunias desiderare. atque in deterius res indies labitur. sibi suisque necessariis student. cæteri mulstant. satis desumptum sit. ad alia, quæ nos minus cruciant deveniamus. Germana Galli Regis ex sorore neptis ducitur in uxorem Regi Ferdinando. Id Philippum ejus generum lædit ad intima. Videt enim accidere posse, ut ex ea sobolem focer procreet & masculinam, cujus causa licet non Regna Castellana uxoria possit, si pro satis vixerit, amittere poterit, de Aragonico Neapolitanoque desperare, quæ ab hac Regnorum massa tollentur, ex patriæ Aragoniz institutis, si Rex marem filium habuerit. Philippus in Anglia adhuc Regis potestate est interceptus, necdum, quæ superstitis à tempestate naves fuere, in integrum restituit. Rex vero Fernandus, ejus focer, ubi de illius & filiz jactura, certior factus est, novam illico ad eos classem, quæ contractarum loco amissarumque navium è naufragio sufficiatur, generoque per nuncios dicit, *Bono sit animo, resarciendum se propeptem incommoda, quæ passus est, modo veniat incolumit. se namque illi*

Regna hac reliquum Castellana promittit, ut patriam Neapolitanumque Regnum revisat. hæc & multa præterea, quæ longum esset referre. Valete. ex Valleoleti. v. Calendas Martii, MDVI.

EPIST. CCXCIX.

Quæ ratio absentum qua nulla est.

P. M. A. M. Archiepiscopo Granatensi.

Computatores hi vestri Regi mirantur, quod miremini, incertos esse reditus vobis in Quæstores Regios assignatos, gemunt suspirantque ob famem pestemque, devastatos populos, exactores omnes vestigalium decoxisse conqueruntur. hinc bene agi vobiscum, ex aliorum pejore damno arguunt, quod male possitis divinis, uti decet, attente incumbere pane deficiente, quod parare vobis aliunde victui necessaria nequeatis; quod tecum agatur, uti moris est, cum absentibus, omniaque tempore mutari lamentaris, decies repetitum est. quod nulla vel saltem parva, de absentibus, in regis præcipue domibus, mentio fiat, certo certius est. est in natura statutum, ut nova præsentiaque placeant, distantia vero vel invidia corrodat, vel oblivioni commendentur. At in seera duræ solutione, testis & ego, quanta sit rerum hoc tempore angustia. Laboramus & nos, qui Curiam nunquam deferimus. annua nobis male stipendia perfolvuntur. dabitur tamen aliquando solutioni modus. Vale. ex Valleoleti. in Calendas Martii, MDVI.

EPIST. CCC.

Cum fortuna mutantur animi. est in Anglia Philippus ut non liber. dat Regi Anglo Ducem de Suffulch Philippum, quem sub fide tenebas in suo statu Regis Angli assinem suspensum. quid Ioanna Regina diligat.

P. M. A. M. Comiti Tendillæ.

Miratur iste noster Antistes, tibi cor alterum, mutatos esse in eum absentem, animos hominum, laborareque se gregemque istum sacerdotalem inedia, nec sacris, aut choro attente quenquam incumbere famelicum. Hæc illi meo nomine recitabis: tenuis est portio, si aliena manu pusillum id sumendum, si sero exigitur atque truncatum, ejus adhibent incuriæ, quom namque in summo rerum cardine apud Reges agebat, qui nec digitum ab ejus consiliis disce-

debant, potuisset amplissima sibi supereminenteque à mina reditus istos constituere, exangustavit seipsum gregemque suum. Vellet nunc, ut relasciretur error hoc tempore. differt ab illo immensum. alie sunt rerum vices. de illo aut alio quoquam absente, mentio nulla est. Non audeo ita aperte ad eum ista scribere. si aliquando viderit ab his quos putat amicos, literas blandientes, eundemque ærem afflantes, quo præsentis aures demulcebant, credat esse ærem, qui quacun- que ventus urgeat ullus, uti pulvis evanescit, temporibus se accomodet, vel ratione consulente, vel necessitate urgente oportet. De reliquis scitote ambo, Germanam Regis sponsam adventasse. tantam rerum mutationem cuncti admirantur. durum omnibus videtur novas cernere tam repente nuptias, in Castella præsertim, ejus dotalia Regna, quæ vixit nulli par, cujus ossa gens omnis non minus veneratur, quam colebat viventem. Philippus Joannaque Reges adhuc Angliam tenent. tanta fuit eorum direptio in tempestate, quod refici vix queant. Rex Angliæ honorifice eos suscepit, at in hospitium munus petiit à Philippo Rege Ducem de Suffulch, ipsius Regis ex quarta Duarti Regis filia consobrinum, quem inter Geldrenses fugitivum deprehenderat, nomine *Emon de la Pula*, petiit atque impetravit. fama est, deditum esse. habebat cum Philippus in potestate. Catharina, Joannæ Reginæ soror, ex primogenito Angli Regis vidua, sorori semper adstat, sororem amplectitur, solatur, comitatur. Joanna vero Regina blanditiis abnuvit universas, tenebris gaudet ac solitudine, fugit omne commercium. Varia sunt de successibus murmura. ex Valleoleti pridie nonas Aprilis, MDVI.

EPIST. CCCI.

Quid universus faciat orbis. Quid sentiat, Galli spoliat.

P. M. A. M. Comiti Tendillæ.

Quanto est appetitus iste tuus! Insatiabile jam tibi, Comes Illustris, imbibisti desiderium. Vis ut scribam quæ non aguntur. Ut scilicet quid habeatur extra res Hispanas per terrarum orbem, ex Hispania, quid intra lares quisque suos agant, minime datur intelligere, extra fores autem, nullus est rotantis fortunæ alumnus, qui hac tempestate rebulliat, aut fulgura detegat, ense nudato. Summus tamen Pontifex Julius II. avidus repetundarum rerum ad Pontificiam tiaram perti-

pertinentium indies magis ac magis in Venetos accenditur, & dentes acuit. Rex Gallus labra in eos una contorquet. Ipsi vero universam videntur Principum potentiam negligere. Maximilianus Cæsar, caprearum venatu per montium anfractus invigilat. Rex Anglus vir sagax, qui pacatissimus in uberi Regno inter maris Oceani fluxus & refluxus ociosus degit, thesauris cogendis sine ulla jam sollicitudine, post habitum à Philippo Rege Ducem de Suffulch incumbit. Turcarum Princeps, confectus gravi senio, atque invalidus sortem suam lecto jacens transigit. Sophius jam Persarum, Medorum, Parthorumque Regnis habitus, inter Philosophos receptus, novas velle condere Leges dicitur. à distantibus regionibus, longæ ambages. Soldanus Babylonius, ad quem ego quondam Orator, contentus possessis intra suos limites, Veneri, Bacchoque (ex Mahometica lege) non inimicus, se continet, de futuro minime sollicitus. De Regno Neapolitano Ducatuve Mediolani, provinciis celeberrimis, quid vis referam? Serviunt qui quondam Domini ac potentes, nil ultra. spontene, an inviti, vos colligite. Valet. ex Vallecoleti. vi. Calendas Maii, M. D. VI.

EPIST. CCCII.

Commendatitia Morali.

P. M. A. M. Idem Archiepiscopo.

STatueram nolle ulterius aures tuas, optime Præful, effundendo preces prolabentibus fatigare. At nova me ratio movit, ut veram sententiam in supplices, delictum sensi non esse grave. Romerius in Abbatem Albazini tuæ Granatæ urbis tribus, mavis *parochia* verba solvit non decentia. Minus illum reverenter ac debuit, allocutus est. scio Abbatem ipsum Licentiarum de Frias, non esse ita Hyrcanum, ut carere velit fructu, qui ex benigna solet clementia colligi. In secundo est Romerius gradu salutis, qui erubuit, & veniam sibi porrigi exoptat. Aëria suit à ventis illico raptâ, huiusmodi temeritas. Ignoscatur igitur illi, benignissime Præful, & in pristinum sacri tui pectoris amorem recipiatur, ipsique Abbati reconcilietur. Vale, sanctissime Antistes mi. Legioni, quam dicitis Hispani *Leon*. nonis Maii, M. D. VI.

EPIST. CCCIII.

Commendatitia Morali.

P. M. A. M. Licentiatio Frias Abbati Albazini Montanæ Granatæ Regionis.

ANimi est non trucus aut immitis à lapsu surgere cupientem serena fronte suscipere dextramque illi porrigere. major namque, uti professio tua theologica fatetur, inter Angelos ob resurgentem à casu animæ unum censetur esse lætitia, quam de nunquam corruptis mille. Romerium igitur ad te cum rubore metuque reverenti venientem (licet inania superbaque verba in te protulerit) suscipito tum meo rogatu, tum ut ignoscendo fructum à misericordia benignitateque merearis; à nobis autem, uti hæcenus à literatura, ita nunc ab humanitate laudaberis. Vale. Legioni nonis Maii, M. D. VI.

EPIST. CCCIV.

Appellus est Philippum Rex. suspicio, an sit servaturum pacta cum socero.

P. M. A. M. Comiti de Tendilla.

OPtati jam tandem gener & filia Ferdinandi Regis ad Hispania litora, Clunium Gælitæ portum amplissimum advenierunt. Rex ubi portum attingisse intellexit, repente movit ex Vallecoleti, Palantiæque urbem petit, Carriõio inde, post Sahagonio & Mansilla oppidis insignibus, Legionem regni caput Castellæ veteris, proficiscitur. per diversa diversi proceres ad Philippum Joannæque Reges venientes, relicto Ferdinando, convolarunt. plerique adstant Fernando Regi; nescio quid hodie novi immurmuratur. Philippum fama est pacta non servaturum, si armis Procerum ac suis superiorem se fenderit. magnus fovetur ignis, quid futurum sit, ignoramus. Inter utrumque tabellarii cursitant frequentos, ut Deus bene verat, orate. Valet. Legioni in nonis Maii, M. D. VI.

EPIST. CCCV.

Dissent focer & gener. quid Regina, ut Autor Philippo ostensum male sanum esse, dissentire à socio. Lam Philippi.

P. M. A. M. Archiepiscopo & Comiti.

VOs duo Viri optimi, vasto hiatus pacis amatores, vobis consulite, sunt versa in obscurum omnia.

Lam Zephyrum boreasque truces simulantibus unum

Torribus accensis, confingere velle videtur.

Pravi consultores novarumque rerum studio si Proceres. Philippum Regem ducunt persuasum, ne ullo pacto focero credat, ne auscultet, ne illum audiat, ne Joannam Reginam filiam genitori tantum ostendat, ne foceri jugum patiatur, solus regnet. Istis assentitur, & non intelligit, quibus veniat irretitus laqueis. Juvenis est licet mitis, bonæ & magnanimæ naturæ. non est rerum experientia pollens, præsentem illum susurri adstringunt ac præcipitant. Absentium sana consilia excutit, velut aper acuto genuino despumans. stare se nolle foederibus istis, aperte jam professus est. ex Asturica, ubi nunc agimus, illum cras adibo, libere illi pandam, quid ei conducatur, quidve sit nociturum, quid ab albedo nigrum differat, quid à portu placido male statio, operam. credet arbitror meis dictis, quandoquidem sese mihi ostendit mitissimum, quando Regina ejus focru vivente, Princeps hæreditarius ob uxorem se contulit in Hispaniam. Magno me amore prosequabatur, interque familiares internos admiscebat, & audire plarumque à me delectabatur. Nullum ei queo, in tanti muneris benignitate, congruentius obsequium præstare. Meo fungar officio. Deus faxit, ut proficiam. Joanni Fonseca, Palentino Episcopo, qui Regis Ferdinandi hæus nunquam deserit, consilium hoc meum aperiri. Me summopere apud Regem laudavit à proposito. Regi ut hoc exsequar, summopere placet. Hujus ad bonum prona est voluntas. Arma sumere nullo pacto statuit. Quamcumque sortem mavult experiri, quam armis in filios agere. gemit, luget, dolet generi cæcitatem, quod se adire nullo pacto velit nisi armatus & tantum capistro raptatus. Joanna vero uxor, ut invalida, prægnans ducitur, ut elinguis taceat. confusa sunt omnia. Nemini datur intelligere, unde tam grande malum scateat; licet unde scateat intelligatur, ex impatentia namque societatis in sceptro. Scribo quæ fer-

veant. si aliud cupitis, aliunde quærite. Ex Asturica. Idus Maii, MDV.

EPIST. CCCVI.

Non statim faderibus. quid Proceres. quid Autor cum Philippo. Lam Philippi. Oratio Autoris ad Philippum.

P. M. A. M. Archiepiscopo & Comiti.

INgemuisse vos, quod focer & gener non conveniant, scribitis, timetisque, ne si forte focer succubuerit, omnia ruant in præceps. non quia Philippi diffidatis ingenio ac bonitati, sed quia non bene queat dignoscere, ex parva rerum experientia, quibus frenis, quibusve calcaribus, sit hos Proceres indomitos gubernaturus, qui Regibus inter eos natis & enutritis, rabidas sæpe verterint, everfis calcibus clunes, atque ab eis vel invitis regios aliquando census, extorserint. Arguite ut vultis. Nil video desiderabile. superioribus literis, me iturum ad Philippum Regem sui pollicitus. ex Asturica Ponferratam in Galitiæ faucibus situm oppidum insigne me contuli. triduum ibi, an aliqua emergeret in melius immutatio expectans, commoratus sum. Labi rem in deterius sensu. ad Philippum igitur per Villafrancam, Zebriumque montem, transitu Minio ditissimo flumine Compostellam profectus sum. Inde Clunium, ubi Philippus Rex, cum fornacibus accensis, Emmanuele, ac reliquis diffidia cupientibus pedem fixerat. Adivi, Philippum Regem salutavi. Is putavit, me ad se ivisse eadem labe infectum, quæ cæteros. hinc sese mecum (præteriti amoris in me non immemor) in secessu abdito, amotis testibus reclusit, fores custodiente Claudio de Silli, quem consilii mei feceram participem, quia recti erat judicii, ne quis mihi sermonem ingrediens discinderet. Tunc sic exorsus sum: *Philippe Rex, usinam bonis avidum te Deus ex testis ac terrarum discriminiibus ereptum ad hac doctalia Regna perduxerit! esto memor, quam me favore, à legatione mea Babylonica redeuntem anno quo tu Princeps hæreditarius hic eras, suscepisti, qua me benigne sapientissimo compellaveris. Nescis esset me oblivioni tradidisse, quanti & scripta, & res meas alias feceris, sculptum corde habeo, quæ mihi fueris pollicitus, modo viveres, animo fixam sedes. Debeo hinc quantum nec facultatis, aut vita ipsa, minime rependi queat, persolvere cupio pretium tibi, mi Rex, visus futurum, si mihi auscultaveris, oblatum advenis. Loquendi quæ vellem, copiam dedit, foreque sibi grata, quæcumque dixeris, professus est. Tunc ego:*

Univer-

Univerſum terra ambitum, mi Rex, ſub tuâ ſenſire videor pedibus ſtanturum, ſi ſocri tui conſilium inhaſeris, ab eoque te regi patriâ. ſi namque tua magnitudo animi, cum iſtâ & ingenui dotibus, & juvenilibus corporis viribus, illum immiſcebitur prudentia, nil erit ſub orbe luna, quod vobis obſiſtat; Quom tot præcipue jam Regna uterque poſſideatis. At ſi ab his raptari malueris, qui tibi nunc diſſidium hoc perſuadere nituntur, rebus ſuis, non tui ſalutis conſulendo; Non intelligo, qualis ab eorum famelicis ſancibus ſis evaſurus, cruentum & in mille fraſta lacerandum puto Regnum, quod uxorio tibi jure habiturus es. Conſule tibi, mi Rex, dum licet, quales in iſterum manibus præſci Reges vixerint, qui ſe ab eis paſſi ſunt gubernari, in quos illos armatus conſpicerint, ſiſcicator. Aliorum exemplo aperto oculos. Hæcego, & multa præterea. Audivit attentis auribus, auſcultavit, mihi gratias egit. plura quam ego dicere conſtitueram, percunctatus eſt. Modo perſeſt, non incaſum laboraſſe, me arbitror. Interea valere. ex oppido Clunio. pridie Calendas Junii, M DVI.

EPIST. CCCVII.

Cur nil grande in humanis. cur nos occupet rerum ſætieta.

P. M. A. M. Ludovico Santio Regio generali Theſaurario diſcipulo.

A Gebamus paucis ante diebus ex itinere in Galeciam, in urbe Pallantia, meridie, ſere ocioſi, quando in ſermonem incidimus de varietate deſideriorum in rebus humanis, à te ipſo conjecturam feciſti, qui omni ſtudio, nixu, opera rem aliquando quaſitaſti, quæ parta nauſeam tibi poſtmodum non minorem excitaviſſe quam pulliculorum elixorum epulum, febre laborantibus ſolet afferre, quande ſub magni genitoris tui ductu, adhuc adoleſceres, grandia poſſe, qualia genitor, pertractare negocia, te intemperanter optaſſe ſateris. Nunc autem paucorum annorum intercapedine à patris interitu, quibus quicquid magni eſt, per te agitur, ab ea te cupiditate non minus diſtare inquis, quam diſtat ab albedo nigrum. Unde in mortalibus tanta ſcateat animorum varietas, percunctatus es. Accipito quæ ſentiam, & hoc primum, in humanis nil grande, quia nil immortalẽ. Nil toto conatu optandum, quia nil incorruptibile, quia brevi, qualecunque ſit, interiturum; nil tam dulce, quin in eo lateat cumulatior acrimoniz meſſura. Rerum incommoda priuſquam iſta, quæ optabilia videntur, aſſequamur, minime diſcernimus: latentes inter florentia præta colubras,

non intuemur; vepribus circumſeptas eſſe roſas, non intelligimus. Quare primo rerum adſpectu pellenti, apertiſ faucibus, hiatu vaſto, ad illas procurrimus. Quando vero allata guſtamus, ad interna ipſorum per cognitionem deſcendentes, ab exiguo commodo, magni ponderis incommodum, ex ſuavi amarum, ex tranquillo laborioſum & ærumnoſum, ex latitia mœrorem, ex bono denique, quod quaerimus, malum prodire, ad nos inſilire, impetere, perterrere, perturbare mentis quietem, ſentimus. Ex illis namque invidiæ terrores, ambitio, quo magis creſcunt, major avaritia, fluctus, procellæ, quaſſationes animi, pullulant indies magis ac magis. Quare illarum commercio laſſi, oſcitamus, ruſcamus, evomimus ſaſſidium, veluti repletis crapula, advehunt. Hinc rugoſa nobis iſtis fronte ſeneſcentes iraiſcimus. Hinc animus qui ſe dereliſtum, ſui mancipii cauſa, cognoviſt, ſuſpiriis agitur, gemit, conqueritur. ſe hac mole corporea circumſeptum dolet, tetro ſe videtæ cernoſo incluſum carcere, nec ſpes ulla ex inveterata jam, dureſactaque vitiorum conſuetudine enatandi. libertatis ſi namque paluſtribus ſeſe illis ſinuſus exſolvere conabitur, veluti catenis & compedibus arctatus, ſi rumpere vincula contenderit, in deterius, ex concepta labe, corruet, multo gravius premetur. Tu ergo dum per juvenilem licet atarum, mentem ita fluctuoſis iſtis negotiationibus, quibus jam te ſaturum eſſe prædicas, implicator, ne te mergant in profundum, ne te corporeæ mole be-luz peſſundent, ne immergant, uti ceppiſti à teneris, procedito, ſuis aſſiduïs dapibus animum cibato, & vitam protraheſ nitidam, jucundam, nulla oppreſſam moleſtia, uti moris eſt tui, libris inter negocia, doctorumque familiaritatibus inhaereto. Quicquid tibi temporis à latere Regis, qui te diligit, honorat, de rebus gravibus conſulit, ſupereſt, id omne, de virtute, ſermocinando, diſceptando, illius ſelicem guſtum exſorbendo conterito, uti te ſacere mihi profeſſus es. Mihi inde gratulabor, qui talem ſim diſcipulum & amicum aſſecutus. tibi gaudeo, qui ſe beata hic fruieris tranquillitate, multo beatiorem futuram exſpectas. Hæc pauca nunc à ſemiotioſo me, quem jam apud Philippium Regem deliberata peregerim, accipito. Plura ſi vixerimus, ad ingenii tui elegantis ornatum habiturus. Vale. ex oppido Clunio pridie Calendas Junii, M DVI.

EPIST. CCCVIII.

*Conveniunt socer & gener Reges. discordes abeunt
per diversa, fada de quibusdam Proceribus.*

P. M. A. M. Archiepiscopo &
Comiti.

HEu! heu! quid ultra sperandum? ex Fernandi Regis benignitate erga filiam generumque tanta in Philippenfes immanitas ac petulantia emanavit, ut Regem socerum inermem, senem, triumphis onustum, venire semisupplicem ad generum armatum, juvenem coegerint. Hæc est rei summa. Ipsius nunc seriem habetote. Philippus ex vastarum voraginum consilio, focero in Villafraña Galletiæ expectanti fieri obvius obviumque ultro venientem socerum suscipere neglexit. ut foci congressum vitaret, alio diverfit. Ex Compostella namque Divi Jacobi tumulo, per Rivadaviam, Lemosque & montium pene inviorum anfractus, iter cepit. Fernandus vero Ponserratam regreditur. Id ubi Asturicæ Marchio & Beneventanus Comes, per quorum ditiones venturum se putabat, intelligunt, redeunt Asturicæ ac Beneventi portas occludunt. O quam sæde fortunam secuti sunt, aperto sua per oppida edixere præconio, ne quis ex incolis Fernandum quempiam susciperet, nec alimentis juvaret. Horrendum dictu! atrox visu! per villulas Fernandus Rex, heri (ut ita dixerim) fere omnipotens in terris, cum paucis hodie visus est errandus incedere, nil præter filiz generique congressum expostulans. post multas tabellariorum concursationes, Oratorum varios contractus, multiplices itinerum diversiones, conventum est tandem, ut in adversis Galleciæ faucibus, qua Philippus & uxor veniebant, inter Senabriz rura congredebantur. Ex Popula Senabriz munito oppido Philippus, ex villa campeltri, nomine *Rio negro*, Latine *Rivus niger*, Fernandus movent. In infelici ruris exigui agello, nomine *Remesal* conveniunt. præcedunt Philippum in conspectu foci, compositis ordinibus, armati Belgæ, circiter mille. Fernandus socerum, ac si capere illum, abducereque victum vellent, circumsepium. apparet tandem Philippus, movent alterne. it obvius genero armato ipse inermis. colloquuntur. aspere hostiliterque visus est à longe socerum gener compellasse, ex generi motibus id colligebam. In Populam Senabriz, gener ad Rium nigrum, & Asturianum oppidulum foci, corruptis animis regrediun-

tur. pacti sunt, ut Regnis Castellæ Fernandus abeat. nec datum est, filiam videre. Ita iactabundi redeunt Philippenfes, quod sui voti compotes sint effecti, lugentes autem & semianimes in tanto facinore Fernandini. ut malum malo addatur, eadem vespere nuncios ad Fernandum mittitur, qui petat ab eo, ne impediat loca, per quæ venturus est Philippus gener, cedatque ipsi venienti. Ita Philippus Beneventum, Fernandus ad Villafrañam digrediuntur. Quid ultra petitis? Hispana quies videtur vos velle deserere. Nescit hic juvenis, nescit quo se vertat, hinc avaris, illinc ambitiosis, atque utrimque vasis hominibus circumseptus alienigena, bonæ naturæ, apertique animi. trahetur in diversa, perturbabitur ipse atque obtundetur. omnia confundentur. Utinam vana prædicem! Ex his arboribus nescio fructus alios colligere. Vos valete. Ex Villafraña Divi Jacobi commendataria. xlt. Calendas Julii, M D VI.

EPIST. CCCIX.

*Secundo conveniunt & dissentiunt. quid Regina
proflu. multa horrenda. Vega laudatur.
Dux Albe.*

P. M. A. M. Archiepiscopo &
Comiti.

UT aliquanto minutius vobis hæc fercula regia scindam, imperatis, quo facilius digerere illa possitis. qui petitis? nisi Joanna, licet inutilis, quia invadida, viveret. media, vel Philippo genero redeundum ad Belgas fuisset, vel Pharsilica strage crucentior esset ista contentio. Certarunt Cæsar & Pompejus, quia non ultra foci & gener sublata Julia, hic ab armis temperatum est à Fernando quia paternus amor tot opprobria ferre coëgit: speravit semper, Philippum intellecturum. quantum distaret ab eo regi, aut ab autoribus Stygiis præcipitari. Fernandum à Vega Galleciæ proregem, vita, moribus & doctrina clarum uterque vestrum novit. Is Orator, atque una Ramon à Cardona Fernandi Regis affinis, ad Philippum missi, Philippo salutis fores aperirent, & mihi, ut ea Philippo referrem, quæ ad vos me relaturum scripsi, consuluerunt. Ipsi namque in oppido Clunio. priusquam Philippum adirem, pectus aperui, quæ me causa traheret, edixi, neque Fernandi à Vega profuit sapientia; neque utriusque prudentia potuerunt, ut Philippus suam vellet perniciem intelligere. ita ducunt irretitum ex Belgis Tisiphoneus Emmanuel, & ceteri ipsius interni necessarii cum negotiatoribus Optimarum, ad res perturban-

turbandas missis, capistratum trahunt infelicem. Aliud audite truculentius. en statutum, ut à Regno Fernandus discedat, quod ipse maluit quam armis agere in filios. Datur Emmanueli mandatum, ut pacificatur inter utrumque. Is non venturum se ad Fernandum, nisi Dux Albenfis loco sui obfes ad Philippum mittatur, qui Dux Fernandus pene solus de tot affinibus, & de ipso bene meritis, nunquam deserere decreverat. Mittitur Dux pro eo obfes ad generum, venit ipse ad focerum, plura illi ex concordia Fernandus Rex, majoraque pollicetur comoda quam ex discordia sperare queat. ut eam perturbationem omittat, ut utrumque reconciliet, quandoquidem ista est, ut ejus apud generum sit auctoritatis, & hortatur, & monet. omnia in cassum, nil agit, præterquam de discessu. Fernando à Vega ejus amico veteri, ut det operam, ne Philippus generat contraicta fœdera, consulenti, & ex reconciliatione uberiores utilitates amico ostendenti, respondit; *Nolle se beneficium ullum, aut gratiam ab Aragonico Rege recipere. Ita perfricata fronte, re infecta, nullo se pacto, assensurum inquit, ut in Castella moretur.* Discessit. Immanem ejus animum ratione ulla frangere non potuerunt. His ita stantibus, Rex uterque Vallemoleti versus, pedem movit. Tudellam oppidulum à Valleleti octo millia passuum distans, ad Meridiem, Fernandus habitat; in villa Muzientes, ad milliaria tertium à Valleleti ad Septentrionem Philippus pedem fixit. Quia Joanna Regina & uxor progredi recusavit. Sic statur. successus habebitis. Valete. ex Valleleti. pridie Calendas Julii, MDVI.

EPIST. CCCX.

Male conclusum inter Reges. de novo Comete.

P. M. A. M. Archiepiscopo & Comiti.

Scipsi ad vos, in villa Muzientes, Philippum & Joannam, Fernandum vero in oppidulo Tudella confedisse. à Septentrione alter, alter à Meridie habent Vallemoleti. pactum est, ut se invicem revisant, focer & gener. Est ab Oriente ipsi municipio vallis Oleti villula nomine *Renedo*, ad milliaria tria, dicunt vicini *lequam*. In ejus villæ facello iterum conveniunt intra sacrum inclusi (Proceribus, innumeraque utriusque Regis familiarium multitudine, foris, rei eventum expectantibus) circiter horæ dimidium collocuti sunt. generum reperit à consultiorebus ita instructum, quod neque ab eo sal-

tem potuit extorquere filiæ, (priusquam discederet) conspectum. Durior Caucasæ rupes, paternum nihil auscultavit. minus benigne, ut multis visum est, egit cum eo, qui ei tot Regna cum summo diuturnoque labore una cum uxore paraverat. nil egit, nisi ut iter jam capiat ad hæreditaria Regna; pacti tamen prius fuerant per internuncios, ne illi Philippus Divi Jacobi, Calatravæ, & Alcantaræ, Magistratus, dimidiamque Auri insularis partem perturbet, nihilque contra eum in Neapolitano regno moliat. Quando ne ista fœdera rumpat, nec se objiciat focero, qui eum æque amat ut filium: Quando tutiores esse paternos amplexus, quam ignominiosum istam defectionem, sub promissæ præsertim Concordiæ nomine discedere. Quando libenti animo se discessurum à Castellæ regnis pollicebatur, modo filiam ipsamque bene instructus cum Regni proceribus relinquat prius. Aspidis illi surdas obtusæque aures præbebat. Ita rebus male conclusis ad uxores ambo; Tudellam Fernandus, Muzientes Philippus, regrediuntur. Fernandus Rex se propediem abiturum dicit: apud Joannam ejus filiam ex ipsius mandato manebo. Quibus agitata sit fluctibus ista navis, non intelligimus. & hoc unum accipite: Euntibus ex Tudella Muzientes versus, continuis tribus diebus, primo hostis crepusculo à fronte crinita sese offerebat nova stella, quæ simul cum reliquis stellarum orbibus fixarum, rotante cælo immobilis occidere cognoscebatur. Fere sub Arcu est; ad Zephyrum tamen apparet prima vespere. dehinc occidens in dexteram adspectantibus vergebat. ex oppido Tudella stellam prospicientibus perpendicularis villæ Muzientes videbatur imminere. Cometes est, non caprea saltans. Quid portendat, novit Alkitonans. Valete. Ex Valleleti, Inter utrumque Regem nonis Julii, MDVI.

EPIST. CCCXI.

Antoris colla brynnatio super Castellâ ab discessum Fernandi Regis. multa Moralia. Lani Philippi. Dux Alba laudatur.

P. M. A. M. Archiepiscopo & Comiti.

Maribimini forsitan, cur ita crebras ad vos jam literas dem. exigit regula temporum, ut modo raras, modo frequentes scribamus. Esne torpori locus hac tempestate? Liceat vestræ hujus Castellæ imminentem calamitatem collachrymari: cui non tantum debeo, quis non mihi natalis terra,

ut vel unicum verbum ejus causa cogar à vero detorquere. Vixi libens in tuo gremio Castella, dum illa terrarum lucidissima lampas Regina Helisabeth, hujus uxor, dumque is tibi rexit habenas, nunc invitus, mectus, ac de abscessu cogitans Fernandus tibi cum uxore, ignotam hactenus pacem pepererat. Is partem fervare potens erat solus, paceaurium Philippensum dictum velim. non benignitas, non ingenium, non animi magnitudo Philippo deest, rerum caret experientia. Redibis, ô misera Castella, redibis ad pristinam confusionem tuam. quandoquidem tuam abs te animam abjecisti. tanto turbine confictaberis, ut quo te vertas, ignores. Proh rerum humanarum fallax possessio! triginta atque amplius annorum commercio ex his qui Fernandi Regis causa, cum ejus conjuge, tam auxere patrimonium, thesauros congestere cumulatissimos, tum sanguine propinquis. nullus illum non deferuit, præter Federicum Albæ Ducem ipsius consobrinum & Bernardum Roies Deniæ Marchionem. Cæteri partim metu, partim cupiditate, permiscere Fernandum incommittatum discedere. Hujus Discordiæ satores, in Scyllam puto casuros, qua se Charybdeam voraginem vitaturos putarunt. Iusti namque atque injusti Deum memorem esse scimus. qua locum expectarunt, jacturam forte consequentur. Ducem hunc Albæ ac Marchionem nullus est qui non extollat miris laudibus qui Fortunæ malunt se suaque omnia committere quam Fortunam sequi. Marchio vero se, quacumque Fernandus eat, iturum pollicitus est, in Aragoniam Fernandum comitatur. Lugemus omnes, qui sentimus, quid parere queat ista rerum mutatio. in Valleoleti sumus. Ex Muzientes namque villula, huc se Philippus & Joanna Reges, post Fernandi abscessum (sed Joanna de genitore ignara) contulerunt. Vos valet. Ex Valleoleti. VII. Idus Julii, MDVI.

EPIST. CCCXII.

Quid Philippus, quid sutores. auferunt Galli Claudiam à Principe Carolo, quam ei desponderant. de Arcium præfectu. de nocte acta per Regiam in agro Muzientis.

P. M. A. M. Archiepiscopo & Comiti.

TUMIDI, tanquam ex alto, cæteros homines inspicientes Regnum Philippenfes perambulant, quod jam Fernandus eorum cesserit consiliis gloriabundi. At in Phi-

lippo nescio quid turbinis videor inspicere. Is conqueritur, quod ex tot Regnorum mole census non dentur, unde suis, quos ex Belgis advexit, persolvere stipendia queat. Quicquid haberi pecuniarum potest, inter se consultores partiuntur; nec minus undique tunditur, quatitur, expugnatur; ut manum aperiat. Multa jam abalienavit, uxore inconsulta, cujus dotalia sunt bona. nihil minus sibi regii consultores capiunt quam possint. Segovianam, Gienensemque ac Placentiam arces Emmanueli jussit Philippus obfignari. Cæteras eodem ordine à veteribus præfectis ereptas suis præbuit. At cum in Valleoleti moraremur, à Rege Gallorum missus Orator, Philippo Regi publice nunciavit, Claudiam ipsius Regis filiam, quam Carolo vestro Principi hæreditario desponsatam, aliquando vobis memoravimus fuisse à Carolo Principe oblatam, occasione sumpta, quod Dominus de Angulemam sit futurus Rex Gallorum, nisi filius Ludovico Regi masculus aliquis nascatur, propterea fore æquius, ut Claudiam is habeat uxorem, ne Gallica potentia per minorem Britanniam Jus ad Claudiam matre deficiente pertinens, minuat. Hoc nuncio de divortio suscepto, ex Valleoleti Segoviam proficiscebamur, ut ex Marchionis Moiz, & ejus uxoris Boadillæ manibus, illa tolleretur arx, quando in villulæ nomine Caxeres, agro aperto, Regina Joanna perstrit equo insidens, suspicata, ne in ejus villulæ Arce, quam habebat munitam, relinqueretur. Sibi namque id sive ex ingenio suo, sive ex delatori alicujus verbis persuaserat, ut scilicet vir & consultores, quos oderat, arce aliqua essent eam inclusuri. Integram in agro egit noctem equitans, nec precibus aut minis adduci potuit, ut Villulam ingrederetur. Postero die placuit, ut Burgos urbem peteremus. Civitatem hanc celebrem VII. Idus Septembris ingressi sumus, MDVI.

EPIST. CCCXIII.

Discedit ex Hispania Ferdinandus Rex. febricula Philippum occupat. penitenti est animo Philippus, quod fecerum amiserit. Laus Mariam.

P. M. A. M. Archiepiscopo.

DE his quæ attinent ad calamitosum panem istum à quæstorum manibus quotannis extorquendum, Hieronymo Matritensi, quem tu Capitularesque tui constitutis æconomum, scribam. Posthæc, quandoquidem ipse tuo capitularique nomine, quid

quid factū sit opus mihi significat, & sapidior est interdum, ac molesta minus viva vox quam epistola. De Statu rerum vultis vos qui duo unus estis (ne cadat à cultura dextera) certiores faciam, uti soleo. Ferdinandus Rex suum iter Neapolim versus prosequitur. Barchinonæ cum valida classe mare conscendit. Onerariis pluribus & multiformibus aliis navibus, fluctus navigat. Ipse tamen sibi familiaribusque internis, triremes subtiles elegit, ut captare terram, pernoscereque in terra sit arbitrium. Philippus vero Rex laborat febricula. ex ludo pilæ, quo delectatur, exortam putant. ad sudorem namque acrem, nudiusquartus lusit, nec donec pori recluderentur, & imbibere sudor, accurate sibi prospexit. interperanter & ad sedandam ex labore conceptam sitim, potasse ajunt plerique. Animi etiam ferunt nonnulli dolore pressum, quod stipendia persolvere non queat suis Belgis, quos per varia rerum discrimina secum advegit. hæc Aloysius Marlianus Philippi & fidus Medicus & prudens consiliarius, addiditque, se vidisse in penetralibus Philippum, oculos cum his verbis in cælum tetendisse: *Va misero mihi! quis in hanc me conjecit arumnā, ut sub magni Regis nomine meum desint ad victum necessaria! quibus Flandria solum Comes, divitias opesque ad cultum, ad copiam, ad elegantiam imparet.* Nec desunt qui putent, actorem cum socero poenituisse. Nescit namque se de molossorum faucibus cervus mitis exsolvere. utcumque sit, æger est. Cæteri Medici parvi faciunt ejus ægritudinem; at eximius hic Marlianus, qui est inter Philosophos & Medicos lucida lampas, qui & Philippi arcana novit radicitus, *se videri, ne cura Philippo noceant*, mihi professus est. Sum namque illi (quia & ipse Mediolanensis) amicitia devinctus. Interea dum quid hic morbulus pariat, videamus. Valcte. Burgis xi. Calend. Octobr. M D VI.

EPIST. CCCXIV.

Quid agendum, ut nos honorent homines.

P. M. A. M. Ludovico Mendotio fui
Comitis Tendillæ hæredi
crudito.

CUpisti semper, ut homines te honorent prosequantur, huic & bene vivere credant. quod si vixeris, uti sentis & consulis, si natura igniculum habueris vitæ ducem, si te ipsum audiveris, uti ab aliis tua vis auscultari, quæcunque optas, assequeris, & de te bene sentient homines, & à cunctis

honoraberis. Sin aliter, sambucam æmulareris, quæ aliorum aures suo sono demulcet, ipsa vero concentus ignorat suos. Non mordemur modo, sed etiam à tergo conspuimur ab auditoribus, quando nos aliter prædicare, vivere aliter animadvertunt. Memini, cum adhuc puer essem, audivisse à parentibus, addidisse Mediolani rem hujusmodi memorandam. Fœneratorem ferebant quendam pulpitariorum corrupisse fermocinatores, qui populo persuaderent, ne quis vicinos usuris premeret, ne pecunias magnificerent, ne se vinci à pecuniis paterentur; pauperibus, orbis, viduis succurrerent, auxilio essent Dei ministris indigentibus, pecunias profunderent. Quum vero ad unguem radicitusque refecata res est, dilacerator ille, duo nefanda scelera sub eo testatorio honestatis pietatisque uno cogitasse, repertus est. Ex aliorum ipse liberalitate, callido olfactu, qua pecuniarum præbebantur, intelligens, astu, dolo, fraude, ab innocentibus illas hac vel illac extorquebat. Dehinc cum cæteri pulpitariorum, minis, æterni damni poena propolita ab usuris detererentur, solus ipse per usuras, quicquid auri, quicquid argenti, in tota urbe reperiebatur (sed inglorius, sed ab omnibus fama dilaceratus) absorbebat. Erimus & nos infames, & per hominum ora odiosi volitabimus, nisi orationi nostræ consonæ operationes responderint. Sic igitur operator, ut sentis, ut aliis consulis, & gloriosus vives. Vale. Burgis. xi. Calend. Octobris, M D VI.

EPIST. CCCXV.

Quid Medicum cum agratū debeat observare.

P. M. A. M. Petro Fagiardo Marchioni Belecensi.

Laborare te febribus, & capitis anxia gravedine renunciatum est. Nihil est quod magis displiceat angit me quidem languor tuus. at cum esse apud te intelligo Aloysium Medicum eximium, levior omni cruciatu animi. Spero fore, ut cito ab utroque morbo liber evadas. quia præditum scimus, ornamentis omnibus, quibus eximius constare potest medicus, ingenio utpote, literis, & experientia, gravem etiam ac diligentem audio, deliberare mature, exequi non præcipitanter, quod agendum sit in præbendis remediis. periculosumque namque est obviare illico mature operanti. Interroganti etiam mihi de ordine ipsius, per pharmacane, an ciborum accommodata observantia, morbos

regat, abstinere illum à præbendis pharmacis, quoad fieri potest, allatum est. Laudatissimus est in Medico modus iste. Consilium prosequatur, illi suadeto, & agenti credito, & libereris propediem. Vale. Burgis. xi. Calendas Octobris, M D VI.

EPIST. CCCXVI.

Moritur Rex Philippus. proclamatio Autoris, de sorte humana. cum Philippi laudibus.

P. M. A. M. Archiepiscopo & Comiti.

EJa agite, Sapientes duo, confidite blanditis, & magnis rerum humanarum pollicitis, eja, referamne? an conticebo? periiit Philippus Rex. Philippus ille, qui jam sibi animo totum orbem absorbere videbatur, maternum æmulans avum. Octavo Calendas Octobris animam emisit ille juvenis, formosus, pulcher, elegans, animo pollens & ingenio, proceræ valideque naturæ, uti flos vernus evanuit. Nil profuit, genitorem avumque Romanorum Imperatores habuisse tantorum Regis ac Reginæ generum sustulit à medio tenuis febricula ex insperato, in ictu oculi obiit. Regina illi laboranti semper affuit, sive immoderato dolore præpedita, sive quod jam non sentiat, quid sit dolor, lacrymam vel unam emisit nunquam. Mortuum familiares ejus more Belgico noctem integram super structo in ingenti aula tabulato, preciosis vestibus ornatum, & aureis circumseptum, ac si vivus in regio throno jaceret, servarunt. Hæc nos Reginæ familiares affuimus; innumera religiosorum diversi habitus, adstante caterva, quæ sacra per noctis vigilias flebilis decantaret. Sole adventante, abstulerunt à tabulato cadaver, ut illud eviscerarent, & condirent aromatibus. Ita duobus accitis Chirurgis, ab imo ad summum aperuerunt universum, suras, femoræque, & quicquid erat in eo carnis, vulnerat, ut emuncto sanguine serius putresceret, exsecuerunt. Cor evulsam, ferunt se in patriam ad ossa majorum ejus, aurea pyxide inclusum, allatum. dissolutis compagini-bus capitis, educto cerebro, & scisso utero, creptis intestinis, cadaver postea (sed calce prius & aromatibus fucatum, . deficiente balsamo) consuerunt, virtisque lineis cetatis membratim adstrictum, per singulas commissuras in feretrum locarunt plumbeum, lignea cassa superaddita. Id ex sanguine corpus in cornobio de Miraflores, ab ipsa urbe Burgensi stadia circiter quatuor Carthusien-

professionis, nunc est sub nomine depositi reconditum, sed testamento legavit, ut isthic apud vos Granatæ cum Regina Helisabeth socru tumuletur. Valete. Burgis. iv. Calend. Octobris, M D VI.

EPIST. CCCXVII.

Quid statuat sociæ generi audita morte. de Gibraltaro municipio cum Duce Sidonia, de Regni regimine, quid proceres. Valentinus evadit à carceribus.

P. M. A. M. Archiepiscopo & Comiti.

D Istuli ad vos scribere, quia defuit nuncius, qui post Philippi Regis obitum ad vos proficisceretur. Nunc quid curæ habeamus, accipite. est in mari Lugustio à Genua urbe circiter viginti millia passuum, portus qui dilacerato nomine ab incolis *Portus Delfini*. Ibi in anchoris stanti Fernando Regi, pridie nonas Octobris, nuncius de Philippi generis morte allatus est, per cursorem missum ab Aloysio Ferrerio viro Valentino equite grandævo à Fernando, cum discederet, relicto, apud generum Oratore. Indoluit non parum, aut indoluisse visus est. gener erat amatæ filiz maritus; ceptum iter tamen prosecutus; Neapolitanum in Calendas Novembris captavit portum; cum ingenti applausu populi susceptus est. Scribit, se illic ad Regni statum componendum, creandosque novos Magistratus, ac Regni Leges reformandas, dies aliquot moraturum, se tamen de reductu in Castellam esse sollicitum. Nobis autem nova vox exorta est, audito Philippi obitu, Medinæ Sidoniæ Dux, Gibraltarium in coronæ Regiz dedecus, armatus obsidet, quaterque tormentis parat. à Regina chirographa petuntur signata, quibus vicinis imperetur, ut laborantibus Gibraltarensibus succurrant, Ducemque illum solvere obsidione cogant, regiam injuriam propellent. ab eaque chirographum, neque verbum ullum extorquetur. Ex fenestella Toletanum Archiepiscopum ceterosque Principes remedia poscentes audit, at non illis aulcat. nulli adhuc tabellæ manum imposuit, præterquam de solvendo cantoribus Belgicis stipendio, quos solos admittit ex Philippensibus in familiam. musicis namque modulis delectatur, quam artem à teneris ipsa didicerat. His ita consideratis, sumpsere Regimen universum in se cum Toletano Archiepiscopo, magnus Comestabilis, alteri vestrum amicus, & Naiaræ Dux, factionum Hispanarum, *Ogrenz. & Gamboa,*

Gambra, primaria capita, uti apud Italos insanz, detestabiles ac Tartaræ appellationes *Guelferum* & *Ghebellinorum*. Hanc urbem una pari gressu percurrerunt ambo, Toletano domi relicto ob auctoritatem sacram, ne quis tumultus oriatur, studuerunt. Inania hi quædam statuta confingunt. neque enim de Proceribus quispiam est, qui alii parere subijci que patiatur. Sic vivitur, beneficium expectamus divinæ Providentiæ. Fernandus apertis visceribus à bonis desideratur. Is nisi redierit, ruent omnia. Est aliud quod vobis significem, licet extra aleam sit hanc. Cæsar Borgia Dux ille Valentinus fratrum Alexandri Pontificis nepos, qui universam aliquando Italiam suis armis, & petulantia perturbabat, ex arce Methynnæ Campi, ubi captus tenebatur, evasit. Solutum præfectus illum servabat, à mœnibus arcis, per funes se demisit, ad Beneventanum primo Comitem confugit. Inde transiit in eam Cantabriæ partem, quæ *Navarra* dicitur, ad Regem ipsius Navarræ, cujus fororem, vivente propinquo ejus Alexandro Pontifice, cum titulo Ducatus Valentini, abjecta rubra tiara, in Cardinei honoris dedecus, uxorem fuerat assecutus. nil aliud fervet in hac olla. Valet. Burgis x. Calendas Decembris, M DVI.

EPIST. CCCXVIII.

*Joanna Regina vira. quid de Antisteis vacantibus.
quid de Rege Fernando.*

P. M. A. M. Michaëli Perez de Almacam, magno Fernandi Regis Secretario.

SCIO innumeros esse, qui tum adulandi, tum alio tendendi gratia, scribunt quotidie ad Regem, quæ libeat. propterea fuit consilium, ad omnem assentationis suspicionem tollendam, hæc ad te pauca, non ad Regem exarare. Haud aliter Fernandi Regis adventus ab Hispanis (paucis exceptis seditionum amatoribus) desideratur, ac sicca telus dicitur à Philosophis imbres appetere. In præceptis eunt omnia, nisi properatis ad nos venire. Miscretur filiz Reginz, quæ gravis utero vidua relicta, minime negotiis, ut ipse pater novit, exercitata, vitam ducit infelicem, tenebris & secessu gaudens, dextera mento infixa, atque ore clauso, ac si esset, elinguis, nullius commercio delectatur, omne præsertim femininum genus & odit & abjicit à se, ut viro solebat vivente, ut chirographo tabellæve ulli, ad rerum gubernationem, dextram imponat, nullo modo potest

adduci. De sede vacuis Antisteis, Placentina urputa, Segoviensi, Ovetana, pluribusque aliis non parvi momenti rebus, quando urgetur, ut summo Pontifici supplicet, quos velit assumi, respondet; *Se gentarem expectate, qui merita novit ac mores hominum*. repetentibus, ut conjectet, exoriri solitos mille errores, multasque animas decipere, nisi cuique gregi pastor adscribatur, inquit; *gravim fore arbutor, si pastores gregibus regendum minime aptos elegero*. Nil ultra potest ab ea extorqueri. De solo patre mentio. hunc cupit, hunc viduitatis & invaletudinis suæ futurum solamen expectat. Ut ad patrem scribat invitata, *nolle se tantum laborem gentiori proponere dicit, ut terrarum marisque tam vasta discrimina suscipere jubeat*. Hujuscemodi sunt ejus colloquia rara. Venite, & Regna hæc de luporum faucibus, qui jam rabiosis dentibus dilacerare cuncta cœperunt, eripietis. Valet interea Burgis. III. Calendas Decembris, M DVI.

EPIST. CCCXIX.

Significativa de statu rerum.

P. M. A. M. Catholico Regi Fernando.

STATUERAM tuas aures, Catholice Princeps, meis literis non fatigare, quia tantarum rerum pondere pressum Regem, lecturum attente quæ scriberem, minime posse putabam. At aliquorum ambitio, aliorum ad aucupandam gratiam adulatio, varizque in hoc tanto rerum turbine opinionis, in quo alii fabellas innectunt, alii sub specie recti venena conspargunt. plerique non quæ rei conducunt, sed quæ sapiunt, operantur, vel negocia invertentes, aut de necessariis aliqua prætereuntes, mutare consilium, me coegerunt. Quare mea erga tuam Majestatem integritas, ei notissima, illam à longe hortatur, ut tanquam à rabida peste, à plerisque caveat, qui præter cæteros errores, in quos cadunt, hoc pestiferum immiscent, ut se rei proficere arbitrentur, quando argumentis se velle ostendere iniquiunt, horum Regnorum regimen ad Majestatem tuam attinere. In ambiguo hisce cavillationibus locant, id quod est sole clarius & aëre patentius. Quid opus est in controversia statueri, debeatne Fernandus Rex, an Maximilianus Cæsar hoc sibi sumere gubernaculum? quis tam iners est? quis tam hebes ingenio qui non intelligat, quantum distet à patre, an à focero, pupilli patrimonium debere gubernari? non modo hisce motoribus

non agat, aut referat gratias, immo imperet (si bene consultum iri rebus exoptat) ut hæc agitare desistant. Est jus tribuere, est arguendi causam præbere malevolis, est in dubio ponere quod dubio caret, si (ut sæpe retuli huic Ludovico Ferrerio viro probato, qui tuam hic apud filiam Majestatem refert) inanes horum dissidentium cogitationes deriderent. Si catellorum latratus floccifacerent, conatus omnes eorum infringere, & à semetipsis à cæcitate, qua merguntur, rubore suffusi deciderent. Scio quid me moveat, cur hæc audeam non invitatus scriptitare. audio, video, sentio, quanta sit aliquorum temeritas. Vidi tuæ Catholicæ Majestatis literas, quas ostentant gratiarum activas. Pauci sunt ad quos ista scribi mereantur. Arbitror ænigmata hæc tuæ Majestati fore non obscura. Patentibus valvis fores omnes adventanti tuæ majestati aperientur, non portæ, non mœnia, non janua, non ostium obstabit. quia nullum est aliud dare medium, quia solum in tuæ Majestatis adventu remedium; à bonis, qui pacem exoptant: à malis, quos necessitas dissidiorum cogit, expectatur. Quam libere semper tuam sum allocutus viva voce Majestatem, tam libere nunc statui absens calamum solvere. Pluraque scripsi ad eum, qui tuæ Majestatis novit arcana, Almazanum dico; illum Majestati tuæ recitasse arbitror. Propterea non ero longior, ne felicissimas istas aures longiore fastidium oratione. Ergo valeat tua Majestas. Burgis. vii. Idus Decembris, MDVI.

EPIST. CCCXX.

Quid respondeat interrogata Regina, quid Pontifex, quid Gallus pro Bononia, Prognosticon de Bentivolâ.

P. M. A. M. Suo Comiti Tendillæ.

Res nostræ in vepribus habitant, nil mutantur in melius. Regina prægnans relicta, & vidua & invalida, solitudinis amica, domum semotam ab hominum commercio campestris de la Vega dictam adiit. Quam ad stadia circiter decem ab hac urbe Burgenfi pater hujus Comestabilis amittini tui ad æstivas sibi delicias, inter fata nemora construxerat. Ibi moratur; ut provideat, ne Regna hæc hæreditaria ruant, monetur, rogatur, oratur ab Optimatibus quietem optantibus. Iri perditum omnia, perturbari, accendi protestantur, ipsa vero arguit, *se ex vivi amissione, ex pendere ventris, ex valetudine, ex patri absentia nequivisse balleari negotiis incumbere: at*

operam daturam imposuerim, ut rebus mea cum ipso consulatur. Inquit, propterea patrem venturum, quis & sciet & volet cuncta dirigere, ad hæc usque verba integro videtur esse sensu; at, quod ad genitorem scribat, quod dextram ulli Chirographo insigat, absurdum est ac supervacaneum instare. *Se non audere ad patrem scribere, ut propria Regna deserat, aliena gubernatum, ut à quietis pacisque veniat ad perturbata & ita discreta, ut nullo pacto sine magno labore jam queant resarciri, se nolle inquit cum reverenti pudore, genitorem satigare;* ut Proceres tamen Senatusque à seipsis id scribant ad Regem, supplicentque illi ut veniat, suadere videtur. In his versamur, longa Pacis consuetudo, atque hinc spes, inde timor efficiunt, ne undique conflitemur; à Rege autem, crebro literas recipimus per tabellarios, qui dispositis equis frequentes eunt redeuntque *propediem se venturum pollicetur.* De summo Pontifice Julio I. L. fertur nescio quid, de repetenda Bononia, Bentivolisque ejiciendis, quod jam non sint dicto parentes, Pontificiaque abutantur autoritate. Gallorum Rex suppetias Pontifici se laturum in Bentivolos fertur promississe, moverique jam utriusque exercitum, ad provinciam cœpendam fama est. Casuram domum illam Bentivolorum florentissimam, peregrisseque jam cursum Fortunæ suæ aridentis, multi suspicantur. Interea dum quæ succedent aut jam apud eos successerunt, habeamus. Vos Valente Burgis. xiv. Calendas Januarii, MDVI.

EPIST. CCCXXI.

In discrimine Gallus exercitus in agro Bononiensi, de promissis Card. Aragonis.

P. M. A. M. Alfonso Troyæ Prototario & Subdiacono Apostolico, amico.

EX urbe Bononia scribis parum defuisse quin Gallorum exercitus funditus interierit, soluto per Bononienses Rheno fluvio, qui Bononiam interluit, per planitiem urbi adjacentem, ubi castra metabantur, data fuit illis gratiosa discedendi venia. Scripsisti una, Ludovicum Aragonium Cardinalem mihi, dum in Hispania versatus est, discipulum, omnem operam suam si quid rei acciderit, quod mihi sit conducturum, fuisse pollicitum. Tunc generosi Principis officio functum prædicabimus, quando dictis suis, meisque in eum obsequiis facta responderint, quod haud aliter fore existimo. Vale. ex Burgis. xi. Calendas Januarii, MDVI.

EPIST. CCCXXII.

Gratiarum activa.

P. M. A. M. Ludovico Aragonio
Cardinali.

Alfnſus Troya Subdiaconus Apoſtolicus ſcripſit ad me, ſublimitatem tuam animo eſſe erga me, qualem decet erga fidos aſſectas, regio ſanguine ortum potentemque Principem, nil non meditatum, aut hovi retuli, quod ſummus noſter Pontifex Julius II. de quatuor oblatiſ ſupplicationibus pro beneficio Renerie Toletanz diocceſis, eamque meo nomine ſuz fuit ſanctitati porrecta, ferri ad Datarium juſſerit, cæteris rejeſtis, gratiæ ſunt ejus ſanctitati agendæ. Obnoxi-um ab hac die perpetuoque dicatum, dum vixero, ex ea de me opinione ſua ſancti- tas comparavit. Burgis, xi. Calendas Januarii, MDVI.

EPIST. CCCXXIII.

Quid Rex cum Angiovinis in Regno, de Regina, de Principe, quid Proceres adverſi Regi, de Caſare, Papa ejeſtis Benivolis Bononiam recuperat.

P. M. A. M. Suis Archiepiſcopo &
Comiti.

Vix bene terga verterat cum meiſ literis ad vos tabellarius, quando à Rege acceſſit alter, per quem Rex ſe venturum denuo pollicetur. Plures ad eum Itali Principes ivere, cæteri per Oratores Regem reverenter ſalutarunt. Servat, quæ cum Gallis jecerat fœdera, de recipiendis in Regno Angiovinis ejeſtis: licet fieri id non queat, ſine ſuorum, qui de Gallorum manibus Regnum eripuerunt, ingenti jactura. Res hæc illum vehementer implicat. Filiz vero Joannæ Reginz tenor eſt idem. Non deſunt, qui perſuadere illi nſtantur, ut vel Maximilianum ſocerum vocet: Aut Carolum filium Regnorum hæredem duci debere ad Regnorum regimen, ut eam à regendi levent ſollicitudine; quandoquidem vidualem velle ſervare ſecceſſum, eſt animo fixum. Hiſ acute breviterque verba hujusmodi reſpondit: *Carolus hæres meus, quia è maribus primogenitus inſans eſt, necdum Regno apertus. Maximilianus vero Caſar ſocer, ſuo impli- catus, Imperii nequit molem deſerere, ſuperaddito præcipue regendi patrimoniis mariti mei ejus ſili pon- dere. At ſi venire per alia negocia liceret, Regnu- um ſaltem meorum regimen, haudquaquam cal-*

leteret, quæ geniori ſunt noſſiſſima; qui ea mihi cum ſummis laboribus & vigiliis comparaviſ partim, par- tum deperdiſta reſtituiſ. Nil diceretiſ eſſe hac fœmina ſapienſius, ſi ejus extemporanea reſponſa audire daretur. Sed ſi ad ſignandam ullam pro rerum ſtatu tabellam obortiſ etiam lachrymiſ ſuppliceſ deveneriſ, fruſtra laborabiſ. De cæteriſ autem rebus hæc habeto- te. Hiſdem fere diebus, quibus Rex Neapo- lim ingreſſuſ eſt, Bononiam ſummus Pon- tifex Bentivoliſ ejeſtiſ habuit in deditionem, veruntamen cum Gallorum ſuppetiſ, qui à Pontifice in auxilii præſtitiſ mercedem; du- ra quædam, ut ajunt, pacta efflagitarunt, ſex utputa rubroſ galeroſ, Gallis Antiſtiti- bus præbendoſ; Novam in rebus Mediolanen- ſibuſ pragmaticam, qualem alias in Gallia u- ni-verſa præteritiſ Reges fuerunt aſſecuti; quod legatio rerum Gallicarum Cardinali Rotho- magenſi aſſignetur, dum ille vixerit. Sint à Pontifice cuncta hæc habituri, nec ne, non eſt noſtrum quærere. ſit ſatiſ. Bononiam Pontificiæ tiaz reddidit. Bononieneſ ut ſe à Gallis (qui jam tormentiſ à planitie urbem quatiebant) exſolverent, Pontificem illico portiſ apertiſ ſuſceperunt: hæc tamen lege ne Gallorum in urbe quiſpiam admitteretur. Bentivoluſ jam conſectuſ ſenio, à dulci patria, cui tot annos imperitaviſ (viſu miſeran- dum) cum omni familia in exilium miſſuſ eſt. Domuſ ejus direpta, diruta, everſa. Ita vi- vitur in inſelici Italia. Belliſ modo à prora per Galloſ, modo à puppiſ per coſdem, & Hiſpanoſ ab utero, modo per ſuoſmet alu- mnoſ conſlictata. Voſ valete. Burgiſ, xii. Ca- lendaſ Januarii, MDVI.

EPIST. CCCXXIV.

Exhumat Regina mariti corpore. quomodo eatur cum ſereto, & quo.

P. M. A. M. Suo Archiepiſcopo &
Comiti.

Nugis agimur, rodite nugas. Scripſi a- lias ad voſ, Philippi Regiſ corpore exa- nime, in cœnobio Carthuſienſi de Miſaſto- reſ, ſub nomine depoſitiſ, fuiſſe recondi- tum. Id Regina reliſta vidua inquit, *velle ſe maritum ad ſtaſtum, ab eo moriente, ſepulchrum ad voſ Granatam, adducere.* It ad mariti tu- mulum, ut à tumulto pheretrum extrahatur, imperat. obſtant cucullati Carthuſienſeſ. Inſtat Regina, *velle ſe mariti corpore ſollere.* Su- pervenit Burgenſiſ Antiſteſ; Vetitum eſſe Legibuſ, & Philippi teſtamento, quod ipſa ve- lit, Reginz proponit. Intra ſemeltre, cada- ver ullum moveri à depoſito non licere, ar- guit.

guit. In furias illa concitatur, pervicacissimeque suis familiaribus, nec sine minis, ut sepulchri fornicem aperiant, pheretrum educant, imperat. Ulli Proceres, aut Antistites, ab eo instituto divellere illam nequiverunt. Non ultra obstandum, ne forte præ rabie, quem gestat utero sætum, abortum ejiciat, fuit sententia. xiiii. Calendas igitur Januarii maritum exhumavit. Intra plumbeam capsam, lignea superaddita, locatum vidimus, Oratores qui aderant, à Pontifice, Joannes Rufus Episcopus Britonoriensis, à Maximiliano Cæsare, Andreas Burgenfis, & à Catholico Fernando Aloysius Ferrerius, & ego cum Antistitibus quatuor, Burgenfi, Giennensi, Malacensi & Mindonienfi, quos, aperta utraque capsâ, vocavit, ut mariti corpus recognosceremus: nil vidimus præter hominis quandam formam jacentem, nec an facies hominis esset, bene dignoscebatur. Vittis namque ceratis involuta, erat, & spissâ calce confucata, ex gypso caput consecutum inspi-

cere nos putabamus. Ita illitum aromatibus & calce, familiares ejus ipsum humaverant reconditum. In curru quadrijugi (quem quatuor equi sonipedes è Frigia ducti, vehunt) asportamus. Auro & serico Regio cultus ornatum, eminens pheretrum comitatur. in Turri Crematâ oppido Behetriali insigni in itinere medio ad vallem Oleti, pedem fiximus. Processura sit, priusquam pariat, necne, ambigimus. In templo municipali, ac si hostes adessent, moenia concussuri satellitibus armatis, cadaver custoditur. Ne qua mulier introeat, accuratissime servatur. uritur namque misera Zelotypia eadem, quam cum maritus viveret, cruciabatur. Solennia Sacra quotidie cum funerali pompa non inferius exercetur quam si nuper interiisset. Idem qualibet vespere fiebat, quando viatores eramus, nocturnæque custodiæ locabantur. Hæc nos versant negocia. Vos valete. Ex Turri Crematâ ix. Calendas Januarii, MDVI.

PETRI MARTYRIS A. M. EPISTOLARUM

LIBER VIGESIMUS.

EPIST. CCCXXV.

Amica suasio de tristis ministerio funerali.

P. M. A. M. Joanni Ruffo Episcopo
Britonorienſi, Apoſtolico Legato.

Cingis te, inquis, ut ad nos venias. Inſtitutum tuum tres tibi deditiſſimi laudamus. Sunt interea nobis epiſtolæ tuæ, licet maerentiæ, refugium nocturnum, ad triſte pheretri Philippi miniſterium, cui armatis ſatellitibus commixti, per diſpoſitas vigilias, viciffim excubamus, perpetuo fumo funeralium ardentium colorem nobis Æthiopem coaptavimus. faviret in omnes Regina, ſi dato nobis ordine ſepiendi maritum diſcederemus. Vale & veni. ex Turre cremata. vi. Idus Januarii, MDVII.

EPIST. CCCXXVI.

Suſſiva de Adventu Ruſi Legati ad Curiam, & propoſitis obſeſſationum boniſſimum.

P. M. A. M. Eidem Joanni Ruffo
Legato.

Malaceniſ ac Mindoniſ Antifiteſ, & ego, qui Reginz adſtamus, videmur nobis ſine ſpiritu, animaque vivere, quia hic oppidamur ſine te. Quid Burgis incomitatus agis? cui nihil otio ſolitudineque horribilius. Aëris forte, qua urgemur, intemperiem exhorres. Non opprimit hæc, tantæ dignitatis viros, contagio. Plebem tabes hæc, ſiccò pede perambulat, hoſpitiū tibi habeo per metatos præbitum, oppido ubi agimus conſonum, non negligendum tamen. Suboppidanum præterea ruſ tuæ mezque familiæ ad ſupplementum leſtorum aſſignatum, habemus. huic eſt nomen *Cordubilla*, non diſtans ab oppido decem ſtadiis. Deambulatorium amœnum, inter amnes duos ſitum, Arlancam & Alarconum. Proh quam ſapidas fluviorum ripas, quam umbroſa delectabilia ilicea nemora, & venatu apta, & quo lignatum noſtri proſciſcuntur

muliones, eo animi gratia divertemus aliquando. conſtans namque fama eſt, Reginam hic pedem fixuram, quoad ſœrum emittat, & ſe à partus anguſtiis reficiat. Viſcenis hic etiam tibi præta, benignis irrigata fluminibus, offerimus. Crœunt namque paulo infra Cordubillam prædicta flumina, & Turrim Crematam uno alveo perlambunt, violis, præteſque aliis diverſis floribus inter dumos paſſim jam hoc Januario menſe colligimus. Veni ergo, & nos tuo commercio beabis. Vale interea. ex Turre Cremata. 11. Idus Januarii, MDVII.

EPIST. CCCXXVII.

Locoſa de Muſis & furatis perdicibus.

P. M. A. M. Eidem Joanni Ruffo
Legato.

Dianam auxilio magis quam favore Minervam, tibi aſſuiſſe inquis. quia perdes ex tuo capto ad nos miſeris ſaginitas, epiſtolam autem dederis incomptam. Sphinxem ænigma non capio. OEdipo eſſe opus cœleſtium penetralium indagator Malaceniſ, Mercurio Mindoniſis acutior, atque una Martyr tuus, obruſo plumbo hebetior, adjudicamus. Volucres namque Dianæ quas polliceri videris, nullas, epiſtolam vero cultiſſimam, ſed equo Gallatii Alcantarenſis magiſtri, viridem apicem ſomniantis, ſtrigioſiorem habuimus, nil eſt illo equo macilentius, nil tuo epiſtolio brevius. Quid autem palato noſtro guſtandum præbeas, non intelligimus, ni forte Mindoniſis ingluvies immoderata illos fuerit ſuſfurata. raptò namque vivit. Suſpectum nobis illum quidam ſubteſti riſus faciunt. Vale, & te ipſum jam, non Dianæ volucres nobis præſtato. ex Turri Cremata. Idibus Januarii, MDVII.

EPIST.

EPIST. CCCXXVIII.

*Vani frater Regina, suscitatur iri aliquando
Philippum, persuadet.*

P. M. A. M. Eidem Joanni Ruffo
Legato.

EX duobus cucullatis fratribus Mirasloranis Carthusiensibus, qui Regine jussu, nobiscum exanime Philippi corpus comitantur, alter à priori est lxxi sicco folio levior, licet aqualiculo sexquipedo Matone corpulentior, & Terentiano milite gloriosior. is Regine, ut gratiam ejus aucuparetur, propositum de celebrando perpetuo mariti funere laudavit. Is se legisse inquit, *post quartum decimum ab interitu annum, Regem quandam à tumulo surrexisse.* Sperat Regina hujus vani hominis verbis infantilibus persuasa, redditurum ad superos virum Regem. ita blacteronis cucullati sermo, illius insedit pectori. His agimur nugis, & una vigilanter busto (quod extra nugarum est aleam) adstantus. Vale. ex Turri Cremata. Idus Januarii, MDVII.

EPIST. CCCXXIX.

*Duos Episcopos & se vocat Autor Triumviratum.
nequit Regina divelli à loco tabido, de
gravi peste.*

P. M. A. M. Eidem Joanni Ruffo
Legato.

EX Triumviratus tui mutata sententia, nullo pacto ad nos venias, aut siste: aut si propior nobis esse cupis, Palantium te confer, vel ad castrum Cæsaris vicinius. Pestilentia falcem in nos jam tendit iracundiolem. accenditur indies magis, nec mendacis cucullati, qui mortuos Reges suscinat, sarcimenta, nec nostri Malacensis, cuius est apud eam autoritas, blanditiæ, vel Ludovici Ferrerii, qui Fernandum Regem patrem refert Orator & rector, consilium, quicquam operantur. hinc evelli haudquaquam potest. Illi atque nobis una timemus. Toletanum Archiantistitem, Comestabilemque cæterosque Proceres discessum è tabido loco suadentes, nihili pendit, nullius viventis verba auscultat. Quid fors latura sit, expectamus. Latronem tuarum volucrum deprehendimus, has Mondonienfis vastus hiatus inglutivit. Jocosum se fuisse lepidumque, quod nos tuo munere spoliaverit, gloriatur; nos latrocinio arguimus. ex Turri Cremata xv. Calend. Februarii, MDVII.

EPIST. CCCXXX.

*De lepore ab aquila interempto, & à pastore capto,
jocosa & allusiva ad Papam pastorem.*

P. M. A. M. Eidem Joanni Ruffo
Legato.

NUllum unquam donum hoc tuo fuisse lepidius scribis, quia per multas excitaveris turbulas; non ortygiis volucris tuis, quæ ad nostrum, ut inquis, oblectamentum, capi putarunt, sed Mondonienfi ingurgitationi omnes gratiæ debentur, qui sibi natus, nunquam partitur amicos. Tu vero à me pro verbis, palato spidam quadrupedum, Bilbitanò vate judice, gloriam, accipito. Hanc Jovis ales ætherea plaga delapsa, uno alarum verbere stravit, necdum discriptam ex uncis tinguibus, semianimem oblatum Opilio, rapuit. tibi ergo qui mortalis Jovis pastorum Principis, refert potestatem, jure merito servatum, pastoris auspicio gloriosum pecus habeto, ut spacio dierum septem, licet ille Marcus Martialis non sis, formosior efficiare, quod te Pallantium, ubi agunt; & Regii & Inquisitionis hæreseos Senatores, iturum putes, laudamus consilium. Proficiscar & ego illuc propediem, quia majori indies obruimur discrimine, ob lethalem pestem, quæ coalescit. Vale. ex Turri Cremata xii. Calendas Februarii, MDVII.

EPIST. CCCXXXI.

*De dissidiis Procerum Ogneæ & Gamboæ in Celtia,
despe adventum Regis, de Rege Navarra & Comite Lerrini.*

P. M. A. M. Archiepiscopo Granatensi & Comiti Tendillæ.

SI forte aliquos armorum strepitus audivisti, ne pettebreamini. sedata sunt omnia. Utriusque factionis scilicet Ogneæ & Gamboæ principes, Dux Nagiaræ, magnasque Comestabilis, tumultum excitaverant; verba inter utrumque gravia intercederant, arma capere incipiebant, consfigere invicem in hoc, ubi Regina moratur, oppido, parabant. Ita præcipites ira trahabantur. Missi à Regina plerique Senatores, qui forteaderant, Marchioque Villenæ, Urvenæ etiam Comes sese medios injecere. Utrumque adierunt, priusquam certarent. pacarunt eorum animos. De negotiis autem nulla mentio. Regine digiti eodem concreti sunt torpore, signare quicquam recusat. Arguit nolle

nolle incipere, unde cogatur prosequi ad genitoris adventum cuncta remittit. Rex vero spe nos inani replet. Scribit namque se venturum quotidie. Salutiferi adventum Medici desideramus: venturum tamen ut Regina laboranti, Regnisque his prope ruentibus subveniat, in quibus est enervitus, multi arbitrantur. Alii magna suorum veterum, & Neapolitani recentis Regnorum mole pressum, implicari putant, nec rediturum ultra credunt. Ipse tamen post filiz partum, quæ xix. Calendas Februarii natam peperit, inter gratulandum in hæc verba de adventu suo scriptavit idiomate vestro. Quando non meditabimini, vobiscum erit tabellarius, qui vos de meo discesu certiores faciet. Accipimus, quæ dedit, nequimus aliud. Extra hæc, scitote Regem Navarra, quæ pars est Cantabriz constituisse funditus evertere Lerini Comitum, ut Regni perturbatore, arma jam in eum movit. IncurSIONibus se invicem prostrant, quæ inde referentur, habebitis. Allatum est etiam Genuenses, nobilibus ejectionis à Gallo Rege defecisse. Sibi ipsi ruinam adstruit misera illa Civitas. Hic laboramus aëris intemperie; pestis horrida nos urget, nec ullo potest hinc pacto Regina dimoveri. Deus bene vertat; ejus dextra quæ nos tueatur, indigemus. Vos valete. ex Turri Cremata. xxi. Calendas Februarii, M D VII.

EPIST. CCCXXXII.

Quomodo rebus Philippi corpus. dispersis familiaribus. Quod pravi consiliores. inisatis status.

P. M. A. M. Archiepiscopo Granatensi.

Salomonem, qui sibi Antonomafice Sapientis nomen vendicavit, sua sefellit opinio. Interrogatus namque quid est, quod presens est, quodque futurum. Respondit, idem esse quod suis hactenus; fuisse hactenus, quod nunc ipsi pertractamus, habemusque ante oculos, nusquam legi, nusquam me audivisse memini. Cadaver de tumulo raptum, quadriga circumvectum quadrijugi, funerali pompa sepelitur, cum initiatorum turba lugubre concinentium, nulla ætas meo iudicio vidit. Triumphanti pene similem, duximus ab urbe Burgenfi, quatuor sonipedum ordine quadrigam trahentium nocturnum itineribus, & huc asportamus, observamusque. Hoc igitur meum nisi solveris propositum, aliasque rem huic similem coniigisse ostenderis, tu qui Salomoni sapientia propior es, in tuum istum Salomonem os aperiam. Ad cætera,

Philippo, è luce solis ablato, familiares ejus, Sortes de Villa, Fulanus de Aves, Filibertus de Vere, ac reliqui hujus bonæ farinae, inter focerum & generum sparsæ, pistores, sibi met conficii, per Galliam in Belgas iter fecisse ajunt. Commendaticias à Rege Gallo ad Regem Fernandum, ut sibi magistratus redditusque à Philippo præbiti rediretrentur, petiisse seruntur. Regem ajunt illis respondisse: *Apud Fernandum Regem, se juxta eorum futura obsequia in eum intercessuram.* Reginales autem res eundem servant tenorem, de his quos falso *Grandes* vulgus (cum sint mille servorum servi) appellat, meretricis Fortunæ filius, hæc habeto; quæ Comiti nostro, multorum ex eis affini, referas, circumsepti satellitibus armatis, frendentes invicem, ut se conficerent, perambolantur hactenus. Nunc vero præter Palatinos milites circiter centum, qui dispositi per noctis dieique vigilias, & Philippo semper adsunt cadaveri, & præsto sunt, si forte tumultus aliquis exoritur, nullos habemus satellites. De Regnis, labantur am coalescant, Reginz nulla curæ peste premimur atroci. stat immobilis tamen est Saturno adeo pessundata, quod aut mutare se, aut si semel federit, surgere loco nesciat, aut velit. Do quod habeo, si aliud cupis, aliunde quære. Vale meum lumen, Ex Turri peste Cremata. iv. Calendas Martii, M D VII.

EPIST. CCCXXXIII.

Lucerius inquisitor Cordubensis, Archiepiscopi familiarium laxat hærescos. quid autor pro eo.

P. M. A. M. Archiepiscopo.

Qualis erga te sum, resque tuas omnes, & sororem, atque ejus sobolem in carcere conjectos Cordubæ, tuus alumnus à teneris Canonicus Consilus Cabezas, quem hic habes ad hæc tantum negocia, tibi significabit. Is mihi testis est qui mei sint & quanti de tua bonitate, sapientia & sanctitate, sermones. Quam falso putem te, tuosque *Lucerium* (quem justius *Tenebrenum* appellari censerem) insimulasse, quibus artibus, ut signum probaret, testes fuerit aucupatus, & singulis domi forisque, & conclonatum aliquando, iudicibus edissero. Interdum & cunctis cælibus evocatis, præstitas fuisse ad tam grande facinus aures, ira concitus conclamo, incuso, redarguo, non dubito, quin hæc tibi late significentur, per aliorum literas. Ergo satis, ne tibi videar, si quæ sit erga te opera mea, recensendo exprobare. Vale. ex Turri Cremata. nonis Martii, M D VII.

EPIST. CCCXXXIV.

*Qualis sit Archiepiscopus Granatenfis, quem male
sit contra tales viros moliri quidquam adversi,
de Lucario Tenebrerio.*

P. M. A. M. Ad suum Comitem
Tendillæ.

Sæpius, Illustris Comes, jam ad me scripsisti, ut summa cura & diligentia navem operam isti nostro Sapienti, alteri Salomoni sanctissimo, alteri Hilarioni, Archiepiscopo nostro, ne patiar, quoad satis mihi autoritatis virum fuerit, ut in tanti viri famam quis frangat genuinum, prædicem ejus innocentiam, tuear nomen, quod perditum iri ex Lucerio in Tenebrerium mutatus ille conatur. Quid retulerim in re, referamque sæpissime, mihi testis Altissimus. Visus sum aliquando judices sensisse (apud quos agitur causa) persuasos, quando præcipue sic arguebam ab experientia, quæ mater rerum esse perhibetur. En agite sacrosancti judices, huic tantæ rei addicti, per quam facultates, fama, vita denique ipsa multorum in propatulum trahuntur, octogenariumne agnoscitis esse jam Archiepiscopum Granatensem? novimus, inquit, Sanctosne appellamus alios, præter eos, quorum doctrina moribusque cuncti mortales elucidantur; quorum opera sunt charitate refertissima. Ex Salvatoris quippe sententia, nullos quidem alios, quam eos, qui sancte fecerint & docuerint, Sanctos licet appellare. Si hoc annuitis; negare namque nephas est, cujus unquam doctrina sanctior? cujus opera sanctiora? cujus vita modestior? temperantior? aut continentior? quem antistitum integritate morum, charitate in pauperes, fervore in veteribus Christianis erudiendis, novis alliciendis, huic antefeceritis? Ego, ego acerrima accusatione in eos insurrexissim, si ex multorum annorum commercio, quibus apud eum, & genus ipsius ac familiares versatus sum, quicquam alienum à fide operatos, aut locutos fuisse animadvertissim. Cum his assentirentur, non desuere aliquando, qui taxare cordis arcana fuerint aggressi. Ad hoc ego, neminem arbitror, Denique sibi tanta consanguinitate adstrinxisse, ut scrutati corda hominum ei concesserit, quia sibi propriam hanc servavit prærogativam, id hominum quisquam audeat velle proficere, quo nec Angelorum ullam participem adhuc effectum fuisse intelligimus, in hominum penetralia descendere memini daver. Estote igitur, Sacrosancti Iudices, Salvatoris Christi mandato contenti, qui

à verbis, & ab operibus debere homines judicari nobis Legem dedit; quisquis ultra tetenderit, eundem in laqueum nimium trahendo lus incidit, in quem & ignavi Iudices incidunt, nimium lura remittendo. Legatus Apostolicus, cui est à Pontifice cum cæteris ad Sacrosanctam hanc Inquisitionem electis, hoc onus demandatum, hæc optime capit. Multi præterea sanæ mentis viri, propterea elucinatam iri aliquando atque obtenebratum Tenebrerium istum, qui lucidissimam istam lucem Lybico leone immanior exstinguere aggressus est, jure putamus. Sit satis jam nimium; perumpo præ animi turbatione. Noli ad eum ista scribere, ne vel adulationis, vel exprobrationis notam subisse judicaret. Vale jam. ex Turn Cremata in nonis Martii, M D VII.

EPIST. CCCXXXV.

*Quam gravi peste Curia ardeatur. quid operetur
Astor pro Granatenfisbus. quid asperenti à Regina,
qui eam adeunt.*

P. M. A. M. Archiepiscopo Granatenfi.

Quinto nonas Martii manu tua exaratas habui literas. binæ ad te meæ proficisciebantur, quando has mihi nuncius à vobis porrexit harum alteræ vix bene domo exierant. De pecuniariis negotiis nulla est impræsentiarum spes. expectandum est, ut tempora mutentur, interea ferte vestram & vos æquo animo cum cæteris turbulentiam, fluctusque quibus agimur, donec redemptor Fernandus Rex adventet. Nullus expectatur ordo rerum, ut valeamus, interrogas. dextra sua nos servat creator, sine qua nemo jam nostrum viveret. Pestilentia degimus circumvallati. intra Reginæ atrium jam flagrat. puellam servitio addictam ipsius oppressit. à fronte & à lateribus lævo dextroque mei hospitii, tres sunt jam infectæ domus. intra hospitium desponsatæ puellæ intumuit subalaris foveolæ, at sine febris. Malacensi Antistiti (tuos apprime redolenti mores) octo jam rapuit familiares. quo in discrimine versetur, colligito. præ pudore nemo nostrum audeat, Regino manente didicere. Speramus aliquando suadentibus, ut hinc abeat, credituram. Tu vero, sancte Præful, istas à legato Apostolico literas accipito, quibus intelliges, quid de te sentiat, qualisque sit erga te animi. persuasum illum habemus, in re tua, qualiter expedit, & quales egeris octoginta annos, latissime tenet. Idem ut summus Pontifex intelligat, per ejus literas laborabimus. magni erunt momenti. quia non parvæ est apud

apud Sanctitatem suam auctoritatis. De statu rerum jam satis ample certiorum te feci. Regnum multi adeunt. Et namque ad maritum crebro. ibi datur fandi copia publica. hos depascit lætis verbis, illos tristibus alloquitur. Abeunt hi fronte obducta, solo fixis oculis, & crispo sporcilio, illi alacres, & lætitia imbuti, fructus æqualis. Andreas Burgenfis à Maximiliano Cæsare, & infante Carolo Principe Regnorum hærede orator, spe nutrit inani multos mortales, venturum Cæsarem his, illis Carolum blæterat, magna pollicetur, sovet seditiosorum conventicula. Literas à Flandria à Principe è Germania à Cæsare spargit. is mihi est notissimus, & amicitiam proficitur. Interrogatus à me, *speretne non iri perditum hac Regna, si alia quam Fernandi Regis manu gubernentur*, fatetur, *non alia*. cur igitur tribulos, cur infelix lolum jaciatur in has segetes percunctatus, *imperata se exsequi oportere*, respondet. ait; *se se in mandatis habere, ut quoquo modo possit, siue id jure, siue injuria fiat, advenit obisset Fernandi Regis*. Et à Cæsare, atque una ab his, qui Principem Carolum infantem circumveniunt, qualia sint horum pectora, judicatu facile est. Vale. ex Turri Cremata iv. Idus Martii, MDVII.

EPIST. CCCXXXVI.

Descriptio moralis de loco, modo & tempore mortis Valentini Ducis, de Pontifice, de Cæsare, de Comestabili, de dace Nagera, de Rege Navarra & Lerino Comite.

P. M. A. M. Suo Comiti.

COROLLARIUM accipito, quo extra Castellana rerum aleam palatum novo gustu demulceatis. Navaræ Regem in Lerini Comitem, Regni ejus Comestabilem arma cepisse, jam ad vos scripsi. Is habebat exercitus præfectum sibi sororium Cæsarem Borgiam rubri galeri contemptorem, Valentinum Duce, qui ad eum ex arce Medinnæ Campi, quo post obitum Alexandri Pontificis, cujus ipse fratris nepos esse dicebatur, ex urbe Neapoli vincitus fuerat asportatus, corruptis quondam custodibus è muro demissus profugerat. Dum exercitus, dum bellumunia pararentur, levibus præliis intra ntroscum certatum est. Lerinenus consulto terga verterunt, nimium effuse Dux illos Valentinus adoritur. primus ex acie hostes Valentinus consequitur. ex insidiis prosiliunt Lerinenes, telis Valentinum conficiunt, ex aliis paucos affecuti sunt. insidiis namque intellectis, priusquam in eas inciderent, rece-

perunt se in tutum. Ita perturbatricem illam animam cuncta obvia (quondam Pontificia Gallicaque potentia armatam) sternentem, casus inopinatus rapuit. neque enim noverrant interfectores, quem confoderent. Quam sint divinæ Arcana Providentiæ animadvertite. Quem solutis habenis, imo effrenem tanto tempore vagari dedit Omnipotens, huic abjecta morte satellitum dextera, quo anni die tanquam ignominiosum aliquid in Cardineum decorem dicitur conspuisse, reddere spiritum ardentem, ex alto Deus imperavit. Sed quo in loco, percunctamini. Intra Pampilonensis Episcopatus ditionem, quem & primum fuerat in sano titulum affecutus, & profanus futurus primum abdicaverat, ista dicuntur accidisse. Hæc de Valentino extrema feruntur. Quem quondam populus (dum fortuna fuit) ad astra ferebat; nunc, fortuna cadente, probris laceratur. ultori Deo factorum penas dicitur rependisse. De Valentino satis superque. Rex autem Navaræ Lerinum urgeri intendit Comitem, ejiciet è Regno; fert Regi suppetias Magnus Castellæ Comestabilis tibi amittitur. Comes autem Lerinus, quia Duci sit Naiaræ ex Ducis filia sui filii uxore affinitate devinctus, hostem habet tuum amittitur, Naiaræ Duci insensum. Cessit præterea Naiaræ Dux impotens obistere adversario. Ex Turri Cremata abiit Joanne Emmanuel. Vivimus jam quieti. De Maximiliano Cæsare diversi diversa sentiunt. alii Flandriam versus moturum putant. alii ad Italiam, ut coronetur à Pontifice. summus autem Pontifex ex recepta Bononia Romam tendit. Palmarum diem in Urbe ferunt celebraturum. Vale. ex Turri Cremata. iv. nonas Aprilis, MDVII.

EPIST. CCCXXXVII.

Negotativa beneficalis.

P. M. A. M. Bernardino Mendotio Illustrissimi Infantacii Ducis filio.

PROFIT mihi, illustri genere orte Bernardine, ut parochialem Reneræ quam mihi (si non reservata) Toletanus Archiepiscopus Ordinarius præbuit. Si reservata legatus Apostolicus, liberam linquas, sensisse quanti Venetis dixerim te esse momenti, quando ex legatione Babylonica me redeuntem Venetis reperisti; domumque tibi, mea opera, in qua ego te biduo habui convivam, à Veneto Senatu mihi Oratori præstitam, Idem Senatui permisit, Alexandri Pontificis excessus

Jam ejus oſſibus viſtu ſpectativam alicujus eſſe momenti vel efficaciæ : qua fretus rem occupaviſti. nil tibi juris eſt in hac cauſa. quia præcipue de quatuor ſupplicationibus novis, uti optime noſti, inter quas & tuo nomine unam, Pontifex ſummus *Julius II.* jam tertius à tuo Alexandro meo nomine porrectam, ſolam voluit ſerri ad Datarium expediendam. Cur igitur hominem tibi deditum, tu amice, ſtudes amittere ? ſperans me litigando fatigaturum, quod eſt aliquando per judicium edicta facturus, id tua ſponte præſtes, diſcedam à mea poſſeſſione. tui armari ſatellites, qui templum irato in te vehementer Archiepiſcopo Toletano profanant, Procuratorem familiarem meum armis abjecerunt, quid opus eſt vi ? quid *caſtellare* (ut vulgo loquar) prodeſt ? Legibus, non armis agendum eſt. Sis igitur memor tui ipſius, ne te trahant in præceps pravi conſultores tui. Moveant etiam te Comeſtabilis patruſ tui literæ, quibus tantopere te rogatum facit, ne me perturbes, in re præſertim, quæ tibi magnanimo locupleti generoſo tenuis eſt. Vix namque annuas ſexaginta auri dragmas, id eſt, ducatos cenſus ejus exſuperat. Parum tibi eſt rem auctura familiarem. Vale ex Turri Cremata. *IV. nonas Aprilis, MDVII.*

EPIST. CCCXXXVIII.

Congratulativa & ſuaviſſa.

P. M. A. M. Theologo fratri Mauro Hiſpano.

DEſunt mihi verba, quibus ſcribere queam, quanam ſim lætitiæ affectus, quando Ludovicus Montalunus conterraneus tuus mihi retulit, paternitatem tuam ex urbe initiali noſtra Hieruſalem, ubi aliquot annos Guardianus cum vice Pontificis ſummi in orientali plaga fuiſti, rediſſe in Caſtellam tibi patriam & natale ſolum, hoc tuum in Conchenſe oppidum inſigne jam tandem perveniſſe : attamen quod ad me non dederis literas (quandoquidem ſeſe talis nuncius obtulerat) iniquo tuli animo. Iucundæ quidem mihi fuiſſent literæ tuæ, at multo jucundiorum ſpero futurum aliquando congreſſum, ſi te ad nos contuleris, uti per hujus nunciū verba polliceris. Proh quales amplexus, quæ colloquia, quantum nobis gaudiū aſſeret illorum temporum ſecura recordatio, quibus una mecum vaſtam illam urbem Ægypti, Syriæque & Idumææ caput Cairum dies aliquot incoluiſti. Nil beatius quam extra omne diſcrimen, atque in tuto portu amicis, quibuſcum intra vaſtas procellas, & ſumma pericula fueris ali-

quando jaſtatus, occurrere. cætera coram. Vale. ex Turri Cremata. *IV. nonas Aprilis, MDVII.*

EPIST. CCCXXXIX.

Movetur Regina. de pheretra aperto Philippi, ubi ſiſtatur. quid de ſenatoribus cum Regina. quid de progreſſu.

P. M. A. M. Suo Comiti.

ANcoras è peſtifero Turris Crematæ fundo, velut à ſtatione maleſida tandem eruimus. At è Scylla nos hæc noſtra Regina in Charybdim, ut eſt in proverbio, ſummeſcit. in villulam nos duxit ad milliaria inde duo, nomine *Fornillos*, magaliū eſt ſorte octo & viginti, ibi eſt condita commoda ſatis domuncula quædam. hac ipſa contenta eſt, quia ſui tantum capax. Proceres qualia poſſunt, domicilia incolunt. Toletanus Archiepiſcopus & amirinus tibi Comeſtabilis primas vices gerunt. Fernandum & cupiunt & exſpectant. Plærique aliter optarent, ne ſcilicet rediret. nos patitur ſolos, Malacenſem, Mundonienſem, & me, ſibi ad eſſe ſedendo. Maritum vult eodem, quo diximus modo ſervari, honorari, comitatum jacere. Exſtat lapideus inſignis pons trajiciens duſ Fornillos è Turri Cremata tendentibus, ubi pontem tranſimus, monacharum occurrit illico cœnobium. Ibi deponi ſerctrum, repente imperat, atque in nudo campo juſſit, fratrum exiſtimans. at ubi ſenſit eſſe ſœminarum domum, raptari ſerctrum repente imperat, atque in nudo campo ſub divo (ſacibus vix lumen ſervantibus, præ ventorum vi) nocte namque attolli corpus juſſit, per ſabros ad id accitos aperiri caſam utramque, ſcilicet plumbeam ac ligneam. viri cadaver adſpectat, primariſque accitis in teſtes, iterum claudi jubet, attollique humeris, & Fornillos aſportari. Jam poſt primum galli-cinium novam ſtationem captamus. poſt paucos vero dies, quom ſigere pedem illam animadverterent Proceres, ut Pallantiam aſſamve urbem aliquam Curix capacem adeat, hortantibus, reſpondet : *Viduum non decere per ornatas urbes, aut oppida magnifica proſpiciſci.* Magnus quidem eſt in ea Caſtitatis ſervandæ vigor, propterea ſibi perſuaſit villas tanquam ſecceſſus, eſſe queritandas. Ex Pallantia, ubi major Curix pars inhabitat, juſſit accerſiri Senatores. quos à parentibus novit quondam electos retinuit, cæteros à viro conſcriptos dimiſit. eſt quiſque aliam ſibi ſedem quaſitum imperat. ut quemque ex novis admit-teret precibus, monitionibuſve, potuit haudquaquam

quaquam dimoveri. Electis ut gubernent, donec pater veniat, edixit. Ita suburbalibus testis & scenis à nobis ipsis constructis castrensi fere more pedem nos cum ea fiximus. ceteri Pallantiam urbem rediere. De sacrosancta Inquisitione Hærescos hoc habeto, quod nostro referas alteri Salomoni, quod capti testes à Tenebrerio (ut fama est) corrupti solvi sunt iussi. Tenebrerium putant aliquando inventi facinoris inauditi, pœnas luiturum. Vale, ex villa Fornillos, in Kalendas Maii, MDVII.

EPIST. CCCXL.

Simulatas Methynna Campi. Genuenses subjiciuntur à Gallo, de galero Toletani.

P. M. A. M. Archiepiscopo Grana-
tensi & Comiti.

S Alutiferum sit necne, quod Fernandus Rex veniat, ex emergentibus colligite. In Methinna Campi emporio Castellæ tanta est inter oppidanos exorta contentio & simul-
tas, ut se ipsos mutuo furore conficiant. Perempti jam sunt in ipsa oppidi platea plerique ab utraque factione dimicando. oppidi Abbatia (quam sua morte Segovien-
sis Episcopus Jo. Doctor de Methinna alteri vestrum collega Romæ in oratorio munere dehinc suc-
cessor, vacuam reliquerat moriens) in hanc oppidanos traxit ruinam. Per ipsius namque
Abbatiz discordes initiato electores, ad quos eligere Abbatem pertinet, directa in diver-
sos suffragia, in hoc discrimen oppidum ad-
duxerunt. hi namque Sortem, illi Platonem optabant, neutrum dignoscitis, propterea
neutrum nomino, nec dignos calamo judico
eos, quorum ambitiosa causa, novæ in ur-
bibus factiones exoriuntur. imo & tollendos
penitus à medio mallem. De his satis super-
que. quia sunt odiosa. A longe trahamus,
quid ultra feratur. Genuenses, qui nobiles
paucis ante mensibus pepulerant ex urbe, Rex
Gallus magno exercitu comparato, ducibus
ipsis nobilibus adoritur. non magno fuit opus
certamine. Imperatore miseri carebant, tan-
quam oves sine canibus tutoribus, sine con-
sultoribus fanis, sine ordine dissident, illico
siccò se pede Regi dederunt. Ita jugo Gal-
lico subdiderunt colla Genuenses, non minus
jam Coronæ Gallicæ subiecti, quam Parisius
aut Lugdunum. De Rege vero, se indies stri-
ctius venturum pollicetur, rebus Neapolita-
nis compositis. Negociatur interea cum sum-
mo Pontifice Julii II. de galero rubro mittendo
Archiepiscopo. Toletano. Valet. ex villa
Furnillos nonis Maii, MDVII.

EPIST. CCCXLI.

Vide superstitionem exortam.

P. M. A. M. Archiepiscopo.

IN Berna urbe Germaniz novas quasdam
pullulare superstitiones, inter cœnobitas
concionatores allatum est. Ex de illorum nu-
mero elegerunt Joannem cognomine Jetzer. is
cerdo quondam innocens, correptum se fa-
tetur quodam expiato Spiritu antiqui ejus
cœnobii Subprioris Parisiis, actis jam annis
centum sexaginta, à nocturnis petulantibus
juvenibus occisi, qui extra gregem (Obe-
dientiz impatiens) errabat. quom jam Sub-
prioris Spiritus à torquentium ipsum Dæmo-
num potestate fuisset ereptus, quia recti iusti-
que præter impatientiz crimen cultor esset,
Joannis Jetzer sibi pectus habitandum elegit.
ex hujus purgati Spiritus suavis, Joannes Jet-
zer fertur, populo protulisse, virginem *Deipa-
ram* Mariam sine macula originali conceptam fuisse.
quod ubi senserunt Cœnobitæ primarii,
sunt veriti perniciem, si tot annis pertractata
materia, tot Syllogismorum argutis in Fran-
ciscos sustentata dilueretur, Joanni Jetzer
innocenti persuadere præstigiis conati sunt,
eum adverse à certo intellexisse, neid popu-
lo patefaceret, ut facinus id optatum ad-
struerent. ex consilio fratris Magistri *Stepha-
ni* concionatoris, duorumque aliorum, Sub-
prior cognomento *Franciscus* visib simulata
virgine nocturnis Jetzer colloquiis ex fene-
stella fallebat, originali maculæ virginem
fuisse obnoxiam, proponens ac suadens; ut-
que placidius innocentem ad votum traheret,
præstigiis & arte magica sine autore accendi
faces in templo, lampadesque, ac pulsari
campanas, & sudore repleti quoddam Vir-
ginis simulachrum, & pleraque alia, & toni-
truis etiam repleti domum horrendis, ad
extremam usque cœnobitarum omnium for-
midinem per magicas artes, ut è cælo ad fra-
trem innocentem descendere cum majestate
virgo *Deipara* putaretur, de seipsa notam
originalem profectura. Hæc nuper allata sunt,
una cum literis ad Andream Burgensem
Cæsareum Oratorem. quæ sequentur, ha-
bebitis. ex Fornillos. pridie Idus Maii,
MDVII.

EPIST. CCCXLII.

*Solati à Luzetii manibus affines Archiepiscopi.
Philosophica pleraque.*

P. M. A. M. Archiepiscopo.

DEcanum & germanas ejus cum genitrice tibi sorore, reliquosque tuos familiares innocentes, quos pestifera pectoris contagione resperfus sub religionis specie *Tenebrerius* tetro carcere concluderat, esse jam tandem solutos, & lator & gaudeo. Hæresis illos teque arguerit *Tenebrerius*, neque pati æquo animo. hujuscemodi facinus nusquam memini me legisse, ut qui legem & doctrina & opere studiose profiteatur, isse contra Legem arguatur. Proh scelus! tantumne potuit acconitum è Tartareis exhaurire speluncis, immanis isto Cerberus, ut summum etiam Pontificem & sacrum Cardinalium Senatam fere infecerit. spero equidem fore, ut ego aliquando in *Tenebrerium* iratos Cælestes omnes, ac terrestres commotosque ad vindictam tanti sceleris videam. Sed quid? dices, *repenteine passerulus impudens tot tantarumque aquilarum, etiam si mille animas effunderet, injurias?* non quippe. At quid fiet? Proverbium inolevit: *Dei non esse, quin fueris, quod jam evenieris, obstrare.* Solum est ad hæc procillas remedium *Patientia*, altera de Philosophiæ columnis. est Sapientis æquanimitas adversa ferre prosperaque. Vale. ex villula Fornillos xii. Calendas Junii, MDVII.

EPIST. CCCXLIII.

*De arce Segovia. de Ponserrata. de Bononia
& Bentivolio. de magno Capitano. de
Toletano.*

P. M. A. M. Suo Comiti Tendillæ.

QUæ ad Reverendissimum Antistitem meum pertinent, ad eum scripsi. Cætera quæ una conferatis, tu habeto. Marchionissa Moienfis viro valetudinario, virili animo femina, ubi primum Philippus Rex excessit è vita, Segovianam arcem ab ea ablatam, quæ Joannis Emmanuelis nomine servabatur, armatis militibus circumseperat cuniculis tormentisque aliquibus illam presserat. Aliquandiu illam vi armorum, quæ hominum judicio inexpugnabilis videbatur, Idibus Maii cepit, tenerque, salvis tamen, eorum qui inerant, facultatibus. pullulant indies magis ac magis Hydreæ capita. Comes (qui dicitur *Delemus*) Gallectus Princeps Pon-

ferratam insigne oppidum in Gallectiæ situm faucibus aggressus est, occupavit tenetque. Ita paulatim ignis protenditur, qui totam exuret Castellam, nisi malorum exstinctor proptere Fernandus succurrerit. Ex Italia fertur miserum Bentivolum Bononiam natale solum armis tentasse, at à præfidiis Pontificis profligatum, re infecta, miserrimum rediisse Mediolanum, ubi exul degit cum uxore ac filiis uno & viginti, tum ex legitimo natis matrimonio, tum ex transverso habitis. Magnum tibi amicum Gonsalum Fernandum Capitaneum nostrum Pontifex & Veneti cupiunt, & student Imperatorem sibi habere exercituum. Ab urbe Roma fertur, ad Cardineum evectum honorem, Toletanum Archiepiscopum. Inquisitionis una Hæreses illi provincia demandatur. Vale. ex villula Fornillos. xii. Calendas Junii, MDVII.

EPIST. CCCXLIV.

*Archiepiscopi Granatensis mors & cellandatio
& vita.*

P. M. A. M. Comiti Consolatoria pro morte Archiepiscopi Collegæ.

PROH Deus! insensos jam nobis esse arbitror Superos, qui tantum ab orbe terræ virum sustulerunt. obiit Fernandus à Talavera primus Granatensis Archiepiscopus, ex quo de Maurorum potestate Granatæ Regnum sublatum est? obiit. Vas istud preciosum contractum est. ignoscant qui supersunt Antistites, dictum eorum pace velim, obiit, aut saltem est diminutus sub orbe Lunæ in Pontificibus dexter charitatus oculus. Prudentiæ clarum lumen extinctum est, & prius eum excessisse, quam adverse valere audivimus. repentinus fuit ejus interitus, inquis. quid in octogenario dici potest repentinum? ad eum ego putans bene valere, paulo ante scripseram. actum est. Piget, poenitet, crucior, tantum nobis virum sublatum è medio, cujus virtus, cujus ardor fidei omne humanum ingenium superabant. Hic erat meo judicio, qualem Deus desiderare videtur, sine macula, sine auri cupiditate, sine thesauri acervo. Hic ita profusus in pauperes vixit, ut nec sibi quidem servasse inquam reperiat, unde vel mensam, si necessitas urgeret, parare sibi quiret epulas. & quales quantasque epulas? uno tantum serculo arietino, diluto leni vino, paneque contentus communi. affini cuiquam nihil unquam præter victum impartitus est. *Nolle se pauperibus portionem tollere*, inquis. Væ igitur miseris!

miseris! Væ viduis & parentibus orbatis! quid refugii desolatis restat? quæ spes auxilii? Video ex illius obitu, abscissum tibi esse dimidium animæ. Eratis anima (si fieri potest) in duobus corporibus unica. Inter amicorum rara in terris paria commemorandi, novi non infirmam tui te corporis partem amisisse. At si tuum incommode cum eorum commodo pensaveris, æquo animo seres jacturam tuam. Ego autem si ad te Consolatoriam dare voluero, si ad id natum, ut moreretur, arguere intendero, si tunc mori cœpisse, cum nasceretur, si massam illam ex diversis compactam, necessario ad sui primordia redituram disputare intendero, ægrotus ego agricola incolumi Æsculapio condire Medicinam præsumpero. Mcmini namque ex officina tua fabrefactas quondam, licet sermone patrio de tui fratris Jacobi Furtati Cardinalis obitu, qui vestræ familiaris spes integra videbatur, Consolatorias geminas. Sed tunc præcipue, quando tu, cuja magis intererat, majore indigebas consolatione, collegisti ad sororem utriusque germanam Menziam, quæ nec Apollo ipse, aut quisquam è junioribus ab eo cumulatus poruisset. Sit dictum satis, ne nova recordatione dormiens sorte sensus excitetur. Vale. ex villa Fornillos. pridie Calendas Junii, MDVII.

EPIST. CCCXLV.

Consolatoria & Laudativa.

P. M. A. M. Doctori Francisco Ferrera Decano Granatensi.

Vltæ ducem avunculum istum tuum Archiepiscopum fateor, amisisti. At solare illius solatio, laborum jam mercede ipse fruitur. Nefas arbitror, aliter quenquam judicare, si quales egerit annos octoginta scrutari oblocutores voluerint, boni omnes hoc idem sentiunt de viro vobisque illius profapia, quod & nos sentimus. Quum una die-nam Licentiatum Vargas Tellusque plerique etiam alii Senatores regi una federemus, de illius obitu eduxit in medium negociator quidam, quod ab eo de reddita valetudinariis incolumitate miracula prodidiissent, respondit sublata voce Tellus, *se nihil horum de tali viro dubitare*. Vargas addidit, *nil ego miror, quod à tali Heroë miracula prodiant, si è lenone dicere-tur, aut sanatore hesitarem. E tali fonte tales latices effluendi sunt. Quid hic anquam debuit Hilarioni eremita, quid D. Hieronymo, vita moribusque?* hi atque alii præterea sermones de avunculo tuo, hi debent animum tuum ad ejus morès imitandos, quoad fieri potest, ex-

citare. Digito monstraberis posthac, mi Decane. *En illius sacrosancti viri propago est! en sanguis, dicent homines. Literarum quibus mihi Hieronymus Matritensis quondam cœconomus avunculi tranquillum atque felicem ejus obitum pulchre differrebat exemplaria, Romam ad summum Pontificem, variosque Cardinales legatus Apostolicus direxit, ut ex eorum pectoribus à Tenebrierio seminarum virus abradatur, totis viribus innititur. Longioribus ad Comitem scribo cum hoc eodem tabellario. Tu vale. ex villula Fornillos. pridie Calendas Junii, MDVII.*

EPIST. CCCXLVI.

Qualis sit ubique rerum status, & de Archiepiscopo quadam.

P. M. A. M. Ad suum Comitem.

Quod Ubedæ cuncta sint perturbata, quod se invicem diversæ factiones, Molinensis scilicet, & de la Cueva, mutuis cædibus conficiant ac deleant, quod hi arcem occupent, illi civitatem, hi *Principem infantem Carolum, sui stomachi captatam occasumem, se expectare*, inquam, illi *Fernandum unicum salutis remedium fore* proclamant. Quibus appellationibus plusquam civili inter se contentione disceptent, novirefers, communis est tempestatis nostræ contagio, generale malum, nil levius alicubi. Si namque scires, quibus furiis agatur Toletum, quibus Abula, cæteræque urbes, de Ubedæ fluctibus minime mirareris. Veniet aliquando qui cuncta sedabit. Collegam tuum vita functum nemo bonus est qui non miris extollat laudibus. Ego profecto, illius famæ defensor acerrimus sum, sicuti prius fueram. Salutis cuius aut familiarium, aut propinquorum si ego mentem corruptam aliquando sensissem, si à doctrina & operibus dissonare animum intellexissem aliquando, adversatus ego ipse tanquam in tæterrimas vulpes profecto fuisset. Integro in Christum Spiritu arbitror ipsum genuseque illius omne perpetuo vixisse. Vale. ex villula Fornillos. vi. Idus Junii, MDVII.

EPIST. CCCXLVII.

Negotiativa.

P. M. A. M. Didaco de Mendoca illustri Duci Infantati.

Alfonso Carrillus per literas me certior rem fecit, tractasse te cum Prothonotario

tario Bernardino, tibi ex utroque parente germano, ne mihi fructus usurpet parochialis de Renera, quandoquidem nullum jus Bernardinus sibi quaesitum habeat, ex jam consumpta ejus Alexandrina spectativa, mihi vero fuerint parochialem impartiti Archiepiscopus Toletanus, si non sit reservata; si vero reservata, Legatus Apostolicus. ad firmiorem titulum pro utroque Summus Pontifex, qui de quatuor porrectis supplicationibus, inter quas & Bernardini nomine una, jussit posthaberi cæteris, præter eam, quæ meo nomine supplicabat, quam jussit ore proprio ad Datarium deportari. pervicacis esse ingenii scribis, fratrem istum tuum, nec tuis parentem dictis, tibi tamen debeo, licet nihil peregeris. Ipse vero aliquando cedit, quia debilibus hebetibusque armis rem aggressus est; suo Juri jam alæ cruraque deciderunt. Tu autem, Illustris Dux, vale, cui me commendo. Ex villula Fornillos. vi. Idus Junii, MDVII.

EPIST. CCCLXVIII.

*Laudativa. Lam Joannis Fernandez, ab genitore
& avo aliisque.*

P. M. A. M. Didaco Furtato à Mendocia Infantadi Duci.

SUM recenti ex causâ isti tuæ familiæ deductus ob amicitiam cum Joanne Fernandez, tuo procuratore in hac nostra labefacta Curia, quod urbanus sit ac lepidus & omnium qui Curiam pro Optimatibus sequuntur, sagacissimus, quodque genitorem habuerit doctorem Alonsum Fernandez Matritensem: qui vos Hispanos nobiles ab errore quo cæci vivitis putantes, *Literas obesse armis*, deprecit; Si oculos intellectus aperueritis, potuit. Audi vi quippe doctorem ipsum literis eximium fuisse, nec eo minus armis clarum. Quis itaque eo tempore quo Alonsus Carrillus Archiepiscopus Toletanus & plerique alii Procætes regnum fere universum Toletanum in fide Portugalsium sustinebat, sese magnanimitas ostentavit? nonne is primus pro Regibus Fernando & Heliabeth in villa viridi una tantum munita domo & fidei familiaribus fretus potentia in prospectu præsidii universi Matritensis, quod Portugalsium partibus sub Marchione Villenzæ favebat, vexilla erexit? nonne contra universam Procerum potentiam forti animo se tenuit, donec primus tuæ gentis Dux, avus tuus, eodem nomine, quo tu *Furtatus Mendocium* nuncupatus cum magnis copiis adventavit, &

doctore liberato Madritum obsedit, cepitque tandem. unde robur sumpserunt Rex & Regina, Regnumque universum Toletanum contractis adversariorum viribus receperunt. Quum sit ergo Joannes Fernandez à tali viro progenitus, qui vobis ostendit, armis literas non obesse, quom quod sit suavisimum ejus commercium, & prudentia polleat innata, virum amo non mediocriter, tibi quæ gaudeo quod talem sis tibi consecutus familiarem, ab cujus ore suspensi pendent, ubicunque concionetur, auditores. Vale. ex villula Fornillos. vi. Idus Junii, MDVII.

EPIST. CCCXLIX.

*Rogatus Autor à Duce Infantati, dat causas,
quare nequeat à Curia discedere.*

P. M. A. M. Eidem Duci Infantati.

EAdem vespere qua die mihi porrectæ fuerunt literæ ab Alonsò Carillo Petrus Belles tuus in Curia Procurator, alias mihi tuas dedit. cupere tete, inquis, Dux Illustris, ut interea dum rebus ordo aliquis exoriatur, dum obdormiunt negotia, proficiscar ad te, sinque tecum interea, ut ocio fruamur liberali, & Martinum quem præ filiis (quon habes plurimos) amas, in literarias delicias infigere dentes & prægustare hisdiebus ostendam. neutrum ego recusarem, si mihi essent sopita negotia. nullo unquam tempore negotiosior me reperi, tum quia præter tres, Malacensem, Mundoniensemque Episcopos & me Regina patitur neminem sibi obsequi in ceremoniis; tum quia meis humeris incumbit quicquid panis, quicquid reliqui victus est habiturus Granatenfis Clerus, qui à regis pendet Computatoribus. Initiatum Regina vult adesse neminem præter Belgas, quos à viro elegit vocinatos. horum harmonia demulcetur. horum concentu lenit vidualem, Saturniamque turbulentias. nec possum Archiepiscopo Granatenfi vita functio, suoque generi universo deesse, quibus *Luzetum* quem ego *Tenebrarum* æquius appellaverim, insidiatus est, eos hæreseos crimine arguens. Si forte me aliquando ab his curis exsolvero, tibi mihi quæ ipsi satisfaciam. nunc vale, Dux illustris. ex villula Fornillos. xv. Calendas Julii, MDVII.

EPIST. CCCL.

Quod contracti fisci redditur. & de literis Regi.

P. M. A. M. Suo Comiti.

Scribis, Comes Illustris, in perditum cuncta, Granatenſis Regni littora hoſtiliter ab Afris infeſtari, diurnos nocturnosque latrones iſtona cuncta interciperi. neminem domo tuto egredi. tempora rodiſſe contracta priſcorum Regum ignavia. quia militibus quibus tibi Proregi datum eſt ad Regni regimen imperare, ſtipendia non ſolvantur. non ſtare illos ita famelicos dictis imperatoris conquereris, & deſperatis animis diſceſſiſſe multos ſine imperatorio comiteatu, inquit: te fere ſolum cum tua familia penuria rerum peſteque circumvallatum (talis namque eſt hic annus & peſtiſer & calamitoſus alimentorum egeſtate) ingemis, qualis eſſe debeas à nobis iſtis conjecturam facimus, & ab his quæ quotidie ab univerſis Hiſpaniæ urbibus ſcribuntur, propoſui tuas querelas computatoribus regiis coram Toletano Archiepiſcopo magnoque Comeſtabili amitino tuo, in quorum nunc manibus eſt ſumma rerum. reſpondent & iſpi, iſſidem de cauſis provinciis oppreſſis veſtigalia portuariaque regia deperdita, exactores quaſtoresque omnes decoxiſſe. adjecit tamen Comeſtabilis ſtimulus à me actus, ut aperte, quid tibi vellet, reſpondeam. Scribito, inquit, Comiti, ut iſſemet Regni ejus redditus exigere jubeat, neque computatorum expeſſes remedium, provideat, ne Regnum iſtud detrimenti quicquam paſſiatur. Interea venturum, qui rebus ordinem ſtatuat. recentes namque literas à Rege habuerunt, quibus denuo ſe propediem venturum pollicetur. Tu vale interea. ex villa Fornillos. iv. Calendas Julii, MDVII.

EPIST. CCCLI.

Qua ſpes de adventu Regi. Regina affectus. de ſacello combuſto.

P. M. A. M. Suo Comiti.

Jam tranquilla dies laſis adventat habent, latere Comes illuſtris. Jam ſe exſolviſſe à Regni negotiis Rex ſcribit. Diem assignavit per literas nobis, quo ſit mare conſenſurus, ſeptimum Calendarum Julii. Immoderatum pene fuit eorum qui ſano vivunt peſtore, gaudium. ne literas ultra exſpectemus priuſquam eſt claſſe inquit. Regina vero quæ ut ulli ad Regnorum regimen chirographo manum imponat induci nunquam poſuit, ab Ludovi-

co Ferrerio (qui apud eam genitorem Regem Orator & gubernator reſert) ſuaſa ut pro incolumi partu adventu ſupplicationes ſacræque fieri curaret cum debitu ceremoniis, reſpondit integro ſenſu; id imperatorem: aſt rem eſſe tanti per ſe iſſam meriti in genere qui pacata propria Regna deſerere conſtituat, ut aliena perturbata contractaque gubernantur aſſumat; parvis indiget, qui tanta charitate rem ita arduam aggreditur, hominum apud Deum precibus. Deus enim reget ac tutabitur. Ingenio pollet & memoria hæc noſtra Regina. Quæcunque non ad ſceminam modo, ſed ad magnum attingit virum, acute ſentiat. caret diſſinitiva, executivam abjicit. qualem nobis Belgæ remiſerunt, talem habemus. modo ſpe nos proximæ incolumitatis replet, modo enervat. ſic vivitur. Incomitem delemus & Poſſerratam mittitur exercitus. Duces eunt Dux Albæ & Beneventanus Comes. Quid hoc portendat judicate. Hujus villulæ templum incenſum & combuſtum eſt. Vix Philippenſe ſeretrum eſt igne liberatum. Hæc fuit unica Regiæ eo tempore cura. multi præterea ſe vididiſſe Cometem errantem ſiſſi ſunt. Vale. ex Fornilloſ. iiii. non. Julii, MDVII.

EPIST. CCCLII.

De diſceſſu Regi ex Neapoli. cum Gallo Rege convenit. Pontifex ad Oſtiam Tiberinam proſciſcitur. proſſigatur in Africa Domicellorum præſectus.

P. M. A. M. Suo Comiti.

Elix & quam tibi ſelix Hiſpania dies illa, lapillo tibi candidiſſimo numeranda. Ex recentibus regiis literis habemus, Regem è portu Neapolitano ſtantibus in puppi ventis ad nos vela dediſſe. Nullibi ſe, inquit, moraturum, præterquam unicum Savonæ, in Liſiſtici maris litore, diem, ut ibi Ludovicum Aurelianenſem Chriſtianiſſimum Gallorum Regem aſſinem conveniat. Pontificem ajunt ex Urbe ad Oſtiam ſe contuliſſe Tiberinam. Speat Regem eo deſcenſurum è navibus, ut una ſe conſpiciant, colloquantur, de communibus agant rebus. Suoſque oculos auguſtiſſimum noſtræ fidei ducem, cui ipſe inſidet, contemplando, depaſcat. Comes Regi venit noſter, *Antonemias*, Magnus Capiteanus Gonſalus Fernandus, qui patriam virtute bellica tot trophæorum cumulis ornavit. ejus loco ad Regni Neapolitani gubernaculum Comes Rivagorzanus Regi ex fratre nepos ſuſſectus eſt. Ad propiora veniamus. Nil dulce quin amari acrimoniæque aliquid immiſceatur. Scribere nequeo, quo

mœrore confecti sint hi Proceres omnes, qui Reginz assident, quando ex tuis literis profligatum in Africa fuisse cum jactura trium millium militum Domicellorum præfectum, qui nostro exercitui in Africa præerat. Sors hæc est Martialis, ut nunc hostes premamus, nunc urgeamur ab hostibus. Quid sentiat de rebus Ubedæ, cupis intelligere; si verum vis fatear, tu es apud Primarios suspectus, quod factioni faveas, ex Granata, Molinensium, quodque hospitio susceperis Antonium Marricum Ubedæ gubernatorem, qui Fernando Regi adversatur; teque fœdus cum eo in arcanis iniisse murmurant. Sit necne, tu videris. Scribe quid vis, respondeam. ne levi rumore moveantur, eis persuadere nitor. Vale interea. ex villula Fornillos. Idibus Julii, MDVII.

EPIST. CCCLIII.

Quare Pontificem Rex non adierit, in Savona Rex. quid de magno Capitano.

P. M. A. M. Suo Comiti.

A Rege & internis ejus familiaribus literas habemus. Romanæ stationis male fide periculum sibi classique timens (est namque procellosa) ab Hostia Tiberina abstinuit. Non desunt qui ex industria præterisse putent. Displuisse id ajunt Summo Pontifici, qui illum avide operiebatur. Savonam urbem v. Calendas Julii cepavit. Aderat Rex Christianissimus. Si quibus complexibus, colloquiisque, una congressos fuisse alterne, scribatur; si quibus tantum hospitem Rex tantus susceperit modis; si quo apparatu, qua elegantia, qua copia rerum scribere tentavero, nimis longa textetur oratio. Ergo brevibus. Quo tantus suscipi à tanto decuit, susceptus est. Hic si virtutis præmium laus est, si honor, si gloria, bellicæ virtutis suæ, Magnus noster *Gonsalvus Fernandes* præmium est assecutus. Rex namque Christianissimus, descendentem illum, æque ac si Rex alter, & allocutus & complexus est. Eadem qua Rex uterque, ac Regina Germana, discubuit mensa. Admirandus Rex Gallus, toto convivii tempore, fixos oculos in machinamentorum suorum exercituum dicitur tenuisse. Indefesso virum intuitu semi absorbebat. Tollebat virum præsentibus convivis ad astra. Non colloquiis, non conspectu satiabatur. Tanta est virtutis etiam in hoste vis, ut nihil de vera laude illi abstulerit. Hæc ex Sabona scribuntur. Tu vale. ex Fornillos villula. xiv. Calendas Augusti, MDVII.

EPIST. CCCLIV.

Est in litoribus Hispaniæ Rex. quid de Posserrata.

P. M. A. M. Suo Comiti.

Quam nobis serenat frontem divinus amor! beatiore nos indies magis ac magis facit. Cursore de adventu suo secutus Rex jam ad Hispania litora dicitur pervenisse. In portu quem de Cadaches in Laletania dicunt incolæ, jecit anchoras incolumis, salva classe universa. Quid beatius, Comes Illustris? Comes de Lemus ubi sensit Regem certo venturum, vi etiam armorum territus, jam emollescit. Se facturum Regis imperata, ubi venerit, profitetur. Hæc ejus excusatio non admittitur. Itur in eum aperto Marte. Vale. ex Fornillos. ix. Calendas Augusti, MDVII.

EPIST. CCCLV.

Prædones Mauri cum navibus naufragantur. de hospitiis Antoris morte.

P. M. A. M. Suo Comiti.

Si raræ interdum, aliquando crebræ ad te meæ literæ perferuntur, rari aut frequentes ad te moventes sunt in causa tabellarii. Projecta tempestatibus in litus Berramedæ ac Sanctæ Mariæ Portuensis infra Malacham unum & viginti piratarum Afriorum navigia nuper nobis significasti, circiter sexcentum prædones armatos, inquis, ea præda captos, navigiis omnibus ex naufragio confractis, id fuit gratum auduisse. Licet ad nostram sub præfecto domicellorum jacturam sit parum refarcitum: pensatum est tamen aliquantulum. Non diu ea Mauri victoria spero gloriabuntur. Pœnas pendunt arbitror septuplices. Quod autem Bachalarius jam nostræ Metropolitanæ Canonicus hospes meus interierit, doleo tibi mihi que. Amissimus namque, Tu obsequentem magnæ prudentiæ virum, ego amicissimum. Ergo quid? Comes Illustris, feramus æquo animo naturæ necessitatem. Rediit unde venerat. Idem nos aliquando iter aggrediemur. Elemento cuique prior ipse quam nos impendit, quod mutuo acceperat. Vale. ex villula Fornillos. pridie Calendas Augusti, MDVII.

EPIST. CCCLVI.

Significativa & Meralis.

P. M. A. M. Gometio à Tolcto Ducis Albæ affini, Granatenſi Canonico.

Inſtaſ ut tibi ſignificem, quid de te ſentiam. In Fortunæ rota, rotabis propediem. creaberis Episcopopus. hinc arguo. Affini tuo, Albenſi Duci animo fixum ſedet, he quandoquidem Placentinum Episcopopum fratrem Guſterrium amiſit, Episcopopatuſ una exeat à familia. Is, licet quinque legitimos habeat filios, plureſque fratres, neminem tamen facris initiatum iri intendit. In te unum oculos conſicit, quia proximior ei ab illis es. Inſidebit iſtis humeris Episcopopaliſ abolla, vertici galeus. Nil tibi apud Toletanum jam electum ad purpuream criſtam, deſui, cæteroſve, quibus erit, Regi jam proximo, ſuadere, quibus Antiſteæ impræſentiarum vacuæ debeant impleri viris. Præter cæteras inteingentes virtutes, utilem eis perſuaſi te fore concionibus pulpitariis exercendis. Quod maxime in palſtore deſiderandum eſt: quod eſt inter generoſos alba cornice rarius. Vale. Fornilloſ pridie Calendas Auguſti, M D VII.

EPIST. CCCLVII.

Negociativa.

P. M. A. M. Hieronymo Matritenſi Canonico.

Sero cum Phrygibus ſapuiſti. ſeræ fuerunt literæ tuæ, quibus velles Magiſtrum Alſonſum Campos fore tibi collegam, poſt obitum utriuſque amici Rami, Canonici, in ſubcollectoria Apoſtolica per legatum. Id munus Archidiacono veſtro Granatenſi legatus ipſe jam præbuerat. Si manus, noſter Comes Prorex, ad ſtipendia militibus ſolvenda impoſuit, redditibus Archiantiteſtæ vacantiſ, providebimus, ne tollar quicquam. Sunt namque Pontificia bona. Nec ipſe aſpernabitur legati literas, quibueum rogat, ne ſe in Pontificiſ veſtigialibus implicet. Vale. Fornilloſ. pridie Calendas Auguſti, M D VII.

EPIST. CCCLVIII.

Quid Imperator in conventu. de Margarita Caſarea. ex Valentia Rex ſcribit. Fagiardum ad Regem. qua pompa.

P. M. A. M. Suo Cômiti.

Quo propius accedit Rex, eo ſuavius auras vitales exſorbemus, obbibimus & recreamur. E Valentia Tairaconenſi, Regno ipſius hæreditario avito, III. Idus Auguſti orſum iter cepit. Temperatiſ ad nos proficiſcitur itineribus, quia multis Proceribus obviiſ impedituſ. Veller ipſe, ob filiaſ deſideriuſ, longiſ. Noſter Petruſ Fagiarduſ Murtiæ præſectuſ, ut vulgo dicitur *Adelantatuſ*, ubi Regem ſenſit Valentiam attingiſſe, ipſiuſ dominatuſ proximam, quingentorum ampliuſ equitum caterva comitatuſ, ad Regem prævolavit. De illiuſ ornatu, elegantiâ & copia, comitumque mira referuntur. Largoſ illiuſ ſumptuſ Valentini Oriolanique civeſ ſtupeant. Nil prædicant aliud quam de juveniſ benignâ liberalique beneficentiâ. Quibuſ lachrymiſ præ gaudio fluentibuſ, quibuſque luduſ, hymniſ & cantibuſ, apparatuſ etiam Regem ſuum, ab exteris redeunteſ terris; Valentini nobiliſ & populuſ, viri ac ſceminæ ſuſceperint, calamo minime licet aperire. de noſtriſ hæc. ab exteris, Maximilianum Caſarem ſerunt in Conſtantia urbe conventuſ Germanoſ coëgiſſe: ubique pro concione orationem luculentam habuiſſe, qua contumeliâ, injuriâ, damnaque à Calliſ Regibuſ duobuſ, Carolo & Ludovico Aurelianenſi, tum dolo, tum vi receptaſ, perſequeſuit. de Britannia minoris Duciaſ, conjuge rapta, de Margarita filia repudiata, Burgundia filio uſurpata, & multiſ id genus, poſtulantiſ, ut ſibi ad vindictam auxilia ſerant, quandoquidem Imperii membra ſunt, in deteriuſ labireſ Germanaſ indiæ, niſi præteritiſ provideatur, congemit; ſuæ famæ, gloriæque multiplici nota commaculatæ, reique familiari tum ſuæ, tum filii ſive Caroli relictuſ ab eo Archiduciſ deperditæ miſereantur, magiſ rogare quam imperare nunciatur. Sive id ita fieri ſoleat in Imperio, ſive quod ipſe Caſar benignuſ ſit. Eſt profecto benigniſſimuſ. hæc via cum Germaniſ & Proceribuſ & urbanis egit; auxiliatuſ arbitrantur multi. Margarita Caſarea, futura (ſi fata Deuſque dedideſſent) veſtra Regina, quia primogeniti veſtri quondam conjux, Caroluſ infantem curandum ex Flandriaſ conſilio ſumpſit. Magni eſt ingenuſ ſceminæ. ſubjacent non inviti ejus Bel-

gæ imperio. Vale. Fornillos. vi. Idus Augusti,
M D VII.

EPIST. CCCLIX.

It obviam genitori Regina. Caser in Gallis. de Geldrensisbus. de negociis.

P. M. A. M. Suo Comiti.

Audito Patris adventu; Regina ad limites usque, Aragoniam à sua hæreditaria Castella dirimentes, properasset, ni genitor, per literas obtitisset, paterno imperio benigne parens, ut locum vicinum eligeret, utriusque Curia capaciorem, nocte fere media, ix. Calendas Septembris, post iterum apertum viri feretrum, quadrijugo plauistro funeralsi præcedente, movit ex Fornillos villula, in oppidum nomine Tortoles, ad milliaria quindecim. Exoriente Sole, pedem fiximus, noctu semper graditur ajens: *Non decere viduas, sole maritali amisso, Solu ultra lucem, in itineribus præcipue, ne conspiciantur, intueri.* Hic Regem expectaturam arbitramur. Ex Germania Andreas Burgenfis mihi retulit; Casarem in Italiam in Gallos descensurum, ut eos Mediolano ejiciat, cum ingenti exercitu, nec addidit, *Si quibit.* Genuenses mercatores augere dicuntur & ipsi numerum armatorum, ut se, descendente Maximiliano, in libertatem vendicent. Margarita rei familiaris Flandriæ, Carolique infantis gubernatrix in Geldriæ Ducem (ea est Sicambria) cogit exercitum. Is namque Dux postquam ex Britannica Philippi Regis tempestate, contra ictum foedus evasit, duro infestat Flandrenses bello, crebris incurfionibus, vastat obviam cuncta, immo & expugnare jam velle videtur aperto Marte oppida. Propinquustus, Infantati Dux dicitur isse Regi obviam, Almazanum usque municipium, & urbem Osoniam. Mei Capitulares conquesti sunt, quod aliquid de decimalibus eorum redditibus sumptibus ad militum stipendia; Ex his præcipue, quæ ad Sedem pertinent vacantem, id legatus Apostolicus *se non passurum*, inquit. Abstineto propterea (licet te necessitas urgeat) pecuniarum. ex regio quærat. *non licet poluere sacrum.* Vale. ex oppida Tortoles. vii. Calendas Septembris, M D VII.

EPIST. CCCLX.

Petitiva.

P. M. A. M. Capitularibus Granatensibus.

Velim ut Collegam, qui meæ sit erga vos mentis, meorumque laborum, &

operæ testis, mitteretis. non erit mihi gratum, vestris rebus secus intendere. Mallem sarcula vel ligones exercere, quam pecuniariam rem ullam cum his computatoribus Regiis tractare, his præcipue corruptis, & honorum egestate ac peste, deficienteque moderatore, temporibus. Pro viribus interea studebo, ut vobis quoad fieri poterit, satisfiat. Valete. ex oppido Tortoles. vii. Calendas Septembris, M D VII.

EPIST. CCCLXI.

Accusativa.

P. M. A. M. Aloisio Marliano.

Non tibi fuit satis, Marliane, & conterraneæ & amicissime, ex Turricremata nobis insalutatis discessisse, quin etiam ad hanc Curiam ad quosdam literas dedisti, ad me vero nullas. In te, an in istam Philosophiam tuam, quæ te arripit à mortalibus, stupidumque reddit aliquando, culpam coniciam, non intelligo. Vale. ex oppido Tortoles. vii. Calendas Septembris, M D VII.

EPIST. CCCLXII.

Quid sit vivere. & qui vivat. quomodo vivatur.

P. M. A. M. Petro Fagiardo Marchioni Bellecensi Antelantato Murcienfi.

Vivere vitam velles, quod pauci assequuntur. De grege te populi ac stultorum exsolve, & vitam vives. Sapiens namque solus est, cui datur vitam vivere. Sapientes pauci, in paucorum te numerum vendica, & vitam vives. Qui assequi id possit, percunctaris ne te ipsum fallas, ne tibi mentiaris oportet. Mentimur nobis, quia nos esse sapientes, nobis persuademus ipsis & fallimur. Abest namque tantum à sapiente, qui se vinci, perturbarique à cupiditatibus sinit, quantum distat ortus ab occasu. Sapiens incerta non complectitur pro certis. Incerta ac fragilia, supervacaneas opes, titulos ac honores esse cognoscimus. Illis tamen semper major pars hominum inhiat, licet vana esse intelligat. Omni tamen nixu illa quæritat, quibus obvoluta, veluti pulliculus inter stupas semper exestuat, gemit sub pondere semper. O vos miseros! qui felicitatem in summa locatis infelicitate opulenti. Nil aliud vos esse comperio, quam nundinarios Fortunæ asellos, qui anxii per cruciatus & tormenta, quod ociosi sectatores vestri comedant,

edant, vestiant, luxurientur, coacervare queritatis. Mulos vos esse lignorum portatores invenio divites, quos ad nemora sylvasque, lignatam vos (ut ipsi calefiant) vestri sectatores impellunt. Vos autem læti sub sarcina cæteris mulis grandiores, sub onere tandem, quo majore premimini, aut obrutiæno per pulvisiam hyemem, aut pulvere suffocati æstu procumbitis: animamque miseram, quæ nec horam vixit dum viveret, ab ipsismet, in quorum causam miseri vixistis, derelicti exhalatis. Tu autem, qui consilium vis exemplo aliorum deterritus edocetor, Desine sperare, satiari tuum posse appetitum rebus, quæ satiari minime possunt. Quicquid namque sub orbe jacet lunæ, sub una congestum crumena satiare haudquaquam animam unam sufficit. Quia ipsa universo præcisior orbe. Humanis igitur his bonis utere, ut servis, ad necessitatem, non ad affluentiam. Illa tibi habeto, non illa tibi, ut molestos sellores dorso conjicito. Bonis autem animi confidito, atque inhaereto in Deum, & vitam vives. Et vale. v. Calend. Septembris, MDVII.

EPIST. CCCLXIII.

Conveniunt Rex & filia. pulchra congratulatio. de Duce Najara & Emanuele.

P. M. A. M. Suo Comiti.

JAm tandem venit optata dies, lux tibi tua rediit, quam amiseras Castella, qua latente in obscuro propediem ruitura jacebas, è fletu & mœnore, ob discrimen, quod jam imminebat, in gaudium profilito. Paternos complexus iv. Calend. Septembris in oppido Tortoles observatrix filia Regina tua Joanna subiit. Rex præ lætitia non temperavit à lachrymis. Regina vero licet immobilis extiterit, quia nescit à deprehensa pellice Belgica ob doloris atrocitatem, quid sint lachrymæ: non leviter tamen animum aperuit in lætitiā. Insisterunt ad multam noctem alterine, contenderuntque, uter locum eligeret, ad quem commodius Curia duceretur. Tu Regni Douina, licet filia, Pater inquit, tuum est deligere, quid aut quo malo, proficiscamur. Regina vero perpetuo genitores à natu observatum iri debere arguit. Paterna vicit reverentia. Est ab urbe Burgenfis oppidum ingens annona omnis generis uberimum, ad sex lequas nomine Sancta Maria del Campo, eo ab Rege appellato, quo solemus more, Rex ubi eluxit, Regina noctu viri busto comitata, tetendimus. Lethæam Rex quadrigam tollere, licet monstifica res inaudita, non

audet, ne illam perturbet. Hinc agitur cum præsidii ab Emanuele discordiarum inter socerum & generum satore: in arce Burgenfis locatis, quam Emanueli Philippus Rex tradiderat, ne iracundiam malint Regis experiri, quam Arcem dedere, Emanuelem in tutelam dux Naiaræ assumpsit. De Emanuele, quamvis tantorum fuerit causa malorum, ea est ratio, quæ generoso leoni de mure exiguu. Arcem tantum solvi à præsidii imperatur. Comes Petrus Navarrus cum peditatu delecto, & bellicis ad muros quatendos machinantis jubetur accingi, ut nisi steterint imperatis inclusi arce pervicaciæ poenas luant. se namque arcem dedituros inconsulto Emanuele recusant. Dux Naiaræ receptor Emanuelis ab Rege vocatur ad Curiam, saluum petiit conductum, tutelares de regressu pro libito literas, quædamve sibi pacta fieri. Irripit Rex viri audaciam, jussit per nuncium ab eo interrogari, an soleant Proceres Leges à Regibus exigere, qui licet regio se nomine libens Castellæ spoliaverit, Jus tamen integrum Regis habeat. Veremur, ne Ducis magnanimitas eum in præcepti trahat. Superat vires animus. Vale. ex Sancta Maria Campi in nonis Septembris, MDVII.

EPIST. CCCLXIV.

Datur in Mahamut galero Toletano. cur non datur in Curia.

P. M. A. M. Suo Comiti.

SEræ sunt hæ literæ, serò nunciis occurrunt. Quæ sunt, accipito. Iidem busti regi custodes in hujus oppidi templo, hæ eadem initiatorum ceremoniæ, ac si super conclamatum esset. Vetuit ibi Regina rubrum Toletano Archiepiscopo galero imponi, qui cum Rege allatus est, aulæ iussit, cæteraque ornamenta deportari: Non oportere lætum quicquam, aut jucundum exerceri, ubi ipsa lugendum mariti corpus habeat inclusum. Ad stadia igitur duodecim, distat oppidulum aliud nomine Mahamut. In ejus oppiduli sacello Rege præsentate, ex summi Pontificis Julius II. mandato, Cardineo ornatus est Toletanus galero XIX. Calendis Octobris, æstis rite solennibus sacris. Eodem die Comes Petrus Navarrus ex obsidione arcis Burgenfis scripsit, se habere tormenta machinamentaque omnia stata jam & deposita, sexdecim horarum spacio se diruturum è mœnibus, quantum sat sit ad immitteudos expugnatores, nisi aliud impereatur; cepturum se, ubi primum illuxerit, solvere tormenta in obfessos. Inclusi nisi sese

illico dederint, edixit interniciem. Civitas quæ sese obtulit in pertinaces, iussu est quiescere. Vale. ex Sancta Maria Campi v. nonas Octobris, M D VII.

EPIST. CCCLXV.

De arte Burgenſi. de diſceſſu Andrea Caſarei Oratoris.

P. M. A. M. Suo Comiti.

Vix domo superiores literas emiseraſſem, quando allatum eſt; obſeſſum in arce Burgenſi præſidium pro Emmanuele ſeſe, cum necunde auxilia ſperaret, dedidiſſe; vim tormentorum iramque Regiam veritum. Andreas Burgenſis, ne ultra diſſidentium animos vanis concionibus foveret, diſmiſſus eſt ex Hiſpania; donatum tamen & honoratum remiſit Rex. Ita jam nullæ vepres, nulli tribuli, purgata omnia. Regina patrem mira colit reverentia. Ex Germania fama eſt conſtans, Maximilianum, qui paulo ante armatus dicebatur, jam depoſuiſſe arma; pacemque initurum cum Rege Gallo, ut una omnes in Turcas ſeſe expediant; Ab Rege tamen Catholico noſtro ſuaſi, cujus animus fuit ſemper in noſtræ fidei hoſtes pronus. Vale. iv. non. Octobris, M D VII.

EPIST. CCCLXVI.

Negotiativa.

P. M. A. M. Gometio à Toletō.

Gometi nunc frater, quia tu ejuſdem metropolis Canonicus, cujuſego Prior, future propediem Patrone ſalve. quod hiatu optas vaſto, aſſequeris. ſies Epicoſopus, neſcio, an Placentinus, an Segovienſis, an Ovieta-nus. Hic tuis affinis Dux Albæ tibi ſoli ſtudet. Scribis, ut Canonicatus tuus Hieronymo detur Matritenſi à Rege cujus ſunt patri-monium omnia iſtius Regni beneficia; atque illius portio Vianæ quondam Archiepiſcopi à ſecretis. utrumque placet, quia uterque vir bonus, ſupplicabimus. dicito Con-capitularibus noſtris, Tria & viginti ea beneficia quæ petierunt, ad unguem à Rege illis initiatis conceſſa, quos ipſi præpoſuerunt. Vale. ex Sancta Maria Campi. iv. nonas Octo-bris, M D VII.

EPIST. CCCLXVII.

De mutatione Curie.

P. M. A. M. Suo Comiti.

Quando crebros habeo nuncios, frequen-tes ad te literas do. Si raro, raras. Pacatis rebus Burgenſibus Rex natam compellavit, ut ex Sancta Maria Campi in amplam urbem aliquam Curia duceretur. Annuit patris mandato. diſceſſimus quiſque ſuo more, matutinis Rex, nocturnis Regina itineribus, ſuoque ſerali curro, & duobus filiis, mare Fernando, Catharina ſcæmina infantibus in Hiſpania natis comitata. Arcos villa eſt itinere recto ad urbem Burgenſem ad ſtadia quin-decim, ea iter faciebamus, quom Regina ignara prius quo duceretur, progredi recuſavit; *Nolle ſe Burgo urbem ultra viſere, dum vixeris; quia ibi marito ſe privata, inquit. Fixi-mus ergo pedem cum ea nos ejus comites, Aloisius Ferrerlus pro Rege, vir jam ſenio conſectus prudensque, Malaceniſis Mindo-nienſisque Epicoſopi, & ego cum Franciſco-rum Carthuſienſiumque de Miſaſlores initia-torum multitudine. Rex Burgo cum reliquis tetendit. Sic diverſi agimus. Septimo Iduum Octobris in hanc nos villam conſecit. Vale, ex villa Arcos. iv. Idus Octobris, M D VII.*

EPIST. CCCLXVIII.

De adventu Regina Germana. de noverca & privigna.

P. M. A. M. Suo Comiti.

Ubi ſedeamus, jam alias ad te ſcripſi, nunc quæ volitent accipito. Rex Germanam uxorem, Reginam, Valentiam, ad nos veniens, ut expeditior proficiſceretur, reliquerat, eam juiſſit accerſiri. Joanna Regina à genitore petiit, ut uxorem, ſibi novercam, ad ſe duceret videndam. Duxit, conven-runt. uti propriæ genitrici aſſurrexit, ma-numque petiit oſculandam, quali decuit fili-ſiam reverentia ſuſcepit. Ipſi urbem incolunt, nos ruramur. Vale. ex villa Arcos. noſis Novembris, M D VII.

EPIST. CCCLXIX.

Moralis.

P. M. A. M. Gometio à Toletō.

DE Fortunæ gremio, in quo ſedere anxius optas, nil novi, Rex acminem adhuc elegit;

elegit; tu emerges, ne verearis. Scio quibus agam fundamentis. At ne tibi cupido majus onus, quam honos paretur, studere incipito. dorsum sæpe gravant hæ sarcinæ. trahunt in præceps animos, nisi evigiletur. Spero te futurum loco dignum, caveto præsertim ab adulatorum aucupio. Vale. ex villa Arcos. in nonis Novembris, MDVII.

EPIST. CCCLXX.

Quid Luzerius super processibus. quid ceteri arguant.

P. M. A. M. Suo Comiti Tendilæ.

SCROFANCTÆ Inquisitionis Hæreseos Senatores quibus præsidet Toletanus noster jam rubro insignitus galero, fraudem dolumque in Luzerianis promulgationibus intercessisse suspicantur, astu partim, partim cruciatibus creditur à testibus in damnatos accusationes extorsisse. Alii neophytas ipsos ista confinxisse, ut quo latius crimen pateret, eo evaderet impunitus, quia proverbium inolevit, *Multum dimittis, quicquid à multis peccatur.* Et sub occasione Potentum (potentes namque jam commaculabant) qui hæc adstruxerint, veniam se consecuturos sperarunt. Neque hi Luzerium immanitate liberant, qui apertis & patentibus signis in tantam prodierint feritatem, ut Christum voce publici operibusque profitentes, erroresque quibus taxabantur, se admisisse negantes, ignem tamen traderet. Luzerius autem ipsiusve collegæ, juxta Legum præcepta se processisse ajunt, allegata scilicet & probata. Quibus argumentis vita hominum agitur, ac fama (quod est ipsa morte deterius intellige) propediem ista detegentur quæ nunc latent. Væ interea miseris ademptis! Tu vale. Arcos. pridie Idus Novembris, MDVII.

EPIST. CCCLXXI.

Cedit Regi Dux Naiara.

P. M. A. M. Suo Comiti.

SOLET magnanimitas egregiis bellorum ducebus gloriam (nec injuria) parere. Duci autem Naiaræ perniciem videbatur adstruere. Pertinax erat. Rex imperat, ut omnes sui patrimonii dedat arces. Ibat exercitus interim deleturus funditus omne patrimonium ejus, nisi esset dicto parens. Subjecit collum jugo. Naiarensi illi arcem tantum Rex reliquit, nec abstulit reditus, novis arces ejus regio nomine præsidii munivit. Hæc pauca, quia

novi amicum tibi semper Ducem hunc bellorum trophæis insignem fuisse. Vale. Arcos. x. Calendas Decembris, MDVII.

EPIST. CCCLXXII.

Quæ petunt, assequuntur Capitulares Granatenses.

P. M. A. M. Decano Granatensi.

CAPITULARES habui vestras literas, quibus petitis, ut vobis liceat trimestri otio frui, ut cæteris Cathedralium Ecclesiarum initiatis, utque liceat matutinas horas primo noctis crepusculo propter male salubrem nocturnum rorem ob imminentes urbi nivales montes & nocturnos grassatores nuper ad Legem Christi tractos, quorum est major in ea urbe, quam veterum Christianorum numerus. Velleis etiam, ut initiatorum numerus ad duodecennium in singulos ordines (quod redditus non suppetunt ad ampliorem) reducat. ut sint utputa Canonici duodecim, duodecimque portionarii. idem in cæteris. En quæ petitis, omnia consequimini. Literas habeo regis ad summum Pontificem, cujus est hæc omnia condonare. nil Regi negabitur. A Luzerio deignominis, injuriis, damnis, internitionibus illatis in miseros innumeros mortales postulat. Feritatem immanem intercessisse jam suspicantur judices. rei eventum expectamus. Vos interea valete. ex villa Arcos. xii. Calendas Decembris, MDVII.

EPIST. CCCLXXIII.

De Casare in Gallis. de Tunis in Aprica. de Sophio. de Flandria.

P. M. A. M. Suo Comiti.

ADVERTE quam cuncta rotent, quam volvatur orbis. Summus Pontifex nova dicitur jecisse cum Casare fœdera. Casar autem ipse novum exercitum in Galli Regis potentiam comparare: Mediolanum se velle, inquit, à Gallorum servitute liberare. Ex Europa nil aliud habetur. Ex Africa vero Tennesius Regulus per Oratores Regi nostro se, suæque offert omnia; *abheredatam se*, inquit, *à Rege Tremessio, ejusque ab illo, ab uberi Mauritania regno, ad maritima;* Legationem hujus non magnificare videtur Rex. Sophium ajunt Veneti cum Turcarum Principis exercitu manum consensisse, duobusque certaminibus ingentem ex eorum copiis copiam trucidasse. E Flandria Gallos quosdam qui venerant in Geldrensis Ducis auxilium, fuisse peremptos allatum est. Nil novi aliud. Vale.

Vale. ex villa Arcos. pridie. Calendas Decembris, MDVII.

EPIST. CCCLXXIV.

Negotiativa & oblativa.

P. M. A. M. Magistro Alfonso Campos eximio Theologo.

Furtatus Mendotius Abbatix Sanctæ fidei Granatenfis oppidi mihi est amicus. Is mihi pollicitus est, me infcio cum nemine se contracturum. Moretus Canonicus noster quædam interjecit argumenta, surripere nobis negotium dissimulanter conatus est. cavet à me. scit obstiturum ratione tui, quem majoris facio, quia senioribus vivis intestinis. distatis in immensum & literis & moribus. Propterea dabitur omnis opera, ut eam tibi sedem paremus. tu vide, unde sis redditus, quos impensites, habiturus. cætera nobis erunt curæ. Quæris, ubi sistamus. ubi nulum, aut unquam est sistere, sistimus; in Curia scilicet, nunc apud Reginam in villa Arcos, nunc apud Regem Burgis ad milliare sextum. Ubi negotiis intenditur, utraque in Curia contubernium habemus. te sitis laute, si ad nos aliquando venires, utrobique hospitabitur. Vale. III. nonas Decembris, MDVII.

EPIST. CCCLXXV.

Mira consolatoria, exemplo Platonis.

P. M. A. M. Dionysio Professori Poësis & Oratorix Toleti gutture capto & linguam ob elephantiam.

Duplici me conficit iste morbus tuus mœstitia. doleo amici doloribus, angor, quod vas liquore plenum precioso, ita Fortuna concluderit, ut latere in tenebris cogatur, neque prodire queat ad communem hominum utilitatem in publicum. eras namque commodissimus isti urbi, dum licuit instrumento uti. Tristor atque iterum angor, quando ista considero, interclusum tibi guttur, linguam corrosam, fœditate vultus ex elephantia maceratum. At quando Sapientum mecum ipse sententias evolvere, permitti ab Altitonante ista, ut in clientes cadant suos, reperio. Vult namque per ignem & aquam, per terrores & pœnas, per angustias & calamitates parari ad superos iter. Macerari, torqueri, cruciari debere servum, ne sæviat in Dominum sanxit. Ex incolumitate namque, otio ac cæteris Fortunæ illecebris, ad animæ ajunt perniciem impedimenta pullulare. Ut igitur te ipsum fortitudinem amplectendo soles, & hortor & rogo, te ipsum, id est, animi providentiam complectitor. Ex videbis te ad idem natum, ad quod & nos, ut scilicet aliquando hinc discedamus, quo venimus. Et vale. Burgis. III. nonas Decemb. MDVII.

PETRI MARTYRIS A. M. EPISTOLARUM

LIBER VIGESIMUS PRIMUS.

EPIST. CCCLXXVI.

Super Comitatu Belcastri negotiativa.

P. M. A. M. Joanni Jacobo Trivultio,
Equiti Mediolanensi primario,
Marchioni Viglevani, Fran-
ciae magno Mareschallo.

Ioannes Antonius Angli-
enensis nepos meus, qui sti-
pendio sub tuis vexillis mi-
litat Gallico, ad me ve-
nit x. Calendas Januarii,
tuas mihi literas porrexit.

De Comitatu Belcastri cau-
sam tuam Regi proposui Catholico, Domi-
mino meo. qua fraude Francavillæ Ducissæ,
Comitissæ Accertarum *Conflantia de Ayalos*, tibi
Comitatum illum usurpet, aperui. Quanti-
sis faciendus & bello & pace, quantus sis,
Regi significavi. talem suasi virum, qui du-
cendis regendisque exercitiis, nemini par-
sis, non esse abjiciendum; quia præsertim
jus sibi servatum iri petat, nec aliud quic-
quam, quod nec hostibus solet negari. Quæ-
tu in Marchionatu Salutæ in Alpibus sitæ,
Carmagnolæ redeunti mihi è legatione Baby-
lonica, dixeris, repeti, te scilicet nullo pa-
cto arma in Aragonum quenquam Regem
sumpturum, quia sis apud eos fere enutritus
Neapoli, honoribus auctus & auctoritate. Pro-
pterea de te, domum illam bene meritam
asseverabis. Addidi præterea te (quom apud
Carolum Regem de militari ab eo ducatu
sumendo ageres) primum cum eo foedus je-
cisse, ne tua uteretur opera in eam domum,
licet magno te Mareschallatu (ut ajunt Galli)
ornaverit. Comitatum vero istum Belcastri
tunc à Rege Fernando L. ex Aragonica do-
mo Neapoli regnante, assecutum proposui,
quom ab Innocentio VIII. Pontifice Maxi-
mo, bello urgebatur, Proceribus Regni,
paucis exceptis, deficientibus, ut è Regno
Fernandus ejiceretur. te namque cum duabus
& viginti catafractorum turmis, non infir-
mis auxiliis, à kudovico Sfortia missis Fer-
nando suppetiis, ivisse in Regnum. Regi nun-
ciavi. Tuis laboribus, tua vigilantia, diligentia,

operâ, cum ea parte exercitus, Fernando fuis-
se robur non parvi faciendum disserui. Tua
igitur virtute bellica Comitatum fuisse istum
tibi à Fernando condonatum, non aliunde
partum. Qui si fortis & prudentis Imperato-
ris officio functus non fuisset, deturbatus
è Regno, forte Fernandus Rex fuisset. tanti
obsequii præmium, ne tibi tollatur, Regem
oravi. Senatoribus igitur Regis demanda-
tum est, ut utriusque partis jura scrutentur
diligenti cura. Suum cuique tribuatur, im-
peravit. Quæ sequentur, intelliges. Vale in-
terea. Burgis iv. nonas Januarii, MDVIII.

EPIST. CCCLXXVII.

*De Casare & Gallis. quæ Imperator sit Galli &
Veneti exercitus. Trivultium patriam vendidit
Galli.*

P. M. A. M. Suo Comiti.

Paucis ante diebus venit ad me nuntius à
Joanne Jacobo Trivultio nostro concive,
magno Franciæ Mareschallo. Is præter patróni
negocia, Maximilianum refert Cæsarem, ex Al-
pibus Tridentum usque Imperii urbem Bi-
piscopalem, descendisse in Italiam fines, cum
magna impedimentorum & machinarum co-
pia. Sed addidit, parvam eum & peditum &
equitum habere coactam manum, quod de-
sint facultates ad ampliore comparandum.
Formidat ipsius accessum tamen Rex Gallus.
Formidant & Veneti, qui ne in Italiam in-
grediatur armatus, una cum Gallis obflare
parant. Sunt ex Germania in Italiam Cæsa-
ri tria itinera, ab Helvetiis per Comensem
lacum, unum & qua Benacus, *Garda* nunc,
lacus, alterum, quæ ambo ex Alpibus jugis
derivantur. Tertius ex Rheticis montibus
per vallem Cadobrensem, in provinciam,
quæ Forum est Julii, nunc *Friulium* appella-
tum à Venetis. Cujus provincie caput Urbs
est Utinum. à Foro Julii Venetus agit in Cæ-
sarem exercitus. ab utroque lacu radices oc-
cupant Alpium, copię Gallico merentes sti-
pendio, quadripartitæ; Vasconum fama est,
inesse millia decem, totidem Italarum, duo
Helvetiorum, quos *Suzij* dicit nostra ætas,
Hispanorum millia tria. Diversi diversis ob-
jecti

jecti angustiis Alpium. Catafractorum mille octingentorum habet exercitus Gallus numerum. *Cataphractum* vocat Gallus *lanceam grossam*. Amborum est electus exercituum Imperator conterraneus meus Joannes Jacobus idem Trivultius, qui nisi propria raptatus rabie in Ludovicum Sfortiam patriam Gallis vendidisset, cunctis mortalibus gloria belli praeclleret: quem nosti, quando Mediolano in Hispaniam iter faciebamus. Hi sunt novi belli apparatus, quæ succedent, intelliges. De Sophio autem Persa, inquirunt Veneti, non minoris se facere illius prosperos successus in incommodum Christianorum, quam si Turcæ illum sternerent. Magni esse animi ajunt virum, magnique ingenii, atque una Philosophiæ sectatorem, amatoremque, cuius illi puero, Pater emoriens rudimenta reliquerat, naturæ amicus, quæ naturæ sunt consona fovet. Libertatem populorum, ut animos alliciat, se quæritare prædicat. De Turcarum Principis sobole filium ajunt ad Sophium confugisse, stimulisque Sophium urgere, ut in patrem progrediatur, qui jam senio marcidus æger jacet, uni deditus è filiis, quos habet plurimos, cui omnia Regna relinquere cæterosque exheredare cogitat. Vale. ex urbe Burgenfi. iv. Idus Januarii, MDVIII.

EPIST. CCCLXXXVIII.

Suasiva, ne quis inani vento crucietur; ne mutato loco mutetur animus.

P. M. A. M. Magistro Alonso Camposeximio Theologo, Canonico Granatensi.

Furtatus Mendotius nostræ Granatensis Sanctæ Fidei Abbas, nostro serogatu annuit Abbatiam tibi præbiturum. Sed redditus petit æquantes Abbatæ censum. Tu nonne Canonicus? nonne mercede frueris annua quadraginta numorum millium? ut quid irretire te cupis cum incommodo? Si quid iste velis pensitaveris, de tuis quadraginta potius aliquid est tollendum, loci te anxietas movet, video. Prior me sedebit Sortes? prior Plato. en vir bone, misero sunt ista popello quæritanda, qui aliter jaceret, nisi talibus adminiculis, atomo levioribus, inniteretur. Viro autem egregio secus. Is locum honorat, adornat, non locus ipsum. quid tibi, hic an illic sedes, qui doctrina mortalem æquasque, qui sapientia sidera vincis. futilis est igitur hæc ratio, & si contenderis, aliena tibi manu, retequærito. Nolo

ego talem mea dextera virum gratuito cuiquam subjicere & implicare. Matritensem Canonicum amicum utriusque procuratorem meum, per Legatum Apostolicum, Bachalarium creavimus & Licentiatum, ab illo tu strenam exigo gratulandam. Non scribo ad eum, ne videar collatum velle beneficium exprobrare, quod probro par est. Nunc apud Regem sum Burgis, quo veluti Castor & Pollux dimidium tempus diverto, reliquum in villa Arcos ad stadia forte xv. apud Reginam. Vale. ex urbe Burgenfi. iv. Idus Januarii, MDVIII.

EPIST. CCCLXXXIX.

Negotiativa.

P. M. A. M. Capitularibus Granatensibus.

Qualis mihi fuerit, cum Regii Fiscii computatoribus, super taxatione frumentaria pestilentis anni sexti & quinquagesimi contentio, referre nequeo pertinaciter. quo pretio sœneratores redactum in coctum panem triticum famelica vendunt plebi misere, eo intentarunt precio nos in eadem decimali undecima, quæ nos tangit, onerare. Dilatus est in alium diem conventus eorum, quid statuatur, intelligetis. pedibus manibusque (ut vulgo dicitur) enitar, ne nos opprimat. Valete. Burgis. iv. Idus Januarii, MDVIII.

EPIST. CCCLXXX.

Trivultii & Francavilla merita super causa Belcastri.

P. M. A. M. Joanni Jacobo Trivultio Mediolanensi, Marchioni, Magno Franciæ Marefchallo.

IN Belcastrensi re tua insensos habes Curiales omnes, non quod tibi sint, qui te non norunt, inimici, sed quia sint adversariæ competitorici, & uxoris tuæ forori Ducissæ Francavillæ, quam Neapoli noverunt amici, mulierem à literis, ab elegantia, à forma commendant, at virtute bellica tollunt ad sidera. Nisi hæc mulier Hispano sanguine progenita Hispanis Isclam insulam, quam diuione tenebat, quæ fere in faucibus jacet Neapolitani portus, dedisset, quo tempore bellum atrox inter Gallos & Hispanos ingruerat, qui de Hispanis interrogant, salutem Hispanis, Gallis vero perniciem hanc formidam peperisse contendunt. Ex ea insula ferunt Hispanos vires in Regum collegisse. duras præterea

præterea fuisse passum obsidiones propugnando, trucidatos coram vidisse strenuos nepotes duos. Hæc & multa præterea una voce arguunt, omni propterea gratia, omni favore dignam dicunt. Quid præmii tantæ fidei, fortitudini, constantiæ tribui potest, inelamitant. his ego, tantæ mulieri, quam Herculem superasse vultis, tam bene de vobis meritiæ dimidium saltem Regni partem deberetis jure merito impartiri. Sed de vestris, non de alienis facultatibus illi satisfacite. Quid si hic, qui Gallicam in nostrum exercitum imperatorem recusavit, in Regnum Neapolitanum, in quo ab annis teneris arma exercuit, vias, passus, plana, montes, angustias, patentes campos, flumina, mores denique hominum callet, tantum inermis domi manens promeruisse vobis probetur, quantum illa totis viribus innixa, Galli duces in vos missi furore boreali perciti, rerum Italorum ignari, laborum, vigiliarum, algoris atque æstus, & inedia impatientes, prudentiæ, magnanimiatiq; jure merito magni Gonsalvi Fernandi imperatoris nostri facile cesserunt. Testem vobis magnum eundem habetote, quanti reliquos illius exercitus adversi fecerit, quando Trivultium non venturum intellexit in eum, *Opimiera*, inquit, *spolia ex hoste referemus, quo plures in nos venerint*. Solum hic Trivultius animum illi in diversa traherat, cum pari rem se habiturum argumentabatur. Sed quid ego hæc? Sua petit integra fide, immenso labore quaesita. nolite igitur tantum virum à Regiis obsequiis tollere. nequeunt mollescere, conceptam servant pervicaciam. Rex tamen literas tibi Savonæ, quom una duo maximi Catholicus & Christianissimus convenerunt, præbitas jubet corroborari affirmariq; propediem ad te Joannem Antonium cum his literis remittam. Si quid ultra emerget, integro tibi animo, ut patriæ principi obsequar. Vale. Burgis. III. Calendas Februarii, MDVIII.

EPIST. CCCLXXXI.

Cæsar à Pontifice Imperator electus appellatur, quemodo Germanis succedat. de Sophio. de Afris instantibus Granatam.

P. M. A. M. Suo Comiti.

Maximilianum Cæsarem inter Tridentum & munitam Venetorum arcem nomine *Rovoredum* castra metantem novo Summus Pontifex titulo insignivit. loco namque aureæ secundæ coronæ Imperatorem electum Pontificio chirographo nuncupavit. *Rovoredi* expugnationem tentasse dicitur,

ac re infecta discessisse. Validis namque teperit illam præfidiis & machinamentis munitam. Posthæc relatum est circiter Idus Majas per Venetos milites, Germanos complures, qui forte pabulatum & frumentatum ab exercitu ierant, fuisse trucidatos. damna potentius recipiunt Germani quam inferant Joannes Jacobus Trivultius utriusq; ductor exercitus castra habet opposita hostium castris. Cito *Taratantara* clanget, nec loci natura, nec alimentorum penuria stase diu patientur, quin concurrant. ad vos illico mittam, qui referant rei exitum. Sophium Persam ferunt in hyberna fecerisse, nec læscere quenquam. Proxima, inquit, proditum æstare. Cateri Principes dormitant. De nobis quid? pace fruimur aurea sub Fernandi clypeo Regis testis. Quod vero Aphripiratz Granatæ litora perturbent, Christianosque abducant captivos, pœnitebit illos non post multo luent pœnas. Vivat Fernandus, in decuplum solvent. Mos est, uti nostri, bellicus, ut hinc rapiamus, inde spoliemur. Viribus agit Mars. Burgis. XII. Calendas Martii, MDVIII.

EPIST. CCCLXXXII.

Consultiua & Congratulativa.

P. M. A. M. Aloisio Marliano Philosopho Vatique egregio Concivi S.

Caleſti te freti procelloſas rupes & Belgicas quas vocant *Bancos*, Syrtis Flindriæ evaſiſſe ſcribis. Margaritam rerum Caroli principis Infantis adminiſtratricem, aduſſe inquis. Lætatur qui tibi benè cupimus, quia præſertim dicis eundem te locum apud eam Carolumque Principem reſenturum, quem Philippo vivente fueras aſſecutus. At tē iterum armatum inquis & militaturum, Maximiliano electo Imperatore, in Italiā, quem ais ex Ducatu Mediolani utrique noſtrum patria Gallos ejeſturum. quid ſentiam intellege. quod incolumis evaſeris, ſiſque in tuto, non aliter mihi gratum ꝫ quam ſi meæ dimidium animæ fluctuantis ſervatum renundaretur. De bello autem ſi conſilium amici vis, bella gerant bellatores, Philoſophi inſinæreat leſionis & contemplationis ſtudiū. qui ſieri poteſt ut bello aptus urgente ſenſo reperiat, qui à teneris angulculis perpetuo libros, arma nunquam exercuerit? Si electus Imperator voti compoſeſſietur, liberum tibi erit in patriam redire. At ſi duſros repererit obices, duplici Gallos iracundia

EPIST. CCCLXXXVI.

*Negotiativa.*P. M. A. M. Jo. Jacobo Trivultio de
lite Belcastri.

SORORIA ista tua & adversaria Francavillæ Ducissa coram Senatu Neapolitano, tuæ litis iudici, proposuit literas, tibi Savonæ præbitas, nullius fuisse vigoris, atque hinc surreptitias, quia Secretarij Almazani dextera minime fuerint referendatæ (ut ajunt) ego autem regem denuo adivi hortandò, monendo, orando, à Rege petiti, ne tantum virum, qualis tu es; vellet à se abalienare, qui Comitatum illum non tanti facias, quanti Ducissæ ipsius verba incompõsita, quibus gloriam tuam, quæ ingens est, taxare commaculareque videtur. Quia te adversatum esse arguit Regi, quod in ejus auxilium in Regnum non veneris contra Gallos, quæ fraude illi à te sororio Comitatum creditum à Fœderico Rege jam spoliato sub data Castellii novi cum discedente Iscla Fœderico inscriptum sit privilegium impetraverit. Immo à misero Rege hospite, qui exul in Galliam divertebat, extorsit, quando ipsa infami tectorio quo fraudem suam velat, te non venisse in Regnum inquires. Regi ego dico, non minus te fuisse Regi obsecutum, quod non veneris quam ipsa fœmina (licet Hercules eam multi vigore insigniant) potuerit promereri, nec quin ipsa bene se gesserit adnegamus. addidi Regi, ne patiatur, quod in ejus Curia, tanto viro quicquam advesetur, quem si amiserimus, quid lucri conjicere possimus in crumenam, non intelligo. jussit propterea Rex (illis invitis) literas propria dextera subsignatas, expediri. En illas tantopere desideratas. utinam voti compos efficiaris, quandoquidem tanta te urget anxietate hujus Belcastrensis Comitatus possessio, quæ primum fuerit tuæ bellicæ virtutis præmium. Vale. Burgis pridie nonas Maii, M D V III.

EPIST. CCCLXXXVII.

*Nativa & laudativa & suavis.*P. M. A. M. Trivultio Episcopo Co-
mensi Scaramustæ magni Tri-
vultii nepoti.

MATHÆUS Malfelitus vir Balearicus Aragonici Senatus Vice-Cancellarius, qualis quantusque sis mihi rediens ex Gallia Ora-

tor pro Catholico Rege meo retulit, qualem genere, talem te literis prædicat & ingenio pollere, nullam tibi naturæ doctem ex his deesse, quas (quom se beneficam in quemquam ostendit) solet impartiri. Jo. Antonius Anglerienfis nepos meus, qui subtrui patrui vixillis moeret, secundo ad me missus cum literis regis à patris petitis. super lite Belcastrensis revertetur. velim profuturas. officit patruo tuo, Francavillam è nobili genere Hispano esse ortam, & affines & amicos hic habet, quotquot Regis adhærent lateri. Tuus autem patruus neminem, me excepto. quia illam omnes, patruum nemo noverunt. non mine tantum notus est, illa & sanguine Hispano cara, & meritis grata. de illius fœminæ morum elegantia, forma, literis & eloquentia, quicumque Neapolim Regi Catholico fuere comites, mira prædicant. At de fortitudine (fussa) Nezarina quidem Sacarum, aut Hippolyten Amazonem bellicosissimas clariora belli facinora gessisse ratiocinantur. Semiramidem tantum exclpiunt, quia insulam Isclam Hispana mulier Hispanis, non Gallis dederit, obsiderique se atque oppugnare passa fuerit. egregie quidem se gessit, sed nil supra homines, ut illi volunt. his agimur procellis in primarios omnes, nitemur tamen contra rotantium sphaerarum impetum. de rebus autem meis per eundem intelliges, quid velim. officio fungere nobilis & magnanimi viri, si quid erit in quo apud istos Gallos, quorum Senatus Princeps esse diceris, optus fuerit opera tua. Cardinali Rotomagensi Legato meas impartitor literas. Burgis. pridie nonas Maii, M D V III.

EPIST. CCCLXXXVIII.

Quale sit patria desiderium. quibus causis cogamur amare illam. inter Reges negotiativa. remuneratio de studio.

P. M. A. M. Georgio de Ambasia Car-
dinali generali totius Galliar
Legato.

QUANTA sit soli natalis vis in natura, nemo est, qui ambigat.

Dulcis amor patria, dulce solum patria est,
attritum est proverbium. Degenerarem igitur ab universo, non modo humano, sed ab omnium animantium genere, nisi & ego mihi bene cuperem in patria. Nisi mutatam ab ea elementorum particulam corporalem hanc, substantiam redditurum creditoribus aliquando statuerem; en & qualis anxietas Spiritus est, qui per illos cœli meatus, in hanc molem personatam infusus, cupit illo trahere materiam istam, qua reclusus est, ac si nulla speraret

alia, via hinc prodians, quam illa cognita ad superos posse remeare. Magno me, Purpurate, affectis beneficio, quom redeunti mihi ex legatione Babylonica Carmagnolem Marchionatu Salutis, vobis Alpes transeuntibus, cum Christianissimo Rege ad rem Neapolitanam, tutelares à Regis à manu imperasti literas, quas dicitis *salvum conductum*, atque etiam gratis impartiri, quibus ducibus ego & universus meus comitatus, tam fractis bellorum temporibus, provincias omnes Gallicas trajeci securus, & honoratus ab incolis quacunq pedem tuli. acta placuit recensere, Præful optime, ut in memoriam tibi revocem; *Magnanimi esse, quem semel in patrocinium sumpserit, eundem cumulatoribus indies augere beneficiis.* Beatorum Gratiani, Philini, Carpophori & Fidelis ossa in Abbatia Aronæ Borgomzorum ab urbe Mediolano millia circiter quadringenta jacent; ex Abbatum crudeli incuria, contempta, in angulum abjectum cum suis quodque capsulis projecta jacent, & miserando prospectu Abbatæ ipsius templum dirutum. in id me oppidum genitrix ntero portavit, & peperit. tantam impietatem, inde transiens, ut locum natalis viferem, fui collachrymatus. Vovi, me totis viribus daturum operam, ut quacunq daretur, Abbatiam assequeretur. Voto addidi, redditus illos vel majorum illorum partem, si voti compos efficeret, me in illius templi restitutionem, & corporum illorum, qualem deceret, tumulaturam exhibiturum. Hinc ubi jam inter Hispanos & vos Gallos arma cessasse Concordiamque intercessisse vidi, meis apud quos multos jam annos versatus sum, Regi & Reginz, rem proposui, ut à vobis Abbatiam impetrare conarentur, supplicavi. annuerunt meæ pietati. Ad Christianissimum, teque, aliosque omnes, quos apud vos aliquis esse momenti, senferunt, literas precarias dedere, ad oratores suos, imperativas. ex oratorum incuria, nil actum est ad hanc usque diem. Rex autem Catholicus, qui nunc vobiscum est affinitate adjunctus, fretus amicitia & sanguinis vinculo, fretus & amore tuo, vir illustis, erga Catholicam suam majestatem, per literas non modo signatas, sed propria manu scriptas, ad oratorem suum Jo. de Albion, Christianissimum Regem Reginz uxoris ejus avunculum, & te legatum, cum ampla Pontificis potestate, rogatos facit, ut Rex jubeat, tu Præful amplissime, præbeas illius Abbatæ possessori tantundem alicubi reddituum aliorum. Abbatiam istam soli natalis mei dirutum, nobis relinquat erigendam. Id tibi, Clarissime Legate, modo velis, facillimum erit. Hæc tibi opera Deum propitium, Cælitæ illos, quorum corpora hono-

ratum exposcunt sepulchrum, patronos, Regem Catholicum amicum, me obsequentissimum comparabis. Benignis igitur auribus Reverendissimum Comensem Episcopum concivem meum, & familiarem, quem ad id negotii mihi cum lueris regis audito, munumque beneficam aperito. Et Vale. Burgis ubi Curia est Hispana, pridie nonas Maii, M D VIII.

EPIST. CCCLXXXIX.

Congratulativa, Sæsiva & Donativa.

P. M. A. M. Comiti Misochi, magni Trivultii, filio hæredi.

Solent homines, à notis patribus, insignitos filios amorem dirigere. Paterna causa te, magnifice Comes, observavi hætenus. posthac autem, quia delatum est, te omni ornatum virtute, atque inniti ut præclare gestis & bellicis trophæis onustum genitorem, æmuleris, te ipsum ut illum observabimus. Hæc pauca redeunti Jo. Antonio nepoti meo, licet ex transverso nato, sub tui genitoris Marefchallatu stipendio Gallico militanti ad te dare constitui. Duos is ad te meo nomine canes Gallicos ex Hispania ducit, & equestria Hispano more calcaria totidem, pignus nostri amoris erga te, ætati tuæ muneris non dissona, equo etiam illum donavimus Hispano cursore, militari. Commendatum habeto juvenem. De patriis negotiis ad patrem satis late. De his ad te nulla sit cura, licet ista tibi omnia parentur. Vale. Burgis. pridie nonas Maii, M D VIII.

EPIST. CCCXC.

Instructiva & Sæsiva.

P. M. A. M. Fernando Hispanensi familiari suo in Gallia.

JO. Antonius noster Angleriensis, quæ velim, referet Puto legatum istum Rothomagensem Cardinalem, Catholici Regis nostri literas, manu propria præsertim, exaratas, non neglecturum, daturum operam arbitramur, ut voti compotes efficiamur. Andreas Burgenfis Imperatorius, in ista Gallica curia orator, durum inaccessamque rem istam facit, quia cum Gallis res sit. Quos ipse ait extra se ipsos, neminem putare augendum esse beneficiis. Dic isti meo nomine, Gallos esse homines, qui & ipsi ratione vinci queant. Ita Barbaros aut inhumanos haudquaquam fore arbitror, ut rem sint hujuscemodi tanto Regi affini

affini negaturi. Res hæc nec statum, nec auctoritatem, aut gloriam, vel quod illi durius esse credunt, crumenam tangit. Ecclesiastica hæc, ignavis hominibus atque iisdem inertibus. ipsos videmus, quotquot horis plena manu effundere, desideribusque aqualiculos, istis dapibus farcire. Præterea Rex noster, Catholicus morem Gallis gessit sæpissime. Ipsi autem vices non reddiderunt ullas. Dic ei meo nomine, vigilet, laboret, studeat qua capiendi sunt Galli. Scio, cum novisse, modo expergiscatur, majorem me in eo spem habere, quam in isto Oratore Regio Albionis, ignaro literarum, & à natura sibi nato. daturum ostensurumque literas regias. Albionem credo, sed secuturum leporem fugacem diffido. Valet ambo. Burgis. pridie nonas Maii, MDVII.

EPIST. CCCXCI.

Ratiocinativa & rogativa.

P. M. A. M. Jacobo Albiono viro Lactano Regis Oratori in Gallia.

HAbes, Orator amice, quod petisti. literas scilicet Catholici Regis tui, propria manu conscriptas, in amoris fidem erga me ad Rothomagensis istum, universæ Galliarum legatum, gratiarum activas, quod tibi benigne responderit, sequæ Regis nostri postulata impleretur promiserit, quia præcipue non nobis, sed ipsiusmet Abbatis dirutæ restitutioni, redditus ejus optamus, ubi jacere multa Sanctorum corpora tibi alias significavi. Fungere amici officio, & tui Regis mandata exsequi curato. Hæc est nostro pectori unica rerum humanarum cupido. ex multiplicibus namque ambitionis titulis, cumulationes molestiarum prodeunt acervi, quam deliriarum. has unciam ex tumido fastu excerpimus; illas omni modiorum & heminarum mensura nobis fortuna ministrat. Habebis me tibi perpetuo deditum, si enixe huic meæ rei studueris. Scio quanta sit numeris Oratorii vis. Vale Burgis. pridie nonas Maii, MDVIII.

EPIST. CCCXCII.

Carmine desinet hoc exordium de morte Ducis Mediolanensis. Quid Marchio Plegii in prætorem curia. quid Petrus Gerio contra Regem.

P. M. A. M. Suo Comiti.

Sic qualis Fortuna, vide, Comes Inache, magnus Dixit ille, ac sapiens, poteris tibi dicere, quid sit Novercarabies, spumas ubi manderæ cordi est.

Princeps ille, ab orbis Principibus universis prudens habitus, quem finitimæ potentie formidabant, Turcarum Princeps magno faciebat, qui Reges Neapolitanos deturbavit, Galkos in Italiam, Maximilianumque Imperatorem affinem adduxit, Venetos, quacunque sederet animo, aliquando trahebat. Is exul, in angusto, sub Gallica servatus custodia, perit. Quali dolore animam illam exhalaverit, tu judicato, ab illo victus, captus, in vincula conjectus, qui & ipse Ludovicus, pauper quondam, & carcere clausus, capitis reus est habitus. ab eo, quem ipsemet Novæ septem durissima fregit obsidione, dediditque cepisset, nisi obsidionem invitis etiam scederatis Venetis, solvere properasset, veritus Gallicam potentiam in se concitare. en satorum ordo! en Fortunæ constantiam! ut celsa ruant, ut strata resurgant. Tu vero scribis Petrum Aquilarium Plegii Marchionem mihi discipulum, ne iudex à Rege missus, seditiosos quosdam Cordubæ, debitis afficeret suppliciis, obstitisse. Et quod inconsultius, judicem ipsum Curia prætorem, ad oppidum avitum suum Montillam victum, satellitibus septum, ductum iri iussisse. Majorem mihi in modum id displicet. Pœnitebit Marchionem, reique participes omnes. Proderit fortasse uxorem habere Regis amitnam, Magnique Gonfali Fernandi patrui auctoritas, quæ maxima est apud Regem. at vereor ne Regi nuper ad Regni habenas redeunti, expediat, nullo pacto tale facinus impunitum relinquere, ne à cæteris postmodum contemptui & risui habeatur. vereor, ne in ejus caput faba cudatur talis, ut ejus exemplo cæteri deterreantur. Præ ira video Regem flammam evomentem. nil hinc boni speratur. Petrus autem Gerio Comitis Urenis primogenitus, qui & ipse literaria mea suxit ubera, temperantius se habuisse prædicatur, licet & ipse Regem aliquantulum perturbaverit. quom namque Rex illi jusserit edici, ut Medinæ Sidonæ Ducis tutelam deponat, quam ei Ducis pater moriens reliquerat, respondisse dicitur, se affectum ingenti molestia, quod nequeat dicto esse Regio parens sine gravi deserti pupilli nota: At se suaque omnia esse Regi obnoxia. Creditam requirit invito Rege tutelam. Sed nullam solvit ex ore labem. nulla ip Regium quemquam sparsit convitia, ne modo injuriam ingentem. memiseret Marchionis, ne in calamitatem aliquam trahatur, dubito. Ludovico hæredi tuo consule, ne in Regiam insurgat Coronam unquam. Et valebit. ex villa Arcos. v. nonas Junii, MDVIII.

EPIST. CCCXCIII.

Luzetium capitur. dysinatio deploratur. testes Luzetii solvuntur. Rex it ad Marchionem Plegii. capitur in Africa Pegnonum.

P. M. A. M. Suo Comiti.

PAulatim enatat afflictorum innocentia. Archiepiscopi, qui fuit quondam animæ dimidium, accusationem Tartara desputam rabie, patet latissime. Soluti sunt vinculis omnes testes, quorum dictis, tum inani- bus & fatuis, tum iniquis & perniciosis, Tenebrerius inhærens, occasiones raptauit, quibus tot corpora configeret, animas perturbaret, familias innumeras infamia repletet. O miseram Hispaniam, tot virorum fortium genitricem, tam nephanda labe, contra jus fasque commaculatam! Ductus est Tenebrerius in Burgensem vinctus arcem. præfectoque arcis imperatum, ut sub fida servetur custodia. Sed quid? mortene sua Therfites mille pensabit Hectorum ærumnas? levabit miserorum curas. cordis anxii pressuræ midebitur aliquantulum, se injuria damnatos, se sub iniquo iudice causam habuisse, patefieri. Sit satis de hac tempestate tractatum, Comes Illustris. Rex Cordubam versus, filia in villa Arcos relicta, in male consultum Marchionem de Plegio movit. Deus bene vertat. Timeo Marchioni discipulo meo quondam. Veh præbentibus æqualibus exemplum! In Valle agimus Oleti. Ex itinere, fama est, Petrum Navarrum Comitem, bellorum magistrum, impetuisse, expugnasse, cepisseque promontorium in saucibus Veles de la Gome- ra in Africa, unde Hispana litora piratæ Afri sæpe spoliunt, favente illis Regulo Belle- centi, quem ajunt vino Venereque sepultum vivere. Commodissimam fore stationem nostris posthac rupem illam inquirunt. Vocant promontorium id Pegnonum. Vale ex Val- leoleti. in nonis Augusti, MDVIII.

EPIST. CCCXCIV.

Duplex Pragmatica in Regno. quid de utroque liti- gante super Belcastrensi lite.

P. M. A. M. Trivultio, Magno Mare- schallo, Marchioni.

TU scribis regias tibi literas in lite Belcastri parum profuisse. Ducissa vero Franca- villæ, tibi sororia, atque eadem adversaria, tonitruis ingentibus Curiam replevit. Affi- nes autem & fautores ejus, vocibus intonant

horrendis hujusmodi: En! contra Francavilla Ducissam, qua in Regno tantum est Regi obsecuta, qua assidue, propugnavit, bella gessit, nepotes amissa, fauces Neapolitani portus Hispani aperuit, pragmaticum abrogabitur illius causa, qui urgente necessitate deseruit, cum hostibus suis, in Hispanos consuluit? estne ista tantorum obsequiorum merces? contra literas tibi à Rege mandatas, me in- scio, impetravit, per affines & fautores, qui- bus ut utrumque Pragmaticæ regis caput ser- vetur, edicatur. Id una causa conducere minime, inquis. Tu autem quid petis? ut Pragmati- cæ regis tua causa infringantur? sustineri Leges conditas minime iniquum est. At, si latentem in re fraudem, pensaverimus, nil est in quo Ducissæ fiat injuria. Primum nam- que Pragmaticæ regis caput, hunc habet sen- sum: Si qua inter possessores rerum ab Alfonso I. Fernandoque illum filio habuerimus, lis exoritur, nobis inconsultis, nostra Sancta Clara in Regno Se- natu, questionem discutiat, deliberet, decernat. Alterum: Si de rebus ab Alfonso Fernandoque se- cundum Federicæ Regibus elargitis, quid emerit, sanxit Rex Carolus, ad se rem deduci, ut nueri- tis & qualitate personarum inspectis, suo Regio- ni res procedat. Hæc est utriusque Pragmaticæ medulla. primum tibi caput expedit, quia tuis meritis Fernandus I. Comitatum impar- titus est. Secundum vero causam implicat tuam, quia Federicus Rex, licet Regno discedens, Ducissam tuo donavit Comitatu, pretium hospitii, quia illum in Iscla extor- rem, in Galliam spoliatum proficiscentem, suscepit. Te vero non modo, ajunt fautores Ducis- sæ, non affuisse nobis indigentibus, verumetiam & cum hostibus fuisti. Tibi ut cæteris, qui affue- runt, abstulimus. Quid quereris? annuit tamen Rex, te mecum esse faciendum, cupereque se, ut tibi mos geratur. Sed nescit quæ tendat. Omnis opera impenditur. Non dormiunt. Interea vale. Burgis. vi. Idus Augusti, MDVII.

EPIST. CCCXCV.

Antoria contentio cum Rege super Belcastrensi nego- cio. quid Regi ferat de utroque litigante. quid de ipsi advocati dicant in iudicio.

P. M. A. M. Scaramutæ Trivultio, Magni Trivultii nepoti, Episco- po Comensi.

PROficiscente nuntio ad patrum tuum, qui labentis Italiz solum est lumen, & spes solatii, fuit consilium, ad te quoque pauca dare. De re Belcastrensi ad illum late scribo. Tu vero hæc accipito, quæ illi ociofo referas. Quantum publico debetur laudum præconi,

praconi, tantum vos Francavillæ cupiditati, dolosisque tectoriis debere cognosco. Coacti namque fuimus, patri tui merita, virtutumque acervos ingentes, & bellorum illustria gesta Regi, universæque Hispaniæ patefacere, quæ apud eos sopita jacebant. Quanti sit iste tuus patrius merito sciendus, jam didicere, qui hæcenus eum ignorabant. Ipsa vero, si laudi suæ consulisset; eam, qua sororium falso commaculare est conata, hostilitatis notam contexisset; Sororium insignem chlamyde (ut ajunt) cooperuisset. Seipsam horrida securi percussit. Competitorem extulit ad astra. Opertuit namque ad infringendas Ducisæ propositiones, utriusque opera, quid uterque valeat, quid promereatur, educere in medium. Qui de scæmina illa illustri honoratissime sentiebant, re intellecta, mutantur, quando præsertim advocatorum allegationes, quarum hic exemplar habemus, inspicant. Horum hic rapacissimam in publico gestu & concione coram Regio Senatu Neapoli vocat. Ille nil intactum relicturam, alius, manus habituram promptas ad omne nefas, proclamat; quandoquidem perscricata fronte in tantum sororium ausa est id facinus. Judicibus omnes publice suadent, ne isti scæminæ aures præstent. Nec defunt qui se probaturos profiteantur, diu illam hæsitasse, Galliæ an Hispaniæ scælum esset deditura. Sed majore spe lucri compulsa, Hispanos dicitur admisisse. Imo & in prodicionis notam, præcipitem ajunt decidisse. quum namque in Galliam, exul jam extorris Regno miser Frædericus Rex, in Iscla, ipsi Ducisæ homagio credita in præfecturam, se accingeret ad iter, ut Gallis, non Hispanis insulam traderet, quo minus graviter se Galli victores premerent; Pinguis dicitur, famæ oblita, pignus elegisse. Quom ista Regi refero, nec datur ista conticere, obmutescit. Trivultium fuisse maximo Hispanis commodo, quod in eos exercitum non ductaverit Gallicum, negat nemo. Hæc & multa præterea, quæ longa essent narratu, speramus tamen rem aliquando consecuturos. Nunc vale. ex Hispana Curia VI. Idus Augusti, M D VIII.

EPIST. CCCXCVI.

Ratio, quare pauci fruuntur possessis. & quomodo vita vivatur.

P. M. A. M. Ludovico Sancio Regio generali Thesaurario.

PAUCOS esse homines, qui præsentibus fruuntur, etsi per facultates liceat, sæpe

numero te audivisse sensisseque experimento inquis. Velles præterea, turid mali accidat, intelligere. Non leve namque malum est, quia dum animus ad futura distenditur, oblivione sui, velut vermiculus inter vepres perditur, ita vitam quisquis de futuro sollicitam transigit, infelix vivit. Nec vivere dici potest, quia semper ut vita labatur, optare videtur. qui enim ad crastinam oculos intellectus protendit, ut cras jam tandem veniat, anxie cupit. Dum vero mentem implicitam atque irretitam habemus, vivere hodie definimus. Ita diem ex die protrahens major pars hominum miserrime vitam perdit, nec vita fruitor unquam. Unde autem tanta calamitas mortalibus exoritur, advertito. Ex insanis rerum cupiditatibus ista proveniunt. Si contenti præsentibus essemus, nil ultra expetentes viveremus. Ex absentium igitur & futurorum cupiditate, vita hominibus fit misera. Si sapiens igitur fueris, finem impones cupiditati, & vita frueris. quia sibi semper præsens sapiens esse reperitur. Stultus vero cupidus semper à se est alienus, & alteri addictus. Ejus namque rei servus est quisque, quam toto animo concupiscit, & querit. Inutilem nitimur depascere belluam, corpus utpote, cælestem autem dominum intellectum fame conficimus, curis, suspiriis, sollicitudinibus exagitamus. Ambitione animus Sortes cruciat, divitiarum cupiditate perturbat Marcus, luxu marcescit involutus cæno Lucius, gaudet vicinorum incommodo luridus Antonius, simulatibus assidue studet Publius. De animi tranquillitate nulla cura. Vivunt ergo miseri, qui sub hujusce perturbationum pedibus strati jacent; nec vita fruuntur. Væ infelicibus! quam suæ turam expectant, qui talem transigunt. Tu vero quandoquidem doctrina polles & ingenio, ita hisce fluctibus te implicato, ut fluctibus obsistas, illisque ad tranquillitatis portum, pro placidis ventis utare. Id eveniet, si tu illis dominaberis, præsens tibi, si hoc observaveris, semper reperieris. Futuri ergo ita provideto, ne te, quin pascas animum studiosis operibus, distrahere valeant à præsentibus, & vita frueris. Quod cæleste munus paucis est hominibus à Superis impartitum. Vale. ex Hispana Curia VI. Idus Augusti, M D VIII.

EPIST. CCCXCVII.

*Significativa. Quando cuperis Autor pati re-
num & illorum passionem.*

P. M. A. M. Eidem generali The-
saurario.

SEquens ab ea qua Regem, teque in ejus cubiculo salutavi dies, ilibus renibusque maceratum, præcipitem dedit Martyrem tuum, diebus noctibusque septem, quales sint Tartaræ pœnæ didici. Ignotum mihi tormenti genus hæcenus. Audi præterea pauca quæ familiaris meus referet. Ne irrita facias rogo. Vale. ex Hispana Curia. IV. Idus Augusti, MDVIII.

EPIST. CCCXCVIII.

*Paradoxa quibus colligitur quid sit verax verum pri-
marium & quid successivum.*

P. M. A. M. Fernando à Vega Cice-
roniano viro, Consiliario à Se-
cretis Regio, Commenda-
tario Majori Castellæ.

Verum se toto nixu querere amicus ille noster de Primatibus Hispanis unus, quum tecum ille egoque una domi tuæ meridiaremur, obloquitur. Qua verum excuti queat ea se tendere ingenium, die noctuque, prædicat, & repetit, nil sibi ultra sedere animo, ac placere, quam unicum id quod est verum. Quid sibi hac ratiocinatione velit, non intelligo. Nosti enim tu, qui oratores omnes ac vates egregios exfuxisti ad nguem, Philosophiam percurristi, doctores nostræ religionis examulsum complexus es, solum id esse verax verum, quod est Deus. Nullus hominum, quorum nos sanctiones & auctoritatem observamus, posse Deum aliter queri quam inventus jam diu sit, monumentis reliquit. posse queri? balbutivi, imo & igne cremari eos videmus quotidie, qui sibi volunt aliter queri posse persuadere. Lex statuta nobis est, à qua divertere nefas est, atque impium. Verum igitur hoc jam repertum est. Quo tendimus ultra? ab hoc autem vero, quod veri totius semen est, cætera manant vera, veluti à bono semine, bonæ segetes prodeunt, disperguntur per universum. In his tanquam segetibus licet hominibus sese involvere, in his versari, hæc pertractare. Icarez nobis alæ cremabuntur, & pelago meris deglutimur, si altius tentabimus evolare. Si vero, ut ex pendentibus veris, quæ veriora sunt, elicere

queat, libris solum se inhærere profitebitur, cur ab ubere verorum omnium, post illud verum, in quo nemini licet ultra ruminare, divertit Philosophia? Qui adamante vel pyropo jam effosso, quid querat effodiendo interrogantibus, se pyropum vel adamantem querere respondet, Draconem forte in subterraneo specu latentem, qui eum absorbebit, pro adamante vel pyropo reperiet. Contenti ergo tu & ego, vivamus his quæ super terra ab antiquis effossa videmus. Et tuti adamantem fruemur. ejus tu pendentium verorum genitricis lacte nutritus, vitam hominibus utilem, Regibus sano consilio directariam, tibi tranquillam eglomeras, quia finem sequeris qui solus est finis optandus virtutem, quæ unico tramite graditur, veluti ad unicum sagitta signum dirigitur. Hinc est quod vitiis imbuti stupeant vagantes, quia extra finem procedunt, cum vitiis pateant lata æquora campi, quibus invisi vagi percerent. Propterea semper fluctuant animis nunquam contenti cupiditatum sectatores. Vale jam, ne te nimis longa oratione, tibi nota fatigem. pridie Idus Augusti, MDVIII.

EPIST. CCCXCIX.

*Quid virilem, quid semineum appetitum
urgeat.*

P. M. A. M. Petro Fagiardo Marchioni Bellecensi discipulo.

Qui fiat, ut sceminas viri magis quam sceminæ viros appetere videantur, cum & experimento & Aristotelis sententia, qui dicit non infirmum semineum appetere virum quævis fœca tellus desiderat imbres, è converso accidere constet, velles intelligere. Nemini dubium est, quin ardentior, insatiabiliorque sit sceminæ appetitus in Venerem quam viri, quom fœmina ex viro semine pinguecat, exuberetur, valeat, vir autem ex fœmina commercio hebetetur, languet, deficit. Unde igitur tam diversa tendant, ausculta. Eja age si tibi exciderit ex annulo preciosus lapis, licet assueto careat lapis ornato, minime ad te redire curabit. Tu autem preciosum lapillum, omni studio amissum queritabis. Sensitum accipe exemplum. En dic: Si è stabulis saginatus equus rupto evasis capistro, liber ad pascua, cuiam acrior erit cura? equone redeundi ad assuetas stragularum hordei nitidissimi, ac sceni purgatissimi, & scalpentis strigilis delicias, aut equi domino, de reducendo? Domino profecto maxima, equo vel nulla, vel non eadem, ne redigatur in servitutem. Quorsum hæc, inquis? ex Adæ costa scemina excidisse

excidisse vult nostra Religio, liberam se scemina sentit à viro separata; viro autem conjuncta mancipium sefealiquando; ex nature institutione inclusam fuisse virili costz divinat. Unde ne in eam iterum regrediatur, semper suspecta videtur, quod maxime appetit, non queritare, virumque, ut ad se proficiscatur, expectare. Licet regula saepe numero patiatur exceptionem. Videmus namque gustato viro plures sceminas sefe dedisse præcipientes viri amore, quam è converso. Tu credito quæ volēs, & vale. Idibus Augusti, M D VII.

EPIST. CCC.

Philosophia ostendit ad superos iter.

P. M. A. M. Fernando à Vega, Confiliario à Secretis regio, aurato equiti.

ARtes aliz, vir magnifice, possunt ab humanorum ingeniorum officinis, dici excussæ atque inveniz. Genitrix autem illa felicitatis humanæ, si qua felicitas reperitur, de qua tibi paucis ante diebus disserui, Philosophia nullam sibi originem aliam, quam ex celsa sede tonantis habere proficitur. Si ex Deo igitur recto venit tramite Philosophia: ubi sperant homines extra hujus prædia, possessiones ac fundos, suæ peregrinationis viaticum ad promissa virtutum præmia, posse reperire? cum cætera sint omnia ad bene recteque vivendum sub Deo jacentia: huic veluti fortunatis agris, uberrimæ segetes obnoxia. Ea enim est, per quam Deus vcrus instituit Religionem, qua tranquillitas animi, qua iter ad Superos patet, qua Deo conjungimur. Est inter Deum & homines fidelissima interpres, dux amantissima. Ea nobis per Elementorum admirandam utilemque discordiam, per siderum cursus, per eorum in terras affatus, à quibus varlarum rerum generatio prodit, quanta sit rerum auctoris vis, quanta sapientia, quantus amor, ostendit. ea in terris anima dicitur esse civitatum, quia ex divinis superisque legibus, humanas, quibus rite gubernamur, elicit. Ea militarem disciplinam urbium, domorumque structuram, civium coetus, agriculturam ad victum, medicinam ad salutem docuit. Hæc tandem ab hominibus, qui eam complectuntur miseriam detrudit, animi perturbationes expellens, felicitatem parit, quia scire uti rebus, quas possidemus, ita ut ipsarum nos domini esse sciamus, non illarum nos servi, ac si porrecto digito indicaret, ostendit. Jam satis. vale. XII. Calendas Septembris, M D V S I.

EPIST. CCCCL

De duobus rationis virgini & de Bona pefellus

P. M. A. M. Fernando à Vega, Equiti aurato, à Secretis Confiliario Regio.

ALbensem Ducem istum tuum, cui te, inquis, annorum triginta commercio devinctum majorum heri bonorum esse possessorem, quam tu possideas, ratiocinatus es, oportere propterea te illi familiarem esse latere, non æqua lance invicem intima familiaritate conjunctos. Si propolitionem tibi majorem satis apte confutavero, nil detractum de illius amplitudine ac fortuna decore aperta fronte profiteri licebit, quod vos intima esse devinctos familiaritate, imo & necessitudine recensuerim: majorum, inquis, esse bonorum possessorem, pedibus manibusque; quia utrumque non infirme cognosco, negandam id jure, merito probabo. Is namque majorum est possessor bonorum, qui Deo propior per virtutem elevatur. Ille bestior inter homines vocitatur, qui animæ vires ad divini, sæpius erigit. Duas animæ beluas immanes, Irascibilem & Concupiscibilem (inter sacra Dei penetralia ratione fabricata) prosternit, calcæ, lacerat; depellit è præcordiis cordis ac jecoris vires rationi, veluti equi duo surigæ: ut illi parent, quacunque illa velit; profisciscantur; additæ sunt. Hos quicunque bene domitos reget, res humanas tanti faciet, quanti oportet fieri. Is hostium internorum victoriam assequitur. quod est quam totum orbem vincere, gloriosius, & recta patebit huic iter ad superos. Is fragilia quæ adeptus est, liber possidet. illis velut instrumentis utitur, non ut sessoribus pareat, ad necessitatem servat, ad exigentiam diffundit. Is petulantæ bestię, appetitui scilicet corporeo, quæ conveniunt feræ bestię impartitur; ad animi vitæ causam tribuens, & vitam ratione duce componens. Qui per hæc vasti maris æquora suam navim ita gubernabit; raro ullius egebit, raro (ut major pars hominum semper) dolebit. De re satis multa. Adaptemus jam tandem. Iste tuus, quia seipsum non possidet, nihil possidere dici potest; quia servis homini datis in servos, subjacet & duei quæ velint, patitur. Tu verò, licet in Fortunæ gremio sedas, quæ fortunæ sunt; de Fortunæ acervo sumpta intelligis. tantique illa facis, quanti debent; nec pateris, ut te relegant à te ipso, ant disturbent. De Virtute namque major tibi cura est, quam de divitiis, aut V

neris & Bacchi consuetudine. Quantum igitur ab noctivaga Phebe distat crinitus Apollo, tantum à divite longa titulorum pagina circumvoluto distat animi bonis ornatus. Quare tibi factam (si qua intercessit) injuriam existimo, non illi. Quia si te Fortunæ superat blandimentis, illi tu præcellis intra virtutis amplexum. nec plura his. Vale. ex Vallesoleti. in VII. Cal. Septembr. M D VIII.

EPIST. CCCCII.

In Berna urbe Germaniæ confuso inter fratres de Conceptione Virginis. qui & ubi combusti.

P. M. A. M. Suo Comiti.

ANno superiore scripsi pullulantem in Berna urbe Germaniæ superstitionem inter concionatores ad Archiepiscopum tibi collegam. Quæ post hæc evenerint, accipito. Veritæ cœnobitæ concionatores, rem hanc de conceptione beatæ Virginis, fore ipsis perniciosam, si eorum argumentatio, tot annos manibus pedibusque sustentata, infringere, cogitasse seruntur de veneno in cibo semel, in potu secundo, in Eucharistia tertio, fratri illi Joanni Jetzer innocenti, præbendo: Is nulla fuisse talem originali macula beatam virginem, persuasione sani spiritus edicebat. Id quom minus processisset, frustrati ad magicas artes confugiunt. E cœnobio viri quatuor, quorum unus clarus fuisse dicitur concinator, magister frater Stephanus Subprior, alter nomine Franciscus Visth, chirographa proprio ipsorum quatuor sanguine inscripta, feruntur Dæmoni sub specie Æthiopis porrexisse. Dæmon is, ad eorum postulata, cum sociorum cœtu, aderat. eorum opera, nemine accendente, in templis accensæ faces repertæ sunt, pulsarique auditæ sunt campanæ, trahente restes nemine; cœnobium ipsum ingentibus fremitibus noctu semper concutiebant; sed tunc præcipue, quando fallere innocentem Jetzer statuerant. concussis namque cellæ ipsius foribus, sub Beatæ Virginis habitu fœmineo, per fenestellam Subprior apparebat, fratre Stephano inspectante, Gabrielemque Archangelum dissimulante, ut fratri innocenti persuaderent, ne sine originali nota genitam Beatam Virginem putares, ne id ultra populo ediceret. Innocentis dehinc opera usi, in manus illi acri quodam pulvere injecto stigmata, Christi plagas æmulantia figebant, & præbito soporifero poculo ad ecstasim distrahebant. per aliud poculum in se rediens expectatus, populo mirante, quæ fratres adstruxerant, veluti fanaticus enarrabat. Ita decepti Bernenses aliquot menses, fraudem contextam pate-

fecere. per judices Pontificios deprehensi quatuor hujus facinoris structores, damnati pridie Calend. Junii anni hujus M D VIII. publico incendio absumpti, in Araris fluminis ripa, fuisse dicuntur. Hæc habui ab his qui ad Curiam veniunt ex Germania Oratores ab inclyto Cæsare Maximiliano electo Imperatore. hæc habeto, & vale IV. Calend. Sept. M D VIII.

EPIST. CCCCIII.

De Temporum angustiis.

P. M. A. M. Capitularibus Granatensis sedē vacante.

Nimium vobis eblandimini. Instatis anxie, ut vobis alia sint tempora, ac reliquis istius Regni Ecclesiasticis. Almerienses Malacensesque initiati, vix anni præteriti chirographum, quod dicitis declaratorium, exigendorum reddituum ipsorum sunt affecti. Vos autem illam & præsentis anni alteram habuistis. neque adhuc sedatis animos. obolum vos dilatum deploratis? multi aureum ablatum patiuntur. nonne animadvertitis, quam calamitosa, peste sœmeque tempora fuerint? putatis vos esse solos quibus redditus implicentur. nec vobiscum agitur, ut fiscalium reddituum decoctio exigeret. ne sitis adeo teneri ut liquefiamini durum vobis videtur pedum plantam madesacere, ubi vicini vestri merguntur. De re autem frumentaria, quam anno sexto & quingentesimo ad Pragmaticæ pretium habuistis, satis controversum est. panem illum datum fuisse pauperibus ab Archiepiscopo; propterea fore impium rem hanc ulterius in medium trahere, ut majore pretio post illius obitum vobis computetur. In os tamen Colchici draconis aureos pulveres conjeci, qui res hujusmodi è subterraneis meatibus effodit. puto dissimulatum iri, silentioque prætereundum. Valete. Cordubæ. pridie Idus Septembris, M D VIII.

EPIST. CCCCIV.

Petri Aquilarii Plegii Marchionis executio in Curia prætorum, quo die Cordubæ fuimus.

P. M. A. M. Petro Fagiardo Marchioni Antelantato.

Vidisse perpetuos in Curia negociatores tuos fecit, ne ad te literas hæcenus dederim. existimavi namque Pachicum præcipue tum, qui maximus est rerum indagator, nil prætermisisse, de quo te certiores non fecerit.

cerit. nunc autem quia neminem hoc tuo nomine video, nova præsertim ea superaddita, quod Tendillæ Comes ductor meus in Hispaniam ad nos in Curiam venit, qui à me ista exigebat. Quæ apud Regem accident, à cuius latere nunquam discedo, ad te scribam. hoc primum tibi minime dulce futurum habeto. Rex ubi intellexit condiscipulum coactaneumque tuum *Petrum Aquilarem* Marchionem Plegiensem, Curie Prætozem sub tua custodia caprum, misisse Montillam, obstitisseque, ne reos plecteret, percitus ira (longis ex urbe Burgenſi itineribus) per insensos æstus, huc se contulit. Cordubam VII. Idus Septembris ingressus est. per Senatores Regios leges ac iura citantur quotidianis consiliis. esse Marchionis uxorem Regis amittant, quia Henrici avunculi Regis filia sit, forte à multa temperabitur. Sed vereor, ne durior, quam tu egoque vellemus, faba in illum cudatur. Regi conducit, si velit imperare, cæteros Proceres huius exemplo deterere. nostri, quales animos in Reges ignavos ac desides, vos Regni Principes habere soliti sitis. Timeo propterea vehementer Marchioni nostro. Quæ stant in eum, intelligis. Vale. Cordubæ pridie Idus Septembris, MDVII.

EPIST. CCCC.

Qua multa Rex in Marchionem Plegi processit ob Prætozem violatum.

P.M.A.M. Petro Fagiardo Marchioni Antelato Murcienſi.

MOERENS gemensque sumpsi calamum. Proh! quam utilis fuisset Marchioni nostro Plegiensi febribus eo die laborasse, quo præ nimia benignitate in concives suos & amicos Cordubenses, præsidem illum misit Montillam sub custodia. audi qua fuerit ex Legum sanctione iactura pessundatus. Montillana illa atria, quæ vidisti aliquando, multo auro, multoque ebore compta ornatque, proh dolor! funditus dirui sunt iussa, quia privati carceris, in Curie præsidem præcipue, ministerio sint functa. Indicta est insuper illi viginti myriadam (dicitis Hispani *Contos*) multa. arcis & juris dicendi præfecturam Antecheræ oppidi insignis abstulerunt, aliasque arces omnes aviti patrimonii. Interdictum etiam illi est, ne Cordubam, dum vixerit, ne Vandaliam univervam decemnio adest. Ita sua impensa & incommodo, legem cæteris Proceribus statuit, qua vivant, quod nobis male gratum. De cæteris civibus qui Marchioni adhæserant, partim supplicium sum-

ptum, partim abdicati à magistratibus exilio multati sunt. His æstis jam accingimur Hispalim profecturi, quæ ibi acciderint, per me habebis. Vale. Cordubæ. XIV. Calend. Novembri. MDVII.

EPIST. CCCCVI.

Pe. Giron abducti in Portugalliam Ducem Methinnæ Sidoniæ.

P.M.A.M. Petro Fagiardo Marchioni Belecenſi.

VENIMUS Hispalim acciti, pupillus Methinnæ Sidoniæ Dux & tutor illius Petrus Giron, tibi sub nostro ductu condiscipulus, Ureniæ Comitæ hæres primarius, alterne tutor & pupillus, licet non coævi fororibus conjugati, suis uxoribus contenti vivunt, quamquam per ætatem nondum sit Duci nota copula, Ducem Rex tibi ex nepte Cæsaraugusta, ni Archiepiscopi filia capere affinem voluisset: tum ut eam sibi familiam in Andaluza, quæ est Vandalia, potentem in futuros eventus devinceret, tum etiam ne dux domus istæ, Urenia scilicet ac Sidonia colligatæ, infollescerent præ potentia, turbarentque aliquando pacem auream, si tempora tulerint, ut Philippea paulo prius accidit tempestate. Accessit uterque Petro Gironi, ut Ducis tutelam solvat, Rex imperat. Magnorum Procerum tutelam ad Regem, ex Regni consuetudine, Rex arguit attingere. Respondit Gironi à Ducis genitore socero sibi tutelam testamentum relictam, cum moreretur. nec posse pupillum geminato fororiorum, sine insigni nota deferere. Rex instat, ut Ducalis domus, familiaribus ipsius gubernandæ rei ducalis curam linquat. Renuit Giron. à Curia Gironem Rex jubet discedere, manere Ducem. E suburbanis Hispalensibus villis, equos disponit cursores Giron, noctu confractis exiliis terminis, urbem Ducisque atrium per scalas ingressus, è lecto jacentem pupillum educit. in Portugalliam transportat. missi à Rege cursores celeres, qui deprehensos traherent, neutrum sunt assecuti. Quid ultra fiet, habebis. Vale. Hispal. VIII. Calend. Decembr. MDVII.

EPIST. CCCCVII.

*Obsidetur à Mauris Arzilla. Niebla oppidum datur
in prædam. Conveniunt Papa, Gallus & Hi-
spanni Reges in Venetos, & Cesar.
Fonsæa.*

P. M. A. M. Petro Fagiardo Marchio-
ni Bellecensi.

Portugaliz Regem habere in Africa ur-
bes, ut novis utar vocabulis. Tangiar,
Arzillam, & loca præterque alia, quæ ditionis
fuere quondam Regni Fezenfis in Mauritania.
Arzillam tumultuario bellatorum centum
millium amplius exercitu comparato, Rex
ipse Fezenfis, cæteris Africæ Regibus poten-
tior, adortus est. urbem illico cepit. obvios
mactavit. Portugalenses cædi superfluites in ar-
cem sese receperunt. Ad id angustiaz deven-
tum est, ut triduum tantum ad deditionem
pacti fuerint. genero Regi Portugaliz implor-
anti opem propere misit auxilia focer Rex
noster. Curiales omnes Duce Antonio Fonse-
ca egregio equite amico tibi accinguntur. Jam
trajicere in miserorum laborantium auxilium
parabant, quando illorum calamitati, Comi-

tem Petrum Navarrum classe maritima, quam
per ea litora duclitabat, allatum est, succur-
risse. E navibus namque vi tormentorum ho-
stium castra aperto in litore sedentia ita con-
cusserat, ut ex obsidione discedere coegerit.
Mira est ejus viri fortuna in re bellica. Mau-
ris igitur inde fugatis, servatisque arcis præ-
sidiis, urbe tamen à Mauris diruta, nostri
rediere. Iisdem fere diebus quibus ista in A-
phrica gerebantur, ad præfectos arcium Me-
thinæ Sidoniæ Ducis, nuncios à Rege mittun-
tur. dedant arces, oppidaque de jure Regni
edicitur. Væ oppido Nieblæ egregio, diviti.
Mandata Regis detrectant oppidani. expu-
gnatur oppidum, præconis voce monitum,
ne vim expectaret. datur in prædam, nec vi-
ris parcutur, nec mulieribus. Primarios oppi-
di viros octo curiæ præses nomine *Mercator*,
qui aderat cum exercitu, è pinnis monium
sublimioribus, laqueo suspendit, defectionis
suasores. formidabili exemplo perterriti cæte-
ri deduntur omnes. Regis arcibus locatis præ-
sidiis, discessum paramus in veterem Castel-
lam. Audio de Conventu Pontificis, electi Im-
peratoris, Galli & nostri Regum in Venetos
nescio quid immurmurari. nil apte habetur.
Vale. Hispali XII. Cal. Januar. MDVII.

PETRI MARTYRIS A. M. EPISTOLARUM

LIBER VIGESIMUS SECUNDUS.

EPIST. CCCCVIII.

De Conventu Cameracensi contra Venetos & Turcas. quid quisque petat ab eis.

P. M. A. M. Petro Fagiardo Marchioni Bellecensi.

EX quo die Iduum Decembris quinta Hispali ad veterem Castellam ituri, terga dedimus, quo cum ad te scribere quiverim, ad hanc usque pridie nonarum Februarii, nullus occurrit, qua Regiam ibi degentem viduam ejus filiam salutarurus, in villam Arcos se Rex contulit. quom in itinere natalem Christi celebraturus diem, Rex in insigni municipio nomine *Carteres* pedem fixisset, per celerem à Gallia missum tabellarium habuit; In urbe Germaniæ inferioris, nomine *Cambay*, per Oratores quemque suos, Pontificem Julium II. Maximilianum Cæsarem electum, Ludovicum Christianissimum Gallorum Regem & Catholicum nostrum de bello in Turcas una gerendo, qui potentissimi Christiano nomini minitanti, convenisse. addito capite in fœdere, ut è Venetorum potestate sua quisque prius extorqueat; Pontifex ut puta Ravenam, Cerviam, Ariminum, Faventiam & multa præterea Juris Ecclesiastici loca. Maximilianus Veronam, Paduam, Vicentiam, Trivisum, Friuli provinciam, Trigesti civitatem, & maritimum sinum universum; Gorriciæque Comitatum, diversis usurpata temporibus. Rex autem Gallus Brixiam, Bergamum, Cremam, & recenter habitam, in venditi vicini Ludovici Sfortiæ Mediolani Ducis præcium Cremonam cum adjacentibus. Rex verò noster in Neapolitano regno, portuosas urbes Brundisium, Tranen, Hidrontum, ut junioribus utar vocabulis, & multa præterea sub occasione pignoris à Fernando II. Rege, ad se tracta oppida, cum suis quæque peditibus in Apulia. Magnum, si tempus tulerit, occupandi Regni totius momentum. Idum est in fœdere, ne quisque è collegio se queat exfolvere, suis etiam receptis, ni fœderatorum quisque,

prius quæ ad eum attineant, assequatur. Væ potentia Venetæ, si una omnes in eos se converterint. male resituros suspicandum est. Aliis nunc artibus agendum est, quam cum res eorum, qui sunt Itali, cum Italis gerebatur. Vale. ex villa Arcos. pridie nonas Februarii, MDIX.

EPIST. CCCCIX.

Congratulativa & exhortativa moralis.

P. M. A. M. Gometio à Toletto Ducis Albenfis Confobrino.

EN habes quod te hæcenus macerabat, torquebat, cruciabat. Episcopus es Placentinus designatus. tecum habita, quandoquidem literas calles, Theologicisque es imbutus doctrinis, quibus homines iter ad astra quæritant. curato, ne te Fortunæ ista frons læta ab instituto primo divertat. Utere ista potentia, quæ annuas duodecies auri drægmæ superat millies, tanquam instrumento ad temperantius vivendum, & beatam vives vitam. Trium tibi jam ferorum animalium imminet discrimina, à quibus hæcenus libereras, Ambitionis utputa, Avaritiæ atque Oculi illiberalis. ab his si tu caveris, bene tibi consultum fatebor. In illa si decideris, è fortunato fies infortunatissimus, & è Granatensi Canonico, in pinguem Antistitem emeris aliquando penitebit. Vale. ex villa Arcos. pridie nonas Februarii, MDIX.

EPIST. CCCCX.

Mutatur Regina: aperta in Venetos adjuratio: quæ Mediolanenses odere Venetos, de Cancellario Mercuriano.

P. M. A. M. Eneco Lopez Tendillæ Comiti, Regni Granatensis Proregi.

MEx à te literæ (quia corporibus præsentibus eram in Curia) disceserant. Jubes ut revertantur. hoc est injuriam Fagiardo meo inferre, ad quem ista cœperam absentem dirigere, tibi profit esse illo seniore exemplum.

exemplaribus ille contentus erit. modestus est, non succensebit nobis, quanta senibus reverentia debeat, non ignorat. ergo ad terrevocati redeamus. Reginam Joannam jam tandem, tum artifice patientia, tum blanditiis, minis etiam commixtis, ac si proceram ultimum, ad centrum usque radicatum, convulsisset, ex villa eruit Arcos, infornata cæli temperie Rex. Regina in itinere in villula Renedo à Valleoleto ab Oriente tres distant lapides morante, cum quadrijugi maritali busto solito, Rex ad Vallemolerum concessit. en aperi aures. ibi 1v. nonas Martii Antistite Palentino celebrante, inter divina sacra, admoti altaribus in populi conspectu, affuerunt oratores pro Julio II. Pontifice Maximo Joannes Ruffus Britonorus Episcopus Apostolicus legatus, pro Cæsare duo illi Oratores, quos Monzonum constat venisse pro Imperatore, Germanus alter, alter Italus: Mercurius de Gatineria pro Principe Carolo, cumque illis aderat Claudius de Cyli, vir Burgundus, tibi notus, quia diu versatus est in hac curia regia Orator; Regis autem Galli nomine Monsieur de la Guixa, una cum Rege ipso, qui aderat pro se Rex, suisque Regnis, & filiæ, pro Dominis cæteri, altaribus & sacrosanctæ Eucharistiæ dextris impositis addito jurejurando polliciti sunt, neminem è foederatis deserturos, donec quisque antiqui sui Juris facultates, ex alati Leonis marini faucibus ad unguem assequantur. Mediolanenses hac delibata functione gaudebunt. nil namque magis verentur quam Venetorum jugum, nobilibus intolerandum, quos omnes paulatim abolere, aut de medio tollere, de quacunque civitate nituntur; propterea nobilibus exosi. Rabidi vivunt in illos Mediolanenses, qui præter Brixiam, Bergamum, Cremam & Vicentiam Ducatus crura & lacertos ablatis quondam: per nuper in precium sui Ducis venditi, Cremonam cum Abduaglarea, viscera & jecur ipsius urbis Mediolani, abreptam terrarum fortunatissimam glebam, dextrum Ducatus oculum, ad moenia fere vastæ illius civitatis applicati Veneti, jam labra lambere & deglutire salivam super ea videntur. Vidit, vidit miserando intuitu Venetorum Orator quæ agerentur. aderat & ipse. Qualem ei stomachum hæc secula præbuerint, tu colligito; & vale. ex Valleoleto in nonis Martii,

MDIX.

EPIST. CCCCXI.

Part Venetiarum comburitur. Roma fulgur. Alexandrinus Cardinal. justus moritur. Regis na datur Tordesillas.

P. M. A. M. Suo Comiti.

SI licet prodigiis aures adhibere, Venetis prodigia minari videntur ruinam. nono Calendas Aprilis ab Urbe relatum est, insudito casu, Venetorum navalia, tormentario pulvere succenso, fuisse combusta. Sed audi novum inopinumque eventum. Scipio ad te alias esse Venetorum navalia munitam urbem, per seipsum, ab urbis eorum corpore semotam; in quibus navigia fabricantur omnia, & fabrilia cuduntur, ad rem maritimam cuncta, universus ibi tormentarius pulvis conficitur, tam ad terrestrem, quam ad maritimam rem bellicam, ex pulverariis artificibus, capsam refarciens unus, malleo clavum in ea suffigens, ignem è clavo excussit. In pulveris acervum transilientis favilla, illico succendit cameram, atque ex ea in aliam, in qua erat pulveris coacervata magna moles. Fit strages horrenda. tantus fuit ejus incendii furor, tanta vis accensi pulveris, ut Arsenalis universum labefactum. columnas plures marmoreas, quæ tabulatum sustinebant, eruit, & per aëra volitando deportavit in diversa. multi cremantur, universa urbs concussa est. è vicinis domibus extra navale ruerunt nonnullæ fenestrarum vitrearum valvæ, quibus ad decorem & arcendos algores caloresque urbs Veneta pollet, ad rupturam usque quatiebantur. terræ motum, qui rem ignorabant, urbem submersurum arbitrati sunt. In urbe Roma iisdem fere diebus, cujusdam Cardinalis atrium fulgure ictum exarsit. paulo inde post obiit Cardinalis ille Alexandrinus, Christianorum Principum pro Ecclesiastica libertate acerrimus propugnator. Is in Rotæ Senatu severus semper habitus, à recto Pontificem quemquam ullius Principis causâ frenâ solvere nunquam quoad potuit, passus est. A nobis hæc habeto; Reginam Joannam filiam in oppidum Tordesillas in Doræ fluminis ripa sitam eminenti, jam tandem Rex genitor perduxit. ibi acturam putamus, quicquid ei superest vitæ Saturnia solitudine contentam. Vale. ex Tordesillas. 111. Calendas Aprilis, M D IX.

EPIST.

EPIST. CCCCXII.

Cabanillas Valentini & Orator pro Albione.

P. M. A. M. Joanni Baptista Anglerio fratri.

Joannem Albionum Catholicus Rex herus meus è Gallia revocat, quem in rebus nostris minime operosum reperistis. Novum mittit Oratorem. Is Hieronymus Cabanillas nomine, eques Valentinus & generosus, mihi est amicus. Speramus alio studio in rebus nostris mandata sui Regis executurum. Viva namque illi Rex Catholicus voce imperavit, ut à Christianissimo Francorum Rege suo nomine regio, Abbatiam quam (quia natale nobis solum) tantopere cupimus, possulet enixe sibi dari, non alteri, Rex efflagitat. pensatum iri alibi Rex pollicetur. Fernandum familiarem à teneris meum, ad id cum Oratore ipso remitto. Illi famulabitur & obsequetur, ut avidius Orator nostris rebus intendat. nil prætermittimus quod ad hominem atineat. Superi statuunt in melius. vos autem invigilate, ut à vobis, si quid emerferit, fiat Orator illico certior. puto non defuturum, tum quia nobilis, tum quia in Curia sim ego ipsius absentis rationem in ejus negociis habiturus. Vale. ex Hispana Curia. vii. Idus Aprilis, M D IX.

EPIST. CCCCXIII.

Apparatus Cardinalis Toletani ad rem Otanensem.

P. M. A. M. Suo Comiti.

Repidatus hic noster Cardinalis Hispanus, cujus animus in nostræ Legis aversos pronus semper fuit, stimulis Regem agitavit, licet ejus rei cupidum, ut in Oranum urbem, quandoquidem arcem ejus Mazalchibir, & magnum portum possidemus, provincia caperetur, ad id se pecunias mutaturum obtulit. est namque uti nosti, Crasso Romano pecuniosior, quia thesauris cogen-dis inhiaverit, res statuta est, cum sit Rex gravioribus nunc implicitus negotiis, ipsemet exercitum sequetur. assignavit illi Rex è fisco regio, unde sit, quoscunque numos ad bellum præbendos, exacturus. Jam comparata est militum manus. Carthaginem novam sunt conventuri, ut inde trajiciant. Duces habent egregios magistros à longa rerum experientia. Primarius est ei ductor Petrus ille Navarrus Comes, mari & terris bellicæ gloriæ fa-

ma illustris. Accessos ut pro prætores Rodoricum Moscosum virum Gallecum, Comitum Altomiræ, mirum & animi dotibus & corporis agilitate juvenem, in hostes nostræ fidei serventem, turmarum ductores pro Centurionibus, strenui & bello exercitati sequuntur Joannes Spinosa multis vulneribus pugnando acceptis insignis, animo integerrimus, in Mahometanos præcipue. Duo præterea inter amicorum paria numerandi, Petrus Aries Segovienfis cognomine *Instator*, & Gonfalus Aiora, non minus armis quam literis clarus, egregii ambo, & morum præstantia & corporis habitudine. multi deinde, quibus integri exercitus cura credi libere posset. Quorum mihi nomina, nec forte tibi nota. His circumseptus crepidalis frater Franciscus decore Cardineo insignitus, Carthaginem petiturus est. Quæ sequentur, habebis. Vale. ex Valleoleti. i. i. Calendas Maii, M D IX.

EPIST. CCCCXIV.

Raptura cum Gallis, de Turcia, de Seprio, in Galliam in Italiam, quid Angli. Regina Germana filium peperit, de Casare.

P. M. A. M. Suo Comiti.

Actam esse aleam intra fines Venetorum intelligimus. Intra terminos eorum, hostili acie Galli Franciam, Franciam inclamitantes, Abdum fluvium trajecerunt; fugaci cursu, inde regressi sunt, quia furtim parva manu, ut belli tantum indices, fuerant ingressi. propinqua Venetorum præsidia Gallos infecuta, terminos & ipsa Gallos ingressa, ut Mediolanenses audito nomine Libertatis incitarent, *Libertatem, libertatem* ingeminabant. Itaque ignis excitatur novus, cum misserrima Italiæ calamitate. Sero extinguetur. Jam *le Guiza* Gallus orator discessit ad herum. Venetus dimittetur propediem, ne illius mora foederatos in suspicionem inducat. Is miser: quia profecturus sit, quia mari terrisque conclusus est, ignorat. Quotquot petit à Rege tutelares literas, impetrat, se tamen minime tuto evasurum credit. Claudius de Sili; qui pro electo Imperatore æ nostro Principe hic assidet, Casarem magna parare in Venetos mihi retulit. Ex Flandria, inquit, ad eum missa in auxilium armorum decem milia. Turcarum Princeps in Sophium Persam, grandes mittit copias. Formidolosus ei est, populos Turcæ ditionarios cum exercitu infestat ingenti. Rex Gallus, ipse ipse, ut militibus animum augeat, copias in Venetos ducitabit. Jam iter cepit in Italiam. Rex Anglus

E e conju-

conjugium differt promissum ejus filii, & Catharinæ nostri Regis filiz, jam dudum illi post alterius viri mortem desponsatæ. renuit pecunias dotales. est opinio, sponsum primum, qui novi frater erat, intactam, (quia esset invalidus, ætate non matura) reliquisse. Regina vero *Germana*, ex Rege nostro viro, v. nonas Maii acto meridie, circiter horæ dimidium, quo puncto Saturnus filiorum devorator cum signo Virginis Orientalem spectabat horizontem, marem filium peperit. Is non integram vixit horam. Spem tantum novæ sobolis Regi præstitit. Miraberis tam diversas, tamque multiplices una me tibi arca segetes contrivisse. habebis aut nulla vel pauca alias, ut nostra munera pensitentur. Vale. ex oppido Tordefillas pridie Idus Maii, M D IX.

EPIST. CCCCXV.

Mars Regis Angliæ. Gallus in Venetos exercitum tripartito. Quid Mediolanenses. Quid Casar. Quid Turca.

P. M. A. M. Suo Comiti.

Varias tibi messes, paucis ante diebus, uno acervo præbui. non minores tibi nunc in horreum intendo conjicere. Rex Anglus Regum omnium auro ditissimus concessit ad superos (si ad superos concedere divitiibus datum est) perit, inquit. Rex Gallus in Maii Calendas Mediolanum ingressus est triumphans. festivis susceptus est canticis à meis civibus. Quia in Venetos exercitum ducturus, Ducatus Mediolani paulatim voratores. meis civibus formidabiles jam intra viscera recepti, ob Cremonam atque Abdulegream, tripartito jussit Venetorum fines infestari. A lacu de *Garda* vulgo per Marchionem Mantuanum stipendiarium sibi, per Chiamonum Ducatus gubernatorem à Casano oppido in Abduz ripa eminenti sito. per Palizam veteranum ducem alibi incursum est. quo die certabitur signis collatis, Mediolanenses in primam sese offerunt aciem prodituros. Tantum est de Venetis conceptum odium, magnaque formidine premuntur, ne sub eorum jugo aliquando corruant, qui alienæ sunt nobilitatis hostes acerrimi, sibi suisque mercatoris nobilibus nati. Veneti magnificis apparatibus exercitum habent in Gallum instructum, miro tormentorum numero munitum, Comite Petiliano Duce *Nicolas Ursino*, à teneris in armis educato. partem ducit copiarum Bartholomæus Livianus animo & viribus pollens, atque multis præliis

insignis. tenues habent in Pontificem Veneti copias. propterea Pontificii milites vallem, quæ dicitur de *Lamon*, profligatis Venetorum copiis, & eorum duce capto in ditione Faventiz, receperunt. Summus vero Pontifex aqua & igni, & omni hominum commercio Venetis interdixit, deditque præconio publico in prædam ipsos eorumque facultates, & anathemate, ab Ecclesia summovit, tanquam putridum & vicinis omnibus injuriosum membrum. Imperatorem electum fertur venturum, at sero, amota scilicet mensa, caterisve convivis jam cæna repletis, thoros quarantibus. Turcarum Princeps ne ista Christianorum inundatio in ipsum convertatur, timet, licet senio confectus & invalidus, lecto semper moribundo similis jaceat: dat tamen operam, ut præsto sint ejus milites in armis, si qua opus sit facto. Heri curiam à Gallo Rege novus orator ingressus est, dictus *Monsieur de Mirapois* Galliz Narbonensis, sub Carcaffonæ Marefchalli nomine, gubernator. Sit satis uno pugno comprehensum. Vale. ex Vallecoleti. M D IX.

EPIST. CCCCXVI.

Venetorum horrenda strages.

P. M. A. M. Suo Comiti.

MAjus ex benigno & placido à natura in tetricum, furibundum & præcipientem, hoc anno conversus est, ex solita serenitate Gradivi, solisque commercio (qui vigesimo Tauri gradu in ipsius Calendas coeire) turbulentiam parturivit obscuram. Casanum in Abduz ripa situm est eminens municipium. ibi exercitus uterque Gallus scilicet ac Venetus, fluvio interfecante (ad balistæ ictum tormentariæ) castrametabantur. Imperatori Petiliano & Duce Bartholomæo Liviano, & Proveditoribus (ut ipsorum utar vocabulo) ab inclyto Senatu Veneto, ex suffragiis universæ nobilitatis imperatum est, ne ullo pacto manum conferrent. victoriam se in cunctatione in manu habituros Veneti arbitrabantur, atque ita omnium judicio cessisset. stare namque diu Galli illic nequississent. at superni Regis sententia, quæ mutari raro solet, occasionem ruinæ quasivit. Pontem instruit Gallos, inspectantibus hostibus, partem exercitus infirmioris præmitit. structa cataphractorum acies, nemine turbante transicum, subsequitur. A tergo agmen agens Rex ipse, trajecit. en habes in agro fortunatissimo Cremonensi, gemina castris opposita castra, perniciem sibi alterne minitantia. Spectaculum horrendum, atrox & tormentorum

eorum ferali mugitu, & cristatorum militum armatorum numero, & magnitudine fere paria. Ducebat Gallus cataphractorum (*gressus dicunt Galli Leucei*) duo millia, levis armaturæ equitum duo millia quingenta; peditum tria & viginti millia. Veneti vero cataphractorum duo millia crebrent, levium armorum equites tria millia, peditum tria & triginta millia. Veneti mutandi locum, ut Rivoltam proficiscantur, qua venturi Galis jam transmissis erant commeatus, consilium capiunt. sive per exploratores id Rex Gallus intellexit, sive perniciem suam sentiens, ni Rivoltam prius ipse occuparet, idem constituit, qua hora exercitum Veneti movent, eadem fere & Galli, gressum eadem dirigunt via. Antesignana Gallorum acies, quæ Mediolanensium majori ex parte fuerat, in Bartholomæum Livianum, qui à tergo, cum equitibus septingentorum, & peditibus duo millia agebat agmen, ex insperato incidit, sive bellandi cupidus, sive quod ita coegeret occasio oblata. Bartholomæus Petilianum imperatorem, consultoresque, qui præbant agmen incedens, de rei statu per celeres nuncios certiores facit. eunt redeuntque ter nuncios. Imperatorem & hortatur & monet Livianus præsto sit, illi succurrat; necessario esse pugnandum; neque vitari, neque differri ultra certamen posse nunciat. Distabant in immensum, quia progrediebantur medii, cum machinamenti multiplicitibus, commeatibusque plaustrorum & rhedarum ordines, tractum immensum occupantes. Imperit stringitque prima Gallica manus, desertum à suis ultimum Venetæ globum. Livianus certare cogitur. it præceptis in primam hostium aciem. ruunt & ipsi milites animo sorti, tanto in hostes furore prorumpit, ut cedere illos coegerit, multosque trucidaverit. Sed cum parva copia nequivit miser immensæ multitudinis impetum sustinere. Rex namque ipse, qui non longe aberat, primam videns aciem suorum deturbari ac flecti, sese ipsum cum vasto cataphractorum cuneo in paucos coniecit, destruxit, confregit disiecitque Liviani strenuorum aciem. Hوم nemo evasit, quin aut equorum incursum calcatus fuerit & contritus aut trucidatus. Bartholomæus ipse multis vulneribus confossus, sed uno præcipue hasta ictu in faciem, vivus capitur, incertum an victurus sit. Petilianus autem Comes audita Bartholomæi Ducis antesignani exercitus strage, una cum Venetis consultoribus in fugam (relictis impedimentis omnibus) se convertit. terga dantes Galli insequuntur. *Sexdecim*, inquit, *millia hominum illo certamine perisse, in agro Veneti*

fatali, de Caraviagio, ubi quondam Franciscus Sfortia, Ludovici imper capti, & Ascanii Cardinalis genitor, illes ad interniciem profugerat. insaufa vero decima sexta dies; pridie fuit Maii Iduum; quo à Venetis descensus vicinas construit, civitates audita exercitus Veneti strage, suspicamur. Interea dum quid tanta formido pariat, intelligamus, vale. ex Vallecoleti v. Calendas Junii, MDIX.

EPIST. CCCCXVII.

Consulativa & significativa moralis.

P. M. A. M. Hieronymo Matritensi, Granatenli Canonico.

TRanquillo vive animo, cupiditatibus jam finem impone. Quod tota mente desiderabas, affectus Pontificia plumbata Chirographa, vasto à te hiatu expectata, tandem adventarunt. ex Canonico Abbas Sanctæ Fidei, urbiculæ Granatenlis diocesis, effectus & honorem & locum mutabis. cave ne te ipsum mutes. Vixisti hæcenus, qualiter virum decuit laude dignum. Solent homines pinguiori pastu torpescere, honoratiorque sede inolescere. Quod te facturum minime credendum est. Consummati namque viri jam mores imbibisti. Volui ego ista, non ut diffidam, sed ut amice me semper tecum egisse cognoscas. Vale. ex Vallecoleti. v. Calendas Junii, MDIX.

EPIST. CCCCXVIII.

Orana expugnatio.

P. M. A. M. Suo Comiti.

TAbellarium habuimus ab exercitu cui præest in Africa, crepidatus hic noster Cardinalis à Carthaginensi portu. xviii. Calendas Junii Christiana classis vela dedit. Augustum tractum illum biduo peregere: Magnum portum, sine obice incolumis est ingressa. Art Mazalchebir Christianis munita prædiis, descensum è navibus tutum nostris præbuit. Cardinalis post compositos ordines, Moysen orando imitaturus arcem ingreditur. Duces exercitus in litore, nil cunctati acies instruunt. Diversa: montem qui portum fœpit, ascendere incipiunt. obviam tutaturi montem Mauri, equo pedibusque numero ingenti occurrunt. tormenta nostri balistæque progredientes paulatim in hostes solvunt atque una irrumpunt. Vertitur Maura manus in fugam. nostri profligatos properato cursu (ne vires resumant, ne se iterum con-

Ee 2

globery

glorent) insequuntur. deturbant, mactant, permixti hostibus ad urbem mœnia trucidando adveniunt. nulli hostium data est copia recipiendi se in urbem. portas oppidani claudunt. Qui hostium cœdi superfuere, per colles dispersi palantes fugiunt. Martis afflatum felicem nostros secuti, & prædæ cupiditate accensi, per scalas admotas, perque lanceas oblongas, quas *Picæ* vocat militaris ordo, oppugnare incipiunt. deficientibus bello aptis propugnatoribus, aut paucis adstantibus, muros occupant nostri. è muris in tecta profluunt. Interea dum pauci rem peragunt, cæteri ingrediuntur. Duarum horarum spacio universa urbs capitur. captivorum fuit & supellectilium præda opima. Mercatorum namque nundinale emporium Africæ fuisse Oranum per longa annorum curricula, ob portum *Antonemajicæ* magnam fuisse audivimus. Hæc impræsentiarum. Vale. ex Vallecoleti. in nonis Junii, MDIX.

EPIST. CCCCXIX.

Qua Venetorum internecies. Papa & Caesar sua recuperant. quod Galli Regis periculum in pugna.

P. M. A. M. Suo Comiti.

Dies pridie Iduum Maii, Venetis infortunatus, qualis satorum sit ordo, quid provideat Altitonans, ostendit. Remp. mari terraque cunctis gentibus formidolosam annis mille amplius coalescentem, quamvis à Turcarum exercitibus plaræque damna sustulerint, brevis hora, fere radicitus contrivit. Audita strage Petiliano Comiti cæterisque terga vertentibus hosti, clausæ fuerunt urbium portæ. Sequitur victoriam Gallus Rex, Cremona, Brixia, Bergamum, Crema, universæque Mediolani quondam Juris oppida & appendices Gallo sese dedunt. Misit & portarum claves, Venetis dimissis, Padua. miserunt & Verona ac Vincenia. procedit Gallus exercitus. Pefquera oppidum est in Gardæ lacus faucibus, qua Mintius fluvius, qui Mantuam interluit, lacus ipsius aquas suscipit. Veneta Pefchariz præsidia furori Gallico restiterunt. Ex arce atque ipsius aggeribus tormentorum ictibus paucos è Gallis peremerunt. Sed præcipue nobiles, & rei bellicæ consiliarios, qui convenerant in oppidi templo, de rebus deliberaturi, duarum machinarum in templi muros conjectarum ictibus ipsius templi muros tectaque in consultantium caput diruerunt, atque ita vivi, contra morem nostræ tempestatis, sepulti in sacro jacuerunt. ea jactura iratus Rex admotis machinamentis omnibus, tum suis, tum

in castris repertis, hostium arcem quatit, atque una scalas & omne genus machinamentorum jussit apparari. muri diruuntur. Conscendit Helvetia phalanx, qua muri patebant. Subsequitur universi exercitus pedatus. capitur arx. quingenti milites, qui præsidio aderant, ad unum trucidantur. Nec præfecto arcis qui vitam multo auro redemisset, nomine vir clarus, ignoverunt. Nobiliter cæteros tum in pugna, tum in deditis urbibus captos, Mediolanum Rex misit captivos. Ipse adhuc est in castris Paduam, Veronam, Vicentiam Imperatori electo (quia Juris ejus essent) assignat. Oratores Casareos, qui erant in castris, ad ea misit loca, ut imperatorio nomine Leges caperent, & præsidia. Summus Pontifex & ipse Ravennam, Cerviam, Faventium, Ariminum, arce excepta recuperavit. Caesar ipse, medius Tridento & Inspruch cum parva manu sicco pedesua sumptit. Petilianus Comes, cum reliquis exercitus, Trivisum se recepit. Id solum exstat in Italia in Veneta fide municipium. scribitur à rerum bellicarum peritis, Gallum Regem una cum exercitu universo in discrimine bis versarum ultimo. stat sententia, in pontis jacti à Gallis transitu, Gallos implicitos & turmatim, non agmine densò, trajicientes, colla in Venetorum potestatem, si concurrissent, subiecisset. transmissam namque exercitus partem facile disturbasset. Nec altera transportatis auxilio esse potuisset. Si præterea Comes Petilianus illorum imperator, Liviano succurrisset eo impetu quo suis laborantibus Rex Gallus subvenit, de Gallis & eorum Rege, omnium judicio qui rem intelligunt, Abdua reditum prohibente, actum fuisset. Hæc est rerum humanarum fors. Petilianus Comes in Proveditores sibi datos, ut pupillo tutores, culpam conjicit. neque aliter credendum est. Egregius namque bellorum ductor est, & Venetis ab eorum veteri instituto, insitum est detrectare pugnam. Artibus quam viribus Fortunam malunt gubernare. Tu vale. ex Vallecoleti. III. Calendas Junii, MDIX.

EPIST. CCCCXX.

Tumulus exortus Venetis. qua spei Vencorum. quid cum Gallo. Rex Hispania nondum sua recepit in Regno. Toletanus ex Orano rediit.
quæ.

P. M. A. M. Suo Comiti.

Vix è manu priorem solveram epistolam, cum ex Italia nuncius alter, & tabel-

tabellarius ad te iturus occurrit : quoniam frontem vertere aut ostendere rugosam filiis, inimica quietis Fortuna, donec ad ossa illos trahat, nunquam desistit. Fama est ad augendam calamitatem, Venetiis tumultuatum inter cives. auditas ajunt fuisse voces; Galli hostis nomen proferentes geminato. Alii populum in Patres & nobiles jurgis agere, de secessuque à nobilibus, locutos populares nonnullos. Fertur præterea Senatem ipsum, Oratores ad Regem Gallum misisse, qui de Concordia tractarent. Regem ad hæc, *non licere sibi, nec velle ipsum audire, sine consideratorum omnium consensu*, atque ita moestos dimisisse. Proh! Comes illustris, quid sentis jam tandem? Quid de volatili rerum humanarum statu? Quis putasset unquam, tam proceram arborem istam uno spiritu potuisse interire? Non interit tamen. Radices adhuc habet validas, urbem ipsam natalem, & Trivisium in Italia. forte aliquando reviviscet, quia præcipue Creta illi, Corcyra, Cyprusque restant incolumes, felicia quondam Regna. vires resumere inde quibunt. Sed ingens fuit hæc ruina. Res Neapolitana Rex noster nondum recepit. Paratur exercitus qui manu postulat, nisi sat erit petere. Ex Africa vero crepidatus noster Cardinalis, capta urbe Orano, Carthaginem dicitur, illico rediisse in Hispaniam. Sunt qui ferant tumultu perterritum militari, quia non præberet stipendia, quæ promiserat, licet ex regio sisco habenda. Alii ferunt, ut relictis in Africa novis succurratur auxiliis cum Rege acturum rediisse. Varia sunt hominum dicta. Tu vale & cape quæ sentias. Ex Valleoleti in Calendas Julii, M D IX.

EPIST. CCCCXXI.

Nepia Angli Regis. quid Caesar & Gallus. In Orano familiariter se tractant Christiani & Afri. recuperantur à Venetiis oppida Regni.

P. M. A. M. Suo Comiti.

A Peri crumenam, & collige, nec raras ire meas conqueraris. Rex Anglus patre mortuo Catharinam Regis nostri filiam, illico sibi jugali vinculo copulavit. quo die Joh. Baptistæ natalem colimus, è Gallia Regi nostro scribitur. Imperatorem electum & Gallum Regem Christianissimum, Veronæ conventuros. ex Africa fertur Arabes (quos Hispanum idioma vocat *Alaraves* vocabulo corrupto) quæ gens est vaga exlex, sub divo agens; aut castris tentoriis, quæ sua suosque camelis gestant, quacunque profici-

scuntur; ita frequentia cum nostris qui Oranum præsidio tenent, commercia exercere, ut à centeno videantur anno fuisse familiares invicem. Armenta gregesque venum ad nostros important, aliaque ac cæteras res venum, haud secus ac rurales ad fora solent urbana. Allatum una est ex Italia, Venetos tum strage hebetatos Gallica, tum nostri exercitus jam gradientis formidine, Brundisium, Trancem, Otrontem & reliquis pendices; quas in Regno possidebant, solvisse, nostrisque regis Ducibus dedisse. sero repullulabunt in Regno. Crepidatus noster Cardinalis insuetos sibi labores bellicos temptaturus & resumpturus vires in Alea, oppido juris Toletanæ Antistite, quod putatis Complutum esse, regressus est. Ibi moritur Academiæ quam construit, intentus fore rem insignem arbitramur, si uti cepit, in ejus fabrica redditusque illi adnectendos prosequetur. Vale. ex Valleoleti. xv. nonas Julii, M D IX.

EPIST. CCCCXXII.

Congratulativa & negociativa.

P. M. A. M. Suo fratri Jo. Baptistæ de Angleria.

EX quo profugatum fuisse Venetum exercitum (in quo tu aderis necessario, quia sub Petiliano Comite Nicolao Ursino Veneto stipendio militabas decurio) animo vixi semper anxio; veritus, ne in gladium incidisses. Ab hac me sollicitudine Jo. Angler Angler. exemi. Scripsit namque te incolumem evasisse, meaque gratia Jo. Jacobum Trivultium magnum Franciæ Marschallum dedisse operam, ut tibi, uxorisque tuis, quos Brixiæ habebas, salvo etiam facultatibus, ignosceretur. gratiæ isti Patrono debentur, nitæ & ego tibi viribus, ne illum beneficii peniteat. Rex Catholicus herus meus denuo ad Oratores suos, qui Romæ agunt, & in Curia Gallica, ut à Pontifice & à Rege Christianissimo exigam literas, quibus ne ultra differatur possessori Abbatæ tantopere à nobis desideratæ, quia nostri natalis locus est, quæ recompensatio præbeatur, literas mittit. Deus sinit, ut jam tandem navis ista portum optatum assequatur. vos me cogitis (imo verius patriâ) ut insaniam in hujus rei petitione. vivrem æquo tranquilloque animo, quia nil deest, meque Rex tantus amore non mediocri prosequatur, ni vos in patria angeretis. Vale. & meo nomine, illustri magno Trivultio, affinibus.

finibusque omnibus & propinquis salutes impartitor, ex Hispana Curia. IV. nonas Julii, MDIX.

EPIST. CCCCXXIIL

Pisani recuperat Florentia. Quid Gallus & Hispanum Reges cum Florentiniis.

P. M. A. M. Suo Comiti.

Nuper allatum est Florentinos fuisse afsecutos à Regibus Gallo & nostro, ut Pisanos destituant moneantque, ne Florentinorum detrectent jugum. uterque Rex à Florentinis (dividenda in partes æquas) ducatorum millia centum recipere. Ita miseri Pisani cives deserti, qui annuas agrorum populationes, qui obsidiones horrendas, qui & oppugnationes hostiles fuerant animo invicto ob libertatem perpesti, sceminis etiam viriliter propugnantibus cervicem imperio Florentinorum subicere coguntur. Hoc Florentinis laudi adscribitur: afflictorum miserati calamitates, quas Pisanimet Pacis conditiones voluerunt, eas Florentini sanxere, ne viris fortibus civitas desereretur. Tum etiam ut tanto bello jam tandem finem imponerent, quo & ipsi exhausti jam ex diuturnitate, imprimis lege statutum est, ne Florentino cuiquam liceat ullo tempore injurias, aut illata damna, quæ favente Carolo Rege Christianissimo transiente Neapolim, cum Pisani rebellassent à Florentinis, repetere: utrosque sapientes judico, ut Pisanus civis tam fractis rebus Fortunæ jam tandem cedat: Florentinus vero, ne ultra fortunam experiat. Tu vale. ex Valleoleti. Idibus Julii, MDIX.

EPIST. CCCCXXIV.

Cur non conveniant Cæsar & Gallus in pactis.

P. M. A. M. Suo Comiti.

Superioribus ad te scriptis diebus conventionibus Veronæ Maximilianum Cæsarem & Regem Gallorum. Liquefacta est ista pactio. causas innectunt varias. Desuisse Cæsari commeatum Imperatoris Majestati consonam, inquit aliqui, plarique non confisum putant. Sit utrunque. neuter alterum adibit ultra. Vale. ex Valleoleti. xv. Calendas Augusti, MDIX.

EPIST. CCCCXXV.

Recuperant Veneti Paduam. de Germanis quadam.

P. M. A. M. Suo Comiti.

Literas habuimus circiter Calendas Augusti ex Italia, quibus allatum est, Petilianum Comitem, Trivisum cum reliquiis exercitus Veneti receptum Paduam recuperasse, trucidatis Imperatoris Germanorum præfidiis (ostingentorum amplius hominum) sese in urbe ipsas obsidionem omnem, quæcunque emerferit, cum duodecim militum delectorum millibus expectaturum inclusisse. Ajunt barbaros Germanorum mores ab Italis longe dissonos, Paduanos cives nequissime pari; propterea defecisse, dedisseque secreto hanc operam. Sed missi à Charybdi vorabuntur, qui Scyllæ scopulos putaverunt evadere. non passuros namque confederatos, Paduam à Cæsare tolli arbitramur. Quæ hinc evenient, habebis. Vale. ex Valleoleti. in nonis Augusti, MDIX.

EPIST. CCCCXXVI.

Iterum in Venetos itur. capitur à Venetis Lignagum oppidum. capitur & Mantua Marchio. Gallus liberat Mediolanenses à relligalibus. Quid civet. revertitur in Galliam Rex.

P. M. A. M. Suo Comiti.

Quod Veneti Paduam receperint, summus Pontifex labra mordet. Cæsar & Gallus rabidi rem sentiant. grandes parant exercitus ad ejus obsidionem. Additur & aliud fortunatum Venetis. Marchio Mantuanus Venetis insensissimus, ob lacus Benaci, Gardia dictus, oppida municipiaque à Venetis majoribus abrepta ipsius, Lignagum oppidum præsidio tenebat, quia stipendio Gallico merebat. Veneti levis armaturæ, quos vocant *Stradiotes* equites, tertia vigilia ex insperato adoriuntur oppidum. Marchio Gallos esse, quos expectabat, ut una in Venetas copias grassarentur, est arbitratus, quoniam copias adventare significatum est novas. Sit necne videant alii; in re; oppidum stradiotæ, ingrediuntur, palantes Marchionem & milites ipsius repererunt. ex ea incuria, sive ex oppidanorum proditione capitur Marchio; ex ipsis militibus qui restiterunt, trucidati sunt, cæteri cum eo vincuntur. Venetis ipse ductus est. est & aliud referendum. Rex Gallus VII. nonas Augusti ex Abiagrasso Ducali oppido, ægrotus in Galliam

Galliam profecturus, discessisse dicitur. profuturum ei patrium aërem medici pollicentur. Mediolanenses ex Brixia, Bergamo, Cremona & Crema, cum suis pendicibus, primarius Ducatus membris restitutus, reliquit lætabundos, quia se vident à Venetorum ingluvie tutos, qui paulatim ex Principum discordia, illos exedebant, ut populi etiam animos discedens captaret; è portuariis & vesticulis à Sfortialis impositis, partem non exiguam deduxit, liberiores reliquit. Primariis vero pensiones annuas optimas assignavit. Christianissimi Regis in cives suos & subiectos (quia matrem eorum sanguis) animus integer est & mitis, cupitque ut cum eis benigne agatur, modo ceteri, quibus de gubernando Ducatu Provincia relinquatur, à jurgiis, contumeliis, & injuriis abstineant. Ambitio illa borealis, & in quodcunque genus hominum superbia innata Gallis suspicari me cogunt, non laturos diu Mediolanenses Gallorum jugum, nisi forte natives mutaverint se temperando mores. Vale. ex Valleolci. xv. Calend. Sept. M D IX.

EPIST. CCCCXXVII.

Nulla morbo laborat Rex Gallus. Caesar obsidet Paduam. qui obsessi. quid speretur.

P. M. A. M. Suo Comiti.

E Curia Gallica fertur, Christianissimum elephantia podagraque laborare. Ex Italia, inquit, Cæsarem electum Imperatorem, obsidione gravi Paduam premere, Confederatis omnibus suas copias in exercitu ejus habentibus, quadraginta hominum millia coacta, est opinio. At si forti animo rem obsessi complectentur, duram se provinciam obsidentes amplexatos fuisse cognoscent. est namque triplicibus septa muris urbs illa, disficilis est ad ejus moenia accessus ob fossas, vallos & antemuralia munitissima. Magno præterea cedit adjumento Petiliano Comiti, propugnationis duci, cives omnes armis ineptos, fideique Venetæ suspectos emisisse. Inclusorum nullus est jam, qui pati extrema non malit omnia quam sese dedere, quia præferim; uti fama est, primariorum Venetorum filii centum amplius infanti, cum singulis quisque decem fidis clientibus, ad necem potius sustinendam paratis, qui minimum firmant stipendiariis. ambiguus igitur est hujus rei eventus. Tu vale. ex Valleolci, pridie Idus Septembris, M D IX.

EPIST. CCCCXXVIII.

De quadam Beatulica & ejus causa discordant concionatores, fratres. quid Rex & reliqui sentiant.

P. M. A. M. Suo Comiti.

N Ovum audi genus Latræ, quod nunc pullulat. Fanatici cujusdam rustici Abulensis Diocesis filia, ab unguiculis primis in oppido quod vulgo dicitur *Piedra bi-ta* Salmanticæ enutrita ex genitoris instituto, intenta contemplationi, corpus fertur cibis adeo tenuibus assuescisse, ut stomachus ejus jam vix escam serat. Habitum hæc grandiuscula concionatorum sumpsit. nunc vaticinatricem Sibyllam se facit. Deum se habere familiarem nutibus, gestibus & colloquiis; seque Deum corpore his videre luminibus, stringere complexibus, & in amore ejus liquefieri, profertur. quando se Deo plenam esse prædicat; rapta in extasim veluti mortua, protentis in crucifixi Jesu formam lacertis, jacet. concretos illi nodos diriguisset, omnes in sicci batilli speciem multispectando publice fassi sunt. excitata, mira de Divinis proloquens, ignara literarum scemina, sapientes æquare Theologos dicitur. Sacerdotem sacra tractantem interdum æmulata, veluti de Sapientia Salomon, amatoriam in Christum verba audientium corda frangentia promittit. *Se Christum nunc habere comitem, nunc se ipsam Christum esse dicit.* Interdum se *Christi sponsam* profert palam. Attonita plarumque Desiparam confingit Virginem adesse; cum ipsa de honore ac dextra, veluti cum sui nati sponsa contendentem, in propatulo illam adverterunt. Quando per angustum sit præcipue prodeundum, ac si corporaliter præsentem focrum inspecaret, uti præcat repetens alloquitur, veluti dicenti focri, *Decet tantis tibi sponsam præcedere.* nemine quicquam aliud audiente, aut vidente, respondet, nisi *tu Virgo Christum peperisisti, Christum ego sponsam non assueveris, sponsi mei genitricem oportet omni honore dignam judicari.* his veluti fanatico Spiritu oppressa, involvitur. Nugæne sint, an czelite astutia mente ista proferat, in dubio est. ex ipsismet concionatoribus fratribus Dominicanis hi rem derident, abscondendam superstitionem exorientem inanem arguunt, contendunt, instant. alii tacentur *Demulcam*; hoc namque nomine Hispanus sermo vester *Moniales Vagau* appellat; ex Deoque prodire quæcunque illa promat, conantur sustinere, Altercatio inter eos orta est non mediocris, quæ non facile abluetur. ad summum Pontificem

tificem res delata est. Legato ipsius Joanni Russo Foroliviensi viro, Episcopo Britonariensi & Burgensi ac Vichenſi Antistitibus Theologis egregiis ambobus ejusdem Regulæ concionariis viris, ut una tres ipsi rem scruterentur, demandatum est à summo Pontifice, scindantque surgentem levitatem, ne scandalum pariat, si semineam levitatem esse reppererint. Rex, qui fani est animi, sano pectore ista fieri putat, ut rem sanctam suo accessu ad Beaticulam fovet. Crepidatus noster Cardinalis Beaticulam laudat. infusam in ea divinam sapientiam arguit. Ita in diversa trahuntur. Tempus rerum judex sagacissimus, quæ sim ego crediturus, mihi aperiet. Tu vale. ex Vallecleti. pridie nonas Octobris, M D IX.

EPIST. CCCCXXIX.

Solvitur obsidio Patavina. Christiana triremes à Turcis fide capiuntur. De misera Vicentia.

P. M. A. M. Suo Comiti.

MAximilianus Cæsar electus Imperator Paduanam frustra oppugnationem tentavit. propugnatores intra urbem triplicibus turretis moribus, vallo, fossis & machinamentis munitissimam, se viros strenuos ostendere. longe abest, ut vi capi queat, nisi conclusus animus defuerit. longa forsitan poterit obsidione deficientibus alimentis capi. Retrocessit ergo hyematum, ad millia quinque loci aquosi & argenti iniquitate coactus. In stativis Ver expectaturum, ajunt, ut assentiente anni tempore, regrediarur. Vicentiam gleba fortunatam urbem, amoenam & opulentam, mœnibus nudavit, ejus urbis primarii cum familiis & suppellectile Venetias confugerunt, priusquam Germanorum inundatio adventaret. Ex urbe Roma fertur, in mari Adriatico, qua spectat Apulia montes Epiros Galearum Trirremium Pontificis & nostrarum classem, cum Camalio prædone pyrata, magni Turchi stipendiario, præfecto maritimo ejus artis perito duce, concurrisse, & nostros pugna navali commissa, tres triremes cum universis, qui inerant, amississe ferunt. Ex nostrarum Galearum præfectis iu Turcharum classem unum temerarie, non uti regula Martis exigit, incurrisse, nostra classe à longe reliqua subsequente, unde copia fuit Camalio, qui conglobatam classem integram trahebat, adoriri, capere, sternere præcunte, nostra classe hebetata, regressum est. Hac elati victoria Turchæ, ad usque Syracusas, Siculum infesta-

se dicuntur littus, universamque insulam formidine replevisse. Ita in hac alea *Venerem* aliquando, interdum & *Canicula* reperimus. Vale. ex Vallecleti. Idibus Octobris, M D IX.

EPIST. CCCCXXX.

Ingeni terra motu Constantinopoli. de Sophis. de Papa cum Albigenſi Episcopo. de legato & Gallis.

P. M. A. M. Suo Comiti.

PEr tabellarium ab Urbe habemus, terræ motu Constantinopolim fere mediam corruisse, nec Sophiæ templo illaeso hæcenus, quin scinderetur, pepercisſe. Pontifex vero ad Regem à magno magistro Rhodio ad se datas misit literas, quibus significabat, Sophium de Christi Lege fumenda cogitare. Is adhuc versat in ambiguo, neque Mahometis legem colit, neque Moſcis adhuc institutis, neque Christianam adhuc Religionem complexus est. Summus Pontifex agit Viterbii, ab Urbe diei iter distans. Ibi Galerum rubrum Albigenſi Episcopo alias promissum, recusavit præbere, quia sit Rothomagensis Cardinalis legati ex fratre nepos, cui est Pontifex iratus, ex suspitione mali animi adversus se. Obscuro vultu fronteque obducta suscepit Albigenſem, quia præcipue nuper legatus ipse vacantes quasdam in Mediolanensi Ducatu Abbatiarum & Episcopatum decubaverit, nec Pontificio Chirographo plumbato, assignatos admitti passus fuerit. Eadem volunt Galli sui Pragmatica in Insubria (quam occupant) qua in Gallia, non cogitantes, an ipsi, uti majores eorum, periclitantur entique Ecclesiæ succurrerint. Quibus auxiliis præstitis & Christianissimorum nomen sunt assecuti. Vale. ex Vallecleti. xii. Calendas Novembris, M D IX.

EPIST. CCCCXXXI.

De Regina Ioanna, de Polonis, de Turcis, de Beaticula.

P. M. A. M. Suo Comiti.

DE externis hæcenus, de utrisque nunc sermo resurgit. Turdescillas oppidum æternam Regine Joannæ sedem futuram, Rex ejus genitor adivit, ut ingruente hyeme in hac vasta Castellæ veteris planitie, quæ à Pyrenæis montibus non longe distans, frigida est, æ æstivis filiam cubiculari, Dorio fluvio iminentibus, ad apricis in eodem atrio, & olandimento regali structas, abdu-

cat cameras. Est Saturno adeo plena, motus inimica adeo, ut à lethalibus ad vitales, ab aëris ventosis & ab omni intemperie tutas stationes concedere recusaverit, neque profuerunt paternæ blanditiæ, neque minis, quas immiscuit interdum, commota, genitori paruit. quæ alias observat, veneratur, colit. Patentes tamen aulas, quas inhabitat, stercoribus & auleis, parietibus contextis, ea semi-invita fecit habitaculum filiz componi, satis apte, ne frigore torpescat. his actis, ad Vallemdoleti regressus est. Ibi per tabelarios audivimus, Poloniz Regem Turcarumque copias terrestri certamine conflixisse. in quo ajunt, Turcarum quinquaginta millia, Polonorum triginta trucidata. De beatulica Abilenfi est etiam quod referam. Apostolicus legatus Britonoriensis Episcopus & reliqui duo Episcopi Burgenfis & Vichenfis, impunitum solvi debere sanxerunt. sive quod simplici mente agitari sceminam senserint, sive quod res ejus probaverint, aut de hujus infantilibus actis curandum minime putent. Utcumque sit, liberandam censuerunt. Ex Valleleti. ix. Calendas Novembris, MDIX.

EPIST. CCCCXXXII.

De Regis debito ad fabricas Ecclesiarum Alpaxatensium.

P. M. A. M. Decano & Capitulo Granatensibus.

Joannes Lopez Reginz vita functæ Testamenti examen & cura me allocutus est. Statutum esse, inquit, in Regio Senatu, cui est onus injunctum de exsequendis Reginz legatis, ne ultra differantur illorum quinque & viginti millium ducatorum assignatio qui in vallium, montium fabricis Ecclesiarum debentur, ex Pontificis decreto, qui redditus eos decimales, hac lege Regibus addixit,

ut ubi novis opus est Ecclesiis, illas erigant. Ubi vero, ex Mefchitis Mahometanis, Ecclesiæ mutantur, quicquid dirutum male compositum reperitur, refarciendum fore Reges obligantur, neque novas erigere, neque collabentes reficere hæcenus curarunt. Decimales autem redditus ad unguem fiscus exegit. Satisfiet igitur propediem. Vos verum dabit operam, ne templorum structuræ defraudentur. Quæ ad Religionem attinent, diligenter accuratèque amplectemini, ne divino incomposite cultu exercitato, novi Christicolæ nuper in fidem recepti malo exemplo perturbentur studete, & valebitis. Ex Valleleti. ix. Calendas Novembris, MDIX.

EPIST. CCCCXXXIII.

Rex ad Afros. Capiuntur triremes Veneta in Pado, quid Veneti retineant. amici Rex Hispanus & Cæsar demum.

P. M. A. M. Suo Comiti.

Fama est Madritum nos propediem ituros, ut ad vestram vestro vocabulo *Andaluziam* proficiscamur. Sedet animo Regi, classem ingentem, qua trajiciat ipse ipse in Afros Mahometanos, parare. iisdem diebus altatum est, Venetos è classe, quam in Pado fluvio ad Ferrariæ damna ducitabant, triremes quindecim cum ingenti hominum & machinamentorum jactura amisisse, quod gravi Venetis cedit incommodo. Paduam tamen, Trivisium & Vicentiam sustinent. Unde sperant, aliquando se vires resumpturos. Adversis hæcenus animis, ob res Castellæ; Cæsar Imperator electus, & Rex noster (uti nostri) vivebant. Nunc per internuncios fœdere adstricti sunt, atque amici. Jam sentit Imperator, unicum esse in Fernando consorcio, regendæ hujus Machinæ Castellanæ remedium. nil aliud occurrit. Vale. ex Valleleti. iv. nonas Decembris, MDIX.

PETRI MARTYRIS A. M. EPISTOLARUM

LIBER VIGESIMUS TERTIUS.

EPIST. CCCCXXXIV.

*Qua fiant in universo, quid in pugna contra Mauros
Comes Altemira Gallecus.*

P. M. A. M. Suo Comiti.

Accipe quæ à diversis orbis partibus habeantur. In Europa Cæsar Maximilianus, Rex Gallus, & noster, secundo in Venetos conveniunt, animis, foederibus & armis, ut Paduum & reliquas Italix terras ab eis tollant, quæ Cæsarei Juris esse reperiuntur. Conqueritur namque se extra Confederatorum alcam clausum, cum aliorum sua quique receperit. Ex Asia vero Afrixque vicinia scito, Selimschum magni Turchi secundo-genitum, qui Afrix Minori præest, pro genitore simulatibus agere cum fratribus reliquis, studereque ut aut interfecto, aut dejecto fratre grandiore, Imperium ipse usurpet suum, etiam patre vivente, qui decrepitu læto confectus spiritum vix dentibus retinet. Ex hac discordia, si Christiani Principes in Turcas convenirent, facile Turcarum Imperium rueret. Ex Africa nuper habuimus, Comitem Petrum Navarrum egregium bellorum magistrum ex Æoliis insulis, Siciliæ suburbanis, classe ibi munita per dies aliquot Bugiam Regni caput Africani unius abuisse. in prospectu urbis obventos in proram illi à terra stantes in nonis Januarii velisicando moratus est horas quinque. Data est Bugianis civibus ex hac circumstantione copia emittendi in seminis, & senibus bello inutilibus, pueros & supellectilia. armis apti capiendi cum suo Rege parati animis ac telis fuscipere nostros, neve descendant, impedituri ad litus prodeunt. Ex turritis urbis mœnibus connitebantur ducentorum amplius tormentorum omnis generis lapideos ferreosque globos in nostras naves conjicere. sed live quod ex alto mitterentur, aut magistrorum imperitia, sive quod verius puto, nostrorum fidei Christus ex excelsis suis Deitatis throno despectaret, fere nullam percussere è nostra classe navem. Jactura igitur exigua minime terrii compositis ordinibus in terram no-

stri detrudendo Afros descenderunt. Rex eorum decem millibus peditum, equitum vero satis apta caterva septus, montem, qui adjacet urbi, capiat, ut è culmine facilius in nostros ruat. Nostri radices montis occupant egregie cuneati. Paulatim per acclivem serpserunt. Sagittis & plumbatis è sclopetis emissis ab imo ad summum Afros perturbant, gradatim adscendunt. Proh! quid iudicii fuisse censebimus apud Superos? Bonus ille strenuus miles, militum rector egregius, naturæ dotibus præcellens, lenitate morum, agilitate corporis eximius Rodoricus Moscosius, Comes Altemiræ, vir Gallecus, nulli viventium inferior, omni virtute, pietate, erga Christum & Christi fidem fervore mirandus, venenata à fuisset, qui eum sequebantur, sagitta, infelici eventu transfixo foemore vulneratus est ad necem. quom namque balistis armatis montem peditatus gradatim adscenderet, ipse autem præiret invito balistario, qui ad hostes tantum oculos intentos habebat, balista solvitur in Comitem ipsum, sagitta pervolvit ab imo. quando sese vulneratum sensit, erectis in cælum oculis gratias fertur egisse Altitonanti, qui quod ipse vehementer optabat, ei fuerit impartitus; ut scilicet contra Mauros pugnando liceret occumbere. Hoc illi restat solamen amplissimum, quod non illic deciderit. Forti animo cæteros exhortans procedit. Afri traduntur. Hi versis primo vestigiis retrocedebant sensim. At ubi cominus ventum est, ubi hastis multiplicibus, ensibusque agi coëptum est, prope terga vertunt in fugam. Una hostibus commixti nostri, ad urbem pervolant, urbem capiunt. in prædam datur. Rex eorum cum paucis evasit. O laude dignum facinus! Nil jam Hispanis arduum, nil aggrediuntur incassum. Africam formidine repleverunt. Vale. ex Madrido, quo mutavit Rex Curiam, ne ocio sub testis diu agentes, torpescamus. x. Calendas Februarii, M D X.

EPIST. CCCCXXXV.

Deditur in Africa urbe Alger, Gallus Veronam recipit pro impensis pro Caesare. Comes Petilianus moritur, de rebus Africanis.

P. M. A. M. Suo Comiti.

Alger urbs est in Afro litore, non longe distans ab urbe Bugia. ea vicinorum damno edocta, ne in eandem incidat Charrybdim, ut in praedam eam, Oratores ad Regem misit. recepta est in dedicationem. novam ibi arcem condidere, nostrisque praesidiis muniverunt. Iisdem fere diebus ab Italia scriptum est, Veronam in Gallorum venisse potestatem, sub occasione pignoris, recuperandarum aliquando pecuniarum, quas Maximiliano Caesari Gallus Rex, ad bellicas impensas mutuasit arguit. Est igitur Verona Gallicis fulta praesidiis. Ita sibi paulatim Gallus, non Caesari res, à Venetis abreptas, Imperatorio nomine usurpat. Ajunt praeterea Nicolaum Urfinum Petilianus Comitem Venetorum Imperatorem, senio laboribusque, ob duram obsequium confectum, vita functum. ejus tumulo Veneti, Enniam illud de Romanorum Fabio, à Virgilio sumptum,

UNUS HIC NOBIS CUNCTANDO
RESTITUIT REM;

inscripsisse feruntur. A nobis autem haec habeto. Rex cum videat paucorum militum Hispanorum, sub Comitis Petri Navarri ductus felices eventus arguit, à fortiori: Si tanta formidine incolas Afros omnes, paucorum ad eos accessus replevit; quid fore putandum est ipso Rege cum exercitu valido trahente? Sub jugum venturam Africam universam, jure merito credendum est. Insurrexit igitur animus Regi ad Africam provinciam totis viribus capessendam. propterea nunc statuit, in avita Regna se conferre, ut Aragonium, Valentinum & Catalaunum conventus cogat, ad exigendas ab eis pecunias, quibus augere possit, ad rem tantam, facientes copias. Ad illa igitur nostro mari adjacentia regna, ubi primum festos Resurrectionis Dominicae dies egerimus, proficiscemur. Interea vale. Madrito. xvi. Calendas Aprilis, MDX.

EPIST. CCCCXXXVI.

Iterum in Venetor. quid Veneti, quid Papa & Roma fecerint ob captam Bugiam. Dux Termensis in Venetos mittitur. Philosophica quaedam. Monzonum imus. Regina Anglia paritura, de spe Venetorum.

P. M. A. M. Suo Comiti.

Tertio notas Aprilis Madrito discessimus, cum ex itinere in Caesarea Augusta, quam vulgus dicit *Zaragozam*, moraremur, ex Anglia *albi* insula Regi nunciatum est; ejus insulae Reginae sibi filiam, partui proximam esse, quia nono gravetur mense. Monzonum oppidum in rapacis Cingae fluminis planitie situm, tritum Regnorum fines contingens, Rex ad coiventus excitandos elegit. Huc v. Calendas Maii pervenimus. ex Gallia sensimus iterum convenisse Conscderatos, ut in mare Venetos nantantur detrudere. Italia dimissa Veneti Paduam, Trivisumque adhuc sustinent, ita fultas & munias, ut duorem sorte provinciam sint reperturi, quam existiment. Duobus his locis in Italia, licet Vicentiam & Lignagium teneant, Fortunae rabiem statuerunt sustinere, donec mutet sententiam. Sciunt namque esse inconstantem. Nil praetera illis de maritimis quae possident Regnis ablatum est; Cretae utputa, Corcyrae; Cyprique intacta adhuc retinent. Scribit Cabanillas orator hoster in Gallia, non inferiorem exercitum parari ad Venetos eradicandos ab Italia, quam is fuerit, quem Rex ipse ad eos infringendos anno superiore duxitavit. Scribitur praeterea ab Urbe, Pontificem & Curiam universam hymnis, canticis & nocturnis per Urbem ignibus, cum diem exornasse, quo ipsis allatum est Bugiam urbem, de Maurorum ereptam fuisse potestate. Ajunt una, Duce de Terminus Neapolitanum Principem, copiarum nostri Regis ductorem, cum valida militum manu, è Neapoli laturum Maximiliano suppetias in Venetos, jam discessisse Monzonum. vii. notas Maii, MDX.

EPIST. CCCCXXXVII.

Rex Bugia proficatur.

P. M. A. M. Suo Comiti.

Felicionibus indies magis ac magis eventibus, Deus duce Petro Navarro Hispanos prosequitur ex Bugia. Quam virtute militum paulo prius ceperat, per exploratores

Navarrus ipse intellexit, Regem ejectum, comparata vicinorum equitum & peditum manu, castris positus sub divo esse, in herbida planitie quadam, ad millia à Bugia quindecim. unde ne alimenti genus ullum importaretur ad nostros, itinera cuncta intercipiebat. rem licet arduum, complecti statuit. Prima noctis vigilia cuneos militum extra urbis moenia, nemine gnaro, quo ducerentur, instruit. ut se quisque cibo potuque recreent, edicit; parentque pedes ad laboriosum iter, animoque capessant sollicitos, hortatur. noctem eam, quæ aderat fore cunctis gloriosam, & aliorum præclare gestorum ornamentum, favente Deo, cujus causam gerunt, enunciat. Illa dies erat Veneris signata, xiiii. Calendas Maii. Pergunt viam pullulante aurora, Regis Bugiæ castra in prospectu habuit, taciti ex Ducis mandato, agmine composito, ad latus usque castrorum gradatim procedunt. Insanus quidam tympanistes signum dat extemporaneum. sopiti jacebant hostes, nil tale timentes. excitantur, capiunt arma attoniti. nostri citato cursu ad castra proficiscuntur, obvios trucidant, castra occupant. Rex eorum primariis aut peremptis aut captis, raptim è lecto, lintea tantum texta cooperitus, transiit. equum, qui primus oblatus est, hudo resiliens dorso præhendit aufugitque percussio cane velocius. evasisset nemo de universo Regis exercitu, nisi tympanista properasset. gravatos namque somno oppressissent omnes. Sexcentos è præfectis arcium, & primariis ejus Regiæ sulcis trucidarunt. castris spoliatis, quadringentorum boum; camelorum autem ducentorum, armenta in prædam abduxerunt. multa boum, camelorum etiam capita, tubarum & tympanorum strepitu ac militum clamoribus perterrita, in diversa evaserunt. quæ non fuit consilium ultra perquirere. quia sciebant superventuras illico Maurorum turmas, audita incurfione illa insperata, tum quia longo itinere & labore noctis quam duxerant insomnem, fessa nostrorum phalanx esset, in cujusdam fluminis ripa vicina, turba hostium, quæ confluebat, nostros stringit, tentavitque bello pro viribus. Sed ubi immobiles fortibusque animis consistere nostros animadvertit ea multitudo, quæ ingens erat, transitum facile passa est. plumbatis namque ac sagittis accedentes, transverberabantur. quia fœmi sunt inermes. Cum præda igitur ad urbem nostri regressi sunt incolumes. Tu vale. ex Monzono. v. Idus Maii, M D X.

EPIST. CCCCXXXVIII.

De conventionibus & extortionibus Aragonicæ.

P. M. A. M. Suo Comiti.

D Istamur à vobis & septi sumus; ac si Alpinis aggeribus secluderemur. Quia nemini licet ab his regnis semel ingresso referre pedem, quin in cujusque Regni finibus, labra rabidos conficere cogatur, ob avaros, crudos & truculentos exactores portuarius, & vectigalium, qui ad textam usque interiorum viatores exeuntes denucant, ut scrutentur, an pecunias exportent, nulla ratione habita, an illas ad viaticum reditus importaverint, si quæ supersint. Jumentorum cliteas, equorum & mularum ephippia & phaleras, ut si latentes in eis pecunias repererint, abripiant illas, reique auctorem mille conficiant molestiis, reperi sunt aliquando scidisse; nec licet victori vestem ullam aut lineam textam efferra non indutam, quindecimam ejus valoris partem eorum arbitrio taxatam, relinquat. putas fore horum ingluviem immoderatam, regiis parcere suppellectilibus, novis præferam, quin ejus à cubiculariis, quando hinc exitur, exigatur portuarius? Regnicolarum namque sunt hæc, non Regis intoleranda tributa. Quorsum hæc, dicis? ob has efferas necubi terrarum assuetas extorfiones, pauci ad nos veniunt, rariores ad vos regrediuntur. Ab hac frequentia, nisi cogat summa necessitas, abstinetur. habes hinc non crebras à me literas. Quæ autem nunc agitur, accipito. A V. Calend. Maii, quæ huc sumus ingressi, ad diem usque Iduum quartam, variis inter Catalanos & Aragones questionibus, tempus consumptum est. propositio tandem ex composito, lingua dictata est Catalana, responsum vero Aragonica. contentiones inanes re ipsa bonorum sunt usi officio incolarum. Petit Rex ab eis, ut sacculatibus publicis subveniantur ad parandum in Christi hostes bellum. Responsum est laudari propositum, libentique animo impartituros; at quædam prius è Rep. proposituros. Hæ sunt horum ambages, qui liberi patrius Legibus nil imperio Regis gubernantur. Tu vale. ex Monzono, per eundem tabellarium, per quem superiores dedi, qui triduum post eas præbitas, moratus est. Prædie Idus Maii, M D X.

EPIST. CCCCXXXIX.

*Mori & vita Cardinali, Legati Galliarum, de Gallia
& Venetiis, moritur Casirinus Cardinalis. Vi-
centia & Lignagum capiuntur.*

P. M. A. M. Suo Comiti.

GEorgius Ambrosius Cardinalis Rotho-
magenſis, vulgo *Ruanus* Gallie lega-
tus univerſa, cuius nutu Rex Gallus guber-
nabatur, vaſto hiatu Pontificatus cupitor,
quam ob cauſam & Pontifici ſemper adver-
ſatus eſt, & Cardinales ſeducere nunquam
deſtitit; à Gallia ſcribitur, ad æterna præ-
mia evolafſe, qualia ſint, ipſe referat. caſte
vixiſſe hominem, fama eſt: at non ſobrie.
vino namque minimè parce fruebatur, licet
Medicorum conſilio Reverſum: quia poda-
gra laborabat crebro; podagraque interiit
tandem, quæ illi ad cerebrum protenta eſt.
Ita corporis arce occupata, reliquum mors
habuit in deditioſcem. laudanda erant de Pon-
tificatu hominis colloquia. agebat enim, ſe
*optate Pontificiarum, ut Eccleſie mores, ut clericorum
vitam reſormaret & exactiones moderaretur.*
Loquebatur optimè Reverendus Pater, quid
autem ſentiret, ſcrutatori animorum pate-
bat; neque ambitione, neque avaritia moveri
putandum eſt, quandoquidem id ipſe de ſe
ſerebat. De cadavere fatiſ. ex Italia dicitur in
ea provincia quam *Poleſenum* appellatam, in
Padi fluminis ripa jacentem, aquoſam, ho-
minum Induſtria uberem, Veneti quon-
dam à Duce Ferrariæ rapuerant, belli cauſa
in eum quaeritando, Gallorum ſimul & Ve-
netorum acies, ſe invicem perturbare incur-
ſionibus. Alterne ſe (ſevibus tamen præliis)
conſiciunt. Integro agmine concurrere neutri
ſtatuunt. Ab urbe Roma Cardinalem Cæſa-
rinum inopinata morte raptatum inquitunt.
A nobis ſcito proximos eſſe ab Imperatore
unum, à Margarita Flandriæ Principiſque
ipſius Caroli moderatrice alterum, oratores.
Quid ſerant, neſcimus. Habetur aliud ex Ita-
lia. Galli Vicentiam à Venetiſ abriperunt, at
ſere deſertam & peſte vexatam. captum eſt &
Lignagum oppidum, quod adhuc in fide Ve-
netorum, ex quo ibi Mantuanum Marchio-
nem apprehenderant, ſervabatur. Monzoni,
pridie nonas Junii, MDX.

EPIST. CCCCXL.

*Opinio de Tripoli urbe in Africa & Petro Navarri
Gallus exercitum dimittit. Pontifex cogitat
liberare Genuam. Cardinalis Narbo-
nenſis capitur.*

P. M. A. M. Suo Comiti.

EX quo à nobis literas habuiſti, ex Afri-
câ reſcriptum eſt, Comitem Petrum Na-
varrum velificando nunc hac; nunc illâ;
tanquam errabundum per aëra milvum, ſuo-
rum militum claſſem Siciliam inter & Lybi-
am diſſimulanter pervehere neſcio quid, clauſis
immurmuratur ſabellis, impetiturum ex tẽ-
pore Tripolim Barbaricam urbem, urbium
maritimarum tum arte, tum natura muni-
tiſſimam. quid verſet animo vir iſte, mira-
mur vehementer. omnia putat ſe faciliâ re-
perturum, ex quo ita ſiccò pede Aurantium
& Bugiam validas turretis menibus urbes de-
populati ſunt, & bellica virtute ceperunt. ex
Italia ferunt; Gallos majorem ſui peditatus
partem dimiſiſſe, Paduanamque provinciam
deſeruiſſe. *noſte ſe pro aliena re;* inquitunt; vires
ſuas debetire. *ſati Caſari ſallim videri debere;*
*quando ſemel in ejus manus Padnam ceteraque com-
jecerunt.* Rex tamen Catholicus noſter, ter-
centum cataphraſtorum lanceas cum Duce
Temenenſi ad Caſaream mittit majeſtatem.
At ipſum in itinere ſtititſe pedem ſeruit;
audita Galliſ peditatus dimiſſione. novum
exſpectat à Rege mandatum. De Pontifice
pullulat novus cogitatus. Vellet de Gallo-
rum poteſtate Genuam Savonamque ſibi ma-
tale ſolum abripere. durum fore putandum
eſt, de tanti leonis faucibus prædam illam
iri ablatum, Pontificia ſolum coſta. Ajunt
una, Pontificem conjeſſiſſe vincum in Adria-
ni molein; Sancti Angeli caſtellum, Car-
dinalem Narbonenſem, Legati Rhotoma-
genſis ex fratre nepotem; patul mores in
Pontificem redolentem, quia inſalutato Pon-
tificæ ad Regem Gallum profugere tentavit.
De noſtris conventibus nil eſt quod refer-
ram. conveniunt quotidie, concludetur mi-
hil. Vale. ex Monzono. XVI. Calendas Au-
guſti, MDX.

EPIST. CCCCXLI.

*De inveſtitura Regni. Oratores à Caſare & Carolo
Principe, Mercurius de Gaietina Orator.*

P. M. A. M. Suo Comiti.

DIverſis ad te literis habuiſti, quantum
certaminis, quidve diſſertationis de
Ff 3 Neapo-

Neapolitano Regno. ejus, ut vulgo loquar, Investituram, nunquam est à Pontifice, cuja interest Neapolitanum Regem coronare, consecutus Rex noster ad hunc usque diem, nuper allatam scito. fuit nostro Regi latitiæ non mediocri. neque enim legitimus illius Regni Rex aliter poterat appellari. Gallo fuisse ajunt infestissimum. Cur hoc ipsi referant (de summa potentia prius vita quam invidia tollitur; in ea præsertim re, à qua semel gustata, quis fuerit ejectus) ipsi viderint; nos juncos in imo jacentes malumus æmulari, quam cacumina montium incolendo à rapidis per aëra raptari Typhonibus. à Cæsare diebus iisdem *Joannes Schad* Germanus juvenis, nobili ortus, profapia Matthæi Langæ magni, Cæsari à Secretis & Gursiensis Episcopi fororius, Papæ enutritus à teneris, orator accessit: à Margarita vero una Mercurinus de Gatina vir Italus meo natali vicinus, distat namque passuum millia tantum duodecim à Verbano lacu Gatina, qui *Le-cus Major* appellatur Antonomafice. is est literis & rerum experientia clarus, pro Carolo Principe, Burgundi Senatus princeps, magni nominis vir. Quid uterque afferat in mandatis, nondum intelligimus. Allatum est & aliud magnanimum dictu quidem, sed omni judicio arduum, durum & impossibile factu. Quonam pacto non par viribus, de fortis leonis faucibus agnum catellus abripiet? Minatur summus Pontifex noster Julius, de Galli Regis servitute se liberaturum Genuam & Savonam, Ligustici maris urbes, sibi patriam; nec passurum cives suos Gallico premi jugo, qui ad hæc usque tempora liberi vixerunt. corroditur, cruciaturque animo, propterea dentibus frendens tirremes, partim proprias, Venetorum partim, cum armatis militibus, undecim ad portum misit, ignaro Gallo Rege, Genuensem, terraque turmas peditum plerasque, ut una urbem terra marique impeterent, ad defectionemque in libertatem provocarent. Urbs autem Galli Regis potentiam verita, quia præcipue sit ob castellum nuper in ipso portu structum graviter oppressa à tumultu cavit, nemo ad defectionem inclamitare ausus est. Ita re infecta, excitato concitatoque in iram, dormiente Gallo, terrestres maritimæque suppetiæ discesserunt. Deprehensum habuit tamen intra urbem Episcopum quendam è primoribus Genuensibus habitu militari, qui ad defectionem cives incitaturus advenerat, missus à Pontifice. Ita sero misera requiescet Italia. Tu vale qui es in tuto. Monzoni. Idibus Augusti, M D X.

EPIST. CCCCLXII.

Quid Ferraria Dux Miranda, Tripolim urbem in Africa expugnavit, de Hispanorum fortitudine in ea expugnatione.

P. M. A. M. Suo Comiti.

Superiores clauseram ad te literas, quando differente discessum tabellario, accessit alter ab Italia. Summus Pontifex grandia versat animo. Alfonso Helsensem Ferrariæ Ducem è statu avito ab annis circiter tricentum, abdicaturum minatur. Cardinalis Rothomagensis Legati qui Gallicam universam ad se potentiam vivens trahebat pollicitationibus & favore fretum, inquit Pontifex, Ducem ipsum irreverenter temerarieque & locutum & operatum in eum, decidisse propterea è Jure Feudi. Est namque Ferraria (uti nosti) Pontificiæ Tiaræ feudataria. Salinas præterea novas in Pontificis ignominiam, ipso invito monehteque, ne Jus Pontificii Fisci labefactaret, ne jurisdictionem ejus in sui commodum quæreret, construxisse conqueritur, per terminos citatus juridicos coram Cardineo Senatu, nisi ad Pontificium Cardineumque tribunal, de se rationem redditurus, accesserit, in contumacem agetur. Ita novæ nascuntur in Italia messe vepres, novi tribuli pullulant. Ex Africa facinus audi minime credibile viribus humanis accidere potuisse. Audisti aliquando Tripolim esse urbem Barbaricam Africæ ditissimum emporium, turritis moenibus invictis, mari terraque septam, natura munitam & arte mira, sub ditione agentem Regis Tuneti, dicitis Hispani *Tunex*. Eam urbem ex Æoliis insulis classe advectus Petrus idem Navarrus Comes adortus impetit. Ad novæ classis prospectum, ab alto incolarum equitum peditumque multitudo accurrit, sagittariis scopetariisque littora complentur. Suspicati namque fuerant, ea nubila in terras eorum procellas advectura, quia per varios nuncios didicerant de copiis illis Hispanis, quod intra insulas eis vicinas stantes egressum in Africam pararent. sagittis globulisque plumbeis, majoribus etiam aneis balistis & multiplicibus tormentis, descensum è navibus prohibere nituntur. E converso nostri cujus causam agerent, Christi scilicet memores, intrepidi hostium ictus suscipiunt, redduntque vices easdem, & detrudendo Aphros in terram saliant, ascunt à litore cunctos. acies instruunt. gradatim agmine composito in hostes movent. cadebant utrimque pugnando non pauci. Mauris nam-

namque patriorum mœnium prospectus, uxorum filiorumque, & penatum manes ac propriæ domus, animos præstabant. nostros fiduciæ zelus & prædæ una cupiditas, & gloria belli accendebant. Ita certatum est duro Marte in littore, duarum horarum spacio. Victi tandem Tripolani terga vertunt. trucidantur passim. Interea dum pars una littoralem cuncum exagitat, pars altera eventu non infirmiore, muris innixa, per scalas hastasque (quas *picas* vocat nostra ætas) ascendit. Magna vi, propugnatores è pinnis & propugnaculis Hispanus miles detrudit. è muris in urbem transilit. portæ nostris in harena victoribus aperiuntur. Ita nostrorum pars utraque urbem occupat. Ibi dira belli facies, ibi luctus, ibi languidus clamor & vagitus lachrymabilis. Quid in filios parentes, quid in uxores viri gement, tu iudicato. Non minus horis totidem intra urbem in vicis, plateis, atque domibus, forti animo stricis gladiis pugnatum est. Miseris Tripolanis in uxorum & penatum conspectu rabide pro re familiari, libertateque ac vita certantibus in stando pervicaciter, tandem vulnera inferendo, accipiendo, moriendo, trucidando, cuncta ruunt. Ingens fuit atque opima prædæ. In servitutem uterque sexus ætasque omnis trahitur. Ita rerum vices versant humana. formidabiles quondam Hispanis Aphri, nunc Hispanis cedunt, quacunque concurratur. Vale. Monzoni. Idibus Augusti, MDX.

EPIST. CCCCXLIII.

Anathema in Ferraria Ducem. & tenor Anathematis. quid Gallus. quid Helvetii.

P. M. A. M. Suo Comiti.

AB urbe Roma nuper allatum est, summum Pontificem Julium velle constanti pectore Ferrariæ Ducem familiamque illam Hestensem antiquam radicibus eruere. Bononiam se Pontifex contulit, ut ex propinquo rem amplexetur. In Alfonso ipsum Ducem auxiliariose suos quoscunque, aut supplices ferentes, Anathema promulgavit horrendum. aqua interdicat & igni. cristæ mihi præ horrore, quando edictum legi ruerunt. Ab avo ac genitore huius Alfonso, taxare incipit familiam Hestensem, quod armis favoribusque perturbatores Ecclesiæ fuerint persecuti. Aperte Alfonso arguit, quod statuerit non degenerare à maioribus: specificè vero, quod Rothomagensi Cardinali legato, de perturbanda Pontificia Tia-

ra, deque ejiciendo ipso Julio Pontifice à Petri sede, cupidissimo semper inhaerit, in ejusque favorem, cum potentia Gallica, suas vires, suosque conatus omnes paratos habuerit, & structas salinas in Pontificis ignominiam, & Ecclesiæ detrimentum, contra jus feudi statuat exercere. Hæc & multa enarrantur præterea. Gallus autem Rex anathemate minime perterritus, licet fautores auxiliarii in eo includantur, sentiens, quo Pontifex tendat, Alfonso Hestensem tutari statuit. Cardinales in Pontificem nititur, quotquot potest concitare, per quos ad Concilium cogitat vocare, aut per Concilium deterrere Pontificem. Quis panis ex hac tam trita expectetur farina, quid tranquillæ speret Italia, tu conjectator. Ad nostra veniamus. per tres conventus statutum est, ut quæcunque Rex petiit, exhibeantur. quingenta dragmarum auri millia inter se Regi præbenda assignarunt, pro cuiusque conventus facultatis portione. Quo die sua conclusit Aragon Comititia, quique namque per se conventus agit, eodem de Tripolitana victoria allatum est, idque in Comitiales publicos actus annotari censuerunt. propediem igitur hinc jam peractis negotiationibus discedemus. sed audi, quid à Tripoli fuerit post ejus excidium habitum: Turcarum Princeps audito Christianorum in Tripolim incursum, diu Manros ad ejus obsidionem cogitans, quatuor destinavit navigia eorum appellatione *Fustas*: quid rei esset exploratum, ad eas è portu triremem (*Galleam* dicimus) Comes ipse Navarrus dimisit. dimicatum est. quatuor captæ fuerunt fustæ, atque una cum eis Caravella, qua pyratice capti quadraginta vehebantur Christiani. Ex urbe vero Roma scribitur, Pontificem, sanctumque Senarum Cardinalium Senatum Urbemque ipsam universam fluxisse in lætitiâ, ob Tripolim de Mahometanorum potestate ereptam, quia posse capî viribus humanis, ob ejus & artis & naturæ robur, nullius hominis sedebat iudicio. Magno cedunt hæc nostrorum præclara facinora nostræ religioni adjumento: sit satis laboratum. Vale. ex Monzono, Cingapaci nobilitato. pridie Calendas Septembris, MDX.

EPIST. CCCCXLIV.

De truculenta tyrannide in Ariza in viatores. Quid Papa, quid Gallus, quid Helvetii, quid Hispana lancea tercentum. de tyrannide redigalium. de savitia qua exerceatur in Ariza.

P. M. A. M. Suo Comiti.

PEractis ad Regis nutum trium conventuum Comitibus, terras mutavimus. In tuto jam sumus, ab effertis portuariorum, fines custodientium, extorsionibus. Ac si Regna hæc Satanas Lemurum princeps, illa Christus gubernaret, sic vivitur. nullum immanius latrocinium, si præcipue per tyranni Sisyphe Tityoque avidioris oppidum Arizam iter feceris. ibi Cerbereæ fauces, ibi Charybdea vorago. En! quid truculentius? peregrinus sacerdos Compostellam petens, horario veteri (quod dicimus *Breviarium*) armatus, Arizam prætergredebatur. Id quia tabulis esset licet contrafractis, sordidisque ex longa manuum contrectatione disutum, octo & viginti Aragonicis denariis redimere fuit coactus, cumque illi deesset summa, per Arizanorum ostia mendicare compellitur. nec inde aliter datum est discedere. nec cuiquam tyrannidis ignaro, qui libellum vel minimum importaverit, pro rapina libellum linquere, si minoris sit, permittit. argentum cogitur pro quolibet libello tabulato perfolvere. Item Comes illustris, in cæteris rebus omnibus est tanta pluribus in locis horum vestigalium savitia, quod nec Regis ignoscant suppellestilibus. de his grassatoribus jam satis. Madriti tuo natali Guadalaxariæ vicini agimus. Hic habuimus, perstare Pontificem in sententia Ferrariensi, evocasseque in Italia Suiciorum (sunt *Etrurii*) numerum ingentem stipendiarium, qui Mediolani Ducatum impetant, in Regem Gallum fautorem Alfonso Hestensis Ducis Ferrariæ. Helvetios ubi sensit Rex Gallus adventare, impetravit à Cæsare, ut illis imperaret, ne in feudatarium Imperii arma caperent. in feudum namque Mediolani Ducatum se habere ab Imperatore fatetur Gallus. Licet namque jugum nesciant, aut minime patiantur Cæsareum Helvetii, adstricti tamen fœdere sunt, & jurejurando, ne ipsius Cæsaris injussu bellum gerant ullum in Imperii membrum. Imperatoris edicto regressi Helvetii, frustratum sua spe reliquere Pontificem. Rex autem noster auxilios ad Pontificem misit catafractos trecentos, qui fidenti animo profectus in Hestensem Ducem.

Tricentas has lanceas ex isto fœdere debet Rex noster quotannis, quandocunque bellum gerat Pontifex, in auxilium Ecclesiasticæ rei, cum suo duce præbere, ob feudum Neapolitani Regni, per quadrimestre. Catafractorum dux est Fabricius Columna, vir bello egregius, Romanus eques nobilis. hæc ferunt ægerrime Gallum tulisse, nec stare excusationibus, quod ad tutelam tantum rerum Pontificiarum, non in quenquam alium lanceas illas dederit. In Romania (quam dicunt *Flaminiam*) provincia Pontificia, moratur Fabricius, quo sit eundem, expectans. Pontifex justam sumere provinciam videtur, at durum, obstante Gallo, qui sic è medio Dux Ferrariæ tollatur, Genue, cæterisque Cisalpinæ Galliæ, quæ *Lombardia* vulgo dicitur, quas possidet terris timet. Suo igitur magis commodo, quam Ducis ærumna motus, de tutela contendit. Vale. Madriti. v. Calendæ Octobris, M D X.

EPIST. CCCCXLV.

Strages inaudita in insula Gervet. interniciisque lachrymanta nullo persequente. Lani Gasfia à Tolero.

P. M. A. M. Suo Comiti.

INfelix habuimus adeoque triste nuncium, ut Regis Carizque totius animos acriter perturbaret. Nostine Federici à Toletto Albæ Ducis filium, futurum, si ordine suo fata processissent, hæredem? Juvenem dico *Gasfiam*, lenitate morum, & doctrina ita pollentem, ut Curialium omnium oculos in se conversos haberet. Hunc juvenus colebat omnis. Hunc senectus admirabatur, in hunc genitoris viscera præ gaudio liquefiebant, quando tantum filium se genuisse contemplabatur. Regem ipsum talem fuisse sortitum subconsobrinum, haud equidem poenitebat. natus namque pater ejus est ex Regis genitricis sorore. Tot animi corporisque dotibus, ut paucis absolvam, vix alium nostra tempestate de sine bonitatis acervo natura donaverat. Is gloriæ cupidus, ut Bugiam pro genitore, cui est credita, in Africam mitteretur, omni studio institit. Amatae uxoris, quam ventris pondere pressam relinquebat, ac duorum, licet annum vix ageret tertium & vigesimum, filiorum immemor, accepta venia, Malacham proficiscitur, ut inde trajiceret in Aphricam. sequuntur illum è nobilibus complures. Interea dnm è Curia iter peragit, Bugiam gravi peste urgeri allatum est. Per genitoris, per Regis etiam literas, ne Bugiam pergat,

pergat, monetur, redeat hortantur, impetrantque uterque. In commodius tempus aliud animi sui gloriæ cupiditatem servet, edicunt. De reditu, obtemperare insuauo fidere recusavit. navigat. Bugiam præterlabitur. ad Comitum Petrum Navarrum, de hostibus Afris tot trophæis onustum, tendit. quo tempore Comes inter Syrtis Aphricas, positam insulam, quæ vulgo dicitur *Gierras*, erat impetiturus, accedit. Ejus namque vadosa littora jam pridem exploraverat eunt, in terram saliant, acies instruunt. Ebulliens juvenis, leo magnanimus, gloriæ raptus cupiditate, primam petit à Comite aciem in hostes ductandam. renuit Comes, quamdiu potuit. Ad veteranos eam provinciam attinere, sub veteranorum ducum regula rem militarem prius experiat, quam se tanto periculo exponat; hortatur, monet, immo &, quisnam esset, conjectans orat. Variis inter eos agitarum fuisse argumentis fertur. At victus tandem generosi juvenis precibus, Comes primam illi aciem in hostes, licet invitus, permittit. Vigebat calor Aphro spiritu pestilens. potus deficiebat, siti fere peribant. Ad sextum intra terram lapidem puteos insula tenet. magis hauriendæ aquæ aviditate quam conferendi manus ad puteos, non rite servatis ordinibus, milites procurunt, multis præ siti deficientibus in itinere. Puteos adeunt incompositi, non sine tumultu aquæ hausit intendebant. Gervenses de transprietibus prædiorum puteis vicinorum, inter palmeta latentes, id futurum arbitrati, quid fieret, despectabant. Ad nostros sublati clamore ingenti, solutis habenis, ex insidiis provolant. Octoginta primum equites, palantes nostros, & letali siti & ardore solis languidos adoriuntur. Garsias juvenis licet ductandorum militum inexpertus, strenui tamen militis & magnanimi ducis vicem gerit, arma capit, comites adhortatur, vires animosque ex necessitate refumant, edicit. Hæc referens, paucis comitatus, in hostes ruit. Cæteri terga vertunt partim, partim semineces, præ lassitudine interfici se patiuntur. Garsias paucique illi ab equitibus trucidantur. O facinus inauditum! rem tantam hostes ipsi admirati, verebantur insidias, nec libere insequi audebant. tanta fuit fugientium concepta formido, ut nemo faciem ad hostes verteret, præ sitis languore plerique cadebant. in harenosas voragines herbidas, prata esse putantes, multi viarum ignari absorbentur. latentibus alii sub harena vorticibus obruebantur. Eacst illi terræ natura voraginosa. Quid multa? Flos nostræ gentis amissus est. Qui hostium ingentibus copiis parva manu non

modo restiterant, sed eas sæpe straverant, fugaverant, trucidaverant: qui urbes Oranum, Bugiam, Tripolim inaccessas, mari terraque potentes, natura atque arte munitissimas vi ceperant, spoliaverant, depopulati fuerant, qui cælum jam suis posse capi dextris arbitrabantur, egregia illa corpora, fortesque illas trophæisque ingentibus ornatas animas in octoginta insularum rusticorum seminermium fauces attulerunt, ut inhoneste truculenterque illis abuterentur. O quam lachrymanda strages! ferro paucos, siti plures, terræ testis voraginibus & hiatus submercos multos ajunt, circiter quatuor millia egregiorum militum, cum suis ductoribus, interiire. Quid Comes ipse, quid cæteri superstites in tanta fortunæ rabie fecerint, alias habebis. nequeo præ dolore dextram ultra movere. Vale. ex Madrito. in Calendas Octobris, MDX.

EPIST. CCCCXLVI.

Ratis, cur Auror novis magis quam veteribus utantur nominibus, licet alias dixerit.

P. M. A. M. Suo Comiti.

Cur vetera in urbium, locorum & provinciarum appellatione nomina prætermittam, quæris, ne te aut eorum quempiam, ad quos me pervenerint, confundam, monemur, ut dilucide scribamus. obfurescit sermo incerto vocabulo interfectus, quando de ipsius loci indagatione agitur, consentaneum esse judico, ut sua veteri appellatione promatur, non prætermittendo novam, si novam induerit. At quærentes, quid nascitur? quid emerget in rebus humanis? cur ignoto nostra tempestate sono laudemus? Cordubam Tarraconem liceat, Nolam, Capuam, quia sunt eadem & in cæteris hujusmodi. Si vis etiam veteri denominatione propinqua, ut Tagus, qui nunc *Tajo*, Cæsaraugusta, quæ nunc *Zaragossa*, Hydrontem, quæ *Otranto*, Tunetum, quod nunc *Tunex*, pro Aurano *Oranum*, pro Hipono *Bona*, haud equidem displicet. Historiam desiderans, si in eas inciderit terras, quæ abrafæ penitus appellatione antiqua novam sumpserit, quid efficiet? si nomine ignoto involvetur? turbabitur & hæsitabit quidem. multis namque hoc evenit locis. quæ tum ut bellorum injurias aut aquarum incurfus vitarent, & planis ad tumulos propinquos, aut ad montana sublati sunt, tum è montanis, uberioris agri colendi gratia, vel aquarum penuria, deducta, velut legimus sæpenumero, quæ

Gg

ad

ad victorum arbitrium, aliam appellationem sunt affecuta. Trahetur profecto in vertiginem, quicumque de rebus Granatensibus aliquid optat intelligere, si Granatam *Illiberim* appellavero, si Almeriam *Abdera* dixero, ut plerique fecere, quia præcipue dubium, an illa sit Illiberis, an hæc Abdera. Quid si Ecigiam *Astigiam*, si Sibiliam *Hispalim*, si Jaënum *Memesam* vocavero? rugas in frontem contrahet auditor. immo & piget Guadalchevirum fluvium, *Bethim*, Andaluziam *Vandaliam*, aut *Bethicam* aliquando dixisse, Neapolimque appellasse *Parthenopem*. Vivamus

igitur hoc pacto hætenus, ut à tergo labore irritò ac frustrato, & vocabulorum omni tetricitate relicta, epistolarum orationem nostram apertam lenemque ac patentem efficiamus, non animus est aliam velle nimium curiosis rationem reddere. tibi paucis, præter ea, satisfactum iri arbitror, hoc nostro instituto. Nil rerum nunc habes, quia nihil habemus. ex turbulenta, putrida, torrida Fortunæ olla, quando quid ferbuerit, stomachum tibi replebimus. Vale. ex Madrito, non *Materte*, ut quidam in Calendis Novembris, M D X.

PETRI MARTYRIS A. M. EPISTOLARUM

LIBER VIGESIMUS QUARTIUS.

EPIST. CCCCXLVII.

*Veneti Vicentiam recipiunt. Veronam quatiant. Pa-
pa in Bentivolos. Bononiam in Chiamonum. Car-
dinales à Papa secedunt. Caesar & Gallus eis
favent. Papa fere moritur. Chiamonum
ad mania Bononia. Fabricius succur-
rit. quid populus, quid Galli.*

P. M. A. M. Suo Comiti.

Eneti resurgunt, Vicen-
tiam urbem & urbium &
ubere & amplexitate gem-
mam receperunt sed mise-
ram ovem ter Galli Germa-
nique diripuerunt. Ad ulti-
mum solatium, Germanus
illam moribus nudavit. Ita dilacerata discer-
ptaque à tot undique lupis, vix urbis faciem
retinet. Veronam & Veneti concussere tor-
mentis, tentaruntque oppugnationem, sed in-
cassum. De summo Pontifice Julio, Sacri-
que Cardineis Senatus rebus hæc habeto.
Cardinalium cæcus universus, licet invitus,
tum quia per alienas minime soliti errare ter-
ras, tum etiam, quia duram magnisque dis-
criminibus referant provinciam, Pontificem
amplexurum cernebant, à qua precibus aut
monitis divertere illius animum nunquam
potuerunt, ab Urbe tamen ut suum Pontifi-
cem sequeretur, movit graviora in Pontifi-
cem, præ cæteris incussere murmura rabidioribusque
sufurris taxaverunt illum. Bernardinus
Carvaiallus vir Hispanus Placentinus nobilis
& disertus concionator, & Theologiz
peritus Cardinalis cumque illo Cusentinus,
& ipse Hispanus à Gallis, nullus erat, qui
non detrectaret. ubi Florentiam in Etruria
Carvaiallus & Cusentinus, una cum Gallis
collegis, devenerunt, Mediolanum ad Regem
Gallum diverterunt. Pontificem, Gallo fa-
vente, nec abnuente Cæsare, ut de se mori-
busque suis rationem reddat, in Concilium
se vocaturos Cardinales; illi contendunt in
Pontificem, libellosque formant. Pontifex,
relictus in Urbe Rotæ Senatu, causarum ju-
dice, Bononiæ parabat exercitum, in Alfonso
Hestensem Ducis nomine privatum ana-

themate, quando in Alfonso Hestensis auxi-
lium, Chiamonus generalis Ducatus Medio-
lani gubernator, & magnus Regiæ domus Gal-
licæ, ipsorum titulo *magister*, cum exerci-
tu Gallico advenit, ducentibus eum Bono-
niam Bentivolis exulibus, post utriusque pa-
rentis Joannis & Genebræ obitum, qui Me-
diolani animas exuerant miseræ extorres de pa-
tria, multis cædibus afflictorum civium Bo-
noniensium, ob tyrannidem onustas, Chia-
mono Bononiensem agrum perpetuis incur-
sionibus infestante, in fere lethalem incidit
valetudinem Pontifex. cum jam laboraret ex-
tremum, actumque de illo putarent Aulici
omnes, ad Bononiæ mania copias applicat
Chiamonus. Populus audito Bentivolorum
nomine, quos eorum factionarii ex longa
temporum consuetudine appetebant, & Gal-
licum formidans furem, conventicula exer-
cebat. de deditione cogitare videbatur. Dum
ita populus fluctuaret, in deteriusque res in-
dies laberetur, neque Pontificiæ copię ad ar-
cendos, si vim inferre decernerent, satisfac-
turas viderent, ecce transfiliit ex adverso
Fabricius Columna in urbem Bononiam cum
trecentis illis catafractis, nostri Regis, de qui-
bus alias mentionem fecimus. Fluctuantes,
sereque deficientes cives, animo invicto con-
firmat. pullulantem jam seditionem sedavit.
utraq; factio Fabricii auctoritatem secuta,
in fide persistit. Ita ex Hispania, Pontifici
vix vivo, Senatui etiam Cardineo, salus exor-
ta, sub Italo tamen duce. quam fragilis po-
puli sit voluntas, quam vento mobilior ad-
verte. Qui populus paulo ante jam arma
capere in Gallorum auxilium, Pontificem-
que suum in Gallorum manus conjicere pa-
rabat, Fabricio duce petit, postulat, instat,
ut educatur in Gallos armatus: Se Gallos ad
unum trucidaturos proclamant, qui fines eo-
rum sint ausi contere. constans viget opi-
nio, ad internecium actum fuisset de Gallis,
nisi Fabricius obstitisset. Vix tamen Chiamon-
us & ejus milites evasere, quia populi furorem
frenare penitus nequivit Fabricius, cuius rei ra-
tio ab affinitate atque amicicia inter ambos Re-
ges exorta est. Sciebat enim Hispano Regi
nostro, sedere animo tantum, ne Pontifex
Pontificiaque tiara quid detrimenti caperet,

G g 2

Cujus

Cujus Regis stipendio trecentas illas lanceas ducit. Ne longe abest, ut credi queat. Venerat namque Chiamonus, Bononiensis populi animis in Bentivolos magis, quam sui exercitus, licet egregii, fretus viribus. Sit jam satis, ex Madrito. in nonis Januarii, MDXI.

EPIST. CCCCXLVIII.

Miseranda descriptio de reliquiis Gervensibus. Classis Soldanica prostratur à Rhodiis, de strage Maurorum in Bugia.

P. M. A. M. Suo Comiti.

Variis conditum seculis cœnam accipito. In strage nostrorum in insula Gervensi, qui cum Navarro Comite agmen agebant à tergo, desertis & ipsi signis, præcipientes in mare ad naves divertebant. Tantus terror omnes invasit, quod in horæ, ut ita dixerim, momento nullam viderint constare aciem, attoniti omnes, quo furor & formido trahebant, eo dispergebatur; quid fugerent, quove tenderent, ignari. clades horrenda, nullo cladem exercente, fuga super omne dedecus ignominiosum, nemine insequente. Ex quo miseri irruerant? Si qui evasere, ad naves, in quibus nullus vini erat, aquæ nullus haustus. freti namque terræ, quam impetebant, alimentis, sed aquæ præcipue, vacuos advexerant cados omnes & penu vacuum. Vis paucis? consumpta est tandem fere universa decem millium virorum fortium gloriosa trophæis & spoliis opimis multitudo: cui nec valide potuerunt resistere turres hæcenus, nec multarum fere adamantina urbium mœnia. de tam infelici atque atroci eventu, satis superque, ad aliena curramus. Literas Rex habuit ab Oriente, quibus intellexit, inter insulas Cycladas, quarum contexturam nostra ætas vocat Archipelagum, circiter mare Ciliciæ magni Magistri Rhodi classem ingentem aliam Magni Soldani Babylonici profligasse, cepisseque universam, cum ingenti hominum, emptarumque mercium pretiosarum copia, quæ una cum classe ipsa Soldanica à Syria, Damasco & Alexandria Ægyptia, duobus emporiis egregiis, vehabantur. E Bugia vero fertur, sub vasto stratagemate fuisse Afros à nostris præsidibus magna strage confectos. Audi rem narratu dignam. est apud Aphros genus hominum fanaticum, vocant ipsi Morabitos, his fidem præstant, afflatosque divino spiritu arbitrantur. A Morabitis persuasi convicini omnes, quia suis se orationibus tormentorum omnium nostrorum vim com-

pressuros daturosque operam, ne solvi queant à tormentis globuli, vires etiam Christianorum hebetaruros, coacto ingenti cuneo Maurorum Bugiam impetunt. nostri per exploratores, re intellecta, taciti rem expectarunt. subterraneos manu factos ad id cuniculos extra mœnia, lychnis è cuniculis ad interna deductis, nostri pulvereis farciverunt cadis. Mauri, ubi silere omnia fenserunt, vera esse quæ Morabiti sacerdotes eorum disseruerant arbitrati ad mœnia, oppugnaturi, turmas applicant. nostri una balistas & universa tormentorum genera, fustibus per lychnos latentes igne, in applicatos hostes ad mœnia discutiunt. hinc per aëra cum excussa tellure, cadisque cunicularibus, & horrendo fragore, Maurorum multa corpora volitarunt. Illinc frustatim discindi reliqua, & per campos patentes à ferris lapideisque asportari globis conebatur. Ab Italia scribitur, Venetos adhuc sustinere Gallicum Germanicumque furores. Vicentiam retinent. Veronam consequi nequiverunt, quia præsidia tam repererint, præter Casarea, munitam Gallicis: sitque urbes ipsæ per se arte summa expugnata difficilis. Summum etiam Pontificem revixisse ajunt; nulla vitæ spe dies quatuor laboravit extremum, nulli sunt ejus firmiores quam de recuperanda Ferraria, belloque in Gallos gerendo, sermones; ejectionem se Gallos ex Italia minatur, palamque hoc sæpe dicere inquit. quæ sient, habebis. rem omnium iudicio arduam complectitur. Tu vale & vive magna auditurus. Hispalim sumus propediem profecturi, ne Scythiarum mobilitatem, quos hæc nostra Curia æmulatur, discamus. Madrid Idus Januarii, MDXI.

EPIST. CCCCXLIX.

De hujus anni varia calamitate, qua spes de Africa Moralia quadam, de Gallo, de Papa, de rebus sum eventum, de ducē Ferraria, Horrida hyemē, de pecudem interitum, Trajectum in Africam.

P. M. A. M. Suo Comiti.

Ab Idibus Januarii septimis, quibus Madrito discessimus, ad usque fere mœnia hujus urbis, gelatum nivibusque perpetuis albicans iter, peregrimus; 1x. autem Calend. Februarii sumus Hispalim ingressi. inluetam nulliusque hominis memoria, inquit incolæ medii, tam horridam hyemem se fuisse perpeffos. raro nivibus, gelu rarius regiones mediæ vexantur. hoc autem anno visum miserandum, greges majori ex parte consumpti, balantes

balantes circum exhausta matrum ubera catulos fames & frigus una cum matribus perimebant passim. nulla dumeta, arbutula nulla, non circumsepta hœdis agnisque mortuis, vel jam exhalantibus animularum. Hirundines tamen ex apricis terris transvolasse reperimus; Solitam hic aëris temperiem inventuras putantes & prosperasse penituit. Ex hac urbe valido exercitu comparato Rex in Africam fe transjecturum inquit. Jure merito credendum est: Licet eventus belli sint incerti, uti per Giervianam stragem liquet colligere, collum Hispano jugo Africam formidine trepidantem submissuram. Varie sunt rerum vices. strare quondam Hispaniam subjecerere traducti (duce Comite Juliano) Mauri. nostra vero tempestate vobis Hispanis, ad universam Africam domandam facilis via panditur; capis jam per vestros Duces, nec multitudine mira Orano, Bugia & Tripoli ditissimis Emporiis & munitissimis urbibus. mutari non potest rerum ordo, quin æterno motui obnoxius sit. at ve reor, ne nostri Regis conatibus, vasta Galli Regis ingluvies occurrat. Scripsit namque ad me Hieronymus Cabanillas Regius noster apud Gallum Regem Orator, mihi amicissimus, sedere animo Gallo ipsi, velle in Italiam proficisci, ut exercitu coacto in Pontificem, sub prætextu tutandi Alfonso Hæstensem, gerat bellum. Hanc si provinciam Gallus amplexabitur, nostro Regi minime conducit alienis se terris bello implicare. Si namque Gallus aut detrudet de sede Pontificem, uti minatur, aut vicerit, vel ad votum traxerit; Neapolitanam sumptuum illico expeditionem, nullus est qui non suspicetur. nil namque versat animo magis, uti per apertas colligitur conjecturas, quam ut susceptas in ipso Regno contumelias, injurias, damna, jacturas, exedes, strages, & internecies aliquando resarciat. Pontifex autem in concepso stat proposito, ut privatum jam nomine Ducis Alfonso Hæstensem familiamque illam veterem irreverentem ostinguat, quæ rosas ex his spinetis expectemus, tu videris. Vale. ex urbe Sibia, diebus Hispani curiosus nimium, pridie Calendas Februarii, MDXXI.

EPIST. CCCCL.

De obsidione Mirandula à Papa, de Imola & Cardinalibus privandis. de Duce Urbini, de Papiensi Cardinali & alia diversa.

P. M. A. M. Suo Comiti.

EX Urbe Roma patulo post missas ad iepiores literas, habuimus, quod summus Pontifex ipse ipse, licet eam exagitet horrida hyems, Appennino proximam regionem, ad Boream versam, exercitum ductit. Mirandulam oppidum insigne, quia sit fœdere possessor ejus Alfonso Hæstensi adstrictus, obsidet. tormentis quatit. fossas oppidales ajunt gelu concretas. oppidani sese tuentur. è muris in castra ferri globi ex tormentis jaciuntur. De Pontificis tentoriis, ab ejus latere raptatos fuisse frustrati ferunt familiaris aliquot à discussis tormentis, ipsum tamen stare imperterritum. secum habet ex fratre nepotem Urbini Ducem, sub-imperatorem exercitus. Bononiam vero Cardinali credidit Papiensi præsidio, viro ab ipso Pontifice ad summum prelo fastigium. Is se jactat ab antiquis Immoles Dominis ortum, atque inde nobili progenie. nec desunt qui putent ad ejus urbis sceptrum tendere, quod mutationi crebre est obnoxium. Veteres namque Dominos, Comes quondam Hieronymus Sixti IV. Pontificis Maximi nepos, viventis Cardinalis Sancti Georgii frater; absulerat ejus fillis orbis gehitote, vivente matre, Cæsar Borgia, Valentini Dux, Alexandri VI. semen. Valentinus Julius II. Alexandro VI. vita functo. Rex Gallus Lugdunum egit. De transitu ad Italiam contra Pontificem cogitat. Magna tempestas exoritur. Pontifex autem animo fixum tenet, velle honore Cardines, & reliquis fortunæ ornamentis privare. *Bernardinum Carradissum* Hispanum, *Renatum de Priu* & *Guillelmum de Brissoni* Gallos, atque una *Federicum Sanseverinum* Neapolitanum, *Schismatice* eos audires, & *Schismatice* suis scriptis appellat. Rex vero hostes alio tendens animum, edicit, quæcumque navigia in Hispanis reperiantur litoribus, sese apparent ad suscipiendos exercitus in Africam trajiciendi copias. Latentes & ego ipse literas plures, habitis vulgari materia à summo Secretariorum Almazano, conscriptis ad omnes singulorum Christianorum Principes, ad Suizorum etiam XII. Respublicas, quæ ipsi Cantones appellantur, quia in Sabote Ducem armis cupere intendunt, veterem quandam nocti occasionem, quod pleraque florentorum militum testamento jam pridem moriens Dux quidam

dam reliquerit. Pontificem orat, Gallum Regem rogat, ceteros hortatur, ut conveniant, arma inter se deponant. ne sint ei ad Aphram provinciam in nostræ religionis augmentum, impedimento; sed præcipue Regi Gallo affini, & scedere adstricto suadet instanter, ut ab incepto in Pontificem desistat, non decere filios in universi Christiani generis parentem, arma capere. Liceat Pontifici ditionarios suos effrenes domare, inerte calcaribus agitare, ut liberit. ne obster juxta agenti, suadet, hortatur, monet, rogat, unitatem in Ecclesia quæreret ac foveat. dissensionem, sub Concilii Particularis prætextu abdicet, tollat, quia præsertim Generale Concilium Pontifex se habiturum ordine recto pollicetur. Ita diverso Christiani Principes diversa discutunt. quæ succedent, habebis. Interea vale. ex urbe Sibilis, dicat *Hispalim* curiosus. v. nonas Februarii, MDXI.

EPIST. CCCCLI.

Papa capit Mirandulam. Papa compurgat Venetos. quid in hoc Cæsar. quid Gallus. Moritur Chiamonus Gallum Mediolani gubernator.

P. M. A. M. Petro Fagiardo Marchioni Bellicensi.

HAbuisti hæcenus literarum, quas ad meum Tendillæ Comitem exarabam, exemplaria. habebis primaria posthac. præsentem namque illum habemus in Curia, per exemplaria proxima, Pontificem Iulium ex Pacifico Martialem effectum, ductitasse acies intellexisti. horrenda frigora perpassus est. Mirandola tamen sese dedit. nec passus est dari milicibus in prædam. per murorum rupturas, qua tormentis via patebat, perque gelatas fossas, pedibus non per patentes, aut equo portas ingressus est. præira in turbato-rem Gallum nutrire barbam cingulotenus dicitur. quid sit Pontificis ardor iste pectoris pariturus, non intelligimus. grandia sunt quæ versat animo. *Christum, cuius se causam suscepisse proclamat, viam inventurum, qua & Hæstensem familiam disperdat, & Gallum Schismatis, & Hæstensis fautorem, puniat, sermone roborato affirmat; Calixtus, inquit, proprias causas, modo qui eius patrocinetur, assurgat, nunquam deseruisse.* Venetos in amicitiam & scædus admittit; Cæsari hoc Galloque Regi molestissimum. Gallo quia Venetos purgatos & expiatis Anathemate resarcenduros suspicatur; Cæsari, quia ex Cambrensis conventus pactione, sua se non possidere arguit. Pontifex satis putat factum ad ejus partis ra-

tionem, quando Paduam, Veronam, Vicentiam, & multa præterea, in ejus potestatem conjecerunt, cæteris quæ supererant ad eum attinentibus capto facilibus, extenuatis Vencorum viribus, in strage Caravaiensis. Nil esse, ait Pontifex, *cur illi debeant succedere, si pacta per confederatos tueri Cæsar nequiverit. Cupere se prædicat, Italiam jam tandem placare, ne perpetuus bellorum jacturis consuetetur.* Rex noster animo cruciatur. Pacem inter eos totis viribus quærirat. Ad Aphricanam tamen expeditionem sese accingit. Est aliud quo claudam epistolam. Chiamonus ille Mediolani gubernator, & Gallici ductor exercitus, febri correptus, Mediolani periit. Descendisse illam animam ad cælos autumat homines, & tartareas visitasse cavernas, quia Pontificem quondam Bononiæ, Acharontes jam perambulantem fabulosas ripas, non pingui Minerva læserit, & quo tempore spiritum naturæ reddidit, Pontificem haberet iratum. Barbaturum Petrum piscatorem hominum, paradisi claves ea die abscondisse, Romæ, inter jocosa dicteria, Curiales obloquuntur. Tu vale. data Sibilis, nolo ultra *Hispalim* hanc urbem, nolo reliquis veteribus appellare nominibus, ne te aut cæteros, ad quos scripsero, rem, non sonum quærentes, vocabuli curiosa hæsitacione confundam. Idibus Martii, MDXI.

EPIST. CCCCLII.

Trivultius succedit in locum gubernatoris Chiamoni. Conventus Mantuani. quid proponat Cæsar, quid respondeat Papa, quid conclusum.

P. M. A. M. Suo Fagiardo.

CHiamono Gallo vita functo, curam exercitus, quam ille gerebat, & Ducatus Mediolani gubernaculum, magno nostro Trivultio Rex Gallus credidit. Is nisi Ludovici Sfortie inimicus Gallis patriam vendidisset, primum inter egregios Heroes locum assequeretur. Pontifex equo in vectus candido, sed barbatus, Bononiam regressus est. De Pace agi placet. Mantuæ conventus habetur. Mathæus Langa Cæsari à Secretis, & Charus Gursensis Episcopus pro hero suo, pro Rege nostro Catanienis Episcopus, genere Aragonius, & Hieronymus Vicus Valentinus, hic apud Pontificem, ille apud Imperatorem electum agentes, oratorio munere convenerunt. Affuit & Parisiensis Antistes Gallici Senatus princeps. Ibi statutum est inter eos, ut Gursensis nostrique ambo Pontificem ad- eant, quæ acta sint, relaturi, Parisiensis rei eventum

eventum expectet à Pontifice. Langa Gursensis postulat, ut Venetos non modo deferat, sed Cambracensia pacta redintegret. *Se nullo pacto deserturum Venetos Pontifex edicit. Si quid inobstanter admiserint, parat iussu Venetos non absque crimini arguit. De federibus autem Cambracensibus, nil esse causa, cur ultra debeant novari, quandoquidem ad unguem expleta, nec confederatorum quempiam esse, cui non satisfactum fuerit. Si autem de manibus sibi decido permiserit Imperator, in manus illi concessa, qua sui iuri quondam fuisse arguebat, præter Trivisum, Confederatorum neminem dignum accusatione Pontifex Gursensis placide proponit, nolle se perpetuo fluxu Italiam, Christianumque nomen in præceps trahere. Gursensis autem Langa, frustra de Pace sermones fieri aliter, ira concitus Germanica, dicit, datque terga Pontifici; nec suasionibus, nec precibus moveri potuit, ut consultius ageretur, ut herus ipsius Cæsar, ut Catholicus Rex noster, de propositionibus consulantur, ut expectet, quid ad hæc ipsi respondeant, ut res in deliberatione sistatur, ut utrimque rationibus agatur, minime potuit detineri. re infecta discessit, nullum posse medium reperiri, quo Cæsari satisfaciat, hæc dempta de deferendis Venetis ratione, turbatiora quam veniens reppererat, reliquit omnia. non desunt qui seductum à Gallo Rege venisse suspicentur. cujà videtur, ne pax ista fortiaur effectum, interesse. Sub namque rupti foderis Cambracensis occasione, belli causas nanciscitur in Pontificem. proque Schismaticis agit, & Helsenensi familia. Ita procellosus agit Petri navicula fluctibus. Tu vale. data Sibiliz. iv. Calendis Maii, MDXI.*

EPIST. CCCCLIII.

De Concilio & Conciliabulo. Stant Gallorum castra opposita Pontificiis & Hispanis castris. quid velint alterne.

P. M. A. M. Petro Fagiardo Marchioni.

VLx bene superiorem epistolam emiseram, quando alius ad nos cursor ex urbe Roma pervenit. Is affert, turbata esse omnia. Cæsar & Gallus de particulari Concilio agentes per Cardinales à suo Pontifice alienatos, in Concilium Pisas, in Septembris Calendis Pontificem citavere. At Pontifex è converso, publico edixit præconio, generale Concilium in Lateranensi palatio, Pontificia sede, ad Dominicæ Resurrectionis proximam diem celebrandum. Armis agere Gallus statuit, si rationibus nequiverit. Stant namque

jam castris opposita castra, Gallicis Trivulcius, Pontificiis Urbini Dux, & bello egregius ductor Fabricius Columna, trecentorum catafractorum, quos Pontifici Rex noster ex composito debet, Imperator, præ sunt. In Padi ripa castra metatus uterque, Ferrariam petiturus Pontificius, ne Ferrariam petat Gallus, obstiturus. quid hinc queat scaturire, colligo. Iterum vale, & geminas accipito, aliquando nullas habiturus. ex urbe Sibiliz. 111. Calendis Maii, MDXI.

EPIST. CCCCLIV.

Quid Pontifex. quid Gallus. quid Hispanus. quid Fabricius Columna cum trecentis lanceis Hispanis, magna controversia.

P. M. A. M. Suo Fagiardo.

VAh quam importuna est hæc gens Gallica! A provincia in Pontificem Rex noster nullo pacto potest Regem Gallum divertere. per amicitiam initam, per affinitatem, per & mille Cærites, à nostro Rege Rex Gallus efflagitat, ut ad infringendum Pontificis iracundiam, Pontificem aliquantulum linquat. conqueritur namque Gallus, ex nostri Regis favore, Pontificem cum sibi animum induisse; ubi pacatum senferit, se futurum illi obsequentem filium pollicetur. Id facile factu dicit, si se desertum senferit. Rex igitur noster, ut à Gallo tollat omnem dissolvendæ amicitiae occasionem, peracto quadrimestri, quo in Pontificio tenetur exercitu ter certum lanceas sua pecunia sustinere, Fabricium iussit cum catafractis ipsis, redire Neapolim. ex Regni namque seudo ita pactum est, ut quotannis ad rerum Ecclesiæ tutelam, Rex noster ad Pontificem, si exercitum cogat, per quadrimestre mittat. non contentus his Gallus, ut Classem in Africam trajecturam, solvat, rogando precatumque efflagitat, in aliudque tempus rem differat, per literas, per oratores, per Reginam Germanam sibi ex sorore neptem, nostri Reges uxorem orat, ut sibi morem gerat; se hoc pro supremo habiturum beneficio. quia Pontificem arbitretur credere, ad sui auxilium in ipsum classem parari eam, non contra Mauros & Africam universam. propterea superbi adeo Pontificem, Gallus immurmurat. hæc & multa præterea in hanc sententiam Rex autem noster dentibus præ rabie frenuens, quod à tanto incepto distrahatur, persuadere Regi Gallo nititur, ne talem sibi pervicaciam imbibat: ne contra summum nostræ Religionis Pontificem, omnium animarum parentem,

parentem, cui calorum claudere atque aperire portas datum est, levis nactus occasiones, armaumat. proponenti Gallo Pontificem studere, ut à Mediolani Ducatu, post ejectos Hefenses à Ferraria, ipsum detrudat, idque minatum fuisse. Rex noster vadimonium offert, se tutaturum eum, in auxiliumque venturum, si Pontifex hujuscemodi rem tentaverit, quia se Pontifici debere in Ecclesiae tutelam, non in affinium & amicorum incommodum suorum pollicetur. Iterum instante Gallo, nec ulli rationi cedente, repetit Rex, ut exemplo sui edocetur, quo stomacho possit Pontifex, quoque animo ferre, si quisquam ei obstat, ne ditionarios inobstantes Ecclesiae domare queat. per suum Oratorem Hieronymum Cabanillas imperat Rex interrogari, quid ipse Gallus sentiret, si dextram quis illi minacem in Borboni peccantem Ducem, aut alium quempiam Procerum, ipsius apprehenderet, vel suppetias deficienti ferret. addidit insuper repetito Rex noster; Meminerit Gallus, *Christianissimum* se nomine insignitum, quod ejus majores Ecclesiam complexi sunt fluctuantem, pacaverunt & sedaverunt exorientia Schismata. discriminosam absonamque tanto nomini fore talem ostendit provinciam, à suo Pontifice Cardineos viros Ecclesiae postes seducere, in diversa tendentes fuscipere, ut dissidium in Ecclesia ferant, fovere, turpe, grave, atque obscenum esse. hæc ante oculos mentis ratione advocata Rex noster Gallo Regi objiciat, hortatur, monet, rogat, seque patiat, vires explere Hispanas, in hostes nostrae Religionis, & Africam universam, quæ jam formidine trepidans, ob abscessos, per Hispanos duces, læertos collum videtur Christiano jugo subicere. Ad hæc omnia Gallus aures plumbeas porrigit, obtusæ calce lapidibusque obferat, velut fanaticus fabulosoque Thyoneo thyrsos verberatus, cruciatur animo, repetit argumenta priora; jurejurando asserit, se nil aliud petere, nisi ut iram Pontificis infringat, conducere hoc honori gloriæque coronæ Gallicæ, ne parvæ Pontificiæ vires sese jactent, immensas ipsius repressisse. Hæc referens, Granoblium urbem, sitam in Alpibus, iturus in Italiam processit. ibi pedem sistit. stant tamen castris opposita castra in Padi ripa. quid sit futurum, ignoramus. Vale. Sibiliz. III. nonas Maii, MDXI.

EPIST. CCCCLV.

Pontificis exercitus sternitur à Trivultio. Bononiam capit Trivultius. Classis Hispana solvitur. quid agerent Gallus & Hispanus Reges, praesidia amittuntur Neapolim.

P. M. A. M. Suo Fagiardo.

Ubi primum Fabricius Columna cum lanceis Hispano stipendio mercenibus trecentis terga vertit, ad tollendam Gallorum frangendi fœderis omnem occasionem, quam non inviti Galli quærant, quando conducere utilitati arbitrantur, Pontifici vires exercitus hebetatæ sunt. Pontifex turbatus, Ravennam concessit. Trivultius concivis meus, Chiamono suffectus, in palantes Pontificios, cum exercitu Gallo irrumpit, profligat. impedimentis omnibus spoliatis. sparsi Pontificii fugientes per diversa tendunt. Obstitit namque Trivultius trucidationi pro viribus; quia Italus Italo sanguini parcere studuit, quo pinguescere campos Galli oblectantur. Quæ Ravennam ad Pontificem è fugientibus prærique tetenderunt, Urbinatam secuti Ducem, alii Urbinum, multi Florentiam versus, Marchio. Antonio Columna Duce iter ceperunt. Bononia belli eventum secuta, portas victis Pontificiis clausit, Trivultio victori aperuit. Gallo Rege imperanti Bentivolios Trivultius immittit, in patrios avirosque lares locat. Cardinalis ille Papiensis Pontificium vimem, pingui solo enutritum, evedum ad immensum rerum culmen, cui Bononia credita, similitates præ invidia cum Urbinatæ Duce, Pontificis nepote exercebat. Solet hoc parere Potentum Regia. Is apud homines suspectus, eam putatur dedisse operam, ne Urbinas Pontificii exercitus ductos admitteretur. adauxit suspicionem, quod illæsum magnisque opibus onustum Galli abire Cardinalem permiserint. Bononia Bentivoliis relicta. Trivultius victoriam secutus, oppidum Mirandulæ convivium, cum Gallicis copiis petiit cepitque. Idem propediem de Mirandula futurum arbitramur. Ad eam quippe redituram à quo illam Pontifex abtulerat, quia præcipue Trivultii gener sit; licet potiora esse alterius illius fratris jura multi judicent. Gallum Regem præ gaudium frons lenisse, auditis hujuscemodi successibus, ajunt; nec temperasse à motibus præspe futurorum. versat namque animo, uti colligitur, imperium Italiz. Rex vero noster videns, Gallum alas protendere, atque insultare nimium, solvere arguit à fortiori, quoniam in Christi vicarium contra jus fasque Gallus

Gallus sævit, quoniam facultatibus Ecclesiam Christi sponfam nititur spoliare, apertum constat argumento, nemini viventium ignotum. Classem igitur exercitumque tracturum in Africam dimisit, ne se reperiat implicitum alienis terris, Gallo nudante ultimum enssem. Una iterum per Oratorem suum Cabanillas Gallum monet, ut sibi satisfactum fuisse cogitet, Pontificis Ecclesięque rem ita labefactasse, Bononiam reddat, è tyrannorum potestate liberet, sitque Pontifici liberum Jus suum, cum Hestensibus exercere. Juste Pontificis querelę Rex futurum se participem proponit, quod Pontificem tali tempore dimissis trecentum lanceis ad ipsius Galli Regis postulata deferuerit. Hac repetito agitantur, quid sit Gallus responsurus, tempus loquatur. ne tamen insperato quæst Gallus, si qua ultra molitur, Neapolitanum adoriri Regnum, è delectis militibus, ad Regnum mittit tria millia, qui sese Gallis objiciant, primosque illorum impetus sustineant, donec fortiores adventent copię, si opus fuerit, atque una literas destinat ad Regem Anglię, generum suum, ut illico virum mittat, cui magna credi queant tractanda, signatque ac petit Joannem quendam Astilem, generi *Mamæzinum* (ut eorum utar vocabulo) regii cubiculi custodem, quod alias Catholica Regina vivente, pro ipso Rege Anglię venerit in Hispaniam, sitque præterea cæteris Britannis præstantior, & jam Regi nostro notus, ut suo Regi fidus. Aliquid grande parituras has literas arbitror. Harum ego exemplar affecurus sum. Ex Sibilis. vi. Idus Junii, MDCXI.

EPIST. CCCCLVI.

*Rex Tremessenus Maurus subdit se Hispano Regi.
de angelis & portento Frivolano.*

P. M. A. M. Suo Fagiardo.

EXterna tibi ab hominibus duo, è celo tertium est animus referre. Rex Tremessenus Aser per eum è proceribus Hispanis, quem *Alcaidem Democellorum* vos appellatis, cui Oranum, & Marzalquebir magni portus arx credita sunt præsidio, potentiam formidans Hispanam, *vela demittit*, ut est in proverbio. Annum paciscitur tributum duplarum aurearum, quas vocatis *Zaienes*, ducatum quadrante circiter superantium millia terdecim, in eadem civitate Orano quæstoribus regiis præbendarum, ditionarium se futurum posthac Hispanię coronę jurejurando pollicetur, munus se quotannis missurum promit-

tit ad Regem, dignum Regibus, ad curiam quamcunque terrarum inhabitat. Illo anni tempore, altero capite, ut quęcunque reperiantur Christiana mancipia in ejus Regni incolis, libere omni excusatione sublata decendantur, neve commercium patiatur ullum in ejus Regno, præterquam in urbe Orano. Aliud jactum est foedus, ut scilicet Rex Tremessenus hostem se futurum quique nostri Regis hosti profiteatur: sitque adstrictus ad Regem ipse ipse venire manu armata, si traxerit Rex. At si per suos duces rem agere in Africa statuerit, ut familiam militęque suos ad imperatorem regium mittat, tutaturum præterea se ab omni cujusvis Afrę potentię injuria nostra præsidia, quę Oranum sustinent, & si quę damna in segetes, aut agros vagi Arabes intulerint, se refarciturum illa pacificetur. En rerum vices! quę vos quondam stravit Africa, nunc vestro jugo collum subjicit. si per Galli Regis impatientem quietis animum licebit, propediem habebitis universam. Venerat ex Anglia (dicitur *Inglaterram* Hispani) ea fuit *Albion* insula, atque alias *Britannia*, duo millia nobilium propria pecunia armatorum, quia bellum esset cum nostrę legis hostibus gerendum. Hi glorię cupitę inexpertes, dolore animi cruciati, rabieque accensi, in Regem Gallum, in patriam redierunt, quia illius causa solutam classē, dimissumque exercitum reperere. Tertium erit portentoosum ostentum. Est in Italia provincia, quę dicitur vulgo *Friuli*, Alpibus à Germania vicina, Cæsare quondam, nunc Venetę ditionis urbs, nomine *Udena*. in hujus urbis campanaria cenobii Franciscanorum turri, per diem apertum universo id spectante populo, sæpi duo visi sunt Angeli stare alati, nudis paratissime ad ferendum erectis ensibus, noctu vero ad usque intempestam eadem (quę Angeli per diem) accensę faces loca tenuerunt. Quid ista prænuncient, si vivere dabitur, intelligemus. Burgos tendimus in veterem Castellam, quę Pyrenæorum adjacet radicibus, ut inde velut ex specularia turre, quid generis humani perturbator Gallus adstruat inspectemus. Tu vale. ex Cazalla oppido ex itinere, quia hic sese nuncius obtulit. IV. nonas Julii;

M D XI.

EPIST. CCCCLVII.

Laudatiya.

P. M. A. M. Dieco Villascusæ, Theologo eximio, Episcopo Malacensi.

Domum habebas in urbe Granata, tuam emptam pecunia. domum ipsam dono dedisti germanæ neptibusque ex ea Archiepiscopi primi Granatensis, cui viventi charitate in homines pietate, in Deum nullus ferre par. Quid de te sentiam, nequeo promerere. reliquit ille nudas, ne à pauperibus tolleretur, quod ceteri solent, aut in thesauros congerere, vel affinis impartiri, divo illas commendavit. Tu non tegete, non magali, sed commoda contexisti domo. Quam tibi putas ex isto charitatis officio sedem apud superos construxisse? gemmis quidem ornatam, auroque ac lapidibus preciosis compactam, vel divina sunt verba in cassum prolata. Nosti namque solo charitatis amœno hauustu, proximos divinæ menti mortales fieri. Adeum qui est viva charitas, hoc uno tramite patet accessus. Quibus enim aliis depascere Deum dapibus aptius poterimus, quam illis quibus ipsemet constat? Quia igitur ipse sit ipsa Charitas, qui charitate præcelluerit, in Deo sibi hospitium adamantino robore cœdificatum præparat. Tibi ergo gratulor, quod huiusmodi Charitatis exemplo Deo proximam tibi sedem comparaveris, mihi gaudeo, qui talem form situtus patronum, & in ejus amicitiam admissus. Vale. ex Guadalupeo cœnobio. ex itinere. pridie nonas Julii, MDXI.

EPIST. CCCCLVIII.

Dux Urbinas Papiensem Cardinalem trucidat. quid Papa Urbini patrum, quid Cardinales. quid interfector. quid Gallus. Prognosticon de Concilio & Conciliabulo.

P. M. A. M. Suo Fagiardo.

Alium ab Italia tabellarium habemus. Ad Pontificem Ravennæ agentem, Cardinalis ille Papiensis (quo tenente præsidio Bononiam Gallis aditus in eam patuit) veniebat centum equitibus circumseptus. In media ipsius urbis platea Dux Urbinas dentibus in eum frendens insilit per medios centum equites, viginti tantum à pedibus famulis comitatus, nudato ense Cardinalem adoritur. transverberat uno ictu. Famuli Domini exem-

plum, arbitriumque secuti, multis Cardinalem vulneribus ad necem confecerunt. Censum ejus equites autoritate Ducis (qui fuerat paulo ante ipsorum imperator) attoniti, rem inultam reliquere. Pontifex nepotis de testatus temeritatem fere ingenuisse narratur, tum quia Cardinalem illum apud se nutritum diligebat, tum etiam quia Pontificiam videbat auctoritatem pollui, nisi poenas nepos Dux Urbinas atrocis facti lueret, quia præcipue nullius hominis memoria trucidatum eo pacto fuisse Cardinalium quemquam reperitur. Univerfus Purpuratorum Senatus stupore repletus, magnos edidit conquestus, sedatam eam dignitatem lamentantur. Dux autem in sui excusationem, se proditorum egregium trucidasse, non Cardinalem arguit, quod in sui omniumque Christianorum pacem, & domini Pontificis, atque in totius Ecclesiæ perniciem, Bononia portat. Pontificis retrocedentibus, non fugatis, quia non fuerat manu confectum, clausus. Gallus vero insequentibus aperuerit, cuius rei causa & trucidati plerique fuerunt, & spolati omnes, & amissa Bononia. Niligitur esse, cur illi debeant succensere, qui tantorum causam malorum de medio tulissent. His per nuncios Pontifici Cardineoque Senatui relatis ipsis insalutatis, Urbinum se contulit. Pontifex autem Ariminum, cum summo animi angore relicta Bononia Bentivolis concessit, ut inde Romam proficiscatur. Rex Gallus Granobli in Alpibus, ob surreptam Pontifici Bononiam gestiens agit. Sed arbitrator, in amarum fel, dulce mel istud aliquando versurum vices. Si namque sapient Christiani Principes, pullulanti ipsorum servituti ex talibus Gallorum successibus obviam ibunt. Quia præcipue si veat Rex ipse Gallus particularis Concilii excitatoribus Cardinalibus, qui jam sub ipsius Regis umbra Pisas, ad Septembris Calendas advocarunt Pontificem. Pontifex Concilium non rejicit, sed quale congregari soleat, offert in Lateranensem, utpote Basilicam Romæ, non Pisas, ad Christi Domini resurrectionem, non ad proximas Calendas Septembris. Pontifice vocante non desertoribus sui corporis membris, Gallo Regi Cæsar ob iram in Pontificem, quia de Venetorum potestate, quæ Cæsarei solebant esse Juris, non assequatur, adhæret, Particulari assentitur Concilio. Quæ scabies Dominicum gregem circumeat, tu judica. Et vale. ex Guadalupe. viii. Idus Julii, MDIX.

EPIST.

EPIST. CCCCLIX.

*Florentinus Gallus faveat in Senenses. ubi sit
Gallus & cur ibi.*

P. M. A. M. Suo Fagiardo.

Clausa domi servabatur ad te itura superior epistola, nuncium operiens, quise discessurum hujus diei primo diluculo fuerat mentitus, quando eodem hoc die diversotabellarios à Gallia & ab Urbe Rex accepit. Pontificem scribunt ingressurum Urbem, quodie Christiana religio Beati Petri ante solemne colit. Florentini contra Senenses arma capiunt. Reddi montem Pulchianum mavis Pollicianum oppidum, Florentini juris quondam quærant. Gallus hos ignes in Italia fovet. Florentinis auxilia mittit. sub hoc prætextu propius accedit ad Urbem, & consilia de mutando vel trahendo ad votum Pontificem. quæ versat animo, paulatim exsequitur. Ni cæteri Principes illico convenerint, ad coalescentem jam nimis ignem extinguendum, sero sapient. Gallo cogentur cedere, puto sentire, quid eis immincat. daturosque operam, ne ulterius vegetur ardens flamma. Rex Gallus villam nunc inhabitat Rhodano adjacentem quæ *Valentia* dicitur in radicibus Alpium sitam. Egestatem sustinet cum curia ibi ob vicinæ sterilitatem immensam; ut à propinquo rebus Italise intendat, ibi moratur. Summus Pontifex ad universos Christiani orbis Principes, nuncios misit, quibus ad Resurrectionis diem proximam, fessurum se in Laterano ad Concilium generale celebrandum edicit. Principes hortans monensque, ut aut veniant, aut Oratores mittant, cum quibus de communi omnium Christianorum commodò agi possit. Desertorum Cardinalium actionibus derogavit, aëreas illorum congeries (uti de gigantibus est in fabulis) pro nihilo pendi jubet. Anathema in eos promulgat. Sex aliorum Cardinalium ipsi ostendunt signaturas, quibus se una futuros polliceri videntur. Accusati vero falso conscriptas arguunt, conqueruntur, blasphemias confectores insequuntur. se nil tale unquam cogitasse adiurant, ut fragilem quam amplexi sint causam, hujusmodi figmentis roborent, ea ipsos chiographa conscripsisse, proclamant. His præstigiis agitur Christiana Religio. Deus bene vertat. Tu vale. ex Guadalupe. viii. Idus Julii, M D X.

EPIST. CCCCLX.

Curia congregatio Burgi ex universa Castella, & locorum nomina in Curia habentia suffragia.

P. M. A. M. Petro Fagiardo
Marchioni.

Quid in conventu vocato Burgos à Rege ex urbibus & municipiis quibus est datum habere suffragia in Curia sit actum, cupis intelligere. Quæ sint urbium & municipiorum nomina petis. duo sibi capita stringit ista congregatio. causarum ad arma trahentium Regem una erit narratrix, de pecuniis ad bellum suscipiendum & alendum altera. Movendi belli causas suis quasque temporibus in Gallicis actionibus annectemus. urbium autem atque oppidorum suffragiis curialibus fruentium nomina sunt hæc: Burgos, Legio, quam dicitis *Leon*, Granata, Toletum, Sibilla quæ est *Hispalis*, Corduba, Murtia, Gremium quod vos dicitis *León*, Concha, quam *Cuenca* dicitis, Guadalaia, Soria, Taurum dicitis *Toro*, Zamora, Avila, Valladolid dicitis *Valladolid*, Madritum. His esto contentus, donec aliud habeamus. Vale. M D X.

EPIST. CCCCLXI.

*Quid de Conciliabulariis, de monte Pulchiano, oppido Florentinorum, de Gallis, Hispani. Papa.
Cesare. Bononia.*

P. M. A. M. Suo Fagiardo.

Nostrum iter Burgos mercatoriam urbem Pyrenæis, qua Oceanus Hispaniam & Galliam Aquitaniam quatit, vicinam prosequeremur, quando in Medina campi me circiter Idus Julii tertia febris ardentissima corripuit. semilanguis Tordeillas (ubi Regina Joanna, Regnorum Castellæ Domina sedet, æternoque fessura est suo Saturno pessundata) profectus sum. Ibi sumptum pharmaci *manna Calabrum* valetudinem reddidit. per Vallemdoletum, deinde in signe oppidum Burgos venimus. hanc urbem futuram nobis diuturnam sedem, ob turbidos Galli Regis cogitatus, contra vestræ Curie morem, quæ semper uti scite vagatur, arbitramur. ubi ubi ad quintum decimum Calendas Septembris accessimus, per cursores intelleximus, summum Pontificem Cardinales citasse Concilii excitatores, eo inconsulto, spe Gallici favoris impulsos, quinquaginta illis dies assignavit, quibus edicit, ut rationem

Hh 2 reddituri,

redditori, Pontificio adfint, Cardineque Senatus tribunali, perniciem, ni dictis auscultaverint, eis sua Cardinaliumque functione, minatur, infernisque manibus per Anathema ipsos dicaturum. quid consilii capient, nescimus. Papæ à Mediolano millia viginti agunt. Veh! si pervicaces. Veh & forte fautoribus! exercituum namque Dominus est potentium aliquando parva manu prostrator Deus. Florentini ex nostri Regis consilio, cui auscultat Pandulfus Senensium tyrannus, montem Pollicianum oppidum, à Senensibus extorserunt, & pax inter eos ista. id nostro Regi gratum, Gallo ingratum. Ille namque Pacem, iste dissidium in Italia studet enutrire. nostro Regi de Bononia conquerenti, quod Bononiam usurpaverit, respondit Gallus, Bononiam non suo, sed Bentivolorum nomine captam, sibi nil rei esse cum Bononia. Pontifex, ut quid animo Bononiensibus federet, experiretur, atque una terret, Regnum Cardinale legatum à latere cum exercitu Bononiam versus misit. id ubi Rex Gallus intellexit, quingentos quinquaginta iussit cataphractos, dicunt *lanceas grossas*, in auxilium Bentivolorum, contra Legatum proficisci, qui una cum Bentivolis adortum noctu Legatum straverunt. Ita dispersos, Legatum & Pontificios magna ex parte tum peremptos, vulneratos & spoliatos, penitus, quia nil suspicabantur, audito præsertim Galli responso de Bononia Galli reliquere. Legatus ab eorum vix evasit furore. Ex his nugis quales Galli sunt cogitatus, colligit. Is retrocessisse ad urbem narratur nundinarium Lugdunum, *Leonem* dicit vulgus. Cæsar Imperator electus, exercitu coacto, tum suo, tum Gallico auxilio, Padnam cogitat obfidere. Tu vale. Burgis. IX. Calendas Septembris, M D XI.

EPIST. CCCCLXII.

De Abbate Arona homicida. de vi soli natali. de anno XXIV. de re Belcastrensi. de Gallo & Hispano Regibus.

P. M. A. M. Magno Trivultio Comiti.

A Vobis nuncius ad nos tulit, Abbatem istum Divi Gratiani Aronensis, juvenem petulantem, Generalis Thesaurarii Ferrerii filium, de Gallicis militibus cataphractis, peremisse unum, quam ob causam Abbatiam, Legum Pontificiarum functione, privatus, tolliturque ab Ecclesia jure ipso. Hoc meo Regi Catholico significato, ad Summum Pontificem Julium II. non communi scri-

bit commendatione, ut optatam, quia natale solum, Abbatiam nobis impertiatur, si ablaturus eam ab homicida sit. Putamus, modo dentur opportuno tempore Regiæ literæ, non negaturum. è Gallia vero Hieronymus Cabanillas Valentinus eques Orator noster, cuius ego negotia exerceo apud Catholicum utriusque Regem scribit; Regem Gallum gravi addicto jurejurando fuisse pollicitum, è primis reductibus ad ejus nutum continentibus, eam nobis præbiturum portionem, ut permutatione media, cum quovis Abbatie possessore, nostri voti compotes fieri possimus. hæc illustri tuæ Dignitati significo, ut si ab ambobus, aut ab alterutro Principum ad vos chirographa venerint, detis operam, ut jam tandem desideratam in terris unicum rerum fragilium humanarum portiunculam consequamur. Cogit vis soli natalis, ut eo semper oculos animamque direxerimus. hic nobis apud Regem tantum, à quo diligimur, unde satis honeste vitam agamus, minime deest. at paternus trahit aer, per quem hic Spiritus, è superis sedibus, ubi formatus, in totum hunc corporeum carcerem iter fecit. Satis velim fuisso vagatum per alienas terras, alienos status absorpsisse, a quas potasse alienas. raptor immodice vestri, propinquoque coequaliumque, atque Alpinarum aurarum desiderio: quæ nostram Insubriam æstivo tempore, placido statu incurstant, utque, si ad eam, quam quartus & vigesimus annus supra quingentesimum à millesimo à Christi natali, aquarum colluvionem à Deucalione vel Noë futuram inæqualem, vixerimus, recipere nos in tutum ad alta montium cacumina valeamus. Sit prolapsum satis. De tuis autem Belcastrensis negotiis, profuerintne patentes Regiæ ad Senatum Sanctæ Claræ Neapolitanum, ut rebus tuis consulant, conscriptæ nil scribis, puto velle te expectare (quia prudens es) quid ex pullulantibus novis dissidiis inter Principes Christianos tempora sint allatura. Iste Rex tuus Christianissimus absorbere quæsitis variis occasionibus totam Italiam velle videtur. Meus autem Catholicus, Gallicæ cupiditatis non ignarus, Ecclesiæ causam forte amplectabitur. ipsi viderint. tu, qui sola restas rerum bellicarum accensa lampas in Italia, rebus Italis jam consule, & vale. Burgis. X. Calendas Septembris, M D XI.

EPIST.

EPIST. CCCCLXIII.

Quid Papa familiares et laborante, quid Conciliabularii, quid Urbinas.

P. M. A. M. Suo Fagiardo.

ADverte, quanti sint isti nostræ Fortunæ Asclopi faciendi. Summus Pontifex, uti per dispositos equos qui ad nos ab Urbe decem interdum, novem dierum spacio volitant, uti ab internis Palatinis habetur, ad extremum vitæ marginem accessit. quantum nullo pacto inquit diem victurum. ad hoc rei ventum est, ut familiares ejus intimi pro jam sancto vita deferuerint. Audi facinus horrendum dictum: cristæ mihi durescunt recitando. Qua hora brevi spiritum exhalaturum Pontificem dominum ministri putarunt, ad prædæ curam conversi omnes, dominum deseruisse ferunt, neque opimis inhiasse spoliis tantum, aut se preciosis polluisse rebus, sed ne interiorem quidem textam lineam intra ipsius cubiculum reliquisse scribitur. Ista ubi Dux Urbinas Pontificis ex fratre nepos intellexit, qui adhuc domi (licet in Urbe ob interfectum Papiensem purpuratum, propter Bononiæ ditionem ipsi ignominiosam & exercitui ærumnosam) se retinebat inclusum, ruptis privati carceris Legibus, in Vaticanum, ubi palatium exstat, transilivit, patrum reperit Pontificem adhuc spirantem, medicos accivit. Horum nemo spem de vita Pontificis retinuit, præter Judæum quandam, qui à longa experientia notissimam Pontificis habebat naturam: *Posse Pontificem reviviscere, solus ille contendit.* In hoc statu sunt res. Si rebus sic stantibus inter Christianos Principes perierit, nova exoritur contentio. novis inhiabitur conventiculis. Cardinales vocatos in judicium horrendum, qui Papæ agebant, Romam verius ferunt illico per dispositos equos movisse. quæ sequentur habebis. Vale. Burgis. Idibus Septembris, MDCXI.

EPIST. CCCCLXIV.

Papa revixit. quomodo se habeat cum conciliabulariis & Florentinis & Pisani. quid Cardin. Sancti Crucis, quid suus Rex cum eo.

P. M. A. M. Suo Fagiardo.

ALtero (à missa priore ad te epistola) die, novum ab Urbe tabellarium habuimus. Summus Pontifex revixit, in acerrimam inimicorum ejus, sed præcipue Galli

Regis, & Cardinalium è grege collegarum errantium rabiem. valet optime. devii Cardinales, audita Pontificis confirmatione, à properanti cursu ad Urbem, cum summo animi languore pedem fixerunt. Pontifex in eos, libellos format. Ipsi in Pontificem pervicacibus animis induruerunt. Rex Gallus Episcopos omnes, Abbatesque Primarios, quique initiali polleant aliquo valido Magistratu Gallos, ad particulare cogit Concilium Pisas proficisci. quam urbem Florentinis, sub quorum ditione urbs illa degit, ob Galli Regis potentiam recusare non audentibus, ad Concilium, aut, uti plerique ajunt, conventiculum elegerunt. Ad Florentinos Pontifex de Rotæ auditoribus unum *Simonetum* nomine misit Oratorem, ut à divinis interdicere, Anathemaque in eos promulget, si conventiculum patientur. Florentini à Pontificis edicto ad futurum Concilium rem duci oportere arguunt. Bernardinus Carvaiallus tituli S. Crucis Cardinalis, se hujus navis Typhim, hujus currus Automedontem proficitur. Carvaiallum Rex noster monet, ut à provincia hujuscemodi discedat. annuit; ex Plombino trajecturum Neapolim cum Regis trirēibus per nuncios pollicetur. at multi verentur, ne illum ambitio divertat à promissis. est namque elatissimus à natura, sibi suæque doctrinæ, licet eruditus, nimium credit, nimium facere sua merita videtur, nescit stare loco. Ex Germania relatum est, nullum Pontificum, aut alias initiatorum Præsulum, Cæsareis mandatis de particulari Concilio stare velle. Nemo ex Germania pedem ad id movit. E Gallia Britanniaque minore, Gallo dotati, adeunt. at inviti. minis illos Gallus adigit. Vale. Burgis. XII. Calendis Octobris, MDCXI.

EPIST. CCCCLXV.

Inauditum hactenus prodigium in agro Cremonensi, de frusto unius saxi delapsi ab ære.

P. M. A. M. Suo Fagiardo.

PRodigiis misera undique exagitur Italia, necdum cessasse iram cælum in illam præfagiunt. Est Brixie Bergamoque Ducatus Mediolani urbibus, ex Adriatici Leonis faucibus nuper creptis insigne municipium nomine Crema vicinum. fama est non vulgaris, spectatum pavonem immensum, pridie nonas Septembris circiter meridiem in ærea Cremonensi plaga fuisse visum, cum universorum incolarum stupore, miraculum inconcivie suspicientibus, pavo visus in pyramidem converti, adeoque celeri ab occidente in orientem

tem raptari cursu, ut in horæ momento, magnam hemisphærii partem, doctorum inspectantium sententia pervolasse credatur. Ex nubium illico densitate, tenebras ferunt surrexisse, quales viventium nullus unquam se cognovisse fateatur. Obscuriorem se vidisse noctem intempestam nullam, quicunque senum aderat, referebat. Per eam noctis faciem, cum formidolosis fulguribus, inaudita tonitrua regionem circumseperunt. Fulgurum fuit adeo perlucens rabida flamma, ut apertius ex Bergamo sita in montibus urbe planitiei Cremenli imminenti, Cremensem agrum despexerint montani Bergamenses, quam per claram queat despectari diem. Ex horrendo illo fragore, quid irata natura in eam regionem pepererit, percundaberis. Saxa demisit in Cremenli planitie (ubi nullus unquam æquans ovum lapis visus fuit) immensæ magnitudinis, ponderis egregii. Peremptos in fluminibus pisces, interfectas in aëre volucres, trucidatas in agris pecudes ferunt innumeras. Decem fuisse reperta centilibralia saxa ferunt. inter vineas Cremenfes pleraque decidere, quæ suo impetu & pondere terram elevare concussam, ad quindecim hominum staturas, vineasque submersisse Cremenfes ajunt non paucas. E faxis grandioribus Mediolanum unum allatum est, librarum Mediolanensium, quæ octo & viginti constant uncii, centum decem. Id religiose à meis civibus, rei miraculo percussis, servatur. Ex frustis disruptorum ad me affines unum pugno paulo grandius miserunt. Regi, præfente Magno Capitaneo Gonfalo Fernando illud ostendi nudius quartus. Saxi totius magnitudinem, ex nostro relatu & hujus frusti pondus colorem & odorem sunt admirati. Pondus auro non levius, color est semiglaucus, odor sulphureus. Margaritam æmulatur metallariam. mira super hisce prodigiis conscripta sanæ, physice, theologicæ ad nos missa sunt ab Italia. quid portendant, quomodoque gignantur, tibi utraque servo, si aliquando ad nos veneris. Nunc vale. Burgis. VI. Calendas Octobris, M D X I.

EPIST. CCCCLXVI.

Prognosticon ex presentibus disidiis. qua conversio inter Gallum & Hispanum Reges. quid scotum. quid Angli & alia multa.

P. M. A. M. Suo Fagiardo.

PERIS ex tanta rerum turbulentia, quæ inter Pontificem & Cardinales illos pervicaces versatur. Gallo Rege virus, & pullu-

lans dissidium fovente, quid ego sentiam arbitrerque futurum. Bella horrida, calamitosos non divino, sed iudicio successus, præteritis graviores imminere necessario. Rex noster, multiplicibus nunciis per Oratorem suum, Gallo Regi & affini & fœderato, ut Bononiam Pontifici reddat, nititur persuadere. ne Pontifici tollat arbitrium in rebelles ditionarios Ecclesiæ, quin liceat ei dictis non parentes frenare. Satisfactum fuisse velit fatisque sevitum; abstantes à Senatu Sacro Cardinales deferat, hortatur. Brevibus accipe, quid ultro citroque actum sit. De Concilio particulari respondet Gallus, se non futurum ultra Conciliaris in Pontificem, modo Pontifex Bentivolis Bononiam linquat, modo Alfonso Hestensem restituat. Repetito Rex noster illi proposuit, Victoris, legem victo dantis, esse postulatam huiusmodi non suo Pontifici parentis, ne tali consilio regatur, Concordiam in Ecclesia, non procellam ferat. Jus Pontifici sinat exercere, exemplo sui edoceat, monet, quam ægre pateretur, si volentem læsæ Majestatis crimine tactum, è suis incolis, aut pseudo obligatis, aliquem debitis afficere poneris, è transverso quisquam turbaturus insiliret, neque his auscultat, aut rationibus ullis terretur. Cum Oratore nostro Hieronymo Cabanillas Valentino equite, ab Anglico Scotoque Regibus missi Oratores, una Gallum monuerunt, ut provinciam deferat, ne Pontifici molestus ultra esse velit, se nullo pacto Ecclesiam deserturos, aperte professi sunt. Se rem habiturum cum universis, injuriam fore communem animadvertat. non cadit ab instituto Gallus; Se neque Bononiam, neque Alfonso Hestensem deserturum, se usque ad perniciem Pontificis, ni annuerit utrique postulato non cessurum. Stimulaturum Cardinales errabundos à suo grege, despumans minatur. Una lege cum statu Mediolani cumque cæteris omnibus quæ possidet; hæc se habiturum respondit. De aberrantibus Cardinalibus surrexisse Gallum Regem scribit Cabanillas noster orator, & rem ipsorum appellasse figmentum inane, occasionemque sumptam ab eis, ut Pontificem deterreat, appellavit ipse Rex *saxam*. Huiusmodi sunt Galli Regis conatus. nostro Regi molestissima sunt hæc in Aphricam vellet vires experiri suas: Pontificem Ecclesiamque sine insigni nota nequit deferere; cum affine fœderatoque Rege pacem exoptat. Quo Gallus tendat, intelligit. Anceps est, nescit, quo se vertat Rex noster. Puto Pontificis causam suscepturum, tum quia pium, tum quia de communi omnium agitur libertate. Si nam-

que

que Pontificem Gallus straverit, sub pedibus se sperat universam Italiam habiturum, Legesque daturum universis Christianæ Religionis Principibus, quales libuerit. Repetito tamen iterum atque iterum per litteras, per Oratorem suum, hortatur rogatque, libret Gallus diligenter, quam à gloria humana, quam à conscientia sit alienum bella gerere in Ecclesiam nostræ legis initialem. Quid si de vita dum his agitur fluctibus, evocaretur, animo verferet. Quo speret evoluturam ejus animam, ut mitibus verbis ipsum, Reginam ejus uxorem, ut consiliarios omnes Cabanillas alloquatur, ut agant apud Regem suum de Pace, dat in frequentibus mandatis. Vale. Burgis. IV. nonas Octobris, M D XI.

EPIST. CCCCLXVII.

Paſſa fœdus inter Hiſpanos & Venetos cum Papa, quibus quique militibus agat, Egidii concio.

P. M. A. M. Suo Fagiardo.

SOLet ardentibus in Venerem hoc mense cervis, Rex nemorosus perluſtrare convalles, ut inter dumeta latens, prætereuntes, præ nimio ſceminarum deſiderio ſui oblitus, tranſiſcat venenatis ſagittis cervos. Arandæ Dorianæ; ac Lermæ & Ventofillæ ſylvæ venatui aptas, pererrabat Rex, ecce duo adſunt, ab Italia unus, è Gallia alter, tabellarii. Ego autem qui Regem fueram ſecutus, ne me ruralia frigora macerarent, Regi tamen proximus in Aranda Doriana celebri oppido, uti noſti, permanſeram. Federatos in Gallum cum Pontifice ſerunt, & noſtro Rege Venetos. Icti autem ſœderis leges ediſcæ ſunt, ut Rex Venetique Pontifici adſens ad recuperandas de cujuſcumque injuſte poſſidentis poſſeſſate, facultates Eccleſiæ, ne quiſquam eorum pedem è ſœdere reſerret, niſi rebus Eccleſiæ ad unguem ſit conſulium prius aperte in Gallum, licet nomine ſignetur nemo, conventum eſt, quandoquidem is eſt, qui tutari proſpicietur Eccleſiæ tyrannus. Putamus Anglicum Ungarumque Reges ſœdus inituros, quia utrique ſit jam Gallica potentia inſenſa, ſequæ filios Eccleſiæ eſſe proſiteantur. Tertio nonas menſis huius, Pontifice rem divinam in templo divæ Mariæ de populo in Tybridis ripa ſiſto, celebrante, pulpitaris fœderatos oratione laudavit, & paſſa fœderis populo patefecit, Egidius Auguſtinæ regulæ profeſſor generalis, in quibus voce ſublata, quas quiſque copias ſit paraturus enumeravit. A Pontifice capturos arma Cataphractorum lanceas ſexcentas, peditum millia decem, levis armaturæ ad eventus rerum. Rex

noſter in auxilium offert Cataphractorum lanceas mille ducentas, levis armaturæ mille, peditum millia decem. Venetum Senatum ſeruntur promiſſiſſe, Cataphractorum & peditum totidem copias levis armaturæ; Albanenſium ſtradiotorum ampliorem pollicentur numerum. At quadraginta ducatorum millia noſtro ſe Regi præbiturum, quoto menſe utraque potentia paſſa eſt ad Hiſpanum exercitum in Italia, ad ipſos, ſub ſpecie Eccleſiæ amplectendæ, tutandos; alendum. Præſentanea namque eſt utrique perniciēs, niſi Rex noſter adjuverit. Vale. Burgis. In Calendis Novembris, M D XI.

EPIST. CCCCLXVIII.

Quid Piſi conciliabulum. quid Pontifex. quid Florentia. quibus conqueſtibus Papa imploret auxilium, & Gallo maledicat.

P. M. A. M. Suo Fagiardo.

PISi, qui tribus aſtant Cardinalibus Galli Epifcopi, ſeſſiones admittunt. Summus Pontifex Anathemate Florentinos taxavit. Florentini de interdicto à divinis Pontifici parent, clauſas templorum ſervant fores: Agi tamen Piſi particulare Concilium patiuntur. At inviti, Gallicam veriti potentiam, nec lanceas quadringentas, ut vulgo loquar, quas Gallus in conciliabuli tutelam mittebat, admiſerunt, rationibus, non armis agendum eſſe arguentes. Ad Chriſtianos omnes Principes, legatos Pontifex deſtinat. Ab ſingulis per membranca brevia chirographa Apoſtolica, in Regem Gallum auxilia petens, tanquam acriter à filio pater verberatus, ac proinde, ac ſi pane privaretur, ſe contorquet, omnium vires in Gallum implorat, incitat, efflagitat, degenerare Gallum à ſuis majoribus, qui Chriſtianiſſimum nomen ob tutelam Eccleſiæ præſtitam, ſunt conſecuti, conqueritur, quod illi jure merito ſuæ regię familiæ pepererunt, hic nititur denigrare; abjicere, abolereque veluti rabidus labia mandens, ſpumas evomit. Videtur ac ſi eſſet à viarum graſſatoribus oppreſſus, miſericordiam ab omnibus petere. Iſta latius ex brevium literarum exemplari, quod ad te miſſo, colliges, quas attulit Guillelmus Caſadorus de Rotæ judicibus unus, vir Barchinonenſis, legitque publice, Rege Principibuſque multis ſpectantibus, inter ſacra divina, & ſuggeſtu eminenti, lingua Latina, qua conſcriptæ literæ ferebantur. At ex eodem poſtea ſuggeſtu, materna oratione, Oviengentiſ Epifcopus; orator pulpitaris, eloquentia inſignis, literarum ſenſum, populo ab

ejuſ

ejus ore pendenti, vehementibus verbis aperuit, quam scēde à Cardine Senatus gremio, Cardinales illi desciverint, quam nefarie Rex Gallus illos seduxerit, foveatque, quam sacrilege Pontificias acies in agro Bononiensi Rex idem straverit, & Bononiam usurpaverit ac teneat, quam Tyrannice Ferrariæ tutelam in Ecclesiæ dedecus ac jacturam fuerit amplexatus, quam ignominiose Christianissimi nomine abutatur, quam obscene ablaturum se, dilaceraturum, voraturumque reliquas Pontificii patrimonii urbes, ut suum proferat imperium, nisi qualem ipse dederit Pacem, Pontifex ferierit, cæteris omnibus Christianis Principibus exclusis minetur, eleganti sermone disseruit his, multis præterea in hanc sententiam recitatis. ad Regem Orator ipse Pontificius Cassiodorus, graditur. Quæ scripta viderit, legerit, audiverit, exsequatur Pontificio nomine postulavit. Rex autem his intellectis, se ipsum bonaque omnia propria, filiarque & affinium atque amicorum, in auxilium Ecclesiæ serena fronte obtulit. Bono sit animo Pontifex, Cassiodoro dat in mandatis. His actis è sacris nos domos quisque nostras petimus. Cassiodorus se ad Regem Portugaliz idem persuasurus accingit, quod ante fecerat apud Regem Navarræ ex itinere ad nos. Vale. Burgis. xv. Calendas Decembris, M D XI.

EPIST. CCCCLXIX.

Galli produnt inimicitias. capiunt Galli viatores Hispanos. Gallus cum Hispanis. quid super hoc Gallus. quid Cardinalis S. Crucis cum Rege suo.

P. M. A. M. Suo Fagiardo.

Res adventarunt duorum intercedi-
ne dierum tabellarii, ad Oratorem Gal-
lum, qui nondum dimissus est, unus: ad
Regem ex Italia & Germania duo, quid as-
ferant habeto. Galli jam produnt inimicitias,
cursores viatoresque quoscumque Hispanos,
capiunt. literas aperiant, transire nemi-
nem patiuntur. dissidium clarum argumentum.
Curiam ferunt Gallicam nobilibus esse va-
cuam. ad patrias quisque domos ad futurum
bellum paraturus concessit. Angliz majoris
Britanniæ Regem nostri Regis generum, spe-
ramus ex consilio foci, causam Ecclesiæ
una suscepturum. Suspicio hæc est Gallo mo-
lestissima. Christianorum namque Principum
Galli neminem magis verentur. Experti
namque Anglorum vires, & Belli Regulam,
triplicato exercitu concurrere, cum Anglis
minime audent Galli. Sperat præterea Rex

Anglus, se ex hoc dissidio Guianæ seu A-
quitaniæ Ducarum, in quo est Burdegalia,
vergens ad Hispaniam, & ad Septentrionem,
ad Belgas Normandiam provinciam, anti-
qui Juris Anglorum, de Galli Regis potestate
posse suscipere: quæ provinciæ Calestio
fretu adjacent. In cuius maris littore in con-
tinenti Gallico is Rex urbem adhuc sustinet,
nomine *Calain*, seu *Calethm*, à qua *fretum Ca-
lestium* est appellatum. Ad conciliabularios
jam nos dextera trahat. quæ res tanti est mo-
menti, ut de dissidio Religionis agat Cardi-
nalis S. Crucis Bernardinus Carvaiallus noster
Hispanus, sui ipsius, religionis quam pro-
fiteatur, & scæderis cum suo Rege pacti oblit-
tus, Pisas, quando putabamus Neapolim,
profectus est. Ipse ipse ornatu Pontificio di-
vina exercuit officia, & oratione pulpitiaria
studiose concoctâ, ab Anathemate Pontifi-
cio, Pisanos prius, & Pisis agentes, absol-
vit. Gallum dehinc Regem, quod Pontifi-
cis errores corrigere statuerit, Ecclesiamque
informem reformare decreverit, summis lau-
dibus extulit. Pontificem criminibus acuto
genuino taxavit. In scæderatos cum Pontifi-
ce vehementi sermone conspuir, quod San-
ctos Regis Galli cogitatus rescindere statuerint,
scæde redarguit. animo sint fident omnes,
suadet. Imperatorem namque ait, Galli Re-
gis conatus & Ecclesiæ causam amplecturum.
hæc noster Carvaiallus struxit agiturque.
Noster autem exercitus duce *Ramone de Car-
dona* Neapolitani regni Prorege, it viam agmi-
ne composito, ut se Pontificio Venetoque
exercitui conjungat Bononiæ. Is Ramonus no-
bili genere ortus est, natura urbanus, mitis, ele-
gans. At nescio, an ad tantum exercitum gu-
bernandum, hæc satis sint, mallet exerciti-
atiorem. Tu vale. Burgis. in Calendas De-
cembris, M D XI.

EPIST. CCCCLXX.

*Privantur Cardinales honore & redditibus. Cardina-
lis Cusentinus privatum moritur. quid Medice-
lanum in Conciliabularios. quid Gallus
in epi. de Cilece pradone ac Turca
filio.*

P. M. A. M. Suo Fagiardo.

At commodis avibus Bernardinus Car-
vaiallus & collegæ conciliarem provinciam
complexi sunt. Summus Pontifex illos & ho-
nore privavit Cardineo, & Senatu fratrum
collegarum, & bonis omnibus spoliavit bene-
ficialibus, & acerrimo gravavit anathemate.
Quoscumque illis faventes dat pro hæreticis,
putridaque vocat membra, jure merito à
Catholi-

Catholicorum Ecclesie abscondenda. Antistes eos omnibus, & cæteris redditibus privavit quos Carviallus & Cusentinus in Hispania Regnoque Neapolitano possidebant. alios Rex noster, ex nutu Pontificis, præfecit familiares. Sat lucrose nundinarunt, sed præfestim Cusentinus, qui exorto in Pisano lupanari tumultu, inter cives & conciliabulariorum famulos, in quo de familiaribus ejus nonnulli trucidati fuerunt, trepido pavore percussus & animi dolore, quod Pontificali beneficentia privatus esset, animam repentinò interitu suo reddidit creditori. Formidine pressi collegæ, atque utroque terribi casu, Mediolanum aufugerunt. Ejicere illos populus conatus est, *pestem contagiosam* appellans. At Rex Gallus, qui eorum dux est, ut recipiantur, imperat. Illi renuunt, facultates, filios & quicquid illis fortunarum est, offerunt, ut animas Deo servare liceat, orant supplices. Gallus rabidus accenditur, nihilo cadit ab instituto, uberioribus replet Conciliabularios redditibus, majoraque pollicetur, persistent in proposito hortatur. nostros tamen tabellarios, quos victos habebat, dimisit, proposita supplicii poena, si deprehensi ultra fuerint. Nostrium Oratorem adhuc apud se morari, suumque hic esse Galli patiuntur. De his jam satis. Ad extera tendamus. A magno Rhodiorum magistro Rex habuit literas, & Cilicia Sophianæ sectæ quendam ait ignotum hominem circiter triginta hominum millia coëgisse in Turcarum Principem, & exercitum Turcarum ingentem disturbasse. scribit vigere inter magni Turcarum Principis filios dissidium atrox, & secundo genitum arma in patrem ægrotum, confectum senio sumpsisse. Quare hortatur Regem, ne tantam sinat occasionem fluere, facile factu arguit, Turcarum vires validissimas posse hac tempestate confringi, si discordes potens aliquis adoriatur. Sophium scribit, circa montem Amanum vivere inclusum. putant aliqui ociaturum posthac; alii ut vires, coactis ad futura bella thesauris, colligat intendere arbitrantur. Existimant alii, Leges novas in secessu ad naturam condere, promulgaturumque aliquando ferunt. Persæ, Parthi Medique Leges ejus jam seruntur induisse, nec desunt qui Turcarum primogenitum, qui Asiæ minori præest, ad conciliandum sibi in fratrem, cujus animum formidat, Sophium Sophianaque instituta suis se amplexatum. Vale. Burgis. Idib. Decembris, M D XI.

EPIST. CCCCLXXI.

Quæ Pontifex dicit in Gallum, quando nos impetatur Gallus, quæ, quælibet quantæque sunt, Asienæ regulorum munera.

P. M. A. M. Suo Fagiardo.

Quam apertas haberet Rex noster Aphricæ portas, ni Rex Gallus vires nostras in se averteret, ex his quæ referam, licet colligere. Omnia dederentur, sed nequit Rex utramque simul gerere provinciam, Pontifici utputa esse auxilio, vim à Rege Gallo sibi inferri proclamanti, & *Eutlesie tyrannum, laceratorem, discerptorem, voratorem, sibismatum autorem* appellanti, atque una exercitum in Africam transmittere, ut ab alterutra se exsolvat oportet. Sed ad insitutum deveniamus. à Tremesenio Rege Afro adsunt, atque à Tenefio regulo legati, à Tyranno una potente quodam, nomine *Cadishamet*, qui & ipse partem Africæ occupat, nulli Regum parens, captari Leges, quasunque Rex noster dederit, accesserunt, secumque Judæos octo ad pacta ferienda, de commerciis pertractandis in urbe Orano ab ipsius Tremeseni Regis potestate nuper erepta, adduxerunt. munera vero, quæ alias pacti fuerunt, afferunt. A Rege Tremesenio equos decem & cum illis equestria Afro more laborata ornamenta, totidemque cetras (dicitis Hispani *adargas*) accipitrum (dicitis *falcons*) numerum eundem, & minuta præterea, tapetes coriaque ad ephippia (dicitis *filas ginetas*) Manro more construendas, & palmarum fructibus mulos onustos. Tenefius Regulus sex misit equos, accipitres & ipse, cetrasque, deque aliis, facultates dimensus suas. Idem Cadishamet, rem suam librans, geminos misit equos, & leonem domitum, cum tapetibus & cetris, ex errantibus Arabibus plerique una venerunt. Literarum, quas à Dominis ferebant, sensa hæc audito Latine. *Mullei Bandal-la Attabiti Rex Tremeseni, stratus in tuo conspectu, Rex admirande, meipsum & quicquid est fortunarum, publice privatimque tibi subijcio. Ab hac die, qua me tibi dedo, cæteris omnibus, Manra Legum Regibus, præclæ, virtutis & imperii tui magnitudinem consecrans. Inter visa dies minime autem illos numerato, quibus à te vixi alienus. Dote faxit, ut hac mea felicitas indies magis ac magis coalescat. Munera qua sunt, non qualia tanto Regi nuper in Dominum assumpto, mitti debuissent, sint monumentum & pignus nostri animi, sint alienis omnium, qua restant facultatum oblativa, una cum Christianis in universis ditioni mea subiectis regionibus, repertis, quas religiosum decuit Regem imprimis*

petere. ne tibi sim molestus, multa pratermitto, quæ adulatoria nimis parumque memoranda existimo. Literarum autem illarum data hoc sonat: Ex Tremesemio quarto die de Ragen anno ab eorum seductore, DCCCC XVII. nostra computatione, MD XI. XII. Octobris. in eadem fere sententia ceteri disseruerunt Oratores. Vale. Burgis. XII. Calendas Januarii, MD XI.

EPIST. CCCCLXXII.

De temporum varietate. De Helvetiis & Cardinali Sedunensi.

P. M. A. M. Suo Fagiardo.

Quam varii sint in terras cœlorum afflatus advertito. ex his quæ nobis puto & tibi acciderunt, acres ab æthero solent Hispali Majo Junioque mensibus vigere calores. Decembri Januarioque mensibus horrenda Burgis frigoribus tempestas. Aprilem, Majum & Junium egimus Hispali, dicitis urbem illam Hispani *Siviliam*. omitto menses reliquos perturbationibus aptos, illis mensibus, subitis aliquando, sed paucorum dierum æstibus urgebamur, majori ex parte repentinis adstricti frigoribus ad ignem applicati, adver-

so tempori medebamur. Populus incola intemperiem admirabatur insuetam. æstivæ volucres, ciconiæ utputa & hirundines, quæ loca quæritant aprica ante Calendas Februarii, quo tempore nos Siviliam ex Castella profecti fueramus, è transmarinis regionibus transvolarent, eandem putantes reperturas temperiem, quam superioribus annis eo anni tempore solebant reperire. accessisse pœnituit. è converso post hæc Burgos urbem veteris Castellæ caput, ubi nec olea, nec vinea, in qua maturescat unquam æcinus, visitur, inhabitantibus Decembri Januarioque mensibus, vernus tepor eblanditus est. Muscas è latibus ad fastidium usque prædentium, prodiisse vidimus, qui præcipue ad meridiem fenestras habemus fluviale planitiem spectantes, ubi museum ego sorte sum assecutus hospitium, ex metatorum benignitate, meo gustui sapidissimum. Inter hæc habetis, quæ ex Italia ferantur. Summus Pontifex in Italianam Elvetios vocat, dicitis vos *Suizios*, hos incitat, congregat ac ducit Cardinalis quidam Helvetius Subdunensis, appellat eum populus *de Sion*. De numero, quoque tendat, aut ubi sint impræsentiarum, quidve velint, nondum habemus. Vale interea. Burgis. III. Calendas Januarii, MD XI.

PETRI MARTYRIS A. M. EPISTOLARUM

LIBER VIGESIMUS QUINTUS.

EPIST. CCCCLXXIII.

*Afrorum lætitia in ripa fluminis Burgenfis. verba
Regis de rerum vicibus pulchra. de Helve-
tiorum multa. Et quis fit Italia gemitus.*

P. M. A. M. Suo Fagiardo.

Roh! quam mira sunt di-
vina Myſteria! quam va-
riæ ſunt rerum vices! In
Calendas Januarii, abnepo-
tes Afrorum, qui univerſam
quondam diſſipaverant

Hiſpaniam, vidimus Bur-
gis in fluminis ripa, lætitiæ ſigna exercere di-
verſa, quod ſub jugum venerint noſtri Re-
gis. Solutis habenis Numidico veteri more,
cuneatim modo, modo diſperſi in alios alii
incurſitantes, inſequendo interdum, inter-
dum terga vertendo, clamores ad ſidera tolle-
bant. Rex aderat Principibus elegantibusque
juvenibus Curia comitatus. Afriſ & noſtri
Mauris equis inſidentes, Mauro more phale-
ratis, immiſcebant, nec ſibi Rex pepercit.
ultra citroque ſolutis & ipſe loris, adſtante
cum nympharum choro Regina calcaribus
equum, cui inſidebat, agitavit. ubi ceſſit è
curſu, parumper anhelans, in proceres qui
aderant verſus, ſemiobortis præ gaudio lachry-
mis, hæc verba in cælum attollens oculis
protulit: *Ob Deus omnipotens, quas grates tibi
reſerre poterimus, qui hodie, quo die abhinc Anno
xx. de Granata Regno Mahometa ludibria turba-
vimus à radice, in hujus urbis ſynualibus prætiis, ab
eorum domibus ſemotiſſime ludentes cernimus Afros,
eorum ſobolem, qui noſtros quondam majores ſtragi-
bus horrendis conſecraverant. In Europam redea-
mus ab Africa, per mercatorem Mediolanen-
ſem, qui ad hos veluti celer tabellarius ve-
nit ob ſua commercia, intelleximus Helvetio-
rum xv. millia in Italiam deſcendiſſe, eſſeque
in radicibus Alpium, ut Mediolani Ducatu-
m contra Gallos adoriantur. à Pontifice
vocatos putant. Nil enim prætermittit, quod
ad Galli Regis perniciem faciat. Inſauſtæ no-
ſtra tempeſtate me miſeret Italiae, è tam bar-
baris carbonariis, opilionibus & ſubulcis,
aut quando honoratius, vaccariis, bubulcis
Alpeſtribus, horrore montano torvis, quid*

exſpectari aliud poteſt, niſi ærumna & cala-
mitas? Si namque uvarum & ficum dulce-
dine, uti aliquando Galli; pelleſti Helvetii
ſemel terram guſtaverint, haud facile, quin
quotannis redeant, obſtabitur. Vale. Bur-
gis. iiii. Idus Januarii, MDXII.

EPIST. CCCCLXXIV.

*Supplicio Galli afficiunt Oratorem Helvetiorum, quid
Helvetii. quid Mediolanum. quid Hiſpani. quo die
templum Hiſpalenſe corruerit.*

P. M. A. M. Suo Fagiardo.

Eodem die quo nuncium exſpectabat ite-
rum ad te, ſuperior Epistoſta, tabella-
rius acceſſit ex Italia. Quæ afferat, habeto.
Duodecim illa, ajunt alii terdecim, Helve-
tiorum municipia, quæ vocant ipſi *Cantones*,
Oratorem ad Pontificem mittebant, ſolo tan-
tum viz duce itineribus exercitato comitan-
te. Iter ambo facientes per Mediolani Ducatu-
ſus vias, à Gallis deprehenſi, triplex lignum
& laqueum perpeſſi vitam finire ignomi-
nioſam. hanc injuriam ulturos, inquit
Helvetii, deſcendiſſe in Italiam, licet una
vocentur à Pontifice. utcumque ſit, miſera
patiatur Italia, ſed ea regio præſertim, quæ
me genuit, quid ſint iſta nubila paritura, ſol-
licite exſpectamus. reſert idem, urbem ipſam
Mediolanum acri laborare penuria. Scribitur
ex urbe Roma, allatam Ravennam ad noſtri
exercitus munimentum, per Ariminenſem
maritimam regionem alimendorum rei fru-
mentariæ, ex regno Neapolitano, tormen-
torumque bellicorum omnis generis copiam
ingentem. Ex urbe veſtra Sibia nuncius ac-
ceſſit alter, per quem dicitur auguſtiſſimi il-
lius templi partem meliorem corruiſſe die no-
narum hujus menſis ultima. Quadraginta du-
catorum millium ajunt damno rem accidiſſe,
ſed quia hora crepuſculana, Hiſpano more
ſeptima poſt meridiem caſus evenerit, ſola
templi jactura deploratur. deprehenſus nam-
que nemo interiit. Vale. Burgis. iiii. Idus Ja-
nuarii, MDXII.

EPIST. CCCCLXXV.

*Hispani contra Gallos. moritur Dux Termenensis.
quid Conciliabularii. de Gallia. de Flandria.*

P. M. A. M. Suo Fagiardo.

Tabellarium ex Italia Rex habuit, quo ab Urbe discedente, nostræ acies ex itinere ex Senogallia Imolam versus, à Bononia sitam millia passuum xx. faciebant iter. Imolæ pedem figunt. Copiæ vero Gallicæ per propinqua Bononiæ loca in stativis nostros expectant. Ad Helvetios lanceas misit Dux de Nemours alias *Monsieur de Foys* exercitus imperator Gallici, nostræ Reginæ Germanæ germanus quadringentis. Ipsum ajunt secuturum. Allatum est aliud nobis triste nuncium. Est in regno Neapolitano urbs, nomine *Termenes*, ejus Dominus Ducali titulo præditus, Regi nostro affectissimus incola, armorum ductor egregius, Pontificii exercitus ductor erat. In hoc sita erat spes rei bene gerendæ, quia rei bellicæ peritior & exercitator nostro Prorege, atateque maturior. Is ab urbe Roma dimissus à Pontifice, ut ad nostros cum Pontificiis proficisceretur, febricula laborabat. At alii putant sorbitione aliqua Socratica ob invidiam posthabiti Urbis, utcumque mortuus est in oppido *Civita Castellana*, ut juniore utar vocabulo; semirabidus, seipsum contorquens, & à canibus viscera sibi discerpi proclamans, animam egregiam exhalavit. Mediolanenses ad hunc usque diem obstant, ne Schismatici corruptas eorum sententias exsequantur. Clausis vivunt, ut Pontifici pareant, foribus templorum. Sibi quisque Cardinalium privatorum honoribus, in Pontificis contemptum, sacerdotem habent initialem, per quem sacra exercent divina. at arcane, clausis hospitibus. neque audent aperte urbem perambulare. E Flandria fertur, Hispanos plures in oppugnatione unius oppidi Gueldrensis fuisse basilistis & tormentis interemptos, reque infecta provinciam deferuisse, interempto præcipue Fernan. Gomez Davila viro apud eos primario, genere & opibus inter Hispanos Proceres (uti nosti) non infimo, rerum bene gestarum plurium gloria insigni. E Gallia vero heri accessit Fernandus Hispalensis, domi meæ enutritus à parvulo, quem ego Cabanillæ Oratori nostro dederam mutuo familiaritatem, quo rebus meis de Abbatia patria intenderet ex mandato Regis nostri apud Regem Gallum. Is more cursoris ad Regem missus est, arcanorum particeps. æquum est, ut Regem prius alloquatur. habet namque res

res in mandatis, quæ scribi nequeunt. quando quæ afferat habebimus, tibi significabimus. Vale. Burgis. xii. Calendas Februarii. M D XII.

EPIST. CCCCLXXVI.

Suavisia in Gallum. de Galli aperta cupiditate. qui Principes fuerint adversati Ecclesiæ. quid luxuri pariat appetitum. Qui Reges tueros ex rebellione in Papam.

P. M. A. M. Suo discipulo Duci Guimaranco & Bergantiz.

ES Regi tuo Portugaliz consobrinus. te propterea decebit, eritque tuum illi consulere, ut referente Guilelmo Casadoro de Rotæ Senatoribus, postulatis obtemperet Pontifici, de auxilio Ecclesiæ præstando in Regem Gallum qui, uti Pontifex conquiritur, Ecclesiæ patrimonium opprimere, & religionem Christianam confundere, & perturbare conatur. Rex noster Catholicus, apud quem tu es à teneris ad adolescentiam usque enutritus, tui Regis consobrini focer, Pontifici Ecclesiæque non desuturum pollicitus est. quia præcipue quo tendat Rex Gallus intelligit. claris namque constat argumentis, ad universum inhiare. Subactis namque Pontifice, aut ad votum per vim tracto, quis potis erit ardenti ejus cupiditati resistere. Non in cassum ista tibi propono; non desunt ex nundinariis Galliz piperariis commerciis, qui tuum Regem suspicentur Gallo, ob eas merces adstrictum, adhæsurum. est namque mercatorum, saliva Mercurialis sapidissima, suavisque cujusvisque lucri ingurgitatio. Tu ergo qui ex nostra officina literas medicas exhaustisti, quid ex studio veterum autorum lectione repereris, Ecclesiæ desertoribus accidisse, consobrino Regi, si videris ancipiti edicto. Ruiturum credat Regem Gallum, nisi destiterit, iturumque in præceps, si universi Christiani orbis parenti nitetur adversari. Exemplo edoceatur Rex tuus Alfonso Portugaliz & Joannis Castellæ Regum, quos Gregorius X. Pontifex Maximus gravi multa confecit. quid Rudolpho Imperatori à Martino IV. multato acciderit enarrato. An Petrum Regem Aragonum pernituerit Bonifacio VIII. calces vertisse, illi ostendito. Philippus & Ladislaus Pannoniz, quæ *Ungaria* dicitur, Reges, qui Innocentio IV. & Alexandro V. non auscultaunt, Regno dejecti sunt. Federicus Imperator Gregorii VIII. sensit iram, in ejus potentiam perniciem. Caveat igitur Rex tuus, ne

Gallica

Gallica illum contagio labefaceret. Et vale.
Burgis. vi. Calendas Februarii, MDXII.

EPIST. CCCCLXXVII.

De abbacia Marmotieria & morte filii Galeatii nepotis Ludovici. de spe Gallorum prognosticon. Helvetii ciues Mediolani. Dux de Nemours. de Rege Gallo & Hispano. Nota.

P. M. A. M. Suo Fagiardo.

NON memini, an alias ad te scripserim, narraſſe non dubito, ex Gallæcio Sfortia, cujus relicti parvuli nomine Ludovicus Sfortia patris, Ducatus Mediolani gubernaculum moderabat, filium ex Alfonſi II. Regis Neapolitani filia relictum fuiſſe, quoniam ſub ſuſpicionē veneni exceſſit è vita, licet multi ex uxoris, quam ardentè amabat, incontinentia deſeciſſe putent. valetudinarius namque ab illa minime abſtinebat. Is puer hujus Galeatii filius Ioann. Maria nomine, à Gallis Mediolanum impetentibus, à maternis raptatus amplexibus, matre auxilium fruſtra cælum implorante in Galliam deportatus eſt. Hunc ut ſpes ſobolis, quæ perturbare aliquando Gallis Ducatus quiritè poſſeſſionem, cœnobitiæ Ciſtertienſem cœgerunt initiari, ſub honoris Abbatialis de Marmotier prætextu. Is nuper obiit. Galli ſe liberos eſſe omni ſuſpicionē amittendi ultra Ducatum arbitrantur, quia præcipue Imperator novam illis præbuerit ex privilegio inveſtituram. Sed forte prodibit aliunde, quam minime rebuntur, veſpertilio per diem expectatus aliquis, qui ſuo morſu petulantes eorum reſcindet cogitatus; ſi perſtiterint in ea, qua nunc aguntur perſevacia. miris tamque modis ab alto Deus res verſat humanas, & florentia ſceptra diſturbat ex abſcondito. relatum quoque ad uſque ſuburbia Mediolani, Helvetios quos ab Alpibus deſcendiſſe memoravimus, acceſſiſſe vaſtaſſeque omnia ex itinere, quacunque profeſſi ſunt. In prædam, in ſtragem, in interniciem verterunt omnia. Tantus terror ex barbaro illo incurſu, Mediolanenſes invaſit, ut colligere ſarcinas ad diſceſſum è patria multi ceperint; alii proprias mutare domos validis præſidiis, de publico nil ſolliciti. Non enim Galli, ut populus arma caperet, paſſi ſunt, ne in ipſos, qui ſunt à natura immites & injurioſi, arma converteret. murmur ingens exortum, trepidatio gravis ſervebat in urbe. Dux de Nemours imperator Gallorum, & cæteri duces obviam inſtructi exeunt. Helvetii ſagittis plumbatiſque ſcopetalibus Gallos exci-

piunt. ſtringunt ordines ex eorum regula. ad eos minime audent Galli progredi. vulnerati à longè Gallorum plures, nec Dux ipſe imperator & cum eo Moſſur eorum appellatione, de la Paliza partis exercitus ductor, immunes evaſerunt. vulnerati ambo plumbatis fuerunt, à jam ſeſſis, propterea leviter, deploratus tamen Nemours à forſe Regina noſtrà, quia per incertos auctores fama viguerat, peremptum. donec eam Fernandus meus tuuſque acceſſit è Gallia. Is eum ſolatus eſt, quia vivere incolumem atulit. Ita ſumpta in centumplum (de Oratore ſiro laqueo mulſtrato) vindicta contra inſontes, jaſtura ſuperante, tercentum millium auri dragmarum aſtimationem, ſpoliis miſerorum incolarum onuſti, Helvetii redierunt, quia noſtros nondum veniſſe Bononiam, uti Pontifex illis futurum prædiſſe ſertur, intellexerunt. Actum penitus erat de Gallis, ſi una Bononiam noſtri, & Helvetii Mediolanum impetiſſent. Hæc mora noſtrorum, Gallis peperit ſalutem, quia collectis viribus, non diſperſis in diverſa, certare illis datum eſt. Helvetiis terga dantibus, Bononiam nunc Galli revertuntur, ut integri noſtris adventantibus obſiſtant. Ita horrida videmus exoriri bella, quæ ſine multo ſanguine perſici nequibunt. Deus bene verat. Vale. Burgis. pridie Calendas Februarii, MDXII.

EPIST. CCCCLXXVIII.

Capitum Baſſida Ferraria oppidum. obſidetur Bononia. quid Bentivoli. de vi Gallorum. quid Regina Francia. filius oritur. ſtazim moritur.

P. M. A. M. Suo Fagiardo.

NON multo poſt ſuperiores literas; domo dimiſſas, habuimus noſtrum exercitum Bononiam adveniſſe. cum parte pediatatus Comes ille bellator inſignis Petrus Navarrus ex tranſverſo Baſtidam in Padi fluminis ripa ad fluminis tutelam, ne qua vis navalis in Ferrarienſes agros aſcendat, ſtructurum municipium exiguum, arce valida munitum petiit, quingentorum militum præſidio tormentis pluribus tenebatur, adoriuntur noſtri locum. Incluſos hortatur Comes ad deditiorem. recuſant ſe dedere. per obſeſſorum tormenta ſuos Comes, navigioſis provincialibus traductum, ad muros applicat. Ipſemet ſequitur. decem è noſtris perimuntur, trajiciunt tamen. Sua locat tormenta Comes, muri parumper diruit, per ruinas partim ſcalis applicatis noſtri aſcendunt, locum vi capiunt. Præſidianos trucidant ad

unum. locum Pontificiis assignat militibus, & Bononiam ad exercitum Comes revertitur. nostræ Pontificiæque acies Bononiam sepiunt, adverso licet tempore. Venetæ non adsunt, causam ignoramus, cum & ipsi exercitui addituros suas copias pacti sint. Spe defectionis adversæ partis, à Bentivolis putamus talem sumptam fuisse provinciam, alias namque durissimam, agere sub divo, in Appennini radicibus ad Boream versis hac tempestate, molestissimum est. constans præterea fama viget, Bentivolos, quoscumque senserunt eorum cogitatus adversari, jugulasse. propterea spes debilior, nec adversæ partis parvulus pepercisse putantur. Deus bene vertat. ex Ducatu Mediolani scribitur, Gallos fregisse templorum fores clausas, aut vi aperuisse, cogereque Mediolanenses, ne Anathemati Pontificio pareant. Concilium vult fieri particulare, vi & armis in sacro agitur. tutaturos aliquando superos causam suam quæ nunc fluctuat, putandum est. Reginam dicunt Gallorum peperisse marem puerum, spem optatam successionis, ne infantis innocentis anima paternæ pervicaciæ poenas lueret, illico baptizatus excelsit vitæ. Sunt qui serant à Regina gravis audivisse dictum sapius marito Regi, ne in Pontificem arma exerceret, ne labeficeret Ecclesiam, ne dissidium foveret. Fixum animo se habere, non dū eo factu, quem utero gestabat, gavisuros, nisi maritus in gratiam redeat Pontificiis, universi Christiani generis parentis, nil fortunati posse Christianum ququam expectare, qui à suo Pontifice querulo sit anathemate taxatus, qui filium à patre maledictus vivat. omnia se veteri adversa, ruinam timere longe majorem quam cogitare queat, obortis lachrymis differuisse ajunt. Surdas præstat illi aures maritus. Ipsa jam de filio vates fuit. Cætera ventura esse credendum est, nisi ab se Rex ille detruserit excusseritque pectoris iracundiam in Pontificem. Tu vale. Burgis. Calendas Martii, MDXII.

EPIST. CCCCLXXIX.

Amittitur Bastida. Rex Anglus Gallo insensu. quare Veneti non sesterim promissis, quid Rex cum eis. Flandria, de morte repentina Comestabilis Castellæ.

P. M. A. M. Suo Fagiardo.

Magnitudo rerum, quæ nostra perturbant tempora, facit, ut crebros habeamus tabellarios, licet simus undique interclusi terra. Disposuit Rex noster Barchinonæ velocia navigia, dicitis Caravellas, quæ vicem equorum pelago gerant. Bastidam op-

pidulum Ferratiæ Dux reassumpsit, bellico stratagemate. Ipse ipse cum quingentis equitibus Bastidam versus ivit. tercentum ex illis insidiis noctu locatis, cæteros ad Bastidæ muros, qui ad certamen inclusos incitarent, permisit. exeunt Pontificii. vertunt ex composito terga Ferraticensis. in insidias cadunt Pontificii, sepiuntur, trucidantur. repente cursu adoriuntur locum, & vi capiunt, redduntque vices easdem, ad unum peremerunt Pontificios. Rex Angliæ susu nostri Regis soceri, in sædus aliorum venit Consideratorum, hac lege, ne pax cum Rege Gallo fiat, priusquam ipse Guiannæ Ducatum à Gallis anno abhinc septuagesimo usurpatum recipiat. Quadraginta mittit in Angliam Rex noster Hispana navigia, quibus Angli trajiciant ad nos. Cæsarem ferunt inducias cum Venetis feruisse, quo tutum queant promissum in sedere exercitum mittere. eam enim nacti causam distulerunt stare promissis. Rex vero noster in Gallum se apparat, ad eam ultra Pyrenæos transmontanam provinciam, quæ ditionis est Hispanæ, cujus caput est oppidum nomine *Fenterabia*, tormenta præmittit. duodecim eo trahuntur vasa grandia tormentaria. Anglis adventantibus, convenient illico ex universa Hispania, quotquot stipendio vivunt regio milites, atque insuper è gregariis numerus ingens. Ex Flandria per mercatores habetur, bellicos nostrorum eventus in Geldriæ Ducem infelices procedere. Multi è nostris perimuntur à Geldrensibus. nil proficiunt. habeto aliud singulare. Attornita est universa Curia ex magni Castellæ commestabilis interitu. non quod perit, sed quoniam dolore stomachi nudius tantum tertius à die lunæ pressus hora circiter meridiana eo lunæ die perierit. Repentinus hic casus Proceres terruit. Vale. Burgis. ix. Calendas Martii, MDXII.

EPIST. CCCCLXXX.

Suspecti invicem Reges Gallus & Hispanus. Bononia tormentis quatitur. Sanseverinus Cardinalis galero privatur. Labores Hispanorum sub dio. de Strigenio Cardinali.

P. M. A. M. Suo Fagiardo.

EAdem hac hora, quæ priorem Epistolam exaraveram, è Gallia tabellarius alter advenit. strictius resagitur. Regum jam neuter incurritare patitur nuncios incommittatos alterne. Cardinalem Sanseverinum cum Cardine Senatus sanctione privavit galero Pontifex, quia sequeretur aliorum aberrantium instituta. Bononiam

Bononiam noster exercitus tormentis conculcit. muri pars diruta. per murorum rupturam ex Hispanis quidam ingressi, repagula reperere interius structa, incensibus ipsis munitionora. Traxere Hispani ad castra duos ex obsessis, quos inter utraque munimenta deprehenderunt, signiferum & tubicinem. Per cuniculos etiam manufactos, Petrus Navarrus pulvereis cadis immissis, murorum tentavit dissectionem. sed muri tenuitas & fossalis humor hebetans, obstiterunt. ad interna proruptus pulvis semimadidus, murum qua suppositus erat, stare passus est. Vivunt igitur nostri sub divo, & loci & temporis natura gravati. Deficit nostris indies magis habenda Bononix spes. quia obsidetur ab Apennino tantum, à planitie vero liberos habet ingressus. qua Galli cum suo Duce de Nemours ad lapidem castrametantur quartum. Intus autem praesidio tenent urbem præter habitatores, Gallorum peditum tria milia, cataphractorum lanceæ quingentæ. Nostro exercitui ajunt coacta cataphractorum duo milia, peditum septem decem, armaturæ levis vix mille. Recentioribus præterea copiis indies augentur obsessi. Sic agitur Bononix. Ferunt etiam Cardinalem Strigonium Ungarum, ad Pontificem Romam fuisse profectum, cum ornata numerosaque comitum caterva. hunc ajunt de collegio discessisse, quâ die in Sanseverinum Cardinalem promulgata fuit privationis à rubro galero sententia. Tu vale. Burgis. ix. Calendas Martii, M D XII.

EPIST. CCCCLXXXI.

Hispani solvunt obsidionem Bononia. Dux de Nemours Bononiam intrat. de infelici Brixia, qua datur in prædam. de Venetiis. quid Theodorus Tripulitius in Gallum ducem perculentem.

P. M. A. M. Suo Fagiardo.

COENO semiobruta & nivibus horrendis atque Apennini frigoris confecta gens nostra, aquis algore deficientibus & media, & militibus in diversas valetudines cadentibus querere tecta constituit. rei cernens difficultatem, quia præcipue per transfugam intellectum est, ingressum fuisse urbem noctu latenter Ducem de Nemours imperatorem, cum universis, quas foris habuisse diximus copiis. hunc ajunt, necessitate cogente, per Brixiam à Venetis irruptam, belli fortunam tentaturum. Sequenti nocte in nostros id consilii capere fuisse coactum. Dum namque implicitos cum nostris Gallos Veneti cernerent, Brixiam imparatam adoriri cœperant. No-

stris igitur obsidionem Bononix relinquentibus, quise in tuto, integro exercitu, & facta prius hostibus pugnandi copia, receperant in oppidum à Bononia millia circiter duodecim, *Sancti Petri* nomine, Dux ipse Nemours, praesidio relicta cuidam Gallo duci Monsieur de Lantrech, cum reliquo exercitu longis itineribus Brixiam petiit. Arcei adhuc ejus urbis à Gallis servabantur. Per colles igitur arcibus munitos qua patet in urbem via, descendunt Galli; Venetorum militum & civium promissive facta cadet. Urbs datur in prædam. Vix miseræ insonit! nec superstitibus, qua tegantur vestis ulla, non quo procumbant relictus lectus. Solitam exercebant in victos crudellem severitatem. His actis, Bononiam reversus est. Res hæc Venetis alas abscondit in immensum particulare Venetorum commodum, & suas & foederatorum vires labefactavit. Si namque suum nostro conjunxissent exercitui, actum ad vota fuisset. Sic nunc statur. Mediolani rabidis vivitur in Gallos animis; tum ob Brixiae vicinæ immanitatem & vim illatam de conciliabulariis, tum ob eorum Ambitionem & Superbiam insolentem. Cuidam Gallo ductori, conspuendo appellanti *Proditores universos Italos*, cum de crudelitate in Brixianos plerique conquererentur, Theodorus Tripulitius magni Trivultii ex fratre nepos, respondit obloquenti: *Vestratemeritas, Galli, vestrum nihil pendere omne genus hominum, trahit ut nemo queat vestrum non modo jugum ferre, sed neque familiaritatem aut amicitiam vestram servare.* Theodorus ajunt sui memorem, superbe mendacii arguentem Gallum, pugione impetisse, peremerit necne, adhuc latet. Galli viderint, quos puto nostra ætate transiluros Alpes, non placido passu, licet illis favere impræsentiarum fortuna videatur. Quia præsertim nudius quartus, publico in illos præconio Rex noster arma capi jusserit, licet Gallum nomen taceatur. Sonat enim edictum arma capiendi in Pontificis & Ecclesie irritatores, & bona usurpantes. Tu vale. Burgis. iv. Idus Martii, M D XII.

EPIST. CCCCLXXXII.

Discedunt Mauri Tremesemii. Veniunt oratores ex Alger. Eunt se paratum Dux & Cardinalis. De monstro Ravenna.

P. M. A. M. Suo Fagiardo.

MAURI Tremesemii, compositis cum Rege suis rebus, regressi sunt in Africam. Ex urbe alia littorali, quæ dicitur *Alger*, à Bugia parum distante, nuper venerunt

runt Oratores; suoque studio sese nostro Regi dedidit. veritam clades finitimorum arbitramur. Cardinalis noster Hispanus crepidatus Toletanus Archiantistes, & Dux Albenfis ituro in Gallos exercitui creatus Imperator, rem familiarem composuituri, suas domos profecti sunt, ut parati redeant actis Dominicæ Resurrectionis solemnibus. Ex Italia monstri allatum depictum simulachrum Ravennæ ortum, ex conjugata. Hominis est figura, sed capite, vultuque planissimo, torve leonem æmulans, facie capillisque à leoninis non dissimilibus. erectum habet in fronte cornu, sed carneum. sinistram, Luna & litera Ypsilon, monstratur habere mammillam signatam: dextram vero T. litera, pectus litera B. Crux habet dextrum virile, lene sinistrum squamosum. Dextro genu videtur habere oculum, pedes efferos, ut gryphus confingunt pictores. Hæc de Monstro, cujus imaginem ab Urbe allatam vidimus, sit necne monstrum ipsum ita genitum, nil curo. fictum putant aliqui. A Pontifice ajunt novum cõgi exercitum, quia Gallos intelligat suum duplicato augere. Fertur ex Gallia, septem urbes, singulas construere naves ingentes, quibus classes nostras putant posse impetere. Terra vero inquirunt, ad jam paratum exercitum, quem agunt in Italiam, numerosiores peditum præcipue Germanorum & Vasconum missuros copias. Ita horrendum insurgit bellorum fremitus. Stare loco nesciunt Galli. Eadem qua venerit hora supra dictus grex militum, certamen quæritabunt. ad nostros proficiscuntur. Recusare pugnam nec nolent, nec poterunt nostri, licet numero pauciores, qui obsidione Bononiæ soluta, in hyberna, per varia Bononiensis ditionis & Flaminie loca profecti sunt. Sine strepenti pluviarum lapsu, sineque acerrimis grandinibus dissolvi nequeunt hæc nubilosa tonitrua. Deus bene vertat. Vale. Burgis. XIII. Calendas Aprilis, M D XII.

EP1ST. CCCCLXXXIII.

Ravenna clades.

P. M. A. M. Suo Marchioni
Belleccensi.

Nobilis descripti gravibus pregnantia nimis.

Quid pepererint, accipito. Galli post militum, quos operiebantur adventum, fere triplicato, Pontificios & Hispanos superabant. Hispani atque Itali duces Catholicis Regis stipendia merentes, certamen pro viribus vitabant, quia per prætorie cohortis

præfectum, per dispositos equos ad id missum, nomine *Valdesium*, à Rege in mandatis habuerant, ne ullo pacto cum Gallis conficerent manus, sed rem protrahendo & constando, fame illos absumerent, ne rem tuam in discrimine locarent, moniti fuerant. Galli esurie pressi, & triplicata fere militum copia freti, atque recentis strage Brixienfi elati, trahere in apertum Pontificios & Hispanos nitebantur. Nostrorum vestigia vagi per hostium terras, Pontificias dico, sequebantur. Propterea magis ac magis indies commestus illis deficiebant. Nostrorum autem aperta erant omnia, quia pro Pontifice res gerebatur. Mora Hispanis erat salubris, Gallis autem perniciofa. Necessitas igitur Gallos coegit, remedium querere, ne fame perirent. De obsidenda Ravenna urbe, quondam ab urbe Roma primaria cogitant. Senferant enim inclusi ibi esse ad nostrum exercitum alendum magna commestuum horrea. In sacris diebus sacras statuunt exordii operationes. In Cena Domini, quæ fuit hoc anno Iduum Aprilis sexta, sese applicant ad muros. ea nocte, sequentive toto Parasceves die, infelicis & insontis Ravennæ, moenia quatunt. Præsidio Ravennam, & impositos commestus tenebant Marcus Antonius Columna Romanus & Don Petrus de Castro Hispanus, equites, ambo rei bellicæ periti, cum singulis equitum centuriis, & cum duorum millium peditum turma Ludovicus Denteus Neapolitanus nobilis. Per nocturnas excubias nuncios hi demittunt de moenibus, qui Ramonem à Cardona Proregem, & reliquos duces faciant de periculo certiores, moneantque, se propediem ad manus hostium venturos, nisi properare succurrant. Sabbato, Resurrectionis Dominicæ profesto, re intellecta, noster adventat exercitus, ad milliaria duo à Ravenna castrametantur duces, & de loco propius capiendū consilium incunt. Suffragiis multorum, Italicorum præcipue, præoccupandum esse censent collem quandam in Ravennæ prospectu atque ibi insidendum in summam hostium molestiam. Sed ut inevitabilis sunt Dei judicia, subdereque oportet colla statutis celestibus, ajunt. Comitem illum Petrum Navarra trophæis bellicis ornatissimum, ducibus equitum, & ipsi Imperatori de loco ea nocte mutando, annuere minime voluisse. fieri aliter haudquaquam potuit, quod esset Comes ipse in universi pedicatus. præfectus, in quo non minor victoriæ spes sita, quam in equitibus erat. Inter utrosque jacet vasta planities, quæ *Ravenna Classis* dicitur, ad cujus latus exstat Sylva Sabina; abluunt planitiem Roncus & Sabius duo exigui vadiosi fluvii.

Sunt

Sunt & fossæ manu factæ, quæ superfluas pluviarum tempore inducant aquas ad fluuios, ne sata subruant. Galli priores, fluuios & fossas transiliunt. locum occupant ab Hispanis atque Italis ducibus, qui equitum ducebant ordines, delectum. Hinc Hispanorum cladis. Hinc illustrium Itatorum internicies. Hinc sublata victoria, quam licet numero impares, in manu tamen se habere arbitrabantur. Prima luce diei Resurrectionis Domini, sunt in prospectu acies. fugere quin concurrant, non datur ultra. Regis Catholici mandatum sternitur. Loci commoditas dedit Gallis, ut machinas omnes & tormenta bellica, quibus pugna tempore utuntur, ad votum siserent. Hispanis contra non licuit sua commode in Gallos figere. Ab alto namque Hispanus ad imum, ex imo Gallus kniter in altum ad Hispanas equitum acies suos plumbeos aut ferreos globos jaculabatur. Proh miseros! Stetere diu immobiles, contra tormentorum vim Gallicorum. Heu infelices! majori ex parte omnis equitatus disceptus est. Quia in aciem Hispanam tormentum aliquod ruebat, quotquot equites habebat obvios, dimembrabat, caput illi, huic humeros, alii corporis dimidium in frusta raptabat. Jacobat interea solo stratus cum universo peditatu Comes ipse Navarrus qui præerat, donec tormentis jam excussis Galli de more suo manum conferrent. Gallorum namque consuetudinem callebat. Ruunt Galli. horrendus clamor exoritur, ær finditur. hastis concurrunt pedites. cædes fit immanis. Aufugit interea Ramonux Prorex. fugiunt eo discedente, qui supererant, paucis exceptis, equites. Peditatus pugnae intentus deferitur. Gallicum fere totum peditatum trucidant Hispani. Stratagemate plus est inaudito hætenus in ea pugna Navarrus Comes, dum longis hastis ab altis humeris certarent utrimque, delectos jubet quosdam pedites, rei bellicæ peritiores, solo sub longarum hastarum umbra incurvari, curtis ensibus Hispanis accinctos, qui, uti ex insidiis, certantibus Gallorum militibus cura ferirerit. Cadebant inscui qua malum veniret. conducti Germani cadebant & Vascones. Ad quindecim millia peditum ajunt fuisse ab Hispanis interfecta. Gallus eques vacua videns omnia, Hispanis equitibus, fugientes insequitur prædæ studio. Pedes noster Gallorum occupat castra, in tormentorum vasa quidam insiliunt & suæ patriæ symbolum multiplicato promunt elatis clamoribus. Pauci pedites Hispani ad hanc usque horam intemerant, sed quum se à tergo viderent desertos, ab equitibus circumsepuntur, premuntur undique. Strenue sese, quoad fieri potuit,

tuentur, nec sese dedunt Gallis hortantibus, ne malint ad unum trucidari, & stant immobiles & mori magis se velle dicunt quam vinci. Circumit globum Hispanorum desertum tanquam leo rabidus Gallorum Imperator *Monsieur de Foix* & Dux de Nemours Reginae nostræ *Germana* frater. Juvenis annos natus nondum quatuor & viginti, & magnanimi ducis & strenue militis officio fungitur, delectam nobilium manum jurejurando adstringit, ut aut mortem petant; aut cum eo globum nostrorum disturbent ac trucident. *Ruite in vos paucos hostes, ô milites ruite, quid moramini? Proh pudor! sine spe auxilii, sine ullo presidio semimortuos veremini.* His dictis fere nobiliumque manum juvenum totius Galliae florem conjicit præcipitem, in mediam, dicam, phalangem Hispanorum. trucidatur ipse, & quicumque illum sequebantur, quibus comitibus cuncta concutiebatur, perimantur. delapsus in agmen infelix juvenis, proclamasse dicitur alta voce: *Ne me perimite, ô Hispani, ne trucidate. Vestra Regina frater sum, Si me servaveritis, vestro Regi gratum erit, qui me diligit uti filium.* Nil inter pedites supplicatio profuit. Mille fuit vulneribus confossus, & viridem adhuc animam magna parantem exhalavit. nocte namque superiore, inter juveniles jocos, publice fertur, cum talos à manu dimitti pararet in tabula, dixisse: *Vel pro Neapoli semo, vel pro Mediolano canicula, vulgo, vel oloedecim pro Neapoli, vel haxatum pro Mediolano, & inde parabolam dicitur adstantibus ipsum fuisse commentatum, hoc est: Luce crastina vel stratis Hispanis Neapolim proficiscemur, vel profligatis Gallis Mediolanum amitemus, ex sorte octo millibus Hispanorum peditum, paulo namque plures fuisse fama est. pro tantis agmine composito vexillis quinque millia evasisse feruntur. quia Imperatori nobilibusque & majore ducum parte peremptis, qui superfuissent, minime auri sunt illos insequi. Ramonux à Cardona Prorex nuspiam ad eam usque horam, qua tabellarius hic iter ad nos cepit, reperitur. Dominam Cardonam solet nostrum Proregem Julius Summus Pontifex appellare, quod magis elegans & perpolitus quam egregius imperator sit. Hac una in re Catholicus Rex, omnium judicio elegit adverse. Bonus quidem semper fuit & placidis moribus imbutus, comisique inter aulicos elegantes, sed minime durus, aut exercitatus in re bellica. Putant aliqui nec de grege quidem familiarium, Regis filium esse, propterea voluisse tactos illi honores tribuere. Cæcos fuisse ajunt aut captos, ex Italis & Hispanis ducibus, quos vertete terga pudor pro-*

huit, plerisque paucos tamen ex Italia. Cardinalem de Medicis legatum & Fabricium Columnam gubernatorem exercitus, Marchiones autem Pescara, Padula, Telus, Bionti Comitem populi; in eo conflictu captos ferunt. Don Joann. à Cardona fortissime se gessit, rebus tamen penitus contractis sese deditit. Raphaël etiam Pacis, Don Fernandus Davalos Aquinas, Don Joann. de Acuna Prior Mellinas Sicularum dux militum. Alvaradus & Pomarus Hispani peditum præfites egregii, Don Hieronymus Llores Laletanus, plerique etiam alii non obscuri Centuriones, partim fortiter dimicando perempti partim capti. Ex Gallis trucidati sunt primarius ipse imperator Dux de Nemours & Foix *Musfures*, Alagus cum filio, Grot, Chiatilenus, Clata, Gramons, Molart, Bouët, Mongiron, Baldefarleo, plerique etiam alii, quorum nomina me latent, ad numerum usque octo & viginti, militum ductores è nobilibus: gradus inferioris, ad numerum usque ducentorum; è Germanis vero ducibus trucidati sunt quatuor, quia nec plures erant cum Germanis quater mille, Jacobus & Philippus fratres unanimes, Gaspar tertius, quartus Fabricius, Germaniæ futuri maximo luctui, juvenes forma conspicui, honesta familia orti & bello strenui. Franciscus Maria Dux Urbini, Summi Pontificis ex fratre nepos, Præfexus Urbis, Senogaliæ Dominus, Pontificii Prætor exercitus minime fuit peremptus aut captus à Gallis, sed sibi militibusque creditis callide consuluit. quo namque tempore conferuere manus ambo exercitus, in tutum se recepit, ut ex monticulo, quæ fierent, inspicere. Galli ex campo fugatis Italici & Hispani Ravennam denuo quaerunt. Auxilii spe sublata præfidiarum paciscuntur, ut eis liceat protentis vexillis & acie composita discedere, ne quid mali Ravennates innocentes patiantur. Ingreditur Gallus. omnia eunt in prædam. nemini parcitur. Eam perpeffi sunt crudelem calamitatem miseri Ravennates, quam paucis ante diebus Brixienfes. His actis, victores Galli dissident. Progrediendum esse Sansseverinus Cardinalis conciliabulari, Pontificis aversus, & quidam alii proclamant. Satis actum, satisque sanguinis exhaustum, suffragantur alii. Romam eundem, deinde Neapolim Sansseverinus Catholici Regis inimicus, quia factionis Angiovinæ in Regno, vociferat, circumtursitat, è duce in ducem, ut provinciam præturæ capiat, è ducibus superstitibus aliquis, rabide negotiatur, Ferrariæ Ducem adit, Leutrecum mille vulneribus in faciem læsum stimulat. ejus rogatus abijciunt omnes.

Palizam virum rei bellicæ peritum consulit; quid factò sit opus. captandam esse amplectendamque oblatam occasione dominatam universa Italia proponebat. Hinc Paliza cæteris Gallis ducibus exercitator, qui & freno indigere prætorem ipsum de Nemours aiebat, respondit, Sansseverinum redarguens à crudelitate ac petulantia. *Parcendum esse superstitibus fessis, vulneratis & semimortuis, servandum esse quod parum erat, finem imponendum crudelitati, sat sanguinis sparsum esse utrimque dicebat. Insolentiam sæpe victoribus peperisse perniciem. Helvetios esse Pontifici fuderatos, qui Ducatui Mediolani finitimi sunt, & nobis insens, posse illos à tergo nos impetere, Ducatque spoliare, si longius profectos esse senserint, atque dehinc nos interciperet. Vicit Palizæ pietas, sepelientes mortuis & saucis curandis invigilant. Hæc allata sunt, hæc habeto. Et vale. Burgis. ix. Calendas Maii, MDXII.*

EPIST. CCCCLXXXIV.

Gallia plena luctu. De crudelitate rusticorum. Turbatum Papa. De Hieronymo vico. Quid Venetis. quid Gallis et acribus.

P. M. A. M. Ad eundem Marchionem Bellecensem.

Qualis & quam varia, quam luctuosa utrimque fuerit Ravennæ pugna, tribusque ipsius quam miserranda strages superioribus diebus ad te scripsi. Quæ nunc afferantur, accipito. Galli superstites, Mediolanum regressi, moesti vivunt ob asinum, propinquorum & amicorum internitiam, universa est plena luctu Gallia. Ramonus Prorex è fuga nunquam retrospexisse dicitur, donec Anconem venit. Ibi adhuc attonitus, & stridore sclopisq; tormentorum hostilium tremens separat ad Regnum militibus desertum iturum, reliquias superstitis non expectat. Ex Urbe scribitur, peditum certamine durante, Caravialum Dominum oppidi Xodar Vandalum, è præfectis equitum sat strenuum, & bello utilem hacenus, vi tormentorum perterritum, pugnam deseruisse; & volitando Romam appulsum, tanquam leporem canibus infrequentibus. timebar etiam rusticorum sævitiam, propterea die noctuque celeri cursu curabat evadere. Solent boni habitatores ejus terræ, spoliortum causa, in victos crudeliter vim exercere. nemini parcunt afflicto, profligato præcipue. Pontifici retulit Carvialus, ad unum interisse nostros, seque vix evasisse, ut fux Beatitudini rem significaret, quo sibi suisque rebus consulere quiret, affore

affore propediem Gallos victores. Turbavit hæc prima delatio magnum Pontificis animum. Sed audita Gallorum internicie, quæ nostrorum jacturam ipsis superabat, resumpsit spiritum. auditu pudendum est de Hieronymo Vico Regis Oratore, viro Valentino; nullam scribitur foamina enervatius unquam timuisse mortem. Ad primos famæ afflatus, in naviculas præcipitanter detrudi iussit, quicquid possidebat, inscius, quo tendere vellet, Neapolim dicebat, motus ejus formidine fractus, quia Regis Catholici auctoritatem referebat, totam urbem concussit: Senatus Venetus illico, Gallorum victoria intellecta, veritus, ne in eos furor Gallicus ruat, perterritus est, suppetias supersticiis Hispanis, pecuniarum sumptum misit, obtulitque vires suas in eorum auxilium. Gallis oratoribus pacem petentibus respondit Pontifex: *Christo illam fuisse injuriam, non fidi, Christum compellent, non desursum Ecclesia sua Christum se sperare, seque pacem nolle cum Christi hostibus, inquit, nisi prius ad Christum revertantur, Bononia, reliquæ etiam Ecclesia urbes & oppida resistunt.* Hæc scribuntur, hæc habeto. Vale. Burgis. pridie Calend. Maii, M D XII.

EPIST. CCCCLXXXV.

Ostendimus oratores. Oratorum oratio ad Regem Gallum. Exprobratio cruda. Quid respondeat Rex Gallum. Rationes, quare abstulerit Helvetii stipendia. Repetitio Oratorum. Minantur Regi Gallum. Varia consilia de corrigendo. Quare faveat Conciliabularum. Responsum Regis. Orator Florentinus.

P. M. A. M. Ad eundem Marchionem Bellecensem.

TAbellarium habemus Villarsa ab Hieronymo Cabanilla, Valentino equite, nostri Regis in Gallia Oratore. Ad Gallum Regem Christianissimum venisse ab Helvetiis ait Oratores octodecim cum tabellione ac mandatis hujusmodi: *Rex Christianissime, solabant tui majores, tuque illorum vestigia imitando, omnia Francorum octodecim millium Helvetiis præbere stipendia, quibus ipsi ad sterilitatis patriæ levamen partem utebantur, partem victui usumque, quorum gentes & maris pugnando vestro nominis oluerant, pro qualitate persuarum succurrerunt. Tu nobis ea stipendia abstulisti. A te omnia Helvetia per nos perimuntur, quid causa insti, cur parte tibi pacatoque nostro sanguine Ducatu Mediolani, duplicemque Tibi fere, cum Helvetiorum fortitudine, tua potentia, de parte isto exiguo illi tollendo cogitaveris.* Helvetiorum man-

datis expositis, causas innexuit confictas, veras cooperiens, de occupata Biliuzona & plebisque locis aliis, ab Helvetiis in eorum finibus, sitis, in pignus septuaginta millium ducatorum ipsis promissorum, in venditi Ludovici Ducis Mediolani precium apud Novariam, tacuit. Exhaustum esse Gallia coram ararium, ob continuas bellorum impensas, propterea nequire se impensarum eas Helvetiis præbere percanat. His auditis, & cubiculo excundi, consultum, quid respondere conveniet, veniam petunt. Facto cuncto in aula amplioris angulo, à deambulantibus aulicis semoti, summis inter se susurro deliberant. Tabellioni respondendi cura demandatur, regressi ad Regem sunt. Ad oratores tabellio dexteram vertens, his paucis Regem compellat: *Hi Oratores Helvetiorum Rep. nomine respondent: Solere Deum sapientissimo quos premere cogitat, in altum tollere, ut postmodum quo gravior sit casus ad eorum superbiam, qua in conspectu Dei facit, infringendam, ad humilibus & abjectis inde depiciantur. Vale ut valere capis Helvetiis. His dictis terga vertunt, se Gallis perniciem parantur, insinuantes ea parabola. Fuere ex auditoribus, qui verberandos esse censerent ob tam insolens responsum, temeritatem inaudiam appellantes. Vetus Rex: Oratoribus licere, inquit, mandata cuique Principi referre.* Hæc de Helvetiis. Scribit idem Orator noster, se conquestum fuisse apud Regem Gallum, quod Conciliabularis faveat contra Pontificem: Subridendo inquit, Regem respondisse, *Lavam esse ac jocosam declamationem illorum consilia. Se tantum ista ferere, ut Pontificis animam aversum attrahat. A nobis hoc accipe. Oratorem habemus novum à Rep. Florentina Franciscum Guizardinum nomine, honesto loco natum, eruditum. Ab eo rerum, quæ in Italia geruntur, verum eliciemus. Sum illi familiaris. Vale.* Burgis. iv. nonas Maii, M D XII.

EPIST. CCCCLXXXVI.

Veneti nobis amici. De Sedunensi trahente Helvetior. Quis fuerit Sedunensis. Britannii classis Galliam prehendunt. Quid sit Scotia. De Britannia præcedit. De Turcarum apparatu. Papæ burtatur ad unonem. Orator Anglus petitur. De Gallorum impatentia. Magnus Capitaneus ad Italiam.

P. M. A. M. Ad eundem Marchionem Bellecensem.

AB Urbe scribitur, quinque millia pedatum & gravis armatura lanceas octingentas esse coactas ex reliquiis exercitus à pugna Ravennate. Senatus Venetus sese ostendit

nostris amicum & suppetias offert nostris in Gallos. Sedunensis Cardinalis Helvetiorum primas, Helvetios mittit in Gallos provocare. Is Sedunensis fuit à juventute Cæsaris Capellanus, vivax homo & Gallorum hostis. ejus opera Cæsar magnis in rebus usus est. quicquid creditum illi fuit, bene gessit, propterea paulatim ad id culmen evectus est. E finibus Gallorum à prædiciariis nostris habemus, Britannos arma jam in Gallos movisse, quinque navium classiculam in Calidoniam, dico Scotiam, Rex Gallus cum pecuniis ad stipendia Scoti præbenda mittebat. Bellorum namque temporibus conducere Scotos Galli solent, sed votum interceperunt Britanni. Classiculam adorti Britanni, partim tormentorum vi submerferunt, partim ceperunt, evaluisse nullam dicitur. Sorori sunt Scotus & Anglus Reges. Anglici Regis sororem habet Scotus uxorem, sunt tamen à majoribus diverſi animis, & suos quisque fines validis tuctur præditiis, nec magno tractu determinantur ambo. Regna sunt contigua, angustique tantum rivi fluxu determinantur. Sed est Scotia septentrionalior & horridis montibus fulta: Anglia vero meridionalior, & planitie uberi gaudens, frugibus & pecore atque metallis abundans. Turcarum Principem ajunt mari ac terris exercitum parare. Qua sit directurus, nescitur. Summus Pontifex per breves membranas, more suo, non definit Christianos Principes hortari & monere, ut conveniant animis, ne discordes reperiantur, si qua vis infidelium ingruerit, sed à Gallo Rege præcipue petit, ut res Ecclesiæ restituat, quo possint omnes una coire ad vim hostium, si vim tentaverint, repellendam. Ab Anglico Rege nostri Regis genero habemus Oratorem postulatam alias à nostro Rege nomine Jo. Astil sui Regis Mæ nuxerium Ceremoniarum magistrum. Conventuros socerum & generum in Gallos putamus. A nobis hæc habet? Regina Germana missa est Monzonum à viro Rege, conventus illuc vocatura, Valentinum, Aragonum & Laetanium pecunias petiunt ad Gallorum furorem seprimendum, si qua bellum tentaverint in fœderatis. longo namque probatum est experimento, Gallos stare loco necesse, & pacis inimicos, neque stragibus aut contumeliis deterrentur unquam, aut pedem sistunt ab infestandis finitimis. Galli se tumultibus & seditionibus fatentur gaudere, sed magnanimitatis esse ajunt ipsi. Qui vero eam eis negociantur, & notos habere putant, ambitioni adscribunt & avaritiæ. Aliud accipito, quod Epistolam claudat. Magnus noster Gonsalus Fernandus, Gallorum stra-

tor est monitus à Rege, ut se apparet ad res Italas denuo capeſſendas. universa appetit illum Italia. crastinum citavit ad responsum. noctem egit in Sancti Francisci cenobio insomnem. Postero die expletis omnibus sacris & expiatis sacra Eucharistia, ad Regem reversus sese obtulit Regi. Propediem discedet. Tremunt Galli auditu ejus nomine. Vale. Burgis. XII. Calend. Junii, M D XII.

Epist. CCCCLXXXVII.

De Concilio Lateranensi. Oratio in Concilio per Egidium Card. Orationibus, non armis agendum. Qui Reges delet ob insolentiam, Turcos fugat patrem. Frater delet omnes. Nomen Turcis Succani. Minatur Christianum. Desideratur Magnus. Discessit Magnus. Magni Laudes. Insaures qui manserint.

P. M. A. M. Adcundem Marchionem Belleccensem.

Dies agitur ab adventu tabellarii undecimus ex Urbe. Non licuit prius per nuncios quæ reſeræ significare. Quarta nonarum Maii Lateranensi Concilio edito per Julium summum Pontificem, initium dedit. Ea prima sessione, pulpitarium habuit orationem frater Egidius Augustinianæ institutionis generalis, vir eloquens & eruditus. Orationis ejus serics bipartito acta est. Laudato Synodorum conventu, debere Pontifices orationibus, non armis agere res suas argumentatus est. Debinc quo Regem Gallum ab incepris deterreret, multorum Principum, Regum & Imperatorum è Regnis dejectorum exempla promulgavit. Federicum à Gregorio VII L. & ab Innocentio IV. Rodulfum Imperatores, ob inobstantiam erga Pontifices fuisse dejectos ab Imperio dixit. Joannem Castellæ atque Alphonsum, Portugallie Reges à Gregorio X. & Martino IV. Petrum Aragonum, à Bonifacio VIII. Philippum & ab Alexandro V. Ladislaum Pannoniarum Reges fuisse depulſos enumeravit. Per tabellarium eundem scribitur, unum è filiis magni Turcarum Principis, qui apud socerum Tartarum, ut vulgo loquar, Regem, vitam egerat, armata manu Constantinopolim fuisse profectum, & patrem decrepitum è Regno fugasse, fratremque natu majorem ac propinquos omnes ejoſiſſe cum Janicerorum favore. Hi sunt equites levis armaturæ, quia magnanimum esse ſenſerunt. *Selimſaxur* appellatur, Christianæ legis inimicus. Necdum bene fixus in Imperio est, & jam bella Christianis ſe illaturum minatur. Quid futurum sit pacatis tot Asia atque

atque Europæ regnis, tu judicatos. Ad nos veniamus. A Pontifice ac Senatu Veneto & reliquis Italiz Principibus, faucibus apertis desideratur magnus noster *Gonsalus Ferdinandus*, à Rege Catholico jam dimissus est. heri ad vespertam quinto Calendas Junii, die signato Veneri, cepit iter. Univerfa illum nobilitas intendit sequi. nil horridum, nil durum sibi quisquam veretur sub tali duce. Generosis juvenibus Hispaniam spoliavit. Mira est hujus viri apud omnes autoritas. Se insamem victurum & ludibrium populi futurum intelligit, qui permanserit. E sanguine quoque regio Villæ Fermosæ Dux Regis ex fratre nepos sub eo militaturus se parat; ei pariturus ut Regi patruo. Vale. Burgis. iv. Calend. Junii, MDXII.

EPIST. CCCCLXXXVIII.

Classis Anglica 90. navium. Lipuxa quondam Bardulia. Nobiles Anglica & Regis affines insunt. Palla de divisione Gallie. Quid cum Rege Navarra agatur. Inter flammam & prunas hic Rex. Qui orator pro suo Rege, Dux Alba Prator. Quo tendat Dux Alba. Galli fugiunt Mediolanum. Helvetiis idem contra Gallos.

P. M. A. M. Ad eundem Marchionem Bellicensem.

Quinto Idus Junii, die à Mercurio denominato, petilatum est Regis Britannici classis navium nonaginta cum pugnantium octo millibus Britannis omnibus appulsam esse in Hispaniam Bæticum portum victorum appulsam, cum Passagii portum maluissent, qui ad res gerendas & commensus suscipiendos commodior est & hostibus vicinior. In Cantabriz Pyrenæorumque montium regione, quæ *Lipuxa* dicitur, à majoribus *Bardulia* nuncupata, portus hijacent, centum agunt primarios præstantia corporum & elegantia pollentes juvenes qui militibus præsent sub generali duce Marchione de Orfer, Regis propinquo trajicisse duos etiam Regi conjunctos sanguine, pecuniis & comestibus bene fulta classis advenit. Sunt qui dicant, nostris etiam militibus præbenda esse stipendia Britannica, quoniam pacti sunt fœderis & gener, *Burdegalam*, Britannici quondam juris, ad præfata Britanniz ditionem reddituram, si res procederet ad votum. cum Rege Navarra agitur, est in Cantabris hoc Regnum, ut arces quæ sunt in Pyrenæis mediæ, in potestate nostri Regis deponat; quo tuto queat nostris exercitus cum Anglico convenire ac tuto traducere commensus & impedimenta. Male fidendum est huic Regi,

quia Gallus est, Domini de Nebrito filius, & dotalis est illi Regnum, non hereditarium. Nescis quæ se gerat. Inter Scyllam laborat & Charybdem. Si Regi nostro adheret, hostem tibi parat Regem Gallorum, sub cujus ditione natus est, & paternos habet reditus pinguior. Si vero verbo Regi Gallo, locat in discrimine Regnum, quod est in Hispania citra Pyrenæos, negociatur apud nostrum Regem primarius eques Navarra *Marescallus* factionis *Agramontes* primas, qui sustio Regem suum sequitur, *Viamontes* adversa, cujus caput est *Lesini Comes* & ipsius Regni comestabilis. *Federicus à Toledo* Dux Alba, Regis, ut nosti, amittitur, præfectus exercitus designatus, jam discessit, Julii Calendas decima octava circiter meridiem. Ad Salvaterram Alabense oppidum proficiscitur, ut inde, velut à specula, eingat, quæ tandem conveniat. Ex magna urbe Mediolano, per dispositos equos, venit familiaris quidam Cardinalis Medices Florentini, qui capus fuerat legatus Pontificis, in Ravennæ pugna. Sui heri nomine attulit, Gallos universam deferuisse Romandiolam, aufugisseque Mediolanum; nec illic sedatis vivo animis, fore nulla reliquerunt Bononiæ præfida, quia senserunt ex Alpibus magnos descendere cuneos Helveticorum, inclamantem do ex agro Vesonenf: *Casat*, *Casat*, *Maurum*, *Maurum*. Hoc est *Ludovici Sfortia Ducis* quondam symbolum. *deprecat Gallus*, *quisquis Italiam tenet*. Quæ hinc evenient, habebis. Vale. Burgis. xi. Calend. Julii, MDXII.

EPIST. CCCCLXXXIX.

Galli turbati in Italia cogitant eam deferre. Campani libulæm aufugerunt, de via & mari huc, hinc ad oppidum de Sigtabia.

P. M. A. M. Ad eundem Marchionem Bellicensem.

Superioribus ad te diebus scripsi, incerta fama relatum esse, Gallos in Italia post Ravennatem victoriam ita quassatos esse, ut perturbati vivant, per extraordinarias iustas Barchinonenfis juvenis epistolas, qui Taurinæ ad radices Alpium in Italia bonis artibus operam dat, scriptis ad genitorem, in ea urbe virum primarium, hæc referuntur. Seis namque terra marique nobis iter à Gallis interclusum; propterea cursoribus non est via. Gallos, inquit epistola, in fugam positos, Mediolanum & confinia deferret. Celsam versos cum præda & captivis iter huiusmodi capiebant. Sed intercepti à Mantuæ Marchione, diverterunt ad Hastense oppidum, ibique

ibique esse valde trepidos, & magis de transitu Alpium in Gallias quam de reditu cogitantes. Id ait, & ex pallore ipsorum, & suffurris tristibus ac demissa facie colligi. Scribit idem, Cardinales conciliabularios pedibus sibi consuluisse, ut ceteros, nuspiam, ait, neque Taurini fuisse susceptos hospitio, sed trepidando hostem & ipsos aufugisse. Ex Gallia fertur, Regem Gallorum audito Britannicæ classis adventu in Hispaniam, quadringentas catafractorum lanceas revocasse in Burdegaliâ. Ex mercatoris literis fertur, in Regno Neapolitano paratas esse nostrorum militum non negligendas copias, peditum puta millia septem, catafractorum lanceas octingentas, ut se conjungant Helvetiis. Britannici castra mutant in Gallos fines, nostros expectant. Conferere manum cupiunt & Bajonam impetere. Sed duram puto fore provinciam, periculosamque, & turritis moenibus, & validis virorum sortium præsidis; fertur esse inexpugnabile oppidum, ut frontem hostilem decet. A Marte parumper ad religionem transeamus. Audisti unquam de muliercula quadam in oppido de Piedrahita nutrita, minime contenta cibo. ad Curiam deducta est. & Rex & Cardinalis Hispaniarum primas, una & reliqui Proceres eam viderunt. multitudo ingens ad eam confluit. *Beatam* appellat. rapitur in exilium. rigent illi membra, ut arboreos trancos esse, lacertos ejus & crura esse putes digitosque, sine nervis & sine articulis, sine ullo colore viventis, exporrecta, fanatico spiritu, ut de Sibyllis legitur, se ostendit afflatam. Christum alloquitur uti præsentem & sibi comitem, ac sponsum; Deiparam interdum compellat virginem; si qua per angustum ostium sit transeundum, Deiparam invitat in transitu, & confingit, *Virgini tanquam filii sui sponsam, velle ipsam cogere, ut prior transeat.* ait Beaticula tunc, audientibus cunctis: *Ego Christi sponsa esse nequirem, nisi tu Maria virgo illum mihi peperisses. hinc te præcedere decet.* His & hujusmodi colloquiis (fere dixi, nugis) totam tenet Curiam attonitam. dehinc familiariter Christum alloquitur, ad examen adstricta. quæ gerat, probare videntur; quandoquidem impune dimissa est. E sancti Dominici fratribus, cujus ipsa institutionem atque habitum proficitur, multi rem increpant; & alii Beaticulam sectantur, & sanctitatem ejus extollunt ad sidera. dissident acriter. Tollendam esse de medio superstitionem hanc, proclamant

hi; fovendam esse illius sanctimoniam, vociferant illi. à dæmone deceptam, ajunt alii; ab Angelis & Christo visitatam argumentantur alii. Ex ea discordia populo risum concitant. Regis & Cardinalis auctoritas, qui puellæ mores scrutati sunt, nec damnarunt, facit, ut ei scitatores non desint, credantque divino plenam spiritu. Jam satis evagatur super beaticula puella. Tu vale. Burgis. v. Calendas Julii, MDXII.

EPIST. CCCCXC.

Gallorum fuga & strages. Tenent arces. Genua Lanternam quasi. jugum est. Ausugium & cives Mediolanenses ob insanam pestem salionum. danua patria ob fallonarios. Deplorenda depulatio. de Navarra negotiatione.

P. M. A. M. Ad eundem Marchionem Bellecensem.

DEsuere nobis hæcienus tabellarii, mari & terris à Gallis intercepti. Nunc ingentem paucorum dierum spacio perduxerunt venti, pelago vectam tabellariorum cattervam. Ex Urbe pridie nonarum Julii unum dedit, ex Neapoli alterum iv. nonarum ejusdem. ex Genua tertium, Idum septima ipsius Julii. Superiora repetunt omnes, Gallos scilicet in fugam versos. audito Helvetiorum & Germanorum descensu ex Alpibus, qua Veronæ imminet. Cæsare impellente ac Pontifice vocante, Galli diffidunt. Qui castrametabantur in Papiz viridanti sylva venatibus servata, quam *Parcum* appellant, applicatis ad Papiz mœnia Germanis & Helvetiis, incompolitifere, fugam rapiunt Galli, ad fluminis Magaroni pontem, majorem peditum partem & lanceas catafractorum ducentorum Galli amiserunt, ponte rupto, tormentorum pondere, obrutoque bombardæ tertie vase, duas namque traduxerant. interceptos trucidarunt. Mediolanum & Ducatum universum deseruerunt. Arces tenent. Genuenses premunt obsidione castellum in eodem portu, super vasta rupe à Gallis erectum, quo stante Gallorum servi sunt, neque Gallis invitit licet Genuensibus portu suo uti. Durum est illis jugum ea moles & intolerabile frenum. fame oportet, non vi armorum stringere præsidium ejus struis. Helvetii Mediolano ineidunt liberi, Cardinali Helvetio. Duce Julius Pontifex Helvetios novis titulis exornat, *Principum domitores & Ecclesiæ reparatores* appellat. Ad hanc provinciam eliminandorum ex Italia Gallorum, conveniunt & Veneti. Magnus Trivultius, prima

ma hujuslabis & perniciæ causa, quod Barbari torqueant Italiam, una & duo Galleacii primarii cives, Vice-Comes & Paravesinus, fugam rapere cum Gallis. Gelforum Gebelinorumque insana fatuitas miseros exagitat. Alterne sibi mortem & calamitates adstruunt. Hi Gallis vocatis, factionis adversæ principes, ejiciunt. Illi stimulis Helvetiis & Germanis, ut in patriam redeant, & inimicos expellant, iterum Gallos deturbant, nulla ratione habita patriæ innocentis & populi, dammodo suas animorum turbas explant. In Hastefana regione, villam novam elegantem & frugibus bene fortunatam, populosissimam & reliquas ejus status villas atque oppida combusserunt partim, aut diruerunt incolæ ipsi, ne Gallis hospitiorum aut commensuum superfit commoditas in Italia. Res Navarræ differuntur. quid causæ insit, non intellegimus. Marschallus qui pro suo Rege negociatur, apud me conquestus est, majora pluraque peti quam deceat. Rex autem noster tuta vult itinera, quacunq; exercitibus sint deportanda necessaria. Vale interea. Burgis. III. Idus Julii, MDXII.

EPIST. CCCCXCI.

Oratores ad Regem Navarra. Littera reperta de fudere cum Gallo. Sacerdos Michael portavit litteras. capita fuderum cum Gallo. Quæ statim pollicetur Gallus in præmum. Usque Burges promissu Gallus Navarro. Protestatio Regi Navarra. Quid respondeat Navarra Rex. Movit. Alba Dux exercituum. Ausugit Regina cum filio.

P. M. A. M. Ad eundem Marchionem Bellicensem.

AD Regem Navarra missi sunt Oratores. Antonius Aegna Zamorense Episcopus à nostro Rege; ab Anglico exercitu alius, ut itinera faciat secura, deditis arcibus mediis petunt. Interea literarum quoddam exemplar fuisse repertum fama est, quibus constare videtur, Regem Navarra cum Rege Gallorum fuisse pactum contra Hispaniam. In Regis secretarii crumena, ab uno sacerdote Pompilonensi, nomine Don Mignel, in suæ pellicis cubiculo intercepti litteras ajunt inventas, ad Regemque nostrum benevolentie captandæ causâ, Michaëlem Initiatum eas misisse. fœderis capita hæc feruntur inscripta. Rex Navarra bellum Castellæ indicet, & Castellæ fines armatus invadat, cum potentia Gallica, quando Regi Gallo videbitur. In facti præminum Rex Gallus, Regi Navarra, terras, oppida & villas, quæ hæc-

nus fuerant Domini de Foix Germanæ Reginæ Aragonum fratris, Ducis de Nemours, & Ducatum ipsum de Nemours, se præbiturum pollicetur. Hæc, perempto in pugna Ravennate duce ipso Reginæ fratre, ad Coronam redierant Gallicam, jure an injuria factum sit, Regina Ducis sorore, vivente, non est meum quærere. Caput alterum est, ut ablata Domino de Nebrito, Regis Navarra patri, multa oppida restituantur. Caput aliud, ut Rex Gallus consensu personis stipendia Regi ipsi Navarro, & ejus genitori ac filiis præbeat, deinde ut Rex Gallus quicquid virum assequitur, exponat in recuperandis omnibus terris Castellæ, quæ jacent mediæ ad usque villulam, quæ dicitur *Gamonal*, ab nrbe Burgenfi miliaria duo tantum, quæ quondam Reginæ Navarra majoribus dicuntur paruisse. Litteris prælectis, per Oratores prædictos Regi Navarra protestatum est, ut illico Regi Gallo bellum indicat, sin minus, habebitur pro hæretico, qui contra hæreticum Regem arma movere recuset, & tanquam in hæreticum ibitur. Respondet, se nihil habere in mandatis à Pontifice, neque Pontificem ei quicquam jubere, quia novit, se nihil posse. sunt namque Navarra redditus tenues. Navarra situs, quod in Pyrenæos limites, radices & angustias Pyrenæorum utrimque occupet, formidolosior est Navarra Castellæ, quam ejus Regis potentia. Armato namque Gallo est id ejus arbitrio præbere iter in Castellam. Interea Dux Albæ movisse dicitur ex Salvaterra, ubi Regis imperium expectabat. Navarram versus Regina, cujus dotale Regnum est, cum filiis trajecisse Pyrenæos in Bearnum dicitur. Tu vale. Burgis. xv. Calendæ Augusti, MDXII.

EPIST. CCCCXCII.

Dux Alba transiit, occurrunt Bonacenses. In planitiem Dux profuit. Ducis edictum de servandis bonis. Comes Lepini exsul præcedit. Viamonteis ad Comitum veterem Dominum. Ausugit Rex Navarra. Protestatio civium. Protestatio de deditione, VII. Calend. Augusti urbem capio Dux; De Turci Selimsachi animo. De assu Selimsachi parricida; contra patris voluntatem in Constantinopolim. Fraus Selimsachi. Pecunias dat filio pater. fugat patrem persequi. capio imperium. fugat fratres, obtruncat quatuor assequitur.

P. M. A. M. Ad eundem Marchionem Bellicensem.

AUdi, quid nostri egerint. Dux Albæ præfectus, & exercitus sub eo militans; die tertia decima Calendarum Augusti, Pompilonem

pelonem Regni Navarra caput, per valles Borundæ ac Liziambæ ad angustias venit, quæ *Portus stritum* dicuntur. Obvii prodeunt armati sexcenti Roncalesii pedites, cæteris Navarris bellicosiores, transitum prohibitori, si possent, sed nostris adventantibus, parvo negotio angustias deseruere. In planitie, quæ vulgo *Pompelonensis Conca* dicitur, descendunt nostri, edicuntur in villarum prospectu, ne quis miles, poena propolita, fata destruat, ne cuiquam inermi damnum aut injuria inferatur. Præcedit ut præses exercitus, Don Loïsius Viamontesius, Lerini Comes, Navarra comestabilis, domo extorris ob similitates cum Rege, quia sit Agramontesius, alterius factionis caput, ab ea quæ Regi dedita erat. Comitem Lerini, Ducis Nagiaræ filius ejus fororius cum catafractis regis septingentis comitabatur. Viri omnes foeminaeque suæ factionis Viamontesiae fautori, prodeunt obviam, nec manibus vacuis cum summo suscipitur gaudio. Audito nuncio quod nostri stricti portus angustias transierint, ex Pompelone discedit Rex, & Sanguesam oppidum munitum in vallis Roncalis faucibus situm proficiscitur, nec bene validus. Regi discedenti protestati sunt cives, se tutaturos urbem cum eo, si permanserit, sed si deferere urbem statuat, ne proditoris arguantur, supplicant, si cum hoste, ad urbem se applicante pacificentur. Veniam præbet infelix Rex. Dux Albæ cum exercitu Pompelonem tendit, castra locat. sœdera petunt cives. nullius generis negotiatio admittitur, ut sese Catholico Regi libere dedant, exposcitur, nisi malint in prædam dari. Veriti cives, ne si vim expectarint, penitus evertantur, in dedicationem veniunt. Dominico die Calendarum Augusti octava sunt urbem ingressi nostri, arcem & templorum turres præsidii Dux Albæ munit. Hæc de rebus Navarra ab exercitu. Ab Urbe autem scribitur, Magnum Turcarum Principem Selimsachum, majores ab Otomano ejus familiae fundatore, cui Selimsachus est decimus hæres, magnanimitate superare. Audi, quoniam pacto patrem decrepitem deceperit. Is Selimsachus patre consentiente ab adolescentia nupsit filiae magni Regis Tartari, ut vulgo loquar, ad fines Thraciæ. Apud focerum vitam agens, sæpenumero misit nuncios ad genitorem, ut bona venia liceat ei Constantinopolim venire, patrem priusquam hominem exuat, salutatum. Pater autem juvenis filii noscens animum, quod serus esset, adventum renuit, diem protrahere ex die, veritus id quod accidit, ne senectutem suam & fratres, omnes sibi filios ac nepotes per-

turbaret. Selimsachus, patre ignaro, capie iter, favente socero. Itinere fere medio, de adventu filii certior factus genitor, nuncios mittit, qui Selimsachum hortentur, ne armatus veniat, sed revertatur. Respondet, *se licet invitum, patri imperio paritum.* Sed non tumultu exorto, à suis perimatur, qui se deceptos conquererentur, si terga verterit, supplex orat, ut pecuniarum aliquam summam comitibus præbendam pater impartiat. Jugulum in manu filii posuit pater, pecuniarum acervum filio misit, militibus divisit & novos superaddidit. Recta Constantinopolim proficiscitur, patrem è regia fugat. Fratres & eorum filii propinqui etiam omnes aufugiunt. in Asiam trajiciunt. Imperium, faventibus bellatorum ducibus, capit. Basanos, quorum consilio cuncta regebantur, obtruncat, ex quorum nece, magnos pecuniarum ad futura bella cum fratribus, majore natu præcipue, ad quem imperium attinebat, cumulos congerit. Magna dicitur animo versare. Deus nostra custodiat. Tu vale. Burgis. VI. Calendas Augusti, MDXII.

EPIST. CCCXCIII.

De Curiu Monzanensius. Regis hortatus, ne prodant. Qui Mediolanum gubernent. Vellent Ducem cives, non Germani. Bononiam recuperavit Papa. Partium vult & Placemiam.

P. M. A. M. Marchioni Bellecensi
Petro Fagiardo.

CRebros jam habemus ex Italia nuntios, propterea crebras ad te mitto literas. Nullus fere præterlabitur dies, quin Pachecus tuus in hac curia negotiorum gestor à me petat, ut scribam. Dispositos aut impensa tua pedites habere, quo frequenter queas rerum successus intelligere. Accipito igitur quæ impræsentiarum emergunt. Ex Monzono oppido, in quo Aragonicus, Valentinus & Laxtanus conventus, apud Reginam loco Regis, coacti sunt, scribitur rem in longum protrahi. Consuetis gravaminibus omnia confunduntur. Si quis aliquid sibi contra jus illatum pntat, aut à regia corona quæquam deberi existimat, nunquam dissolvuntur conventus, donec conquerenti satisfiat, neque Regibus parere in exigendis pecuniis, solent aliter. Regina quotidie scribit, se vexari eorum petitionibus, nec exsolvere se quire, quod se maxime optare offendit. Rex imminuentis necessitatis bellicæ vim proponit, ut in aliud tempus querelas differant, per literas,

literas, per nuntios, per ministros, conventum, praesidentisque hortatur monetque, & summis fere verbis rogare videtur. Omnis interea bellorum vigor Castellæ incumbit. Ex Urbe scribitur, Julium Pontificem Helvetiis favere. Mediolanum Sedunensis Cardinalis & Helvetiorum oratores atque una pro Cæsare Andreas Burgenfis gubernant. Vellent suum Mediolanensem Ducem, Ludovici quondam vita functi in vinculis Gallorum filium, qui *Maximilianus* appellatur. Pontifex nil magis cupere videtur, quam Gallorum exterminium ex Italia. Bononia & quæ sunt Ecclesiastici juris cætera recuperavit. Parmam & Placentiam egregias Ducatus Mediolani quondam urbes tiaræ intendit vindicare Pontificiæ, *membra snisse quondam Exarchatus Ravennæ*, inquit. quæ urbs post Romam primaria esse solebat, Imperatorum sedes in Italia. In Calend. Augusti, M D XII.

EPIST. CCCCXCIV.

Collachrymiatio de suis concivibus. Pejus est eis cum Helvetiis quam cum Gallis. Savius severior Helvetiis. De barbara Helvetiorum natura. Extorſiones à miseriis civibus. Quam rustici Helvetii sint. Omnia defendenda. Non alieni, sed ipsimet cives causa malorum. Quæ perniciēs ex hac peste scissionum. Pulchrum proverbium.

P. M. A. M. Marchioni Bellecensi
Petro Fagiardo.

PROH-miseros concives meos Mediolanenses! proh infelices! *Calamitosos* appellare solemus viros, qui ex Charybdis voratu in Scyllæam cadunt rabiem. Quo titulo ærummosos appellabimus Mediolanenses, qui & rabie Scyllæa & Charybdeo hiatu à multis jam annis continuo tractu concutiuntur. ejectionis Gallis meliores sperabant successus. In deterius magis ac magis res eorum ruunt. Helvetiorum millia quindecim Mediolani agunt, se Mediolanum à Gallorum sevitia tutaturos inveniunt, & sevitia ipsa seivius ipsi male fortunatos cives excoriant. Quid humanitatis à sylvestribus, montanis, barbaris, carbonariis, ferrariis, bubulcis potest emanare? Quid particulatim in hospitibus gerant contra inermes armati, usus & consuetudo rei bellicæ dicat. A nobilibus, si præcipue tantillo Gallicæ coronæ deditos intelligunt, ad ossa usque pecunias extorquent multæ nomine. à Rep. exigunt quot mensis tributa intolerabilia. Nec matrum gemitus, nec infantum ululatus, dura rusticorum corda in hospitibus emolliunt. Neque totius urbis ab ipsis toties alias, à

Gallis sepe, à Germanis aliquando expilari, paupertas ad ullam primarios eorum miserationem movet, neque in religione pietas, neque in profano humanitas est. defendenda sunt omnia. Quod malum non Galli, non Helvetii, non Teutonici trahunt, sed ipsimet cives inter se discordes, ob atrum semen & tartareum venenum ab immundis inter eos satum spiritibus Guelforum & Gibellinorum. Quæ peste neque vos Hispani liberi estis, dissidetis & vos, licet nomine diverso, Onez & Gamboa, & alterno vos odio prosequimini. O ingens malum! O perniciēs contagiosa! Tanta est meorum concivium concepta in adversarios animorum perturbatio, ut ex igne flammato sese invicem detrudant in prunas, & è prunis ardentibus in flagrantēs iterum flammæ præcipitent. Miser interea populus innocens suo sudore sibi suæque familiaris victum queritans, inter has primatum procellas, quas fatus conteritur. Neque sine horrore, sine mœstitia nequeo ista referre, quia præsertim strages ista fratres, & propinquos meos non leviter maceravit. Vale igitur. Burgis. v. nonas Augusti, M D XII.

EPIST. CCCCXCV.

Anglicus Rex ipse trajecit in Galliam. De animo Regis Angliæ. Oppidani Bajonæ desertunt. Movetur noster exercitus. Ex Sanguessa Rex insidit nuncios mittit ad Ducem. ut discedat è Regno, Dux ait. Objectiones literarum. Rex discessit à Regno. Tudella & Stella non dantur. Maja & S. Iuanis de pede portus dant se. quos locaverit in præfidiis Dux.

P. M. A. M. Marchioni Bellecensi
Petro Fagiardo.

CELORUM influxus Gallis mala multa minantur. Magnanimus & belli nervis abundans, pecuniis dico à patre relictis, Rex Britannus, sive mavis Anglicus, obstrepat fremitque in antiquum suæ domus hostem, Regem Gallum undique. trajecisse ipsum in Galliam fama est ad oppidum invincibile dictum *Calesium*, à quo frater ipsum dicitur *Calisium*, in litore Gallico situm, & semper servatum à majoribus in Gallorum oculis. Mira feruntur de juvenis Regis animo, deque exercitu comparato, ut ab eo latere Gallos impetat. A nobis autem Britannii qui ad nos trajecerunt, nostro exercitui stimulos ingerunt, ut convenient, quo possint una Galliam adoriri & vastare. Missus à Rege nostro Calderonus quidam, Regis domus metatus, qui Bajonam hostium frontem & scutum diligenter exploraret, reversus est,

ait partim ejectos, sua sponte partim oppidanos Bonajon deferuisse, præsidia ait inesse valida, trementia tamen, ob adventum Anglorum. Rex infelix Navarra, audita urbis primariæ deditione, movente præsertim exercitu, misit Duci Albæ obviam famulum à secretis, cum quatuor senibus, ex oppido Sangüessa, quo se receperat de Pace tractatum. Renuit Dux, fœdus ullum se velle inire. *ut à Regno discedat, ni velis obsidari & capi, ubicunque pedem fixerit in Regno*, respondit. Debuisset fœderibus inhzere, quando fœdera offerebantur. Objecit Regi literas in sui à Secretis familiaris perempti crumena, à Don Michaële sacerdote in Pompelone repertas, de pacto cum Rege Gallorum contra Castellam. per vallem igitur Roncalem miser per Pyrenæos montes trajecit in Bearnum avitam regionem in Galliam. Deduntur cætera Rege jubente, ne ruinam expectent præter Stellam & Tudellam, ejus Regni oppida primaria. Deduntur etiam in Pyrenæorum vertice arx sita nomine *Naja*, & trans Pyrenæos egregium Sancti Joannis de pede portus oppidum, ad cujus præsidium cum fortibus militibus præmisit Dux, secuturus ipse postmodum, Gonzalum Doval strenuum equitem, in primario Pompilonis templo turrito Joannem locavit de Prato Medellini oriundum. Hoc in statu res sunt. Tu vale. Burgis. v. Idus Augusti, M D XII.

EPIST. CCCXCVI.

Conquestus Proregis de Ablatis. Dux Ferrariae Roma. Animus Papa contra Ducem Ferrariae. Ausugit Dux. Mediolanum conqueritur de suo Duce non dato à fœderatu. quid Helvetii contra Venetos. Hasta urbi in nostra manu. Salutiæ Marchio nobiscum. Convenit Mantua. Barbari Principes Pacifici. Derident nos Barbari, cur eatur Luctonium.

P. M. A. M. Marchioni Bellecensi
Petro Fagiardo.

Hispano exercitui alendo partim habebant hæcenus quædam millia ducatorum, Pontifex & Senatus Venetus: Gallis per Helvetios & Germanos eliminatis ablata sunt. Maleactum fuisse conqueritur Prorex, quandoquidem sub ea spe, nulla propria necessitate impellente, collegerit quotquot Hispanos per Italiam vagabantur, paratusque sit, quacunque fœderati statuunt, proficisci. nec sistere tutum sit, donec ex Italia penitus Galli eradicentur. Arces namque adhuc sunt in Gallorum potestate. Alfonso Hestensis Fer-

rarix, si Pontifex permittat, Dux, sub tutelari Pontificis literis & Fabricii Columnæ fide Romam profectus fuerat, spe sedandi Pontificem erga se iratum. Petit ab Alfonso Hestense Ferrariam Pontifex. Tutelares citat Pontificias literas Alfonso Hestensis. Sui personæ respondit Pontifex datum esse chirographum cundi redeundique, non Ferrariæ. Pontificis animo detecto, Fabricius Alfonso Hestensem ex urbe deducit veritus, ne contra fidem à Fabricio datam, Pontifex Alfonso capiatur. Neapolim se contulisse dicitur. Mediolanenses ruminant & murmure assiduo roduntur, quod dare illis promissum Ducem fœderati differant. suspicio est in Italia, Imperatorem & Regem nostrum dare velle Ducatum alterutri de nepotibus, Carolo scilicet Hispaniarum Principi, aut Fernando, ut vestro more dicam, Infanti. Helvetios ajunt repressisse Venetorum cogitatus de Brixia, Bergamo, Verona, & reliquis Ducatus Mediolani quondam membris. Patavio ac Treviis contentos esse volunt. Montisferati Marchio, qui statum suum habet in Alpium radicibus in Italia, ex fœderatorum decreto urbem tenet Hastensem. Salutiæ Marchio & ipse in Alpibus sedem habens ab Italiæ latere, fœderatis se conjunxit. Sabaudiz vero Dux Gallicas partes sequitur. Fœderatorum sit conventus in urbe Mantus. quæ decernent intelliges. Nostræ fidei hostes magnus Turcarum Princeps, & Persarum Rex Sophius ac Soldanus Babylonicus pace nunc fruuntur. Impresensiarum dormiunt. Christianorum ineptias, strages ac dissidia derident. De mutanda Curia Rex cogitat. Luctonium ibimus, quo simus rebus gerendis in Gallos propiores, & Stellam Tudellamque pertinaces perterreamus. Vale. Burgis. Idibus Augusti, M D XII.

EPIST. CCCXCVII.

In Tudela discordes de deditione. Zamorensis Episcopus captus. Quare juri violaverit orationem Rex Navarra. Beavinum occupatum à Gallis. Rex Navarra excommunicatus & quare. Baduensis Venetus orator. Veneti scribunt Orientalia sua legatis. Episcopus Burgensis obiit in Urbe. Moritur pauper, licet dives. Papa liberalitas in Episcopum inhumandum. Comitis Misochi mors. Incurfaverunt Galli Rostionem. Vult Papa Ducatum Ferrariae. Lani Papa Iulii.

P. M. A. M. Marchioni Bellecensi.

PAUCIS ante diebus Pachiecho tuo literas ad te dedi, Tudelam Stellamque Navarrae oppida

oppida primaria nolle se dedere, inquit, nisi Regi Caesari present. Augusti die duodecimo Lucronium profecturus Rex discessit. Lucronium pervenimus. In oppido Tudella tumultus exortus est vii. Calendis Septembris, Dedendum esse oppidum, nec ruinam expectandam, ex oppidanis hi proponunt, non dedendum & in fide sui Regis sistendum alii consulant. ad arma ventum est. Regem oportet, si Tudelam voluerit, Tudelam se conferre. Ibit, ut arbitror: neoblata è manibus delabatur occasio. Dixi alias Antonium Zugnam Zamorensem Episcopum missum à Rege nostro oratorem ad Navarræ Regem. ab ipso Rege captus est in Salvaterra Bearn, & in Galliam ductus. In sui excusationem, inquit Rex, non habuisse à se veniendi literas emelares, sineque ipsum bona venia fines suos ingressum. Credimus Regem, Jus Oratorium violasse, quo suspicionem Gallis tolleretur, ne putarent; Si Oratores admitteret, fraudem inesse. Bearn regio Gallicis est plena militibus, illic Galli convenient nostris oppositi. Ex urbe Roma plumbatz sunt membranz à Pontifice allatz bullæ, Regem Navarræ anathematizantes, quod arma sumere contra Regem Gallum, quem pro excommunicato Pontifex promulgabit, recuset. In universis Navarræ finibus publicabuntur per præcones & pulpitarios oratores. A Veneto Senatu habemus Oratorem Joannem Baduarium genere nobilem, claris moribus ornatum. Ab eo, quæ in Oriente gerentur, apertius ac verius intelligemus. Veneti namque suis Oratoribus apud quemcunque Regem aut alias Principem agant, res Orientales significant, quo illas Principibus enarrent. Ex Urbe scribunt, mortuum esse fratrem Paschalem Dominicæ institutionis professorem, Episcopum Burgensem, qui Romam sese contulerat Lateranensi Concilio affuturus. Is vivens ita redditus suos indigentibus ex Christi regula distribuebat, licet opimos, ut pauper & ære alieno pefundatus obierit. Legatis ejus, Summus Pontifex, illius animadversa bonitate sedis vacantis fructus elargitus est ad debita persolvenda. Taurini ad radices Alpium in Italia mortuus est etiam vnicus magni Trivultii filius Comes Misochi. Hujus genitor magnus Trivultius Franciæ Mareschallus contra Caesarem, quo ajunt Regem Angliæ descendisse, missus est. Magna est hujus viri rei bellicæ peritia. Hac eadem die, qua hæc scribo, mihi Rex suffusus est viva voce, Gallos infestasse Rossilonis Comitatum, & multa pecorum capita fuisse depredatos ex agro, dum interea conventus Aragonæ, Valentini & Laletani suis cavilla-

tionibus protrahunt. iterum ab Urbe scribitur, sedere animo Summo Pontifici, velle Ferrariæ Ducatum, pro Urbini Duci suo ex fratre nepote Urbis præfecto. hoc in via diosæ forsan dictum, cum sit Julius Pontifex Ecclesiæ sponsæ sibi credite magis amator quam propinquorum. Vale. Lucronii. v. Calendis Septembris, MDXII.

EPIST. CCCCXCVIII.

Revocatur Consul Fernandus Magnus. Loxiam se recipit. Censum magni. Nota miram ejus laudem. Mareschallus Navarræ ad Regem. Veniunt nobiles ad Regem ad præstandum homagium. Tres Galli Duces contra nos. Perijohannes pyrata in Oceanum. de basiliæ.

P. M. A. M. Marchioni Bel-
leccensi.

Superioribus diebus ad te scripsi, magnum Consilium Fernandum à Rege dimissum, ut in Italiam proficisceretur. Is dum se parat & ab diversis Hispaniarum partibus egregios rei bellicæ peritos milites expectat, trivit in casum tempus, quo properare debuisset. Interea loci relatum est ab Helvetiis & reliquis Italiæ viribus, ejectos fuisse Gallos, neque jam Galli ullius esse in Italia vestigium, præterquam in præfidiis arcium. Frustratur suo desiderio magnus noster. revocatur à Rege. non jam opus esse ipsius opera monetur. Fuit hoc nuncium illi amaro felle amarius, fuit Iliaco dolore gravius. Mori maluisset, ut ajunt, qui magnitudinem animi ejus bene norunt. In oppido Metinæ campi nundinario, implicitus, quicquid auri intexti aut argenti, quicquid ferreum, aut alias pretiosum illuc fuerat à mercatoribus deportatum, coëmit, militibus nobilibus præcipue, dividendum, sub fide data mercatoribus. neque enim pecunias assequeretur ad id pondus. præfectione cessante, in manus ejus omnia deperierunt. Multi ut eum sequerentur facultates omnes, patrimonii etiam detruncatis, absumperant in apparatus bellicos. His quicquid possidebat auri atque argenti, suppellectilium etiam, pro qualitate personarum impartitus est. Loxia celebre oppidum in Regno Granatensi datum est illi dum vivat in habitationis sedem cum uxore ac filiabus, marem habet nullum. se recepit Loxiam, in secessu illo victurus, donec ex redditibus propriis, sua virtute bellica partis, creditoribus satisfiat. Sunt ei census quadraginta sorte millium ducatorum: sed in vasto pelago sunt aquæ

Urceolus est animo gloria inextinguibili. Nescit tamen priscam illam majestatem, qua Italiae, volentibus Italis, legem dare videbatur, deponere. Qui cum adeunt salutandi vel negotiandi gratia, nihilominus auctoritatem ejus stare loco inquirunt, quam quando sublimius calcabat obvios hostes, & post ejectos ex Neapolitano regno Gallos de magno Capiteano. Ad res Navarrae veniamus. Marefchallus qui pro suo Rege hic negociabatur, ad Regem Catholicum summissus venit, una & Comes oppidi Sancti Stephani, Regni illius primates. multi praeterea nobiles, juratum dedicationem venerunt. Se posthac fidem nostro Regi servaturos polliciti sunt. ex quo Rex suus eos deferuit, quem Pontifex Regis titulo privavit, quod sit Regi Gallo amicus. *Joannem de Netro nominandum jubet.* In Galliae finibus tres sunt electi gubernatores, Dominus Longavilla. Dux Borboni & la Paliza. utrum concordēs futuri sint, dicat natura Gallica, quae stomachos eorum semper fluctibus agitat. Stella & Tudella jugum adhuc recusant. Perijohannes, Galli Regis praefectus maritimae, cum magnis quatuor armatis triremibus ad Oceanum tendit. In sunt triremibus basilici tres in strage Venetorum habiti, machinae genus, quod uno ictu potis est navim unam, quocunque illa sit, pertettere, atque discedere. Vale. Lucronii III. non. Septembris, M D XII.

EPIST. CCCCXCIX.

Nostri sunt in S. Joann. de Bajona munimentis. Monet Rex noster Anglos, ut ad nostros veniant. Recusant Britanni. Bajonam volunt. Discrimina proponit, si Bajonam petant. ut belli magister sibi consulat. Reneriam Britanni vastarunt. In regno Granata pradones multi, pyrata Turca ac Mauri. Periculum desertionis conversorum. Marchio villa Formosa obstat, ne duelles vulnerentur. de Archiepiscopo Caesar-augustano.

P. M. A. M. Marchioni Bel- leceusi.

A Pud me adhuc jacebat in pluteo superior Epistola, quando ad Regem duo venere volantes tabellarii. Ab Albenſi Duce praefecto alter; ab interiore Betica Andaluſiam vocatis, alter. Qui ab exercitu venit, transiſſiſſe Pyrenaeos in Galliam ad oppidum sancti Joannis Pedeporum nostrum universum exercitum cum impedimentis, machinis & tormentis omnibus refert. Ad exercitus Anglici duces & praefectos Rex noster nuncios miserat, significatum duram fore provinciam, si ab ea parte, quam Bajona op-

pidum portum Galliae custodit, bellum inchoabitur, quia validioribus sit praefidiis munitum, & mœnibus turritis, ac frequentibus pinnis & repagulis circumseptum, uti periculorum frontem decet. neque pinnam aut repagulum inesse ait ullum, quod non sit variis tormentorum generibus fultum; quod in id oppidum, quicquid virium Galli aſſequantur, incluserint. propterea Rex noster, tanquam bellorum callidus magister, Anglicos hortatur & monet, ut seſe nostro exercitui conjungant in ea Galliae parte, qua sunt inermes & incautae civitates & oppida, Bajonam esse hoc pacto obſidendam, à longe ſcilicet, & ſine periculo, captis à tergo ejus, oppidis & urbibus, non irrumpendo ad ejus muros. Respondent Britanni, *ſe veniſſe, ut primo inoperto Bajonam adoriantur; neque aliud ſe habere à ſuo Rege in mandatu. eat noster exercitus ad ſe, inquirunt, nolle ſe à proſpectu Bajona mutare.* Inſtat Rex, *ut perſicaciam depouant, ſibi eſſe cura de mandato ſui generi Regi iſſorum;* & repetit per legatos recentes, *quàm periculofum ſit armatum hoſtem velle in faciem ferro, mortuſque eſſe vi tormentorum quiquos oppugnationem tentaverint.* Stant immobiles illi. Nescimus, quid ſtatuent. Animo Regis fixum eſt, velle à tuta parte hoſtes impetere, noni qua vim exſpectant. Interea loci, ne ocioſi vivant Britanni, irruerunt in eam Cantabrie partem, que Lipuzca dicitur, ferro atque igni tumultuarie loca quaedam vaſtarunt, *Kemeriam* appellant. Qui ex Betica curſor venit, Granatae urbis ait, univerſum Regnum tremere, quod gens vaga, *Gandules* dicunt, totum incurſitent Regnum, neque urbem iſſam immunem evadere à rapinis ſiunt, noſtu cives ab hortis, à mœnibus, ab iſſius urbis viis trahuntur in praedam. ex urbe iſſa credunt labem oriri, quia necdum Mahometicas nuper converſi ſuperſtitiones exuerunt. Eſt & timor illius Turcarum & Maurorum pyratae littora alia perturbant, ex inſperato variis in locis armati deſcendunt, & villas totas oppidaque, niſi ſint valde munita, in praedam trahunt. Multa jam loca ſunt depopulati. Si quis pyratarum Ducum in interna proſilire nunc auderet, Rege in Gallos occupato, deſicerent nuper converſi omnia ruerent. veteres namque Chriſtiani numero pauci ſunt, & ejus urbis iniquiſſimi. Inter Chriſtianos veteres nuper exorta eſt ſeditio ob ſimilitates Marchionis Ceneſis & Ducis Archenſis, qui ambo juvenes ſeſe convitiis momoderunt, & nudatis enſibus, niſi aſſuiſſent medii, ſe conſeciſſent. Tertius juvenis Ludovicus Mendotus Tendillae Comes vallis formoſi Marchio, qui praefidio

præsidio Alhambra tenet, & Regni custodiendi præfecturam, illico occurrit, & exortum sedavit tumultum. utrique rixanti est propinquus, & prudens ipse atque animo ingens. Ad Navarra veniamus rem. Archianthes Cæsar-Augustæ Regis ex pellice filius, vir magnanimus & bello egregius & pace, cum tribus millibus pedum & sexcentis equitibus Aragonicis est Tirafona, *Tarazonam* vulgus dicit, à Tudela parum distante, Tudelam invadet, si parere distulerit. Vale. Lucronii in nonis Septembris, M D XII.

EPIST. D.

Rex Portugallia facit Gallis. Liscanus in Perioannem. Selinschi ferocia. Tudella & Stella dedunt se. Angli pervicaces. Quid in Conveniu Mantua statuum. Contra Florentinos, ut mutetur statum. Prata oppidum in prædam. Ejiuntur Soderini à Florentia. Familia Medicea intronitur. Præfidiarii Pratenfes capti.

P. M. A. M. Marchioni Bel-
leccensi.

NON avidius aut frequentius ad floridas vepes, & rosida dumeta, thymosque bene olentes convolitant apes, quam ad nos, à notis omnibus orbis partibus, hoc tempore properant cursores. Portugallia Regem Emmanuelem nostri Regis generum, iniquiunt, non modo non deturbasse à suis littoribus Perioannem Gallorum præfectum maritimum, jam in Oceanum cum triremibus delapsus per fretum Herculeum, sed quassatas naves ei refecisse, fulsisse etiam commeatibus. Liscanus nostræ Classis cuiusdam præfectus, Perioannem insequēbatur, ut deprehensum in mari nostro aut sterneret aut ipse vinceretur, ab eo inclusum intra portus Portugallicos, pertransiit Liscanus, neque uspiam ultra sese repererunt. Evasit ergo Perioannes pyramicam in Oceano contra classes Hispanas exercitatus. Jo. Baduarius Orator Venetus habet ab illustri sua Rep. literas. Mira scribuntur de Selinschi Turcarum Principis ferocia savitiaque in fratres & propinquos omnes. Ajunt tracturum in Aliam in perniciem Corcuti fratris majoris & filiorum ejus, quibus primam genituram arripuit. A nobis quæ gerantur, accipe, Tudela Navarra simul & Stella pertinentes hacenus, subdunt colla jugo, die hujus mensis octavo fidem ob sequentia præstiterunt. His diebus Anglis remittentibus responsum est, *ut aut sese nostris conjugant militibus, vel discedant, utrum malint, eligant. Nolle se, Rex Catholicus qui egregius est bellorum magi-*

ster, inquit, *tam auspici fortuna sum, generique sui exercitum credere, ut hostem velis, quam tantum est & paratissimum à fronte, enim possit ab incanto & imparato latere adoriri.* Ex conventu Mantuano fertur, statuisse scederatos, sed præcipue Pontificem, qui rabidus in Gallos, toto conatu nititur excerpere ab Italia Gallorum nomen, ut status Florentiæ mutetur, quia nequeunt præsentem statum ab amicitia Gallorum divertere. Ad rem peragendam Urbini Dux, Summi Pontificis nepos, cum copis Ecclesiasticis montana occupat. Planitiem Romanus à Cardona Prorex cum Hispanorum manu valida quatit. Pratam oppidum insigni à Florentia distantem miliaria decem quod reluxaverit, vi captum in prædam dedit Romanus, Florentiam tendunt utrimque populus novarum rerum semper studiosus arma capit, tumultuatur. Ejicitur Confalonernis, & factionis ejus Soderinæ ac Pacensis, quicumque imperabant. Medices familia extorris immittitur, cujus est hodie caput Cardinalis Laurentii Medices filius, qui sub civili toga universos Italiæ primates sua providentia moderabatur. Lucas Sabellius cum equitibus quinquaginta, peditibus autem conductis centum Pratam præsidio tenebat, capti omnes, aut precepti fuerunt. Vale. Lucronii. iii. Calend. Octobris, M D XII.

EPIST. DL

Federati Ducem dabant Mediolano. de rebus Ferraria: Regnum & Mutina tolluntur Ducis. Exercitum Gallienum contra nos. Delfinum Prator exercitus. Ad Stella archi præfectum litera. Defecit Jacobus Velez. ante tempus. Fuga Marschalli. Unum Comes Anglus ad Curiam discesserunt. Angli pervicaces. obitu Turcum decrepitum. Quid promittat Selinschi. Gallus exercitus venit. Deserunt multa in Regno. Fonsca mittitur à Rege. Offert se Fonsca. Sequuntur Fonscam Curiales.

P. M. A. M. Marchioni Bel-
leccensi.

MULTUS rerum acervos uno tibi concludam fisco. Mediolani federati decreverunt suum præbere Ducem Maximilianum Ludovici Sfortiæ filium primarium, per Helvetios reponetur, quod sint viciniores. Alfonso Estensis Ferrariæ Ducis nomine privatus à Pontifice, in Bruciis est in Regno Neapolitano. Res Ferrariæ in priore statu sunt, abscessis tamen duobus primoribus membris Regio ac Mutina, quorum alterum sibi retinere Pontifex intendit, Regium dico. alterum, inquit Mutinam, Imperatori est im-

partiturus, quod sit imperialis. Joannes Nebriti titulo & ipse privatus Regio in Pyrenæorum radicibus, qua Galliam spectant, cum universo Galli Regis exercitu est, Duce Francisco de Angolemam Delphino, hærede Galliarum, cui adsunt finium tres gubernatores, rei bellicæ peritiores, Paliza, Borbonus & Longavilla, regnum Navarræ peratus impetere. Patentes misit literas ad arcis præfectos sed præcipue ad Jacobum Vellez Stellæ præfectum arcis, quia majoris momenti sit Stella, Jacobusque ipse fuerit regio suo pane à teneris enutritus. Errata se traditurum oblivioni pollicetur, modo ipso adventante deficient à nostro Rege. diem sui adventus cum exercitu Calendas assignat Novembris. præoccupavit mandatum Jacobus Vellez, defecit. Distulit accessum herus quondam ejus, Rex privatus. Rex noster deditur ierat fuscceptum Tudelam. Audita Stellæ defectione, Lucronium rediit illico. Navarræ Marefchallus qui data fide Curiam loco carceris habebat, aufugit, universum Navarræ regnum concitatus. Ad Regem Catholicum venit è præfectis Anglorum nobilis quidam Comes, elegans profecto juvenis, Bajonæ Gallicæ difficultates illi Rex aperuit. Reversus nequivit Marchioni de Orset exercitus prætori persuadere transitum Britannorum ad nos, qua tutius erat Galliam adoriri. nuncios habemus, qui abiisse Britannos, inquit, die hujus mensis septima, sine boni Regis nostri aut sui venia. Badduarius Orator inquit, magnum Turcarum Principem decrepitem à filio ejectum obuisse in oppido Thraciæ à Constantinopoli distantia tria, * nomine *Adrianopoli*. Selimachus usurpator Imperii, ad fratres & propinquos, de ipsorum more, pullatas misit vestes, & ingentium stipendiorum promissa, modo ad se veniant supplices, tanquam Magno Principi parituri. Rex autem noster videns Gallos esse paratos in Salvaterra Bearnii, ut Navarram impetant, & intelligens Sanguessam, & Lumberium in faucibus vallis Runcallis oppida, qua Gallus exercitus erat transiturus, una cum Stella defecisse, turbatur animo, distrahitur in diversa, nescit quid consilii capiat. Antonium Fonssecam equitem rei bellicæ, uti nosti à teneris exercitissimum, qui si memores, Regi Carolo ad Regnum Neapolitanum proficiscenti, ante oculos, laceratis foederum capitibus, inimicitias est ausus indicere, ad se Rex vocat. rem aperit, universas Gallorum vires esse coactas, & paratas ad ingressum, discrimen esse ingens; sed tamen Fonssecæ, inquit, fidere prudentiæ atque industriæ, cui primum tribuit, à magno Capitaneo, inter Hispanos

bellorum duces locum. Fonssecæ subridens fronte serena, se provinciam sumpturum offert, Regi animum præstat, se provisorum pollicetur imminenti periculo, Deo favente. nil adversi timere se, inquit, sub tali Rege, cui semper propitium fuisse Deum omnipotentem cognovit. His dictis, domum proficiscitur, propere se accingit. hujus mensis die vicesimo discessit. quotquot in curia erant nobiles, illum sequuntur, sub eo tanquam sub egregio bellorum præceptore militaturi. quæ fient, intelliges. Vale. Lucronii. xxiii. Octobris, M D xii.

EPIST. DII.

Pallica prætor exercitus in Regno. Trucidatur Valdesius. Fonssecæ stragimata. Arx Tassalle deducitur. Exculpationes Marefchalli. Iterum aufugit Marefchallus. De casu Mongellofi loci. Delphinum provocat Ducem. Quid Dux responderit. Munera invicem mittunt. Dux Alba, noctu discedit.

P. M. A. M. Marchioni Belleccnfi.

Formidolosa sunt quæ afferuntur. Delphinus, Borbonus & Longavilla Delphini collegæ in exercitu retrocesserunt. Pallizæ seniori & rei bellicæ peritiori prætura datur, ducente Rege, spoliato & nomine privato, per vallem Roncali. Pyrenæos trajecit in Navarræ Regnum Palliza. In vallis faucibus sese objecit Valdesius prætoris cohortis præfectus, alias in Italia à Rege missus, Duces monuit, ne cum Gallis confingerent, licet incassum. Quadringentos habebat secum milites, qui tumultu facto fecerant ab Albæ Duce, quod stipendia deficerent. Erat itineri proxima turris humilis circumsepta muro. Loci defendendi provinciam sumpsit Valdesius. Palliza præter exercitus hostium, Valdesio notus, illum hortatur & monet, ne Germanorum & Vasconum conductorum furorem expectet, ne sit pervicax in retam perditam. Stat animo fixus Valdesius, tormentorum duces acciri jubet Paliza. temporis teritur aliquantulum. Ecce tormenta muris applicantur. non cadit à proposito Valdesius. Parvo negotio castellum & turrim diruunt. Valdesius & qui cum eo inerant strenui milites, à Germanis per tormentorum ruinas ingressis, fortiter pugnando, trucidantur. pauci evaserunt. Progreditur Gallus exercitus, serius tamen (ob Valdesii sortitudinem) quam præfectis arcium per patentes literas promiserat, Rex nomine regio privatus. Quare Antonio Fonssecæ data fuit occasio

fio exercendi prudentiam, qua pollet. ipso adventante cum nobilibus Curia ac praefidiis Navarrae Lomberium oppidum sese cum arce dedit. Tafalla arx oppido dedito recusavit. operam dat Fonseca, tanquam rei bellicae gnarus, ne quisquam Tafallae fines intret, qui arcis praefecto queat de adventu Gallorum significare. Itinera imperat intercepti omnia. ad muros arcis sese applicat, se diruturum arcem, & praefectum illico trucidaturum, cum universis ejus praefidiis minatur. animum ex necessitate capit, per crebros nuncios praefecto persuadet, à Gallis se deceptum esse, ac reliquos omnes incolas, neque venturos, neque si velint licere, quod nostri valida manu sint illis in vallium angustis oppositi. quare praefectus de auxilio Gallorum desperatus, tum blanditiis & pollicitationibus pellectus, tum minis deterritus, arcem dedit. Marschallum Navarrae ad se Fonseca vocaverat, venit. In sui excusationem quod è Curia tacitus aufugerit rupta fide, favorem hosti suo adversæ partis Via-Montesæ Principi datum à Rege nequivisse se pati arguit. ad Curiam revertitur. datur magno Castellæ Comestabili custodiendus. Audito Gallorum transitu iterum aufugit, suæ partis populos irritaturus. Interea Dux Albæ Praetor exercitus laborat apud Mongellosum villulam, ultimum Bearnii terminum, cum Sancto Joann. pede portus. Galli nostros profligaverant Duce Delphino, provocaveratque Delphinus Albæ Ducem ad certamen. cui Dux responderat; *se habere in mandatis à suo Rege Catholico tantum ut fines illos tueretur, non ut configat.* Missurum se ait ad Regem petitum, ut parere Delphino liceat. Interea mutuis se per vim utres muneribus salutant, Hispano Dux Albæ vino Delphinum, Delphinus Ducem Gallico. Dum ista gerebantur, & alterne per nuncios se alloquerentur Dux Albæ, qui post Britannorum discessum imparem se Gallo exercitui noverat, milites tacite monet, ut ad discessum sese apparent. praefidiis & commeatibus oppidum Sancti Joannis munit. per noctis silentia tacitus Pyrenæos conscendit, ut Pompelonem redeat, per montem culmina, in quibus exstat vetus cœnobium Roncisvallis. hæc habemus, hæc habeto. Vale. Lucroni xxvii. Octobris, M D Xii.

EPIST. DIII.

Imperium Regis Anglia ad suos, ut Catholico Regi pareant. frustra imperavit, quia discesserant. Mortis Valdesii profuit. Aragonia dicitur ab Aragonio flumine. Divisio Hispaniarum. Quare non Lusitanus, Rex Portugaliæ.

P. M. A. M. Marchioni Bellesensi.

Dum Rex per nuncios cum Britannis ageret, ut qua tutior esset ingressus, Galliam adoriantur Hispanis conjuncti, Britannum eorum Regem sibi generum, per disposita navigia certiorum facit, de suorum ducum Britannorum reluctatu à suis consiliis, faciales illico mittit Rex generi ut ubicunque reperiantur, retrocedant, imperat, Catholico Regi socero suo colla subdant, quacunque jussit, proficiantur. Ne audeant in patriam redire, neque patriam appellare Britanniam, si Catholici Regis mandata detrectaverint. Hæc incassum. abscefferant enim. Ad Regem vero focerum scribebat, ne illis navigiorum impartiretur supplementum, ut renitentes omnes jugulo multarentur. frustra omnia. Oceanus illos receperat. quid sit Rex Britannus in suos animadversurus, quando redierint, si Oceani minas evaserint, nescimus. Martinum Muxicam Rex ad generum misit oratorem, quæ referet, habebis. De Britannis valde Rex conqueritur, quod solus relictus sit & fere imparatus Britannis fidens contra Gallicam potentiam. Egregie sumus laboraturi cum Gallis, qui jam Navarram sunt ingressi, Pyrenæis superatis. Dux Albæ in tuto est, uti ferunt. Valdesii pervicax animus fecit, ne Dux & quicunque illum comitabantur, in itinere detinerentur. Dum namque Valdesius Gallos detinuit, fuit Duci copia transeundi montes, fuisset alias forte interceptus, si recta, non impliciti cum Valdesio Galli ad Runcivallis angustias tetendissent Pompelonem Dux concesserat. Interea unum habeto, gratum, ut arbitrator, futurum, Lumberium & Sanguessam ajunt oppida in fluminis Aragonii ripa esse sita. quare arbitror, ab hoc flumine dictam fuisse Aragoniam provinciam, non à Tarracone, ut multi volunt, sicut Hiberiam antiqui ab Hiberno flumine denominarunt. Admiratus etiam es, cur Emmanuelem Portugaliæ, non Lusitanæ, ut plerique non incruditi, Regem appellaverim. Quod fueris admiratus, miror de te. Nonne cum lacte meo literaliter nutriebaris adolescens, Hispaniam in tres partes, à nostris majoribus Cosmographis fuisse

fuisse divifam fæpenumero intellexiffi? Terraconenfem fcilicet, Lufitaniam & Bathicam. Nonne fæpius tibi condifcipulisque tuis aliis Proceribus aperui, Terraconenfem Doria flumine ac noftro mari concludi; Lufitaniam autem Doria & Anna fluminibus difterminari, & ad Oceanum tendere; Fluminibus his ambobus in Oceano derivantibus. Bathicam vero duplicem effe diximus. Interiorem qua Anna & Bathi stringitur. Exteriorem, qua Bathis eam ac mare amplexantur. Si ergo quicquid jacet medium inter Annam & Doriæm dicitur Lufitania, quomodo Lufitanie Regem appellabimus eum, qui quotæ partis Lufitanie Dominus eft. Cum in Lufitania fint locatæ multæ urbes & oppida multa Caftellanæ ditioni fubjecta, interque Regnum univerfum fere Toletanum Regnum & in Caftella Veteri Methina campi, Segovia, Salmantica, Abula, & multa præterea. Vale. Lucronii. pridie Calendas Novembris, M D XII.

EPIST. DIV.

Callidum Fonfeca stratagema. Fonfeca providentia. Galli timuerunt. Quid publice Fonfeca. Dux Alba negat, fe fuisse monitum, fed defectionum properaffe. Stella arx deditur. Copula seducit Calabrum. Copula captivum. Dux custoditur in Atienza.

P. M. A. M. Marchioni Bellecensi.

DEtinuit nuncium heri procurator tuus. propterea, geminas nunc epiftolas habeto, nullas habiturus aliquando per Viamontenfis factionis exploratores, cum jam Pompelonem Fonfeca præfidis Lomberii ac Sanguelfæ relictis, deveniffet, Gallos per Tahoufum, Urozum, Artiedam, Ajancem, Runcalis oppida & villas veniffe intellexit. callido stratagemate Fonfeca ufus eft. Præfto fint omnes milites in armis imperat, in manu fe habere præclaram occasionem profligandorum hoftium privatim publicæque inter amicos promulgat, per crebros præcones jubet, ne quifquam per noctis tenebras aut alia quacunque caufa excufationes innectat. dum hæc agitantur, per frequentes cursores ut propere gradiatur, ne ufpiam moretur, aut castra locet, Ducem monet (ut ipfe ait) de Gallorum rebus certiozem facit, & una ipfe arma capit, tympanorum reboatu & tubarum clangoribus urbem replens egreditur, ac fi Gallos numero militum superaret, fperem rei bene gerendæ fimulat. Finem ea nocte fe daturum bellis, fronte ferena prædicat. per Agramontenfis factionis exploratores Gallorum amicos,

Galli de Fonfeca acibus & sermonibus edocti, noctem egere in armis trepidi, nuncios frequentibus eos exagitantibus, quod Fonfeca fe apparet, quod ad arma fit conclamatum, quod urbem fit egreffus, magna militum copia ftipatus, quod recta tendat ad eos, quod fe victoriam in manu habere profiteatur, varii exploratores enunciant. Ita delufi Galli à Fonfeca dicuntur, & Pompelonem Dux incolumis cum fuis militibus ea nocte devenit. negat Dux, fe ullos habuiffe à Fonfeca nuncios, aut ejus monitu properaffe, fed coactum commeatum inopia non fixiffe in agro pedem, & laborem eum fumpiffe, ne una cum militibus equi perirent, licet felfi. vultus enim erat ager medius, neque penfi quicquam erat incolis. Dum hæc gererentur, Damicellorum præfectus rebellem Stellæ arcem tormentis quatit. Jacobus Vellez arcis præpofitus eam, fub fpe adventus Gallorum tuerit. Differunt Galli dies aliquot à promiffis. transire Pompelonem veriti funt Galli, propter noftro exercitum, ne à tergo lædantur, propterea defectu aquæ Stellæ arx deditur. per aquatores namque Jacobus Vellez ad ufque signatum ab hero fuo Rege privato diem, fe tantum munierat. His in Navarra fce ftantibus, in Curia, Philippus Copula Neapolitanus eques, honefta natus familia, miferum Don Ferdinandum Aragonium Calabrie, priufquam fortuna fuz domus caderet, Ducem seducit, ut ad Gallos transfugiat, Regem patrum derelinquat perfuadet. proditio detegitur. Philippus & alii plærique participes confilii deprehenfi capiuntur, & Dux ipfe fub fida custodia ducitur Atienzam. quæ fuccedent, intelliges. Vale. Lucronii. in Calendas Novembris, M D XII.

EPIST. DV.

Obfelfio Pompelonensis. Copia obfidentium. Hofes felfi tormentum, noftri non. In magno discrimine res eft. Auxilia petuntur. Ducin Calabria laudet. Galli non ignefcunt miferis. Quid adstruet Copula? Igne Alquirano regiam confundere. Qua pana luerint commiffa. Pater Copula jugulatur. Aggreffio agri Lucie. Valdebetorum villa. Præclarum facinoris facinus. Novum stratagema. Sternunt fe Galli confufi. Trucidati majori ex parte.

P. M. A. M. Marchioni Bellecensi.

FEra bella parantur Gallorum exercitus jam jam occupat Pampelonis planitiem, quæ Concha dicitur noftri fe obfideri, cum fint
Gallis

Gallis impares patientur. Ex Gallia namque octingentos eduxerant cataphractos, levis armaturæ plures, peditum autem Germanorum & Vasconum, ac Bearnensium milia duodecim. Ingressis Navarrum superadditi sunt, primo Agramontesii sexies mille; dehinc ex diversis Regni partibus, sui Regis amore commoti quater mille. Nostri autem erant extenuati, ob relicta multis in locis præsidia, & multorum ex Sancto Joanne Pedeportus, duce inconsulto, furivos discessus, incommoda belli fugientium. Tormentorum præterea Galli multitudinem trahunt. Nostri autem, ut nil tale Rege timente, tormentis & machinis carent. Duos tantum habent falconetos, & ferream bombardam, quæ neque bene verti potest, neque apta est ictui tormentario. Præterea nequaquam abundant pulvere, aut globis discutiendis. Turbatum video Regis animum, non suppetebant vires ad hostes inde propulandos impræsentiarum, obsessis timemus, finitimi Castellæ Principes, ut armati properent, rogantur. Rebus sic se habentibus, Fernandus Aragonius, *Calabria Dux* appellatus, ex Atienza propediem ad Xativæ castellum, Optimatum Regibus Aragonicis insensurum, receptaculum ducetur, accuratius custodiendus. Miseret infelices juvenes, præclaris moribus, ut tam bene natum decet, ornatissimi. Vide, quantum possint prava consilia. multo deteriorē apud Gallos vitam egisset; quandoquidem Galli, extra se nihili penitus faciant ullum genus hominum, neque subjectis aut supplicibus ignoscere, didicerint. Non longe indigebat miser exempla querere. Quales erga patrem ejus Federicum; & generosam genitricem fuerint, debuisset edoceri: Malignus Philippi Copulæ astus, quo ipse Gallis se conciliaret, juvenem incautum fessellit, sed tanti facinoris poenas luit; cum facti participibus, per Curie prætores falsi sunt convulsisse, ut sopitos à te clam Ferdinandi Ducis domus rectorem, & Commendatariunt Conchillum cubicoli custodem à Rege Ducis datos jugularent. Dehinc intempesta nocte, quæ diem Octobris sextum & vigesimum erat secutura, ipsi ad Regiam profecti, ignem aqua inextinguibilem, quem vos Hispani dicitis *Alebrum*, in regiam cremandam conjicerent; dumque igni exstinguendo populus & Curiales intenderent, per dispositos equos, ad Gallorum exercitum; Philippo regente, Dux aufugeret; Hiberum fluvium trajiciens, qua vadofus erat. Fuere Philippus & confor-tes ad equorum caudas, primo raptati, dehinc membratim discerpti ad aliorum exemplum, ne ipse gloriosius vitam finiret, quam

ejus genitor; qui & ipse fuerat à Rege Ferdinando; primo hujus Ferdinandi duci avo; ob insidiam jugulatus. De his factis, ad hostes veniamus. advertit præclarum facinus. Per montes Pyrenæos, ad ejus litris, quæ dicitur Jaccha juris Aragoni; ægros vastandos, & urbem ipsam infestandam, cum equitibus paucis, ob montium arduorum in ea parte asperitatem; peditibus autem tribus millibus trajecit Bearn gubernator, pro Rege depositus. villam primari adoriuntur, quæ dicitur *Valdebrer*. Aufugunt incolæ. pedem figunt hostes in ea villa. Per sacerdotes vicinia concitatur. Noctu Gallis ex leinere fessis, & jam sopore gravatis, ejus villæ sacerdos, vocatis è proximis duabus villis, confociis duobus, manum coegit juvenum, forte quinquaginta, Villam incendunt, fumo deturbantur Galli. Flamma duce palantes ipsi sagittis hostes conficiunt. Obcecati fumo, Galli qua tanta labe veniat ignari, se sternunt & confundunt, perempti majori ex parte. quinque illis tormentorum vasa, & universa reliquere suppellectilia cum impedimentis omnibus. est fama, ex omni numero evasisse quingentos tantum, per noctis silentia, & montium anfractus latitantes obrependo. Vale.

Lucroni. vii. Novembris, M.D.XII.

loci minoris quæ audior

Epist. DVI.

Rejetti Galli à nostris. Perempti 40. Galli, 70. capti. Leporelli male tractati Galli. Quæ servaverunt S. Sebastianum. Disturbantur Galli à S. Sebastiano. fugiunt Galli. Borboni Dux in periculo.

P. M. A. M. Marchioni Bel-
lenci.

Cursores Pachicus tuus hincum satigat, neque adigit ad scribendum, neque injuria quidem. emergunt namque singulis diebus, epistola digna negocia. Ab exercitu Gallorum Pompelonem obsidebant, plaræque peditum & equitum turmæ solutæ fuerunt. Est à Pompelone oppidum *Ram Regine* nuncupatum, miliaria duodecim paulo amplius, à Lucronio, ubi morantur triginta circiter. Id oppidum Galli sunt adorti, nostra præsidia disturbaturi, si quivissent. Rejetti sunt à nostris cum ignominia & jactura; tege vertentes Gallos nostri sunt insecuti. Fugientium Gallorum quinquaginta nostri peremerant, septuaginta victos habuerunt ad manus. Altera parte quæ Pyrenæos Oceanus quatit, Borboni dux erat, cum alio exercitu

Mm

Britanniæ

Britannis oppositus, ubi primum Britannos discessisse cognovit, vacua videns esse bellatoribus illa confinia, quæ Britanni deseruerant, Lipzcam Pyreneorum regiunculam aggreditur. Villas Renteriam, Airum, Ajarzum & Arnanum ferro atque igne vastavit. Dehinc Sancti Sebastiani oppidum turritis mœnibus munitum, in Oceani litore situm adit. Oppidani metu hostium percussi, ruinam & exterminium veriti, dedere oppidum cogitabant, uti fama est. Inerant sorte fortunæ expectantes navigia, quibus in Flandriam transfretarent ad Carolum Principem, Don Joannes Aragonum Cæsar-Augustani Archiantistitis filius, & ejus nutritor pædagogus Joannes Lanuza commendatarius Spatenfis, Articta, etiam ut vulgo loquar *disctainu*, maritimus bellator egregius, navis unius dominus, qui ad oppidanos è navi descendit: Horum & unius juvenis Germani, qui solitus erat ducere, in exercitu Britanorum, Germanorum pedum turmas, favore, oppidani animum fumperunt. Tribus his ducibus arma capiunt, applicantes ad muros Gallos disturbant. Rejiciunt è muris circiter octoginta, cum globulis tormentorum peremerunt. Interea de ingressu hostium in provinciam vicinia sit certior. Armati procurant ex omni montium latere habitatores terræ. Moniti rumoribus exercitatorum incolarum Galli, ne in angustiis montium ignotis intercipiantur, fugam rapiunt. est opinio, fuisse Gallorum temeritati auxilio Superos, nam si diutius paulo moram in montibus protraxissent, actum fuisse de Borboni Duce, ac militibus omnibus ejus comitibus. ad unum fuissent omnes capti, aut preempti. Mira de illorum montium anfractibus, & rupibus in viis, quæ Galli fuerant ausi trajicere, referuntur. Vale. Lutronii. viii. Novembris, MDXII.

EPIST. DVIL

Nuncium ab obfessis. vetantur provocatione hostium. Bona spes præbetur. Dux Najara prater sit. Quare Najara erit sollicitus. Copia Ducis Najara. Apparatus ex Castella. Salazarium fessellit hostes. Obfessi nibili faciunt hostes. Præmium Salazarii. Visi aliquando castra hostium Dux.

P. M. A. M. Marchioni Bel-
lencensi.

Hodie qui est dies Novembris quartus decimus, dignissus ab obfessis è mœnibus nuncius ad Regem venit. Gallorum excubias noto idiomate fessellit, *forti esse animo inclusos* inquit. pistrinis manualibus farinam

conficiunt, sublati exterioribus. Duo tantum fluvialia servant adhuc illæsa. quia sagittis, & sclopetis è mœnibus proximis illa tuentur. Lacescunt hostes nostri, levibus præliis aliquando, sed vetari à duce, ne id crebro fiat. Machinas & impedimenta cis fluvium, urbem versus Galli trahunt. Tenturos oppugnationem arbitramur, licet bona spe Regis aures obfessi replent: sollicitum video Regem; tamen Britanorum adventu confusus, parum diligenter Castellæ vires advocaverat. sero sapit. tunc se summersum novit, quando vix providere quivit, ne cuncta ruant. Dux Najaræ, bellorum egregius magister, cogendi novum exercitum, quo abigat hostes, electus est. Interea dum cæteri adventent, suæ familiaris arma colligit è vicino. rem vigilanter tractabit, tum quia gloriæ cupidus est: tum etiam quia generi sui, Lerini Comitis, resagatur: ejus genitorum Rex Joannes deleverat. Ex Najara fui Ducatus capite, & ejus membris manum coëgit pedum trium millium, septingentorum equitum, levis & gravis armaturæ quadringentorum. Advexit una tormentorum vasa quinque, generis ejus quod *Rebaduchines* appellant, bigis imposita: adducta etiam ex Fonte Rabia, Bajonzæ Gallicæ finitimo municipio: sunt vasa octo: colubrinæ duæ; canones totidem: sacres & falconci quatuor: ejusdem generis ex Methinna campi decem advectæ sunt. veniunt & gradatim à proceribus equites. ita paulatim reficimur & speramus, si expectaverint, cum ignominia fugituros hostes. Dux Albæ de obsidione deque Regis cura sollicitus, unum post alium nuncios destinat, pauci evadunt. Salazarius regis domus metator, lingua fretus Gallica, fessellit hostes. Najaræ Ducem obfessorum nomine hortatur, ne properet, rem suam studeat animo tranquillo bene componere. ne quicquam præcipit. nil obfessis timeat. Idem attulit ad Regem, obfessos nihili facere Gallorum cogitata. Læta fronte susceptus est à Rege Salazarius, cum literis obfessorum. Octoginta ducatorum annuorum strenam Rex illi assignavit. remittitque, meliori præmii spe præbita, pro periculis subeundis. in Ponte Reginzæ oppido est Dux Najaræ. Visit castra hostium sæpe, à longe tamen sese ostentans, neque audet eos adoriri, donec Procerum supplicia adventent. Gallos intelligimus laborare inedia & frigore. Germanos ajunt studere seditionibus, quæ ultra fient, habebis. Lutronii. xiv. Novembris, MDXII.

EPIST. DVIII.

Regis Ioannis & Palliza colloquia. Regis Ioannis propositio & postulatum. Respondet Palliza cruda verba in assultum. Quomodo venerit in auxilium. Quid statuat Palliza. Laus Hispanorum, hostili voce. Fastetur suam captivam Palliza. Mira laus Hispanorum. Alia laus à patientia. Alia laus à sapientia. Conclusio. Probatio fortitudinis. Concludit. Tormenta traduntur ad muros.

P. M. A. M. Marchioni Bel-
leccensi.

Auditu gratum est: quia spem affert rei bene gerendæ, quid Palliza Gallici prætor exercitus Regi Joanni de oppugnatione instanti edixerit. Pallizam Rex privatus Regno hortatur, ne frustra Rex Christianissimus vires & potentiam suam in ipsius auxilium misisse videatur, ut muros tormentis diruat; quandoquidem per obfessos illi copia applicandi, ad muros tormenta præbetur; ut Vascones, ut Germani, Christianissimi Regis conducti stipendii; per murorum ruinas immittantur, ad expugnandum suadet: cives illico defecturos, & interna præsidia trucidaturos affirmat, ita conventum esse, inquitens. Ad hæc Palliza bellis assuetus respondisse dicitur, in hunc modum: Decepisti Rex, Christianissimum Regem verum meum, decepisti universum Navarra tibi hæcenus parens Regnum, ubi primum Gallicas acies Pyrenæi trajecisse sensisses, partes susceptorum tuarum, & à Castellanis defecturum persuasisti. tuis fratri verbis, suis topia tui Prætoris, in tui auxilium misit, lege præbita, ut ab Hispanis exercitiis te tuncamur, ut aperte, si fori vuleris, tuo nomine consilium, non ut fortuna tam ancipiti Galli Regis exercitum credatur. Nolle se casui subicere suum, sique Regis honorem, ait, qui cum nihil eorum videat, quæ Rex infelix promiserit de incolarum defectione, cetera putat ejusmodi successus habitura. Præcedat ipse Rex cum suis factionariis, & obsequentibus exultibus, quorum res agitur, se cum Germanis & reliquis militibus à tergo secuturum pollicetur. Novi ego, inquit Palliza, quanti faciendi sint viri Castellani, qui bella gessi longo tempore in eis in Regno Neapolitano. Quam forti animo expugnent Rubus oppidum à Barleta distant milliaria octo, ubi ego & valida mecum merentia præsidia capsi fuimus, urbisque ipsius Neapolis Castellæ, quæ nullis humanis viribus posse capi credebantur: multisque alia in Regno loquuntur. Si ergo expugnatores egregii sunt, multo valentiores propugnatores erunt, quia illud muris obstantibus, hoc muris timentibus. Omne genus hominum superant Hispani

ni patientia laborum, inediaque ac fuis, algoris præterea & caloris, & vigiliarum supra quam credi potest. Sunt una omnes laudis adeo cupidi, ut mortem avidum petant, si honoris aliqua portio sese offerat, quam vivere velut inglorii. Si pro nomine tantillo, si pro fama, quamulacunque sit, gregarii etiam Castellani milites vitam projiciunt, ut rem sine gloria, non necessariam, quo animo putas intra hos muros nobilitatem, quæ inest, cuius est magis proprium gloriam optare, sapientia munia defensuram? Præter Albæ Ducem eorum prætorum, & Fonsecam illum, qui nos paulo ante suo stragemate delinquit, multi Optimatum filii, multi propinqui, ut nomen aliquod inter vicinos assequantur, sese obsidione claudi passi sunt, furoribus patre, talibus viris, hæc merita timentibus, non fortitudinem, si expugnationem tentaverit. Pallizæ verbis motus Rex infelix, se primam periculi frontem aggressurum offert; se ipsius terga secuturum Palliza pollicetur. Is dictis tormenta jubet applicari, ac sisti ad muros, ut altero die quætere ac diruere muros incipiat, quæ sequentur habebis. Vale. Lucronii. xxiii. Novembris, M D XII.

EPIST. DIX.

Arcis Stella deditio. Regis Gratia ac Procerum strages. Commendatitia Alvari Gometii. Laus Alvari Gometii. Plaque urbis latera patent.

P. M. A. M. Præfecto Damicellorum
Stellæ arcem habenti.

Stella oppidum à te habitum in deditio-
nem gaudio curiam replevit. Verebatur, ne Stella ista pervicacia sua magnum nobis aliquod incommodum portenderet, hostibus adeo vicinis. Nil minus de te sperabatur, quod à teneris in bellica sis educatus disciplina & exercitatione, sub avis, à genitore, patruoque tuo Comite Capense; quo bellorum socio in adolescentia, Mauro magna manu equitum ac peditum, fines tuos avitos circumstantes, proligastis, & Regem ipsum Granatensem, cum universis eum sequentibus Granatæ primoribus ad manus habuistis. hæc suo loco latius. In præsentiarum est quid à te petam. An tibi sit notus Alvarus Gometius Villa regalis, enutritus meo lacte literali, magni Ducis Infantati pater; non intelligo. Jure merito notus esse debet, quia sit ingenio sublimi pollens, & acquisita doctrina interdoctos, non indoctos, valeatque, tam versu, quam libero pede gratia dicendi, tumque semper fueris, quia literarum non ignarus, hujusmodi virorum; è procerum stirpe præsertim, amator. Is est inclusus inter

obfessos Pompelone. Qualis esse debeat parentum ejus animus, conjectator, de tali præcipue oculo dextro, futuroque illorum senectuti baculo. Istum, qui tibi meas dabit literas, ad me nuncium, uterque parens Gometii misit, ut hinc ego dem operam urbem ingrediendi ad obfessum filium, cum eorum literis rogant, arbitror & cum pecuniis, licet hoc taceant, gratum & parentibus & mihi prætori, ac tanto juveni, & rem historia dignam facies, si tuo ductu & industria, quandoquidem eunt ac redeunt ab obfessis, ad te aliquando nuncii, voti compotes efficiemur. Audio namque obsidionem minus pressam esse aut strictam, quam arbitrabamur. Latera esse urbis aliqua hostibus vacua inquit, cum non audeant castra dividere ob Nagiaræ Ducem vicinum, ne forte dispersos adoriatur, & quia futuræ oppugnationi magis intenti sint, quam singularium nunciorum cura sollicitet. quando rebus, uti speramus, bene gestis, ad nos diverteris, amplam à te rerum rationem exigemus: quo tractim ad posteros nomen tuum nostris annalibus remittamus. Si per nuncios interea licuerit, ad me, quæ accident, scribito. tuis literis summo opere delectabor. Vale. Lucronii. die XIII. Novembris, MDCXII.

EPIST. DX.

Tribus diebus Pompelon quatitur à tormentis. Munitiones se defensores, Fecialium admonitio. Descriptio nostrorum in Gallos. Quid sit responsum fecialium. Trucidantur, qui scalas adscenderant. Quid in castra retuleris decessi. Deseritur oppugnatione. Navarri discedunt. Nesciunt Germani, qua sit fugiendum.

P. M. A. M. Præfecto Damicellorum
Stellæ arcem habenti.

Magna cape ac multa, & paucis confecta diebus, Salazarius idem regius metator, felicibus avibus ad obfessos ivit, rediitque ad Regem Incolumis IV. Calendas Decembris. Pallizam Gallorum exercitus Prætorum scripti admovisse machinas & omnia tormenta, ut Pompelonis mœnia dirueret. tribus diebus Mercurio, Jove ac Venere, continuis tormentorum ictibus mœnia percussit, ac circiter centum viginti cubitorum spacium disjecit. Interea dum ab oppugnantibus muri quaterentur, fossis & aggeribus, propugnatores interna muniebant; cuppis ligneis tellure repletis, & saccis lana refertis validiora construebant repagula. Quacunque patebat aditus, materia ipsa murorum diruta,

strues interiores hostibus occultabat. Ad muros applicati Gallorum feciales, hortabantur & monebant nostros, ut sese dederent, ne vim paratam expectarent, vitam & equos ac suppellectilia fore indemnâ, si fores aperuerint intra diem tertium. si distulerint, vitæ solum Ducis, Prætoris & paucorum parituros, ceteros autem omnes se trucidaturos minantur. Derident nostri Gallorum oblata. Jactantiam abijciant & suo fungantur officio, respondetur. tubicinibus & fecialibus imperatur, ne ulterius veniant, nisi malint sagittæ vel scopæ transverberatæ pœnas luere temeritatis. Die Sabbato, mavis Saturno sese ad oppugnationem Regis Joannis observatores accingunt: scalas admovent, ascendunt, disijciuntur tanquam pecudes ab internis decessi à muris. confocis in castra referunt, quam forti animo, quantaque ferocia, & quam accensis vultibus propugnatores stare loco videntur. De fossis, de repagulis horrenda prædicant. Insuperabilia esse omnia enarrant. universus deterretur exercitus. occubituros, quotquot adierint, repulsi affirmant. Tanta illos formido invasit, ut neque pudor, neque sui Regis imperium quencquam impelleret. Ita oppugnatio deseritur. Mille ducentes, ajunt, ex hostibus primo illo congressu fuisse tum peremptos, tum vulneratos. E nostris solum tres inquirunt. De discessu scribunt obfessi, cogitare Gallos, & Provincia deferenda. Per transfugas habetur, Navarros omnes jam castra dereliquisse, Germanos autem & Vascones, ac Piccardos manere, quia ignorant, qua sit iter ad fugam. quæ indies gerentur, indies habebis. Vale. Lucronii. XXIX. Novembris, MDCXII.

EPIST. DXI.

Incolarum cupiditas. Decepti redierunt. Quid spectabant exules. Periculum nostrorum à civibus. De civium cecitate. Quid disjicerit & expulserit hostes. Fugiant hostes. Varia consilia de insequendo.

P. M. A. M. Præfecto Damicellorum
Stellæ arcem habenti.

Ridiculum est, narratu tamen dignum, quæ Pompelonis Conchæ, id est, planicie habitatores rusticolæ Navarri egerint, audita oppugnatione futura. certabant invicem, quisnam esset præda inclusorum ditior redditurus, advectis in castra bigis quadrigisque, ac jumentorum, quicquid assequerantur clitellatorum onusta se revecturos, quæcunque insultando garriebant, demisso capite vultibusque tristibus, spe sua decepti redierunt.

redierunt. Agramontesii factionis præcipue Pompelonenses exules, quibus diebus tormentis agebatur in muros sparsim, & per conventicula suos quisque Castellanos inclusos hospites verbis inatibus, inter se dividebant, seque cum uxoribus & natis in diem proximum dormituros putabant. His ambagibus seipsos miseri deluserunt. Germanos & Vascones, quibus prædæ partem pollebantur, reliquosque Gallos milites inani spe depasti sunt. Fuit Castellanis obsessis tamen, inter hæc sortunæ ludibria, non levius à civibus, quam ab hostibus periculum. Sufurri & murmura, non ignavius per urbem, quam in Gallorum castris vagabantur. Non inferiore cura, non minore sollicitudine servanda erant à civibus terga, quam ab hostibus frons. Præfens malum obsessorum hospitium, quorum causæ tot ærumnas patiebantur, civis exagitabat. Quanta sit expugnantium, Germanorum præcipue, sevitia, quanta crudelitas in victos, immemores, leviorum calamitatem, quæ ante oculos erat, ingemiscabant. Plærique tamen & Viamontesii præcipue, qui Regis Joannis fortunæ fuerant adversari, graviorem ruinam, tum à victoribus, tum à prius Rege inimico prospectantes, nostris auxilio erant, & una moribus tuendis adstant. Quid tandem, dices? Hoc tandem accipe. Sitis, fames, frigus, anni tempus, vigiliæ, rerum omnium necessariorum penuria, & Hispanorum militum nota constantia Gallos pepulit ab obsidione pridie Calendas Decembris. Per noctis silentia papiliones & tentoria inpositi eruerunt. per vallem Roncalis, qua venerant, haudquaquam ausi sunt, ob Lumberii & Sanguessæ, Oliti & Tafallæ munita, in itinere oppida, quæ nostra tenebant præsidia. Quæ inter Pyrenæorum culmina sita est Arx, nomina *Mase*, ceperunt iter. Dux Najeræ secutus eorum discessum, Pompelonem venit. Dissident inter se duces, diversi in hærent consiliis, terga hostium stimulari debere, solvendoque levis armaturæ equites, atque agiles pedites ad hostium vestigia hi dicebant; *poterant argentum fugientibus esse construendum*, ex Julii Cæsaris sententia, ferebant alii. Horum suffragiis adhæserunt reliqui. torpuerunt. fremebant dentibus, præ rabie multi è centurionibus, & cohortum præfectis. parandum fuit imperatoribus. Ita evadunt hostes, qui forte ad unum; aut iugo caput, aut gladio jugulum supposuissent. Vale. Lucronii. III. Decembris, MDXII.

EPIST. DXII.

Montani veniunt ad fugientes. Germanorum strages in montibus. Tormenta capta sunt. Desidia Prætoris evaserunt multi. Centurio Dona Maria. Galli non potuerunt succurrere afflictis. Borbonus ipso rediit alia parte. Navarra jam Castellana.

P. M. A. M. Præfecto Damicellorum Stellæ arcem habenti.

Uncius ad te iturus, me coëgit, ut strictius quam res exigeret, Gallorum discessum describerem. Particularia quædam accipito. Varias esse, inter Pyrenæos, regiunculas nosti. Alava & Lipuzca sunt Navarræ propiores. Harum incolæ, audito Gallorum profugio, duce Joanne à Silva illarum gubernatore, occurrunt ad numerum trium milium bellatorum. Circiter quinquaginta juvenes agiles & gnari viarum, quom cernerent agmen lento gradu cum duce procedere, occulte à sociorum cuneo divertunt. Inerti sequitur passu Joannes prætor eorum. Præstiti illi pauci angustias occupant. Pars exercitus hostium jam transierat. Germanos qui à tergo cum impedimentis agmen sequebantur, interceptiunt. nil reluctantur, frigore, fame, vigiliis & lassitudine. languentes Germani. Per montium anfractus impedimentis derelictis sparguntur ignari qua tenderent, pars major tum gladio, tum rerum penuria extincta est. E tormentis unum grandius & magnæ molis dejecere præcepit in profundam vallem. Decem alia in Lipuzcanorum potestatem devenere. Joannes à Silva magis Parideus quam Achilles, aut Hectorius, majorum suorum gloriæ bellicæ male æmulator, pigrius quam regula Martis exigit, sese gelit. Sero ad rem venit. Opinione omnium neque unguiculis hostium ex universo exercitu evasisset, si præmissis ferre suppetias properasset, quin aut capti ad unum, aut perempti fuissent. Michael dictus *Dona Maria*, Navarus eques auratus primas, Viamontesius cum paucis familiaribus armatis, prælo in auxilium paucorum angustias occupantium advenit. supervenerunt & aliunde paulatim plærique alii. Quare non licuit Gallis, licet ante ipsorum oculos ista fierent, ad impedimentorum aut subsequantium militum laborantium favorem vertere faciem. In Galliam ergo mæsti, ac spoliati cum dedecore, qui evaserunt, regressi sunt. Retrocessit etiam male tractatus Borboni Dux, qui Oceanum versus Renteriam & loca quædam alia incauta & nil tale timentia, ferro atque igne vastaverat. Ita

Navarræ Regnum, quod hæcenus in Gallorum potestate positum, Hispaniæ nasum torquebat, & frendere præ ira faciebat, ad coronam deductum est Hispanam. quæ ulterius accident, habebis. Vale. Lucronii. IX. Decembris, M D XII.

EPIST. DXIII.

Rediit Fonsæca ad Curiam. Dux Alba permanet. Prorex Navarra Damicellorum præfectus & Marchio appellatur. De Comeftabilis & Beneventi rixa. Quid uterque alleget. Quomodo conclusum; Dux Najara ad Curiam. Quatormen- ta Gallica.

P. M. A. M. Præfecto Damicellorum Stellæ arcem habenti.

Frequenter nunc scribo, quia frequentes mittit procurator tuus nuncios. Antonius Fonsæca die decimo Decembris ad Curiam rediit. honorifice susceptus est. Dux autem ipse Albæ necessaria relicturus præsidia permanet. In Regno nuper capto novis oportet artibus uti, donec novorum animi subditorum, nova studia, veteribus exutis, induant. Damicellorum præfectus destinatus est prorex Comarenfis. Marchionis illum titulo Rex ornat, quo sit locus & magistratus honoratior. Est Comares in regno Granatensi oppidum. Accipe nunc quid extra nostram

aleam acciderit. Magnus Castellæ Comeftabilis, & Beneventi Comes, neptis ex fratre ipsius Comeftabilis maritus, jurgiis & contumeliis sese invicem laceraverunt, super dotalibus Comitissæ oppidis & patrimonio. Cessisse Jori Comitem, & Comitissam ejus uxorem, in vita functi Comeftabilis fratris sui Comitissæ genitoris, Comeftabilis arguit; Se nequivisse id facere Comes inquit, neque uxorem velle pacto stare. Patris reverentia vel timore, si quid annuerit, non sponte sua, inquit Comitissa. alterne sibi Comeftabilis & Comes indixerunt inimicitias. Comitem ad duellum Comeftabilis provocat. Non detrectat Comes. Locus extra Lucronii pomeria solitarii assignatur. Ad Regis aures delata est res, proscinditur simultas. In amicitiam, Rege id volente, redeunt. Novis pecuniis redemit Comeftabilis suæ neptis hæreditatem. Nudius quartus Dux Najaræ ad Curiam regressus est. Eodem illo die nunciatum est, recepta fuisse Pompelonem vasa tormentaria raptata à Gallis. Quatuor ajunt inesse validos Canones & Colubrinas, & novem id genus, quod sacres aut falconetes appellant. De discessu ex hoc oppido jam sermo est. Burgos, unde huc profecturi discessimus, regrediemur, non tamen ibi diu moraturi, uti Rex ait. Ex urbe fertur, Pontificem, & Cæsarem nova fœdera inituros. Quid causæ recentis infit, non habemus. Vale. Lucronii. XV. Decembris, M D XII.

PETRI MARTYRIS A. M. EPISTOLARUM

LIBER VIGESIMUS SEXTUS.

EPIST. DXIV.

*Ad eam Imperatoris & aliorum, Dux Mediolani
suo populo. Papa dat munera Duci. Quare
amat Ducem. Favet Duci Papa. Lumen
dationes magna.*

P. M. A. M. Ludovico Furtato
Mendocio mei Tendillæ Co-
mitis filio.

Sic vivitur. Raras modo, modo crebras ad te literas do. defuit nuncius. Quæ post superiores meas acciderint, accipito. Die vigesimo quarto Decembris natalis Christi profesto, Burgos venimus. Dux Albæ ad nos venit relicto in regno Navarræ aptis præfidiis. Ex Italia per dispositos equos Betrianus quidam juvenis à Petro de Urrea Oratore apud Cæsarem venit. Concluisse refert Cæsarem cum Pontifice, publicisque per utriusque urbes aut oppida edictis esse promulgatum, fore succellus communes. Status & personas alterne obtulerunt sibi, hostes hostibus & amicos amicis futuros polliciti sunt. Carteris Christianis Principibus edicitur, ut idem liceat intra menses duos foedus inire. Venetis quinque & viginti dierum terminus assignatur, lege Venetis præbita, ut Pontifici auxilio sint ad Ferrariam Pontificiæ tiazæ reducendam. Imperatori autem Brixia, & quæcumque alia Venetis ablata manu teneantur. Per foederatos Mediolani Dux electus Maximilianus nomine pro Pontifice, Cæsare, Catholico nostro Rege ac Helvetiis, à Matthæo Langa Cæsare à Secretis Episcopo Gurfensi & Ramono à Cardona Prorege Neapolitano, trium exercituum Pontificii, Cæsarei, Hispani, imperatore & oratoribus Helvetiis, Mediolanum ducetur propediem. Is Dux est Palmæ, oratores spectans. Summus Pontifex per sacre Rotæ auditorem nomine Campesium, præstantibus donat muneribus Maximilianum, equorum scilicet, asfericaturam atque intextarum auro telarum ad vestes & suppellectilis domus conficienda. *Sportulam progre-*

nem esse de se bene meritam, inquit, quod patro suo Sixto IV. Pontifici Maximo, ad Pontificatum adipiscendum, Sportula demum oratori sui suffragis auxilia præstiterim. unde & ipse Cardinalatus apicem, patro præbente, nunc Pontificatum se affectum. Juveni Duci favebit pro viribus. Burgis, quando ista ferebantur, eramus. Inde huc die quinto Januarii, alterius jam anni, serius quam itineris intercapedo exigeret, pervenimus. quia nos, universam dico curiam validè fluviorum inundationes & torrentes triduo in oppido Palenzuela fere obfesos detinuerunt, obrutis proluvio postibus. non diu moraturum hic Regem arbitrabamur: non tamen quo se concessurus & adhuc aperuit. Vale. ex Valledoliro, die septimo Januarii, M D XII.

EPIST. DXV.

Signa futura probat in Carolo duodecimi nostri Principis. Quid de Principe futuro sentiantur. Principi mira dotes. Temperantia regis intemperantes. De gravitate. Perferenda omnia à natura. Quid spectetur ab educatione.

P. M. A. M. Ludovico Furtato
Mendocio mei Tendillæ Co-
mitis filio.

Quæ annus duodecimus à quingentesimo super millefimum à Christi natali, meo iudicio, memoratu digna pepererit, vidisti. Tertii nunc decimi accipito initia. Quid de Carolo Principe pueri adhuc, omnium Regnorum hærede, quæ divus Fernandus Arago Rex Catholicus, ejus avus possidet aut gubernat, sentiant in Curia, cupis primum intelligere. Multa de illius primordiis referuntur. A natura emitit animi excellèntia, pullulare ajunt in eo, justæ & rectæ præclara signa. Est in ætate puerili adulationi & mendacio non modo non fautor, sed aperte inimicus. ab hujuscemodi abhorret hominibus. sobrietatem, inquit, illi summo opere placere. Si quem è domesticis intemperanter crapulatum senserit, torvo illum inspicat vultu & abiecit. in crastinum redeun-

tem acerrimis insectatur jurgiis, quam scdum sit cuiquam nobili vinci ebrietate, senili quadam objurgatione ostendit. De gravitate Caroli, ultra quam aetas ferat, multa scribuntur. In risu, motu, gestu, & responsis modestissimus. Nil denique in eo magis impraesentiarum desideratur, quam natura illi fuerit elargita, unde speramus in clarum Principem, & tot Regnorum bene meritum Regem evasurum. Hæc ab utero & genitura. Ab eruditione autem credimus mores optimos ebibiturum. Neque altrici naturæ institutores efficiant. Nutritum servat Guillemum de Croy Dominum de Xebres longa esse rerum experientia pollentem; qui sit modestus, temperans & gravis admodum. à quo nullum, inquirunt, notabile vitium prodixisse unquam. Præceptorem vero, ne quid desit, affectus est à teneris unguiculis Ludovicum Vaccam nobili sanguine ortum Hispanum & literis & claris moribus egregium, benignum & virtutum omnium clarum exemplar. mox grandior effectus, præceptorem adjunxerunt Belgæ Adrianum Trajectinum, qui nec literis divinis inter transmontanos, neque sanctitatem morum in Christiana religione habeat superiorem, Lovaniz Principem Academicæ, ac ipsius urbis Decanum. Horum exempla creduntur ad ingenium pueri irrigandum, ut coalescat ampliusciturque profutura. Quantum institutio ad naturam vel in male natis moderandam, vel in bene afflatis expoliendam possit prodesse, sæpe tecum alias. Ex ferro videmus vili metallo vestes fieri ac feras, instrumentaque alia prospicientium oculos suâ pulchritudine ad se trahentia, si ad arguti manus artificis eudendum devenit ferrum. E converso accidit auri massam jacere incultam opificum negligentia. Fruamur ergo Fernando se de illius ævo, dum per ejus aetatem licuerit, & divina illum nobis providentia præstiterit, & in pæro Carolo, magni futuri Regis initia præ se ferente gaudeamus. Vale. Data in Valledolido Idibus Januarii, M D XIII.

EPIST. DXVL

Quæ sit exemplo Regina Johanne summa felicitas, quæ nihil curat de Regni. Descriptio Turdissillæ. Pater ad filiam. Quæ sit Regina regis. Consilium quæ vivatur. De vita Regina, Saturno pessundata. De opibus cura nulla. de nugis sit. Quæ sit vita tranquilla. Quasi sit procella potentum. Helvetii à Duce Mediolani dantur stipendia. qui gubernent Duce Mediolani.

P. M. A. M. Ludovico Furtato
Mendocio mei Tendillæ Co-
mitis filio.

Historia dignissimam, quia vitæ nunc magistra erit, audi rem. Tordessillas nosti esse oppidum in Dorii fluminis ripasitum, ab hoc municipio distans lequas quinque, neque te latet, Reginam Joannam Castellæ Dominam, Fernandi Regis filiam illic esse inclusam sponte sua, æternamque permanfuram, dum vixerit. Ad filium genitor tetendit. secutus ego sum. grandius namque exemplum vidi nullum, aut legi, quo magis deberemus, quæ sit rerum humanarum insania perdiscere. miseret amici Ludovici Ferrerij Valentini nobilis equitis, qui talis volueris custos est designatus. Quo risu ægitemur, quam vanis affectibus raptemur, mulier ista nobis aperit. Hispaniarum paucis angulis exceptis, & insularum nostri maris, ac Regni Neapolitani, orbis etiam novi, non minoris facienti quam cogniti hæcenus, Dominæ est partim, partim hæres indubia. Quid isthac circuitione velim interrogabis? Audi & discere vivere. Angustis contenta tameris, nihili penitus hæc omnia facit. Neque à Patre, ab insubribus illius atri, quod magnum est & commodum, cubiculis ad peraratas regio more aulis divelli potuit, neque lecto procumbere vult molli sustoque lóchibus, neque vestibus indui, (vigente frigore) pelliceis, aut aliis ad anni tempus aptis, privatis utitur suppellectilibus. In sumendo autem cibo extrahendarie vagatur, triduum aliquando transigit jejunium, neque supplicium familiarium preciosis flecti unquam potuit, ut escam sumeret ullam, aut potum. Saturno pessundata est. Hæc nihil ad rem piorem de contemnendis mortalibus auri imperiorum. Est huic maxime Regina de Regni aut opibus cura penitus nulla, de nugis magna. Hinc multo beatius vivit, tranquilloremque vitam transigit non incolumisquam qui sibi vivant incolumes, qui regnorum ambitione popularium importunis votis afflati, perpetuo

perpetuo macerantur, mille procellis & fortunæ ictibus quassati undique. Hæc à nobis. Ex Italia scribitur, Maximilianum Ducem suavis fœderatorum præbere Helvetiis, quo in fidem Italix detineantur contra Gallos, annua ducatorum quadraginta millia. Populus Mediolanensis misit obviam suo Duci venienti, ducatorum auri millia centum viginti, quibus se ad ingressum ornaret. Hispani milites Trecium oppidum, quia pertinax esset in fide Gallorum, dederunt in prædam. Arx Novariæ urbis, nomine fœderatorum manu tenetur. cæteræ arces, Mediolani dico, Genæv & Cremonæ, adhuc præfidiis tenentur Gallicis. Cardinalis Sedunensis Germaniæ, Gursensis Episcopus Insubriæ legati pro Pontifice ac Cæsare, pro Catholico autem Rege Ramonus Prorex, & Petrus Urrea Orator novum Ducem gubernant impræsentiarum. de cujus Ducis moribus ad alias scribam. nunc vale. ex Valledolito. XVII. Januarii, MDXIII.

EPIST. DXVII.

Mors Iulii Papa. quæ acquisiverit Ecclesia, Parmam & Placentiam. quid dat Ecclesia, & quare, de fabrica S. Petri. quantum vixerit. quo die coronatus. quo die mortuus. schismatici nudi sunt. Tramulla cum Helvetiis. quid bi responderint. Rex Hispania egrotat. Laus Iulii in sponsam amantissimam Ecclesiam. De vita & bonis. cler.

P. M. A. M. Ludovico Furtato
Mendocio mei Tendillæ Comitis filio.

Methinam Campi venatus gratia se Rex contulit. sequor illum ego, quocunque tendat. Senatus regius in Valledoleto permanet. uno contextu hinc accipe non pauca. Magnus ille Julius Pontifex Maximus, alta meditantem animam, & magna gerentem; xx. Februarii nocte intempesta emisit. Quantum Ecclesiæ patrimonium addiderit, suis locis habuisti. Ravennam, Forum Livii, Forum Iulii, quod dicitur Imola, Cremam, Ariminum & multa præterea de possidentium manibus ereptas urbes sponsæ suæ Ecclesiæ addixit. affinibus neque villulam unquam, ut solebant cæteri Pontifices, impartitus est. Redditiis propinquos Ecclesiasticis ornat. Quid de Bononia dicam, bonarum artium atrice, quam de Bentivolorum vetere Tyrannide liberavit? Parmam præterea, Placentiamque, Ducatus Mediolani egregias quondam urbes ad se traxit: *Exarchatum Ravennam fuisse ambas, iniquis. Quæcunque tan-*

dem vel armatus vel inermis adeptus est, sponsæ reliquit suæ amantissimæ. quadringentos millies auri nummos reliquisse ajunt futuro. que Pontifici testamento legavisse, nisi pauperem hostes Ecclesiam repperint, fœvere denuo temerarie incipiant. Beati Petri in Vaticano molem sacram arte mira & murorum robore structam reliquit intactam. Vixitanos novem & sexaginta, septuagesimum tetigit. Anno MDXIII. in Calendas Novembris. quo die Conclavim fuerunt ingressi Cardinales, suffragii omnium, qui erant v. & xx. creatus est. coronatus autem ejusdem mensis die xxvi. Fuerit in arcanis à Venere ac vino abhorrens, aut aliter, arcanorum ejus participes dijudicent. nos ab operibus ejus nostros sumus exorsi actus, quæ illum ab aliorum Pontificum alea segregarunt. De Julio satir. ad alia veniamus. hoc in pera tabellaria tulit cursor, quæ autem ore refert accipe. Schismaticos ait Cardinales esse in Massilia ut transfretent ad Urbem. Rex Gallorum per cursores crebros, perque suos Oratores hortatur, & rogat, ne Collegium Pontificum creaturum conveniat, donec Gallici Cardinales absentes adeant, quo Electioni futuræ queant interesse. Quid statuent, habebis. Dominum de Tramulla Gallicum Primate scribunt esse inter Helvetios, ut eos magnis pollicitationibus in fidem Gallorum totis viribus trahat. Fuit à sceminis ejectus è templo tanquam excommunicatus. vix popularem evasisse furorem dicitur. Responsum tandem illi est: Helvetios fore Gallorum amicos, modo nil contra Mediolani Ducem moliantur, aut in Pontificem. Nudius tertius qui fuit Martii dies undecimus, Rex noster Catholicus parumper egrotavit. Heri quicquid comederat, evomit. vivido tamen est animo. Vale. Methinæ Campi. XIII. Martii, MDXIII.

EPIST. DXVIII.

Laus Regina Gallice. Oratores Regina Gallice. Habet charos Hispanos. Littera pro liseris data. qua stemmata Lipuzcanis data. Germani perierunt. Bene munera nostra præsidia. Paratur exercitus Gallicus. Trivultius magna molitur. Dux Guimaraensis peremit uxorem. De Don Petro Gyrene. Quid arguat pro Ducatu Sidiño.

P. M. A. M. Ludovico Furtato
Mendocio mei Tendillæ Comitis filio.

AD Regem ex Gallia venerunt à Regina Galliarum, quæ amica pacis est, casta & prudens, duo Franciscæ institutionis fratres,

tres. Venit & pone illos ex ipsius Reginz familiaribus Hispanus nomine *Laches*, & arces tutandas, & suæ domus fida obsequia credit Hispanis viris Regina illa. Literas ad Regem omnes attulerunt, de pace putamus. Remissi utrique fuerunt illico. Quid reportent, nec nos intelligimus, neque ipsi sciunt. literæ pro literis datæ sunt. *Catum referunt in pera*, ut est in proverbio. Lipuzcanos viros ob rapta Gallis fugientibus impedimenta, apud Velatem & Lizandum oppidula in angustiis montium, & quia sese in propulsando Borboni Duce forti animo gesserint, quando vastans omnia, fines eorum incaute invaserat, Rex Catholicus honorificis donavit stematibus, vasis puta tormentariis x. quæ gestare posthac in vexillis queant, centum una millibus Marapetinis, ut more vestro loquar, annuis. læti gratia discedunt Lipuzcani. Horum exemplo multi eriguntur. Qui vero se negligenter gesserunt, erubescunt. Episcopus Illerdensis Conchillus, Reginz Gallicæ nuncios secutus est. longis itineribus in Galliam tendit; ad pacis aliqua fœdera tractandum putamus. Ex Gallia intelligimus Germanos, qui evaserunt à Pompelone, fere omnes ex conceptis præ frigore & egestate morbis periisse. Fertur præterea Sancti Joannis Pedè portus oppidum, intra fines Gallicos, quia ultra Pyrenæos situm: fossis & aggeribus adeo esse munitum, ut jam nostra præsidia nil vereantur. Ajunt quoque, cogi magnum exercitum in Gallia, & magnum Trivultium, Franciæ magnum Marefchallum esse in urbe Taurino bonarum artium altrice in Italia. Magna moliri debet. Artes querere, quibus patriæ restituatur totis viribus conabitur. quiescet nunquam aliter, dum vixerit. Novum audialiud, dictu horrendum. Dux Guimaraeus, condiscipulus tuus apud me, Portugalensis, præ zelotypia uxorem propriam, & suspectum ephæbum jugulasse dicitur. Proh durum facinus! Quid dicam de altero tibi eodem modo condiscipulo? Petrus Giron, Urveniz Comitiss hæres, audita Henrici sororii sui Methinz Sidoniz Ducis morte, provinciam sumpsit Ducatus ipsius apprehendendi. Spurius esse duos Henrici sororii sui fratres arguit, neque hæreditati aptos. Ad uxorem vero suam jure merito, statum illum pervenire. nescio an sit favorem in Rege reperturus. quæ succedent, habebis. Vale. data Methinnæ Campi. xx. Martii, M D XIII.

EPIST. DXIX.

Leo X. Papa annorum xxxviii. de affectibus Cardinalium. Ignota febri laborat Rex Hisp. Est in Meliorata Rex, recidivavit. Phrenesi laboravit. Cepia Anglorum contra Gallos. Medices est Papa. De moribus Papa. Quando in conclavim. Rex Hisp. liber à febri.

P. M. A. M. Ludovico Furtato
Mendocio mei Tendillæ Comitis filio.

M Artii septimo & vicesimo die, per incertam famam est allatum à Burdegallia, & finibus Hispaniarum ultra Pyrenæos, creatum esse Pontificem Cardinalem Laurentii Medices filium Florentinum. Vix credere id possumus, quia sit annum natus nondum octavum & trigessimum, soleantque sacra sedis Romanæ Cardines potius decrepitos quam ætate virentes deligere, quo domitis jam carnis & mundi affectibus, rerum experientia pollentes, quid agendum sit, liberius & callidius intelligant. De spe autem illorum ac desiderio crebræ mutationes illius oneris, & cur id cupiant, prætereo. ipsi viderint. Coram æterno Judice hujus puncti ratio ab eis exigetur. De Rege nostro hoc scito. In deterius labitur, febri laboravit ignota. Modo namque in tertianam, in continuum modo profluvit. Nosti quoniam à parvulo es educatus in curia, veteri suo more secessisse quotannis à secularibus negotiis ad cœnobium aliquod femotum, ubi hebdomadem agerent sanctam, Regem & Reginam. Uxore defuncta, prætermisit nunquam Rex consuetudinem illam; semifebricitans se contulit Rex ea secunda feria *Melioratam*, in Hieronymorum fratrum cœnobium, ab Ulmeto municipio milliaria duo. convalescerat aliquantisper. nocturnis, præter medicorum consilium, voluit sacris interesse. Nocturni ætris intemperies illum recidivavit. eo die qui Resurrectionem Dominicam secutus est, pharvacum sumpsit. Nocte sequente febris illum est ardentior adorta. Prima sequenti luce putarunt emblemate medici laboranti succurrere. crevit illico febris, & fere factus exanimis est. Verba protulit frenesi admixta. turbati eo casu Medici diffidere coeperunt. Hæc de Rege. ad Britannos transfemus. Juvenis ille Rex Britannus, animo pollens, ac belli nervis abundans, Gallos intendit dura strema salutare. Terra, inquit, trium & viginti millium bellatorum numerum coegisse; maritima vero classe milia decem. Incredibile memoratu est de machinarum & tormentorum copia.

Vale.

Vale. ex cœnobio Meliorata. pridie Calendas Aprilis. Addo aliquid. expecta parumper. Distulerat abscissum nunciis. superiore nocte protuberam. ecce Guizardini Oratoris Florentini familiarem! crebris ictibus portam hospitii mihi concurit. è somno excitior. Hæri sui Oratoris nomine mihi significat, se habuisse literas ex Florentia de creatione Medices Cardinalis concivis sui Græce ac Latine. habemus Pontificem eruditum, sed Musicum, & qui cantorum collegiis & frequenti corona delectetur. pacis est suapte studio amator, minime Martialis, mitis admodum, suorum & affinium & familiarium æquo amantior. Qualis futurus sit Pontifex, tempus loquatur. iv. nonas Martii Conclavim sunt ingressi Cardinales præsentēs, nullam de absentibus rationem habuere, intra diem septimum ab ingressu rem peregerunt. Inter ea dum nuncius moratur, Rex bene valuit. liber est febris. & tu vale. ex Valledoleto. xx. Aprilis, MDXIII.

EPIST. DXX.

Papa dicitur Leo X. Legum tempora turbulenta. de Lanterna castello. laborant egestate magna. Laus Cusentini confirmati. Trivulzii prudentia patria vociva. de Sophio & Selimsachi. persequitur Tyrannus propinquus. Veneti conveniunt cum Gallo. Magna proponunt Veneti.

P. M. A. M. Ludovico Furtato
Mendocio mei Tendillæ Comitis filio.

AB Urbe unum, à Florentinis alterum habemus tabellarios. ad portum qui *Linnus* dicitur ait viva voce cursor appulsos esse Cardinales à Julio damnatos, Caravallum scilicet Hispanum & Sanseverinum Angiovinæ factionis in regno Neapolitano seditiosum, & quietis male studiosum. Quæ autem in pera tabellarius ferat, habeto. Scribitur ab Urbe, novum Pontificem *Leonis X.* sibi nomen sumpsisse. Fallat utinam. præfatio nescio quid ex huius nominis Pontificibus. Pauci sua tempora egere tranquilla, sine aliqua Italix ærumna raro vitam finire. sæpe Italiam illorum ætate Saraceni perturbant. Deus omen avertat. Ex Genua fertur, castellum illud in Genue portum super vasta imminente portui rupe à Gallis in Genuensium & jugum opprobriosum & iacturam ingentem constructum, laborare penuria rerum omnium, *Lanternam* castellum id nominant. Ibat onusta commeatibus navis una Gallica in obfessorum auxilium, quo illos

reficeret, invalidosque abduceret, & eorum loco sufficeret incolumes. A classe Genuense, in qua incidit, capta est ea navis. quare sperant brevi Genuenses à se discussuros eam servitutem. Intolerabilis est hostilitas. Amicum tuum Joannem Rufum Foroliviensem Cusentinum Archiepiscopum pro sede Apostolica sub Julio, Leo X. Pontifex confirmavit honorifice. Vix reperiō, quem huic viro æquem inter sui ordinis prælatos. Galli exercitum novum cogunt, magnus Trivultius, bellorum ille magister egregius, & nostri Regis judicio nemini par in regendis exercitiis, toto conatu Gallos excitat. monet ut in Italiam redeant & impellit. Amor patriæ facit, ut sua sapientia & industria patriam modo perturbet, modo laceret. Non futuram esse fortunam ærumnis Italix suspicamur. Sophius Persa ex Amaro monte, qui aquarum divortio Ciliciam dividit à Syria, in Turcas inhiat, Selimsachi parricidæ fautores. Corcutum majorem Selimsachi tyranni fratrem ejectum & Accinatum Corcuti, si bene relatum est, primogenitum apud se Sophius habet. Illorum favore putat se debellaturum Selimsachum usurpatorem Imperii, qui præcipue ob humanitatem Corcutis à patris militibus & populis ametur. Selimsachus autem ob sui ferociam & crudelitatem odio habetur. Veneti cum Gallo rege in recentem Italix perniciem convenerunt. Quando illis futura perniciēs post vicinorum ruinam proponitur, excusationes innectunt, *Casarem esse in causa, qui eos cogat ista moliri, qui pro Verona recuset ducatum milia trecentum, & septingenta petat, & Venetiarum servitutem.* Has atque alias mihi causas Joannes Baduarius Orator Venetus adducit: cur Veneti sese dent præcipites, qui toties Gallorum insidiam sint experti. & addidit: *mea Resp. quæque via nititur impræsentiarum à Casaris & illius consultiore Episcopi Gursensis avaritia se exsolvere, de furoris fidemne sint, nec ne Galli servaturi, Deus novit, & si servaverint, forte aliter quam hæcenus futuros rerum eventus. Nil nobis potest infelicium evenire, quam Casaris postulata suscipere.* Hæc Veneti. Tu vale. ex Valledoleto. in nonis Maii, MDXIII.

EPIST. DXXI.

Tres cursores habemus. Papa mitis. Papa potens. Diclum Biantis. Adjuravit in Gallum Anglum. Compositio Trivultii cum Castore. De venditiis Principibus. Quintana ad Casarem. quid suspicetur. Turci obsident castellum S. Petri. Inquietus Turcarum Princeps.

P. M. A. M. Ludovico Furtato
Mendocio mei Tendillæ Co-
mitis filio.

Recentes habemus ex Italia, paucorum dierum intercapedine, tres cursores. Sanseverinum & Caravaiallum à Julio Pontifice, rubro galero privatos ajunt esse Florentiz bene sperantes de reconciliatione. ad Cardines recuperandos sperant Sancta & Severinus. Est enim Leo Papa, paterni altus & prudentie, ut ajunt, experts, suapte natura mitis & benignus, facilis & pronus in collegarum Cardinalium beneficentia. Nidum reperit hic noster Leo Pontifex plumis multo magis sultum, quam alius Pontificum reperit unquam. Diximus, quid Julius Papa moriens reliquerit. Addita est insuper huic Florentina potentia ex Fœderatorum conventu adversæ factionis viris ejectionis. Tempus, rerum index verissimus, aperiet, quid in eo Biantis doctum, Magistrum virum ostendit, operaturum sit. Ducem Florentinarum copiarum Antonium à Cardona Padullæ Marchionem destinavit. Joannes Hastil Britanni Regis Orator, mihi retulit magnanimum Regem suum Britannis proceribus & nobilibus convocatis in Galli Regis perniciem adjurasse, necdum transfretasse, ut fama fuerat, sed circiter Maii dimidum, aut quo serius finem transmissurum exercitum per Calefium fretum in Galliam, marique ac terris eam impetiturum. Trivultius ille concivis meus, patris non secus amator, quam de Castore legatur, qui præ nimio amore filiorum capita comedit, in plano Insulæ Gallicæ tenet copias. Helvetios & ipse, quorum est membrum, ob Misochi Comitatum in Alpibus inter Helvetios situm, seducere nititur. De illorum constantia dubitatur, licet contra Gallos se feroces ostendant impræsentiarum. Sunt qui prædicent, & filium aliquando vendituros Maximilianum Ducem, qui Ludovicum ejus patrem apud Novariam Gallis vendidisse creduntur. Ad nos venio. Murmur est exortum in Curia ob Petri Quintanæ repentinam tacitumque discessum per dispositos equos. Is est Almaca-

ni Secretarii consobrinus, & arcanorum particeps. qui judicio pollent & rerum experientia, putant à Rege missum ad Páris fœdus aliquod feriendum, fœderatis inconsultis, cum Rege Gallo. Hic ludus Joanni Hastili oratori minime placet, licet Almakanus interrogatus hoc aperte neget. Rhodii castellum habent in continenti Græci, trans Hellespontum Sancti Petri nomine. Id obsideri dicitur à Turcis. Formidant Rhodii magis ac magis indies Turcarum Principis ferocem animum, qui sit inquietus & bellicæ gloriæ cupidissimus, quem etiam conscientia scelerum exagitet, ob perلudentes in ejus facie genitoris & propinquorum interfectorum animas. ex Valledoleto. XIX. Maii, MDXIII.

EPIST. DXXII.

Turcum in Asiam relicto filio gubernatore, Selimsachus stringitur. ad Rhodios commeatum. de Rhodio magistro. Classis Gallica dejecta. Magna Genuensium perturbaciones. Laur. Eliscus necatur. Gens Aderna ejicitur. de potentia & lapsu Genuæ.

P. M. A. M. Ludovico Furtato
Mendocio mei Tendillæ Co-
mitis filio.

Senatus Venetus ad Joannem Baduarium literas misit, in quibus hæc de Turcarum Principe referuntur. Selimsachus ajunt Turcarum Principem obsidionem solvisse à Sancto Petro Rhodiorum arce munita, transfretasque ipsum in Asiam, filio in Constantinopoli gubernatore relicto, quia senserit Accinatum majoris sui fratris primogenitum ex Amano Tauri montis horrenti jugo, cum ingentibus Sophii Regis Persarum copiis in Magnesium, eam juniores Asiaticos appellant, descendisse: Curcutumque patrem à tergo majora parantem ex Anguri Asiæ provincia. Turbari animo & ambigere incipit Selimsachus parricida, qua primum se vertat, ad fratremne prior, aut nepotem, inficiis. Interea dum trans Hellespontum ista geruntur, in Constantinopoli, est Bizantium, est exorta inter Janicerorum primarios Duces seditio valida. Quare coactus est Selimsachus per Legatos rem Asiaticam tractare. Bizantium regressus, majoribus se reperit negociis implicitum quam Rhodon petere. Amat Curcutus ob humanitatem, & vim à fratre illatam; habetur odio Selimsachus ob parricidium & tyrannidem. Ex Sicilia armuente nostro rege, rei frumentariæ ingens

gens copia portatur ad Rhodios, qui per frequentes cursores magnum magistrum, qui est in Gallia, vexant, ut pastor ipse properet ad gregem suum, ab imminente fero lupo, tutandum. Scribitur etiam ex Genua, classem Gallicam, quæ Lanternæ castello ferre suppetias tentaverit, non sine iactura fuisse à Genuensi classe rejectam. laborant summa inedia inclusi. Excutient propediem jugum id infestissimum Genuenses, nisi dira labe factionum obliterit. Exortus est in urbe ipsa Genua superioribus diebus acer tumultus, Joannem Adornum ipsorum ducem Laurentinus tituli Comitis insignitus, è gente Flisca dicitur adiisse consulens, ut Galli, quos armata manu adventare significavit, admittantur. Insilivit in Laurentinum dux Adornus, jurgiis Laurentinum Fliscum lace-
rat, patriæ proditorem appellat. Aufugit Fliscus, è palatio prodeuntem Adorni Ducis frater interficit. Flisca factio in sui Laurentini vindictam arma capit. ejicitur Flisca ex urbe. Adorni extra urbem Fliscos insequuntur. Aperto Marte crudelis, plus quam civilis exoritur pugna. Vincuntur Adorni, & ab urbe radicitus fugantur. In Bergantinum se fugiens Dux Adornus coniecit, vix ea levi navicula evasit, in Corsicam insulam ad classem Genuensem tranavit. Ita urbs illa mutuis armis, extero nullo urgente hoste, se conficit, & quæ quondam nostri maris duci esse solebat, nunc intestinis odiis & rabida peste inimicitarum exagitata, è servitute labitur in servitutem. Ex Valledoleto. in nonis Junii, MDXIII.

EPIST. DXXIII.

De miranda Gallorum strage ad Novariam. Qui Gallorum duces. Mediolanum fluctuat. Obsessis in Castello succurritur. Helvetii accurrunt. Novariam ingreditur. Novaria concutitur. Consilium Trivultii. Tramuglia jactantia. Helvetiorum invitatio. Recusant pugnam Galli. Exeunt ad Galli Helvetii. Trucidant Germanos. Strages Gallorum.

P. M. A. M. Ludovico Furtato
Mendocio mei Tendillæ Comitis filio.

PARVA manu sæpe legisti Romanos hinc, Athenienses inde, maximas hostium copias profligasse. Nil unquam memini me legisse in re bellica majus, quam impræsentiarum inter Gallos accidit & Elvetios. Descendisse Gallos in Italiam retuli, ducibus Trivultio & Gallo pimate Tramuglia Novariam petunt,

Cataphractos duxerunt mille & trecentos, levis armaturæ majorem copiam, peditum autem millia quatuordecim. Mediolanum, audito Gallorum adventu, Trivultii factione populum stimulante, tumultuatur. per spurium Trivultii filium obsessis intra castellum commeatibus succurritur. Laborant enim ad extremam esuriem. Dux Maximilianus quem ajunt esse non ea prudentia vel animi vigore, quod oporteret, Mediolano exivit, Novariam tendendi Gallis obviam sub spe auxilii Elvetiorum. Vires suas in ejus tutelam Elvetii offerunt, conventus frequentant Elvetii, quibus magis expedire vitam, quam Ducatum amittere aut finire, ut ad Gallorum manus deveniat. Quater mille pedites Dux secum habebat. properanter millia quatuor Elvetiorum accurrunt, hostis furtim Novariam obsessam ingrediuntur; Duci spem rei bene gerendæ præbent. Ad muros Galli machinas applicant, quatuntque hostiliter. Trivultius Tramugliæ Gallo collegæ suo suadet, ne tempus hoc inane obsidendi Novariam teratur, incassum esse ista. Mediolanum rei caput esse petendum, populo vocante proclamant inde faciles fore successus reliquos ajebat. Tramuglia, sive quod sic statutum esset in fatis, sive ne videretur alterius consilio res geri, ad Trivultii consilium faciem dedit nunquam; se ibi habiturum ad matris filium, ubi genitorem Ludovicum habuerat. & his dictis per literas Galliam replet universam, propediem se missurum Maximilianum filium, ut eodem carcere moriatur, in quo Ludovicus genitor. sibi omnia tribuebat, de collega Trivultio nulla mentione facta. Dum his Tramuglia nugis Galliam, seque depascit, Elvetii numero pauci, peditesque tantum, neque enim fas fuit, equites obsidioni credere, portis patentibus Gallos provocant, ignominie laceffunt ac jurgiis hostes, effaminatorum esse, minime strenuorum tormentis agere, ubi certandi præbatur. viri concurrant viris, portas pollicentur apertas. detrectant Elvetiorum oblata Galli noctem illam, quæ nonas Junii secuta est, insomnem Galli transegerunt, veriti, quod elucescente aurora, illis contigit. relictis cibo exiguoque somno militibus Helvetiorum duces, primo diluculo taciti educunt turmas, agmine composito, qua machinas Germani, & impedimenta custodiebant, primum ruunt. sternunt ac trucidant ad unum. equites in fugam vertuntur omnes. Fit strages inaudita, faciem in Helvetios nemo vertit ultra. Ramonus à Cardona Prorex vocatur ex Placentia, ut in auxilium Helvetiorum veniat. Super Pado se construere pontem,

quo trajiciat, respondet. Hæc allata sunt, hæc habeto. & vale. ex Valledoleto. XVIII. Junii, MDXIII.

EPIST. DXXIV.

De Duce Suffulchi. Ingulatur Suffulchi. Frater Suffulchenfis Prætor. Artes Galli contra Anglum. De prædonibus. De asylorum libertate. Latrones suspensi. Asyla franchias vocant. Sequuntur vicloriam Helvetii. Vercellæ ac Taurinum mulclantur. Hasta capitur.

P. M. A. M. Ludovico Furtato
Mendocio mei Tendillæ Co-
mitis filio.

SI memor es, scripsi ad te alias in Philippi regis naufragio, Enrichum Angliæ Regem vita functum, ab hospite Philippo, consobrinum suum, quem Philippus habebat in potestate, priusquam ex Anglia discederet, quo tempestas illum appulerat, exegisse, quis is esset, quibus artibus ad Philippi regis manus devenerit, quamve sortem assecutus fuerit, accipito. *Enion de la Pulla* dicebatur. Dux erat Suffulchenfis è primariis Angliæ principibus, ex quarta, utajunt, *Duarti* Regis filia ortus. Habitum in deditionem *Enrichus* Rex in arcem conclusit Londrensem, sub fida custodia. prodigus erat, ære pessundatus alieno. Judicium veritus ausugit, in Burgundiam prius. Revocatus fide præbita, creditoribusque, Regis amore dilatione solutionis debitorum annuentibus, rediit, sed pristinam profundendi naturam resumens, sese iterum gravavit ad extremum, ausugitque denuo ad Sicambrorum Ducem, qui nostra tempestate *Geldrensis* dicitur. Illum devicto Duce Geldrense Philippus calamitosum, & omnium rerum egentem ad manus habuit. Ex composito, neque enim aliter ex Anglia Philippus discessisset, Suffulchensem Ducem Regis consobrinum Philippus tradidit, icto tamen cum jurejurando foedere, ne illum Rex aut perimeret, aut male tractaret. Ita successit vivente Egricho promittente. Sed Enrichus juvenis successor jugulari Emonem in Londrensi castello jussit, quia cum fratre una fugitivo Gallicæ classis præfecto, Richardo Pulla, de concitanda in Regem Angliæ per literas agebat. In Angliamque Regis injuriam hunc Rex Gallus fovebat; sperans, aliquando fore, ut hujus Richardi opera æterno suo hosti Regi Anglo perniciem queat adstruere. Idem Jo. Astil orator Anglus mihi retulit, latronum quandam copiam, in plaustra pecunias ex municipiis ad Regem vehen-

tia, ad bellorum auxilium insiluisse, Asylorum fretos receptubus, quos ait esse in Anglia plures, ad quos genus omne facinorosorum, præterquam criminis Hæreos infectorum, confugiens tutum est, etiamsi deciderint in crimen læsæ Majestatis. Ex his habuit Rex ad manus octoginta, priusquam sese reciperent in Asyla; laqueo illis facti præmiu persolvit. Asyla hujuscemodi *Franciani* appellant regnicolæ. Ex Italia fertur Helvetios, Maximiliano Duce regente illos, fugatorum Gallorum vestigia secutos, Vercellis ubi egregiæ quindecim ducatorum millium tributum imposuisse, dedidisseque in prædam Sancti Germani oppidum nobile, quia parum obstitit, superveniente demum Prospero Columna cum cataphractis equitibus ex Hasta civitate, Gallis, qui se fugientes in eam receperant, ejecit, urbem diripuerunt. Taurinum autem bonarum artium altricem, valida pecuniarum summa multarunt. Vale. ex Valledoleto, v. Julii, MDXIII.

EPIST. DXXV.

Pescaria Marchioni Genus deditur. Albanus Venetorum Dux Veronam obsidet. Papa Cardinales, à Julio ejecit resitit in pristinum gradum. Qui Cardinales ob id irati. Confessio Cardinalium. petunt errati veniam. Dux Bregantia in Africam cum magna manu. Anglus in Morinis obsidet Teruanam. Anglatum plaustra perdit. Stringitur Teruana.

P. M. A. M. Ludovico Furtato
Mendocio mei Tendillæ Co-
mitis filio.

EX Italia, ex Angliaque, & Portugaliâ, paucorum dierum intercapedine, Tabellarios habemus. Ex Italia scribitur in bellorum crepitante schola Tartarea, Pescariæ Marchionem Neapolitanum Principem, stipendio Regis nostri militantem, Hispani peditatus Prætozem Genuam tendisse, cum universa Hispanorum, & quorundam cataphractorum copia, militum furorem non expectavit, Genuæ se dedit. Rediens Albanus Venetorum Imperator de strage Gallorum, Veronam ausus est obsidere. Genuensi re perfecta, sese Pescariæ Marchio, cum Prospero Columna Prælege conjunxit. Acceptis in unum omnibus militibus, ad Abianum tendunt, ex itinere Pescariam, in Benaci lacus faucibus, qua Minicius labi incipit, oppidum, Brixiam quoque ac Bergamum recipiunt. Recta proficiuntur ad Albanum. solvit obsidionem Albanus; Patavium se recepit.

EPIST. DXXVL

*Ruthenus contra Polonium. Dux Mediolani laborat
febri, collachrymatur auctor super Mediolanum.
Civium rabies, non exteri vastant. Exemplo
Gothorum timor. Himbres disturbantur fossae.
Cæsar in Anglorum castris, Mutatur castra,
quid Rex Gallus. Prostrantur Galli à Cæsare.
Duces & vexilla capiuntur.*

P. M. A. M. Ludovico Furtato
Mendocio mei Tendillæ Co-
mitis filio.

cepit. Circumvicina omnia nostris, ne in prædā veniant, deduntur. Ab Urbe dicitur Leonem Pontificem Maximum, Ecclesiæ reconciliasse Cardinales depositos, Sanctæ Crucis & Sanseverinum, Christianis Principibus inconsultis, restituisseque illos ad gradus pristinos, demisso tamen vultu, & supplices paulatim fuisse ingressos, capitibus detectis, abollis induti curtis & moratis non purpureis, suos errores in Julium & Sedem Apostolicam profitentes, pervicaciamque suam appellantes opinionem, lemureosque suasus fuisse, qui se impulerint, non ratione, publice veniam petentes, admissi sunt, non candidati ad rubros galeros, non tamen ad ablatos redituum titulos. Anglus & Helvetius Cardinales adesse noluerunt, Pontificis sententiam damnarunt. aperire portam ad huiusmodi facinora patranda, spemque veniæ posteris monstrandam, inquirunt esse id benignitatis; & irati Roma discesserunt. Ex Portugalia laudabilis nuncium habemus. In Africam trajecit Dux Gimaraneus, cum hastatis octo millibus, scopetariis tribus, & balistariis, cataphractis sexcentis, calonibus tribus, velitibus bis mille. Quid ex Anglia feratur, habeto. Galliam calcit ille Rex Anglus magnanimus. Teruanam Morinorum caput obsidet, patiuntur Galli eam ignominiam. Suum non audent exercitum Anglico objicere. uti solet accidere in re bellica, damnum passus est Anglus, leve tamen. plaustra quadrigata misit è castris signatum, decem & novem ad Teruanæ fossas implendas, quo dirutis pertormenta muris, facilius fiat oppugnatio. in Gallorum præsidia inciderunt. certarunt acriter. è Gallis ducibus tres vi armorum fuerunt perempti. victi tamen Angli fuerunt, qui loco mœnium plaustra in gyrum locaverunt. longe aberant à castris. desuit propterea illis auxilium. obsidio stringitur. mœnia perpetuis tormentorum ictibus concutuntur. Vale. ex Valleoleto. vi. Calendas Augusti, MDXIII.

SCythias, Sarmathias esse duas, ad Septentrionem citra Euxinum Pontum & Mæotidem Paludem versam unam, in Europa, in Asia, trans Hellespontum alteram, sæpe intellexisti. Citeriorem incolunt Rutheni, qui & Ruxii & Tartari dicuntur. Hi contra Polonium Regem armati venerunt, Regni partem vastarunt. Petit à Pontifice suppetias, ut Christianos Principes, in sui auxilium hortetur, orat. Sunt namque Tartari, licet nomine Christiani, à Christianis moribus devii, barbarisque reguntur legibus. Ab Italia calamitosa fertur Helvetiorum esse Mediolani quinque millia. Miseram urbem quotidianis infestant exactionibus. Maximilianus Dux in Hasta oppido febribus laborat, qualis ejus infelicitis urbis sit fortuna, pro dolor! ex prædictis colligito. Neque arbitreris pestem illam, ab Helvetiis, aut Gallis, neque Germanis vel Hispanis emanare. Qui omnes ad ejus patriæ perniciem petulantur insultant. Rabida vindictæ sitis civium, in civem, infelicem urbem, & vicina omnia exagitat. Si concordii viverent animo, tuti essent ab omnibus exteris incursibus. Alterne sibi viscera dilacerant. quibus dissidentibus insontes populi dantur in prædā passim. Mediolanum mittit Rex oratorem Diecum de Aquila Calatravæ commendatarium, virum prudentem, literis pollentem. Fluctuavit & ipse in tantis fortunæ motibus. Veremur, ne tot successibus elati Helvetii, aliquando latius, exemplo Gothorum, alas protendere cogitent. Rex Anglus cuniculis effossis Teruanam, in summo tenebat discrimine, nisi perpetui dierum octodecim imbres mole facta tellure suffas diruissent. Dum hæc ita geruntur, Cæsar Imperator ad Angli venit exercitum. erant locata majiori ex parte castra ad Septentrionem, quæ Galli erant venturi, nuda fere, aut parvo tuta præsidio. Cæsaris consilio ad alterum Teruanæ latus castra sunt mutata. Rex Gallus, licet æger, ex Parisio curru vectus,

vectus, in apertum cum exercitu prodit. suarum copiarum robur cum delectis ducibus misit, ut comœatibus obsessos juvarent. Eunt obviam Cæsar & Anglus; parva manu Germanorum & Anglorum ingentes Gallorum copias prostrant & in fugam vertunt. Plaustra jumentaque oneraria cum comœatibus, & majorem Ducum & vexillorum partem capiunt, Galli Regis vires hebetant. Hæc fama tulit. quando particularius, quæ sint acta, intellexerimus, particularius significabimus. Vale. ex Valledoleto. xiv. Septembris, MD XIII.

EPIST. DXXXVII.

Capitulum qualitates & numerus. Deditur Tervana. Quæ Anglorum copia. Cæsaris sunt literæ ad Regem. Helvetii petunt Deviniorem. tremis tota Gallia. Scotus in Angliam. Scoti monitis ad sororium. quid responderit sororio. Laus Regina Angliæ. Regina oratio ad proceres. in Scotum Angli. Trucidatur Scotus & sui omnes. Non reperitur Rex peremptus.

P. M. A. M. Ludovico Furtato
Mendocio mei Tendillæ Co-
mitis filio.

Habemus quæ acciderint in certamine, cui Cæsar cum Anglo Rege interfuit. Capitorum ducum nomina mihi Rex enumeravit. Dominum, inquit, Longæ Villæ ac Rotholini Marchionem cum centum Nobiliis, cui præerat manu, Dominum etiam Laclete, Bajartumque, omnes egregios bellorum magistros; Pallizam quoque Gallici prætorem exercitus in Pompelonis expeditione, fuisse vulneratum ait captumque, sed sub fide militari fuisse dimissum. Tervanenses obsessi, ubi captos Galli exercitus, tot primarios duces intellexerunt, ad eorum namque conspectum ducti sunt, & qui rerum omnium penuria laborabant, sese illico dederunt. Ita cum ingenti damno Gallorum & ignominia Rex Anglus fines Gallicos infestat. Angli Regis generi sui Rex noster ait, ex quindecim Germanorum millibus, & Britannorum, Anglorum dico, quatuor & triginta exercitum constare, præter eos, qui machinarum & impedimentorum curam habent, quorum est ingens numerus. Cæsaris & Angli literæ ad Regem sunt dimissæ Augusti mensis die vigesima tertia, quem Tervanzæ deditio præcesserat. Elvetii Burgundiam parant impetere, qua munitum oppidum Devinio, id nunc Degium (vulgo Dijon) dicitur. Florentinus orator, qui est apud Regem nostrum à

Lugdunensibus mercatoribus concivibus literas habet; Contremere jam in universa Gallia ad Elvetiorum motus cuncta esse formidine plena prædicant. Fertur etiam Scotum Regem cum quadraginta bellatorum millibus in Angliam contra sororium Regem Anglum, fuisse profectum. moverat prius & hortatus fuerat Scotus Anglium sororium, *ut Gallo Regi amico suo bellum inferret. ut regredietur*, per crebros nuncios persuadere nixus fuerat. Alioquin se Angliam aggressurum minatus fuerat. nequire se tam veteri amico, urgente necessitate, deficere. Ad hæc Anglus animose responderat: *Sequendo provinciam in Gallos complectebatur, de insidia sua non dubitasse. Se non destitutum ab incepto, eat, eat. præsidia se reperiturnum* respondet, *qualia forte non putabis, & forsitan ipsum paventibus*. Regina Catherina genitricem Helisabetham æmulata, patrisque animo imbuta, ad Regni regimen absente viro relicta, ducibus Britannis, quia Regni præsidium relicti fuerant, convocatis, quæ emergunt, egregia oratione patefacit. *Ut sese ad fines proprios tuendos apparent*, hortatur. Meminerint Deum esse propitium juxta iuventibus, neque obliviscantur Anglicum robur præcellere cunctis gentibus. Patriam amplexantur ab hostibus, & quod deterius est à finibus, qui eam tueri deberent, contra jus fasque nos turbare nitentibus. Regina monitis accensis Proceres, eunt in Scotum, jam fines Angliæ calcantem. Scotum sternunt, prostrant, perimunt, quotquot in Angliam transmissi fuerant. De Rege ipso nil certi habetur. creditur inter mortuos jacere trucidatus. quando intelligemus, intelliges. Vale. ex Valledoleto. die XXIII. Septembris, MD XIII.

EPIST. DXXXVIII.

Hispani contra Venetos. Munimenta Patavina. Vastatio agri Patavini. Cuncta desunt Hispanis. Venetorum prudentia. Helvetii super Deviniorem. quid petant Helvetii. Fraudat Helvetios Palliza. Tervana sternitur. Tervanum deditur. Quæ merce Tervanenses redemerint se. Delphini Prator exercitus. Cæsar adest. in Turcham Rex Ungarum. In Urbe signa latuisse.

P. M. A. M. Ludovico Furtato
Mendocio mei Tendillæ Co-
mitis filio.

Proh tempora! Proh Christianorum proterva rabies! Mille servant undique Fortunæ ludibria, mille calamitates quæ gesta sint in Italia & radicibus Alpium Novariæ, Vercellis, Taurino, Hastæ, Sancto Germano, & re-

& reliquis infelicibus locis, alias habuisti. Conantur Hispani detrudere Venetos in Mare, terris ablatis continentibus. Quadringentas destinavit Summus Pontifex cataphractas lanceas, in exercitu Hispano, sub nostro Prorege. Patavium infestare conantur, ubi valida sunt Venetorum praesidia, ibi suas vires omnes Veneti coegerunt. Applicare se ad muros minime audent. fossas inhabitabant a quofas nostri. prae machinarum timore nulla est turris, nulla pinna, quae non sit sulta tormentis. Arbores omnes tulerunt à medio Veneti, quo pateant campi, & libere discurrere queant projecti in hostes tormentarii globi. Laborant penuria rerum omnium nostri, qua urgente & fossarum incommodis adstricti, relinquere provinciam susceptam, cito cogentur. Uvis & fructibus tantummodo vescuntur, cetera desunt. Veneti solitam fortunae inconstantiam se profitentur expectare. putant se publicam constando lassasse federos. *Patentia omnia vini* didicerunt. Ab Helvetiis autem fertur, eos in Burgundiam descendisse, obsidereque Devinionem. Jurjurando pacti sunt invicem, in Gallorum perniciem, nisi tria sibi à Gallis sederum capita concedantur, ut Ducatus Mediolani arces dedant, quas adhuc retinent, ut veteribus Dominis Burgundiae loca restituant, ut impensas suas causa expositas persolvant. Annuit hiis omnibus Palliza Gallici exercitus Praetor, quo tempus infereret, ad fatigandum Helvetiorum impetum. Consulendi Regem suum poposcit inducias. praebentur. Helvetios fessellit. Digium interea dum eunt redeuntque nunci, munivit adeo Palliza, ut huiusmodi ultra possit expugnari. Nil voluit eorum, quae Palliza promissit explere Rex. Ad Angliam divertimus. Captam stravit Tervanum, diruitque penitus. Torturacum, Nerviorum caput adivit. Sese dedunt Tornacenses; ne agrorum vastitatem & expugnationem patiantur, quadraginta millia ducatorum Regi Anglo prae-buerunt. Inde ad prospectum Ambianae urbis castra movit. Ibi Rex Gallus infederat cum triginta millibus bellatorum. Fama viget, *Franciscum de Angulema* Delphinum heredem Regni Francia levi praelio tentasse Anglos, fuisseque vulneratum. Est hic pro Rege invalido dux exercitus Gallici. Adstat Regi Anglo Caesar, Gallorum ob susceptas non leves injurias, hostis meritissimus. Ab Ungaria, quae *Pannonia est inferior*, inquirunt, eum Regem quatuor mille Turcas equites trucidasse, qui fines Ungaros fuerant ingressi. In urbem ob eam victoriam laetitiae signa publice sunt instaurata. Quibus satis Chri-

stiana religio concutiat, hinc colligito. Val-le. ex Valledoleto. XVII. Octobris, M D XLII.

EPIST. DXXIX.

Strages classis Scoti Regis. Hibernia Princeps subditur. Rutheni insulant iterum. Qui Cardinales credidit Veneti solum tuerentur Patavium. Mutata omnia in Rege. Quae obstant, ne convalescat quocensus Rex.

P. M. A. M. Ludovico Furtato
Mendocio mei Tendillæ Co-
mitis filio.

Non cessat undique Fortuna quassare rem Christianam. Placidis Anglo Regi pal-mis eblanditur; Gallos horrenda premit ru-gosa fronte. Quid de futuro cogitet, futu-ra tempora dicent. In Galli Regis auxilium moliri caputem struxerat Scotus Rex navim. ad supplementum classis quinque aliis additis. majorem vim tormentorum, Angli discer-pserunt, demisereque in profundum, reli-quas ceperunt. prehenderunt unam Dacca-rum regis, qui *Dinamaria* dicitur, aliam & ipsam ingentem: ea ut Scotae classis jungeretur, in Anglicam vehebatur. hæc frivola tenuia-que sunt. vah! quid dices? profugatos fuisse Scotorum; cum suo Rege mille quadraginta scripsimus. trucidatus & ipse fuit pugnant inter confertas acies virilitat. Alit Joannes Atilius orator Angelus, ne quid ad praesentem sui Regis felicitatem desit, venisse ad ejus manus Principem insulae Hyberniae, qui majorem insulae partem alienam ab Anglo ipso sustinebat. Rutheni redeunt & insulant in Ungarum & Polonum Reges. Summus Pontifex ex affinis & familiaribus quatuor crexit Cardinales, in acrem ejus ordinis in-vidiam & querelam, qui dum illi suffraga-rentur, ne Cardinalem ullum crearet, donec ad minorem numerum gradus ille Cardineus reduceretur, pepigere. A Venetis fertur, Bernardinum Valmontium à ducibus eor-um unum, captum à Germanis fuisse, in provincia Frivoli, quam dicunt *Forum Julii*. Ad eam Hispani tendunt, in favorem Cae-saris. Livianus curam habet tutandi Patavium. Julianus Pontificis frater, Romanus à popu-lo Romano creatus est Pontifex, licet hoc alieno sit loco. Ubi primum creatus fuit, Romano populo applaudenti & gratulanti, ripae Tiberinae tributa dimisit, sequè fere lachrymando, prae laetitia, res populi Roma-ni sollicita cura prospecturum, est pollicitus. Rex noster est in Abbatia Valbona, sex à nobis lequeas distante, cervorum venationi-

bus intendens, semitristis ex adversa valetudine venit. Non idem est vultus, non eadem facilitas in audiendo, non eadem lenitas. tria sunt illi, ne priores resumant vires, opposita: senilis ætas; secundum namque agit & sexagesimum annum. Uxor, quam à latere nunquam abigit: & Venatus calique vivendi cupiditas, quæ illum in sylvis detinet, ultra, quam juvenili ætati, circa salutem, fas esset. Vale. ex Valledoleto. xxv. Octobris, MDXIII.

EPIST. DXXX.

Que Ducis Mediolani societas. Desletur Mediolani officina. Palla que petunt Helvetii. inter patrum & nepotem Turcos qua colloquia. Joannes Cursium orator laudatur. Teletam ager fortunatus.

P. M. A. M. Ludovico Furtato
Mendocio mei Tendillæ Comitis filio.

Vates egregius ille Aufonius, de Mediolani dignitatibus, Epigramma confecit. Carminis initium est: *Es Mediolani mira omnia*. Converte nunc, & verum fatebere: *Mediolani dira omnia*. Juvenis ille Maximilianus, in omni vitiorum genere putridos familiares dicitur incidisse necessarios, horumque commercio delectari, & eorum regitur consiliis. Primatum retinent Joannes Gonzaga, & Manfredus Corrigia. Miserum! in scitidam omnium flagitiorum Piscinam obrutum tenent. Profricandis cibibus, & bonis miserorum raptandis invigilatur. Hinc inexplibili Helvetiorum fame: Duce ab hujusmodi profanis gubernato inde; infelix urbs urbium gemma magis ac magis it præcepit. Helvetiorum ibi restiterunt quinque millia. Galli & Helvetii convenerunt, his pactis sedebat, ut Gallus Rex Ducatus Mediolani arces cum inclusis munitionibus & machinis Duci dedat, utque infra diem quindecimum Helvetiis Galli præbeant ducatorum ducenta millia. Circiter idus Novembris totidem. Neve Gallus arma capiat in quenquam auxilium Helvetiorum. Ne Gallus ullo tempore tentet membrum aliquod Helvetiorum locare stipendio, cæteris inconsultis. Ipsi vero se discessuros, ex Davinioni obsidione, aceducturos incolumes ex arcibus præfidiarios earum, donec Ducatus terminos transferint. Hic idem cursor attulit, Selimschi principatus usurpatoris Accinatum nepotem ex fratre Corcutu majore natu perempto, Afiz cum triginta millibus pugnatorum secta Sophia-

na, ex Armenia, per Taurum montem, in Asiam minorem descendisse contra patrum usurpatorem. Selimschus nepoti per oratorum pacem suadet, magna pollicetur, modo arma deponat. Respondet Accinatus nepos; se qua pater morte perierit, vitam finitum; aut patris necem ulturum; & una progreditur. Scripsi alias, nos hic habuisse apud Regem, Oratorem Florentinum Franciscum Guizardinum. Is propediem discedet. missus namque alius fuit Joannes Cursius. Græce ac Latine eruditissimus: ab his ac reliquis Oratoribus, quid extra nostros lares Hispanos agatur, elicio. Scribunt namque ad eos sui Principes, aut Resp. quicquid emergit, in universo. De discessu ad oppidum Matritum trans montes istos Segovianos, ut vulgo loquar ad Meridiem, scio est. Scis namque magis apertam esse regionem illam regni Tolletani, ubi est ager oleis & vinetis fortunatus. Olea namque ob horrorem hyemalem, citra hos montes nulla coalescit; vel rarissima; nisi forte sub monticuli alicujus latere demisso; à Borealibus tuto statibus. Dum hæc ita scriberem, venisse intellexi ad horam hanc Garciam Brizuelam nostri Proregis equitem familiarem, per equos dispositos, à Prorege missum. quando quid deferat, habuerimus, quid assert, habebis. Vale. ex Valledoleto. iiii. Novembris, MDXIII.

EPIST. DXXXI.

De testiculo tauri. Cui Rex quereretur habere filium inter socerum & generum iracundiam. quid nunc terque arguat. Facile discordans Reges, ad Carrienzillum Rex. Dignus halitus Regi.

P. M. A. M. Ludovico Furtato
Mendocio mei Tendillæ Comitis filio.

Audisse te, inquis, cum de Regis valetudine sermo fieret de tauri testibus nescio quid. petis ut quid de hoc sentiat, aperiam. Ab initio rei ad aures meas devenerat. Desisti hætenus, ne autor ego dicerer. donec paulatim serpens rumor, per podia circumactus, populorum auret & conventicula repleverit. uti feratur, accipito. Catholicus Rex habenda prolis, masculinæ præcipue; (cui hæreditaria sua Regna paterna queat relinquere, tanquam hæredi propinquiore, quam nepos Carolus sit) est cupidissimus. Jurene an injuria genero prius Philippo, & mox ex eo nepoti Carolo succenseat, & an incenseat, ipsi judicent. repletas querelis utrimque propositis

positis aures habeo hæcenus fatigatas. Non fuisse dicto parentem generum arguebat focer. cupiditate regni Castellæ captum focerum, se male habere generi conquereretur. Persuadores, qui ex dissidiis amorum rem propriam augere studebant, fovere inter ipsos odium nitebantur, neque calido nimis opifice opus erat, cum de imperio res ageretur, quod non patitur collegam, licet de universo contentio sit. Quid ex ea discordia successerit, late suis locis. Nunc ad tua postulata reflecto habenas. In Metinna campi Castellæ veteris emporio, Rex & universa curia Martio præterito morabantur. Est ab eo municipio villula distans miliaria quatuor, nomine *Carionzallum*: ubi Regis pater Rex Joannes natus fuisse dicitur. Amoenis est sulta memoribus, villula, & venatibus apta. Secessit in eam Rex uxore comite. Sumpsisse ibi dicitur cibaria quadam ad Venerem facientia. Putavit, eo medio fore, ut uxor gravidaretur. Eo inscio, conditi Taurini testes in escam fuerunt expositi ad rem optatam, & manu coci Reginæ, qui Gallus erat. quid hoc fuerit, quid simplex, aut quid mixtum, melaret. In re hoc est; Regem adeo dapes illæ perturbarent, ut inescatus velut hamo, salutem nunquam senferit ultra. Hinc illi vomitus. hinc illæ febres. neque arbitrantur Medici convaluturum. Durus est illi halitus, & gravis admodum. Anhelum vix trahit spiritum. tecto & muris odit claudi: vellet sub aperto semper esse caelo. Inde sylvas frequentat subtristis, negotiis jam averfus. Vale. ex Valledoleto. Idibus Novembris, MDXIII.

EPIST. DXXXII.

De rebus Indiæ, sed præcipue de fluminis Maragnoni latitudine. Linguarum, quadrupedum & volucrum varietas. Nomina regionum. De Maragnoni flumine. Reguli Chiacones. in æquinoctio fluvius. Arcticum polus. Aurum & pretiosissimi uniones. Varietas terrarum. temperies immensa. Nives alicubi. Cur aliquando calor. Duæ colonie. Hojeda, Nicuesa. Io. Cossa; tres duces periere.

P. M. A. M. Ludovico Furtato
Mendocio mei Tendillæ Comitis filio.

PEtis quid habeatur ab orbe novo. Majora indices, hæcenus latentia deteguntur. De vasta quadam tellure, quæ sese offert nautis, in lævum ab Herculeo freto se vertentibus ad meridiem, latam secimus alias mentionem. In ea tellure Provincias esse va-

rias *Pariam* puta, *Chianam*, *Cucibacorum*, *Caubietum*, *Sauriam*, *Cambaniam*, *Urbain*, *Zaraboram*, *Beraguam*, & multas præterea diximus. Magnæ illius terræ litora peragranter, Christophorus Colonus primus tantæ inventor magnitudinis, dehinc illum æmulantes Hispani, varia reperere flumina, tum ingentia, tum parva, & mediocria, præter cætera in unum incidere latitudinis adeo imense, ut incredibile sit posse id in natura fieri. Octoginta miliarium amplius ajunt, & flumen esse asseverant, non maris sinum, quod dulcium sit aquarum, quod fluit in Oceanum, & insulis refertum sit; neque fluxum patietur, aut refluxum in internis. Quadraginta plerique lequus cum caravellis adverso eo flumine adnavigant. Et diversos accolarum Regulos salutavere, mutisque muneribus sese invicem amicitia devinxere, licet ab initio rejicere hospites conarentur. Regulos *Chiacones* appellant. Flumini est nomen patrium *Maragnonum*. sub æquinoctiali locant linea plerique nautæ fluminis ejus fauces: trans lineam alii constituunt. Se ibi polum Arcticum amittere satentur omnes. Linguarum est in illis tractibus, & nationum magna varietas. Animalium, volucrum pisciumque ac monstrorum diversitas est ingens. mores varii. ubique auro scatent. unionibus abundant ubique regiones illæ: quarum sub eodem ejus terræ discursu æquinoctio plærque subsunt, aliæ citra, trans illæ. Elysiæ mille atque iterum mille provincias fovent illi tractus; steriles etiam alias arenosasque, ac horridas natura soli: Caribium sive Canibaliū humanarum carniū heluonum, & venenatis sagittis advenientes hospites excipientium, altrices alias: mitium & hospitalium incolarum alias. frondescent ibi arbores majori in parte toto anno, & præta virescunt. Vere tantum & autumnū fruuntur incolæ: hyemis horridæ, aut æstatis molestæ, expertes. Qui colles & decurrentium fluminum ripas inhabitant, beatæ vivunt. In elatis montibus alicubi perpetuæ nives conspiciuntur. In profundis autem vallibus, ob rorantes, ad ima è montibus solares radios calor ingens, quia vel sub linea, vel propinqui lineæ sint æquinoctiali. Colonie sunt in ea terra duæ destinatæ: in Urabe magno sinu, per Alfonso Hojedam una; per Diæcum Nicuesā in Beragua, altera. ad Beraguam septingentorum hominum classe Nicuesā pervertit. Ad Urabam quadringentorum Hoieda, cui datus est comes Joannes Cossa egregius, & exercitus eorum litorum nauclerus. Sed infelici omnes fato, & sinistris avibus periere tres ipsi primarii, & commi-

litionum pars major variis adacti casibus. Particulares aliquando de his inventis ædemus libros, quæ meo iudicio maiora sunt & mirabiliora, quam quæ ab antiquis descripta Cosmographis. Jam vale. ex Valledoleto. xviii. Decembris, MDXIII.

EPIST. DXXXIIL

Paſſa Galli cum Anglo. Rediit Anglus. Galli humilitas eſt vulpina. Miſit 7. Episcopos ad Leonem. Miſerunt & reliqui. Datur Gurſenſi galarum. Proceſſatio Venetorum. Gallum ſtimulat Veneti deſperati. cum Cæſare Veneti. Nota de Venetiis. Providentia Venetorum. Dux Mediolani expulſatur. Turcobus inſiat Italia. Superat ſuiſs maiores ferocia.

P. M. A. M. Ludovico Furtato
Mendocio mei Tendillæ Co-
mitis filio.

EX variis orbis regionibus varia referuntur. Rex Angluſcum Gallis pepigit, ne Tornachum repetant, neve Teruanam ædificent; & urgente jam hyeme rediit in Angliam, Scotiæ res compoſiturus, ejus Rege, qui ſororius Anglo erat, interempto, utque Scotæ Reginiæ ſorori ſuæ viduæ ſuppætiis ſeriat in Principes Scotos, ſi opus fuerit. Filium reliquit Scotus in cunabulis. Rex Gallus frequentes mittit ad nos nuncios, humilitatem præ ſe fert. vulpinam eſſe putamus: nec deſuturum, quin caput erigat occasione qualibet ſurgente. Ad Urbem dicitur ſeptem Episcopos miſiſſe, qui ſe Gallicanamque Leonis Papæ offerant Eccleſiam. Miſſi & à Cæſare ſunt, & Maximiliano Mediolani Duce Oratores, Dux Bari ejus frater cum equitibus duobus Mediolanenſibus. A Cæſare autem Matthæus Langa Gurſenſis Episcopus. Huic rubrum præbuit Pontifex galarum. Venetus vero, qui Gallo eſt ſœderatus, inſtat, ut Gallus tranſmittat exercitum. quod ni fecerit, intra paucos dies initurum ſœdus cum Cæſare ac reliquis Italiæ Principibus; non poſſe tantum pondus ultra ſuſtinere proteſtatur. Ad hæc Gallus fremit. videt Venetiis à ſe diſjunctis, claudi ſibi viam trahendi Alpes in Italiam. ſtimulat quoque Gallum Trivultius è patria exul. Cæſar ex Gurſenſis, ut ajunt, conſilio, nimis premit Venetos. Conditiones ab eis petit nimis duras, in ultimam deſperationem illos traxit. Vereor ne ſuniculus iſte, uti eſt in proverbio, ex diſſentiu nimio frangatur. Malunt Veneti cum tributis, quæ petuntur, bellum protrahere, quam gratuito, ſe tantæ ſervituti objicere. Fortunam,

quæ mutari ſolet, & quid cæli adſtruant, in rebus ſuis experiri ſtatuunt. Dum cunctantur, aut ſœderatorum aliquem moriturum, aut è cuncto diſceſſurum, longa bellorum moleſtia ſeſſum, ſperant. Gallus quandocunque dabitur poſſe, trajiciet Alpes, ne tanta Venetorum occaſio labatur è manibus. Maximilianus Dux ab Helvetiis expulſatur ad cūtem. Ingentem pecuniarum ſummam, ob ſtipendia non ſoluta, jure merito petunt, quia ſuo cruore Gallis ejeſtis ducem fecerint: ſed ad explendam eorum ſitim, & ad ea perſolvenda, quæ merentur, Cræſſi Cræſſique opes non ſufficerent. Turcarum Tyrannus, qui ferocitate animoque omnes ſuperat majores, accingere ſe in Italiam cuperet, & jam perſectum eſſet, ni Sophius Perſa, illius nepoti, ex fratre majore natu, ſuppætiis ferens immineret à tergo. Vale. ex Valledoleto. ix. Calendas Decembris, MDXIII.

EPIST. DXXXIV.

Livianus Dux Venetorum. Reſicitur Livianus à noſtris. Quæ oppida dedantur noſtris. Livianus includitur Patavii. Tormenta jaculantur Venetiam. Loca data in pradam. Aurata palatia excurrunt. Exclamatio in ſavos exuſtores, de Zoſuſino dirutis. Sternitur Livianus, de Marco Antonio Columna.

P. M. A. M. Ludovico Furtato
Mendocio mei Tendillæ Co-
mitis filio.

INTER Hiſpanorum & Venetorum exercitus in aperto certamen contigit. huic Briſuela Proregis familiaris, quem paucis ante diebus, per equos diſpoſitos, miſſum diximus, interſuit. Rei ordinem hujusmodi fuiſſe mihi retulit. Gallis ex Italia fugatis ab Helvetiis, Bartholomeus Livianus Venetorum Dux, ad Patavina ſua rediens ſtativa, Brixiam, dehinc Veronam obſidere auſus eſt, ab utraque reſectus à noſtris ſuit. Secutus namque illico eſt cum Prorex noſter cum exercitu cataphractorum mille, armaturæ levis ſeptingentis velitis, peditibus vero ſeptem millibus. Bergomum quoque noſtris deditur, ex itinere. Reſtitit arx, quæ Capella dicitur. Expugnatur tandem, nobilibus quibuſdam machinarum trajectu peremptis. Peſcaria quoque in Benaci lacus, quæ Mincius fluere incipit ſaucibus poſita, capitur. deditur & Lignagum municipium. Fixere pedem tandem, incluſo intra Patavium Bartholomæo Liviano, in oppido juris Veronenſis dicto *Alyera*, in Atheſis fluminis ripa.

Liviano

Liviano incluso libera datur nostris vagandi potestas. Jam Octobris nono Calendarum pervenerat. tranquillū & sereni, præter ejus terræ naturam temporis commoditate usi nostri, ad litus, qua Venetias prospectare licebat, castra locant. tormentorum globos in urbem jaculantur. Formidine quatitur universa plebs, infucto tonitru salutata. Villas Montagnanam, Hestem, Moncelesum in prædam datas sternunt. Bubulentam in amœni fluminis Bachilii, quem *Baraglionem* vulgus appellat, ripa, palatii regalibus, & amœnis viridariis fultam, funditus evertunt. aurata mirisque modis laborata, pictaque atria comburunt. Vah Hispani! vah Germani! quid vobis ad delicias structi parietes injuriæ attulerunt? quam minime generosum est in silentes, inermes, auratas aulas fœvere. Elysio illic tractui debuisse ignoscere, qui neque in vos tormenta jaciebat, neque inde latentes insidias, aut jacturam expectabatis. Plebem Sachi opulentum oppidum, & Mestrum ipsius urbis Venetiarum forum nundinarium, de-

populati sunt. Ingentes miroque artificio structas ad naves projiciendas è sinu Adriatico ad fluvium vulgo *Brentam*, & Ebrentam in sinum, machinas, dicunt *Zasufinas*, se-jactat Brizegnus, ipse ex Proregis imperio, cum infesta militum manu disjecisse, quibus disruptis, Venetiis ab eo latere commeatu tolerantur. Ad redeuntes ab ea strage nostros Bartholomeus Livianus è Patavio transfilit, quam præsidio tenet, nostros intercipit. Pugnatum est acriter apud Ciutatellam. Sternitur Livianus. Patavium multis è militibus amissis, regressus est. Sunt qui credant non longe absuisse Marcum Antonium Columnam, Ducem & ipsum Venetorum, cum suis cohortibus vocatum à Liviano ex Trevisio, potuisseque, si Livianus parumper rem distulisset, pugnae interesse. Id si accidisset, forte qui victoria potiti sunt, corruissent. Sic res Italas fortuna conquassat. Tu vale, & lætus vive, quandoquidem in tuto es. Ex Valledoleto. in Calendas Decembris, MDXIII.

PETRI MARTYRIS A. M.

EPISTOLARUM

LIBER VIGESIMUS SEPTIMUS.

EPIST. DXXXV.

Papa suscepit ad Duce Oratores. Quid dicat Papa. Paci studet Papa, qui vellet amicitiam cum Rege Hispaniarum.

P. M. A. M. Ludovico Furtato
Mendocio mci Tendillæ Com-
mitis filio.

Esterna nobis dies plures dedit cursores. Suscepit Summus Pontifex à Maximiliano Duce legationem, uti à Duce Mediolani. Ad hac Galli Regis orator fremdens, fremens, spumans, labra mordens, in Pontificem verba jecit querula: *Christianissimum suum Regem*, inquit, *verum & legitimum esse Mediolani Ducem, non alium quenquam.* Nullius esse roboris Pontificis eam susceptionem protestatur. *Nequire se aliter impraesentiarum facere*, Pontifex respondet. *Maximilianum amicum Cæsare Imperatore hu-*

ius rei iudice, dicit se reperire Ducem possessorem. Nil esse, cur debeat qui succedere. Leone ferocior discedit Gallus orator. Cæteri suo funguntur officio. Rex Anglus Scotiæ gubernationem tentavit. admissus minime fuit à Scotis proceribus, imo & Reginam, quod sit Angli Regis foror, exauctoravit: & filium ei abstulerunt infantem Regem. Multo majores quam nunquam alias parat Anglus copias in Galliam trahendas. A Pontifice VIII. die hujus mensis Januarii Curiam ingressus est ad Regem nuncius Galeatus Bûtrigarius, vir Bononiensis, egregius quippe & literis, & animi bonitate pollens, nobili ortus familia, componendæ inter Principes Christianos paci Pontifex invigilat, tum ex officio, tum ob imminentem Turci ferocis potentiam formidolosam. Dixi alias, ni fallor; electum fuisse mittendum ad Novum Orbem Petrum Ariem, virum à teneris in Regia nutritum domo, in-re bellica exercitum, cum militibus mille ducentum, quo vi armorum, & latere putati continentis Septentrionali per montes interjacentes, ad Australe trajiciat,

fama notum pelagus. Secundo flumine Bethi cum classe trajecit in Oceanum, uxore comite; quæ paternas abjiciens delicias octo filiorum prole relicta, ad incogniti orbis tractus forti animo sequi maritum, ut suum Hypsicratea Mithridatem statuit. Fertur è Gallia Reginam Gallicanam vita sanctam. Vixit sub insigni castitatis & prudentiæ nomine. Sublata est è medio altera Italia: inter utrumque Regem *Fernandum* Catholicum, & *Ludovicum* Christianissimum. Pacis fuit causa inter eos sæpenumero. Pontifex vellet in nostri Regis affinitatem connecti, per Julianum ejus fratrem: propterea cum Butrigario nuncio misit Florentinum quendam civem nomine *Joannem Vespucium*, qui de matrimonio cum aliqua Regis propinqua tractet, quid fiet intelliges. Vale. ex Valledoleto. x. Calendas Januarii, MDXIV.

EPIST. DXXXVI.

Quater mille Turcastrati. De portenti Mediolani. Mefarator in Galliam.

P. M. A. M. Ludovico Furtato
Mendocio mei Tendillæ Comitis filio.

Accipe nuncium, quo delectaberis. Ungariæ fines Turcarum incurritavie iterum multitudo equestris. Fuerunt ab Ungaro Rege prosligati Turcæ, ad quater mille trucidati sunt. Læta est ob id nuncium Roma, uti anno superiore. Venetis durum evenit incommodum. Est primaria urbis ejus via ditium receptrix mercium, *Rialtum* vulgo dicta. Combusta est universa cum summa urbis jactura. nescitur, unde ignis emerferit. Conternata est eo casu civitas, qui die decimo Januarii accidit. Sed prognostico magis terretur. Suspiciantur ob id portentum, res eorum processuras in deterius. Mediolani a-junt, eodem tempore tres visas publice lunas fuisse. Helvetii castella tenent adhuc Mediolani & Cremoræ, & una Ducem in castello servant. Nil est, ut verum fateamur, quod non mereantur in Duce ob eorum constantiam in Gallos, quos ex universa pepulerunt Italia; grave tamen est onus. Ex Gallia fertur Gallicanam Ecclesiam universalem cum suo Rege sovere Cardinalium à Julio Pontifice mulcatorum opinionibus desisse, sanxisseque, leves fuisse motus eorum. Ex Vandalia, *Andaluzia* dico, allatum est, classem, quæ Petrus Arias tendebat ad Indos cum mille ducentis militibus, fuisse tempestatibus quassatam, rediisseque ad litora Gaditana se-

miconcussam. Hodie qui est dies Januarii quintus, Catholicus Rex elegit in Principem Senatus (dicitis *Præsidentem* Hispani) Antonium de Roges Archiepiscopum Granatensem. fautorem posthac habebimus Regium Senatum, quandoquidem assecuti sumus, tu affinem, ego prælatum, cum sim Metropolitanæ suæ Sedis Prior. vir est integer, justus amator, rigidus facinorosorum & sceleratorum persecutor, bene sperandum est. Catholicus Rex noster in Galliam misit Oratorem quendam institutionis Dominicæ concionatorem, nomine *Bernardum Mesam*, honesto natum loco, Toletanum civem, insulæ Cubæ designatum Episcopum, quid in mandatis ferat, non intelligimus. Tempus omnium rerum eximius præco, aliquando nobis aperiet. In Scotia, Regis Angli consilium non admittunt. Ejus Regni Proceres puerum Regem patre nuper orbatum, & Regni habenas susceperunt. Rex autem Anglus se magnifice præparat in Gallos; sed vereor, ne Pacis desiderium in nostro Rege, cogitatus ejus proscindat, nequit jam Rex noster ferre bellorum molestias, ob gravefcens jam senium, & ægritudinem, quæ illum vehementer indies magis ac magis languescit. Vale. ex Valledoleto. vi. Februarii, MDXIV.

EPIST. DXXXVII.

Emmanuel captus. Rationes Regi Hispaniarum de pace optata. Petit Gallus pacem. Finit induciæ anni unius.

P. M. A. M. Ludovico Furtato
Mendocio.

Memor es, qui sit ille Joannes Emmanuel, dissidui fomes quondam inter socerum & generum Reges. Margarita nostri Principis Caroli & amita & rectrix illius conjecit in carceres. Quid causæ insit, nescitur. creditur pertinaci animo solutam habere linguam in Fernandum Regem, quem Margarita uti patrem observat. Rex Anglus febribus laboravit ardentibus, adeo ut Medici timuerint, in pustulas, quas vulgus *Virelas* appellat, morbus desit: & jam valet. serox & minax in Gallum surgit è lecto. Sed frustra, ut arbitror, publice namque edictæ sunt induciæ unius anni, per Petrum Quintanam Almazani Secretarii patrualem tractata: quem alias diximus ad Cæsarem, & Gallum Regem secreto fuisse missum: quid tunc afferret in mandatis, nunc detegitur. Vix Cæsarem ad eas traxit inducias: traxit tamen una & Pontificem. Multis probat rationibus Rex noster,

hostes, se debuisse Pacis fœderibus auscultare. Primo ne forte iterum ab amicis deferatur, quando magis amicorum auxilio indigeat; uti contigit, quando ab Anglis desertus, relictus fuit solus & imparatus in universæ potentie Gallicæ faucibus, cum summo discrimine. Neque bellicæ rei labores, & incommoda se posse ulterius tolerare, contra Christianos præcipue Principes, ad quorum discordiam invitum se fuisse semper, tractum edisserit. Addit quoque Regem Gallum ferre supplicem, Pacis munia, postulare: sedumque ac subumum fere, Regi tanto præsertim, pacem petenti, pacem negare. At etiam, cupere se pacis huius vitæ dies, qui supersunt, contra hostes nostræ fidei exercere. Nil horum admittit Rex Anglus: labra mordere, ac spumam mandere fertur: nequissimum tamen aliorum sententiæ contraire. Joannem Hastilem Angli Regis oratorem adibo: quid de hac res sentiat, scrutabor, & tibi significabo. Vale. ex Valledoleto. v. nonas Martii, MDXIV.

EPIST. DXXXVIII.

Qua dixerit Anglus contra fœderum. Qua causa Regem moverunt. Suspicio coegit Regem.

P. M. A. M. Ludovico Furtato Mendocio.

Joannem Hastilem nudius tertius conveni. Regem sciam, inquit, in Chatholicum Regem fœderum verba promere graviter se proditurum conqueritur: tantam fuisse demandæ superbie Gallicæ occasionem, intercisam dolet, gemit, ferre non potest. In fœderum his verbis invocatum esse dicit: Quid me, fœder, acio beato viventem, ut arma caperem in Gallum Regem excitasti? Sat mihi erat ad mei gloriam imperii tributarius habere Gallum: pace fruebar aurea, cur fontem mihi mitidum, fœder, perturbasti? Pontificemque Maximum Christianorum Regum parentem, ut me ad arma moveret, simulasti. Illius horum & consilio tuo, fœder, in Gallum Regem bellicos apparatu mari ac terris, quales nullus forte Regum ab amio mille, coegi; per Caesarem fœderum copias ingentes, commeatu immenso, pecuniarum acervos innumeros transfixi; horrendas, & (ut ita dixerim) calo formidabiles machinarum strus transmissi: Gallica litorea admiratione ac timore repleta conculsi. In Galliam dehinc ego ipse devotus Teruanam caput Marianorum munitissimam urbem in summa Galli Regis ignominia obsedi, conculsi, cepi, & ne me dividero meas vires cogeret, solo aquari. Casarem utrique nostrum sanguinem conjunctum evocavi, mea pecunia juvi: qui putans affore tempus, quo de

Gallus sibi domique sua perpetuo injuriatissimi vindictam sumere posset: sua Scæna Imperialis obliuio Majestatis, advenit: una florentes copias Gallorum obsessi opem ferre agredientes, parva manu sudimus, trucidavimusque partim, ductisque Gallorum, artium bellica peritis, fere omnes cum vexillis eorum cepimus. Tornacum debuit Nerviorum urbem illustrem & opulentiam Gallis abstuli, quæ ne meam experirentur potentiam, multorum autem eorum tributo seipsam militaris dedicatione libera oblata. In Ambiani demum prospectu, ubi Rex Gallus hostie castrametabatur, in universa Gallia terrorem castra locavi. Regem Caledoniam Regnum omnium, ob generis vetustatem illusterrimum, mihi fororium, cum universa Scotorum nobilitate, clariisque illius Regni Proceribus, per meos duces intra meos fines trucidavi. Sororem amantissimam effeci viduam. Nepotem in cunabulo tanto parentis orbavi. Regem ipsum Gallorum, Principibus omnibus insensibilium hostem, ad extremum jam exercituum præcipitem traheram. Tali tempore, fœder, ad inducias rapti, eo, dico, tempore, quo stratus hostis sub tuo jacebat pedibus, quæ te necessarius coegit, fœder? quoniam vigor in hostem? Alium est nemini ultra sciendum. Has fui Regis fuisse querelas, hos sermones, inquit Orator Hastili, se vero nihil horum traxisse Regem nostrum ad has inducias, ait arbitrari: sed sperasse aie, Regem, Gallum tanti beneficii memorem, quod eum à præsentanea perniciæ liberaverit: nunquam ei defuturum, timuisse quoque aie, ne gener Anglus adeo grandis effectus insolefceret, quia secundis rebus etiam filios in parentes aliquando insurrexisset didicerit. Nepotis quoque Caroli Principis visus est etiam habuisse rationem, ne Philippi genitoris ejus exemplo, sit pro tempore grandior effectus, de se iterum à Castellæ regnis ejicendo cogitaturus. Hac Joannes Hastili, illa Regis iterum à secretis necessariis: si quid ego credam, à me cupis extorquere: utraque dicam meo judicio consonare. Vale. ex Valledoleto. viii. Idus Martii, MDXIII.

EPIST. DXXXIX.

Mors Almazani. De piratu Maris. Veneti nolant pacem. Anglus petit nuptias fororis cum Carolo V.

P. M. A. M. Ludovico Furtato Mendocio.

Aprilis quarta decima die excessit à vitæ Almazanis, Regis animæ solus integer particeps. gravis quæque in illum Rex exonerabat, haud secus ac in alterum seipsum, fidelissimus & Arcaniorum gnarus custos, ac longa rerum experientia prudens, & incorruptus

ruptuserat. à capiendis muneribus abstinuit, veluti ab anguibz venenatis. Suffectus est patruelis ipsius Petrus Quintana, Secretorum & ipse particeps sub Almazani serula. Fuit hujus familiaris à manibus interitus molestissimus Regi, addiditque illius ægitudini molestiam non mediocrem. Interroganti Fernando à Vega divi Jacobi de Spata Commendatario Majori Castellæ, quid à Rege pro filiis, aut uxore cuperet; respondit Almazanus morti proximus: *Supremo Regi me commendato; terrena omnia in manu Regum posita, vana nulliusque momenti, sunt arumosa potius quam felicia.* Addita est & alia Regi anxietas. ex Africa trajiciunt in Hispana litora Mauri sæpenumero, litoralesque villas vastant, & abducunt captivos in prædam, & uti piratæ aufugiunt. Callos jam videtur stomacho effecisse Rex: laborem patitur ex ægitudine, quæ illum, aquare lambente medullas, & asthma te saugante spiritum, ex halitu gravi vehementer angit; ea minime ferre solebat. Ad portum tamen Deniz Civitatis ajunt appulsas esse triremes undecim, vigintique alia navigia. Quid hæc classis operabitur, sentiemus. Balista familiaris Proregis nostri vir primarius ad Regem venit: Venetos, inquit, nolle cum sæderatis ullo pacto pacem, ni Veronam, Brixiam, Bergamum cum reliquis pendicibus ablati restituant. Instant ipsi, ut Rex Gallus Alpes transeat: Gallus autem spe illos depascit. Forti animo sint, per crebros nuncios hortatur; se cum valida manu propediem auxilio venturum pollicetur. Nostri interea simul & Pontifici quicquid jacet medium inter Patavium & Venetias, sternunt. quo egestate compulsi & Patavium dedatur, & ipsi Gallorum sædera deferere cogantur. Civitadella oppidum valde munitum à Patavio distans millia duodecim, cum suis præfidiariis ducibus, & primario Bernardino Valmontono nostri ceperunt. Ad Belgas transcamus. Auditur, Angli Regis sororem nostro Principi Carolo hac lege desponsatam, ut tam Carolus ducat uxorem, quam primum annum foras ejecerit quartum decimum. instat Rex Anglus, ut pacto stetur: quandoquidem die vigesimo quarto Februarii præteriti maturam sæderibus egerit ætatem. Avus autem Caroli uterque, Cæsar scilicet ac Rex Catholicus, differendas esse nuptias censent: quia sit Carolus robore corporis non egregie donatus à natura; quantum debilibz sæminæ copula nocere soleat, multis exemplis edocentur. Periere namque non pauci ex his qui habenas in hujusmodi culturæ agris solvere voluerunt: inter quos Joannes Princeps horum Regnorum, si vixisset,

set, Rex futurus. Ægre fert Anglus mortem: se cum Gallo initurum amicitiam minatur. Vale. ex Valledoleto. vi. nonas Junii, MDXIV.

EPIST. DXL.

De rebus Darienis. Balboa usurpavit imperium, de mari Australi. Milia bellatorum. Papa Pandulfus odit. Sponsa Caroli V. nobis Gallo. Turco implicitus cum Sophio.

P. M. A. M. Ludovico. Furtato Mendocio.

AB orbe novo nuncios habemus. Vaschus Nunnez Balboa manu promptorum favore invitis Magistratibus à Rege designatis, Imperium sibi usurpavit in Darienenses Hispanos, ejecto gubernatore Nicuesa, & Baccalario Anzifo in carceres conjecit. Is erat juris dicundi Prætor. Balboa facinus adeo ingens aggressus est, ac perfecit, ut læsæ Majestatis non modo veniam fuerit assecutus, sed titulis honoratis insignitus. Fama dedicerant, qui eas incolebant terras, esse trans Montes altos in ipsorum prospectu jacentes, Mare aliud Australe, margaritis & auro ditius: medlos tamen Reges sui Juris acres esse defensores: mille præpetetæ opus esse armatis hominibus ad illorum Regum potentiam infringendam. Mittebatur ad eos vias ferro aperiendas Petrus Arias, de quo supra, cum ea bellatorum manu. Interea dum sese apparrant in Hispania, dum coguntur milites, dum armanur, dum navigia construuntur, Vaschus Nunnez ille Balboa tantæ rei fortunam tentare constituit: centum nonaginta viros ex Darienensibus coëgit, in Calendas Septembris anni superioris MDXIII. iter capit, ferro partim, partim blanditiis, & nostratibus donis Regulis pacatis, Montes superat, Mare salutatur, Petro Ariæ ac sociis suis, laborem illum atque una tantæ rei famam & gloriam surripuit. Mira scribuntur. quando certi aliquid habebimus, scies. Ex Anglia scribitur, Regem illum esse *Cæsari* ac nostro Regi iratum, nuptiarum moram *Repudium* appellat, Regi Gallo despondisse sororem fertur; nec placere hæc fides Regnicolis. In Pannonia (*Ungaria* dico: est & alia Pannonia, quæ *Austria* dicitur) tumultus exortus est, ob Cardinalem Strigonium, qui ex Cruciatâ illis concessa in Turcas à Pontifice, magnos dicitur coëgis cumulos pecuniarum, neque Ungaros ducat in Turcas: tali sese occasione oblata, Turco implicito cum Sophio Persa, ad quem trajecisset Taurum dicitur in Armeniam, portis Caspiis æquatis, ita ut plau-

stris

bris curribusque commectus, & machinas trahentibus pateat iter. Ducentum ajunt transmississe bellatorum millia. certi adhuc nihil habemus: scies, quando sciemus. Ex Italia fertur, Senenses à diversarum partium factione pulsatos, extorres, tentasse reditum in patriam, sed sua spe frustratos, moestos in exilium rediisse. Non desunt qui credant, quod fivente Pontifice eam sint provinciam aggressi. Sentiant namque alieno vivere Pontificem animo in Pandulos, urbis ejus Tyrannos. Vale. ex Valleoleto. x. Calendas Augusti, MDXIV.

EPIST. DXLI.

Coëgit Selimsachus patrem, tres fratres & propinquos petire. Gallum nobis & inortem suam accelerabit.

P. M. A. M. Ludovico Furtato Mendocio.

Quanta sit, quæque futura nobis aliquando formidolosa Selimsachi magni Turcarum Principis ferocitas, hinc licet colligere. Patrem Regno pulsùm coëgit animi dolore perire, tres fratres ad necem traxit, ex nepotibus & sanguine conjunctis, quos potuit habere trucidavit. Restat ex majore natu frater filius, huic Sophius Persa patrocinatur, & faveat in Selimsachum, tanto sanguine madidum. Selimsachus conscientia scelerum, & innata truculentia stimulatus, cupiditate quoque Tyrannidis agitatus, ac donec nepos illi vixerit, minime securus, Sophium adoriri constituit. Jam Hellesponto trajecit in Asiam. Ex universa Græcia Thraciamque unum coëgit exercitum, ex Asiaticis alterum. Taurum transibit. In campo Cotio in Armenia majore, castra locasse, Euphrate supra fontes superato, dicitur, in urbis Tauridis prospectu, ea est Armeniæ majoris caput. Putant aliqui Sophium, modo voluisset, prohibere transitum potuisse, sed fretem exemplo Cambyfis, qui penuria rerum in illis montibus universum amisit exercitum, consulto cessasse. Fraudem Selimsachus fraude intulit. secum enim mille octingentorum milliarium spacio per eas ambages & loca invia, per anfractus montium, per Inaccessas rupes, per valles syderibus ipsis absconditas, & serientia cælum culmina, prætervexit: quicquid alendo exercitui bellatorum ducentum amplius millium sit fore arbitratus est: ex Constantinopoli veluti ravidus torrens præmisit obviam. Ad necessaria comportanda, Græciam universam, Thraciamque ac minorem Asiam plaustris, curribus, &

jumentis onerariis, pene spoliavit. Quæ ultra succedent, habebis. Rex noster, venatus eam iterum Valbonum Abbatiam petiit succinctus, Curia hic relicta. Ex Gallia fertur, Gallum Regem ad oppidum abbatillam nomine, novam nuptam Anglicam, in sui perniciem expectaturum, concessisse. Quid Galli de suo Rege sene, valetudinario, elephantia gravato, ex novo octodecennis puellæ formosæ giganteo concubitu sentire queant, colligito. Et vale. Ex Valleoleto. iv. nonas Octobris, MDXIV.

EPIST. DXLII.

Qua sit aetas Regis Hispaniarum. Adagium de nuptiis Galli. Trivulcius patria noxius.

P. M. A. M. Ludovico Furtato Mendocio.

Testes advoco superos omnes: Rex doctus nisi dupbus sese spoliaverit appetitibus, dabit animam auctori rerum, & terræ corpus propere. Sexagesimum jam agit ac tertium annum, & uxorem à latere nunquam dimittit. Non satis est illi una, pectoris dico anhelatio: exercere nititur ultra vires & uxorem. Altera quæ illi vitam est interfutura causa est venatus cupiditas. Jam hyems est in manibus. regio hæc frigoribus urgetur: nequit, ut ille ait, à tore frigido & à sylvis abstineret. appetitus hic illum arctius raptat, quam quando per ætatem licebat juvenilem. Legionem urbem montanam ait se petiturum: quia urfos audiat illic vagari quosdam, neque (quod perniciosius illi futurum est) Reginam patitur alicubi sistere, tanquam sui pectoris costam, sine qua dissolvendæ sint reliquæ, secum illam trahit. Una causa propediem duos traducet Charon sua cymba potentes Reges, nisi ambo à languente caverint Venere. Gallus suæ sponsæ, futuro suæ vitæ gladio, uti sponsum decet, ornatus exivit obviam, sonipede phalerato Hispano insidens elegantissime, semicevens, labra lambens, & salivam deglutiens, advenientem suscepit: quod pulchra sit sine fuco, nativo tantum colore compta, Hymenæos dicitur celebrasse. Ad languentis Veneris incitamentum medicatas escas sumpsisse creditur: quia quinque se lanceis primo congressu fregisse iactavit, quinque sibi ipsi ligonicas fossilas effecit. Si vernos ipsæ anni sequentis flores odoraverit, autumnos tu tibi quingentos poteris polliceri. Nil magis vitam præcindit inter se atque citius quam voraginis illius barathre perossio, in qua vir quicquid virum

& substantiæ vitalis assequitur, amittit. agitatione lateris calor vitalis exstinguitur, radicalis humor exsiccat. De bello tamen & Italia iterum concutienda cogitat bonus Rex, à Venetis urgetur, ut properet; neque defunt presentanci stimulatores alii; Trivultius patriæ timor, & exules alii, crebris illum hortatibus adigunt: Germanos habet stipendiarios officii mille. Satis tibi jam sit uno contextu duos habere Reges ad interitum longis itineribus, & properanti cursu tendentes. Vale. ex Vallesoleto. idibus Novembris, MDXIV.

EPIST. DXLIIL.

Aufugit Protex. Inſtantia Turci de Sophio. Inſtrictio concernit. Quadrageſima millia trucidata in uno cornu. Centum quadrageſima millia hominum amiſit Turcu. Metu Rhodorum.

P. M. A. M. Ludovico Furtato Mendocio.

Audi bellorum vices. vide rerum humanarum inconstantiam. Venetorum duces in Rovigo municipio hyemantem Proregem nostrum Ramonum à Cardona sunt adorti. aufugit Ramonus, militum facta est dispersio, suppellectilia impedimenta que amissa. Braxiam se contulit Ramonus. Bergomum se se dedit Venetis. confide secundis rebus. Rex vero contra Medicorum omnium, & Senatorum sententiam, ad urbem Legionem se contulit, hanc vos Hispani Leon appellatis. plurapassus est incommoda quam si ab Euri Boreæque tempestatibus, aut Africi naufragus evasisset. Imbrium fuit & ventorum vis tanta, & aquarum inundationes adeo ingentes, ut quisque rivulus superbo lapsu magna quæque flumina æquaret. Jumenta raptarunt oneraria multa, homines quoque non paucos: Regis & Reginae plæque sarcinæ sunt deperditæ. Inde labitur Rex ex conceptis humoribus in deterior. Negocia sequi & quærere solebat, à negociis nunc abhorret. Hæc de Rege Catholico: ad non Catholicum revertamur. Nos dormitamus. Selimsachus Turcarum Princeps evigilat. Is ad magnum Magistrum Rhodium, & Ragusios tributarios suos literas misit, *amicos appellans*, quibus se jactat diruisse Sophium, omniaque illius Regna suo Imperio subdidisse. literarum exemplar ad nos misit. Pugnae tempore, inquit, se suas acies tripartito constituisse: uno cornu Europæam se dicit locasse manum, altero Asiaticam, mediam ipse cum phalange Macedonica suisque fidis

necessariis tenuit. Sophium ait, duas tantum acies instruxisse, quarum alteri *Mahometem* Uscancii filium egregium bellorum magistrum; alteri seipsum præfecit. Mahometæ forti obtigit Asiaticus exercitus: Europæos Sophius stravit, Asiatica Turci manus Sophii Prætozem debellavit. Sophius Europæum, trucidavitque ad unum, quotquot se obtulerunt. Quadrageſima, inquit, millia Selimsachus fuisse eo cornu desiderata è suis. Jam præcipitem trahebant Sophius hostilem exercitum, nisi Turcus ipse laborantibus suis cum valida manu affuisset: Sophianos fessos & jam languidos, recentes copiarum profligarunt. Sophius victus est: licet cruentam reliquerit hosti victoriam. fatetur Selimsachus per suas literas trucidata è suis fuisse in eo certamine centum quinquaginta hominum millia. *Tyrannum & Des contemptorem* Turcus appellat *Sophium*, atque *alieni usurpatorem*, ac si nil unquam sceleris ipse perpetrasset, & puras ab omni macula manus haberet. Magnus Rhodius Magister futuram deplorans calamitatem, Pontificem hortatur, rogat, orat, ut Christianorum concordia totis viribus innitatur. nam à Sophio Selimsachus expeditus, suam in nos potentiam exercebit. Tu vale & dole Christianorum dissidiis. ex Vallesoleto, XIV. Calendas Decembris, MDXIV.

EPIST. DXLIV.

Iacet lecto Gallus. Cui se junxit Anglus excusans.

P. M. A. M. Ludovico Furtato Mendocio.

DE Christianis rebus parum habetur, quod relatu dignum sit, præterquam Regem Gallorum morbo, ætateque ac lateris agitatione gravatum lecto jacere; nec desistere propterea quin exercitum paret in Italiam transmittendum. Neque illo est Rex noster validior, in pejus pergit ejus asthma, humorque turgescens. Anglus Rex ad Pontificem scripsisse dicitur, se Gallo Regi hosti capitali, per sororis matrimonium conjunxisse, quia fe desertum fuisse ab omnibus fœderatis, in faucibusque hostis solum relictum, quo tempore generalem hostem ipse jam stratum habebat, repudiatamque à Carolo Hispaniarum Principe forem eandem suam, quæ Gallo est copulata: utroque avo Caroli (paterno scilicet Cæsare ac materno Fernando Aragonio) assentientibus. Nullibi præterea sororem suam posse honoratiorem assequi titulum quam quod *Regina Francia* nuncupetur. Ungaros ajunt à seditionibus destituisse. Ab hostibus

hostibus fidei, quorum dissenſio, noſtram differt perniciem, non à ſuſpicionem liberat, neque tutos facit. Scribitur Selimſachum Turcarum Principem adeo debilem & contraſtum ex pugna remanſiſſe, quod ſe inde movere nequiverit, donec cum recentibus copiis Sophius illum ſepeliendis mortuus, & ſauciis curandis intentum, adortus proſtigaverit. In Aſiam ajunt mœſtum rediſſe, neque Conſtantinopolim audere ob pudorem proſiciſci, quia utriuſque provincie, Aſiæ dico & univerſæ Græciæ, ſtorem reliquerit trucidatum. ſerunt alii, ſua ſponte rediſſe, nec proſtigatum, ſed quia veritus ſit, ne frigore, aut eſurie reliquias, hyeme adventante, amitteret exercitus. volunt alii, ſeceſſiſſe ab eo plures copias, ut obviam irent commeatibus, quæ à Conſtantinopoli traherantur, quia ſame peribant. Qui S. Petri Caſtellum in Aſiatico litore præſidio tenent Rhodii milites, criſtes & capite demiſſo vivere vicinos Turci populos, neque in Conſtantinopolitanis oris lætitiæ ſignum videri ullum, ſive quod ſæva tigride Tyrannum crudeliorem ſint malo ſito ſortiti; ſive quod amicos & propinquos amiſerint, aut Principe fugato nepotem ejus, favente Sophio, cum recentibus militibus propediem in eos venturum arbitrentur; quod patruus parucint, licet inviti. Ab orbe novo ſcribitur, Petrum Ariam cum integra claſſe ad fluminis Darienis ripam appulſum incolumem; lætis animis ſeſe invicem habitatores & hoſpites ſalutarunt. Vale. ex Valcoſeto. v. Calendas Decembris, M D XIV.

EPIST. DXLV.

*Heretici Boëmi contra ſuum Regem tertio certant.
Darien prope æquinoſium.*

P. M. A. M. Ludovico Furtato
Mendocio.

E Variis orbis partibus varia referuntur. Aperto Marte Poloni Sarmatæ cenſiti hæretici ab Eccleſia, in ſuum Regem deducere illos ad Pontificis edicta nitentem, arma ſumpſerunt, & bis ad Boryſthenem fluvium

collatis ſignis in eum certant. Conceptam ab atavis ſuperſtitionem exuere cum vita volunt: utrumque jaſtura ingens oblata eſt, licet alterne ſe contriverint, ſuis tamen limitibus antiqui vivunt. Angliæ Regina peperit abortivum, ex concepta moleſtia ob diſcordiam viri & genitoris Regum, præ nimio dolore, immaturum ſetur eſeciſſe ſortum. Exprobrabat innocenti Reginæ vir patris ejus deſertionem, & conqueſtus ſuos in eam expeſtorabat. Ab Urbe ſcribitur, Julianum fratrem Pontificis uxorem duxiſſe Sabaudix Ducis ſororem. Diſtulerunt noſtri per Joannem Veſpucium ad contrahendum nobiſcum à Pontifice miſſum rem concludere, ſero ſapimus aliquando. Ab orbe novo fertur, habitatores Darienis ægrotos eſſe majori ex parte, eo quod ſedem in cenoſi Darienis ripa primi elegerint, atque circumſepti montibus, ſintque proximi æquinoſtio. diſtant namque gradus tantum ſeptem, unde Meridianis perpendicularibus fere, montaniſque rotantibus ad ima radii ſeriantur. O ſi collium tamen culmina vel montium latera elegiſſent, qua à ventis detur perſtare ætrem in alicujus nitidi fontis, aut fluminis vicina. Elyſiæ ſunt terræ illæ, ſi præſertim Oceanum ſpectent. Egreſſas primos coëgit ibi figere pedem: quia illuc applicati pagum reperere ditem, & commeatibus patriis reſertum. Cemaco loci Regulo vi armorum eſeciſto, pagum ipſi occupare; neque de loco mutando unquam iniire conſilium. Helvetii ſe totis viribus tutaturos Maximilianum Ducem, Gallis ſcedera petentibus, reſponderunt. Inter noſtros milites & Venetos in agro Patavino quædam feruntur poſt fugatum à Robigo Proregem accidiſſe, ſub lingua immurmuratur. parum igitur, aut fere nihil eſſe debet, aut noſtris damno cedere, quandoquidem non aperte loquuntur. Rex noſter putans, locorum mutationem ad ſui morbi levamen proſuturam, ex Valcoſeto Metinnam conceſſit, Curia in Valledoſeto relicta. ſeqnor illum ego, quocunque proſiciſcatur. proceſſit in hydropiſin, neque motu, neque quiete ſerpens malum minuitur. Vale. ex Metinna Campi pridie Calendas Januarii, M D XIV.

PETRI MARTYRIS A. M. EPISTOLARUM

LIBER VIGESIMUS OCTAVUS.

EPIST. DXLVI.

*Moritur Rex Gallus, & quando. qui ejus successor.
adagium de Gallo. de Turci ducibus, quomodo
modo discedant.*

P. M. A. M. Ludovico Furtato
Mendocio.

Udi, audi, & disce, an
Fortunæ illecebræ, quas sal-
so Vulgus *Bona* esse dicit,
profint ad mortis habenas,
aut vertendas vel moderan-
das. In Calendis Januarii
emisit Ludovicus Christia-
nissimus Gallorum Rex animam illam, Ita-
lici sanguinis effusione ac Imperii cupiditate
insatiabilem. Suffectus est Franciscus Angu-
lemam juvenis annos natus viginti duos.
Qua sit animum directurus, facile judicatu
est. paratum reliquit ei Rex vita functus,
Germanorum exercitum quindecim millium,
Lancebneches vocant id peditum genus, pu-
gnæ statariæ aptissimum, immobile. quid
cogitet, propediem intelligemus: magna
credimus, quia magnanimum esse ajunt. Ad
Catholicum Regem nostrum, & Germanam
Reginam affinem suam scripsit literas beni-
gnitate refertas: fore se filium utriusque di-
cto parentem pollicetur. ita futurum arbi-
tratur. Gallico tamen more, id est, quantum
sibi rebusque suis conducere senserit. Rex Catho-
licus noster nil verbis fidit. In Navarram nu-
per habitum Regnum, terdecim delectos
misit peditum ductores, cum singulis ducen-
torum peditum turmis, qui Pyrenæorum
angustias, si qua vis ingruat, tueantur. sa-
gax est, & longa rerum experientia sapiens.
Nollet surgentis hujus Christianissimi Regis
adeo armati impetum imparatus expectare.
De Selimsachi mæsto reditu ab Imperio So-
phiano varia retulimus, licet à prioribus,
hæc parum distent; vario tamen contextu
rem accidisse intelleximus, his diebus. Com-
meatus ex Thracia, & universa Græcia lon-
gissimis tractibus vehebantur. Asia namque
eo anno frugibus caruit: neque Armenia
illi poterat vel heminam frumenti præbere.
Vastaverat Sophius eo adventante vicina

omnia. de adventu commeatuum per Tauri
montis angustias fama vagatur, ne fame pe-
reant. Imperatore inconsulto, multæ mili-
tum turmæ tendunt, advenientes. re intel-
lecta, Selimsachus per celeres nuncios, com-
meatum præfidiarios monet de defectione
suorum, ut se ab eis tueantur: neque sinant
de commeatibus quicquam minui, donec ad
se veniant. revocare quenquam nunquam po-
tuit. ad plaustra proficiuntur, crudelissimo
concurfu certantur invicem, & se alterne ac-
riter trucidarunt præfidiarii & ab Imperatore
secedentes. Selimsachus autem à suis desertus,
& Sophium cum recentibus copiis adventa-
tuum suspiciens, Tauridem relinquit, qua-
dringentas totas Armeniorum familias prima-
rias secum duxit, & per iter brevius, quam
qua venerat, per Tauri juga, difficiliter ta-
men & asperius viam capit, totum exercitum
& castrensia supellecilia cum impedimentis
amittit. reliquis insecutus Sophius in angu-
stiis Tauri trucidavit. pauci evaserunt. Ita
qui totum orbem uno se pugno conclusurum
ono die arbitrabatur, cum ingenti damno &
ignominia nunc in Propontidem dejectus in
Trapezundæ Regno latet: in robore atque ani-
mi mæstia sultus, quæ succedent, habebis.
Vale. ex Metinna Campi iv. Idus Januarii,
MDXV.

EPIST. DXLVII.

*Ulmeti degit Rex. Papa vult Parmam, &c. de Mel-
vetiorum culmine. adagium de Rota Fortuna.
Iudibrium fortuna; quod soror Angli Regis nu-
pserit famulo. Artes Regum inserit se. De Orbe
Novo & Insula dice unionibus.*

P. M. A. M. Ludovico Furtato
Mendocio.

DE antiquo more sanctam acturus he-
bdomadam Jeronymorum cenobium,
nomine *Melioratum*, se Rex contulit, à Me-
tinna distans milliaria quinque, ab Ulmeto
municipio duo tantum. Inde licet invalidus
Ulmetum ipsum petiit, dehinc Arandam
Dorianam, unde Reginam misit in Arago-
niam, ad eos conventus in Monzonum con-
vocandos. Ventosillam exiguum paucarum
domorum

domorum rusticanam villam tenet, sylvas frequentans cervorum causa. Ab Urbe sentitur, ancipiti animo esse Pontificem, Galione, si quid accidit, ob Gallicæ sceminæ ductæ à Juliano in uxorem, contractam a finitatem, sit adhærens, an nostrò, qui contrahere per propinquum aliquandiu distulit. Parmam petit Pontifex, & Placentiam urbes, Ducatus Mediolani primaria membra: quæ Julius ejus prædecessor, fuisse quondam *Exarchatus Ravenna brachia* dicebat. Helvetii in suis conventibus, quos crebro celebrant, super hoc Pontificis petito deliberant. Quæ illi statuunt, facere oportebit. in Fortunæ rotæ culmine nunc sedent, clavum figant ne Rota labatur. Inter Gallum & Anglum Reges, fama est, ridendum quoddam accidisse stratagemam. Familiarem suum, quem ex imo loco Rex Anglus evexit & Ducem effecit, nomine *Charolu Brandon*, in Galliam repetitum sororem viduam misit, cum literis ad Regem Gallum, velle se nuptui dare sororem, illi eidem familiari scribens: creditur ista minime scripsisse, quo fierent. Sed Rex Gallus verba, non animum Regis Angli librans, ne si vidua hæc ad potentiorum aliquando Principem deveniret, formidolosum aliquid pariat, sui Regis literas ostendi jubet his suspectis, ut hinc & fratris, inde Domini mandata exsequantur ambo, impetrat. Rex geniale parari thorum jubet, despondet, & una ut coeant, datur opera, ne dissolvi ulterius queat matrimonii vinculum, si forte poenituerit ea scripsisse. Ita inter Reges vivitur, artes artibus deludunt. Ab Orbe Novo scribitur, Petrum Ariam ad Australe pelagus misisse Gasparem Moralem familiarem suum, quod ad insulam tenderet ex litore à Vasco Nunnez Balboa primo illius pelagi repertore visam, sed non aditam ob tempestuosum anni tempus, quam unionibus abundare proximi continentis Reguli profecti fuerant. Ivit, renitentem Insulæ Regulum armis debellavit. Centum armatorum peditum habebat Gaspar manum, contra inermem, licet ferocem, non fuit opus magno labore. Mitis effectus Regulus nostros hospitaliter suscepit. Atria dicunt esse, domos ejus Rege digna. Fortunatissima est, arboribus & frugibus, ac sylvestribus animalibus ac volucribus insula. Unum tulit unionem, nucem æquans mediocrem. is ad hastam positus inter Darienenses precio mille ducentorum Castellanorum fuit venditus. Vale. ex Aranda Doriana. 111. non. Aprilis. M D XV.

EPIST. DXLVIII.

De Concilio quid agitur. sententia: ut taceant Dominici & Franciscani de Conceptione B. Virginis.

P. M. A. M. Ludovico Furtato Mendocio.

Locum crebro mutamus. Burgos urbem incolimus. prosequitur Leo X. inceptum à Julio Concilium Lateranense. De hujusmodi sessionibus nil scripsi hætenus, quia nil arduum tractasse Conciliarios audiveram. De mutando Calendario, ajunt agi, & anno reducendo ad rationem certiorum. ex quo namque per Cæsarem Julium solaris hic annus in quinque ac sexaginta supra trecentos dies, & sex horis additis, distinctus fuit; aberrare per dies undecim reperitur, discutitur; nil tamen statuunt. Astronomicæ artis periti, quicumque sunt in Christiana religione, à Pontifice calendario, ut quisque per sua scripta de hac re sententiam dicat. Proxima sessione sanctum est, & meo judicio sanctissime, ne veterata inter Franciscos & Dominicos fratres de conceptu Virginis dissensus ultra vagetur. æternum est utrique impossum silentium: pie id credere, non esse impium, judicatum est. Satuerunt etiatis proscindendam esse Pragmaticam Galli Regis de præbendis ad Regis votum Ecclesiasticis beneficiis; sed Regis Galli orator ab eo statim appellavit, neque posse impræsentiarum Regem suum, probos viros destinare oratores ob ingruentia bella, interea se usum antiqua consuetudine protestatur. Reservas omnes Pontifex revocasse, sed usque cum Cæsare ac nostro Rege, & Elvetiis iniisse, contra Gallum Regem, magna parantem, ut Alpes in Italiam trajiciat armatus. Parmam & una Placentiam urbes, Pontifex à scederatis accepit, Cæsareque Bergomum Venetis ablatus, à nostris habuit. Multi dubitant de animo Pontificis: Colligere se, ajunt, à consuetudine, aliter eum sentire quam profiteatur, sed hac præcipua, quam reserere est animus. Octavianus Fragosus est Genuæ Dux, Gallicis rebus hic semper inhæsit, neque trahi unquam potuit ad Maximiliani Ducis amicitiam; Genuam in fide Gallorum sustinet. Helvetiis Genuam in Fragosum petierunt, in Fragosi auxilium copias duxit Florentinus Laurentius Medices Pontificis nepos, & familiæ caput. collige hinc, quid sit credendum. & vale. Burgis. pridie nonas Junii, M D XV.

EPIST. DXLIX.

De variis Italia consiliis animorum. Veneti ut Gallustranseant, insunt.

P. M. A. M. Ludovico Furtato Mendocio.

NEque horrendis frigoribus, aut æstu rabido cursores deterrentur: cutem habent testudinea concha duriorem: formicis horrea parantibus crebriores eunt redeuntque volitando. Non satis in Italiam sævit hæc fortuna: lachrymosiores pullulant ærumnæ. Gallicum est publice proclamatum nomen in urbe Genuæ, quæ ad sui perniciem civilibus odiis semper invigilat. Pontifex secreto creditur fovere Fragosum Ducem Genuensem. Veneti stant in armis; Gallum Regem opperiantur ad excidium Italiæ. stimulant per frequentes nuncios Gallum, ut properet; ipse autem nil cupere magis videtur. In Helvetiorum conventibus sancitum est, Maximiliano Duci serendas esse suppeditas; at tamen est aliquantulum Duci timendum. dissident jam inter se Helvetii. fata est inter eos discordia, simulatibus student. sunt qui nolint arma esse sumenda in Regem Gallum. Sunt & qui parere primoribus eorum recusent, licet suffragiis communibus sit statutum, ut eatur in Gallos. inviti trahuntur multi, corrupti à Gallis, ut ajunt. Angustias Alpium occupant Helvetii, qua venturos putant Gallos. Pinarolum in Alpibus, & in Alpium vicinia, Novariam & Alexandriam tenent. Prorex noster se iturum inquit in Helvetiorum auxilium cum exercitu suo equestri pedestrique, si Galli transierint. Liviano Venetorum Duci jacturam, dicitur Prorex, nescio quam intulisse in accepti in Rovigo damni vindictam. levis debet colaphus esse, quandoquidem non concutitur ær tonitruis. Laurentius Medices apud Proregem Ramonem Pontificis ducit copias. Signa, inquit, à *Laurentio prædixisse*, quod prono sit animo ad Gallos, ne pugne tempore, si pugnandum fuerit, aut secedat, vel aliquid deterius machinetur, timent. Cæsar est in Vienna Pannoniæ Austriæ cum undecenne puella, viventibus sceminis, ut ajunt, formosiore, Ungari alterius Pannoniæ Regis filia, dicitur celebraturus Hymenæos. Id autem nuncium quod ad nos tu scripsisti, Regis & aulicorum omnium animos perturbavit, quod nostrum sit mare pyratibus adeo refertum Lybicarum & Turcicarum classium, ut nemo audeat ex ullo portu

Europæ exserere caput. Quod Sardinie primariam Urbem oppugnaverint, quod Gibraltarum ad Herculeum fretum tormentis ausi sint concutere; quod una Balears insulas fuerint depopulati; quod quæque obvia nullo obstante raptant, & infestent omnia maritima, censeo quid sentiamus. Regis ægritudo effecit, ne contra eatur, desidem illum tenet ac mœstum: nequit jam tollere caput. breves arbitror futuros dies ejus. Tu vale. Burgis. Idibus Juli, MDXV.

EPIST. DL.

Consolatoria de morte Comitû Tendilla. de Regis repentino casu in lecto. quomodo fuerit adjutus, cum jam expiraret.

P. M. A. M. Ad Ludovicum Mendocium Marchionem & Comitem.

Patrem tuum, quo ego duce in Hispaniam veni, obisse, intellexi. Vivere is nunc incipit, non mortuus est, sed est in tuto, à fortunæ vicissitudinibus liber. Quid de octogenario aliud poterat expectari, nisi ut naturæ mutuum redderet? Inter illustres Heroas præclare gestis, & inter calites vita & moribus insignes charitate fervidus cohabitavit. Ora reliquit hominum de se plena laudibus. bello & pace summam est gloriam assequutus. Novum tibi Marchioni titulum adeptus est, patriosque census multiplicatos, & in isto Granateni Regno gubernando regulam præbuit, qua futurus es & tu Regibus charus, habitusque in pretio. Satis cum eo bene actum est: quandoquidem in gravitate datum illi fuit talem habuisse ante oculos, cum abiret, & facultatum & laudis heredem. Mercedem igitur nos abiciamus, & illi magis, quod tantis laudibus tolli mereatur, invideamus, quam quod obierit, misereamur. Demus operam, ne quid in vita, quæ as flatu solo brevior est, nobis occurrat animi perturbativum, quoad fieri poterit. Ad te posthac nostræ literæ, uti ad illum hæcenus, diriguntur, uti petis. Quid de Rege Deus statuat, cupis intelligere: labitur in deterius. Huc repentino motu exagitatus concessit. quia in urbe Burgeni noctium proxime præteritarum una fere suffocatus dormiens est. ex catarrho & syncope cordis fibras concludentibus. Sensit gurgitantem ac stertentem horride unus ex his, quos *Spinoza Monteros* vocatis, quibus Regis nocturna creditur custodia. custos is per aulam deambulabat, ex ipsorum more cæteris collegis dormientibus,

bus, vicibus namque vigilant, interque sese excubias dispartiunt, ad strepitum fere jam evomens Regis animam accurrit. Cubiculum ingressus, Regem reperit inclinatam extra lecti spondam capite semixanimem. proclamat miser. cubicularii adventant, Regem elevant: membra ejus conficiant, corpus totum concutunt. torquebat sine voce oculos sui inscius. frigida vultum irrorant aqua. rediit tandem. Hinc insperatus hic discessus, æstivo tempore. imo rari ulterius illic recusavit, ne idem accideret. Locorum mutationem sibi fore salubrem putat. de Rege nostro satis. Quid classis pyratum Cilicum & Numidarum in nostro mari cum summa nostra ignominia operentur, tu plenius intelligis, qui propior es, & illorum litorum Prorex. Desint tibi ad illorum vim infringendam vires, inquis. quia regis opus est auxiliis, arbitror te vera dicere. Neque Rex est incusandus. nequit enim cum validis morbis, & una cum hostibus certare. Vale. ex Aranda Doriana. xv. Calendas Augusti, MDXV.

EPIST. DLI.

Augusto mense gelu. de libelli missu ad Papam. de Orbe Novo. signa, quod Papa nos fraudet. Multa diversa.

P. M. A. M. Marchioni Mondejaris.

Audi quam varia syderum sint consilia. quis hoc crederet? regionis hujus vincta xv. Calendas Augusti concreta gelu sunt omnia, uvæ deperditæ. Vis ut quæ ab exteris habeantur, uti patri tuo quondam, tibi significem. Non abnuo, quandoquidem illius loco te sum habiturus, fuxerisque tu & meas literales mammillas. hoc primum ad urbem Romam familiarem meum, Orduniz, capillati mei, qui tibi aliquando porrexerat jentaculum addiscenti, apud me, fratrem juris peritum, qui me à Romanusculis cavillationibus tueatur, misi. Litigiosæ quædam mihi contentiones exortæ sunt. Habebis egregium procuratorem, si quid tibi negotii acciderit in Urbe. dicitur Licentius Aguiniga. Ad aliena pergamus. In Laurentino Pontificis nepote, qui patrii copiis præest, apertiora indices apparent diversi animi à nostris signa. Inde colligunt Pontificis animum alium esse quam pollicetur. Per Licentiatum illum meum ad Pontificem direxi de Orbe Novo pauca, habebit aliquando plura. De Particularibus hæc invenis libellos cudo. prodibunt, si vixerimus. Helvetii Lamparosam

vallem in Alpibus occupant, ea putant Gallos tentaturos transitum. Ajunt perempta fuisse Vasconum & reliquorum militum Gallorum millia decem, qui subsequenti exercitui, ut viam aperirent, tutaque redderent itinera, præmissi fuerant. Forti animo tenent Helvetii angustias illas Alpium. propterea quæsituros putant Gallos aliunde tractum. Deterrent ab his inceptis Galli Regem suum; difficultates & pericula, majorumque suorum exempla illi proponunt. argumentis eum divertere ab hac provincia nituntur. Trivultius autem & reliqui extortes à patria, patriæ ipsi calamitosi cives, juvenem Regem stimulis adigunt, laudis & supinæ illi gloriæ munia enarrant, retrocedere ostendunt esse ignominiosum, difficultates non esse eas quas meticulosi putant. Federatos nunquam conventuros, suspectos esse alterne omnes, Helvetios non esse uti solebant, unanimes, Galli Regis exercitum potentem esse ad infringendas totius orbis vires, juveni Regi persuadent. Ita trahunt juvenis animum in diversa. processurum putamus, quia magnanimus est & gloriæ cupidus. Ita præ intestinis odiis Guelforum & Gibellinorum fata semina Tartarea, ex barbaris in barbaros, Italiam ipsimet Itali dilacerandam conjungunt. Rex noster non is qui solebat, est conversus ex Phœbeo alacri & placido in rabidum, ob infirmitatem, quæ illum indices magis ac magis gravat. Revocatum ex Aragonicis conventibus suum Vice-Cancellarium, cum summa jussit ignominia capi, ac duci ad oppidum Simancas, à Valledoleto lequas distans duas, quid cause, alias. nunc vale. ex Aranda. xvii. Calendas Septembris, MDXV.

EPIST. DLII.

De statuto Regis Hisp. in Calatajutu, contra Privilegia. de capti Turcarum nativum.

Transitus Regis Galliarum per angustias Alpium. Capena Prosperi Columæ.

P. M. A. M. Marchioni Mondejaris.

Repentino motu, Aranda Segoviam venimus, repentinior discessimus, & longis itineribus Calatajutum concessimus. Hic ab Aragonicis vult Rex aliter agi super Justitiæ observantia, quam hætenus. Ut Aragonum stipendiis dux eligat cum militibus quingentis, qui homicidas ac sceleratos quosque insectetur, quacunque profugiant proceres, in quorum oppidis tanquam in opacis & montanis abditis nemoribus aut asy-

lis,

lis, tumultuarii & sicarii quique recipiuntur, Regis adversantur sententiae, populi favent, Proceres antiqua ostendunt privilegia de huiusmodi tutela, quia Reges ipsi quondam elegerint, non fortiti fuerint. A Rege petunt ipsi Proceres, ut ordine suo per conventus tractetur, ne privilegia infringat. Rex qui eorum callet mores cavillosos, populis providere studet, qui ex huiusmodi Procerum receptaculis premuntur. Hic sumus. Finis loquetur. Ex Italia & ejus calce, Neapoli dico, fertur, nostras triremes profligasse ac cepisse terdecim Turcarum navigia, *fusus* dicit populus. An tempestatibus actas ad ea litora, an certamine nautico, nondum habemus certi quicquam; secundum est & falsum nuncium, utcumque sit. A semore autem ipsius infelicis Italiae, ex Insubria dico scribitur, Regem Gallorum sui esse ductorem exercitus. Per Argentariam vallem nulli unquam turme peditum hactenus perviam, ne modo exercitui, per horrendas Alpium costas, per famem, per sitim, & magna discrimina, per immensos labores trajecit exercitum, via impedimentis aperta, montibus aequatis, nequirit aliunde ob Helvetios reliquas Alpium angustias occupantes. Per exploratores Prosper Columna equitatus Maximiliani Ducis praefectus, qua Galli venirent, intellexit. Longis itineribus cum quadringentis cataphractis ad eam partem procurrit, primos transeuntes se profligaturum, & reliquum exercitum inter illas horrendas vales retenturum, donec inedia periret, arbitratus. Praeventit fortuna consilium. Villafraica in vallium Argentariae faucibus sita est. sistit ibi Prosper, fessos recreat milites equosque. proditur ab oppidanis interea qui Gallorum primam aciem, quae jam transierat, monuerunt de Prosperi & suorum militum lassitudine. Per vada extranea & devia traducunt Gallos; Prosperum & milites omnes adoriuntur, capiuntque ad unum. Tuto Rex Gallus, & universus exercitus ad plana descendit; in regiuncula dicta *Monferratus* habet castra, in oppido dicto *Cuni*, ab Helvetiis alias oppugnato, sed minime capto. quae succedent, habebis. ex Calagajuto. XIV. Septembris, MDXV.

EPIST. DLIII.

Confusio Helvetiorum in diversa rendentium post capium Prosperi.

P. M. A. M. Marchioni Mondejaris.

PAUCIS ante diebus scripsi, Gallicum exercitum Alpes cum suo Rege superasse, Prosperumque Columnam captum à Gallis cum equitatu. His auditis, Helvetii, qui omnium rerum penuria in Alpibus laborabant, spe sua frustrati, Alpes deserunt, Montium proficiscuntur. ibi dissident inter se, defendendam esse provinciam hi ferebant, quia pecuniis aut commestibus illis minime à fœderatis succurreretur. Qui saniore consilio vivebant, tolerandas esse quascunque difficultates, & potius moriendum praedicabant, se Italiae propediem dominos fore; si duxerint, aliqui se prudentioribus arguebant. Praebitos à Pontifice tantos honores, neque pro vita esse amittendos: Lituratum iri quicquid praeclare gestum est hactenus, cum gemitu plarique ferebant. Haec aliquibus incassum. Albertus Bernensium Helvetiorum Dux à vicinis secessit, & patriam versus iter cepit, cum Helvetiorum phalange decem millium. Exitinere fit obvius Dux Barri Maximiliani Ducis frater, cum recentibus Helvetiorum copiis ad millia viginti, cum mandatis ab universo Helvetiorum conventu, ne quis retrocedat, bonorum, exilii ac vitae poena proposita, siue stipendia persolvantur à fœderatis, siue non, esse ferenda extrema omnia censent, vel vincendum, vel omni Helvetiorum multitudini moriendum ad unum, venturos qui domi supersunt, si adversi aliquid acciderit. Sistent pedem, qui diverterant, animo tamen averso. Gallorum propositis & promissis aures praestant. ingentes pecuniarum acervos Galli pollicentur Helvetiis, modo redeant. Non desuere qui annuerint, Galeratum usque municipium cum ducatorum millibus quingentis & valido praesidio profectus est Leutrecus, è primoribus ducibus, ut Helvetiis pecunias impartiretur. Galli ajunt, se ab Helvetiis fuisse proditos, quod cum eis jecerint fœdera, & tumultuario Galleratum venerint, per vim ablaturus pecunias, neque fidem servasse. Ramonius Prorex noster, haec sentiens, pedem sistit. non audet se credere discordantibus Helvetiis, ne medius intercipiatur à Gallis & Helvetiis, quia praefertim neque Laurentio Medices fidebat. Suspectas, inquit, à Pontifice reperisse membranas breves literas. Cardinalis Sedunensis

Sedunensis laborat, sudat, cruciatur, ut conveniant Helvetii, nunc hac, nunc illac incurſat. ad Proregem profectus, illum urget, ut ſeſe jungat Helvetiis, futuros illico concordēs ex ejus adventu. tanquam alatus Mercurius quieſcit nunquam. Rex interea Gallus ex Boſſallora villa in Ticini fluminis ripa ſita, milliaria forte ſexdecim ab urbe Mediolano progreditur, ſperat ſe cum ſolis Helvetiis, & ſiſi paucis rem habiturum. Sentit ſœderatorum diſſidentiam de Helvetiis, & animorum inter ſe ſuſpicionem. quæ ſuccedunt, intelligit. Nequeunt iſtæ claſſes fluſtuantes, niſi ad vaſtas rupes elidi. Tu vale. ex Calatajuto. XIII. Calendas Octobris, MDXV.

EPIST. DLIV.

De varia ſœderatorum conſultatione, quid ſperet autor. ubi Dux, pro quo pugnandum eſt, ſit incluſus. & Rex Gallus præſens. Helvetiis diſcordes. Genua contra noi.

P. M. A. M. Marchioni Mon-
deiaris.

Sunt horum temporum adeo crebræ nuntiorum curſitationes, ut nullus fere dies prætereat, quin novialiquid habeamus. Gallum Regem in ſummo eſſe diſcrimine referunt hi. Adeſſe tempus ajunt, quo Gallicum nomen exſtinguetur, evadere nullo modo poſſe Regem ipſum, aut è ſuis militibus unum, quin aut trucidetur, aut capiatur. Ex cataphractis tribus fere millibus, & peditibus ſex & triginta millibus, levis etiam armaturæ non paucis neminem excipiunt. Irident alii qui ſunt regum experientia ſapientes. Putant iſthæc Helvetiorum diſſidia, Proregiſque noſtri ſuſpectione de Pontificiis & Helvetiis, Ludovici Mediolani Ducis exemplo, aliquid magnum in Fortunæ gremio paritura. Addunt etiam Bartholomæum Livianum tenere præſidio Laudem urbem, à Mediolano millia diſtante viginti tantum, cum exercitu recenti Venetorum. eſt & medius inter Proregem & Helvetios, quia Placentiam Prorex occupabat à Mediolano millia quadraginta. Interfecit igitur Libianus Proregis iter. Etiam fama eſt promulgata, ſive id Gallicum fuerit ſtratagema, de quingentiſmillibus ducatis aureis per Lautrecum cum quingentorum cataphractorum præſidio Galeratum Helvetiis præbendorum, ſive id acciderit, deterrentur eo nuncio Hiſpani, neſcio & an Pontificii. Hæc varia vari. Ego autem, qui bellorum eventus eſt haudquam certos legi ſæpe, audivique noſtra

tempeſtate, quive parva manu ſcio proſtigatas fuiſſe aliquando magnas adverſorum copias, caſui rem reporto. Maximilianus Dux, ſive quod iners ſit ac deſes, ſive quod patris edoctus exemplo, perſidiam tinet Helvetiorum, ſeſe intra Caſtellum continet, Galis de deditiōe magna pollicentibus, reſpondiſſe inquirunt, ſe velle muni Ducem, neque vereri quicquam ſub talibus parentiū, quales Helvetii ſint. Putant aliqui triumviratum illum, de quo alias mentionem fecimus, ex eleganti juvene in Sardanapalum Ducem converſiſſe. Caret conſilio ad horum temporum exigentiam. Ergo ubi Elvetiū, aut ex ſœderatis nemo viderit quenquam, pro quo ſit pugnandum; contra, ſuum Galli Regem præſentem habent animoſum, elegantem, potentem, trætabilemque cujus res agitur, quid ſperandum eſt? Neque parum oſtuturam exiſtimo Proſperi Columnæ ac ſuorum militum capturam. Genua die octavo Septembris Ramirum Nunnez Guzmanum oratorem noſtrum emiſit, publiceque ſunt erecta Gallica vexilla. Jacobus Aquila noſter orator apud Ducem vir prudens eſt, & literarum gnarus, ſed parum profutura credimus ejus conſilia. ut exeat, die noctuque Ducem hortatur, ut Helvetiis ſeſe oſtendat, ut intelligant, cuiuſnam ſint vitam abjecturi, nequire deteriora poti, quam quæ à Gallis exſpectat. incaſum omnia, monet incluſus. Tu vale, & aures præpara patentes ad audiendum ſucceſſus. ex Calatajuto. VI. Calendas Octobris, MDXV.

EPIST. DLV.

*Dux Geldria Germanorum Prætor cum Gallo tem-
miliunt. cum Trivultio ad Mediolani portas
Prætor Napatum incluſiſſe.*

P. M. A. M. Marchioni Mon-
deiaris.

Fluctuante Italia fertur Regem Gallorum Ducem Gueltrix retromiſiſſe per equos diſpoſitos, quia ſenſerit ab ea parte ob Cæſarem pulſulare quodam motus. Prætor erat univerſi Germanorum peditatus. fratrem ejus ſuſcepit Rex. Ex Boſſallora & Mazenta, quæ diſtat à Mediolano milliaria forte quindecim, cuncta vaſtans Gallicus exercitus proceſſit. Ne quid incommodi patiantur incolæ, ſemper jubet magnanimus Rex edici, ſed fruſtra. Belli eſt regula, ut quæcunque magnus ducatur exercitus, eant in prædam cuncta. Primam frontem gradientis exercitus Trivultio, ſum meæque patriæ gladio anticipi tradidit, tanquam viarum gnaro, & qui

vigilantiore cura rem sit acturus, ne senio confectus vivat ultra extorris. Ad Mediolani portas, inquit eum, & cum peditibus quibus præest, Petrum Navarrum sese applicuisse. Ex adventu suo speravit excitare tumultum in urbe; rejectos fuisse inquit cum ignominia. Helvetiis deest equitatus, pugnatuos tamen credunt. Id si fuerit, magna erit Christianorum strages: duram amplectentur provinciam. Quid solus peditatus discors contra Germanorum robur, qui ordinem servant eundem in præliis, & contra Gallicum equitatum validiorem, quam nunquam hæcenus. Proh quanta sanguinis imminet effusio. Sedunensis concinator inter Helvetios effectus est; ut convenient, hortatur, ne partem velint gloriam amittere, ne præclaros à Pontifice datos eorum bellicæ virtuti titulos deturpari patiantur. Tantam occasionem oblatam ne sinant è manibus labi rogat. Diem adesse illis, inquit, quæ prostrata potentia Gallica, Helvetios universis totius orbis populis & gentibus sit prælatura. Proh quantam nobis quietem, quantum nomen & quam æternam famam, atque gloriosam est nobis ista dies paritura, tum orando, gemendo partim, & lachrymas effundendo, minando etiam plerisque, ac exilium, & sui generis exterminium in patria proponendo se macerat. Gallorum est vir infensissimus hostis. Nullum ponit in victoria dubium, si unanimes ad rem gerendam, progrediantur, sed si recusaverint, se tamen Belli Fortunam, cum dicto parentibus experturum. Emori satis esse concutiendo se dicit, quam cum tanta ignominia redire victos in patriam, ubi conclusi inter horridorum montium aggeres vitam sint perpetuo miseram & calamitosam acturi. Hæc & alia multa Sedunensis: sed parum profutura creduntur. Tu vale. III. Calendas Octobris, M D XV.

EPIST. DLVI.

De crudeli pugna Heroicum Poëma quoddam, repentino efflatu Platonico depauperatum ex tempore. Quis fructus effusionis sanguinis. Quid utilitatis contra infideles. Hæc est crudelis illa pugna prope Mediolanum. Quæ causa trahat præcipites Helvetios. Helvetiorum inaudita audacia.

P. M. A. M. Marchioni Monteciaris.

Prob facinus crudele, atrox disingue nefandum Fulgure detorius furo, tonitruoque tremendo, Certantur acies, campostinxisse cruento. Quid so Galle juvat Rex inclyte? quid tibi gaster est nunc plus solacium tuum suavius idem esseis

Propterea implebitur? precio majore parabit. Proh dolor, optatas vestes lætibus recumbes. Constrato melius? meliorave pocula sumes? Haud equidem, Ambrosio est, tibi sub nomine quoddam, Quæ genus humanum rapit, veritque quotique, Pectus dira nimis, tetro sata semine Aeterni. Hæc fuit, hæc vasum tibi cor concussit, ut amplum Imperium imperio jungas, subdastque popellos, Qui leges servare tuas, tua jussa recusent. Fecisti miseros multos, miser ipse futurus Iudici ante pedes lussu, mihi crede, pigebit, Cladibus his tantis causam, stimulosque dedisse. Ex nece tam sava, vacuasti templa, Deoque, Caratæ quo facies, Et thura dona tulisti Innumera, Et luctu, Et lachrymis, gemunque reple vit Compita, tellus, vias, urbes atque oppida multa, Hæc tua tam serpens scripti immoderata cupido. Certe hostis, nostra legis suribundus, Et acer Turcarum Princeps, sedatum sanguine fratrum; Et patrii, Et reliqua stirpis, turbaque nepotum. Prostrati exhausti potuisset sorte minore Sanguinis, Et satui Mahometæ jura perisse. Sit monstrasse satis qui sis, memor esto, quod illes, Cui datus est superans Titulus de nomine Christi. Arma cape in Turcas hostes, placeatque potentes Exerceat tuas vires sub nomine tanto. Sat generose heros juvenili ardore citate, Sat tecum. Falli seriem referamus amicis.

Heroo exorsus pede sum tantæ stragis initium, novo quodam sufflatus insperato furore, venerunt in buccam repente, nolo laborem irritum fieri. præcedant ergo, & ordo pugnae liberiore subsequatur oratione. Ad miliaria quinque ad urbem illam Mediolanum Majestatem fere celestem æmulantem, nobilitate refertam, decoram, ditem, fortunatissimam applicavit exercitum Christianissimus Rex, pulchris, uti fama est, naturæ dotibus ornatus, annum natus vix tertium & vigesimum. Mediolanum ex Montia Helvetii se contulerant, paucis tunc ad certamen hortativis his verbis ad pugnam paratos, Sedunensis Cardialis alloquitur: *Felicitas vestra, ô socii, misanimos resumerit, & vincere studuerit, in ignominiam & calamitatem insignem convertetur. Memores estote, commilitones egregii, quam facile, quamque leviter, edo vix Helvetiorum milia ad Novariam tantumdem virium Gallorum straverint ac fuderint, & ex universa, cum nostri filii Maximiliani Ducis pauci equitibus Italia fuderint. Præclariar utiliorque nunc sese nobis offert occasio. Regem ipsum, ipsum Gallorum, ni dispidere perseveraverimus, cum ipsum Gallia totis viribus, ad manum sumum habituri, & suum bellorum inter Christianos populos, cum summa laude nostra imposuerit. Si hodie, ô socii, virores cramerimus, qui ultra contra nomen Helvetiorum andebit exserere vel digitem? Hos hortatur, illos monet, aliis eblan-*
ditur.

ditur. Sed fama est furdâ dici omnia. laudis
 æmulatio vicinorum trahit præcipites Helve-
 tios. Sunt per conventus distributi. Inferio-
 ribus est majorum conventuum molesta inso-
 lentia. Basilei, Bernensesque, atque alii de
 Principatu gloriantes, minorum iudiciis,
 nimium sibi tribuere videntur, cum effusio
 sanguinis & pericula bellorum communia sunt.
 Hebetiores id ægre ferunt. Hinc exorta
 Discordia pestis. Sedunenses autem, his di-
 ctis, quæ supra memoravi, exit ruitque cum
 suo comitatu in hostes, sequitur illum acies
 prima. Vascones, Normandi, Picardi, pri-
 mi veniunt in occursum, trucidantur majori
 ex parte. Helvetii tanquam urfi adversa vena-
 buli hasta in vulnerantem venatorem, fossas
 transfiliunt, quæ tormenta in eos parata erant
 Gallica, pertinaci spiritu cadendo, mactan-
 do, ad tenebras usque pugnatum est. Totam
 egerunt noctem semiobrutum infomnem Helve-
 tii. Gallorum exercitus jam discindebatur,
 & ni Rex ipse, Pyrrho animosior, acies cir-
 cumcurrisset, actum erat, nunc à fronte, à
 tergo nunc, circumitans, hos pudore, illos
 metu, ad cuneos reducebat. Viarum igno-
 rantia & noctis horrenda formido, maximo
 fuit Regi adiumento; steter namque multi,
 qui aufugissent, si qua forsitan iter ad fugam
 illis patuisset. Et clari Ducis & strenui militis
 officio ea nocte functus est Rex. Horas octo
 & viginti sine cibo ac quiete dicitur consum-
 pxisse; ab ocrea & crepida usque ad clypeum
 armatus, sistendis etiam ad Helvetiorum la-
 tera tormentis invigilavit, ut, ubi primum
 elucesceret, Helvetiorum illa machinarum
 globis emissis transverberarentur. ita cessit.
 rabide certatum est utrimque. sed à sociis ma-
 le adjuti pauci, qui superfuere, strictis ordi-
 nibus, & protentis signis discesserunt, duci-
 bus omnibus in frustra per aëra raptatis à pilis
 ferreis aut plumbeis. Bartholomæus etiam Li-
 vianus Venetorum dux cum una cataphractorum
 acie recenti à tergo improvissus adveniens,
 Helvetiorum phalangem in Gallos insultantem
 conterrui. Is ex laude tempore pugne affuit.
 Hæc succincte accipito. quando latius rem
 intellexerimus, latius scribemus. Vale. ex Ca-
 latajuto. pridie Calend. Octobr. M D XV.

EPIST. DLVII.

*Continuatio narrationis de pugna Gallorum contra
 Helvetios. Solutus Rex suis causæ victoria.*

P. M. A. M. Marchioni Mon-
 diciaris.

Properè nuncius à te mearum literarum
 responsum attulit de strage apud Medio-

lanum, quando id acciderit, quidve inde suc-
 cesserit, cupis intelligere. Septembris Idus
 pugne hora ante occasum solis tertia fecit ini-
 tium. Postero die elucescente repetitum est
 certamen, & acriter pugnatum sed nequi-
 vere tantam equitum & pedum copiam, co-
 ordine pugnantium, quo ipsi diutius sustine-
 re, soli pedites Helvetii, à fœderatis omni-
 bus deseruit, neque intra se concordare. pro-
 certo habetur primo congressu Gallorum ag-
 men retrocessisse disiectum, impedimenta-
 que Papiam versus, quæ stabat in fide Gal-
 lorum iter cepisse; putaturque Regis ipsius
 virtutem, & animi fortitudinem tanto discrimi-
 ni præstitisse medelam. Neque obsuit Li-
 viani Venetorum ducis adventus, utiajunt
 plerique, ex adverso. Cesserunt tandem
 Helvetii, minime tamen, uti scribitur, vi-
 cti, sed lassæ & præinedia & vigilia languidi,
 ducibus omnibus & sociis majori ex parte de-
 sideratis. Mediolanenses benigne superstites
 illos exceperunt, & cibis sanos recrearunt,
 faucibus curarunt, figere tamen pedem nolue-
 runt, mille incolumibus in Ducis & Castellæ
 custodiam relictis. Comum versus ipsi, quæ
 civitas est in finibus eorum, inde in patriam
 profecti sunt; Rex Duci relicta, se cum so-
 ciorum numero majore in ejus auxilium re-
 dituros. bono sit animo, fudent. Reliquias
 eorum non est ausus Rex prosequi, aut du-
 cem mittere in abeuntés. desperatis liberum
 reliquit abscessum. Rex ipse victor Papiam
 concessit. Noluisset Mediolanum fertur, do-
 nec majori exercitus parti det comæatum,
 ne sub specie tumultus alcijus detur in præ-
 dam. varii sunt in cûria hominum affectus,
 inter exteros præcipue, Neapolitanos, Flo-
 rentinos, Genuenses, Gallorum parti stu-
 dent plerique, qui Regi gloriæ non invide-
 rat, hanc fuisse sui successus causam ab affli-
 cta urbe Mediolano prædicant, alias alii ex-
 citant, honoratori adhæreamus. Contendunt
 & nonnulli Helvetios omnes, nemine à so-
 ciis discedente, conflixisse, omnesque cum
 in Montia essent, propositis Gallorum con-
 ditionibus, annuisse, discessisseque omnes à
 fide præstita. Variæ ista referuntur, variæ ac-
 cipito. A Bartholomæo Saliceto Pontificio à
 Secretis, viro erudito literas habemus, qui-
 bus ait, Romam suam ingemiscere futuram
 calamitatem, quod non habeat tanto ponderi
 sustinendo duces. Oportebit Romam Leges
 accipere, quas victor ob victoriam, &
 ardentem ætatem dare voluerit. Contra-
 ctiones & longas ad statuendum deliberationes
 de copiis auxiliariis Pontificis & Hispanis
 ad Helvetios mittendis deplorat. Quid in tan-
 to rerum conflictu diversæ sentiantur intelligis.

Locus autem tanta clade famosus, Sanctorum Donati & Luliani planities appellatus. jacet is ager medius inter Marianum oppidum, & calamitosum Mediolanum. Vale. ex Calatajuto. IV. non. Octobris, M D X V.

EPIST. DLVIII.

Venatus causa est Buitragum Rex. quomodo pro Iustitia exercenda confregit Proceribus privilegia. Dux auscultat Gallos. Qui Duci noceant consiliis. Fractus animo Dux obsessus. Petrus Libanus. Quid eum peremerit.

P. M. A. M. Marchioni Mondiciaris.

REX nescit, qua tendat, aut quid velit, ex ingravescente morbo. Peractis, quae ab Aragonibus petebat, ex Calatajuto Buitragum venatibus aptum oppidum pervenit. Quae autem ab Aragonicis exegit, contra veterum illorum statuta gesta sunt, ut scilicet tributa colligantur, ad stipendia quingentis militibus persolvenda, qui sicarios & sceleratos homines, quacunque proficiantur, quærrent. Habent namque Procerum oppida pro asylis, ad quae criminibus commissis confugiant. populis id actum est annuentibus, Proceribus invitis. Non bene fortunatus Buitragi sylvas pervagatus est, licet ibi cervos non paucos repererit. Inde fastiditus repente recessit, in Sigüenza cursorem habuimus novum. Quae reliqua de notabili pugna scribantur audito. Regem ipsum juvenem Christianissimum fertur Macedonis Alexandri more adeo cominus pugnavisse, ut longam hastarum, quas *Pisces* vocant, fuerit ictibus percussus ab hostibus, chalybei thoracis temperatum robur, ne transverberaretur, effecit. Saguli superinduti pertusos & thoracis cicatrices gloriabundus ostentat. Nobiles, qui aderant Regem suum in tanto discrimine cernentes, reliquis equis inter confertas pugnantium hostium turmas eunt precipites. strenue pugnando fere omnes occubuerunt. Clari populorum domini sunt inter eos trucidati, Umbercorus, Bufius, Ambasius & Maugioronus, plerique alii, quorum nomina ignorant, quia e scribere. Repleta est luctu Gallia, licet victor Rex eorum evaserit. Mediolanum triumphans ingressus est Rex. Castellum in quo Dux est obsessus cum Helvetiorum praesidio, die noctuque tormentis quatitur. Octoginta id genus, quod appellant *Canones*, ad muros dicitur localle Petrus Navarrus Comes, intra paucos dies se mœnia diruturum pollicetur. Maximilianus Dux audit de deditione nuncios. Noster orator Die-

cus Aquila ut forti sit animo, ne sese dedat, hortatur & monet. Helvetios illico reditu-ros, & foderatorum exercitus venturos edicit; ita namque cum superstitibus conventum fuisse inquit. Gonzagum & Corrigiam ac Mansfredum veteres deliciarum magistris & callidos opifices miser vitulus habet ad aures. Surdo praedicat noster Aquila, dejectum sentit animum ejus, nec sibi ipsi fidere, neque ad imperii pondus aptum. Magnis Gallorum promissis credimus caput summissurum. Breve tempus hujus latentis anguis vibrantem linguam aperiet. Attulit idem cursor, Bartholomæum Libianum post pugnam iter facientem ad Brixiam ac Veronam obsidionem periisse rabidum in lecto, cum in certamine maluisset, quo tempore sperabat Veneto Senatui, qui eum evexerat, ablatis urbem, confractis hostium eorum viribus, restitutum, auferri à medio pati non potuit. Herniosus erat, gestabatque bracculas sustinentes herniam. Pugnae autem tempore, quo solutior & agilior atque expeditior esset, bracculas ademit, in sui perniciem. hinc præ nimio labore defluxit illi tabes, neque ultra remedium advenit. Hæc habemus, hæc habetote. Et vale. ex Sigüenza. xxviii. Octobris, M D X V.

EPIST. DLIX.

Regis deterior ratio. Quare eligatur Placentia.

P. M. A. M. Marchioni Mondiciaris.

MATRITUM oppidum v. Calendas Novembris nos suscepit. Ex Scylla in Charybdim Rex labitur, in deterius dico. Qua sit eundem, ad proximam hunc feren- dam, consulit medicos. Deligent Placentiam urbem, uti arbitror, quæ sita est in valle latente, à flatibus Borealis tutata. nec ibi diu morabimur, aut alicubi, donec Rex vel torquentes morbos excutiat, vel naturæ concedat. irrequietus vitam agit. Ab Italia scribitur, Helvetios frequentibus inhaerere conventibus, ut ferant Maximiliano Duci suppetias. Dux autem à tanto illos labore liberavit, dedit Castellum, seque ipsum magnis Gallorum pollicitis, in Galliam concessit. ibi veluti redemptus à gravi servitute ociatur. Melle suavius ei sapis est vitæ modus. Triginta illi Ducatorum aureorum millia designarunt. perbelle contentus est. uti exoneratus gravi sarcina delectatur & gaudet. juvenis minime natus ad imperium, imperii molestias ferre nequivit. Forte tantum satius Italæ populis.

pulis. Nam si Helvetis Fortuna favisset, oportebat Italiam à rusticis Alpestribus Leges suscipere, quas dictare illis libuisset. quam sapidum id esse debeat, tu iudicato. O durum est id Gallorum imperium! fateamur. sed durius arbitror montanum. tenuissent Helvetii Ducem sub perpetua pædagogica ferula subiectum, sub amati filii nomine, pro arbitrioque suo numerare passus, & verba promere, perpetuo illum coëgissent. Nos hæc sentimus, hæc dicimus, tu pro libito iudica, & vale. ex oppido Matrito, quod *Mannum esse Carpentanum Cosmographorum calculis computatis existimo. vi. nonis Novembris, MDXV.*

EPIST. DLX.

De morte ac vita Gonsali Fernandi magni Capitanei. Lauis ejus magna. Qua morte. Medici nocuerunt. legit Papa libellum de Orbe novo. multa de aëre Darieni jam salubria.

P. M. A. M. Marchioni Monteciaris.

VÆ tibi, vix Hispania! vita functus est Gonsalus ille Fernandus Aquilaris à Corduba, *magnus Imperator*, Antonomasice ac jure merito appellatus, qui nomen tuum primus hac tempestate super astra locavit. Latuisti hæcenus Hispania, & tuorum virtus militum sopita jacebat. Eo alumno tuo, duce, à Hispania, famam æternam consecuta es. Is est à facie terræ ad superos revocatus, qui more torrentis obvia quæque sternebat. Quæ gesserit, quando bellorum turbinibus implicabatur Neapoli, ex meis ad te, variosque tuæ conditionis Principes epistolis licet colligere. Quartana illum rapuit in Calendas Decembris. Medicorum properata diligentia finem ejus maturasse creditur. Regi nuncium vehementer fuit molestum, aut fuisse visum est, scrutator cordium Deus est solus. Fuit namque viri ejus magnanimitas aliquando Regi suspecta. vivere propterea illum in secessu ocioso patiebatur. de hoc satis, licet nunquam satis. Ab Urbe gloriabundum nescio quid de me scripsit procurator meus Licentius Martinus de Aguiniga Ordunæ Cantabriz oriundus, quem in Urbem impensam meam sustinuo, ad litium tempestuosos procellas. Pontifex quo die Sancti Michaelis solemne agitur, sorori convivæ Cardinalibusque plerisque ipse ipse *libellus* quosdam ex mea officina emissos, *de Orbe Novo* recitavit cum summa laude de me, quod eam sumplerim provinciam, ne tam præclara

inventa in rapacis oblivionis fauces collabantur. Ab Orbe Novo magna feruntur, majoraque indies expectantur. A pulso Petro Aria missus est ad insulam ditem ad Australe pelagus per Vascum Nunnez nuper reperi- tum, Casper Morales Petri Ariz familiaris cum peditibus septuaginta, ivit, cum Regulo quater pugnavit, amicitiam; vicinis eam petentibus, iniierunt. Dies egerunt ibi lautos quosdam. abundat namque leporibus & cuniculis, cæterisque sylvestribus quadrupedibus & volucris insula jure merito *Dives* appellata. Mutuis se muneribus colligunt, nostratibus calculis vitreis & tintinabulis, aliqua etiam forte securi Regulum donarunt. Compensat Regulus muneribus munera, centum decem unionum libras octunciales nostris impartitus est scitque se lubens Regi nostro tributarium annuarum centum librarum unionum. Res de unionibus famam superat. Diversi etiam centuriones per diversas ejus vastæ telluris regiones tetenderunt indagatum. Quæ afferent, habebis. Darienis aërem affectum esse ajunt salubriorem, quod nemora sylvasque adumbrantes oppidum disciderint; suffocatum nimum & opacam vallem arborum densitas detinebat; neque statibus ventorum aërem purgantibus, locus erat ullus. Vale. ex Madrito. v. non. Decembris, M. D. XV.

EPIST. DLXI.

Putat Rex locorum mutationem profuturam. inde ex Placentia per villas. venit Adrianum Lovania Decanus orator à Principe Carolo. abhorret à testo Rex. Dotes Adriani oratoris. Qui sit Dux Bavaria. Petunt stemmata Darienenses. qua stemmata data sunt.

P. M. A. M. Marchioni Bellecensi.

Per illustre oppidum Talaveram, dehinc Oropeßam Castaiatam & Valparaisum, post Torillum & Malpartitam pervenimus Placentiam, cum horrido ventorum & tonitruum procelloso nimbo, qui nos ex insperato repente inter Torillum & proximum flumen de *las heras* appellatum, adortus est. Alia via venando Rex paulatim advenit. non citius venit quam cito discedere cogitavit. Loca esse valetudinis suæ causam imaginatus; secessit ad Ducis Albæ villam, quæ dicitur *Abadia*; sub pretextu cervorum insectandorum, sub dio esse cupit semper, abhorret à testo. Ibi suscepit libens à nostro Principe nepote suo Carolo venientem oratorem. is *Adrianum* Trajectinus dicitur, vir gravis pri-

ma senecta venerandus, Principis ipsius præceptor. Salutavi hominem, tractavi nondum. Bonum esse, ac literarum disciplina egregium audiveramus. Quantum licet colligere, utriusque dotis & probitatis & doctrinæ argumenta præ se fert. Cujus & quanti sit ponderis, tempus detegit. De Principe jam quindecenni quid sperandum sit scrutabimur. Lovaniæ est hic orator Academiæ Princeps, quem *Decanum* dicunt. Ab exteris fertur, Helvetios animo pervicaci, ut Galli pellantur vivere. Cæsarem hortantur, ut provinciam Ducatusumat. Triginta millia Helvetiorum suamet impensâ conventura offerunt, modo velit ipsorum postulationi annuere; haud secus ac si Cæsareo stipendio essent meritori, se obtemperaturos Cæsari pollicentur. Galli Regis oratores audiunt, auscultant minime. Guilielmus Bavarix Dux, Imperatorio nomine cum ignominia Venetorum copias à Veronensi agro repulit. Cæsaris est is Dux ex sorore nepos, egregius animo juvenis. Rege adhuc in ea villa moram trahente miserunt ab Orbe Novo Darienses nuntium Enrichum Colmenarem, de quo alias, stemmata petimus, quibus noscat posteritas, primos ejus terræ incolæ honoratos titulos promeruisse. In scuto viridi Castellum auratum, cum depictis in eo à dextris leone, à sinistris autem tigride scutum sustinentibus, illos ornavit Rex. Circumeunt autem scutum quatuor sagittarum, totidemque arcuum manipuli. Rex autem uti ajunt, qui ad nos veniunt nuntii Palatini, delectatus est venusta fortuna secunda. Cervos namque plures, inquit, regia manu, sagitta tamen fuisse transfixos. Vale melius quam Rex valeat. Placitiæ pridie Idus Decembris, M D X V.

EPIST. DLXII.

De lectura libelli de Orbe Novo per ipsossumes Papam eptam Cardinalibus & sorore inviatu.

P. M. A. M. Leoni X. Papæ.

Quom incidissent in scripta quædam mea, Galleatius Butrigarius, hic pro tua Sanctitate, & Joannes Cursius pro sua Florentina Rep. oratores, de Orbe Novo, placitura tuæ Sanctitati, si quando ad ejus manus deveniet, mihi significarunt. Eo suavis calamum resumpsit desidem effectum, persuasoribus ut ea colligerem, deficientibus. Nostri agelli primitiæ ad te Petri vicarium in terris deferebantur. Cui rerum omnium decimæ ac primitiæ debentur, intercepti eas Gallus, una cum viatoribus & latoribus ipsis. Successiva illis habuit tua Sanctitas per meum

familiarum Licentiatum Aguinigam, quem isthic mea impensâ teneo contra tuæ Sanctitatis Curia litigiosos perturbatores. Ea relatum est, Sanctitatem tuam ipsam ipsam Cardinalibus plerisque, & amata sorore adstantibus, amota mensa, serena fronte, ad lassitudinem usque legisse univerſa. Licet angusta dextera, Tua Sanctitas mecum egerit, Catholici Regis postulata de me rejiciens, in Reservarum supplicatione, nuncio tamen eo delectatus, archetypis rerum earum è latebris scrinialibus extractis, transcribere illa feci, & quo intercipientium injurias vitarent, quoque late ista vagentur, quæ nova sunt & miranda, impressorum typis cuedenda commendari permisi, id ita pertinaciter mihi persuadente Antonio Nebrissensî Hispano, viro erudito, qui Bononiæ literaria suxit ubera, si quid in his, quæ ex nostra prodeunt officina, reperietur gustui Doctorem lapidum, tuæ Beatitudini gratiæ debentur, cujus causa labor sumptus est, licet prima rerum fons, id est, è tribus Decadibus Prima, diversos nacta sit auctores, temporum curculis id exigentibus. Vadit una Babylonica legatio mea ad Sanctitatem Tuam, præfatione præeunte, per quam intelliget, an credidit mihi Talentum in Religionem nostra suffoderim, an duplicaverim. Valeat Beatitudo Tua, ante cujus pedes sacros, animo, si nequeo corpore, stratus me illi obnoxium perpetuo futurum polliceor. De Catholici Regis adversa valetudine nihil scribo, quia sentio Reverendum Archiepiscopum Cusentinum legatum tuæ sedis Apostolicæ, late cuncta significare. ex Guadalupe VII. Calend. Januarii, M D X V.

EPIST. DLXIII.

Cardinali Gursensî non grato. Mercurium pro utriusque.

P. M. A. M. Matthæo Langæ Gursensî Episcopo, Cardinali electo.

Solet grandium negociorum moles, de magnorum Principum memoria, parvi ponderis & momenti res detrudere, solentque oblivioni tradere clientum obsequia, propterea est animus, non ut exprobre, immo ut magis me devinciam, paucis repetere, quæ mihi animum præstant ad subsequenter petitionem. Quantum tuo fororio Joanni Schad Cæsareo in Hispania oratori adfiterim, quantumque in rebus tui Episcopatus Carthaginensis tibi à Rege Catholico præbiti, à Pontifice negati, laboraverim, fororium ipsum testem advoco, cito etiam Mercurium de Gatina Burgundi Senatus Principem, una pro Cæsa-

re &

re & Carolo Principe Oratorem. Dehinc si in filium advenientem Maximilianum juvenem Germanum tuum à secretis suscepi, si hospitio ac mensa longo illum tempore collegi, si direxi, si juveni necne, ipsum arbitror retulisse. Quod nullum ego fructum ex hac satione collegerim, quod Catholici Regis literæ in meam commendationem nihil apud te hæcenus profuerint, vastis occupationibus magis quam ingratitude adscribo. Nunc autem cogor à perturbatoribus cavillos excitare ingenium, & à te petere, ut urgenti stimulo provideas. Per regium indultum fueram affectus unum, ut vulgo, beneficium, in urbe Lorca tu Episcopatus Carthaginensis diocesi. Petiit à te Rex Catholicus per literas, uti acceptioni hujuscemodi annueres. Chirographum præbui, dedisti & alteri; Meum, inquit, non admitti debere in Romana rota, quia sit Secretarii tantum, non Notarii & testium auctoritate expeditum. Peto, ut illico nova provisio veniat, eo quo petitur modo, si minus, cibis mihi Harpyiarum unguibus abripietur. Id si acciderit, ne me tibi fuisse obsequentem frustra possim conqueri. oportebit ut vicario tuo Carthaginensi jubeas assignatum iri mihi tantundem reddituum, quantum mihi tua causa auferetur, etsi mensuram excesserit, non tibi propterea succensebimus. Vale. ex Guadaluppe. 111. Calend. Januar. M D XV.

EPIST. DLXIV.

Papa Bononiæ suscepit Gallum Regem. Anglus & nosster conveniunt contra Gallum. de apparatu Selimsachi Turca. quid dicat super habenda Roma & omnibus Christianis. breves nostri Regis dies.

P. M. A. M. Marchioni Bellinceni.

Que habeantur ex Italia, legito. Bononiam ex Urbe profecturus Pontifex, sistit Florentiæ. Adibit illum Christianissimus Rex Gallus victor, ex urbe Mediolano jam pacata. Bononiæ conventuros ajunt. hæc de illis. Fernandus Rex focer & Enrichus Rex Anglus gener, fœdera renovarunt. Heri autem, qui fuit hujus mensis dies xiv. edita est ea Pax per præcones & compita, Senatu Regio præsentem. Hæc nisi conjunctio duraverit, nunquam desinet victor Gallus insultare, elatus tanta victoria, forte sese hoc freno temperabit. Et qui prudentia pollent ob longam rerum experientiam, & qui tremunt Turcarum potentiam, inquit parari classes ingentes in Thracia Bizantiæ & plerisque in Græciæ portubus aliis. Irridere Turcas ajunt,

Christianorum diffidia, mutuis & nostris cœdibus gaudere ac salivam deglutire præ desiderio impetendi Christianum nomen. Se Troianorum dicit Selimsachus eorum Princeps esse hæredem, qui Romam condidere, Constantinique successorem, qui caput Imperii transiit in Thraciam, sibi que deberi, quæcumque Constantinopolitano quondam Imperio paruerunt Regna & Principatus. Sperat fore quando nos adoriri aggredietur, ut parvo negotio vires nostras sit prostraturus, jam quasatas. Paratum habebam hoc Epistolæ caput, distulit tabellarius discesum ad te. Novum habemus cursorem à Pontificia Curia. Conveniunt Bononiæ Pontifex & Christianissimus Rex, quid in arcanis pacti sint, paucis patet. lætitiæ signa utrinque visa sunt. Rex autem noster mortem queritans, peragere nunquam desinit. Ex Abbazia villula deteriorem aliam petiit. fugere hominum commercia videtur. ea est dicta *Corbuela*, magalium quinque. Inde petiit validum municipium castri Cæsaris, vulgo *Xericium* appellatum. *Se unum Hispalim* publice professus est, *max Granatam*, hæc ait. sed addere debuisset, *si flamen Lachesis abscondere properaverit*. hæc Regis verba Granatensem Archiepiscopum, & è Senatoribus Regis quosdam, ut Hispalim præirent, impulerunt. Ego Guadaluppem, ubi Deiparæ Virginis nomine celeberrime colitur, insigne Hieronymorum fratrum cœnobium concessi. Hic Regem qui se hæc transiiturum professus est, opperior. Breves timeo futuros ejus dies. Tu vale interea, dum quid fata velint, detegatur. Ex Guadaluppe. pridie Calend. Januarii, M D XV.

EPIST. DLXV.

De Adriano Principis oratore cum Rege. de pænis nomine Caroli pueri. Laus Adriani. Pæna cum Rege de Carolo. Magistratus unius.

Premissa Regis. Laus orator.

Laus Principis pueri.

P. M. A. M. Marchioni Mondiciaris.

Scripsi ad te superioribus diebus, esse apud nos Adrianum Trajectinum, pro Carolo nostro Principe Oratorem. Is Regem adivit, Regi per extremos jam vitæ margines deambulanti, quædam annuit fœderum capita, dato adventu Caroli Principis hæredis, ut ei satisfaceret. Ea permissione de Regnis dividendis, aut saltem de magistratibus D. Jacobi, Alcantaræ ac Calatravæ, de regia corona tollendis consilium abrafit. Prospiciens namque Rex avus nepotem Carolum avitis suis mandatis

mandatis non obtemperanter auscultare, licet non adolefcentis, sed moderatorum potius culpa id accidere videatur: irato vivebat in nepotem animo. Pacavit sua prudentia Regis stomachum Adrinus: quæcunque Rex petierit affirmans Caroli nomine. Pacta vero hæc fuisse, quod Carolus illico veniet, non armis septus uti pater ejus Rex Philippus, sed suis tantum familiaribus, & ministris comitatus: eatque Fernandus ejus frater, qui clafse non descendat, nisi prior Carolus suam adscenderit, in Hispaniam venturus. Castellæ gubernaculum Regi permittat Carolus, donec vixerit, etiam si acciderit, Joannam Reginam Caroli matrem, Regis filiam Castellæ Dominam à vita migrare. Ne scædus aliquod Rex feriat cum ulla potentia, Carolo aut Cæsare inficiis, ac scædus non annuentibus. Ut ex Castellæ proventibus quadraginta Carolo in Andarpiam, quæ *Aversæ* dicitur, ducatorum millia, Ferdinando autem infanti, quando Flandriam tenebit, millia viginti, se procuraturum Rex pollicetur: ne magistratus à Corona regia tollantur: hac tamen lege præbita, ut si acciderit se moriturum, tantundem reddituum Carolus infanti Fernando assignet, quantus est minoris magistratus valor, neque ab infante Fernando Carolus quicquam eorum tollat, quæ ad eum pertinent, Cæsare deficiente. Promisit quoque Rex ad Caroli postulata se Caroli familiaribus, quorum antiqua fides fuerit probatissima de commendis magistratuum & beneficiorum partem aliquam impartiturum. Utque infanti Fernando in Flandria stanti, gubernatio illorum statuum præbeatur, si civitatibus ejus terræ placuerit absente Carolo, addito prudentum consilio, quorum vult Principes fore Dominam Margaritam amborum amitam, & una Dominum Bergensem. Additum est, ut Hispani omnes, qui ad Principem Rege invito & inficio, confugerunt, de Curia pellantur Principis, ad tollendum omne odii seminarium. Si tamen læsæ Majestatis quisquam reperiatur, non solum à curia, sed etiam à terris omnibus cogatur abire. Postquam autem Princeps in Hispaniam pervenerit, ut Rex convocatis Principibus omnibus, & urbium ac municipiorum suffragia habentium procuratoribus, det operam, ut Carolus nunc hæres post matris obitum ab ipsis jure-

jurando adstrictis, pro legitimo Rege Castellæ habeatur, & ab Aragonicis ac reliquis hæreditariis, aut partis à Rege Regnis, post Regis abscessum è vita. Rex quoque justerrarum, quæ ad principatum pertinent, libere Carolo administrandum solvat, & reditus exigere permittat. Si tamen Reginam Joannam obire contigerit, plures Carolo de redditibus colligere pecunias ad bonorum arbitrium patiat, quo vivere illustrius Carolus queat & magnificentius, qualem tantum decet Principem. Jurabit in Flandria Carolus hæc observaturum coram Domina Margarita cæterisque Flandriæ Principibus, & sex urbium primariorum procuratoribus adstantibus, juramentaque confirmantibus coram commendatario Joanne Lanuza oratore regio, in augustiori terræ templo, quo tempore sacra interfuit Eucharistia. Itidem Rex convocatis Hispaniarum Proceribus, & procuratoribus se facturum, habito per literas ita peractum in Flandria fuisse, promisit. Additum est in calce capituli fœderalium, immunem ab hoc vinculo futurum, qui pacta servaverit ad unguem. si vero illorum alter abierit, aut stare promissis recusaverit, nunquam ab hoc debito se solutum intelligat. Movit & conditiones alias Rex, quibus obstitit pro viribus Adrianus, suis efficacibus argumentis, Regis postulata resellens. His autem annuit hac lege, ut Principi placeat ire pedibus in hanc constitutionem, placitura vero, quæcunque Rex voluerit, professus est, Regi suadens, nunquam ullum fuisse amato genitori filium adeo dicto parentem, qui Carolum superet erga Regem avum observantia. Alia ex parte Adrianus uti prudens tantæ navis fluctuantis gubernator, Principem admonuit, ne cuiquam rei à Rege propositæ sese objiciat, immo per celeres nuncios Regi scribat, se quæcunque imperata libenti animo suscepturum. De vitæ Regis brevitate ob graves morbos ætate jam marcida, qui robustos etiam juvenes prostrernere facile quirent, dolendum est. His ita peractis, Adrianus Orator acerbum Regis animum ita sedavit, ut conceptum erga nepotem odium in summum amorem converterit. Rex autem ad vitæ finem properat, neque, ut arbitramur, pacti responsum vivus expectabit. Tu vale. ex Guadaluppe. XXI. Januarii, MDXV.

PETRI MARTYRIS A. M. EPISTOLARUM

LIBER VIGESIMUS NONUS.

EPIST. DLXVI.

Catholici Regis obitum & viam. Lani Caroli.

P. M. A. M. Ad Ludovicum Marli-
anum affinem, Episcopum Tude-
tensem, Caroli Principis
Physicum & Consi-
liarium.

Casus non finit ultra va-
gari, quid opus est circui-
tionibus? Proh cunctis mor-
talibus exemplum inaudit-
um, non quod excesserit
de corporeo carcere Regis
anima, excessit namque,
mirandum est, hac enim & ipse erat natus le-
ge, quaceteri homines, ut moreretur, sed
quo illum traxerit divina voluntas moritu-
rum, est horridum auditu. Madrigalegium
villulam tibi alias descripsi. In meritoria ejus
domuncula inculca interceptus restitit. In-
spice, quam parum sit Fortunæ applausibus
& secularibus favoribus fidendum. Tot Re-
gnorum Dominus, totque palmarum cumu-
lis ornatus; Christianæ religionis amplifica-
tor, & prostrator hostium Rex in rusticana
obiit casa, & pauper contra hominum opi-
nionem obiit. Vix ad funeris pompam, &
paucis familiaribus præbendas vestes pullatas,
pecuniæ apud eum, neque alibi congestæ,
reperitæ sunt, quod nemo unquam de viven-
te judicavit. Nunc qui fuerit, quam larga
manu dederit, quam falso thesaurizantis cum
crimine taxaverint homines, aperte intelli-
gitur. Proh Hispaniam! proh Christi dogma!
quem oculum, proh Carole Princeps, quem
regnandi magistrum amisistis. Pollens inge-
nio tu quidem, & ceteris præclaris naturæ
dotibus ornatus es, ut audio, Carole, sed
adolescens ex ephebis, nondum evasus,
quæ ætas moderatoribus indiget. Non dee-
runt boni consultores, inquiet aliquis: non
deerunt, opinor, sed hujus artis opificem,
argutum adeo, & tanta rerum experientia
prudenter, raro legimus à natura fuisse orbi
terrarum condonatum. Eo duce multo facilitio-
rem ad erectos Hispanorum animos tempe-

randos viam reperisses, si eo vivente tantæ
molis habenas suscepisses. Qualis fuerit, pa-
cata una tantum cum uxore Castelle Regna,
Granatense dehinc Regnum de Maurorum
manibus ereptum, Gallica mox potentia to-
ties, cum ingenti jactura prostrata, doce-
bunt. Quod egregius regendi artifex fuerit,
beata Pax Hispanis Regnis una cum Helisabe-
tha uxore, præbira, & post consortis obitum
sustentata, cujus neque nomen Hispania sen-
serat unquam, testis adveniat. Bella gessit in
Christianos aliquando, facor, quod forte
aliquis invidus damnare cogitabit, gessit fa-
teor, sed invitus, sed tractus aliorum inso-
lencia, & Regni cupiditate. In Christianum
quenquam ensem nudavit nunquam, expli-
cari vexilla nunquam libens imperavit. Nihil
æque à pueritia ad extremum usque vitæ ter-
minum cogitavit, quam de bello solum in
hostes Religionis nostræ inferendo. quid ul-
tra dicemus, si tanti Regis universa merita,
prosequi, Matiane, studerem, in infinitum
protenderetur oratio. Ergo vale, ac tuum
aliquando dominatorem orbis, annuente Jove,
Æsculapium, hoc gemmato monili de
tibi dedito Rege Fernando Catholico peror-
nabis. Cuscor ad vos se præparat iturus. E-
go ut mortuo debitum præstem, quod vi-
venti obsequium præstiti, corpus ejus exani-
me, Granatam sepulchro sedem destinatam,
comitabor, quia præcipue illius initiatorum
Collegii Prior ego sum, cui magistratui, An-
tistite absente (ut abest) Cleri regimen, &
parandæ funeralis pompæ onus incumbit. Tu
vale. Guadalupe jam succinctus ad iter. xxiii.
Januarii, MDLXI.

EPIST. DLXVII.

*Qua pompa sumus Cordaba & Granata recepe-
runt. Don Pe. Giron movet bellum. Fon-
seca in eum.*

P. M. A. M. Ad Marlianium.

Scipii sublatum è medio Regem Catho-
licum. Exanime corpus ejus Granatam
ex ipsius legato detulimus. Corduba, qua se-
cimus iter, transeuntes busti comites hono-
rifice suscepit. Magnificentissima pompa Re-
gem

R r

gem profecuta est, pullata univēsa civitas exivit obviam funeri, spacio non brevi. admixti rectoribus urbis Principes finitimi Plegi Marchio, & Capta-Comes, ceterique nobiles omnes longa trahentes hymata, flebilibus modis, è campo aperto ad templum usque primarium, feretrum gestantes tractum, comitati sunt. Itidem & Granata, Marchione Mondeiariis Tendillæ Comite, Regni Granatenis Prorege, ceterisque nobilibus feretro subeuntibus effecit. Eodem quo miranda Helisabetha ejus uxor, jacet sepulchro, condidimus. Peractis, uti moris est solemnibus, obortis lachrymis diximus: O gloria dignissime Rex, extremum vale. Madritum id est in Carpentana regione municipium, quod plerique *Manuanum* volunt esse *Carpetanum*, ego me contuli, ubi Senatus Regnorum moderator constitutus est, fratre Ximenez una relicto gubernatore. Serenissimum Principem apertis lacertis & cordibus anhelantibus expectamus. ne differatis. de dissolvenda Pace tranquilla Principes Hispani cogitant. hac enim via majores eorum patri-monia construxerunt, auxeruntque juniores. In Vandalia vulgo *Andaluzia* labe est exorta. Don Petrus Giron Urveniz Comitum primogenitus, magni animi nec hebetis potentie juvenis repetere Ducatum Methinæ Sidoniz armis intendit, non negligendum cogit exercitum. Spurius esse arguit Ducem possidentem & fratrem ejus, quod ex propinqua illos Joannes Dux vita functus, uxoris suæ genitor suscepit, neque in dispensatione Pontificia clausulas quadrantes illi matrimonio conscriptas esse, quod subreptitia fuerit supplicatio & subvelata. Dum hæc ita moraretur epistola, per cursores habemus Petrum ipsum Gironem obsessum graviter tenere Gibraltarum in Gaditani freti faucibus situm municipium, & quater tormentis. ita paulatim spinæ carduique vestras has segetes, nisi properaveritis, suffocabunt. Per præcones tamen edictum est, ut Majestatis reus habeatur, quicumque Gironi favorit. Ad eum debellandum it Antonius Fonseca, vir ab adolescentia ad ætatem usque maturam in re bellica continuo cursu exercitatus. quæ succedent, habebis. Vale. ex Matraro. v. Calendas Martii, M D XVI.

EPIST. DLXVIII.

Quod Regem velint appellare Principem absentem, varias dicit sententias.

P. M. A. M. Ad Marlianum de Carolo Principe venturo.

CAROLI Principis vehementer cupitum adventum pollicemini. Beatis Hispanorum animos; quanto properatius stabitis promissis, tanto dulcius erit. Sed audio vos absentem & populis inconsultis *Hispaniarum Regem* appellare velle, Regina matre vivente, nescio an intemptive. Contra mores & veterem horum Regnorum consuetudinem remtentabitis. Hæres est, fatentur omnes, sed *Regium nomen* negant dari solitum, possessore adhuc vivente, siue mas is sit, siue femina, vel absentis præcipue, aut præsentis comitis regnorum non vocatis. O (dices) invalidæ matris loco gubernaturus est, & id quidem annuunt populi, sed sub legitimo suo Principis titulo posse inquit. Ad evitandum invidiam Fernandus Rex Catholicus, uxore vita functa, Castellæ Regis adepto nomine, se spoliavit, quom jure nequiret. In adolescentem vos, qui eum regitis, invidiam, si hoc feceritis, excitabitis. *bene natum esse*, inquit, & à vobis educatum egregie; culpa vobis adscribetur, si adversi quid evenierit. Quicquid à Castellâ petieritis, assequemini, didicit namque nil aliud quam parere suis Regibus, si rite rexerint, ut est Regis officium, sed invitos video novitatem admissuros. Audita Principis natura diligitur, observatur, desideratur ore aperto. Legum perversio amorem solet in odium convertere. veniat a vita secuturus vestigia, & felices gustabit successus: si diverterit, Hispanorum animos elatos, licet nunc, ob partam & longo tempore à Catholicis ejus maternis avis nutritam pacem, dormiant, expergefaiet in aliquem errorem, quod Deus avertat. Solent enim, etiam inertes equi calcaribus stimulat, calces in Dominum aliquando excutere. cui gentium hoc soleat magis accidere quam Hispanis non intelligo. Expedit igitur ut ordine suo istius magni pullulantis herois res dirigatis, si cupitis, ut Fortunæ frons læta, succedente tempore coalescat in lætiorem. Justius quippe *Regu nomine* fruetur electus, quam Regni legibus vetantibus. Aragonios audio ac Laletanos & Valentinos, qui sunt Castellanis liberiore, neque suas leges municipales infringi unquam passi fuerunt, abhorere ab hac fama, publiceque profiteri negativam, si postulabimur. In his tibi recen-

fendis,

sendis, qui Carolum à lacte educaſti, mihi ſatiſſacio. Placebit, ſi gratias à vobis pro animi impellentis qualitate recepero, ſi adverſe ponderabitur conſilium, pigebit. Vale. ex Matrito. pridie Calendas Martii, MDXVI.

EPIST. DLXIX.

De Principiſ deſiſibus, de Adriano, Cardinali, de repulſa Venetorum à Brixia cum Gallis, De Galli Regis apparatu.

P. M. A. M. Ludovico Mendocio
Marchionis Mondeſiaris, Gra-
natæ Præregis.

Primitias accipe à Principe noſtro Carolo, relicto tot Regnorum hærede. ipſius dextra ſignatas habemus literas ſub data quintæ decimæ Calendas Martij, ad Fernandum fratrem ac Reginam aviæ novercalem, ad proceres & antiſtiſtes & Cardinalem fratrem Franciſcum Ximenez Toletanum Archiepiſcopum, relicto una cum regio Senatu tantum gubernatorem. ut partæ à ſuis avis maternis Paci ſervandæ invigilent, hortatur, donec ipſe adeat, quod propediem futurum pollicetur. Qui apud Principem verſantur tam Hiſpani quam Belgæ (Belgica eſt enim Flandria) mira inquirunt de illius moribus & præclara indole. Sexdecennis eſt, gravitate tamen ajunt pollere ſenili. nec deſunt, qui tantam in adolescente autoritatem imperitiam & naturæ deſectum appellent, ſed abſint interpretes maligni. Audit attente, reſpondet brevibus & per interpretes. linguam nondum callet Hiſpanam. idiomatici addiſcendo ſtudet, eſt docilis. optime ſperatur ab his qui ejus interna cognoscunt. Dicunt magnanimum eſſe ac liberalem, juſtique ac veri amatorem, cum adulatoribus & intemperantibus ſecus. Adrianus Trajeſtinus ejus apud nos Orator, qui diu Principem erudit, eadem proſtitetur, de nobis ſatis. ad Gallos pennam dirigamus. Gallorum Rex magnum fertur exercitum comparare. An ut Navarram impetaret, an ut Medioloſano ſuccurrat, neſcitur. Puto ego ut tutius queat noſtri Principis negociatores fallere. Sunt namque apud eum Dominus de Xebres nutritor, & magnus Cancellarius de Pace agentes. Tentarunt Gallus & Venetus exercitus Brixie oppugnationem, fuerunt ab Hiſpanis præſidiis cum ignominia & damno repulſi. Medioloſanum & univerſa Inſubria mihi patria, ex calamitate indies magis ac magis cadunt in calamitatem, de provincia tot bellis conſectata undique quid ſperatur? Univerſa ſere data

eſt in prædam. nil reliqui eſt, quo ſi quid ſuperet, dilaceretur latius. Maximilianus Cæſar, electus Imperator, validas & ipſe Germanorum copias cogit; atque una Hiſpanorum & Helvetiorum, purat extrudere Gallos ex Italia. Eunt & auxilia noſtra Neapolitana, Duce Fabricio Columna. Rex Anglus Cæſarem ſtimulat, auxilia pecuniæſque contra Gallos pollicetur. Vale. Martij. vi. nonis Martij, MDXVI.

EPIST. DLXX.

Gallus capit Principis nuncios & ſcindit iumenta. Rex Navarra extitatur. S. Iohannis oppidum deſertur. Mira de Hiſpaniis. Qui capti cum Maſſeſchallo. S. Iohannis oſſibus ſolvitur.

P. M. A. M. Marchioni Belle-
ccenſi.

U No contextu varias accipe Fortunæ col-
ludentis nugas. Rex Gallus itinera intercepit, quoſcunque nuntios ad Principem cuntes aut redeuntes ab eo, intra Gallicæ ditionis terminos gubernatores finium deprehendunt, ex ſui Regis mandato capiunt. Extorquere ab eis etiam per tormentorum minas nituntur, quid afferant reportentque. Solviſſe aliquos à primis dicitur Burdegaliæ gubernator; ſed lege præbita, ne Gallicum terere pedibus ſolum audeant ultra, capitis poena propoſita. de hoc ſatis. Rex Joannes, uxorio Navarræ ſpoliatus Regno, audito Catholici Regis obitu, defectionem à corona Caſtellæ ſperavit, familiarum factionariorumque ac gregariorum militum cogit exercitum. S. Iohannis pede portus oppidum adoritur, oppidani ſeſe dedunt. Arx ſtat contra. Præſidio inerant Prætor quidam, dictus Avila ſignatus oculo evulſo in certamine, ſtrenue ſe tutatur. invitati ad dedicationem cum promiſſis, ad unum reſpondent, Caſtellanos eſſe ſe, vitam propterea potius præbituros; ſuo fungantur officio. hæc pridie Idus Martij. Hiſdem ſere diebus ſicinus evenit egre-gium, quo ſublata eſt miſero Regi ſpes omnis. Dum ipſe hujus arcis expugnationi intendit, Navarræ Maſſeſchallus factionis Agramonteſis caput, qui Regi eſſecto adhaeret, cum univerſæ factionis extorribus, collectis pedibus circiter mille, paucis equitibus, ob invios montium ſaltus per valles Pyrenæorum, Roncalem & Iſannam, Navarram ingreditur. Re per exploratores adverſæ factionis Viamonteſis, quæ noſtris partibus ſavet, intellecta, ſtrenuus & rebus bellicis, variisſque duellis exercitus à juventute

Villaluz, dux peditum nostrorum, una & Navarrus eques auratus *Donna Maria* dictus, egregius & ipse bellorum magister; alii prætereæ quorum nomina piget nescire, quandoquidem omnes validissime sese gesserunt, per asperas Pyrenæorum semitas & per ruptos anfractus montium, latus capiunt fere invium, nivibus mergebantur tenus genu, neque victui necessaria suppetebant, difficultates tamen omnes & duros labores superarunt. Jam sine calceis & inter vepres ac latentia sub nivibus acuta saxa, laceratis caligis & sagulis truncatis, ad hostes longis itineribus se applicant. Hostes priusquam ex montium angustis se exsolverent, adoriuntur, profligant, capiunt ad unum primarios, Mareſhallum ipsum, & Don Petrum ejus affinem, Comitæ etiam S. Stephani filium & Jacobum Bellez qui quondam fuerat Regis Joannis alter oculus, ac Stellæ oppidi primarii in eo Regno præfectus, dominos quoque Garri, Gamboæ ac Vicani oppidorum, qui & ipsi exules factionis Agramontesæ nobis adversæ, in patriam redire nitebantur. Ad arcem Atienzæ ducti sunt, sub fida ibi custodia servantur. Perempti sunt in pugna vulgo pauci, capti octingenti amplius. His auditis male fortunatus Rex obsidione arcis Sancti Joannis pede portus solvit. Discedentem ex arce Avila Prætor insequitur, sublitæ ejus aciem perturbavit stravitque victores redeunt ad oppidum recipiunt. De Navarræ generali Prætorè deligendo nunc consultur, quando promulgata fuerit electio, tibi significabitur. Ab Urbe habemus, Pontificem esse Florentinæ, iterum ad Urbem ajunt ad Palmarum solemne. Tu vale. Matri. ti. III. non. Aprilis, MDXVI.

EPIST. DLXXI.

Quid Cæsar Mediolani. quid Galli de suburbis combustis. de reditu Cæsaris. quid Helvetii dicerent. de Papa natura & moribus. de morte Regis Ungariæ. de promissis Principis. Dux Naxara sit Prætor. Muscum est Papa. de Barbarossa.

P. M. A. M. Marchionibus discipulis Bellecensi & Mondejaris.

APrilis universo parit orbi florum ac fructuum ac virentium herbarum varios prospectus, ita & in Fortunæ inconstanti gremio, varios hic Aprilis pariet effectus multigentibus. Ex Alpibus Cæsar ad portas fere Mediolani, cum exercitu universo, profectus est. Audito ejus descensu ad plana Inſubriz, Galli egregia quædam suburbia, &

magnifica plura palatia, ne venienti nidum præberent, ubi pedem figerent, combussurunt. Voluissent Cumanum & Papiensæ suburbia pari ordine diruere, manu armata civis veterunt. Suburbis miserando viſu combustis, civibusque cum uxoribus & filiis ærumnosè dimissis, Galli tremantes ad viridarium Castellî sese receperunt, magis de fuga cogitantes quam de pugna cum Cæsare. Cessisset ad votum Cæsaris, si exercitum Cæsar ad moenia solum admovisset. Diffidebant Galli sibi & civibus, quos male tractaverant. Sed fortem secutus suam Cæsar, quam in manu habebat, amisit, non tamen sua, ut ajunt, culpa, sed Helvetiorum militum tumultuantium & stipendia postulantium tali tempore. Seditione territus veritusque sese credere Helvetiorum fidei, quam aliquando videntur non servasse, maluit retrocedere, quum belli nervi jam deficerent, quibus non ad diem præbitis, & Germani & Helvetii terga vertunt locatoribus. Multi tamen voces ad cælum efferebant: *Procede Cæsar, procede, non tibi decrimus, donec res persiciatur, stipendia in commodum expectabimus tempus.* abiit exercitu dimisso. in prædam data sunt oppida multa. ruunt omnia in præceps. Plangentium genas & pectora lacerantium, gemitus atque ululatus languentium concivium & propinquorum meorum ab his ultimis oris exaudio. Hinc raptarum virginum sparsos capillos, hinc confixa in viscera innocentium telorum vulnera, ploratusque videor sentire. Penituit exercitæ crudelitatis Gallos post Cæsaris discessum, sed quæ medela infortunatis, super quos fors ignita cecidit horrida. Refecturos ex portuariis ipsis urbanis damna pollicentur. crede si libet. de his ergo satis superque. Nostras jam calamitates levemus, per alienos agros sulcum trahendo. Summus Pontifex, Palmarum profesto Urbem ingressus est ex Florentia. Bonum ajunt esse hunc virum, minime autem sceptro dignum. propinquis & familiaribus nimium indulget. ab illis regitur. Harmonia ipse Musica summo pere delectatur, vocalium Musicorum, & citharædorum coronæ, commerciaque illi sunt gratissima. A gravibus abhorret negociis; quisnam sit & duobus felicior, nescio judicare, ipſene, an Rex Pannoniz, *Ungariæ* dico, qui duodecimo die Januarii dicitur obiisse. Feliciores ego illos existimo, qui absentibus jam fruuntur auris claro de se aliquo relicto nomine, quam inerti animo viventes. Carolus Princeps noster reiterato Sancti Joannis diem sine adventui adsignat; fiet, si volent venti Oceanusque. Ex Africa scribitur, Pyratam illum *Ænobarbum*, vulgo

Barbarorum tentasse Tabracam, *Bugian* dico; ab Hispanis præsidii repulsus est. A nobis nil aliud nisi quod Najaræ Dux Navarræ vicinior cæteris proceribus, generalis illorum consilium est Prætor electus. Vale. Matriti. Idibus Maii, M D XVI.

EPIST. DLXXII.

Princeps fit Rex. de summo facto Regi avo. de pompa Hephæstionis. de Casare. de Gallo. de Anglo. de Venetiis.

P. M. A. M. Marchionibus discipulis Bellecensi & Mondeiariis.

CÆsar est Reges creare. Carolus Principem, ejus ex Philippo Regem nepotem, Regem jubet appellari. Qui Castellam incolimus, Regem posthac nuncupabimus. Aragones cum suis pendicibus non admittent, nisi per suarum Curiarum suffragia præfens eligatur. Sapidius forte Castellanis etiam foret expectabile parumper, maturus mallet edere racemos, quam intempestivos & acerbos, de meo gustu loquor, & forte multorum. Qui consilium præbuerunt, ipsi viderint. In Flandria, quæ Belgicæ pars est glacialis Oceani, & oppido Bruzellis, Carolus Rex Catholici Regis avi funeralem pompam instrui præcepit, qualem vix ulli unquam Principi structam legerim. Etiam si Alexandri Macedonis curam in honorando sui familiaris Hephæstionis busto, Regis nostri familiaris ministri adhibuissent, haudquaquam potuisset ornatus copiosiusque parari. Si phaleratos equos, si tabulatorum & pulpitorum structuras, si Antistitem & sacerdotum fratrumque religiosorum, dehinc nobilium & magistratuum agmina, si ordinem, si faces, si vexilla pullato cuncta cooperta colore, si cætera particulatim ad me scripta studuero recensere, modum epistolæ in infinitum excederem. contentus ergo sis hoc epilogo: *Magno Regi avo materno, magnus Rex nepos heres, huiusmodi pompam funeralem condonavit, & satis. Novas habemus literas. excusationes Rex innectit, quare nequiverit stare promissus, de suo ad nos adventu, mense Julio; Augusto pollicetur, ni divina voluntas obstiterit. ore aperto desideratur ab omnibus, ut fauste felicitate Oceanum prehendant, supplicant omnes. Conventus interes cum Gallis agitur, quo libere queat ad nos venire, opus est ut vel Pax fiat, vel saltem; fedus aliquod jaciatur. terra namque ac mari sumus à Gallis circumsepti. multa petunt Galli, nec toleranda quidem; cum Regem videant Carolum hac necessitate urgeri, debentur pau-*

ca, si fieri poterit, tempori est serviendum. Habemus & ex Italia literas, quibus fertur Casarem redeuntem, exercitu soluto, munitiones & impedimenta reliquisse, Brixiamque ad Venetos defecisse. Veneti Veronam tentarunt obsidione, auxiliantibus Gallis. Cardinalis Sedunensis præerat Veronensibus Hispanis & Helvetiis præsidii, obsidentes eiecerunt cum iactura. Rex Anglus, quod Galus Rex, contra fœdera, & Teruanæ mentis restituerit, bellum Gallo indixit, & se apparat. Vale. Matriti. pridie Calendas Junii, M D XVI.

EPIST. DLXXIII.

De malis exorientibus, ni Rex venerit. de fratre gubernatore. De Genuensium Carthaginensium concursibus.

P. M. A. M. Ad Marlianum.

NI properaveritis, ruent omnia. nescit Hispania parere non Regibus, aut non legitime regnaturis. Nauseam inducit magnanimis viris hujus fratris, licet potentis & Reip. amatoris gubernatio. Est quippe grandis animo & ipse, ad ædificandum, literatosque viros fovendum natus magis quam ad imperandum, bellicis colloquiis & apparatibus gaudet. In portu novæ Carthaginis facinus evenit gravissimum, & urbi Carthaginis ærumnosum, & coronæ regis pendendum. Stabant in anchoris onerariæ naves, Genuenses *Carthagos* dicunt, tres, lanas stipantes, ex Hispania namque ad diversas orbis partes, lanarum ingens asportatur quotannis copia. Bellico inerant apparatu sociæ tres aliz, quæ piratam quærebant Hispanum Joannem Rio. Is cum una navi dicta *Galeon*, damna intulerat Genuensibus mercatoribus, uti prædonem hunc insequerentur, supplicio afficiendum, si reperiretur. Ecce ad portum regia classis advenit, comitem vehit Galeonem navem piraticum. Classi quatuor Galearum, majus trirēmum; præerat Laletanus quidam nomine *Berengellus* dominus, iners animo, balbutiens lingua, ducebat & susta una novem. Per nuncios cognitum petunt Galeonem & ipsius possessorem Genuenses, ut prædæ poenas huant. Renuit Berengellus. repetunt debere sibi ex fœdere cum Hispanis Regibus; fieri de Galeono dominoque ipsius potestatem, male, respondiisse dicitur Berengellus. Bellicæ naves Galeonem quærentes, Galeonem tormentis discutiunt & subruunt. Imprudenter Berengellus in *Carrachas* mercatorias infontes jaculatur machinis. Genuenses ea injuria conciti tres demittunt

tunt è navibus scaphas, binos locant in eis Canones tormentarios, unam è melioribus trimibus dilacerant & submergunt, conquisant aliam. Berenguellus prætor classem ilico deferuit, terram captavit in tutum. dat operam, ut ex urbe Genuensis naves molestia conficiantur. jaculantur ex litore ad naves. Jaciunt ad urbem ex navibus ferreos ingentes globos, eminentiores diruunt domos, tecta concutunt. Per aulas & penetralia cum ingenti jactura & totius urbis terrore volitabant globi, tum ferrei, tum lapidei. Nil hostilius potest à Turcarum fœditate, misera civitas expectare. Quid præfectorum imprudentia solet parere, hinc colligito. In pacatos & amicos sese voluit hic bonus vir ostentare, qui nihil unquam egregium sex annorum intercapedine gessit in Mauros, Hispana littora & ante ipsius oculos singulis horis infestantes. ergo venite, ut emergentia scandala regio nomine profcindatis. Vale. Madriti. Idibus Julii, MDXVI.

EPIST. DLXXIV.

Marlianus fuit Episcopus. de Barbaroxa. de Dieco de Vera.

P. M. A. M. Ad Marlianium.

AUdio rem novam. maluissimè tuis quam alienis fieri certior literis. Tudensem ajunt te creatum Antistitem, ex obitu boni viri magistri Azpetis inquisitoris hæreseos. Martialem & mille sulcatam ærumnis, egisti hæcenus vitam exul, extorris, inops, ob Gallorum inexhaustam imperii cupiditatem. quiesces tandem, & quod annorum superest, vives beatus. Mundo satur ex legitima uxore liberos elegantes, patri similes effigie, spero & virtutibus, procreasti. Nunc ut mundo fruaris alio, priore seculari amissa uxore, senio properante, novam duxisti sponsam. prosit, Marliane. Sed mutuo sumptu amicæ loco, is tibi datus est Episcopatus tenuis, dabitur propediem pinguior in legitimam conjugem, quandoquidem Regi tanto tam carus, & jure merito cito transilies. Est tamen non macer agnus, si Episcopatus Italos communes dimetieris; valoris est ducatorum duorum millium amplius, sed si Episcopatus alios Hispanos inspexeris, pauper, ditiores assequeris. prosit igitur natisque tuis, qui me *avum* appellant, quia tu *patrem*, favor iste regius. Ad aliena dextram feramus. Intellexisti, arbitror, Ænobarbum quendam, vulgo *Barbaroxam* è pirata conversum in terrestrem perturbatorem in Africa; seduxit per Maurorum Morabitos, hi

sunt eorum sacerdotes, maritimam partem Africae. Per Morabitos populis persuasit, eodem quo alias Mahometes in Romanos astu, ut à Christianis desicerent, *mesas esse*, inquit, *scilicet Mahometis sanctis affectus*, Christianus ejus legio hostibus esse obtemperantes & subiectos. *Se capiam in Regem, qui sit ejusdem Legis observator*, à Christianorum jugo se liberaturum, & servavimus indemnes pollicetur. Morabitis tantam præstant Mauri fidem, ut pro semidiis illos colant. crediderunt Ænobarbo Morabiti. crediderunt & Morabitis populi. Ænobarbo se multi dederunt: Alger municipium præcipue, non longe distans à Bugia, quæ Tabraca est, in Regem capit Ænobarbum. Regem se jam Ænobarbus nuncupat in Africa. Turcas habet secum circiter trecentos, arcubus & telorum omnis generis instrumentis. hi bella gerunt acerrime, maritimis terrestribusque pugnis frequentibus assueti. Reintellecta, Cardinalis hic noster gubernator octo millium armatorum cogit exercitum. jam sunt ad discessum parati. de successibus non judico. Huic militum copię non meo gustui aptum elegit ducem, Diecum quendam de Vera tormentorum præfectum, Deus bene vertat. is magis loquax est & jactabundus quam strenuus. Vale, & venite. Madriti. pridie Calendas Augusti, MDXVI.

EPIST. DLXXV.

De perversitate ut instruantur milites. de inobstantia erga mandata quorundam. quid fecerit Valdoletum, quid alii.

P. M. A. M. Ad Marlianium.

NONNE divinavi alias, Marliane, cum dixi fore, ut istæ novæ, hujus nostræ tempestatis subricæ perversæ, essent aliquando tumultus, acturbas excitaturæ? Nil nisi armorum motus optatur. sunt qui labrambunt præ dulcore, quando bellicum facinus aliquod coram eis accidisse narratur, præcipue gestiunt, quando gravia intercesserint aliqua vulnera. Sed de instituendis armatis tyronibus in urbibus aut municipiis, itur contra dicta eorum. Burgenfis, Salamantina, & Legionensis, primariæ civitates, simul & insignis oppidum Vallisoleti, hujuscemodi homines & eorum signa execrantur, parere reculant, supplicat, quia nolent rebellionē taxari. non audiuntur, stant immobiles in sententia equo ligneo strigiores. Rationes quibus debeat hujuscemodi mandatum revocari, adductas in medio non admittunt. Ex armorum captu in pacatis ur-

libus, arguunt incommoda, scandalaque innumera proventura, sub eorum libertatis prætextu, liberos namque volunt, & ab oneribus immunes tributisque fore eos, qui censentur, furdas præstat aures. Repetunt latrones, ficiarios, nocturnos grassatores, & bonorum oppressores, inde creandos iri (& quod non floccifaciendum est) fabri mechanarum artium sua exercebunt inertis ministeria, terforum fulgure thoracum pelliecti, & hastarum agitatione, aut scopetarum, & scorpionum, ballistas dicit vulgus jactu ad scopum assueti, tempus terent incassum. quia facilis est à quotidiano labore ad inanes ludos trajectus. de rixis & simulatibus, ex hujuscemodi exercitio in urbibus exorientibus multa proponuntur. obtusus & plumbeus paratur ad hæc omnia stomachus. jubent instrui cuneos. paucilegem annuunt, & hiiniviti. Valleolatum cum ignominia missos à prædictis decuriones, juvenes electuros, eiecit. Si vim eorum tentaverit, armis tutabuntur se. Plebs instituit jam tribunos novos, qui noctu cum delecta juvenum manu perlustrant oppidum, & per dispositas custodias revifant moenia, ne occulte quisquam ingrediat. Ex oppidanis & regis magistratibus, quoscunque viderunt hujus commentii fautores, eiecerunt. Itidem & alix facient urbes jam commotæ, si perliterit. Fraternos se fœdere conjunxerant populi multi ad obfistendum. Ergo venite, ut vestra cum prudentiæ lignonibus possitis pullulantes has spinas à vestris prædiis eruere. Si differetis, coalescent, & segetes has vestras lætas suffocabunt. Vale. Madriti. 1v. Idus Augusti, MDXVI.

EPIST. DLXXVI.

De Xeute reitore Principis. Genuenses trahuntur in carceres ob concussam Carthaginem. de sustin Turcarum captis. Lami Adriani Oratoris. Lami Motta. Lami Alfonsi Manricchi. de Berenguello & sustin.

P. M. A. M. Ad Marlianum.

Differtur adventus vester. Subtristes incedunt boni omnes Hispani. Oceani sorte vagantis dura consilia vos detinent. qui vero cupiunt, ex amoris natura, in deteriorem partem accipiunt moram. Non desunt qui judicent ex quæsitis occasionibus eorum, qui Regem gubernant, id accideretum ut pecuniæ ad eos mittantur, quas sine labore ac periculis coæservant, ab hoc gubernatore ad vos misisse, sub parandæ classis prætextu. Nescio quid immurmuratur idè

istius vestri magni cubicularii, & una nutritii avaritia. id liita est, vñ Regi! vñ regnis ab eo regendis! nisi sese ab hujuscemodi profundo puteo exemerit, omne malum ex avarorum consiliis, uti nosti, prodit. Invidida forte fama hæc ventilat, quod Deus fixit. Quod te Tudetensem Rex creavit, dividimus, & una Dertosensem hunc nostrum Adrianum, suribundæ naturæ quorundam sua modestia temperatorem, regium oratorem vestrum. hic vir est omni celsa sede dignus. Promotus est & magister Mota concionator egregius, ad Pacensem. neque hoc alienum à recto & æquo. est enim prudens, & linguarum copia insignis, & rerum experientia pollens. Veterem autem Pacensem Episcopum Alfonso Manrichum genere nobilem ac virtutibus & claris moribus ornatum, in Cordubensem mutastis. Omnia laude digna. Atque utinam stet Catholicus noster Rex perpetuo fixus in hac sententia, ut bene meritos erigat. Nullum celeste Numen ei deerit cum his & similibus consiliis. Ad alia. edictum est gubernatoris & senatus nomine, ut quicunque Genuensium terram terunt Hispaniam, trudan- tur in vincula, facultatesque deponantur, donec jure an injuria nostram Carthaginem Hispaniam tormentis ausi sint concutere, domosque diruere. De piratis autem, quatuor sunt capta Turcarum tiremes piraticæ à nostris, cui certamini Berenguellus interfuit. acris fuit unius diei fere integri pugna, dubia diu, licet contra quatuor illas, novem essent nostræ tiremes quatuor & (ut vulgo) fustæ quinque, ad unum fuerunt tandem capti aut perempti Turcæ. Vale & Regem ducite. Madriti. xvi. Calend. Septembr. MDXVI.

EPIST. DLXXVII.

De pugna & morte Soldani à Turcæ casti. de pallio cum Gallo. per Du. de Xeutes & magnum Cancellarium. de Leone & Julio Pontificibus peliatur Dux Urbis. de Julio Papa.

P. M. A. M. Marchionibus.

TAbellarium habemus ex Italia, quæ ferantur, habetote. Ab Oriente scribitur, magnum Turcarum Principem Selimsachum, Amano Tauri montis jugo superato, cum exercitu valido fuisse adortum, Ægypti, Syriæque ac Palestinæ dominum, magnum Soldanum Babylonicum. imparatum reperisse illum inquit; dimicatum tamen esse acriter fertur, sed victum Turcarum multitudine Soldanum fuisse, mortuumque in prælio ajunt. Hæc impræsentiarum per incertam famam

famam allata sunt; quando apertius intelligemus, quid acciderit, apertius significabimus vobis. Id si ita est, Turcis iter aperitur ad Italiam molestiam. Quando namque tutum se ab aliis lateribus tergoque senserit, furorem in Christianos convertet nativum, sed precipue, si paternæ potentiz, Soldanicam addiderit, quæ ingens est; quid facturum speramus hominem, ad crudelia natum bella & sanguine gaudentem imperii cupiditate raptum? Ex Flandria literas habemus, vireor, ne diutius Regis adventus differatur quam oporteat, vel saltem oportere putetur. Tenuis vident, qui apud Regem sunt Hispani, classici apparatus, & hyems advenit. propediem erunt Syrtes illæ, quas *Bancos* vocant, inaccessæ, Borealeque pelagus illud discriminosum. Pecunias mittit quotidie Cardinalis gubernator innumeras ad sustinendam classem. Regis nutritus Dominus Xebrensis camerarius, & magnus Regis cancellarius, negotiatores apud Gallos ad Regem regressi sunt. Pacem ajunt asserre, sed quibus conditionibus, nondum intelligimus, veremur ne gravibus. Ab Urbe scribitur, Leonem Pontificem propinquorum & interionum familiarium esse amantiorum æquo. Longe distat à Julio prædecesore suo, ut fama est. Christi Ecclesiam *salus* sponsam appellabat suam, sponsam ornare monilibus, & sponsam quocunque modo posset ditare studebat ille, nulla propinquorum, aut necessariorum habita ratione: hic Leo, uti fertur, nullam de sponsa curam habet, liceatne an non liceat, propinquos nititur extollere. Urbini Ducem, Franciscum Mariam urbis præfectum, Julii nepotem, sub prætextu, quod Cardinalem Papiensem peremerit, spoliavit. spoliassè liceat, sed cur Ecclesiæ fundum nepoti est impartitus? nepotem namque Urbini Ducem nominat. jam valet. nequeo ulterius. Madridi. xiii. Calendas Septembris, M D XLV.

EPIST. DLXXVIII.

Qua morte Soldani. Quid illius exercitus reliquit. Quid Turci dicat de Christianis. Rationes quare putet. se facile debellaturum Christianos. non servaturum mandata Christi. Nota, Christiane.

P. M. A. M. Marchionibus Monteciaris & Bellecensii.

A Summo Pontifice adfunt literæ, directionem potentiz Soldanicæ, fatentur, & Soldanum ipsum dolore animi, cum

suos videret profligatos, decidisse ab equo exanimem, interillesque illico, erat quippe jam senio confectus. Is idem regnabat Camisus Gaurus, quem ego Catholicorum Ferdinandi & Heliæ Regum nomine orator adivi, anno primo post quingentesimum à millesimo, de quo late in legatione mea Babylonica; vergebat in gravem tunc ætatem. Exercitus reliquit Damasci dicuntur convenisse in Syria, novum Soldanum electuræ. Sunt Mamalucci Soldanorum equestres milites Christiani à natura omnes, per fora & nundinas empti, veluti pecudes, quorum opera, si evadant in viros armis pertractandis aptos, utuntur Soldani, tam in regendis regnis, quam in rebellica, sed abnegato Christi nomine, Mahometes sectantur insanias, recutiti. Si regna Turcarum Princeps Soldanica possederit pacata, vix nobis! Sunt illius quotidiani sermones clarissimi: *Christianos facile debellatum iri blasphematur, quod Christi mandata non servent.* Ait, *intelligere se, Christum præcepisse, ut ipsius amici sequerentur, mites incedant atque humiles, bonorum fortuna sint abjectiores, egenis succurrant, laborantibus animi aut corporis agitudine misereantur, nil proprium retineant, boneste, sobrie castique vivant; ne sint avari, ne superbi, ne ambitiosi.* Constantinopoli, & intra Principis regiam Christiani versantur multi, negotiorum causa, tum etiam à diversis Potentatibus Oratores, Veneti præcipue, ac Genueses totius orbis hospites, sunt cubiculariis & necessariis internis ipsius Principis domesticis, quæ in ejus penetralibus agitentur, facile discunt. sunt quippe sagaces Arcanorum indagatores alienorum. Et domum & postes, & cardines, Christi dogmata non observare cognovit, oppositam agere vitam illas didicit à Christi moribus, cogendum ibi sauris inhiare, nullum luxuria genus, gula nullum prætermittere, angusta manu egenis subvenire; velle non diligi, non amari, non observari solum, sed coli, ut Dii, atque adorari; propterea Christum non futurum illi auxilio, aperte ac repetito inquit. *quid conjectandum sit, vaticinemini.* Madridi. vi. Calendas Novembris; M D XLVI.

EPIST. DLXXIX.

Quo genere Barbaroxa. qui aufugit à Selinsacho. litera Magni Turci ad Rhodum magistrum. Litera Turcæ & Soldani. Quid Turci contra Christianos.

P. M. A. M. Marliano Episcopo Tudetensi.

B Arbaroxa pirata quondam, nunc ferrox terræ perturbator, quas res Africanas, lite

late jam vagatur. unde hic habeat originem, velles intelligere. Cilix est, sub hujus Selsinachi, Turcarum Principis violenti genitose, militavit in Selsinachum ipsum, quando patrem senio gravatum expulit è regia Bizanzio, quæ est, uti nosti, Constantinopolis. Diffusus infestis Selsinachi sanguinarii, licet honorifice velle illum tractare videretur, aufugit, commeatu non petito. Sed audi, quo stratagemate compiratas delusit suos. Ubi primum de figendo pede in terram cogitavit, quascunque naves assequebatur, combussit, ad tollendam illis omnem fugæ spem, aut piraticæ artis ulterius exercendæ cogitatum. eumtercentum paulo amplius confociis hæc aggressus est. ni propediem obviatur, crescet contagio. Reperit in populis Mauris favorem, eo quod Legem ipsorum profiteatur ore, re autem prædonis animum gestat. Alias me ista scripsisse scio, sed an ad te, non reminiscor, satis tamen. De strage Mamaluccorum & Soldani mortescire debetis, nuper à Pontifico, Turcarum Principis ipsius, habemus literarum exemplar in hunc sensum è Græco in Latinum traductarum. *Soldanum Selsinachus, Constantinopolis & ceterorum imperiorum maximus Imperator, Persie, Asia, Arabia, Europæque Rex, magister magistro Rhodio Fabricio Caretto salutem. Prostrato Sophio infideli hoste, cane, qui legem nostram spoliavit, novo exercitu compertis, ad bellum penitus delendam, gradibatur. Soldanus autem Babylonicus, nostra fidei caput, à nobis rupto fœdeto, ad Sophium partes suas daret. Soldanum per Oratores hortati sumus & monuimus, ne faretur hæretico. tenuit, peccata nostra non auscultavit. Linere unum dei armatum contra nos venit obviam. In valle, ubi Propheta noster David sepulchrum est, contra nos ad pugnam se accinxit. Ex Dei & nostra Legi insulsum, quam ad unguem nitimur observare, nostri Sapientes repetierunt, hæretici sanctorum Soldanum graviter debere puniri, dixerunt in illum nostras acies vigesimo quarto Augusti, ab hora diei tertia, multis utrimque cadentibus, ad vespertum usque dimicatum est ancipiti victoria. Ipsum & imperium ejus principibus duodecim trucidavimus, ejus Regna & imperia occupavimus omnia. Hoc vobis, tanquam amico, ut nobiscum gratulemini significavimus. ex regia nostra curia in campo Alepi. xxvi. Augusti. Est ejus narratio longior; prætermittam bagages, collegi succum tantum, quo intelligas, an dormire nobis expediat. Sperat ex nostræ Religionis adversa observatione & ex Christianorum Principum dissidiis, facilem se viam habiturum ad Christianorum perniciem. Ait enim: Christiani non solum Christum eorum Deum, quod ab ejus moribus & præceptis longe vagantur. Vale, & venite jam tandem. Madriti. 121. non. Decemb. M D XVI.*

EPIST. DLXXX.

De Casare. de Papa. de Rego. quomodo Turci in Soldanum. de pactis Sophi & Soldani dilatis.

Lam. Hispanorum. Lam Regis.

P. M. A. M. Marchionibus Bellecensi & Mondeciaris.

AB Urbe scribitur, Pontificem Summum iturum Florentiam, natale solum. Ex Flandria verò quod Imperator electus audit nuncios Veronam repetentes, suspicantur multi auscultaturum, quia nescius careat bellicis. Instat ut sibi Veronam sumat tutandam nepos, Rex noster. dixisse ajunt: *Itarum se ad nepotem in Flandriam, jurequejurando assertuisse, non discessurum inde, nisi prius nepotem viderit jam vela fecisse ad nos.* Egerrime fert ejus moras, ut qui, quanti facienda sit Hispania bene calleat. Multi de altioribus & consultoribus conqueruntur. multi eos taxant infidia, eo quod dubitent de præsentis autoritatis suæ lapsu, si ad nos venerint. Neque enim erit æquum, ut Borealem Belgarum consiliis res Hispanæ gubernentur. Longe absunt eorum ingenia atque educatio à moribus Hispanis. Illorum Deus est voluptas; Hispanorum sobria quædam mentis elatio, ad honores directæ, temperationis facit. Rex tamen à naturalis crapulionibus & bibecibus hominibus dicitur esse infensus, quia ipse temperatus. In aliis tamen sunt in insula Gelanda, quæ est in Bætavis & oppido Medialburchoi. De Sophianis, Soldanicis & Principis Turcarum rebus habuistis exemplaria directa originaliter ad eximium Philosophum Ludovicum Marliam, Tudentensem Episcopum, nostri Regis medicum, internum & arcanorum omnium participem, vos habetote pauca de iisdem superaddita. Sophius Persæ & Soldanus Bebylonicus Selsinachi potentiam & insatiabilem cupiditatem formidantes, per nuncios alternè negociabantur, ut si in alterum ipsorum Selsinachus movere arma tentaret, auxiliaretur alteri opprimendo. Priusquam pacifcerentur, dum in ambiguo essent, Sophius ad veræ legis ab utroque (nil enim putat esse Deum aliud quam solam naturam, regique omnia debere juxta naturam igniculis) de Soldano dubitabat, ne urgente necessitate cum suæ legis sectatore conveniret in eum. ita dum illi hæsitant, Selsinachus expedite solvit in Soldanum, non plenè paratum ad eam vim repellendam. Restat illi sola cum Sophio expeditio, dehinc in nos, desides & minime concordos, utram sit partem electurus, novit qui cuncta videt. in manu ejus est. stare loco nescit, nec Tyrannico magnanimoque viro convenit. Valere Madriti. ii. v. Idus Decembris, M D XVI.

PETRI MARTYRIS A. M. EPISTOLARUM

LIBER TRIGESIMUS.

EPIST. DLXXXI.

*Sublata stipendia petis Autor restitui. & Heroica
sunt mixta Carmina de morte fratris.*

P. M. A. M. Ad Marlianum Episcopum.

Adrianus Traiectinus Dertosensis Episcopus, una cum Cardinali, & Regio Senatu, Regnorum moderator, quod nondum adsint literæ Regiæ stipendiorum meorum confirmativæ, mirantur vehementer. Scripsit namque non vulgares ad utrumque istius vestræ navis temonem: dico nutritorem, & magnum Cancellarium; ad te minime; quia operam illius non putavi apud te fore mihi necessariam. Nunc ad te scribit: tibi sient omnia plana; quandoquidem tam iusta peto, ac tam debita, quæ non Judæis, Maurisque etiam potuere negare neuter avus nostrî Regis; si quando tulissent obsequia, quæ ego ipse tuli, & fecisse fatentur.

*Et quorum sunt nota tibi non pauca, gela sunt
Et plectrum, & chorda in manibus si forte Camenis
Bacchi & alma Ceres deerunt. Tibi dentur honores,
Et tituli, & bullæ, & candor, tubensque galerus.
Nos panem petimus veterem, ne nostra senectus
Dicatur trivisse suos tam turpiter annos,
Ut jam declinans Cicerem sibi desse queratur.
Me cursor jubet esse brevem, volat, ergo valebis.*

Tale habes epistolâ decus, quale tui Martyris affinis concivis est ingenium & quale spatium scribendi. Cætera expediet Ferdinandus familiaris meus, quem Philippo tempore, teneo quodam amore in Hispania Ferdinandum appellabas; illum ad te mitto, quo calcaribus tua quatiat illa, si torpentem in mearum rerum expeditione repererit. Missis ex cubiculariis Regiis Moi, de Laxao, acutus homo est & sagax, magis aptus ad risus concitandos & jocos movendos, quam ad suadendum, ubi sit opus gravitate ac feris. Parum solamini cum his nunciis Hispanos amicos: suum Regem cupit Hispania, alieno nescit nomini

parere, ergo venite. Dum hæc scriberem, flebile mihi ex patria nuncium allatum est. Joannes Baptista ex utroque parente mihi germanus, & animæ meæ dimidium; ob singulares ejus virtutes magis quam propinquitate sanguinis; concessit è vita. Brixianas fugiens ærumnas, ubi domum & prædia sibi paraverat, & honestas facultates, Mantuam se contulerat, cum uxore & quatuor filiabus sine ullo mare. Ecce additum mihi onus familiaris alienæ: opus erit, ut misellus ego post hæc foveam; quibus bellorum furia, quicquid suppellectilium assequebantur, calamitose raptarunt. Vale. Madriti. vi. non. Januarii, MDXVII.

EPIST. DLXXXII.

Est apud Regem Cæsar. quid ei suadeat, quid nutritores. amissa est Verona. Lam Regu Caroli.

P. M. A. M. Marchionibus discipulis.

EX Flandria scribitur, Cæsarem avum esse apud Regem nepotem, in diversis tamén municipiis, quia utriusque capax Curia neutrum sit. Alterne se visunt, it ac avum nepos, ad nepotem semel tantum Cæsar, de nepotis sollicitus mora. Quanti momenti sit Hispania, nepoti proponit; ne tantam occasionem omittat, hortatur & monet. Cupit & pollicetur Rex, se obtemperaturum. Hebetes tamen maritimos apparatus vident nostri; occasiones innectunt Regis à Secretis. Malent, cum eo Leonis vertice luctificare à longe: quam ad Regem innuere mittantur, ab hoc nostro fratre gubernatore, singulis horis, pecuniæ, quam locare in discrimine auctoritatem, qua fruuntur apud eum, quem uti pupillum tutores impellunt trabuere, quocunque libet. Est quippe adolescens & suavis naturæ; illorum præcepta imbibit & sorpsit à cunabulis, adeo ut neque vertere se audeat, nutritore magnoque suo Cancellario inconsultis. Hos ambos sunt regressos esse in Galliam; conclusum de Pace: quo tuto quæat Rex venire. mari namque ac terra circumseptus est à Gallis; quom ad utrumque mare nostrum dico & Oceanum; extra Pyre-

neque media occupet litora. Fama est, traditam esse Gallis Veronam Italice portam & aggerem invictum. Galli ex pacto Venetis illam dederunt; quod Gallis fuerint auxiliati contra reliquos potentius concesserant, ad recuperandum Mediolani Ducatum. Sero de alati Leonis faucibus redimetur. proli quantum aliquando poenitebit. Occluserunt ipsimet sibi portas, ne descendere queant ulterius in Insubriam. Insubrie caput est Mediolanum natale meum. undique à multis annis quassata fuit bellorum calamitatibus ea Provincia. Valet, & ut vestra pax duret, optate. Madridi. in nonas Martii, MD XVII.

EPIST. DLXXXIII.

Norm Soldanum. quomodo prius Mamelucchi fugaverant Turcas. de preditione contra Soldanum.

P. M. A. M. Marchionibus.

TAbellarios habemus plures. Ab Orientis oris profligati Soldani exercitus. Mameluccorum reliquias ajunt novum creasse Soldanum; Turcarumque copiam ingentem, cum Arabum vagantium auxiliis prostituisse. hæc dederunt, hæc damus. Inquirent novum aliud de Turcarum Principis, & Soldani pugna. Soldanum scribit primas Turcarum frontes, & primas acies primo impetu stravisse. ceperant, uti fertur, Turcarum copias terga vertere. defecit à Soldano è primariis ejus Principibus; armorum magister & bona partis exercitus Prætor. Alepi erat hic Prorex. est Alepum civitas in Damascena Syria à Damasco prima. Hujus Alepani Principis fratrem germanum Soldanum jugulaverat, Majestatis crimine deprehensum. in fratris vindictam dicitur domum perdidisse. victoriam è hostibus tribuit; quæ in dubio erat. Ab Urbe scribitur Pontificem erexisse in Urbini Ducem Laurentium ex Petro Medices majoræ natæ sibi nepotem. Petrum hunc ex navicula inversione Liris forpsit, quando Galli ab Hispanis profligati. Cætam versus aufugebant; Lirim dicit nostra ætas *Gargitanum* fluvium. Fecit & una præfectum Urbis, in exilium missio veteri Urbini Duce. Is Mantuam elegit exilii sedem; fremit dentibus, turbulis aliquando excitabile molestas. est rabidus, pusillus corpore, animo elatus. Præficti Urbis interest Imperatores coram Pontifice coronare tertio diademate, quo *Augusti* queant Cæsares appellari. Dux ergo Urbini Dux habetur; ejectionem & electionem. Solet iste sanguis Pontificius liquefieri; uti faccarum aut sal mordens, aqua superinjecta,

quando ex Pontificum illicita beneficentia tollitur aliquid de Christi Ecclesie simbria ad illorum ornatum. Expectet Laurentius Medices non dissonos successus ab affluetis. Vos valet. Madridi. Idibus Martii, MD XVII.

EPIST. DLXXXIV.

De Villafrades, & injuria Senatus Valdoletano illata ab Urvenia Comitii familia.

P. M. A. M. Ad Marlium Episcopum.

Pergit Fortuna suas artes exercere, nisi veneritis, confundentur omnia. Est in Castella veteri, villa, *Villafrades* appellata, his est diu agitata inter Urvenie Comitum & particularem quandam strenuum equitem auratum nomine *Gutierre Quixadam*. Valdoletanus magistratus censuit ad Quixadam attingere Jus loci. Missos executores, Urvenientes in magistratus ignominiam male tractarunt. Rære nolunt Senatus editioni. Sunt præterea urbes multæ perturbatæ, ob nostræ tempestatis stratagemata de armis exercendis inventa. Alterne se incitant & invitant ad unionem, se nolle hujusmodi mandato parere protestantur. Vallisoleti municipium, quæle nostri, urbibus egregiis nihilo humilibus, nocturnas vicatim agit vigilias, ne noctu ex insperato vis aliqua mittatur à gubernatore, ac si Turcas ad muros haberent obfidentes, tutelæ invigilant. A vobis relatum est, Veronam vos è manibus solvisse. Aggeres sibi Cæsaris, & Rex nepos, & portas adamantinas, iter ad Italiam regiones conclusuras construxerunt, si quando acciderit opus fore. Si angustia illa Schisane inter vastas rupes sita; munitis arcibus, inaccessæ fuerunt hæcenus, quid fore putandum. Præteritis edocti periculis Veneti, triplo illos roborebant, ne ultra illis invitis, aditus cuiquam Transalpino Principi pateat ea parte in Italiam. Ut verum tamen nos fateamur, sorte senius Italici. Sunt Itali, quamvis sui tantum sanguinis amatores, & nullius exteri susceptores, ad ultimum decus; Veneti: sunt tamen Itali, miriusque bella gerunt quam barbara gens illa Germana, serox; indomita: Deus hæc agitat, Deo curans sinamus. Dinivisti è Verona vos præsidarios milites, illos Urbinas Dux ejectionis. in unum redeigisse dicitur; quo Urbini Ducatum repetat. Si id ita est, va iterum Italice! novus ignis paulo sopitus excitabitur. Hispanos ajunt esse quater mille, armis exercitissimos, & pronos ad omne facinus, Germanos septingentos, Vascones au-

tem de dimissis ter centum, una, inquit, esse Hispanis admixtos. Manus est militaris non negligenda, sub desperato præcipue, spoliatoque Imperatore, Pro concione stans modius in agmine, illos affatus est, opem suam & facultates proprias & alienas pollicitus illis est, si ei vellent auxiliari, ad status patrios recuperandos. Fidum illi omnes obsequium obtulerunt. Cito quid hoc tonitruum sit paritutum, intelligemus. Vale. Madridi. xv. Calendas April. MDXVII.

EPIST. DLXXXV.

Veniam impetrarunt Genuenses de Carthaginis consensu. Infaustum naufragium. Moralia.

P. M. A. M. Marchionibus discipulis.

DE Urbinate ejecto resuscitante, deque aliis exteris casibus habuistis exemplaria. Genuenses veniam admissi contra Carthaginem nostram à Rege in Flandria impetrarunt, & impetrasse meriti sunt: quia ubi primum res acta est, Oratores miserunt, qui Regi referrent, fuisse id suis civibus molestissimum, licet nostræ classis præfectus Berenguellus elinguis, causam dederit urgentem. Quod id ægerrime tulerint, constat ex eventu. Illico fuit editum, ut capitis rei haberentur, quicumque navibus illis imperabant, statuerantque, ut rei participes omnes quam primum fuissent appulli ad portum, punirentur. Sed abscidit & exsecuta est latam eorum fortuna sententiam. In anchoris erant naves illæ armatæ, quæ rem pararant in portu Villafanchæ Nicensis. insperatus supervenit turbo, concussas & conqussatas, in gyrumque ruptis anchorarum: vinculis raptas, una cum viris tercentum amplius, tum nauticis, tum militaribus summersit, nullus evasit. *maluissent Genuenses, uti ajunt, sua quam Fortune manu sonæ statui a pena afficere.* Cardinalis tamen gubernator à Regis benignitate discedit: *non ita leviter illi ignoscendum, inquit. Quæ succedent, habebitis.* Audite nunc, audite, quæ sunt hujus fluctuantis orbis insanix. Urbinas ejectus ex urbe Mantus; ubi extorris otiosus agebat, somno rupto exasperatus est taliter ut cum Hispanorum, Germanorumque ac Vasconum ex urbe Verona à Venetis etiam dimissorum exercitu, repentinus in Ducatum Urbini primo insilivit, parvo negotio Papales expulit, civibus veterem dominum optantibus, in Ecclesiæ dehinc terras, Urbino habito, savivit. Dies tantum octo in eo quievit, ne segnes efficerentur milites neve statum suum ad ossa roderent, Pa-

pæ impensa statuit exercitum alere, qui præcipue sensit, Pontificem suas vires cogere, & alienas implorare contra se. Implorat auxilia Leo Maximus contra Catellum labefactatum: qui derisus hi sint, attendite, ne vestris applausibus confidatis. Exit Urbino tanquam furibundus torrens. Comitem habet bellorum egregium magistrum Federicum Gonzagam de stirpe Mantuanorum Principum Bozeni municipii dominum. A Venetis, quorum semper fuit peditatus mille hominum ductor, & ipse dimissus, cum duobus præfectis levis armaturæ equitum Epiroicorum, Andrea Bugiaro & Francisco Zucca. Tercentum hi veliibus imperant. Federici Gonzagæ Urbinas consilia sequitur. Fama est vastasse jam plures terras Pontificias, dedisseque multa in prædam, quo sibi milites fidos faciat. Valete. Madridi. xii. Calendas Aprilis, MDXVII.

EPIST. DLXXXVI.

De Fortuna ludis. Leo Maximus auxilia implorat aliqua in Catellum hebetere. De Cardinalis Senensi autore, qui Roma capitur cum complicibus.

P. M. A. M. Marchionibus.

QUO palpabilius cognoscatis vos qui sedetis in crudelis novercæ gremio: per statum à majoribus relictos, quinam sint ejus ludi jocique, advertite. Dixi Leonem ingentem potentissimum à Catello hebetere perturbatum iri, adeo ut parum suis viribus fretus Leo, auxilia imploraverit Frisiorum Principum in Catellum. Processit Catellus in immensum vagans per Pontificias terras. Fanum est civitas Papalis egregia: expugnare illam tentavit Catellus Urbinas ejectus; non perfecit, Agrum ejus & diocesan universum diripuit, deditque in prædam. Exercitus eluit Fanensem impensa dies octo. Fanensibus exhaustis, Pisaurum, dicit vulgus *Pesaurum*, tetendit: ejus terminos vii. Calendas Februarii occupavit; Quindecim in Pisaurensi agro dies omnia vastans moratus est: Gendelarium & Novelariam Juris Pisaurensis oppida, hostiliter infestavit. Exercitus bene depulso ditatoque, miserorum infantium spoliis, turnatim distribuit milites hybernatum per ea Pisaurensia loca, quæ hinc evenit, habebitis. Interea socii ne tempus tent incassum, quo se Principibus, quænam sit, sperius ostendat Fortuna, in Summum Pontificem insidias paravit, nec patran tantum facinus passa est. Cardines quidam dicuntur suam domum voluisse dirutæ. Chirurgus cancreum

cancreum ulcus veteratum inter nates Pontifici curanti, persuserunt, ut inter medicamina venenum immiseret. provinciam amplexatus est Chirurgus rei providendæ Cardinalis Senensis, quia Pandulphum suam familiam Pontifex eiecit ab ea urbe, in qua Pandulphus ejus genitor absolute imperitabat, Princeps hujus machinæ dicitur fuisse, dentibus frendens in Pontificem, *Tyrannum crudelem* appellans: verba passus est ab ore decidere, quæ sanius tenuisset. Res delata est ad Pontificios necessarios; mox ad ipsum Pontificem, de cuius vita agebatur. Absens erat ab Urbe Senensis, vocatur. sensit detectum esse comentum, recusabat. datur illi fides, ut ajunt, tutelar. sub data fide, vel non data, videat ipse, venit ad Vaticanum, sedem Pontificiam, capitur. in S. Angeli castrum, Adriani molem mittitur. Capiuntur una S. Georgii, & Genensis Saulus Cardinales, quod scivisse rem dicantur, tacuerintque. Adrianus & Volterra Cardinales, re intellecta; fugam raperunt, quo tetenderint, non scribitur. En ludos! en jocos! en derisus rotæ rotantis! & rotare tamen cupimus in ambitionis sclopis. Rotent quicunque volent, ego tutus in imo sedens quietus vivo. Madridi. in Calendas Aprilis, MDXVII.

EPIST. DLXXXVII.

Admirare hic multa narratur de mundi ludibriis, Quid Julius Leoni reliqueris. Causa admirationis, Castellus Leonum pertinebat. Magna potentia in exiguum.

P. M. A. M. Marchionibus.

AD egregiam vulgi fabellam de Urbinate ejecto & electo, est omnis sermo vertendus. nil enim hac nostra tempestate ferventius ebullit, in pernicioso procellosoque Ambitionis & Avaritiæ cacabo. Quid hoc rei sit, me trahit attonitum, ad judicia Dei non comprehensibilia remitto sententiam. Julius II. hujus nostri sacri Leonis prædecessor exhaustum ab Alexandro VI. Pontificatum ingressus est, tenuem & depauperatum invenit. Tacitus ab initio thesauros conservavit. Refectis viribus Gallicam statuit potentiam, & Venetam Remp. Julius infringere ac perfecit. Leoni successori suo, ex relictis, Bononiæ, Ravennæ, multis præterea civitatibus & municipiis, duplicatum fere reliquit imperium, nec thesauris vacuum. Florentina est Resp. superaddita Pontificatu, ob Medicæ familiz primatum in ea urbe. Quam admirationo est hæc, omnem superans admirationem? Inops, exul, miser,

extorris, nobilis *Franciscum Maria Robortum*, id est ejecti Ducis Urbini nomen, Ducatu & Urbis præfectura privatus, per alienas terras vagans, viam invenit, qua tantum Pontificem fere triplicato Principatu, Julii, Gallorum & Venetorum stratoris successorem, fastidio molestique ac morore repleret, qua Regem Regum & Cæsarum Augustorum creatorem ignominis, contumelias, jurgis, injuriis, jacturis & damnis ingentibus conficeret. Sed vix miseris infontibus populis qui prædas, incendia, rapinas, virginum & nuptiarum crudelia stupra passi sunt. Venit contra Urbinate ejectum Laurentius Medices electus Dux Papalis exercitus, sed quibus viribus audite. Cum Gallicis cataphractis quadringentis, Hispanis centum, Pontificis reliquis ad numerum mille ducentorum, ut fama est, velutibus equitibus levis armaturæ, duobus millibus, peditibus quindecim millibus. It ad ejectum. confingere nunquam electus est ausus cum ejecto. In Carthachitanensi oppido castra metabatur ejectus, castra metatus Laurentius electus ad milliaria tria. IncurSIONibus se invicem infestabant diu. Mondainum Fanense oppidum in Laurentii fere conspectu dedit in prædam ejectus, occasionem nactus, quod hosti Laurentio commeatu præbuerit. hæc impræsentiarum, cætera posthæc. Valete. Madridi. III. nonis Aprilis, MDXVII.

EPIST. DLXXXVIII.

Malis de utroque, Urbinate, electo & ejecto. De præda sublata Laurentio, Ludibria Fortune. se parant ad pugnam, non ausus Papales confingere.

P. M. A. M. Marchionibus.

CRebros habet ab Urbe tabellarios Joannes Russus Foroliviensis Cusentinus Antistes, Apostolicus legatus in Hispania. Labra mordet præ molestia Pontifex, non minus ob suorum militum & nepotis Laurentii desidia & inertiam, quam ob ejecti Urbinate petulantiam. Castra locarunt ambo in monte quodam ab Urbino non multum distanti. Dierum quindecim intercapedine alterne se infestabant. Castrorum munitionibus tuti erant ab incurSIONibus repentinis ambo in castris. ager incurSITABATUR utrinque, Urbinate ejecto fuit illis diebus commodior copia commeatuum, quoniam à tergo veteres habebat observantes incolas. Laurentio secus. Exiguus præterea Urbinate ejecti exercitus facilius alebatur, quam tot millium armatorum multitudo sub Laurentio electo

militans. Dum sic staretur, Laurentius iussit ad se quædam duci molorum impedimenta, cum quibus pretiose illius vestes & suppellectilia multa portabantur. Diximus, duos esse in Urbinatis eiectionis castris Epiroticos equitum ductores, Franciscum Zucam & Andream Bugiar; hi prædis & latrocinii assueti, nesciunt stare loco; tercentum velitis quibus imperabant ad se vocatis, quid intellexerint de advenientibus onerariis iumentis, aperiant, paratos militum animos inveniunt, itinera occupant, in venientes ad Laurentium incidunt, adiunguntur, sternunt, præda potiuntur, divites ad sua castra redeunt. Tanto facinore turbatus Laurentius inde discedit. Fanum urbem, cujus viciniam omnem jam Urbinas eiectionis dilaceraverat, petit Laurentius electus. Sequitur eiectionis vestigia illius. Sic luditur in lusoria Fortunæ tabula. Vertit aciem electus susam, Brunum versus. est id oppidum celebre Urbinatis iurisdictionis. præit, re intellecta per exploratores, eiectionis. per pontes electus, per difficultia vada eiectionis; transmittunt fluvio copias. in prospectu erant. signa dat Laurentius, ad pugnam se cataphracti Papales apparant, Gallearum fenestellas demittunt, hastas manu capiunt. Altera parte Fœdericus Gonzaga Bozeni dominus, cujus consilio, quia veteranus militum gubernator, Urbinas eiectionis regitur, Hispanorum cuneos properanter instruit. erant ex transitu fluminis madidi semique sparsi adhuc. in ictu oculi globus efficitur. Stringunt una secum alienigenas milites. ita parati animis in colle vicino, quid fors futura sit, expectant. Papalis autem multitudo, illorum ferociam cernens, à congressu abstinuit. Sic luditur in rota rotante rerum humanarum, Vos valete. Madriti, iv. Idus Maii, MDXVII.

EPIST. DLXXXIX.

Quot cruciatibus affligatur Papa. vulneratur Laurentium. Mondolsu oppidum exurit & dissipatur. Urbinas eiectionis in vindictam contra Montembrochium eandem exercet crudelitatem. Ignoscitur tantum semini & militibus.

P. M. A. M. Marchionibus.

Pontifex mille angustiis circumseptus, nescit qua se vertat. Hinc paratæ per Cardinales insidiæ, quo perimeretur veneno, illum terrent. graves bellorum impensæ inde fatigant. Perseverantes eiectionis Urbinatis incursitationes & rapinæ cruciant, quæ in summum ejus dedecus & ignominiam cedunt. Propinquorum & familiarium, quibus sub-

est inexhausta petendi vorago molestiis mille conficit. Hæ sunt tympanistrizæ Fortunæ chorizantis in alto throno choreæ. sunt perpetui Principatus affectantium ludi. Nullo pacto à Catello, non latrante solum in Leonem, sed Leonis calcaria remordente, discedendum est, donec quo sit tandem casurus, intelligamus. nequibit enim diu tantum onus sustinere. Est Mondolsu inter Fanum & Senogaliam Urbinati eiectionis cum urbis præfectura ereptum oppidum. In fide adhuc Urbinatis eiectionis stabat Mondolsu. Urbinas electus Mondolsu petit, obsidet, quætor tormentis. Scopetarius è latebris trans murum, latus occipitis Laurentii globulo percussit. Anchonem Pontificiam urbem semimortuus dicitur esse delatus. Crescit in Papalibus ducibus, qui sub Laurentio merent, in obfessos ira. quærunto omni conatu oppidum expugnare. per cuniculos subterraneos oppidum tandem capiunt, in percussis Ducis vindictam dant in prædam; oppidanos præter scæminas ad unum trucidant. Ignotum est etiam prædiciariis militibus. combusserunt demum universum. Proh misera strages! quid miseri meruerant insontes? Ut malum malo addatur, Urbinas eiectionis Montembrochium, & ipsum valde munitum Juris Pontificii municipium adit, quætor, expugnat, dat in prædam. municipales ad unum trucidavit, in vindictam Mondolsi comburit. Proh dolor! seminis & ipse, prædiciariisque militibus pepercit. prodierunt nunquam in auxilium Papales. Ad Montem Imperialem sic appellatum, ob palatium ibi structum, Imperatore dignum, se recepit Papalis exercitus. Est is Mons Pisauri vindiarum, vinetis & fructetis omnifariam, hortulque receptibus sultus, omnem amenitatem superans. Fama est eiectionis illic Papalium vestigia secuturum. quæ succedent, habebitis. Valete. Madriti. nonis Julii, MDXVII.

EPIST. DXC.

Paratur adventus Regis. quem Aragones & Leticiani nolunt Regem appellare. de Magno Cancellario. de damnis illatis, ab Urbinate. tributum exigitur à Perusino. Hispanorum audacia. de inertia Papalium.

P. M. A. M. Marchionibus.

A Belgis habemus literas. nostri jam Regis Caroli avo Cæsari data est fides de adventu. Naves conducuntur de recenti, Magnum Regis Cancellarium ajunt esse paratum ad iter terrestre, ut præeat. qualis ille sit,

fit, quando venerit, scrutabimur. avarum & sui amantem commodi fama præcedens refert. Scribitur Aragones & Laletanos, dicitis *Catalanes*, nuncios misisse salutatum Regem, sed non ut Regem. recusant Regem appellare, donec in eorum conventibus præfens per publica suffragia recipiatur censeaturque, an Regem liceat, matre vivente, nominare. Nullis Regis mandatis auscultant. literas regias si quæ mittantur, servant clausas. Statuta patria inquit servatum iri debere, obtemperaturos, quando in Regem fuerit admissus, aliter minime. Ad Urbinatiam fulgura in Summum Pontificem jaculata petulanter, donec dissolvantur, revertamur. Dixi paucis ante diebus Papalem exercitum cum duce suo Laurentio jam valido, montem Imperialem Pisaurum imminem occupasse, secutus est Urbinas eiectus. In Ginefretum à Pisaurum millia distantis sex tantum, sistit. Papales per Hispanos centuriones incurfionibus fatigati. Ex insperato una nocturnum Papales præstitit in stationibus sub monte Imperiali adoriuntur Hispani. In Germanorum & una Hispanorum custodias incidunt, trucidant ad unum utrosque, vastatis quibusque obviis, abductisque viris pluribus in servitutem ex itinere, Ginefretum redierunt incolumes, paucis è suis desideratis. Erant in exercitu Papali quater mille Vascones, hi videntes Papalium ducum incertiam, & illorum male fortunatos eventus, quodque audirent pinguibus prædiis discere milites, qui Urbinatem eiectionem sequebantur, electo Urbinatē relicto, ad Urbinatem eiectionem seducti transfugerunt, tormentaria vasa surripiunt duo. Aucto exercitu, eiectionem Pisauri relinquit electum. Ne segnes effecti milites torpescant, certareque desuecant, Etruriam versus movit exercitum. it Perusum. ab urbe tanta castrametatur ad milliaria duo, compositis ordinibus & vexillis præcentis Perusum lustrat, Feciales mittit, agri & villarum stragem minatur, ni dicto pareant. commeat & pecunias petit. Commeatus & pecuniarum ingentem summam præbuit infelix Perusina civitas, quo se redimeret à latronum furore. A decurione Hispano, nomine *Maldonado* dicitur repertas fuisse literas in castris ad Pontificem, quibus Hispanorum successum ab Urbinatē eiectione polliceri videbatur. Datus fuit reliquis Hispanis cum sex aliis facti participibus, ut mulcarentur. publico illos spectaculo hastis longis infixerunt, hic sistit opus. Vos vobis. xiv. Calendas Augusti *Maderit*, MDXVI.

EPIST. DXCI.

De vindicta Villafrada iustitia ministri susceperunt ignominiam. de præfidente Valle doletano. Regina Portugalia obiit. octo natos reliquit.

P. M. A. M. Ad Marlianum.

Quanti constet, Leonem Pontificem Summum spoliasse Urbino & Urbis præfectura Franciscum Mariam Roboretum, Julii nepotem, elegisque in Ducem ex fratre nepotem Laurentium Medices, non autem Ecclesiæ status illos reddidisse prædecessoris exemplo, aliunde querite. De his quæ apud nos accidunt, est mihi cura tibi significare. De contentu Comitum Urvenia, erga Senatum Valledoletanum regium, super Villa Guterro Quixade per Senatorum sententias nomine *Villadefrades*, ut missos executores male tractaverint, intellexisti; bene autem est. sed audi rem novam. Jacobum Villafesulum concionatorem egregium, Episcopum Malacitanum, hujus Valloletani Senatorum Principem, optime nosti. Plures enim annos egit apud vos cum Regina Joanna. quam eruditus, quamque modestus sit, ac penitus ab omni strepitu Martiali alienus, calles ad tingere. Muratus ab illo est in immensum, tempore se accommodavit. ulturus regium id dedecus, & vim illatam Iustitiæ ministris, prætorias cohortes, reliquos etiam quatuor modo stipendia merentes regia iussit acciri. Coactis militibus præstitis ipse ipse medius, equo vectus sonipede armatus iter cepisset, præcuntibus tubarum bellicarum clangoribus, & prætentis vexillis villam diruturus & sale saturus ut proditricem, nisi Comestabilis resistisset. Villæ inerant eam defensorum Comitum ipsius Urvenia filius Don Rodericus secundus genitus & gener Don Beltranus à Cueva, Albucherchi Ducatus hæres; plerique etiam nobiles alii idem quod Don Rodericus discrimen expectaturi. Occurrit ad ebullientes juvenes magnus Comestabilis eorum propinquus. Juvenes temeritatis accusat, provinciam deserant susceptam monet, fiat Senatorum regio administranda Iustitiæ copia, consulit. Parentes veterani principes rerum experientia sapientis dicto. juvenes eduxit sine vi armorum, sine ullo bellico ulterius strepitu. tuus Malacitanus antistes arma sumpta deposuit, ad abolendam & Episcopalem togam rediit. Villa succensa est, non tamen est universa combusta, ad aliorum exemplum satisfactum est. pacata sunt omnia. tuto jam venire potestis & debetis, erigere cristas posthæc nullus audebit.

Portugaliz

Portugaliz Reginam Donnam Mariam nostri Regis materteram scito esse vita functam: bene filiatum reliquit maritum. quatuor illi mares peperit filios, foemellas totidem. Vale, & venite. Madridi. xii. Calendas Augusti, MDXVII.

EPIST. DXCII.

*Dux Urbinas effrenisim Papam. Hæsa civitas it
in prædam. Urbinas ejectionis auscultat
nuncios.*

P. M. A. M. Marchionibus.

AD somnia non somnia reduco arundinem. Solutis habenis Urbinas ejectionis, tanquam effrenis equus, omnia calcet & contemnit. Quom in agro Perusino castrametaretur, sensit suos hostes Urbinum versus velle divertere. Tributo à Perusinis accepto, carpit ipse Anconem versus iter, misso Urbinum commodo præsidio, dat in prædam civitatem Hefam, quæ cum Anchoni de pari certabat, immo & jam velle caput extollere in illam videbatur. Anconitanum minatur se velle depopulari egrum, & quicquid in eo est villarum; Anconem deinde ipsam nisi quæcunque petierit illico præbuerint. militaria petit omnisfaria tela, scopetas, scorpiiones, hastas longas & commentus gratuito; nil desuit, omnia emisit misera civitas. Ita furencis multæ, quæ Leonem habet naribus deprehensum, venenatos evasit genuinos. Ariminum dehinc proficiscitur. Arimini suburbium Helvetii tenebant mille quingenti, ut relatum est. Noctu per Hispanos, omnes trucidati, aut capti fuerunt, licet suburbium illud esset validis mœnibus circumseptum. Fredericus Gonzaga Bocanensis pro Urbinatibus dux ejus exercitus, scopetario globo in ea percussus expugnatione. Fama vagatur, quod jam Urbinas ejectionis aures aperiat Pontificis nuncios. Ægidium Viterbiensem, Augustinæ professionis concionatorem, Cardinalem, in ea provincia legatum, audivisse dicitur ejectionis in Ariminensi agro. Hinc Hispani diffidere coeperunt. Audiunt & ipsi nuncios à Rege suo missos, hortantes ne contra Pontificem bellum gerant. nil est conclusum. cito mutabuntur hæc nubila. Ex Flандria fertur nutritium de Xebres, & magnum Cancellarium duras Pacis conditiones, quo tuto Rex venire queat, annuisse. Primo ut anniculus infanti Galli Regis filiz nubat, Rex noster uxorio certamini jam maturus, quo fero fobolem procreet. ut centum millia dicatorum tributum pendat pro Regno Neapolitano. ut Angiovinos æternos nostrorum

Regum hostes in Regnum Rex noster admittat, statibus eorum restitutus ad unum. Super Navarræ petitione responsum est, ut ab illo Rege spoliato veniant in Castellam Oratores. satisfiet illis pro viribus, impræsentiarum nequire quicquam promittere Regem absentem, vivente matre præsertim. sic vivitur. prostrant Hispani passim Gallos, & ut victi tributa pendent. quid hoc rei sit, non intelligo. Puto non potuisse aliter fieri, quandoquidem ita factum est. Hæc fero scribo, licet jam diu hæc callata sint. ex Curia delatum est. Valet. Madridi. x. Calendas Augusti, MDXVII.

EPIST. DXCIII.

De strage Hollandiæ. de arribus Galli contra Regem. de Sicilia generalibus motibus.

P. M. A. M. Marchionibus.

SPes est de adventu Regis. in insula est Gelandia, & oppido Medialborecho. nil expectat præterquam ventorum status aptos. Infelix est illi allatum paucis ante diebus nuncium. Olandia est alia in Oceano dives insula, à quæ telæ subtiles candidæ, Olanda vocantur. munitis oppidis & pulcherrimis villis sulcata est. Ejus partem & majorem ac meliorem in prædam dederunt. soluti quidam milites ad numerum quinque millium, Duce, ut ajunt, Geldriz, ea est Sicambria, Tyranno. Data opera dimissos à Gallo Rege inquirunt. Putat his commentis & astibus Regis nostri adventum deturbare Gallus. Vires collecturum Regem nostrum pacata Hispania, quibus illatas tot injurias in ejus Austriæ familiam ulcisci queat aliquando, suspicantur Galli. propterea proscindere illius adventum totis viribus innitentur. ad fortunæ petulantiam facies vertenda est. Quod pacifice Siciliæ Regnum hostenus Hispani Reges possederint, cognovistis. Nescio quid fuerit per sumam incertam delatum. Nunc audite quid rei sit. Catholico Rege vita functo, Panormi civitas fere Regni caput jugum excussit. Don Ugum Moncadam Proregem potestate regia exsequendi iustitiam spoliavit. qui sanior vigent consilio, aliter sentiunt. nil immutandum esse perhibent, donec à Carolo jam Rege novæ literæ veniant. nil profuit. excitantur Proceres populum ad seditionem, ne Ugoni pareatur, contendunt. In urbe Termigno conveniunt Regni gubernationi ipsi provivuri, Marchiones Itraqui & Legodiz, ut vulgaribus utar vocabulis, Comites Golsini & Cameratz, barones cum his Petrepreziæ, Chinninz, Castelli Vitranis,

ni, alii quoque, ex seipsis gubernatores creant. Ugonem ejiciunt, ad Messanenses nuncios mittunt, ut suo consilio inhæreant, suadere nituntur. Renuerunt Messanenses. Ugonem invitant, illi parituri uti Proregi, haudquam posse à Magistratu abdicari nisi à Rege, cuja interest, erigere tollereque Magistratus arguunt. Irati Proceres Messanensibus Ugonis fautoribus commeatu intercludunt. sane laborant Messanenses ob eam causam. hæc habemus impræsentiarum. hæc habetote, ac valete. Madriti. III. non. Septembris, MDXVII.

EPIST. DXCIV.

De Ugone & Senatu Inquisitionis interficiendū populari tumultu, quomodo evaserint utrique. crudelia omnia, de moribus Xentii. Vaticinium auctoris.

P. M. A. M. Marchionibus.

PArticularius habemus res tumultuarias Siculorum. Uno habitu famæ non prodeunt rerum novarum puncti graves omnes. Crudelius audistis nunquam facinus. Castellum in quo Senatus sacre Hæreseos Inquisitionis jus dicebat, populi furor aggressus est, oppugnare illud coeperunt, trucidare iudices intendunt, Potentum bonorum auxilio fuit opus. vix è populi favientis manibus illos potuerunt eripere, in tutum eos abduxerunt. Ast aliud majus, quando in Ugonem statuerunt insurgere, cum tormentis ejus domum adierunt, oppugnarunt, jam excussis muris aditus patebant. jam Ugoni proclamabant interitum: *Moriatur Ugo, Ugo moriatur*, sublati vocibus æthera rumpentes vociferabant. Cessasset ad eorum votum nisi domum Ugo in litore, litorique proximam stantem in anchoris navim propriam habuisset. Ad navim se recepit per posticum, ita crudelem populi furentis cogitatum evasit. Mellachum primum concessit; inde Mesanam, uti diximus, se contulit. Dum hæc agerentur, à Rege Carolo literæ deferuntur, ut pacati vivant, Panormitanis jubet. A se Ugonem Moncadam ad Regni regimen electum scribit. Dum literæ in Senatu legerentur, vox elata est rabida procacis populi dicentis: *Vivat Regina Ioanna, vivat Princeps Carolus, sed Ugo Moncada moriatur*. Non his contentus insanus populus, sed, creditur insufflantibus à tergo Proceribus aliquibus, Prætorium adit, Senatum universum, jam ut Regni rebus provideret, coactum trucidat. nemini parcat, fit strages inaudita. Proh truculentum facinus! Senatum integrum fuisse à seditioso populo inter-

fectum, legi nunquam. Sic vivitur in Fortunæ gremio. In Regno etiam Neapolitano turbulæ quædam erant excitatæ. Don Ramonus à Cardona, illius Regni Prorex, longa rerum experientia prudens illas sedavit. Sed abscindere illi simbriam Regis nutritius dominus de Xerxes Gallice, Latine *Capra*, in benefactorum præmium studuit. Trirerem quibus Ramonus Prorex diu præfuit ad tutelam Regni destinatarum, sibi petiit Caper imperium, quo absens illarum stipendiis frueretur. Renuit Prorex illas velle relinquere, nisi prius impensæ debitæ solvantur. erat summa ingens, propterea desistit à postulato bonus vir, liquidioribus intendit. Ajunt esse avarum, sibi que magis natum, & suæ quam Regis utilitati. Væ nobis, si vel ita est, vel si ab hujusmodi hominibus se Rex gubernari patiat. Juvenis est, nescimus qua sit temonem directurus; tempus loquetur. Vos valete. Madriti. III. Idus Septembris, MDXVII.

EPIST. DXCV.

Prorex Ugo ad Hispanos Urbinates. Deserunt Urbinatem Hispani, sed jure, quia promissi steterant.

P. M. A. M. Marchionibus.

AD procacis Fortunæ petulantiam rediamur parumper. Videns Leo maximus nequire se vi ulla catellum à sua excutere cervice, aut mustelam à naribus dispicere, artibus jam innicitur. Ugonem illum Moncadam Siciliæ Proregem fama est, ex Messana trajecisse fretum, invisseque ad Hispanos ejus Urbinati faventes. Credimus rogatu Pontificis, ex nostri Regis mandato. Seduxit illos Ugo, ut in Regnum Neapolitanum concedant, imperatum est. Ajunt & Hieronymum Vichum oratorem nostrum partem habere in hac seductione, qui & ipse fuerit primarios Hispanorum præfectos allocutus secreto. Parent imperio regio Hispani. Nil esse cur jure debeat ejectus eos taxare duabus rationibus probant. Pactis inesse ajunt, ne ab illo discedant, donec in Urbini statu reductur. reductum esse; ergo solutos à jurejurando, sedque liberos esse dicunt: proposuisse præterea illos, quando conveniebant, exceptionem à sui Regis imperio, cui nesciunt Hispani non obtemperare; se à suo Rege invitari ad tuendum regnum Neapolitanum, ergo non debere corripri. Est aliud tertium, quod in faciem ejecti projiciunt: *Andistiti*, inquirunt, à Pontifice legatum & nuntios præterea, scimusque, te cum Pontifice agere nobis iussis de Pace; nec à conquestu aut perfidia appellacione definit? si

T t quid

quid esset nos errati, multo majus est crimentum, quam Hispanorum, quibus non licet à suo Regi mandato reserere pedem, quique promissis steterunt ad nuquam. Utcunque sit, Hispanis abeuntibus, cum Pontifice jam pacificiter ejectus. Eunt redeuntque mediis frequentes negotiatores, à Christianissimo & Catholico nostro Regibus, horum auctoritas Regum commendabilem reddet Pontifici ejectum. conclusum est nihil. quando fuerit, habebitis. Valete. pridie Idus Septembris, MD XVII.

EPIST. DXCVI.

De conventu Cleri contra decimam postulatam. Cardinales XXXI. creati. Vendit galeros Papa. Franciscani Rhodi degenerant in proditores.

P. M. A. M. Marchionibus.

Intelligere cupitis, quid sibi velit universus Hispaniæ clerus in hoc oppido coactus. Ab Urbescriptum est, Pontificem sub prætextu adventus Turcarum, decimam beneficiorum omnium redditum velle ab Hispanis petere. Ad reitantiæ objicem convenerunt. Affui huic Synodo & ego, quia Prior sum Metropolitanæ Granatensis, electus à Capitulo. Statutum est, ut supplicetur. Si Pontifex insisterit, parere renuemus. quia nescitur legitimam esse causam ad exactionem adeo novam, nusquam in Hispania auditam hactenus. tam inusitato jugo pessundari est grave, quia præcipue sit per generalia sancitum Concilia, ne qui Pontifex decimam ullam exigere conetur, nisi forte senseris aliena Legi potentem aliquem in Christianorum terras prius irruisse. sic statuit. Cardinalis hic noster gubernator laudat propositum nostrum. se nobis fauturum pollicetur. patravit & aliud larga manu Pontifex generosum facinus. Unum & triginta Cardinales simul mense Junio creavit, contra veterum Cardinalium consilium. Labra mordent omnes præ rabie. ut pecunias cogat factum creditur. Vilescit jam gradus ille purpuratus. Cardinalem S. Georgii veteranum centum quinquaginta millium ducatum summa mulctavit Pontifex, causam à præbendo per Chirurgum veneno captans, quia contumaciter scitum consilium dicatur. Reliqui Cardinales consilii participes, irati Leonis ungulas formidantes, pedibus sibi consuluerunt. Fertur & aliud horridum auditu. Intra Rhodon est Franciscanorum fratrum cœnobium mœnibus inhærens, cuniculos ajunt fuisse repertos, per quos Turcarum copias daretur aditus in urbem. Cogitato sceleris auctores penas dederunt. periculo provisum est, cum paucorum

supplicio. hæc feruntur, hæc damus. Valete. Madriti. Idibus Septembris, MD XVII.

EPIST. DXCVII.

Rex in mari. Cardinalis gubernator & Senatus Aranda exspectabunt.

P. M. A. M. Marchionibus.

Tabellarius ex Flandria, literas affert à Rege in hunc sensum. Septimo Septembris die navim sum ingressus. Mea classis vela fecit. Deum orate, ut fauste felicitorque succedat. Non desunt qui credant nutritoribus & intimis consultoribus invitis, qui massam ad sui libitum pinsebant. Vereri ajunt illos ne Regem oporteat aliter gubernari, aliisque artibus quam ab eis fuerit educatus. gubernator hic noster movet in veterem Castellam. Ego Matrili resto valetudinarius. sequar ubi per salutem dabitur. In Gallicæ portibus arbitramur descensurum Regem, uti Philippo ejus genitori accidit. Arandam Dorianam celebre oppidum, uti nostis, & rerum victui necessarium abundans, tenebunt interea gubernator & Senatus Regius. In Flandriam vocavit Rex à Proceribus Siculis Regni seductoribus in Ugonem Proregem quosdam, secum advehit in Hispaniam, donec Siculæ sedentur seditiones. Ad eos tumultus pacandos Diecus Aquila, quondam apud Maximilianum juvenem Mediolani Duces Orator, missus est. Prudens est & literarum non ignarus, successus sunt incerti. Valete. Madriti. vi. Calendas Octobris, MD XVII.

EPIST. DXCVIII.

Cardinalis gubernator agrotat graviter. Regem optat.

P. M. A. M. Marchionibus.

Cardinalis gubernator Matrili febribus ægrotaverat. convalescerat. nunc recidivavit. Est natus & enutritus in horum montium Segovianorum latere meridionali aprico. Septentrionalis alterius lateris aër illum perturbavit non leviter. Breves fore dies illius, Medici autumant. est octogenario major. ipse Regis adventum affectu avidissimo desiderare videtur. Sentit sine Rege non rite posse corda Hispanorum moderari ac regi. sub regio nomine sperat multa perficere, quæ nunc suppressit. quæ sancta sunt in divina Providentia, illa evenient. Ego febribus laboro Madriti, neque per eas licuit Curiam sequi, si Cu-

si Curiam sine Rege possumus appellare. permansit & Regina vidua novercalis Regis avia. Ad illam scribuntur universi successus. inde nos illos eliciamus. paroxysmum, ut medico utar vocabulo, exspecto. propterea manu aliena epistolam accipite, his paucis contenti. Madriti. xiv. Calendas Octobris, MDXVII.

EPIST. DXCIX.

Quo sit impulsus Rex, de Regis & sororum consilia peiora in tempestate.

P. M. A. M. Marchionibus.

Regem habemus. Leonoram sororem natu majorem secum advehit. Ambos ferunt magno fuisse animo imperterritoque in ferendis concurrentibus & fere invertentibus navim, qua vehebantur, fluctibus: tempestatem namque perpessi sunt gravissimam. reliquos nautas & familiares omnes evo-misisse ad viscera usque ajunt: ipsos autem stomachos indemnes servasse. Validæ naturæ argumentum. Unda rapax navem regiam impulsi quo noluisse. Ad montes Asturum horridos, hujus mensis die xix. stationem præhendit non bene tutam, classe dispersa, *Talamus* vulgo locus dicitur. vicinum Gigionis portum nautæ, illorum litorum gnari, optabant: non licuit per adversantes ventos. *Villariciofani* nomine oppidum petivit Rex. ibi Regem reliquit incolumem cursor. Laude hic dignum facinus evenit. videntes ad eorum litora insuetam classem adventare, Gallicani arbitrati hostilem astutiam, propter artem capiunt, sceminis puerosque ac senescentes cum supellectilibus ad montana detrudendo in tutum miserunt. Quotquot erant armis apti capiendis, tela omnifariam, grandia scuta, galeas acutas, patrio more raptim sibi accingunt. Colles mari imminentes occurrunt, conveniunt animis parati ad repulsam. O pulchrum spectaculum! E regia navi proclamatum est: *Hispania, Hispania. Rex noster Catholicus, Rex noster.* Auditio symbolo, scuta, lanceas, hastas longas, missilia, ensesque demptis etiam galeis, & quicquid telorum attulerant, in terram tanquam res male sumptas projiciunt, superque genua flectunt, ac tollunt voces ad sidera præ gaudio. Regiam navim, visis Hispanis vexillis, proni adorant, litus inermes implent. Regem qua decuit reverentia salutant, familias & facultates à montibus reducant. in oppidum læti Regem suscipiunt. Nunc satis. Valete. Madriti. xi. Calendas Octobris, MDXVII.

EPIST. DC.

*Petrus Nuntius & Episcopus Asturicensis pelli-
tat è Curia.*

P. M. A. M. Marchionibus.

Novam & incogitatum audite rem. Ubi primum Cursor accessit regius, Cardinalis gubernator Arandæ oppidi portas claudit, prætoriam cohortem, quæ Infantem Regis fratrem comitatur, & noningentos suæ custodiæ, duce Spinosa claudio, militibus jubet esse præsto in armis: quid rei sit, mirantur omnes. Prodit in lucem gravidis montis foetus ilico. Petrum Nuntium Infantis custodem nutritorem à cunabulis, à Catholica Regina Elisabetha ad id ministerium electum, Calanavæ religionis Commendatarium majorem, & Episcopum Asturicensem ipsius Infantis bonarum artium præceptorem, genere nobili ambo, uti nostis, è Curia jubet ex mandato Regis exire. Populi Curialis seditionem, si forte recussissent, veritus est: sunt enim & amici & redditibus potentes ambo: propterea vi agendum esse duxit, si vim tentassent. Eant quoconque velint, edicuntur, ut his quæ assecuti sunt, fortunæ bonis jam tranquillo fruantur. paruerunt, libenti an invito animo, vos judicate: abstulerunt & omnes amborum affines ab Infantis latere, quos ambo locarant in Infantis familiam. Coxtaneum puerum Altemiræ Commitem Episcopi nepotem, fuit Infanti durissimum amittere, non sine fletu discedentem inspexit. est is miræ indolis puer, corpore agillimus, ingenio ad quamcunque rem spectantibus gratam eleganti & prono. cum illo erant Infantis exercitia universa graviora, sive pertractandis armis, sive senis, sive jocosis ludis intenderetur, ad literarum studia suis temporibus divertebant invicem, Comitibus patruo Episcopo dirigente; amborum eruditore. Repentina mutatione hac, universa Curia dicitur esse attonita. causa lateet adhuc. quando patebit, intelligeris. nunc valete. Madriti. vii. Calendas Octobris, MDXVII.

EPIST. DCL.

De annaliibus Asturum. Casus tristis de morte Regis exposita, Comeslavitu manifestata.

P. M. A. M. Marchionibus.

ARege frequentes incurstant nuntii, per horridos montes Asturum. cum summa equorum & jumentorum penuria,

Remsam de Campo, ut vulgo loquar, petiit. magnam quoque passi sunt egestatem. terra namque illa propriis incolis est frugibus & reliquis victui necessariis satis abundans, peregrinis minime, quia remotus ille secessus inaccessarum rupium raro solet hospites cognoscere. Annales construxerunt Astures ad nepotes transferendos, quod ad eos primum Rex fuerit appulsus, beatæ rei loco acceperunt omen. Sancti Vicentii municipium Rex tetigit. equos mulasque, quibus queat familiam educere ab arduis illis Pyrenæorum jugis, expectat. desunt & oneraria iumenta pro asportandis supellestilibus. neque enim est montanis illis de nutriendis equis aut mulabus cura. Casus præterea, prohi dolor! accidit Regi horrendus. vix tempero à lachrymis. In omnium conspectu ex regia classe unam è primariis navibus in alto pelago ignis consumpsit, qua centum amplius inerant regii familiares ac plures nobiles, equorum stabula in ea vehèbantur. Nil servatum est. Magnus Castellæ Comestabilis sese magnum esse ostendit. Commeatibus itinera omnia, qua Rex venturus est, munivit. Cum septingentis ipse familiaribus, equitibus & propinquis Regem ivit salutatum, rediitque ilico propositis obligationibus observantiæ, ne hospitalia impediret, quæ pauca & humilia sunt, uti solet accidere in locis hujusmodi, neve annonam ad regios allatam absumeret; vetitum est, ne Procerum quicumque Regem adeat, donec ab illis monibus explicet se. Valet. ex Aranda, quo me contuli pridie Calendas Octobris, MDXVII.

EPIST. DCII.

Male successus in Africa. Anobarbus Tremessenum debellavit Regem.

P. M. A. M. Marchionibus.

INtelligimus ex Africa, cui vos estis viciniore, res nostras male succedere. Turca ille vulgo *Barbaroxa* protendit alas. Tremessenium Regem obsequentem nostrum adortus est. Morabitos, hi sunt Afrorum sacerdotes, seduxit; non esse parendum Regi, qui Christiano cuiquam subsistit, pulpitariis orationibus Morabiti præconati sunt. *Anobarbo* Mathematicæ Legi conservatori credendum esse, populis facile persuaserunt. Regem ejecit illorum favore adjutus *Anobarbus*. hæc repente allata sunt. cætera quando evenient, habebitis. Ad Regem tendamus vela. Turdesillas ad Reginam matrem, paucis è suis comitantibus petiit. comitem duxit Leonoram majorem natu sororem. Regina, licet

non incolumis; filiorum prospectu delectata est, vestes sumpsit nitidas, quod raro solet, viduitatem sordescere oportere docet: filios gratis donavit muneribus. de Regnis nulla est Reginæ cura. Quant an coalescant, tantundem est in ejus gremio. Dum ore aperto Cardinalis gubernator Regem ad se venturum expectaret, in Roa municipio quo venerat ex Aranda propior futurus Regi, est interceptus & omni spe frustratus Regem visendi. Invitus dicitur calicem illum bibisse. Cæsar Augustanus Archiepiscopus Catholici Regis naturalis filius, & Reginæ frater, audita Toletana Antistea vacatura convolvavit Turdesillas. jam Castellam erat ingressus. vetitum est, ne ingrediatur oppidum, ut Reginam fororem videre, ut Regem nepotem salutare liceat, instanter petit. Negantur omnia. ut se jungat cæteris Proceribus, illi edicitur. repetitur idem. Ex ante-muralibus Turdesillanis dimittitur desquamans. Adversæ aëstis immurmuratur: inurbane atque impudenter fuisse id Regi consultum per omnium ora pervagatur. Sed durius aliud contra Regni Leges & consuetudinem, emergit, quod forte aliquando turbulas excitabit. Nutritorem dominum de Xebres ajunt Regi Toletanum Archiepiscopatum petiisse puero cuidam nepoti suo Cameracensi jam Episcopo præbendum, Regemque illius postulatis annuisse. Nemini hæc rerum initia placent, quid succellurum sit ex his feminibus, tempus dicet. ajunt. Proceres quosdam autores fuisse, Regique suasile, ut alienigenæ illam præberet potentiam, ne aliquando, uti assolent, in regiam insolecat coronam indigena. ex invidia putandum est, ne forte ad aliquem eorum non amicum deveniret. si ab alienigenæ manibus tanta moles evaderet. ecce jam apertum aditum, quo innumera distraherentur ab his Regnis pecunie. avarum namque esse ajunt homines hunc regis navis temonem. Deus bene vertat. ex Valleoleto quo Rex cito venturus est. iv. Idus Novembris, MDXVII.

EPIST. DCIII.

De Regis adventu. de Aragonum constantia.

P. M. A. M. Marchionibus.

UNo contextu multa capite. Novembris dies decimus octavus Regem dedit huic municipio egregio, qualem decuit regalem pompam tale oppidum parare, diligenter, eleganter & copiose paravit, triumphales arcus & currus triumphales construxit, ager tamen extra mœnia sultus, & viæ omnes intra populi

populi cuneati concursu erant pressæ: in sextum inde diem Adriano fuit oratori allatus purpureus galerus. Adstante Rege bonisque omnibus præbitus illi fuit, & solennibus conviviis dies ille consumptus. Pontifex est Viterbii ab Urbe miliaria viginti. Fugit à molestiis negotiorum, gaudet venatu & vocali Musica. Habemus à Venetis Oratorem à quo intelligemus quæ in Orientis oris evenient. Illustri enim illa Resp. suos monet Oratores de successibus rerum, quoque eas Regibus, apud quos illos habent, significare. Franciscum Cornelium est appellatur vir nobilis; neque enim è populo quemquam Veneti ad ullum honorem admittunt. De Urbinatè ejecto dicitur esse conclusum cum Pontifice, ut relictis statibus iterum eat in exilium. particularius alias habebitis de hac turbula tonante. Ab Aragonis Oratores adfunt. Carolum tanquam Principem, non autem Regem salutarunt. Eat ad se, hortantur & orant: Non licere illum appellare Regem, nisi prius in Regno se illorum privilegia servaturum juraverit. Sic vivitur. Castella potens subdit colla jugo nil hæsitans: tenuia illa Regna dicere audent, nolle se Regem admittere sine stridit condisionibus. Hæ sunt artes quibus res humanæ reguntur. Valet. ex Valleoleto. ix. Calendas Decembris, MDXVII.

EPIST. DCIV.

Urbinas denno redit exul Mantuam. Comparatione admirativa. quid autem trahet in phre-nesin. de Barbarorum altero castello contra nos.

P. M. A. M. Marchionibus.

INter Fortunæ familiares sunt & satellites, quorum opera utitur ad perturbandas res humanas, quo ridiculas esse aut ærumnis sultas magis appareat. E duobus quos in alea exercet, jam alterum stravit, Urbinatem ejectum dico. Is Pontificis admisit fœdera. pecunias est illi Pontifex impartitus non modicas. ite ex composito, Urbinum currus, plaustraque ac oneraria jumenta opibus onusta raptatis, abduxit. Mantuam iterum exiliū sedem statibus relictis, concessit. Ibi ociaturus, donec novi consurgant venti aliqui, hujusmodi scintillarum ad tempus sopitarum, excitatores. Sperat aliquando repetere, quod nunc deferit, insufflante à tergo potentiore aliquo Principe, ut fieri solet ac moris est in rotæ rotantis altubus & consiliis. Cur de tam tenui negotio tam multa scripserim, interrogabit forte. Magni ego pensi rem hanc esse judico, in qua pygmæus gigantem tanta

confecerit molestia, totque ignominii ingentem cuniculus leonem oneraverit, passerulus aquilam. Ordo satorum est, latentia Dei judicia sunt, quæ me in has trahunt phreneses, non res ipsæ. excussit tandem è collo, cervicem illi dilacerantem catellum leo maximus, ad rabiem præ animi dolore perductus; quis hæc non mirabitur? Satellitalius Ænobarbus à pyrraticis ad terrestres turbas conversus, Mauris Tremessenis fallacias extruxit egregias. ejecti Regis nepos à patruo sub fida custodia ob Regni zelotypiam servabatur carceribus. per Morabitos populo perussit Ænobarbus, ut victum solverent & Regem crearent, quandoquidem sit Mahometicæ Legis observator; se nihil aliud cupere, nisi ut Regi pareant, qui à Christianis abhorreat, neque Regi Christiano sit obnoxius. figmentis crediderunt. Solutum juvenem ilico Ænobarbus peremit, & se Regem nominat Tremesensem. hi sunt ludi, hæc nugæ. Valet. ex Valleoleto. iv. Calendas Decembris, MDXVII.

EPIST. DCV.

De Selimsachi habitudine, de animo & verbis.

Cognatus miles in Ænobarbum. Gallus orator petit Navarram. quam audacter Aragores negarunt mandata Regi.

P. M. A. M. Marchionibus.

CUpitis de Selimsacho Turcarum Principe frequentes narrationes, & qualis ejus habitudo corporis sit, intelligere. Accipite primum quod posterius petistis. Venetus Orator hæc habet ab illustrissimo Senatu suo. Pusillo est corpore, suffusus, nec alioquin formosus. Sedentem ajunt aut equitantem fat commodi esse ad spectus, monstro autem similem si stet pedibus; ventrosus est, brevissimusque cruribus. celo dicunt illum subtentoriis magis quam sub tecto gaudere. Rei bellicæ deditos summis afficit honoribus. Historiarum perpetua lectione delectatur. Alexandro invidet, quod brevi tempore subegisse orbem cum parva manu militum dicatur. cum duobus enim & triginta solum pedum millibus, equitibus autem quatuor millibus ex Macedonia movit in Persarum Regem potentissimum. Se autem cum multiplicatis viribus, nisi propediem quod orbis superest, subegerit, erubescere. Væ igitur Christianis omnibus, nisi conveniatur ilico. Hebetant vires suas, se invicem dilacerant. Quando prementur, bellantes succumbent.

utinam evadam mendax ! cum hoc suspirio annum claudio decimum septimum à quingentesimo & millesimo. Quæ octavus decimus pariet, habebitis. Restat adhuc pusillum. Audite : describuntur milites, qui transfretent in Africam, in *Barbarultram*, ut Latine loquar, qui quales, quantique ac quot sint futuri, nondum scimus. Ex Gallia orator accessit. Eques est auratus nobilis, dominus dicitur *de la Roche*. Navarram vellent Galli : ut Nebritensibus Joannis Regis ejecti filiis restituatur, petunt. Sero aut saltem ægerrime patientur Castellani Pyrenæorum angustias abalienari & Gallo sanguini præberi.

est enim, uti nostis, citra Pyrenæos in Hispania Regnum illud, magni quippe momenti ob locorum situm, licet exiguum. Aragones à Rege requisiti ut conventus Regni cogant, responderunt, *nul debere illius imperio agere, quia non sit Rex, sed Princeps tantum haberi*. Eat juretque Legum Regni observantiam prius : dehinc in Regem erigetur, si matre vivente fas est Regem dici ; per suam interea Justitiæ præfectum convocari oportere ajunt Regnicolarum curias. Hæc volitant per confusum aërem, hæc habetote, ex Valleoleto, 111. Calendas Januarii, M D XVII.

PETRI MARTYRIS A. M. EPISTOLARUM

LIBER TRIGESIMUS PRIMUS.

EPIST. DCVI.

De apparatus Turcarum in Vallona. De Gallo, Casare, Anglo, Ungaro & Portugallo ad resistendum. Decum negatur Papa. De Cardinale Ximenez, de Licentiatto Vargas thesaurario, de copus in Barbarossam.

P. M. A. M. Marchionibus.

Ab Urbe scribitur, Pontificem cum suis purpuratis collegis tremere. distant ab Apuliz litoribus, parvo freto interfecante, sinu scilicet Adriatico, Epirus & Dalmatia. E regione Idrontis, dicitur vulgo *Otrontum*, Turcarum receptus est, dictus *Vallona*. Ad Idrontis fora & nundinas trajectu brevi Vallonenfes transvehunt commerciatum. Quæ igitur per universam agitentur Graciam facile intelligitur. In Vallona, inquit, magnos bellicos apparatus & tormentorum & commeatum coacervari. publicis per omnes regiones editis denunciatum esse ajunt, ne quis audeat alio commeatus ullos vehere, præterquam in Vallonam. Gallorum Rex ad eam se expeditionem, si oportuerit, iturum cum universa Gallica potentia Pontifici pollicetur. pacti & sunt idem Casar, Anglus & Pannoniarum Reges, nec Portugallicus tergiversatur. Rex noster à Pontifice per frequentes literas, perque varios nuncios monetur, ne obdormiat. Neapolitanum Regnum esse in tanti lupi faucibus meminerit, sese apparet, hortatur. Decimam ab Hispanis initiatis exigendam assentitur Pontifex. Convenit negaturus clerus Hispanus omnis, seipfos suaque omnia exposituros conferunt, quando necessitas ingruerit, impræsentiarum minime, quia non ea sentiant esse vera, quæ Papa promulgat. occasiones esse quasitas, non præbitas, quibus sub justis nomine pecunias extorqueat. Hæc de Clero: de secularibus autem hæc habeto. Aburbibus & municipiis habentibus in Curis & Regnorum conventibus suffragia, procuratores à Rege vocati veniunt. quæ statuentur, habebitis. parata sunt in Barbarubram

trajectura millia peditum octo, cataphracti sexcenti, velites levis armaturæ quadringenti. Audite quæ nascantur vepres in vestris segitibus. bonus ille frater Ximenez Cardinalis gubernator thesauros ad *V. Belgas* transmittendos coacervavit. Licentiatius Vargas thesaurarius vobis notus ad afferendas quasque pecunias ab illo congestas Complutum (ea *Alcala*) missus est. Glacialis Oceani accolæ diabuntur, vestra expilabitur Castellula. Nil Rege liberalius, nil ejus comitibus consultoribus rapacius. Deus bene vertat. Valete. ex Valleleto. pridie nonas Februarii, MDXVIII.

EPIST. DCVII.

Rex Turcarum potentior effectus inolevit. novum Soldanum & sectatores matias more carnisifici.

P. M. A. M. Marchionibus.

Castellæ procuratores accesserunt. die quinto Februarii primum in cenobio fratrum Dominicorum S. Pauli, quid fieri debeat, consulturi, convenere. Sintne Regem, an solum Principem appellaturi Carolum, jam Regem à longe vocatum vivente matre disputabant; quæ concludentur, habebitis. Repetitur ab Urbe, Turcarum Principem esse ipsa ferocia ferociorem; insolentemque ac superbissimum effectum, ex Soldanico Regnis præcæ potentiz superadditis, Ægypto dico, Syria & Palæstina cum Arabiarum parte. conscientia scelerum agitur, verentur ejus eruptionem, qua non putatur. Ex præcepto Legis Mahometicæ ajunt non proditum ad lunam usque Julianam. Secum habet obsides, uxorem & filios ejus Principis Mamallucorum, qui Dominus erat Alepi, magnæ civitatis in Syria, & pugne tempore defecit à Soldano cum suis militibus in Soldanum iratus, eo quod fratrem ejus Soldanus jugulasset. hujus Principis transfugæ proditio Victoriam Turcis præbuit. primo enim congressu Mammelucci primas Turcarum frontes persregerant, victoriamque potiebantur, si Princeps ille in hostium favorem ab his discessisset. Facinus aliud patravit, priusquam

priusquam regrederetur Constantinopolim Selimachus Turcarum Princeps, Soldano mortuo, ut jam diximus, ex casu equi: secutus victoriam aptis prædiis in Syria Damasco relictis, Mamallucorum reliquias Cairum usque longis itineribus persecutus, certavit ad ejus magnæ urbis muros, & intra urbis vicos quater, cum superstitibus Mamalluchis qui eo confugerant & novum Soldanum creaverant. Vicit tandem Selimachus, & urbe potitus est dimidia fere illius parte tum diruta tum combusta. est in Ægypto provincia adverso Nilo in ejus ripa nomine *Saïnum*. fugati Mamalluchi ad millia duo paulo amplius, cum novo Soldano in eam se receperunt. data fide, ne quid detrimenti paterentur, illos vocat Selimachus. veniunt. ad unum obtruncat. Soldanum ipsum per urbis illius vias asino prius vectum, suspendi patibulo jubet. hæ sunt artes Selimachi Turcæ. quid sperandum sit, judicate. Ex Valleoleto. 14. Idus Februarii, MD XVIIII.

EPIST. DCVIII.

Rex creatur in Curviu. de Mota & Don Gasia, Mira laus Regis, de Belgarum desiderio abeundi ex Hispania, studens crumenis implendis, Laus Regis denuo, de suis altur.

P. M. A. M. Marchionibus.

REgem jam reipsa habemus, sicut prius nomine. Octavo hujus mensis die in Regem fuit à procuratoribus erectus, juravit & ipse Castellæ privilegia se servaturum indemnâ. discordarunt procuratores aliquandiu, pluraque voluissent à Rege petere, ut puta ne pecuniæ asportarentur ex Regno, ne Magistratus & beneficia darentur exteris, & quædam præterea, sed Hispani duo, magister Mota concionator Pacensis Episcopus, & Don Gasias Padilla Calatravæ commendator Procuratorum cogitata suis circuituionibus tum minis, tum pollicitis, & rhetoricis argumentis confuderunt. Simpliciter & de plano res acta est. Quoad Regem nil est quod possit ultra desiderari. Est à natura omni e-gregia dote præditus. de his autem, qui ejus inhzrent lateri, ab axe gelido advectis, hoc dici potest; ac si apud Superos nati, altique essent, nunc vero in abstrusis & desertis locis aut rupibus horridis vitam agerent, ita cupiunt ad boreales status tanquam ad beatos portus, veluti è scopulis infelicitibus hinc evadere. Tanta est soli natalis vis. Temperiem fateatur Hispanam. Nec negant quin in patria vivant majorem anni partem, præ concreta glacie miserrimâ. Rapiuntur tamen illa-

rum partium desiderio. sed crumenas auro fulcire prius inhiant. huic uni studio invigilant. Nec detrectat juvenis Rex. fardit illos, quacunque posse datur: non satiat tamen. Quæ qualisve sit gens hæc, depingere adhuc nescio. Insufflat vulgus hic in omne genus hominum non arctum. minores faciunt Hispanos, quam si nati essent inter eorum cloacas. Rugiunt jam Hispani, labra mordent. submurmurant taciti. fatorum vices tales esse conqueruntur, quod ipsi domitores Regnorum ita floccifiant ab his, quorum Deus unicus (sub Rege temperato) Bacchus est cum Cithæra. Ita regitur terrarum facies, & quicquid eam perambulat, ut motu ac lumine agitatissimis elementis, modo imperent aquilonibus aultri, modo contra. Annuerunt Regi Procuratores ex Episcopi Pacensis & Gasias Padillæ vasis & callidis suasionibus, circiter sexties centena millia ducatorum per annos tres distribuenda. Solebant Reges Catholici, quando id petebant tributum, quadringenta solum petere. novo Regi æquum est aliquid ultra solitum condonasse, modo in ipsius Regis commodum cedant. Jam satis superque. Vos valete. ex Valleoleto. pridie idus Februarii, MD XVIIII.

EPIST. DCIX.

De torneamento sanguinario, deque bestiludio Regis. Videre Regem pulchrum fuit. Nondum, quid.

P. M. A. M. Marchionibus.

POST exacta ad Regis votum Comititia, quæ Cortes dicitis, dimissis procuratoribus Regni, structum fuit à Flandricis Regis familiaribus, more suo Belgico hastiludium paucis admixtis Hispanis, & ipsis nobilibus Regiis elegantibus. Armati prodeunt, in hujus oppidi platea ingenti equites sexaginta, hinc triginta, inde totidem per apertum concurrunt, ac si hostes essent invicem dimicaturi. horrida visu fuit pugna hæc, hastis alterne concussis, ex equorum conspectu major pars cecidit. Illico equi septem interiire. ex militibus nullus periiit, aut contractus membra fuit. Sunt illa, quibus teguntur ad id ministerium, arma, arte adeo mira fabricata ac robore tanto ut corpus gestantis ab omni casu tuteantur, licet equis lapsi concutiantur. Rex vero ipse diem hujus mensis septimum decimum illustravit hastiludio, sed non atroci, nec in vacuo. metas habuerunt medias, dicit Hispanus *telam*. mitto hastiludentium admissorum (neque enim sine judicum adstantium venia quicquam audebat in stadium prodire) numerum & elegantiam

elegantiam Procerum Regem comitantium, & ornatus, preciosasque vestes omitto, populi multitudinem inauditam, & erecta tabulata, viaeque ac plateas regali luxu compactas prætereo. Regem ipsum fuit pulcherrimum videre incurstantem, à planta pedum ad verticem armatum, uti convenit in exercitatione tali, totus albo coopertus prodit, clypeumque rasum candidum hoc tantum adagio inscriptum attulit, *Nondum*; inferre volens, se nihil adhuc præclarum gessisse. Magno stabulario suo licuit in eum hastam dirigere. quater ad metam cucurrit in adversum, tres perfregit in eum hastas. cum summo populi applausu lancearum fragor excipiebatur. Nemo fuit non admiratus tantum in Rege ex ephebis nondum egresso, animi vigorem. eo namque die octavum decimum nondum attigerat annum. natus enim est hujus mensis die quarta & vigesima anno quingentesimo supra millesimum. mira ejus erat sub armis dexteritas, mirus decor. Signa prodeunt ab eo futuri Registot regnorum bene merentis successoris, nisi avarorum aut ambitiosorum beatam ejus indolem profluent mala consilia. Valete. ex Valleoletto. XI. Calendas Martii, Anno M D XVIIII.

EPIST. DCX.

De monstis apud Berdelum in Bergomensi agro visis, ut scribunt.

P. M. A. M. Marchionibus.

Naturæ portenta Fortunæ fabellis immisceamus. De Ravennate monstro ex Urbe ad nos misso, priusquam Gallorum sævitæ Ravenna succumberet, vidistis suo tempore. Nunc accipite, quæ nuper prelis formata Chalcographorum, & sparsa per universum emerferunt, aut emerisse dicantur. Sunt namque qui fictum fuisse monstrum illud, quamvis illico Ravennæ perniciës fuerit subsecuta; forte & hæc; illa tamen, prout allata sunt, legite. Est in Bergomensis agro in Infubria, quæ vulgo Lombardia, nobile vicina sylvæ oppidulum, nomine *Verdelum*. peditum turmas publico spectaculo Decembri mense visas fuisse plures ad sylvæ limites cataphractorum structis aciebus, & levis armaturæ equitibus intertextis ad numerum ingentem, & gravium leviumque tormentorum copiam non exiguam, suis curribus locatam, ad opus paratam. Ausos propius quam ex distantibus collibus visendi causa procedere, vis quædam flaminis mortuos in terram subito lapsu disjiciebat. ex monticulis igitur prospectantes, per latam plani-

tiem adventantem alterum ex opposito exercitum videbant, aut videre putabant: à tergoque præire cernebantur egregii bellorum duces. nuncii de Pace agentes circumcursabant inter utrasque. mox lacertum excutere primorem ex advenis, quasi propofita federa detrectaret, apparebat, projicere demum in altum manicom ferream in indicatæ pugnae signum. hoc signo dato, tubarum clangores, & excussorum tormentorum tonitrus, fumosque fulgura dimisisse, audivisseque testantur. Concurre demum acies tanto furore, ut clamores audirentur animos ad pugnam excitantium, & quasi morientium gemitus, ac ferientium telorum fragorem. Itaque dimicatum est, ut nullus ad vesperam toto agro ultra conspiceretur. porcorum posthæc ingens multitudo grunnientium, & ejulatus, uti rabidi canes emitterentium dicitur in sylvam irruisse. Altero die populi concursus, pugnae locum revisens, nil penitus præterquam equorum curruumque vestigia, & orbitas, terramque illam, quam triverant, in minutissimum pulverem redactam reperiisse dicitur. sylvam ingressi, attritam adeo invenerunt, & confractas illius arbores, ac si grandinem horrendam atrox nimbus in illam demisisset, quid sibi velint hæc prodigia, judicate. Verane sint an ad populi cibum comesta, effectus peperisse semper ærummosos experimento compertum est. Valete. ex Valleoletto. XXI. Februarii, M D XVIIII.

EPIST. DCXI.

De calicibus cum longis tibiis de quibus videntur Hispani vacuati. de putei inexhaustis.

P. M. A. M. Ludovico Marliano Episcopo Tudetensi, cujus filii pransuri erant apud Autorem, quem Marlianus Patrem semper appellat.

Ituri quæ sunt nati, Pater ipse rogamus, Pransurus veniat, vivere si optat ævum. Si nos hoc dono ornari, signare lapillo, Hanc lucem status candore nive.

Tetrastichon extorserunt filii tui, mihi nepotes, si tu mihi filius, uti ludis. Accipe, vah quæ hic fabulantur Hispani quidam Prophetis dediti, sic vatum omnia dicunt. Ex vestris tenuis genu curtis vestibus nescio quid divinant. ex Prophetis ajunt se carpsisse, quod Hispania tunc seditionibus urgebatur, quando ad eam veniente longarum tibiatarum calices impera-

turi; longas appellant Regis & familiarium adveſtorum tibias, eo quod exveſtium brevitate tibias oſtendant; ajuntque ſe timere Prophetiæ ſucceſſum, quod Regem videant ab exteris gubernari, nec Hiſpanorum amicis, & proprii, non Regis commodi ſtudioſis. Conſule igitur tu, qui bonus es, & Regem obſervas, uti decet, ut multorum Regnorum, & bellicarum gentium ſe Regem eſſe meminerit, ut ab avaris & ambitioſis conſiliis caveat. de ipſius facilitate in dando iſtis adveſtis in Hiſpaniam, & de ipſorum inſatiabili cupiditate, neſcio quid immurmuratur. Super his quæ nunc vident vaticinia proferunt de futuris. Quod fit liberalis, laude dignum quidem, ſed quod ita prodige profundat, ut nihil ſibi relinquit, detque Hiſpanas opes exteris, ægre ferunt. *puteos* vocant *inexhauſtos* veſtros, Magnum Cancellarium, & iſtum nutritorem *Menſiæ* Xebrem, cæterosque circumſtantes nec virtutum, ſed obſequiorum levium rationem haberi apud vos, cum ſuſpiriis obloquuntur. cætera, pluraque coram aliis, quando ad nos venire te vetat acceſſus ad Regem. nunc vale. VII. Martii. ex Valleoleto, MDXVIII.

EPIST. DCXII.

Germana vidua adducitur à Rege. de Oriola revocanda. De Turcarum apparatu bellico.

P. M. A. M. Marchioni Belleceſſi.

Germanam viduam, Regis noſtri aviam novercalem, Rex ipſe à cœnobio Franciſceo, dico *Avrogia* adduxit. eſt mitiſſimus Rex, & præbendi honores cupidus. ac ſi mater eſſet, hanc obſervat. Ad te ſolum attinet, tu ergo ſolus hæc habeto, quod nunc referam. Fernandus meus à teneris, qui tibi dum puer eſſet, jentacula ſæpe miniſtravit, & conſciſcupulis, quando literalia mea ſugebatis ubera, miſſus eſt ad Pontificem. ſupplicavit Regis nomine. ut ea gratia de tollenda Oriola, urbe Valentini Regni, à juriſdictione Carthaginienſi, à Julio conceſſa, revocetur. quia non licuit Fernando Regi Catholico in Caſtellæ præjudicium, cujus non Rex tunc, ſed tantum erat gubernator, id à Pontifice poſtulare. Inata eſt Caſtella univerſa ob eam ſemotionem, quæ à noningentis annis Episcopatuſi paruit Carthaginienſi. quæ afferret, habebis. De Turcarum Principe fama eſt in eo Græciæ portu, qui dicitur *Valona*, magnos bellorum apparatus, & commeatuum copias ingentes congerere. quo rabiem ſuam velit explere, neſcitur. Va-

le. ex Valleoleto. pridie Calendas Martii, MDXVIII.

EPIST. DCXIII.

Hiſpane loquitur Rex. qui præceptores. Xentes & Beure inimici. qua jurgia inter eos. Nota contra Dn. de Chieures adagium.

P. M. A. M. Marchioni Belleceſſi & Mondeciarſi.

Rem audite, qua delectabimini. Rex jam callet Hiſpanam linguam, ac promittit, ac ſi eſſet inter vos natus, & enutritus. Repente videtur, ut in Parnaſſi jugis ille ſomnator, aut Arcadicus alter greges cuſtodians inter dumeta didiciſſe. nec mirum quidem. pollet naturæ dotibus ipſe, indiciſque magis in eo ſigna Regis bene meriti repullulant, apud ſe Hiſpanos habet magiſtros, inter quos & Motam, quo nemo, eſt nativæ linguæ copioſior aut elegantior. ab eo putamus & à magiſtro Ludovico cognomine *Pacca*, Regem imbibiffe idioma. Episcopopus eſt Pacenſis hic noſter Hiſpanus, Mota primorum erudimentorum præceptor alter. Apud Regem ſunt adveſti primarii duo Belgæ, Monſ. hic de Xebres, *Capra* dicitur Gallice *Xebres*. Caprum ergo poſthac hunc appellabo, ut Latine loquar. dicitur alter Monſ. de *Beure*. hic eſt major OEconomus. adverſe ſenſerunt ſemper in conſiliis. quod Toletanam Antiſteam ſibi Caper acceperit, male ſenſit hic OEconomus, ſive præ invidia, quæ ſemen eſt Tartareum, & hoſpes æterna in Regum domibus; ſive quod videat Hiſpanorum animos turbatos ob eam rem, & multos præterea in Regem, qui neſcit ab hujus magni Capri voluntate vel punſto diſcedere. verba jecit in Caprum jurgioſa, *proditorum* appellavit, ſui, non Regis commodi ſtudioſum, tracturumque ſuis artibus & Avaritia præcipitem Regem, quem indies magis ac magis reddit Hiſpanis odioſum, quod omnia ſibi & conſociis raptet, nulla de Hiſpanis viris egregiis, quorum hæc ſunt opes, habita ratione. œconomi dictis contumelioſis, contumelioſe Caper camerarius major, & Regis laqueus reſpondit, *eſſe mentium*. Ad manus venire optabat, uti ait OEconomus, ni prohibuiſſent præſentes. Caper autem ab his ſaltubus aſtute cavet. vaſer eſt & ingenio ſagaci patientiſſimus. rem ſuam curat, neque à propoſito coacer vandique quicquam illum diverſit, modo vaginæ ſuos retineant hoſpites. nullus apud Regem verſatur in penetralibus aut cubiculis, qui ſit ibi aliena, quam Capri manu locatus. nil poteſt Regi ad aurem dici,

dici, quod illorum aliquis non percipiat. ad Caprum cuncta referuntur. hinc est Rex Capro adeo parens, ut pupillus tutori nullus unquam fuerit submissior. Ab Hispanis cavent hi omnes tanquam ab hostibus insensissimis. pauci admittuntur ad arcana cubiculi, & si quis forte, protentis oculis Caprenses illum continue inspecant, si quid Regi dicant. Magister ille Mota Episcopus aditus habet apertissimos, sed ajunt Capro esse obtemperantissimum. Motæ consilio Caper regitur, quod sit Mota sagacissimus, temporique sciat perbellè servire. Si cœptis artibus inhaeriscit, emerget ad rerum culmen, & jure merito. est enim & eruditus & multarum gnarus linguarum. Sed vereor, illius sapientiam patriæ suæ fore nocivam, si Capri cupiditatem foverit. Valete. ex Valleoleto. Idibus Martii, M D XVIII.

EPIST. DCXIV.

*De Catharina Regia abducta & reducâ ad matrem.
quid mater egerit filia privata. Libertas
Procerum in dicendo. De Cancellario.
de familiarium voracitate.
Quid Turcus de Christianis
dicat.*

P. M. A. M. Marchionibus.

CAtherinam posthnam Infantem, ut vestro utar vocabulo, qui Regum non primogenitos utriusque sexus Infantes appellatis, jussit, inficia Catholica Regina illius matre, Rex adduci ad se, ne in tanto secessu enutrita, non regio sanguini consonam induat educationem. tanta fuit Regine matris ejus filix, quam ex tanta natorum copia solam habet, suæ solitudinis levamen absentis molestia, ut à cibo post id abstineret triduo, statuerique, nil comedere, donec reductur. Matri est reddita, securusque illam est Rex, Tordefillas, matrem solaturus. forore relicta, regressus est, & Aragoniam petiturus se jam apparat. recusant illa Regna velle aliter vocare Regem aut ejus edictis, parere. Proceres Castellanos ad se vocavit, ut servandæ Paci studeant, hortatus est. Magnus Castellæ Comestabilis, & Admirantus, Duxque Albæ ac Compostellanus Archiepiscopus aderant. Quisque de his Regnis gubernandis aliter scilicet quam cœptum sit, suam dixit sententiam, insinuarunt. neque destitit aliquis eorum ab hortatu, ne tanta sit Regis proluvis in diffundendo alienas opes in insatiabilia suorum advenarum guttura, de mittendo in Flandriam Infante Fernando sermo est exortus. inde ad B. Francisci portas

affixum est chirographum perturbativum, ita inquiens: *Va tibi, Castella, si abduci Fernandus Infantem patieris.* hæc Hispano idiomate. fuerunt populi varia murmura, nil tamen ultra. Publicis, non jam arcanis sermonibus taxantur regie navis magistri, præter Caprum. 'Fama est magnum Cancellarium nulli lucro parcere, quacunque veniat. sanz misceat ac profana, justumne sit an injustum, modo aurum adferatur, est discrimen nullum, uti ajunt, & aperte licet in multis cognoscere. gladius est hic biceps cum suis L. L. est namque Jureconsultus, Regis famam & honorem Avaritia sua deglutiens. Sunt & rapaces plures lupi alii, quos impræsentiarum tacere intendo. hi & ipsi quæque obvia devorant, minuta tamen uti de parvis quadrupedibus in Lybie vastitate leones venatores sequentibus legitur, quæ de prædæ reliquiis pascuntur, membrorum carnibus à leonibus adefis. Ad Turcarum Principem veniamus dicitur in Sophium arma parare. commentum esse putant aliqui, ut nos incautos reddat, quo tutius nos queat adoriri. res namque bellicæ in Græco littore in Apuliæ prospectu longe absunt à Sophianis finibus. Falar opto. nostræ religioni timco, quia præcipue misceat in quotidianis sermonibus, se noscere Christianum dogma, audisseque, non servatum iri Christi Leges à membris, & à capite Christianis, unde sperat Christum non futurum auxilium Christianis, si provinciam in eos sumserit. hæc aliquando latius. multa enim audiui ab eo dici, quæ me perterrent. nunc valete. Paramus discessum. ex Valleoleto. XIII. Calendas Aprilis, M D XVIII.

EPIST. DCXV.

Infans abducitur, & Mons. de Beure sub honoris specie cum eo. De Capri versutia. Adagium desperatum.

P. M. A. M. Marchionibus.

PEdem fiximus in Augusta-Cæsarea. Sed quid ex quo Valleolectum deseruimus, acciderit, habetote, in Aranda Doriana moram traximus diebus aliquot. Ex eo municipio Proceribus, qui aderant, non prohibentibus, Fernandus Infans dimissus est; sublatis ei familiaribus Hispanis majori ex parte. boni Regis rectores hoc adstruunt, ne quid restet eorum cogitatus adversum. Regni suspicio & zelotypia male ferunt socium. Quanta sit hujus magni Capri versutia, hinc colligito. sub honoris specie cum Rege traxit, ut competitor ejus Mons. de Beure Oeconomus Infantem ducat in Flandriam,

ejusque domum gubernet. licet OEconomus filius maneat sub genitoris titulo. Juvenis est. nesciet, aut audebit in Caprum, vel in quenquam ex Capri pendicibus emutire. ergo libere ac solute per hæc pinguia Castellana pascua Belgæ Gallique vagabuntur, & ad votum inter greges & armenta deligent, quæcunque oculis placebunt, quandoquidem Castellani Proceres, ut rem ipsi suam curent augeantque, lupis conniventibus confusione tantæ assentiunt, dissimulareque intendunt. è populo nemo potis est tantæ dissipationi, quanta per hos corde Gallos, Hispanis inimicos paratur, qui Regem trahunt quacunque volunt, sese objicere hi ac super Tartarum incederent, sperarentque, se ad Elysias regiones profecturos, ita cupiunt sese ab his terris exolvere ad concretas ex frequenti Borea, & longis noctibus hyemalibus molestissimas regiones redire. neque aliter cupere Regem sentimus. ergo quandoquidem per vestrorum inertiam dabitur, guttura vestro sanguine implebunt. Augustanos Cæsarea tertio non. Maii suscepit. est in atrio Rex dicto *Algisferia*, donec Regia in ingressum pompa pararetur. ibi expectat. nos in civitate ipsa jam sumus hospitati. Ab Italia quid feratur, accipite. Ob Turcarum formidinem Pontifex ipse pedibus laboriosam celebravit supplicationem, dicitis *processionem*. admixtis lachrymis preces Christo, superisque fudisse dicitur, *ut ab hoste rabido fidem suam tueatur, & audiat conquestum genitoris, fratrum & propinquorum à Selimsacbo Principe interemptorum, ob Imperii tyrannidem, & in tantorum scelerum vindictam expurgiscatur.* oravit ipse, ac facer Cardineus Senatus. Valete. ex Augusta Cæsarea pridie non. Maii, M D X V I I I.

EPIST. DCXVI.

Revocatio Oriola, de Scandaro Mauro & nostris in Africa. de quinquennali Principum sadere contra Turcas viso apparatu. Quando natus filius Galli Regis.

P. M. A. M. Marchioni Bellecensi.

FErmandus meus tuusque ab Urbe rediit. quod optabatis, attulit, plumbo firmatam dico membranam Pontificiam. quæcunque Julius II. in Carthaginensis Antistæz jacturam, de Oriola separanda, revocavit Leo X. habetis quod toto animo tu tuique Murcienfes petebatis. Labra mordebunt præ rabie Oriolenses, titillo scalpenti præ gaudio psallent Murcienfes. Sic vivitur. frons est Fortunæ variis tenoribus, his læta, illis mo-

lestia. Tu autem qui Aphricæ teris limina, ex angusto pelagi divortio à nobis ad me scribis, Regem Tremesenum exulem cum nostris auxiliis à Comarenfi Marchione Prorege in Aphrica præbitis, obsedisse Ænobarbi duces militum, in oppido munito dicto *Alcala*, sed Argotum nobili genere ortum Cordubensem, nostrorum præfectum præcurrisse, nec sine discrimine, priusquam Rex se applicaret, castra in oppidi prospectu locasse. Argotum namque Scandarus dux primas, noctu fessos ex itinere milites nostros adortus est imparatus, & nil tale ab inclusis timentes deprehendit. tres è nostris interfecisse dicis. Sed Argotum sumptis propere armis, furorem Scandari repressisse, fugasseque, ac peremisse Scandarum ipsum cominus pugnam. Ais Regem exulem his actis supervenisse, obsidereque, nostris juvantibus, Scandari reliquias, placuit universæ Curiz nuncium istud. habemus & nos per Celeres tabellarios eadem, quæ tu scripsisti. Dabit, uti spero, suæ temeritatis debitas cum suis militibus poenas Ænobarbus. Ab Urbe scribitur, Christianis Principes convenire animis, visi Turcarum potentia, & bellico apparatu, quinquennali junxere cœdera, in templo Minervæ, adstantibus Pontifice, Cardinaliumque cœtu. Sadoletus vir eruditus Orationem habuit luculentam in hujus unionis laudem. De imperandi cupiditate Principis Turcarum mira retulit, & animo illius elato, sed de crudelitate, qua impulsus, quærit nostro sanguine pastum, ea proposuit quæ summam in adstantibus genuerunt formidinem. Ex Gallia fertur natum esse Christianissimo Regi marem filium, *Delphinem* appellat Gallia Regni hæredem. Primo noctis crepusculo quinta hora diei octavæ & vigesimæ mensis Aprilis prodit in lucem. Ad Urbem redeamus. quatuor Pontifex destinavit legatos de Concordia suafuros, ad Cæsarem, Gallum, Hispanum & Anglum. Nostrum ajunt esse Augustinæ professionis virum eruditum, Ægidium Viterbiensem, Concionatorem egregium, Cardinalem: discessisse illum, inquiunt, ab Urbe, ut ad Hispaniam veniat. Est aliud quod referam: in unius Cardinalis domo propinqui Pontificis, mula peperit crinitum caudatumque animal equo simile. Vale. ex Augusta Cæsarea. VI. Idibus Maii, M D X V I I I.

EPIST. DCXVII.

Pompa Caesar-augustana in susceptu Regis & Leonora, qua desponderetur Portugallo. Lans Leonora infans. Adagium de Principatu in Curru Veneris. Enobabius obfideatur.

P. M. A. M. Marchioni Bellecensi.

EA qua convenit Regia pompa Caesar-augustana civitas Regem suscepit die nonarum Maii. Juravit Rex servaturum se patrias eorum L. L. & instituta. Regem nondum ipsi appellavit. An vivente matre, Rex debeat nuncupari, adhuc dubitant, dubitantque, donec per universa totius Regni comitia censeatur. Sororem secum duxisse Regem natu majorem *Leonoram* nomine, dixi alias. ea est nympharum venustissima, elegans. cum Rege Portugaliz audio tractari matrimonium. Mallet qui puellam diligunt, cum primogenito hærede juvene. ætas ætati esset commodior. Si tertium florem in una progenie, post duas puellæ materteras sorores invicem, bonus senex gibbosus Rex absorperit, jactanter poterit in curru Veneris principatum efflagitare. Concludetur arbitrator, quia per Regis legatos aperte oppugnatur puellæ casus largitionibus, his duabus primariis voraginibus promissis, quo Regem fallant. explicare qui sint, non est opus. pro explicatis illos habetote, cerdones & caulium venditrices, pannosæ vetulæ, in trivis digito transeuntes signant. ab illis intelligetis, quacunque pecus balent. detorquent L. L. & Jura omnia. Puella calamitatem sentit suam, si annofo cogetur desponderi filiis onusto. nec fallitur in hoc. neque enim plures habet quam octo. unde si quosilla pepererit, victum aliunde quærere cogentur. Scribis, ex Aphrica, peremptos ab hostibus fuisse ducentum pedites à nostris, equites autem fere totidem. sunt bellorum vices. Mars propterea *dubius* appellatur, modo serenat, obnubilat modo frontem suis sectatoribus, re sumptis tamen viribus. Per cursores habemus obfidesse *Enobabium* in arce Tremeseni. peremit à nostris ex arce in oppugnatione pluresque strenuos milites, præter cæteros præfectum nomine *Collatium* bellorum egregium magistrum; sed quandoquidem sepe est, æquo animo feramus susceptas jacturas. dabit Deus quandoque finem. cras qui erit dies hujus mensis vigesimus, thronum ab Aragonicis paratum ascendet Rex, ut inde ad conventus citentur Curiz. quæ in

eis agentur, habebis. Vale. ex Augusta-Cæsarea. XIV. Calendas Junii, MDXVIII.

EPIST. DCXVIII.

De oratione habita in hiis. quid responderit Archiepiscopus Caesar-augustanus Curiarum nomine.

P. M. A. M. Marchioni Bellecensi.

PRidie quam Rex Orationem haberet ad populum Caesar-augustanum, ad te scripsi, quia nuncius eo ad te die discessit. Nunc quid ultra contigerit, accipito. In populi Procerumque corona, Regi in suggestu alto sedenti, per Protonotarium Aragonium, uti moris est, elata voce, oratio est sermone recitata vulgari, per non Oratores, nec Rhetores quidem formata. Judicata est namque magis ad habendarum pecuniarum cupiditatem facere, quam ad Regnorum rite gubernandorum desiderium. Ea in hunc sensum, prætermisissis ambagibus, est habita. *Serenissimus Rex, relictiis suis veteribus statibus à tergo ad vos hac Regna gubernaturus venit, satense habere avrum Romanorum Imperatorem, Ungarorum ac Daccarum, dicit vulgus Dinamarcam, Reges sororios duos, Anglum & Portugallicum ex materteris avunculos. Pontificem, inquit Rex, se habere sui amantissimum. quare sub tanti Regis ductu sperare potestis, beata vos Pace fruisuros, quod est singulare ac divinum munus, bortatur igitur vos, ut expedite, quod vestris Regibus præbere solent donativum, designetis. Neque manum restringatis vos, ad quos ego, postergatus tot Principatibus cum summo Flamingorum motore ac Lachrymis obmeum ab eis discessum, libens veni. Ollingenta milia florenorum subì, dicit Rex Serenissimus oblatis ab illis derelictis; quanto liberalius æquum est, ut vos animos pareti ad ejus obsequium. Moveant etiam vos ad beneficentiam horrida bella quæ geruntur impresentiarum, gerendaque sunt in hostes fidei, quæ sine pecuniis, belli nervis, gerinequeunt. Ad hæc, universi cætus nomine, Caesar-augustanus Archiepiscopus respondit: *Aragonas fuisse Regibus fidos; cætera fore, uti per Curias statueretur. His actis, ex aula ducitur Rex ad destinatum Regibus locum, ubi pro tribunali sedere solent in conventibus. hos ipsi Curias vocant. suffragia ibi suscipiuntur. jam satis. Vale. ex Augusta-Cæsarea: x. Calendas Junii, MDXVIII.**

EPIST. DCXIX.

*De discessu Infantis. de quiete animorum Xeyren-
sium. de avaritia Cancellarii. Deplo-
ratio in Castellam.*

P. M. A. M. Marchionibus.

AB Oceano Cantabro Doni Fernandum Infantem conscendisse classem allatum est, qua vectandus erat ad glaciale fretum. defuit illi Dacarum Regis navis ingens, quæ in sicco littore, dum restitueretur, combusta est. Jam tutum dormitabant regii Belgæ ac Galli rectores. Sublatus est illis metus. sublata est Castellæ adipiscendæ valetudinis spes. in Proceribus est exigua. stupidi Regem sequuntur. sibi studere videntur. tanta est jam vis in hujus Capri cornibus, ut illi Proceres observantius assurgant quam Regi. Ergo valeat Castellæ spiritus anhelans. Aragonens, respectu Castellæ pygmæi, sicut pedem in primo assumpto proposito, ne Regem appellent, neve obulum impartiantur, vivente matre; vel, nisi matris assensum ostenderit, aut non esse sui Juris probaverit. Regi Anglo structas fuisse à Gallis insidias, per nostrumque Regem detectas, primus regius Cancellarius mihi retulit. fabulam puto. est namque vaser hic vir, ad cogendos auri globos inhiat. priusquam accederet, de reditu cogitabat, sed non strigosa crumena. vastus est & ejus gurgis. Deus bene vertat. jam sunt omnia venalia. misera Castellæ mille modis depauperabitur. nos hic suis cavillationibus Aragonenses detinebunt. hospitiorum est caritas immensa. Rerum victui necessarium ingens penuria, duplo multa, triplo amplius alia coëmuntur quam in Castella, neque aliunde Curia sperat universa vel numum, præterquam ex Castella. Spongiæ sunt multæ paratæ ad Castellæ succum exhanriendum. Vale. ex Augusta-Cæsarea. iv. Calendas Junii, MDXVIII.

EPIST. DCXX.

De morbo Cancellarii. quantum expedit Inquisitioni, quod non surgat. de venditione Leonora Portugallæ.

P. M. A. M. Marchionibus.

VIx è manibus abierat prior ad vos epistola, quando in febrem decidisse audiui primum Cancellarium. auguratur sibi obitum, ex duobus ejus familiaribus in ejus cubiculo vita functis intra paucos dies, ter-

tio suffocato in Hiberi fluminis alveo. Sacræ Inquisitionis hæreseos expedit ut majores visat suos. Viginti publice millia illi ducatorum Neophytæ promiserant, è quibus decem receperat, quo Regi consuleret & persuaderet publicari debere testes, de Hæresi depONENTES, quodque in publicis includerentur carceribus. nisi Atropos ejus filum disruperit, sacra prostrabitur inquisitio & miseri Regis fama sternetur, qui se patitur à talibus Harpyis gubernari. de puella Leonora cum senescente Rege concludetur. infelicis namque puellæ venditores, fore honoratius, ut illico Regina vocetur quam hæredis uxor, illi nituntur persuadere. plorat illa tamen, & juvencula juveniculum mallet expectantem, quam vetulum jam longis itineribus ad lethum recedentem. ex Augusta-Cæsarea. pridie Calendas Junii, MDXVIII.

EPIST. DCXXI.

*Appellus est Infans. de varietate postulatum in
Curia. quid Egidius Cardinal. legatus
Regi suadeat & minetur. de Tragico
Ænobarba exitu.*

P. M. A. M. Marchionibus.

Illustrissimus Infans Don Fernandus, superatis Oceani tumoribus, in Flandriam appellus est incolumis. est amabilis naturæ. pronus est in benignitatem erga venientes ad se. colunt illum Belgæ, Flamini vulgo. In Curia Aragonicis est conventum, ut pars utraque, Rex puta Regni que urbes & municipia parte altera, Jureconsultos deligant, qui L. L. & Jura pertractent, statuanteque, an queat, sine Regni labe, Rex appellari absolute, ut saltem addatur, sine Reginæ matris ejus injuria, quam se jurasse in Reginam, patre moriente, arguunt. Rex autem instat, ne aliter verba sonent quam in Castella fuerit pronunciatum, ut scilicet *Corregnans* dicatur. Ad alia legatum habemus à latere fratrem *Egidium* Viterbiensem, Augullinæ professionis concionatorem eximium, Cardinalem. Regem salutavit. ut se excutiat, ut oculos aperiat, ut vigeat, ut Neapolitanum Regnum in Turcarum faucibus esse meminerit, ut classem apparet, servida petit efflagitatione. Ad Afros tendamus vela. *Ænobarbus*, videns nostrorum perseverantiam, sentiensque, se diu nequire pati, quin omnes esurie perirent, laborabant namque omnium rerum egestate, de fuga clandestina cogitavit, per captivos Christianos muri partem, qua minime nostri custodiebant, disjecit, ea qua sine incommodo, pateret exitus equitatu. dis-

ructo muro Christianos omnes trucidavit. equites habebat centum circiter. Ad discessum dat signum. Sub nocte silente, prodit in apertum, in equorum clunibus quicquid auri argenteque ac gemmatum è templis & domibus rapuerat, alligant. Ingentem ajunt eam fuisse summam, sed in sui perniciem illa coëgerat. aufugit. insequuntur Regis ejcti equites nostris admixti primo diluculo, neque enim prius sensere dolos, ad milliaria circiter quadraginta continuo cursu, mace-rantes calcaribus equos. Ænobarbum tandem intra nemus quoddam assequuntur. acies utraque rem gessit sine peditibus. aliquandiu pugnatum est atrocissime. quadringenti erant nostri equites, peditatus accessit Hispanus. victus est multitudo tandem Ænobarbus. sed cruentam dedit nostris victoriam. peremit plerosque, vulneravit multos, erant enim delecti milites omnes & strenui, qui sequebantur. trucidati sunt ad unum; & præda portiti sunt nostri. Ænobarbi caput, hasta infixum, allatum est ad urbem Tremeseium cum ingenti Maurorum & nostrorum lætitia. Ita turbulentos dies exegit suos Ænobarbus, pirata, Cilix, qui sua magnanimitate ausus est suis viribus impares provincias amplexari. ex Augusta-Cæsarea IV. nonas Julii, MDXVIII.

EPIST. DCXXII.

Mors Cancellarii. Ejusdem vita. Quot Ducatorum miserit in Flandriam. Unde pecunias tot habuerint. Collacrymatio super Rege devorato à suo.

P. M. A. M. Marchionibus.

Primus hic regius Cancellarius, quem ægrotare alias vobis significavi, Belga homo, Jureconsultus, ad egregios nostri Regis mores pervertendos natus, qui priusquam ex Flandria moveret, venalia cœperat facere omnia. qui Senatores adauxit, qui Secretarios ad numerum circiter quadragenarium, metatos números, lictores quos dicitis *alguaziles* multos, precio creare à Rege, posseque id ex Legum sanctione fieri persuaserat: qui jam in Inquisitione hærescos, sacram Majestatem precio diruere statuerat, jam sine precio trajecit Acherontem, neque trientem secum quem porrigeret nautæ, detulit. Jam coacervandi & hæc Regna sternendi redeundique ilico, ad status horridos Boreales desiderio finem imposuit. jam cæcitati suæ, trahendi præcipitem miserum populum, qui se, ipsi consortique suo Capro credidit: lora injectit. hic si diu vixisset, ad

rabiem usque universam traxisset Hispaniam: quandoquidem Rex monitus, ut ab horum perniciosi consilii caveat, minime auscultat. E pluribus ergo Hydræ capitibus unum excisum est, ne septem renascantur, orandum est. Ab his qui penetralia illorum cal- lent, pro certo mihi relatum est, has Char-ybdeas voragines nil minus quam undecies centena millia ducatorum jam à misera Castella misisse in Flandriam, ex cruciata par- tim, quæ ad bellum hostile tantum à Pon- tificibus est concessa, ex sacra Inquisitione partim, à qua non solum de jam condemna- tis crimine hærescos, bona ex Regis concessione assecuti sunt, sed eorum qui solum cap- ti, nondum judicium subierant sententias, ex Archiepiscopatu Toletano jam plus quam centum decem millia, ex magistratibus, præ- turis, præfecturis, multisque aliis hujusce- modi rebus venditis, numerus est innume- rus. veluti ad hastam venduntur quæcun- que vacare contingit, quæ & qualia quanta- que, quod à publicanis neophytis quæstori- bus moniti, nova excogitata tributa, de qui- bus alias erit sermo longior, subsidia concessa, & *donativum* quod dicitis *servitium* præ- vendiderunt, sub gravissimæ, ut pecunias haberent præstes, nulla de Regis fama, nulla de Regis fisci dissipatione habita cura. *pauperem se esse* Rex conqueritur, & fatetur verum. corroditur ad ossa, neque se potest à tanta illuvie liberare. Jam valere. rumpor præ dolore. nil ultra. ex Augusta-Cæsarea. III. Idus Julii, MDXVIII.

EPIST. DCXXIII.

Leonora est jam Regina Portugallie. Regis facilitas in dando. Regem ipsum expilant. Multitudo unionum raptata.

P. M. A. M. Marchionibus.

Jam res acta est de puella Regina *Leonora*. vetulo Regi Julii die XIII. illam desponsa- vit. Regia corona ornata prodivit in publi- cum, honoratus esse Regi quævis Principi nuptam persuasa. Unum & viginti millia du- catorum, pretium sanguinis virginei, per Galuanum Senensem mercatorem trapezitam Valloletanum jam municipalem, à multis annis, in Flandriam, ut Galuanus ipse mihi retulit, Guillelmus de Croy dictus *Xebres*, mavis Latine *Caper* misit. hæc fuerunt pecu- niæ ab Oratore Portugallico publice nume- ratæ. quid de missis in arcanis? de Capro e- ducatore satis. ab Indis nova multa feruntur. civitates repperunt Hispani, ab insula Cuba quæ

quæ *Fernandina* dicitur, discedentes ad occidentem, meridionaliter tamen, in quibus vivitur Legibus, mercimoniaque tractantur, & induuntur, libros habent, interjectis lineatim Regum & idolorum imaginibus, ut apud nos videmus Chalcographos historiales, sive fabulosos ornare figuris codices, quo magis emptores alliciant, vias stratas, ex lapidibus & calce constratas domos, & atria magnifica, templa etiam egregia, ubi Cernibus, nocturnos lemures æmulantibus litant humanis victimis. Pueros puellasque, servos etiam pretio emptos, quotannis jugulant innumeros. Ad particulares, de his inventis, narrationes cætera remitto. Ex Putato continentis feruntur unionum sæpenumero cumuli. sunt jam edocti, publicani omnes quæstores neophytæque de horum Gallorum & Flamingorum familiarium studiis in rapiendo, uti sagaces odori canes, quacunquē quid emergat, olfacere invigilant. cum quid detegunt, ad Flamingos & Gallos hos certatim procurrant: de his quæ cognoverunt, faciunt certiores; partem de præda illis pollicentur. Si à Rege rem illam impetrarint, ad Regem res defertur. facilius assentitur quam ipsi postulent. Sunt Harpyiarum apud infelicem juvenem versantium adeo rapaces ungues, ut neque succum neque medullam illi relinquant. Cur hæc tam longa oratione protulerim, audite. Libras Unionum, dicitis *perlas*, centum sexaginta, uti fertur, attulerunt ab Indis nostris occidentalibus octunciales, de Regis quinta collectas. Xebrica uxor per odoros neophytas monita, priusquam portarentur, impudenter illas poposcit, postulas rapuit, neque Regi videre tantum illas licuit, neque nubenti sorori vel unam ex illis unciolam servavit. Sub hoc tenore cuncta procedunt. Valete. ex Augusta-Cæsarea. xii. Calendas Augusti, M D XVIIII.

EPIST. DCXXIV.

Profligatio Maurorum & ingens præda per Marchionem Comarensem. de Aragonum inobstantia erga Regem super Iustitia. De Parafano Ribera pratore. Adagium de pecuniis. de cavillationibus. Concio Mota. de Procerum speculationibus.

P. M. A. M. Marchioni Bellecensi.

TU ad nos scribis, quæ in Africa gerantur, nos ad te nostra. Placuit universæ Curiz audisse, quod novus iste Comarensis Marchio Ludovicus à Corduba septendecim Maurorum villas fuerit deprædatus, cum

ducentorum hostium captorum & interemptorum jactura, armenta boum & camelorum, quæ abduxit, uti ais, innumera, corda militum, excitabant. Sunt namque Hispani, uti nostri, vitæ prodigi, quando prædæ alicujus spes occurrit. Ugonem Moncadam regis classis præfectum, inquis, post negotium à Comarensi peractum, supervenisse, discessisseque in Bugiam, quæ *Tabraca* est. Arago est libertatis tantæ ut magis audeat quam honestum sit. In regiam auctoritatem multa patrant inobservanter. Nec regio permittunt magistratus punire sceleratos & facinorosos, neque ipsi persequuntur. Vice-Cellarium, qui vices Regis habet in Curis, redeuntem, primo noctis crepusculo, larvatus quidam adortus est, ut illum occideret. obstiterunt comites qui erant plurimi, domum illum reducentes ex curiis. neque ut tale facinus merebatur, perquisitum est, neque si repertus fuisset, in alicujus primarii equitis atrio fuisset pœnas. naturæ beneficio vivunt sine justitia. In Africam trajiciamus. Parafanus vir nobilis qui *Tabraca* præsidio tenet, dico *Bugiam*, dari sibi milites petit, quibus se Manris magna illaturum damna pollicetur, si præbeantur. Sed frustra. Triginta potius *Tabracas* & *Africas* septem iri perditum patientur, boni Regis consultores interni, quibus creditur, quam decem aureos duplices perlucidos de manu solvere velint. Ad legatum venio. hic noster legatus tertio Calendas Augusti cum summa Regis & universæ Curiz attentione concionatus est, & rem divinam celebravit. Ea vespere jurarunt Aragones Regem ut corregnantem. jam Curiz procedent ad negocia. neque enim hætenus actum est quicquam aliud quam cavillationibus protrahere tempus super modo jurandi. quarto nonis Augusti concionatus est Pacensis Episcopus, magister Mota in Curis. *Iustitiam è calo missam ait. Insauias esse terras*, inquit, *in quibus Iustitia deest.* hortatus est ad eam revocandam, cum ab his terris aufugerit, sed frustra. mores mutare non cogitant hi Proceres. Matronum speluncæ sunt eorum oppida. asyla sunt facinororum. Valete. ex Augusta-Cæsarea. pridie non. Augusti, M D XVIIII.

EPIST. DCXXV.

Fama fallax de Selymo. de nece filii Ludovici Borromæi Comitis, quod Leutrecum in Trivultium fauctorem homicidæ, Xerxes laborat profluvio sanguinis. Populus per Garcesium excitatur. Inobstantia ciga Regem.

P. M. A. M. Marchioni Bellocensi.

Turcarum Principem allatum est fuisse à Sophio in Syria profligatum, nec reperiri. fabulam puto. quia per famam incertam non à Venetis aut Raguseis vel Genuensibus, à quibus certa solent afferri de rebus Orientalibus, Mediolani autem casus accedit ex his qui solent inter fortunæ ludos accidere. Ludovicus Borromæus Comes apud Leutrecum Mediolani gubernatorem filium habebat adolescentem; Jacobi Trivultii Magni bellorum magistri propinquus quidam adolescentem peremit. favit homicidæ propinquo Trivultius. nequivit Leutrecus de homicida facere iudicium. adolescentem amabat Leutrecus, ideo tulit ægrius patrum fuisse crimen favore Trivultii. Conquestus apud herum Regem Christianissimum. Leutrecus à Rege impetravit Trivultii facultates, post ejus obitum, quo similis suæ nomen post ejus mortem extinguatur. meritum est laborum præmium, ter patriam hic subdidit Gallis, fuitque hujus causæ gravibus bellis Italia longo tempore conquisita, ut in Gibellinos diversæ partis factionarios iram expletæ suam. Ad nos veniamus. Caper hic, vulgo *Xerxes* Regis educator, mavis devorator, fluxu sanguinis laborat. formidat exemplo sui collegæ magni Cancellarii. de illius salute Medici hæsitant. Ad alia. Annuit Rex legato de paranda classe; ea enim est legati, nomine Pontificis efflagitatio. In hac urbe populi seditio est coorta, Garcesio Jureconsulto una cum focero simulantibus. Iustitiam exerceri debere poscit populus. Nil immutandum de veteribus statutis, ajunt Proceres. petit populus, ut cuique liceat annonam & cætera victui necessaria importare, primores urbis prohibent. se de eo curam habere ajunt. inde tanta est caritas rerum. Est in paucorum potestate triticum universum, nec aliunde importari patiuntur. Visa est Regi justa petitio. postulata concessit. primarii contra Regis edictum inforrexerunt. sistunt curias. Rex ei edicto coactus est abrogare. denuo populus primariis civibus subjicitur. Libertatem appellant hanc sui Regis inobstantiam, quod nequeat, si jus petatur, jus

exercere. suis Legibus vivere malunt antiquis, licet nocivis, quam pati quod Regis arbitrio quicquam fiat. Vale. ex Augusta-Cæsarea. Idibus Augusti, MDXVIII.

EPIST. DCXXVI.

Oratores Genuenses. Ugonis Moncadæ præfetti classis concio & victoria contra multitudinem de ingenti Hispanorum naufragio. Pacem Turca petit à Persis, ut alibi belligeret.

P. M. A. M. Marchionibus.

Novos habemus Genuenses Oratores Gallo Regi quamvis parant, Hispaniam tamen optant ob frequentia commercia servare amicam. Ab Africa fertur, Ugonem Moncadam regis classis præfectum, apud Alger cum militibus vix mille quingentis, in terram descendisse. Viginii ajunt hostium millia confluxisse, qui formidant, augent hostium numerum. multitudo tamen fertur fuisse ingens equitum ac peditum. In unius montis latere nostri expectant venientes hostes, ordines pro militum numero componunt. hortatur Ugo pro tempore milites, *Ant cum summa gloria vincendum, vel ad unum cum summo dedecore moriendum proponit. meminere se esse Hispanos monet. quam sæpe parva manu copias ingentes Hispani fuderint, ante oculos ponant suadet. Deum eos habere propitium, ne vereantur, consulit.* His dictis, ruunt in hostes. clivum ascendentes, scopetarii præmissi, viam hastatis aperient. primæ frontis Mauros transverberant, subseqentes fugam rapiunt. prorumpunt à tergo nostri. multos trucidant, non dant revertendi locum. ad radices usque montis victoriam secuti sunt nostri. Ulterius ad plana non sunt ausi progredi, ne ab equitibus premerentur. Sed quid? Paucos inde post dies suis est usâ moribus fortuna. Turbo veniens à Borea classem ita concussit, ut fere universam disceperit. ad quater mille sunt obruti: octingenti capti in litore ab hostibus. O infelix naufragium! Jam versa est Hispanis in novercam hæc insula Rhamnusia, quæ diu blanda mater extitit. Insula quæ vulgo dicitur *Genes*, è Syrtibus una; Hispaniæ calamitati dedit initium. Ad exera tendamus, Sophius, Persa, qua venturos Turcas suspicatur latam vastavit regionem, quo si tentaverint aggredi Persas, fame pereat exercitus. Turcarum autem Princeps in mandatis dedisse finium præfectis fertur, ut Pacem tentent cum Sophio, modo non sit ignominiosa, quamcumque annunt,

admitter. regressus namque ipse est Constantinopolim. Ibi jam dicitur magnas copias terrarum computare. Qua sit irrupturus, nemo est qui divinare queat. est ejus magna vis in secretis posita. Vix judicantibus! quicumque audet super ipsius machinamentis emutire, aut opiniones promovere, trucidatur illico deprehensus. Vale. ex Augusta-Cæsarea. XVII. Calendas Septembris, MDXVIII.

EPIST. DCXXXVII.

Designatur Orator ad Turcam. invitatetur autor ad id. renuit is id obsequendam. Avaritia quorundam. Est Intus malum, non Extra.

Quantum valeant anni. De citatione Cupidinis ad hastiludium.

P. M. A. M. Marchionibus.

AUdito Turcarum Principis à Syria in Thraciam reditu, magnisque illius bellicis apparatibus intellectis, quibus summus Pontifex perterritus, eam instituit supplicationem, quam ipse pedes, Cardineo Senatu comitante, celebravit. de mittendo ad illum oratore fermocinantur consultores regii, quo sub specie salutationis quod vicinus nostris sit Regnis, & congratulationis victoriarum, exploretur, quid animi habeat, qualesque sint ejus copiae. Invitor ego ab eis ad hanc provinciam. putat, quia legatione functus, apud Soldanum Babylonicum, Catholicorum Regis & Reginae vita functorum nomine, postulata impetravi, fore, ut facilius, quæ ipsi sub camino cogitant, à Selimsacho, cum ego quam alius assecuturus. falluntur. Neque Selimsachus is est qui decipi queat argumentis, est namque astutus & vaser. neque ea sunt tempora. deest etiam mihi robur illud ad labores perferendos. quatuor & quadraginta tunc annos agebam; octo decem superadditi vires illas hebetarunt. Annorum lapsus, qui solutis habenis & volante columba celerius evadunt, membrorum secum rapiunt vigorem. Attamen si honoratam mihi pararint legationem, forte onus complectar, sed longe arbitrator jacet hic lepus. Pecunia opus erit ad alendos comites. Solvere de manibus pecunias fidei huius regis quartana gravior. est eorum auri famies adeo immoderata, ut stare hoc loco minime queant res, nisi mores ipsi mutaverint, quod durum esset, mutabuntur tempora. Major est tamen in Proceribus culpa, qui venientibus in Regis & Regni gubernaculo cesserunt. publicanorum & quæstorum est altera, qui manibus ambabus clausos innocentem oculos aperiant,

his Belgis & Gallis pecuniarum acervos offerunt. De vacantibus aut vacaturis faciunt illico certiores, quo ipsi partem assequantur. Ita paulatim ad prædas illos assuefecerunt. Regi etiam persuadendo, ut suos, qui patria relicta eum sunt ad exteras nationes comitatus, difefaciat. Est ergo Intus malum quod patitur misera Castella. Jam satis expectoravi. epistolam jocosam claudam ludo. Castellani nobiles, qui adsunt, gratum populo struxerunt hastiludium. pars una Cupidinem citat. suspendi ac mille cruciatibus torqueri debere postulat, à judicibus super alto tribunali sedentibus in metæ medio, tueretur illum pars altera. Stultorum esse juvenum, non ipsius Cupidinis culpam, si vulnerari se patiuntur, arguit. Sui illustrius tunc fungi officio probant, quando plures nobilioreseque secum trahit victos Cupido, cavendum esse rejiciendumque, si venerit armatus, inquit, nolentem vulnerasse nunquam reperietur. quid ergo mali facit artifex, qui suam perbellè artem exercet? Spectaculum est placidissimum, qui vicisse à judicibus censentur, Cupidinem ex sententia tractabunt. discedit nuncius. vos valete. ex Augusta-Cæsarea. v. Idus Septembris, MDXVIII.

EPIST. DCXXVIII.

Ubi sit Selimsachus. ubi pater ejus obiit. De Burgenfi Episcopo. Sponsa Caroli V. obiit. Autor nil petit à Papa munificentia oblata.

P. M. A. M. Marchionibus.

AB externis sumat initium epistola. Selimsachus Turcarum Princeps est in civitate Adrianopoli, à Constantinopoli trium itinere dierum ab Antimaco, ubi Selimsachi pater obiit milliaria tria. magna molitur parricida Selimsachus, dentes acuit, ut à canibus laceffitus aper, inter sylvarum feras ferissimus. Qua sit primum directurus novulam, nescitur. est ejus diligentia in arcanis actionibus tanta, ut sit difficillimum, quid consilii meditetur indagare. Ad Gallos vertatur oratio. Prædie Calendas Octobris desponsata nostro Regi primogenita Regis Christianissimi obiit. fama est, Gallos operam dare, ut cum illius sorore vix annicula despondeat, quo sero procreet sobolem. Ad nos reiteratus est sermo de me ad Selimsachum destinando. Burgenfis Episcopus, cui sum familiaris, mihi fuit in consilio absenti propitius, non esse mihi dandam tantæ peregrinationis molestiam. consuluit, tum ob ætatem jam gravescentem, tertii namque jam & sexagesimi calcem anni percurro, tum etiam quia me

me sæpe vidit præ iliaco dolore gementem, quid statuent, ignoro. Ad mei commodum arbitror, quia nisi honorificum præbuerint comitatum, supervacaneum erit instare, nec nolentem cogent, neque ab se tam lucidum tamque dulce metallum, uti est aurum, virgineum præsertim volent à suis pectoribus eruere. Intra cordis penetralia illud arreptum suffodiunt. ad Belgas portandum, nulli rudentes, funes nulli, ab illis unciolam extorquere sufficient. Ad alia. Est ab hac urbe distans milliaria quinque villa, nomine *Popula*; sæpe ad illam divertito animi causa. ad me se contulit Romam rediturus Dirachenfis Episcopus sacrista Pontificius. Venerat legato comes Ceiremoniarum magister. late sese mihi obtulit, quia & legato ipsi & reliquis ejus comitibus fui, ut ipsi ajunt, utilis in eorum expeditionibus, ut se medio à Pontifice aliquid peterem, instanter postulavit. nil aliud à me potuit extorquere, quam ut Pontifici diceret, *me esse beato Pontifico beatiorum. Me nullius Fortuna blandimentis esse indigum.* Si vos ergo qui Fortunæ illecebras magnificitis, à Pontifice cupitis alicujus beneficii gratiam consequi, pronum vobis offero Dirachensem Archiepiscopum Pontifici gratissimum. Ex Augusta-Cæsarea. idibus Septembris, MDXVIII.

EPIST. DCXXIX.

Vastavit Hungarum Turca sub dissimulatione pacis. de deprehensis magis ac sagis combustis. de classe in Insulas aromatum. de successore magni Cancellarii.

P. M. A. M. Marchionibus.

Chrisiani Principes dormiunt, Selimsachus vigilat solus, & vicina perturbat. Vastro est usus strategemate. Rex Pannonus, Ungarum dico, miserat eum salutatum congratulatamque victoriam per oratores. quod non tulcrit in mandatis de amicitia ineunda, se moleste tulisse dissimulavit, suasitque Oratori, ut hoc suo Regi consulat, datqueliteras ad pacem & amicitiam invitantes, quo securum reddat Regem, ut imparatum quæst adori. Interea per celeres tabellarios præfidiarii confinium præfectis imperat, ut incursumque Pannoniam infestent. Heri mandatum executi sunt Præfecti. Septem dierum itinere terram vastarunt, in prædam, quicquid fuit obvium, dedere. Apud Brixiam est vallis altis circumseptæ montibus. ex crassis illius vaporibus, ob solis carentiam, est opinio generatum iri Spiritus varios. si de Necromantia quid est credendum, dæmonum

opera putantur ejus vallis incolæ uti ad veneficia. Magos magisque deprehenderunt multos, octoginta combusserunt. Infantes peremisse innumeros, aërem terrasque turbini-bus & nimbis insolentibus sæpe in regionum perneciem commovisse cum grandinibus & horrendis typhonibus confelli sunt. putant hac dira contagione infectam esse provinciam universam. Ad nos. in nostro Senatu regio de rebus Indici conclusum est debere mitti classemque Insulas aromatum genitricis perquirant. duobus transfugis Portugalensibus à suo Rege discedentibus, qui vicinas earum terras longo tempore tractarunt, est provincia credita. In Collocuto, Canenoro, Cochino & Mellaca quam putant multi *aurum* esse *Chersonesum*, horum alter septennio versatus est, ad quarum urbium nundinas & fora venum ab illis insulis aromata comportantur; quatuor & viginti millia ducatorum sunt ad classem hanc instruendam destinata. Si faulse res successerit, Orientalibus & Portugallo Regi commercia intercalemus, aromatum & gemmarum, animos hominum esceminantium. Fernandus Magalianus est primario nomen. Rodericus Falcrius alter, hic Astronomiz peritiam proficitur. Ad alia. Mortuo magno Cancellario, suffectus est Mercurinus de Gatinera vir eruditus & Jurconsultus longo tempore Burgundi Senatus Princeps, & anno MDX. ad Catholicum Regem Fernandum pro Maximiliano Cæsare, proque Rege nostro Carolo, dum puer esset orator. Justus est & integer. Spero quæ prostrata inter Scyllam jacent & Charybdim, hujus consilii refuscitatum iri, modo viam inveniatur, qua de hujus classis rectoribus sciat evadere, ne ab eis suffocetur. tempus loquatur. Valete. ex Augusta-Cæsarea. xv. Calendas Octobris, MDXVIII.

EPIST. DCXXX.

It in Portugalliam Leonora Regina. Adagium de inguine tenero. Supplicatio Castellanorum contra Belgas. de instanti novi Cancellarii adventu.

P. M. A. M. Marchionibus.

Egregia nympha Leonora Regis nostri soror est Regina. hujus mensis die quinto iter cepit ad maritum Portugallicæ Regem. Albæ Dux ad limites usque Portugallicam à Castella dirimentes eam comitabitur. Don Alphonus Manrichus Cordubenfis episcopus illam ad maritum ducet. It comes Harpyiæ celerior curvis ungibus Xebrenfis vetula, marito in rapiendo nihilo melior. Uni-

versam Portugalliam, si universa præbeatur, devorabit. Magno constabit amanti Regiterum illud intactum inguen, seductis tot venditoribus. Ad nos. Audistis forte aliquando à Toletanis civibus & una Hispalensibus ex aliis quoque urbibus missos fuisse ad Regem nuncios supplicatum, ne tam crudeliter velit Castellam à suis Gallis & Flamingis excoiri; ne tam aperta manu Castellanas opes inter illos profundat; ne tam impie quæque vacantia vendantur; ne tot pecunias contra Regni Leges à Regno ab his, quos secum advexit, transportari patiatur, commercia confundi omnia, aurum jam in Castella non reperiri, & quod deterius est, Regem premi ære alieno, neque ex tanta auri alluvie Regiam propterea domum esse ditam; ne Castellana beneficia, ne Magistratus, ne præfecturas alienis impartiantur. Castellanas res Castellanis dari debere postulant: Flamingas Flamingis reminiscatur. hæc iter capere ad odium à summa observantia & amore, quibus ejus adventus desiderabatur. Hæc & multa præterea Regi dixerunt, sed frustra regitur, non regit. incidit in latrones. repulsi sunt nuntii à Castellanismet interpretibus & actoribus patriæ ticionibus, quo rem suam perficiant. hi Charybdeas Capri ac reliquorum ejus collegarum voragines & foveant & illis prædas monstrant digito, qui sunt aliunde, quærite. Jam satis. Mercurium à Gatinera Cancellarium electum propediem venturum, dicunt jam esse in Hispania. sumus & amicitia ex quo Monzonem venit orator, & vicino natali conjunctissimi. Gatinariz namque ipse, in Arona ego insigni municipio, sito in lacus majoris ripa, nati sumus ad miliaria duodecim. utinam liberum illi fiat posse sua natura & animi bonitate uti. Valete. ex Augusta-Cæsarea. vi. Calendas Octobris, MDXVIII.

EPIST. DCXXXI.

*De dilatione curiarum. De iustitia neglecta.
de Capro & collegis ejus.*

P. M. A. M. Marchionibus.

Raras mitti nunc epistolas conquerimini. rari eunt tabellarii. neque se offert quicquam nisi tragedia dignum. Video trahi præcipientem à suismet secum advectis Regem à natura egregie donatum, quo magis illis guttura replet, eo latius ipsi guttura pandunt. nescit illis negare quicquam, sed nostrorum est primaria culpa. Ad Curias veniamus. Verbis se propediem expedituros Regi pollicentur: re autem parum expeditur. Jurgio-

sis inter se clamoribus dies consumunt totos, concludunt nihil. simultatibus agitati tendunt in diversa. hoc uno concordēs, ne Rex quicquam imperet à suis Legibus alienum. hi Justitiam exerceri uno modo proponunt, vetant alii. Ne sicarios & homicidas procures admittant, postulantur à populis. eunt contra Procures, tolli de Libertate sua, inquit, si quicquam immutetur. Sic nos trahunt attonitos, & crumenas nobis rerum penuria evacuant. Sed gravius est & aliud postulatum. quæ cuique debentur pecunias vocant *greuges*, id est, gravamina. A veteribus scriniis educta corrosa portant multi diplomata & extra hominum memoriam aliqua, contracta esse debita illa cum suis majoribus à Regibus antiquis debita; deberi sibi stipendia dicunt alii *Alvalanes*, ut Aragonice loquar, ostendunt alii multorum annorum à Regibus præbitos, nec solutos. alii à potentioribus sua usurpari conqueruntur. Curias non passuros perfici, nisi ad unguem cuique satisfiat. est namque in cuiusvis gravati potestate Curias impedire, licet humillimæ fortis, ne concludantur. Est hujus Regni donativum librarum ducenta millia: libra vero ducato undecima parte minor. ducenta millia opus erit, ut Rex illis superaddat, si greuges omnes sit soluturus. & quod ridiculum est, jam Caper & collegæ à feneratoribus donativum illud, dicunt ipsi *servitium*, exegerunt & conculcaverunt in Corbanas, feneratoribus parte non exigua designata, quo pecunias prænumarent. Itidem & de Castellano donativo fecerunt, passerulum manu tenere malunt quam volentem perdicem expectare. ita & Rex & feneratorēs se deceptos in fine ludi reperient. quia si quod Aragones præbuerint in suos ipsimet greuges, quicquid erit, dispartientur, vento plenas ab eis dexteris Rex asportabit, ære alieno perfundatus. Valete. ex Augusta-Cæsarea. xiiii. Calendas Decembris, MDXVIII.

EPIST. DCXXXII.

*De obitu & funerali pompa I. Trivultii. Fœdus
iustum inter Gallum & Anglum. de auxiliis
Galli contra Turcas. auctoris loco alium
legatur ad Turcam. Comparatio
Capri cum feneratorē. de
classe Hispania.*

P. M. A. M. Marchionibus.

DE J. Jacobo Trivultio Mediolanensi civem quam egregius bellorum magister, quanta sciret creditos exercitus arte gubernare,

re, quam astutus, quamque sagax esset in explorandis hostium consiliis, illisque obices opponere, puto vos à me sapius habuisse. Is animi tædio confectus diem obijt exul, hujus mensis quinto in oppido Gallie dicto *Disanties*, ab urbe Parisio duorum ieiunere dierum. Merita suscepi obsequiorum tantorum à Gallis præmia. ter Gallis patriam pede sicco præbuit. nunc jam quiescit à turbulentiis ab eo satis in Italia. Hic est ordo factorum, ut qui vitam agunt in humani generis perturbationem, turbati & ipsi moriantur. Funeralem ejus pompam ajunt fuisse, qualem non Regi maximo pararint unquam successores. Mediolano propediem ad me illius ordo portabitur. Ad exteros. Gallus & Anglus Reges conveniunt: per oratores Anglos Parisiis jactum est foedus. Tornacum, ea est Nerviorum caput, Gallis restituitur, expositis prius impensis omnibus tam bellorum quam in urbe ipsa factis, nequit Anglus tantum pondus in alienis terris sustinere. Christianissimus autem Rex ad provinciam in Turcas suspiciendam Pontifici offert pedum millia quadraginta, cataphractorum tria. Rex noster suam parat classem, ut expeditior sit cæteris Regibus expedit, quia in fronte hostem habeant. Ad me venio. postulat is annuerunt meis hi regii consultores. quiescere me jam sinunt à laboriosis ad Selimsachum legatione. Ad idonus *Garsiam* cognomine *Leaylam* S. Joannis commendatarius elegerunt.

per dispositos equos Neapolim usque volita-
bit. inde à Prorege instructus comitibus tra-
jiciet in Græciam. Egidius Cardinalis lega-
tus, nulla usus est, prohibente Capro, A-
postolica facultate. In peram, ut est in pro-
verbio, quicquid attulerat de thesauris Ec-
clesiæ, reportabit intactum, neque obolum
habebit ex universis, de sua tolli crumena,
bonus Caper, quicquid ad alienas manus vene-
rit, arbitratur. Castellæ miseretur hic mis-
ericors, mille modis exhaustæ, sceneratorem
imitatur Mediolanensem, qui pulpitaris hor-
tabatur, ut quam detestabile sit crimen u-
sura, quam Deo malegratum, quam proximo
perniciosum, quanti sint sceneratoribus
apud inferos cruciatus, quæ tormenta para-
ta proclamarent. pio putabant zelo moveri
bonum civem. At ille commentis his uteba-
tur, quo cæteris metu penarum percussis,
solus ipse usurariam artem quiet exercere.
Ne pecuniis Hispania spoliatur, arguit hic
temperans, quo solus ipse illas queat abso-
bere. Proh Hispani proceres, qui tam de-
votorem colubrum & fertis & fovetis, quo
usque jam tandem stertitis? nolo ultra, quia
quo longius eo, magis exardeſco. decim-
um octavum claudio annum, Hispaniæ
præsentem & futuram deteriorem, nisi Deus
averterit, calamitatem ingemiscendo, nti-
nam felicioribus auspiciis sequentem incipiam-
us! Ex Augusta-Cæsarea. III. Calendas
Januarii. MDXVIII.

PETRI MARTYRIS A. M.
EPISTOLARUM

LIBER TRIGESIMUS SECUNDUS.

Epist. DCXXXIII.

De Laffaudine Regis in Curia. Consolatio super Na-
viam à Gallis petitam. De casu Regis in Cor-
uinis. de Selmsbacho, de Fr. Chivogato.
de Germana vidua regina.

P. M. A. M. Marchionibus.

Atholicus Rex Aragonum
cavillationibus fastiditus, se
discessurum Curiis non per
actis minatur. paucorum
dierum petunt intercedi-
nem Aragonis, conventu-
ros propediem pollicentur.
endi Iustitiam est major dif-

ficultas, licet gravaminum sit valde impli-
cata negotio. plura ipsi singulatim sibi de-
beri proponunt, quam in genere per univer-
sum Regnum sint præbituri. Nudus tertius
Rex Proceres Castellanos, qui sunt comi-
tati, accessit jussit. Gallorum effigita-
tiones de Navarra restituenda illis aperuit,
quid faciendum, aut quid respondendum sit,
illos consulit. negatur & rejicitur petitio,
dilata est tamen res. Ex Barchinona, quam pro-
pediem petemus, Oratores in Galliam mit-
tentur ad rem de Jure discutendam. Ex Ca-
stella, cui est annexa Navarra, Legum in-
terea periti accersuntur, qui altercationi ad-
sint de Jure arguturi contra Legis peritos
Gallos. suis ista locis dicuntur. Unum adver-

tite, quid fuit univerſæ curiæ moleſtum: dum divinam rem Rex audiret in Cortinis, decedit exanimis, ilico tamen rediit. Ex non temperata corna præcedenti partim id accidiſſe aliqui prædicant, non deſunt qui putent eam cerebri vertiginem à Venere prodiſſe. hac enim intemperie Philippus Rex pater ejus obſiſſe creditur à prudentibus. plures namque fœminas ad eum neceſſarii leones perducebant, quarum ego duas nobilibus ortas familiis agnovi, non autem ea morte, quam iſti Galli & Belgæ Regi tenero nituntur perſuadere, quo illum trahant in Hiſpanorum odium, tanquam & Regis & Hiſpanorum inimici, ne id quidem ſecreto, ſed palam & ſine rubore, cum objectione quadam barbara proſtitentur. Hæc ego tacuiſſem, ni Caſtellam ab ea labe nitidiſſimam labefacerent rabidi. Turcarum Princeps nunc voluptatibus indulget, imperat tamen ut militaris quiſque prætat ſitad tubæ clangorem. In Curia neſcio quid immurmuratur de Germana Regina vidua, quod de ſecundis nuptiis audiat nuncios. fœmina eſt & pinguis ac bene pota, quis dubitat, quin titillo medullitus mordeatur. Ab Urbe per novum nuncium Franciſcum Chircgatum juvenem eruditum petit Pontifex à Rege, ut Tripalda municipium in Regno Neapolitano reſtituatur Urſinis, ſuis ex ſore nepotibus, à quibus bellorum tempore fuit ablata. ſero arbitror fore, ut in hoc Pontifice obtemperetur, niſi ſorte fulgentis metalli rotulæ per caprarum dumeta rotatz compulerint. Valete. ex Auguſta-Cæſarea. pridie Idus Januarii, MDXIX.

EPIST. DCXXXIV.

De rebus ab Indis venientibus, & priuſquam Rex illas videat, raptatis. De Aragoniæ Curia. Fama de obitu Cæſaris. De Ugone Montada.

P. M. A. M. Marchionibus.

AB Indis & putato continenti proximis inſulis, preciſi crebro afferuntur uniones. Sed quid Regi aut Hiſpanis tanti auctoribus inventi prodeſt? priuſquam terram capiant in litoribus Hiſpanis, illos hi regii gurgites, ut cætera emergentia olſciant, odoris canibus Hiſpanis plena ſunt omnia Regnorum loca. nil pullulat, à quo extorqueri poſſent opes, quin mille accurrant ſatellites, arte jam intellecta, Galliſ & Belgis rem ſignificantes, quo ipſi partem aſſequantur. qui primus Regem adit, iſ primus prædam rapit. facilius, quicquid petunt, Rex condonat, quam ipſi petere audeant. Xebrenſis vetula ra-

puit primo certior effecta unionum libris octunciales ſexaginta, plures alii dicunt. ſed auditu eſt rabiſum ut jam ementes ab eis & ſacra & profana, in monetamque ipſam ſpant, ſi duplicibus & quadruplicibus ducatis ſimplex aliquis, vetus præcipue, nitentibus & decoris immiſceatur, ut ipſi jocoſe contumelioſeque garrunt. De Comitibus, mavis Curia Aragonicis nil eſt ultra quod referam. peracta ſunt omnia. peracta eſt & ſpes Regis de donativo. gravamina illi de manibus partem rapuerunt majorem. ſi quid reſtitit, ſœneratorum ſiris id omne corroſit. duodecies centena millia ducatorum, nos qui Regem ſecuti ſumus, in hoc Regno reliquimus. ſunt qui me ſtriſte calculaſſe ajunt. quindocias amplius multi putant. ex miſera Caſtella importata. Aragonες ditavit, ditabit & Laletanos Rex, apud quos eſt rerum penuria durior. In Illerda aurato flumine Sicori, & Petrei atque Aſranii ſato Romanorum ducum à Cæſare in ejus agro obſeſſorum nobili Urbe ſumus. hic per incertam famam relatum eſt, Maximilianum Cæſarem vita ſunctum. A claſſe noſtra, cujus eſt præſectus Ugus Moncada fertur naufragii reliquias eſſe in inſula Ebuſo, dicit vulgus Ithiam, ſalinis e-gregiis notam. tumultibus ſtudent milites neque obolus illis præbetur. jam inſulam univerſam depopulati ſunt, fame adaſti. armenti aut gregis pecus jam Ebuſanis reſtat nullum, nec quid comedant, ut quid ferant, uti ipſi conqueruntur. ad Regem oratores miſerunt, quos ego lachrymis effuſis cum animi angore audivi. ſic vivitur cum hac avara gente, ſub Rege claſſiſimo, tenebroſiſſima. Vos valete. ex urbe Illerda. III. Calendas Februarii, MDXIX.

EPIST. DCXXXV.

Inſtat legatus de claſſe. Obiit Aragonius Cardinalis. de pulli veſtibus. de pompa funerali Cæſaris. cui ſuccedere qui relint. de Laurentio Mediceo Aëro.

P. M. A. M. Marchionibus.

FEbriuarii die decimo ſeptimo Barchinonam pervenimus. hic Pontificiſ legatus inſtat, ut claſſis mittenda præparetur. repentinam Romæ Turcarum timent irruptionem. Cardinalis Aragonius regio ſanguine ortus periit. Naturali an adjuſto morte dubitatur. repentinus namque rabiſque fuit exitus. De Curia ſunt hæc, de nobis vero, eadem facta eſt Laletanis, Catalanes dicitis. Propoſitio, quæ in Aragonicis conventibus, per eundem

eundem Aragonium protonotarium. in tertium inde diem, ob propalatum avi Cæsaris obitum, pullas sumpsit vestes Rex, sumpsit & univerſa Curia. pompa funeralis in templo primario structa est, qualis à tanto nepote tanto avo instrui debuit. Coronam Imperii speramus ad Regem nostrum venturam, Electorum beneficentia in eum. Legati Pontificii postulata jam auscultantur. terrestres ac maritimæ censentur Neapolim versus mittendæ copiæ. Timent hi Belgæ regii non minus Pontificis animum pronum in Gallos. Minatus est Legatus sæpenumero conventurum Pontificem cum Gallo, ni classis properante instrueretur. suspicamur & jam convenisse. aliter enim nisi necessitas urgeret, obdormirent in pecuniis exhibendis. Durum est illis amplexandas, & sub spe apparentes, dissolvere. de jam coactis non est cogitandum. Rex Gallus apud Anglum instat, ut in sui favorem ad Electores scribat. Recusat Anglus, æternum quod recusabit. licet aperto fœdere sint colligati; animis tamen convenient nunquam: est inter eos immortalis similes. Nititur Gallus totis viribus à nostro Rege Electionem Imperii divertere. sibi efflagitat primum. Sed si assequi nequibit, fauvebit tertio cuivis. Laurentius Medicus Pontificis ex fratre nepos, Urbini Dux, gravi laborat ægritudine. est sitis impatiens, non paret Medicis: propterea citato cursu Florentiam petiit Cardinalis Medici, ejus propinquus. Pontifex ægre fert ejus morbum. Est tamen adeo bonæ naturæ, quod facile disjiciet quicquid evenierit. Vale Barchinonæ. XII. Calendas Martii, MDXIX.

EPIST. DCXXXVI.

Duraehensis ad Urbem legatus, ne classis parata mittatur, efflagitat. de Martino Spinosa. unde Cæsaris mori.

P. M. A. M. Archiepiscopo Duraehensi Papali Sacristæ majori.

DUAS habui abs te literas, ex quò à me ex villa Popula Augustæ-Cæsareæ vicina, ubi ego semotus à molestiis curialibus ocia rer, tecum meridias ad Urbem rediens, cur à me petis, ut, quid novi emergat, tibi significem, donec apud nos est Romanus legatus, quem ad has tu regiones extremas commisiatus es. Ingemiscebat, uti ego tuque testes sumus; Legatus, quod tepide classis pararetur, plangit pectus nunc quod sit parata, vertit solum, ne mittatur, efflagitat. quæ nova formido est hæc exorta repente? paulo ante Turcarum furores tremebatis, nunc

nostros videmini extimescere: si forte quid adverse machinati estis, quid vos in suspicionem traxerit, vos videritis. Bis mille sunt & quingenti equites cataphracti, velites paulo pauciores, pedites autem decies mille destinati Neapolim trajicientur. Abominandum aliud quod in summum Pontificis dedecus fertis emergit. Quid arbitrari judicatum de nefando doctore Martino Spinosa Sacre Rotæ auditore, quod se procuratorem causarum, cum sit judex, efficiat? hocne Papa dissimulat? hocne consentit? Quid mirum, si Christus patitur perturbatum iri Petri naviculam, aut scopulis collidi, donec putridis tabulis ab ea discerptis, novis & recentibus incolumibus reficiatur. tale facinus admittitur, ut idem sit judex in causis alienis, & procurator, contra Regis familiares præferim, cujus est favore ex gleba effectus homo. quam aptus sit scriptoribus campus de quocunque mortali in utramque partem, meo nomine Pontifici aperite. Nisi Spinosa flagitiosas spinas & collegarum ejus amputaverit, proderet in vulgus cogemur, qualis Pontifici sit Patientia. Duodecimum Januarii diem ais rapuisse Cæsarem ab orbe terræ, id jam intellexeramus. dies laboravit ægrotus viginti. teneros puellæ amplexus fama est illi prope rasse interitum fluxu sanguinis. obiit in oppido inferioris Austriæ, nomine Vek, Vale. Barchinonæ. VI. Calendas Martii, MDXIX.

EPIST. DCXXXVII.

Quid repertum in Cæsaris gazophylacio. de auro vellere.

P. M. A. M. Marchionibus.

AUDITU gratiosum est, quid fuerit inter Arcana Cæsaris suppellectilia repertum. duas quocunque proficiscebatur, secum habebat arcas, grave jumentum onerari gestamen. Auro plenas putarunt cubiculari semper ad casus inopinatos parato. Marmoreis repererunt tabulas sepulchrales, qui eas incluserit, nemo repertus est. Testamento præterea explendo suæ domesticæ capellæ initiatis & cantores præfecit, neque majoris dignitatis quenquam. familiaribus nil legavit. sui studiosos ait, non ipsi bene obnoxios fuisse. Mortuo Cæsare, Dux Bretumberchenſis à Germanis Principibus unus à Cæsare, dum viveret, ob rebellionem privatus in Imperium, perturbaturus Germaniam, Gallo Rege stimulis & pecunia faveante, transilivit. Electores autem, uti moris est, intra semestrem suffragaturi de Corona Imperii convenerunt: si distulerint, res desertur ad Pontificem.

ficem. quí & ipse nititur toto conatu nepoti Laurentio apicem cum Imperatorum comparare. Magna uterque Pontifex & Gallus Rex Electoribus pollicentur. Duros habet Rex noster competitores: ad eum tamen, quod Germanus sit, magna & ipse offerat, directuros animos arbitramur. Constat magno. Nollent Electores fulgidos auri nostros nummos, si offerantur, de manibus insulfare, si è Castella præcipue, uti puto fore, exhauriuntur. dulce est ac jucundum hoc nostrum virgineum metallum, in venustas & cunctis mortalibus gratas formas diductum. Ad alia. Hujus mensis die quinto Rex auro suo Vellere Proceres insignivit, dicit vulgus *Fufus*. est collo pendens agniculus aureus, obsequentiæ vinculo adstringuntur qui suscipiunt. Magnus affuit Comestabilis Castellæ. Assuerunt & Duces Albæ, Cardonæ, Begiaris, Princeps Vissignani, Almirantus, Asturicæ Marchio, cuique fuit in templi majoris sedibus locus assignatus, cuiusque stematibus à tergo depictis. fraternæ religionis est quoddam vinculum. aderant & veteres ahi in id collegium alias admitti. Si adfuissetis & vos decentem agnum vestris pectoribus ex pulchre laborato pendentem torque habuissetis. absentibus hi non præbentur honores. Valet. Barchinonæ. nonis Martii, M D XIX.

EPIST. DCXXXVIII.

De solenni pompa funerali Trivultii. Ejus epitaphium. Germana Regina nubit Marchioni Brandenburgico.

P. M. A. M. Marchionibus.

Dixi alias sanctum vita fuisse magnum Trivultium in exilio. Allatus est pompæ funeralis ejus ordo. nulli Regum fuit latior præstita, Mille præcisio numero pueri, puellæ mille, rustici bis mille cereos feretro pullati præferabant singulos. una omnes voce clamabant: *He morto il padre de la patria*. Sublingua multos è converso immurmurasse credendum est, nec immerito quidem. illius enim novos motus semper in adversæ factionis cives queritans, animus inquietus, Italiam perturbavit sæpe univèrsam. feretrum sequebantur cataphracti equites centum, signiferi quinquaginta, scutati totidem. Trivultii stematibus in pictis pullis vestibusteram verrentibus. ex affinibus & amicis mille nobiles bustum comitabantur, & gestabant tractim. Vix qua funus serabatur cooperæ pulla omnes. Religiosis templa omnia cœnobique fratrum evacuata; horum fuit nume-

rus innumerus. cantibus omnes mortuo gratias agebant, quas vivo minime forte egissent. à mortuo namque cercum quisque ingentem est affecutus, quem à vivo non rapuissent. Hæc & inania multa, unum ex his omnibus mihi elegi non tacendum. Est Epitaphium viro conveniens hujusmodi:

JACOBUS TRIVULTIUS QUI
NUNQUAM QUIEVIT, NUNC
QUIESCIT.

consonum est vitæ, an post mortem quiescat, qui patriam quiescere nunquam permisit, ambigo. de convicio meo Trivultio satis, extremum illi dico Vale. *Germana* ex Catholica Fernando vidua, ex Regina transformata est in Marchionissam, Umbratili Brandenburgensi Marchioni nuplit. Impudice jam sese ostentat, gemmis auroque onusta. Hoc Rex promiserat, si verus Marchio Elector hujus frater suo adesset suffragio in electione. Nullum habuit magis adversum bona scemina, de conditionibus nil curans rem apprehendit, verba non fecit irrita, scemineum opus exegit, & vetitis diebus quadragesimalibus: ardentius propterea sunt, quia quo flagitiosius aut impudentius quid committitur, eo tenacius absorbetur. Barchinonæ. xvi. Calendas Aprilis, M D XIX.

EPIST. DCXXXIX.

De variis artibus quæsit ad pecuniarum emulsionem.

P. M. A. M. Marchionibus.

VOrago hæc inexhausta Caprensis, quæ non solum Regis & Regnorum ejus facultates expilat ad ossa usque, sed honorem & famam devorat, commentum reperit novum, quo si quid reliquiarum auri restat, id omne recolligat, vindemiavit Castellana vineta, sagaci nunc naso quæritat, si latens inter palmitum folia racemum aliquis acerbus à frondatoribus relictus sit, ut illum ipse decerpatur. Regis supplicatu ipso impellente impetravit à Pontifice mandatum extorquendi redituum omnium Ecclesiasticorum decimam. Rem tentavit Hispanis inauditam, neque in Conciliis unquam generalibus exigi permissam, nisi jam alienæ Legis hostes irrupissent alicubi contra Christianum nomen. si patitur Castellæ id onus, erit ejus exactio ingens, undecies centena millia misisse hunc & minores Harpyias in Flandriam, dixi alias duplicarunt ab eo tempore forte, tepacius ansam, extorquendi modos excogitat, quos neque Cræsum aut Midam reperire potuissent, crederetis. Non

Non inficior, quin Hispanimet sint neophytæ sagaces ut plurimum, qui arcanis Belgis ignaris cuniculos detegant, monstrentque digito, ut prædæ partem ipsi assequantur. Attamen quæ debet admitti excusatio de Capro, cum videat his artibus aperte iri perditum & regna & famam pupilli Regis optimæ naturæ, quem educavit, quique adolescens adhuc illius fidit consiliis, & solam forte putabitur excoriarî Castellam. Multo rabidius mandunt spumas Neapolitanum Siculumque ac Regna cætera nostri maris Hispano jugo parentia: hinc illorum ploratus & planctus exaudiuntur. Vos valete & vestræ Castellæ futuram deteriorem calamitatem expectate. nequibunt namque Hispani tantam tamque ighominiosam expilationem diu perferre. Sed vereor ne sero sapiant. A Germania proximi veniunt Oratores ad Cæsarem, quæ ferrent habebitis. Valete. Barchinonæ. non. Maii, MDXIX.

EPIST. DCXL.

Spes Caroli ex conventu Electorum. De conventu nostro in Gallia super Navarra. Lam Magni Cancellarii.

P. M. A. M. Marchionibus.

IN Francfordia urbe Germana Imperatorum Electores conveniunt. Speratur electio in Carolum Regem nostrum. Super negotio autem Navarræ, quæ repetitur à Gallis, ierunt Oratores, & re infecta redierunt. Narbonæ pedem fixerant. in Gallia conventui assignata est civitas Mons Pefulanus, vulgo *Mompellier*. Nondum ad statutum venerat locum magnus Franciæ magister, ad controversiarum discussionem audiendam cum Parisiensi antistite, & multorum Regum à secretis Roberteto, ob longam rerum experientiam Gallicarum negotiationum sagaci direttore. Venerunt tandem Galli. adierunt nostri. Mons. ille Xebres, de quo multa, & Mercurinus à Gatina magnus nostri Regis Cancellarius, vir integer, incorruptus, & Belga Jodocus, argumentator egregius, cum plarisque Castellanis Jurisperitis. Res fuit discussa, minime conclusa. Per urinam egebat sanguinem magnus ille magister Gallus. interiit eo morbo. Nostri autem veriti, ne si res ad Christianissimum Regem devenisset, forte detinerentur, sub prætextu alterius sufficiendi defuncti loco, donec fines Gallos postergaverint, longis regressi sunt itineribus. Eodem nostri jure se retinere Navarram arguebant, quo Galli Narbonensem & Tolosanam provincias retinent, à Martino Pon-

tifice Gallo præ inimicitia cum Hispanis ablatas, Regis Aragonum rebus in prædam datis, ob inobservantiam, ut Martinus ille Pontifex Gallus formato processu prædicabat. Juratum à Laletanis reperere Oratores Germani, quos diximus adventare: sed corregnantem, non absolute. Controversiis diu actum est: An matre vivente liceret Regem appellare, & an super additis conditionibus matre annuente, aut si mater respiscat, si est invalida, uti arguitur. Ab Urbe autem habemus, mortuum esse Pontificis nepotem Laurentium Urbini Ducem. audita illius morte, patrum Pontificem ajunt hæc verba dixisse: *Deus illi parcat. Si dentur vixisset, & patrimonium universa & nos ipsos dilapidasset. erat enim prodigus. Boni est stomachi Papa hic noster. hoc sublatum, facilius erit iter nostrum Regi ad Imperium. Durus fuisset competitor. Barchinonæ. Idibus Julii, MDXIX.*

EPIST. DCXLI.

Quid inquit Loaysa orator. à Turca quomodo tractatus fuerit. Descriptio magni Turca. comparatio Peribassani & Capri. de moribus Selimsachi.

P. M. A. M. Marchionibus.

ASelimsacho Turcarum Principe rediit Orator Loaysa, de quo alias. ad me venit. Amplam sui discursus rationem mihi præbuit. In Adrianopoli Curiam reperit. ea urbs à Constantinopoli distat itinere dierum trium. ducitur, sed semivinctus, ad Principem: utrumque enim illius latus familiarum aulici claudebant, ipso per duos thesaurarios secretiores utrumque adstricto per lacertos. *angustus aliquod telorum secum asserat latens*, interrogatur: *se nullum habere*, inquit; totum perquisivere tamen, suspicari videbantur. *Ex patria vetere consuetudine id ajunt, non suspitione fieri.* Introducitur tandem, supposito pulvinari solo sitoris more pedibus reductis sedebat Selimsachus, Persice indutus, ex quo Sophium Persarum Regem se vicisse prædicat. A dextris arcum, à sinistris latum ensẽ stratos habebat; parvum esse ait & macrum isticero fere colore, oculis semiviridibus, magnis, ampla fronte & pectore: assurrexit Oratori parumper, resedit ilico. tentavit accedere Orator, ut Hispano more illi dexteram oscularetur; ac si crimen aliquod admisisset, retractus fuit, cum rugosis adstantium frontibus. Credenciales Oratores lictas accepit primarius Selimsachi educator, qui aderat stans pedibus. Is *Peribassanum* appel-

Yy laturus

latur. autoritatis esse dicitur maximæ, ac jure merito. Ad salutationem & victoriarum congratulationem ab Oratore propositas nihil respondit Selimachus. Ita reducitur ab iisdem comitibus noster Orator, infcius, an sit vocalis, an mutus Selimachus. In hujus Principis curia & regnis fama est magnarum rerum quas gessit autorem fuisse institutorem ejus Peribassanum. hinc potest colligi, quantum vel erigantur vel sternerant Principes educatorum consiliis. sua Peribassanus fide in pupillum suum, illum evexit ad sydera, qui erat inops, ejectus à patre. Trahit nostrum Regnis onustum præcipientem istius esurientis Capri avaritia. De crudelitate Selimachi multa feruntur. imperii causa fratres duos, nepotes quinque, præfectos genitoris decem peremit, & manu propria quosdam ex his qui patri viventi consulebant, ut foris retineretur, ne fereret in Regno simulates. septies dicitur non sine vitæ discrimine collatis lignis pugnassee. Mendax est & fallax, avarus etiam, justus tamen, est omnibus formidolosus. cupidum se ostendit ferendæ pacis cum nostro Rege. Multa præterea mihi narrata, quia non ea facio digna memoratu. Barchinonæ. XIII. Calendas Julii, MDXIX.

EPIST. DCXLII.

Prosper Columna ad Regem. De Vesca Duci Alba restituta. Pirata Rege inspectante percursum & litoralia loca vastant. de Cleri conventu contra decimam.

P. M. A. M. Marchioni Mondiciaris.

Prosper Columna primas familie Columnarum Romanus Regem venit salutatum, ut is cujus familia est Hispanarum coronarum observatrix, ob multa quæ habent Columnenses in Regno Neapolitano municipia, honorifice susceptus est. Quid aliud afferat, nescitur. Ad alia. De Vesca oppido in Granatensi Regno, quod ab Albæ Duce defecerat, inquit non potuisse Catholicum Regem Fernandum id oppidum abalienare à Corona, quod gubernator esset Castellæ, non Rex. Jam oppidanis invitis est Duci Albæ restitutum. erit hoc nostro Fagiardo Marchioni sub mea disciplina tibi condiscipulo molestissimum, qui semper ea in re Duci Albæ fuit adversatus, oppidanisque dedit in Ducem suppetias. Ignominiosum audi aliud factum. veluti elegantes per aulam regiam solent tuto deambulare, ita piratæ coram nostris, Curie dico ac Regis vultibus, in pro-

spectu velificant. Medium videntur ostendere nobis unguem. litus universum hoc infestant, in prædam dedere oppidum ad millaria hinc duodecim, duxere captivos vicinos omnes, & majora minantur. proh dolor, proh dolor! de obolo expendendo ad hanc damnosam ignominiam tollendam nulla mentio. De hoc satis. Ab universo Hispano Clero assunt procuratores. citor & ego ad conventum, ut Granatensis metropolitanæ Prior, inter Scyllam verior & Charybdim, in Regis postulata dicere nefas est, quia regius sum rerum Indicarum Senator, ut annuatur tributum grave, horrendum audis. Ibo vocatus & tacebo, comescam digito Jabra, vel Toletanis suffragiis rem Granatensem credam. unanimes omnes eunt pedibus in negativam. Pontificem arguunt, id nequivisse concedere. Conciliorum sanctiones adducunt in medium, quæ decimam posse à Pontifice peti vetant, nisi jam ab hostibus nostra religio reipsa comprimatur. Ad congregatos procuratores missi sunt à Rege, majoris à Regis corrosoribus, suasores, Cardinalis Dertonsensis Regis adolescentis præceptor. Comites illi dati sunt Mercurinus à Gatinera magnus Regis Cellarius, Burgenfis & Pacensis Episcopi, Bifuntinus Decanus, Belga Panormitanus designatus, antistes & Licentiatius Vargas thesaurarius. Oratorum officio male usi sunt, quandoquidem non reliquere persuasores auditores. Nil responsum est præter negativam. Neque libum ex hac farina sibi pinset bonus Caper. Vale. Barchinonæ. IV. nonas Julii, MDXIX.

EPIST. DCXLIII.

Est electus Imperator Rex. de illius genio & ingenio multa. Litera Electorum & nomina. de Classe & militibus.

P. M. A. M. Marchionibus.

Fauste feliciterque factum optate, uno Electorum consensu Rex est Romanorum nuncupatus Carolus Rex noster, cujus ingenio, cujus indole, cujus benigna natura nil felicius, cujus genio nil infelicius, qui teneram ejus ætatem ab educatione tyrannica non præservavit, per celeres cursores, qui citatis equis volitant cum talibus præcipue nunciis, habemus conclusum fuisse IV. Calendas Julii in Francofordia, ubi convenisse diximus ad id ministerii Electores. vultis Electorum nomina, ut quisque suo suffragatur ordine, accipite. Tres primis fruentur suffragiis Archiepiscopi, Albertus Maguntinus, Hermanus Colonienfis, Richardus Trever-

rensis. Sequitur Boëmiæ Rex qui per procuratorem gessit. Dehinc seculares alii optimates, Ludovicus Palatinus Comes, Federicus Saxoniz Dux, & Joachimus Brandalburgensis Marchio. Literarum titulus ab Electoribus missarum hic est: *Omnium Serenissimo, Potentissimo Principi & Domino, Domino Carolo, nato Archiduci Austria, Regi Hispaniarum, utriusque Sicilia ac Hierusalem, & Duci Burgundia, Brabantia Comiti, Habiburgi, Flandria, Tirolu, Domino nostro clementissimo.* Epistolæ calcem his claudunt verbis: *Electiois ordine & significatione narrata, humile, debitum & promptum nostra servituti obsequium. de hoc satis.* De classe nostra parumper. Classi præfectus est Capræ Comes, vir quippe aptus ad magnas provincias capeffendas, est jam semiparata, ingens erit. Rosttratur navium septuaginta, triremium terdecim. timet Gallus, ne ad perturbandam in se Genuam, dehinc Mediolanum instruat. propterea Genuenses in remis feruntur habere triremium & levium aliarum navium copiam in actu paratam. Quando vela ventis dederit, particularius quæ & qualis erit, habebitis. Valetate interea. Barchinonæ Idus Julii, MDXIX.

EPIST. DCXLIV.

Devisu Laletanorum de futuris Curii.

P. M. A. M. Marchionibus.

Quid agatur in conventu hoc Laletano, accipite. Quando huc pervenimus, hi cives cum lepidio furrifus nos exceperunt, dicentes: *Duplicibus & quadruplicibus aureis nummis Aragoniam implevis, nunc oportet & nos, qualis illius auri virginialis Indici sapor sit, degustare?* Novem egessu in Aragonia menses, duodecim essu æquum apud nos. putabam joco dici, in rem convertitur, ut vidco, amarus hic lepos. Anni jam est pars dimidia transacta, nec cœptum est agi quicquam. Jusjurandum de dando nomine Regio, longioribus & jurgiosioribus argumentis hi distulerunt quam Aragonens. Nunc est gravaminum contentio propolita, dicunt ipsi Greuges. Est horum gravaminum tanta postulatio, ut arbitremur ad Regis ærarium neque obolum proventurum. Balbutiens Berengellus quinquaginta petir à Rege ducatorum millia, de triremium, cujus fuit diu præfectus, gubernatione; ac si præclarum aliquod multorum annorum interceptæ patrasset. nec finientur curiæ, donec ad unguem postulata omnia compleantur. à veteribus scriniis diplomata corrofa multi producant à Rege Martino & reliquis succellive Regibus Aragonum, audita nun-

quam; admittuntur tamen à Curii. Curista nulli Regum petita nunc petantur interrogati, Laletani respondent: *Cernere se Flamingorum & Gallorum, Regem regentium, cogitatum qui sunt apprehendendi quicquid venerit obviam, ut aufugiant tanquam ex hostium terra: propterea nolle se neque delere, quæ sua sunt, amittere, quæ præteritis Regibus emittebant, quia & patres eorum nutrierant & filius ac se aluerant: si Reges obsequiis & donativis prosequeremur, in nos ipsos & lares nostros cuncta reverterebantur.* Hi sunt horum civium sermones, hi joci conversi in effectum. ad ossa usque nos corrodunt, tum hospitiorum conductus gravibus, tum alimentorum mira caritate. Barchinonæ, XIII. Calendas Augusti, MDXIX.

EPIST. DCXLV.

De gravibus exactionibus à viatoribus desensu. de variis & opprobriis affectibus Belgarum & Laletanorum.

P. M. A. M. Marchionibus.

Non magis vinculi carceribus detinentur quam nos in his terris. In confinibus quicumque cupit in Castellam rodire, ter excoriatur sub vestigalium nomine, è Laletanis in Aragoniam aut Valentiam primo, ex Aragonia in Castellam secundo, nec lenius aut mitius intra Castellæ fines tractantur à quæstoribus & publicanis viatores. ac si hæc Regna Turcis, illa Sophianis Persis parerent, ita dura est exactio, ex antiqua prisorum temporum consuetudine, in quibus sub Regibus diversis, diversisque animis vixere, hoc evenit: sub uno nunc Rege accipientia Leges, inveteratos retinent tamen mores. Sed comprehensos nunc alia nos tenet ratio. Rex optat hinc discedere, Laletani sentiunt aliter. vellet Rex, ne Greuges peterentur; statuunt Laletani neque obolum prætermittere. aperte dicunt, se nil ultra expectaturos à Rege, quem intelligunt soli discessui inhiare, ex Belgarum & Gallorum, qui cum à teneris educarunt, consilio. De Regis indole nil satis dici potest. excellentissimæ naturæ ac munificæ est, sed veluti capistratum trahunt eum avarissimi nutritores; neque didicit faciem vertere, aut aliud eligere, quam quod illi suadent. quos neque abyssus auro sarcita saturaret. hinc præ invidia recto nequeunt oculo Hispanum inspicere quendam. formidant, ne de ipsorum faucibus prædæ tollantur. Callidius hos Laletani quam vos Castellani cognoverunt. Ab his neque surfuris atomum, neque cineres favillam assequuntur

unquam, si forte solitum tercentarum millium librarum quæ ducatu sunt minores parte duodecima, donativum Laetani assignaverint, illud inter se sub gravaminum occasione partientur. labra super hoc mordet Caper & cæteri minores Cerberi. Laetani qui eos noscunt neque timent, derident. rabie premuntur illi, silivam deglutiant hi. sic vivitur. Valete. Barchinonæ. iv. Calendas Augusti, MDXIX.

EPIST. DCXLVI.

De magnis & parvis lupis multa, quantum exoriantur & corrodat Regem.

P. M. A. M. Marchionibus.

A Castellanis dilacerationibus ad Neapolitanas divertamus parumper. quæ ferantur, accipite. Illustrem hunc Prosperum Columnæ familiæ caput in Urbe venisse ait vox populi, & forte non vulgare, ad Caprensis ingluviei famam. A misero pupillo esuriens educator, Soræ Ducatum in Regno Neapolitano extorsit & una maris præfecturam. is magistratus dicitur *Almirantatus*. Audio & alia multa in illis terris, Capro suadente. Rex mutaturum se Ramonem à Cardona virum jam longa rerum experientia prudentem in illius Regni gubernaculo sæpe locutus est. Dedit operam per callida strategemata bonus vir, ut res ad Proregis aures deveniret. Ramonus ne tanta injuria afficeretur, per Prosperum ipsum obtulit Capro centum ajunt & viginti, nonnulli centum quinquaginta ducatorum millia sub nomine venditionis Ducatus Soræ, ac præfecturæ maritimæ, quorum sunt redditus non tanti faciendi. puteos implet Flandricos hic bonus Caper, & Regis pupilli domum exhaustam & conquestibus plenam relinquit. ad ossa usque illum corrodit. Millia ducatorum annuit plerisque Rex ex necessariis, qui centum argenteos nunquam sunt nummos affecti. Sunt de parvis lupis inter quos Tympanistria qui Carolum Regem Franciæ, quando Neapolim petebat, fistulam pulsando scurrant imitatus comitabatur. Sunt è cubiculi servis non pauci quibus multo plura ducatorum millia impartitus est Rex, quam obolos unquam possederint. ex his lupulis innumeros habet apud se Rex famelicos hiantes. Hi ad quater & quinquies, sexties etiam & decies millies ducatorum fauces aperiunt. Caper autem & stabularius, Brixianus etiam quidam & Beurte, Marchioque ille qui Germanam ex Regina transformavit in Marchionissam, non aperiunt crumenæ ligulas ad has tenues escas. de-

pauperarunt hi & Siciliam. Ex Sardinia tentarunt Marchionatus Orestani redditus, ad exoneranda Regis Joannis debita designatos, absorbere! Sed id Aragones minime passi sunt. plura dicentur alias. Valete. Barchinonæ. Calendis Septembris, MDXIX.

EPIST. DCXLVII.

De classe vela dante sub Moncada, de acribus Caprensis Comitibus conquestibus.

P. M. A. M. Marchionibus.

E At classis bonis avibus. quarto & quinto decimo hujus mensis vela dedit in altum. Ugum Moncadam Siciliæ quondam Proregem illi præfecerunt. recusavit Capræ Comes provinciam, cui fuerat prius demandata. Neapolim putarat fore mittendam, uti prædixerant, ubi se arbitrabatur cum summa autoritate futurum generalem armorum ducem & forte Proregem, sive quod temporum sit alia ratio, sive quod Ramonus alter à Cardona diu Prorex aurato præoccupaverit rem strategemate, ut multi autumant. Quo sit classis primum jactura anchoras nescitur. Sicilia dicitur ad stipendia militibus persolvenda paratam habere pecuniarum ingentem summam; quia sit in lupi rapacis faucibus, ambigimus, an eas sit relicturus pecunias, qui nulli parcat pecuniæ. Inveteratam timeamus cupiditatem. Impræsentiarum autem classiariis sunt stipendia magis promissa quam præbita; sarcita tamen discessit classis, neque deesse quisquam dicitur ex eo numero quem supra memoravi. Caprensis Comitibus conquestus acres sunt. facultates dilapidasse ait suas, tum in filiorum quondam ad Regem dum Princeps esset missorum impensa gravi in Flandriam, ubi convivia & magnifica hastiludia celebrando ingentes opes consumpserant, tum quia ad hanc expeditionem designatam ex patrimonio tredecim ducatorum millia penderit, in parandis, quæ ad rem tantam erant necessaria. pecuniarum petit jacturam refarciri, quandoquidem honoris non licet. Valete. Barchinonæ. xiv. Calendas Octobris, MDXIX.

EPIST. DCXLVIII.

Postem Rex fugit, invitatur à C. Palatino ad imperialem coronam. Quam magni animi fu Rex & gravis, de Valentini. de miseranda prada.

P. M. A. M. Marchionibus.

PESTE urgemur. Badalonam à Barchinona villulam milliaria distantem tria Rex petiit. Contagio est illico subsecuta, longius Rex Cæsar aufugit, oppidum à Barchinona milliaria distans octodecim, dicunt leguas sex, inhabitat: turrim ego itinere in medio sancto Olivæ quondam atrium incolo. A diversis Germaniæ Belgicæque Galliæ regionibus oratores confluent. est ingens concursus. Venit Principum Electorum nomine Comes Palatinus, electionem Imperii stante susta Optimatum corona obtulit. Res visu digna sine ostentatione ulla tantum honorem suscepit. Rex jam Cæsar quicquid in humanis præstare fortuna potest, visus est nihili facere. tanta est ejus gravitas & animi magnitudo, ut habere sub pedibus universum præ se ferre videatur. Germanorum Principum nomine suadet hortaturque Palatinus Orator, ut ad coronam capefcendam se accingat properetque. Auscultat libenter nuncium natalis Patriæ cupidus. Belgæ familiæres domestici onusti auro libentius. Sed hiaru avidiore satrapæ ipsius, quorum consiliis regitur, libentissimè. Hispaniam Hispanis esse relinquendam; Flandriam Flandricis esse commodam publice farentur. Valentinus differt, uti suspicatur conventus. Amissurum se Regnum illud prudentiores Regi prognosticantur, ni accesserit. Nil curandam avari suadent. Redeundum in patriam & coronam imperialem esse querendam ajunt. vincet arbitror conterrancorum postulat, qui suo student commodo, & suo desiderio optatam arguunt causam, de Imperio scilicet. Sentiunt & à Valentinis neque obolum se habituros de donativo, quia gravaminum intelligant petendorum summam esse numerosiorem: dicunt & Valentini greuges. fertur præterea triginta jam ducatorum millia sub gravi scenore capta, sub spe donativi ejus præbendi, si Curix Valentinx celebrabuntur. ita teritur, comeditur, corroditur, absumitur ab internis educatoribus, & scenorum magistris. Non desunt qui arbitrentur & judicent, id à suis met primoribus agi data opera: quia Gallico sint nomine affecti, secretaque à Gallis recipiant stipendia, quo miseri juvenis vires hebetent, ne queat, si forte cogitaverit,

caput erigere in Gallos. Hæc varie sum-murmurantur. Hæc uti colligo, suscipite & valete. Barchinonæ pridie Calendas Decembris, MDXIX.

EPIST. DCXLIX.

De calamitosa esurie Bagianorum milium. De Francisco Garai. Et autor Valentini.

P. M. A. M. Marchionibus.

EX Asra urbe Tabraca, Bagia dico, venire nuncii ab obsessis nostris prædiis; agrestibus herbis, neque illis ad saturitatem contentos quinque se ajunt mensesegisse, arcibus inclusos, nequeunt sine vitæ discrimine inde caput exferere. Ea se pati extrema, inquit, ne si ab Asris deprehendantur, dedere arcès cogantur; se tantum dedecus non admissuros, ut spiritu anhelante cedant hostibus, remque à suo Rege creditam amitti patiantur, quo animo id referant, memoratu dignum est. Bis cocti tantum panis sumulam ad esum & pulveris globulorumque tormentariorum, qui accedentes hostes queant salutare, postulant sibi & sociis dari. Ita leviter super ea ærumna sermocinantur, ac si de scaccorum ludo fieret mentio. Quanto sit in tuendis arcibus creditis vestrorum Hispanorum constantia, hinc colligit. Ab Orbe novo scribitur, Franciscum Garaium Jamaicæ insulæ gubernatorem, ea est Hispaniolæ & Cubæ australis, ad cultum redegegisse talem Jamaicam, ut in ea colonias jam plures erexerit. Ubertate soli beata est ea insula, in qua vix toto anno dici ac noctis noscitur discrimen. ibi temperies gratissima. culturæ magis quam auro legendo intendunt, licet ibi aurum reperiat. Armentis gregibusque referta est jam. cogitat Garaius alias querere vicinas insulas. ad id naves instruxit sua impensa. est aliud referendum. Moneor ut me apparem ad iter Valentiam versus, Hieronymo Cabanillæ pratoris cohortis præfecto futurus comes. Irrita puto fore, quæ isti regio nomine petunt, ut scilicet Valentini jurent Regem absentem & donativum, præfenti dari solitum post exactas Curias, dat absenti. Neutrum arbitror assensuros. Audivimus Valentinum populum de insurgendo in Proceres & Nobilitatem cogitare. Nos ibimus, quæ successerint, habebitis. Valete. Barchinonæ. Calendas Decembris, MDXIX.

EPIST. DCL.

De Orbe novo & Cortesio. de donis ingemibus ad Regem missis.

P. M. A. M. Marchionibus.

Scripsi alias, ad repertas novas terras, Solloam, Jucatanam, Cozumellam missos fuisse à Diego Valazquez Cubæ progubernatore milites sub prætorè Fernando Cortesio. Hi videntes eas, quas prehenderunt terras, auro abundare atque argento gemisque variis, pedem figere & coloniam erigere constituerunt; nulla de Diego Valazquez progubernatore, qui eos miserat, facta mentione. Magistratus inter se diviserunt, ad loci populique sedem aptantes regimines. Nuncios ad Regem destinarunt. Ecce illos cum donis ingemibus ex auro argentoque ac variarum volucrum pennis arte mira laboratis, à Regulis ex composito & rerum nostratium permutatione habitis. Mira de terris illis referuntur, de victimis humanis præcipue. de illarum regionum rebus, particulares cogito condere commentarios. modum epistolæ transcendere, si de urbium illarum magnitudine, de viarum platearumque ordine, deque Legibus & libris cæterisque vivendi modis, vellem impræsentiarum facere sermonem. petalaris hæc scribo. Valentiam tendo. Valote IV. nonas Decembris, MDXIX.

EPIST. DCLI.

De Valentini multa.

P. M. A. M. Magno Cancellario Mercurino à Gatina & Ludovico Marliano Episcopo Tudeten-
si, ambobus Cæsareis Re-
ctoribus.

Per horridas Carraxæ montes & vias fere præcipientes pelago rugienti imminentes, qua despiciendo viscera sentiebam præformidine morsu quodam perturbari, & per colles Vallagerios latronum insidiis, ob saltus nemorosos & concavas rupes aptissimos, Dertusiam, dehinc Valentiam pervenimus. Valentinos reperimus ex recenti fama, quod Rex ad eos non sit venturus, molestissimos sunt in hoc Regno, uti in Laetano, tres status, quos ipsi *Strachia* vocant, Ecclesiasticum, Militare, Populare. In Populæ Regno urbes & oppida concluduntur, oculum potius à quolibet ipsorum, ut nobis præbeat extorquebitis, quam ut Regem nomen

absentem, neque absenti vel obolum præstent, supervacaneum est inflare: se delusos & despectos esse dicunt, nisi Rex eos adierit. Curialesque veteri more celebret apud ipsos. Mechanici Nobiles jam expellunt. audet nemo generosus in hac urbe morari. festis diebus contra gubernatoris & reliquorum Regis & Regni magistratuum assensum arma capiunt, ordines instruunt, & pugna simulachra exercent, ac si eundem esset in hostes. Nimium se oppressos fuisse à Nobilibus hactenus conqueruntur. populares in libertatem se vendicant, nemini è magistratibus parent. Nisi Regem ergo Cæsarem huc adduxeritis, cum ignominia gravi Regnum hoc amittetis, & forte habes hæc veluti contagio ad vicina Regna transiliit. Vos qui Regem magis quam Regis costas, quas illi vestri collegæ corrodunt, amatis, rite consulite, & valete. ex urbe Valentia. Idibus Decembris, MDXIX.

EPIST. DCLII.

Quid Cardinalis petat à Valentini.

P. M. A. M. Marchioni Belle-
censi P. Fagiardo.

Dertosensem hic habemus Cardinalem à Cæsare missum, ut Valentini regium acceptent ipsius manu iuramentum, quod absens positus ambabus manibus in Evangeliiis præstitit de servandis Valentinarum privilegiis & patriis Legibus. sunt in proposito constantes, ne absenti non iurato aut Curias celebratis quicquam tribuant. Rex autem ipse dicitur Barchinona discessisse Castellam versus, nos sequemur re Valentina infecta. Sed audi, quid paucis ante diebus acciderit Barchinonæ in condiscipulum apud me tuum, Cardonæ Ducem, quo intelligas, quam adverse sentiant Barchinonenses vim inferre tentantes. est in hac regione carniū penuria. ex agris numerum quandam vervecum macellarii ad lanios Curie dividendorum ducebant. Iter erat illis ad macella per Ducis atrium. Ducis æconomi partem arietum ad Ducalis familiæ usum invitis gregis ductoribus, soluturi tamen eorum pretium, detinent. Proclamatum est per totam urbem assuetum eorum symbolum: *Viasora, viasora*. Concurrit tumultuarie civitas universa, Ducis domum armatus adit populus suum, & ducales promunt symbolum: *Cardona, Cardona*, seditio exoritur ingens. Regis autoritas intervenit, se iustitiam administraturum populo pollicetur. arma deponant imperat, ad sedandum populi furorem. Ducem ipsum cum uxore

uxore ac filiabus, marem habet nullum, in se Rex capit, ducit in palatium; domum dehinc aliam assignat à qua non discedant suo injussu. non multo post soluti sunt, quia levium familiarum culpa, non imperio Ducis aut uxoris exortum fuisse initium rei comperum est. Valentinus vero populus crebris *caracolis*, ut vulgo loquar, intendit, Angentem ejus atri, quod *Reale* dicitur, plateam replent, Zenneti Marchionem solum à Proceribus patiuntur, siue quod illis benefecerit, pecunias in genere mutando & participariis seditionis præferunt, largiendo: siue quod ipse tumultibus gaudeat, tria millia & amplius armatarum convenere ad id ludium, aliquando sub vexillis octodecim, augent alij hunc numerum. Ectus est in fumosam ardentem superbiam hic populus, quomodo sic tempore hoc monstrum duraturum, novit Altitonans, se ferpat hæc labe, orandum est. Vale. Valentiz. XIII. Calendas Januarii, M.D.XIX.

EPIST. DCLIII.

De cursibus per Muriam. De Urbino & Senogallia Ecclesiæ incorporatis. De Leone X. de Comité Hieronymo & Francischetto. De Laetania Regem male tractante.

P. M. A. M. Marchioni Bellecensi.

Tuo condiscipulo Marchioni Mondiciari Regni Granatæ Proregi, hæc notæ facies, cursibus ad eum esset iter per istam tui soli urbem Muriam. Leo X. Pontifex, post sui nepotem, fratrem obitum, Urbino & Senogalliam Francisco Mariæ Roboreto ademptas in Ecclesiæ patrimonium conclusit. Sero jam Urbinas eiectiones terras illas recuperabit. Duriores habebit posthac competitores. Aliter sub Ecclesiæ nomine saptores expergiscuntur, si motus evenierit, quam Pontificis sanguinis causa longo constat experimento, cælitibus omnibus Pontificiam esse progeniem exosam, nemo diu frustur Ecclesiæ bonis à Pontificibus præbitis, uti sumus à paleis evanescunt. Ubi sub Sexto IV. Comitæ Hieronymi factus? Ubi Francischetti sub Innocentio VIII.? Quid de Alexandri VI. multiplici propagine quam ad sidera usque Fortuna ludens provexerat? qui fuerunt illorum exitus? Valentini Ducis præsertim, qui formidine Christianum genus omne jam videbatur velle perturbare, qui tot cladibus Italiam universam cum genitoris favore coadaverat. His edocti exemplis debuissent & Leo patruus donans & donati nepotes ab Ecclesiæ patrimonio temperare. Dum hæc scribo, ec-

ce tabellarium à Rege. Revocatur ad curiam. A Laetanis fuisse male tractatum ait Rex, em. ex trecentum millibus libris, quæ ducato sunt minores quarta parte, quinque tantum & viginti Regi superfuisset à Greugibus fama est, & id residuum tenue sortitus consumpsit. plusquam quindecies centena millia ducatorum in Laetania Rex & ejus Castellana curia reliquerunt, neque obolus à eis exhausta edita est provincia, depauperata Castellam jam gemit sub pondere, quæ succedente, Deus novit. Belgarum familiarum ingluviem crevit, qua neque Sathas facile efficit, neophytæ Belgis artes detegunt ad extorquendas à Castellanis pecunias, per officiorum & exactionum venditiones ex quibus partem ipsi capiunt. Vale. ex Valentia. VIII. Calendas Januarii, M.D.XIX.

EPIST. DCLIV.

Discedit Rex, quid de Valentino, quid de Imperio, Laus Castelle.

P. M. A. M. Magno Cancellario Mercurino à Gatinera & Marliano.

Icet sentiat, Valentinus populus vos jam discessisse, sperat tamen, vos ad se divertitos ex itinere, priusquam Aragoniam postergetis. Id si non feceritis, faxit omnipotens, ne aliquando vos poeniteat, credimus Dertosenis, qui sano vivit consilio & ego, vobis duobus invitis, qui vestri estis pupilli amatores, O vocamur in Germaniam, dicetis forte. Occasionem oblatam de Imperio visne prætereamus? non, inquam, præteritote, non in aliquantula mora dicimus non esse periculum. Illud in manu est, aufugere jam nequit. Quidnam timetis? Non cogitant Electores facile de tollendis præbitis suffragiis, quia præcipue audivimus ingentes vos pecuniarum acervos illis promississe, quibus eos ambivistis. Nollent tam suaves aureas oblatas escas amittere, & auro præcipue virgineo, splendido, intacto, quo Duplices illi & Quadruplices cuduntur nummi, præterea, ut verum fateamur, dicite, quid est esse Imperatorem, dicite? estne aliud quicquam, quam *altissima arboris umbra*? Est solis radius per senectutem intrans, qui domum illuminet, apprehendite manu, si potest ejus luminis unciolam, quam inde auferatis, parate vobis ex ea luce, quibus induamini sericeis vestes, replete mersas. Neque decentem familiam alere potest Imperator ex Imperii fisco, ne dicam exercitus ad illatas propulsandum injurias, aut surgentes exlinguere, si vos fallimini, multi vident quæ sunt in re: cæteris omisissis dicite: Nonne Germani

mani qui sub Imperio vivunt, ab Imperatore ipso conducti ad bellum, ad hostes, relicto Imperatore, transibunt stipendio deficiente? Neque proditiōnis se putant debere taxari, si ad exponentes nummos ierint, si deerunt Imperatori pecuniz. Quid ergo Regem tantopere stimulat, ut pulpam adeo pinguem tam despectu statuatis abjicere, ossa corrosa secuturi. quando pulpam nomino, de Castella intelligo, de qua etiam deferenda cogitatis, licet vestri apud Regem collegæ, qui & vos sua ferula deterrent, tam fere denudaverint, & mille modis expilaverint: Castella tamen est omnibus rebus abundans, à quibus refarciri queunt illæ dilacerationes. ergo sanius quam illi, suo innixi commodo, ob id pupillo credito perniciosi, consulunt, consulite & valete. Valentiz. VI. Calendas Januarii, M D XIX.

EPIST. DCLV.

De novo Magno Cancellario & Marliano probatis viris. De Capro ejusque sequacibus. Lani Regis.

P. M. A. M. Marchioni Bellecensi.

TUa me petitio fatigat, de populorum conquestibus multa enarras, conterraneo mihi Magno Cancellario & Philosophorum maximo affini Ludovico Marliano nunc Tudetenſi Episcopo. Regis nostri semianimis collateralibus culpam impingis. culpa quidem aliqua digni sunt, licet à culpa liberari mereantur. Aures habent Regis apertas. scio repletas esse amborum sanis suasionibus & monitis, parum tamen ad rem ut grave onus piorum educatorum excutiat. Si acriter in-

stiterint, ut oculos aperiat, ne se ab voracissimis lupis, Capro cæterisque suppositis à Capro cubicularis regi patiat; rem suam in discrimine locabunt. ibunt excusso sago ad nubila. exferere audet nemo linguæ cuspidulam in illos; de Cruciatâ raptata, quæ ad solum hostilem usum concessa est, de tributis, quæ *ferritiis* vocatis: de mutando alcavallæ tributo, qua mutatione univerſorum Castellæ regnorum agricolæ, negociorumque tractatores à quæstoribus excoriantur, uti fieri alias solebat, per mille fraudes & cavillationes. de venditis magistratibus & justitiæ lance, vivente illo vasto raptore Magno Cancellario, quem Augustæ Cæsareæ diximus obuisse foedatâ. de corruptelis ab innocentibus vel minima quæque petentibus à Rege magna feruntur, quid faciemus? aut quid illi facient? obtusæ sunt omnibus Regis aures, illis exceptis, quos à Borealibus secum abduxit statibus, nescit ab illorum susurris discere. Aperiet aliquando, ut speramus, & bonis consultoribus. Gravis est & perspicacis ingenii. Curiam propediem petemus. ibi sagaci naso scrutabor quid fieri poterit. Sed aut viventibus aut à Regis latere non discedentibus prioribus Harpyis, vereor ne irrita sint futura quæcunque ferentur in Regis agello. Sero excitari ad prudentiam inquirunt multi genus hoc Burgundum. Rex autem adhuc tener est neque pollet rerum experientia. Veniet cum pilis, Deo favente. æquo animo ferenda sunt interea quæ accident. Claudio annum decimum nonum hac circuitiōne. utinam felicioribus incipiam successibus vigesimum. Vale. Valentiz pridie Calendas Januarii, M D XIX.

PETRI MARTYRIS A. M. EPISTOLARUM

LIBER TRIGESIMUS TERTIUS.

EPIST. DCLVI.

De recessu marii Valentia. de prognosticante civitate. infolens populus Valentinus. non parent magistratibus.

P. M. A. M. Magno Cancellario & Marliano.

Eas vos optare dicitis literas, dum absūm. Illas habetote. Novo arcano consiliaturæ, est animus incipere annum vigesimum à quingentesimo supra millesimum. Stupet hæc civitas. aliquod sibi discrimen venturum ominatur. pontem in litore ligneum habent, *gravum* appellant. Quod sit ibi mare ad spacium ingens vadosum, ex navibus in alto manentibus per lintres & oblongas cymbas merces ad pontem illum deferbantur. Ex ponte calorum humeris ad terram, ad urbem mox cum rhedis & onerariis jumentis portabantur. Retractum est mare. In sicco est pons passus forte viginti. Est ea res huic civitati valde incommoda. Statio enim vulgus dicit *plata*; hæc est male fida & harenis male tenacibus anchorarum periculosa. Concutitur ventis omnibus, præterquam borealibus, à quibus erecti à tergo civitatis colles tuentur. Quoties ab Euro vel Austro furunt venti, naves ibi stantes in anchoris quatunt, & sæpe subruunt. Sed misera civitas omnium urbium nostræ tempestatis amoenissima it præceps, jam suo pondere premitur. populus insolens imperat, nobiles ab urbe divertunt ad villas patrias. in recessu vitam agunt. Pugna simulachris diebus festis omnibus vulgus intendit. Nulli jam paret regio magistratui. sunt artes mechanicæ octo & quadraginta. Ars habet singula binos Judices, appellant *syndicos*. Illis vocantibus conveniunt, aliter minime. Quid hinc spectetur cohercetmini. Valet. Valentæ. vi. Idus Januarii, M D XX.

EPIST. DCLVII.

Quid Autem alleget Valentini turbati, quod Rex eos deserat.

P. M. A. M. Magno Cancellario.

EX Illerda, quam vulgus dicit *Leridam*, cursorum habimus à vobis. Itineribus longis ait vos tendere in Castellam, ut inde Hispania universa relicta trajiciatis ad Belgas. Non desinunt Valentini sperare adventum vestrum. putant vos diversuros ad se priusquam Aragonios postergetis fines. His accidit quod de animabus Lethæi fluminis ripas perambulantibus fabulose recensetur. sciunt se discessisse ex corporibus, sperant tamen se posse redire, quia id maxime cupiunt. Ego autem qui sum Regis Cæsaris observantissimus, adduco illis in medium, quibus urgeamini necessitatibus. Illis præter Imperialis Coronæ decus aperio magni esse momenti rem alteram, quæ populo latens emergit; Gallum, inquit, & Britannum Reges circiter Idus Maii conventuros. Multo interesse ajo, si persuasus à Gallo semel discesserit Anglus. Eam se amissurum occasionem, ut prior Anglum compellet, si in vestris se conventibus implicaverit, Aragonum & Laletanorum exemplis edoctus properat coactus. In aliud se tempus vestra differre se dicit, non negligere, uti conquerimini. Excusationem admittunt Valentini nullam. De his satis. ad vos redeo. Reperto hic fama est venisse nuncios ad Cæsarem Regem Barchinonam, ex quo ego à vobis discessi, ab Urbibus Castellanis, ab insigni Toletio, quæ primatum tenet præcipue, audio supplicasse, ne Castellanis infringat Rex immunitates à majoribus concessas, ut juramenti de servandis præstiti in Vallesoletanis conventibus reminiscatur, & patrias eorum Leges, non à populis statutas, ut Aragonicas & Laletanas; sed ab ipsismet Regibus compactas & in volumen *septemparsium* dictum, redactas. non fuisse auditos, immo & cum ignominia fuisse jurgiose repulso nuncios fertur. Coacta solet Patientia in rabiem transformari. Nullus est tam segnis asellus, qui vehementer stimularus in domum aliquando calces non excutiat; quanto magis

magis leones, quales Hispani se bellorum temporibus ostendunt. Valete, & quoad poteritis, juveni Regi Casari benignissimo sanis vestris consiliis succurrite. Valentiz. XII. Calend. Februarii, MDXX.

EPIST. DCLVIII.

Quid Cardinalis egerit cum Evangelio.

P. M. A. M. Magno Cancellario & Mariano Episcopo.

Cardinalis Dertonsensis à vobis, Rege dico missus ad nos venit. Evangeliorum attulit volumen, super quo Rex dicitur de servandis horum statutis & privilegiis jurando manus imposuisse. Valentini rem proposuit, librum ostendit, juramenti locum assignavit: ut sint hoc promisso contenti nomine Regis hortatus est. Nequire ullo pacto Regem impræsentiarum venire arguit. Regem & ipsi jurent absentem suasisse. frustra omnia. torserit nasum aliqui, furrisse alii. Rabie conciti plerique adagia vomere diversa. Sed unum audite à Don Frangello equite aurato apud Catholicum Fernandum Regem à teneris educato depromptum. Is ad me venit tum ridendo tum gemendo inquit: *Quid de nobis Rex vester, noster futurum sentire videtur? putavimus Valentinos à Christi dogmate tam alienos, ut Evangeliorum libri careamus? Evangelia multi ad nos opus fore credidit? habemus Evangelia & fidem præstamus Evangelis, ut veniat, neque nos tam parvo faciat opus esse.* Hi sunt & hujusmodi desertorum civium sermones. De Valentini animis erga vos satis. De seditionibus & tumultibus exortis parumper. Præter quotidianas similitudines insolentis populi adversus nobiles egregia una coorta est, die quinto & vigesimo Januarii. Est inter nobiles Don Rodericus Giosfredus nomine, juvenis elatus animo. Est & inter artes mechanicas una conficiendorum cucullorum ad rem maritimam & agrestem commoda, dicit populus hic cucullos capotes. Don Roderici Giosfredi familiaris eam artem statuit exercere; artis illius præpositis, quos appellant *syndicos*, inconsultis, minime licet ullius artis tabernam aperire in hac urbe alias. Invitis artis præfectis tabernam aperuit ille cum heri sui favore capotalem, & publice capotes cepit conficere. Ad arma conchamatum est, vim inferri capoteis syndicis conquestum. Artes alie in hujus auxilium concurrunt; in ictu oculi ad quindecim armorum millium convenit multitudo. Yerita est urbs universalem prædam. sunt namque in urbibus tumultuum excitatores ut plurimum petulantes,

quibus nihil pensi est, occasiones ad hos optant saltus, vexilla è domibus ea servantium, etiam invitis servatoribus, raptant. Vulgus sequitur, Giosfredi domum se combusturos ajunt. Abscidit malum hoc jam coalescens occurrens forte sortuna doctor Figuerola gubernatoris assessor vobis amicus. Tabernam capotalem tyrannis illius adivit, facultates omnes ejus in publicam plateam educatas comburi jussit. Ita sedatus est ea vindicta populi furor. Paratus tamen est ea quacunque levem causam pullulantem excitare novos ardores; ni veneritis, actum erit. Valete. IV. nonas Februarii. Valentiz, MDXX.

EPIST. DCLIX.

Quid de Cardinali, de Vice-cancellario, de Garfeso, de Carpentario, & cerdone oratorium.

P. M. A. M. Magno Cancellario & Mariano.

Crebros habemus à vobis nuncios ad Cardinalem Dertusensem afflictum in agro illi à vobis credito laborantem. frustra & in cassum omnia. laterem est lavare, ac è sicca rupe fontem excuti posse contendere. de recenti Vice-Cancellarium Aragonium ad nos misistis, addito in collegam Jureconsulto illo Garfeso Aragonico excitandis popularibus tumultibus aptissimo, qui nobis cum Rege Cæsaream Augustam tenentibus in nobiles vulgi seditionem commovit. Eadem quæ nos assequebantur. sunt Valentini urbani ac bene morati. Nollent Hieronymo Cabanille præfecto pratorie cohortis suo civi primario mihi quæ præmissis aut Romano Cardinali subsecuto tantam in frontem sabam cedere, tantaque nos ignominia conficere, ut nobis negata, reliquis annuant, momenti non altioris. Derisum Fortunæ secum Vice-Cancellarium cum Garfeso attulerunt. qui ad vos lerant à tumultuante populo missi nuncios duo: Faber carpentarius alter, calceis conficiendis cædo alter, se à vobis quæcunque petierit impetrasse contra nobilitatem jactitant; Vice-Cancellarium & Garfesum asserre ajunt in mandatis, ut hujus rei sint judices executores. Adventantibus per syndicos artium qui habentis regunt, imperatum est ut sistant in itinere ad Divi Antonii sacellum ab urbe Valentia distans miliaria duo usque ad noctis crepusculum per cerariorum tabernas faces quotquot reperiuntur, quæri jubent. læticia ingens exorta est, voces ad cælum elata, conventiculi coacti. Ignari gnaros percunctantur, quid causæ ad eam petulantiam emergat. Inquiunt qui rem intelligunt

gunt cum exandescunt. En amentes & inepti! rem tantam ignoratis? Nostri adventant oratores. Quidquid populus optabat, affecti sunt à Rege Cæsare: Vice-Cancellarium Aragonium & doctorem Garlesium cum nostris oratoribus ad nos mittit Rex qui à gubernatore cæterisque regis magistratibus de administratione iustitiæ rationem exlgant ad unguem; illatque nobis injurias ulciscantur. Jam nobis serena dies advenit: istorum nobilium insolentium, qui nos resque nostras ita superbe tractant hæcenus, & jugum excutimus. Æquum est ut Oratoribus tantis Reip. tam utilibus & honorificis suscipiendis à summo ad minimum invigilemus. Hæc & hujusmodi multa populus ampullose promit, ample quidem verbis, sed re amplissime. discedit cursor, quæ ad noctem fient, cros scribemus. Idus Februarii, M D XX.

EPIST. DCLX.

De infania Valentini adacta ob concessionem regiam. De triumpho infani populi.

P. M. A. M. Magno Cancellario & Marliano.

INter Fortunæ ludibria non est exiguum hoc de insolenti Valentino populo, cui vos alas, ut formicæ volare cupienti accidit, imposuistis. ex concessionem votorum ejus perniciem propriam concipiunt, perniciem annuistis. Dux sunt illis hoc impetratu exortæ alæ, quibus per aëra illos ducentibus vel fame labentur cito præcipientes, vel in rapacium volucrum unguis incidit. Aërem prehendit habitandum quisque mechanicus, qui à ministerio, cui est addictus ad arma tractanda ludosque exercendos se confert, desides & ociosi fiunt indies magis ac magis hac nova sibi raptata lascivia, quam ipsi vocant *Libertatem*, ut festis diebus appareant elegantes, qui cuculo aut panno vili contenti erant, nunc quicquid affequentur peculii, magno labore parti, in thoracibus sericeis & caligis purpureis expendunt, & vagantur, pessundantque se ære alieno, ac laborant domi inedia. Alia est altera quæ illos trahet propediem ad extremam egestatem. A nobilibus & divitibus civibus ad esum & vestitum sibi uxorisque ac familiæ necessaria consequuntur, quis Nobilibus ejectionis ab eis emet magni pretii materias adornatus? quis sutor? carpentarius faber quis? aut aliarum artium opifex obolum jam ex industria ministerii sibi comparabit? Misereor his tam perditæ errantibus ovibus sine pastore, in luporum fauces cadent ilico. Ad paratam nudius quartus

insanam pompam deridiculis à populo appellatis Oratoribus, veniendum: neque silentio prætereundum, ut intelligatis vos qui Regi assidetis, quonam pacto gladium locastis in manu furentum & ex insanis infaniores fecistis. Ecce illo die noctis crepusculum, ad suos oratores eunt mechanici ad Divi Antonii sacellum: viæ plenz, quæ mediz sunt, ager refertus, facies exeunt accensæ, supra ducentum equitum numerus ingens. Qua erat transcendendum per urbem, senum, sceminarum, puerorum cumuli pressissimi, lignarii suum, cordonæ calcearii suum, collegas uti patriæ liberatores, plenis buccis & obortis lachrymis præ lætitiâ saltabant. brevibus accipite. Regio sunt susceptri comitatu cerdo calcearius & faber carpentarius. Insolentia est illis ex hoc munere adacta: quæ hinc evenient, intelligetis. Valete. Valentia. IV. Idus Februarii, M D XX.

EPIST. DCLXI.

Quæ Antor egerit cum Valentino, quid illi adducant in medium.

P. M. A. M. Magno Cancellario & Marliano.

Vix abiérat cursor, qui ad vos meas attulit de susceptis ab inepto vulgo suis nunciis, sub Libertatis nomine miseram Valentini servitutem afferentibus, quando ecce alterum, ut ilico ad vos properem nomine Cæsaris imperatis. Nil dissero, donec oneraria mea jumenta pararentur veniam petiurum à Romano Cardinali Dertofensi profectus sum. Ægre tulit repentinum discessum meum, suam solabatur mecum calamitatem; meum optasset comitatum, quum & ipse nil aliud exspectet quam ut revocetur. nil ejus mora operabitur. vivit anxius hanc inspectans confusionem populi. Nobiles priusquam hinc populi furentis rabiem timentes, discederent aiebant, se nequire etsi vellent una cum sacerdotum brachio regis postulatis annuere; urbium aliarum quæ in Curis habent suffragia deficientibus. Allocutus ego sum ex illis præsentibus plures, & persuadere conatus sum, ut Regis Cæsaris excusationes admitant, quæ sunt urgentissimæ, cogantque properare ob causas paucis ante diebus ad vos scriptas de Imperio, deque Regum Galli & Angli suspecto conventu. Addidi tertium his verbis eos appellans. Quam acer fuerit in Imperiali Coronæ petitione Regi nostro competitor Rex Gallus, arbitror Valentino vos intellexisse; durus quippe fuit. Is sedens

cere totis viribus Electores, ni Rex properat, conabitur. hæc & multa in hunc sensum. E præsentibus mea dicta plarique admittebant: cum excarescentia negabant alii, sedem illam imperialem non modo his Regnis, sed & Regi ipsi commodam fore negabant, imo & futuram incommodam arguebant. Hispaniam, inquit, quæ libera erat & suis fruebatur prærogativis, sub titulis Imperialibus in provincialem calamitatem esse vertendam. *Turgentem appellant ambitionem & inanem ventum Imperiale nomen.* Ad quid nostro Regi gratulabimur, si tam exigui sunt redditus Imperiales uti fertur? Si Germanum assequetur nullum ad bella gerenda sine ingentibus pecuniis? Si Germania solis indigenis sit, ob horrenda frigora habitabilis? Utinam ad Galum umbra ista devenisset! Nos Pace ac nostro Rege fruamur. Gallia vero quæ nos patimur patiemurque, ni Deus providerit, gravius indies ipsa sentiret. Irriguo indiget alieno ager ille fumosis Imperialis ac sterilis. Nostri fontes exhauriuntur, & campi arefcent, fame nos peribimus, ut alienæ terræ nostro pane faturentur. hi desertorum sunt Valentiorum cum gemitibus sermones. Videte, quales relinquantis, & valete. ad vos eo. Valentia Idibus Februarii, M D XX.

EPIST. DCLXII

Multa de adulatoribus. dicit Autor, se nolle adulari. de gratitudine erga Castellam.

P. M. A. M. Magno Cancellario & Marliano.

Invidiam, ambitionemque & avaritiam ajunt sapientes esse pestiferas & humano generi perniciosas, quia turbatos trahunt animos hominum in diversa. vitia sunt quæ à bono, iusto & recto divertunt, fateor. Adulationem ego in Regum atriis perniciosiorem esse hospitem censeo. Nocent illa possessoriis, nocent & vicinis. hæc in penetralibus Regum habitat. quodvis præclarum ingenium, si contagiosi adulatores auscultentur, pervertunt. Quorum hæc, percunctabimini, quis nimis acriter ista quæ nunc eveniunt, carpere me dicitis. cedendum esse temporibus creditis, vel obsequendum vel tacendum exigit ista dies. Quid à me optatis? ut sordidum adulationis simum traicem. Est id ministerium à mea natura dissonum. Nullius boni viri officium est adulari. parit odium Veritas, inquit. pariat & necem respondeo. Castella me honoribus affectit, & summo amore prosequitur, fuxorunt mea literatura ubera Castellæ Principes fere omnes, de-

beo igitur immensum Castellæ persolvere, opus est. Restat nil aliud mihi nisi ut Castellæ sentiat, me illius tanta ruina summo opere dolere. gemo una & collachrymor super fortunatissimo Carolo Rege, quem ab ejus inimicis internis certo trahi præcipitem. Alio ære audio esse gravatum adeo ut erigere caput miser nequeat. Si hæc ita sunt, si, uti Peribassanus Selimschi magni Turcarum Principis educator, pupillum suum, Selimschum inopem & extorrem evehit ad sydera; hic vester Caper educator suum ad orbis imperium designatum vocatitate sua presum tenet: quid fieri potest aliud quam cum planctu labia mordere præ rabie, incipereque de vobis male sentire, qui non mortem potius eligatis quam ea perferre, quæ oculis cernitis, licet integerrimas vos à tanta labe manus fervetis, non est satis. Ne me putetis dicendi modum mutaturum, nisi mores apud vos mutantur. Valete. ex Valleoieto. XIII. Calend. Martii, M D XX.

EPIST. DCLXIII.

De vocandâ Compostellam curiæ & de petitione sanativi.

P. M. A. M. Magno Cancellario.

Habui ab excellentia tua literas. Quod sim in Valleoieto, inquis, tibi placeat; ut hic expectem, suades. expecto quidem, quia præcipue ais, vos propediem huc venturos. Sed quid hoc mali est, quacunque iter facio, resonat aër maledictis. Ad quid nati estis? Duo feruntur Capri & Hispanorum, qui apud Regem sunt suæ patriæ gladii ancipites, consilio peti à Castella, unum ut Curia vocentur ad Compostellam, lege præbita, à vobis, ne procuratores urbium & municipiorum suffragia in Curia habentium, quicquam aliud serant in mandatis, præterquam se Regis cuique imperio parituros, Libertatem tolli hoc dictato susurrant; servis pretio emptis Leges hujusmodi solere præscribi immurmurant: paratos video multorum animos ad negativam. Alterum est, ut donativum, priore nondum exacto, quod Hispani dicunt *servitium*, præparetur. Ambo cudunt sabam Hispanis, uti video in fronte. Quid futurum sit, ambigose nimium stimulos hæcenus arbitrabantur, si calcar calcaribus addetur, cales timeo. Nec confidite, quod civitas Burgenfis primaria cessit postulato. corruptos fuisse ac subornatos particulatim è rectoribus quosdam per magistrum Motam concivem, Patensem Episcopum, qui sagax est & vaser, quo

quo Regi gratum faciens & Capro, quem timet, magis emergat in rostra Fortunæ: ergo vim eam esse, non concessionem; seductionem, non voluntatem populi, vulgus id officium erga Regem appellat. tergiversuros ab hac petitione puto multos, vos videritis. Ex Valleoleto. vi. Calend. Martii, MDXX.

EPIST. DCLXIV.

Quod Castella debeas & possis acriter gubernari ex opinione adulatorum. Rex ex Compostella recedit.

P. M. A. M. Marchionibus
discipulis.

Presentes habeo Regis duas Justi columnas, Magnum Cancellarium mihi continentaneum & Marliamum affinem ex Marlianis fecimtis in nostram familiam de Angleria matrimonio traductis, propterea originales posthac vos meas habebitis, non ulterius exemplaria, uti hactenus. scripsi fieri sermonem de convocandis Castellanis Curiis in Compostellam; scribo de adducendo illuc & Regio Senatu. Immurmurant populi; rem novam esse, iniquant ac duram, arbitror fore, quia Igitis comburens domum domi est. Jactant jam hi Belgæ Gallique Regem gubernantes, *Castellam posse debereque virga regi*. Verba hæc nosi à Barbaris officinis prompta sunt, fagaces olfactores Hispani, qui sibi leporem querunt ex his inventis, de patriz ruina nil curantes, ista moluntur. Vereor magnum aliquid, quia præcipue deferere Hispaniam ex Compostella Rex cogitat. Deus bene vertat. In Calendis Martii Rex Valleoletum ingressus est, quæ succedent, habebitis. Valete. ex Valleoleto. iiii. non. Martii, MDXX.

EPIST. DCLXV.

De tumultu exorto contra Regem exiturum ad Turdesillas.

P. M. A. M. Marchionibus.

Nudius quartus sub atroci nimbo exili catarractis apertis Rex equitavit exiturus Turdesillas ad genitricem Reginam, unde iter est capturus ad Gallecos, ut in Flandriam trajiciat. Vagans famæ populorum perturbavit, movitque in seditionem. Relatum namque populo est, rectores oppidanos tributum, quod *servinium* dicitis, alterum, primo noodum exacto, annuisse, tumultuatum est. Ad S. Michaelis campanam, quæ populos ad arma vocatur, accurrunt quidam,

campanam quatiunt. armatur populus, ad portas confluit, ne Rex exeat obstiturus, fecissetque, quod optabat, nisi pluvia ingens populum detradidisset. Jam ad portam, quæ erat extrus Rex, se applicaverat, quando populi jam copia appropinquabat armata. tentaruntque pauci, qui præierant, ex valvis duabus umm claudere. restitit perterrita cohors, exivit ergo Rex. Contra rectores, qui dicuntur annuisse de donativo, populi est murmur rabidum, in discrimine sunt. Cæteræ orbis partes silent depositis armorum strepitibus. Nostra vero classis, quam ex littoribus Barchinonæ discessisse diximus alias, in Siciliam appulsa est. Maria illa perlustrat Turcarum Princeps, uti habetur ab Orientæ, refertque Don Petrus Guivara, qui ab Hierusalem peregrinus regressus est. in armis habet classem ingentem, galeæque circiter centum, duplo levium triremium, quas dicimus *galeas fuisse*. Turcæ tamen ajunt à Sophio insectari, sunt qui putent præ timore nostræ classis, à Raguseis præcipue, potius paratam, quam ut prodire audat. Ab Indis nobis Colocaria, Ollæ & Cozumella, in quibus, ut alias dixi, vivit Legibus & Politicæ, licet pecuniis non commercientur, allata sunt multa pretiosaque ad Regem donata. Rotas vidimus duas, auream unam, argentæam alteram, octo & viginti spithamarum æqua circumferentia orbiculari compactas, miris modis laboratis. alia etiam innumera tulerunt monilia, vestesque ac lodices, scripta gallesque & diversorum animalium ac variarum volucrum tegmina nobis ignota, quæ radiosum esset nominare. Particulatim de hujusmodi rebus alio volumine aliquando videbitis, quod Decadibus meis tribus de Orbe Novo annexetur. Nunc sumus in alis ut Regem sequamur, qui dum hæc scribo dicitur ex Turdesillas jam evolasse. Vos vakte, nullant ulterius à me ex Castella habituri. pridie Idus Martii ex. perturbato Valleoleto municipio, MDXX.

EPIST. DCLXVI.

De discordia in Curiis. de donativo varia.

P. M. A. M. Marchionibus.

Diversis itineribus profecti Compostellam tenemus, via quæ vulgo *Francsum* iter dicitur, Rex & reliqua Curia, Senatus per Ponferatam villam Francam asperumque montem Zerberium & nimio flumine nobilem civitatem Aurensem. Divi Jacobi templum mira vetustatis maiestate venerandum visimus, corpus minime ostenditur. Conventus

procuratorum urbium & municipiorum habentium in curiis suffragia coactus assidet. Annuerunt de donativo petito triennali, dimidia temporis parte alterius donativi nondum exacta plerique, negarunt multi. Sed Salamantina præcipue civitas, cujus procuratores è Curiis explosi fuerunt, quia tulerint negativam & nullo pacto tale donativum debere aut posse peti argumentati sunt. Onocrotali tamen voraces, quos trahit sola cupiditas, neque de horum Regnorum ruina tædet, quam cernunt futuram ex eorum infatiabili hydropisi, non desistunt à calcariibus, quacunque via fiat, modo fiat, expostulant. Miser agnus innocens Rex, quem educarunt, nescit ab eorum stimulis se exsolvere. Protestantur qui sano vivunt consilio, iri perditum hæc Regna his artibus, auscultat minime. Toletum urbs nullos procuratores ad Curias, ad Regem nuncios misit, nobiles equites primarios duos, Don Petrum Lassum & Don Alphonsum à Sylva, supplicatum, ne tantopere Regni Leges infringantur, ne inusitata petantur. conquerrunt una quod in Compostellam ad ultimas orbis partes, contra morem majorum, Curias ire Rex impulerit, quodque Senatum eo secum traxerit, relictis & regia præsentia & regio Senatu tot Regnis desertis. Male auditi fuerunt. Venit & Comes Palmæ qui Toletum gubernabat. magistratu privatur à Rege, quod in ea urbe non dedit operam apud cives, ut regis voluntati assentirentur. Nulla ejus excusatio, quod nequiverit, admittitur. conquerenti de ablato magistratu, respondit Rex: Annus tibi designatus peractus est, meum est producere in alterum; quando nobis expedierit, tua utemur opera, nil est quod conqueri debeat. Adivit Regem & Don Petrus Urvenizæ Comitissæ hæres, qui se jus habere super Ducatu Medinæ Sidonizæ, uti nostis, prætendit. Restitui debere in Ducatus possessionem, quam semel apprehenderat, moriente Duce suo sororio, petiit. non est assensus postulata. Minatus est se jus suum petiturum armis, quando Justitia denegetur. Respondit illi Rex: Si quid molieris Don Petre Giron in nostram autoritatem, lues debitas pœnas. Ex Compostella. nonis Aprilis, M D XX.

EPIST. DCLXVII

De motu Gallicie super suffragiis Zamorænsibus.

P. M. A. M. Marchioni Bellecensi discipulo.

UNus post alterum it nuncius. vix prior epistola exierat domo, quando Pachieus tuus se alterum ad te missurum retulit. quæ post illas acciderunt, habetote. Ea tuo condiscipulo Marchioni vallis formosæ & Mondeiariis significabis. est vetus consuetudo in Curiis, ut Zamoræ, quam aliqui Numantizæ solum esse arbitrantur, sed falluntur, procuratores pro Regno Gallicie suffragentur. Neque enim Regnum illud habet in Curiis suffragia. Archiepiscopus Compostellanus ejus Regni Princeps primarius, Beneventanus Comes, qui & in Regni ejus faucibus & intra Regnum ipsum villas & oppida possidet: Atque una Comes Don Fernandus Andrada, qui Obegninum quondam Gallorum Ducem profligavit, cepitque in Calabria, è Gallicis & ipse Principibus unus, D. Francisci cœnobium, ubi Curiz celebrantur, adire. Petunt audiri, vetantur introire, exploduntur. Elatis vocibus protestati sunt ad valvas, procuratoribus & duobus Hispanis totius molis hujus autoribus audientibus, se pro nihilo habituros, quicquid Zamorani procuratores annuerint. Gallicie regnum dignum esse ut admittatur. Accesserunt & Toletani nuncii Don Petrus Lassus à Vega & Don Alphonsus Sylva, se pro rato non habituros, nisi Toletani procuratores expectentur, quos ajunt esse in itinere. obtusas illis aures præstiterunt Curiarum præfides duo, Episcopus Pacensis & Don Garfias Padilla. variis susurris repletus est ær. murmura sunt exorta ingentia in Episcopum & Garfiam; fungi officio suo erga Regem, qui eos & extulit ex imo, & elaturus est ad altiora, iniquant alii. S. Ysidori præconantur alii se quædam reperisse omnia de ruina Castellæ, quando Coriz in Gallicia celebrarentur. Lassum ad arcem Gibraltarii, ejus est præfectus, Sylva Neapolim ad suam centuriam, cujus est caput, proficiscantur ob inobservantiam, imperatum est. Curiales Castellani his rebus attoniti, quid futurum sit, expectant. Vale. ex Compostella. vi. Idus Aprilis, M D XX.

EPIST. DCLXVIII.

*Lam. portui Clunio. De turri & Epitaphio.*P. M. A. M. Marchioni Belle-
censi.

EX Compostella Clunium venimus. Huic portui nullus est par. Navium capax est omnium quas maria tenent. portui turris imminet Oceanum spectans, qua Britannia major, dico Angliam, Oceano. Miris est compacta artificii, sed inutilibus, eo quod sint interna ejus omnia tabulata diruta. Antiquum ibi fuisse Faron die noctuque ardentem navium vagantium nocturnum ducem fama est. In lavam conversis, ubi ad turrim quadratum est ventum, saxum se offert nativum, non concisum; hoc Epitaphio insigne:

MARTI. AUGUSTI. SACRUM. G.
SEGIUS. ARCHITECTUS.

Et quædam præterea literæ vetustate corrosæ. Romanorum fuisse monumentum credendum est. Nulla est apud incolæ de hac mole magnifica ulterior notitia. Postero die quo Rex Clunium ingressus est, per cursores habemus urbem Toletum studere defectioni, quod audiverint ejus cives suis nunciis non fuisse auscultatum. tu qui propior es, apertius rem intelliges, odia inter factiones capitalia non minus esse in causa feruntur quam barbarorum Regem devorantium ingluviæ, ne diversæ factionis opiniones videantur amplecti, factionarii adversi occasionem adversandi sumunt à gravaminibus & totis viribus populum nituntur excitare. Regem esse quocunque modo rimendum & observandum arguunt alij, discordes non modo familiæ in familiam, sed frater dicitur fratri esse oppositus. à multis Sylvæ progeniei nobilibus; Fumbus inter quos & Episcopus Segoviensis, & Don Jo. arcis ipsius Toletanæ præfectus & illius familiæ caput, hi candidum, nigrum illi esse amplectendum ferunt. Confusio est exorta, quæ Regnum inficiet, nisi aliter providetur. Avaræ nec obid Harpyiæ à suis postulatibus desistunt. Cupiunt veluti ab inferis ad superos hinc ad Boreales. balitus Regem trahere, neque ipse aliter desiderare videtur. Sed venti prohibent Boreales, ubi primum secundi flaverint, volitabit. Audisti de Regina quadam Maura Fecense, quæ Christiani captivi ab ea liberati arte aufugit à marito Rege, baptismatis lavacro heri fuit adpersa. Regem Casarem & Germanam ex Regina in Marchionissam transformatam, habuit, vos dicitis paternos. optandum est, ut

Christi Spiritus, qui illam traxerit, in capere-
severet. Vale. ex Clunio, dicitis la Cuvagna.
iv. Calend. Maii, M D XX.

EPIST. DCLXIX.

*Regis Angli oblata & Regis Dacarnum. de conven-
tu futuro Galli & Angli. de Helvetii. de
mimo Comete.*

P. M. A. M. Marchioni Belle-
censi.

Cursores habemus. Rex Angliæ vires suas offert Casari, se comitaturum eum ad Coronam, si opus fuerit licet ex Galli Regis rogatu annuerit Anglus colloquium in utriusque finibus, apud Calesium oppidum. Qui conventus Casaris est suspensissimus. verentur ne quid detrimenti rebus Casareis afferrat illa conjunctio, si prius acciderit quam Casar Anglum alloquatur. Præterea sunt adversi venti molestissimi, propterea prævenireque optarent, quia præcipue hoc Anglus optare videtur. petius fuerat à Gallis is conventus ad Idus Junii, incellesta nostrorum suspitione ad Moii finem stringi petierunt Galli. Dacarnum Rex, dicit populum *Dinamatia*, Orcadam dominus; Regis Casari sororius, multa peditum millia equitum pluraque obtulit, seque ipsum venturum suo tempore. Ab Helvetiis allatum est, se à Gallis enixe requisitos, ut foedera ineant. Nil conclusuros sunt polliciti ante D. Joannis solenne. sunt Gallorum promissa ingentia. De Pontificis autem animo erga Casarem, bene se sperare ajunt Casareis. Hæc à Magno Cancellario qui est arcanorum Casaris archivum. Naturæ nunc audite gravem partum. Heri qui fuit Maii dies decima septima, sole ad occasum vergente, Cometem in sua specie mirandum inter Zephyrum & Boream vidimus; in media cæli regione super hoc oppido. In Zenith nostri capitis ortus cadensque in Oceanum perstitit in celsa regione aeris immobilis, & in globum conversus est igneus, à quo tria spectatu digna prodibant: viz duæ argentei coloris retroactæ, velut serpenti colubri per herbida præ, quæ ad Zenith tendebat, una triginta circiter gyris constabat, quæ ad imum non plus duodecim: ab eo vero latere, quod relictam spectat Castellam, fumus exibat nigerrimus, qui paulatim Cometae uterum absorbebat: ita ut festum emittere prægnans cometes videretur; dohæc visus ab universa Curia consumptus est tandem. Tunc quæ solax Astronomus Manilius heroico de Cometis tradidit curne, subierunt in mentem. Quam primum

in Castellam profectus fuero, ex Manilio tibi carmina illa excerpam, ut inde queas, quid Cometes portendant, colligere. nunc vale. ex Clunio. xv. Calend. Junii, M D XX.

EPIST. DCLXX.

Discessus Rgis & Castellanorum conquestus de vendita parte reddituum ob magnas impensas.

P. M. A. M. Marchioni Belle-
censi.

EX Castella jam meas habebitis. Insuperati nocte intempesta, quam secundus & vigesimus Maii dies sequebatur, tam optati à Belgis quam ab Hispanis deplorati exorti venti Cæsarea vela tetenderunt. Illucescente jam die divos imminentes Oceano conscendimus omnes. Nil spectabilius cerni potest. Turritis arcibus & magnificis atriis refertum vidimus velificatum pelagus. Mæstos vidi Castellanorum omnium vultus, qui miseram Hispaniam cernunt versam in provinciam, ab Oceano glaciali gubernandam. Gubernatorem reliquit Dertusensem Cardinalem. Contra Regni leges arguunt factum Castellani. Alienigenæ vetant id munus posse salvis legibus præberi. Conqueritur & Cardinalis tenuem sibi relictam beneficiendi potestatem. Ad Belgas est opus est, qui ultra Patronatus parva beneficia quicquam optaverit. Vendita & fuit reddituum Castellæ copia quædam quam dicitis *lana*. Tenuis jam erunt posthac Regibus Castellæ vires, quandoquidem abalienati sunt census. Necessitatem parandæ classis præter alias ingentes impensas, & multarum classium tum in Afras destinatarum, quam ad vehendum ad Belgas infantem & infantis sororis Rgis Leonoræ nuptias arguunt, nec immerito quidem. Sed est concepta in Hispanis omnibus opinio de illorum voracitate, quod nihil queant in candidum dirigere, quum intelligant illorum esse inexhausta guttura. Ad nos. Rege sublato ab oculis, discessimus Castellam versus. Ex itinere relatum est Zamoram, quam plerique ducti errore *Namaniam* credunt esse, Procuratores *patria produce*res, quod annuerint de donativo promulgasse. Nisus fugissent, in frustra secti à furenti populo fuissent: eorum domus diruturi procurrerunt. obstitit prudens matrona Albelistæ Comitissa, atque una urbis ipsius Episcopus Don Antonius de Acuna. Audivimus & nescio quid de motu Segoviz. Fervebit olla paulatim in nostram calamitatem. Vale. ex Valleoleto, quo die sum appellus. iv. Calend. Junii, M D XX.

EPIST. DCLXXI.

Turdesillas Segovia procurator in curiis disceptans à plebe.

P. M. A. M. Marchioni Belle-
censi.

DOnec audiero in Flandriam appulso esse meos conterraneum Magnum Cellarium & affinem Marlianum Episcopum Tudetensem, ad vos ibunt meæ. ad illos tunc quia Regi relata, quæ scripsero, sorte parturient aliquid utilitatis. exemplaribus eritis contenti. Insaustum audite ac monstro simile facinus. Segoviz procurator nomine *Turdesillas*, quod annuerit in Curis de donativo, nec obstitit, ne Don Fernandus Bouadilla Chincionis Comitissæ titulo à Rege donaretur: quia Segoviensis ditionis status ejus fuerint: A Regina Elisabetha ob ingentia genitricis ejus Marchionissæ Moix obsequia semoti, & Marchionissæ ipsiusque hæredibus, semper appellante Segovia, præbati: quid reportet à Curis, à populo furenti, interrogatur. Se rationem eam regis magistratibus & urbis rectoribus collegis suis, non populo daturum respondet. Ambagibus posthabitis, paulo post hæc dicta, sive eodem, sive postero die mechanici artes deferunt, arma capiunt. sive apud collegas, sive alibi, *Turdesillam*prehendunt, *patria proditorum* appellantes, trahunt raptantque præcipitem, conspuunt, expilant: alapis colaphisque mille, ac mille jurgiis & contumeliis afficitur. *Moriatur, moriatur*, sublatiis vocibus, *patria proditor* proclamant. Hinc ad supplicium extra urbem lacer & sanguine rorans ducitur. Francisci fratres accurrunt, ut confiteri saltem illum sinant, flexis genibus efflagitant, orantque. Respondetur: *Non est vestra confessione opus, plæbis eum à peccatis omnibus absolvit.* Ita fato natus adverso infelix suspenditur. Sanæ mentis quidam verba protulit querula, quod hæc ita fierent, æqua lance tractatus est. Comitum *Turdesillo* dedere in patibulo. Scriba ex transverso alter furentium nomina signabat calamo, deprehensus eandem cucurrit viam. Quæ rose pullulent ex his vepribus, considerate. Nec ultimas fore arbitror, universon audio Regnum perturbatum esse. Vale. ex Valleoleto. iiii. non. Junii, M D XX.

EPIST. DCLXXII.

De novis rebellionibus, de rabie Toletanorum, quid de Alcala, quid de Antisla, quid de donativis, de obsidione arcis Segoviae.

P. M. A. M. Marchioni Bellecensi
& Mondciaris.

EX malo labimur in pejus indies. Gnadaia, Cyguenza & vicina student iisdem motibus: nec potens est Infantati Dux sedare populum ebullientem. Infantati status & Buitragum ipsius Ducis iurisdicatio sunt in propinqua defectione: nec audent Dux emulare, plausibus & blanditiis opus esse magis quam severitate arbitratur. Mantua Carpentana, quæ dicitur vulgo *Madritum*, calces conculsit, arma sumpsit, Castellum obsidet: ex Licentiati Vargas regii thesaurarii domo raptasse per vim dicuntur circiter ducentas integras armaturas, & de ambabus ejus domibus, quas magnificas in oppido unam, in agro alteram erexit, diruendis cogitarunt. suspectus est vulgo, quod regios pertractet redditus, & vir bonus sit, ad magna quæque aptus negotia. Toletum dissidet præ rabie, quod barbaro, inepto, alienigenæ suam præbuerit Rex Antisteam. Regi abstulit omnem auctoritatem, Magistratus expulit regios. Alcaualas se non ultra solutos ajunt Toletani, quod fuerint ad extremam necessitatem cuidam veteri Regi pro annis octo concessæ tantum: Tyrannice autem iniqui in ordinarium fuisse tributum conversas. de donativo antem ajunt, nec primum in Valleoletanis Curiis concessum debuisse peti: quanto minus secundum, primo nondum exacto. Segovia non contenta prioribus crudelitibus, arcem obsidet, aquæductum præsidariis præbentem potum frugerunt. Agrum perpetuis servant custodiis, ne quid ad obfessos ingreditur. Don Jacobus commendator Calatravæ Comitibus Don Fernandi frater se includi passus est intra arcem, tutatur una templum majus, quod est arci proximum. Deus tot malis exorientibus sua occurrat clementia. Valete. ex Valleoleto nonis Junii, M D XX.

EPIST. DCLXXIII.

De accessu Regis, & quo pacto in Angliam susceptus, de causantibus tot mala, de conventu Galli & Angli.

P. M. A. M. Magnò Cancellario & Marliano.

OCeani furentis rabiem vos evasisse, Angliam captasse, Conturberii sacram B. Thomæ sedem visisse: materteram Angliæ Reginam tanti nepotis amplexu delectatum, ut par fuit, fuisse, Cæsarem à tanto Rege susceptum, uti decuit, audivimus, nec sine lætitia ingenti. Sed additum est, Regem ipsum Angliæ una & Reginam Calesium trajecisse fretum ad Galli Regis colloquium, jam diu ab utriusque compositum, vos parte alia in Flandriam. Quid Gallus & Anglus egerint, non est nostræ farinæ ultra sollicitudinem, qua torquemur, ne Leoni nostro Lupi & Vulpeculæ conventus detrimenti aliquid sit parituros. Si memores esis, neque id *pingui Minerva*, ut est in proverbio, sed ex intimis visceribus in mandatis mihi dedistis, ut vos de horum Regnorum successibus, quæ turbata relinquebatis, certiores facerem. Verebamini namque ex prodigiis Cometæ significatione periculum Cæsaris, vel seditionis ex vestrorum collegarum Gallorum & Belgarum, misero pupillo quem educarunt inimicorum, voracitate horridas in Hispania seditiones. Proh dolor! Aperte videbant Onocrotali absorptores & una duo illi tantæ labis ministri Castellani præsentaneam horum Regnorum perniciem, cum tam intemperanter Regni leges infringerentur, clausis tamen oculis, profunda guttura aperiebant illi. Hi sub spe cibi pinguioris patris immemores, tum pollicitis, tum minis & vafis artibus procuratores curiarum subornando, ad hos quos scribere me cogitis, terminos rem deduxere. De Zamora Segovique crudelibus facinoribus, quidve Toletani serant, deque aliis peioris mali pullulantibus argumentis, incluso contenti estote exemplari: Originaliter ad Marchiones duos, qui litteralia mea ubera ab adolescentia suxerunt, illa dum evenirent, dirigebam. posthac ad vos. quia forte prodesse poteritis apud felicissimum à natura, infelicem ab educatoribus Cæsarem, hæc illi significando. Licet vereamur ægritudinem istam potius in augmentum quam in salutem processuram, donec per eosdem medicos regi valerudinarium intellexerimus. Valete. ex Valleoleto. idibus Junii, M D XX.

EPIST. DCLXXIV.

Burgis amisit suum candorem, desecit. Mors Giosfredi crudelissima. quaritur nota frater cruciandus.

P. M. A. M. Magno Cancellario & Marliano Episcopo Tudetensi.

Placidis mallem sermonibus vestras aures demulcere, faceremque libentius, si placido nos vultu ac materno Fortuna prospiceret: sed si novercali rabidoque nos ex Scylla disiecit in Charybdim, & ex incendio in incendium trahit, quid faciemus? quæ dat, accipite. Burgensis illa civitas cordata ob frequentia mercatorum orbis hospitum commercia, candorem suum amisit, gravius inundavit alluvies. Duo ibi atrocia sunt commissa. Giosfredum Regium metatum facitum illum, qui à vobis arcis Laris præfecturam, Burgensibus invitis, ad quos ejus arcis custodia pertinebat, impetravit: erat civibus illis exosus; protulit verba injuriosa in plebejos quosdam. eam nacti causam Giosfredi domum adit furens populus armatus, partem anteriorem diruit discellitque. Gallum Oratorem à vobis in Clunio dimissum, redeuntem comitabatur Giosfredus. exiens iterum minatus est Burgensibus, inquiens: *Ex sanguine Burgensium neophytarum integram spero me domum erecturum;* & hinc alia hujuscemodi. Hæc inquiens oratore comitatur abeuntem. Cogitur populus ab his qui verba hæc audierant. Giosfredum jam iter facientem queritant. Equites illum affecti sunt, evadere nequivit: nec facelli, quo se recepit, numen; nec Christi nomen imploratum; neque aræ complexus profuerunt. E facello evulsus ad urbem trahitur, multo crudelius quam Segovienfes suum Turdesillum tractarunt. mille Giosfredum vulneribus confectum suspende runt, dehinc raptandum pueris tradiderunt. Est & aliud multo fævius, quod læsa Majestatis crimen complectitur. Est Garsias Mota Pacensis Episcopi frater, unus è rectoribus ejus urbis, & is cujus suffragio donativum civitatis nomine concessum est. Garsiam trucidandum querunt, satuit. Domum ejus adorti comburere tentarunt: quod in discrimine locaretur civitas eo igni ob vicinas domos ligneas, destituerunt ab incendio. domum ingrediuntur, in vicinam plateam è fenestris quicquid intra domum repertum est, projiciunt, auri argentique ac suppellectilium copia ingens accervatur. Proh indignum facinus! erat is Guarcirviziis præfectus custos omnium privilegiorum bullarumque Pontifi-

calium & brevium membranarum scripturarumque omnium, quas cum Regibus Castellæ Pontifices Regeisque ac Potentatus cæteri ab initio rerum per fœdera inita, vel alterne gratias aut contractus, cumque illis Castellæ Reges negotiati fuerant. In ea domo scripturarum earum arcas habebat, quæ in egregia debuissent arce sub fide veteribus regis custodibus & præfectis servari. tradita sunt igni & in cinerem versa omnia. Castellæ nulla fides restat gestorum suorum cum vivente quoquam. qualia hinc commoda sperentur, conjectamini: ni veneritis, cuncta ruent. Va lete. ex Valleoieto. Idibus Junii, M D XX.

EPIST. DCLXXV.

De prodigiosis Cometis.

P. M. A. M. Marchionibus.

INtellexisse vos arbitror per meas literas de accessu Regis Cæsaris ad optatum natalem suum ad Belgas. de rebus aliis exemplaria literarum, quas dedi ad Magnum Cancellarium & Marlianum Philosophorum nostræ tempestatis maximum, nec mediocrem oratorem, legetis. Vos autem, ut stem promissis, ex Manilii astronomi ac vatis libro primo heroica de Cometarum portentis carmina suscipite, ut intelligatis, quam aperte Cometes ille Clunienfis, quem vobis descripsi, Rege Cæsare discedere jam parante, nascentes nunc rubos, vepres ac dumeta spinosa, sine rosis aut moris comestilibus significaverit. Autorem ipsum audite.

*Funera cum scabibus veniunt, terrisque minantur
Ardentes sine fine rogos, cum Mundum & ipsa
Ægrotes natura novum sortita sepulchrum:
Quin & bella canunt ignes, subitque tumultus,
Et clandestinis surgentiæ fraudibus arma:
Extremis modo per gentes, ut fudere rupto,
Quum sera dactorem rapuit Germania Vatum,
Insectique trium legionum sanguine campos;
Arserunt toto passim minantia celo
Lumina, & ipsa tulit bellum natura per ignes,
Opposuitque suas vires, sinemque minata est.
Nec mirere: graves verumque hominumque ruinas
Sæpe domi culpa est; nec scimus credere celo.
Civiles etiam motus cognatæque bella
Significant: nec plura aliam incendiæ mundum
Sustinuit, quam cum ducibus jurat ac cruentum
Arma Philippeos implerunt sanguine campos.*

En de Cometarum portentis, quæ cælestes ignes, id est Cometæ significant, quorum effectus præ oculis habemus. nec satisfactum arbitror, parari multo pejora video, quam acciderint

acciderint ad hunc usque diem : multa & sal-
tantium caprarum & alias Cometarum gene-
ra describit suo Meteororum libro Philoso-
phus. Sed qualem nostris oculis in Clunio
vidimus nullum : hinc ex his plusquam ci-
vilibus simulatibus vereor deteriora. Nol-
lem hæc scribere si materia daretur sapidior.
Hæc fortuna parit, hæc dici oportet, hæc ad
Cæsareos non scribo. quia uti suæ domus illo-
rum quisque novit penetralia, ita Maniliana
carmina novit. Valete. ex Valledoleto. Idibus
Junii, MDXX.

EPIST. DCLXXVI.

*De ejus ex Valentia Prorege. de Caracelli contra
Proregi jussu. de motibus Valdoleti.*

P. M. A. M. Magno Cancellario &
Marliano.

Canicula minutæque stellæ suæ certis
anni temporibus fortiuntur vices, &
celorum proceres, Solem puta Lunamque,
ac reliqua errantia sidera suis affectibus mo-
lestia solent officere. Ita Valentinus populus
post abactos Proceres, Proregem nunc Don
Jacobum à Mendoça, quem paulo ante læti
susceperant, male tractatum ejecerunt. Sed
qualiter acciderit, uti Reverendissimus Car-
dinalis Dertulensis mihi retulit, habetote.
Insolens tot successibus effecta plebs, solitum
belli simulachrum die Pentecostes exercere
statuerat, petiit per Syndicos à Prorege ven-
niam. Satisfactum hæcenus ait Prorex. hu-
jusmodi armorum spectacula regiæ adver-
santur auctoritati, propterea ut cessarent jam
tandem ab istiusmodi actibus hortatus est,
imperare non est ausus. Irascitur populus,
sævit plebecula. suam parat multo plenius
explere petulantiam. Statuta venit hora. Vias
vicosque omnes scopetarum sclopis, tympa-
norum reboatibus & clamoribus implens ver-
sus Proregis atrium, in ejus impudentiorem
ignominiam dirigit gressum. per nuncios pe-
tiit Prorex, ut saltem abstineant à suæ do-
mus transitu, ne uxorem gravidam, quæ
istos formidat strepitus, locent in abortus
discrimine. Rabidius in adversum tendunt.
Ante fores atrii duplicato scopetas solvunt,
& tympana quatunt. perterretur uxor tre-
mens, perturbatur, embryonem peperit. Post
paucos inde dies occasionem nacta plebecula,
quod Prorex nobilibus magis faveret quam
populo, insurgit, tumultuatur, arma capit,
Proregem obsidet ac expugnat. per posticas
atrii fenestras se demittit, aufugit larvatus.
Est & hujus oppidi Valdoleti vulgus elatum,
conventiculis intendit. De diruendis procu-

ratorum domibus sermones movet. Hæc
Franciscæ regulæ frater unus Albourcherii
Ducem Francisci de la Serna Curiarum Pro-
curatoris hospitem adivit : secreto monuit,
ut ilico ab ea domo discedat, in summo esse
periculo, si moretur. audisse in ejus cœnobii
angulo, Quadrillas iuisse consilium de domo
illa dituenda, ipsoque Duce perimendo cum
universa familia, si obstare niteretur. perbelle
satis compositæque labuntur hæc vestra Re-
gina quæ deferuistis. Valete. ex Valledoleto. x.
Calend. Junii, MDXX.

EPIST. DCLXXVII.

*De beneficentia in Valdoletum. de Segovia discorde.
Tolatum Don Pe. Lassum suscepi beneficentia,
quod negaverat de Mota promotus in Pa-
lentinum.*

P. M. A. M. Magno Cancellario
& Marliano.

Relatum est mihi, nomine Cæsaris venis-
se mandatum, ut Valdoletanis de pro-
misso donativo dimittatur obligatio, utque
nundinis & mercato fruantur liberis, & libe-
ra piscium; tritici atque hordei sit venditio,
sine ullius tributi solutione. Sero sapiuistis.
placatus est tamen hac beneficentia populus
aliquantisper. optandum est ut constet. Se-
govia est inter se dissidens, Clerus ac nobiles
à populo dissident. Arcem tenet populus
obsessam, & in ea Comitem ipsum Don Fern-
nandum, ipsius arcis nomine Regis præfe-
ctum. In Arevalo regiæ conveniunt cohortes,
Segoviam ituræ, duce Curiz prætore
Ronchillo, ut si fieri poterit, tumultuum
excitatores luant suæ crudelitatis pœnas. To-
letum cum solemoni pompa Dou Petrum Las-
sum suscepit, & patriæ liberatorem appellat:
quod in Clunio sit aperte locutus Regi de
Regni gravaminibus. Malo vivit stomacho
urbs illa, somes est futura ingentium malo-
rum. Cæteras nixitur seducere civitates: Pa-
censem Episcopum magistrum Motam crea-
stis & Palentinum cum alterius Episcopatus
retentione. Licet Hispanus sit, duabus ta-
men de causis parum est Hispanis satisfactus.
Ejus ductu & consilio suspicantur omnia fieri
quæcunque contra Regni leges & statuta
emergunt, quo ipse fortunales sibi sarcinas
augeat, cum Capri favore. Altera est causa,
quod ejus consensu pensionibus graventur
Antistæ in alienigenas: quibus modis hæc
Regna pecuniis evacuantur. Hæc sunt in usu:
hæc habetote & valete. ex Valledoleto Calen-
dis Julii, MDXX.

EPIST. DCLXVIII.

*De carminibus filii Io. Vasquez rectoris Murcia,
quod nunquam annueris de donativo.*

P. M. A. M. ad Ludovicum Vasquez, Joannis Vasquez Murciae Rectoris filium eruditum.

PER egregium rectorem istius urbis patrem tuum, qui nec prece nec precio diverti potuit, ut de novo donativo annuendo assentiretur, intelliges quæ hic acciderint, quamque turbulenta subeant tempora. Tuum de Imperii electione Heroicum tulit poema. Succo plenum est, & elegantia. Nil æque ob veterem cum genitore tuo amicitiam me potuit delectare, te filium multo magis ob innatas & acquisitas tuis vigiliis virtutes, admiratur, quam vi naturæ coactus amet, quam amet ardentem. In humanis actionibus habes virtutum omnium in patre speculum: quæ in egregio cive possunt desiderari. A Deo autem & natura, quæ dare viventium nemo potest, jam instrumenta es consecutus, quibus ab injuria oblivionis te genusque tuum queas vindicare. Turbida hæc nostra tempestas, materiam ingeniis præstat satis amplam, licet calamitosam, qua possis ex homine in heroem transformari, ac lethargi tetras cavernas evadere. Vives postquam vivere desieris, modo desideriam excutias, nec laborem amplecti recusaveris. Vale & consilio adhære huic meo. ex Valledoleto. Calendas Julii, MDXX.

EPIST. DCLXXIX.

*Ronchillas Segoviam petit. Segovia illum pellit.
& Segovianis quidam petuntur & alii
captiuntur.*

P. M. A. M. Magno Cancellario & Marliano.

FAME, flamma, ferro Regna ruunt regia. cum equitibus quadringentis, peditibus duobus millibus, prætor ille Ronchillus Segoviam petebat, in Seditionis autores. sensit infelicem civitatem ejectis bonis omnibus esse in plebeculæ faventis potestate. Sistit in S. Maria de Nieva itinere in medio. Adortus est Segoviensis populus cum exercitu octo millium peditum, equitum paucorum prætorem ipsum. Insilit illis à tergo cum una equitum centuria Don Ludovicus de la Cueva, peremit quosdam, cepit sex de primariis, in-

ter quos rectorem urbis ejus Peraltam. It posthæc ingens multitudine populi, Ronchillum è loco, ubi stiterat, fugere coëgit, liberum reliquit Segoviensibus oppidum, ubi confederat. Contra regis cohortes mittit Toletum suppetias Segoviensibus, duce Joanne Padilla juvene nobili, sed earum seditionum autore, ob adversæ partis familiæ de Silva, odium intestinum, uxore Donna Maria Pachieca Tendillæ Comitissæ vita functi filia stimulante. elati ajunt animi esse scæminam illam, & mariti maritum. Trahunt etiam Toletani Archiepiscopatus loca in suæ urbis jus & observantiam. ipsius urbis arcem & portas & pontes & vias prehenderunt, nobilibus multis eorum opinionio adversantibus. Regios magistratus abdicarunt. Dux Infantari Guadalaizæ fere dominus, tumultuantem jam civitatem illam, jugulato è seditionis uno primario, nomine N. de Coca, quem populus sequebatur, sedavit. Sed Duci adversum aliud contigit. Comes Saldaniz primogenitus ejus hæres inobservanter patrem tractavit. ense evaginato intra patris hospitium trucidandum quævisit Don Rodericum fratrem unicum, eo quod Rodericus adolescentem quandam Comitissæ famulum percussisset alapa. Indignatus Dux pater, filium Comitem exilio multavit. Pro Burgenfi populo venit ad Cardinalem & Senatores Sahinæ Comes, veniam petiit præteritorum cum summifione humili ejus urbis nomine. non impetravit. timeo deteriora. Vos valete. ex Valledoleto. 11. nonas Julii, MDXX.

EPIST. DCLXXX.

De facultate corrigendi Clericos.

P. M. A. M. Magno Cancellario.

JUSTA petistis, quando impetraistis à Pontifice, ut regii Senatus Princeps quiret Sacerdotum errores corrigere, sed causa fuit id Breve Pontificium durioris in his Regnis acrimoniz. tribulos addidistis in vestris segetibus. Appellat clerus, Toletum convenit universus. Currentibus addit ea civitas jam diu sæviens calcaria. Rem adeo novam, licet recti faciem monstret, non patientur. est his artibus conceptum in vestros collegas odium augere, indies magis ac magis exandescunt & crescit contagio. Salmantica regnorum Academia nobiles & ipsa discussit ab humeris. petulantem juvenem Don Petrum à patre Maldonatam à matre Pigmentellum populus sibi ducem elegit. Clodium imitatus ad populum à nobilitate transilivit, est Beneventani Comitissæ nepos ex sorore. Auræ vulgaris dulcedine

dulcedine pellectus eo fastu gaudet. Itidem & Avila, quam Latinus *Abulam* appellat, effecit, vicinæ sunt, facile confociantur. Redditus regio ambæ colligunt, exactoribus ejectis & quæstoribus eliminatis. Medina Carpi jam sequitur illorum vestigia. Cardinali & Senatui tormenta regia, quæ ibi sunt deposita, petentibus ut Ronchillo prætori dentur, negavit, nolle se instrumenta præbere, quibus suis mundanis utiles victores & amicos Segovienfes torqueant. Rogat etiam Medina, ut à consilio delendi Segoviam abstineam; nequire se non ferre talibus vicinis suppetiat, si insulerint, protestatur. petit idem & jam ructat murmura, & hoc oppidum Valdoleti. Conca & ipsa palpitat. fomes omnium malorum Toletum, ob suam Antisteam barbaro inepto stirpis ejus hostilis præbitam, præter querelas alias, mugit uti jaculis taurus vulneratus. per literas, per nuncios, quibuscunque modis potest, secum trahere universum Regnum niritur. Murcia unius Regni caput calces excussit, Magistratus eiecit, prætorem curiæ Leguizamum virum nobilem à Senatu ad seditiones ejus pullulantes missum, adortus est furens populus, sub occasione, quod in unius nobilis & plebei controversia dixerit, aliter esse agendum cum nobili, aliter cum plebeo. Ergo insatiabiles, inclamat vulgus, & occidendum quæsierunt. Evasis seminudus, fugiens ad militaria novem amplius. secuti sunt ejus vestigia, latuit, mœsti quod Giofredi Burgensis exemplo careant, regressi sunt. sed duas accipite rosas jam tandem inter tot spinas spirantes, à vobis unam, à fortuna alteram. pacabitur forte multorum animus de tot averis ex hac quam misistis beneficentia, de donativo non exigendo, licet multæ urbes annuerint. Quæ vero à fortuna est? A classe nostra de litoribus Laletanis dimissa, nuncios venerunt, ituri ad vos propediem. Insula Gierres è Syrtibus una, nostrorum quondam sepulchrum, quia nostras copias sæpius profligant, sese deditit. Cæsari observanter parebit, subdidit colla iugo. Tuus æconomus Carolus scripsit, hos motus Cæsareæ detraxisse Majestati plurimum apud vicinos Reges. ubinam sit culpa, tu intelligis. intelligant & tui familiares, ne odium vertant in immeritos. Attamen cito dissolvuntur hæc nubila: neque deerunt aquæ tantum ignem nunc flammantem exstincturæ. Vale. ex Valdoleto. x. Calendas Augusti, M D XX.

EPIST. DCLXXXI.

De conventu Cæsaris & Angli, de spe adventus Cæsaris. Conventus communitatis in Abula. de pugna in Medina. de horrida combustione urbis & canobus Franciscanorum.

P. M. A. M. Magno Cancellario & Marliano.

A Vobis quod Rex Anglus trajecerit fretum & Cæsarem una cum regina Cæsaris matertera intra Cæsaris fines viserit, à converso Cæsar Calesium petierit, delectamur vehementer, laudamurque consilium vestrum, quod totis viribus retinere Angli Regis animum studeatis. Iturum dicitur propediem in Germaniam ad primam coronam Cæsarem, quo liberiores esse possitis ad reditum, inquit. Rite fiet. quæ namque horra sentiet Hispania, vos ad se faciem dirigere, sedabitur. Duris aliter & amaris dapibus depascemur. A nobis quid novi emergat, audite. Civitates & oppida quæ diximus, quæ esse in Avila, invitis Cardinali & Senatu, conveniunt per Procuratores, quæque duos aut ternos destinant. Ne conventui intendant, aut si aliquid velint una cum eis à Cæsare petatur ajunt, se fauturos eorum postulatis pollicentur. Surdas præstant aures, citant & reliqua Regni membra, ut de communi commodo consulti veniant ad se. Valdoletum confricat humeros. sanguis hujus populi ebullit, crebros cogit conventiculos. Senatus aut prætor curiæ quisquamprehendere neminem audent. Antonius Fonseca relictus à Rege generalis militum regionum dux, edicebat stipendia, ut pedites quosdam cogeret, curabatque velle ex oppido tormentarium pulverem asportare. vetuit populus tumultuans, & conquestus est quod in suos vicinos ista molirentur. petit una ut prætor Ronchillus & copie Segoviam insistentes, dissolvantur. aliam petunt quæri viam qua tumultum auctores puniantur, quam ejus urbis excidio: de militibus & pulvere annuerunt, de tollendis armis à Segovienfibus consulendi tempus in diem tertium Cardinalis & Senatus petierunt. Antonius Fonseca his ita ipso invito concessit, Arevalum petit. Regias, quotquot potest, cohortes accersit. Medinam Campi ante lucem adortur. Regia petit placidis verbis tormenta, ibi ad hos casus emergentes à Catholicis Regibus deposita. Vetuerunt contra vicinos Segovienfes educi. Ad viarum fauces locant è tormentis quædam, ad defensionem se accin-

gunt, ad manus ventum est, vim tentat. Fonsēca affines & affeclas plures intus habebat, in eis considerat. sefellit eum opinio. Solvunt in volentem ingredi tormenta Medinenses, perimunt quosdam. Gutterius Quxada tunc oppidi gubernator erat, generali Regis armorum duci machinas tradi debere consului, pervicaciam oppidanorum cernens, sceptrum cuius autoritate regebat, ad eos projecit, nolle se ea potestate nisi contra regis duces ait, exivitque ad Fonsēcam. ut paucis absolvam, ad ignem proclamatum est. Incendium, de quo Poëtæ fabulantur, Trojanum non puto fuisse crudelius. incenditur nundinarium illud oppidum, ubi à diversis orbis partibus mercatorie servabantur facultates. Combustum est D. Francisci cœnobium ad medullam, adeo ut ibi fuisse unquam quicquam ædificatum negares. miserranda strages. quæ in Octobris nundinis à venditione supererat merces ad Maia alteras in eo cœnobio colligebantur omnes. Tam atrox tamque repentinus supervenit turbo igneus, ut exportari nihil potuerit. quicquid preciosum inerat, in cinerem conversum est. Tercentum millia Ducatorum amplius ajunt id incendium abstulisse mercatoribus. Rasa est jam platea ingens illa, rase & vix omnes nundinales. In lateribus paucæ domus evaserunt: oppidani autem, licet facultates universas absumi cernerent, à pugna tamen nunquam desisterunt, donec Fonsēca re infecta provinciam reliquerit. Ingressum tentavit in Tordesillas, vetitum est à Marchione Deniæ Regiæ relicto custode, populo id exigente, qui & ipse motus erat petebatque per Reginam rerum dominam gubernari debere Regna. Arealum se contulit Fonsēca. Ita paulatim imus præcipites, ibimusque indies magis ac magis, ni prope-ratis ad hæc Regna venire. Valete. ex Valledolet. xvii. Calendas Septembris, M D XX.

EPIST. DCLXXXII

De gelu in Augusto mense Prognosticon. De casu popularium motuum. De motu Gallie ac servato per Compostellanum Archiepiscopum Protege.

P. M. A. M. Magno Cancellario.

Distulit cursor discessum, uno propterea contextu duas habeto meas. Circiter Idus Augusti decidit de cali regione concretus ros, gelatæ sunt in vineis uvæ. sperant reconvalituras si supervenerit imber. pro portento habetur, quia nunquam alias ex hoc novo naturæ officio prognosticamur,

propediem fore, ut gelentur populares hæc alluvies. sine alis volitant, sine ducibus certant. Gallie quoque Regnum est in armis, perimendum quæsit furens populus Fonsalitz Comitum Proregem. Archiepiscopi Compostellani Don Alfonso Alzevedi, cuius est in eo Regno autoritas primaria, servatus est opera. Audita vicini oppidi Medi-næ Campi jactura, Valledoletum turbatum est. nulla ratione habita de Cæsarea in eos beneficentia de nundinis & foro liberis, deque tritici, hordei & piscium venditione sine ullo tributo, tumultuantur oppidani, inob-servanter furiant. de Cardinali & Senatu jam nulla mentio. Fonsēca relicti à Cæsare militum Ducis domum adeunt magnificam, comburunt & funditus evertunt, petuntque à Cardinali, ut à Fonsēca tollatur exercitus. populi rabiem timentes Cardinalis & Senatus, per præcones Fonsēcam militibus spoliant. Auditio edicto Fonsēcam deserunt milites. His percussus casibus Fonsēca fugam rapuit, aufugit & frater ejus Burgenfis Episcopus. Ronchillus vero regiæ Curie præfectus nupquam visus est ultra. Fonsēcam arbitramur fuisse comitatum. per præcones promulgati sunt ab inepta plebe debacchante *hosses Respublicæ*. quo tetenderint, est incertum. Post Fonsēcæ dirutam combustamque domum, solutis habenis jam vagatur ignara plebs: Petri Portilli procuratoris municipalis, qui dicitur annuiss de mutandis Alcavalæ tributis ab ordine priore, domum adeunt & deprædantur. Is est opulentus mercator, comburereque cœperunt, & fecissent, nisi pars major obstisset, ob viciniam, quæ universa flagrasset illa incensa. ruunt & in Francisci Sernæ atrium, eo quod procurator in Cludio annuerint Regi de donativo. temperarunt ab incendio, ne serpens ignis oppidum sterneret, præda contenti & parte domus diruta discesserunt. Ne sint omnia stomachosa, unum accipio sapidum. Tres illi populi, qui montes incolunt Cantabros & bellis apti, vulgo *Bisiaini*, Astures & Lipuzciani se venturos ad unum offerunt in Regiæ coronæ auxilium, si vocentur: Roderici à Rua computatoris, equitis Asturis, honesto loco nati, diligentia & industria retenti sunt Astures in fide. Labimur in deterius indies magis ac magis, ni propetatis. Vale. ex Valledolet. xiiii. Calendas Septembris, M D XX.

EPIST. DCLXXXIII.

*Cui tantum vagetur ista labe, & quorum causa.
Quid annuerint tremantes Cardinalis & Senatus insolenti vulgo.*

P. M. A. M. Magno Cancellario.

NOvas habemus à vobis literas, quod sitis Hispanis perturbationibus perturbati. Non miramur, vestra res agitur. Si amiseritis hæc Regna, vestrae coronæ gemmas & lacertorum vires perdetis. Excoriarunt isti collegæ tui Caper & consocii Cerberi ad ossa usque Regna hæc. Unde obolum possint habere ad stipendia militibus persolvenda, quibus obflare tantæ labi queant, non reperitur. Propterea dissolutis cohortibus populo subdere capita coguntur Cardinalis & Senatus: ad quos ab hujus populi conventiculis venire nuncii, multaque insolenter petierunt. Nil negatum est, nec se tutos arbitrantur. De mittendis Abulam procuratoribus ad eos qui ab aliis urbibus & municipibus illic sunt congregati, sermo est inter eos agitatus. Beneventanus Comes & Oxoniensis Episcopus municipales & ipsi debere curias illas huc vocari, non autem mittendos esse Procuratores à tanto municipio ad illos, suffragati sunt. suspecti sunt populo. Jam Cardinalis gubernator & Senatus quandoquidem prohibere nequeunt quin convenient, ad se illos trahere conati sunt. Nil minus quam ipsi postulent se Regnorum utilitati consulaturos pollicentur. Recusant adventum qui Abulæ negociantur. Volunt (uti suspicamur) imperare. Sunt in hoc oppido terdecim tribus, dicunt *peruchias*, singulis convenienti diebus. Insultant ignari plebeji jam in primarios, veluti vulpes in leonem, quando catenatum & quartana pressum leonem sentit: tortos in Comitem & Episcopum, reliquos etiam nobiles omnes jam dirigit oculos petulans plebecula. Imperatorem sibi elegit, quem sequatur, Insantem Granatæ convicium virum regia stirpe ortum & sanguinem regium redolentem, omni virtute præditum, licet adverse à populo sentiat; non ausus est recusare, quinque illi addixerunt populares legatos, quorum consilio gubernetur oppidum. nocturnas exercent excubias. verentur, ne rust ex insperato militum aliqua manus sub nobilium favore. Vagos omnes qui sine artibus, aut sine domino agunt, ejecere. Ita cohortibus regis dissolutis & spe dempta, ne cogere queant ullas copias, Cardinalis & Senatus ut implicitum gregem sine tutoribus melampus se esse repe-

riunt, sævibunt in eos lupi ad libitum. Totum habet in Curis Abulensibus primatum: Toletanarum copiarum præfecto Jo. Padilla Medina Campi tormenta regia illi oppido credita præbere statuit: quid coglent, tempus loquetur, nil prosperi emergit. Communis nomen coalescit, regium habetur in detestariis. Vale. ex Valdoletto. iv. Calend. Septembris, MDCXX.

EPIST. DCLXXXIV.

Quid Cochensis Episcopus. Quid Ajora historicum in conventu plebejo. ejm oratio.

P. M. A. M. Magno Cancellario.

SÆpe accidit, ut mittendi cursores discessum producant. Datus est locus, ut priori adderem plæraque. Ad sedandam Valdoletanorum animos ex Cardinalis & Senatus nutu Conchenensis Episcopus hujus princeps Cancellariæ Valdoletanorum adivit conciliabulum. Jurejurando præeunte asseruit; *Cardinalis & Senatus Medina calamitosam arumnam fuisse molestissimam, ne velint ejus ruinam cuiquam ipsorum culpam impingere.* Exhortatusque est Valdoletanos eorum nomine, *bono sint animo, fore ipsos Regnorum commodo fautores*, & hinc multa; & suggestum consensit Gonfalus Ajora, regius historicus, lingua difertus, de Monarchia, de Democratia, de Aristocratia quædam, quid utilius, quid tutius, Romanorum principatu aliorum exemplis edixit; ut Romani coalescerent Concordia durante, ut ruerint Discordia pullulante, disseruit. Quid uterque profecerit, tempus dicit. Video paulatim ista venire ad ineptotum potestatem: quibus nihil pensum est. Ad subulcorum manus per mare tempestuosum regendi naves cerno trahi ministerium, depulsis artis maritimæ naucleris. Nudiusquartus Regina Catholica accessit iussit Conchensem Episcopum veterem suum capellanum majorem, & è Senatoribus antiquis Zapatam, Polancum, Aquirrum; Jurisperitos. Redierunt nulla re, quæ momentum sit alicujus, æta: vivit eadem Saturnia gravidine pessundata, à negotiis abhorrens, Ruat cælum an nova procreet sidera, illi tantundem est. Eodem die Burgenfis populus ut crimen crimini addat, in Burgenfis Episcopi provisos sævivit, ejecitque inde facti impetu. Oppidum Episcopale, nomine *villæ Præst* properanter adeunt, Episcopum truculandum quærunt; ociabatur namque ibi, quid insolentia vulgi esset paritura, expectans. Ausugit: dedere oppidum in prædant, & una Episcopi suppellectilia omnia. Quæ-

vit

vit & Palantinus populus Episcopi sui fratrem Garfiam Ruizium Mottam, peremisset repertum. latuit. Savivit & idem populus in Clerum, eo quod possessionem Episcopatus liberam magistro Mottæ Pacensi Episcopo dederit : putans, Episcopum ipsum apud Regem Casarem, ut Capro aduletur, malorum autorem. Hæc fiunt, hæc habeto. ex Valdoletto. 111. Calend. Septemb. M D XX.

EPIST. DCLXXXV.

Boadilla plebejum refert Medina dominum, de crudeli necce rectorum Medina. de superbissimum Boadilla dominatu, de rebus Alfonso Nigni.

P. M. A. M. Magno Cancellario.

Multiplicata hujus hydræ capita renascuntur. Quis tandem sit futurus tot malorum finis, ambigimus. Boni torpescunt omnes & è patriis laribus eliminantur. Sicarii, lenones, prædis & latrociniiis assueti elevant capita. O dictu miserandum! In Medina Campi combusta, vilis panni tonsor nomine Boadilla, manu promptis & petulantibus coactis oppidi usurpat auctoritatem. In prætorio coram cæteris rectoribus oppidi eorum collegam *Egidium* cognomine *Nepotem*, ipsius Boadillæ quondam herum, ense nudato trucidavit, nec emutire quisquam eorum ausus est, per prætorii fenestram dehinc ad pueros cadaver ejecit. trahitur misero raptu per cœnosa oppidi vias, & discerpitur. Hoc perempto quærit Boadilla sequentibus digladiatoribus rectorem alium nomine *Leppe de Vera*, repertum eisdem lege sectum in frusta traxit. In Christophorum quendam librorum paginatorem, quod dicere ausus fuisset, debere tradi ducibus regis machinas regias, æqualem exercuit sævitiam. Ita lanitonfor rerum illius oppidi regendas sibi usurpavit habenas, statumque illius dicto. Primariam sibi domum in prætorium elegit, dæc leges prohibito. Accersitos in Concilium oppidi primores, sedere jubet, si grati sint, reliquos stare patitur. audet erigere caput contra illius torrentem nemo. tributa quibus alatur exercitus contra regis magistratus, imponit. Senatum quo duce imperat & executores ministros sibi eligit. Larvam hanc inter cæteras Fortuna excitat. Cito cadet, quia cito sine fundamentis surrexit. Malum interea ingens est. In hoc autem egregio municipio Valdoletto vicatim exiguntur sub mutui nomine pecuniar, quibus excubæ alantur. Mille militum elegerunt numerum, qui præsto sint ad emerfuras occasiones. Quid ipsi velint, non intelligunt.

Alatam imitantur formicam per aëra vagantem, quo tendat ignaram. Est hujus oppidi concivis Alfonso Nignus vir nobilis, quod cum fenserunt suis cogitatibus aversum, licet Justitiæ sit præfectus, quem dicunt *Merinum*, alias *Alquazillum majorem*, odio prosequuntur. turrim ejus egregiam in agro mœnibus vicinam combussit vulgi furor, viridarumque ingens adhærens mœnibus, arboribus, vinetis, rosetisque erutis, muros etiam circumsepientes diruerunt. Ad conventum Abulensem à Cardinali & Senatu missus Commendatarius Hynelstrofa, fiasum, ne illa fierent, Senatu regio inconsulto, quia præcipue sint una ipsi fautores futuri in his omnibus, quæ ad Regni commodum & honorem faciant. neque auditus, neque admissus, regressus est. sunt hæc artes quibus Fortuna exagitat hæc Regna. Intelligimus etiam Madritenses arcem illam quam dicunt *Alcazar*, obfidere, ut à regio arcis præfecto Francisco de Vargas nostri thesaurarii Vargas nepote auferant, & populo dedant, petissesse ad id onus à Toletanis auxilia. Sed audi deterius aliud. Senatus princeps Granatenfis Archiepiscopus & Senatorum pars major, magnus etiam Castellæ Commendatarius Fernandus à Vega, de turbati populi adversis consiliis facti certiores, latenter ab oculis hominum evanuerunt. quo diverterint, ipsi dicent aliquando. Sapienter egisse judicati sunt. Re tamen à populi primoribus intellecta, supplices à Cardinali petierunt, ut illos accersiret. præbita fide tutelari, reversi sunt Granatenfis, & qui cum eo ierant Senatores. ut constanti sint animo populares, optandum est. volubilitatem formido. quia præcipue Jo. Padilla Toletanarum copiarum dux à Turdesulanis Deniz Marchione Reginz custode invito, cum bis centum militibus susceptus est intra oppidum, à quo Fonsæcam regium generalem exercituum ducem deturbarunt. Altero die Padilla vocatus à Regina, multa de Regnorum ruina disseruit : ad ejus præsentia dicta præstitit aures Serenissima Regina, dixitque *se provisuram* : sed sua pristina valetudine pessundata operatur nihil, recusatque diplomati cuiquam imponere manum. quod si faceret, actum de nostri Cæsaris esset auctoritate, vivente matre præsertim. Dum hæc ita scripsissem & discessum tabellarius disserter; audivimus, Madritenses dedisse in prædam egregium illud nundinale oppidum, dictum *Torresion*, Jo. Ariæ municipium, eo quod Jo. ipse Arias ejus dominus cum equitibus ducentum, peditibus autem quibusdam veniret contra in præfecti arcis obsessi auxilium, satque omnia vineasque ac arbores omnes

omnes ejus oppidi viciniae extirpasse. Unde rejectis venientibus auxiliis ad obfessos, susceptisque mille peditibus Toletanis, arcem tandem expugnavit. Est ea jam in populi potestate, cum armamentis omnifariam illic à Catholicis Regibus inclusis, ergo nostras vires hebetat, suas adauget, hæc communitatis infolentia. *Se deleturos quicquid proceres à corona Regia quicquam possideant*, aperte prædicant. *Coronam se daturos regiam* inquirunt. quid judicem ambigo. Ubeda etiam ac Baizia & Gienium in Vandalia fremunt. Complutum quod est Alcalá de Henares, levavit ab onere gubernandi Archiepiscopatum Toletanum, Don Franciscum Mendozam ejus Antistitem gubernatorem, potestatem illi ademit. Vale ex Valleoleto Idus Septembris, MDXX.

EPIST. DCLXXXVI.

De transitu contentus Abulensis ad Turdesillas. de Marchione Denie. Regnorum petitiones. de damnis hospitiorum.

P. M. A. M. Magno Cancellario.

H Abui à te literas, quibus duo capita continentur: narrativum unum; alterum interrogativum. Sed audi prius, quo in statu res nostræ sint. Procuratores Abulenses Marchione Denie cum uxore ac universa ejus familia inobstanter ejecto, Turdesillas petiere, ibi Jo. Padilla somniat se magnum esse magni exercitus prætorem. Centurionibus ac tribunis circumseptus comedit ac negociatur, omnia confusa. In Caprum vestrum quem ajunt sua voracitate tot malorum causam fuisse maledictis insectantur hæc Regna. Zamoram in fide regia sustinet ad hunc usque diem Comes Albelistæ, illius urbis Episcopo ejecto, qui ebulliens & nova semper moliens communitatum vires implorat in hostem suum. Saturninus est & Martialis hic Episcopus, veremur ne aliquid finistrum pariat. Petrus etiam Giron Comitum Ureniæ primus hæres, fervet inter hos motus. Sperat hæc via tumultuaria, se jus quod petit de Medinæ Sidoniæ Ducatu consecuturum. Audi quam sit populo fidendum. Sub præbita fide Granatensis Archiepiscopus princeps Senatus & qui cum secuti sunt regressi, denuo aufugerunt noctu & clam, quia per exploratores moniti fuerunt de vulgi murmure in eos. Statuisse plebem domos eorum ea nocte impetere, per amicos fuerunt moniti. in quibus artibus nobiscum agant. Est gladius in manu furentis, populo potestatem præbere. Ad vos tandem. Cæsa-

rem ais paratum esse, ut in Germaniam proficiscatur, nec animo decidere propter hæc adversa. Viri est ea magnanimi & fortis natura, ut neque prosperis extollatur aut prematur adversis. fumi sunt hi paleares, qui licet naribus sint molesti, quia foetidi, ad capitisque apti gravedinem; propterea tamen dissolvuntur. Interrogativo nunc alteri epistolæ tuæ capiti respondeamus. Ut quid isti seditionum excitatores petant, tibi significem cupis: primaria illorum postulata, quæ dicunt legibus contineri, sunt hæc. Primo petunt, ut Rex veniat, nec tam parvi putet esse momenti hæc Regna, quæ possint absente suo Rege gubernari. Petunt ut jam nubar ad horum Regnorum voluntatem. Quod majestas Catholicæ Reginae matris ejus, ad quam viventem spectant Regnorum redditus, decenti muniatur familia. Quod non alienigenis beneficia vel officia præbeantur: neque in prætorias cohortes admittantur. & suam instituat domum avorum maternorum exemplo. Quod auferantur ministri additi post obitum Catholicæ Reginae in Regia domo: nec stipendio fruatur ullo quisque absens à Curia. Quod nulli Procerum pars ulla detur in actione reddituum regiorum. Quod gubernatores absente Rege sint regnicolæ, deturque illis ampla providendi potestas. Utque tollatur de hospitibus consuetudo. Id negant lege fieri. Inde jacturas, damna, stupra, injuriæque ajunt exoriri hospitibus innumeras. excipiunt in itineribus, in quibus sex dierum dicunt se passuros id incommodum. Ultra id spatium solvatur à Curialibus hospitii præmium, quale magistratus loci assignaverint. In ruribus autem ut regie cohortes & reliquæ custodiæ sine pretio stativas habeant, patiuntur: sed in urbibus aut oppidis, ubi Curia pedem fixerit, sexaginta tantum hospitia Regi præbeant; de communi ære necessariis ministris distribuenda Senatoribus aut hujusmodi Justitiis vel censum ministris minime. Quod alacra tertiaque ac reliqua tributa reducantur ad summam, quæ Catholica Regina vivente colligebatur, aut illius testamentum relictam. Quod exteris nulla detur naturalitas & datæ revocentur. Ne donativum, quod dicunt *servitium*, detur ullo tempore. Ne locus detur ut debita decennio sopita, quæ vulgus appellat *Albachiæ* excitentur, ob exactorum extorsiones. Ut ad Curias eant delecti ex omni civitate vel oppido insignifraganti tres viri: Ecclesiasticus unus, è nobilibus alter, è populo tertius. ad impensam provideatur, Ecclesiasticus à capitulo, ceteris ab ipso mittente loco; de propriis redditibus loci. Nere

Rex quicquam hujusmodi nunciis promittat vel impariatur, aut ex eis quicquam nominet aut chirographa mittat limenibus inclusa: sed liberum sit procuratoribus iustis annuere, ac negare quæcunque contra Regni leges aut statuta proponantur, possintque in Curias procuratores convenire, sine alicujus Præfidentis à Rege statuti præsentia, possintque Juris peritum eligere, cum quo liceat de Regni legibus consulere. Quod abrogetur beneficij datis aut promissis procuratoribus Regni in Clunio. Quod suffragantes urbes & oppida queant singulis tribus annis convenire, consultum de communi commodo. Quod pecunie non asportentur à Regno. Ut monetæ cudantur tam aureæ ad scutorum Galliarum valorem, quam argenteæ; vulgaresque numuli ad exterarum monetarum pensum: nec illis decussis appareant ultra tariz vel aliz alibi decussæ. aurum quippe Hispanum purum prodit ac naturale ad varias orbis partes. discedunt alibi fabri monetales & eorum domini in magnam Hispaniæ facturam, exteris admittendo viles monetas, exportando perfectas. Petunt una ut greges & armenta non educantur à regnis Castellæ, ne frumenta, ne coria, ne lanarum plus quam pars dimidia, reliquam tollant ab emptoribus, aut his in eadem causa suffragari, vel secundæ alicujus litis discussioni bis interesse. Idem de reliquis Regni justitiæ ministris qui non sint perpetui. Ne quis in regia domo fruatur stipendiis aut locis duobus. Ne referendarii sint cameræ regiz, ne quisquam petat affinitibus aut amicis: quia fiunt sub ea occasione fraudes innumeræ. Quod liceat à Curiz præsidibus ad regium Senatum appellare; ne civitatum aut oppidorum correctores possint prorogari ultra annum, nisi locus ipse supplicaverit. Itidem de reliquis ab illis pendentibus, solvanturque illorum stipendia, de fisco, non de civitatum redditibus: neque illis quicquam assignetur super fisci pœnas, ab eis præcipue condemnatis: quia esset præbere illis gladium in vicinos. Quod nemo cogatur invitus bullas indulgentes accipere; nec pecuniæ inde habitz in alios usus convertantur, quam in hostes fidei: siquæ à Rege sit alicui facta de similibus gratia, revocetur, deponanturque illæ pecuniæ in Ecclesiarum æraria: unde ad usum statutum extrahantur: diligentibus super ea re designatis inquisitoribus. Ne cuiquam assignentur Indi ad obsequia effodiendo aurum, &

si qui sunt, tollantur à possessoribus. Ne domus contractionis rerum indicarum alio mutetur. Ne Rex cuiquam pecuniis non-vilis per chirographa impartitur, si prius ad cameram venerint. Ne de bonis accusati alicujus fiat gratia, nisi prius res transierit in rem judicatam, & præbitæ revocentur à Rege decepto à suis voracibus gurgitibus. Ut gratiæ post Catholicæ Regiæ mortem factæ per Regem revocentur, donec an in bene meritos sint exhibitæ censatur: quia ex consilio malorum sunt multi recepti non necessarii, in multis officiis favore vel corruptela, & ita statutum legato Catholica regina reliquit. Ut privilegia nobilitatis & alterius modi Regno nociva, nisi aperte constiterit recipientes fuisse optime meritos, revocentur: de reservis spectativisque super officiis & beneficiis. Quod ministri Regii fraude deprehensi deleantur à libris, fiantque inhabiles: Abjiciantur quicunque pecuniis aut corruptelis aliquibus reperiantur officia sibi comparasse vel beneficia, & si qui forte emerunt, morte mulcentur, si tentaverint exercere, postquam fuerint moniti. Ut prælati majorem partem anni cumque suo grege resident, qui secus, amittant redditus. Ut aboleatur membranea brevis Pontificia, quæ Jurisdictioni regiz subdebat Ecclesiasticos. Nec urbium aut municipiorum rectores stipendia queant ab illo Procerum recipere, sin aliter, aboleantur è magistratu. Ut à morte reginæ Catholicæ quicquid ablatum est, restituatur. Ne in bene gestorum præmium quicquam de corona regia dematur: pecuniæ officia & beneficio tribuantur. Quod regii census appellati *luras*, de regis redimantur redditibus. Ne Procerum cuiquam dentur arcium præfecturæ, & si quas habent, ut tollantur. Ne panni ab exteris partibus advehi sint his quæ texuntur in Regno deteriores. Ut urbes, oppida, villæque à Regia corona transmissæ ad Proceres in tributis & censibus cum Regis, æquis contribuantur portionibus. Cætera quæ servari postulant, pauci sunt momenti. Hæc autem ajunt à nostri Cæsaris majoribus fuisse sancita, in volumene dictum *Septempartium*, redacta. Cur magis pati debeant suarum legum & statutorum dilacerationem, quam Hispani reliqui, Aragonenses puta, Valentini & Laletani, quam Belgæ, quam Germani Cæsares, percunctantur. Mi Magne Cancellarie, ut verum fateamur, si ablata passione turbante rationem, pensitaverimus rem, non longo à justo vagatur in suis postulatis misera Castella. Sed quid? ad dementem temeritatem & licentiariorum petulantium manus res deducta est, qui

qui cum nihil penſi habent bonis invidentes, ſui generis ſceleratos extollunt. Imperat hac tempeſtate ac ſævit in nobilitatem vulgus ignarum. Hinc facile eſt vaticinatu, ſeditiones has cito ruituras, quia & conſilio & ducibus carent. Nequeunt multa, quæ petitiſſi velle te intelligere parvo eſſe contenta ſpatio: jam tandem claudatur exundans rivus. Tu vale. ex Valleoleto. idibus Septembris, MDXX.

EPIST. DCLXXXVII.

De ſermone Don Petri Guipara Franciſco Regi ſuper tumultibus à ſuis lateralibus cauſatis. Verba Regis in favorem ſtabularii. de Episcopio Zamora. de Regno Valentia. Pellitur Comeſtabili.

P. M. A. M. Magno Cancellario.

A Nobis relatum eſt Don Petrum Guiparam Spatenſem Commendatarium à Cardinali & Senatu ad vos dimiſſum, libere Regi locutum, coram Capro & confortibus, Clementiſſimi Principis lupis rapacibus: de horum malorum ob commodam particularia feminibus, nec erubiſſe Caprum nec pœnitentis ulli ſigna oſtendiſſe. An profutura ſint ad remedium ejus dicta expectamus: quod fiet, ſi devotiores noverit ſuos ſub ſpecie ac nomine nutritorum Rex, & aures præbere deſtiterit illorum pernicioſis conſiliis. Miſſus eſt Rodericus Nignus Tolletanus eques nobilis, Regi dicturus, Cardinalis & Senatus nomine, quid expediat ad tantorum malorum levamen. Is ſi auſcultabitur, putamus utile fore. Sed ſi excoriatores horum Regnorum obſtiterint, labemur in pejor. De civitate illa vero tradita magno ſtabulario, ut eam oblatiſ triginta millibus ducatorum vendat, Regnum id ſenſiſſe graviter audimus. paratos audio cives illius urbis ad defectionem, obſtituroſque, ne vendantur. Caſarem vero dicunt repetiſſe, ut res fiat, nec appellationem civium admittere, ſcripſiſſeque dicitur Caſar in hunc ſenſum: *Solens gratis obſequiorum Reges, neceſſarios liberalibus donis ornare, propterea aequo animo ſeratis oportet.* Hæc ſtabularii, confortes, ſibi que, non Regi ſtudentes, ajunt. Nos qui extra illam ludimus aleam, dicimus, æquum eſſe, ut his majoribusque donis ditetur ſtabularius, quia majoris ſunt multo momenti quæ præſtitit Regi obſequia ſtabularius, quam magnus ille Capitaneus qui toties Gallis enervatis delectique liberum reliquit coronæ Hiſpanæ Regnum illud Neapolitanum: cum devicerit ſtabularius pinguiora Regna &

Turcarum copias deleverit, pro quibus meritis præberi ſolent ducibus autoribus hujusmodi præmia. A nobis ſcito, Valdoletanas tribus tractare jam nil aliud in ſuis conventiculis, quam de diruendis reſtorum domibus, & deque radicitus extirpandis omnibus potentibus, quo liberius ipſi queant has pulſes convolvere. Beneventanum Comitem & Oxomienſem Episcopum, paulo ante ſuos heroes eliminantur. Zamoræ antiſtes Antonius Acugna contra Comitem Albeliſtæ petit auxilia communiat, aſſequetur, ut arbitror. Valentia Regnum tendit ad ruinam indies magis ac magis. In dominis quæque oppida erigunt criſtas, populari aſſentiuntur defectioni, ampliorem hinc ſperant libertatem, ſed falluntur. neſciunt namque ſine paſtoribus oves qua tendant ad neceſſaria paſcua. Burgeniſem cordatam civitatem, provincia quæ dicitur *Merindates*, ad ſeditionem invitat novam. Literas detinuit gladiarii quidam ſaber ſeditioſorum primas, ex Comeſtabiliſ ſuaſu. Provincia duplicavit, & bellorum ducem creavit Salvaterræ Comitem, Ampudiz Mareſchallum. Ad tribus delatæ ſecundæ illius provincie literæ. in Comeſtabilem detentorem & fabrum gladiarium inſurgit populus Burgeniſ, fabrum petunt, ad Comeſtabilem ſe recipit tremens. non eſt auſus obſiſtere, ne trucidaretur. vivit Comeſtabiliſ in ſummo discrimine. Faſto impetu à furenti populo intra ſui arriſ ſedem obſidetur & oppugnatur. Satiſ eſſe credens cedere quam vim tentare; pacificum cum eis, & ignominioſe pellitur, una cum uxore ac natis & familia. cujus ærummoſo caſu audito, ſui Status oppida defeceſerunt ab eo. Viam reliquos oſtendit horum ſuæ vetuſtiſ domus municipium Comitatus caput. Tremunt & alia Regna, Laletanum ſcilicet ac Aragonum quæ licet Caſtellam exhauriendo ditatiſ, deſperatiſ tamen animis vivunt ob Juſtitiaſ fugam. De utraque idem audimus Sicilia, noſtrique maris inſulis aliis. Conſuſe vivitur ubique. Vos valete. ex Valleoleto. poſtridie ab incluiſ, MDXX.

EPIST. DCLXXXVIII.

Conſultationes de tollendo Regio nomine matre vivente. de Najara & multis aliis locis deficientibus à Dominis.

P. M. A. M. Magno Cancellario.

Nimium protenditur iſta lues, mi Magne Cancellarie. Quid jam audeant, habeto. Poſtquam Turdeſiſſas occuparunt, Bbb 2 eſceto

ejecto Deniz Marchione, relicto à Cæsare in custodiam Catholicæ Reginæ suæ matris ac serenissimæ sororis Catherinæ posthumæ, Curiarum communis procuratores Catholicam Reginam hortari ac orare supplices non desierunt, ut ipsa velit literis & diplomaticis manum imponere, dicentes; *Regna hæc, dum ipsa vixerit, sua esse, non sunt.* nec destiterunt à colloquiis detollendo Cæsari nomine regio, non potuisse ipsum regium nomen assumere, matre vivente. Audi rem nigro extincto carbone nigriore: adeo temerarie rem tentarunt, ut ad suffragia ventum sit; deque terdecim ibi suffragantibus urbibus & oppidis, majorem ajunt partem isse, in eam sententiam, ut Regium nomen Castellæ jam præbitum per generales Curias, Cæsari tolleretur. Obstitit pars minor, nec passa est ullo pacto sermonem ultra fieri de re hujusmodi. Sub horum favore Najara & oppidum Duegas ab hoc municipio distans lequas sex, desecerunt à veteribus dominis, idem & cæteri populi facient, nisi aliter hi proceres excutient pennas. Comestabilis tamen suum vetus Hari oppidum reduxit ad pristinum statum primariis plerisque tumultus excitatoribus affectis supplicio. Hoc municipium jam tendit ad perniciem: Regio magistratui qui dicitur *Correitor*, potestatem & sceptrum ademit, occasionem naçta, quod illius consensu Fonseca Regnorum à Cæsare relictus imperator exercitus, pulverem tormentarium contra Segoviam expendendum ex oppido tentaverit asportare: quodque stipendiarios colligi milites assentiretur. Jam ad conventicula tribuum res devenit. Cardinalis & Senatus ociantur, nec sine periculo vitam agunt. A vobis autem audimus, Gallorum Regem itinera vetare nostris cursoribus, neve Hispanus quisquam tutus possit ejus fines calcare, quin deprehensus capiatur, ergo inimicitias indicit. cito igitur emerget, unde Cæsaris è Clunio discedentis jusjurandum expleatur: qui Cardinali Dertusensi fore, ut Gallus, Cæsare absente, Navarram sit impetiturus, suspicanti, respondit: *Hoc non est tua inquisitionis, ad me hoc attinet, Cardinali, rem me ipse, vel ego illam radicibus delebo: si Deus est, ad primum ejus motum erga res meas.* Val. ex Valleoleto. xvi. Calendas Octobris, MDXX.

EPIST. DCLXXXIX.

De nova scilicet Lutheranorum apud Germanos exortia.

P. M. A. M. Marchionibus discipulis.

QUæ in Regnis gerantur, vos non latent. Ex his quæ ab exteris habemus, legite prodigium horrendum mihi ab Alfonso Valdesio magnæ Spei juvene, ejus patrem Ferdinandum de Valdes Rectorem Conchensem nostis. non minus fideliter quam ornate descriptum, ejus epistola sic habet.

Alfonso Valdesius Petro Martyri suo Salutem.

§. **Q**UOD ex me scire cupis, qui fuerit ortus atque progressus Lutheranorum sectæ nuper apud Germanos exortæ, si non ornate, diligenter tamen scribam, ea bona fide referens, quæ à fide dignis accipi. Audisti (opinor) Julium II. Pontificem Maximum, templum in Romana urbe Apostolorum Principi dicatum, incredibili sumptu, atque non visa hæstus magnitudine ædificare cœpisse, indecorum (ut arbitror) ratus, in humili templo Apostolorum Principem habitare: præsertim quum ex omnibus mundi partibus, religionis causa illuc homines confluerent, consummassetque insigne opus vir maximus magnanimusque; ni in ipso cursu mors eum è terris rapuisset. Succellit huic Leo X. cui cum tanto sumptui pecuniæ non suppeterent, missis per universum Christianum orbem, largissimis condonationibus (quas *Indulgentias* vocant) his qui Eleemosynam pro ejus templi structura conferrent, ingentem pecuniarum vim sese hinc corrasurum existimabat, præsertim à Germanis, qui singulari quadam religione Romanam Ecclesiam venerabantur. Veruntamen quum nihil sit in rebus humanis tam firmum atque stabile, quod non temporis injuria, vel hominum malitia corrumpat, hujusmodi condonationibus factum est, ut Germania, quæ nullam non Christianam nationem religione superabat, ab omnibus in præsentia superetur. Nam Wettembergæ (ea est civitas Saxoniz) quum Dominicus quidam concionaretur, Pontificisque condonationes, unde & ipse non aspernandum lucrum venabatur, populo obrudere conatur, profiliit Monachus Augustinensis, cui nomen *Martinus Lutherus* Saxo, & hujus tragediz auctor, & Dominicani fortassis invidia

dis motus, nonnullos Articulos typis excusos emisit, in quibus assererebat, Dominicum longe majora tribuere suis condonationibus, quam vel Romanus Pontifex concessisset, vel concedere fas esset. Dominicanus perlectis Articulis incanduit in Augustinensem. adeoque inter Monachos tum convitiis, tum argumentis iniecit pugna, dum alius concionem, alius Articulos defendit: ut Augustinensis (quæ est malorum audacia) condonationes Pontificis prope irridere cæperit, diceretque, non ad salutem populi Christiani, sed ad sacerdotum avaritiam explendam adinventas esse, atque inde inter Monachos de Romani Pontificis potestate disputari cæptum est. Habes primam hujus Tragediæ scenam, quam Monachorum odiis debemus. Dum enim Augustinensis invidet Dominicano, & Dominicanus vicissim Augustinensi, atque hic etiam Franciscanis, quid quæso poterimus præter gravissima diffidia sperare? Nunc ad secundum scenam veniamus. Audierat Federicus Dux Saxonie ad Albertum Cardinalem, & Archiepiscopum Moguntinum, ejus in Romanis Imperatoribus designandis collegam quo cum haud recte illi conveniebat, magnum commodum ex hujusmodi condonationibus venire. Sic enim inter ipsum & Romanum Pontificem conventum erat, dumque occasionem captat Dux quæ Moguntinum eo commodo privaret; nactus Monachum ad quodvis facinus non minus audacem quam impudentem, qui Pontificis condonationibus jam bellum indixerat, omnem pecuniam ex hujusmodi condonationibus per universam ditionem suam collectam, à Commissariis (quos vocant) manibus eripuit, dicens: *Se velle proprium hominem Romanis destinare, qui eam pecuniam in fabricam templi D. Petri exponeret, videretque, in quem usum reliqua pecunia, quæ ad alios partibus ferrentur, Roma consumerentur.* Pontifex vero, cujus est ecclesiastica libertatem tueri, nec permittere, ut profani Principes se his immisceant, quæ ad unum Romanum Pontificem spectant, monuit Ducem semel atque iterum tum literis amanter scriptis, tum nunciis ad hoc in Germaniam destinatis, ne tantam injuriam Apostolicæ Sedi inferret; sed interceptam pecuniam restitueret. Quod dum ille obstinate negaret, in suæ sententiæ perstaret, Pontifex ad extrema conversus, hominem à fidelium consorcio semotum pronunciat. Tum Augustinensis, Ducis favorem captans, magna audacia asseveravit; hujusmodi sententiam, ut iniquam non ligare: nec posse Romanum Pontificem quenquam injuste (uti ajunt) excommunicare: cæpique

multa, gratissime in Romanum Pontificem, & Romanenses typis excusa emittere, quæ per universam Germaniam facile pervolarunt. Hostabatur præterea Lutherus Ducem Saxonie, ne hujusmodi terroribus ab ea sententia, quam semel animo infixisset, sese divelli pateretur. Intumuerant dudum Germanorum animi, videntes Romanensium mores plusquam prophanos, cæperantque de excutiendo Romani Pontificis jugo clathi per cuniculos agere. Quo factum est, ut quum primum Lutheri scripta in vulgum prodire, mirum quanto applausu ab omnibus suscepta sint. Ibi Germani gestite, & convicia in Romanenses jacere, petereque, ut generalis Christianorum omnium conventus indiceretur: in quo excussis his quæ Lutherus scribebat, alius ordo in rebus Ecclesiæ statueretur. Quod utinam factum fuisset. Verum tamen dum Pontifex jus suum mordicus tueretur; dum timet Christianorum conventum, dum (ut libere loquar) plus apud eum valet privatum commodum in generali Synodo forte periclitaturum, quam Christiani populi salus; dum cupit Lutherana scripta, nondum discussa à medio tollere. Legatum à latere ad Cæsarem Maximilianum mittit, qui inter alia curaret, ut Cæsaris atque universi Romani Imperii autoritate, Lutheri silentium indiceretur. Habebant tum Imperialia Comitia in Augusta celeberrima Germaniæ civitate, Cæsareoque decreto Lutherus venire jussus, Augustæ comparuit, sua scripta fortiter propugnaturus: ob idque cum Cajetano (id enim nomen erat Legato) in harenam proditurus. Cajetanus assererat, *Monachum non audiendum, qui tot blasphemias in Romanum Pontificem scripsisset.* Status Imperii vicissim contendeant, iniquum esse hominem inauditum damnare compellere, ut quæ scripta se propugnaturum assererat, nisi convictus recederet. Quod si Cajetanus ipse vir (ut nostri in sacris literis eruditissimus, Lutherum convincere posset; paratos esse tum Cæsarem, tum Imperii Status, sententiam in hominem pronuntiare. Cajetanus itaque videns, se nihil proficere posse, nisi manus cum Luthero cotinus conferret: idque quum semel tentatum, male homini successisset, re infecta discessit. Lutherus vero majori cum gloria dimissus quam admissus, quasi parta victoria gestiens (ut sunt hominum ingenia ad malum proclivia) Ducis Saxonie præsidio fretus, novo fervore nova dogmata ab Apostolicis institutis dissidentia & scripsit & emisit. Tum Pontifex videns, se nec blandinis nec monitis tantum efficere posse, ut Monachus ille blasphemus meritis poenis plecteretur, ne

venenum, quod impune, longe lateque spargebat, latius serperet, Orthodoxosque viros in partes suas pertraheret, quo hominem ut hæreticum & schismaticum declaratum omnes fugerent, sævissimam Bullam (ut vocant) in Lutherum Lutherique fautores emisit. Quo facto, non tam commotus, quam in rabiem versus Lutherus, ipsum Pontificem Maximum (ô impudentia!) hæreticum & schismaticum pronunciat, libellumque cui titulum fecerat de *captivitate Babylonica Ecclesia*, emittit, in quo (Deum immortalem!) quibus machinis, Conciliorum, summorumque Pontificum decreta atque statuta oppugnat? asseveratque *Joannem Hus* in Concilio Constantiensis inique damnatum, seque omnes illius articulos damnatos, ut Orthodoxos defendere velle. Nec his etiam contentus, quotquot Wittembergæ nactus est Juris Pontificii libros, publico igni tradidit, dicens; *eos Christianam pietatem pervertisse atque inquinasse; ob idque à medio tollendos esse.* Horum itaque fama per universam Germaniam sparsa, adeo Germanorum animos in Apostolicam sedem commovit, ut nisi Pontificis prudentia pietasque, aut Cæsaris nostri felicitas cum generali Synodo his malis occurrat, vereor atque iterum vereor, ne hoc malum latius serpat, quam ut postea illi antidotum adhibere valeamus. Hæc ad te ex tempore scribere visum est: tu ea boni consule. Et vale. *Bruxellis pridie Calendas Septembris, MDXX.*

De infido Cucullato satis sunt in ejus confutationem à peritis & gravibus viris scripta, quæ ad manus vestras facile devenient. Valete. ex Valleeleto. xiv. Calendas Octobris, MDXX.

EPIST. DCXC.

Prodigium est Papa, de suis mutabilitatibus. Turca dissolvit classem & quare.

P. M. A. M. Marchionibus.

TAbellarium habemus à mercatoribus, qui ex pacto singulis mensibus unum destinant ab Italia. Pontificem scribunt esse magis profusum quam avarum. propterea licet duplicato Pontificatus censu ex additis Florentia & Bononia suisque pendicibus magnos pecuniarum redditus assequatur: necessitate tamen urgetur æterna. inde inconstanter facile reservas & expectativas assentitur expediri, mox revocat. Turcarum Princeps classem dissolvit suam præ formidine nostræ classis, quam ad Orientem misimus, quandoquidem non ultra suam aluit, quam nostra constiterit. Quæ de deditione Gervensi? jam

& ipsa dimissa est. aliud audire. Cardinalis & Senatus unum de Senatoribus regiis ad Castellam miserunt nomine doctorem *Guipazam* cui mandata dederunt de procelloso rerum Castellæ statu. quoniam pacto ruant omnia in deterius, ni venerit Rex. Contra Zamoremsem Episcopum Breve Pontificium delatum est contraque seditiosos initiatos omnes. producere illud, ne acrior exoriatur seditio; non audent. Ex Gallia fertur Comitem Petrum Navarrum in Ravenate pugna captum à Gallis, carceris impatientem, ut libertatem assequeretur; Gallo Regi fidem de obsequendo præstitisse. coacta classe ajunt illum petiisse altum mare. quo tendat, aut quid molitur, ignoramus. Galli præfides ex Narbonensi Gallia lenones & vagos omnes ad remos conjecisse dicuntur. ab exteris nil ultra occurrit. ergo valete. ex Valleeleto in Calendis Octobris, MDXX.

EPIST. DCXCL

Adagium de Castella morbo. Senatus & Cardinalis tollunt auctoritatem. quid de Procetibus dicant plebei. de Capro vorace. de novis gubernatoribus. de Lunila nunciis. de Concordia Procerum cum vulgo. Tria imperata Cardinali. Cardinalis responsum. Laservia lunclerorum. de incuria Luporum apud Regem.

P. M. A. M. Magno Cancellario.

AD hos usque dies in cruribus & pedum articulis podagram Castella patiebatur. Jam ad cubitos humerosque paulatim serpsit, & cervicem. Nova machinantur popularium motuum fautores. de abroganda Senatui regio potestate, novisque creandis magistratibus, deque redditibus regiis in se recipiendis loquuntur. nec passuros, ut Cardinalis vicem gerat Regiam, quod sit alienigena, licet illum observent, quia mitis est. Proceres Corona Regia usurpatores & gregii regii lupos appellant: quare se deleturos omnes blaterant. Sed majore illos odio prosequuntur, quod voraces Capri & complicitum cogitatus non modo non interceperint, quom facile potuissent, sed ut gratiam ejus capterent, postergata Regis mentione, foverunt. erigere namque in Hispania caput non ausus Caper fuisset; quanto minus Toletanam sibi usurpare contra Regni leges Antisteam: aut reliquas uvas de famelicorum Hispanorum saucibus ex Hispana vinea decerpere; ex qua neque acerbum quidem racemum relinquere studuit, quin aut in suum inexhaustum gurgitem illum detruserit: aut in facinorum confcios immerferit: unde quæ nunc sentitis, emergunt.

emergunt. quod periculosius est, è Proceribus multi per literas cum ejus popularis conventus primoribus de concordia tractant, ne in suos status ruant, aut eorum subditos semiebullientes subornent, formidantes. Si morabimini, forte reperietis utroque seductos. De novis autem gubernatoribus regnicolis Conestabili & Admiranto, quos Legibus consonos elegistis, bene quidem vos; sed non admittuntur. Ajunt enim Juncti consultores: Regem absentem, salvis Legibus, nequire gubernatores eligere. Lupus Furtatus nobilis vir quem ad nos misistis cum spe vestri adventus, eos, qui sano vivunt animo, solatus est: non tamen alii desinunt suas inopias exercere. Nuncios ad Cardinalem & Senatam Junctam Turdesilana misit. Ne quid agant in Regni negotiis, audet imperare ac minari; ad se veniant Senatores, rationem de antea his præbituri: jubent quo si quis prece aut precio vel amore aut metu contra Leges aliquando consuluerit, tali poena mulctetur, ut cæteri illorum exemplo futuri deterreantur. Spectaculum atrox, in Regiam auctoritatem sedum ac detestabile. Responderunt, se audivisse, neque ultra quicquam per notarium ac testes dicta colligit Franciscus Agnais, juvenis bene compositæ hætenus Salmanticæ, non bene-compositus procurator. Cardinali autem per cucullatum fratrem quandam concionatorem, seditiosum, lingua promptum, Dominicæ professionis dictam *Alfonsum de Medina*, tria imperat *turbata*, quæ *sanctam* temerarius appellavit, ut Inquisitionis hæreseos primo tantum exerceat ministerium: secundo ut gubernatoris insignia deponat ac nomen: tercio ne cuiquam Procerum inhæreat, quia inde scandalum poterit exoriri; si vero hinc exire libuerit: Sanctam dicit Junctam, ad quemcunque Regnorum locum elegerit ad sui moram ut observantem tractetur, scripturam. Inde ad Senatores conversus, impudenter hortatur, ne differant Junctæ sanctæ parere, ni mulctari cupiant. Ad hæc Senatores responderunt: *Se nisi coacti, aut per vim tractos hujusmodi mandata implere non possunt.* Cardinalis autem, *se a Casare creatum gubernatorem jure medio, quia si ejus vasculum, quodque non sit vita inobediens, aut ignarus ad id omni exercendum, et si recti cupidum, nec minus bonum regnum commodi studium, quam infirmus, qui hoc profertur: potius sequi Casarem salvis Legibus eligere, quia sit vigenario major, sequi apud Proceres ingenium fore: si ad eorum quovisquam divertere, non autem scandalum, uti ipsi ajunt.* Altero die cucullatus hic buccinator, ad tumultus populares excitandos eloquens, è suggestu tribus con-

vocat, eas appellant *quadritas*. Padillam vit Sanctæ Junctæ Imperatorem, manu venturum armatum, Vallecotanos obviaturum, ni utrique Sanctæ Junctæ mandatis paruerint. Castagnedum sigillorum, licentiatum Ximenez Regillorum, Rodoricum Ruam & Christophorum Suarez computatoriarum voluminum Regiorum reddituum custodes; cum suis quemque oneribus ire ad se coegerunt: de cæteris Regiorum negotiorum ministris idem. Regnam Catholicam insulsi Junctæ procuratores sunt allocuti longo sermone, largis effuderunt bacis de Regni dilacerationibus post Catholici patris ejus obitum. Taxaruntque filium, quod sibi Regis nomen sumpserit, ea vivente. De re utraque se nihil scisse ad eam usque dicunt, professi est. ad tertium ajunt respondisse, *provisum se possit, ut Regna rursus, signatæque prædictæ theographæ quæque ad Regni gubernationem faciunt fuisse polliciam.* In præsentiarum tamen nequire ob adversam valetudinem. His elati sermonibus Sanctæ Junctæ naucleri, qui navim adscenderunt nunquam, aut mare prospectarunt, non inveniunt maritum aut genitorem ab ea id potuisse assequi nullis precibus. Ludum Troicum, qui *lanarem* dicitur instruerunt. Vicos visque omnes, plateas etiam atrii Regii, inspectantibus ex alto Regina & Donna Catherina insunt ejus filia: solutis habenis lascivis impleverunt stridoribus præ lætitia. Est eorum jam turgida ideo superbia, ut missos à Cardinali duos Episcopos Lucensem & Ovetensem cum mandatis de Concordia, inauditos neque admissos in oppidum, remiserint. Jam pudor & timor strepitibus alis abierunt. Ex aula quoscumque Regiæ aut filie ministros, contra illarum inanes structuras sentire suspicantur, pepulerunt. nec serenissimæ puellæ Infantis lachrymis crudelem sententiam flexerunt, ut puellas paucas, cum quibus est enutrita, relinquerent. Acri scopis tanquam scetiditas scobes sexus utriusque ministros ex atrio verterunt. Regiæ Catholicæ placere ista dicunt. *Alfonsum Quintanillam Medinensem equitem, una cum uxore, Deniæ Marchionis & uxoris ejus loco succederunt.* Fama hic viget, tantorum auctores mahorura, qui apud vos sunt, hanc magnanimit Regis Caesaris ingentem jacturam nihili facere, quod non parum indignationem auget populorum. Argumento esse iniquum, quod ridendo ista suscipiant auscultentque; neque ob id à ludis ac jocis & symposiis magis abstineant quam si virtute sua Regi addidissent pacifica suis Regnis hæreditariis aliis Regna. Ad hanc usque naetam epistola, quæ jam epistolæ modum transiit,

transiit, moram faciente, quod rari jam cursores eant redeantque ob intercepta itinera. quæ acciderint interea, suscipito. Quatuor è Junctæ ducibus militum *Padillam* ipsum *fortuna* nunc *palponem* ab inepto populo habitum pro *Hannibale*, cum nulla polleat rerum experientia: Joannem Bravum Segovienſis exercitus: Suerum Aquilanum Abulenſis: Joannem Zapatam Madritenſis, stultitiæ duces, venisse scito ad Cardinalem: Comite fratre illo loquace Alfonso Medinæ, lethali stimulo hujus incendii: Reddere voluerunt causas, cur Episcopos rejecerint inauditos. Redarguit illos Cardinalis, quod suos recuſent nuncios audire de Pace acturos, quibus mediis eos hortabatur, ut pacifice, non sumptis armis, in suum Regem peterent Regni commoda: eorum se futurum procuratorem, promittens, ut quæcunque petierint, assequantur; suarum cicatricum fore se chirurgum & valetudinis medicum, modo ut subditi, non ut hostes salutem querant, ut accepturi à Rege, non daturi Regi leges videantur. In seditiosum dehinc cucullatum conversus, quam facinorosum illi sit indumento ac professione eloquentiam in populorum exagitationibus exercere prædicavit. In cassum omnia summersi jam sunt & obruti pelagi profundo. Venerant hi, Senatores apprehensuri, Valleoleto non obstante, quod oppidum jam præceps & ipsum lapsus est: cordatis viris & potentibus eliminatis. Sed ab exploratoribus moniti Senatores, aufugerant partim, veteres præcipue. Novi autem plærique tum prece, tum precio in Senatum admissi, ut honoratam Senatorum famam hac via consequerentur, capi voluerunt, cum non secesserint. Armata manu illos in hujus oppidi sedam ignominiam abduxerunt, dimiserunt mox ex itinere Turdesillano. ipsi vero ad Regnorum arcem Turdesillas Reginæ sedem regressi sunt, quæ audit auscultatque illorum nugæ; exsequitur nihil. Cardinalis vero discessum tentavit sæpe. Neque illi parent, neque ut exeat, patiuntur, retroque illum traxerunt oppido armato ex ponte fluviali, tibi noto: discedentem in Calendis Octobris cohors prætoria quæ Cardinalem ut Præregem comitabatur, confringere portas à custodibus oclusas voluisse, aut confluenti populo in pontis faucibus obſistere. dedit se medium Don Petrus Giron populo gratus: suasit Cardinali reditum. invitus retrocessit. Pice nigrius audi aliud. Ex insula Gervensi redierunt equites quorum halitu dedita fuit. circiter milliaria viginti distant à nobis. nititur Junctæ illos ad se reducere: *Reginam*, inquiens, *velle gubernare*,

Reginæque sue adesse debere. Parte alia Comestabilis, uti Proræx, idem summo studio quæritat. cui adhæferit illa moles armatorum, tutiorem videbit rem suam. offert etiam Petrus Giron, se iturum ad eos nomine Junctæ seducendos. quid fiet, habebis. Vale. ex Valleoleto. v. nonas Octobris, M D XX.

EPIST. DCXCII

Ociatur Turca, Soldanus & Sophius. non fluctuamus. Papa laborat corpore, viget animo, in dandis & tollendis censuris. Quid Lupus Furtaum afferat.

P. M. A. M. Marchionibus.

Quæ à diversis orbis partibus referantur, accipite. Turcarum Princeps ociatur. Soldano de bellorum fremitu nulla est cura. Sophius Persarum, Armeniorum ac Medorum dominus dormitat, soli nos fluctuamus. Pontifex tertiana laborat febri, corpore invalidus est, in dandis Reservis ad pecunias colligendas, mox abrogandas validissimus. Ex Flandria fertur, Cordubensem Episcopum & Villafrancæ Marchionem Ducis Albæ filium, fuisse monitos die Septembris XIV. ut præsto essent, huc per equos dispositos venturi nomine Caesaris, promissum adventum ejus & Legum observantiam, quo Regnorum turbulentia sedarentur. Quid interceſſerit, quid aversi consultores fuerint moliti, non intelligimus, ea nubes candida dissoluta est. mutata est sententia. perstant illi. laboramus nos, uti per literarum exemplaria videre licet quas ad Regis intimos do. puto namque vos, licet Hispani sitis, nec extra Hispaniam pedem habeatis, multa latere: cum sitis vos in tranquillo, harum popularium ineptiarum expertes. Per Lupum Furtaum nobilem Hispanum ad plerisque Primates eblandiendo excusandoque se, cur Comestabili & Almiranto, non autem ipsis gubernandi onus præbuerit: benigne hortando illos, ut Regnorum invigilent tranquillitati, pollicetur adventum, quem credimus longiorem caudam habiturum quam oporteret. missus est & Don Alvarus Ayala Marchionis Aquilaris gener à Cesare cum literis ad Senatum & gubernatores, idem pollicentes & ut forti sint animo exhortantes. Ex Italia dicunt Cardinalem Medices, Leonis Papæ nepotem ex fratre Florentiam petisse. Florentinæ Princeps est Reip. adversæ factionis primarius expulsus. Valete. ex Valleoleto. 5. non. Novembris, M D XX.

EPIST. DCXCIII.

*Quid protestetur Burgo Iuniteri & Valdoletis, quid
Comestabilis promittat Burgenfibz, tentant
mutare Reginam. Gervenses divi-
duntur.*

P. M. A. M. Magno Cancellario.

Jam prata florescere incipiunt. canistrum præpara, quo jam tandem pullulantes à tot spinis rosas, paucas tamen, queas carpere. Civitas primaria Burgenfis per procuratores suos Juncteros inculcavit, quod ausi fuerint favere in Senatoribus, admittereque sermones de Regio nomine semel præbito debitoque Regitollendo. Si de solis Regnorum gravaminibus & patriarum Legum observantia velint deliberare, se fore fautores. Sed si de vendicanda sibi autoritate gubernandi cogitaverint, alienos se ab eorum nugis futuros protestantur. Scripseruntque ad Valdoletanos, ut respicerent: si remedium confocios habere velint Burgenfes, paucis à Rege impetratis se fore contentos profitentur, quæ ad Regni commodum faciant. Ad quæ Comestabilis operam navaturum suam apud Regem pollicitus est: deditque obsides filios, ut parlatum astu vasto dispergat ea fulgura popularia: fama est etiam tentasse Juncteros educere Reginam à Turdesillis, Toletumque traducere. Re suspicata, Valloletani nuncios ad eam miserunt supplicatum, ut ad se veniat, si mutare sedem sua Majestas statuerit. Se nil tale cogitasse, facturamque illos de sua voluntate certiores, respondit Regina. De Gervensibus bellatoribus partem Comestabilis assecutus est: Petrus Giron partem, sua impensa seductam, ad Junctam duxit, quæ illum suarum copiarum Imperatorem creavit. Hac electione Toletum turbatum est. Suum voluisset Padillam, qui & ipse discesserat ex Turdesillis Toletum, re intellecta, suos revocat Toletum milites, & Padillam retinet. Soria vero, Guadalajara & Zamora, Burgenfes imitati, Juncteros deseruerunt. Zamoræ autem Episcopus, Albelistæ Comite recepto in civitatem, vagatur armatus, Juncteros totus effectus, excitat scandala & tumultus. Juncteri duos ad se causidicos Juris peritos Doctorem Olmedillam & Licentiatum Bernardinum, sub specie libertatis, effecti Reges ad se ire jusserunt, ut juridice dicerent, quæ sint à Rege pro Legum observantia petitori, proponunt. Cardinalis autem nil prætermittit, quod ad tantæ valetudinis adversæ faciat salutem. euntibus ad Juncteros Juris consultis, dedit in mandatis, ut

Juncteros operam suam polliceantur, & si opus fuerit, se iturum in Flandriam supplicatum Cæsari, ut eorum annuat postulatibus adversus pravos consultores, qui assident ejus lateri. Bernardinus vero de Causidicis altè Cardinalem iturum Turdesillas dixit, si opus esset, non in Flandriam: quo errore decepti Juncteri, ad Cardinalem nuncios mittunt in hanc sententiam: Permittit Sancta Iudicia, ut Cardinalis ad se veniat, quatuor tamen rebus servatis: ne cum insigni aut nomine gubernatorum, ut pratoriam coherere qui illum ut Proregem committantur, dimittat, ut assignatam domum ingreditur adveniens, ipsi inconsultis inde non exituri: veluturum autem se qua ipsi statuerint per proprios nuncios. Ne quid scribas ad Cæsarem ab eis non visum. Renuit conditiones Cardinalis, dixitque, protulisse nunquam se verba hujusmodi. Illum se in Flandriam ad Cæsarem, ait, dixisse, non autem Turdesillas ad tumultuarios. si sanari velint à tanto morbo, apud Regem posse medelam reperiri: apud ipsos minime, inquit. Postero die Don Petrus Giron Juncteros ob causam omnibus notam effectus, ad Cardinalem venit, suasitque, ut Junctæ postulata susciperet, eam esse viam, inquit, ad concordiam. Gironis proposita rejectit. Junctæ posthæc misit ad oppidum Fonscæ dictum Alahégium, obsident, tormentis ab oppido Medina præbitis, quæ Cæsareo recularunt præbere imperatori, quatiunt; ab internis præsidiis multi obsidentes à scopetis & sagittis perimuntur, inclusis ipsi parum nocent. En aliud. Cardinalis tanta insolentia satur, nocte fere solus, ad Rivum sicum Almirantis oppidum mundinale, supellestilibus & familia relictis, aufugit. Ego permanco, nescius, quo tendam in medio igne flammato, quanto humiliter potero, quid futurum sit, expectabo. Jam satis, ex Valloleto. x. Calendas Novembris, MDXX.

EPIST. DCXCIV.

Moralis de felicitate non nota.

P. M. A. M. Fernando à Vega Comendatario majore Castellæ.

EX quo tibi tuisque rebus consulens ad amatam uxorem & dulces natos te contulisti furtim, mavis favientis populi furorem, timens aufugisti: nullus sese mihi obtulit qui ad te profecturum diceret, neque ubinam lateres, intelligebam. Nunc autem hoc tuo nuncio à me literas exigente, quid de te sentiam, accipito. Quid in te lateat adeo cælesti, ut Deum naturamque meliorem tibi tam propitios habeas, ambigo. Ex-
cc cedit

cedit omne meritum humanum. Nolenti beatum tibi ocium tribuerunt. Quietem Elysiam tergiverfanti præstiterunt. In tranquillo jam rure ac tuo quiescis. Nesciebas, cum hic esses, ad eam felicitatem iter invenire. Fore id felicissimum, si accideret, sermocinaberis mecum sæpe. Id optabas, deliberabas, prædicabas, eligebas minime. Quum hoc sentiret, in mari tamen & procellas inter Palatinas fluctuabam: licet portum adspiceret, in quem protentis velis tuam navim reducere quires, te nunquam recipiebas, inter scopulos & ambefas tamen rupes morans excutiebaris. parato igitur Superis grates immensas, & ne turbida ista tempestas mutetur, optato. si namque serena tempora refulserint, ad priores velis nolis tempestates raptaberis. cave interea tibi: transverfatum te gestant suis gutturibus hi Juncteri timentque, ne tua illos prudentia det aliquando præcipientes. Ego autem qui nec focum habeo, neque vineam in Castella, quo tendam inscius: hic in pelagi turbati medio rugitu expectabo, quid fata ferant: puppim ad flantes ventos interea pro necessitate temporis, obvolvam. cito namque concrepare desinent hæc tonitrua. Tu vale, ex Valleoleto, quo die Cardinalis ante lucem, nobis insulatis, uno tantum cubiculario comite tacitus evolavit, & Iuncta dicta Sancta paulatim disjungitur. x. Cal. Novembris, MDXX.

EPIST. DCXCV.

De suspensis barbitonfore ac birretario. De tribus nunciis ad Iunctam. Postulata Burgenfium. de recidiya Valdoletanorum. Andalusia stat fidei.

P. M. A. M. Magno Cancellario.

PAUCOS post dies à priore mea, nova emerferunt multa, Junctæ infanz disjunctionem augurantia. per Infantem Granatæ tribubus ita volentibus, cum sit eorum Prætor, barbitonfor & pileorum opifex, temerariæ plebis agitadores: media in platea patibulo sunt suspensi; latuerunt alii plures eo terri exemplo. Eo die sequentibus etiam quatuor alius visum est oppidum quiescere aliquantisper. Oppidani ad Juncteros misere nuncios tres: sani unum consilii nomine *Georgium de Ferrera*, & pravæ mentis duos; ex ordine unum equestri nomine *Saraviam* virum semitilinarium, sui profusum, alieni appetentem, è mechanicis alterum frenarium nomine *Alfonsum Veram*. Georgius, Junctæ protestatus est, ut respiciant. ne Gironem, ne scandalis aptum ferendis fratrem *Alfonsum*

concionatorem; ne Zamorensem Episcopum ad se ultra mittant. Gravaminibus intendant solum demendis, de cætero nil curent. his actis regressus est. Infani duo rerum novarum studiosi cum infanis perstiterunt, ad sui commodum tendunt; de Rep. nil curant. hæc de Valdoletanis. Burgensem dixi civitatem, visa Junctæ dementia, scelerasse cum plerisque aliis. petit hæc civitas pauca sibi à Rege præberi: Ut de hospitibus tollatur consuetudo; ne pecunie de Regno exportentur; ne alienigenis officia vel beneficia præbeantur: ut Alcavallæ ad pristinam exactionem reducuntur; ne petatur donativum, contentus sit Rex veteribus avorum tributis, & pauca præterea. Comestabilis se à Cæsare impetraturum illa pollicetur, gubernatoriaque potestate non usurum, donec illa ferantur. obsides dedit filios populo, ne defraudari suspicetur. sed quid? dum hæc ita scripsissem, ecce ignem, qui exstingui videbatur, repullulante. recidivavit Saraviz ac Veræ impulsu Valdoletum. Infantem & Oxomensem Episcopum eorum medicos egregios expulerunt quadrillæ. per seditiosos res agitur. Cardinalis & Senatus in Rivofisco agunt timentes. non arbitrantur, se tutos ibi esse. oppidanimet illi semipalpitant in suum Dominum absentem. quia adhuc est in Laletania. optare videntur & hi novos motus, ut audio, nec dicere desinunt: si Junctæ exercitus ad se venerit; quod Cardinalem & Senatores admitterint, non expectaturos vim. Comestabilis qui Gervensium militum partem assecutus est, quicquid argenti cælati possidebat, in monetam decussit ad stipendia illis persolvenda, neque obolum de fisco reperiunt. tanta fuit vestrorum Onocrotalorum vorago deglutiens; ut ad ossa usque cervices horum Regnorum excoriaverint. Scribis Toletanos cum Gallis agere, ut in Navarram traducant exercitum: quo plenius queant seditiosos animos saturare. Immensum est in vestros Capros odium & à Capro insertos pampinos apud felicem à natura, infelicem ab educatione Cæsarem. Andalusia tamen, quæ *Vandalia* est, in tranquillo manet. Non desunt à murmuribus illi populi, sed erigere caput non audent. Hispalim sustinet in fide Medinæ Sidoniz Ducissa; Regium redolens sanguinem, quod Catholici Regis Fernandi sit ex Cæsar-Augustano Archiepiscopo neptis: de viro ejus nulla mentio, est morioni similis, penitus iners: Dux autem Archenfis adversæ factionis Princeps, urbem illam seducere, ut ajunt, conatur, ob inimicitias veteres suæ domus cum Sidonia. De Granatæ Regno desideratis intelligere.

gere. Baza nobis excussit calces, Regios perturbavit Magistratus. Ludovicus Mendotius Tendilla Comes & Mondeiaris Marchio, quem reliquitis ejus Regni generalem armorum ducem & Alhambra regii castelli præfectum, regis ejus Regni cohortibus accitis, ad Baccensem convolans urbem cum favore bonorum facile sediciosos domuit: horum Principes affecit patibulo. Convicini autem, qui jam motibus intendebant, Baccensium exemplo terri, cristas erigere desierunt. fuit cæteris ejus Regni habitatoribus id præclarum facinus, utile. Gienium, Ubeda, Bayzia jam confricabant humeros. profuit ad id sedandum Gabrielis Merini Bari Archiepiscopi, & Legionis Hispanæ Episcopi præsentia; qui ut matrem videret adhuc viventem, Ubedam fuerat profectus; est namque Ubedamus. Exstat inter eos tamen odium intestinum, quod Don Jacobus Caravialus, in agro venientem Ubedam versus, Don Ludovicum de la Cueva, cum quo particulares exercebat inimicitias, trucidaverit. Scribitis & vos adesse tempus quo Cæsar sit ab Electoribus coronam suscepturus. placet Hispanis, quia liberior erit post id ad capiendum iter ad eos. Audi nunc, quæ apud nos novi emergunt, spem salutis afferentia. Castellani Proceres ex hac populari seditione jugulum vident paratum, in eos namque scabiem hanc scalpendam esse Juncteri blaterant, ut ad coronam eorum terras ablatas reducant. Hoc veriti expergiscuntur, qui alias his motibus gaudebant, sperantes inde lucrum, uti ex turbido flumine piscatores. Beneventanus Comes & Alturice Marchio cum validis armatorum copiis equestribus peditibusque ad Rivumsicum & Cardinalem & Senatum tenderunt, hujus mensis die vigesimo septimo hic, vigesimo octavo ille. Almiranteus vero ejus oppidi Rivisicci dominus adventare jam dicitur ex Laletania, ubi status habet non negligendos. vi. Idus Novembris, M D XX.

EPIST. DCXCVI.

Marlianus dat rationes, quare debeat Rex excusari & liberari à querelis. Oratio Cæsaris ad Senatum. De tribus clajibus. De locata forore Portugallo. De proxima Coronatione.

P. M. A. M. Marchionibus.

Marlianus Philosophorum ætatis nostræ maximus nec inter Oratores ultimus, à me stimulat, quod eorum causa qui cum Rege venerant, tot sint exortæ inter segetes

regias vepres, vicinæque ac tribuli, frumenta suffocantes, Regem excusans, rescribit magnas fuisse causas expensarum, quæ Regem coegerint, cum hic esset, quærere pecunias; literarum ipsius exemplar habetote, sensu videbitis, callide diserteque composita. sed à proposito alienum est responsum. ueque enim unquam incusavi Cæsarem, in quo nil taxandum reperiri potest. est à natura fere divinus. credidit, ut parerat illi ætati, felix alias ejus genius. non tutatus est eum ab educatione voraginosâ. his omissis, Marlianium audire.

Ludovicus Marlianus Tudetensis Episcopus contreranco & affini Petro Martyri Cæsareo Senatori.

Plures habuimus tuas ex Hispania, de rerum ista perturbatione. turbati quippe sumus, sed audi, quibus causis ausim ego Cæsarem ab ea labe, qua incusatur liberare. Quum ad Valdoletanos pervenisset, quercas agitari sentiens de pecuniis de Regno transmissis rebusque aliis quibusdam, Prætoribus ac Senatui rationem dedit in hunc sensum: *Esi nulla sit populi reddenda consiliorum à Regibus ratio; tam apertam tamen esse illis rerum suarum non rationem tantum, sed necessitatem, ut nec eam tacere velis nec possit.* Viderent quam conveniret delatum ad eos Orbis imperium scordia amittere & ad alios transferri. De conjugio vero, se conjugium optare, inquit; salvis humanis divitiisque Legibus fieri non posse nisi alieno; quod summopere quærebat, consensu. Nec se, nec suos superbe imperasse Hispaniæ. se negare nolle, quin aliqua essent & liberalitati suæ & novitati Regni condonanda in eos qui eum educaverant. Neaurum ex provincia exportaretur; non superesse magnam auri vim, si conferent Hispani, quantum Senatui, quantum prætoribus, arcis præfectis, ipsi denique Regno deberetur. Animadverterent autem hi qui diligentius res judicant alienas, quantum auri contra Æno-barbum, quem vulgus *Barbarorum* appellat, Africæ pestem, fuerit expositum, quantumque sibi classes instructæ pecuniarum exhauserint. prima quæ in Africa naufragio fere tota deperit, dehinc in restituenda, alia etiam classe, qua ipse Cæsar vehendus erat in Hispaniam, quaque frater Fernandus ad Belgas ductus est. tertia quæ contra hostes ad orientem & Gervenses missa fuit navium rostratarum septuaginta, triremiumque terdecim cum octingentis gravibus armaturæ, levis autem quingentis equitibus, peditibus vero decem millibus, quæ classis jam per an-

numaliter, cum Pontifex & Rex Gallus atque una Genueses, vix per semestre viginti triremes sulliquerint, quin illas reliquerint, uti cadavera deserta præsidis. Emillas præterea duas classes alias, ad orbem exterum, cuius tu præclara inventa tribus decadibus collegisti. aromata quæsitum unam, ad aurum jam repertum alteram. Animadverterunt præterea, locatam esse Regi Portugalliæ sororem, sed quod gravius est, librare secum deberent, quanta contentione, pollicitis, oblati ac latis largitinnibus fuerit à Gallis Imperii petitione oppugnatus. Non fuisse parum gratis Imperium, ut mala prope infinita averterentur: quæ si ad Gallos Imperium devenisset, subsecuta fuissent. Illudque reputare Hispanos debere, non mediocrem auri jacturam emeruisse, ex tam diuturna & necessaria apud Celtiberos & Laletanos facta mora. Donativum autem non exigendi gratia petiitum est, sed ut hic suis discipulis plus auctoritatis apud finitimos haberet, se autem, inquit, triennio tantum assuturum. De fratre ablato ex Hispania, quem Regno Austriæ præfecturus erat, longe majora, quando illum mittebat, cogitasse. De Toletana verni dignitate præbenda, eam se curam habuisse, ut illius gratia daretur, cui secundum à se locum crediderit. Nulli debere majorem curam esse Regni quam Regi. Ad quadrimum aut paulo longius coronatum habebimus Cæsarem, quantocyus licuerit post id ad vos iter expediamus. de istorum Regnarum commodis, quæ sua Majestas tanti facit, quantiæquum est fieri debere, tractabitur. Interim tu vale, ac apud tuos Hispanos, quandoquidem non vulgaris es apud eos opinionis ac nominis, tui nostrique Regis Cæsaris rationem tuere, nostrasque illis causas proponito. ex Aquisgranio urbe Germaniæ ubi pompam paramus coronationis *Ostulen die vigesima*, M D XX.

Vos autem hoc exemplar habetote ex Valdoletn. idibus Novembris. Respondi nondum. quando accideret, videbitis, quantum ipse dissonet à meis significationibus, de causis tot tantorumque malorum. nullus est enim qui conqueratur de Rege. neque emergit, cur possit quis Regi succensere aut dicere contra impensas, quas Marrianus recitat. de voragimbus Regem adolescentem deglutientibus, sub silentio, forte illorum pertimescens genuinos, præterivit. de hoc alias. Vos valete, M D XX.

EPIST. DCXCVII.

Coronatus est Rex. Quo tempore mutata sit Imperii successio. De confluvio ad Iuniteros. De Comestabili suscepto Burgu.

P. M. A. M. Marchionibus.

TAbellarium habemus à Rege. Jam coronatus Cæsar est Aquisgranii urbe Germaniæ, loco à majoribus assignato ad Imperatorum coronationem, ex quo Gregorius Papa Quintus & Imperator Otho Tertius, anno abhinc quingentesimo ac vigesimo, ambo Germani affines convenerunt, ne ultra per successinnem Imperatores assequerentur Imperium. Rei ordinem nondum habemus, quia emissus repente fuit hic tabellarius, ut rem nobis significaret. ad nos amici propediem conscribent, uti res acta est, ad vos ego. Mira de Electorum potentia refert & elegantia ac ceremoniis. Octobris præteriti dies vigesima tertia fuit coactu nobilitata. de me autem hæc habetote. Aufugisse latentem noctu Cardinalem, intellexisse vos credendum est. Nequivi ego illum sequi, commodius tempus expectaturus. Mansi ergo maneboque in hoc oppido, in igne medio, donec violentis acta vorticibus Regia classis vel portum petat, vel, quod Deus avertat, illidatur. in magno quippe discrimine vagatur. Ad Iuniteros confluvit undique ingentes copiz. Comestabilis designatus gubernator in Calendis Novembris à Burgenisibus honorifice susceptus est, quod illis promiserit, se non usurum potestate gubernatoria, donec à Rege illnrum postulata impetraverit. Sub perpetua tamen custodia servatur una cum filiis Joanne Tovar & Bernardino Velsco, quos ibi reliquerat obsides. Almirantus vero ex aviris & dotalibus terris quas habet in Laletania, veniens, auditis Valdoletani natalis sui soli motibus ex itinere in Cervera oppido sistens parumper, quia est invalidus, epistolam scripsit ad Valdoletanos vulgarem, dicendi copia pollentem, & sententiis utilibus refertam, cui si Valdoletani crediderint, à gravi, quo laborant morbo, revalescent. qua hora advenisse dicitur, eadem ad vos scribo. Valete. ex Valdoletto. pridie Calendis Novembris, M D XX.

S. Inter Morales.

EPIST. DCXCVIII.

*Amisit oblatam sortem. dat causas auctor, cui nalis
sequi fugientes.*

P. M. A. M. Fernanduo à Vega
Commendatori Majori
Castellæ.

HAbui epistolium tuum elegans profecto, meis respondens, quibus ego, te invito factum à superis felicem fuisse te dicebam. sortem tibi è manibus evasisse video, ad immanes redisti ventorum turbines, nec peractis tempestatibus inter Scyllæam iterum rabiem & Charybdeam voraginem lembum agitandum credidisti. dolendum tibi potius quam invidendum arbitror, qui quod optabas deferens, quod fugiendum fore arguebas, repetisti, quando ad semiobscuros in Rivoficco te contulisti; ego autem tuis consiliis inhærens, & à tuis actis abhorrens eam mihi vitam elegi, quam tu tranquillam fore; si evenisset, prædicabas. Auratum Commendatoris Riberæ atrium, qui exul est à patria, quod inter cordatos enumeratur, inhabito. Commendatorem ipsum, suis ineptis aversum, habent odio tumultuarii, cum sit è Rectoribus unus, licet non ierit ad curias Gallicas, quodque transeunte Don Petro Girone per villam quæ dicitur *Molades*, cum Gervenibus seductis, unius centuriæ partem illi surripuerit, cujus ipse præfectus erat, & per vicepræfectum gubernabatur, ac volanti gressu ad Rivumficcum perduxit. quod facinus à Cardinali & Senatoribus magni factum est & jure merito. quandoquidem ex Philosophorum sententia, *facti dimidii* dicitur ille *gratiam prometeri, qui facto principium dat*. Hanc ergo domum, licet de illa diruenda sermonem sæpe seditiosi moveant, ejus amenitate pellectus, incolere statuo, donec vestra classis fluctuans extra male fidam stationem anchoras projecisse intellexero. Ad vos tunc proficiscar. Ero, uti arbitror, ab ebullienti populari cacabo, & colubrorum morfibz securus, quod non sim vestri ordinis Senator. Vobis namque solis invident facinorosi. Manent & una mecum è duobus magistratibus duo Jureconsulti, è vestris tribus ordinibus quorum tu Princeps es, Licentius Varrentus, vir, uti nosti, cum Jureconsultura non vulgaris Orator, & sacræ Inquisitionis hæreseos doctor Mansus Metropolitanae Granatenfis Decanus, cujus & ego Prior sum, sed in domibus illi securus, quia po-

pularibus, in suspecta ego, quia possessoris invisi est. donec illos pedem figere videro, quiescet in me Spiritus ab acerbis invidorum genuinis, qui forte vestras implebunt susurris aures incutantes, nosque moram trahamus in loco tanta contagione polluto. Vale jam. ex Valleoleto. XIII. Calend. Septembris, MDCXX.

EPIST. DCXCIX.

De coronatione Caroli Caesaris in Romanorum Regem.

P. M. A. M. Marchionibus.

AUdite narratu pulcherrimum. Totum ordinem coronationis Cæsareæ descripsit Valdesius, cujus epistolæ exemplar ad vos mitto. Valdesium igitur loquentem audite.

*Alfonsus Valdesius Petro Martyri suo
salutem dicit.*

QUOD faustum felixque sit, habemus Cæsarem nostrum in Romanorum Regem coronatum, tanta pompa, tantoque omnium applausu, ut omnes Romanorum triumphos hic unus (crede mihi) quam longissime superarit. Quod si & militum & equitum legiones, quibuscum Cæsar Aquisgranum ingressus est, si omnium Ordinum Aulicorum magnificos apparatus, si Germanorum armatas acies, si tubarum clangores, si tympanorum bellicorumque instrumentorum strepitum, si auri, argenteque ac gemmarum ornatus, si ipsum denique ingredientem Cæsarem describere tentarem, & mihi esset difficile, & tibi forte ingratum. Quapropter quæ scitu tantum digna judicavi, his tibi literis impertiar. Principio rumor erat Aquisgranum, ubi hujusmodi solennia celebrari solent, peste laborare, obidque agebatur de alio loco ad hoc designando. Cæsar vero (ut est animo intrepido) contempta morbi suspitione, noluit alibi quam Aquisgrani coronari, ne antiquissimæ civitati injuriam inferre videretur, Lovaniûque Infanti Ferdinando valedictio, recta Aquisgranum versus proficiscitur. Electores autem, qui Coloniae Cæsaris adventum præstolabantur, ubi Cæsarem venire audiunt, Aquisgranum & ipse veniunt, de ceremoniis aliisque rebus necessariis tractaturi. Coronationi itaque dies xxiii. Octobris indicta est, tametsi essent, qui contenderent nisi in die festo Cæsarem coronari non debere, nec fas esse. Hic tamen scrupulus è medio sublati est autoritate Episcopi Leodicensis

dienſis, in cujus diceceſi ea civitas ſita eſt. Juſſit enim ut deinceps in ea provincia dies S. Severini, quo ſolennia celebranda erant, feſtus haberetur. Omnibus tandem rite diſpoſitis, tres Archiepiſcopi Electores, Moguntinus, Coloniaſis ac Treverenſis Civitatis Senatu (ut moris eſt) decretum Electionis exhibent, quo venturum Regem rite electum eſſe ſciant. A meridie autem Archiepiſcopi Electores una cum Electore Palatino cum magna pompa venienti Cæſari obviam prodeunt, alii vero Electores, Rex videlicet Bohemix, atque Dux Saxonix, necnon & Brandenburgendiſ Marchio, licet non aderant, ſuos tamen Deputatos cum ampliſſimis mandatis, qui Coronationi intereſſent, miſerunt. Cæſare itaque, qua tenentur, reverentia ſalutato, immiſcent ſe ordini, ita ut Coloniaſis dextrum, utpote Conſecrator, Moguntinus ſiniſtrum latus Cæſaris clauderent, Treverenſis autem una cum Palatino, & Oratore Brandenburgendiſ præcedebat ante Cæſarem. Et Zodus Papienſis Imperii ſubmareſchalcus nudum gladium præſerebat, Cæſarem ſolus in ordine ſequabatur Orator Bohemix. poſt quem Cardinalis Sedunenſis; Saltzburgenſis & Toletanus incedebant. Nam reliqui Principum Oratores adeſſe noluerunt, dicentes, eorum loca ab Electoribus occupata eſſe. Dum introeuntium ordo à Domino de Iſeltain diſponitur, Civitatis Senatores juſjurandum ſolitum à Cæſare recipiunt. Ibi exorta inter Juliacenſem, & Saxonem contentio, hoc modo ſedata eſt, ut Juliacenſis tanquam illius provincix Advocatus primus intraret, rectaque Civitatem pertranſiret, Saxo vero ceu Imperii Mareſchalcus in civitate maneret, exercituique præſeſt. In ipſa porta Civitatis armatus Cæſar crucem adoraturus, caputque Caroli Magni deoſculaturus, ex equo deſcendit, quem cuſtodes portæ ſuo jure capiunt. Inde Cæſar ad templum uſque Deiparæ Virgini ſacrum, vetuſtateque inſigne ducitur. Alium enim equum conſcenderat Cæſar, qui Mareſchalco Coloniaſi ex more ceſſit, non tamen abſque contentione, ſacrificis ipſum equum ſibi vendicare conantibus. A templo Cæſar in Regiam ſuam ductus eſt. Die frequenti Coronatio hoc ordine celebratur. Ab Archiepiſcopis Electoribus Cæſar in templum introducitur. præcedebat Coloniaſis, veluti Conſecrator canens cum choro *TE DEUM LAUDAMUS*. Qui & Miſſam (ut vocant) incepit. Antequam Euangelium caneret Diaconus, proſtratus omnibus, Chorus Divorum ſuffragia implorabat. Deinde Coloniaſis Cæſarem in hunc modum allocutus eſt: *Viſi ſanctam fidem Ca-*

tholicū viriū traditam tenere, & operibus juſtiſ ſervare? Cui Cæſar: *Volo. Viſi ſanctū Eccleſiæ, Eccleſiarumque miniſtris fideliter eſſe tutor atque deſenſor?* Reſpondet: *Volo. Viſi Regum tibi à Deo conſeſſum ſecundum juſtitiam prædeceſſorum tuorum regere, & efficaciter deſendere?* Reſpondet: *Volo. Viſi jura Regni, Imperiique, ac bona ejus diſperſa injuſte, conſervare & recuperare, ac ſideliter in uſum Regni, Imperiique diſpenſare?* Reſpondet: *Volo. Viſi pauperum & divitum, viduarum & orphanorum aquas eſſe judex, & pium deſenſor?* Reſpondet: *Volo. Viſi ſanctiſſimo in Chriſto Patri Domino Rom. Pontifici, & ſacra Rom. Eccleſiæ ſubjectionem debitam, & fidem reverenter exhibere?* Reſpondet: *Volo. Hiſ diſciſ, Moguntinus & Treverenſis Cæſarem ad ſummum altare ducunt; in quo Cæſar omnia quæ dixerat, ſe pro virili præſtaturum jurejurando pollicetur. Tunc Coloniaſis ad populum converſus, tum Latine, tum Germanice dixit: Vultu tali Principi ac Reſtori vos ſubſpicere, ipſuſque Regum ſignare, fide ſtabilitare, ac juſſionibus illius obtemperare? Clamant omnes: Fiat, fiat, fiat. Ibi Coloniaſis unxit Cæſarem dicens: *Ungo te in Regem oleo ſanctificato, in nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti, Amen.* Unctum Regem Moguntinus & Treverenſis in ſacrarium ducunt, eumque rurfus Cæſare ornamentis Caroli Magni indutum, è ſacrario educunt. Cui ſedenti, tres Archiepiſcopi ſimul, enſem Caroli Magni tradunt, dicentes: *Accipe gladium per manus Episcoporum, ut per eum aequitatem exerceas, iniquitates deſtruas, Eccleſiam protegas, ac falſi Chriſtianos oppugnes.* Deinde ſolus Coloniaſis dedit Cæſari aureum anulum, regiamque veſtem, atque ſceptrum dicens: *Accipe virgam virtutum atque aequitatis, qua intelligas diligere pios, & terere reprobos.* Poſt hæc tres Archiepiſcopi ſimul Regiam Coronam auream, non (ut vulgus autumat) ferream, capiti imponunt dicentes: *Accipe Coronam Regiam.* Ex tandem unctum, & coronatum Regem ad ſedem lapideam Caroli Magni magna religione ſervatum ducunt, in qua quum federet, Archiepiſcopi Electores Regiam dignitatem Cæſari congratulabantur. Principes autem prophani, & nobiles, quotquot aderant, Equeſtris Ordinis inſignibus à Cæſare donabantur. Quibus peractis, peragitur & ſacrum, quo durante, Cæſare Inſignia in hunc modum ſervabantur. Limburgendiſ Comes Imperii Subpincerna Coronam: Comes Palatinus Archidapiſer globum orbis; & Zodus Papienſis Imperii Submareſchalcus enſem: Comes in Zorn Imperii Subcamerarius ſceptrum. Peracto ſacro, Cæſarem Imperialibus indutum, in domum Senatoriam Urbis ducunt. In qua*

pro singulis Electoribus, etiam absentibus, singulæ mensæ paratæ erant, alizque pro aliis Principibus Germanis proque Colonienſi Francofordienſi Nurembergenſi atque Aquigrani Senatoribus aliz item mensæ. in eoaſdem convivio Electorum quilibet munia ſua exſequitur. Lymburgenſis Comes Imperii Subpincerna primum poculum Caſari propinat. Comes Palatinus seu Imperii Archidapifer primum cibum mensæ Caſareæ miniſtrat. Et Zodus Paſenſis Subnareſchalcus cum baculo in manu Archidapiferum præcedebat. Convivio magnifico, ſumptuoſiſſimo; que peractò, Caſarem in templum D. Virgini ſacrum, deindeque in Aulam ſuam teducunt. Habes & unctum & coronatum Caſarem. Tu viciffim ſi quid boni apud vos evenierit, ne graveris nobis impartiri. Vale. *Aquiſgrami. VIII. Calendas Novembris, Anno MDXX.*

Scribuntur & alia multa, quæ quum non ſint ad rem neceſſaria, prætermittuntur. Vale. ex Valleeleto. XII. Calendas Decembris, MDXX.

EPIST. DCC.

De Vice-Comite Valdorna & Licentiate Spinofa miſſi ad Cardinalem. De Saravia peturbatore, de petulante Pimentelo.

P. M. A. M. Magno Cancellario.

Fortuna hæc Valdoletana ſua ad unguem fungitur officio. Die hujus menſis ſexto miſſi ſunt ab hujus oppidi procuratoribus ad Cardinalem ad Rivumſiccum nuncii Don Petrus Bazanus Valduernz Vice-Comes & unus doctor Spinofa inter cauſidicos clarus. Mandata de proponendis paucis ad Legum Regni obſervantiam capitis attulerunt, prætermiſſis quæ ad rem minime faciebant; fidem præſtitit Cardinalis à Rege impetratorum ſe illa, ut Juncteri aſſentirentur Turdeſillas ierunt. ſe nihil horum à Valdoletanis habuiſſe Juncteri ſciunt, immo è contra, uti mutabiles ſunt pelagi procellæ; ſic vulgus ineptum. Id ſtruxerat vaniſſimus ille ordinis equeſtris Saravia, pauper ex diſtiſſimo apud quadriſſas, ſicariorum eſt vagorum inquilinorum concitator. putat hæc via ſe adeptum aliquod excelſum rerum culmen. ſalletur arbitror. Regreſſi ad oppidum, Vice-Comes & Spinofa adverſe ſuſcepi ſunt. quadriſſas nil tale intellexiſſe ajunt. Junctæ Turdeſillanæ parendum eſſe proclamant. percuſum, ſi contradicatur. ergo die ſexto convaleſcebat, ægrotum prius hoc oppidum, à quo Regnorum pendet ſalus, de novo autem reci-

divavit, ita volentibus nefariis. putant hi Caſtellanæ molis ſe fore architectos. In Comeſtabilem & Benaventanum Comitum, alioſque Proceres adagia jaſtant, ſuper ſtatuſ eorum, *Ante collectas ſegreges mendicantes*, hi blaſterant, *ante novum muſſum* alii. Saravia præſertim & ejus ponderis cucurbitæ, *Regiam* iniquunt *Coronam ſe velle diſſacrare ab eorum majoribus ſupratam ſapiendo à Proceribus*. Nec longe abeſſet, uti colligere ſis eſt, ſi Regnum cerneſet, ad Regni commodum præbitam ab ineptis poteſtatem, eos exercere. Turres ſine fundamentis ædificant. cadent propediem. Murcia & ipſa mittit ad Juncteros. non deſunt qui putent Marchionem Belleceſem illius Regni principem & Adelantatum factorem hujus turbulentiz. ſorte illum neceſſitas coëgit, quom ipſius oppida ceperint caput erigere. Salmanticam dicitur ad Juncteros miſſile pedum circiter duo millia, duce Don Petro Maldonato, alias *Pimentelo*, Benaventani Comitii nepote. petulanſ juvenis eſt; petulanter procedet, ut arbitror. Merindatum provincia peditum dicitur decem millia coëgiſſe in Comeſtabilem. Conſtunt undique ab uribus & oppidis magnæ copiz, ni Proceres ſetas excuſſerint, actum erit de illis, nimis diu dormiunt, alterque in alterum oculos jaſtat & exſpectat, quid ſata ſerant. Cardinalis eſt rectoribus Medinenſibus unum miſit, nomine *Franciſcum Diaz*, ſuaſum Medinenſibus, ut Alahégü ſolvant obſidionem, ſere hominem trucidarunt, ſervatur auxilio paucorum, ad Juncteros catenis vincitus raptatur. Rex Portugaliz dicitur ſuas vires in Regis favorem Proceribus obtuliſſe. Quinquaginta petunt mutuo ducatorum millia. quæ ſient, habebis. Vale. interea. ex Valleeleto. XXVI. Novembris, MDXX.

EPIST. DCCI.

Ut ſolvatur nunciuſ Autoru captuſ ſub ſuſſiſſione. Iudiciuſ de motibz populz.

P. M. A. M. Licentiate Bernardino Cauſidicorum clariſſimo.

Preſtantiffime, Audivi demandatam tibi eſſe portarum hujus oppidi curam, ne quis exeat introëatque vobis inſciis. Ad nunciuſ Apoſtolicuſ qui eſt apud Cardinalem in Rivoficco mitto tractatuſ quædam negocia Cameræ Apoſtolice, quia ſumus arbitrarü Judices, Reverenduſ Conchenſis Epicoſpuſ veſtræ Cancellariæ princeps & ego, inter Cameram ipſam & Mündonenſis Epicoſpi hæredes, miſeram unum à meis familiaribus, regredientem prohibent ingredi cuſtodes. pe-

to ut mittas è tuis aliquem qui eum introducat. Nil adversi potestis à mea expectare familia. Quantum ego sum pacis amator, nosti. Crucior ego multo magis quam vos ipsi, cum videam, navim hanc vestram in tanto discrimine fluctuare. ut ista nubila jam tandem convertantur in serenum opto. horum à te turbinum primarias causas intellecturus ad te ibo, cum primum per morbum gravedinis cujusdam rheumaticæ liceat. Tu mihi hujus nocivæ nuci nucleos enodabis ambigenti. Sonus quidem primarius horum motuum sanus, ut leges Regni servantur indemnes: sed meo judicio aberratur in Processu. Supplicatu, non armis agendum esse, crederem fatius. Vale. ex atrio Commendatoris Riberæ hospitio nunc meo, cadente meridie. XXVIII. Novembris, MDXX.

EPIST. DCCII.

Male responsum Comiti Benaventano & Almiranti.

P. M. A. M. Eidem Licentiato.

Veniens ad me Fernandus Rodoricus meus, tegratias, inquit, promeruisse in colorerci, non minus quam in re ipsa. ait enim introductorem tuum ab eo veniam petiisse de mora, excusasseque portarum custodes, quod meum retinuerint. non licere illis aliter facere. sancti sunt officio suo. nil est cur illis succenseatur. Audio ad vestros quos dicitis *Deputatos*, missos fuisse nuncios ab Almirante & Benaventano Comite, vires oblatum suas & industriad ad pacem & concordiam, nec fuisse responsum sapienter. forte non sic, uti relatum est. timeo tamen aliquid, quia vulgus vestrum vult sapere, ut desipiant Principes, quod est futuræ tempestatis argumentum. Cætera coram. ad te ibo capitis dimissa gravedine. Interea vale. ex hospitio meo, ad vespertas, die Novembris XXVIII. MDXX.

EPIST. DCCIII.

Responsiva ad Marliannum de excusatione Regiæ. Lau Regiæ. qua causa motum.

P. M. A. M. Ludovico Marliano Episcopo Tudetenfi.

Habui elegantem & succo plenam epistolam tuam in excusationem Cæsaris mitissimi. Qui Cæsarem incuset, nullus est. Qui neget tot classium totque militum copias secum attulisse ingentes impensas, nemo est

qui neget. quod Aragones & Laetani suis cavillosis occasionibus Cæsarem tanto tempore detinuerint, unde misera Castella fuit ea intercadepine temporis exhausta, licet jacturam senserit intolerabilem Castella. quia ex depauperatione sua ditata sunt ea Regna, non sunt hi conquectus tamen, neque impensam pro Serenissima fore Portugallico Regi præbita in uxorem, exprobrant. Nil horum tumultus exortos excitavit, quia iusta omnia, quia fieri aliter non debuit. Ab uno epistolæ tuæ capite initium capiunt, ubi dicis: Nec se nec suos superbe imperitasse Hispaniæ. Illud, *nec se*, assentiuntur, quia nil benignius, vel mitius aut gloriosius Cæsare. Illud autem, *nec suos*, incusant, & dictum à vero dissimum ajunt. addunt alii, dictum à te illud, *superbe*, juxta recti tenorem, quia non *superbe*, sed *superbissime*, temerarieque ac insolenter fuerunt à vestris Hispani tractati. A Rege culpam tollunt, quia nondum ex ephebis erat elapsus, sed quid superbius quam illos æquo animo pati, quod Hispani crudis afficerentur pœnis ex venialibus erroribus in Belgas, neque in Belgam auderet quenquam Curie præfectus ullus justitiæ, manum imponere, licet in Hispanum aliquem, injuriam atrocem admisisset. quas ego ipse ignominias vidi? quosque derisus à vilissimis stabulariis & sordidissimis coquinarum scopariis inferri nobilibus Hispanis? quid fœdus quam passus fuisse voraces eos qui tempore illo miserum adolescentem absorbabant, ut in foribus atrii violentem ex Curia præfectis unum digladiatorem tumultuarium ad carcerem trahere, præfectus ipse violenter & ignominiose raperetur à Belga illo qui dicitur *Priavestes palatii*, unde territi Præfules alii abstinerunt post id à corrigendis erroribus. Addunt ad hæc, ex illorum prævis educationibus Cæsarem nihili penitus hæc Regna fecisse, imo & ab eis falso persuasum, quo facilius illum fallerent, ut Hispanos odio haberet. Hæ sunt artes, sunt hæc, Marliane mi observandissime, quæ vepres hæ inter segetes Cæsareas seminarunt. Caper vester & à Capro pendentes Cerberi, Regis infelicitis, ad orbis imperium nati, familiares hæc semina reliquerunt. Ad sydera voces procedunt, quod Regem Caper ad hæc Regna traxerit eo animo, ut sub Regis umbra quiret post collectas uvas hanc vineam, uti fecerunt, extirpare. Non illos latebat futuros successus hos, quando sibi, contra Regni leges Toletanam Archiantisteam, necdum bene ingressi Regnum usurpavit Caper, in totius Regni odium contra Regem, de qua re tu Regem excusas. Accusât Regem nemo. quid facere poterat imberbis

berbis adolescens ad eum usque diem sub-
toribus ejusmodi ac magistris? Quid deinde
successerit, æqua lance de cæteris vacanti-
bus tu nostri, quam exigua fuerit de Hispa-
no quoquam mentio, & quam solutis habei-
nis Hispanus panis ab Hispanorum faucibus
ereptus fuerit, ut ganeonum Belgarum &
Gallorum, Regem ipsum devorantium gut-
tura replerentur? Quis à concreto Borea &
horrendis frigoribus ad hanc temperiem ve-
nit, qui non hinc plures aureos asportaverit
quam obolos unquam fuerit assecutus? qua-
les, illorum causa, regio redditus relique-
ritis, tu videris. particularia omitto multa,
ab ipso Job excussa vi patientia. Jam satis va-
gatum est super causis harum seditionum. Ut
altitonans suam huic tanto malo, pullulanti
dextram imponat, orandum est. In humanis
nullum est judicium ad hanc labem detergen-
dam aptum. Vale. ex Valleoleto cum alia ad
magnum Cancellarium nostrum conterra-
neum epistola de rebus emergentibus. xxix.
Novembris, M D XX.

EPIST. DCCIV.

*Pro coronatione supplicatio, sed non lata. Adven-
tus Almirantis. quid cum Giron Almirantis.
quid cum Juncteri. quid promittant
Juncteri.*

P. M. A. M. Magno Cancellario.

Variis confectum herbis accipe farcimen,
quandoquidem ut minuta quæque vobis
significem operis. Hujus mensis die un-
decima pro coronato Casare supplicatio ge-
neralis in hoc oppido est celebrata. populi
fuit concursus non frequens, quia corrupti
vivunt animis, varia promebant judicia. fi-
ctum hi dicebant ad deterrendum. si verum,
ajebant alii, fore deterius, quia videant ter-
rarum paulo antea dominam Hispaniam con-
versam esse in provinciam. Ad urticas pun-
gentes veniamus. Die postero post spectacu-
lum Coronationis, Almirantis rediens ex
Laletania in oppido Decigales, priusquam fe-
ad Rivumsecum conferret, fixit pedem. Nun-
cios ad Don Petrum Gironem misit, Junctero-
rum Imperatorem electum accessit facit. sine
Junctæ venia se nequire responderet. Respon-
sum est à Juncteri interrogatis, ut suum se-
quatur judicium. Non est ausus adire, ne
suspectum se redderet. Hæc videns Almiran-
tus, ad hospites suos in Rivumsecum con-
cessit. Exit obviam magna militum caterva.
Semitrillis, in Mauros, inquit, in Mauros ista
parentur. Nostri sunt omnes, consilio, non armis
agendum est. Mox Turdesillas versus ad Jun-

cteros, pacis ardens amore, tetendit. Tur-
desillas ipsemet adit, paucis & his inermibus
comitatus. Vetant ingredi oppidum; peten-
ti Reginx ad spectum negarunt. Ad eum exie-
re Junctæ nomine duodecim ex collegio illo.
Nec monitis neque hortatu, aut precibus
promissisque flectere potuit illorum animos,
ut ab ea deciderent perviciia. daturum se o-
peram, ut quæ petierint, impetrentur, cum
Cardinali & Senatoribus pollicetur, in cujus
rei tutelam suas arces quosquecunque affines,
obsides, aut alias amicos in eorum manus
præbitorum se offert. demersi jam sunt, volunt
imperare. Addit, se gubernatoria nolle nisi po-
testate, neque agere velle se apud eos ut primas Re-
gui, aut dominus, sed unum se civem Valdeoleta-
num & unum de regnicola qui Regni commodam
quam suam exoptet, fore apud eos jurejurando
promittit. nil horum profuit. colloquia re-
pulerunt, ejus eloquentiam veriti. Ita rein-
secta regressus est in Rivumsecum. A longe
venientem Cardinalis & Senatores prospecta-
bunt, boni aliquid de Concordia quam de-
siderabant, expectantes. quando autem ac-
cessit propius, quid novi offerret Almirantis, per-
cunctantur, an deponenda vel sumenda sunt arma
interrogant. Ad arma veniendum fore dixit, ob-
stinatos esse Juncteros inquit. de pace nil velle illos
audire nunciat. Mox patitur, quod ante pro-
hibuerat, ut lata per Senatores in Juncteros
sententia promulgaretur. Tribunal palam e-
rigitur, per præcones, quicumque sub eo
communitatis symbolo arma ceperunt, in læ-
sæ Majestatis crimen incidisse censiti sunt.
Ita Juncteros ægritudo jam est incurabilis.
Tu vale. ex Valleoleto. suam quam, ad te
mitto clausam Marliano dari jubebis. ego au-
tem quod ad vestrum alterum scribo, ad ut-
rumque scriptum puto. Nonis Decembris,
M D XX.

EPIST. DCCV.

*Juncteri in Villabraxima infestant agrum Rivisecci.
de angustis Cardinalis & Senatorum. de pro-
ceribus qui tulerunt supplicia. quid
Juncteri dicant.*

P. M. A. M. Magno Cancellario.

Raros jam habemus à vobis nuncios, ra-
riores à nobis vos. ergo plures habetote.
Juncteri coactio exercitu valido castrametati
sunt à Rivisecco milliaria tria, dicitur Villa-
braxima locus. Don Petrus Giron & seditio-
sus Zamorensis Episcopus, duces exercitus,
ad Rivisecci moenia incurstant, dedit sibi Se-
natores postulant. in summo discrimine res
locata est. Sunt & Procerum ingentes copie,
Ddd postquam

postquam præcipue additus est Hari Comes Comestabilis primogenitus, cum veteranis quibusdam militibus. Junctiorum copiarum sunt numero plures, rusticarum, vomeribus & ligonibus pertractandis aptiores quam armis. Valdoletani Senatus princeps Conchen- sis Episcopus, pacis amator cum Senatoribus quatuor ad utrosque ivit, ad Junctiores primo, ut arma deponant Regia imperat auctoritate, uti ex verbis ejus colligere potui, qui mihi rationem earum rerum præbuit, excusationes eorum videtur admisisse. *Salutem se Regni querere Junctiores, ait dixisse, Proceres autem cum summa Regnorum jactura sui esse commodi studiosos. ab ipsis constructam Regni perniciem & legum dilacerationem, eo quod dilapidatum iri à pravis consulentibus Regnorum facultates & redditus, passi fuerint. Infantem Fernandum Principem à Regni ablato eorum consensu, alienamque Toletanam Antisteam, & barbaro puero præbitam, ipsi rogantibus, arguerunt, & hinc multa. His rebus imbutus Conchen- sis ad Rivum sicum tendit. Coactos reperit cum Cardinali ac Senatoribus hos Proceres, Almirantum Asturicensem & Deniz Marchiones: Comites autem Beniventanum, Hari, Albelistæ, Mirandæ, Castricafaris, Salinarum, Aquilaram, Ognati. Aderant & Proceres alii, Castellæ major Commendator, à Prioribus D. Joannis Rhodii Don Jacobus à Toletò; Adalantem Galeciæ, Prælati vero, Nuncius Apostolicus, Oveten- sis & Lucensis Episcopi; ut arma deponerent, protestatus est Episcopus: Nec Regi, nec Regno ista prodesset dixit: Proceribus dicitur majorem horum motuum culpam iniecisse. Jurgiosa verba utrimque intercessisse, Conchen- sis mihi retulit. En quid ait Almirantus? *tuncta consilia tibi placere insinuas, è magistratu abdicaberis. se nolle consiliis Procerum inhzrere; nolle se Proceres illum collegam in processu rerum dixerunt; neque quod magistratu privetur, ægre laturum, inquit Conchen- sis. in hoc statu sunt res. utri partium favere velitis, vos videte. Scyllæam inter rabiem & Charybdæam voraginem vagatur hæc regia navis. Vos valete. ex Valdoletò. III. Idus Decembris, MDXX.**

EPIST. DCCVI.

De morte Selimsachi, & quando, de laudibus Peribassani. de metu Pontifici & ejus revocationibus. de Gazello contra Turcam.

P. M. A. M. Marchionibus.

QUæ ab exteris ferantur regionibus, vestra sunt: quæ in his Regnis, Belgica, Selimsachus Turcarum Princeps spurcam,

magnanimam tamen animam, peste adortus repentina exhalavit die Septembris xv. in Adrianopoli. filium reliquit annos natum octodecim. is ad arma pronus non est, uti fertur. Sed nil ad rem nostram, cur sopore premi pectora sinamus. Peribassanum habet rerum omnium, quas pater egit, autorem, quem uti genitorem ipse, uti dominum bellorum duces observant, eo quod Principi semper, sibi nunquam consuluisse cognoverint. Unde quo minus Peribassanus suæ rei prospexit, eo magis & Principis & sua coaluit gloria. Audimus tamen una, Mamaluchorum principem quandam ex his, qui Soldani fortuna cadente, ad Turcas fecisset, cum esset Alepi dominus, nomine *Gazellum*, novi Turcarum Principis ignavia fretum, coacta manu extorrium Mamaluchorum & è Mamaluchis defendentium, quos *Turchomanes* appellant, in Syria defecisse, ubi Selimsachus illum gubernatorem reliquerat, sed quid? exercitus ingens in eum paratur. casurum arbitramur, quum primum acies viderit Janicerorum. Pontifex vero militibus & tormentariis quibusdam vasibus stipatus incedit, quodcumque prodiiit è Vaticanis palatio. eum sibi timorem ajunt imbibisse, ex quo accersitum ad se sub tutelari diplomate Paulum Bajonum Perusinum tyrannum jugulari fecit. Colonenses fidejussores Pauli & genus omne Bajonum formidare dicitur. crudelis efficitur in suspectos quosque. dicitur etiam spectativas, reservas, regressus & coadjutorias revocasse contra morem majorum. Sancti Georgii & Sanctæ Crucis Cardinales sub tegmine valetudinis recuperandæ, Pontificis manus evasere. Neapolim profecti sunt. quæ in Regnis his agantur, à vestris habetote. ex Valdoletò, pridie Idus Decembris, MDXX.

EPIST. DCCVII.

De Apostolica Camera negotiis. de Zamorensi Episcopo jaculante globos in Rivum sicum. locum in Episcopum Oriensem.

P. M. A. M. Viancio Albergato Nuncio Apostolico apud Cardinalem in Rivoficco.

DE tuo Apostolicæ Cameræ negotio cum hæredibus Episcopi Mondoniensis vita functi nil agitur; turbida hæc tempora faciunt, ut nugari sit, velle impræsentiarum hæc agitare. animo æquo patiaris oportet, donec atra hæc nubes dissolvatur. Ne desinamus interea vivere. Salutavit, ut audio,

vos Zamorensis ebulliens Episcopus quibusdam globis ferreis tormentariis, ab exercitu Junctero, qui sedem taliter habet in agro Villabraximæ, Ovetensem Episcopum per Rivisficana prata deambulantem, horas canonicas recitando, perterrituisse globum unum è jaculatis, suo sibilo taliter ajunt, ut è mula semianimis deciderit, & an adhuc præ formidine strepentis globi pallear, cupio intelligere. casum atrocem fuisse illum, tremens adhuc prædicat. O virum imperterritum! felicitatem appellat infortunium. Quid enim beatus cuiquam potest accidere? Si namque illa hora qua procul ab omni ambitionis & avaritiæ fumo, in extasim raptus, horas contemplans recitabat, animam, alterius Episcopi præsertim dextra, exhalasset, ad superos recta concessisset. Quod vobiscum non sum, epistolo me taxat suo, qui ex miti palumbæ in egregium conversus est bellatorem, ut ipse de se jactat; facit ut virum decet posteritate dignissimum. Mavortios heros turpe foret his temporibus ocio marcescere, quibus aëra stridoribus reboant, tonitruis nubi dissolvuntur. Nos qui magis Joviales sumus quam Martiales, nec per ora hominum sumus digni volitare, in Lethæis ociamur ripis, inter aurata delides lacunaria, domorum vestri Rivisficæ angustias, & istorum opidanorum mundinis assuetorum, Cerbeream voraginem in exigendis pro sordido vilique hospitio pecuniarum acervis, horresco, hic morabor, donec collachrymandum hoc dissidium aliquo modo componatur. Bellator igitur Ovetenis, quem fragor, crepitus, sonitus, strepitus armorum delectat: inter oculos caligantia præ nitore, deterfa tela, versetur; nos inter librorum choreas. Armis tunc oblectabar, quando in Granatenfes Mauros exercebantur. Jam satis fum evagatus. Reverendissimo purpurato Dertusenfi velim dici oscula manuum. Et valeat. ex Valledoleto, pridie Idus Decembris, MDXX.

EPIST. DCCVIII.

Lusin jactuque in Episcopum, dat Autor rationem de se.

P. M. A. M. Episcopo Ovetenfi.

Pygmaeo digitulo brevis, sed gigantæo longius, lacerto, si lepores, si sales; si que mixtam sinapem acrimoniam pensaverimus, epistolium accepi tuum. Ominatum fuisse me tibi vitæ brevitate conquæreris, quando ad Vianesium, Apostolicum Nuncium scripsi, fore te bestium, si tempore illo, quo maximæ contemplationi ad-

strictus è mula decidisse prædicaris, ob furentis globi fragorem, ab Episcopo Zamorensi excussum ex Villabraxima vitam exuisses. Iracundia illa qua sicutum assecram tuum, Juncta ipsa junctiorem appellas, Mavortius convenit heroibus. Marti namque sapidissima Gratiarum Dea Venus est gratissima. Sævera nimium sunt ac pessundantia spiritus quæ à Gradivo prædeant, nisi Cythæra venusta te condianrur, ubi tunc libra sinapis contusa, mi Patrone? in cavernulis narium, ut arbitror, hospitabatur, aceto perfusa. O quam belle multaciæ, ut vulgo loquar, expectorasti. Eam si retinisses, discrimen peperisset in ilibus, quando præcipue maluisse te, inquam, ut ego Præcursor ad superos iter tibi facerem. Sumus Junctæ junctiores, quia Paci invigilamus. Hospites habeo in his auratis atris Riberiacis, quotquot ad hos municipales corruptos à Junctæ veniunt, pacem optare me cognoscunt. paci dandam operam suadeo, quanto in discrimine versentur, quam denigratum nomen sint per universum orbem consecuti, aperio. Causas motuum occultas esse ajo, effectus autem tumultuarios. In proprium Regem apertos esse, audior & auscultor. sentio sedere illis animo quæ refero, quia me ad rectum tendere intelligunt. profuturos aliquando sermones meos puto. Vos autem sub heroum Martialium nomine, quid isthic agitis aliud quam Martialibus viris panem consumere & inertio ocio studere, præque suspitione pallescere, non sentio. Claudio rivum, ne nimis inundans pluvia torrentem augeat. Vale. Reverendissimo purpurato velim dici humilem commendationem. ex Valledoleto Idibus Decembris, MDXX.

EPIST. DCCIX.

De motu Burgensum & Comesstabilis custodia. de insolentia juda Toletanorum. Quid uxor Almirantis. Iuncteri ad Villabrandum. Datus in prædam Turdesillas. Accersit Autor Iuncteros. Accusatio Iuncterorum. Oritur Autoris placuisse suasio. Ironia. De statu Valledoleto.

P. M. A. M. Magno Cancellario.

Cito clanget Aleto ferali tubum ad arma plus quam civilia. In Rivisficco sunt cum Proceribus cataphracti septingenti, pediatum tria millia, equorum est Juncteri minor numerus, pediatum multo major. Globos è Villabraxima Juncteri ad Rivisficci moenia sunt jaculati, è quibus unus Beneventi Comitum in agro perambulantem perterritus,

ad cujus pedes decedit. Res Burgenſes in diſcrimen tendunt mutationis ſtatus, quia non aſſequantur à vobis pauca illa rerum capita, unde fidejuſſorem detinent ſub fida cuſtodia Comeſtabilem. Andaluzia, velut à ſpecularia turre, quid fors latura ſit inter Proceres & Juncteros, proſpectat, ſequetur victores. Toletum omnium fomes malorum, regiis quaſtoribus abſtulit omnem exigendi alcaſſas poteſtatem, ſe ab eo tributo immunem eſſe dicit. Mittitur in eos à gubernatoribus Don Antonius Cuniga è D. Joannis Prioribus alter. Almirantis uxor Modicæ Comitiffa it reditque frequens à Proceribus ad Juncteros; quod operetur, non intelligimus. credimus perſuaſuram Almirantis nomine Don Petro Gironi, ut Juncteros decipiat, à quibus, uti à marino fluctu, conſtantia nil poteſt exſpectari. Almirantis hæres Don Fernandus Enrriquez eſt Don Petri Gironis ſororius. Comeſtabilis eſt ipſe nepos ex ſore. Perniciem Optimum fore ſibi commodam non arbitrari credendum eſt. neque ignarus eſt adeo, licet Regi ſit iratus Cæſari, ob cauſas omnibus notas de Ducatu Medinæ Sidoniæ, quin intelligat, quam periculolum ſit popularibus motibus fidere, quamque facinoroſum iudicetur, arma capere in Regiam autoritatem. Em! Em! dum hæc ita ſuper pluteo ſcripta morarentur, Juncteri exercitum moverunt. Ad Villalpandum Comeſtabilis oppidum, frumentariæ rei uberrimum, ſub ocaſione tollendi Proceribus in Rivoſicco clauſis, comæſtuum viam proſecti ſunt Juncteri, ducibus Don Petro Giron ac Epifcopo rabido Zamorenſe. Ad Regnorum arcem Turdeſillas Reginæ ſedem Proceres, expeditionem ſuſcipiunt & contendunt. dum in Villalpando Juncteri morantur, ubi non eſt paſſus Petrus Giron quicquam mali fieri oppidanis, Proceres oppugnant Turdeſillas. propugnatoribus, ex Juncteriorum inertia oppidum deſertum, expugnarunt, dederuntque in prædam. Regina vero ſtrepitus & tormentorum tonitrua clamoresque hominum & tubarum clangores ſentiens, *quid rei ſit*, interrogat. Proceres eſſe Regnorum ejus uſurpatores nominatim ajunt, ſtudentque illos in odium Reginæ trahere. Supplicat ut in eos exeat ex atrio. Reſpondit Regina, *hi quos nominibus appellatis, adverſi nunquam meis fuere parentibus, neque mihi erunt inobſervantes, portui illis aperiri*, jubeo. Capto municipio, è Procuratoribus Juncteriſ pauci evaſerunt, deprehenſi ſub fida ſervantur cuſtodia. Ita luditur in Fortunæ fritillo. Juncteri duces, qui ſe deceptos repererunt, ad hoc oppidum adhuc agro-

tum regreſſi ſunt triſtes. Senatores vero, quum primum Juncteri moverunt è Rivoſicco exercitum, collectis ſarcinulis trepidi ad caſtrum Cæſaris diverterunt. In quartum hinc diem Junctæ procuratores evaſi è manibus Procerum, huc & ipſi venerunt. Commendatoris Ribæræ atrium, quod ego inhabitabo, eſt ingens & populari fiſco addictum, eo quod ejus dominus ſit Juncteriſ adverſus. huc de ſuis ineptiis conſulturi, qui ſuperſunt Procuratores Juncteriſ conveniunt. Vetere familiaritate in Reginæ Catholicæ capella cum Epifcopo Zamorenſi, & cum Don Petro Laſſo à Vega ob conſuetudinem apud me, cum ſugeret una cum Proceribus Regnorum, ubera mea literalia fretus: quodque his fuerit hujus fomenti motor, ad meum cubiculum utrumque accerſivi. Ambo ad amici quondam & præceptoris vocem illico venerunt. poſt ſalutationes, quales præteritum tempus exigebat, ad præſens procedendo. Quanti ſit periculi, rem hanc ea via tractare, aperui, quod ex Abula Hineſtroſam Commendatarium pepulerint. Quodque ex Turdeſillis Lucenſem & Ovetenſem Epifcopos non admiferint, à Cardinali & Senatu miſſos, autoritatem ſuam apud Cæſarem offerentes omnes. Quod Almirantem ipſum fere ſupplicem deſiderio pacis ardentem, & inermem atque incomitatum, ex ipſius municipii Turdeſillani mœnibus prohibuerint ingredi, accuſavi. Audiri à Turcis Mauros, à Sarracenis Judæos, & Chriſtianos ab utriſque, prædicavi. quam turpe quomque ſœdum ſit proditorum nomen apud omne genus humanum conſecuti, arguo. Neque ſciſſiſſe à tanta ſe labe vel tantillo exſolvere. His & aliis multis in hunc ſenſum perfricatis, fuiſſe ignoranter factum hæcenus, maleque ſuis rebus proſpectum, annuerunt. ſubſequer ego in hæc verba: Audite attentis auribus quæ referam. In hac tumultuaria farina & fluctuante claſſe, vos eſtis ambo primarii, qui polleant ingenio tantillaque gravitate vigeant, præter vos ambo pauci ſunt. De præteritis fruſtra eſſet velle aliam rationem exigere. actum eſt, nec poteſt aliter fieri quin fuerint: ſed ſi forte impræſentiarum ſeſe offerret ſenior ad concordiam ocaſio, amplectemini conſilium ejus, qui non minus horum Regnorum bonam optat valetudinem quam vos ipſi? *Quorſum tendam*, interrogat. En ajo, ſi mea opera Summus Pontifex Chriſtianorum pater generalis ſeſe dederit medium, auſcultabiſſis? *Qui ſari poſſit*, interrogat. Pontificum, inquit, Nuncium habemus in Rivoſicco. per Nuncios agit ſuos Pontifex inter diſcordes Principes. Multorum lites compo-

ſuere

fuere Pontifices. Componetur & hæc illius autoritate altercatio, quæ Regna trahit in præceps, modo velitis. Ambæ namque partes, vos scilicet ac Proceres, qui vos trahunt jam semiruptos & ab arce Regnorum Reginæ sedem fugarunt, Regni commodo studere vos dicitis. Sub quo Symbolo partes ambæ Regni ruinam contextitis, quia multa jam eunt in prædam loca. Itinera tutissima hæcenus, minime tota rapinis & prædæ: facinorosos ac sceleratos homines ditatis; bonos premitis. Ad siciorum manus jam res deducitur. Consulite vestris, qui supersunt collegis, & meo annuite hortatui. meum erit exsequi, quod polliceor. placuisse dixerunt quæ proposuerim. *Collegi id se suaseros totius viribus* promiserunt. discedunt à me bene persuasi. Collegas accersunt, rem proposuerunt. Vix fieri potuit ut venirent in eam sententiam, quia illorum pars major est inepta, nec sanæ mentis, in re jam tandem per suffragia ventum est ad sensum. Fernandum Rodericum meum à teneris juvenem, qualem nosti callidum magnarum rerum artificem, ad Rivumsecum ad Cardinalem & Nuncium, qui adhuc morantur in eo municipio, misi. fuit gratissima Cardinali negotiatio, fuit & Comiti Beneventano, qui forte fortuna eo die ex Turdesillis ad suum Beneventum proficiscebatur. Nuncio Apostolico suadent, ut rem aggrediatur, fore ut gloriam assequatur ingentem, si suo ductu res effectum fortietur. Annuit Vianeseus Albergatus nuncius. regressus est Fernandus meus cum literis Nuncii, quibus sese offert venturum. Legi ego Junctæ quia Latine scripsit

literas. nil statuunt, deliberant, consulunt, arguunt invicem, utiliusne an deterius futurum sit, portam hanc aperire. dum ita Junctæ ambigunt, Cardinalis & Nuncius ad Proceres & Regnorum arcem, Junctæ erectam, Turdesillas profecti sunt. Sic statim expectantes Junctætorum sapientem promulgationem, de suo medico Pontificis halitu & Vianesii opera. Ex oppido Simancas ad milliaria quinque à Valdoletto infestatur interea singulis horis acribus incursionibus Valdoletum. audet exire nemo. vineæ culturæ que deferuntur. trucidantur in agris ruricolæ. nil tutum est. ad arma conclamatur quotidie. caput è portis exferere audet nemo. apprehensam tamen perviciam servant indemnam, sed neque Generalis Junctæ procuratoribus parent, jam populus hic infestescit. nil assentiuntur fieri, ipsis inconsultis: onera tributorum miseris oppidanis ad libitum imponunt ad militaria stipendia. Sunt pauperum lachrymæ, sunt gemitus inauditi. Don Petrus Giron publicis vocibus *Proditor* ab eis appellatur, quod Vilalpandum, Rivoficco derelicto, retenderit, quo locus daretur Proceribus impetendi Turdesillas. Is videns Junctætos jam esse in particularis opidi potestate, sineque consilio atque viribus regi, secessit ab eis, atque sic paulatim deferuntur. Junctæti superstites, qui ajunt cum ingentibus copiis adventare Numen suum Padillam ex urbe Toletum. Hoc in statu res sunt. do longas, quia longa nobis præbent spacia cursores rari. Vale. ex Valletoletto. VI. Calendas Januarii, MDXX.

PETRI MARTYRIS A. M. EPISTOLARUM

LIBER TRIGESIMUS QUARTUS:

EPIST. DCCX.

*Quam insane fuerit susceptus Padilla. quid vulgus
ignatum. Cur jam contra Gironem & Las-
sum populus seuiat. Prognosticon de Pa-
dilla lapsu. de Apostolico nuncio.*

U. Fernandus ad Proceres.

Quid Proceres petant.

P. M. A. M. Magno Cancellario.

Roh! quibus contumeliis & colaphis, quibus tempora hæc nostra fortuna fatigat? Padilla ille Toletanus juvenis, ab inepto vulgo ad sui, & populi perniciem elatus, ab hoc oppido morte triumphantis susceptus est. Vellent oppidani illius arbitrio cuncta gubernari Juncta generalis aliter sentit. Rhythmicè cantando pueri, agmine facto, transeuntem, quacunque tendat, Padillam salutant, patrie ajunt esse liberatorem. Don Petrum vero Gironem & Don Petrum Lassum, solos in hoc vasto gurgite viros graves, jam *proditores* appellant, quod ineptos esse Junctæ cogitatus ambo intelligant. Misereor ego Padillæ, quem omnino cito lapsurum præcipitem. Jam nescit & ipse quo tendat. Licet parum sapiens, incipit intelligere, quam vanæ sint populares auræ, collegarum exemplis edoctus. quos paulo ante non observabant modo aut colebant, sed adorabant, nunc per vulgi scetidas buccas *Proditorum* titulis decorati ruminantur. De Apostolico nuncio statutum jam tandem, ut veniat, non tamen intra oppidum pariuntur Valdelotani timentes, ne spargat Anathema in Episcopum Zamorensem, aut è sacerdotibus loci aliquem. Ad D. Hieronymum trans pontem cœnobium dictum de *Prato* ferunt. It Fernandus idem meus ex Cardinalis & Procerum, pacem amantium, consilio. Nuncium ducit. designati à Juncta generali Nuncium salutant, ut Pontificis simulachrum. quid velit, interrogant. Nil se aliud cupere, inquit, quam Pontificem velle scire, an Pacem optent. Optare respondent. Quid velint Proceres qui sunt in Turdesillis oppositi, à quibus ipse venit, percunctantur. Quid vos ad rem tantam

moveat, vellet sanctissimus Dominus noster cognoscere, quo, re tanti momenti habita, queat aptius me medio Regni commodo consulere. Inquiunt, ut Regni leges serventur. Itidem proceribus dici debere ajunt. It cum literis tutelaribus Fernandus idem meus ad Turdesillas. Vianesius interea nuncius nolle se ullo pacto huic negotio ulterius intendere, nisi admittatur intra oppidum, inquit. Audi diu ego singulos, Medicum, non vulneratorem se habituros in Nuncio, profiteor. duriuscule sum ab eis consecutus postulata. En ingreditur. Sequitur illum Mausignus quidam Portugalis, qui se Portugaliæ Regis dixit esse Oratorem. Utrumque domi admitto. est atrium ingens, ubi hospitor. ad eunt Vianesium. Regis sui nomine multa proficitur Mausignus. Nuncium salutant denuo. *Qua fretus Pontificia potestate velle se nomine Pontificis inter eos & Proceres tractare percunctantur.* Iteras se habere à Cardinali Medices, qui Pontificatum gubernat, mentiuntur. eas enim ex meo consilio confinxit, ostenditque, *placere*, inquit Junctæ. Verane sint, an fictæ, nil curant. Ad Proceres Fernandus remittitur, de Junctæ animo Proceribus significatum. petunt per eum Proceres rerum, quas Junctæ postulant, capita. redit ad nos, cum quaterno postulatorum Nuncio præbito, & Junctæ literis quibus Proceres hortantur ac rogant, ut capitulum illis postulatorum examissum consideratis, velint una secum dare operam, ut illa serventur, qua ad Regni commodum facere videantur, tollendaque de toleranda designent, ad dentes, *Pacem optare se.* Reddit cum postulatis Fernandus, lapidatur miser à pueris, deprædatur à custodibus. mille modis perturbatur. patiebamur æquo animo casus omnes, quia res tanta sicco pede perfici non poterat. Ajunt, Cardinalem velle se cursorem ad vos destinare ex Turdesillis. claudio. propterea epistolam, si distulerit, quæ succedent, scribemus. Vale interea. ex Valleleto. XVI. Calendas Februarii, MDXXI.

EPIST.

EPIST. DCCXI.

Gravis in Valdeletanos sententia. Tollitur Cancellaria. De Cæsaris epistolo ad sororem. de novo caduco morbo Roma. Almirantis stratagemata. de duplici matrimonio.

P. M. A. M. Marchioni Mondecariis.

PAUCA tibi nunc significabo, quia forensia. Est Cæsar in Valdeletanos vehementer iratus. oculum iussit dextrum illis erui. Mandatum edicto venit, ut Senatus, qui dicitur Cancellaria, hinc tollatur. Senatoribus imperat, ut hinc tanquam à morbofo læsæ Majestatis crimine infecto loco discedant confestim. Id si recusaverint, per gubernatores alius eligatur Senatus, præsentibusque potestas omnis dematur. *Regio se mandato parituros* ajunt. egressum tentant. ab oppidanis detinentur. regredi sunt coacti. vim inferri conqueſti sunt. Apparuit & epistola, quam propria Cæsaris dextera exaratam ad Donnam Catharinam Illustrissimam Infantem forem esse diderunt, cujus Data erat ex Bruxellis, priusquam de capto Turdesillarum oppido, Reginaque liberata, fuerit certior factus Cæsar. qua sororem hortabatur, ut viribus totis niteretur, inde Juncteros propellere, *Proditores* illos appellans, & *læsæ Majestatis reos*. Fictam ab Almirante arbitramur, quem noscimus ad hujuscemodi confingenda aptum stratagemata, & quia scimus ipsum spargi jussisse plures, ad odium contra Juncteros concitandum, per plateas templeaque hujus oppidi literas quibus alienis recitabat nominibus Padillam cæterosque Junctæ primarios, sibi, non Regno consulentes, trahere populos in eam vertiginem, secretoque agere cum Proceribus de Pace, quia populi se reperiant irretitos, & suo Regi odiosos. Hæc tamen frustra. per levissimos & nullius pensu vulgares homines res agit ut quos hujuscemodi tempestas alit. de his satis. Romam ajunt inaudito quodam morbo vexari. cadunt in plateis & discumbentes multi ex insperato mortui. Ad Cæsarem redeo, cursorem habemus ab eo. Per Gursensem & Salisburgensem Episcopum Cardinalem in Germanis curiis habita est nomine Cæsaris oratio die Januarii xxvii. captata est à Germanis benevolentia ex argumento quo ait, *se coactum esse rei Germanas prosequi amore vehementi, tum quod Germanus ipse sit Archidux Austria, tum ut eorum beneficentia per electionem Imperii ultro tam amice delati, cætera quæ intexuit, eos con-*

tinensensus, quos apud nos in curiis Valdeletanis & Aragonicis ac Laletanis, ea vidisset vos credendum est; propterea laborem hunc vitare intendendo, ut alia vobis significem. literæ Cæsaris ad gubernatores sunt excusativæ; quod nequiverit ad nos citius venire; *coactum se fuisse*, ait, *tantum sibi mora sumere ad rei Germanica componendas; fuisse quoque*, ait, *opus non parvo tempore ad fratris Fernandi ac sororis Donna Maria nuptias tractandas, accepta Ungari Regis filia uxore pro Fernando fratre, dataque sorore in uxorem ipsi Ungaro Regi. Se his actis illico paraturum classem qua transiret ad nos pollicetur.* Est aliud quo neque Toletani particulatim neque Hispania in genere collachrymabuntur. Obiit Croyus puer, Capri Onocrotali nepos Toletanus Archiepiscopus. De sorore tua Donna Maria Pachieca hujus tumultuarii Padillæ uxore nescio quid fertur, quod mariti sit ipsa maritus. Toletum dicitur ipsa in hanc perviciaciam sustinere. male de illa sentitur. quid tu sentias, quandoquidem diverse à Toletito se habeat Granata tibi credita, hæsitamus. Illius consiliis te non assentiri arbitramur. Quid animi habeas, opus est, ut mihi significes, ad murmuram infringenda. Jam vale. nimis evagatus sum. Ex Valleoleto. vi. Idus Februarii, MDXXI.

EPIST. DCCXII.

De varietate postulatorum à Junctæ. tractatur de consensu inter Proceres & Junctam. de captura Nuncii & ejus levitate. de Manu signo turbatore. Levia Vianesi verba. Burgos arma capis. Copia ad lunceros.

P. M. A. M. Magno Cancellario.

REGRESSUM ad proceres Fernandum meum cum postulatis à Junctæ, scripsi ad te superioribus diebus, & duplicato introclusum illarum exemplar do, quia non ab hostibus Gallis intercipiuntur solum nostri cursores, sed à Junctæ multo diligentius. ad præsentia veniamus. Tres Fernandum meum dies Proceres detinuerunt, Junctæ postulata cribrantes, deliberantes, examinantes. centum decem novem erant petitorum capita. Justa quædam, Regi auctoritatem dementia pleraque, tolerabilia multa, Junctæ etiam nonnulla. His ita pertractatis & discussis ipso Juvene Fernando admissio in conventu, remittitur cum mandatis in hanc sententiam: *Postulata, inquit Proceres, ob petitorum multitudinem esse confusa, per intermedium nullo pacto discuti posse, ut alterne designati Procuratoribus in intermedio loco aliquo fiat consensu efflagiturat.*

Per

Per Vianesium Nuncium ista referuntur. Placuit Junctis propositio. Suos ilico ad conventum ituros designant Procuratores. Petunt una supplices à nuntio, ut medius assist. Nequire discordes inde discedere, ut Proceribus de suis Deputatis deligendis persuadeat, orant. Ad discessum rem compositurus, se præparat Nuncius ad Cardinalem, apud quem ex præcepto Pontificis morabatur semper. Dixi Mausignum quendam Portugallicum fuisse secutum ad nos Vianesium nuncium, licet non vocatum. Is fontes nostros perturbavit. tum ex innata illis levitate, tum quod in Vianefio summam reperit inconstantiam, & nunquam fuerit Rex Regis Portugallicæ nomine auditus à quoquam. Pontificis optabant solum nomen, & Pontificia volebant auctoritate rem tractari. Mausignus hic cum Vianefio discedens sumptis onus educendi jumenta duo sarcinaria cum facultatibus alienis. Ad portas, ut exirent applicati, per custodes, qui vident addita suis alia duo jumenta onusta, retrocedere Nuncium cogunt, quia præcipue Vianefius noster se ferre ad Admirantem pecuniarum summam non contemnendam quatuor millium ducatorum, præconatus fuerat. Moræ ac ignominie impatiens noster Vianefius, non librans, quanti sit momenti res quam tractabat, concitus ira exandescens, quicquid lætæ emunxerat, calcibus in catinum discussis, in mille partes guttatim dispersit. detentus biduo fuit. dimissus tandem ad Cardinalem & Proceres profectus, cum spumosa rabie Proceribus persuasit, ne ullo pacto de Pace loquantur. Se venditurum rochetos & comparaturum coselettos in Juncteros clatis insanis vocibus blaterat; primam se in eos hastam jacturum crocitat, *sceleratos, Poltronos, Gagiosos & Ribaldos* appellat, excepto nemine, suspendendos patibulis, de hinc in frustra secandos Juncteros omnes dementer inclamat. Taliter se gessit bonus Vianefius. hæc fuit Vianefii opera, ut instrumenta pacis jam parata discerpserit. de Vianefio jam satis. Aliud audigratum Cæsari futurum. Valdoletani, Junctæ generalis opifices, torvis inspicant oculis, fururos jactant in eos, nec Juncteri se tutos fore posthac, in eorum potestate, arbitrantur, post epistolam præcipue unam à gubernatoribus Cardinali & Admirante ad Valdoletanos missam per Fecialem, dicit vulgus *Reidarmas*, qua Valdoletanos hortabantur & monebant, ut Juncteros & quosunque auctoritatis regia suspectos ejicerent, armaque deponerent, & Regia obtemperarent Majestati, nisi fideles decet subditos. Id ni proptere exsequerentur, se ruituros in Valdoletanos fines, ignique ac ferro vastaturos

obvia quæque, tanquam in rebelles & læsæ Majestatis reos. Fecialem detinent Valdoletani Deputati, de generali Junctæ nulla facta mentione. *se responsuros per suum nuncium* dixerunt. Burgenfès vero x. Calendas Januarii ceperunt arma in Comestabilem, eo quod de impetrandis à Cæsare suis postulatis fuerunt frustrati. Zamorensis Episcopus à fronte, Salvaterræ Comes cum Merindatibus à tergo Burgenfès excitantur quadrilla. defecit uterque. rem sunt aggressi, quam itinere in medio deseruerunt, quia impar erat eorum sapientiæ ac sortitudini animalis perversicæ cum se deceptos ab inanibus cucurbitis viderunt Burgenfès, subdunt in diem tertium colla jugo. promissis ab ipso Comestabili paucis postulat, & urbem & arcem dederunt: Senatuum regium & à Senatu electum urbis gubernatorem quem *Correïtorem* dicunt, admiserunt. Padilla vero & Zamorensis jam Ampudia oppido Comitæ illius Salvaterræ recuperato, quam Procerum nomine ceperat Don Franciscus de Viamonte. ad hujus oppidi vicina rura duxerunt copias hyematum. quibus sic stantibus, relatum est ex Abula, Segovia & Salmantica, esse in Medina Campi copias ingentes coactas, quæ ob Turdesillana Simancheaque præsidia non andebant ad Juncteros venire. tetendit ad eos colligendos Padilla. inertes se ac desidios ostenderunt Proceres. qui salvis omnibus locum dedere Padillæ ut transiret, quem facillime discerpissent, si prodire fuissent ausi. Quid rei fuerit, non intelligo. duriorum sorte jam reperient ad quietem viam. Coactis in unum copiis, quæ Methinnæ illum expectabant, cum summa oppidanorum læticia Padilla susceptus est, & in circumvicinis villis stativas illi assignarunt. Inter tot amaras escas unam accipitoapidulam. Andalusia, Juncteros cernens insanas actiones, suas in eos offert vires. Non plura impræsentiarum. ajunt nuncium discessurum. claudio igitur rivum. Vale. ex Valledolet. Idus Februarii, MDXXI.

EPIST. DCCXIII.

Admonitio Cardinalis ad Cæsarem, quod viam gubernandi mutes & præclara consilia. De Junctis & Proceribus multa. Taxantur Proceres. Quid Comes Beneventanus. quid Almirantus. quid Proceres cum Cardinali. Don Franciscus. de lupis actibus. Fortuna ludibrium. Padillam putat populus Alexandrum. de vulgi inconstantia. Padilla erigitur in Ducem. de triumphatu. de Gervensibus.

P. M. A. M. Magno Cancellario.

CAsus accidit tibi significandus, quo possis felicissimo Cæsari esse utilis, sed ad
aurem

aurem ista recensenda, quia pulsât ad intima voraces istos, & honoris & facultatum suæ Majestatis absorptores. Juncteri quacunquē datur, multo strictius itinera custodiunt, ne quid scribatur in eos, quam hostes Galli. Cardinalis literas deprehenderunt ad Serenissimum Cæsarem longissimas, quibus libere suam hortatur & monet Majestatem, ut à vetere via gubernandi deviet, docetque modum qui servari deberet. hæ interceptæ literæ in publico Valdoletanorum conventu lectæ sunt, propterea liceat mihi facere te certiorē de primariis in literis capitibus contentis, quandoquidem illas non habuistis. Primo capite dicit aperte, tot tantorumque malorum causam à suæ Majestatis lateribus emanasse, inde, inquit, se non magnopere criminari hæc Regna: quia præcipue nullam videant tanto vulnere medelam parari, quod hisdem regatur consulatoribus, qui sua vel incuria vel voracitate adeo crudis vulneribus hæc Regna confecerunt. Abjecta mox omni formidine protestatur aperte, seditiones has finem habituras nunquam, nisi senserit Hispania Cæsarem à seipso agere, non per lupos sui gregis dilaceratores, uti hætenus. Monet demum, uti Regna hæc statuunt private suam Majestatem Regio nomine matre vivente, nisi prudentius se gesserit, quam ait ac forti animo refert in uno capite, sapientiorē esse, quod nil velit subscribere aut elargiri, quam sua Majestas in negando nihil, quia illinc nihil de Regno tollitur, hinc omne patrimonium. Prodigalitatē esse Cardinalis insinuat eam, quæ ab collateralibus ad sui commodum *Liberalitas* appellatur, quæ trahat & ipsum Cæsarem in præcep̃s & sua Regna. Alio capite taxat Procere, quod sui sint commodi, non de Cæsaris observantia solliciti, quodque si viderint Junctærorum ignem crescere, potius ligna quam latices sint parati projicere, facileque sint partes eorum secuturi. Nolle se, inquit, habita perdere patrimonium, & licet suam videant perniciem ad oculum: cum nihil magis optare se Juncteri dicant quam Procere ruinam. Neque ad id Procere unum ex propria crumena obolum expendunt, sed è censu regio non pro militibus solum, quos alunt toto anno, verum & pro stabulariis & coquinarum ministris exigunt ad unguem stipendia, ac si nihil eorum interesset, quum tremere fere videantur, ne ipsorummet populi ab eis deficiant sub spe adipiscendæ Libertatis. Nec mirere, Magne Cancellarie, quod hæc verba in his Cardinaliticiis literis reperta sunt. dico enim ego qui vitam ago in mediis prunis ardentibus, id fore fa-

cillimum, si Juncteri sese prudentius haberent; sed in fumum evanescet hæc flamma, ut ominor, quia rerum carent experientia Junctæ infanz capita, sentiunturque à Regno, non ad Regni commodum, sed ad propriam jaçantiam alendam in his versari nugis. Hæc de rerum genere; particulariter autem ait uno capite, Beniventanum Comitē esse protestatum, se vires oblaturum suas Junctæris, nisi aliter à Rege provideatur, ne Juncteri sæviant in sua municipia villasque quas dissipant uti vineam hostilem. Parte alia Almirantum conquestum esse inquit Cardinalis, quod Rex pravorum consiliis motus, potestatem ignoscendi gubernatoribus abstulerit, quod est trahere multorum animos in eorum contemptum, alios in desperationem. Non servaturum se inquit Almirantus id regium mandatum, si à Toletō veniunt, uti dicitur, quatuor procuratores veniam petitori præteritorum, statumque suos oblaturum ait, ac in vadimonium & servandæ fidei firmamentum arces se suas illis dediturum. Nolle se qui in Junctærorum sit faucibus, ultimam suarum rerum ruinam expectare. Alio capite fremere videtur contra eos qui causâ fuerunt, quod correctores urbium & oppidorum prece vel precio eligerentur à Rege, & cum acrimonia verborum ineptas has electiones taxat, inquit, ejusmodi perversas operationes dedisse causas primarias his tot tantisque malis. Scribit etiam qui sint apud se Almirantumque gubernatores, Comestabili satis afflictio in rebus Burgenfis, equites aurati Procereque in Turdesillanis prædiis contra Junctæros parati. Marchiones nominat Asturicæ ac Deniz, Navarrum etiam dictum *de Falces*, Comites autem de Haro Mirandæ, Albelistæ, Sirvelæ, Cifontem, Don Beltranum Cuevam Alburcherchi Ducatus hæredem, Commendatorem majorem Castellæ Fernandum à Vega, Vice-Comitem Valdurnæ, Don Joannem de Ogloa Fernandi de Ogloa morionis vel morioni similis, quæst unus è navi Junctæra naucerus frater, unde cito naufragaturam sperandum est, quum à talibus gubernetur. nominat & Jacobum de Roias Monconi Castellani dominum. laudat & summopere Don Petrum de la Cueva Alburcherchi Ducis fratrem, Regique commendat super cæteros, quod adeo se strenue gesserit, ut venientia ad Junctæros auxilia Segoviana, Salamantina, quod bis ex insperato illos adoriens, noctu imparatos profigaverit, peremeritque ac spoliaverit semel septingentos ex illis, apud villam nomine *Zarcam*. Ait alio capite, Beneventi & Lunæ ac Oforini Comites paratos esse in suis terris, venturo

rosque cum ingentibus copiis, quodocunque vocabuntur. Ognati Comitum scribit paulo inferius ex ipsius & Admirantis mandato esse in oppido Simaocas cum validis praefidiis, quibus singulis diebus crebris incurtionibus Valleletanos iofestat. Laudat una Don Franciscum Viamontesium Navarrum, quod Ampudiae Comitibus rebellis Salvaterrae patrimoniale oppidum validum cepit, futurum Junctis incommodissimum, quod à tergo commeatibus illis sit ablaturum. Longo post hoc oratione Cardinalis Regi suadet, ne captum illud oppidum cuiquam petenti præbeat, sed in regiam illud inferat coronam; quia si eam aperuerit portam, gravissimis erit aliis obsequentibus molestius lacessitus, sed frustra hoc. fuit enim post paucos dies, uti supra memoravi, à Junctis per duces Episcopum Zamoræ & Joannem Padillam expugnatum. In hos sensus Cardinalis epistola vagabatur, & negotiativos plures, sed interjectis igotius characteribus passim multis in locis, quos dicitis *cyfar*. E multis hæc pauca fuit consilium tibi significare, ut tanti viri deperdantur monitus, tanquam à vero patre emanantes, in luporum rabidorum culpam, qui non gregis modo, sed gregum pastorem ipsum deglutire conaatur, neque putes ab Hispanis excipi Hispanorum aliquos, qui apud vos sunt. Si forte duplicato scripserit ad vos Cardinalis, operam me fatebor & impensam amisisse, de Cardinalis volumine satis. Aliud accipe fortunæ ludibrium in ejus jocos nuper elapsam. Don Petrum Lassum equitem Tuletanum nobilem, scis hujus citati leporis primum fuisse motorem, quod minime fuerit, à Regiæ navis gubernatoribus auditus, in oppido Magazii suæ civitatis nomine, super quibusdam quæstibus, apud Turrim Crematam ex itinere ad Valleletum, quando ex Laetania regrediebamur, super quibusdam mutationibus Alcavallarum & plerisque mandatis aliis de Legum inversione; Quodque fuerit explosus in Cluniis curiis una cum Don Alfonso à Silva, jussuque abire, Lassus ad Gibraltarum, cujus arcis erat præfectus, & Silva Neapolim ad suam centuriam. Is Don Petrus Lassus ab universa Junctis fuit dux generalis electus, post Don Petri Gironis discessum, quod sit illo Padilla, quem furens populus Alexandro comparat, prudentior, ac inter suos cives nobilior, licet Padilla ulla sit rerum experientia polens, præclarumque nihil gesserit unquam, quia oculis adhuc fuit obvis copiis hostilibus. re ad vulgi aures delata, tumultus exoritur ardens, non viri solum ac leprosa plebs ad arma capienda concurrunt. femine vise

suot captatis hastis minabundæ domo exire, Padillam se velle Junctæ militum ducem, noo Lassum, quem patria *servatorem* paulo ante blaterabant, & nunc *proditorem* appellat. Vici ac plateæ nomine proditorio de Don Petro Lasso ac Don Petro Girona rebombarunt vocibus elatis, quod muos imperatorum velit Lassus de Padillæ manibus eripere, trucidandos esse Juocæ generalis opifices, qui talia sint machinati. Padillæ domum adeunt, seminudum, neque bene pexum, ac sine pileo extrahunt, in plateam fere pensilem rapunt. Padillæ symbolum per universonum oppidum audiebatur: *Padilla vivat, vivat Padilla*. inelamitantur: *Dux exercitus est Padilla*. Populo jactat dexteram Padilla ex alta fenestra plateæ immioente, silentium innuit, se id cupere, ut Lasso provincia demandetur. Apertorem ad id Lassum civem suum fatetur, suis humeris esse impar id onus. Toletanis copiis se contentum esse prædicat. frustra omnia. Neutrum tamen Junctis tunc admisit. Trium sibi viratum elegit: Episcopum Zamorensem, Don Gonzalum Guzmanum primarium civem Legionensem, magni Commendatoris Calatravæ Petri Nunii nepotem ex fratre, juvenem alias cordatum, & levem tertium Salamantinum, nomine Jacobum & ipsum Guzmanum. Quibus electis bellica jubent instrumenta parari, tormenta, scalsque ac vineas ad muros applicandas. ex Valleleto & stativis prodeunt irati, quod à Proceribus se derisos arbitrantur, cum suos non elegerint ipsi intra diem jam quartum & vigesimum procuratores, ad conferentiam mittendos, uti Junctis suos illico destinaret, io argumentum desiderii Coocordiae. pacem nolle Proceres autumant. Inde in campum castra locaturi. amœum & fortunatum gleba, vinetisque oppidum de Cigales Beneventani Comitum locum, exeuntes male tractarunt. Comitum ipsius egregium atrium antiquum cum supellectilibus & frumeti omne genus, magnis cervis igne consumperunt universonum, oppidanis, quicquid auferre nequibant, reliquerunt. Ita sit quacunque itur. Comes denique frendens præ tanta jactura se Juocæ fore prædicat, nisi aliter provideritis. Vos videritis. phana sacraque violantur. E cenobiis despectis res depositas per vim extrahunt. Gervenses equites se nolle sequi Juncteros inquit, quod ad plenum non sint eis promissa stipendia soluta. Salamanticæ multisque aliis in locis eadem Tyrannica in eos, qui opinioni Junctærum adversantur, phane ac profane vis exercetur. Valle. ex Valleleto. VII. OONAS Martii, M D XXI.

EPIST. DCCXIV.

De direptione Turris Lobaton. de Comestabili.

P. M. A. M. Eidem Magno Cancellario.

EN dum hæc ita moraretur epistola, curesore non discedente, pauca emergunt. A vobis habemus sublatam esse gubernatoribus ignoscendi erratis facultatem. Turbulas potius quam quietem excitatum id mandatum Cæsaris putant Hispani. forte melius consuluit. eventus erit iudex. Aliud habeo, Almiranto male gratum futurum. strepitus crepitusque ac fremitus Juncterorum in oppidum Almiranti avitum antiquum ac nobile, quod dicitur *Turris Lobaton*, expleti sunt acriter, tormentis omnifariam oppugnarunt expugnaruntque, ac datum in prædam diruerunt, & arcem una quæ inexpugnabilis videbatur, & quæ dicitur irato Regi Castellæ Joanni restitisse aliquando, ne illam assequeretur, quum diu obsessam tenuerit, ac tormentis concusserit. hac via putant Juncteri se commeatuum commoditatem Turdesillanis Proceribus & Simancheis intercepturos, quo ad extremam esuriem tracti, secum de Regni rebus ad sui libitum conveniant, aut ea quæ ipsi duxerint esse Regia, solvant è manibus. in duro res Procerum est. quando illius oppidi quætebantur mœnia, venit Almirantus ipse cum præsidii Turdesillanis ad oppugnantium prospectum. Clivum, ubi facillum esse dicitur S. Pelai, occupavit. obviam exivit Padilla cum exercitus parte. conquerens ac gemens sui oppidi calamitatem Almirantus, non audens conferre manum, retrocessit. ibi fixerunt pedem Juncteri, vias occupantes omnes, à quibus possent ad Procerum auxilium, commeatu comportsari. de impetendo jam Turdesillarum oppido fabelantur: sed si tentaverint, duram arbitror fore illis provinciam. Inest multa nobilitas, quam pudor & timor, ne ad rusticorum arbitrium deveniant, strenuam efficiet. Audi tamen inter tot acria unum suave. Comestabilem audimus, Burgenſibus rebus tum pollicitis, tum astu compositis, coactisque Navarrenſibus veteranis peditibus, à duce Nageræ Prorege Navarræ mutuatis, ac Gervensibus equitibus cito venturum ajunt. Si venerit, cito sumare desinent Juncterorum fornaces, nescio quid ultra. Cogor epistolarem excedere modum, quia rari jam sunt curesores. Jam vale. ex Valleoleto, una cum priore. iv. nonas Martii, MDXXI.

EPIST. DCCXV.

De consiliis tributis imponendis impressis à Toletanis ad populos concitandos. de Orbe novo & gente poliitica.

P. M. A. M. Magno Cancellario.

Nec satis protenta est epistola, dormitant nimirum jam nostræ literæ. dum hæc morantur, ad manus habui à Chalco-graphorum officina emissam à facinorosis Toletanis hujus Junctæ dementiæ sotoribus longam ac verbosam paginam, sub spe concitandorum populorum contra vos, quæ quanto major est tanto minus efficax, quia facile potuit populo persuaderi falso fuisse confictam, & à re valde alienam esse, neque vos unquam de hujusmodi tributis imponendis cogitasse. ea est animus tibi significare, quo intelligas, quam pestifera sit ista contagio, quæ tolli non poterit nisi veneritis. Est carni-um & piscium aliarumque rerum ponderibus subiectarum, pondus *Arreldum* appellatum, id quadraginta constat uncis, pro singulo arreldo rerum si vendantur, in Regno ajunt duos provinciales nummulos dictos *Maraperinos* assignasse solvendo. pro rebus vero per designatos ministros ponderandis pro singulo rubo, est rubus librarum sex deuncialium quinque ac viginti, quinque nummos provinciales, ex cera aut abdomine, pro conficiendis candelis, è lana, è serico, è tabulis, tignis, trabibus, è pannis variis, è telis, è coriis, ex oleo, vino, aceto, metallis, amygdalis, nucibus, acruminibus, fardelis, & salitis piscibus ac recentibus, è panis, è sicubus ac mercibus quibuscumque aliis certam tributis portionem, si vendantur in Regno, sed si deportanda, in duplo. De gregibus etiam & armentis, cæterisque rebus aliis omnibus, quæ vel permutando, vel pecuniis solvendis tractantur, per species quasque suas, pretia nominant imponenda, quæ prætermisi, quia fastidiosum sunt apta gignendo. Figmenta hæc arbitror in fronte eorum fabam concussura. quo namque latius fallax mendacium protendunt, eo se aptius decipi sentiunt populi, qui cæci, relictis artibus, lucri expertes impelluntur vagari, sibi familiarique perniciem hac dementia construentes. Facinus infandum hoc, clausula concludunt horrenda falsaque dicentes: *Exemplar hoc ab Originali compositum à Burgenſibus traditum est. Segovianum vero nusquam apparuit, quia demersum est.* Quum neque Burgenſes unquam, aut Segoviani tale facinus cogitaverint. Ajo igitur sic; Ne his nugis perturbemini, cito

Ecc 2 cadent

cadent omnia, si veneritis, uti pollicemini præcipue. Claudat ingentem tabellam de Indis Oceanis nostris fama recens. Venisse naves Hispalim dicitur ab Occidenti meridionali Cubæ insulæ, quæ dicitur *Fernandina*. Reperisse ajunt urbes munitas, & vestitas ac ornatas gentes, quarum templa ingentia domusque calce ac lapidibus magnifice constructæ sunt, quando venerint, particulariter habebitis. Vale, ex Valleoleto enim superioribus ex defectu cursorum. pridie nonas Martii, MDXXI.

EPIST. DCCXVI.

Super epistola Cardinalis & Almirantis ad Valdeletanos exhortatiua & minatiua quali pacto responsum sit, de Procerum consilio, de Portugalesibus, Gravamina Procerum, Petita populorum, Determinatio contra Proceres.

P. M. A. M. Magno Cancellario.

PAUCIS ante diebus tibi significavi literas ab Cardinale & Almirante missas nomine gubernatorio ad Valleoletanos per facilem tubicinem, nec dimissum, donec vocatis in conventum designatis consultoribus, quid respondendum esset, constituissem. ex hoc responso intelligeris, quibus de seditionibus exoris culpa sit impingenda. Forte utrique adjudicabitur, Epistole sensa verbis tantum ex vulgari mutatis in Latinum sermonem, suscipito. A supra scripto inclipamus titulo.

Illustres Domini.

EPISTOLAM ad nos vestram tulit à vobis Rubicen facialis. Titulo caret superiore. Propterea sitne ad nos directæ, hæsitamus. Respondemus tamen vobis, à quibus ait nuncius esse delatam ad nos. Duas res continet hæc epistola, ut ad Catholicorum Regine matris ac Regis filii observantiam ac fidem reducamur, nec auxilium aut favorem præstemus cuiquam communitatis nomine agenti, ait. Minorum caput est alterum & belli atrocis indictivum, ni vobis paruerimus. Quod ad primum attinet; Nobile hoc oppidum ac fidele inquit, se suosque municipales omnes fuisse ab æterno, futurosque suis Majestatibus obsequenissimos ac obtemperantes eorum Imperiis, adeo ut majores imitari, statuerint vitam & facultates pro Regis obsequiis amittere. quare cernentes provinciam hanc sumptem sui commodum & Regum autoritatem & obsequium conducere, statuer se sequi, velle illam sequi, non autem Procerum consilia, quæ nobis constant,

inquiunt, esse Regis obsequiis averfa; quod si posthabita perturbatione animi, ponderare rem volueritis, Regna hæc fatebimur servasse ad unguem semper duo illa, quæ Regibus sunt debita, *Fidem* scilicet, & *redditorium*, quibus autoritas regia sustineatur, *exhibitionem*. E contra Proceres infidos Regibus semper fuisse, longo constat experimento. Quisnam Joannem hujus nominis *secundum*, Regem irreverenter præhendit & ex Rege captivum effecit? Proceres quidem. Quis illum ab eorum manibus liberavit, in regiamque restituit auctoritatem? nonne Communitates? Sed Valleoletana hæc nostra præcipue, quando in Portillo municipio impudenter illum captum detinebant. Si quis eorum temporum historiam legerit, ista discet. Successit Joanni mox Enrichus ejus hæres filius. Quis illum cum ignominia horrenda sceptro privavit? Quis Regem alium fratrem ejus abjecti loco suffecit? nonne Proceres? Communitates vero nonne illi regiam potestatem, Regiumque nomen & diadema restituerunt? ex Abula proditores & autores tanti sceleris propulsantes? Et qui Portugenses, ne Catholici Fernandes & Elisabetha Reges regno avito possidentur, intromisit? nonne Proceres? hostes autem hos quis pepulit armis? quis profligavit? nonne Communitates? unde reperietis unquam inobservatos à Communitatibus Reges fuisse? à Proceribus autem semper. De ablata Regibus autoritate à Proceribus, & à Communitatibus restituta, jam satis. Ad facultates veniamus. Luce clarius constat, populos esse, qui Regibus necessaria subministrant, ac difefaciunt suo sudore Reges; Proceres & contra nulli alteri rei magis intendunt quam depauperare Reges ac expilare. Quid rei hoc est? pauci jam populi, pauca oppida Coronæ regis restant, quæ Proceres non rapuerint. Ex innumeris, quæ abhinc ad Compustellam usque centum lequarum spacio jacent oppida media, tria solum retinent regium nomen. Reliqua omnia subblata de Regio diademate sunt à Proceribus. Unde venit, ut jam Regibus desint necessaria, non nisi à Proceribus, qui redditus Regios retinent usurpatos, quæ res cogit Reges, ut vexationibus perturbent populos, nova ab illis tributa exigentes, quo Regia sustineatur autoritas. Quare ut obsequantur & regiam coronam dilaceratam reficiant, hanc se provinciam sumpsisse, inquiunt, non ut à suis Regibus deficiant. propediem intelliget Rex, quæ sint Procerum consilia in hoc simulato capiendorum armorum obsequio. Arma dicunt, se contra communitates in Coronæ

Regiæ

Regiæ accepisse favorem. quando ad rationem devertetur, multo majorem postulant pecuniarum summam quam persolvi queat à Rege, populos vero nil aliud querere reperient, quam ut fides & observantia redditusque Regibus augeatur, de seipsis nulla facta mentione. Audiatur, audiat sua Majestas suorum populorum querelas, & intelliget, populos Regi optare potentiam, Proceres autem exinanitionem: non modo pauperiem; quo facilius queant, si quid restat, exorbere. Non capiat, non abiciat populorum nuncios ex malorum consiliorum opera, si iusta petierint & ipsi commoda, cur non admittentur? si forte iniusta, pedem referent illico, & patientur æquo animo, quæcunque im peraverit. Quod ad alterum epistolæ vestræ capitulum attinet, ubi dicitis, à vobis, suas Catholicas Majestates, ut nobis crudele bellum igni ac ferro inferatis, imperaturas. Accidere poterit, ut vos Illustrissim. Almirante cum reliquis Proceribus, nostris fidelibus obsequiis non admissis, bellum nobis inferre tentetis: quod si acciderit contra suarum Majestatum voluntatem, in magnam Dei omnipotentis injuriam, & summam Regnorum perturbationem & jacturam fore arbitramur. Id si eveniet, iniuste actum judicabitur. Ex nostra vero parte, cum nil queramus præterquam Regis & patriæ libertatem & commodum, iuste vobiscum certabimus. unde speramus nos non solum rem nostram tutaturos, sed vestros exercitus quoscunque contra nos coegeritis, profligaturos. Arbitramur etiam fore, ut nostra manu, quos possidetis Regiæ Coronæ status usurpatos, antiquis dominis relinquatis, quandoquidem si verum excidatur, alieni estis à regis obsequiis, & protestamur, nos totis viribus ad hæc viros his quos Regnum ad id oneris destinavit. Quare vestræ Dominationi, Domine Almirante, supplicamus, in Dei, Regis ac nostro nomine, ut armis depositis, Regni postulatis adhæreat, ut scandala & pericula innumera evitentur, quæ solent ex bellis evenire; detque operam, ut Catholicus Rex dominus noster iusta intelligat nostra postulata, & una nobiscum Regi domino nostro supplicet de Regni gravaminibus tollendis. Sed si Dominatio vestra suo incepto perseveraverit, sciat nos cum exercitibus suæ Majestatis, quos cogimus in vos processuros tanquam contra rebelles & infidos, inmixtosque totis viribus, ut vos & quicumque arma ceperint in adversum, ad debitam observantiam vi armorum reducamini.

Hæc & hujusmodi, Magne Cancellarie, veniuntur. Utiliora faxit Deus ut eligatis. quid e-

go amplectendum consulerem, ne quinque cogar solidos, ut est in proverbio, persolvere, conticebo. Vale. ex Vallooleto. XIV. Calendæ Aprilis, M D XXX.

§. Inter Historiales.

EPIST. DCCXVII.

De lacuna falsa. Tenusitiam. Muteczuma Rex. Ordo civitatu. Arbor montalis. Utilitas nucula. litant humano sanguine.

P. M. A. M. Marchionibus.

AB Indis vos quæ habeantur, scitote. Scribit Cardinalis gubernator ad Regem ista. Ad vos ego, propterea deveniente illico ad magni Cancellarii manus. Hispani ex insula Cuba, quæ *Fernandina* dicitur, Occidentem secuti meridionalius aliquantulum, per Jucatana littora, prius tractata, in interna ejus terræ solum reperere pelagus, à mari distans lequas sexaginta amplius, more Caspiæ sive Hircani, sed majus multo; lequas enim ajunt continere in gyrum lacunam ipsam septuaginta circiter. fluit ac refuit ibi ad Oceanum vices, nec qua regrediatur aqua, intelligitur. multa flumina in eam labuntur. *Pisium* ajunt lacunam esse volucribusque aquaticis refertam. Civitas est in ejus lacunæ medio fundata, nomine suo dicta *Tenusitiam*, alias *Mexico* à nostris novo nomine *Venetia dives* appellata, cujus Rex potentissimus est nomine *Muteczuma*, ultima producta. Numerus domorum quinquaginta millium inquitur constare civitatem illam; addunt multi dimidium ab hoc numero. sunt incredibilia quæ de hujus urbis & circumvicinarum ædificiis, commerciis & hominum frequentia referuntur. domus sunt lapideæ omnes. atria Principum in ea sunt multa, quod huic *Muteczumæ* Regi pareat Procerum ingens multitudo, qui certis anni temporibus ex debito Regi assident filiosque omnes à pueris mittunt erudiendos in ejus Regis palatio. terra nunc est vasta intercapedo, quæ huic Regi pareat. Circumeunt lacunam sex aliæ civitates munitæ lapideis & ipsæ domibus constructæ, in aqua partim, in sicco partim, quinque aut sex millium domorum, à quibus circumcurfantur perpetuo tractu naviculæ uniligneæ ad urbem ipsam primariam, suos ad eam vehentes proventus, & ex urbe in patriam peregrinum aliquid revehentes, uti apud nos passim fieri videmus è villis & rurius ad vicinas civitates & oppida. plateas habent ingentes, porticibus circumseptas, ubi mercatorie sunt pulchræ constructæ tabernæ.

Fora & nundinas exercent, ad quas ajunt sexaginta septuagintaque millia hominum concurrere negotiorum causa ter in hebdomada. Quas tractent merces, longum esset narratu. pleraque tamen audite. Vestes illorum & suppellectilia domporum, aulæa ornatusque sunt ex gosampio, quod Italum vulgus *bombasum*, Hispanus *algodon* appellat. sericolanaque carent, quod oves non assequantur, neque boves aut capras habent, venatu & volucris ac piscibus vescuntur. Miris fucant gosampium coloribus, & pulchre telas intexunt. Fructus provinciales sunt innumeri, herbarumque hortenses varix, à nostris dissimiles. Moneta utuntur non è metallo, sed ex quarundam arborum nuculis amygdalæ similibus, quæ paucis in locis aluntur, apricis puta æquosifque. est in his arboribus nutriendis summa opus diligentia, paucosque durant annos. plantatur hæc arbor sub alterius altæ arboris umbra, ne dum tenera est, sole sicceatur æstivo, aut atrocibus nimbis concutitur. uti nutricis in gremio sovetur infans: ita sub alterius arboris tutela coalescit hæc. ubi vero jam induruit, nutrix arbor evellitur aut scinditur, quo illa frui jam queat aëreo spiritu ac solari, & radices ejus in tellure vicina sese protendere possint. preciosiores tamen merces vicilistudinaria tractantur permutatione. Sed hujus nuculæ nummæ audite quæ sit utilitas. non est comestibilis, licet nucleosa sit, quia gustu est amaruscula, & quoniam tenera est, uti amygdala spoliata conteritur, & ex eo pulvere vinum efficitur nobile, Principibus tantum usuale solis, plebs autem popululusque vino utitur ex maicii granis & fructibus confecto. per caupones edulia venduntur assa elixaque. cervos, lepores, cuniculos, apros, aliorum etiam quadrupedum nobis ignotorum armenta pascit illa tellus. De templorum magnitudine cultuque ac ornatu mira referuntur. In his habent simulachra, quibus humana carne litant, uti alias diximus terras facere, variis Deorum statuis vario immolant effectu. huic pro frugibus, pro incolumitate illi, alii pro victoria, si ad manus veniendum sit cum hostibus in re bellica, sed cui pro frugibus certis anni temporibus immolant, sationis præcipue tempore, mox maturationis ob grandinum formidinem, demum paulo ante fsecionem. De his inventis particulares cudo libellos *Decadibus* quas vidistis de *Orbe Novo* postligandos, tunc hæc latius intelligetis. Nunc valete. ex Val-leoleto. nonis Martii, MDXXI.

EPIST. DCCXXVIII.

Mobilitas vulgi. Quid petat Auctor. Mina Iuniorum. Polacis sententia. Conclusio manis. Pecunia caritas. Odia in Captum. Præparat ludum Fortuna.

P. M. A. M. Magno Cancellario
& Episcopo Tudetensi fidis
Cæsaris animabus.

IN quo turbine verfer, quamque sit mobile vulgus, intelligite. Quod salutem ejus quærens Fernandum Rodericum familiarem meum, quem vos nostis, à Nuncio Pacem nomine Pontificis agitante, passus quater fuerim ire ad gubernatores, cum Junctorum non modo venia & literis tutelaribus, sed rogatu. Hujus oppidi ægroti consultores lictorem cum notario ac tellibus ad me imperatum, ut priusquam sol occidat, exeam ex oppido, miserunt. Jam *proditorum* appellant *Fernandum Rodericum*; ajunt meo ductu eorum consilia proceribus sub umbra pacis agitantæ, detexisse. Ad majus templum, in quo conveniebant, sum profectus. Quid peccaverim, interrogo, si pro meritis ex pacis desiderio persolvunt odium, fore qui judicet. discessum admittere me, inquit, sed ut tempus præbeant commodius peto, utque unum è Deputatis destinent, qui sarcinulas videat colligere meas, & in tutum locet, ne perturber à portarum custodibus sub occasione quod exportem opes alienas, uti multis accidit. Nuncio ipsi præcipue quem irreverenter tractantur, quod aliena quædam educeret. efflagito chirographum, postquam exivi, ad eos id potens mitto. Quæ sit mobilitas populi, colligit. Chirographo quod adhuc est apud me, critque in testem actionum mearum, subscripserunt in hunc sensum: Neque tuus neque alieni pedibus audebis exire. id si tentaveris, in quascunque possideas facultates, multaberis, temporalibusque bonis si quæ habes in Castellis, privareris. una portarum imperant custodibus, ne me patiantur è portis caput exferre. Fuit & hic populus in præbendis octo dierum induciis, à Proceribus petitis durissimis, neque paucos annuissent illos ad Concordiam tractandam, nisi ex Turribatoni, ubi pedem fixerant, Joannes Padilla primarius è ducibus ad eos illa se dierum intercapedine ad præparanda exercitui movendo impedimenta, indigere scripsisset. his igitur induciis ab utraque Juncta concessis, Junctæ generalis Procuratores Don Petrus Lassus & juris peritus bachallarius

Guada-

Guadalajara ad S. Thomæ cenobium designatum, quod in Doræ fluminis ripasitum, pontis ipsius Turdesillani fauces tenet, proficiscuntur. Mittitur ad eos nomine gubernatorum Licentius Polancus, veteranus Regius Senator, vir integer. Affuerunt alternatis colloquiis Lædicensis Episcopus & Dominicæ regulæ generalis Gaspar Losifa, frater tertius Ordinis Francisci dictus *Angelorum*. Quid egerint, accipito. In grave crimen incidisse Juncteros arguit Polancus, quod Senatores Regios & Justitias prætores ubique deturbaverint, redditus regios confuderint usurpaverintque: præfectosque arcium & aliterius modi ministros regios ejecerint, quod Rege aut Regina matre non annuentibus, conventus & curias convocaverint, quod sumptis armis de tollendo regio nomine, ausi fuerint os aperire per universum Regnum invalidæ matris loco, Cæsari præbito, Polancus taxavit. Juncteri autem procuratores, his auditis, fecisse juxta Regni leges, collegas suos seque dixerunt. quia supplicantibus pro Regni gravaminibus fuerint aures conclusæ, quod nullum repererint in supplicatu remedium, responderunt. Dum hæc ita gererentur, cundo ad gubernatores Cardinalem & Almirantem, tertius namque Comestabilis aberat in rebus Burgensibus implicitus, octo dierum induciis elapsis, à Proceribus, quo ista queant per celerem nuncios Comestabili ad firmiora Concordiæ supradamenta, significari, dilatio petitur induciarum. Renuit vulgus ignarum, & si qui sint, sunt quidem non pauci, à primariis emutire student minime. saliant petulantibus In eos & jurgius lacerant, si consulere in adversum tentant. Conclufum tamen est, ut demptis quibusdam Junctæ postulatis, Regiam penitus autoritatem tollentibus; cætera quæ ad Regni commodum facere videbantur, gubernatores annuerent, Procereſque omnes sese jurejurando adstringerent fore Regni legibus fautores una cum ipsis, si Cæsar Rex, malis consultoribus aliter persuadentibus, assentiri quæ petierint recuſaverit. his contenti fœderibus Lassus & collega rem ad Juncteros dūces referunt, qui adhuc in Turribatono morabantur. placuit Padillæ duci primario; recuſarunt plerique infanti, rerum novarum cupidi, ne ab imperio deſiciantur, veriti. Ita res dissoluta est. male sana collegarum consilia cernentes Lassus & collega, tutius iter elegerunt. Juncteriſ derelictis, alia via tetenderunt. Laborant interea Procereſ in Turdesillis omni rerum penoria & à militibus, quod stipendia deſicerent, paulatim deſerebantur. A Januensibus in his angustis Augustino &

Nicolao Grimaldis quindecim affecuti sunt aureorum millia, quibus recreantur parumper milites. Veneruntque mutuo à Rege Portugalliæ millia quinquaginta, sed ex bellorum diuturnitate consumptis omnibus, ad Reginz monilia Procerumque abacos & universa toreumata deventum est, quæ in frustra secta dividebant viritum pecuniarum loco. In hoc statu sunt res. distulit abſceſſum cursor. Unum addam, quoniam an rite factum, & an vestro consilio provifum fuerit ambigo. E ſeditioſis cucullatis Dominicæ profeſſionis unum, Paulum Legionem Junctæ miſerat ad Cæsarem, addito illi comite equeſtris ordinis viro nobili cujus nomen ignoro. Iniquo tulerunt animo Juncteri, quod non fuerint admiſſi. ſunt in caſu hoc, in veſtrum Caprum & à Capro ſomitæ horrenda murmura. *Quanam ſu agroto gregi curando ſpes, lupi adhuc paſtorem gubernantibus*, interrogant. *Quid nocere Caſari potuiſſet ſuarum ovium arietes admiſcere?* Ex itinere moniti ajunt, ſe ab urbe Cameracenſi retroceſſiſſe, quoniam à Curia nunciatum illis fuit, tetros carceres eſſe paratos, in quos eſſent conſiſcendi, Cæſare non viſo. ſpargit ob id cucullatus hic ſemina pacis valde diſſona. Nullum à Cæſare expeſtandum ſuadet eſſe remedium, donec iſdem collateralibus regatur, à quorum inextanſta fuit avaritia, malorum hic ſons deſoſus. Qui autem ſani vivunt erga Cæſarem animo ſuamque vident præſentaneam ruinaſ, ſero vos venturos dicunt, ac timent, quia vos implicitos Wormatiensibus ſudiunt conventibus in Germania. Niſi furſur aliquod in Juncteros oculos aliquis projeceſcit, quo cæcutiant, actum & de ſe putant & de Cæſare auctoritate in his Regnis. Quacunſque Junctæ ducibus iter capere libuerit, ea patebunt undique portarum cardines. ſpes tamen ſalutis emergit, quia deſides effectus video illos in præda Lovatonia. ſamaque ſummurmuratur tacita, Comestabilis rebus Burgensibus compoſitis & arce habita in dedicationem, jam accingi, ut ſuas cum Turdesillanis copiis conjungat. Hic Fortuna ſuam præparat tabulam luſoriam, ut vel hæc Regna ſint ampla, excuſſo jugo regio, libertatem conſecutura, vel ſervitutem multo graviorem in Procerum manus ſubitura; donec talo à manibus diſmiſſo, quanam ſint caniculam & qui ſenionem projecturū, cognovero, nullam habebis meam. Ergo vale. ex Valleo-
leto. Idibus Martii, M D XXI.

EPIST. DCCXIX.

Quaerunt pacem gubernatores. Alterna injuria. Quid statuerit Andalusia. Prior Episcopum profligavit. Casus inopinatus.

P. M. A. M. Magno Cancellario.

Multas cogor jam epistolas una concludere, quia rari sunt cursores. Cardinalis & Almirantus, presentaneam cernentes suam sortem infelicem, de Pace iterum tentant juncteros. Responsum est, se nolle sub nomine gubernatorum rei quicquam habere cum eis, uti cum particularibus personis placere. his ita stantibus, allatum est, Salvaterræ Comitem cepisse quædam vasa tormentaria cum suis curribus, quæ ad Comestabilem ex Bilbao trahebantur, & Padilla dux alia ex parte præparans exercitus motum, vetustate venerandam & invictam hætenus Turrislobatoni arcem, ne sit apta receptui Procerum diruit, multasque ipsius oppidi domos combussit. Valdoletani vero quoniam in urbe Burgenſi, ut alias scripsi, promulgatæ fuerunt urbes & viri Communitati faventes proditorioque nomine taxatæ; Tabulatam & ipsi in suæ plateæ medio erexerunt, Procereſque ac omnem Senatam & cæteros ministros fecisse contra Regiam Majestatem per præcones adjudicarunt, quod recusare iniquant Regni & Coronæ Regiæ commodum suis artibus. Ita se alterne crudis famæ jaculis conficiunt, erique hic Fortunæ lusus varius, donec, quod factum proximum est, Regio Symbolo proclamato Leonis & Castellæ vexilla utrimque protenta, dimicatura concurrant. Duo tamen interim audi non ingrata vobis futura. Ex Vandalia, dico Andalusiam, nuncium habemus. in oppido uberimo dicto *Rambla* concurrerat universa provincia, ut de rebus his dubiis deliberarent. Ut contra nomen hoc *Communitatem* eatur, statutum est. singulæ urbes cum suis pendicibus singulos designant exercitus. Hispalis, Corduba, Granata, Gienniumque ac Ubeda & Bayzia unanimes apparent se, ut præsto sint, si vocentur. Nobilis illa Bethi abluta Hispalis civitas duos habet intra se nutritos ferros leones factionarios in diversa tendentes, Methinnæ Sidoniæ unum, Archenſem alterum, Duces valde potentes. Ejecit ambos generosa civitas, ne sua contagione populum inficiant, quia tentarunt Archenſis populum seducere, Sidonius retinere in fide Regiæ. cum *Sidonium Ducem* dico, intelligo uxorem ejus Catholici Fernandi Regis neptem, ex Archiepiscopo Cæsar-Augustano filio, ergo

Cæsaris amitam, quæ Regium animum redolet, mariti est illa maritus, quod inter egregios queat moriones ille Dux numerari. Alterum non minoris faciendum accipito. Est juris Toletani oppidum *Romale* dictum. Concurrerunt Antonius Zuniga, quem S. Joannis Priorem fecistis, in ejus oppidi campo, & Zamorensis Episcopus, contra Toletanos ille, pro Toletanis hic. qui Toletum, hac provincia relicta, sub spe illius Antistitæ fuerat profectus, ut ajunt multi. fuit à Priore profligatus Episcopus, sed uti conqueritur, non legitimo Marte, quod ejus diei essent pactæ inter eos induciæ. Prior autem suos milites injussu suo solutos Episcopi terga insectasse fatetur; actum esset penitus de Toletano Regno, ni Prior hicarma contra Toletum sumpſisset. Episcopus autem hic uti fanaticus vagatur incius quid velit, quem non suscepta injuria movit à Rege ulla, sed in eam rabiem adverſe sacellonis odium contra Albelistæ Comitem ejectorem suum traxit. Miserabile tamen facinus inopinatum inier has rixas evenit. Mora est oppidum insigne in Toletana ditione. Oppidani Toletanorum insaniam secuti, Communitatis nomen induerant, neque ab eo sumpto consilio deſecit à suo Commendatario domino potuerant. est enim juri Spatenſi subjectum oppidum. Prior ipse suo monitu admixtis minis, oppidanos ad Regiam traxit fidem; & eam servaturos se jurejurando sunt polliciti. Abeunte Priore recidivarunt. Itur ad eos, in templum majus pneros senesque ac muliebre genus omne cum suppellectilibus universis includunt. tentant milites expugnationem. Una permanſerat aperta tantum porta, eaque trabibus & vestribus conſtricta erat, ita ut difficilis esset introitus, ex alto inclusimet tormentarii pulveris cadum in oppugnantes milites tentant dejicere accensum, furore pulveris impulsus cadus, ad interna templi decidit. Incenduntur omnia imposita, & templum ipsum comburitur universum. Evadere nemo potuit quia portam prius ignis occupavit; proli impium & horrendum casum! in cinerem illius oppidi facultates universæ cum familiis omnibus conversæ sunt. quinque millium ajunt amplius puerorum ac foeminarum senumque jam gravescentium fuisse numerum combustorum. Dum hæc ita moraretur epistola, ecce nuncium qui rei bene gerendæ spem attulit. Comestabilis pacatis Burgenſibus rebus ad nos veniens, Bezerrillum oppidum, quod hospitio suum exercitum suscipere recusaverit, dedit in prædam. Don Joannem Figuarroam Archenſis Ducis fratrem & è Junctæ ducibus unum, cujus

fomento

somento Bezerrillum insolenter, prahendit. quid futurum sit, expecto. hoc oppidum à Simancheis præditiis incurfionibus infestatur quotidianis, ad portas usque; neque resipiscere tamen incipit, induruerunt ad saxi usque duritiem. Sunt in facinororum potestate, bonis ejectis, redacti. Vale jam. ex Valleoleto. xij. Calendas Maii, M D XXI.

EPIST. DCCXX.

De dispersione Communitatum. Salvaterra Comes. Laus Licentiatii Aguirri. Laus Comestabilis. de agrestibus Palentinum. Fernandus à Vega. Strategema. Consilium de confingendo. Symbolum confingendi. de felicitate Cesarum. Morale.

P. M. A. M. Magno Cancellario.

Post prioris tabellarū discessum acciderunt quæ nunc referam. Populorum hæc ardens flamma suas paulatim exstinguit faces. Est inter Pyrenæorum vastos montes planities uberrima, quam dicunt *Alabam*. In ejus medio est civitas egregia super eminenti colle structa nomine *Victoria*, planitiem infestabat manu militari Comes Salvaterræ, cujus oppidum titulare ad lequas inde quatuor jacet in montium angustias, qua itur Pompelonem in Navarram. Is à Victorienfibus fuit profligatus & penitus deletus, cujus audita strage fugaque, *Ordunna* civitas Bizcayæ in montibus Cantabris caput, arcem diruit funditus, quod præfectura esset Comitibus ejus, à qua mille molestiis cives infestabat. captusque in pugna primarius ejus petulantæ dux *Gonzalus Barabona* vir nobili sanguine ortus, per Justitiæ prætores jugulatus est. Comes autem ipse nusquam apparuit ultra. Licentiatius Aguirrus è veteribus regiis Senatoribus ejus urbis civis, cum propinquis familiaribusque suis & clientibus in fide regia eam urbem sustinuit armatus. strenue prudenterque se gessit eo tempore. neque offuit armorum agitationi, quod literis ac animi bonitate polleat. Comestabilis autem animo invicto Princeps, resecto impensa rebellium Bezerrillensium exercitu, medium se locavit, longis itineribus veniens, inter Valdoletum & Juncteros, in Turrilobatonum adhuc morantes, qui ad Pagnasore Valdoletani Juris oppido. Eo nuncio Valdoletanæ infelicis cymbæ naucleri contremuerunt. Uti fanatici per oppidum proclamando vagantur; pœnis gravibus propositis, ut quisque aptus ad arma exeat, edicunt per præcones. exeunt pauci. Insanias esse illorum turbas, jam sentit populus. duo succullati fratres dementes Dominicus unus,

Mercedis alter, & Licentiatii Villenæ filii duo magis instabant, quos fama est Inquisitionis hæreseos formidinem traxisse ad hanc voraginem. populi derisum cernentes, qui quo magis illi vociferando debacchabantur, tanto segnius prodibat. ad unum properant remedium infelices, extrahunt vexillum. In agro esse vexillum per præcones nunciant; pudeat vexillum relinquere desertum, rabide clamant. *proditores*, elatis vocibus exire renitentes appellant. ut in prædam dentur domus eorum, fuit tumultuantium sententia. obstitit enim senioris consilii cives. mansit ea nocte vexillum paucis mechanicis custodientibus, in agro trans pontem, qua itur ad eorum hostes. die postero sævium est à bonis, si qui permanserunt, in stolidos consultores, qui vexillum ausi fuerint, sine ulla majestate, tractare. Vexillo reportato in oppidum, sentiunt procaces hi, Regii sceptri usurpatores, à populo se nihili fieri. Convenerant ex Pallentia & oppido Duegnas mille ducentum pedites, sed agrestes vomeribus & marris magis apertis quam armis, Duce Saravia Valdoletano cive egeno, sine sapientia eloquente. Non licuit his militibus cum reliquis in Turrilobatonum conjungi, ob Comestabilem qui medium iter servabat. Ad gubernatores & proceres, qui se Comestabili conjunxerant, veniamus. Ex Pegna flore statutum est, ut Juncteri sepiantur in Turrilobatonum quo illis commeatus tollantur. Quod facile factu judicant, quia esset Proceribus equitum nobilium copia ingens, Juncteri fere nulla, & ea bellorum experts. Per Fernandum à Vega Castellæ majorem Commendatarium, locandorum castrorum explorant sedem. It cum equitibus delectis quindecim. Juncteros stationes circuit, non licuit universas, quia multi ad paucos ilico exierunt. Altera die quæ fuit Aprilis vigesima regressus, eluscente crepusculo, Juncteros sentit per tympanorum & tubarum strepitum invitare milites ad discessum. Certiores per celeres nuntios facit de re gubernatores; ut properent, suadet. Vastro interea usus est bellico stratagemate. bellicos habebat secum tubicines, clangere illos imperat, existimans, ut evenit, Juncteros universum adesse hostilem exercitum suspicantes pedem fixuros. Ita factum est, qui ad noctem intemptam prodituri erant, expectare lucem statuerunt, ne per noctis tenebras in hostium insidias caderent imparati. Quæ in divina Providentia sunt pensitata, diverti minime queunt. Ex ea moragubernatoribus & ducibus reliquis, datum est posse consequi Juncteros, qui sub clara luce suas instruunt acies & compositis ordinibus

gradiuntur. Proceres vero cum equitibus, qui totam noctem egerant percurrendo, ne oblatam pugnae occasionem amitterent, infomnem: Junctærorum prospectum attingunt. Paulatim, licet fessi, eorum inhaerent vestigiis, peditatum à tergo reliquerant universum, nequiverunt enim pedites sequi properantes equos. Adeo jam equites cum Proceribus, Junctæris appropinquarunt, ut alterne tormentariis globis se infestarent, nec in vacuum quidem, perempti namque plærique fuerunt, sed è procerum globis, globus unus Junctærorum cuneum ultimum perturbavit, parumper ea globi salutatione, cuneus titubare coepit. Senserunt Proceres hastarum ventilatione, cunei formidinem. tunc stringendos esse omni mora sublata, licet peditatus abesset statuerunt, quia præcipue prima Junctærorum acies jam reliquas deseruerat, villam nomine *Villalarum* proximam ingressa, inde sperarunt Proceres reliquos Junctæros desiderio applicandi se ad socios, ordines disturbaturos, ac si res acta jam fuisset; ita evenit. Ad illos, ad illos, proclamatum est. una omnes equitum acies Junctæros per diversa congregiuntur. Nullus fuit hastæ, gladii nullius facultas exercendi. Sine vi, sine sanguine victoriam sunt adepti equites. Prætoria cohors cujus est pro fratre Don Alvaro, Don Jan à Luna præfectus, eo die prima in hostes irrupit, secutæ ceteræ forti animo. Agna deiciunt Junctæri, strati panis manibus veniam petunt. A cæde abstinuerunt, quia cum Nobilibus res acta est & regnicolis. Veh si peditatus interfuisset. ut ad colendos agros revertantur, permixtum est. Quam fuisse Cæsaris procedant res, videto. si solo Cæsaris auditio nomine tot occulta nubi-
 la tam facile dissolvantur, quid eo præsen-
 te fiet? Altero post eam dimicationem die per Cariz prætores sub proditorum nomine promulgatis sententiis Padilla Toletanarum copiarum, Joannes Bravus Segoviensium, Salmantanarum Franciscus Maldonatus duces jugulati sunt. Don Petrus autem à patre Maldonatus, à matre Pigmentellus, Salmantanarum dux alter, sub avunculi Comitris Beneventani umbra servatus est, ne sociorum & ipse poenam subiret. Sub fida tamen servatæ custodia in Simancheum missus est Castellum. Sed vide quam mira sit artifex Fortuna, studia cujus sunt nil beatum offerre, quin adversi aliquid immisceat. Vix hæc nobis obtulit mella, quando ex adverso fella horrida supervenire nuntiatum est. Rumor est Gallos transisse Pyrenæos cum validis copiis. quid sit, nondum intelligimus. Hispanorum motuum novitate fretos, non amis-

suros occasionem arbitramur, quin, uti solent, insiliant in occupatos. sed spero fore ut & ipsi suas sint relaturi ex his agris urticas, desideratæ lætitiæ loco. Jam vale. ex Valleoleto. v. Calendas Maii, M D XXI.

EPIST. DCCXXI.

Galli vocati à Junctæris veniunt. Iter ducum Procerum. Pompelan capitur à Gallis. filius Marceshalli fugit. Capitur Zamora. Quasiunt Luctonium Galli.

P. M. A. M. Magno Cancellario.

Quandoquidem Galli nos habent inclusos terra, opus est ut crebros mari credamus, quo aliquis à multis evadat. Accipe quid acciderit, ex quo meas non habuisti. Galli à Junctæris plerisque impulsu Toletanis præcipue ac particulatim ab uxore Padillæ processurum hunc ignem arbitrati, Pyrenæos transierunt. Casu auditio, Naiaræ Dux Prorex Navarram deseruit; regnicolarum veritus prodicionem, quod inermis esset, Comestabili namque veteranos, quos habebat ad Regni præsidium, jam milites mutuo dederat. Quibus auxiliariis res acta est in Junctæros. Is ad gubernatores venit Segoviam, quo post Junctærorum disiecta nubi-
 la, per Metinnam Campi se contulerant, ut turbatos civium animos pacarent, facerentque obnoxios Regio nomini. Paucis exceptis turbarum excitatoribus, in singulis locis, à quibus ipsimet, judicium veriti, cum Junctæ primariis evasis exilio se ipsos fugiendo mulctarunt, ignotum est. de desertione conqueritur bonus Prorex Dux Naiaræ, ut ilico provideatur, exposulat. Regnum interea univerfum occupant Galli & una Pompelonem Regni caput, urbem unicam. Neque his contentos Hybero esse vicinos, ut flumine per vada transito, Castellam impetant, & cursu furenti suas se vires cum Junctæris commixtu-
 ros, de Hispanorum fide erga suos Reges male gnari, blaterant. Gubernatores populorum poscunt vires, Segovia, Abula, Salmantica & Soria, nec minus Valdeletum & Madritum pro cuiusque loci auctoritate ac populorum frequentia, mittunt in Gallos auxilia. Cito Gallos ad arma stimulasse Hispanos poenitebit. Ego autem ex gubernatorum & Reverendissimi Cardinalis præcipue mandato hic morabor, interea ocio literali vacans. Morantur & una mecum sacræ Inquisitionis hæreficos Doctor Manfusus, & alterius Senarus magistratum Spatensis, Alcantaræ, Calatravæ, Licentiatu Varrentus: donec quo in portu sit Regia classis fluctuans, anchoras projectura

projectura intelleximus. Particularia nunc accipe pauca. Marechalli Navarrae Agramontes factionis principis qui Simancheum incolit carcerem filius, audito Gallorum ingressu aufugit à Curia gubernatorum, dum itinera illius causa viarum servantur, ecce major cephalus, non quæsitus ea in parte in custodum retia incidit. Zamoræ tumultuarius ille Episcopus aufugiens deprehensus est, in cuiusdam villæ meritoria taberna apud Lucronium. ad Ducissæ Naiaræ potestatem ductus est. non ingrata fuit gubernatoribus ea præda, Gallos acrius adegisset evasus, quam ipsimet cogitent. Audi & aliud. Ferrera ille, qui quondam, suæ Reginae creditas ad genitorem ferendas literas, marito Regi Philippo tradidit, magni dissidii causam inter virum & uxorem ferens, aliam cistam dicitur contextuisse. facile dicitur Pompoleonensem arcem, cuius erat præfectus, Gallis poscentibus, sine vi illata dedidisse. Excusationes tamen illius gubernatores videntur admittere. *Arcem fuisse non bene manitum, neque paribus prædiis suam, debilemque non perfectis manibus dicitur per fide dignos testes probasse.* fuit illi & aliud incommodum. absens erat Gallis impetentibus Regnum, quia minister alteri erat implicitus. præfectus enim erat impedimentorum. utcumque sit, arx dedita Gallis est, ita ut nil in Regno Navarrae jam restet, quin ad Gallorum potestatem sit deductum. Em, Em, dum hæc ita moraretur epistola, nuncium habemus, qui refert, Gallos trajecisse Hiberi flumine copias omnes, gravique impetu Lucronii moenia quætere tormentis; intra Castellæ fines, Veremur vehementer, nec sperare desinimus. præmissa enim sunt veteranorum illa præsidia quæ ad Juncteros delendos Comestabilis ex Navarra detraxerat. forte obsistent oppugnantibus ad accessum usque gubernatorum, qui propediem cum populorum quam maxime copiis ad eos proficiscuntur. quæ succedent, habebis nunc valde, ex Vallesoleto, III. nonas Maii, MDXXI.

ERIST. DCCXXII.

Tumultus Italiae, Xerxes obit. Helvetios vocat Papa. De examinatione Lutheri episcopus doctrina ex epistola Valdesii.

P. M. A. M. Marchioni Bellecensi.

MULTOS uno canistro tibi fructus, licet non sapidos, ab alienis terris condono. Tumultuaria pellis hæc popularis generaliter serpit. Mediolanum, Ferrara Mantua-

que urbes student & illæ seditionibus. Roma signa dat, suo Pontifice non esse contentam, post petitum Pauli Bajoni Perusini Tyranni sanguinari sororisque publice sedari concubitu, jugulum. Colonnesis qui fidejusserant, ne à Pontifice detrimenti quicquam Bajonus reciperet, vivunt adverso in Pontificem animo. Ex Germania tres habemus paucorum dierum intercapedine cursores, peste urgentur gravi. Cæsarei palatii rodit intima. Cæsaris ipsius semianima Ludovicus Marianus Tudetensis Episcopus, ætatis nostræ Philosophorum maximus, mihi affinis ex Marliani sceminis matrimonio in meam familiam de Angleria transmissis peste obijt. Nec Capro illi pepercit, cuius animus tetendit semper ad sui commodum, de pupilli sui ad orbis Imperium nati salute parum curanti. Cæsarem jam tandem ab immani educatione liberavit. Exiit & ipse gentibus non bene gratam animam. Comitati sunt illos Doctor Parræ Hispanus Medicus, cum Illustrissimo Infante, ad Boream profectus, quia Infantem semper à cubulis curaverat, noveratque illius naturam. Almeriæ hunc Cæsar nominaverat Episcopum. Podalirii aut Æsculapii dogmatibus incubuisse nil profuit homini. secutus est illos Don Petrus à Toletto magnus hastilufus, Ducis Albæ nepos ex fratre, functi vita sunt & plures alii. Plena formidine Cæsarea vivit curia. Ab Urbe scribitur, Pontificem accersiri jubere Elvetiorum copias octo millium ob metum Hispanorum peditum, qui ex insula Gervensis dimissi vagantur egeni. Prædis assueti erant, sub Francisco Maria Roboreto Urbini Duce, prædis gaudent. Audi majus aliud: Tutelares dedit Cæsar Luthero hæretico literas. Ad Curiam venit large comitatus. Nunquam, si fautores assint Principes rerum novarum, desunt excitatoribus sequaces, modo cibi aut ambitionis spes resulerit. Quæ apud Cæsarem in hoc negotio acta sunt, à Valdesio accipe.

Alfonsus Valdesius Petro Martyri suo Salutem.

Lutheranæ factionis & ortum & ad eum usque diem progressum ex Bruxellis ad te scripsi. Nunc quæ deinde sequuta sunt, accipe. Cæsar convocatis in hanc Wormatiensem civitatem Rom. Imperii Electoribus, cæterisque ordinibus, ante omnia Lutheri causam tractandam proposui, cupiens, ut totius Rom. Imperii autoritate, hominis insania cohiberetur, cæterique ab ea arcerentur. quod tamen sedulo curaverit, nihil tamen efficere potuit, nisi ut Lutherus sub fide publica

Fff 2

publica Cæsaris vocatus audiretur, antequam adversus eum quicquam statueretur. Aiebant enim iniquum esse, hominem inauditum condemnare, atque ad Cæsaris dignitatem, pietatemque pertinere, cætera omnia quæ tum docte, tum Christiane scripsisset excuterentur, atque Cæsaris autoritate Germania ab Apostolica Sedis gravaminibus oppressionibusque sublevaretur. Cæsar videns, se nihil aliud imperare posse, sub fide publica Lutherum ad se venire, in suæque & omnium Ordinum Imperii præsentia hominem sisti jubet. qui interrogatus, *An qui passim sub ejus nomine circumferantur libri, sui essent, & qua in his scripsisset, revocare vellet, nec ne.* Respondit, *omnes libros (quorum tituli ad hominis petitionem legebantur) sui esse, nec hoc velle negare, nec unquam negaturum.* Quoad secundam vero partem sibi factæ interrogationis, videlicet *an qua scripsisset, revocare vellet, petiit, ut Cæsar deliberandi tempus sibi concederet, quod illi à Cæsare usque in sequentem diem concessum est.* Eo ipso die, Cæsare atque Romani Imperii Electoribus, aliisque Ordinibus præsentibus Martinus Lutherus jussus, ut ad secundam partem hesternæ interrogationis responderet, post longam diffusamque orationem, quam tum Latine, tum Germanice habuit, dixit, *se non posse quicquam in libris suis contentum revocare, nisi doctrina Evangelica, & veteris instrumenti testimonio sibi comprobaretur, cum errasse impieque scripsisse.* Et quum denuo urgetur, ut omittis aliis, per negativam aut affirmativam responderet, *an vellet stare decretis, & constitutionibus Conciliorum, necne.* Respondit, *se nihil velle revocare, nec posse etiam stare decretis Conciliorum, quum ipsa Concilia aliquando sibi ipsi contraria fuerint.* Tunc Cæsar hominem abire jubet, solutoque pro eo die conventu, sequenti die Principibus Electoribus ad se venire jussus, schedulam manu propria scriptam exhibet, in qua declarabat, quid sibi in ea re faciendum esse videretur, ab eisque petebat, ut omnes pedibus in eam sententiam irent; videlicet, ut sævissima edicta in Lutherum, Lutheranosque emitterentur, hominisque infanti libri comburerentur. Electores vero alique Imperii ordines, quorum aliqui Lutheri venenum hauserant, alii autem nequaquam Lutherum damnandum esse contendebant, nisi Germani prius à Romanensium (ut aiebant) gravaminibus & oppressionibus liberarentur, apud Cæsarem summis precibus effecerunt, ut saltem secreto Lutherum admoneretur, ut quæ adversus Ecclesiæ constitutiones ab eo scripta sunt, revocaret. Quod quum Cæsar illis concessisset, illique per tti-

dum Lutherum induratum frustra monuissent, videntes, se nihil proficere, Cæsaris decreto subscripserunt. Quibus peractis, Cæsar nolens publicæ fidei, quam Luthero concesserat, contravenire, per publicum instrumentum hominem admonere jussit, ut ex urbe hac *Wormatensi per diem sequentem discederet, atque intra viginti dierum spacium in locum sibi tutum se reciperet.* Paruit Lutherus. Tunc Cæsar tum sua, tum Principum Electorum, atque omnium Romani Imperii Ordinum autoritate, gravissimo edicto in Lutherum Lutheranosque, & in eorum scripta emissio, quotquot hic reperti sunt, Lutheri libros cum maxima pompa comburi jussit, ut ejus exemplo idem per alias Germaniæ civitates fieret. Habet hujus Tragediæ, ut quidam volunt, finem, & ut egomet mihi persuadeo, non finem, sed initium. Nam video Germanorum animos graviter in sedem Romanam concitatos, nec video Cæsaris edicta magni ponderis apud eos futura, quum post editionem Lutheri libri passim per vicos & plateas impune vendantur. Hinc facile conjectare poteris, quid absente Cæsare futurum sit. Poterat hoc malum cum maxima Christianæ Reip. utilitate profligari, si Pontifex à generali Synodo non abhorreret, si publicam salutem privatis commodis anteponeret. Sed dum Jus suum mordicus tenet, dum obturatis auribus, pio fortassis affectu, Lutherum damnatum & flammis devoratum cupit, univervam Remp. Christianam perditum iri video, ni Deus ipse rebus nostris succurrat. Vale. *Wormatia. III. Idus Maii, M D XXX.*

Habes rem fidelissime descriptam. Sed, uti video, scire velles quænam hæc sint mala semina hujus hæretici, quæ ingens pelagus complectuntur. Ad hæc respondeo, nolle meos hortos talibus forbis, aut alias acribus & venenosis fructibus inficere, vel meis lactucis talem cicutam commiscere. Vide multas in ejus figmenta per Theologos editiones jam à Chalcographorum prelis emissas. Illi argumenta ejus infringunt ad unguem. Habeto alicujus exemplar, si perquisiveris, facile invenies. Inde fumes Lutheri vomicas ac leprosa ulcera cum medicamentis. Valde alienum à bono fore arbitrarer, si vulnera pateficerem, medela non præsentanea. hoc unum addo; paucos fuisse *Leones Pontifices*, quorum temporibus Ecclesia non fuerit aut ab infidelibus, aut ab hæreticis infestata, ut alias per exempla innumera tibi tuoque condiscipulo enarravi. Jam vale. ex Vallesoleto. VII. Idus Junii, M D XXX.

EPIST. DCCXXXIII.

Consolatio pro Marliano. de Adelamati jactura cum ignominia. Exosa Deo superbia.

P. M. A. M. Magno Cancellario.

Proh dolor! vita functum esse Marlianum nostrum Tudetensem Episcopum, qui tuæ dimidium erat animæ, dolore confectus gravi sum, quod orbata sit mundi facies tanto viro. Arbitror etiam, non tibi solum & è Curialibus multis, sed & ipsi Cæsari mortem illius jacturæ fore. Attamen cum ad id natus esset, ut reverteretur, ferendum est æquo animo. sequemur & nos. His ergo omisiss, ad nostra veniamus. Galli civitatem Lucronii obsident, ut ajunt, & quotiunt tormentis. graviter hoc patiuntur gubernatores cæterique Castellani. Dum hæc ita fluctuant, bonus Villenæ Marchio suæ fidens factioni Toletum tetendit. Ivisse pernituit. ejectus fuit à prædominantibus in populo. *nolle se potentes, inquit, in urbe sua.* Ejecta & fuerat prius progenies omnis à Sylva, cujus ipse fautor erat, eo quod & illi à Portugallensibus descendant, uti & Marchionis ipsius genus omne Pachiecorum, qui jam in Castella coa-luerunt, ut in sylvis fluvialibus cuniculi. Tentavit post id Don Jacobus Cardenas, *Granata*, ut vulgo loquar, *Adelamatus*, inter Toletanos concordiam. Toletum ingressus est sub nomine Toletani civis, cum magna tamen equitum levis armaturæ caterva. fuit à pueris & insolenti populo disiectus, & spoliatus à unum, equis etiam raptis, comites ejus. Ita misera civitas in rapacium potestatem redacta it in præceps. Magni alicujus mali prognosticon est, ubi sapientibus explosis, insipientes regunt. Scripsisti propediem conventibus Germanicis peractis, in Flandriam rediturum Cæsarem, & classem paraturum qua trajiciat ad nos. Quanto citius id evenerit, eo melius fore credito. Ex mora quippe nequeunt nisi crescere scandala pullulantia. Licet ex prostratu communitatum pacata omnia videntur, & quæque civitas ad gubernatores contra Gallos mittat sua impensâ suppetias, animi tamen adhuc fervent ad novos motus, oblata qualicunque occasione prompti. Gubernatores jam Gallorum sequuntur vestigia. Differri non potest, quin hæc tonitrua suos pariant effectus. Non expectaturos, neque Lucronium expugnatos arbitramur. sunt valida peditum præsidia ejus mœnia tuentia. donec applicent se gubernatores, bene speramus. Sunt nostrique ad millia tria, Gallis multo pauciores.

peditatum habent Galli numerosiores, sed nostro imparem; quia gregarii sunt sui, bel-lis exercitissimi nostri & Hispani, qui Gallos, nisi Helvetios aut Germanos assequuntur, superant virtute bellica. in his qui à Communitatibus sunt, non est tanta fiducia, Deus est autor pugnarum. Gallorum superbiam esse illi exosam, credendum est. Nostri autem Cæsaris humilitas & reverentia sacri, superum omnium in se favorem habet conciliatum. Est & alia ratio quæ spem salutis ostendit. Nescunt aperte Navarri, Gallorum Regem sibi, non pristini sui Regis filiis studere, uti promiserat. Re intellecta, labra mordent, hostilibus vivunt in Gallos animis. quod illis paulo ante placebat, nunc est odiosum. Vale. ex Valleoleto quo singulis horis ad nos cursores veniunt. Hem! expecta pa-rumper. Lucronii deseruerunt obsidionem Galli, è mœnibus fuerunt à scopetariis nostris male tractati. nostri gubernatores eorum se-quantur vestigia. Idibus Junii, MDXXI.

EPIST. DCCXXXIV.

Littera à Rhodiis. Littera à magno Cancellario. Papa contra Gallum.

P. M. A. M. Marchioni Belle-censi.

A Nobis tuus, quem hic habes, familiaris scribet, ab exteris ego. Est Lorenzana vir egregius D. Joannis Rhodii Com-mendator Bambæ, Rhodii conventus in Hispania procurator, duas hic mihi Rhodias ostendit literas: à Vice-Magno magistro un-as; ab ejus Senatus Cancellario alteras. omis-sis quæ ad particularia Ordinis pecuniaria ne-gocia pertinent, quæ in rotante Fortunæ rota emergunt, hæc sunt. Scripsi ad te alias in Syria, Principem Mamalucorum quen-dam nomine *Gazellum*, ignavia novi Turcarum Principis fretum, audita genitoris ejus morte; quinque ac viginti bellatorum tum equitum, tum peditum millia, in eum à Peribassano, reliquis etiam veteranis duci-bus, missa fuerunt. Is Gazellus à suis met de-relictus, auditio exercitus Turcarum adven-tu, veluti tetra nubes adventante Borea dis-sipatus est Gazelli exercitus. Ipse autem cum paucis ad Sophium Persam aufugit. Aperient ergo mentis oculos Christiani Principes. Ir-ruent in nos, qua non putemus, nostræ Le-gis hostes immanes, impatientes oculi. Post hæc habui à Bruxellis literas à magno Can-cellario: Cæsar in Flandriam regressus est. Properanter intendit negotiis rerum Flandri-carum,

carum, quo expeditius ad nos tendere queat: posse tamen id nullo pacto fieri hoc anno, quod Rex Gallus totis viribus innitatur Cæsareæ Majestatis adventum in Hispaniam intercideret. *Magnos*, inquit, *esse Gallorum apparatus bellicos, sed Cæsarem majores auxiliantibus & Germanis & hæreticis suis civitatibus.* De futura victoria contra Gallos, ita loquuntur, ac si eam jam in manu haberent, quia præsertim arbitrentur, Regem Anglum non defuturum Cæsari, si opus fuerit. Additur, Pontificem vertisse solum in Gallum Regem, quod insolentem sentiat esse maleque pacatum, non minus contra Pontificis ipsius res quam contra Cæsarem. Placuit etiam Pontifici favor præstitus Ecclesiæ contra hæreticum *Lutherum*, quem in Gallo Rege, licet nomine *Christianissimo*, non reperit. Venit ad Cæsarem una Rex Daccarum & Gotorum Orcadumque insularum, quem vulgus dicit *Dinamarcam*, properato cursu, cum intellexerit, Regem Gallum esse Cæsari sororio suo inimicum. suas offert ad unguem vires. Ducem exercitus Cæsarei se futurum offert, comitaturosque suam Majestatem quacunque erit, equites traduxit non multos, peditum offert numerum quinquaginta millium. Virum ajunt esse procerum & decorum, vul-tuque miti & una Martiali, animo, sub benignitatis velamine, ingenti, præ se ferre Regis egregii auctoritatem scribit. Ait una conventuros in Calesio Christianorum Principum oratores, quo deliberetur, an modus aliquis Concordiæ reperiri queat inter Cæsarem & Regem Christianissimum. Puto frustra. neque enim datur Christiano gregi posse frui pace Gallis incolumbibus. Tanta est illorum superbia, ut quiescere vicinum quenquam nunquam sinant. Vale. ex Valleoleto. xviii. Calendis Junii, MDXXI.

EPIST. DCCXXV.

Familiaris & amica Beltrani Lani tam à doctibus natura & artu. quam à perita lingua Italica & Jurisprudencia, aliisque qualitatibus, contra invidios.

P. M. A. M. Doctori Beltrano amico, Regio Senatori.

Multa mihi dicant, ut amare observareque debeam personam tuam. Es à natura mitis & urbanus, ab arte ac vigilis eruditus. Quis præterea in orbe Hispano elegantior te? quis aptior ad pertractanda magna negotia? Additur rationi ratio altera, quod Bononiz meo natali vicinæ, tuæ præ-

stantis juventutis annos in Legum ænigmatibus resolvendis, contriveris, quas ita imbibisti tibi, ut ex *Platonis* sententia in te sint *anima civitatis*: sicuti sunt gladius excorians in his, qui ut mechanicis artibus causa quæstus illis utuntur. Nec parum facit ad ingenii mei captandi laqueum, quod Italiam ita scias linguam proferte, ac si apud Italos natus, nusquamque alibi vel menslem unum consumpseris. Missa tandem ista de te sciamus, quæ per se constant. Scripsit ad me jam binas literas Martinus Luppus Aguiniga meus à teneris, nunc jam vir meo supplicatu regius continuus, ut vulgo loquar, quem isthuc habeo ad negotia quædam, reperisse tuum erga me animum integerrimum, & mei visendi cupidum. Velles me vobiscum, quandoquidem contrita sunt jam vana vulgi cogitata. Dico nec potuisse, nec voluisse vos fugientes sequi. Apud vos furore populi concitatos nil profuissim, mihi autem incommodus impune fuissim & gratuito. Ingens atrium auratum Commendatoris Riberæ temporibus his procellosis inhabitavi; passerculis nutriendis & hortensibus oleribus ac odoratis herbis florentibus colendis, ex Reverendiss. Cardinalis imperio, intentus. Quantumque ex adventu Apostolici Nuncii, mea industria huc vocati, commodi eveniret, Triumviratus gubernatorum testificatur confessio. & per nuntios & per literas plures, utilem fuisse moram hanc meam satentur. Hinc sedandi animum causam apprehendo. Morabor hic, quoad Gallica vos insolentia terruerit ancipites. Spero tamen cito fore ut transisse ad nostra peniteat. Sed super hac mea sententia morandi inter delicias hortenses hoc tempore, rodant invidi, susurrent maledici, murmurent ociosi ad libitum quisque suum, & suæ naturæ succos amaros absorbeant ad saturitatem. Quo rabidius mordaces in metorquere sagittas intellexero, eo suavius ego mei conscius dormitabo. Tu vale. Valeant & illi, diversa tamen lance. Ex Valleoleto. x. Calendis Julii, MDXXI.

EPIST. DCCXXVI.

De praelio & victoria contra Gallos. Persequuntur Gallos nostros. Don Giron & Beltranus adveniunt hostes. Quid pudor faciat. Prognosticon de belli eventu. Gubernatorum oratio consulari contra hostes. Laus Hispanorum. decepti hostes. Magna dexteritas nostrorum. Oratio Admirantis. Oratio Comestabuli. Oeconomus Comestabili percussus. de Quixada decedente. de Duce Nalava. Capimur duces hostis. Littera Regis Galli. Promissa Regis.

P. M. A. M. Marchionibus Bellecensibus & Mondeciaris.

SCio gubernatores ad Casarem, quæ acta sunt in Regno Navarra scriptisse: propterea nunc et vos habetote. Illico namque ad magni Cancellarii manus devenient. Condiscipulus vester Don Petrus Giron Urveniz Comitatus & Don Beltranus à Cueva fororius ejus Alburcherchi Ducatus futuri hæredes, ne laude sua defraudentur, particularia quædam in hac messe accipiant. dum Galli tormentis Lucronium concuterent, scopetarii nostri præsidarii è mœnibus Lucronii, multos in horas perimebant. ea de causa, quodque sentirent gubernatorum triumphum paulatinum ad eos applicare se, provinciam inceptam Galli, hujus mensis die primo ac vigesimo deferuerunt, castraque ad sylvam Viennæ ad milliaria sex è Lucronio traduxerunt. hacre intellecta, gubernatores Lucronium se conferunt. Ad aliam dehinc sylvam, quæ dicitur *Regiborum nostri*, Gallorum vestigia secuti sunt. mutato ex ea sylvâ Gallorum exercitu, nostri castra sua ibi locarunt. Eum locum repperunt fœtore cadaverum infectissimum. perierant ea in sylvâ multi ex hostibus, tum rerum egestate defecti, tum vulneribus acceptis in obsidione Lucronii, neque nostris copia suppetebat commeatuum. Quare coacti sunt milites afficere regnicolas mille molestiis, ex stipendiorum & rerum necessariorum carentia. Signis relictis vagabantur. in prædam omnia, nullo habito discrimine, trahebantur. neque templis, agrorum jam gregibus & armentis reptatis, ignoscebatur. Clamoribus æthera vicini replebant. Quid providere quirent, gubernatores nesciebant. neque stipendiis, neque frumentaria re militibus succurrebatur; cum auxiliares civitatum & provinciarum copiarum nondum advenissent. In quartum inde diem Gallis retrocedentibus Pompelonem versus: & in campo dicto *Tevæ* castrametantibus, nostri sylvam occuparunt Mendaviâ,

hostibus vicinam. conferre tamen neutri audebant. Dum in ea sylvâ morarentur, ecce ad nostros è civitatibus Bizcaya ac Lipuzca regionibus Cantabris, uti nostis, commeatuum & pecuniarum copia quædam, militum etiam novem millium numerus advenit: Cataphractorum & levisarmaturæ equitum ad numerum duorum millium. die xxvi. itur ad sylvam, quæ dicitur *S. Maria regado*. Inde ad aliam propius nomine *Segnora*. Inde jam statutum est ut egregii mittantur equites aliqui castra hostium exploratum. Hanc sibi provinciam dari petunt, quos dixi, vestri discipuli, Don Petrus Giron & Don Beltranus à Cueva fororius ejus, magnanimi juvenes ambo, cum parva manu equitum familiarium & clientum, peditum minore, ad hostium fere prospectum applicati, oculos Stellam oppidum versus dirigentes, ex oppido vident Gallorum cataphractorum cuneum exeuntem, ut suis ad exercitum conjungerentur. Uti ad viros tauros feræ tiges, ita ruunt in Gallos hi duo. Beltranus prior, commilitones suos secuturos putans, pauci accurrunt. circumsepit Beltranus, in auxilium fororii Giron in medios hostes se conjicit. Inerme caput habebat Giron umbratili tantum pileo tectus, de cætero armatus, quia nil tale fuerant suspicati emersum. circumdatur & ipse. præ pudore desertores prorumpunt, servantur ambo: sed percussus ab hostibus, non acriter vulnerati tamen. hostes ad suos evaserunt, è suppellectilibus amissa parte. peremptum ajunt eo fuisse certamine levi primarium è Gallis quem exploratorum relatu ajunt ab exercitu fuisse deploratum. Hæc dederunt, hæc damus. Ad massam generalem revertamur. In campo *Tevæ* Galli (is locus est à Pompelone milliaria sex, dicunt lequas Hispani duas) ad Pontem Regiæ oppidum aliud nostri ab hostibus milliaria totidem, sistunt. Clanget Aleceto feralis Tartari tubicina prope ad pugnam. partium alterutra cito languescet, desicabitque, utrinam hostilis stare nequeunt. laboratur egestate utrimque. Post hæc scripta, differente nuncio iuro ad vos, qui nullum habetis nunc apud gubernatores familiarem, uti solebatis vestrum: ecce nuncium de pugna, reque peracta cum Gallis ad unum prostratis. Quo acciderit ordine, accipite. Pridie Calendæ Julii vocantur à gubernatoribus in consilium copiarum duces, quanta sit in exercitu rerum penuria quamve in deterius res labatur, quod Galli ex universo Regno in urbem Pompelonem rem frumentariam omnem cum præsidio valido congesserint, edicunt, alienum esse à ratione morari diutius, quoniam

quoniam vel tumultu militari confunderentur omnia, vel perant egestate milites propinunt. Nullo pacto manendum esse decernitur. Sed qualis futurus sit motus, tenditur in diversa consilia. Retrocedendum non esse, conventum est. Ad urbis ipsius Pompelonis obsidionem aiebant aliqui, quo lacessiti hostes ad pugnam prodire cogerentur à castris, quæ manerant itinere in medio. unde timendum esse aiebant alii; nec locandam esse rerum summam in tanto discrimine. Post longam suffragiorum exagitationem, statutum est, ut quid laturus sit fors, experiantur. certamen esse querendum sanxerunt. hac audita sententia milites, qui egestate pressi, tumultuarie passim stipendia & victui necessaria flagitabant, castra vocibus elatis replentes ajunt: *Nolumus stipendia, duces, nolumus, modo ad pugnam nos educati. Ad pugnam, ad pugnam nō deducite. Ibi vel stipendia inveniemus, aut pulchre pugnando vitam ætenuosq; boni finiemus. Satius est emori quam hic præ inedia tabescere.* Solent namque Hispani vestri parvascere vitam, ubi aut prædæ, aut honoris adipiscendi refulerit spes. Castra igitur movent, non recta via tamen gradiendum statuunt, sed alia quæ duplo longior erat, aut lenior propter medii montis asperitatem, qui dicitur de Beniega, cujus fauces Galli angustas occupabant à Septentrione; patere nostris iter aliud nullum arbitrabantur hostes, inde lati se victoriam in manu habere credebant. votorum quippe, si Regula Martis valeret, compotes fuissent, si per eas angustias duxissent exercitum, per varios igitur anfractus, calorum laceratis, adjuvantibus etiam militibus, non exercitui solum, sed & impedimentis & machinis omnibus strata sunt itinera. passuum bene gnaros magistros secum habebant nostri. Traducunt tandem & hostibus nil tale suspicantibus, hora postmeridiana quarta, castra locare incipiunt nostri, in campo qui dicitur *Squiros*, qui locus est à Pompelone milliaribus tria medius, ab hostibus totidem. ita quod jam magis obsessos nostri se reperirent quam obsidentes, cum à fronte exercitum hostium haberent, à tergo Pompelonem, ubi valida posita erant prædicia non contemnenda. Intellecto nostrorum stratagemate Galli, priusquam ab itineris languore & inedia sese reficiant adoriendis esse nostros consueverunt, prudenter quidem & à belli regula non alienum, sed aliter, uti video, statutum erat in divina providentia. Exeunt à castris hostes. Ad lassos quieti veniunt, saturi ad esurientes, ad fete inermes armati. Ex insperato apparent. Conclamatur à nostris ad arma. Nulla fuit cibi aut potus capiendi facultas. O mira dexteritas!

Oinaudita certandi cupiditas, & animorum magnitudo! Nullius egestatis memores, in ictu oculi ad sua quisque signa profilierunt. Equites etiam lassos refumunt equos, vis effrenatos. Levis armaturæ præcedit agmen unum, cataphraçti Galli ruunt animis paratis in illud. discerpitur nostrum, aufugitque tormenta utrimque in adversos diriguntur. Potuisse nostros ea via, qua venerant, traduxisse machinas, arbitrati sunt nunquam hostes. Inde audito nostrorum tormentorum tonitru diffidere comperunt, licet illis parum nostra offuerint tormenta. sua vero nostris intulerunt damna graviora, quia è loco aptiore. manipulum è nostris peditibus vis globorum hostilium deturbavit, retroque cedere coëgit. ordino tamen composito pedem retro ferebat. Ad trepidantem manipulum Almirantus cohorte regia relicta, cui, discurrens per ordines, Comestabilis ejus collega reliquerat curam, solutus habenis procurrit: *Quotidius milites, inquit? Hem pudent! Hem patria vestra periclitum? Nonne hi sunt Galli, quos Hispani prostrant quodcumque illos habent obvios? ubi vestrorum majorum animi? ubi vestrorum provincialium præclare gestorum memoria? faciem ad hostes, faciem, viri nobiles, non terga vertite. Pedes ego ipse vobiscum, ego pedes ero.* His dictis, calcaria tolli jubet, & ex equo velle descendere significavit. Vetuerunt ejus cunei duces, responderuntque se à pugna non discedere, ut deserant, sed ut retro relicta sua tormenta & ipsi reducant ad pugnam, ne ita ignominiose ab hostium machinis dilacerentur. *Tormentis non opus esse, inquit Almirantus, ad manus jam devenisse negotium ait. manibus promptis jam, non tormentis rem indigere conclamat.* Fulmine velocius regrediuntur nostri. Ruunt ferocius in hostes quam terga verterant, furentium terribi globorum sclopis, obvium hostilem manipulum discerpunt. Comestabilis interea per apertum discurrens campum, ex ordine in ordinem furore raptatus Martiali, sese validius Hectore gessit eo die, cum delectis equitibus vix quatuor & viginti, modo à dextris, à sinistris modo currens hos hortabatur, illos monebat, *Se Hispani esse reminiscerentur, qui hac tempestate bellica gloria cunctum sint affecti, quam sudam sit à vicinis & majoribus degenerare prædicat.* Hæc dicens inter confertos hostes se projicit. In magno discrimine, socii circumseptum viderunt. Oconomus suo ante oculos & lateri ejus proximo, tormenti hostilis globi ventus furens, semur percussit & equi illius partem anteriorem per ætæa raptavit, decidit oconomus equo discerpto. Herus ejus Comestabilis & confocia

consocii extremum Vale dixerunt illi, mortuum arbitantes. Surrexit atronitus. Equi sanguine ac cerebri minutis tota facies Comestabilis velut crasso imbre verno, irrorata deformis effecta est. partem & sordis illius Petrus Giron ex sorore Comestabilis nepos, suscepit, qui acriter & ipse pugnavit, ac vulneratus fuit. Nec ob id desistere à pugna, donec funditus hostes fuere strati. Duo Comestabilem cataphracti hostes percusserunt hastis in latus dextrum, ita lividum ad noctem cubicularii repererunt illi lacertum & è costis placcasque, ut carbone intrinsecas potuissent credere. O Eonomo nomen est *Petrus Porres* proceræ staturæ juvenis facie decorus, mihi familiaris. Fuerunt & plerique alii ex eo comitatu vulnerati. nullus trucidatus. percussiores autem in frustra secti, suæ magnanimæ temeritatis poenas luerunt. Secundus vero cuneus peditum, qui à Communitatibus fuerat missus, sive quod adhuc labe illa vigeat in animis eorum, sive quod minime hostium facies alias viderint, ad hostium prospectum aufugit partim, perstitit tamen immobiles ejus cunei duces, cum paucis delectis, quorum dux erat Don Jacobus Enriquez Almirantis affinis vir bello egregius. disiecit & hic objectum sibi cuneum. Tercio peditum ordini præerat validus ille hastilifor Gutterius Quixada nobilis eques, Villæ Garciz dominus. Certamine singulari concurrunt præeuntes agmina gradientia ordinis hostilis objecti ductor Germanus quidam & noster Quixada. Transfixo gutture, primo ictu peremit hostem Quixada. A Germani ducis commilitonibus cum hastis longis raptatus Quixada, tollitur in altum sublimis. Inter suos decedit Quixada semianimis. Thoracis tegmen in mille frustra pertusum, dilaceratum est. Thorax autem ejus tali erat temperatus, ut nullis ictibus transverberari potuerit. Surgit ilico, semiattonitus tamen, animum præstat suis. *Victoriam, victoriam in manu esse*, proclamat. stringunt nostri hostium pectoribus pectora. sic cades inaudita. terga dat hostilis ille cuneus. parvo in spacio circiter septingenti trucidantur. Cataphracti vero Galli, solito gentis impetu, nostros adoriuntur. primo obvios perturbant. Erat aciei primæ ductor Dux Naiaræ, una cum Comestabili Navarræ sororio suo Viamontesiz factionis capite, cum cataphractis ducentum, in eam aciem globi hostiles dirigebantur. propterea latuerunt aliquandiu sub præsentis collis latere. vim tormentorum vitantes, sed cum incolis ejusdem alio declivo generosa Gallorum acies animosa, regiam insidere cohortem conspexerunt, cataphractorum circiter sexcentum,

veluti rupem immobilem expectantem, obstupere omnes, steteraque parumper. dehinc cohorte ad illos movente rapuerunt fugam. circumsepuntur undique miseri, qui vix numero erant centum octoginta. veluti aquæ cyathus in magnum aliquid pelagus projectus, absorpti sunt. Disperguntur, trucidantur vel capiuntur ad unum. Peditatus vero illorum, nostro numerosior tripartitus, à tripartito nostro dissipatus est ab omni parte. Totius Gallorum exercitus imperator dominus Asparrosus & proprætor ab illo primus dominus Tornoy capiuntur. Cæteris neci superstitibus, quibus fortuna belli perperit, ignotum est. nulli hostium qui disiectis armis veniam petierit, vim intulere viatores. immo & præter primarios paucos, libere soluti sunt omnes, dataque opera est ut vulnerati curentur. tanta est in vestris Hispanis Romana illa magnanimitas insita, ut nesciant in victos sævire, cum sunt ipsi victoriæ cupidores cæteris gentibus. Almirantis gubernatoris vidi literas, quibus testatur, eo congressu fuisse trucidatos ad millia quinque hostium, nostros autem vix quinquaginta, & vi tormentorum, non virtute virili disceptos majori ex parte. Ex eorum ducis primarii Asparrosi scriniis literæ repertæ, manifeste fatentur, *Christianissimum Regem ipsum herum suum, à quo missæ sunt, suo, non Regis Ioannu filiorum nomine, rem gerere; placuisseque sibi, Christianissimus Rex in literis ait, impetum saltum intra Castelle fines, supplementaque se propediem cum pecuniarum ingenti copia missurum pollicetur. laudatque summo opere oppugnationem Lucronii, fore ut expugnarent existimans. Valet jam. conqueri solebatis; quod brevis essem in scribendo; nunc quod nimium proflixus fuerim, dicturos vos arbitror. Illa si brevia cum his longis compensaveritis, nil reperitis, cur mihi succensere debeat. Iterum valet. tertio die post victoriam, id est. vi. nonarum Julii, M D XXI.*

EPIST. DCCXXVII.

*Redimitur Navarra Regnum à Gallis occupatum.
In Tolesano proviso.*

P. M. A. M. Magno Cancellario.

SCio, gubernatores vobis enunciasse successus Navarrenses, & quid animi Christianissimus Rex habuerit in ea expeditione, per suas literas in scriniis domini Asparrosi generalis ejus ducis repertas. propterea ne laborem sumam irritum, conicebo. quæ demum successerunt, accipito. In quintum à Ggg prostratus

prostratu Gallorum diem, Triumviratus hic noster gubernatorius Pompelonem ingressus est. Inclusi nullas spesuppetiarm relicta, Castellum dederunt. Præsidarii vero ea nocte, qua socios intellexerunt debellatos, fugam rapuerunt: exspectare lucem non sunt ausi, ne obsiderentur. Deditur & Regnum universum, duabus arcibus exceptis, quarum una, quæ *Maia* dicitur, in Pyrenæorum verticibus sita est, in radice alterius lateris Septentrionalis à Gallia spectat, altera *S. Ioannis Pede portus* nomine. Gubernatores autem per Petrum Saocolam Regium à secretis, cuius opera solius ad res bellicas pertractandas utuntur, ad populos totius Regni literas exaratas dederunt, quibus universa rei series exponitur, hortantes, ut Deo, qui est victoriarum dominus, gratiæ agantur. Sed mella hæc & saccharæos panes deturbat nobis una scæmina. Donna Maria Pachiecha, nostri Marchionis Mondeiaris, qui Granatense Regnum in fide retinet, soror in sua perstat perverciacia; famam quærit sua dementia. Toletem sustinet in priore proposito, nec mariti jugulo, nec Junctærorum aliorum exilio, aut Gallorum profligatu, perterrita, desistit ab incepto. Sicariorum & procacium petulantium multitudo inulta persistit. In Asparrosi etiam scriniis ajunt repertas esse ab ea & confortibus seditiosis epistolas suasivas, ad adventum Gallorum. Marchioni fratri displicet hæc sororis opinio. Incurfare illam per nuncios, perque crebras literas nunquam desistit, profuit nihil demersa est. neque ut emergere unquam possit vita superstite speratur. per amatam cubicularem ejus ancillam patefactum ajunt, *demonem* illam habere *familiarem*, quem consulat. Don Antonio Zuniga S. Joannis Priori à vobis facto imperatur, ut obsidionem stringat in Toletanos, tollatque inclusis commeatuum vias, ut inedia consumpti sese dedant, luantque tanti facinoris pœnas debitas. Est à mœnibus ejus urbis parum distans cœnobium *de la Sista* dictum, in eo castrametatur Prior, indeque cives incursionibus perpetuis & commerciorum interceptu fatigat. Ad gubernatores tamen scripsit, Toletanorum animos esse dispositos ad eorum jussa capeßenda. Valeat excellentia tua ex Valdoletto. vi. Calendas Augusti, MDXXI.

EPIST. DCCXXVIII.

Negat Cardinali auctori accessum ad Curiam.

P. M. A. M. Adriano Trajectino Romano Cardinali, Dertosenfi gubernatori.

DOnec habui Doctorem Mansum inquisitionis hæreseos judicem, Metropolitane Granatensis Ecclesiæ Decanum, cuius & ego sum Prior, harum popularium procellarum confocium, æquo tui animo solitudinem hanc. Nunc autem, quandoquidem tua Reverendiss. Dom. jussit illum accersiri, quid me jam diutius hic patitur morari? Revocer & ego jam tandem, cui esse in oppido amplissimo & auratis atris est par solitudinis sylvestri, abesse à curia. Scripsi crebro alias, sed paucis ante diebus unas per Luppum familiarem meum, cui anno superiore uti puero plaudebat tua Reverendiss. Dom. ut parentes isti civitati Lucronii vicinos viseret, illi fueram impartitus veniam: hoc mandato præbato, ut regrediens sacras ejus manus oscularetur meo nomine. Responsum attulit benignissimum, revocativum minime. quod mihi molestum fuit, quia grave mihi est cedere tanto tempore hilari commercio tuæ Reverendiss. Dom. cui me totum tradidi, ex quo Loaniz tantum Decanus se consulit in Hispaniam, Cæsaris, adhuc solum Principis, Orator. Hac me suspensione liberet, oro. Valeat feliciter Vestra Reverendissima Dominatio, cui me commendo. ex Valdoletto, ubi moror invitus. xii. Calendas Augusti, MDXXI.

S. Inter Morales.

EPIST. DCCXXIX.

Expugnatum oppidum S. Joannis Pede portus. Conquestus Cardinalis de curi joculari pulchra comparatio. locatur cum Martyre.

P. M. A. M. Doctori Augredienfi Reverendissimi Dertosenfis Medico & Consiliario.

HAbui per Luppum meum familiarem tuas una cum literis Reverendissimi: cuius jussu, ut ait, ad me scribis, virili nostrorum fortitudine scalis apposisit expugnatum *S. Joannis Pede portus* Castellum, quod præsidio tenebat Janicotus quidam Vascus Cantaber, Regio nostro stipendio altus diu; sed audito Gallorum adventu cum sicarijs plarisque

plurisque ad Gallos transfugisse, quod prodictionis tantæ suspensio, dehinc dimembratione luerit poenas, est dedisse meritum suo facinori præmium, & deteruisse alios sui generis vagos milites eo exemplo. Tanta tamen est Gallorum insolentia, & perturbandi vicinos omnes cupiditas, ut supervacaneum sit, quietem expectare, nisi domi quærantur, nisi uti Romani Carthaginem, ita nos Galliam impetierimus; de Pace desperandum est. In epistolæ tuæ cake, ut me soleris, ais arbitrari te, quod à Reverendiss. revocer per literas quas ad me dedit, per meum familiarem. ejus epistolæ capito exemplar, ut videas quam fallaris, & suæ Reverendiss. Dominationi persuadeto, ut me vocet, quandoquidem focium mihi abstulit Doct. Mansum, qui solitudinem hanc meam solabatur. & vale capeque de verbo ad verbum Reverendiss. heri nostri literas, quo intelligas, quam elegantem & quam à proposito nostro dissonum scripserit. in Calend. Augusti, M D XXI.

Petro Martyri Cardinalis Dertonsensis.

§. **V**enerande Dn. Martyr amice, Binas literas tuas his diebus elapsis accepi, quarum priores Luppulus ille tuus, seu, ut tu dicis, Luppus integer, quia barbatus, attulit, Doct. Mansus alteras. Utrisque vero satis indicas, tibi molestam esse à curia nostra absentiam: proindeque petis, ut vel ad tuum viridarum ipse me conferam, vel te ad nos accersam. utinam mihi liceret vel has meas spinas, quæ animum meum perpetuo sic pungunt, ut quiescere nunquam sinant, cum tuis suavissimis oleribus commutare. idque hac lege, ut si unquam commutationis me poeniteret, non solum in asperiora spineta, sed etiam in pistrinum, aut, nescio quid deterius conjiceret: vel daretur ab his absoluto molestiis, pro curialibus lautitiis, cum eo Martyre ab eo satis holeribus vesci. Sed quantum video, neutrum horum meo Martyri placuerit, sed ita me secum aut se mecum esse desiderat, ut tamen crucem hanc meam seu Martyrium nequaquam ego deponam, immo ut rem, cujus ipse nomen possidet, ego sentiam atque teneam. Quod ari satis amici sit animi, Martyr ipse judicet. quandoquidem tamen ita Deo placet, ut hæc moles & is fascis humeris infideat meis, necesse est patienter seram, ne alioqui mihi martyrium duplicetur. Quod vero ad tuum huc adventum attinet, meo judicio consulte facies, si perles isthic, quoad vel istuc accedamus, vel istis regionibus magis appropinquamus. quorum alterum brevi credo fiet.

Luppulum istum tuum Luppum esse factum; quid mirum, cum Martyres adeo facile in confellores & de confessoribus rursus in Martyres, immo quod majus est, Agni in Lupos & quidem rapacissimos, quotidie transmutantur, quamquam è Lupis in agnos non perinde facilis est reditus, nisi operante illo Agno immaculato. Vale, felix mi Martyr, cujus hortensibus deliciis & passerulorum concentibus magis invideo, quam miserear solitudine. holera sic sovere ac rigare cura, ne nobis istuc euntibus emarcuerint. ex Lucronio. xxviii. Julii in calce vero subscripsit: V. Pater, Amicus. A. Cardinalis Dertonsensis.

En habes, Doctor Agredensis, quæ modo rescripserit. An sit revocatio ad vos, aut Imperium ut sistam, tu video. Scripseram alias multo prius, ne me ultra pateretur ocio marcescere, licet nunquam desit, quid aut legam aut scribam; ocium tamen est mihi male tolerabile sine vobis & reliquis curialibus, licet hortenses delitiz concinentiumque passerulorum harmoniz nescio quid suave pariant; nauseam tamen nimium familiaria inducunt: quid autem mihi responderit, & quam alienum à meis postulatis, intelligito. Accipe una responsum superioris ejus epistolæ, quod illi porriges meo nomine. Unde Mercurius eris inter Jovem summum & mortalium, non Deorum, imum. & vale. ex Valleoleto, M D XXX.

EPIST. DCCXXX.

Respondens Autor sibi gratulatur de Cardinali Hadriani literis. Comparatio. Argumenta. Divina.

P. M. A. M. Cardinali Dertonsensi.

Qua fuerim delectatione repletus, quando per Luppulum, jam Luppum vidi Reverendissimæ Dominationis tuæ literas, nequeo promere, quod in talibus tantisque rerum angustiis tempus repererit confessor Pontifex ad exiguum simplicem confessorem nomine Martyrem scribendi. Intimi est amoris ac veri argumentum. Innatæ suæ benignitati adscribendum humanos applausus, quibus mecum utebantur passim. Nunc aperte cognosco calorem istum amorosum eundem esse, qui jacet in præcordiis, quem vultus professus est. Ærumnas mihi describis suas. Ærumnas quippe judico esse, noscique. Inter scopulos & amebas rupes fluctuare miserum est. Sed hi sunt rotæ rotantis Fortunæ fructus. Altam arborem quantū venti ac sternunt, eruuntque radicitus tiphones, humiles juncos prætereunt. Magnis

magna creduntur, magna quæ sunt, ponderant. omne pondus est humeris grave, quodcunque grave querulum est. quod igitur conquatur V. Reverendiss. Dominatio, non miror. A natura tamen & immensa Dei beneficentia Reverendissimæ Dominationi tuæ in rebus magnis, si quæ sunt in humanis res magnæ, præstitam video tantam animi fortitudinem, ut facile didicerit, per undas istas procellas, suam navim dirigere, ne dehiscat. Velim meis postulatibus aliter responderi, licet sui redditus ad nos spem præbeat; languesco tamen, veritus, ne Gallica perviciacia, tot calamitatum susceptarum memor, querendo vindictam in partem aliquam transiliat, quare detineamini. Non audeo longius scribere. Ergo valeat feliciter tua Reverendissima Dominatio, cui me humiliter commendo. ex Valleoleto. nonis Augusti, MDXXI.

EPIST. DCCXXXI.

Suavis. De studiis senectutis. Ad fascias eius senes.

P. M. A. M. Georgio Varacaldo
Regio à Secretis.

Datum est mihi tuum ex Turdefillis epistolium, placuit. puerafcere te, inquis Græce, quod jam senefas. Infantesco ego vergens ad decrepitem, si tu puerafcis. quo enim quisque declinatus ad metam tendit ultimam, eo pronior ad fascias, id est, ad nuper nascentium turmas. Perbelle præteritum egimus ætatem, in qua plusquam civilibus simulatibus omnia ferbuerunt. Tu Græcis ænigmatibus ad linguæ Latine ornatum enodandis & colligendis; ego nostrorum temporum Fortunæ ludibriis & Principum cruentis nugis, & una deliciis hortensibus ac coloquintidarum cavillis ad umbracula texenda complicandis, molestiarum senectutis levamen, intentus. Beatam ergo nos ambo viximus vitam, hoc pusillo temporis, ab avaricia & ambitione, peculiaribus regiarum pestibus semoti. Amemus nos igitur alterne, & aliquando revisamus, quandoquidem satis vicini sumus. nulla est amoris vinculo Libertas liberior, neque suavius, quam eorum, qui literas amant, commercium. Vale. strenuo isti genitori tuo Reginalis Prætorii cohortis præfecto da salutes meo nomine. ex Valleoleto. VIII. Idus Augusti, MDXXI.

EPIST. DCCXXXII.

Copia Cæsaris quanta. unde causa belli. Transfugium Roberti. Conquestus Cæsari. Excusatio Galli. Proditio Roberti contra fratrem. Pena proditoris. Copia Gallica.

P. M. A. M. Marchionibus.

EX Flandria literas habemus, particulares ego à Jeronymo Cabanilla prætoriae cohortis præfecto amico intimo. Magnos scribit esse utrinque paratos exercitus, ad agros horride cruentandos, propterea oppidum hoc solennes instituit supplicationes, pro pace, si paci locus est cum Gallis. Ad equorum millia decem, pedum vero triginta millium amplius constare ait Cæsareum exercitum, Germanorumque majori ex parte. Belgicæ urbes & oppida, injuriarum in suum Principem illatarum à Gallis, memores, pecuniis juvant. Nec Germania crumenas claudit. Unde initium hæc nova simulatas sumperit, cognoscite. Sunt in Germania & Ducatu Luxemburgensi fratres duo, Liegiensis episcopus unus, Robertus de la Marchia dominus alter, stipendiis se censuit Gallicis uterque diu. Ad se traxit utrumque Cæsar. usus in eos est ampla beneficentia. Episcopo namque Valentinum Hispanum tribuit Archiepiscopatum. Alteri non desuit, quid condonaretur. postea vero quam in Aquigrania Cæsar coronatus Wormatiam concessit Robertus de la Marchia veniam petiit à Cæsare visendi patriam. Paucos post inde dies, renunciatum est, Robertum ad Gallos transfugisse. Mox in ipsamet Parisiensi civitate Gallie capite non contemnendum comparavit exercitum. An id Christianissimi Regis Gallorum voluntate ac pecuniis, necne, locus ipse & agentis potentia citentur: locus Parisus, potestas Roberto nulla vel exigua. Movit exercitum, tubis ac tympanis vocantibus publice milites. Seiturum in dominum de Triverios adversarium præconatus est, cum quo lis fuerat super uno oppido, in Senatu Cæsare tractata, lataque fuerat sententia contra Robertum, domino de Triverios relicto, servivit lepus cum lepore certans, in leonis septa, consocio lepore relicto. Repentino saltu salivit Robertus in Ducatum Luxemburgensem & insperata obsidione circumsepsit oppidum Cæsareum nomine Vericon, cum summa Cæsaris inobservantia, & dediticiorum ejus jactura, circumvicina depopulando. Fuit inde cum ignominia & damno reiectus, tria ibi tormentaria vasa fugiens reliquit

quit amissa. His intellectis, Cæsar servandorum fœderum cum Christianissimo Rege cupidus, Oratores misit ad Christianissimum & Illustrissimum etiam Anglum Reges. conquestus est, quod ruptis fœderibus favorem & auxilium Roberto Christianissimus Rex præstiterit. Christianissimum Regem hortatur ac monet, ut Robertum deferat reducereque jubeat copias in sui contumeliam & subditorum suorum incommoda perductas, sin minus, violata putat esse per eum fœdera. Et Cæsari & Anglo Regi respondit Gallus; Roberto se nulla præstitisse auxilia. Robertum in dominum de Triverio audivit arma captasse, quod ei oppidum *Hiersei* detineat usurpatum. Imperatorem tamen se Roberto sub Regiæ suæ benevolentie pendendæ poenæ, ut provinciam deferat. fecitque Rex Christianissimus edici per fines suos, nesubditorum suorum quisquam Roberto saveat aut illius stipendio censatur. In arcanis aliter cogitasse suspicatum est. Roberti frater Liegiensis Episcopus de Cæsare bene meritus, & suæ M. obævatus, in fratrem Robertum insultantem arma miserat, in Cæsaris favorem. Vericoni obsidione relicta, se obtemperare velle Christianissimo Regi dissimulans Robertus retrocessit: & una noctium Liegiam, fratris civitatem cum civium quorundam assensu & consilio adortus est. proditiōe detecta è conjuratis in decem animadversum est, ex alto ponte in flumen saxis in collum alligatis, triginta vero truncato capite poenas luerunt. tercentum sunt exilio perpetuo mulctati. In Robertum insolentem Comes Nasauti, vir egregius bello, cum armatorum ingenti copia, mittitur. tria illius oppida hereditaria demolivit, in quorum uno, *Floranges* dicto, Roberti filium, una cum castello, habuit Nasautus in deditionem. his actis, in Luxemburgensi Ducatu fixit pedem Nasautus, cum peditibus decem millibus, equitibus tribus millibus. opposuit Christianissimus Gallus exercitum triginta millium bellatorum, tum ut Roberto faveret, tum ut fines Gallicos defenderet, intra tamen suos fines continebatur. his intellectis Cæsar adauxit exercitum ad eum, quem supra diximus, numerum. vix alterutris! utinam hostibus Cæsaris, id vix, quandoquidem sunt inquieti atque ita bellorum cupidi. Valetè interea & pro victoria, quandoquidem Concordiæ non est locus. vestras copite Virgines, ut orationibus fatigent Superos. ex Valleoleto. 11. Idus Augusti, MDXXI.

EPIST. DCCXXXIII.

Mediolani fulgur. Mira ruina.

P. M. A. M. Marchionibus.

Vix domo abierat superior epistola, quando ad nos perlatum est, licet sero, portentum accidisse Mediolani, quale raro legimus contigisse. 11. Calendas Julii, Beatorum Petri & Pauli profesto, Galli arcis ejus ingentis præsidarii, tormentarii pulveris ex armamentario eduxerant cados octoginta mittendos ad suos milites, à nostro exercitu intra Parmam obsessos. In arcis vestibulo cadi jacebant, currum quo deveherentur, expectantes. ecce de caelo tonantis iram adventantem! ex insperato sub aëre fere sereno fulgur demittitur horrendum. eo fragore crepituque, turris Homagia, cui suberant, à fundamentis exilivit & discerpta est ac in mille minuta per aëra rotando deportata. Universum eo reverberatum concussum est Castellum. Duo arcis arcana præfecti una cum primi aditus Castellì præfecto aderant. primo noctis crepusculo obruit omnes atque una milites octingentos ea strages; horologica Campana, militum appellatrix ad conventum, in ejus turris vertice posita erat. ad milliaria quinque raptatam à fulguris impetu reppererunt. In Castellì prima fronte marmorea erant Francisci Sfortiæ primi Ducis Mediolani stemmata, portæ infixæ, cui adhærebat B. Ambrosii, ejus urbis patroni, marmorea & ipsa ingens imago; labe illa cessante, reperta sunt indemia integraque, utraque jacentia in platea ipsa opposita Castello, quæ jam erat herbida. quid sibi velint hac prodigia, Gallis, ut arbitror, minitantiæ boni judicent. pridie Idus Augusti, MDXXI.

EPIST. DCCXXXIV.

Fœdus cum Anglo. Quis pro Gallo. Querela Cæsaris. Lam Cæsaris.

P. M. A. M. Marchionibus.

AB exteris originales habetote meas; habemus datas Bruxellis literas à Cæsare die decima mensis hujus. Arma parantur in Gallum perturbatorem. Fœdus cum Anglo Rege quaritur per Oratores, à Leone Pontifice Cæsareque petit idem Gallus Rex. In oppidum Calesium conveniant. Adstat pro suo Rege Cardinalis Anglus, auditurus Pontificis ac Cæsaris & Christianissimi alternatas querelas, quo illas posthæc suo Regi referat,

Ggg 3

cuinam

cuinam suppetias ferre debeat ex fœdere iſto, ut Rex Anglus ei parti adhæreat, quæ pæctis ſteterit, ſi altera fœdus iſtum violaverit. Nomina nunc Oratorum habetote, donec quidegerint, ad me ſcribatur. An pacis modus aliquis inter Cæſarem & Gallum Regem poſſit reperiri, traſtabitur. A Leone Pontifice maximo erit Caleſii Hieronymus Giuntius Senenſis, Epifcopus Aſculanus, Rotæ auditor, nuncius Apoſtolicus; pro Cæſare *Mercurinus à Gainera*, Juris utruſque Doctôr, eques ex dominis Arborii, Baro Ozani & Terriculæ, Cæſareus magnus Cancellarius; pro Chriſtianiffimo Rege Francorum *Anthonius de Prato* Juris utriuſque Doctôr, Eques, Comes Valliſtolinæ. In eo conventu uti ad me ſcripſit Magnus Cancellarius, Cæſar conqueritur, Gallum Regem ruptis fœderibus undique ſine ulla præbita cauſa Cæſarem infeſtaſſe, rationeſque dicet; cur Rex Anglus debeat contra Gallum ferre ſuppetias. è contra Gallus priorem inquiet Cæſarem rupiſſe, petetque ſuppetias illas ſibi deberi. quid concludetur, ſuo loco habebitis. Ex Italia vero ſcribitur, triremes quaſdam Papales noſtraſque defectionem Genuæ tentafſe, ſed fruſtra. Fragofa namque ſaciò nunc ejus urbis domina eſſetis Adornis re intellecta obſtitit. Ajunt etiam Cardinalem Sedunenſem Helvetium & Barri Ducem Maximiliani Ducis Mediolani fratrem, qui ſeſe Gallis dedit, Mediolanum verſus tendere. eſt Civitas ipſa jugo jam Gallorum ſatura ob impoſita petitaque nova tributa. revolutio hinc aliqua naſcetur; quia præcipue Pontifex jam inſolentia Gallorum faſtiditus, qui omne genus hominum deſpiciunt, noſtri Cæſaris benignitatem & manſuetudinem ſovere jam ſtatuit. De Rege vero Cæſare ajunt, qui ab eo veniunt, *barbatum jam eſſe, virilemque ac decentem vultum cum majeſtate graviffima præ ſe ferre*. Nec mirum quidem, cum à quarto & vigefimo Februarii die quo natus eſt, annum agat primum & vigefimum. licet Auſtriæ illa familia ſero ſoleat matureſcere, *virilem tamen animum in ætate juvenili noſtro Cæſari in eſſe prædicant*, qui apud eum verſantur in internis. Valet. longius alias ad vos ſcribam. nunc ſatis ex Valleolero, ubi adhuc ex gubernatorum conſilio, ſed præcipue Cardinalis, invitus moror, Idibus Auguſti, M D XXX.

EPIST. DCCXXXV.

De hoſtilium Gallorum capſu. Oratio Galli oratorum ad Electores. Oratio Cæſaris. Maguntini oratio. Lani Infantis. Libere jam imperat Cæſar. Papa contra Gallum. Copia tormentorum Hiſpaniæ exercitus.

P. M. A. M. Marchionibus.

Licet Rex Gallus interceperit itinera, publiceque jam indixerit inimicitias, evadunt aliqui tamen: paucorum dierum intervallo duos habemus tabellarios. Ne Cæſar in Italiam proficiſcatur, totis viribus iunictur Rex Gallus, ſubornare pro viribus etiam cum pecuniarum ſumma conatur Electores, ut inſenſos Cæſari reddat. Miſiſſe ajunt illum ad Electores primo *Credentiales* literas. Mox ad aurem per Oratores allocutus ſingulos, publice autem apud eos hæc traſtari juſſit per Oratorem. quos ita compellavit: Chriſtianiffimo hero meo renunciatum eſt, Sereniſſimum Romanorum Regem apud vos fuiſſe conqueſtum, quod Robertum dela Marchia Ducemque Gueldriæ contra ſuam Majeſtatem excitaverit, quodque in Regno Navarræ miſerit exercitum. Se Roberto aut Duci Gueldriæ ſuppetias tuliſſe negat; quod exercitum in Navarra miſerit, ſed id jure ſeciſſe ex pacto cum voluntate Cæſaris contractis fœderibus cum domino de Xevres magno Cæſaris Camerario & cum Magno Cancellario Cæſaris nomine. Ait herum ſuum Chriſtianiffimum, Cæſari præbiturum, quaſcunque ſuppetias velit, modo in Italiam proficiſcatur inermis, uti Sigifmundum & Federicum ejus prædeceſſores ſeciſſe conſtat: ſi autem armatus Italiam ingredi curaverit, obſitutum ſe, quia id fieri non poſſit ſine totius Italiæ ſuaque perturbatione & incommodo particulari ob Ducatum Mediolani cæterosque ſibi amicos. His ad Cæſarem delatis, Electores convocat, quaſcunque Orator Gallus dixerit, falſa eſſe proponit, in teſtes ipſoſmet citat, quod nil horum Cæſar apud eos egerit; eoſdem eſſe prioribus ſimiles dolos Gallorum ait. non licuiſſe Navarram impetere per contracta fœdera oſtendit, pauperesque illos Gueldrenſem & Robertum ſua ſponte quæ fecerint, facere non potuiſſe. addit injurias veteres in ſuam Auſtriæ familiam per Gallorum Reges illatas eſſe innumeras ab æterno; itinera rupta, ſuoſque nobiles deprehensos infra Galliarum terminos, priuſquam eſſent moniti, eſſe captos. perſuaſos reliquit Cæſar Electores, & ſtatutum eſt, ut illæ

illæ peditum viginti millium copiarum Cæsari ad tertiam coronationem Romam ituro præbendæ, in Gallum Regem dentur. vocatusque fuit ab Electoribus in concilium orator Gallus, qui jam comæatium à Cæsare postularaverat; & per Archiepiscopum Maguntinum eorum nomine, his verbis egerunt cum oratore Gallo: *Nos magnopere piget ac tædet, vestram Regem Christianissimum ita perruacum animo persisterere in antiqua suorum maiorum sententia, ut perturbare perpetuo publice ac latenter nostri Cæsaris rei velit: pacem inter eos cupereimus, sed quandoquidem pacis essu inimici, vestro Regi renunciate, Germani suo Regi desse non posse.* His actis, Gallus orator discessit, iussitque Cæsar oratorem suum, qui erat apud Christianissimum Regem, accepta bona venia, regredi ad se. Restant igitur apertæ inimicitie. De Infante nostro Fernando, qui Austriæ relictus est gubernator, mira referuntur, quod prudens & magnanimitate clarus, indies expectatur in Cæsarea curia. Austria quæ fervebat & ipsa popularibus seditionibus, ejus industria & studio pacata est. Pululantia inter hortenses istas herbas nociva papavera, superbos dico potentes, dicitur abscidisse, restituisseque veteres ab eis ejectiones Senatores, novosque ab his electos ejectiones. Magnus est Cæsari curarum levamen frater is, ad Regnorum molestias tolerandas. Rocandolus primarius quidam erat Infanti gratissimus. solent ex Principum sæpe benignitate insollescere domestici necessarii. persuadentem sibi magis quam familiari conveniat, abiecit Rocandolus ab se. Fuit exemplo cæteris ne sibi plus arrogent auctoritatis quam Principi placeat velle tribuere. Cæsarem una inquirunt post Capri obitum esse alium ab eo qui tunc erat. videbatur sub ejus serula (ut ipsemet Cæsar aliquando falsus est) fascinatus. dormitabat in Cæsare vis naturæ, neque vel cogitare quicquam audebat illo inconsulto. Nunc vero liber imperat, neque potis est quisquam divertere à voluntate sua, si aliquid emergit, priores abiecit à se arcanorum participes, à seipso audit respondetque graviter ac prudentissime. Hispanum intelligere Cæsarem ajunt linguam, & promere ac finiatum altusque esset in Hispania. Compellat & Germanos, magnam de se spem præbet. Magni cubicularii locum à Capri obitu nemini adhuc assignavit. Ierunt ex Lucemburgo ad Cæsarem exercituum duces per equos dispositos properanter Comes Naulai, & dominus de Iseltain ac dominus de Ufanera, accepto à Cæsare mandato quid agendum sit, redituri. Sequetur illos Cæsar & generalis imperatoris Imperator ipse officio fungetur, uti

scribitur. per diversa Christianissimum Regem adorientur. hæc de Cæsare. Ab Italia scribitur, Neapolitanum nostrum exercitum Pontificio annexum, movisse in Gallos ad Mediolani Ducatum, ab annis triginta infortunatissimum, quod perpetuis fuerit exercitiis concussus. Hispanorum ajunt esse millia sex. Helvetiorum totidem quos Pontifex stipendiarios habebat, præ timore Hispanorum vagantium ex insula Gervernsi dimissorum. Parvo se putant negotio pulsuros Gallos, quod peditatu careant, coactusque sit Rex Christianissimus ex cataphractis prædiariis educere Mediolano tercentum ob urgentes necessitates in suis confinibus contra Cæsarem. Non est exigua in Hispanis atque Italici militibus qui Cæsarem sequuntur spes. Missa & sunt ad meducum exercitus Cæsarei nomina, & quot quisque sit præfectus eorum, sed quum præter Albæ Ducem futurum Hispanorum sub imperatore imperatorem, & Fonseca ejus subprætorum ac Don Ugum à Moncada, Comitemque Carriati Italorum ductores futuros, neminem noscatis, irritum hunc laborem à metollam. De impedimentis autem & vasis tormentariis incredibilis est quæ scribitur copia, quinque ac viginti supra centum vasa majora ex his quæ *Canones & Colubrinæ* appellant. Minora vero centum quinquaginta. Vidi literas alias quibus peditatus numerus augetur. Millium ajunt bellatorum quinquaginta quinque à Germanis urbibus ac Belgicis oppidis præter Italos ac Hispanos stipendiarios quorum numerus non asseritur. Hæc ita fervent. stant jam castris opposita castra. alterne se remordent. Igne ferroque ac prædis undique laboratur ægerime. gravis hæc tetra nubila, cum horrendis arbitror grandinibus, suos effectus exonerabunt. Jam saturos vos tanta prolixitate arbitror fore, quando hanc epistolam legeritis. Famelicos aliquando reddam, cum nullam dederò. Valet. ex Valloleto. xvi. Calendas Septembris, MDXXI.

EPIST. DCCXXXVI.

Conquestus Cæsaris. Laborant Genua. De Venetiæ & Gallis. Litera Cæsari ad gubernatores.

P. M. A. M. Marchionibus.

MAriac terris imperat Cæsar, ut in Gallos eatur, publiceque per præcones edictum est. Conqueritur Rex Cæsar, quod Gallus pululantia sowerit scandala in Hispania, quod ab omni parte insperato in Cæsaris regnis turbas excitaverit. Scabiem hanc à Gallis tantopere quæsitam, arbitror Hispania

nos Gallo scalpuros ad acrimoniam usque, Oceanopræcipue Cantabrico, cui sunt montani finitimi adeo familiares ac miti lacunæ. In Urbe vero pro victoria in Gallos lætitiæ signa excitata sunt. Ab earuber galerus, Cæsaris rogatu missus est ad Legionensem Episcopum. Habemus etiam Genuensibus esse sublatam commeatuum copiam per nostras & Pontificias triremes, laborareque urbem illam inedia. Sunt & Neapolitanæ nostræ copię in Parmensi agro à Mediolano millia sexaginta. Proregem taxat Pontifex, quod inerte ac desidiose conjunxerit se, qua mora putatur datam esse Gallis materiam reficiendi suas vires. Pontifex, quo pecunias ad bellum alendum cogeret, atrium ingens & magistratum S. Georgii vendidit. Is obiit Neapoli. Venetis minatur Pontifex in eos ruiturum se, si Gallis adhæserint. Galli è contra instant, ut faveant causæ Gallicæ, idem in Helvetiis, ab utrisque stimulantur magnis promissis. sunt volubiles. putamus illis adhæsurus qui apertiore manu prodierint. Veneti, loco Leonardi Loredani principis eorum vita functi, Hieronymum Grimanum Grimani Cardinalis genitorem, nonagenario majorem, suffecerunt. Ferrariæ Ducem & Mantuæ Marchionem nostrarum esse partium ajunt. Turci in Ungarum insiliunt cum potenti exercitu. Cardinalis Anglus est apud Cæsarem, quid tractet, nescimus. Rex Gallus Cardinalibus abstulit quoscunque census Gallicos & Mediolanenses. Gallus Rex mercatores Italos omnes qui Legionenses nundinas frequentabant, spoliavit. Idem in Gallos Romæ Pontifex. Scripsit Cæsar alias literas ad gubernatores ac Nauræ Ducem Proregem Navaræ, bellicam eorum virtutem & felicitatem contra Gallos laudans imperatque, ut captis redditibus Regiis exercitus sustineatur, & nullo pacto solvatur, utque Galliam impetant, quacunque fieri poterit, Valet. xii. Calendas Septembris, M D XXI.

EPIST. DCCXXXVII.

Toletum agrotat. De rabie Gallorum. De rebus Valentis. Copia Marchionis. Oriola in prædā data. Miseranda strages.

P. M. A. M. Magno Cancellario.

Paucis ante diebus gubernatores ex urbe Pompelone & Lucronio Burgos concesserunt, huc venturi, uti ad me scribit Reverendissimus Purpuratus Dertosenfis, suadens, ut expectem: Madritum ajunt profecturos ad res Toletanas, quæ non minus agrotant quam die primo. Seditionem foven-

te Donna Maria Pachieca Padillæ jugulati uxore, pedem figunt Burgis impræsentiarum, super hospitiorum solutione avare graviterque tractantur. sed vereor ne potius cogantur referre pedem ad fines Gallorum quam ulterius procedere. Rumores namque defecerunt, inniti in oppidum Fontis rabidæ nostrum, in Gallia tamen ultra Pyrenæos situm, explere suam rabiem optant, de strage illata in regno Navaræ, regnoque de faucibus eorum eruto. vereor ne tempus anni & montium horridorum interjacentium angustia sint nostris impedimento, ne subsidium ferre queant obsessis, si tentaverint obsidionem Galli. licet Lipuzciani, quorum res agitur, sperent se obsisturos. ambigimus tamen, si strinxerint negotium, eventus loquetur. Ex Valentia vero miseranda referuntur. Procerum terras popularis furor invadit ac sternit. Gandiam oppidum Ducale validum, pleraque etiam alia dederunt in prædā. Crudelius atque petulantius quam Turcæ quirent, in potentes vulgus armatum sedit. Marchio Bellecensis contra Valentinos est in campo, cum equitibus sexcentis, peditibus quater mille. Est illi comes affinis ejus novus Marchio Helchensis Adelantati Grana-tæ filius, magni Comestabilis gener, juvenis & ipse pollens animo. sui Marchionatus tituli oppidum Helchie adierunt, quia & ipsum una cum Valentia calces in dominum concusserit. suburbium ejus oppidi denudatum est supellectilibus. domibus est ignotum. seditiosi sunt exilio multati, supplicio paucis affectis. Inde compositis ordinibus Oriolam urbem regni Valentis ditionariam in temporalibus, Pontificiis ac Regiis edictis parere recusantem, ut in spiritualibus Carthaginensi subderentur Episcopatu, adierunt. Atroci pugna, nobilibus faventibus, & Don Petro Maza illorum gubernatore disjectis & inob-servanter tractatis, certatum est. ceciderunt ex Oriolensibus non pauci, victi sunt. data est urbs florentissima in prædā, à vicinis & affnibus. quæ in summum magnæ Castellæ dedecus minitari audebat aliquando Carthagini suæ altrici, ac Murciæ regni capiti. Miserando raptu deleta est. neque in pariete clavum, neque in solo scabellum, illis Murciani reliquere. ita infelix civitas insolentia populari labefacta, ruinam perpessa est. Audio te iturum propediem Calesium, ut si qua inveniatur ad Concordiam vis, experiamini. si quæ agentur, mihi renunciaveris, placebit. Ex Valleoleto. Calendis Septembris, M D XXI.

EPIST. DCCXXXVIII.

De Magni Cancellarii literis. Luit penas Gallus.
Copia Casarii. Veneti cum Gallo.

P. M. A. M. ad Fernandum à Vega
magnum Castellæ commenda-
tarium.

ESt magnus Cæsaris Cancellarius tibi amicus, mihi vero conterraneus. Inde quas ad me scripserit ex Calefio, navis Caleto, literas habeto, quam elegantes & succo plenæ fuit, cognosce. sunt in responsum mearum, quas ad illum post extinctas populares faces miseram. Ipsum audi resonantem.

S. **T**ametsi multorum literis ad nos perlatum sit de parva adversus rebelles Hispanos victoria, quamque præsens nomen rebus istis affulserit, tamen neque ingratus fuit per literas tuas idem cognoscere, tum quod non dubium iudicium, erga Casarem nostrum, de constanti & nobilejusmodi aura populari lubefactato animo tuo, dedere: tum quod de tua salute ac statu (quod nobis semper audire gratum est) intelleximus. Ceterum, postquam tantopere Casarii nostri genium extollis, felicitatemque admiraris, quod sola nominis umbra seditiones subditos perdidit, miror quod non & hoc ad tantum felicitatis cunilum addideris, quod Casar noster eo maxime tempore illius insperata victoria, composuerit, quo multo majus imminens & jam præsens periculum è cervicibus Hispania depellendum fuit, ut Gallus potentissimus aliquin hostis, qui tantum ex insidiis fortissimus Hispanos civili & periculosisimo bello occupatos invaserat, tantumque tam repente profecerat, tam audacis & perfidiosi fallipenas luerit meritas. Quamobrem atas, mihi crede, nulla erit, que tanta rei memoriam oblinere possit. Referrem & quam in his partibus prospero cursu Casarii resprocefferint, nisi veterer epistola modum excedere. Hoc tamen habeto, Gallum qui brevissimo tempore crediderat hunc adolescentem ad Monarchiam natum contudere, eo nunc statim esse, ut semideperatam rem nihil aliud quam pacem impleret. eam denum concedemus, cum talem nactus pacem poterimus, ut sine molestia in pace vivamus. Nos hic in Belgis sub signis habemus ad triginta millia peditum, equitum autem decem. In Italia quoque communibus Rom. Pontificis auspiciis, opulentissimum habemus exercitum, qui jam intra fines Ducatus erant Mediolanensis in Parma obsidione. Helvetios quorum federe potissimum hostes exultabam, ab eis non solum magna parte destruximus, sed majorem eorum numerum nobis conjuximus. Ee dum hoc scribo, res jam ad belli fervorem spectabat, ut vel Galli cederent Italia,

vel cum nostris acie congrederentur. Gallis se Venetorum copia junxerunt, nescimus quo consilio, si præsertim pugna decertandum erit. Nam si vicerimus, quemadmodum belli regula pene promittere videtur, uno tempore de Gallis & Venetis ædum erit. Hac sunt in causa, quare Casar non tantum ad vos suum adventum maturaverit. adjuvant opera, ne rebus quoquomodo in his partibus stabilitis, primo tempore Casar vobiscum sit, quem totquet optata provincia desiderium, ex qua velut ex certa officina, vera sua gloria ac amplitudinis instrumenta depromptur est. Tu vale, sciasque nos quocunque tempore fore tui memores. Hac ad te scripsi, quo magis attestatam facerem meam apud te benevolentiam. quid hic agamus, Philippum noster à Secretis tibi deduximus, ut me implicatum liberet ab eo labore, meo jussu tibi late significabit. Vale. datis Calefii. xx. Septembris, M D XXI.

EPIST. DCCXXXIX.

Nomina Oratorum Caleti. Oratio legati Apostolici. Oratio Magni Cancellarii. Oratio Galli Oratoris. Valida rationes. Verba Galli Oratoris impudica. Quid Anglus Cardinalis. Viva rationes contra Gallum. Versio in Gallum. Occasus quasus. Quantum fervent promissa Galli.

P. M. A. M. Marchionibus.

Misi ad vos literarum exemplar quas habui à Magno Cancellario ex Calefio, mavultis Caleto. Quæ acta sunt in eo conventu, nunc habetote. Pro Pontifice Leone X. affuit Hieronymus Ginucius totæ auditor Apostolicæ, Senensis vir eruditus, Episcopus Asculanus. Pro Casare Mercurinus noster à Gattinera Magnus Cancellarius Casaris. Pro Christianissimo Gallorum Rege Antonius de Prato, Magnus & ipse Galliarum Cancellarius. Adstitit Cardinalis Anglus pro Serenissimo Rege Angliæ hero suo, auditurus, quid partes velint. Petunt namque Pontifex & Casar, ut Anglus Rex auxilio sit ipsis contra Gallum, quod fœderum fuerit violator, idem Gallus in Casarem, aitque primo Casarem contraviisse. Referet Cardinalis, quæ quisque postulet, & quibus rationibus utrique innixi id petant. Quinque sessionibus rem pertractarunt. suppetiæ nondum sunt cuiquam aperte promissæ. Particulariter nunc auditæ, quæ ipsorum quisque in medium produxerit. Requisitus à Cardinali ejus conventus principe pro suo Rege, nuncios Apostolicos, ut iudicium dicat suum de Pace tractanda sic differuit: Scio sanctissimum D.N. Leonem Pontificem admissurum quasunque paci conditiones qua admitti possint. Nulla est mihi præbita potestas alia. Vos videtis, quid

Hhh
agendum

agendum sit. Illo tacente, Cæsareus sic exorsus est: Serenissimus Imperator heras meus, licet juvenis, cum gravitate senili à bellorum motibus inter Christianos abhorret; cuperet maternorum avorum exemplo in hostes fidei arma exercere. Angitur vehementer, interciui à Christianissimo Gallorum Rege sua cogitata, primo Roberto de la Marchia favente Cæsareo Vassallo, & auxilium talibus adjuvante, ut ausum fuerit Cæsareus sine impetore, uti lauro nocturnus, linit ille penas tanti facinorosi, Castellis ejus per Cæsareo præsidia demolitis. Absumit Cæsar à bello in Christianissimum gerenda, licet aperte constaret, exercitum eum, ejus voluntate coactum, immo & pecuniam, ne occasionem idem Rex Gallus sumeret conquerendi, quod Cæsar non flaret promissis. Ad conquestus Cæsaris Christianissimus Rex, excusationes innectens negativas, se id non passurum contra Cæsarem, neque Roberto tulisse auxilia; noluit annuere, quod Senerissimus Rex Angliæ de Pace componenda judex esset, neque ut illius autoritate controversiæ componerentur. Quid vero Rex Christianissimus in subornando Hispanorum animos & subditos in suam Majestatem concitando egerit, in regnum Navarra irruens ex insperato per suos exercitus & Castellæ fines aggrediendo, notissimum est. quid rei succellisset, nisi virtus & sana fides Hispanorum erga suum Regem invisset obviam, & Gallorum exercitum ad meritas suæ infidæ temeritatis penas luendas adegisset. erat equidem Gallus exercitus ad interniciem tractus, si placuisset Hispanorum nobilium magnanimitati, qua moti pepercerunt omnibus, quibus sortuna belli ignovit. Hac strage intellecta, depressus animo Rex Gallus, quod prius præ superbia recusaverat, optare se significavit, ut scilicet Serenissimi Regis Angliæ manu ageretur de Pace. Cæsar vero solitum Christianissimi Regis infidiam noscens, qui præter ea, quæ diximus, Neapolim Siciliamque, contractis quacunquē via potuit Principum fœderibus, seducere conatus est, per deprehensas literas patent ejus adversa cogitata. His igitur ponderatis, Cæsareæ dignitati nequaquam convenit aures ad concordiam aperire, nisi prius de tot injuriis vindictam sumat. Est & alius huic rei obex fortissimus, ne quicquam agi queat. Est Cæsar summa devinctus Pontifici observantia. inconsulto igitur Pontifice nil potest annuere. In mandatis nil asserimus collegæ mei & ego à Cæsare aliud, quam de violatis fœderibus mentionem facere, peteroque à Serenissimo Rege Angliæ, ut nobis in Gallos violatores promissas suppetias ferat. Ad hæc Orator Gallus ait: *Supervacaneum igitur erit de Concordia tractare, si à Pontifice hic, à Cæsare ille,*

nullum habent annuendi de Concordia mandatum, dixitque fronte perfuscat; Est alium à vero, quæcumquē nomine Cæsaris distulsi. Arguit & converso, Cæsarem, inquiens, primo sœdera violasse, quod neque matrimonium Christianissimi Regi filia pœlia servaveris, neque debita centum millium ducatorum pro Regno Neapolitano persolveris, neque fidejussionis de illis persolvendu præstiteris; quod hostibus Christianissimi fueris, quod ejus dominia invaseris, & hinc multa de illatis autem in Cæsarem injuriis à Magno Cancellario recitatis; neque Roberto favisse, neque auxilia præstidisse, aut alteri cuiquam. Si Regi Navarra præstiterit suppetias, id jure fecisse, quod ita fuerit in Noviodunensi fœdere à Magno Cæsaris Camerario Dn. de Xeures & ejus collega Magno Cancellario assensum, unde ait, *Serenissimum Regem Angliæ suppetias jure merito debere Christianissimo suo Regi contra Cæsarem præbere.* Ad hæc Cæsareus: *Qua nota sum, probatione non indigent. A documentis, à depreheis literis, à rebus gestis, ab ipsius deum Christianissimi Regis verbis, viva voce prolatis, palam patenti, quæ diximus, ostendemusque, rebus exegentibus.* Cardinalis Anglus Concordiæ viam quæritans, ne Rex ejus quietissimus in suo Regno, bellorum perturbationibus se implicet, artes quæ ad Pacem debere hortatus est, ut brevibus absolvam, nil est actum, in illis multorum dierum conventibus & colloquiis. Cæsareus Galli Oratoris propositiones confutavit omnes, quod Roberto non sint auxilia lata, bonorum remittit judicio, qui noscant Roberti facultates, an potens ille fuerit per se exercitum integrum cogere, quæ tanta temeritate stimulatus, ea auderet quæ ausus est; locus etiam ubi copias illas convocavit, loquatur. Parisiis namque cerebro, medulla & vertice totius Gallix, cum tympanorum & tubarum reboatu, Magnificus Orator Gallus, qui à vero dicit, nostra esse aliena, interrogetur, an ea fieri possent ignorante Rege suo. De Gueldrice Duce insolenter & ipso calces excutiente idem, qui à seipso neque panem assequitur ad rem familiarem. De centum autem millibus ducatis pro Regno Neapolitano, fuisse Cæsarem defraudatum: pecunias, quæcumque superioribus annis expositæ fuerunt, jure merito debere restitui argumentatus est, cum liberum ei Regnum avus Catholicus Rex reliquerit, fueritque à Summo Pontifice omni jure, si quod jus habebat Rex Christianissimus, privatus. præterea nonne quando Germanam affinem suam Catholicæ Regi Fernando dedit uxorem se omni jure, si quod erat, spoliavit? renuntiavitque Juri, liti & causæ, quid in hoc petat

petat Orator Gallus, percunctatur. Cancellarius de Regno Navarra minime licuisse id facere probavit, quia in disceptatione Montis-Pesulani conclusum fuit, potuisse Regem Catholicum illud Regnum adipisci, illoque successorem ejus libere potiri. adduxit præterea rationes evidentes super querela superioritatis & Reforti Flandrie ac Arthesii, dicens, quod jam diu Cæsaria prædecessores detraxerant à Gallica potentia illorum statuum observantiam, ob legitimas causas. Mirari se, inquit Magnus Cæsaris Cancellarius, cur audeat Orator Gallus de re hujusmodi facere de Cæsare mentionem, quum res hæc neque fuerit à solis Flandrie Comitibus assensa, quanto minus ab ipso jam Imperatore, cui Principes debent omnes obtemperantiam, nullique statuum, quos assequatur quomodolibet superioritatem fateri oportere. De matrimonio autem deridendo, sic respondit Oratori Gallo; *verum esse, ait, Dominum de Xeyres & Magnum Cancellarium via sanctis promississe pro Cæsare adhuc puero matrimonio vinculum cum Ludovica Christianissimi Regis filia, sed quod post obitum illius qua obiit, quam subita sit dicere, quod illa deficiente, nubit Carolus cum ea, qua adhuc erat in utero, percunctatur. quid rei marem peperisset? an debebat Cæsar marem ducere?* Arguebat etiam Orator Gallus Cæsarem, quem dicebat fœdera violasse, quod Roberto debacchante per Cæsareas terras, dixerit iratus Cæsar; *Quid rei hoc est?* ergo hac via fœdera rupta intelliguntur. Cæsar ait; *Se ea verba non propterea protulisse, ut sibi animo sederet velle fœdera violare. Regem vero Gallum, ait Cæsar, occasionem inde libenter sumpsisse, cum ejus cupidus belligerandi, Regemque ipsum insulisse, tanquam cum qui victoriam se in manu habere arbitrabatur, in hæc verba prorumpens: bellum mihi Cæsar indicis & inimicitias; eja ergo admitte illius belli indictionem. ad arma veniendum est; igitur, & super hoc fundamento levi, sumpsisse causas invadendi quascunque Cæsaris pacem optantis terras ab omni parte. Ita cum se alterne diu Oratores incusaverint, minatique sunt ruinam alterne, conticuerunt, discessuri infecta re. Pontificis vero nuncius, licet pauca interseverit colloquia, prono suffragio tamen in habendo Angli Regis favore erga Cæsarem visus est pendere. Multa sunt media quæ in illis conventibus quinque intercesserunt. hæc est tamen medulla rerum. Ad suos quisque Principes nil magis onustus negotiis regressus est, quam ad rem venerit, utram sit partem Rex Anglus suo subsidio secuturus, in divina latet providentia. Allegata partium ad suum Regem retulit Cardi-*

nalis. arbitramur, Cæsareas partes amplexurum multis de causis, quod sint sanguine ita conjuncti, per Angliæ Reginam Cæsaris materteram, quod ipsorum uterque cogitet, se suosque majores à Gallis suis deceptos, & injuriis affectos sæpenumero, quodque Rex Anglus magis speret, à Cæsare gratitudinem animi fidemque recepturum, quam à Gallis quos experti sunt vicini omnes esse præbitæ fidei ac fœderum observatores, quanto tempore videant sibi expedire. Vos valete, jam longo nimis arbitror vos meo sermone fatigasse. nonis Octobris, MDXXI.

EPIST. DCCXLI.

Male Gallis succedit. Tres exercitus contra Gallon.

P. M. A. M. Marchionibus.

DE rebus bellicis in Insubria & Mediolani Ducatu alias vobis aperui. procedit res in Gallorum jurisdictionem. Parma relicta, ne hyems adventans urgeat, exercitus ex consilio & favore Cardinalis Medices, Pontificis patruelis, qui adest exercitui, instatque progressum Laudensem, à Mediolano distantem milliaria viginti, civitatem adorti sunt nostri. Federicum Gonzagam Bozani dominum, Venetarum copiarum, quorundam pedum præcipue præfectum, qui præsidio tenebat civitatem illam, profligaverunt nostri, dederuntque miseram innocentem civitatem militibus in prædam. Mediolanum versus his actis tendit exercitus noster, non imparatos reperient nostri Gallos, quod jam diu intellexerint, Papales & Imperiales ac Florentinas vires upo fœdere movisse ad se, Leutrechus Gallix primas Mediolani est pro suo Rege gubernator. Spem rei bene gerendæ nostri susceperunt, quod Leutrechum sentiant odio haberi à civibus ob superbiam. hoc ferunt. hoc refero. quæ succedent, alias. Idibus Octobris, MDXXI.

EPIST. DCCXLI.

Quatuor Fons Rabia, Latinastris. Quomodo exercitus nostri praesidiarii. Dedimus se Valentini, Corpora Catholicorum Regum transportantur. De pluvio, de Mirandulano. A Motu & Lumine an regantur sublimaria. Argumenta valida.

P. M. A. M. Magno Cancellario.

A Nobis quæ sata metantur, habetote. Circiter Calendas Octobris Galli prærabie ob acceptam in regno Navarra profligati

Hhh 2

exercitus

exercitus iacturam, quater tormentis nostram cœpere urbem in Pyrenæorum sitam radicibus, quæ Galliam spectant; *Fontem Rabiam* accentu longo in penultima, taxant Latinastri, dicique debere *Fontem Rabidum* argumentantur. Volo intelligi reipsa, volunt illi Latinari, de re nil curantes. in hoc ergo discursu *Fontem Rabiam* semper nuncupabo. nec raro arbitror ad calamum veniet, quia hæc ignominia non relinquetur inulta. magno constabit utrisque; capta enim est, sed quo pacto, referamus. Audita illius obfisione, gubernatores quo propiores essent, Victoriæ intra Pyrenæos montes, in uberi valle *Allaba* nuncupata, super edito jugo positam urbem, concesserunt, non ausuros expectare Gallos arbitrati sunt, sed quum exercitum post profligatos Gallos in Navarra nervis belli pecuniis deficientibus, dissolvissent, quodque hyems ingrueret, transitum vetante montium asperitate, auxilia ferre nequiverunt. Dedita est tandem urbecula ab æterno furoris Gallici, ne intra fines Hispanos ruent, ager invictus. Rabiei fontem, ab effectu sui nominis, per universam sparsit Hispaniam. Militibus est data libertas, ut armati ac protentis vexillis agmine composito per hostium castra exeant. oppidanis vero manendi vel abeundi relictum est arbitrium. Provinciales Lipuzani (Lipuzca namque vulgo Cantabrica sic appellatur ea provincia, cujus erat membrum Fons Rabia) contra oppidi præfectum Diecum à Vera dentibus frendent; oppidani ad gubernatores graves tulcrunt de illo conquestus. quod sese dederit, neque strenuū militis neque ducis egregiū virtutem exercuisse, vocibus in cælum elatis, nec sine lachrymis, reboant, vicinorum ac propinquorum præsentem, & generalem illius provincie ac suam calamitatem futuram, quam habent ante oculos, ingemiscunt. Inde namque jure merito perpetuas formidant Gallorum incurSIONES. E contra præfectus, in eos desidiose necessarias ac promissas tulisse suppeas arguit, queriturque victui necessaria ac pulvere tormentarium ac globos in hostes jaculandos, ac multa præterea, quæ ad tantam vim repellendam faciebant, defuisse; quibus culpa sit impingenda, dijudicent alii. hoc nunc scio, præfectum ipsum, qui mihi notus est intus & in cute, Terentiano milite glorioso gloriosorem esse, nec ad militum animos alliciendos satis prudens. Ad Sancti Sebastiani oppidum portuosum se contulerunt milites evasi. sub Don Beltrano à Cueva Ducis Alburcherchi è filiis pluribus, Ducatus hæres præfecto militabit, præsidia ibi valida locabuntur, quæ

fines ab incurSIONIBUS tœuantur. pax ultra cum Gallis non est expectanda. De hac rabie satis. Ad lapidas transeamus estas: Proceres Valentini, qui Regnum illud exagitabant, subdidere colla jugo. Tormentaria varia, cæteraque armorum ac telorum genera, Prælege Don Diego Mendocio tradiderunt. Ex urbe Granata quali decuit pompa, Concapitulares mei & urbis ipsius magistratus Catholicorum Regum ex arce Alhambra, ubi deposita jacebant corpora, illa deportarunt ad Regium eorum tumultum die Novembris decimo. Metropolitano contiguum est illud regale sacellum, in perpetuum eorum sedem structum magnifice. Ad cælos parumper adscendamus à terrestribus. Quid ego sentiam de plovīs in initio anni quarti & vigesimi prædictis ab Astronomis interrogas. veras fore conjunctiones illas omnium planetarum & iisdem locis scio, in materiis præcipue dispositis & particularibus regionibus aliquid magni parituras arbitror. Sed neque ausim eorum sententias approbare, qui ore aperto absolute fore alluvies generales vaticinantur, ut neque mari aut ulli terrarum parti sit ignoscendum, quin horrenda sint incommoda perpeSSURÆ, uti plerique adstipulantur. Saturnus, Jupiter, Venus, & Mercurius, Lunaque superveniens, sunt ad has perturbationes aquosas excitandas apti. nonne Sol, Luna & Mars siccitatis & caloris autores aderunt? huic additur rationi præterea, quod quum Saturnus tunc in sui epicycli auge: Jupiter autem in sui epicycli opposito augis, sint fixuri, ob distantiam altitudinis, & si non longitudinis, minorem habebunt ad eos effectus commovendos potestatem, sed neque viro etiam illi heroi nostræ tempestatis principi literatorum, Joanni Pico Mirandulano penitus assentio, qui astrorum penitus negat potestatem in elementis, multis innixus autoritatibus, multa adducens in medium exempla, de nostrorum temporum Astronomis judiciariis, in mendacibus nugis sæpe deprehensis ingentes pluvias prædicendo, cum eo tempore serenos cælum vultus ostenderit, & è converso tranquillam aëris regionem promittendo, quando gravibus nimbis & procellosis turbinibus postea cælum & terra quatiebantur: conducatque à *Motu & Lumine cum illa hac inferiura gubernari*. Id ego non inficio; unde tamen Motus & Lumen proveniant, ab eo velim intelligere. Motus & Luminis autores dare necesse est, & à primis rerum primordiis naturæ oportet à prima causa hæc ministeria, uti cætera quæ ad corruptionem & generationem rerum omnium faciunt, naturæ præscripta fuisse. per se

se Motus & Lumen, sine peregrino somento, meo iudicio parvo negotio deperirent. Magnam ergo syderibus ego potestatem effectivam tribuo, in Conjunctionibus huiusmodi præcipue. Astronomis vero, quod eorum arcana possint adeo ad unguem, uti sibi posse persuadent, intelligere, tolli posse diiudico. Sit satis evagatum per cælorum semitas ignotas hominibus. Et vale. ex Vallesolito. Idibus Novembris, MDXXI.

EPIST. DCCXLII.

Autoris cupido, cuncti ad Cardinalem.

P. M. A. M. Vianefio Albergato Nuncio Apostolico apud gubernatores.

Per plures nuncios & literas, ut Reverendissimus noster Purpuratus gubernatorii Triumviratus princeps, ad vos me revocet, oravi. Respondit, quoties meas habuit, *expedire ut maneam*. Inter hos plebejos fluctus in magno discrimine versor, licet alas confractas habeant, dentibus tamen frendent in eos, qui suis consiliis adversabantur. Operam dato, ut liceat venire ad vos. Sunt mihi aurate aulae, magalibus incultis persimiles, extra Principum & magnorum virorum commercia. Per incertam præterea famam audio habuisse te nescio quid ab Italia de rebus Mediolanensibus & Gallicis, crit gratissimum intelligere abste, quid rei sit. Vale ac me filiali solito amore prosequere. Ex Valledoletto. Idibus Novembris, MDXXI.

EPIST. DCCXLIII.

Factum responsum. Nova ab Italia.

Vianefius Protonotario Petro Martyri Regio Senatori.

Optime Martyr, quæ te Fortuna quietum sollicitat? suadetque, ut tuis relictis studiis, quibus nostra illustras tempora, quæ apud nos gerantur, curares? quid fiat, percurantur. *Estur, potatur, luditur, dormitur, mentitur; publica oblivioni traduntur.* En septem verbis, quid agatur, expressi, & satis abunde quidem: de te vero quoties mentio fit, ridet ac delectatur, qui te amat, noster Dertosenfis Cardinalis. idem & Ovetensis antistes, qui regii Senatus habenas moderatur, tibi amicus. Delector & ego, tibique, quod optimo in loco, ornatissimo in atrio quiescas, invidemus, procul ab annonæ caritate, ab horrendisque montanis frigoribus,

quibus urgemur, fere obfessi, ob itineta corrupta propter alluvies, adeo ut nulla comestuum copia ad nos queat importari. obruuntur, cæno venire ad nos tentantia sarcinaria iumenta, quorum jam sunt referti cadaveribus campis. Tu ergo si cupis infanire, ad nos venito. Videbis quam cito tui te pœniterebit consilii. Ego vero me cum Livio delector, & cum nostris me tædet seculi, legendo in illius quasi vivo temporibus. Sic honesto in oculo meum prætervolat ævum. De rebus Italicis hoc est referendum. Tabellarium in horas expectamus & solliciti vivimus, quid Fortuna statuerit, audire cupientes. Carbonellus cursorum magister ex urbe appulsus est Barchinonam. Is ad melongam dedit epistolam. Quæ ad negocia pertinent, prætermitto. De rebus Mediolanensibus caput insertum habero. Audi loquentem ipsum. *Cum ascendere navim curarem, secundos expectans ventos, in civitate veteri, perlatus est, rumore sparsus per oppidum, Mediolanum, Gallis profugis, in nostrorum esse potestate.* hæc ille idiomate Hispano, tu à me Latine: Quando quid particularius habuerimus, id habebis. Vale & in me amando te tui similem præsta. Ex urbe Victoria. v. nonas Novembris, MDXXI.

EPIST. DCCXLIV.

Autoris obsequium. Fortuna aucupium.

P. M. A. M. Eidem Vianefio Nuncio.

Habui tuas literas, quibus ut maneam, suades. licet moleste feram, quod absum à vobis, tuo tamen consilio, & purpurati nostri Dertosenfis iussui parebo, quoad ex placida genitrice in novercam conversa, res nostras in melius Fortuna converterit. Quæ post concessam nobis de Gallis victoriam, in Navarra quo cæna illa mellita in sellitum & cicuteum desineret marginem, amissa urbecula nostra Fonterabia, vasrum id fuit Fortunæ aucupium, ne unquam sub ejus capturæ occasione, Gallis & Hispanis de pace queant cogitare. Proh! quot vulnera? proh! quot internecies parantur? Nitetur Hispanus suum recuperare vetus municipium, ad impetus Gallorum reprimendos antemurale validissimum. Sustinere Gallus raptatum conabitur. Concurreret utrimque frendentibus populis. Galli jacturæ ingentis acceptæ in regno Navarræ obliti, hanc nostram alampam exiguum magnificient, quod festuca nobis in oculis se putant hac via servaturos.

Hhh 3

Deu,

Deus bene vertat. Vale. ex Valledoleto. IV.
Calendas Decembris, MDXXI.

EPIST. DCCXLV.

Ubi moritur Autor. Comparatio.

P. M. A. M. Fernando à Vega Magno
Castellæ Commendatario.

Quæ apud vos agantur in Fortunæ rota rotante, vellem per tuas intelligere: uti per alienas mihi significantur. De me autem hæc habeto, in insigni oppido & auriis Commendatarii Ribere atriis, nostro Dertosenfi Cardinali iubente, vobis errantibus, pedem fixi. Videor tamen in incultis mapalibus & horrendo secessu vitam agere. Quam difficile ac durum sit in curiis educato & senectate, sine Curialium commercio vivere, à te ipso conjecturam facito, qui ad suas Creusam ac natos, illis etiam dulciores filias plures, inter grata vireta ædesque magnificas ac tuas, ex Divorum favore diverteras, blandimenta isthæc omnia vitamque tranquillam rejecisti, vocatus à Marte ad infestos labores & urgentes ærumnas, per casas humiles alienas, vagus peterrans. Sentio quæ scribam. Vobiscum mallem deserto in nemore versari, quam solitudinem hanc ferre. Jussit Dertosenfis noster, per plures suas, ne de motu cogitem, donec vestra clavis procellosis agitata ventis portum capiat. Pareo, licet invitus, saluti & commodo meo consulentibus. Tu vale interea, & me solito debitoque amore prosequere. Ex Valledoleto. IV. Calendas Decembris, MDXXI.

EPIST. DCCXLVI.

De Abbacia Arona. Quanta sit vis paritæ, de Onocrotalis. Ferrerii crudelis. Cardinalis Himbreæ. Invektiva in Ferrerii. Cardinalis Eticæ.

P. M. A. M. Joanni Ruffo Archiepiscopo Cusentino.

Te meas habuisse, sed raras, inquis, crebras ego scripsi. vel temporum injuria fuerunt interceptæ aut vagantur. Quod abbatia S. Gratiani illustris oppidi Aronæ Verbani lacus portus & speculariæ turris, tantopere titulum cupiam, ne mireris. quanta sit soli natalis vis, non te lateat. In eo sum oppido, utero gestatus aliunde, natus & altus à teneris, ubi avitum genus meum Anglerienfe possessiones & domos habebat ac prædia. Dum puer essem, vidi locum illum,

divino cultu splendentem. A legatione mea Veneta, mox Babylonica, patriam visens, illius templi jacentis ruinam, & divini cultus explosi calamitatem deploravi, execratusque sum tanta impietatis voraces autores onocrotalos, qui neglectis Deo & cœlitibus omnibus, templum jacere dirutum & divinum locum porcorum cortem sœcum patiantur. In cujus crudelitatis avaræ vindictam, à multis ejus familie Ferrerii, Mediolani inquilinæ, fratribus jam quatuor in tempestiva morte obierunt, peribuntque citra senectam superstites, Cardinalis Hipporigensis, vulgo Himbreæ per ambitum evectus, & frater ejus Vercellensis episcopus, qui direptionis ejus remedio non magis consulunt quam priores eorum fratres vita functi. census illos Deo dicatos, ad profanos usus raptat impræsentiarum, spectat in fratris obitum alter, habens regressum, ut nefarie rem devoret, quando frater reviserit antra tartarea. Nec immunes tamen audio ab ira cœlitum Gratiani, Filini, Carphophori & Fidelis Martyrum in abbatiæ angulo jacentium, evasos ambos, quod Cardinalis ipse jam in ethicam inciderit non Aristotelicam, labaturque paulatim ad interitum. Episcopus vero regressarius frater nephario hæres, infami pustularum morbo gravatur. hæc volui ad animi mei tam Cerberæ inglutivæ turbati, lenimen referre. Vale. ex Valledoleto. III. nonis Decembris, MDXXI.

EPIST. DCCXLVII.

De Terra munda. Franciscum Sicchinus. Veritè terga Cesar. Fallitur Rex Gallus. Obocacivus Gallum Dem. Tornacum capitur. Mediolano pellitur Gallus. Franciscus Sfortia Dux. Suppetia contra Gallum. Qui capti Mediolani, qui perempti.

P. M. A. M. Marchionibus Belleccensi & Mondeiariis.

Quæ à Belgis & Cæsare nostro asserantur, accipite. Ut vestrum bellicos apparatus dederim, decidit à memoria, ambobus arbitror. Successus per insaufa media fuere felices. cum exercitu per Gallicas terras Cæsar gradiebatur. Oppida subegerat obiter plæraque. Masiera occurrit municipium. Illius expugnationi fuit consilium intendere. Sero tormenta sunt devecta, quorum erat credita cura cuidam Belgæ Terramunda dicto, Cæsarex domus veteri familiaris. tempus habitur. November boreales illas regiones fatigans adest. tum rerum penuria, tum frigore multi perierunt. debilia factus est

est exercitus. Neque minus hebetatur ex Francisci Sichini cuiusdam peditatus pratoris infidia, qui dicitur quotidiana fuisse suffuratus stipendia ad millia quindecim. Impunitum tamen illum, licet in facinore deprehensum, reliquit elementia Caesaris. Ut brevibus absolvam, res Caesaris ad id extremi deducta est, ut & militum quadraginta millium numero amplius facto censu, Gallo Rege ipso ipso cum exercitu numeroso adventante, vix millia sex reperta fuerint, quæ arma caperent, Valentiana oppidum Caesar incolebat. fuit coactus, neque sine rubore terga vertere, Valentianamque deferere. Sed audi, quam fallax, quamque incertus bellorum sit eventus. Galli fluvium inficis nostris * ad milliaria tantum * distantem trajiciunt. Valentianam versus tendunt. It obviam cum paucis, Cesare jam absente, Comes Nasauti unus e proceribus Belgicis, prætor exercitus, hostibus ostendit sese, tormentis invicem, neque sine nostrorum damno majore, se perculserunt. Palus vadosa tamen occurrit: nebula erigitur, quæ prospectum abstulit. In dextram Nasautus movet acies, quo non tendendū ut certet, sed in tutum se recipiat. rei novitate deceptus est Gallus. Casareas copias esse integras, quod auxilium occurrere, arbitratus est. Nec credidit exploratoribus de diminutione hostilis exercitus. ex suorum ducum sententia regressus est, frendens dentibus. Non desuerunt à Gallicis ductoribus, qui Regi persuadere niterentur, victoriam fore in manu positam, si procederet. timidorum valuit consilium. occasione ex Divorum nutu opportunam Gallus Rex amisit. de universa Caesaris autoritate, deque suis statibus actum erat, nisi Gallos Deus obcecallet. eo puncto præterlapso, in deterius ruere res Gallicæ ceperunt. Tornacum Nerviorum civitas illustris, quæ suppetias expectabat à suo Rege, dissila & spe sua frustrata, parva vi pressa, sese dedit. Octoginta tormentorum vasa, cum suis Litorum stemmatibus conflata ex ære Corinthiaco lucidissima, præter cæteras munitiones, ad civitatis illius tutelam impositas, Caesar adeptus est. arcis præfectus & ipse de suppetiis amissa spe, idem intra diem quindecimum facturum se, quod ipsa civitas pepigerit. Eodem fere tempore, Mediolano Prospero Columna Romano principe duce, Gallicos expellunt peditatus, ductore Marchione Pefchariz Neapolitano Procere, Hispano à majoribus. nec præteribo Cardinalem Medicem Leonis Patre patrualem, fuisse tam præclari facinoris partem non exiguam, & consilio & virtute bellica valere ajunt, patrulisque sui Ponti-

ficis copias, & Florentinas contra Gallos missas, in favore Caesaris gubernabat. Ducem statuunt fore Mediolani Franciscum Sfortiam Ludovici Ducis ab Helvetiis prodiit filium: fuit & Protonotarius Caraciolus apud Casarem in Flandria nuncius Apostolicus non parvo adjumento, qui Casari jam cedenti suis Belgis de pace vel silecio de induciis annuendis cum Rege Gallorum consulentibus animum præstare, ne id fieret. deditque operam, ut pedicem quidam numerus cogeretur & mitteretur in Italiam, ad augendum illum exercitum. est opinio non vulgaris, rebus nostris fuisse provium, cum exiguis illis vix quatuor millium peditum suppetiis recentibus, quæ alias sorte deperissent. De Caesaris vero necessariis Mercurinus à Gattinera Magnus Cancellarius hæc semper somascho fuit, ne Caesar ullo pacto Gallo Regi fidat, nisi vires ejus straverit; hæc & primus fuit qui Capriejus, de quo satis alia, artes avaras fuit ausus infringere, Casari suam ostendens digito perniciem, si Capro crederet ultra. In Mediolani captura, quam alias vobis latius significabo, Theodorus Trivultius, Magni Trivultii vita functi frater cum Venetorum copiis fuit proligatus & captus. Capti & Gallorum alii plerique. Marcus vero Antonius Columna Gallicorum & ipse ductor cataphractorum ictu globi ex fossis Mediolanensibus jaculati, secus est in frustra. Vallete. ex Valleoleto. Idibus Decembris, MDXXI.

EPIST. DCCXLVIII.

De summiatoribus. Perniciosa Gallis captura. Semper Hispani sternunt Gallos. Pulchra compatiens.

P. M. A. M. Mercurino à Gattinera
Magno Cancellario.

EX oppido Calefio, mavis Caletio, à quo ab Excellentia tua literas, meo spiritui jucundissimas, quod elegantes, quod latum charæ campum impleverint, & vestrarum rerum, quas ego scire cupiebam, rationem amplam mihi præbuerint, magnificiendique amoris tui perseverantiz fuerint indices. Sunt literæ Septembris vigesima datæ, in responsum mearum, quæ præter præcedentes multas, florentis Maii calcem tulerunt secum. Venerunt autem mihi ad manus, quo tempore glacies rigentes sub caminis nos constrangebant inclusos. Scripsi plures alias, de quibus nulla mentio. Procellose temporum varietati adscribendum est. Laudas quod de inter-

interecepta leviter populari eruptione, sub faustis Cæsaris auspiciis, cuius audito solum nomine, tot concreta nubila facile sunt dissoluta, fecerim te certiozem. Taxas vero quod de prostrata Gallorum insolentia tacuerim. Tuam ego in hoc incuriam accusarem, nisi negotiorum ingentes moles ab hominum memoria tollere res huiusmodi solere animadverterem. Si mensē Maio fateris meas esse datas quo pacto licuit rem nominate Calendas Julii peractam significare? Somniatorem Danielem aut Josephum Jacobitam vel de Prophetis aliquem efficias me oportet. Detinuit & mihi calamum, ab hacque liberabit cura Cardinalis Dertosensis & gubernatorum collegarum ejus diligentia qui ad Cæsarem, ubi primum casus evenit, celeres miserunt cum literis cursores. Præterita sunt ea, ex alea præsentī abeant. Audio multos apud vos perturbari animis, quod suæ stragisrabiem, in Fontis Rabiæ capturam, Hispaniarum terminum trans aquas in Galliam cadentes Galli expleverint. Quod illi esse tenebras arbitrantur & palleat. ego lucem existimo, putoque fore perniciosum Gallis, quod ipsi honorificum & utile futurum credunt. Fontem Rabiæ vi tormentorum, virtute virorum haudquaquam, quia patuit ejus campus apertus, nobis accessum prohibentibus posse ferre suppetias, horridorum montium anfractibus, rapuerunt. Qui forte desides effecti protento crure dormitassent Hispani, ex hac

alapa tenui expergiscerentur in Gallorum latam perniciem. Quando namque sobrietas Hispana saturitati Gallicæ fuit obvia, quin Hispani, veluti pulverem tiphonibus agitatū Gallos contriverint? Exspecta parumper. Ad hujus feralistubæ clangorem, quod Gallica temeritas ausa fuerit Castellæ fines commaculare, universa concurrebat Hispania. Imperatum est à gubernatoribus, ut hyeme durante, servarent se. ad novum ver præsto sint. Acuunt in cote veluti apri, Venere impellente, novaculas, Hispani labra mordent ac sub caminis mandunt spumas, tauris iratis torviores mugiunt. Regnum integrum Gallis abstulimus, & opprobrium illud cum ingenti jactura parvi faciunt. quod autem nobis in ipsa Gallia oppidulum salvis nostris omnibus & signis protentis per eorum acies agmine composito exeuntibus rapuerint gloriantur. Neque Hispani quidem contenti vivunt, quod Regnum sint adepti, oppidulum autem amiserint. His omisiss, quo vultu à Castellanis bellorum nervos ad vindictam prædæ à Gallorum unguibus redimendæ postularetis? nisi occasionem hanc præparatam haberetis. Spero ex hoc saltu, Gallos talem sibi calamitatem reportaturos, qualem debet Christianum genus omne desiderare. Est namque Gallis arma tenentibus impossibile, Christianorum quenquam posse quiescere. Jam vale. Ex Valleoleto. pridie Calendas Decembris, M D XXI.

PETRI MARTYRIS A. M. EPISTOLARUM

LIBER TRIGESIMUS QUINTUS.

EPIST. DCCXLIX.

Moritur Leo Papa. Laus Medices. Appetitus Cardinalis. Papa fit Dertofensis. Epistola ad Papam.

P. M. A. M. Marchionibus.

LEo Pontifex, audito Gal-
lorum profligatu, & Me-
diolani Ducatus ab eorum
faucibus raptura, præ læ-
titia dicitur in febrem con-
cidisse. Brevibus ajo, mor-
tuus est. Sitne hac an illac,
desino judicare. diversi diversa sentiunt ac
loquuntur. Obiit Leo Papa. Sparsi erant per
diversa Pontificatus purpurati electores. Spe
confligati concurrunt, conclavantur. Diu
dissident. alternis se jurgiis conficiunt. Ju-
lium Cardinalem Medicem Leonis patrue-
lem admitti ad suffragia non debere, quod
spurium esse dicat Volateranus Cardinalis ge-
nere Soderinus ejus concivis, sed ob diversam
factionem inimicus, in publico Consistorio
concionatus est. E contra qui Julio Medici
savent, contendunt Soderini Volaterani de ini-
mico jurgia & contumelias non esse audien-
das. de Medice multa proponunt, laudant-
que, ingenio pollentem ac rerum experientia
clarum prædicant, quodque dives ad exhan-
stum Pontificatum redimendum aptus, &
Florentinam Remp. in manu habeat in præ-
sentiariarum, & in Ecclesiæ vinculum illam
sustineat, in medium adducunt. Legitimum
præterea, non spurium esse arguunt, quod
Julianus pater ejus, priusquam moreretur,
Julii Medices genitricem, nobili genere or-
tam, in uxorem admisserit, cum liber esset.
Ita Soderini affectatam accusationem fecere
irritam. Parte alia Bernardinus genere, uti
nostis, Carvajalus, collegii decanusebullit,
spe raptatus fervida, sperans quod non asse-
quetur unquam Columna, quod Romanus
sit, non desperat. Cateri tum hypocritæ;
tum corruptores, diversis itineribus legem
ambitus strictis adorant amplexibus, & suf-
fragia sibi pallentes aucupantur. Ita per dies
multos Petri naviculam exagitant, alter in
alterum spumosis labiis jacula torquentes.
Spiritus tandem Sanctus ab ipsis, per Missa-

rum celebrationem verbis invocatus, voces
eorum, de animo nihil curans, dicitur au-
divisse. Per unciuncium ad hoc missum perla-
tum est, Cardinalem hunc nostrum Derto-
senssem, à Cæsare abeunte gubernatorem re-
lictum, fuisse ab eis, quod raro accidit, ab-
sentem electum. nil certi adhuc, nisi tamen
ego per dispositos equos è meis familiaribus
Lopicum Samanecum adolescentulum, cui
dum puer esset Cardinalis ipse applaudebat.
dedi ad cum epistolium hujuscemodi.

*6. Cardinali Dertofensi Adriano Trajeseño,
electo Pontifici.*

6. Manus hæc tenus, pedes, vetaute Leo-
ne, minime deosculabar, pedes nunc lam-
bo, Leone ad superos confcendens. tu quod
sis in illius sede susceptus, Petri naviculæ stu-
tuenti gratulor aperte. An tuæ Beatitudi-
ni debeam, ambiguo vagor studio. labor est
labori additus, non laboranti tranquillitas.
Multos arbitror ad suæ famæ vitæque cæ-
lestis iacturam, culmen id rerum assecutos
fuisse quod artibus à recto distantibus ege-
rint. Beatitudini tuæ, uti arbitror, serva-
tum est ad salutem. quandoquidem per ca-
ligatum Simonem illi, postergato Petro, nu-
dis pedibus ambulante, scalæ illius summos
gradus adepti sunt. Tuam vero Beatitudi-
nem, Petrus ipse, non pollicitis, non largi-
tionibus, nec licuit quidem, cum absens
sueris, sua sponte delegit. prior locus, in
horum Regnorum gubernatione cum colle-
gis occupatus breves expetebat meas. Nova
ista moles brevissimas exoptat. *Valeat feliciter
tua Beatitudo ante cuius pedes posttrahis humilem
commendationem dico.*

Hæc sunt quæ impræsentiarum rotant in
vario Fortunæ curru. quando nuncios regre-
diatur, habebitis plura. Nunc valete. ex Val-
leoleto. vi. Calendæ Februarii, MD XXXII.

EPIST. DCCCL.

Conquisitoria Societatis.

P. M. A. M. Fernando à Vega Ca-
stello Magno Commendatario.

DEdi ad te multas, ex quo Victoriam
Urbem incolitis, accepi nullas, nullas
Iii posthac

posthac habebis. Sive te incuria premat, si-
ve desidia occupet, vel Pontificia necessitudo
extollat adeo, ut si hactenus rationem de me
habueris tenuem, nunc nullam, à culpa te
non abluerit. Ægeum Ionio mixtum pelagus,
quin incideris in læsi pollicitis crimen. pro-
misisti namque sèpenumero te, si abessemus,
fore mei memorem per crebras epistolas,
caperem raras, quod nullas iniquo esse animo
ferendum, vetus jubet consuetudo, ea præ-
cipue Monzonensis, in quam dum trium
Regnorum Aragonicorum curiæ agitantur,
decem Ciceronis Orationum ænigmata tibi
enodavi. Ex Valleoleto. vi. Calendas Februa-
rii, MDXXII.

EPIST. DCCLI.

Congratulatoria & excusatoria.

P. M. A. M. Magistro Theodorico
electi Pontificis à Secretis.

O Stendet tibi arbitror electus noster e-
pistolium, quid ultra id seram, nescio.
Vobis familiaribus gratulor, quos ille facili
nutu evehet ad summos titulos. Qui à vobis
veniunt, in via esse itinera percrebris imbris,
obruique ceno sarcinaria iumenta con-
queruntur. Misi propterea, non ivi ad vos.
Tanti nuncii afflatus primum raptare me præ-
cipitem debuissent, inquis, non inficior qui-
dem: sed quid utilitatis meæ vitæ discrimi-
na sub tali ætate plusquam sexagenaria nec be-
ne valida potuisset asserere? quia præcipue de
Pontificatu nihil certi vos habuisse refertur,
sed per incertum quendam nuncium sine
Cardinalium literis fuisse id deportatum. Lu-
pulum cui dum puer esset, sua Beatitudo sæ-
pius est eblandita, expectabo. Sequar impe-
rata. Vale interea, ex Valleoleto. iv. Calendas
Februarii, MDXXII.

EPIST. DCCLII.

*De literis Casaris. Arx Tornacensis capitur. Promissio
adventus Casaris. Laus Regis Portugallia
disfandi.*

P. M. A. M. Marchionibus.

A Cæsare literas habemus ad Senatum, ra-
tionem illis præbet universi discursus
cum Gallis, quæ omnia jam vobis ego signi-
ficaveram per præmissum nuncium alata. Re-
stat scire tantum Tornacensis arcis præse-
ctum, deficientibus, intra pactum termi-
num suppetiis Callicis, arcem dedidisse. De
munitionibus & tormentis habitis & quan-

tum suis Flandriæ statibus, habuisse civitatem
illam insignem conducat, multa refert, quod
sit earum omnium uterus & viscera. circun-
dant enim illam undique, veluti scetam pul-
li gallinam, earum terrarum oppida villæ-
que. Capite alio narratur, uti præteriti men-
sis die decimo nono Galli fuerint expulsi
Mediolano: pollicetur autem sua Majestas,
fore se circiter hujus Februarii mensis calcem
in Angliæ ex itinere ad nos, quod se vhe-
ementer optare significat. hortatur ut interea
cura diligens habeatur de Regnorum quie-
te ac Iustitiæ observantia. De novo Pontifi-
ce nil adhuc certi habemus. Dies agitur quin-
decimus à mei familiaris discessu, qui, uti
relatum est, per equos dispositos Victoriæ,
ubi morantur gubernatores, petiit intra ho-
ras quatuor & viginti. Detinetur ab electo,
ut arbitror, cui est gratus, donec ab colle-
gio Cardinalium literas habeat. Interea scito
allatum esse nobis, Emmanuelem Portuga-
liæ Regem obuisse. Leonem secutus est Pon-
tificem, quo cælorum portas, à tergo cælos
aperientis, patentiores assequatur. Mira sem-
per de Rege illo dicta fuerunt, quod iusti &
recti amator esset, quod bonus & integer ac
religionis observantissimus. Valete. ex Valleole-
to. iv. non. Februarii, MDXXII.

EPIST. DCCLIII.

*Litteræ Consistoriales. Titulus litterarum. Comparatio
de Pardo & Leone. Laus Hemanneli. Pa-
pe epistola ad Auctorem. Deridet affe-
ctus avari. Non vivit qui pen-
det à futuro. Qui multa
possidet, affligitur.*

P. M. A. M. Eidem Marchionibus.

E Cce, quæ vos suspensos liberet, episto-
lam. Familiaris meus ab electo Pontifice
regressus est. octodecim illum dies, ne vacuus
rediret, electus detinuit. Consistoriales lite-
ras affert de Electione, cujus hæc sunt sensa
titulo præeunte hujusmodi:

§. Reverendissimo in Christo P. Domino Adriano
titulo Sanctorum Joannis & Pauli S. R. E. Presby-
tero Cardinali Dertofensi, consacrati & collega nostri
charissimo in Romanum Pontificem nominato.

§. Circuitionibus prætermisiss, epistola continet: Cardinalium collegium, ætate hujus
nostri Dertofensis ætate, doctrina, rerum
experientia & morum sanctimonia, in Ro-
manum Pontificem unanimes elegisse. An ex
animo id fecerint, ille Sanctus, quem ipsi
se invocasse ajunt Spiritus, dijudicet. Ego
autem, qui ex vario relato procellosos eo-
rum affectus intelligo, an unanimes, ambigo
& an

& an sibi quisque maluisset, scio quid credam ego, qui decennio versatus Romæ, de moribus illorum didici portunculam. Illis hoc loco accidit, quid in fabulis de Pardo & Leone super agno raptando scribitur. fortibus illis alterne se dilacerantibus, ex transverso quodcumque quadrupes iners aliud prædæ se dominum facit. Tres ajunt se missuros Cardinales, qui eum ad Urbem committentur. ad quam ut quam celerrime properet, hortantur. Romam Italianque totam alias ruituras scribunt. Invitus discedet, Cæsare non viso, qui scripsit, ut eat ad Urbem, sub cujus nominis umbra intelligit rem adeo novam, ut absens eligeretur, emanasse. Joannem Hemannuellem, Cæsarem Oratorem, jure credendum est, huic electioni non defuisse. ex longa cum Principibus rerum experientia, discordibus præcipue, novit, quibus artibus sit agendum. De his satis. Quid ad me Pontifex ipse rescripserit, accipite.

§. *Domine Martyr*, literas vestras congratulatorias de nostra in Summum Pontificem electione ante aliquot dies accepimus. Sacri Collegii literas Lopicus vester voluit expectare, propterea non fuit prius responsum. De gaudio vestro circa ea quæ, Deo disponente, facta sunt, nihil dubitamus, utpote quibus jam inde à multo tempore compertus sit amor vester erga nos. Sed ut vos de honore summo, nobis ultro oblato, lætaminus; ita nos onus annexum exhorrescimus, atque utinam illud à nostris infirmis, in alios robustiores humeros, Deo inoffenso rejicere possimus. Qui onus imposuit, vires ad ferendum suppetat. Martyris nostri semper erimus memores. Ætate vestra gravibusque imbris cadentibus consideratis, vobis consulimus, ut à labore veniendi nos salutatum, abstineatis, quia speramus fore, ut nos in Castellam vobis propius recipiamus. Valeat interea feliciter noster Martyr, & pro nobis Deum orare memineritis. Ex Victoria urbe xii. Februarii, MDXXII.

In calce epistolæ manu propria subditum: *Vester amicus ut ante.* A. Cardinalis Dertonsensis, electus Pontifex Romanus.

§. En ergo, qualem Pontificem habeamus, quamque sit de novitate admirandum, jam intelligitis. Scripserunt ad me una quoque Pontifici adherent, ut properem suadentes. *Priores partes & honoratiora loca primis accedentibus esse parata.* Sero autem sero, inquiunt. *Qui tarde seminat, tarde messurum* ajunt. Hæc illi uno tenore. Ego vero, qui jam extremos vitæ margines sexagenario major, perambulo; affectus illorum derideo, laqueum Fortunæ porrigo & medium Aquinate unguem ostendo. *Dies hominis esse breves nunc nascentis, brevissimi fore*

meos dico. *Vivere neminem, qui à futuro pendat,* respondeo. Bene illis profuit suscepta spes, faulse Pontifici superadditi labores & curæ. Iturum me polliceor, tantum ut salutem, quando per temporis infensi commodum licuerit. quo vero mihi Pontifex ambitionis summum adaugcat, neque pedem moturum. quod satis est ad eam quæ potest in humanis operari felicitatem, Fernandus & Helisabetha Catholici Reges mihi reliquerunt, quæ mediocrem ultra statum hunc meum, Fortuna largitur, ad possidentis jacturam & animi procellas magis quam ad quietem impartitur. Ergo vos qui gallinarum estis albarum filii, arbitramurque, vos felicioribus ovibus esse natos, si rite consideraveritis, nihil magis vos, neque Pontifex ipse, de vestris fluminibus exorbebitis, quam ego vel alius quivis, modo contenti vivamus de nostris fonticulis. Jam epistolæ modum excessi. Abscendam alias & epistolio vos contentos efficiam. Valete. ex Valletoletto. Idibus Februarii, MDXXII.

EPIST. DCCLIV.

Adagia in Cardinales. De Archiepiscopo Barri.

Donna Maria Pachieca. Spoliato templo

Toletani. Don Ramanno petiit.

Lam Lanza.

P. M. A. M. Archiepiscopo Cusentino.

Quod Spiritus Sanctus, istorum purpuratorum precio, vel alias retortis itineribus evektorum preces audierit, ab Simonis quæ unguibus assuetis, illos in electione ista liberaverit, lætamur. Visi ego nondum hominem, visam quando imbres defuerint, qui graviter pertruperunt itinera. Nec accessum diserte displicet, quo figam hac mora, in avarorum & ambitionis animis, quæ quisque de se cognoscens, in alios conjecturas torquent, à meo esse aliena judicio: ut scilicet à Pontifice sperem addi meæ tranquillitati vel pusillum posse. De cætero, quia tibi Gabriel Merinus Bari Archiepiscopus, Legionis episcopus una, est amicus, rem præclaram ab eo gestam referre intendo. Quod turbidam Donna Maria Pachieca, jugulati Padillæ uxor, miseram Toletum urbem, in summam Cæsaris jacturam & dedecus cum primoribus quibusdam retinuerit hæcenus, intellexisti arbitror. Ex Pontificis & collegarum gubernatorum rogatu, is Toleti paci studens agebat. Per vagos & facinorosos sicarios, habenas ejus urbis regentes in vitæ discrimine diu versatus est. Ambagibus post-

habitis, quo die Beati Blasii solenne celebratur, quid fortuna esset latura, statuit experiri. Toletanus clerus à perditorum hominum jam premebatur insolentia. dice illorum templum semispoliaverant. Necessitate stimulati sacerdotes Archiepiscopum eligunt in ducem. prodit armatus, boni sequuntur. Pugnatum est acriter. Domine Mariæ domum & viarum angusta tormentis fulciant. victi tandem fuerunt ac discerpti. aufuginne. qua Domina Maria cum ejus sorore Montis acuti Comitissa perfugerint, nescitur. in Portugalliam arbitrantur. Quiescit jam tandem tui amici opera infelix illa civitas. Ad alia. Pontifex se accingit ad iter. Idem Cæsar suadet: *Se magis istius sua opera quam in Hispania indigere scripsit. æquum est ut ejus accessum ad vos desideres. Speramus fore, ut sui pectoris tibi sit fibras aperturus, quandoquidem, dum apud nos fuisti, eras ejus anima, tum discessum ægerrime tulit, libentissime receptum suscipiet. Secuturus sim nec ne, adhuc sum dubius. Quod Don Ramon à Cardona Prorex perierit, regula est generalis, quæ nullam patitur exceptionem, quod inglorius nulliusque præclari facinoris in tanto magistratu fuerit autor, unde possit ab oblivionis injuria præservari, unde affines collachrymentur. A nobis. Plebejus quidam mechanicus Vicentius Perez miseram Valentini civitatem cum facinorosorum sequela, trahēbat præcipitem. Capus jam tandem fuit, & meritis per mille suppliciorum genera pœnas luit. Nec propterea sopitur adhuc contagio illa popularis. Immo & Aragoniæ Regnum fere infectum ea peste prolabebatur, ni sua prudentia Don Joannes Lanuza Prorex isset obviam, facinorosos ejus tanti mali excitatores, tum astu tum forti manu prosternens. Jam vale. Ex Vallecoto fascinulas colligens ad Pontificem iturus. xiv. Februarii, M D XXII.*

EPIST. DCCLV.

Occupata Xativa. Puppi Regulæ. Quid Prorex fecerit. Boadilla classet. Exclamatio. Vatumini.

P. M. A. M. Magno Cancellario.

HÆc ad vos attinent. Hispania, ut stetit jam tandem promissis, de adventu desiderat. De rebus Italiæ nihil ad vos ego, quia propiores estis. De nostris in Fortunæ tabella, Valentini excutitur Regnum. facinorosos quosdam depræhenso Prorex punivit. qui sociorum exemplo judicium timere ausugerunt, occupato Xativæ mu-

nicipio, ubi Castellum est illud ingens, afflictorum Principum receptivum, & in præfentiarum Ducis Fernandi Calabri domicilium non electum conciliabula celebrat prædonica fexilla, Regem sibi elegit, audetque circumvicina omnia infestare. Pupus electus gregi male composito persuasit, suis se carminibus effecturum, ut Proregis exercitui, solo suo prospectu, si veniret, arma de manibus caderent. Credit populus oppidanus, tributaque sibi ad milites alendos imponi passus est. Hæc tunc opprobria & ludibria quæ crebrescunt dederuntque, nisi Cæsarem adduxeritis. Integros profligarunt duos jam exercitus nobilium facinorosi. Dum hæc in pluteo apud me adhuc moraretur epistola, perlatum est Don Diecum Mendocium Proregem ad milliare tertium ab Xativa, in alveo fluminis unius, apud oppidum *Canales* nuncupatum, ripa latentem, ex insidiis cursores equites levis armaturæ misisse, qui Xativanos vagos ad certamen lacefferent. Decepti sicarii exeunt. sequuntur provocatores. cadunt in insidiis. arma non decidunt nostris de manibus, uti Pupus ille præstigiator dixerat. Primus ipse aufugit de sexcentum peditibus & equitibus quadringentis circiter, tercentum à tergo in nostrorum potestate mortuos & captos reliquerunt. portis jam clausis se continent. cito labentur. Perempti & ex Proregianis plærique, uti Prorex ipse ad nos scripsit. Jam se deceptos oppidani sentiunt, & pervicaciæ pœnitet. erigere tamen adhuc non audent caput, à profugis hospitibus pressi. Est aliud dolendum, Patientiæ thoracem indulto. Ex Hispaniola unionibus & auro saccharisque mallis & cassia fistula navis una nostris litoribus jam appropinquabat onusta. Pirata Gallus nomine *Florinus* in prospectu navim adortus, expugnavit, accepit. Ea præda fapidissima pellecti, nil tutum à nobis relinquent, quia præcipue Don Petrum Boadillam, qui sua classe credita de S. Sebastiano evecta, terrore Gallica omnia litora replebant, naufragio cum cæteris comitibus periisse intelligant. uti cochlea sua cornua, vi aliqua succedente contrahit, ita suos animos suasque facultates à litoralibus locis ad interna cuncti, Britanni præcipue, remittebant. pro quantum incommodi ac molestiæ nobis est illius classis naufragium pariturum, qui hostes, ea favente, premebamus, prememur propediem ab hostibus, quando senserint, se nullos obices obviam habituros. Neque enim nobis facultas est impræfentiarum classem alteram parandi. Libentius dulcia, si dulcia emergerent quam hæc felicitas tibi significarem. quæ tempus affert, ea capimus. Ex

Vallecoto

Valleoleto ut ad Pontificem proficiscar per-
tinet. XIV. Februarii, MDXXII.

EPIST. DCCLVI.

*Familiaris & faceta. De festinatione Aurore ad
Pontificem abitum ad Urbem.*

P. M. A. M. Electo Pontifici.

A Reditu Lupuli quondam, nunc ob la-
nuginem jam pullulantem, integri Lu-
pi, à Beatitudine vestra nulla est hora quæ
non sit mihi longior anno. Accessit ille cum
felicissimis literis idibus Februarii. Postero die
licet aliter imperatum atrulerit, iter cepi
fluminum alluvionibus & tempestuosis nim-
bis interclusus, moror in via. vestra interea
Beatitudo præsentis epistolæ latorem, sui he-
ri Archiepiscopi Cusentini nomine, læta
fronte suscipiat. Pontificatum vir ille, velu-
ti aureo in torque gemma lucida exornabit.
Mature namque consilio ac prudentia vix
agnosco virum, cui cedere debeat. In sacro
vestræ Beatitudinis pectore arbitror de illo
rationem esse à longa experientia conceptam,
qualem ejus excellentia promeretur. Claudio
propterea rivum labi exoptantem. Burgis ob
crepantium imbrium rabiem, veluti tetro
carcere inclusus moror, mitem horam ali-
quam expectans. III. nonas Martii, MDXXII.

EPIST. DCCLVII.

*Aurore amicitia vetus cum Papa. Descriptio Mun-
di. Felices menses Aurore. Verba Papa. Au-
toris verba. Confusa Italia.*

P. M. A. M. Marchionibus.

P OST Pontificis electionem, qui me à suis
Fortunæ cunabulis, id est, ab Oratorio
munere à Cæsare puero ad avum ejus Catho-
licum dilexit, additi semper, ob linguarum
carentiam, nesciebat enim præter Latine pro-
ferre quicquam, aut aliam intelligebat è no-
stris, comes & interpret ac negociorum di-
rector. Quid ego egerim, percunctamini.
Cæteris omisiss partibus, audite : ut verum
fatear, observabam virum dum liber erat,
& virtuti ejus invidebam. Servus effectus est,
uti servum minoris facio. estque in misera-
tionem invidia commutata. Si est ita ut mun-
dus hic ærumnosus, laboribus plenus & la-
chrymarum sit vallis, si mille discriminibus
in horis factus, qui de suis his ferculis plu-
ra consequetur. Calamitosior erit, licet po-
pulo prodeat phaleratus, beatumque esse in-
clament vociferatores adulandi causa. Ma-

jore igitur miseratione dignus, quandoqui-
dem in hac luforia tabula senionem integrum
est assecutus. Hoc uno poterit gaudere or-
namento, quod non per luxum aut largitio-
nes, non per iniqua promissa vel ambitus al-
ios, precum aut preciorum evesctus est. Mis-
sa hæc omnia faciamus. ad eum sero accessi,
nec libens quidem id sero, ne vani, ne avari,
ne tandem amici, fūco ambitionis aut flam-
matum avaritiæ studio trahi animum meum
arbitrentur. Pudor tandem & Pontificis fa-
miliarium & amicorum literæ me impulerunt.
Die quarto decimo Februarii farcinulis col-
lectis movi ex Valdoletto, ubi felices & tran-
quillos egeram in aurato, (sub turbidis in-
sanientis plebeculæ motibus, menses sexde-
cim, hortensibus deliciis & fluctibus tempo-
rum describendis intentus. Non ante unde-
cimum Martii conspectum Pontificis adivi,
& id quidem hora noctis tertia. properavi
namque cum propior essem, quia discessu-
rum Pontificem altero die viatores obvii mi-
hi retulerant. Ante lucem atrium in eo, id
erat Beati Francisci cœnobium. exoriente au-
rora prodiit è cubiculo, uti est moris à ju-
ventute, rem divinam celebravit. his per-
actis, pedes illi osculaturus sterno me, pe-
dem porrexit cruce fuscum. Sublevato ve-
teris amicitia memor eblanditur. quid Mar-
tyri suo imperet, percunctor. Lucronii,
quo erat iturus, ex itinere didicimus, quæ
mihi expedirent, edixit. Biduo Lucronii mo-
ratus est. Bis illum allocutus sum. Uti ex
verbis ejus colligi potuit, comitem ad Ur-
bem me voluisset. In Castellæ regnis, ubi
ætatis meæ vim omnem consumpli, ubique
mihi ex novis orbibus ab Hispanis repertis,
vivendi apud posteros est præbita materia,
me obsecuturum obtuli. Mutare nunc ter-
ras, urgente senio, durum mihi fore pro-
posui. Se cogitaturum ait. me non iturum
tacui. discessit ille cunctis obviis à fronte be-
nedicens. regressus ego sum illi terga vertens.
nil ultra salutato, aut venia petita, ipsi so-
li benedicens, ac miserans ab occipite. Vi-
ctoriam urbem apud gubernatores inhabito.
Si quid agendum in re aliqua vestra emerget,
amantis præceptoris & in rota Fortunæ ob-
sequentiis ministris officio fungar. De me ac
Pontifice satis. Ab Italia fertur, omnia esse
in confuso, Gallorum reliquæ Mediolano
ejectæ Cremonam se receperunt. Ab Helve-
tiis auxilia poscentes, ut reintegrato exerci-
tu revertantur ad suscepta damna resarcien-
da. sunt nostræ vires interea separatae. Pros-
per namque Columna nostri exercitus prætor
intra Mediolanum se continet. Franciscus
Maria Sforzia Dux à Cæsari destinatus, Lu-

dovici, quem Helvetii, vendiderunt, filius, Papiam, ea est Ticinus, cum quatuor Germanorum millibus cataphractis quibusdam tenet, & Galli Binascum oppidum & vicina nunc ex Alexandria profecti occupant, medii adeo, ut neque possint ex urbe Mediolani ferre opem Duci, neque audet cum tam parva manu Dux ad suos in patriam penetrare. Valet. ex urbe Victoria Alabensi. x. Calendas Aprilis, MDXXII.

EPIST. DCCLVIII.

Quomodo susceptus Papa in Caesar-Augusta. de adventu Caesaris. de Prorege Neapolitano. de crando bello Italia. Futura pugna. Laus novi Regis Portugallia. Fascinatio Leonora.

P. M. A. M. Marchionibus.

Memoriae scriptum aperite. multa sum vobis uno spiritu elargiturus. De Pontifice primum. In Caesarea fuit Augusta cum solenni pompa susceptus. Sub aureo tegmine sellam humeris nobiliores deportarunt. Attonitus gestatum populus inspiciebat, in extasim prae admiratione raptari videbatur. Sexdecim Episcopi, & Castellanis Regnis majori ex parte, comitantur eum. Barchinona, Laetanensis caput nuncios ad Pontificem legavit, peste fameque populum laborare significans; ne ad se Pontifex eat, suadet. E Caesaris familiaribus à Cubiculo, Dominus de Laxao ad Pontificem à Caesare missus hac transivit. Reliquisse ait Caesarem in oppido Caesio, ut in Britanniam ex itinere ad nos trajiciat. Cuperet Pontifex Caesarem videre, priusquam ex Hispania proficiscatur, paterno namque illum amore prosequitur. Caesar vero instat ut eat ad Urbem. Mingoalium audistis equorum Caesaris fuisse magistrum. A Belgarum imperio Caesar illum ad Regni Neapolitani Proreginatum traduxit. Vir Caesari fidissimus est. sed à natura parum patiens, iracunde audit ac respondet. honor forte tantus mutabit in eo ingenium. Ab Italia Fortunae ajunt ollam nihil benignius solito fervere. Galli reintegrato exercitu Helvetiorum copiis, duorum & triginta millium peditum, cataphractorum vero Gallorum lanceis, ut ipsi nuncupant, septingentis & auxiliariis Venetis quingentis. Insubriam iterum insulant, nostrum vero exercitum octo & triginta peditum millibus, Cataphractorum vix mille ajunt constare. In villa quae Biccoccha dicitur, à Mediolano milliaria tria distante, nostri, in Binascho, quod oppidum est medium inter Papiam & Mediola-

um, Galli castrametantur. Alterne se morient & levibus laceffunt praeliis propediem tubarum & lituorum clangoribus excitabitur horrida pugna. stare diu nequeunt, quin insaniant, & pro paucorum ambitione inter se invicem digladiantur. Apertis faucibus maligna numina congressum hunc operiuntur. Ab his lacrymandis discedamus. Est de concionatoribus Regis Dominice professionis magister Ramirez Michael Salamantinus, vir quippe prudens & eruditus. Caesar audita suae sororis Portugalliae Reginae viduitate, fratrem hunc solatum eam à se dimisit. De novo Rege futuro in Regni habenis gubernandis, alium ab eo esse qui sub virga fuerit paterna, quia excelsi Principis indicia prae se ferre illum ait. genitoris acta nititur imitari. E familiaribus tamen paternis multos à suo liberat obsequio, quo suis veteribus locus detur in magistratibus. Reginam vero ait prae dolore amissi viri fere insanisse, quem in ultimis diebus ardentem amabat, à quo in primordiis abhorrebat. Credit magister ipse, Reginam ad virum applicatam à femina quadam Portugallia fuisse fascinatam, quo Regem virum despiceret, medicaminibus mox incolumem effectum. A privigno Rege dicitur observari haberique loco verae matris. Ab æde, ubi tumulatus est Rex vir, Reginam eruere vix potuerunt, se ibi velle virum commitari ad vita sua finem ajebat. eduxerunt eam tandem & in regia vitam agit qualem pudicam & sanctam decet viduam. Victoriz. III. nonas Maii, MDXXII.

EPIST. DCCCLIX.

Laus Magni Cancellarii. Excusativa. de divino favore multa. Philosophice jocatur Cancellarium. De fato Caesaris in Pontifice. De Turci. Responsiva Philosophica. Spoliatio templorum. Quare strati Galli. Inimicus quietis Gallus. Quare captum Belgradum. Quare Autor non scripserit de Papa.

P. M. A. M. Marchionibus.

Paulo post superiorem epistolam à Magno Cancellario subsequens allata est, ut intelligatis, qua doctrina vir ille polleat, & inde commodas vestris ingenii excerptis opes, meis respondentem, ipsum audite.

Mercurius à Gattinaria Caesareus Cancellarius Conterraneo Petro Martyri Caesaris à Consilio.

Tuas nuper accepi binas. nec praeterea plures, post meas ad te datas ex Caesio,

lesio, licet misisse te multas scripseris. Perfecto sum gavisus usque adeo te meis literis oblectatum fuisse, ut nihil supra. Nam eo animo scripsi, ut te contreraneum absentem emergentiumque rerum cupidum oblectarem, sed ut intelligere possis, quantum ego vicissim tuis literis afficiar, ex eo cognosces, quod respondens tuis non animadverteram, cuius diei daret, incideramque in eum errorem infimulandi tui, quod nostrorum victoriam apud Pyrenæos per literas tuas gratulatus non fuisses, nec audeam tamen affirmare, an esset in eis scriptis dies, de qua re sententiis literarum ruminatis, nil aliquando curamus. Utcunque tamen fuit, forte potuit de acumine tuo, animus aliquis facile præfagire. Nam etsi Iosephus ille somniorum aut Prophetarum aliquis è præteritis, quando id effe non potes, non es: quis negaverit tamen, cum sis vates, posse te aliquando futura prædicere? Sunt enim & multi tempestate nostra, quos divinus ille furor tantum à Platone laudatus, tangit. Mensque ipsa nonnunquam sensus nostros decipit ac tanquam his corporeis soluta compedibus, sese ad suum centrum tollit, Deum Optimum Maximum. Quæ tametsi tibi homini peritissimo non ignota credam, præterire tamen nolui, ne me usque adeo imprudenter scripsisse crederes. Sed quid dices, si iustius te carpam, quod in literis tuis de tertia Februarii nulla sit facta mentio de Romano Pontifice: quo iudicio cunctorum, cumulum gratiarum perficere videtur, Deus omnipotens in Cæsare nostro, ut eum sui gregis pastorem dederit, quæ nemo ipsi Cæsari fide, probitate, studio conjunctior esse potuerit. Quis dicere audebit non omnia currere in sententiam Cæsaris? Ut is sit, per quem Christiani orbis decus ad Superos tollatur, omnique barbarorum perfidia & impicitate sublata, universus demum orbis sanctissimum Crucis vexillum sequatur. Quod autem ad Gallos attinet, ego nihil in ea parte à tediscentio, ut necesse sit per eos tanquam per durissimas rupes, hanc ad Christianæ pietatis gloriam sterni viam, quibus stantibus mereat semper, & tanquam intra claustra Christi grex à luporum rabie truculentissime dilanietur. Nova siquidem habemus quotidie de Turcarum motibus, quorum autores aliquando Deus perdet. Persuaderi enim vix nobis potest, quin nostrorum opera fuerint barbarorum illæ temeritates excitatæ. Deus vivit, forte pœnas luent. Nos propediem ad vos proficiscemur. Tu vero interim vale. Bruxellæ. nonis Martiis, MDXXII.

Vos autem hoc literarum exemplum una

cum responsiva nonis Maii habetote. ex Victoria, MDXXII.

Petrus Martyr Magno Cæsaris Cancellario Contreraneo.

¶ **D**ATAS Bruxellis in Belgii nonis Martii literas tuas nuncios quidam ignotus circiter Calendas Maii mihi porrexit. licet feræ raræque, gratæ tamen. colligo ex illis, allatas fuisse meas, quandoquidem de meæ epistolæ somnioribus & Prophetis tuæ sunt reseræ. Solent quippe, ut ais, aliquando è corporibus animæ suis partem à se dimittere, licet corporibus illaqueatæ quo ad originem suam elevatæ de futuris queant aliquid præsentire. Desiit illo tempore mihi Spiritus ille, quo agitante calefimus & vaticinamur. Sed ad Gallorum inolenitiam veniamus. Estne alicui dubium, quin sit impossibile Gallis incolumibus quiescere quenquam? Nemini quidem, uti perpetuo constat experimento; ergo quid expectamus. Regiones omnes non expilavit modo, sed exoravit suas. Tempia omnia aureis & argenteis ornatis, dicitur Rex ipse spoliasse, ut exercitu coacto, nostra desidia fretus, tendat in Italiam, perturbetque more solito Christianum genus, omnes fines reliquit imparatos. Virium quicquid assequitur trans Alpes non mittit solum, sed impellit ac trudit invitos milites, qui majorum exemplo, quater jam & quadragies à quadringentis annis profligatorum in Italia, sanguine Gallico pinguefecerunt agros. Quid occasionem nacti talem obdormimus? currere cupientibus in Gallorum jugulum & acceptæ injuriæ vindictam, Hispanis ut frenis impositis detineantur, imperastis, ut audio. Erimusne in propriis laribus tuti, si Mediolanensibus copiis profligatis, Pœno leone ferocior se totum in nos converterit? Ubi sunt bellici apparatus, forte percunctaberis? Non modo quibus impetere fines eorum vires suppetant, modo velitis, verum quibus adeorum intima præcordia penetrare valeamus, si verum fateamur, habemus, hoc tempore præsertim, quo rebus Italis impliciti hebetantur eorum nervi. Quæ copiarum, quinque peditum exercitissimorum millibus præ rabie quod detineantur, labra mordentium, sub Don Antonio à Cuniga Divi Joannis Priore merentium poterunt obfistere? additis præcipue duobus millibus veteranis ad Navarræ custodiam deputatis, totidemque in Sancti Sebastiani oppido præfidiariis, crura scalpentibus præ desidia, quin Gallorum feces in confinium præfidis relictæ, trucidantur. Suppetias nostris præben-

tibus delectorum nobilium equitum quatuor millium copiis, quos omnes suis alit stipendiis Castella, cur talem exercitum tali tempore ocio marcescere permittis? Carthaginem, Carthaginem Hannibale Italiam infestante, proclamabat quidam, in Senatu Romano esse querendam, donec Scipioni de Carthagine impetenda fuit cura demandata. Domi, domi quærendus est hic hostis, Christianæ tranquillitatis inimicus. Commeatus illi hac via pecuniasque ad refarciendum exercitum rapiemus, quum primum Hispanus miles fines eorum calcaverit, cuncta patebunt: si præcipue ad prædæ solvantur habenz. Capillatam occasionem hanc per immortalem Deum ne prætereamus, si calvum occiput averterit, poenitentia torquebimur inexpiabili. Non ego Gallos odi, neque hominum quenquam pacis amatorem. Gallorum perniciem ob hanc desidero causam, quod dum suis affectibus raptati, Christianos bellis acerbis urgent reliquos. Turcarum Princeps insultat. Iretus nationem nostris dissidiis, quibus Rex ipse fomentum præbet æternum, alas audet tam libere protendere, si non suavis, uti existimant plærique, & vos suscipimini, causa tamen ejus Pannoniam, tam secunda fortuna, Belgrado invincibili oppido ipsius Regni aggere validissimo debellato, infestavit, quod ferre suppetias Christianorum Principum nemo potuerit, cum Gallos implicitos omnes teneret. Impellit & alia ratio, cur odisse Gallos oporteat, quod ab annis jam triginta circiter meum tuumque natale solum quiescere nunquam sint passi, sed assiduis bellis & collachrymandis depopulationibus regionem universam aut vastarint, aut contra venientibus vastandam objecerint. Quod vero de Pontifice ad votum Cæsaris electo non scripserim, ne cartam, ne atramentum, ne tempus tererem incassum, id effeci. En quid? à vobis & à vestra curia id nuncium primum delatum est ad nos, & me taxat Ebulanus, à quo sal omne Genuam devehitur, cur ego Genuensis? Genuam sal non reportaverim. Jam vale. ex Victoria urbe quo Pontifice discedente, ad gubernatores me contuli, vos expectaturus. VII. Idus Maii, M D XXII.

EPIST. DCCLX.

Pestis affligit Victoriæ. Discordes Cardinales. Dux Urbini amissus. Quid ex Gallia. Lutherus conjugatus. Ingressus Italorum Hispanorumque in Mediolanum. Gallorum fuga. Modus pugna.

P. M. A. M. Marchionibus.

Hæc nostra urbs Victoria quadam aëris intemperie laborat. Pereunt solito plures, propterea de loco mutando loquuntur, facerentque, nisi audirent Cæsarem esse in Britannia, ubi susceptum ajunt fuisse, quali amore ab avunculo & matertera Regibus talem nepotem, qualique pompa tantum decuit suscipi hospitem. Ab Urbe habemus, factionarios illos purpuratos rubro galero cristatos, dissidiis & perturbationibus intendere. Medicem oderunt Columna Romanus & Soderinus alias Volaterra Florentinus, in Senensem obsidionem binos miserunt exercitus, per Urbini Ducem unum, per Renzium quendam alterum: Medici putantes adstruere lapsum hac via, si Senenses exules admittantur possidentibus ejectis. obstitit utrique cum viribus Florentinis Medices. Ita pacata urbs Roma, quæ ob illorum ambitiosos & invidos affectus, quibus Petri naviculam subvertere nitantur, fluctuabat. hisitæque compositis opera Medicis, Urbini Dux in reconciliationem & statum admittitur, quem ex Augusta-Cæsarea Pontifex hortatu collegii Cardinalium confirmavit. Prudentem actum fuisse judicatur. est namque is Dux ad nitidos fontes perturbandos aptissimus, quum sit vigorum & sicariorum omnium ac rerum novarum studioforum refugium portuosum. In Germaniam transistimus. Lutherum ajunt hereticum suæ perfida institutionis habenas adesse soluisse, ut suæ professionis Augustine cucullatis det axes. Abbatisse cuidam publice, ut ajunt, nupsit ipse. Ex Gallia vero nunciatur, Gallorum Regem ad hoc venisse necessitatis, ob impensas alendorum exercituum, ut viritum & domo in domum ferme supplex pecunias poscat, ejus exercitus in Italia habi dicitur indies magis ac magis, tum Italorum & Hispanorum virtute, tum egestate rerum languidus. nil certi tamen habemus, tempus erit particulare narratore. Quo vero pacto Gallos Mediolano ejecerint, audite. Laudæ urbe à Mediolano millaria viginti distante dissipatæque præsidis sub Federico Gonzago Bozani domino militantibus, paulatim versus Mediolanum tetenderunt nostri, una noctium, quæ fuit x. Decembris subsequens, per portam

tam à cive proditam, ut ajunt plerique, licet alii aliter ferant, ingressi sunt urbem cum paucis. Primo Hispanis Pefchariz Marchio, pedatus ductor, mox Cardinalis Medices, ancipiti fortunæ se crediderunt. Galli audito ingressu hostium cum imperiali symbolo per urbem proclamato, deciderunt animis & rapuere fugam. civibus quibus erant non bene grati, male fidentes, in viridarium, quod est Castello contiguum, se primo receperunt. mox Papiam, quo tempore necdum Franciscus Stortia Dux designatus defenderat ex Alpbis. ex Papiæ urbe ipsi Binasum, uti jam dixi, habitis Helvetiorum quindecim millibus profecti sunt. Dux autem Papiam venit cum Germanis & cataphractis, quos supra memoravi. Stratagemate dehinc à Prospero Columna & Pefchariz Marchione adstructo servatus est, qui dato Ducis adventu die, Gallos ex adversa parte castrorum, qua Dux erat à Gallorum manibus evasurus, ad pugnam se provocatos hospites confinxere. Ab eo latere Galli suas acies instruxerunt. evalit eo modo Dux electus ad suos in patriam, relicto Mantuæ Marchione Papiæ, quam expugnare post Ducis discessum Galli tentarunt. sed sua spe frustrati à Marchione defensore rejecti fuerunt. Ita conjunctæ nostrorum vires rem persequerunt ad votum suum. Ad manus autem hoc pacto venerunt. Galli suo milite confisi, statuerunt nostros adoriri, qui se apud Biccocam villam à Mediolano parum distante munierant in castris. Helvetii duobus cuneis potentibus effectis, ordine suo gradiuntur ad castrorum oppugnationem. ex iniquo manus conferunt loco. E repagulis & aggeribus juvenum Mediolanensium electorum duorum millium manus, & Hispanorum quatuor millium dexterrimorum, stragem Helvetiis indidere talem, cum scopetis aliisque omnis generis tormentorum & missilibus ac strictis telis, ut in ictu oculi quinque millia transfixerint ac crucidaverint è validioribus. Primarii namque ac nobiliores eorum, agmina præcedunt in pugnis. Ceteri quid de se facerent inscii, veluti oves sine ductoribus terga verterunt. ita paulatim contra ducem pedatus, discerpit est universus Gallorum exercitus. Nullibi susceptæ illorum reliquæ fuerunt, præterquam Cremonæ. Ibi nunc agunt sub Domino de Scurto fere obfessi, quæ sequuntur, in aliam servo epistolam. eam credo dicturam, Gallos amissa nobilitate impedimentisque omnibus trans Alpes evolasse. Ex his rebus plerique extra ordinem scribo, quia sæpe desunt suo tempore veri recitantes. vos ea capite, quando præbentur, & valete. Vi-

ctoriz non incolumi. XIV. Calendas Junii;
MDXXXI.

EPIST. DCCLXI.

Ruina Valentia. de Regulo Larva. de Duce Calabria. direptio Gandia. Trucidatum Papiæ.

P. M. A. M. Archiepiscopo Cusentino.

A Is te delectari meis epistolis, quando præcipue de horum nobilium amoris perseverantia erga tuam prudentiam, tefacio certiorum; Te non minus colunt absentes, quam admirabantur præsentes. Impraesentiarum nil habemus significari dignum, præterquam de lachrymanda regni Valentini ruina. De Pontifice namque, qui adhuc in Augusta-Cæsarea moratur, nihil ad me. Cursores namque frequentes à vobis & ad illum eunt ac redeunt. Ad Valentinos igitur calamitosos labores veniamus. Scriptissem me arbitror, quoniam pacto reductis ad sensum his, qui pensati aliquid habebant, cum præsentaneam cererent suam perniciem, si carios & vagos Xativam profugisse, una & Algeziram oppidum aliud munitum, Xativæ vicinum. illius Regni membra non infirmiora, in Regem sibi electo præstigiato quodam, quo larva Reguli ducis ingentia in Regno illo damna sunt admissa. Marchionem Zeneti Don Rodericum Mendociam, quem tu nosti, primo tempore dementiae pullulantis colebant, ut est fluctu mobilis ignobile vulgus, prehenderunt eundem: posthæc & nunc Dux Fernandus Calaber, ejus castelli Xativani Regio jussu incolæ, sua prudentia Marchionis iram temperasset, secussit in frustra. direxerunt namque gladios in illum sæpenumero. Ducis tandem astuto suasu, solutus fuit. Sed spicatum illum remiserunt. Quoniam Albericum & Alcozellum illius oppida, à quibus victum & sui status ac familiaris commoda exhauriebat, dedere in prædam, spoliaveruntque ad cutem usque; feceruntque itidem in multis aliorum Procerum villis & municipiis. sed direptionis Gandiæ, reliquorum etiam locorum illius Ducis, nil unquam par evenit. è finitimis namque locis, non ita munitis, opes congescerant in municipium illud; quicunque facultates amplas assequabantur, tum avitas, tum recenter acquisitas, ad prædonum amplexus omnia deveniunt, dominis, per devia montium aut per undosum pelagus, præ vitæ metu, fugientibus attonitis, Dux autem ipse Calaber, vitæ

ab eorum manibus vivus evasit. Astu vario ac blanditiis interdum opus fuit, ad impiorum cogitata, ne in eum ruerent infringenda. E Xativano carcere raptatum suæ dementiæ cupiissent habere imperatorem. Id non modo renuit, quæ futura forent prævidens, verum etiam furores eorum sœde nec sine vitæ periculo redarguit. Jam tandem Pupusille larva Reguli trucidatus fuit, sed casu quo, auscultato. Intra urbem ipsam Valentiam, exploratores habebat. Plebeculæ quædam capita, noctu illos apud se domi admittebant, reique fomentum ministrabant. Monitus larva Reguli Valentiam noctu adit, res detegitur. qui Pupum operiebantur, capti fuerunt. provisione intellecta, nunciatorum loco ad Pupum eunt armati cives. præsentit Pupus dolum, vertit equi candidi lora cui insidebat. In ejus comitatu non deerant, qui Pupum jam nausearent. erat enim vilis quidam neophytus Toletanus præstigiator. terga vertentes suimet comites, gladiis transfixerunt, admissorum veniam inde sperantes. Hæc mihi Almirantus Castellæ per Valentinarum literas se habuisse retulit. Hæc do. Jam valete. Victoriz. iv. nonas Junii, M D XXII.

EPIST. DCCLXII.

Discedunt omnes Galli ex Italia. Obsessio Genuæ. Protrahit Dux Genuæ noxia. quid spes lucri faciat. Adorni admisi. Itarus Papa contra quæstores anathematizat. Caesar & Anglus contra Gallum.

P. M. A. M. Marchionibus.

OB Pontificem in Hispania morantem, crebros habemus cursores. De Galliarum reliquiis Cremonæ receptis è prælio, hæc habentur. obsessos nostri ad has angustias traxerunt, ut civitate relicta liceret abire incolumes. Data est venia. dati & viæ comites, ne detrimenti quicquam paterentur eodem tempore, suppetias illis laturas Galliarum Almirantus graciebatur; audita eorum deditione, regressus est, non psallens at tripudians. Ita miseram relinquunt Italiam, tribus sibi servatis castellis, Mediolani, Cremonæ ac Novariæ. His absoluti curis nostri, cum integro exercitu Genuam petierunt. Applicati ad muros circiter Idus Maii, ternas per Pefchariz Marchionem, peditatus præfectum literas ex castris positis Dux & populus obsessi habuerunt, quarum mihi exemplaria venerunt ad manus. Ejus mensis decima nona primas, vigesima quinta alterus;

octava & vigesima postremas, ut sese dederent imperatori, suasivas, hortativas & monitivas misit, ne vim paratam expectarent. diem ex die Octavianus Fragofus dux eorum protraherebat, ægre serens, quod Imperio privaretur, & quod adversæ factionis Adornianæ jugum esset subiturus, aut extorris à patria per alienas terras vagaturus. Peditatus Genuensium dux erat Comes Petrus Navarrus, multis trophæis contra Mauros præcipue ornatus. Urbis direptionem minatus est Marchio, ne ut peditatus solvatur, exspectent, iterum atque iterum monet. verba dabant. verbis non opus esse ultra repetit. distulerunt parumper. peditatum solvit. de spolio civitatis spem præbet. Auditio prædæ symbolo, veluti famelici leones ad ovium septa muros conscendunt. parvo negotio, Hispani primo, quod sint agiliores, ubi spes lucri monstretur, rem persiciunt. cæterique sequuntur Itali Germanique. spoliatur discerpiturque misera civitas, quondam fere universi maris domina, sed sua mole pressa, intra se discors effecta, cuiuscumque illam adeuntis, pellex & subjecta meretrix. quod est calamitosius auditu ab innocentibus & infontibus civibus non abstinuerunt, quin mille infelices tormentis afficerent, uti accidere solet in tanta bellorum fortuna, ut ab afflictis abditos extorquerent thesauros. Capti ambo duces fuerunt, Octavianus Fragofus urbis caput, & Comes ipse Navarrus militum, pro Rege Gallorum Prætor, ductique Neapolim, ubi sub tuta custodia servantur. Admissique sunt ad urbis imperium Adorni, quorum primas est Antonius Adornus. Is Dux est creatus, & sedet in eorum Ducali atrio. Sic rotat rota rotans, cui nihil stabile pullulat in sinu. De rebus Italis jam satis. Pontifex in Augusta-Cæsarea quarta hujus mensis Iduum, Cardinalem Cæsarinum, ad se sua sponte ac Cardinalis Medicis suavis venientem, suscepit. Collegium duas misit comitatibus variis onustas naves ad Pontificem, cum duobus annulis piscatoriis, & è moneta ipsius Papæ stigmatè decussa, duplos aureos nummos bis centum. postero ab illius Cardinalis amplexu, Cæsar-Augustanis insalutatis, per Hyberum, Dertosiæ suæ fortunæ cunabulum secunda Junii adnavigavit, iratus exivit, ob quæstorum voracitatem, qui sub portuvariorum specie aperte deprædantur, & mille afficiunt injuriis peregrinos & adeuntes quoque. Clerus Salamantinus Pontifici dono misit preciosum aureum magni ponderis calicem, quæstores quod non eis calicem manifestaverint, quo vestigal eis præbeteretur statutum, rapuerunt à nunciis calicem.

cern. Iratus in eos Papa civitatem ira concitatus anathematizavit. Calicem Pontifici attulerunt; excussa manu eos rejecit, ut suis dominis calicem restituerent, si voluntas esset, imperavit. A Cesare Rege vir familiaris & regius metatus ex Anglia cum literis missus est ad gubernatores. quo pacto fuerit ab avunculo & matertera Regibus susceptus, gaudens scribit in Dobram Angliæ municipium se descendisse Maii mensis die vigesima octava; nobiscum se fore ait, quando non arbitrabimur. Altero epistolæ capite narrat, faciem à se ac avunculo Rege ad Gallorum Regem missum, inimicitarum indicivum rediisse. Qua significatione intelligendum est concordare fore contra Gallum Regem, ambobus insensum. Instat alia parte, ut quater mille pedites ad augendum Britannii, Angli dico Regis exercitum, qui jam coepit, uti ajunt, in Galliam trajicere, paratis in Flandria decem millibus aliis qui præsto sint, ut traducto exercitui jungantur. statuit & ex Hispania, quum primum venerit, idem efficere, quo Rex Gallus undique stimulatus, intra suos fines de se tuendo cogitet, cæteris in tranquillo relictis. Valet. Victoriz Idibus Junii, MDXXII.

EPIST. DCCLXIII.

Beovia capitur. Irruptio in Germanos. Ingens jactura. Benignitas in captivos. Præda vini nostri. Præda intra Galliam. De Comite Miranda Prorege, Oppugnatio Maia arcis. Deditur Maia de potentia Mancezuma.

P. M. A. M. Archiepiscopo Cusentino.

UNo halitu accipe multa. In horas Cæsarem expectamus, uti ex Britannia fuisset literis est pollicitus. A nobis interea de Fontis Rabiz capto jam nostri. Beovia est arx in parvi cujusdam fluminis ripa, qua vaduosus est, sita. Ceperunt eam Galli, quod itineris esset custos ad comitatus & suppetias Fontis Rabiz ferendas. En de Gallorum potestate erepta est. Sed audi, quali jactura hostium res acta sit & sustentata. Duce Don Ludovico à Cueva Ducis Alburquerque filio parvo negotio primum est debellata, quum vero Galli, per ejus capturam fore viderent, ut non sine magno discrimine & impensa traducere, quicquid ad auxilia ferenda Fontis Rabiz præfidiarii possent, magna vi comparata Beoviam adierunt. præter finium &

Baionæ Gallicæ copias, ex ipso Fontis Rabiz oppido Germanorum circiter mille à præfidiis exierunt pedites. tribus tormentariis vasibus quater arcem ceperunt. Uno grandi Canono, præcipue sub Divi Jacobi Hispaniarum patroni nomine confiato, simul cum Fonte Rabia perduto. dum quater arcem hostes, supereminem arci occupant collem Lipuzcani, quorum res agitur, duce uno è municipalibus Fontis Rabiz primario, ejecto à patria domo. Germani obliedentes, de colle redimendo cogitarunt, adscenderunt septim: è margine ac labro collis ruit in Germanos dux ille cum focis vix centum. Saxis derotatis aut dejectis partim, vi telorum partim, Germanos omnes aut trucidarunt aut ceperunt. evasit nullus. Visa Germanorum strage, deserunt obsidionem oppugnantes & fugiunt. A latere salit cum equitatu Don Beltranus in fugientes. fuit jactura ingens. In flumine obruti sunt multi, vadorum ignari. è Germanis superstitionibus ad gubernatores duxere captos tercentum. Ex illis centum ad Pontificem missi sunt, ut eorum opera utatur ad rem maritimam; reliquis bene depastis, data est libertas. Mites in victos Hispani nobiles sunt, uti nostri. De recuperato Canono veteri nostro, cum D. Jacobi simulachro, fuit læticia summa inter primarios. deosculati sunt & amplexi vas illud millies Don Beltranus, prætor & reliqui militum Centuriones. Eodem quo anno superiore fatali die profligati sunt in Navarra Galli, servata est Beovia. sed quid? ne lætium quicquam offeratur in ebria Fortunæ taberna, quin mæroris tantundem porrigat. eodem tempore rapta nobis fuerunt à piratis Gallicis cadorum vini quod ad S. Sebastianum vehebatur millia duodecim. Re Beoviz felicibus auspiciis peracta, fines Gallicos, cum valida manu Don Beltranus adortus est. S. Joannis Lucivicum vastavit, ac naves multas, quæ ibi erant in anchoris aut combustis, aut dirupit submersitque, mox ad Bajonæ Gallicæ usque prospectum, obvia cuncta devastans, perrexit. gregum & armentorum ex vicinis locis copiam ingentem ad suos reportavit. Captæ sunt à Lipuzcanis per idem tempus naves plures. Æmulatus aliorum præclara facinora, tibi amicus Miranda Comes, Navarra Prorex, debellandæ arcis Maia in quodam Pyrenæorum culmine sitæ, provinciam cepit, quam præsidio tenebat Don Jacobus Velez Navarra Agramontis factionis eques, nobis aversus, cum decem aliis nobilibus exulibus. cum summis difficultatibus tormenta subvexit, obsedit. primo impetu sex è nostris

scopetarum factu peremerunt. directis in ob-
fessos gravioribus nostris tormentis, muro-
rum pars ingens diruitur. Adscendere ten-
tantes fortibus animis, diu obstiterunt ob-
fessi. plures nobilium juvenes, qui honoris &
nominis adipiscendi gratia, à gubernatorum
curia ierant ad Comitem, faxorum ictibus
dejecti, percussique graviter fuerunt. nec
evasit immunis Comes ipse Prorex. Instan-
tem oppugnationi fere peremerunt. excussis
tribus dentibus vi faxorum è murorum rui-
na deportatus fuit. Quum tandem se diutius
non obitare posse intelligerent obsessi, Co-
miti sese dederunt; nullo pacto alio à Co-
mite concessio præterquam de vitæ solius in-
columitate. Diruta est arx illa, ne ultra pos-
set esse prædonum aut Gallorum receptacu-
lum. A Maia Atlantis filia hanc & duas ar-
ces alias historiz quædam Hispaniæ veteres
volunt esse nuncupatas. Ad Indos parumper
navigemus, clausula est advecta. Munera
illa preciosa Cæsari allata miris modis labora-
ta in Valdeoleto vidisti, & hominum illorum
acumen admiratus es. Intellexisti etiam de
magna illa civitate lacunari Tenuitana, de-
que illius Rege Mutezumæ potentissimo
multorum Regnorum ac Procerum domi-
no, quem Fernandus Cortesius illarum ter-
rarum perlustrator invitum tenebat in suo
contubernio. Demum uti fuerint nostri à
Barbaris male tractati & ejecti, majorique
ex parte trucidati (ea est provincia nuper vi
armorum, cum auxilio tamen vicinorum po-
pulorum, Mutezumæ Regis inimicorum
recuperata) particularem condo de his rebus
Decadem, quæ veteres meas subsequatur. De
hoc satis. Hac hora qua hæc scribo, nun-
cius anhelans ad gubernatores cucurrit: Cæ-
saris classem è maritimis promontoriis esse vi-
sam inquit. cito pariet hæc prægnans fama.
Pontifex vero sese apparat, ut ad vos pro-
ficiscatur. Vale. Victoriz. pridie Idus Julii,
MDXXII.

EPIST. DCCLXIV.

*Appellus Cæsar. Munera ad Cancellarium. De Li-
teris gubernatorum.*

P. M. A. M. Magno Cancellario.

BEatos nos effecistis, quod Cæsarem Re-
gem ad orbis imperium, uti conjecturæ
ostendunt multe, natum ad nos perduxerit.
quando vero illum nobis præsentî numi-
ne digito signantes, *en illum* dicendo, bea-
tiores erimus. Cætera Martinus Lupus à Gui-
gniga Ordunienfis familiaris meus, quem ad
tecum munusculis in observantiæ argumen-

tum mitto. Thuris unciola, vel ceræ virgi-
nis libella contenti sunt Superi. Tu à Marty-
re conterraneo modico veteri contentus esto
succo vitali, quo inter Pyrenæorum rigen-
tes angustias carebitis. Si quid ultra comesti-
bilis præbebitur, lata suscipies fronte, dan-
tis animum præponderans. Si quatuor istis
mulis sarcinariis ad exportanda supellestilia
indigebis, utere ad libitum. Vulgares episto-
las quas binas affert ad te à Comestabili &
Almiranto, gubernatoribus, de meis & fidis
& magnis obsequiis erga Cæsarem absentem,
testes, Cæsari legendas monstrabis, quibus
intelliget, neminem unquam sub hoc habi-
tu meo, Principi cuiquam fuisse magis uti-
lem atque ego, in hac tumultuaria infamia
populari à paucis ambiciosos excitata, quæ
universam Hispaniam fere contudit in deter-
minque traxisset, ni Cæsarem advenisset. ut
benevolam mihi Cæsaris animum reddas, ea
narratione opto. De Fortunæ quidem bonis,
quorum ingens est Cæsari coactus & officio-
rum & beneficiorum acervus, ad ipsius arbi-
trium distribuendus, nil moveor. quod fa-
tis est, habeo mihi, à Catholicis ejus avis re-
lictum. humane fragilitatis quippe memor,
quamque mihi breves superint vix dies, qui
sum sexagenario major, cupiditati rabidæ
finem imposui. Vale. Victoriz, ubi Mulo-
rum & Martini Lupi familiaris mei reditum
expectabo, quibus comitibus queam & ego
me ab his montibus exsolvere, ut ad vos
properem, data illorum copia. XVII. Julii,
MDXXII.

EPIST. DCCLXV.

*Secunda navigatio Regis. Fuit Rex Gallus per
Regna sua. Grati Cæsari autor.*

Mercurinus à Gatinera Magnus Can-
cellarius Petro Martyri conter-
ranco Cæsari à consilio.

ANtequam huc trajiceremus, plures à
te literas acceperam, & tuarum & mea-
rum plures video deperditas, in quibus al-
terne multa significabamus, præterea ego ti-
bi referebam, auctas fuisse res nostras accessu
potentis Angli Regis. Scripseram itidem de
profligatis jam Gallis ex Italia, & excusso il-
lorum acri jugo, Insulæ Regnum omne
liberum. Nunc libet mihi gratulari nostram
hanc in Hispaniam profectionem, quæ tanto
insignior fuit, quod nihil unquam secundus
acciderit hac tempestate navigantibus. Quis
enim crederet per summos solis ardores me-
dia æstate, potuisse tantum Oceani & hujus
Oceani

Oceani spacium, sola decem dierum inter-
 capedine transire? Vidimus profecto præ-
 sens Dei numen Cæsaris nostri consiliis ad-
 esse, quæ quum nondum ad portum appu-
 lissemus, nuntiatum nobis est ea nuper con-
 tra Gallos parta victoria prope locum Fontis
 Rabiz, de direpto S. Joannis Luci vico tot
 captis ibidem aut submersis navibus. De
 descensu præterea classis Anglicæ in Mino-
 rem Britanniam, ac devastatis in Gallia mul-
 tis oppidis. De Gallo Rege mox per totam
 Galliam debacchante, ac jam res Italicas despe-
 rante, atque ut recisissimis lugente, prox-
 ime vero de recepta Maria. Quæ omnia ne-
 cesse est divinis accepta consiliis referamus.
 quibus huic nostro consummatæ prudentiæ
 Principi consummatum orbis regimen de-
 mandatum est. Caterum dum tantum in
 publicis esseror, oblivisci tamen privata nol-
 lem. Superest enim, neque in ultimis qui-
 dem erat, ut tibi gratias agam, & non vul-
 gares, quod tam opportuno tempore tuum
 hominem miseris ad me rebus omnibus in-
 structum. Nam jumenta, quibus indigebam
 maxime, & ea nec vacua quidem, vidi li-
 bens. Nec minus gratus nuncius ipse tuus,
 cui optime nota est hæc regio Cantabrica.
 utemur eo duce, donec ab his montanis la-
 tebris eximamur. literas à gubernatoribus ad
 me directas Cæsari patefacti, grata suæ Ma-
 jestati tua reddidi obsequia. Quando apud
 vos erimus, nosces me operam navasse debi-
 tam. Hoc tibi persuadeto, neminem un-
 quam te habiturum, quem studio, gratia
 & autoritate mihi præferri velim: & si tua
 munera gratiosum fuit accipere, multo mi-
 hi jucundius repensando fore. Interea vale.
 ex oppido S. Andreæ. xx. Julii, M D XXII.

Infra vero:

Tuus, uti solet, Conterraneus

MERCURINUS A GATTINERA.

EP. IST. DCCLXVI.

*Quo die in portu Rex, ejus comitatus, de Petri
 Girone & Lasso. Lani Caracioli apud Ca-
 sarem. Orator Venetum.*

P. M. A. M. Marchionibus.

Accipite jam tandem Regem Cæsarem.
 præteriti mensis die decimo septimo
 portum cepit. Cætera per literarum Magni
 Cancellarii exemplar cognoscite, quæ ad vos
 mitto una cum Originali hoc, gubernatores
 illico disceserunt. Morabor ego dies pau-
 cos, multos expectaturus, quos ad Cancellari-
 um onustos misi. Ad Regem nunc. pedi-

tum Germanorum secum adduxit millia qua-
 tuor. In S. Sebastiani præsidio contra Fontis
 Rabiz raptos Gallos, locabuntur. Don
 Petrus Giron & Don Petrus Lasso, audito
 Regis descensu in Hispaniam, nusquam ap-
 parent. quo tetenderint, ignoratur. Intel-
 lexerunt namque Cæsarem magis severum
 quam mitem venire in eos, qui seditionibus
 popularibus præteritis fomentum præstite-
 runt. Septimo Calendas Augusti movit è por-
 tu Cæsar, per-invias rupes & aspera Canta-
 brorum in Pyrenæis juga atque Aquilarem
 Campam Hiberi fonti proximum. Palen-
 tiam urbem in hujus mensis nonis pervenit.
 A Pontifice legatum ducit comitem protono-
 tarium Caraciolum, Neapolitanum nobilem,
 virum à cunabulis primis apud Cardinalem
 Ascanium in earum magnarum actionum vi-
 gilem, mox perpetuo tractu apud Pontifi-
 ces exercitatum, hinc prudentem. experientia
 namque rerum ea est quæ sapientes homines
 reddit. hujus vivaci consilio, in suis rebus
 afflictis Cæsar sibi devinxit Leonem Pontifi-
 cem, & à petitis inducis cum Gallis absti-
 nuit. Unde Galli Mediolanum & Tornacum
 amiserunt, & à centum millium ducatorum
 tributo super Regno Neapolitano se Cæsar
 liberavit, Flandriæque ac Artosii referto:
 de quibus late scripti in conventu Calefio.
 Venit & à Rep. Veneta orator, licet inimi-
 ca, nobilis Gaspar Contarinus, vir omni
 genere literarum illustris, & moribus egre-
 gius ornat. Ab his ego habeo, quæ ab
 exteris afferentur regionibus. Vosque à me
 valete. ex nrbe Victoria. vii. Idus Augusti,
 M D XXII.

EP. IST. DCCLXVII.

*Rhodium in Turcum. Papa versus Romam. jugulati
 Iuniorum procuratores.*

P. M. A. M. Archiepiscopo Cu-
 sentino.

Forte miraberis, cur à duodecima Ca-
 lendarum Augusti nullas ad te dederim.
 rara profecto sunt quæ à me optantur magis
 quam tibi satisfacere. Abiit inscio me cur-
 sor unus, ab eo tempore. uno igitur fasci-
 culo plura ligabo. Turcarum Principem àis
 Rhodon cum exercitu, quali solet in hostes,
 petiisse. Ad medullam usque læsit tibi ami-
 cos omnes id nuncium. Optatos inde non
 expectamus successus, ob Christianorum
 Principum dissidia & sævam ambitionis & a-
 varitiæ illos excitantur rabiem. Deus saxit
 ut aliter eveniat quam suspicemur. De Pon-
 tificis vero motu ex Detursia Terraconem,
 Kkk 3 nulla

nulla est mihi scribendi cura. Illum jam forte Romæ habetis, quandoquidem ad nos jam pervenit, qui Genus illum nuncius reliquerit. A nobis arbitror, me alias scripsisse, Gallicos fines fuisse graviter ab Hispanis infestatos, direptosque fuisse vicos plurimos, cum ex Baiona Gallica non audeant eorum præsidia caput exferre, ne illis accidat, quod sæpe in re bellica solet evenire, ut victis admixti prostrigentes patentes una portas ingrediantur. Horrendum audi aliud exemplum. Junctæ popularis procuratores, in oppido Turdesillarum deprehenso, quando Proceres oppidum de Junctiorum potestate vi armorum exceperunt, popularis levitatis sotræ ab eis pœnas luerunt. In municipio Methinæ Campi jugulati sunt numero septem. Don Petrus vero Maldonatus à genitore, à patre Pigmentellus, Beneventani Comitatus nepos ex sorore, in arce Simancha detruncatus est. Is ad Juncteros Salamantina duxerat auxilia. propius accedamus. Nudius quartus qui fuit à Calendis Septembris dies septimus, Cæsar Valdoletum ingressus est. post paucos inde dies ab Indis & Orbe Novo, immo & Novissimo literas habemus. Meminisse te oportet Barchinonæ in nostro Senatu rerum Indicarum fuisse statutum, ut quinque naves ad Insulas aromatum altrices quærendas, sub Prætoris Portugallico Fernando Magallanes destinarentur, quod is Magallanes quinquennio versatus fuisset in Collucuteis, Cochineis & Canenoreis nundinis, ad quas ex illis Insulis æquatori vicinis aromata per Insularum commercia vehabantur. Ierunt Magagliano ad Insularibus quibusdam bello exagitatis interfecto quatuorque reliquis è clavicula quinque navium deperditis, una tantum regressa est, dicta *Victoria* cribro terebratio. triennium in ea consumpsit navigatione. Particularem videbis de hac re ac diffusam & admirabilem narrationem, quia universum ambivit orbem, solem semper secuta cadentem. Nunc vale. ex Valdolet. 111. Calendas Septembris, MDXXII.

EPIST. DCCLXVIII.

Itit ad matrem Cæsar. in Vaticano Papa. Papam graves cura. de Rege Hungaria. Mori Palentini Episcopi.

P. M. A. M. Marchionibus.

EX *Victoria* Palentiam urbem concessimus; inde ad Valdoletum Cæsar Curiam traxit. Reginam matrem in Turdesillis manentem, æternumque mansuram, adivit

quarto nonas Septembris. In diem quartum ad nos regressus est. Sed paulo post iterum rediit, ad funeralia sui genitoris Philippi Regis celebranda, cujus adhuc restat ibi corpus inhumatum, Regina id volente. in phætro tamen & divinis sacris comitatus regali more. Pontificem ex Terracone vela fecisse intellexistis per exemplaria earum ad Archiepiscopum Casentinum, ad quem à vobis aliquando diverto sermonem. neque enim amicorum sum adeo expertus, ut vos habeam solos intra mei pectoris domicilia inclusos. A Pontifice vero nuncium habemus ex Genua. Dux Mediolani & Prosperus Columna, Marchio etiam Peshariæ cum nobilibus quibusdam, Genuum, audito Pontificis accessu, per equos dispositos volarunt. pedes illi in observantiæ ac adorationis argumentum sunt de more deosculati. Ab Genuensibus Pontifex fuit cum incredibili gaudio susceptus, præbuit illius Reip. nomine impensis & multiplicibus donis. per Tibridis alveum cum trimibus 14. Calendas hujus mensis in Vaticanum clivum, Pontificum atrium in Urbe nullo comitatu expectato, se inclusit. In tertium inde diem, qui Dominicus fuit, ad Lateranensem palatium cum solita Cardinalium comitiva, uti moris est ductus, triplici fuit Tiara coronatus. Ecce qui paulo ante Lovaniæ tantum Decanus erat, nunc in excelso rerum throno sedens gravibus jam curis pessundatus est. Qui prius felicissimus & sine sollicitudine vivebat, ex parvo bibens sterculo, non minus ad oblectationem & saturitatem, quam ex illo vasto flumine Gange atque Histro majore saturabatur. Misereor jam illius oneri. quia vir bonus est à natura, sed rerum ea experientia nudus, qua esse oportet earum rectorem habenarum, nostra præcipue tempestate, qua ex Principum turbatis animis ruunt omnia. A vasis suis Cardinalibus, aut agitur uti pila, vel nihili fiet. est quippe mors eorum vel odisse Pontifices, quod eos viderunt sibi paulo ante patres, vel deridere cum vehementi cruciatu, desiderantes ut ad Superos brevi proficiscantur. A longioribus trahamus Historiæ filium. Pannoniæ Regem ajunt cum aliorum Borealiū Principum auxiliis prostrigasse ter copias Turcarum, innitque, ut Belgradum restituant. id fero futurum arbitror. Non sunt ejus leonis fauces hebetes adeo, ut facili tractu queat raptatus Agnus evelli ab eis. Immo à Superis petendum est, ut satis illi factum videatur amisisse Belgradum. De Rhodo quippe magis timemus quam de Belgrado speremus. Ad nos pedem trahamus. Episcopus ille Palentinus magister Mota, concionator egregius,

egregius, Casari ad aurem acceptissimus, veniens à solo suo natali Burgenis, agertamen, in itinere recidivavit & naturæ concessit, invitatus aut libens, vos iudicate. Liber jam est effectus à rerum humanarum cruciatibus; his præcipue quibus in Fortunæ rota rotante sedentibus majorem assequuntur. Valere ac discite, vana esse omnia quæ sub orbis lunæ jacent. Ex Valleoleto. xi. Calendas Octobris, MDXXII.

EPIST. DCCLXIX.

De terra motu Almeriæ. miseranda ruina 80, locorum. Capella Regiæ. nixa de Azorum insula.

P. M. A. M. Archiepiscopo Cusentino.

Dimidiam sere istius Romanæ curiæ partem ais, non mediocri delectatione affici, quando meis illis literas idiomate qualicunque ab his extremis orbis regionibus ostendis. Jejunos alias victuros, inquis, & harum rerum occidentalium expertes, quia nemo sub hoc Hespero curam hanc sumere studet. Inpræsentiarum ergo quid astrorum ira, terræ motuum & fulgurum, cælorum armamentariis exhaustis, in his partibus excusserit, accipito. Almeriam, volunt aliqui *Abderam* dici, esse maritimam urbem insignem in regno Granatenfis, nostri. Et arcem & illustre templum Antistium ac canobia cuncta terræ motus discussit, & lapidibus in frustra confectis funditus evertit. Proh rem horrendam! proh casum inauditum! E sacerdotibus divinis ministeriis incumbentibus lapsa moles obruit multos, & una cum parentibus natos, cum dominis servos, domorum ruina vivos in propriis natalibus sepelivit. quid magis miserandum accidit unquam? & domibus unius integræ civitatis, vix evaserunt duæ, unam tantum ajunt alii, quia concussa resistere altera, quod major quoque validior erat donorum structura, eo facilius tremiscens cadebat. Qui stertus superstitum? qui gemitus? qui puerorum & foeminarum ejularum in tanta esse potuerit calamitate, conjectator. Neque his contenta rabies illa fuit. Ab ejus infelicitis urbis vicinis montibus in vallibus; qui vulgo *Ahpuzenses* dicuntur, fluvis labitur fere toto anno citra alluvies vadofus. Erant ejus ripæ vicis, municipiis & urbeculis refertæ, propter soli ubertatem, & ætris temperatam gratiam, amoenis adeo, ut perpetuo illis fruerentur autumno. Omnia in pulverem vis illa contrivit: & populis evaserunt pauci; si qui superfuissent, cælo te-

guntur pro domibus, attoniti tanto malo Octoginta loca collapsa feruntur in eo tractu. Granata & ipsa Regni caput, non evasit immunis ab ea labe. Alhambra regia fedes miris modis constructa contremuit. Primariis illius turribus hiatus vasto apertis. Ædes magnifica illa templo majori contigua, Catholicorum Regum sepulchrum, si non cecidit, à casu tamen vix evasit. deciderunt in ea ex concussu saxa pleraque, rimisque nunc alicubi patet ingentibus. passa est ea civitas jacturam in domibus aliquibus. De Bacia illius Regni urbe alia, idem referunt. Campanarum turres adeo fuisse furore illo exagitatas, ut per se campanæ ipsæ, ac sine ministrorum dextris concussæ, insonuerint. Audi aliud non minus, si non ita perniciosum, admirandum tamen. Est ab urbe Guadixio Granatenfis regni & ipsa, qua itur Almeriam, iter vastas inter rupes & montanas scabredines: Ex montium concussu junctæ sunt rupes, unde querenda est aliunde via. Alibi ajunt in hisdem montibus Alpuzarenfis fontem pice nigriorem è rupe quadam scaturisse, apud quam nullæ unquam aquæ visæ fuerant hactenus, lacerto virili crassiores. De Vera ejusdem Regni urbe, quæ anno superiore, fragorem est eundem passa, quid dicam? horrent ista narrando viscera neque domus ulla, neque munitissimæ illius arcis signum relictum est in ea, ac si nunquam ibi structum quicquam fuisset, deserta facta sunt omnia. Mersa & sunt alibi, de quibus nullum exstat vestigium, uti de plerisque summis insulis Autores egregii scriptum tradiderunt. In Cassiteridibus insulis, quas Portugalensis earum possessor, *Azorum insula* nuncupat, quæ acciderunt, auditio. Unam ex eis eodem actum terræ motu, ajunt exiliisse in altum, partemque illius voratam ajunt pelago, partem aliam cum sylvis & arboriferis montibus projectam ad stadia multa. In alia ex eis montem iniquiunt è loco suo septim delapsam, obruisse oppidum celebre nomine *Villareale*, neque ultra vestigium apparuisse. Ceteræ contremuerunt tantum, domorum & habitatorum jacturam perpessæ aliquam. In Africa etiam & in promontoriis & scopulis, cum horrendo pelagi mugitu, eadem est operata cælorum seivina. Mauritania & ipsa in internis damna passa est ingentia. Acciderunt hæc paulo post idus Septembris. quid nobis hæc prægnantia portenta sint paritura, judicatio. de re tam infensa jam satis. Vale. ex Valleoleto, ubi tu paulo plus annis duodecim vitam egisti non ingloriam. iii. Calend. Octobris, MDXXII.

EPIST. DCCLXX.

Papa inclusus. Obfessio Rhodi. Belli vices. Contentio de Malachia. de orbe ambrosio.

P. M. A. M. Marchionibus.

Varias accipite, quibus labra confricetis, acridulas dapes. Roma gravi peste urgetur, Pontifex ob id in Vaticano palatio inclusus. Papa Cardinalium effugationi non cedit, de loco mutando ab ea contagione libero. A paucis visitur. Turcarum Princeps, qui Rhodon contundit obsidetque, ad terram ierat in Græciæ continentem, quod bis suæ acies oppugnatrix à propugnatoribus Rhodianis, licet cum ingenti jactura, rejecti fuerint: vehementer excaudit, inflammatus ira, regressus est in insulam, & trans collem ab ipsa urbe obfessa parum distantem, tutus à tormentorum jactibus, sua locavit tendebria castrensa, inde non discessurus, ut ait, re infecta, vel exercitu Christianorum, qui cum inde propellat, accedente validiore. Per leves biremes dictos *Bergantinos*, quæ per hostium classem facile noctu dilabuntur, solcite auxilia poscunt obfessi. satis de Rhodiis afflictis. Fons Rabia nos propius urget. paucis ante diebus Galli, frumentariæ rei quædam nobis mari vecta rapuerunt heminas qui vehcebantur ad nostros: è contra nostri quicquid Galli ad suos jam, præ rerum caritate lugentes, multo majora interceperunt. Sunt rei bellicæ vices, ut qui hodie pfallit, cras uno scalpat digito caput. Aliud habetote. Audivisse vos succincte arbitror, de repertis insulis aromatum alticibus à Castellanis. Rex hæc Portugallicum Regem remordet ad intima. Suburbana esse Malachæ, quam plerique putant auream esse Cherfonesum, rura dicit Portugallicus, quod vicinæ sint, indeque per insularum commercia deferantur ad Malacheas nundinas. possessæ rei manutentionem Cæsar producet in medium. Intra suos limites assignatos ab Alexandro Pontifice, Rex Portugallicæ arguet, contentio exorietur: uti graduum latitudo est facilis, ita longitudo difficilis disceptabitur. concludetur sero. Legulejorum argutiis & contra positorum pelago, in re tanta non stabitur. Sunt eorum cavillationes araneum telæ. Quoniam vero pacto triennio consumpto clallicula, de qua puto vos non ignorare, paralellum circulerit integrum, prorsus ad occidentem solem vertens semper, donec ad Orientem illarum una garyophyllis onusta redierit, & in eo discursu diem unum sibi defuisse repererit,

quæ duo stomachis exilibus impossibilia videbuntur, per ejus rei ad unguem discussam narrationem, aliquando videbitis. Decadem namque formo quartam tribus meis de Orbe Novo jamdudum Chalcographorum opera in vulgus emissis, successivam; de hisce rebus novis ad Pontificem dirigendam nunc fati. Valete. ex Valleoleto. pridie nonas Novembris, MDXXII.

EPIST. DCCLXXX.

Edictum Cæsaris de luntherii. Qui & quos damnant. Naves à Consilio remissa, rapta navis præcii magni. de tigrim. de pellectu prada piratu.

P. M. A. M. Archiepiscopo Cusentino.

Hæc tua sunt quæ in Hispania eveniunt. In Calendis Novembris è tabulato in ingentis plateæ centro erecto, Cæsar per præcones & scribas edictum super infinis motibus popularibus protulit hujusmodi: *Quoniam populi suo contenti, vitam agerent quietam, suæque activæ, aut agriculturæ seductoribus deficientibus intenti, ex immita sua clementia, Rex noster electum Imperator, populi omnium errores in eo casu commissos remittit. Seditionum vero antores in lesa Majestatis crimen incidisse, promulgat.* Ad numerum usque ducentum septuaginta suis nominibus nuncupati, ei sententiæ subiecti sunt. Salvaterræ Comes, & Zamorensis Episcopus, ac Don Petrus Giron, cum Don Petro Lasso à Vega, Garcî Lassî filio & Ramiro Nunio Guzmano, cum universa ejus domo ac filiis, uno excepto, primos assecuti sunt tantæ labis ictus. Cæteri ex Salmantica, Abula, Toletto, cum Donna Maria Pachieca Joannis Padillæ jugulati uxore, suisque sectatoribus, ac Valdoletto, cæterisque hujus mentis receptoribus locis, quod humilioris sint conditionis, tum procuratores, tum ductores copiarum, & in ipsis urbibus ac municipiis ad populum in ea infania sustinendum, censensus ad alendum exercitum exigendos, prætermittuntur, quodque tibi minime sint noti. Horum facultates fisco, capita vero nobilium gladio, popularium ligno triplici adjudicavit. Ad alia jam. post Regis Portugallicæ obitum, ilico Cæsar Caprensem Comitem & Episcopum Cordubensem Don Alfonso Manrichum, ad sororem relictam viduam Donnam Leonoram ad se reducendam destinavit. Addidit illis Comitum Doctorem Caprerum Aragonicum è Senatoribus unum, quo si opus fuerit agere quicquam

quam juridicum, assisti qui Leges noverit. Ad hunc usque diem in urbe Patensi, quæ vulgo dicitur *Badajozum*, Portugallicos finestangente morantur, ab Rege novo non admitti, ut præterant in suos terminos. nescitur adhuc, quid causæ insit. Doctorem tamen illum solum accersivit. quæ concluduntur, ab illius novi Regis Oratore qui ad Cæsarem venit, & proximus jam est, ad unius iter dici sentimus. Ajunt multi juvenem Regem amore intimo affici erga novercam, cupereque uxorem. hæc vulgo feruntur. Sapido jam ferculo anres demulce. Ad Portugallensium insulas Cassiterides vulgo *Azores* tres appulsæ sunt ab Fernando Cortesio Jucatanarum & novissimorum aliorum orbium subactore naves. De thesauris illarum, sed de ornatibus præcipue ac vestibus Diis eorum dicatis, quam variæ sint ab illis, quas ab eodem missas in Valdoletto vidisti, affectibus intimis referunt, & pretio & decore ab illis in immensum differre ajunt, qui una ex tribus advecti sunt. duæ namque reliquæ præ metu Gallorum piratarum in dictis insulis pedem fixerunt: octingentorum millium ducatorum valorem in illis afferri audent dicere. sistunt ergo donec ad eas advehendas alia classis ex Hispali mittatur, quæ jussa est parari. edocti namque sumus exemplo molestissimo, quod nos vigilantiores efficiet, nisi nos Fortuna obcæverit. Anno quippe superiore Florinus quidam Gallus pirata navim unam ab Hispaniola venientem, auro ad summam octoginta millium dragmarum, unionum vero libris octuncialibus sexcentis & ruborum saccari duobus millibus rapuit. Trium navium harum princeps venit Joannes Ribera Fernandi Cortesii mittentis à secretis, qui Fernandi Cortesii heri sui nomine dimidiam illorum munerum partem est Cæsari donaturus, reliquam Cæsari donabunt duo alii procuratores magistratum & militum terrarum illarum nomine. hi duo cum navibus restant. Joannes Ribera tentare cum illarum trium una Fortunam statuit & evalit. quæ hic afferat, alias habebis. nondum exolvit quas affert capsis, suas tamen, ad Regem nihil ipse. In tribus illis navibus tres afferebant à parvulis, in sua quamque cavea tigres enutritas. Vi tempestatum in vasto Oceano una è caveis noctu aperitur parumper. Summo conatu tigris tabulas discussit, exivit in homines nil minus sæviens, ac si nunquam hominem vidisset quenquam. obvios affecit uno ictu vulneribus crudis quinque. expectrecti Comites quadrupedem feriunt hastis, persectam in mare dejiciunt: ne idem accidat, in ipsa cavea secundam telis transfixerunt. unam ergo tantum deve-

hant, quam faxit Deus, ut cum rebus aliis, piratarum evadat fauces. sunt namque jam nimium illa præda pellecti, cum qua vires collegerunt validissimas adeo, ut jam nequeamus nostrum Oceanum tuto pernavigare. de his aliquando latius, quandoquidem Romanæ Curie gratas esse meas de Novis Orbibus enatantibus, qui latuerunt hæctenus Oceano meris, narrationibus. Jam vale. ex Valdoletto XIII. Calendas Decembris, M D XXII.

EPIST. DCCLXXII.

Cæsaris fides in fratrem. Conventus in Germania. Causa periculi Cæsaris.

P. M. A. M. Marchioni Bellocensi.

DE Archiducis Austriæ Infantis Fernandi, vestrorum Regnorum hæredis, Cæsaris germani rebus gestis, optas intelligere. Id jure quidem observasti à cunabulis illum tu, & ab adolescentia ille tua non vulgari te amore dilexit. Ab ejus curia literas habemus. Eas mihi familiaris ejus, nomine *Salinas*, qui agit apud Cæsarem fratrem ejus negocia, semper ostendit. Hoc primum scito, quo delecteris. Cæsar fratris genium noscens, fidenti erga suam Serenitatem usus est magnanimitate. præter Austriæ Ducatum & Tirolis amplissimum Comitatum dominatus avitos, plures alios impartitus est, & in Regno Neapolitano ducatorum octoginta millium annuos condonavit redditus, uti Catholicus Rex Ferdinandus eorum avus testamento reliquerat. Post fratris Cæsaris discessum ad nos, Germanorum conventibus Intentus in Nuremberga, Principes & Rerump. magistratus, de communibus commodis consulturus, accersivit, urgentibus necessitatibus propositis, de Turcarum insolenti rabie in Christianos, deque latronum & vias ac itinera intersecantium grassatorum, qui nil tutum relinquunt, rapinis, unde commercia nundinaque cessant, suppetias ab eis petit. & militum & pecuniarum auxilia præstiterunt. Quibus habitis intra paucos dies facinorosorum omnium Principem *Franciscum Sichinum*, qui vicinos omnes cum sicariorum & vagantium manu collecta perturbabat, & plaustra nundinaria mercatorum Empertiam, quæ vulgo dicitur *Anvers*, merces vehentia suis incursionibus deprædabatur, ad manus habuit: fecitque meritorum pœnas subire. Is Franciscus Sichinus vagus & omni scelere imbutus, Lutherianæ dementiæ fautor. isque fuit qui Cæsare bellum contra Regem Gallum

gerente, quotidiana dicitur multa millia stipendiorum militarium suffuratus, quod peditatus universi Germanici ductor esset, unde Gallo Rege postmodum urgente Casarem, in Valentiana morantem è quadraginta peditum millibus, habito censu, millia vix sex reperta fuisse dicuntur. quæ res ad extremæ ruinæ calcem, immo & vitæ discrimen traxit Casarem, actumque de Casaris auctoritate penitus fuisset, nisi Gallorum Regem Deus in congressu obcæcasset. miraculo id adscribunt quotquot interfuerunt. Præclara & alia gesta non pauca de sua Serenitate referuntur, inter quæ duo notanda. Turcarum copię ingentes sub ejus umbra cum parva manu profligatæ fuerunt, in Transylvania & Valachia, deditque operam, ut Lutheri sectatores quidam combuterentur, librarii, qui venum tenebant Lutheranos libros, eliminatis. Jam satis, ne te longa fatigem epistola. ex Valledoleto. XII. Calendas Decembris, MDXXII.

EPIST. DCCLXXXIII.

*Molestia Fontis Rabia. Paratur exercitus in Gallia.
De Batia penuria. Oratores ad Helvetios.
Dux Calaber liberatur.*

P. M. A. M. Archiepiscopo Cusentino.

CREBRA significatio tua, quod meis epistolis viri egregii delectentur, cogit, ne à te divertam. hoc primum. Fons Rabia, non fons rabidus, uti nec sine vultu flammato, dici debere Latinatores censent, in Oceano Cantabrico municipium raptatum à Gallis, nos urget maxime. propterea frequenter ad eos labores tendit sermo noster. Variis classibus Galli tentarunt sæpe ad inclusa eorum præsidia supplementa importare. rejecti semper à montanis incolis fuerunt, qui, uti nostri, bellis maritimis sunt aptissimi. A profligatis ampla spolia sæpe retulerunt. Novum addam. Habitatores eorum littorum genus navium habent non magnarum, nuncupatum *Zabraz*, remis & velis aptum. Audent quoscunque navium moles impete-

re, quod spondas habeant *Zabraz* non altas, grandium tamen tormentorum capaces, ita ut *Zabraz* Gallicarum ab imo quantant latera, Gallicæ vero ab alto non ita colligere *Zabraz* queant. Don Beltranus, nostrorum prætor præsidiorum, scitit in Gallia parari magnum exercitum, ut suis obsessis ac summa rerum egestate laborantibus, dominus de la Paliza, Gallorum finium tutor succurrat, propterea petie anxie suppetiam. timeo magis quam sperem, quia nostri licet animo polleant, sunt numero pauci & jam præ vigiliis & hyemæ rigida festi, & repide nos providemus illorum postulari. Ad alia. In universa Bethica intellexisse arbitror te, neque herbulam præariditate anno superiore pullulasse, unde quadrupe fere ad unum interiit omnis, de hominibus quoque non parva copia præ fame exhalavit animam. hoc anno speta est ubertate fecundata. Casar vero sentiens Gallorum Regem nequire validas vires absque Helvetiis comparare, duos mittit Oratores, ad eos vel ad se trahendos, vel saltem retinendos in fide, Raphaëlem Medicem Leonis Papæ affinem, & doctorem Brandum Germanum litteris & egregiis moribus ornatum virum. provisum & est, ut Hieronymus Adornus ad Venetos idem acturus eat, ut à Gallis Veneti, priusquam in Italiam Galli trajiciant, divertantur. Clari esse ac sublimis ingenii ajunt hunc virum. Aliud accipite, quo magis delectabimini Romani Curiales. Dux Fernandus Calaber, à Xativano carcere liberari jubetur. Ad Casarem veniet. In feris Valentini Regni motibus prudentissime fortique animo sese gessit. Nonne & hoc referam? fuit juveni carcer avito Regno, meo judicio, utilior. In eo secessu non electo, effectus est Theologicæ ac Philosophicæ doctissimus, in fluctuanti autem Regno, agno pingui, à lupis, ursis & leonibus carnificinisque animantibus omnibus, tantopere concupito, ne unam quidem vixisset vivens tranquillam horam, & jam tædio vitæ confectus subterraneas habitaret cavernas. Jam vale, de hujus anni gestis nil habiturus ultra. quæ rabidus & prægnans tertius & vigesimus pepererit, si vixero, intelliges. ex Valledoleto pridie Idus Decembris, MDXXII.

PETRI MARTYRIS A. M. EPISTOLARUM

LIBER TRIGESIMUS SEXTUS.

EPIST. DCCLXXIV.

Romana pestis. De adagiis satyricis de Venetorum moribus.

P. M. A. M. Marchioni Bellecensi.

QUæ sata sparserint astrorum influxus anno superiore de manibus elapso, per meas ad te, perque multarum exemplaria intellexisti. gravidus est hic volitans tertius & vigesimus, quos sætusemittet, embryones aut maturos, eos habebis. De anni præteriti calce erunt excerpta, quæ nunc referam, cum fronte præsentis alata. Roma peste urgetur adhuc. Pontifex inclusus latet. raro caput exferit, raro hinc conspicitur. Ardentiorum massent Romani. vir quippe bonus est & si quem nostra tempeste *Sanctum* optaverimus, is erit eo nomine dignus. Sed nostra hæc tempora mores alios exposculant in Summo Pontifice. Audent propterea ingenia libera publica insingere postibus adagia in illum, purpuratosque illius collaterales, in dirigenda Petri navicula naucleros. Quos fere omnes sub magistri Pasquini prætextu, per Epigrammata & Rhythmos ac versus hic, per solutas orationes alius, mille maculis intingunt. Tantane labe contacti sint, ut perruptis habenis ita calami solvantur, judicent alii. nolo ego mea scripta nigris adeo Thetis inficere. Jubebat Pontifex ut Pasquini simulachrum illud marmoreum, cujus collo libelli appendebant, in Tibirim mergeretur. sequenti prima luce repertum est carmen infixum iniquiens, *Multo plura sub aquis locuturum, quandoquidem & sub aquis rana coaxat.* Repertus fuit hastatus ad duellum provocans dicere audentes, *Urbem habere Pontificem, quod se paucis ostendat, parumque negocietur.* De Pasquino, qui nemini parit, satis. Veneti post Leonardi Lore-dani Ducis obitum, Antonium Grimanum Grimani Cardinalis patrem elegerant. Annum agebat quintum & nonagesimum, concessit & is naturæ, cujus loco suffectus est Andreas Gritus. suspicamus hunc, Galli

Regis partes susceptorum, quod sit in eum Regem proclivior. Novimus tamen Venetorum mores, eam amplectentur partem, quæ suis rebus magis conducet, nec in hujusmodi casibus suo Duci adhærent, aut ejus admittitur suffragium. Hieronymus Adornus novi Ducis Genuensium frater ad eos missus orator, quid animi habeant, propediem extorquebit. A nobis Galli obsessis in Fonterabia succurrere nituntur. magnas comparent vires. nostri obflare conabuntur. quid Fortuna construat, quæ res humanas ita concutit, cito evomet. Valdo leto nonis Januarii, M D XXIII.

EPIST. DCCLXXV.

Mutatio Senatorum. Classis Gallica strata. Raphaëlis naufragium. Pesharia lani & accessus.

P. M. A. M. Archiepiscopo Cusentino.

A Nobis quæ in anni tertii ac vigesimi vestibulo scatent, accipito. Cæsar noster domum regiam reformavit. Mutavit in Senatu Justitiæ quosdam de Secretariis. Liſtoribus metatis per ambitum corruptorum tempore evectis, abstulit plures. Scripsi alias, Raphaëlem Medicem & doctorem Brandum ad Helvetios fuisse destinatos Oratores. Infelix Raphaël naufragio periit. Brandus quia natator erat, evasit. obruti & multi alii. Ex Fontis Rabiz loco, qui nos cruciat, litorales nostræ venientem classem aliam Gallicam, in obsessorum auxilium, qui jam extrema laborant omnium rerum penuria profigarunt. Præhenderunt Zabris quatuor, & Gallo-nem unum cum opimis commeatibus & munitionibus; classis illius præfectus captus à nostris, de Paliza prætor, summopere conqueritur, quod suas terrestres copias, promisso tempore non adduxerit. Convenerant namque de congressu una hora committendo. pauci è quibusdam aliis Zabris Gallicis in litus projectis, farinæ parumper humeris allatæ, in peris ad obsessos septim deportarunt. Hæc circiter idus Januarii. pridie Calendas Februarii ad nostros ab obsessis duo centuriones de deditione locuturi, exierunt &

ab alto mari naves quædam sese ostendentes, tribus tormentorum sclopiis obfessos salutarunt, in signum dati promissi, quod intra diem tertium succurreretur, duobus tantum ictibus responsum est, arbitramur à conjecturis, se nil ultra biduum expectare posse. qui primus discedet, rei exitum significabit. Hac fere hora quæ hæc scripsi allatum est in Laleetano litore, Pescaria Marchionem egregium bellorum ducem, ac Don Joannem Hemanuellem, & una Thomam genere Maium Mediolanensem nobilem, à Mediolani Duce Oratorem è navibus descendisse, quando ad nos venerint, si quid novi afferent, id novi habebis. Vale. ex Valledocto. aII. Calendas Februarii, MDXXII.

EPIST. DCCLXXVI.

Rhodus laborat, de Gabriele Martinengo. Pannonia infestatio, de novo Turco.

P. M. A. M. Marchioni Bellecensi.

SI non dulcia, quæ nunc scribam, vera tamen sunt. Rhodon esse in summo discrimine, fertur. In Siciliam appulsus est nobilis quidam vir S. Joannis Rhodii commendatarius, nomine *Gabriel Martinengo* Venetus, qui sua industria dicitur pluribus diebus rem sustinuisse, cuniculis hostium contracuendo, & novas belli machinas fabricando. Ait is non posse diuinus collegas suos disjunctos ferre *Turcarum impetum*, & perpetuas excubias tormentorum. inquit *nunc constructum fuisse terræ montem, qui supereminet urbi. Unde interna omnia ab alio infestantur, capramque jam esse urbem partem.* Nostra vero clavis, ad auxilia porata, diem protrahit ex die. Ventos expectare ajuant plerique: non esse adhuc coactam ferunt alii. nec defunt qui pecunias & commeatus commodos decisse arbitrentur. Ita seipsum sapientius, uti suspicor. E Neapoli fertur, *Mingovalium* Proregem virum effectum esse alium à seipso vetere; iusti amatorem & integrum esse ajunt. Prædonum conventicula viarumque grassationes, quæ in Calabria vigeant infense, disculit, poenæque latrones ipsos primarios luere coëgit. Ex Pannonia scribitur, habito Belgrado Turcas Budam usque Regni caput incursionibus labefactare, quod plana sint omnia media, ex Belgrado valido aggere deprædato. Univerfo generi Christiano perniciosus erit ferus ille juvenis *Turcarum* Princeps, è fasciis exsiliens, veluti è cavea furibundus leo, si Rhodon exciderit, quia præcipue Lutherana pestis lacertos jam per fere totam Germaniam protendat,

seque jam ea contagio cum Boëmanis hæreticis conjungat. Eicet hoc intra vestros lares habitet, tuum tamen sit, quia tangit amicum tibi. Dux *Fernandus Calaber*, cui, dum adolescentuli eratis, amantissimus, tertio-nonas hujus mensis Curiam ingressus est. fixerat pedem, dum hospitii pareretur, in villa *Lacina* nuncupata, milliaria tantum tria distante à Curia, uti nosti. Cæsar videndi tanti viri consanguinei sui cupidus, venatus occasione sumpta, Lacunam adivit. Ducem visit, honorifice suscepit, sed in atrio venientem, multo dignius, coram Principibus aliis & nobilibus fulta corona, jussit sellam regalem offerri, sedereque Ducem imperavit, stantibus cæteris. Aliud ab extra. Duos habemus à *Florentina* Rep. Oratores, *Raphaëlem Hieronymum* equitem auratum unum, *Joannem Cursium* alterum; hic utramque callet linguam, Græcam Lathnamque. Oratorio est munere functus aliis apud Catholicum Regem *Fernandum* Cursius, omni genere scientiarum imbutus & rerum experientiâ clarus. Vale. ex Valledocto. v. Idus Februarii, MDXXII.

EPIST. DCCLXXVII.

Sero missa supplicia. Cabanilla lapsus. Epistola Rubeni Imperatori.

P. M. A. M. Archiepiscopo Cusentino.

AB amaro succo cogor initiari. petita duorum millium peditum supplementa, per nostros Fontem Rabiam obidentes, sero misimus. Cum exercitu numerofo Paliza dux finium Gallicorum advenit. Ut brevibus absolvam, obsidione deserti nostri retrocesserunt. Munivit Paliza oppidum, rebus ad rem facientibus defendendam, dura jam nobis erit provincia hæc. Mala bellorum semina fata esse videmus. Hieronymus Cabanillas prætoris cohortis præfectus tibi amicus ad Pontificem mittebatur, quod audiamus cum dixisse patrem se fore generalem Christianorum Principum, nolleque se parti alterutri favere, Gallicæ aut Cæsaræ. Per equos dispositos incurſitabat Cabanillas. decedit equus. eo casu contractus est ei lacertus. ejus loco suffectus est Belga quidam Cæſareus metatorum primus. habemus & ab *Ruthenorum* Sarmatarum aliorum Imperatore Oratorem, quid feret in mandatis, ejus epistola loquatur ab Originali transcripta.

6. *Magnus Dominus Basilus Dei gratia Imperator ac dominator totius Rusiæ, magnus Dux Volodimeria, Moscovia, Novogardia, Pleſcovia,*

Smo.

Smolenschie, Tozeria, Inguria, Porunia, Bethschia, Vulgaria, &c. dominator & magnus Dux Novogradia inferiori terra Tzernigovia, Bezania, Voloschie, Resnia, Beleschia, Restoma, Laroslavia, Belozaria, Udoria, Obdora, Condimeria, &c. Serenissimo & Potentissimo Carolo Elello Imperatori Romanorum & Supremo Regi Ungariae, Dalmatiae, &c. Salutem & omnis boni incrementum.

Serenissime Rex, missis ad nos vestrum hominem Bartholomæum cum vestra licentia, in literisque vestris nobis scripsistis in fraternitate & charitate, & vestri nuntius Bartholomæus ex parte vestra idem dixit, quod vultis nobiscum esse in fraternitate & charitate. Misimusque nunc nostrum hominem Jacobum Joannis, & quando pervenerit ad nos Jacobus Joannis, si vultis nobiscum fieri in fraternitate & charitate, sicut etiam nos & avus vester Maximilianus Imperator, Tunc una cum nostro homine Jacobo Joannis mittere posset ad nos vestrum bonum hominem, qui inter nos posset tractare de fraternitate & charitate, sicut fuit cum avo vestro in fraternitate & charitate. Datum in Colonna mensis Junii die xxvi.

En habes Jacobi Joannis Oratoris Moscho-vii cultam Oratorem, prout jacet: si non est Ciceroniana, id est causæ, quod ad eos Boreales status Cicero sua Roma contentus, nunquam accesserit. Vale. ex Valleoleto. III. Calendæ Martii, MD XXXII.

EPIST. DCCLXXXVIII.

Rhodiæ dedisio. Mediolani arx à Gallis erepta. Sensus literarum Turci. Turcarum strages magna. Forientum Novaria. Volaterranus in carcerem conjectus. Verba Cardinalis ad Regem, de prædicatione peratâ. Conventus contra Gallum.

P. M. A. M. Marchionibus.

Quid opus est ambagibus, quod montem exstroxerint ad Rhodia mœnia ter-reum Turcæ, quod D. Joannis milites valide propugnaverint, quod nostra classis in-ter se gesserit, vana est recitatio. xx. Decembris Turcarum Principi, Rhodiorum ea no-stræ fidei antemuralis & agger invictus civi-tas, sese dedit. deditum & est quicquid illi parebat, in ea ipsa insula tres arces muni-tæ cum suis oppidis Lindo, Femolo & Mo-lisso. In continentem vero deditum est S. Petri Castellum nuncupatum. Magnus ipse magister, qui Gallus est, cum superstitibus in Cretam dicitur appulsus, cum sua magna navi Rhod-ia, & cæteris ejus trirēibus, reliquis etiam quibusdam navigioliis. En quid pariant Chri-stianorum Principum similitates! Elephan-tem amissimus, cuniculum cepimus. Medio-

lani castellum dico circiter idus Aprilis de Gallorum manibus ereptum est, præ inedia nequiverunt Gallica præsidia se diutius susti-nere. Cremonense vero adhuc in Gallorum manet potestate. Pontifex qui militibus est columbus, de pace vel saltem inductis in-ter Cæsarem & Gallum avidissime tractat, dicitque parentem se generalem in Christi-anam grege esse velle. Pacem fieri posse ambi-go. Fontem Rabiæ veterem Castellum post sessionem in manibus hostium relinquere, ne Hispania exandescat, Cæsar non patietur. Tornacum vero Nerviorum caput, Medio-lani Ducatum, Navarra Regnum, Neapo-litani Regni tributum, Artorii & regionum quarundam aliarum resortum Gallo ablata, Gallum à pace divertent, Deus sese dedet medium. Post Rhodon captam magni Tur-carum Principis literarum exemplar ad Ve-netos habemus, quarum hic est sensus: *Ut sua victoria Veneti amici gratulentur, Latronum se speluncam debuisse, inquit, & liberam ipsis reliquisse, quacunque ire libere, facultatem. Rhodius vero civibus erudi ad movenda arctiorum, liberos, que ait se fecisse, morari volentes ab omni tributo per quinquennium. Victoriæ adeptus est Turcarum Princeps? Victoriæ adeptus: sed eam non incrementam. quinquaginta bellatorum amplius millia trucidata fuisse partim ea septimestri ob-sidione, partim incommoitate rerum & tem-porum molestiis afflicta reperiuntur. Abunde præterea ingenti classe, perturbatum est adeo mare, ut classē ejus universam, cum superstitibus & facultatibus omnibus ad Hel-leponti fauces naufragio disjecerit, obrueritque. Ad futuræ alicujus novæ cladis si-gna veniamus. In urbe Novaria Mediolani flatus membro vicino portentum enixum est: uno tantum corpore constans natus est puer biceps: quaternos habens lacertos, crura etiam quaterna. Ajunt & visas fuisse varias rerum imagines in ætherea regione. Deus eam provinciam ab exterorum incurſibus jam tueatur. Dum hæc moraretur epistola, ta-bellarium habemus. Urbini Ducem accitum ad Urbem, Curia tota honorifice, ac Pontifex sereno vultu suscepit, in avitos status restituit. Prudenter actum, meo judicio, ne iterum cum vagorum collecta caterva tremere ut alias, Pontificiam faciat tiam. E Gal-lia vero Borboni Ducem Galliarum magnam Comestabilem, è sanguine regio narum, & primarium è Proceribus, turbato vivere a-junt animo in suum Regem, qui ab ipsis Regis genitrice, quam *Regem* vocant, fi-lio consentiente, amaras quotidie cogatur sorbitiones ebibere. Borbonum ajunt gravem esse virum, & vidiorum inimicum. illos au-*

tem fama est genitricem non esse sat pudicam, aut consilii acceptricem: filium luxui adeo immersum, ut nulli foeminarum generi parcat. De hoc satis. Ad Urbem redeamus. Est inter Cardineos Proceres unus Volateranus Episcopus, genere Soderinus, Florentinus, adversæ factionis à Medica familia. Is in carcerem à Pontifice conjectus est, quod impellentes Gallum Regem ad accessum in Italiam, literæ fuerint ejus interceptæ, quarum hæc est sententia: *Propera, Christianissime Rex, Pecunias & milites tibi paratos habemus. Si disulesis, & Venetos & eamquam Florentia habes partem, Mediolani mox Cremonaque castra, totam demum Italiam amittes.* Alio epistolæ capite Gallum inculcat, quod minabunde ac inobservanter scripserit ad Pontificem, non esse tempus, inquit, perturbandi ejus animi, qui licet generalem se esse dicat Christianorum Principum parentem, nescit tamen Cæsarem deferere, quem educavit, à cuiusque autoritatis halitu putat se esse Pontificem. Conqueritur una, quod se participem non fecerint Regis ministri earum literarum, quas ait se vetuisse, ne præberentur. Actorem vero suum apud Christianissimum Regem, acerbis accusat jurgiis, quod hi tractatus, in curia Gallica vagentur per ora hominum. Arguitur & Cardinalis hic Soderinus, & Siculæ conjurationis, quæ nuper orta est, particeps. De Soderino satis. Errati poenas luet, si errasse invenietur. Scribis tu ex litore Malacensi, visam fuisse piratarum ingentem classem, & Maurorum & Turcarum mixtam, quæ sit more solito maritimas oras depopulatura, rapturaque in servitutem Christianorum multa corpora. mœstos nos tenet ea prædonum insolentia. pro pudorem! pro calamitatem horrendam! Ab impotentibus & miseris ignominiam talem patimur, nos potentes & imperiis Regnisque onusti ad summum? Gallo ego Regi tamen culpam esse impingendam judico, qui ab Afris cæterisque alienis à Lege nostra, nos sua hianti cupiditate super Italiam & Mediolani Ducatus rebus, totos perpetuo tractu divertit. Accipe aliud. Cæsar & Anglus, in Galliam fœdera junxerunt, ut eorum exercitus Galliam ingrediantur potentes. Augusti vigesima conventum est. Ab Italia quoque ac Burgundia statutum est, ut idem fiat. Galliam ut Narbonensem Prosper Columna, Romanus Princeps, Prætor exercitus, qui est Mediolani, adoriatur. Burgundus vero in Galliam Lugdunensem ruat, quo stimulatus undique superbiam temperet. Quæ prægnantes hi montes, Gallo perneciem minitantes, parituri sint, tempus rerum index certissimus

loquetur. Vale. ex Valdoletto. nonas Maii, M D XXIII.

EPIST. DCCLXXIX.

Hieronymus Adornum moritur, de fulguribus rapidis. Tumultus in Curia. Rapiunt thesaurus. Responsum Lebreii requisit.

P. M. A. M. Archiepiscopo Cusentino.

Scribis, Hieronymum Adornum Venetiis obiisse; fuit Cæsari molestissimum id nuncium. bene de viro sentiebat. Solatore tamen animum. Ejus loco suffectus est protonotarius Caraciolus, quem nosli virum esse longa rerum experientia prudentem. Speramus ut quæ Adornus orsus fuerit, hujus industria rite perficiatur. quando præcipue Veneti videant, nullas esse in Italia vires Gallicas, quibus queant inhaerere. A nobis scito, regionem hanc insolitis fulguribus & tonitruis infestam his diebus ita fuisse, ut multi in agro & in propriis laribus percussi fuerint. stupent homines, timentque ne celorum hemine mali aliquid portendant. Embryonem jam pepererunt. Veteranorum mille militum cuneus, Perpinianum iturus, ad fines Gallicos perturbandos, hanc præteribat. Cum Prætorianis Belgis est orta seditio, curiam universam perturbarunt. Trucidarunt Hispani à Prætorianis quinque: ex Hispanis unus fuit confossus. non est ausus Cæsar inobservantiam ulcisci, ne deterius aliquid exoriretur. quantocyus fieri potuit, per suos centuriones educiti sunt. Est veteranorum militum horum animi elatio tanta, ut se posse quorumcunque hostium copias triplicatas facile prosternere, sibi persuadent. Hec eodem die allatum est aliud infelix nuncium. Scripsi alias, è tribus navibus, quos ab extremis terris Fernandes Cortesius cum thesauris ingentibus mittebat, metu piratarum, in Caliteridibus, Azorum insulis permanisse duas, donec classis nova ad eas perducendas mitteretur. trassum caravellarum fuit missa in earum tutelam classis. nil profuit, ad Joannis Florini prædonis Galli manus, expugnata è duabus prætoriis ipsa, preciosis illis rebus onusta pervenit. evasit altera cum una tantum è duodecim magni capacibus capsis, & una tigrium, de quibus supra memoravi. Pauca hæc elapsa in immensum & pretio & vestium elegantia superant, eaque vidisti dona, priusquam Cæsar ad Galliciam ex Valdoletto, rediturus ad Belgas, discederet, nec mirum quidem. A provincialibus populi illa, hæc ab illius magni Regis Mu-

tecuzumæ

tecum gazophylacia & reliquis proceribus atrii, ac illorum egregijs æmulis asportata, sexcentorum millium ducentarum amissa hoc saltu referunt valorem, qui res illas tractaverunt, excedere. Grati auti copiam inerat ingens, vestes vero, Diis eorum dicatæ, multo erant auro comptæ, ad quæ visenda Venetum Oratorem & nobiles plures duxi, ad eorum hospitia, qui capse illius curam habent, donec Cæsari offerantur. qualia fuerint cætera deperdita, præbent hæc intelligendi materiam. Admirati sunt decorem & pretium, & arte mira laboratas imagines, & contextas omnium forum, herborum, animalium, laqueorum ac volucrum figuras; quod populi sint illi politici & ingenio acuti ac industrii, magno sunt argumento hæc. Aliud accipe, quo epistola claudatur. Henricus dominus Lebreti, Regno Navaræ privatus, requisitus à Cæsare, ut suis partibus inhæreat, trahendique per suas terras exercitus in Galliam assentiat, dicitur respondisse, *se id sine suarum rerum magno discrimine annuere non posse, nisi per vim cogatur, quod intra fines Galliarum versum habeat patrimonium.* Quicquid delirant Reges, miser plectetur, si à Charybdi cavere studeat, decedit in Scyllam, sine magna ejus iactura, nubila hæc resolvinequibunt. Ex Valdoletto. III. Idus Junii, M DXXXIII.

EPIST. DCCLXXX.

Ubique atrapestis bellorum. de Valachia Rege. Nota nova genera servitæ, nunquam audiri facimus. Conjuratio in Vainodam. Copia patris.

P. M. A. M. Marchioni Bellocensi.

A Serenissimo Infante habuit literas actor suosille Salinas, de quo alias. De negotiis nihil ad me. de Fortunæ sclopis accipe quid habeatur. Ab illis fluctibus Borealibus, quibus est sua Serenitas vicina de profligatis Turcarum copiis in duabus regionibus jam scriptis, hisdem agitari procellosis fluctibus septentrionalium illarum regionum proceres, quibus & nostri principes conquassantur. ad ipsum Salinas scriptum est. Ad Tansim ad Borysthenem, ad paludem Meotidem, ad Tauricam insulam confississe trucidatque fuisse ubique multa hominum millia refertur. hoc in usu jam est adeo commune, ut nil miremur, secare ac secari; trucidare, trucidari; perimere, perimi; sternere, sterni; rapere, rapi domesticum jam est, & Tartaricis numinibus gratum. Sed audi crudelita-

tis novum quoddam exemplum: quia novum, relatu dignum. Valachia est Sarmatarum regio. Valachia princeps dicitur *Vaviola*, uti apud nos Rex Poloniæ convicia Valachia *Vaviola* filium hæredem habuit his temporibus, impium adeo, ut præter contemptum religionis novis delectaretur hominum cruciatibus, uti de Phalaride & Bufride multisque crudelibus Tyrannis historia inclamitant. Patre vivente, hic regni hæres, odio habebat quotquot erant patris familiares. eam delectabatur caterva. canibus patris familiarium nomina imponebat, *Camerarii, thesaurarii, dispensarii, acervi, & his similia.* donec pater vixit, in canes sævitiam exercebat. Secari canem illum coram se in frustra jubebat, ac sæpius manu propria interfecit, cuius nomen erat ejus familiaris, quem oderat præter cæteros. Patre vita functo, & regni habentis susceptis, in eosmet frendens, iracundiam explebat, fere ad unum necavit, neque ut jugularentur tantum, animo suo satisfactum erat, ut sanguinis eorum rivus per aulam decurreret, delectabatur. Nullas, ut ajunt, sine sanguinis effusione dapes fumebat. Crudelia omnia erant ejus acta, sed crudelissimum audi unum nunquam alias auditum. Is præceptorem habuit, virum egregium, à patre illi ad educationem, ut Neroni Seneca, designatus fuit. præceptorem ante cenam, conscientia stimulo agitatus, accersit, coram mensa posita præceptorem trucidat. Ejus nondum bene mortui filium acciri jubet, cui ait: *Nostis hunc jacentem? Navi Rex, inquit, genitorem meum.* Juveni infelici, neque tremor, neque in parentem pietas, profuit quicquam. super genitoris adhuc anhelantis, & sanguinem eructantis, corpus projecit ac jugulavit filium, infecitque morientis patris nati sanguine cadaver. ita cunctis formidolosus effectus, suum ad se jubet venire Magnum Cancellarium. Is aliorum exemplo edoctus, parere recusavit, in arcem se recepit munitus, & exercitu in domum Vainodam coacto, regnum sedecit, putant hac hora Vaviolam regno dejectum, vel à suis trucidatum. Cum sapido calce claudatur epistola. Res Veneta est ad votum nostrum conclusa; nil minus ab autore protopolario Caraciolo, tibi minime noto, Neapolitano nobili oratore, ad id tractandum à Cæsare misso, expectabatur. Est namque vir magni judicii, ac rerum experientia similitum grandium negotiorum mirus artifex. Ista sunt hæc lege scdora, ut eorum quæque Cæsar & Venetis habeant ostensionem ad Italicæ defensionem cataphractorum & levis armaturæ quingentorum equitum.

Peditum

Peditum vero sex millium, cum impedimentis exercitui tali quadrantibus. Ut utriusque subditi libere queant per cuiusque ipsorum terras commercari. Ut repræsalix per semestre suspendantur. Ut pro locis ac terris possessis hæcenus, quæ videbantur quondam fuisse Austriæ domus hæreditariæ, Veneti solvant, infra octennium millia ducatorum ducenta singulis annis quinque ac viginti, & hinc præterque alia ad veram pacem facientia. Sero hæc ad nos aliquando veniunt, sera tamen placent. Statuta hæc & sancita fuerunt Junii xxviii. Tu jam vale. ex Valdoletto 111. bonas Augusti, MDXXIII.

EPIST. DCCLXXXI.

Oratione Curiarum ad Regem. Aurea secula. Laus Casaris. Rex anima populi. Causa tumultuum. contra consultores. Casar respondens necessitates exposuit. Causa quare petat Tributum. Hortatio suavis. Assensus Tributis. Quid Regna petant observari debere. Quid Clerus super Quarta. Quid Ordines super Quarta. Promissio Regi Anglo. De Tamarop.

P. M. A. M. Archiepiscopo Cusentino.

SEro interdum sese offerunt tabellarii ad vos, propterea seræ tibi nostræ literæ videbuntur. Circiter præteriti mensis initium, Regnorum Castellæ conventus à Cæsare vocatus, accessit. Procuratoribus civitatum habentium suffragia, coactis ac benigne susceptis, Cæsar Rex suas urgentes bellorum necessitates contra stimulantem Regem Gallum proponit. mox suasit ut expedite de ferendis suppetiis velint deliberare. His habitis per Jureconsultum Licentiatum Joannem Rodoricum Pisam civem Granatensem à procuratoribus unum oratio est vulgaris habita postero die in hunc sensum.

Sacratissime Casar, & Rex noster Catholicæ. Nos horum Regnorum procuratores, qui adsumus, hoc primum à tua petimus Majestate, ut arbitretur & persuasum sibi habeat, horum Regnorum fidem & observantiam erga tuam majestatem, talem esse ac semper erga suos majores fuisse, ut nulli è multis Regnis, quæ possident, debere cedere videatur. qualem convenit à fidelissimis subditis fidem expectare, talem offerimus, quando præcipue cernimus, quibus se laboribus, quibusve periculis, vestra majestas exposuit, ut nos videret; sed potius redimeret, formaret ac recenter crearet. Suo namque felici adventu calamitates & mala cuncta nos prementia, qui-

bus in universo paria unquam visa fuerunt, propulsata sunt. Justitiasque ab his Regnis eliminata, cum tranquilla Pace non putata revocatur. Aurea nobis secula felicitatemque integram hic vestræ Majestatis adventus nobis advexit, quod à Principe gubernatum iri hæc Regna sentiamus, licet sub ætate juvenili, prudentissimo, iustissimo ac Deum timenti, primum vinculum ad rite gubernandum, qui à virtutum omnium culmen miraculo proximum sit affectus. Romani, quando in adolescentem futuræ probitatis aliqua signa conspiciebant, alicujus magnæ felicitatis spem illum appellabant. Nobis altius ascendere licet, qui jam spe deposita, in Majestate vestra fruimur illa felicitate, quæ in longævis & sapientibus Regibus & Imperatoribus desiderari potest. Est aliud Sacra Majestas non omittendum. Procuratores hi, ab urbibus & municipiis suffragandi potestatem habentibus, delecti, excepto nemine: sunt veteres Regis domus familiares, in regiaque ipsa domo honoribus & magistratibus sulti, qui perturbationum temporibus ob debitam erga naturalem suum Regem observantiam, cum vitæ amittendæ periculo, damna passi sunt innumera. A sapientibus est memoria proditum, Reges esse Regnorum quæ possident animas. caput alii esse scriptum reliquerunt, populus vero corporis membra. Est ergo membrorum, sui capitis incolumitatem optare, uti est corpori proprium, animæ suæ conservationem quærere. Quæ cum vera sint, æquum est, ut vestra Majestas arbitretur Procuratores hos, urbesque ac Regna mittentia, vigilantia studio, quodnam consilium sint his temporibus, ad sui nostrique commodum vestra Majestas amplexura, deliberasse. Nec minorem debet vestra Majestas illis fidem præstare, quam egregiis, qui suo lateri semper inhærent Senatoribus. Ex his forte nonnulli, rerum præteritarum cognitione sunt expertes, diversis alii negotiis impliciti, rem hanc quæ tanti est momenti, à tergo relinquunt. Hoc quippe Sacra Majestas si præbitam præteritarum seditionum occasione pensitaverimus non adeo mirabimur. Si tributum quod *servitium* nuncupamus, in oppido Clunio tam absolute petitum, si civitatum procuratores non auditi, si plærique alii de communi bono loqui tentantes, ex paucorum hominum qui sibi, non vestræ Majestati aut suis Regnis prospiciebant, consilio, rejecti, tanti mali causa fuerunt. Medicinis averis morbus ille curandus erit. Audiri procuratores primo debebant, suæque postulata expedire Regnorum gravamina, uti veteris erat consuetudinis proficindi,

proscindi, immo & audemus hoc vestræ Majestati proponere. Multo sanius utiliusque tunc fuisse sub consulendi, discutiendi ac deliberandi nomine Procuratores convocasse. Hoc si vestræ Majestati collaterales consultores suasissent, minime dubium est, quin audita vestræ Majestatis necessitate, multo plura quam in presentiarum petentur, Regna ipsa obtulissent. En jam, Sacratissime Cæsar, præterita sunt hæc, nec jam consilio est opus in illis, ad rem præsentem veniamus. Ecce nos à vestra Majestate suis literis vocatos, in quibus se de his, quæ ad Regnorum commoda faciant, consulturam pollicetur. Ultimo vero loco imperat, ut annuendi tributi procuratores afferant à suis quique urbibus aut oppidis potestatem, servatur in hoc ordine vetus consuetudo, placuit propterea cunctis. Regnorum postulatæ Vestræ Majestati porrigentur nosque illorum nomine supplicabimus, ut ejusmodi petitis pro vestræ Majestatis ac Regnorum utilitate videatur expedire, respondeat. Nil hac beneficentia majus, his Regnis præstari poterit, quam impetrata neque populi unquam de simulatibus excitandis cogitabunt, & observantes in veteri fide confirmabuntur. Nec obflare debet vetus Curiarum consuetudo, in qua prius de tributo agebatur. mox de Regnorum commodis: qui Regnum est, si quid novi emergat, juxta temporum exigentium novas condere Leges. Prostrati ergo ante Vestræ Majestatis sacros pedes oramus, ut hic nostro postulatō dignetur annuere, quo liberius super his quæ ad vestræ Majestatis felicem statum attinent, cogitare queamus. Dixi.

Eodem idiome respondit Cæsar extempore.
Non minore Regna hæc illorumque populos mihi subditos amore prosequor, quam me ipsum amem. hoc amore commotus, hesternæ die quæ sese hoc tempore offerebant, in vestris Curii, nunquam alias audita, vobis edixi. oblatas necessitates, quæ me ut vos convocarem, impulerunt, intellexisti. Ex quo in S. Andrææ portu terram captavi: hoc idem ut vos accerlerem animo gessi. gravibus aliis negotiis implicitus acquivi hætenus. A petendo tributo cuperem abstinere, quia vellem non modo ab oneribus populos sublevare, sed quantum fieri posset, honoribus & novis prærogativis ornare. Verum, uti patet omnibus, cum ex malorum suasu, qui populos ad seditiones induxerunt, intolerabiles impensæ sese mihi obtulerunt, nequeo tributi hujus exhortatum prætermittere. hoc heri actum est. Nunc autem, ut mihi consulatis, hortor & ut sanum commodumque præbeatis consilium,

posco. Quid satius vobis videatur, interrogo. An sit æquius, ut vos primo ad mea postulatæ descendatis, quandoquidem Curias me non dimissurum fui heri pollicitus, quin prius ad unguem in his, quæ iuste conducent, satisfaciam. Quicquid gratiæ, quicquidve beneficentiæ conferetur, à mea hoc pacto prodiisse liberalitate judicabitur. sed si prius supplicationibus vestris auscultarem, quo tributum impenderetis, illa me concessisse putarent omnes. quia præcipue notum est omnibus, à meis majoribus hunc fuisse ordinem servatum, ut de tributo ageretur primo, quo gratiosè, non coacti, gratias impendere viderentur. A iusto ergo deviat, ut prætermittam ego, quam reperi servatam consuetudinem. Non minor est meus quam prædecessorum meorum erga vos amor, in præbendis gratiis illos intendo superare, de qua re nil dubitare debetis. Sin aliter effecero, veri Principis, sui que promissi male servatoris nomine, me privabitis, cur à me rem adeo novam extorquere conamini? Si ejusmodi fama, quod mihi vestro Regi vos Leges novas præscribatis, ad Turcarum Principis aut aliorum aures devenierit, de autoritate mea non exigua pars tolleretur, latratoribusque non infirma contra nos præberetur occasio. Ad hæc igitur scandala tollenda, veteri ordine suo quæ agenda sunt, perficite, ut de Tributo primum sermo fiat; & vos qui boni estis ac fideles, vestro functionis officio, necessitatibus emergentibus, uti à vobis sperari debet, occurrite. quandoquidem præteritæ turbationes illarum causi fuerunt.

6. His auditis, repetito supplicarunt, idem arguentes, de Cæsaris autoritate nil ex hac consensione iri demptum. Cæsar vero, neque sine excandescencia, levi tamen, eorum dicta resellit. Ut ordo servetur, imperavit. Ita actum est & conclusum. Quadringenta ducatorum millia est summa designata, triennio, uti moris est, persolvenda. Suis autem promissis Cæsar, de iustis eorum postulatibus confirmandis, stetit. Nunc quæ fuerint Regnorum postulatæ intellige.

Memoriale Cæsari præbitum à Curiiis hæc Capita continebat.

1. *Quod Hispani ad Regis admittantur obsequia ducentique milites qui præsto sint armati, ubi opus fuerit, deligantur.*
2. *Ne iudiciis terrarum, in ætæternum multis gratia vel stipendia in eorum iudiciis designentur.*
3. *Ne priusquam in rem iudicatam, reorum*
M m m *causa*

causa transierint, pecunia cuiquam ex ea multa promittantur, neve priusquam ad Regiam cameram perverint. Ad litigiorum tollendas molestias in veteribus horum Regnorum Sanctionibus decretum est, ut controversia, qua marapetitorum quadraginta millium summam non excedunt, ea est moneta tibi cognita, à tribus cunctis Cancellaria Senatoribus disjuncti concludique possit; Si duorum suffragia concurrant, ferrentur.

4. In Granatensi Cancellaria duo augeantur Senatores.

5. Nec canobita aut alias Ecclesiastici, possessiones aut pradia secularia, queant emere, & si qua jure assignantur hereditario, vendere illa cogantur, quia paulatim vel moriemium vel fratreale cunctis indumentum mandatis, quicquid hujusmodi facultatum seculari possident, ad canobia vel Ecclesias devolvuntur.

6. Ne quis frumenti genus ullum emat frugibus non collectis.

7. Ne cuiquam in Regno vitium sit ensem gestare.

8. Ne pauperes mendicent extra solum natale suum.

9. Ne larva ullo tempore permittantur.

10. Ut in Cancellariis agni viri boni, qui animadvertant acta iudicium in procedendo.

11. Quod Lex hacenus decernens, ut ordinarii quique iudices, in exortis libris ad summam usque trium millium marapetitorum decernere queant, appellatione partis non admissa, protendatur ad millia sex, ne pro re tenui ad externum iudicium per appellationem impotentes trahantur.

12. Ne officia vel beneficia dentur alienigenis.

13. Ne titulus eorum, qui literas proficiuntur Baccalariatus, Licentiatatus aut Doctoratus, admittantur, aut sub eorum titulis occasione quicquam eorum gaudeat prerogativis; nisi per rigidum examen fuerint in aliqua promoti Academia.

14. Ut è Iureconsulis Regni, fama integri sex deligantur, qui è Curia stipendiant, ad lumen arduarum in Regni exorientium, vel ad rationes sua gubernationis à pratoribus regionum perquirendas, mittantur pro temporum ac rerum exigentia, non ad reor non impensam, uti hacenus est actum, sed regia mutantur.

§. Ex his postulatis majorem concessit partem, utcumque tandem ad patriam Procuratorum quisque contenti redierunt.

§. Per se autem Castellanus Clerus, Granatensibus ac Navarrensis ecclesis exceptis, à quibus vult Cæsar particulatim exigere, honesta quadam compositione conclusa, cum juberet Pontifex, peteretque Cæsar exigi debere quartam omnium eorum reddituum partem. Cæsari præbebit florenorum auri decem ac ducenta millia, triennio & ipsa perfolven-

da, uti secularare quadringentorum millium ducatorum tributum.

§. Ordinum vero tum D. Jacobi, Alcantaræ, Calatravæ milites à quibus & ipsis quarta illa pars reddituum propriorum petebatur, ne impositio hæc adeo nova in usum vertatur, personaliter se ituros, quacunque urgente bellorum necessitate Rex lerit, qui magistratum eorum, uti nosti, Dominus est & milites illi subiacent. His conventibus dimissis, ad cogendum exercitum omnis cura dirigitur, nec an suo tempore fieri possit, ut pacto stemus cum Britanno Rege iecto, intelligo, cui promissa est irruptio in Galliam cum valida manu armatorum die Augusti vigesimo: nunc quippe serere nos incipimus, quando de collectis messibus ex horreis oportebat cumulos extrahere.

De his jam satis. ad te venio, tuis uno capite respondurus. Scribis parvo tuo fusu, Pontificem Archipresbyteratum Occaniz celebris oppidi Toletanæ diocesis, in Carpetania mihi condonasse, petisque à me, ut ejus dignitatis titulum fructibus mihi servatis, concedam Jurisperito Antonio Tamarono, meo procuratori, quod illius oppidi sit oriundus, ut lubet, facito vir bonus est. quod vero ejus globæ uberis motor fueris, eas habeo quas debeo gratias. partem gratiarum, quæ Pontificem tangit, Pontifex habebit. Sum jam fessus. ergo vale. ex Valdoletò, idibus Augusti, MDXXII.

EPIST. DCCLXXXII.

De duobus Brevis. Obfessio Procerum prefforum De Orbe Novo. Restitutio Mexui.

P. M. A. M. Summo Pontifici
Adriano VI.

U No halitu post sacrorum oscula pedum, tres Charites, dico gratiarum actiones, accipiat Beatitudo Tua Occaniz archiepiscopus byteratum mihi est imperita. Et de Pontificio more sub naviculæ sigillo breves accipi duas à Beatitudine tua membranas. Ad Serenissimum Cæsarem unam, qua suades, ut me summo prosequatur amore, fuisse me illius progenitoribus, parentique suæ Majestatis utrique gratissimum, significat. dehinc suæ Majestati utilem, quo tempore fulmet subditi tumultuantes Regna hæc omnia perturbabant, dicitque mea fuisse obsequia non contemnenda, quando vos gubernatores, cum octodecim Proceribus infamia popularis inclusos & fere obfessos premebat in oppido Turdefillarum Regnorum arce, quod ibi moreretur æternumque sit moratura Catholica Regina,

Regina, suæ Majestatis mater, fuistis à me de rebus, quæ gerebantur moniti, nec parum commodi ad emergentia tunc negocia, significationes meas Cæsareis rebus attulisse, vestra Beatitudo fatetur. Tale testimonium, Pater Beatissime, gratissimum mihi fuit, nec meæ famæ parum addidit incrementi apud Bonos, quibus non invitus, immo & gloriabundus Membranam ipsam legendam porrigo, additumque amorem Cæsaris sentio erga me. Membranarum altera imperat, ut proficuar de Orbe Novo quicquid post suæ Beatitudinis discessum ab his Regnis Oceanus ab utero suo prægnanti detegere Hispanos permittit. Non invitus laborem sumam. tres aliz, ab impressis, meæ Decades propediem ex mea prodibunt officina, quæ Beatitudinis Tux nomen in fronte gestabunt. Circuierunt namque integrum Hispani parallellum, & infulas aromatum altrices repererunt. immensamque illam civitatem Lacunarem Thenustitanam cum amplissimis novis regionibus, nostro Cæsari restitimus. Cætera Cusentinus Archiepiscopus tui Pontificatus dexter oculos. Valeat Tua Beatitudo, ante cujus sacros pedes prostratus dico humilem commendationem. Valdo leto. idibus Augusti, M D XXXIII.

EPIST. DCCLXXXIII.

De monstris. De Luthero hæretico. Qui visa fuerunt in aëre. Male semis Borbonus. Galli trahunt Alpes. Proditor Bonifacius.

P. M. A. M. Marchioni Bellecensi.

E Germania duo sunt allata monstrorum simulachra, juvenæ formam sub humana specie, diversis licet membrorum signis, referentia: pelliceum ambo, cum raso vertice, fraterno more, videntur habere cucullum, & pedibus stare duobus, cum la-certis manibusque fere virilibus, capite vero semileonino; plano à summo. Utraque imago bovinis constat, sed non ubique vilis, levigatis plerisque in locis cruribus ac pedibus, subnigro una. subflavo altera coloribus. Lutheri hæretici & commilitonum ejus referre speciem, populi summurmurant. Portenta etiam multorum testimonio, in aërea regione visa sunt, in Austria præcipue, ubi ajunt septemplex hydram, æmulantem draconem; & atcus duos, ingentem unum, minorem alterum apparuisse. In majoris arcus verticibus cornuum singulos dicunt soles in summo dorso ipsius alium locant solem. In

minoris arcus gibbosa curvatura dorso, rota glauci coloris, cum sole medio crucem circumsepibat, in brachiorum vero ipsius arcus porrecturis singulæ obscuræ lunæ arcu tertio circumdata. Visum & fuisse unius templi figuram, & alterius magni draconis caudam, arcumque ingentem, cometem etiam, flammam in fulgurum similitudinem, cum contritui strepitu ingenti fumum diu evomentem ajunt, per cæli metas evagantem apparuisse. Depicta hæc ad Regem Cæsarem allata, vidi ego. Prætoriani Cæsaris familiares Germani, cuncta sic accidisse testantur, & Lutheri majus aliquod malum, aut Turcarum ereptionem portendere illa dijudicant. Ea credere vel pro fabulis habere, tui est arbitrii. ego vero si quid putem interrogabis, dicam. Vel quæcunque Livius historicus, & Manilius Astronomus, multi præterea non vulgares autores, longis sermonibus hæc portentis scripta reliquerunt, falsa esse omnia, vel & hæc accidere potuisse, arbitror. Ab Italia. Florentini Ducem sibi Mantuæ Marchionem elegerunt, missi ad eum suo Reip. vexillo. Fœderati, Papa, Florentini, Senenses, Genuenses, cum Duce ipso Mediolani, ad stipendia militibus in singulos menses persolvenda, pro suis quique facultatibus, ducatorum millia centum pacti sunt. Gallorum timent ereptionem. Ex Gallia fertur, Borboni Ducem, Galliarum Magnum Comestabilem & à Proceribus primarium, male pacato in Regem suum animo vivere. Ad eum concitandum dominus de Beurro Cæsaris à cubiculo vir nobilis, missus est. Paulo momento cum Cæsaris afflatu, cristas credurum arbitramur. Ab Urbe scribitur, Pontificem ipsum in S. Mariæ majore, rem divinam in nonis Augusti audisse, quo die fit ab Ecclesia mentio nivis, eo die ac loco delapsæ. Regrediens apud tituli S. Crucis Cardinalem, cum purpuratorum ingenti cæterva, prænatus est. Ab Insubria, quæ Lombardia vulgo nuncupatur, Prosperum Columnnam, Imperialis & Ducalis exercitus ducem, ex Mediolano scripsisse ajunt ad fœderatos omnes, ut eorum copie promissæ proferrent in auxilium. Gallos inquit ad Trajectum in Italiam, Alpibus proximos esse, argumentum præbet hæc animi cura, quod motus hostium exploraverit. Mediolani casus evenit, qui civitatem universam & una Cæsaris animum perturbavit. Bonifacius quidam Vice-Comes, proditorie in campo, ubi secure Dux deambulabat, Ducem adortus, ut perimeret pugione, vulneravit. Chirurgorum cura diligenter adhibita, extra vitæ periculum esse jam dicitur; equo insidens

agili percussor sicarius evasit, quo tetenderit aufugiens, necitur. A nobis & Britannia Belgisq; hæc habeto. Ad S. Sebastiani portum, ubi nostra sunt contra Fontem Rabiam præsidia, nova quater millium & quingentorum Germanorum manus appulsa est. Horum opera Cæsar cum cætaris, quos adveherat secum, contra Gallos inquietos utetur. Magnus mihi Cancellarius ex Anglia copias ingentes propediem in Galliam transfretaturas, & in Burgundiam peditum Germanorum millia decem cum cataphractis quingentis paratas esse retulit, ut uno tempore erumpant in Galliam, quo læssitus undique Rex Gallus, res Italas deferere cogatur, & hebetatus aliquantisper, truncatis sui Regni membris aliquibus, impotens ad perturbandos aliorum Principum accessus, in barbaros infideles, efficiatur. De nobis autem, qui nos fore in campo armatos, hujus mensis Augusti die vigesimo sumus polliciti, nescio quid referam. Hebetes apparatus video. Quid Fortuna in tanta rerum mole cogit, non intelligo. Cras tamen ad fines Gallorum Cæsar hinc discessurum se dixit. Vale. Valdolet.

VIII. Calendas Septembris, M D XXIII.

EPIST. DCCLXXXIV.

Convenerunt fuit Pompelone. Machina ex Castello Burgensi educta. Carrum & armorum copia. Consilia Procerum. Verba Galli iactabunda. De iudicio in Gallum.

P. M. A. M. Archiepiscopo Cusentino.

AUdivisse vos, inquis, Cæsarem ex composito cum foederatis promissas nondum contraxisse copias. Belli oervis deficientibus nequivit hætenus. quanto celerius potest, jam ad fines Gallicos proficiscitur una ex universis Regnis Castellæ vocati milites per diversa gradiuntur, in Pompelonensi agro Gallis finitimo convenient. Timentorum jam vasa cum impedimentis omnibus, è castello Burgensi educta vehuntur. In campo jacentia, Curiales ad ea visenda multi convenimus. Imperiale visu est & stupendum. Ejus generis quos Canones & Serpentina nuncupamus, ad murorum ruinas inventos, quatuor & viginti. Sacres octodecim, in suis vasibus quodque curribus locatum conspeximus. In eis liliorum flores Gallorum stemmata conflata sunt. Globorum ferreorum, tormentarii pulvis & hastarum ac telorum omnium generis fomentum, ad rem bellicam facientium. Rhedas ac plaustra, & jumenta ministeriis addicta quis referat? A numeran-

dis fessi destitimus. His paratis Lucronium pervenimus, ubi nunc moramur. ut prætereat copiar, Rex expectat. Pompeloem, quo propius hostem perterret, se iturus prædicat. Principes Hispani dissuadent. Neque tam valido esse appropinquandum hosti, neque Navarris fidendum, qui si adversi aliquid acciderit, rabidius nostras Cæsaremque ipsum faverent, quam hostes ipsi, qui familiari Regi assueti juga nostra duriuscule ferant, quod perpetuis nos præsidariis militibus illos afflictum. Stat proposito Cæsar, oec ulla suasionem movetur, magni est animi; quæ succedent, habebis. De Anglicis Burgundicisque copiis, & Borboni Duce turbato, oil ad vos ego, quia citius ad vos illa deferri arbitror, quod liberiora sint itinera, nobisque mari ac terris, tum à piratis, tum à Gallis inclusa. Fecit unum audi, quod forte ignoratis. Venit ad nos, habita venia, nobilis quidam vir ex Gallia, cum à Gallorum Rege dimitteretur, hæc illi Rex ait: *Omnes in me conjurant Principes, ego autem illis satisfaciam. De Cæsare aut Angli nihil nudicura; scio namque Cæsarem pecunias non habere. In Anglum vero præsidia sunt in ejus fronte locata, qua munita loca sustinebunt; ex Burgundia quicquid cogi potest flocci facio. In Italiam proficiscar. Mediolani Ducatum restituiam, & reverat visor. Si quid mihi ablatum reperero, facile illis explosi cuncta resumam.* Hoc Regis Galli dictum, si fauste successerit, magnanimiter, si adverse, uti successurum arbitror, si Belli Regula ordine suo processerit, quam duos multosque sit hostes habiturus, insolenter temerarie dictum judicabitur. Quid hoc rei sit, hæsitamus. In sui animi dictique argumentum, nullum contra nos, neque Regem Anglum, aut Burguodos motus, mittit exercitum, paratque uti dixerat, Alpium trajectum. Suz potentie omnium fidit. exitus erit iudex. Vale. Lucroni. v. Idus Septembris, M D XXIII.

EPIST. DCCLXXXV.

In hoc Epitome sum XII. historia. Copia Angli Regis in Gallum. Copia Flandrica. Copia Burgundia. Borboni seductio detecta. de Cardinale Soderino. Portenta Rome. Fornix Capella cecidit.

P. M. A. M. Marchionibus.

RAbidus Fortunæ cacabus in quo generis humani sub ambitione paucorum, perpetuo decoquantur ærumne, solitas evomit effas. In officina Tartarea bellica cuduntur ad immensi cruoris effusionem instrumenta,

menta. Rex Anglus, mavis Britannus, milia bellatorum sexdecim transmisit in Galliam, & sese cum copiis majoribus transiturum ubi opus fuerit, est pollicitus, modo reliqui foederati stent promissis. Huic exercitui ex Flandria valida peditum & cataphractorum quingentorum manus jungetur. Et ex Burgundia Germanorum decem millium phalanx cum quingentis cataphractis, jam fines calcat hostiles, duce Comite Felice nuncupato. Ex Italia numerosum esse paratum exercitum scribitur, in Mediolani Ducatu, ad Italiae tutelam, ob Regis Galli minatorias editiones. Hinc Cæsar quanto ferventius potest, suas impellit copias, ad Pyrenæorum transitum, sed vereor, ne sero nos efflagitantibus respondeamus. Gravis tamen ac levis armaturæ acies jam sunt transmissæ, non paucæ restant, & pleræque à Proceribus destinatæ. Borboni Ducis à domino de Beurre Cæsareo cubiculari Cæsaris nomine seducti consilium sui cubiculi adolescens detexit. Quid causæ illum ad casum adeo dubium impulerit, dicemus alias. Illius animo intellecto, Gallus Rex ejus & affinis Ducem accersit. Sui conscius Dux ad Burgundum exercitum abiit. Rex Daciæ Orcadumque insularum, vulgo *Rex Dnamarchæ*, à suis explosus à Regno, quod crudeliter sese gereret, panem in Flandria cum uxore Regina Cæsaris germana mendicat. Rhodius magister, Rhodo profugus, ad Baiarum litus in Regno Neapolitano appulsus non fuit permissus, quod sit Gallus, descendere à navibus. In Urbe Cardinalis ille Volateranus, quem ob deprehensas ejus literas ad Regem Gallorum seductivas, captum fuisse alias memoravi, ad sui defensionem per procuratores admissus est, & Pontificem ajunt morbo gutturis laborare rheumatico. In rei divinæ capite detecto celebratæ putant id accidisse, aut si forte, uti medicorum aliqui arbitrantur, in symposiali convivio à Cardinali S. Crucis præbito, nimium solvit habenas, in potu aut dapibus. In Calendis hujus mensis portentosis fuit excussa fulguribus Roma. Sacella, turres ac domos aliquas diruissæ, hominesque percussisse viatores aliquot, ajunt, nec longe ab eo tempore Borgia turrim validissimam à summo combustam, per quorundam juvenum Palatinorum incuriam id accidisse scribunt. Hi ut pernoctantes ibi columbas prehenderent, noctu cum accensa face turrim ascendisse dicuntur, & face relicta discessisse, quæ agitata vento trabes inussit. prodigio casum & hunc adscribit Roma, una cum tertio prius enersio. Ad rem divinam Pontifex ad Papæ Sani sacellum, *capellam* di-

ctum, proficiscebatur. Una dierum ipsius capellæ fornix fere in caput prætereuntis Pontificis decidit. Illæsus tamen transivit ipse, non autem qui sequebantur. Valete. Lucronii. IV. Calendas Octobris, MDXXXII.

EPIST. DCCLXXXVI.

*De conjuratione in Ducem. Quoties Galli strati,
De Tiara, de Turcarum apparatu. Trucidatio Turcarum.*

P. M. A. M. Marchionibus.

PAulo post priorem dimissam epistolam, en tabellarium ex Italia. Mala malis adduntur. Vorax ille Fortunæ uterus nunquam satiat hominum angoribus. ob illius Bonifacii Vice-Comitis de Duce perimendo facinus alias significatum, multi à Vice-Comitibus, affinis & propinquis ejus sub suspitione consensus capti sunt, affligentur miseri, qui forte infontes. E Genua Monachum esse, in Genuensi Tyrreno litore municipium imminens pelago audistis, unde Sisyphe more piratico loci possessor transeuntes cogit naves, quod angustum ibi sit mare, observantiæ signa velis demissis ostendere, ac tributa persolvere, scire vos arbitror, ex fratre neposmet loci tyrannum trucidavit. In parricidam imperium occupare nitentem furens populus excaudit, nepotem extrudit, demortuique loco fratrem alium suffecit. Prosper Columna nostri prætor exercitus ad foederatos Papam, Venetos, Florentinos, Genuenses ac Senenses anxie sollicitique scripsit, ut properent ad promissum auxilium, urgens; Gallos Alpibus esse proximos ad transitum inquit. En paratam calamitosæ illius meæ patriæ perniciem ultimam. Vel Italia universa iterum concutietur, vel more solito Gallorum sanguine pinguescent Insularum campi. muscarum naturam sapiunt, quo plures trucidantur, eo plures concurrunt. Jam quater & quadragies ab annis quadingentis, Alpibus transitis, terram conculcarunt illam. Palantes & incautos, depræhendunt sæpe, vincunt, subijciunt, sed locustarum exempla sequuti, post depastas segetes omnes intereunt. Jam satis collachrymatum est. Ad Urbem transiliamus. facietum admittit Pontifex adagium. Tiara Pontificia per Leonem X. Florentinis quibusdam pignorata, per Cardinalem Sanctorum quatuor ad Pontificem delata est. Tiaram primo præhendit Pontifex, pretium expositum petenti Cardinali dixisse fertur: *Tu qui Tiaram ausu fuisti abalienare, creditoribus satisfacio, à me neque obolus habebitur.* Saffuriant in Urbe, *Mali posse nihil hinc purgatio*

M m m 3 accidere.

accidere, quin deterius promeretur. Cavillosum & avarum ajunt esse, ac per fas & nefas litigiorum motorem ad eruenta beneficia. Perturbantium sua cupiditate hominum animos, sum inimicus. Aliud audite mustitandum. Pontificem hac hora, sed per samam incertam per Galliarum sparsam terras, obiisse allatum est; neque id, ut alia multa, confictum credimus, qui ægrotare illum intellexeramus. A circiter septuagenario cadente in lectum, præcipue gutturali pituitæ defluentis morbo, quid expectandum est? Mediolanenses exules, quos altera duarum pestium Guelforum, & Gibellinorum contagione infectos, extorres à patria pellit, exercitumque Gallorum præcunt, Valentinam Alexandriam, nostri Magni Cancellarii oppidum, dedere in prædam. Per Antonium Leviam Hispanum ad id negotii cum valida Hispanorum caterva missum, trucidatis autoribus restitutum est. Gaspar Contarinus Venetus Orator literas à sua Illustrissima Reip. mihi ostendit, quibus narratur, Turcarum equitum millia esse in Belgradi, Ungariæ quondam propugnaculi vicinia, in stativis septuaginta. magna strages Christiano gregi paratur, nisi Reges nostri convenerint animis in Barbarum illum Principem. Ungarus vero Rex, initurum se scædus cum eo Tyranno, de præstando transitu gemens protestatur, nisi mittantur suppetiæ. Ostendit & literas ejus Reip. de Concordia cum Cæsare. Ajunt se sperare sub tam prudentis & justî amatoris Principis umbra, res Christianas aliquando suscitaturas. Eodem tamen tempore Salinas Archiducis actor, literas habuit ab hero, Polonos, Ungarosque scribitor coactis communibus viribus ad millia Turcarum quindecim trucidasse, qui fines depopulabantur Ungaros, à Belgrado incurstantes. Pescariæ Marchionem in Italia à Cæsare dimissum, navigantem classis Gallica in insularum angustiiis, veluti è specula diu expectavit, ut adversum eorum hostem ad manus haberent, stratagemate Gallos sefellit, qua est angustus maris in Africam è Malaca nostra Hispana tractus, vela fecit, & liber evasit. Valet. Lucronii. iv. Calendas Octobris, M D XXIII.

EPIST. DCCLXXXVII.

Strategemata Comestabilis. Provisio Gallorum. Vaticinatio.

P. M. A. M. Archiepiscopo Cusentino.

HÆc ad te cæterosque rerum apud nos emergentium cupidos. Ex insulis Hispani-

niola, Cuba, Jamaica, & putato continenti, cassiæ fistulæ, cujus proventus in Hispaniola sunt arboris fructus jam immensi, ac faccari, auri etiam, non contemnenda perfecta est copia. particularius aliquando hæc, ad propiora nunc. Magnus noster Comestabilis astu suo quosdam è Fontis Rabiæ portarum custodibus seduxit. Uno tantum è tribus filiis Joanne Tovarò secundogenito juvene magnanimo comitatus, sinelecto, sine jumentis ac famulis obsequiariis, blanditiarum omnium oblitus, per Lipusæ, Biscariæque Cantabrorum anfractuum regiones plebeio habitu montano contextus, pererravit ignotus. Exploratores, qui Fontem Rabiæ noctu clam ingrediebantur, ubinam Comestabilis esset pernoctaturus, locum namque quotidie mutabat, soli sciebant. quando jam ad optatum finem rem perduxisse arbitrabatur, fortuna solitis est artibus usa, qua nocte conventum erat de porta nostris per vigiles aperienda, quingenti & quater mille Germani bellatores, acciti à Cæsare, præcedente vespere S Sebastiani portum captarunt. Re intellecta, Gallorum duces obfessi, de repentino congressu aliquo suspecti, prioribus mutatis custodiibus recentes ac numero plures suffecerunt. Ita boni Comestabilis vigilias & labores novercali suo more Fortuna frustravit. Neque his contenta, similem casum adstruxit ilico. Moniti nostri per transfugas à Baiona, urbeculam eam, Gallorum finium propugnaculum validissimum ex inertia præsidiorum, sæpe protento crure secure dormientium, imparatam posse reperiri, de impetenda mari ac terris uno crepusculo, cogitarunt. tentatum est, sed quo tempore copię terrestres ad muros oppugnaturæ sese applicarunt, maritimæ classis cum instrumentis & ferris, proraliibus carinis, ad oppositas catenas dirumpendas paratæ, venti defecerunt. Ita desperatis animis, nec sine jactura, oblata occasione amisissæ, vulneratis è turritis mœnibus multis, & plærisque peremptis, re infecta redierunt. Classarii vero, ne frustra penitus laborasse viderentur, à præ dolore tanti facinoris evasi, despumantes, in Gallica litora descenderunt. Bene munitum oppidum Cabretonum cum vicis & locis aliis circumvicinis pluribus dedere in prædam. Inter cætera optima spolia resinæ ad stipandarum navium rimas qua indigebant, aptæ copiam ingentem se reperisse jactant. sed vercor rerum vices. non dormitabunt in quærenda vindicta hostes qui nunc præda onusti psallunt: sorte aliquando spolia lugebunt, aut eorum causâ innocentes vicini. Jam vale. Lucronii

cronii unde propediem discedemus. nonis Octobris, MD XXIII.

EPIST. DCCLXXXVIII.

De Adriani morte. Ejus laus, de fama Gallorum.

P. M. A. M. Marchioni Bellecensi.

A Magnis incipiamus, licet nil magnum in rebus humanis. quo namque majora melioraque vulgus inane, eo arbitrato meo minora deterioraque. scetidus quippe fumus ambitionis, quo solo vexantur tumidi Fortunæ filii, mille secretis eos cruciatibus affligit. Pontifex obiit. parvo tempore frui Pontificatu datum est, si perpetuis conflictari negotiis est gaudere, quid ultra? Vir bonus obiit, ad perferendos labores Pontificatus, non tam aptus, quam ad sanctos mores exercendos promptus. Salicem est imitatus, quæ cum cito coalescat, cito definit. Cardineo galero, præter familiarem suum unicum Germanum hinc fortem contextit neminem. A Sicilia fertur conjurationis, ad te alias significatæ, autores, per Hectorem Pignatellum, te adolefcente, Federici Regis apud Catholicos Regem & Reginam Oratorem, nunc Montis Leonis Comitem, & Regni Proregem, sui motus poenas variis suppliciis affecti luerunt. Camaratæ Comes Don Federicus Patella, & Zesallæ Baron, Franciscusque ac Federicus, de Imperatoria dicta profapia Germani, nobilesq; Panormitani plures, capitis truncati præmium sunt assequuti. Nicolaus Vicentius de Leofantis, Regni pro Cæsare thesaurarius, una & Joannes S. Philippi Jurisconsultus, Messanenensis, ac plures alii mixtim nobiles ac ignobiles, vulgarium seditionum excitatores, diversis modis judicii subire jugum. Ex Gallia, per exploratores & rumores inanes fertur, Gallos in Insubria esse profligatos. nil ultra in his, donec certiores habeamus nuncios. Lucronio venisse Curiam Pompelonem, Navarræ caput, audivisse te arbitror. Ergo Pompelone datis pridie Calendas Novembris, MD XXIII.

EPIST. DCCLXXXIX.

Parum fidendum nuper villis. Laus Rocandolphi. Grandia verba Cæsaris. Bellum gigantum. Horrida nives. Vindicta in hostes.

P. M. A. M. Archiepiscopo Cusentino.

I Dibus Octobris Cæsar nos ad Regni Navarræ, caput Pompelonem adduxit. Sed audi, quid ipsi Cæsari acciderit inter eundem. ex oppido Arcos nuncupato, ad Regina Pontem appellatum municipium iturus, venatus causa per montanas quasdam sylvas diverit, per saltus nemorum paucis comitatus, oblatum sequens aprum, qua redeundum esset ad rectam viam ignarus, diem totum consumpsit. Ad oppidum tandem à quo discesserat, ad multam noctem regressus est. Per diversa diversi pererrantes anxie Regem queritarunt, de aliquo discrimine suspicantes, quod vicinis nuper victis aperte inimicis, ob sui Regis præci amore, cum quo familiariter versabantur, parum fidendum sit. Postremo mane paulo post solis exortum ridens ad Curiam quæ præcesserat, rediit dehinc Pompelonem. Quo postquam pervenit Cæsar, summa cura & studio nititur suas copias trans Pyrenæos in Galliam impellere. Multi jam transferunt, & in Pyrenæorum radicibus, qua Galliam spectant, S. Joannis Pedeporus oppidum tenent. Ibi donec universus cogatur exercitus, & impedimenta vehantur, expectabunt. Orangæ Principem juvenem ebullientem, Cæsaris coartaneum: & eorum præfeci Hispanis peditibus. Rocandolfus vero Germanis præerit, qui ad sex millia esse feruntur, convenient omnes propediem & per Nebritenfis Principis statum vel inviti, ni libens patietur, iter facient. Rocandolfum Germanum Hispanimet laudibus extollunt. Prudentem & ad conciliandum sua gravitate militum animos aptum esse fatentur. Impedimentorum vero ductor est Belgæ quidam nomine Terramunda. Mallent Hispani, agricolæ præcipue, ad vehenda impedimenta cum suis bobus, & mulis destinati, mitiore ac magis temperantem. Germana phalanx, constructum ad flumina Gallica trajicienda xxiv. navium pontem comitatur. in Sancto namque Sebastiano, per Antonium Bagarotum Patavinum, summæ industræ virum, jussu Cæsaris, naves illæ connectendæ ad id ministerii fabrefactæ fuerunt. Generalis vero totius exercitus erit dux, Magnus Castellæ Comestabilis, tibi notus & amicus, fortunatus est in re bellica. Par-

vo negotio populares exortas in his Regnis seditiones disperfit, nec multo majore Gallicas acies in Navarræ regno. Una tamen cum suo collega Almirante, propediem transmissas acies sequetur, una felicibus auspiciis. Est aliud majus; accitis Principibus, qui adfunt ad numerum octo & viginti, quibus in sumendis ferculis, aut potu sit prælibatio, *se nocte ab eis nullum consilium protestatus est Cæsar: sed ut se transiturum in Galliam comitentur, edixit.* Lucronii mihi sæpe adventum ad hanc urbem meum dissuasisis, si vobis credidero, multo ferventius ibitis contra sententiam hanc meam. sic stat animo fixum, *parate res vestras, castramta transmittite tentoria. sic fieri necesse est.* Et qui aliter senserit aut suaderemetur, exiguum habebis de autoritatis mea lapsu apud exteros Principes & Regna mihi credita rationem. His auditis nemo est ausus emutire. Admiratiac stupidi abierunt, ob urgentem hyemem & horum culmina montium, quæ nivibus hoc tempore alte cadentibus solent esse volucris inaccessa, non modo equis aut militibus, & quod est difficilium, curribus ac jumentis ad comneatus deferendos, & impedimentorum plaustra devehenda. Bellum hoc giganteo fore simile ajunt plerique historiarum periti, quia nitimur contra vim cælorum, & temporum statuta, montibus etiam horrendis obstantibus bella gerere. Juvenili ætati & animo infracto decretum hoc adscribunt multi, sed rerum experientia polentiores, qui ex præteritis præsentia excerpunt, & ex utraque ratione futura prævident, à conjecturis Cæsarem uti prudentem, quo ea fama per universum vagetur, ea publice protulisse arbitrajtur; tempus loquatur. Dum hæc ita moraretur, ex nunci defectu Comestabilis discessit, exercitum collecturus, subsequuntur & impedimenta. Sed audi dictum molestissimum. Horridæ nives hujus mensis diebus xii. xiii. xiv. & xv. inclusum tenere Comestabilem in Burgueto villa, duobus millibus in latere montis à cœnobio Ronces-valles, in vertice montis ultimo distanti. Impedimenta vero post id, cum summo labore ac jumentorum jactura tandem sunt attracta in latus aliud Pyrenæorum, qua flunt aque in Galliam. Germani vero, quibus est pontium cura demandata, quum per Vasconum Bearni regiunculæ oppidum nomine *Uzariz* iter facerent, hospitaliter suscepti, liberaliter ex Rocandolli justa gubernatione, quod præbitum fuerat, persolverunt, abeunte illorum phalange, retro manserunt plærique, odii sui innati memores oppidani, postergatos trucidarunt ad unum. Re intellecta, regressus est ma-

gnus ad rei vindictam cuneus, oppidum in prædam datum combusserunt, ac majori ex parte trucidarunt oppidanos. epistolæ modum excessit epistola, quia raros habemus à vobis nuncios, rarique ad vos eunt à nobis. Ergo jam vale. *Pompelone. vi. Calendas Decembris, M D XXII.*

EPIST. DCCXC.

Quid de Pontificatu. de exercitu Burgundo. Fama varia de Gallis. Gallus exercitus vagatur.

P. M. A. M. Marchioni Mondeciar, & fratribus discipulis, cum apud nos condiscipulum vestrum Marchionem Bellecensem habeamus, qui virtute clarus bellica contra Gallos intererit lateri Cæsaris inhærens.

Quod adeo seras ad vos dem epistolas, mirabimini, ab Augusti mensis calce nullus ad nos ab exteris venit cursor. Rumoribus per Galliam sparsis contenti vivimus, & ob id afflicti animis, quibus res Italæ oneri sunt. Gabriel Merinus Bari Archiepiscopus, & sui natalis Gienii Episcopus, qui pro Adriano Pontifice vivente legatus erat apud Regem Gallum, post sui heri obitum, accersitus à Cæsare venit. A Rege Gallo assert mandata, eunt redeuntque frequentes ejus nuncii familiares, quid afferant in arcanis, nunc latet. tempus rerum præco loquatur, inquit per Gallie aulicos ventilari. Post multa varique scrutinia Reverendiss. Cardinales inclusos, ob illius Pontificalis throni appetitivam escam, despuantes invicem & discordes, quid sibi quisque mallet in sinum illam colligere, quam alteri cuiquam assentiri, in Cardinalem Medicem Leonis patruelem inclinari rem dicunt. Ajunt etiam Borboni Ducem Genuam, ut ad Cæsarem trajiçat, fuisse profectum, quod Burgundus exercitus sit dissolutus, ob urgentem hyemem, inquit Germanus ille, peditatus Germanici sub Comite Felice prætoro ductor, ad sui excusationem. Nos vero pecuniaria Gallorum seductione actum judicamus. Ad Borbonum vir idem Dominus Beurres, qui cum ad Cæsarem traxerat, missus est, quo sub locum tenentis Imperialis titulo Ducem detineat, quoque sit in exercitu nostro contra Gallos fomes non ineptus. Ferunt quoque, Anglos milites ob eandem frigorum causam, depopulationum & combustionum jacturis ingentibus intra fines Gallicos relictis, remeasse. Mediolanenses vero

res acriter laborare fama est, hac temporum intercapidine, qua nil habuimus ab Italia. perlatum sæpe fuit ab exploratoribus, Gallos esse profligatos, Gallos an fugisse, Gallum exercitum dissipatum, ad internecionem sectum, vana spe nos sæpe deluserunt. Magnæ illis civitatis Mediolani suburbium Galli oppugnaverunt. Sed reiecti ad milliare ab urbe ipsa, ut tumultus aliquis exoriretur, expectantes. exercitum detinuerunt. Neque desuit consilium penitus, per portæ unius custodes conventum fuit, ut una noctium per portam illis creditam Galli, exulibus tractantibus, admitterentur. Est enim Tartarea illa contagio Guelphorum & Gibellinorum adeo pestifera, ut in præceps trahat miseram patriam. Custodum intellecta perfidia, luerunt auctores poenæ, & sua spe frustrati Galli, castris amotis retrocessisse dicuntur. Circumvicina occupant omnia, quod nostri adhuc in apertum, suas minime copias eduxerint. Dux Urbinas Venetorum prætor exercitus, nondum extra fines Venetos traduxit copias, inquit, nolle certo discrimini se siquæ creditos milites committere, donec esse videat in campo reliquorum federatorum acies, quæ nondum accesserunt. Magnas intelligimus cogi vires. Cataphractorum ferunt fu-

turos in exercitu nostros lanceas mille quingentas, levis autem armaturæ totidem. Peditatus, numerum attinget triginta millium, inter quos Hispanorum adient manns octo millium. Neque hostes hebetiores esse fama est. Ita duobus exercitibus consociata, ex occasione in occasionem, calamitosa mea illa patria dilacerabitur. Ubi jam quicquid rei frumentariæ collectum est, neque ut ferere potuerint permissum. unum restat. Sesse, Latine Suefæ Ducem, qui Caprensis Comitatus est hæres, Oratorem esse Cæsaris in Urbe nostri. Juvenem ipsius actorem in Curia nostra, nomine *Scudum*, sum percunctatus; quid causæ moverit uxorem ejus Magni Capitanei, ut vulgo loquar, Gonfali Fernandi filiam, cujus dotalia sunt omnia ipsorum loca in Regno Neapolitano, ut nunquam ad virum sit Romam profecta, *pro rubore*, inquit, *abstinuisse*, ne Romæ submurmuraretur; *tanti Principi heredem filiam, unius esse Oratoris uxorem.* contemptibile putat, præ animi magnitudine id nomen esse. Propterea *Oratorum* nomine sublato, posthæc in Cæsaris ad eum dirigendis literis, *nostro Vicegerendo*, superscribetur, non ultra, *Oratori*. Valere. Pompelone. IV. Calendas Decembris; MDXXXII.

PETRI MARTYRIS A. M.

EPISTOLARUM

LIBER TRIGESIMUS SEPTIMUS.

EPIST. DCCXCI.

Moleon capitur. Responsum Lebritensis. Vulnerati nostri. Deditur Salvaterra. Suffragia Prefectorum. Verba Comestabilis miseranda. Prædæ commeatuum. Fames inaudita. Horrendum dillu. De grammaticastris nugantibus.

P. M. A. M. Archiepiscopo Cusentino.

Vno fasce plures habeto, quod injuria temporum adeo sumus inclusi, ut fere quatuor mensium intercapidine nullas à vobis, aut ab ulla Italiz parte literas habuerimus. Si quid aliquando fuit allatum, id plenum mendaciis, per solos vulgares è Gallia rumores. A nobis, qui

verantibus sydenibus, quo tempore ad stativas hyematum Romani rei bellicæ magistri confugiebant, per montanos anfractus devios & nivolos traducimus exercitum, quid fiat, habeto. Difficultatibus dictu tremebundis superatis, Comestabilis trans Pyrenæos, obiter Monleonem oppidum, & natura & prædidi valde munitum expugnavit, Domino Lebritensi non annuente transiit, viam ferro aperire opus est. Mox ad oppidum aliud S. Pellai, ab Salvaterra Bearn primario, Lebritensi municipio milliaria sex profectus est. Id Monleonis exemplo perterritum, parum restitit. Lebritensem regionis dominum amice hortatur ac monet, ut cum sua venia Imperialem liceat exercitum in Gallum Regem hostem traducere. In sua potestate non esse respondet, quod Salvaterra sui status caput Gallica occupant præfidia,

Nnn

quibus

quibus adventum prohibere nequivisse ait. Se tamen ægre ferre, quod infons ipse Navarræ erepto Regno, ita nunc in avito veteri patrimonio conficietur. Sui Principis Imperatoris mandata exsequatur, prout fors dederit. Dum ita res hæc ageretur, flumine Salvaterræ per vada feminatando trajecto, Princeps Orangiæ, Hispani peditatus ductor, cum ebullientibus quibusdam juvenibus, & plerisque peditibus, ad portas usque Salvaterræ incurritans, inclusos laceffit. Ad leve prælium exeunt inclusi, tribus vulneratis, & uno è Cæsareis familiaribus, cui retrocedenti equus cecidit, in hostium potestate relicto, ad S. Pelai castra regressus est. Ad Salvaterræ igitur muros Comestabilis castra locat. Quater tormentis incipit. xvi. hujus mensis deditur, præsidarii cum suis quemque armis & facultatibus propriis abire permissum est oppidanis, vacuum reperere locum tormentorum, & commeatuum copiam habuere non mediocrem. Salvaterra jam occupata, Comestabilis prætor exercitus, bellorum ducibus accitis, de processu deliberat, quid eorum quisque faciendum sentiat, percontatur: fere omnes iere pedibus in hanc sententiam, ne ulterius tali tempore progrediretur in Gallicam Tolosam, uti statutum erat, cuncta obstant dijudicarunt. Naves illas xxiv. ad fluminum trajectus constructas, cæteraque tormentorum, & apparatus impedimenta trahi non posse, quod jumenta frigoris & inedia consumpta deficiant, quodque sit per cænosos & paludosos adverso tempore campos transeundum, neque commeatuum copiam præterea, cum quo nobis jam solis res est habenda, Burgundis & Anglicis copiis dissolutis, & Italis suppeditaturam hostis satis intra se laborantibus, potentiam non esse contemnendam, qui si forte suos in Italia militantes copias revocaverit, facile nos poterit intra fines patrios deprehenso profligare. Cæsar de Prætoris & aliorum ducum sententia certior factus, bellicis addictos actionibus accersit Senatores, & consuluit, ut qua satis illis visum fuerit, exercitum ducant, censerit. Salvaterra relicta, Baionæ Gallicam petituri, media omnia cænosa repererunt, adeo ut jumenta nullo pacto ad impedimenta trahenda sufficerent, quin obruerentur. Est quid miserandum. Comestabilis ad actorem suum de illius itineris difficultatibus, scriptam epistolam legi. Is actor mihi est sæpe conviva, quicquid emergit, meum est intelligere. Quod Regi Cambyli per Tauri montis joga in Armeniam transire conanti, qui cum universo exercitu præ inedia dicitur interiisse, fere contigit. In

dextram igitur vertere denuo copias, Fontem Rabiam versus, Baionæ obsidendæ provincia relicta, tetenderunt. Tanta se pressum calamitate scribit Comestabilis, ut prodeliis, Fontis Rabie sit habiturus obsidionem, quamvis & præsidii & repagulis aggeribusque ac tormentis munitissimum esse intelligat, nec minus animo tranquillo labores eos & pericula, tunc se amplexurum inquit, quam si apud charam uxorem & filios domi ociaretur, prima è jacturis oblati fuit præda commeatuum, quæ totum exercitum lan-guescit. Quum namque ab S. Joannis Pedepor-tus oppido, ubi erant in horreis rei frumentarii ingentes cumuli coacti, longum jumentorum agmen sequeretur onustum, vagi quidam Vascenes semiprædones insilire in gradientes à tergo, sublevis, quibus postrema erat acies credita, male functi sunt officio suo, uti Comestabilis uno illius epistolæ capite conqueritur. tercentum circiter onusta rapere nobis jumenta prædones. Ea rapina detrimenti tantum attulit exercitui tantaque fames invasit castra, ut diebus fere quinque neque panem milites, neque hordeum equi aut paleam vel scænum sint affecuti. Corticibus arborum & deterioribus forte cibis equos eo tempore pabuli loco sustinuerunt. milites vero fame vexati, quacunque dabatur circumvicina percurrerant. armorum gregumque, quicquid erat obvium, abigebant in castra. Finitis præda hæc, magno, ne penitus deficerent, adjumento. Napis crudis aliis, quos in villarum vicinia fatos reperiebant, contenti vitam agebant ærumnosam, perire debilitate non pauci. Ad Fontis Rabie prospectum tandem eventum est. *Fontem Rabiam* dicat penultima longa Hispana pronuntiatione; non *Fontem Rabidum*, ut Grammatica castris dici debere contendunt. intelligi volo. obiter in oppidulum nomine *Vidaxar* inciderunt. ob inclusorum perviciam qui se tanto exercitui posse obsistere temerarie crediderunt, cum eorum internecie delectum fuit. Fontem ergo Rabiam, rabidarbie refertum locum, obsidebunt, & ad hanc ignominiam à suis cervicibus excutiendam, debellare conabuntur Hispani, Germani tamen mixtis, quos supra memoravi. Ea sententia sumpta de Fontis Rabie oppugnatione, quo propior esset, Cæsar ad hanc montanam urbem Victoriam, ubi nunc moramur, pervenit. hinc nisi re illa rite peracta, se nunquam discessurum Cæsar publice protulit. Unum accipite posttergatum, & rivum claudamus, jam exundantem nimis, alveo superato. Ex Baiona in novissimum agmen progrediens irrurunt Baionæ præsidarii.

diarii. adeuntibus nostris terga verterunt. desidiose actum à nostris plerique ajunt. ut abeuntes hostes insequerentur, nonnulli voluissent. In rejectu, satis actum, consilio maturiores arbitrati sunt. Jam vale nostri memor. Ex urbe Victoria provincie Alabæ moderatrice, quo hujus mensis die quinto pervenimus. III. Idus Januarii, MDXXIV.

EPIST. DCCXCII.

Elatus Papa. Papa novi Laudes. Valutudo Prosperi Columna. Nuncius de Papatu. quid Don Fernandus à Toletu.

P. M. A. M. Marchioni Monteciaris.

JAm tandem Petri naviculæ rectores galeros, Pontificem elegisse, per literas habemus. Is est ad quem inclinari rem ferebat fama Cardinalis Medices, pro legitimo, non spurio, uti adversæ factionis Cardinalis Soderinus prædicabat, judicatus. vir est animo vividus, ingenio clarus, rerum experientia prudens, vita integer, præsentium in Christiana religione,urbationum, speramus egregium, ex Medice medicum futurum. Galli Cardinales & qui Gallicis partibus sunt affecti, diu obstiterunt, ne hic eligeretur: ierunt & ipsi pedibus tandem in suffragia. Pontifex effectus Medices, biduo conclusos detinuit electores, quo prodirent concordēs, ne perturbati schismatum intra segetes Christianos vepres aliquos disseminarent, sub Clementis VII. nomine sine objectu. Medicem ergo ipsi post unum & quinquaginta dies exeuntes in Vaticano palatio reliquerunt. libentes, an inviti, qui stomachorum arcana cognoscit, ipse dijudicet. De Pontifice satis. Prosperum Columnam nostri exercitus prætorem, gravi morbo pressum & lecto jacentem fama est. timeo illi, quia est, ut arbitror, octogenario parum minor. A Pontifice in Ligustico littore venturum ad Cæsarem esse nuncium, breves de Pontificatu literas afferentem ajunt, Bernardinum Barbam nomine. præcessit interea levioze navigio vetus sacerdos quidam cum post scriptis, ab Oratore Cæsareo & pelagi discrimina. & piratarum ungues evasit. Barba vero Pontificius, grandiorē expectat discessuram navim, strenam & hic sacerdos adeptus est opprimam à Cæsare, qui hujus Pontificis forte delectatur. Hoc licet non externum, tibi tamen referam, quod condiscipuli tui natum tangat. Don Fernandus à Toletu, Don Garfise condiscipuli quondam tui filius, magna

nimi adolescentis commisit saltum, avo Duce Alabæ infcio, Cæsarem adivit, ut ad castra liceat cum bona venia proficisci, petit supplex. Avum esse consulendum prius, suavit Rex. Venia, non consilio sibi opus esse, inquit. Hæc dicens, avo insalutato, perequos dispositos, quos habebat, ad castra evolavit. Avus amans & Don Garfise, filii Fernandi patris excellentis exemplo, paulisper contritus, moleste rem primo auditu sensit. sedato mox animo cum familiaribus obsecuturis, quæ necessaria fore judicavit, ad nepotem misit. Vale. ex Alabensis Victoria. idibus Januarii, MDXXIV.

EPIST. DCCXCIII.

Capiunt Font Rabia. Mandata Comestabilis, Quid petam obsequi. Acris responsio. Auditi spiritus terrucumarii Pompeione. Intumuit mare. Ubi Germania.

P. M. A. M. Archiepiscopo Cusentino.

QUod ab idibus Januarii tertiis à me literas non receperis, forte miraberis, miramur & nos Cæsari Curiales, quod à vobis raras habemus, sed mirari desinimus, quando piratarum esse copiam ingentem & mare procellosum adeo præter solitum consideramus, ut Genuenses grandes illas moles cattacis nuncupatas, vorare jam didicerit, & quibus tres eum immensa virorum & facultatum jactura dicitur absorpsisse, sitque parte alia Regi Gallorum cura nil magis, quam ut nostros intercipiat cursores, ne quid agatur in Italia, intelligamus. Quæ ab eo igitur tempore successerunt, audito. In Calendis hujus mensis Comestabilis, applicato ad Fontis Rabie prospectum exercitu, machinisque omnibus ad muros concutiendos cum internicie multorum, per jaculatos ab internis scopetarum & majorum tormentorum globos dispositos, faciem tubicinem, uti moris est obsidentium, ad urbiculæ fossam, cum hujuscemodi mandatis jubet proficisci. Castella Comestabilis, qui huic exercitui Cæsareo præest, Sacra Majestatis nomine, vos Gallos hortatur & monet, ne paratam vim expelleti. ut Cæsare Majestati locum istum, à vestro Rege contra jus fasque occupatum, reddatis. Id si facere renueritis, interniciem vobis omnibus esse statutam sciote. Don Petro autem Navarro profugo, Marechalli, qui sese in arce Simanchea vitæ consecutus radio jugulavit, filio, sub cuius ductu Navarri tercentum amplius exules, Gallico stipendio militabant, suavit tubicen facialis, ut meminerit se à matre, quæ Ducis

Alburcherchi est filia, Castellanus esse, à Catholicoque Rege redditus & gratias recepisse, quas sua culpa ex repentino discessu ad Gallos, in Navarram prorumpentes amisit, restitutum iri cum paterno magistratu, cuncta majorum bona, & una ipsi ac commilitibus omnibus, qui cum eo sunt obfessi, commissuram veniam se Comestabilis à Cæsare per fida diplomata impetraturum pollicetur. Feciali responsum est ab utrisque, ut scripto manu Comestabilis signato, quæ tunc retulerit, afferat. se interea quid sit agendum inter sese deliberaturus. Chirographum exaratur, Comestabilis dextra signatum affertur ad eos, longe à sperato responsum est. Gallinitius. Don Petrus vero suo & commilitonum sibi creditorum nomine, acrius repetisse dicitur in hunc sensum: *Urbeculam à Rege Christianissimo illam sibi sociisque, sub homagio de tutanda prestito, creditam fuisse; defensores eam, vita superstit. Ut Comestabilis suo fungatur officio, suoque Regi pateat, & quid sibi laura sit, experiatur. se idem saluros protestantur. Sed mirari se, inquit, ac miserrare Comestabilis, quod ejus loci debellandi provinciam sumpserit, in qua labores cunctos cum dedecore fore frustratos intelligat, quod robore militum sint & necessariis omnibus adeo fuis, ut nil timere expugnationem possint aut debeant.* His à feciale reportatis altero à Calendis die quaterne muros nostra tormenta ceperunt. E mœnibus qua percutiebantur, strata ingens pars fuit. à domibus autem in hostium capita per mortaria, globos in altum projicientia, diruta fuerunt multæ. furore tanto actum est, ut pars utraque obsidens, & obfessa fragores illos horrendos, auribus etiam clausis, vix ferre quirent. quibus & ipsa tellus à centro contremiscebat. quam atroces illi fuerint, similes tonitruis rugitus tormentorum, hinc colligit. A Fonte Rabia Pompelon millaria distat octo & quadraginta, inquit enim lequas sexdecim. Medii sunt montes ardui, altique in immensum. Mirandæ Comes regni Navarræ prorex scripsit ad Cæsarem, auditos fuisse in Pompeionensi deambulatorio prato, dicto *Tacenera*, tormentorum excussorum sclopos, auditi & fuerunt è collum in hac planitie interjectorum verticibus. Una cum tormentorum exercitatione, ceperunt & cuniculis effodiendis intendere. Sed quid? quando se aliquid operatos fuisse arbitrabantur, ecce nimbosos himbres! ecce ventorum rabidos spiritus, qui cuncta vastabant, & parata præpediebant, neque adeo poterant inclusorum foramina tormentis fuscâ penitus auferre, quin aliunde jacularentur globos & singulis horis è nostris perimerent multos. ita obruti como,

tentorii ventorum vi transportatis, sub die dies egerunt plures. neque ut commeatibus aut cætera necessaria deportarentur, procellosa tempestas patiebatur. Ita mille angustii conficti, extrema ferre omnia statuerunt, priusquam re infecta discedere, ut à Castellæ cervicibus ea tollatur ignominia. Eorum quæ Astronomi de generalibus syderum conjunctionibus, eo tempore futuris in piscibus, prænugati sunt, sensisse dicunt effectus, quod nunquam tales ac tantas se quisquam eorum pluvias aut vidisse cadentes, aut à suis majoribus audivisse delapsas conquerantur. Senescentes præterea decrepiti que provinciales habitatores eorum litorum, Oceanum intruisse nunquam adeo, in terramque suas undas adeo impulsisse jurejurando prædicant, propterea paucis ante diebus decepti, è munitionibus partem nostri amiserunt non contemnendam, quod in ripa fluminis, marini fluxus tempore crescentis, munitionibus extra confectum pelagi augmentum relictis, ab ordine prisco fluxus increverit & quæque obvia raptaverit. Rocandolfus hoc tempore cum Germanis sibi creditis, in collibus quibusdam ad hostium impetum sustinendum si quid ingrueret, è quibus aquæ cadentes labebantur, castra habebat; neque tamen ipsi, quod hyberno tempore gravissimo, magalia, tamatisque incoherent, deliciose vixerunt. Ad septimum usque ac vigesimum Februarii laboratum est hoc pacto, quo die per altus perque hortatus multos & vitæ necisque propositiones, cum secreto ingredientibus nunciis, Don Petrum & reliquos ipsi datos in ducatum Navarros, habuere persuasos, ut de deditione sermo fieret. Galli, quamvis numero plures, rem libentes amplexi sunt. petiere primo, ut liceret auferre tormenta commeatibusque ac reliqua secum abducere. Minime fuit assensum. Accipe brevibus. Urbecula illa, quæ veluti agger invictus & propugnaculum antemurale, Castellana hæc ingentia Regna tutari solebat, ab Gallorum incurfionibus ad veteres dominos regressa est. Magno quippe constitit, pecuniarum ingens exhaustus est acervus. Perditorum militum equorumque ac boum & jumentorum ad impedimenta commeatibusque devehendos addictorum, magnus est numerus. Agriculorum cum suis clientellis mulis & asellis ad rem frumentariam pro tanto exercitu alendo deportanda coactorum, jactura fuit non parva. Ex universa namque veteri Castella, immo & ex Regno Toletano, tibi notis regionibus, Pompeionem usque triticum hordeumque deferebant. Jam factis nostra est urbecula nostra, novum erit propu-

propugnaculum, novus agger, antemurale novum, ad furores Gallicos reprimendos, quibus vigentibus, nulli viventium datur posse quiescere, ab innata illorum ebulliente natura. Obfessi, qui sese dederunt, cum fuissent armis exire, protentis tamen vexillis, uti nostris, quando locum ad manus habuere, permixtum est. Qui prodeuntes agmine composito, numerarunt, Cataphractos centum, totidem Gallico nomine *Francarcheros*; pedites vero mille quingentos, ægrois & vulneratis exceptis, ajunt fuisse. E scemnis vero, quas ad obsequia præstanda militibus, inesse duces assentiebantur, duas & quadraginta supra centum, inter quas octo comptas è ducum pellicibus, plærique dinumerarunt. Hostibus dimissis & comitatus in tutum, Don Fernando à Toletò, Albæ Ducis ex Don Garfia filio, quem nostri peremptum à Mauris in insula Gervensi, è Syrtibus una, nepoti Comestabilis, de capienda loci & arcis possessione, dedit negocium, quod is esset in exercitu è proceribus non vulgaris, ob ducatus illius expectationem, licet nulum adhuc ipsetitulum, avo vivente, sit assecutus. Juvenulus est, annos nondum natus septendecim, animosus imagine patris, uti de Pyrrho Sulmonensis noster eludit. Auditum vero pulchrum est, qui intus nostri relicta repererunt. E majoribus tormentis, puta canonibus & colubrinis, ut suis quæque vulgaribus appellem nominibus, septem & quadraginta, è quibus nostra fuerant quatuor, cætera cum Gallicis liliis in ipsa Gallia & ex Gallico ære conflata. Arcabuzorum, scopetarum & hastarum numerus est innumerus; tritici granati quindecies mille, Castellanas heminas, quas Hispanus *sanegas* dicit, repererunt. Ad frumenta triturienda pistrina quatuor erexerant. ea die noctuque perpetuo tractu singula quatuor equi circumtrahebant, equis & hominibus equos regentibus, per vigilas mutatis, ne opus cessaret. Vini autem cupas ajunt mille quingentas, ad has addunt plærique nonnullas. Boum etiam & porcorum salitorum copiam ingentem, sed pulveris tormentarii quinque tantum cados habuerunt ad manus, disperferant reliquum æneorum & fixeorum globorum terra obruta inventa sunt ad ministeria grandium tormentorum parata circiter quinque millia. Jam vale. Victoriz, unde quandoquidem voti compotes effecti sumus, propediem discendemus. IV. non. Martii, M D XXIV.

EPIST. DCCXCIV.

Ubi sunt castra Gallorum in Italia. Repulsi Galli. Auctor invalidus. Capuanus Archiepiscopus. pm. Obruta carraca.

P. M. A. M. Marchionibus.

Circiter Calendas Martii, ab Italia literas habuimus. Angustiarum, calamitatum & ærumnarum fervet olla. Galli Novariam, Alexandriam, Binasum, loca præterea multa possident alia. Aronam oppidum invictum, qui quo me gestavit utero mater, & peperit, concusserunt tormentis Galli, quia magni momenti est municipium, Vervani & Ticini faucium custodia, id habere cupiebant. Incassum id quidem cum ignominia & jactura non mediocri abierunt re infecta, Galli Borromæi Comites, Gallorum nomine agunt rem. IncurSIONIBUS lacus viciniam infestant. sequi quid debeant, non intelligunt miseri. Domi quiescere mallent. sed infelix temporum necessitas illos trahit in ambiguum. Parietes ac tectum, quibus contendantur, opus est querere: Cæli solum tegmen incommodum est. Exercitus uterque rerum omnium penuria laborat. misera regio insons patitur interea. Ex urbe Victoria in nonis Martii discessimus. Burgos venit Rex. Ex itinere gravis me oppressit ilium & renum morbus. convalui, lætica vectus, Cæsarem secutus sum. Appulsus Gallos audivi ter à vobis fuisse profligatos. Iturum ad Pontificem pro Cæsare Magnum Cancellarium summurmuratur. fabulam puto, quia neque Cæsar habet apud se in rebus magnis tractandis parem, neque locus est in orbe Christiano ullus Cancellario quadrans alius. Frater Nicolaus Capuanus Archiepiscopus S. Domini cucullatus ab Urbe venit, nomine Pontificis ad Cæsarem de pace locuturus. Frustra credendum est, & labore hujus boni viri fore inanem arbitramur. Galli appetitibus cedere, durum erit, sed infelix præsentaneum allatum est nobis nuncium particulare. Ab Urbe in Hispaniam multi nobiles, qui Adrianum Pontificem secuti fuerant, formaria Genuense carraca vecti, revertebantur. In pelagi medio æquore submersa est. Vix tabularum reliquiarum quedam ab eis evaserunt. Sic vivitur & fluctuat. Vos qui estis in tuto; vita frui aliorum exemplo discite, ac Valete. Burgis. IV. non. Maii, M D XXIV.

EPIST. DCCXCV.

Archiepiscopus Capuanus legatur ad Anglum. de Gallorum fuga. Strati Helvetii. Motus in Syria. Strages insula Dn. Palææ.

P. M. A. M. Marchionibus.

TAbellarium habemus. Multa pullulant mala. Cæsareus exercitus Cremonam, Papiam cum pendicibus tenet, Gallus Viglevanum & Mortariam. Movent sæpe Galli suas copias. Conferre manum fugiunt, quia equitum ex Gallia, peditum ex Alpibus ex Helvetiis auxilia operiuntur. illorum vestigia nostri sequuntur. Diruere pontes super Ticino structos à Gallis, & intercipere commensus nostri student. Capuanus Archiepiscopus hinc ad Anglum Regem discessit Pontificis Cæsarisque nominibus, de Pace acturus. Quando vobis in manuum palmissa densa erumpet lanugo, quando canes Gallicos leporum grex infectabitur, quando lupos agni adorientur. Inter Fortunæ filios, hos præcipue, jam alterne mille confectos injuriis, concordiam & amorem seminari posse arbitror. Alienum à natura generis humani est, ut Principum animi conveniant, quia bicipites hi mucrones, *cede, non cedam*, donec sol calefecerit orbem, nunquam deficient. Dum hæc in pluteo moraretur epistola, unus post alterum cursor volitavit. Mediis multis particularibus amissis, summam rei capite. Galli summa egestate coacti, & nostrorum virtute pressi, abierunt. Campum apertum & civitates ac oppida deseruerunt omnia, arces tenent. Secuti nostri, agmen ultimum hostile mordebant. Sesa fluvius occurrit, cujus ripas Romagnanum oppidum munitum custodit. Aliam fluminis partem Helvetii, qui venerant in auxilium Gallorum, occupabant. Ad illos, ducibus Jo. Orbina & S. Crucis trajiciunt seminando audaces juvenes præcivocant. in duos cuneos reperiunt paratos Helvetios. Eunt obviam Helvetii nostris. repellunt nostros. In auxilium nostrorum laborantium, copias majores transmittit Marchio Pefcariz. Profligantur Helvetii. strages fit. vasa illis tormentaria sex abstulerunt, ruptis Helvetiis. Gallorum reliquus exercitus in fugam vertitur. Vexilla sunt adepti primaria nostri. Almirantus prætor exercitus, & Baiardus Gallorum ducum strenuissimus, vulneratos esse ait cursor. Attulit & à Venetis literas ad Oratorem suum. In Syria duces quidam defecerunt in magni Turcarum Principis inobservantiam, Sophio Persa sufflante

à tergo. Sed parum utilitatis inde speramus. Ruituros ad primum tanti Principis motum arbitramur. Quæ namque sine pari potentia facile insurgunt, facile dilabuntur. Valeat jam rerum terrestrium cruenta narratio. Marti quoque sævit in Gallorum ignominiam & jacturam fortuna belli. Cantabri Biscaini ex oppidis Renteria, Dena & Pasagio classe navium sex & triginta coacta, Insulam cui & municipio primario idem est nomen *Alansier* adorti sunt. Oppidum & villas & quicquid in insula domorum erat dedere in prædam. Sunt rerum vices. Palææ primarii bellorum magistri inter Gallos, possessio erat. Vindictam quæret aliquando, & infantes plestentur. Valete jam. Burgis. Idibus Maii, MDXXIV.

EPIST. DCCXCVI.

Epistola Cæsaris ad Helvetios. Captatio Benevolentia. De Rhodo & Belgrado. Rogatio.

P. M. A. M. Archiepiscopo Cusentino.

DE rebus Italis aut alias externis, nihil ad vos ego. A vobis illa expectamus, quandoquidem orbis solum vos incolitis. Angulum nos mundi veteris ultimum inhabitamus. Post ejectos ab Italia Gallos, ad vagos & inconstantes Helvetios mittendos nuncios Cæsar Rex noster destinavit. Literarum exemplar, neque verbo ab originalibus mutato per familiares à manibus scriptum habetote.

¶. Honorabiles, Fideles, dilecti,

Esti postquam jamdudum vidimus tam obstinatis animis causam vos Gallorum hostium nostrorum, à quibus nulla culpa nostra, tam durum atque ingens excitatum in nos bellum fuerat, suscepisse: ac ita ut illam quodammodo propriam faceretis, pecunia illis etiam, quod alias apud vos nunquam connigisse auditum est, pro re bellica suppediata, statueramus, pene in perpetuum vobiscum tacere atque dimittere, ut tandem satiati, sponte vestra, quid æquum, quid honestum, quidque maxime Christiano orbi salutare sit, intelligeretis: rerumque successum, qui non admodum Gallis sælix fuit, seu divina potius voluntate admoniti, mentes vestras & consilia vestra in commune Reip. bonum converteretis: At tamen, satendum est enim, cum oblivisci non possimus veterem nostram erga vos benevolentiam, quam tum summa & singularis nostra de virtute ac fortitudine vestra opinio, tum inviolabilis illa cum nostra domo Austriæ ac Burgundiz amicitia, perpetuum

perpetuum sedos. Præterea quod hostis facri & nobilis Imperii membra jam diu exfultavit; facile fit, ut ad ea veniamus: quæ ut plurimum è re, tum vestra, tum vero maxime communi omnium Christianorum esse censemus. Poscere etenim videtur ratio muneris nostri Cæsarei, quod præter alia tot Regna, superni nobis Numinis clementia contulit, ut bene gerendæ Reip. curam oportet perpetuam, apud nos excubare, & his præsertim temporibus, quibus tam validis expugnatiss Christiani orbis propugnaculis Rhodo & Belgrado, patere sibi aditus in viscera omnium nostrorum existimat impius Turcarum tyrannus, atque nefanda & funesta sua consilia persequendi Christianos apparatus facere dignoscitur. cui haud commode iri obviam poterit, nisi bello aut pace intestinæ Christianorum discordie aliquando sedatæ fuerint. Maxime itaque opportunum, rebusque conveniens visum est, si ad vos Oratores nostros, bene de animo & voluntate nostra instructos, quanto citius mitteremus. quod facient cæteri fœderati nostri & præcipue Serenissimus Angliæ Rex, Veneti & Serenissimus Fernandus frater noster & Illustrissimus Mediolani Dux, qui pariter de virtute vestra non secus atque nos sentiunt, vosque & secum & cum Reip. commodis sentire summo plane studio desiderant. Neque veremur summum ipsum pastorem sanctissimum dominum nostrum, cui jamdudum animus & pietas nostra satis explorata est, quæque & præcipuam quandam curam, & antequam ad altissimum dignitatis fastigium eveheretur, de commodis & ornamentis vestris, sempergesse, à nostris hujusmodi consiliis alienum fore, quin immo aliquem etiam isthuc præcipuum nuncium ad destinatum tempus missurum. Hortamur vos igitur atque rogamus, ut quam primum hæ vobis nostræ literæ redditæ fuerint, conventum seu generale dietam de more vestro ubicunque vobis placuerit, ad diem certam indicetis, ubi Oratores ipsi convenire possint. Nostri quidem Oratores curabimus, ut quanto celerius apud vos sint. Intelligetis profecto, res tum vobis tum Reip. utiles, dignas & salutare. Iturus orator est Lupus à Soria. Instructiones vero sunt epistolæ superiori quadrantes. eas ne sim repetita prolixitate molestius, prætermitto. *A semenibus quippe & arborum fructibus qua suis pullulantia germina, facile sapienter intelligit.*

§. Ad vicina nobis nunc revertamur. Hodie qui Maii dies primus & vigesimus est, præconum voce ac tubis clangentibus publice indictum est Gallo bellum mari ac terris,

& per Rosilionis Comitatum nostræ gentes, uti summurmuratur, immittentur. Germanos tamen, qui Fontis Rabiz Gallorum fines custodiunt, non audio moveri à prisca stationibus. quæ accident, habebis. Vale. Burgis. XII. Calendas Junii, MDXXIV.

EPIST. DCCXCVII.

De Panuco amne. Fr. Garaius. Patitur Classis Malucha. Controversia Badiæ. de al-luvie Burgenfi. Gallæcia infestatur.

P. M. A. M. Archiepiscopo Cusentino.

AB Indis naves habemus. Ab oppido Panama & insula, re ac nomine dite, quod sit secunda unionum, Australe putari continentis latus ad Occidentem lequas scribit Ægidius vulgo *Gil Gonsalves*, vir claro genere natus, sexcentas percurrisse. Particularia de hujus navigationis inventis quæ tu summò Pontifici poteris ostendere, quandoquidem, post visa, quæ ad Adrianum ejus prædecessorem scripseram, sero allata, quod mortuum repererint. id optare suavis beatitudinem. Magna quidem & narratae summis digna sunt Pontificibus. Nunc ad Septentrionale hujus putati continentis latus redeamus. Panucus est amnis ingens navigabilis, nuper inventus à nostris, ab ingenti Tenuitana civitate lacunari lequas distat sexaginta circiter. Francis Garaius Jamaiçæ gubernator, velle in ejus ripa deducere Coloniam instat. ejus erigendæ veniam à Cæsare impetravit, & quod majus est, ut æterno appelletur nomine Geraiana Panuci regio illa permissum. Fernando Cortesio Temiltitani strator magni Imperii id esse molestum intelligimus, ne detrimenti aliquid hinc exoriat, timeamus, tempus dicet. Parte alia scito, post accessum Victoriz navis gariofolis onusta quæ orbem circuevit (de qua re particularem vidisti, viditque Pontifex narrationem ad Adrianum directam) statutum fuisse, ut nova classis instruat ad idem iter quo cepta possessio manu teneatur ac frequentetur. Regi Portugallico id est perniciosum. inde male lapidum, ut effectus ejus rei differatur, efflagitat. Sui esse juris arguit. Cæsar ut audiat, imperavit. Classis impensa ingens est disferre damnosum. Suspenditur tamen in civitate Pacensi vulgo Badiæ. quæ fines Portugallicæ claudit cum Castellæ regnis. Castellanos & Portugalensium utrumque quatuor & viginti scientiarum omnium & rei maritimæ peritorum fuit conventus. Diu discussus est, & syllogismatum

matum utrumque. ultimus dies Maii elapsi, is est terminus à Cæsare datus suis iudicibus, illi concioni. Sic finis fuit. Re infecta redierunt nostri. Rem Cæsarem satis aperte probasse inquirunt, quod extra lineam ab Alexandro V. L. Pontifice Maximo concessam jaceant illz insulz. Econtra Portugaleses intra suos limites esse arguebant. Protrahere rem illis expediebat, nobis proficindere. demisso capite ac mœsti Portugaleses regressi sunt, semiminabundi ferro se tutaturos, ni argumenta proderint, fere insinuarunt. De hoc nunciat. In particularibus latius. Comiti Nafauti, qui Xebri loco apud Cæsarem suffectus, data est in uxorem Ceneti Marchionissa. *An primogenius sit à paterno sumptuum novus, an à Mendocii materno*, controversatum est aliquantulum, de redditibus etiam non nihil. Impensa tandem Cæsaris conclusum est; *Quid*, aut *Quantum*, ipsi viderint, quorum interest. Est aliud ridiculum, non prætereundum. Quod de pluvijs anni quarti ac vigesimi blateratum est, re ipsa super nos evenit. Fluvius hic toto fere anno vadofus, alveum adeo per alluviam superavit, ut Cæsarem in palatio velle obsidere videretur, ad equorum uteros intra regiam crevit inundatio. suburbium obrutum. Via tibi nota quæ dicitur *Hortus regij*, summersa. Plateæ duæ illæ ingentes, tenus hominum pectoribus a qua plenz; currus & plaustra innumera, quæ commectus ad fora vexerant, raptavit furor torrentis, traxitque ad fluminis alveum non pauca horrea triuice hordeacea que in planis illis domibus clausa, multa putrefecit. Domus pleræque collapsæ. Si ab hac rabie indemnes evasistis, prosit. En aliud diu vaticinatum. Gallega infestant Galli nostra litora. Exserere caput è portubus nemo audeat. Villas straverunt pleræque. Mercatoris & piscatoris naves rapuerunt plures. Litora cuncta libescant. Sunt rerum vices. Sic vivitur. Vale. Burgis. xii. Calendas Julii, MDXXIV.

EPIST. DCCXCVIII.

Almirantus à Gallis percussus. Helvetij ccc. precepit. Mori Soderini. Quid Gallus velit.

P. M. A. M. Marchionibus.

Habemus ab Italia post ejectos Gallos, literas, particularia quædam non ingrata Cæsari capite, nuper allata de reliquijs exercitus. Almirantem prætorem fuisse scopeta percussum dixi. Is evasit, sed centurio Baiardus istu simili vulneratus, in Marchionis Pescariæ teptorii obiit. Fugientes Hel-

vetios Alarconus Hispanus, Calabriz obfuiam prudentiam Prorex & bello clarus vir, persecutus est. Apud vulgo *Imbream*, civitatem episcopalem, extremum eorum agmen apprehendit. Trucidavit trecentum qui machinarum custodiam habebant. Cæteri præierant non passibus æquis. Quatuor & viginti vasa tormentaria illis rapuit. Cæteri Gallorum duces pedes consulvere, quid factio esset opus, pedibus paruerunt. Nostri, post eam victoriam de impetenda obsidendaque Massilia Gallica cogitant, quando, habebitis. Ad incruentos sese accingit nunc Fortunæ ludos. Soderinus ille Cardinalis Volateranus, de cujus animo in Cæsarem non promno, in Gallum fervido, satis multa concessit è vita. Superne an inferne viam ceperit, dicat qui cuncta novit. Mortuus & est Octavianus Fragosus jure belli captivus Marchioni Pescariæ. Precio ducatorum duodecim millium se redimebat. Amisit precium Marchio, cui iacturam non placuisse pecuniæ illius, sine læsæ Majestatis crimine credi potest. Capuanus Archiepiscopus qui Gallicam, mox Cæsarem, dehinc Anglicam, & iterum Gallicam peragravit cum summo labore postarum, curias, ad Urbem regressus est, cum mandatis à Cæsare, Christianissimo & Anglo Regibus ut de Pace agatur. Pacem tunc arbitror posse intercedere, quando sumptis alis bos & asinus sub uno iugo, nti cipilli & hirundines cibum per aëra volitando pererabunt. En quæ me movet ratio. Tornacum, Navarram, Mediolani Ducatum liberum, super Neapolim tributum intolerandum, Flandriz ac Arthosij resortum volet Gallus Rex. nihil est solvendum è manibus. immo & plura petimus. Volet Rex Anglus Guianæ Ducatum, Bononiam Britannicam & Morinorum provinciam, multa præterea. Gallo Regi hoc audire est amarius selle. Temperate vos hujus tam incompositi psalterij chordas. Non legulejorum cavilloso argumenta, non togatorum severa consilia, non Pontificum veneranda majestas medelam huic tam atroci morbo scient aut poterunt adhibere. Dira ferri acies, & humano cruore fluentes rivi, has diriment quærelas. Nec longe abest hujus tanti mali exsecutio. Ecquid de Siculis dicimus? quos Insularium pessimos, non inculci autores esse prædicant, quod undique variis, sed Austrinis præcipue, insanis flatibus quantiantur. Populares quidam dominos trucidarunt. Petrucium seductorem, Hercules Pignatellus Prorex, cepit, & capitis truncatum pœnas luere coëgit. Valet jam. Burgis. nonas Julii, MDXXIV.

EPIST. DCCXCIX.

De literis Sophii ad Cæsarem, ut invadat
Turcam.

P. M. A. M. Marchionibus.

A Sophio Persarum Rege literas & nuncium ad Cæsarem habemus, & una literarum ejus ad filium & ejus filii ad Regem Ungariz à Papa & à Venetis missa exemplaria. Literarum hoc est ad Regem Ungariz initium exorditarum:

§. Dei essentia in calis, in terra vero Pax. Lum Deo magno, glorioso, puro, bono, cui nullus in Regno similis, beato, supremo, in omnibus operibus incomparabili, qui solus jubare diem, noctem vero lumine clarificante lunam, exornavit: quique Adam primum hominem ex limo terra, optima plasnavit forma, mundos & cuncta creata disposuit: qui Reges in terra dedit, atque illis in orbe & suprema terra & in extremis ejus partibus, ut recte facerent, precepit. ipse quidem Deus servans nos ab omni malo, ad exquirendum se, ac exoptandum, in perpetuitate perpetuatum nos perducit. Amen, amen, amen.

§. Hæc suo idiomate. Latine traducta Romanæ. Pontificibus nunquam defuit omnium linguarum interpretes. His dictis ad Cæsarem apostrophat inquit: Proni quidem & humani despicendo, vertimus nos ad dexteram excelsi Domini, nobilis Regis, Regum & Principum Principi, cujus majestatem Deus conservet, permanereque illum faciat recte sedentem in solio suo Bædæ, conservetque incolumem super inimicos ejus, Amen.

§. Sensa literarum omnium, posthabitis ambagibus, quæ multæ sunt accipere.

§. Turcarum Princeps sui nos frequentibus literis hortatur, ut auxiliemur ei contra vos, cui adjuvare Regnum cogitat. Nos autem illi non solum vellemus auxiliari abstinere, immo toto conatu obflare, & in enim arma exercere. Vosper mensem Aprilem efflote parati, ut enim aggrederiamur, quo lacepsitum undique proferuatur, qui nos & Christianam no-men vestrum penitus deleat comatur, neque alias à melioras, oblocutorum distantiam, expectetis.

Ad filium literæ hoc exordio initium habent sensus idem.

§. Laus Deo unico, cum summa perfectione, in majestate ac beatitudine sua separato cum gloria, in essentia solio ac bonorum semperveri, super secreto secretorum, in addito splendore sui, qui se prudentibus & intelligentibus in testam futurum operum ostendit, quique essentiam suam fulguribus concomitantibus manifestat. Mundum vero solum lumine ac stellarum claritate ac veritatum visione illustravit. inspicant creaturas per scientias, quoad appa-

rent & principium fecit ostendendi se per venerandos nuncios, qui opera Dei ubique testantur, eorumque sonus in omnem terram exivit & in omnem habitabilem latitudinem, verba eorum penetrarunt. Ubi post tenobris irradiavit animas. Ipsi quidem Deo laus propter ea quæ nobis perfecta sua pulchritudinis communicavit, & propter bonitatem quam operanti est in nobis, ex bonitate sua perfecta, & vera prave-niens nos gratia & assidua largitate, &c. Concludit, ut præsio sit per mensem Aprilem, impetere ab ea parte consuevit, ubi est filius vicinus Turcarum Principi. Promittit, se idem facturum. Nil fiet. Si me consulitis, dissidia nostrorum Principum collachrymanda obstabunt.

Ad Cæsarem per proprium nuncium missæ, mixtum ex superioribus habent initium exordium. Sensus idem est, ut se appareat, &c.

Subscriptio est hujusmodi: Humilis servorum & maximus amicorum. Raiyza Sophi, filius Hider. A tergo autem: Ad manus, si Deo placuit, Regis Regum & Principum Imperatoris, cujus dominium & Fortunam Deus Max. continet, Amen.

Temporibus isdem ab Thracia & Constantinopoli Pontifex & Veneti literas habent. harum ad Cæsarem missa vidi exemplaria. Dixi alias in Syria Gazellum quendam in Magnum Turcarum Principem exersisse cristas. Is audito apparatu in se, desertus à suis cum paucis equitibus aufugit. Post id Dux alius, nomine Achmet, quem Damasco Syriæ ac Ægypto Turcarum Princeps præfecerat, principum sibi usurpare intendit. Coëgit vires. Seduxit Mamaluchorum militum partem. Arces & municipia præsidii suo nomine munivit. arma cepit. Pacata omnia esse scribunt exploratores Pontificis, quos illic cum magna impensa nutrit, quo Principis illius habeat exploratam mentem. Achmetis ipse & trium sociorum, defectionis participum, capta ad arrii valvas in Constantinopoli suspensa vidisse se ajunt. Astu, non vi bellica, fuerunt proditum à suis Achmetem venisse ad manus Principis. Audito namque jam gradiente apparatu, desertus à militibus traditus est. sed scribunt copias, quæ ad eum ignem extinguendum proficiscantur, verus ferri acies in Ungariam. ea est Pannonia inferior. quandoquidem liber est undique magnus ille Princeps, neque stare loco aut quiescere sinat milites, ne ociosi aduersi aliqui moliantur, & seditionibus intendant, ajunt exploratores. Quis jam potis erit tantæ machinæ resistere? captis præcipue duobus illis Christiani nominis propugnaculis Rhodo & Belgrado? Et quod deterius periculosiusque, dissidentibus inter se Christianis Principibus.

pibus. Deus benevertat. Vos valete. Burgis. pridie Idus Julii, MDXXIV.

EPIST. DCCC.

Quartana Caesaris. De classe Maluchea, Germani agrum Ruscononensem petunt. Verba Autoris ad Caesarem, Lam Jamaica. Promittitur Templum erigendum. Cur itatus Caesar in Comitem Potentia. Renovatur Senatus Induiv.

P. M. A. M. Archiepiscopo Cusentino.

Quartana pressum habemus Cæsarem, tristis est Curia. Parum negociatur. Ad alia. Misimus artis maritimæ peritum virum quendam nomine Stephanus Gomez, cum una tantum navi, *Cetavella* vulgo, ex Clunio discessit, fretum quæsiturus inter floridam tellurem & Baccallaos. Cataium inde se reperturum inquit, eat bonis avibus. Maluchea claslis paratur. Augusto mense credunt aliqui vela facturam. Neque Januario arbitror ego, quod non intelligam ita paratas esse naves, aut coacta tanto viatico necessaria. Ibit tandem, Deo favente, nulla de Portu gallensium habita ratione, in hoc tanti momenti negotio. De casu tui meique amici Licentii Vargas audisti forte, quanti valoris vir esset in magnis & arduis tractandis negociis nostri. Cupidineis in senecta vexatus stimulis, monialis cujusdam genere Claræ ministram quam *scenam* vocant, cui nomen non est dandum, exarlit. Noctu per scalas, cenobii muris appositas, ad tam proficisceretur. Nocte intempesta una dierum re pacta forte præter vires ætatis, invasit horror hominem sive ex conscientia sceleris admitti, vel ex hebetudine cerebri & medullarum, ita ut semilanguis redeunt per scalas ensis è manu primo deciderit, sequutus ensen ipse gravi rotatu uti pulliculus animam exhalavit. Id prodigium iudicio divino ab omnibus adscriptum est, & apertum est argumentum, nil simile admissum relinquitur à superis impunitum. Germani Cæsareo conducti stipendio, Rosilionem versus mittuntur. Ad meipsum parumper, quam liber à fortunæ bonorum cupiditate, tuo tempore vixerim, quamque, opulenti ambitiosi sumi factorem sese pascenticus magis miserear quam invidiam tute ipse testis es. unde, quandoquidem aliquid ultra propheticum illud optatum, neque divitias, neque pauperatem, ex Catholicorum vitam sanctorum benignitate sum assequutus, animum jusseram meum à postulatis quiescere, sed una me ratio movit, ut præter sta-

tutum expersicerer. Cæsarem ego nuper his verbis adortus sum: *Inclite ac inviolabile Caesar, quod me tua Majestas diligit, prebuis bonor Senatorius, & oratoris muneris aliqua designatio, testantur. Quod sciri est in sorte blandimentis, habeo mihi, sumque tua Cæsaria Majestate diuor, quia parvo contentus vivo. Perurbani namque libertatem amantis ingenium equorum & mularum agmina, familiarium molestia multo gravius, quibus nunquam satis præbetur, & longi temporis festidia, de minutis, & his paucis obsequiis, grandia dicunt, & appellant servitia, & conquestibus perpetui aëthera complent. Exteriore tamen amoris aliquo erga me signo indigeo, ad honorem, cujus sciculum meum unquam obijcit, propter oratores mihi comertantes Mediolanensem, Venetum, Florentinum, Genuensem, Ferratiensem, Manuanum, qui omnes me nobilibus ortum parentibus Mediolani, ac ætatis mea, quicquid boni fuit, in hac tua Majestatis domo consumpsisse sciunt. Aliter tua Majestati me gratum esse nequeo illis persuadere. Placuit sermo Cæsari Jamaicae novo nomine S. Jacobi felicissima insulæ Abbatialem mihi designavit Antisteam. Appello *selussumam*, quod ibi sit toto anno fere par nocti dies, quod non horrida vigeat æstas, non hyems rigida, quod perpetuis fruatur vere ac autumno, ab æquinoctio gradus tantum sexdecim, & alicubi pauciores distat. Literas habetote Cæsareas ad Pontificem supplicativas. Bullas expedit. Sed alterum in casu hoc habeto. Regressus ad Cæsarem cum gratiarum actione, repetit. Quo Tua Majestas intelligat vera esse quæ postulat miseri, de solius amoris erga me signo non avata cupiditate, in ipsam Abbatiam templo erigendo primi anni redditus integros, nulli impensu deducti, me præbentur pollicor. Pius est Caesar, pius est opus, utere tua pietate in hoc, mihi soles in ceteris, aperias & Tua Majestas manum. subfrist. Tantundem imperatum est, ut è Regio fisco tribuatur. Expilabo indies magis, quando jam sit opus inceptum. E meis familiaribus mittam ad id opus aliquem, quæ sequentur, intelliges. Monitus ab Mapheo postarum magistro, quod jam esset cursor petasatus, hæc celeriter scripsi. mentitus est. quatuor ultra dierum spaciū intercessit. Hinc habeto paucula. forte nulla post hæc per dies aliquot. Comes Potentiæ Neapolitanus ad Curiam veniebat. Captus est & in arcem ductus Simancheam, quod Cæsare inconsulto, ausus fuerit Pescariæ Marchionem ad singulare certamen provocare, quo tempore Sua Majestas Marchionis opera contra Gallos laesefentes indigebat. De Gallis nescio quid summurmuratur, quod Rosilionis Comitatum incursionibus infestant. Est aliud majus.*

Indicum

Indicum Senatui Cæsar renovavit, à cæteris negociis explicitis delegit. Principem Senatus quem Hispanus *Præidentem* appellat Oxoniensem Episcopum confessorem suum effecit, addidit collegas Canariensem Episcopum, Jurisperitos duos tibi notos, ambos Doctores juris dicundi, Beltranium & Maldonatum. Suo Cæsarei chirographo me imperat adesse. Ad aliud hæc, iter fecit Regis Portugallicæ cursor, quod Florinus pirata Gallus navim Regi suo raptaverit ab Indis venientem, qua merces vehebantur gemmarum & aromatum ad ducatum centum octoginta millium summam conqueritur. Ubi primum huc impulsus sumus, conclusum est, ut Catherina nubilis, Cæsaris soror, tibi nota, detur Regi Portugallico ejus consobrina in uxorem. Vale falsiditus, ut arbitror, tam longa filateria. ex Valeoleto quo III. non. Augusti accessimus, MDXXIV.

EPIST. DCCCL.

Toloni capitur. Bracamontis centurio à castris. Tria promissa defuerunt. Quare Gallus Rex sui odiosus. Horrida pestis Mediolanensis. Legati postulata.

P. M. A. M. Marchionibus.

Accipite quæ servant in olla Martialis. Nostra callis, duce Ugo Moncada, in portu Monaco Genuensi esse dicitur. In prospectu è regione Gallica, portus fauces custodiens, furor bellicus vexat utramque. Borbonus & Pescara Massiliam obsidere cogitant. Tolonum portuosum oppidum ceperunt. Ab ejus arce tormentorum habuere vasa septemdecim, quibus Massitiæ muros quatere sperant. Præsidia sunt intus validissima. Borbono fines Gallicos ingrediente, vulgus universam Galliam à suo Rege defecturam aiebat, quod Borbonus è stirpe regia sit, gratus nobilibus, Rex autem ob vitia quædam exosus. E castrorum centurionibus venit unus ad Cæsarem, nomine *Andream Bracamonte*, fuit mihi nuper conviva. Neque secutum, neque haltam in Borboni favorem fuisse erectam inquit, immo suspicatur nostros in discrimen non parvo esse, quod Christianissimus Rex ipse sit Aviæ, validum cogens exercitum, ut nostros adeat. Fore arbitrat, ut nostros transisse peniteat, quia præcipue Rex Anglus promissa ducatorum millia centum, si Borbonus transmitteret exercitum in Galliam, differat, neque à Comitatu Rosilionis nostræ copie turbent quicquam, neque ab Italia promissum Prorex mittit peditatum, neque de velitibus & ca-

taphractis militibus adsit numerus integer. Dicit tamen, Christianissimum Regem ab suis ducibus odio haberi multosque ab exercitu dimisisse, quod de eorum fide dubitet. Infensos habet populos omnes, sacros & profanos, ob exactiones pecuniarum, quibus universa Regna exilavit ad eum, nunc autem excoriat ad ossa. Hæc rotant in rota rotante. In patria natali mea Mediolano dira pestis omnia vastat, crudeli scopa verrit obvia cuncta. octoginta capitum millia deesse jam prædicantur. Dux ipse ac Palatini omnes, cujusque nobiles per apertas vagantur villas, & jam vicinia universa corrumpitur. Ex Germania intelleximus in Conventu generali coacto in Wormatia, Chieregatum Episcopum Aprutensem, Pontificis legatum, nomine Pontificis proposuisse, quæ scandala severit pervicax Lutheri petulantia, petitiique ab eis, ut contraeatur serveturque sententia in eum lata per Pontificem, & à Cæsare confirmata, ut ignis hic atrox cuncta corrumpens exstinguatur, postulavit. Præsidebat *Nerandus Serenissimus Austriæ Archidux* frater Cæsaris in conventu. Non bene grata fuerunt Principum responsa, inde colligitur. *Germanos Principes libertati studere liberrima*, honesta prælaque Principum postulata. Candidis multa involvunt nigerima, se daturos operam pro viribus, ut provideatur, sed mihi & benigna negotiatione, severa minime, ne popularis tumultus aliquis exoriatur, responderunt. Ad librorum hæreticorum petitam pro sententia lata combustionem, provisuros dixerunt, ne quis audeat impressoribus ultra quicquam præbere, ordinariis inconsultis. Ad nubentes initiatos quenquam Principum in sua ditione acturum de causis hujusmodi tanquam contra seculares si quis deprehendatur in eis apostata, de annatis, quod in Germania resistent, ex instituto veteri ad infidelium furores reprimendos, cujus rei causa concessas fuisse inquit. De Concilio quod vocetur & in eo cuique hominum liceat quicquid in mentem venerit profiteri ac proponere impune.

¶ Conquestus est legatus Chieregatus Aprutinus Episcopus. Respondum est, nil aliud staturos, aut in Pontifice favorem aliud dicuros, nisi prius centum propositis gravaminibus Pontifex eat privum. Jussit Aprutinum abire re non solum infecta, sed multo majore sanie confecta. gravamina mihi nota sunt. In aliud tempus ea differo mittenda, non sine causis urgentibus. His auditis, Cæsar ad Serenissimum Infantem fratrem suum literas dedit in hunc sensum.

¶ Mirari se ait Cæsar, quin ratio habita fuerit

de rebus decretis in conventu Nurembergensi, cui affuit Sua Majestas. Ubi de consensu Principum Imperii sancita sunt actorum Lutheri amulatio & librorum combustio castigatioque tenentium apud se libros ejusmodi, quod antem à Pontifico Concilium petere ausi fuerint, vehementer arguit, cum id ipsius Papa ac Imperatorum sit munus. neque abnuvit Sua Majestas, quin Concilium sui cogendum, sed quod extra ordinem Germania per se ipsam id petat, se molestos tulisse, atque Concilio se velle interesse, modo suo loco & tempore & per quas debeat convocetur. Addidit alia verba sanctissima: Si hac nos pateremur, non filii Ecclesiæ, sed inimici jure merito nobis nomen compararemus & ingrati notam apud omnes gentes subiremus. Repetiit Sua Majestas, egre se tulisse, quod sola Germania tenet sanctiones tantas veterum Patrum autoritate firmatas labefactare, quibus neque Pontifices ipsos oporteat contraire. Dat exempla. mox Sua Majestas, & ait aperte visam fuisse perniciem eorum Principum & divina super eorum iudicia iracunda dedisse, qui Ecclesiam vel puncto perturbare ausi sunt, quanto magis perdisissimè unus hominis insanias velle fovere. Hortatur demum Serenissimum fratrem & Principes Imperii, ut quicquam immutari patiuntur, donec in eo quid posulam Concilio, cui se assuturum pollicetur Sua Majestas, quid fieri debeat, statuatur.

Extra hanc aleam parumper & longe claudemus portas epistolæ. Regina Gallorum concessit è vita. Illi se dedit sociam Terræ Novæ ac Suessæ Ducissâ. Jam valet. ex Valdoletto. Calendis Octobris, M D XXIV.

EPIST. DCCCII.

Controversia inter matrem & filium iuram ad maritum. de Garaia. Tempestas. Obruta Carracha.

P. M. A. M. Archiepiscopo Cusentino.

C Atharinam virorem Cæsaris in Portugalliam ad virum consobrinum misimus. pridie quam discederet, matrem adivit. Se nuptiam esse recensuit. ad virum ire oportere obortis lachrymis ait. acies paratas esse Castellanas & Portugallenses ad conflictum, ne properaverit, dixisse fertur. Ad hæc mater: Puellula es: (hoc semper suo idiomate appellavit symbolum, quod est nigra) nondum nubilum, ne cures. Hæm! quam magna sunt in promptu scandala, ni ego iero. Mater adhuc: Ne timeas, nigra, ne timeas, non accides mali quicquam. Elucescente altero mane, matrem nil ultra salutata, discessit. Ad Indos ab Hispanis inquietis spiritibus, multa emergunt indies. quæ natura illis infixit nascentibus. Quatuor appulsa sunt navigia. Ab

Senatu partibus illis præbente leges, ex Hispaniola literas habemus. Quæ ad iustitiæ administrationem attinent prætermisissis. Ad Cubam, alias Fernandinam insulam ab nova Hispania & Fernando Cortesio illarum terrarum domitore appulsam esse quendam Centurionem ab Cortesio missum, nomine Christophorum Olitum scribunt. Afferre illum in mandatis ajunt ab Cortesio, ut inde in latas putati continentis, dictum Figuræ alias notum, trajiciat, ibique Coloniam erigat. quadringentorum peditum & equitum triginta numerum habet secum. Ad locum eundem vadit Gil Gonsalus præfectus regius. Serunt & Petrum Ariam putati continentis & aureæ Castellæ gubernatorem mittere copias ad locum eundem. Sperant omnes, se illic fretum optatum reperituros, terras à terris dirimens. Veremur ne, si occurrerint, se invicem de suo more, quod sint fodalitatis impatientes, mutuo conficiant. Hispaniolæ Senatui datur summa potestas, ut ferventibus eorum animis eant obviam. Ab hoc Olito nuncium quoddam infelix emanavit. Franciscum Garaium Jamaicæ rex sponsæ gubernatorem, dixi alias de Colonia in Panuci magni amnis ripa deducenda, semper cogitasse. Septingentorum peditum, quatuor & quadraginta supra centum equitum coëgerat manum; ambagibus longis in tempus aliud relictis. Ecce! ivit cum eo comitatu Garaius Olitus hic, in Cuba insula sistens, dixit Garaium fuisse profligatum, mox in Cortesii potestate obisse. per incertam hanc famam se habuisse Hispaniolæ Senatores, ad nostrum regium, dico Senatui Indicium, scripserunt. quando apertius habebimus, habebitis. Hicannus rebus Indicis, Episcopis præsertim acrem se ostendit. præter seditiones ducum, quas timeamus, vita sancti sunt plures Episcopi. Alexander Geraldinus Italus noster in Antistea sua Domini & Conceptionis Hispaniolæ raptatus est. obiit & putati continentis alius: Prior vero Melioratæ ad utramque Antisteam S. Dominici & Conceptionis Hispaniolæ, designatus, expectare noluit vestrâ Pontificia plumbata diplomata, dum illic expeditio traheretur, exhalavit fluxu ventris animam, quippe mitem & providam. Evenit & aliud adversum. Ex ostio Bethis, duodecim navium classis ad Indos itura, vela fecerat vi tempestatum quassata, magnam opum partem in mare, quo se exoneraret, coacta est projicere, ad portumque redire, unde prodierat. regressa tandem est & felicibus in puppim flantibus ventis coeptum iter peragit. Ad nos ab Indis redeamus. Cæsar suæ quartanæ profuturam credens æris mutationem, Turdessillas,

desillas, ubi mater ejus pessundata Saturno sedet, & sedebit æternum, se contulit. Neapolitanus quidam, cum unguento sibi noto quod rēnes uncturus sit, quartanam abasurum sese obtulit. Admissus est. neque obstitit medicorum argutia. inungit. prima facie visum est profuissē. regressa mox est. Conqueritur unguentarius, quod nimis propere medelam abjecerint Medici. Longiore parumper tempore opus fuisse ait. Dimissus est unguentarius. Forti animo languorem patitur Cæsar. Mare quoque nobis insensum est. De carrachis pluribus obrutis & disturbatis vi tempestatum, vos apertius scitis, quia Italæ omnes erant. Jacobus de Vera insignem in Hispania tuo tempore unam construxerat. Ad manus piratarum Gallorum ea venit cum mille quingentis saccis lana Hispana sarcitis, rebusque aliis ad valorem septuaginta ducatorum millium. ad Belgas & Antuerpienses nundinas proficiscebatur. Sed aliud accidit magis mirandum, quia inauditum hætenus. De statione Bilbæi & fluminis ejus in Oceanum fluentis commodo, audivisti sæpe. Intra fluminis fauces valde superne stabant in anchoris multæ naves, plenæ mercibus, coactæ, ut uno facto agmine ob piratarum metum exirent, ad Belgas ituræ. Nactum autem sunt Galli piratæ fluvium pernavigare. Putarunt Cantabri navium domini amicos esse. Duas è navibus ab anchoris erutas, abduxerunt. expergiscuntur posthac vigilantius ignavi navium domini. Vale. ex Valdoletto, unde nullas à me ulterius habebis. Cras namque ut Madritum, Mantuam Carpentanam proficiscamur, discedemus. xiv. Calendas Decembris, M D XXIV.

EPIST. DCCCIII.

*Massilia obsidio deseritur. properatur in Insubriam.
Gallia in Taurini urbe. Papa mens in Casarem
fluctuat.*

P. M. A. M. Marchionibus.

A Clemente Pontifice membraneum habui naviculæ sigillo diploma. duo id continet capita, laudativum unum, quod scripserim de Orbe Novo, hortativum alterum, ut, procedam. Parebo, ne anathematizer. Ad Fortunæ ludos vertamus cala-

mum. Atræ fames & Christianissimi Regis vicinia nostros coëgit Massiliæ obsidionem deserere. Maximi sunt Borboni & Pescariæ conquestus de promissis militibus ab Italia, de Regis Angli pecuniis, de ingressu in Galliam per Comitatum Rosilionis. per vias invias, per horrida montium Alpinorum cacumina, per ambras rupes & anfractus difficiles, nec passu lento, terga verterunt. Rex autem Christianissimus, de nostrorum abcessu certior factus, levius aliud per minus aspera montium juga cepit iter, quo prior in latissimis Insularibus campis accederet, nostrosque pacto illo interciperet, & faucibus vallium occupatis fame intra steriles vastitates perire cogeret, vel prior Mediolanum prehenderet, nostris à tergo relictis. Longis adeo itineribus, & gressu adeo citato, ajunt cum exercitu profectum, ut milliaria feratur aliquando uno die triginta percurrisse. uterque anxius invigilat, saluti student nostri, pernicipi nostrorum hostis. Protonotarius Marinus Caraciolus magni momenti vir, pro Pontificibus quondam legatus apud Cæsarem, nunc apud Ducem pro Cæsare Orator, scripsit ad me, Christianissimum Regem jam descendisse ab Alpibus, esseque in urbe bonarum artium genitricis Taurino. Spem tamen præbet, quod nostri sint evasi, monetque me, ne de reditu in patriam cogitem in præsentiarum, quod omnia ruant, quod plena gemitibus & lachrymis sint omnia, depopulationibus obnoxia. Pontificem ajunt esse dubium, quando illi de veteri amore in Cæsarem, & secus, de prisco in Regem Gallum odio, recensetur. Si cum sub galero purpureo tantum liber esset, appetitui suum locum dedit aliquando, non esse mirum respondet: Nunc autem cum sit Christianorum Principum pater generalis, & Christiani generis pastor, aliter vivere oportere. De Pace inter eos acturum se inquit, & parti minus fugienti Concordiam, adhæsurum. Mediatorem se futurum per breve diploma Cæsari pollicitus est. Italia universa fluctuat, quo se vertant, non intelligunt, stupidi, audito tam repentino saltu Gallorum, erigunt in cælum facies, Ignari quid velint. Scito multa magna quod sese offerent scribenda. nunc valete. ex Madrito pridie Calendas Januarii, M D XXIV.

PETRI MARTYRIS A. M. EPISTOLARUM

LIBER TRIGESIMUS OCTAVUS.

EPIST. DCCCV.

Rex Galliarum intrat Mediolanum, inde it ad obfidendum Papiam, castrametatur intra Percum. Papienses imitantur Germanos, hostis obfessos commeatu intercludere saggi. amittit operam & impensam. Papali legati consilium de Pacificationis modo Caesar improbat. Oratio Germanorum Ducis in Genua.

P. M. A. M. Marchionibus.

Nova nobis allata sunt, uno fasce multa constringam. Ad Martinum Centurionem Genuensium Oratorem scripsit eorum Dux Antonotus Adornus, quo in statu res Italæ sint. Christianissimi Regis copias, primo dinumeremus. Quid de Mediolano Papiæ, quod obfessa, mox de tentato Ticini diverticulo, demum de aliis successibus usque ad hunc diem pluraque, cuncta namque particulatim habemus. Copiæ cum quibus trajecit Alpes, cataphractorum sunt millia duo, levis armaturæ, tria, peditatus hoc ordine constat. Helvetiorum & Suevorum millia sex, Vasconum & Morinorum decem, Italarum quinque. Ait tamen ex Alpium citato transitu, ab hybernis latebris primo vere prodeuntibus laceratis, equos esse strigosiores, militesque ipsos præ inedia squalidos ac semilabantes, neque vestigiis constare, processit tamen Rex animosus, neque sibi aut exercitui pepercit labore omni & angustia, præ Imperii augendi cupiditate superat. Scilicet Novariam adivit, cepitque imparatam, diruerant ejus arcem nostri transeuntes, quod invalidam reperebant. Sed præ incuria, vel quod magis credendum est, præ maturata fuga, ne impedirentur, quatuordecim reliquere vasa tormentaria, quibus in eos Christianissimus Rex utetur. Mediolanum, nil dormiens adivit, tum peste gravatam miseram urbem, tum Magni Cancellarii Ducalis Comitissæ Hieronymi Moroni suam desertam fere invenit. Repentino quippe Christianissimi Regis accessu, Magnus ille Cancellarius, civibus convocatis, cum bona Ducis venia, posse Gallis por-

tas aperiri disseruit, copias defensionis consonas deesse asseruit. Septimo Calendis Novembris munito Castello ad arcem regressus est Cremonam. Mediolanum Christianissimus introivit, præsidii in ardenti peste relictis, Papiam versus tetendit. Triumviratus Prorex, Dux Borbonus & Pescariæ Marchio Antonio Leivæ nobili genere orto Hispano, fere nato & alto in re bellica, Papiæ præsidium effecerunt. Cataphractorum illi dederunt lanceas bis centum, levis armaturæ totidem. Peditatus erat Hispanorum quadringentorum, Germanorum quinque millium. Horum dux erat Germanus bello egregius nomine *Alsozorem*, Caesaris observantissimus. Inhæret Papiæ vero mœnibus septem vulgo *Percum* calce ac lateribus structum quinque milliarium ab utroque latere, ab ultimo spacio totidem à fronte qua propius est urbi, fere dimidia parte, quia declinando producitur ad Urbis ipsius portas, spacium id fuit veteribus ducibus animi causa reservatum. Id est hujusmodi.

§. Inest septo Carthusiensium cucullatorum fratrum dicte cenobium & structura magnificum. Inest quoque munita in modum arcis domus alia, dicta *Mirabella*. cenobium sibi Christianissimus in stationem elegit. Ad Papiæ obsidionem universum misit exercitum. Magna vi tormentorum quater muros tertio nonas Novembris primo ceperunt, & una oppu-

oppugnationem, muris diruptis tentare. Octavo idus ejusdem, secundo. In tertium inde diem, tertio, cum ingenti jactura toties fuerit repulsi, aulos inde obfessos fuisse ajunt erumpere in hostes Grifones Helvetiorum, qui custodiam habebant impedimentorum, bis adorti, exeundo multos trucidarunt, in tutumque cum ingenti præda se in urbem receperunt. Solet Germanus miles stataria tantum pugna valere, didicit noster prædarius Papiæ, incursionibus, Hispanorum æmulatione hostes infestare: ac spolia hostium extra cuneos quærere. His inspectus Rex Christianissimus suorum militum animos deficere sentiebat, cum ab imperterritis hostibus indies magis afflicterentur, ad præsentaneamque interniciem duci ægre ferrent, duobus modis stringere obfessus facias ex Procerum & ducum suorum consilio constituit; circumducere urbi fossas, nequis ad commeatu quærendos quiret exire, & hinc inedia illos consumere, quod nostros intelligeret non ausuros prodire in auxilium ex Cremona & Lauda, ubi erant inclusi Dux Cremonæ, triumviratus Laudæ Pompejanæ, ac Alexandriæ præterque præsidia duce Gaspere Marino, Ticinum & una divertere in fluvium Gravalonadum, ab Ticini alveo duo forte labentem, ad non longa dein spacia in Ticinum cadentem. In eo consilio, si voti compos efficietur facilius applicare copias & machinas in obfessorum exitum ad urbem poterit, quia veteres ejus urbis cives qui eam circumfessere moenibus lapsu fluminis, latus illud lambentis freti, parvo adminiculo putarunt opus esse ad hostes quosque reprimendos ab ea parte, quod nullibi sit vadusius Ticinus. Sed arbitrantur, uti scribunt, naturæ illius amnis gnari, operam & impensam Christianissimum Regem amissurum, quod arenas trahat insperatas quascunque fossas obcæcantes, hyeme præcipue, quæ jam illos urgebat ob frequentes alluvies ab Alpinis jugis pluvialibus, in lacum Verbanum cadentes, quas omnes Ticinus absorbet, unde Padum reddit adeo ingentem, ut *Rex fluviorum* appelletur. Hoc idem Capuanus Archiepiscopus ad Cæsarem regressus proficitur. Is bonus pater de Pace tractans, Mediolanum in Pontificis manus deponi debere consuluit, hinc fieri viam ad Concordiam planiorem arguit. Cæsari propositio non placet. Particularia quædam extra generalem aleam, seramus. Joanninus Medicis Pontificis propinquus, quondam Cæsareus, nunc Gallicus, in levi proelio scopetæ vulneratus abiit à castris. Galli Savonam, Ligustici maris à Genua secundam ex composito cum civibus sub nomine Pacis in-

gressi, dedere in prædam. Jam Germani obfessi tumultui studere incipiebant, stipendiâ petierunt. Habita est à mechanicis quædam, sed parva pecuniarum summa. Oratorio apud eos functus est munere prætor Leivâ, qui literas nunquam didicit. Virorum interniciem, virginum stupra, uxorum raptus, natorum dispersionem, strages facultatum proposuit; si ad hostium manus venerint. Quicquid assequerantur, & uxorum ornatus, si quos habebant, in commune porrexerunt. Nobiles autem jam seipsos expilaverant calamitate inspecta. Intromissa & sunt per Gallorum excubias, à duobus Hispanis, transfugium simulantibus, ducatorum tria millia, à Pesariz Marchione illis credita. In hac summula viritum dividenda, casus hostium dignus emerit. Hispani qui aderant potiunculam & ipsi habituri, lætis animis Prætori dedere potestatem, ut posthaberentur, Germanisque portionem suam præberet. Hac visa benignitate, Germani à suo duce hortati, ne oblatum patriæ tantum honorem parvi faciant, mori malint aut fame periire, quam deficere, quam locum Gallis dedere, contra veteres eorum mores assensu sunt, animi fortitudine ac insolita fide constare dicuntur. Exitus erit iudex. penuria laborant gravissima. ad equorum præcipue pastum quibus omne pabulum sceni aut paleæ, vel alterius modi alimenti, hordei vel avenæ, corticibus arborum & fæbarum thecis primarios depascunt equos. Reliquos aut comedunt, aut præ inedia vident præ oculis cadere mortuos. Nono Februarii noster exercitus, post quorundam Germanorum accessum, quos Dux Borbonus duxerat ad Illustrissimo Infante, apud quem vos educati estis, Archiduce Don Fernando Cæsaris fratre, habitos, propius audent accedere, castra castris opponere, hostes lacessere. Mutuis tormentorum globis se alterne salutant. Februario pygmæus forte gigantæis utetur successibus, & febribus tremefaciens multos. Ruent alterutri, stare jam loco nequeunt, opus est, ut dimicetur, sperant Cæsarei, licet numero impares, potituros victoriâ, quod nostrorum animos sit necessitas excitatûr: E contra sit Gallis opulenta noctura. Symposiis ajunt Hispani, Gallos non minus in castris intendere quam si domi dissentis cruribus ociarentur. Effeminant militum animos in castris blandimenta voluptatum. Venetis exercitus, licet duces eorum stimulentur, ut stent pactis, in alis manet. Non trajicit suos fines Dux Urbinas prætor eorum, quod non detur transeundi libertas. premunt suorum ducum habenas Veneti. Hæc in præsentiarum

sentiarum per duos cursores, & Capuanum Archiepiscopum. Inter hos Martes & Saturnos Mercurium alatum effectum. Jam nimis longam epistolam contexui. quæ desenda succedent, habebitis. Valete. ex Mantua Carpentana Martii. VIII. Calendas Martii, MDXXV.

EPIST. DCCCVI.

Leutrecus revocatur. Consulatio super danda Indis subjungatur Libertate.

P. M. A. M. Archiepiscopo Cusentino.

AB argumentis quibusdam non fauste Gallos in hac infania Martiali procedere arbitramur. Leutrecus dux confinium, Angiæ à suo Christiano Rege revocatur: ut confiniis relicti, propter ad se cum prædiciariis omnibus suis, imperare dicitur. Hujus urinae spectatores medici ægrotum vel ægrotum proximum esse judicant stimulatorem. Dum interea quid rabida fors allatura sit, apertis faucibus operiuntur. Ad Indos transcamus. Tres habemus ab Hispaniola naves, faccareis panibus & coris boum, quorum est jam tanta in infans copia, ut ignorent, quæ mittere illos queant, mercibusque aliis onustas. Jacobus Velazquez Ferdinandæ, quæ Cubæ est, gubernator, qui ditem Crassum opibus superabat, Codro miser & pauper pauperior obiit. In construendis novis classibus ad novas terras querendas & Fernandi Cortesii fortunam infringendam, ingentes consumpsit thesauros. Frustra omnia. Cortesii namque genius supereminet. Vita & sanctus est in ipsius Cortesii potestate Franciscus Garaius Jamaicae mex sponsæ diu gubernator. Is & ipse novarum terrarum cupiditate seipsum expilavit, ac tandem in calamitate reductus, calamitose abscessit à vita. Hæc latius in particularibus rebus Indicis, de quibus propediem duas Decades habebitis; ad Mediolani Ducem directam unam, ad Pontificem alteram. Sed audi, quid inter nos versetur. De Indorum libertate, super qua variz sunt opiniones diu discussæ. Nihil adhuc repertum conducibile. Jura naturalia Pontificiaque jubent ut genus humanum omne sit liberum. Imperiale distinguit. Usus adversum aliquid sentit. longa experientia hoc censet, ut servi sint, non liberi autem hi, quod à natura sint in abominabilia vitia proclives; ad obscenos errores, ducibus & tutoribus deficientibus, ilico revertuntur. Accitos in Senatum nostrum Indicum bicolores Dominicanos fratres, & pede nudos Franciscanos illarum partium longo tem-

pore colonos, quid fore putent, satius consulimus. Nihil à re magis alienum sanxerunt, quam quod liberi relinquantur. latius & hæc & quæ referent in particularibus. nunc satis. Vale. ex Mantua Carpentana Martii. VIII. Calendas Martii, MDXXV.

EPIST. DCCCVII.

Dux Albania cum suis copiis ab Neapolim. Castrionis laus. De Gaspare Maino. Papienses erumpunt. Casale majus obsidetur. Castellum S. Angeli capitur. ad duellum Rex Gallie provocat Marchionem Pescara.

P. M. A. M. Marchionibus.

INterea dum generalem amborum exercituum insanientium stragem, internitiem & camporum pinguefaciendam humano sanguine superficiem vobis præbebimus, circumvolitantia quædam suscipite. Rex Gallus exilimans, Casarem exercitum posse dissolvere, si ad res Neapolitanas disturbandas ex Angiovinorum consilio exulum copias miserit, sub prætore Duce Albanæ Scoto principe quingentas illi cataphractorum lanceas cum peditatu commodo ad rem designavit. It suum iter Dux ille. Urfini parant augere illius exercitum. Regnum se apparat ad tutelam. Exitus loquatur. Ad alia. Ex Laude Pompeii, qui setriumviratus Proregis, Borboni, Pescara recepit, Fernandus Castrionus antiquo Principe Græcorum sanguine ortus S. Angeli Marchio, dolum dolo curavit. incurfionibus infestare pagos è Ducalibus Gallicæ quædam acies cogitarunt. reintellecta Castrionus ad eos tetendit, reperit, profligavit, pinguem retulit ab eis prædam. Gaspar Mainus Alexandriam urbem præsidio habebat. Ad eum obsidendum nomine Gallico, peditum tria millia, equitum ignotus numerus veniebat. Hi Massiliam nullo oppugnantem tutati fuerant inclusi, & Savoniam sub data fide cum pendicibus spoliaverant. Exit ad eos Mainus, ut vicinum fluvium transeat, hostium pars permittit, hos cum peditibus tercentum, equitibus centum adoritur sternitque flumine trajecto, reliquos jam deteritos sociorum exemplo adit, profligat, insequitur, opima reportavit ab his spolia. De inclusis intra Papæ moenia mira feruntur. Erumpunt sæpe in hostes, neque manu vacui revertuntur unquam, aut sine sparsa cruore. Ab Cremona vero quam ex triumviratus consilio Dux una dierum exivit ad eos icturos quando jam post habitos ab Illustriss. Infante, à Duce Borbone ductos in castra Germanos,

Germanos, prodire in apertum ausi fuerant. Palavensini Parmenses proceres à tergo siliunt cum validis copiis, Cremonam impeturi. ab Cremona miliaria forte xxiv. locum occupant munitissimum, nomine *Casale majus*, ut inde saltum cogitatum Gallorum nomine peragant. Si voti compotes fuissent, actum erat de rebus Italiæ, ac Cæsaris auctoritate in ea. Re intellecta per vigiles exploratores, regreditur ab itinere Dux, oppidum obsidet expugnatque, quotque inerant, aut capiuntur, aut trucidantur. Palavensinæ illius Illustris familiæ capita Dux habuit ad manus, horum princeps Marchio est, ut Cremonam regreditur illamque vigilans custodiat, editum est, quia si nigrescet fera fors pugnae, quæ differri non potest, non desit quo se victi recipiant. Suis jam clangoribus feralis Alestro ætra concutit. Ad miliare dimidium à Papiaë moenibus castra metantur jam nostri. In Papiaë septo & suburbii Gallus habet tentoria. Grando, nix, glacies & flammantia cum tonitruis horrendis sulgura exspectantur ab his nubibus. Diræ necessitas ingenium & vires & animum nostris excitat, singulis horis hostes lacescunt, ad pugnam provocant. Gallus in castris fossis & vallo munitis, se continet, consumere inedia nostros, quibus omnia defunt, nititur. Credere Fortunæ summam rerum suarum reuinit, quia in tuto rem suam habere putat. Est à castris utrisque munitum nomine *S. Angeli Castellum* miliaria quatuordecim. nobilitas multa Gallorum nomine inerat, & gente Gonzaga Mantuana, præsertim centuriones plerique. Loci expugnandi provincia sumitur, Gallos existimantur ignominiam non passuros tantam, ut coram oculis eorum, & locus & egregia illa præsidia delerentur. Inde prodituros è latebris ad suorum defensionem putarant: Manent immobiles Galli, nostrorum stratagemate intellecto, non tulerunt suppetias. capitur municipium, capti quicunque inerant. Jam tot contumeliis totque iacturis susceptis deficere animis Christianissimi Regis ductores coeperunt, nostri animum augere. Inferni manes præ tantarum amistarum præsentaneo lucro labra mandunt. Res accidit narratu digna in his angustiis. Rex Gallus ad Pescaraie Marchionem literas per tubicinem sociale dedit provocativas ad certamen, cum paucis aut cum multis, utrum mallet pari numero, sese obtulit exiturum. De Prorege aut Borbono nulla mentio, definire se cupere litem hanc cum eo insinuat. Pescara modestè respondit, Christianissimi animum laudavit, ac de ratione habita honoris ejus in eligendo, gratias habuit, atque *nihil honorati*

tius in vita suis accidisse aut accideri posse, quam à tanto Rege invitari ad particulare certamen, sed nequire se Suae Sublimitati satisfacere, quod non sit liber, neque id posse inconsulto Cæsare Rege suo assentiri. Vidi ego literarum exemplar. ab exercitu missas ajunt veras. Rebus sic stantibus, Antonius Leiva obfessorum Papiaë Prætor, ad triumviratum literas dedit in hanc brevem sententiam: *Vel ad nos venite, vel ad vos ego, viam ferro aperiri præfiscar.* Jam valet. Madridi. viii. Calendis Martii, M D XXVI.

EPIST. DCCCVIII.

De supplicii Gallo Regi Latini à Duce Ferrariae, de Ugone Moncada & Principe Orangia capti. Genuenses vacillant.

P. M. A. M. Marchionibus.

Vix prior epistola ad vos exierat, quando ecce alium ab exercitu tabellarium, quæ ad vos scripsi vera esse inquit & asserit ab exercitu. Adduntur multa. Ducem Ferrariae scribunt & pecuniarum & machinarum Gallo contra Cæsarem suppetias tulisse. Ugonem ajunt Moncadam trimum nostrarum præfectum à Gallis captum fuisse in terra. Nescio an de Principe Orangia Cæsaris contaneo amantissimo captura scripserim. Duobus tantum Bergantinis in Italiam trajiciebat. In classem Gallicam incautus incidit, nostram putans, ad Gallos tetendit, in laqueum ipsemet, nemine laqueum tendente se conjecit. Fuit hic Cæsari casus molestissimus. Genuenses nova tractant. Mutare se velle statum deliberant, ut una sit factionibus cunctis gubernatio commoda. Antonotus Adornus eorum Dux privaturum se Ducali magistratu pro patriæ salute pollicetur, quæ uti prostrata meretrix accedentibus quibuscumque Principis exulibus ducentibus crura diffundit, ob intestina odia, & fere quotannis, ut tributis gravibus susceptis, aut prædonum raptu discerpitur, quæ maris quondam domina esse videbatur. Jam valet. Madridi. iiii. Calendas Martii, M D XXVI.

EPIST. DCCCIX.

De duobus navibus ex India redeuntibus cum thesauro & tigres, de susceptis in desertorum Anzistum locum.

P. M. A. M. Archiepiscopo Cusentino.

DE rebus placidis, gratis, honorificis, humano generi utilis ad te, de petulantibus
Ppp

lantis fortunæ sclopis ad alios. In portu Clunio classis est, ad Maluchas insulas aromatum altrices destinata; quando discedet, intelliges. Ab Hispania nova, domita nuper à Cortesio thesauris onustæ, duæ naves appulsæ sunt, ad Cassiterides. Earum una, thesauris in terram expositis, tentare fortunam decrevit, piratarum prædonum evasis rabiem. In hac vectus est Lupicus alumnus meus, à teneris quem dilexisti à puero jam barbatus, qui paulo post tuum discessum cum bona mea venia duce Roderico Albornocio à Rege ad partes illas misso cum magistratu computatoris, rerum novarum auditu pellectus profectus fuerat. thesauros afferunt & tigrim à catella in cavea nutritam, colubrinam & unam quam esse auream fama ferebat apportant. Eam non tanti esse scribit Lupicus. Exiguu auri gradu fultam dicit, nondum est appulsus. ab Hispali ad nos venit, & multa intelligemus. Cæsar magna multaque impartitus est suis. Joannem Fonseca Burgensem & Rosanum antistitem obiisse nosti. Palentinum in Burgensem transfutavit. Palentiam Pacensi designavit. Doctorem Mansum Pacensem effecit. Licentiatum Suarez Senatorem hæreseos inquisitionis nominavit Tudensem, in Oranensem elegit Civitarentem. Hanc dedit Antisteam doctiori Maldonato mihi collegæ in Senatu Indico. evexit & multos ad Commendarias. Vale. Madridi. 4v. noniæ Martii. quo die putamus jactam esse ætam in agro Papiensi, multoque sanguine felicem alius telutrem esse irroratam, MDXXV.

EPIST. DCCCX.

Quid Pegnaloſa ex Italia nunciat de atroci prælio contra Gallos ad Paviam.

P. M. A. M. Marchionibus.

Martii dies decimus tabellarium nobis præbuit. Fauste feliciterque nomine Cæsaris pugnatum est. Brevibus accipite. Galum Aquila prehendit. Cæsaris captivus est Rex. En hujus tam detritæ controversiæ argumentum. En ab altis cælorum consiliis delapsam, & in profunda rerum Creatoris officina decussam sententiam! Humana ratio intercecidit nulla. Plures erant hostes numero, licet ex discessu Ducis Albani Scoti cum quingentis cataphraetis, & peditibus non paucis, suum exercitum Rex enervasset. compositis constabant hostes castris, validis aggeribus circumvallati, securi videbantur. Proregis, Borboni & Pescara triumphatus, providentia ducum aliorum, & centurionum

ac militum, discernere manu tanta tempore cribratam controversiam cupientium, animorum fortitudine difficultates omnes, licet durissimas, superarunt. Nos interea timore angebamur graviore, quam spe leniremur. Ad hanc usque tænetam cursor volitans nos traxit, stragem fuisse inauditam, & Gallis principibus, qui suum Regem sequuti fuerant, fere nullum evasisse, quin aut trucidatus, aut captus fuerit, præconatur. quid afferat in pera, latet adhuc. Sed cur hæc pauca de tam vasto rerum acervo scripserim, audite. Commendatarius Spatenſis Rodericus Diez cognomine *Pegnaloſa*, & ducibus egregiis nris, qui pugne interfuit, à triumphatu destinatus, agitatu cursu, tum tutelariibus capti Regis literis, veniebat. En quam ridiculis nos Fortuna sannis deludit. Italiz quicquid à loco certaminis restabat, & Alpium horrentia juga transierat, capti Regis, de infausta sorte sua matri miserè significaturus nuncium afferebat. Ab ea tanti filii casum plangente ad Cæsarem & familiares epistolæ portabat commendativas, ut crebro liceret ad filium nuncios mittere. Fines Gallicos & Laletaniam universam trajecerat incolumis Pegnaloſa. Aragoniæ regnum majori ex parte postergarat, domi se jam esse arbitrabatur. Attendite quam parum rebus humanis sit fidendum, quot casibus obnoxii sumus. In villa dicta *la Mula*, quæ super arido colle sita est media inter Cæsarem Augustam Regni caput & Almuſnam oppidum, descenderat Pegnaloſa. Dum per postarum ministros equi parantur ad cursum, inter viatores quosdam ignotos exoritur rixa. Ad tumultum domo exit Pegnaloſa. Ex transverso ruit ab alto saxum, unde aut cujus dextera jaculatum, nescitur. Faciem Pegnaloſe ita contudit, ut unum ex oculis tabellarius, quem lecto jacens præmisit, amissum opinetur. quando curatus venerit, rei ordinem habebimus. Hoc habito nuncio, Cæsar Deo gratias acturus, quod hinc Christiani gregis quietem expectet, supplicationem instrui mandavit ivitque ipse ad sacellum stadia distans forte quatuor ab hujus oppidi moribus, per concionatorem jussit populo dici, Deo soli gratias habendas esse, quod nulla sit in humana potentia vis. Secum duxit Pontificium legatum cum cæteris oratoribus. illum honorifice pridie susceperat. Comes is est Nobiliarius, vir clarus à parentibus, sed in seipso clarissimus, quod virtute bellica se diu egregium ostenderit, & omni genere literarum sit præditus, & utramque linguam calleat Græcam & Latinam, neque scientiarum aliarum liberalium expertus: Muz

sicæ utpote, Geometrix ac Arithmeticæ & Astronomiæ, quæ simul in Fortunæ foris raro emuntur. Venerunt & nuper ab Artæois flatibus, Rutenis, Sarmatis Oratores ad Cæsarem, *Moschibus* generali appellatione vocant ejus Principis populos. Ad Valdoletum venerat alius, cujus literas credentiales habuistis, si bene memini, sensus idem, ut fraterne velit Cæsar se habere cum suo Principe, uti cum avo Maximiliano hætenus fuit. Titulorum est ingens pagina, quos prætereo, quia in priore recitatos fuisse arbitrator. Jam valete. Martii. III. Idus Martii, MDXXV.

EPIST. DCCCXI.

De magna classe ad Indos, de discessu Cortesii adversus Olitum. Oratores Galli & Angli, mors Marchionis Brandenburgici.

P. M. A. M. Archiepiscopo Cusentino.

A Nobis ad Indos, ab Indis ad nos frequentior est classium concursus, quam sarciniorum jumentorum à nundinis ad nundinas. Sexto Calendis Maii vela fecit ad classis navium xxiv. In ea Joannes Mendigurrenus Cantaber, familiaris meus, tibi notus vehitur. Mitto salutatum sponfam meam Jamaica insulam, felix Regnum, septuaginta leucarum longitudine, ab Oriente in Occidentem, latitudine triginta, ubi non hyems rigida, non æstas torrida, ubi fere nullum est diei & noctis discrimen, quod proxima sit æquatori ad gradus octodecim, & paulo plus, pauloque minus pro latitudine. Ubi toto anno frondescunt, & una fructibus onustæ acerbis & maturis arbores, ubi semper prata florescunt. In particularibus latius sunt in ea insula erectæ duæ coloniz, quas licet paucis habitatas civibus, vult Cæsar civitatum nomine ac prærogatis frui. *Sibyllam* appellant unam, *Oristianam* alteram. In utraque, quod ex trabibus & paleis essent erecta, combusta sunt templa. Statui ut è redditibus meis primariæ, quæ Sibylla est, lapideum inchoetur templum, & lapideum saltem fiat sacrarium, in quo tuta sit cum ornamentis Eucharistia, ne tanto ulterius discrimini subiciantur. Tantundem meo supplicatu mandata Cæsar expendi. Is meus, ut OEconomi & in redditibus colligendis quæstoris officio fungatur, missus est à me. Optandum est, ut felicibus fulcent Oceanum auspiciis. En dum ista versarem, Lupicus meus ab Cortesio, quædam & magna Cæsari ad aurem dicenda portat. Ea prætermittamus

imprasentiarum, detegentur aliquando; publica sunt hæc. Contra magistratuum regionum assensum Fernandus Cortesius it cum exercitu valido ad delendum Christophorum Olitum ab ejus imperio alienum. Hinc strages expectatur Hispanorum. hinc labefactis eorum viribus, timetur Indorum defectio. sunt impatientes Hispani non priores modo, sed neque pares æquo animo ferunt. ad eundem tendunt locum Gilgonfalus, & à Petro Ariæ putati continentis gubernatore præfectus alter, nomine *Franciscus Fernandez*. Misit & mari Cortesius in Olitum è suis duobus unum nomine *Franciscus de las Casas*. sub spe freti reperiendi, tendunt omnes. De Indisatis nunc, alias plura. Distulit discessum cursor, inde longam habebis epistolam. Addo parumper. Galli Oratores veniunt. Ab Rege Anglo tertium habemus. bellum quam pacem hi mallent & matrimonii vinculum. Obstat puellæ non aptæ viro ætas. Marchio Brandalburghensis obiit. Per equos dispositos ad uxorem quondam reginam, Valentiz morantem proficiscebatur. Ubi primum appulsus est lassus ex equorum & curruum quassatu, quod esset procerus valde, non abstinuisset coitu dicitur. Ad solandam Reginam misit Cæsar Episcopum Conchensem tibi amicum. Coactus Castellæ conventus stricte suppliciant, ut Cæsar uxorem capiat gignendæ proli aptam; Catharinam Portugallicam viro maturam, sapientem, decoram, venustam & bene Cæsare dignam capiat uxorem instant. Donec Rex cum Gallo, miro fatorum ordine, in Cæsarea clauso cavea, componatur, meo judicio conclusio differetur. Promissam vobis Ducalem Decadem, & à vobis efflagitatam, secum attulit Camillus Gilius ad heredum Illustrissimum Ducem. Mediolano regeremus, inde se missurum exemplar ad vos pollicitus est. Pontificia subsequenter propediem. Si de Magni Cancellarii Mercurini à Gattinera tibi amici turbato in Cæsarem animo, quod patrosque à secretis admittat contra sui magistratus auctoritatem, aliquid audiveris, ne putes in stationes male fidas navem hanc collisum ituram. Cæsar indiget ejus obsequio, neque alteri locus in promptu æquus. Ipsi convenient. Tu vale. Toletum venimus. VIII. Calendas Maii. ergo data Toleti Idibus Junii, MDXXV.

EPIST. DCCCXII.

*In obsidione Papiensi Hispanus evadit praelio victor
& Rex Gallus capitur.*

P. M. A. M. Marchionibus.

Optatis ut jam tandem ab hac vos liberem sollicitudine, de tam cruenta Christianorum hominum internecie. Distuli, tum quia nimium hi fortunæ rabidi partus me fastidiunt, & viscera præ horrore corrodunt, quodque res adhuc incerta fama de modo certaminis, deque trucidatorum & captorum qualitate ac numero serebatur. A viris gravibus qui affuerunt & ab ipso Triumviratu reſta habitam, vos habetote. Ad pugnae causam veniamus, mox ad effectum. Suprema rerum omnium necessitas & anni tempus grave, sub dio pernoſtantibus, hinc urgebant. Ex urbe Papiæ, inde, Antonius Leivase nequire diutius obſidionem ſuſtinere, per crebros nuncios ſignificabat. Deſertio militum imminabat, qui ſine pane & ſine pecuniis immurmurabant. Conſilium ineunt. Quid factu ſit opus, arguunt, deliberant. Statuitur tandem, ſatius fore, ſi fortunam tentaverint, & pulchre mori pugnando quam turpiter fugiendo, cum utrobique ſit aut vincendum aut deſperate moriendum. quia nil tutum proſtigatis, nullus receptui locus, neque unde ſperentur auxilia. Venetis per quæſitas occaſiones pro iſto ſcedere jungere ſe renuentibus, Pontifice titubante, Florentinis Pontificis nutu gubernatis. A fronte, à tergo & ab utroque latere, aut hoſtilia, aut non amica omnia. Dies Februarii tertius & vigefimus adeſt. centurionibus & militum primariis convocatis, quid in re ſit, aperiant. Sequentem eum eſſe diem, quo Cæſar faventibus Superis ortus eſt, cui ad eum uſque diem, cuncta proſpere ſucceſſerunt. Eum eſſe menſem, quo liberata de Gallorum manibus Fontis Rabie urbecula, à ſuorum Caſtellæ regnorum cervicibus, gravem abſtulit ignominiam. An beata ſors ejus consumpta ſit, quod abſit, experiendum. Aſſenſere omnes. Ad id opus ſequentem noctem elegerunt Antonium Leivam, faciunt de conſilio certiorum, quo & ipſe ex Papiæ cum Hispanis & Germanis pugnae tempore ſiliat in hoſtes. Rex Gallus in Papiæ ſuburbis & intra ſeptum, dico *Patrum*, copias habebat. Quinque ac quinquaginta machinis tormentariis pro locorum ſitu caſtra munierat. Calido uſi ſunt ſtratagemate noſtri, ut qua minime res agenda eſt, caſtra hoſtium in-

tempeſta nocte quidam ſcopetarii centuriones adoriantur. Demandatum eſt S. Salvatoris & S. Jacobi ſe velle ſuburbium expugnare. Ubi extremum agmen hoſtium ſtativas habebat, aggreſſores diſſimularunt. Magna hoſtilis exercitus pars, nocte fallente, credens totis viribus noſtros adeſſe, aut proxime affuturos, ad loci tutelam procurrit. Interea dum ſcopetariorum fremitibus ſemifurdati hoſtes intendunt, Peſcaria Marchio adveſtis arietibus, quos in caſtris conſtruxerat, militum & calorum opera, Parchi muros à latere diſtanti ab hoſtibus concutit. Stratu du- riores quam arbitrabantur, muros inveniunt. Serius quam optarant, operuere aditus, noſtu putarunt perſicere. Jam dies adventarat, jam tempus aderat, quo ſub Cæſaris fatali ortu ſperaverant, uti evenit, conſequi victoriam. A tergo aderant paratæ acies, diruto muro irrumpunt ſero impetu. Inclytum juvenem Gualti Marchionem Peſcarie nepotem, cum ſcopetariis tribus milibus, præmittunt. Mirabellam primo domum, quæ munita erat intra ſeptum, ædes arcis loco adoritur juvenis egregius, capitque in iſtu oculi. Inerant præſidio nobiles Galli, capiuntur. Gualtum ſequuntur ordines. Rex Gallus ſtratagemate deceptus & monitus, quid rei emergat ab ea parte, qua ſe tutum eſſe putabat, locum pugnae victæ deſerit, ad noſtros gradientes faciem vertit, acies inſtituit, machinas præmittit, ordine compoſito ad noſtros ſigna dirigi jubet. Exonerant machinas Galli, diſcuntur paucos. Tormenta noſtra tum locis paluſtribus obruta, tum inter murorum ruinas, impedita perſtiterunt. Tres tantum interſuiſſe ajunt. Ne reit-rari machinarum globi perirent, & cuneos diſturbarent noſtros, citiore grefſu quam regula Martis exigere ſoleat, Peditatus ex compoſito divertens à cæpta via moveat ſe. Curſum eum Galli fugam eſſe putarunt. Ruere in eos imperat Rex. Hiſc eſt cuique dandum ſux virtuti præmium. Mingovallus Prorex primam cataphractiorum aciem ductabat. Prætorium Dux Borbonus. Peditatus erant præſecti Marchiones avunculus & nepos, licet generalis prætoris Peſcaria titulum haberet. Adventantem ſolito ſuo furore Gallico, aciem hoſtilem Prorex acerrime ſuſcepit, Afro leone ferocior, ut iſ, cui vita & honor & gloria ſuique Regis auctoritas præ oculis erant, haſtam direxit fere primus in hoſtes. Borboni Dux, ut iſ, cui domo extorri, mori magis quam vinci expediebat, quod ſuo Regi eſſet inſenſus, ipſeque Regem ſummo perſequeretur odio, non negligentiſ excuſſa galea, vibrataque haſta, cu-

neum hostilem Prætorium suo Prætorio ad-
ritur. Eodem hoc tempore, neque puncto præ-
termisso, Marchionesambo, egregii bello Du-
ces cum peditatu in turmas diviso duas hosti-
lem impetunt peditatum. Cum Germanis
Cæsareo stipendio morerentibus, Pescaria in
Helvetios. Cum Hispanis Gualtus nepos, in
Germanos, Gallico conductos ære, prorumpunt.
Certatum est acriter, straverunt utro-
bique nostri hostes; duarum horarum spa-
cio scribit Prorex ipse ad Cæsarem, cujus ego
litteras legi millia hostium quinque & viginti
fuisse trucidata. Impulsiſſe calamum plerique
arbitrantur, obruta vero in alveo Ticini
fugientium corpora quinque millia, quod
Antonius, ob tantæ obsidionis patientiam,
callidamque cum Germana multitudine, fere
indomita providentiam, miris laudibus ad
astra tollendus, à tergo Ticini pontem rupe-
rat, mox in hostes cum obfessorum phalan-
ge furens, vindictam de perpeſſis fame, siti,
angore ac vigiliis & extrema omnicalamitate
sumpsit. E nostris scribit Prorex quingentos
circa esse desideratos, neque primum
quemquam in tanto conflictu deſuiſſe, præ-
ter Don Fernandum Caſtriorum S. Angeli
Marchionem. Hunc ajunt Chriſtianiſſimi Re-
gis dextra fuiſſe peremptum. Strenui namque
militis & egregii Ducis Rex eo die officio u-
ſus eſt. Ab Helvetiis & Germanis, mox à
reliquis peditibus ſuis deſertus, in noſtro-
rum & ipſe venit dedicationem. Equo multis
vulneribus conſecto ſolo jacebat, multis ſco-
petarum globulis percuſſus & erat ipſe, non
tranſverberatus tamen, quod eo tempore
thoracem induerat ſibi mira temperie fabre-
factum, ad ſcopetæ iſtum ſuſtinendum. Qui
primi ad eum ſe applicarunt. Hiſpani, di-
recti in jacentem gladiis, trucidare para-
bant. *Se Regem eſſe, alta voce ſaſſus eſt.* Vita
dignum arbitrati, vivum ſpoliarunt armis.
In tantæ laudis argumentum, enſem ab re-
gio latere rapuit unus, manicas alter. Ad-
ſunt Germani, perimere notum conati ſunt,
dicentes: *Noſtri Regu Cæſari tam durum ho-
ſtem vivere non patiamur.* Qui primi adierant,
tutati ſunt Regem, donec Prorex diſcur-
rendo, accedens, de barbarorum manibus
miſerum eripuit. equo impositum ſecum du-
xit. In munito Pezguitonis oppido custo-
diendum, duci militum & Cabrix guber-
natori Alarcono tradidit. Sine hujus Alar-
coni conſilio, nil unquam univerſo bello-
rum tempore ſancitum eſt. Magni ajunt eſſe
judicii, magnique animi virum. Sit ſa-
tis Regem Potentiſſimum præbuiſſe capti-
vum, reliquos Proceres, qui ſunt innu-
meri, tum captos, tum peremptos habebi-

tis alias, nunc valete. Toleni. quonuo octava
Calendas Mali perduxit, M.D.XXV.

EPIST. DCCCXIII.

*De Oratore Ducis Mediolani ad Cæsarem. de
Rege Gallo, qui captivum abducitur in
Hispaniam.*

P. M. A. M. Marchionibus.

Post superiorem epistolam advenit Ducis
Mediolani Orator. Is est auratus eques
nomine *Joannes Antonius Billia*, Ducis ipsius in
exilio & adversis omnibus fides Achates. Vir
est si non literis, rerum tamen experientia,
clarus: & in re bellica ductor non ineptus.
venit citato cursu per dispositos equos. ap-
pulsus est & paulo post eum cursor ab Italia.
quæ scripsi de modo pugnae, rite scripta in-
quunt scribentes. Quid autem cursor affer-
rat, in perâ habetote, neque parva quidem,
duo præcipue. Unum Italos potentatibus a-
cre mire ſtra. Principum Gallorum alterum
qui secundo loco dinumerabuntur.

§. Ex Pizguitione Regis Chriſtianiſſimi ca-
vea, Gallus ductus eſt, ut Neapolim du-
ceretur. Mare an terris ducendus eſſet, deli-
berare verbo videbantur Prorex & cæteri.
Genuam ducitur, ſub hac fama. Triremes
inſtruuntur, conſcendunt. E ſuis triremibus
Galli Regi, ad id miniſterii mutuaverunt;
Hiſpanis tamen munierunt. Remigatis in al-
tum triremibus, vela in Occidentem verti ju-
bet Prorex ductor. In Hiſpaniam collegis
Borbono & Peſcaria, uti fama reſert, in-
conſultis, ac Cæſare ignaro, ſi jurejurando
credendum eſt, uti credendum, quia mini-
me fallax eſt, captivum Regem vexit. In
Colibrio, ut vulgo loquar, portu, primo
terram cepit. Valentiam mox perductus, dies
pleroſque in Benizanonz municipio Hiero-
nymi Cabanillæ Valentiz gubernatoris mo-
rati ſunt. Ad nos demum, ut Madridi, ubi
nunc eſt, ſub fida cuſtodia, donec Concor-
dia tractetur, maneat. Ex itinere Dux In-
fantati regio apparatu ac impenſa tranſeun-
tem, Guadalaxiariz ſuſcepit. In Compluto,
quod eſt *Alcala* vulgo dictum, Toletanus
Archiepiſcopus per miniſtros, eo abſente non
minus laute, ac larga manu hoſpitatus eſt.
Muneribus uti dux non donavit. Mira ſe-
runt de duorum equorum, Magno Rege di-
gnorum ornatibus, ex auro & unionibus
comptis, mulas & precio ingenti phaleratas,
Regi dono dedit Dux totidem. ſed aſſinum
& familiarium ipſius Ducis, veſtium & tor-
quum varietates, equorumque multitudi-
nem & ornatum ſuit magis admiratus Rex.

Ludum Troicum, quem Hispanus vocat *Can-
narum ludum*, centum & viginti compti ju-
venes solutis habenis in ingentis plateæ lato
spacio, quæ ipsius atrii Ducis fronti adja-
cet, exercuerunt. Gallum ergo in Matriten-
sem caveam die Augusti quarto decimo A-
quila clausit. quem ex tanta Victoria fructum
excerpemus, tempus dicet. Parvum existi-
mo, quia nimis mitis est Cæsar, Galli vero
vafri nimium in actionibus negociorum,
quodque non secuti sunt Victores victoriam.
A Superis hæc elapsa evenire, à Superis o-

pus est ut horum seminum spicæ proveniant,
in hoc satis. Ad captos Principes ac truci-
datos vertatur calamus. de captis primo quo-
rum ducat choream Rex eorum Christianis-
simus.

¶ §. *Franciscus Angulema* Rex frontem hujus
agminis occupet, cujus elatus animus ipsum
ad hanc traxit calamitatem. Don *Enricus*
Nebritensis, qui & ipse regiam Navarræ co-
ronam exspectavit, aliquando comes illi
detur. §. *Comes S. Pauli* frater Marchionis
Saluzzæ.

: Deo gratias.

FERDINANDI de PULGAR
EPISTOLÆ
EX
HISPANICO
IN
LATINUM IDIOMA
CONVERSÆ
A
JULIANO MAGON,
S. S. Theologia Doctore & Ecclesia Dolensis Canonico.
Cum
NOTIS ADDITIS.

AMSTELODAMI,
Apud DANIELEM ELZEVIRIUM,
c15 156 LXX.

Pulgarii Interpres Lectori S.

Pulgarius, cujus epistolas è Castellano Idiomate in Latinum à nobis conversas dāmus, fuit suis temporibus habitus Hispanorum eloquentissimus, cujus rei clarissimum inde habetur indicium, quod à Ferdinando & Isabella Catholicis regibus, ad conscribenda Insignium illius temporis virorum praeclare facta fueris accersitus, ut ipse ait Epist. 28. Singulari apud Reges & Magnates, sed imprimis apud Hispania Cardinalem auctoritate pollebat. Sapius ab Henrico IV. ad Toletanum Archiepiscopum ad pacem inter utrumque conciliandam legatus missus fuit, sed irritus omnis ejus labor fuit, ut constat ex Epistola 6. candidi admodum ingenii fuit, cui summa apud omnes auctoritas summam dabat scribendi quidquid vellet, nihilque dissimulandi licentiam. Henrici IV. recordiam, procerum artes, reipublica universa jaclationem pastoris quidem sed eleganti carmine, suppresso nomine ad vitandam invidiam, deploravit lingua vulgari, eclogae forma, satyra amaritudine, Dominici & Aegidii Pastorum inter se colloquentium de Reipublica statu afflicti sermonibus nomine dato, inquit Mariana anno 1472. scripsit & virorum Illustrium gesta, seu potius ipsorum nobis effigiem quamdam & ut ita dicam faciem expressit, adeo illa brevitas est. Scripsit quoque jussu Ferdinandi & Isabella Hispanico sermone Historiam seu potius Chronicon, sed ita male elaboratum, ut rumorum ac nuntiorum sarrago quaedam solummodo videatur. Illud Chronicon bello Granatensi terminatur, nec Guypuscoani belli meminit: unde inferas eum mortuum & quidem valde senem anno circiter 1486. floruit seculo 15.

R

FERDINANDI DE PULGAR
EPISTOLÆ

Ex Hispanico in Latinum idioma redditæ

A

JULIANO MAGON

Sacrae Theologiæ Doctore, & Ecclesiæ Dolensis Canonico.

EPISTOLA I.

Adversus Senectutis mala.

Domine Doctor Franciscæ Nungnes Medice, mihi Ferdinando de Pulgar, cum nuper colica laborarem, a lîsque quibus nunquam senectus caret, morbis tentarer, placuit Ciceronis de senectute librum consulere, ut aliquod tantis doloribus remedium quærerem: Sed frustra; multam quidem adhibet consolationem, multis senectutem effert laudibus, sed tamen ejus incommodis remedium affert omnino nullum. Ego vero remedium saltem unum aliquod quærebam, verum Doctor Medice, nihil habet nisi consolationis verba; at ista, cum acutior morbus urget, nulli solatio sunt, itaque & sine consolatione, & cum meis doloribus librum abjeci, quæstionum Tusculanarum II. librum avidius arripui; in hoc enim contendit omnem Sapientem vel sine dolore esse, vel saltem cum virtute abstergere. Ego utpote non Sapiens dolorem sentio, & hunc tollere nequeo, quippe virtutis expertus, nec procul dubio ipse quantacumque demum virtute præditus fuerit, si eodem (quo ego) dolore opprimeretur Tullius, ipsum pro libito deponeret. his tandem perfectis mihi omnino persuasum fuit multo melius esse medicum, remedia adhibentem consulere, quam Philosophum frigide consolantem. Cicero ex honorata Scipionum, Metellorum, Fabiorum, aliorumque ejusmodi Romanorum senectute, omnem senectutem bonam infert. Ego vicissim ex infauστα aliorum senectute, malam senectutem contendendo, multoque plures possum quam ille opinionis meæ testes producere. Quin imo adversarium ipsum Ciceronem nostræ disceptationis judicem volo. percontare enim ve-

ro ab ipso cum Marcus Antonius acerrimus ipsius hostis, manus caputque abscidit, num febre potius confici aliquot ante annos, quam paulo senioreni paucis post annis ferro perire maluisset? honoratam, quos appellat, Romanorum senectutem fuisse inficias ire nolim, verum facile quoque mihi persuaserim Tullium eorum bona recensuisse, mala silentio prætermisisse. Sapiens plane honoratusque Adam fuit: at Cainum fratricidam vidit. Justus quidem fuit Noë, & universum Terrarum orbem aquis immersum arcam inhabitare coactus, tum vidit, tum à filio nudatus irrisusque fuit. Abrahamus Dei amicus fuit: sed à paterna domo exulare jubetur plurimæ peregrinationis inter externos incommoda patitur. Isaac summa fuit senectute sed cæcus, sed perpetuis duorum filiorum rixis supra modum fatigatus. divitis honoribusque abundavit Jacob; at quem præ cæteris filiis amabat, Josephum fratres vendunt alienigenis, unde ipse 130 annum agens paucos eosque malos annos se vixisse conqueritur? David multis iisque gravissimis persecutionibus, imo & domesticis (unde longe gravior mœstitia) attritus est. Eli sacerdos propectæ senectutis fuit: sed ambos filios prælio perisse arcamque Testamenti, summum suæ gentis thesaurum, ab hostibus captam fuisse intellexit. At de quibus hæc leguntur nempe de iis quos singularis Dei amor multo magis quam Metellos aliosve Romanos sapientes amplexabatur, quos tamen tot tantaque incommoda in senectute perpassos negari omnino non potest. Nullus in iis recensendis finis sit, usque adeo multi sunt. uno dicam verbo, eos omnes qui ad summam pervenere ætatem, multis plane circumventos fuisse angustis; quibus & infinitæ propemodum quæ ex senectute nascuntur, corporis ægritudines addendæ sunt. nec idcirco tamen hæc dicta intelligas quasi ego nostros labores

labores nostramque vitam comparem cum laboribus istorum Patriarcharum Sanctorumque Christi martyrum qui horrenda quidem sed ex charitate & virtute martyria, Spiritus Sancti lumine illustrati, perpessi sunt. hæc quippe ab amicis suis aliis de causis exegit Deus, & ut præsertim in iis patientiæ, fidei, cæterarumque virtutum clarissima nobis exempla proponeret. sed hoc unum contendendo, si tanti viri senectutis incommoda senserunt, quanto magis ii qui parem ac ipsi gratiam à Deo consecuti non sunt? Jobus vitam etiam brevem multis laboribus miserisque obnoxiam esse ait, quas singuli singulis diebus sed præsertim senes experimur. quot enim dolores, quot animi angustias, quot amicorum mortes, quot egestates nobis ipsi vel accersimus, vel inviti perpetimur, ut habet Jobus. quanta item paupertas quæ heu nimium senectutis individua comes est. sed cum Cicero vel ideo maxime senectutem laudet, quod temperantiam in omnibus exacte fervet, omnesque voluptatis illocebras, cæteraque juventutis vitia fugere videatur, quærem libenter ab ipso, an senes temperantes sint, quia velint, an potius quia alii esse non possint? istam enim senectutis temperantiam à te, clarissime medicæ, multisque aliis senibus sapius laudatam audivi, & tamen suæ juventutis voluptatibus senes etiam decrepiti ætatis sic delectantur, ut ab iis idcirco abstinere videantur, quia non possunt iis frui, nec iis nuntium dicturi essent si per vires liceret. at quæ laus Temperantiæ in eo qui intemperans esse non possit. Si senex ad eas quas cum juventute deposuit, voluptates redire vellet, vides Domine Medicæ quam ridendus esset iis addictus quibus inhinnit appetitus & consilio pollet, quamvis multos senes videre sit dierum plenos sed à ratione ac mente plane vacuos, quibus nec annorum multitudo auctoritatem nec rerum experientia doctrinam conciliare potuit, quos juvenes etiam ipsi aliquando & merito quidem redarguunt. Et senes si quando sciunt de ipsis recte dicitur, si juvenes ea (quæ nunc senes) scivissent, aliter procul dubio vixissent. unde si juvenis officio non fungitur quod peragenda nesciat, multo minus fungatur senex quippe non possit. Senectutem insuper laudat Tullius ex eo capite, quod senes brevi bonorum societate post hanc vitam potituri sunt; hanc tamen societatem nemo mortalium non fugit, nedum ambit, & fugeret procul dubio ipse qui eam usque adeo exaggerat, nisi abscessu manibus capiteque hoc antiquioribus urbanitatis genus exhibere officiosus nimirum cogere-retur. Et vero perpetuam mortis vicinæ co-

gitationem unum ex pessimis senectutis incommodis esse reor: hæc quippe omnes vitæ præsentis delinias fugat. omnibus enim à naturæ insitus est vehemens suæ conservationis amor: at quanto magis vita crescit, tanto magis eadem decrescit, & quanto plus vix peractum est, tanto minus peragendum superest. huc accedat quod minime omnium tolerandum esse judico, si vitam senilem senex agat, omnes ipsum fugiunt, si juvenilem, omnium fabula est, impar officio tum reddendo, quia impotens, tum accipiendo quia omnium censor. Juvenum societati ineptus (inter hos enim morum discrimen magnum) senes maxime averfatur, quippe qui suis consiliis repugnat. senes laute comedunt, vix purgantur, dudicibus plane molesti. Si paupertate premantur, propinquis odio, quia oneri sunt: si divitiis affluant, non minori odio sunt. eorum quippe hæreditas spe jamdudum devorata tardius venit. oculus tristior, fronte rugata, os difforme, sensus hebes vel etiam nullus; multa loquuntur, pauca faciunt. Adde quod avaritia cum annis crescit, ad quam cum omnia exigant, quid in vita perniciosius turpiusque esse possit? quid ergo laudandum sit, equidem non video. totius enim præteritæ vitæ fixa est quæ tamen cõsiliis aliisque ejusmodi doloribus ænium aptos facit. si quæ igitur vitæ ætas laude digna sit (quod proflus negaverim) juventus senectuti anteponenda. Videtur illa etenim formosa, hæc difformis; illa valetudine floret, hæc morbis scætat: illa lata, hæc trista. illa recta; hæc curvo corpore: illa omnibus corporis exercitationibus, hæc idonea tantum lachrymis quæ nascuntur ex incommodis, tum internis, tum externis. cum ergo multæ Ciceronis consolationes & pauca senectutis remedia plane animum offenderent, quippe quæ plane inutilia essent, ad medicos recurri, remedia quæro, consolationem omnem plene respuo, Vale.

EPIST. II.

Nobilis ex Regno exuli.

Qui tui tenentur desiderio, Domine, ipsi de tua re agere statim volunt. Ego vero eam ejusmodi esse reor, ut si nunc temporis urgetur, vix ac ne vix quidem & non nisi post longum tempus successura sit; si vero silentio prætermittitur brevi tempore optatum exitum sit habiturus; multum ergo sit si nihil aune sit. nec mirum hoc videri debet, sunt enim plurimi morbi, quibus sola temporum diuturnitas, non medicorum ars medetur. Plures hic habes medicos qui nul-

lam

lum tibi medendi opportunam occasionem sunt neglecturi. quid mihi videatur, ingenue dico. nostra enim tum vita, tum fortuna, tum consolatione, tum consilio amicis opitulanti tenemur, at neque me, neque illis indiges, licet forte in omnibus illa quatuor ac præsertim tria priora vix reperiatur. Multi quidem vicam habent ad opitulandum idoneam, pauci vero illius negligendæ animum. alii fortunas habent quas dare possint, sed quas periculo committere non audeant; alii consolari volunt, sed quomodo, plane ignorant, consilium dare facile est, nemo enim, quicumque tandem sit, illud dare recusat, quinimo multi illud ultro offerunt, tum quia inde crumena non exhauritur, tum quia proximorum miseræ nos ex nostræ naturæ indole ad commiserationem movent. Equidem non aliter quam consilio, quod facile est, tibi nunc temporis opitulari possum, quare in eadem mea sententia permaneo, & eo quidem libentius quod nostrorum qui hic sunt medicorum studium cum tuo istic vivendi modo non parum prosit. hoc unum diligentius attendas velim, singulis temporibus fuisse exules tibi & æquales dignitate, & superiores, alios etiam inferiores, & in his permultos fuisse quorum exilium melioris fortunæ initium fuit. In exilio Deum vidit Moyses; in exilio, Romæ, Marcus Cælius salutis fuit. Ciceronis exilium ipsi fuit honorum & fortunarum principium. ceteros ejusmodi prætermitto Deumque enixe obtestor ut tam prospera tuo exilio fortuna succedat, ut exul non fuisse noles. Deus quippe adversis, prospera, lachrymis miserisque suam beneficentiorum misericordiam ut plurimum succedere vult. sed forte dixeris me non consilium sed consolationem dare, eamque sola spe rei incerto futuræ nixam. En ergo remedium quod omnino efficax mihi videtur. serio memoria relege antea vitæ in Deum peccata & si quis tui iudex fueris, ea plurima forteque gravissima fuisse reperiens. si vero huic cogitationi, voluntatis dolorem qui dicitur vulgo contritio, addideris, istique dolor ita vehemens sit, ut cor ipsum conterat & ex toto corpore sudorem exprimat, en sanus & lætus es, nullus quippe efficaciter & vere contritus est qui non eodem quoque tempore pie hilaris, imo & contentus sit. Mathæus in Evangelio asserit mulierem quandam Sanctum Dominum maxima populi frequentia oppressum secutam, ut ejus vestimenti fimbriam tangeret, quo sanguinis fluxum restingueret; quæ ut Christum tetigit, ipse (ut Evangelista refert) sensit virtutem à se exiisse: & cum tanta hominum

multitudine urgeretur, quæsit tamen, quis se tetigisset. Ecclesiam interpretor populo resertam, & licet multi Deum genibus flexis circumstemus, tamen omnino pauci vera contritione ejus fimbriam ita tangimus ut virtus exeat quæ sanguinis id est peccatorum fluxum ut in illa sancta muliere, sic in nobis restinguat. si quo illa, nos gereremus modo, eodem quoque sinaremur. contritionis virtute, domini fimbriam tangamus, & ipse pietate sua animæ nostræ opitulabitur. ad eum cum sincere affectu recurramus, & ipse mœstissimam absterget: cum lachrymis ad eum accedamus, & ipse, ne dubites, cum lætitia, remedio omnibusque necessariis nobis aderit. Ingemiscebat David & ipse stratum, ut loquitur, lachrymis rigabat in exilio & perfectionibus, & tamen vera contritionis efficacia innixus, audenter dicebat, *Tamen es qui resistes hereditatem meam mihi*. vana spes ejus non fuit; nec erit illius qui vere contritus fuerit. hoc tibi Domine omnino persuadeas maxime velim, nihil ad alliciendam Dei misericordiam humilitate & contritione nostra potentius esse. formidanda sine in Achab dicta fuerat sententia, quam tamen contritio revocavit. Ezechie mors à Deo intentata fuerat, contritio vitam prorogat. dicta est in te sententia, sed eam expungere potest contritio. quod si forte statim non expungatur, id non è re tua futurum certo credo. contritionem rursus elice nulla spe in hominibus collocata, in solo Deo spem tuam reponere, & quod optabas solatium invenies; nec enim aliud ipse sacrificium exigit quo placeat, nec tibi aliud, quo tibi ipse medearis consilium dari potest. nihilque obstat, quod tarde ad Deum confugas. multi quippe sunt qui omnibus humanis remediis plane desperatis ad Deum se convertunt in extremis angustiis, quibus suam divinam virtutem potentiamque magnificentiis demonstrat, cum clarius suæ infirmitatis imbecillitatisque sibi confecti sunt, licet ad eum cum prospera uterentur fortuna, non recurrebant. Venceslaus Hungariæ Rex expulsus è regno ab omnibus suis derelictus, hæc non minus vere quam pie dixit: spes quam in hominibus ponebam, puræ & sinceræ in Deum fiduciæ plurimum officiebat: at nunc vero cum in ipso uno Deo spem meam collochem, cum mihi affuturum spero. nec sua cum spes fefellit. Brevi enim regnum & honores recuperavit. si sapias totum te Deo dabis, ipse enim te probat, ex qua ejus probatione perfectiorem ipsius cognitionem, & tuæ vitæ emendationem colligere debes, adeo ut nunquam ipso etiam rege jubente ipsum offendere præsumas, nec adversus Regem

quacumque de causa rebellare audeas. perversam humanæ naturæ indolem his adversari enimvero sitendum est, ex hac enim omnes quas patimur perturbationes oriuntur. hanc tibi prolixiorum scripsi Epistolam, quia plurimo legendi otio abundas. Vale.

EPIST. III.

Archiepiscopo Toletano S. P. D.

CLama, ne cesses, inquit Isayas (valde Reverende Domine) cum hoc Regnum malis opprimi non desinat, nobis quoque te horum omnium causam somitemque interpellandi nullus faciendus est finis. Num parum vobis est (ait Moses Core & ejus sectatoribus) quod separavit vos Deus Israël ab omni populo & junxit sibi ut serviretis ei in cultu tabernaculi, ut tanto beneficio scandala rependeretis? Tuz præterita vitæ annos perscrutare, diligentius animi cogitationes sensusque inspicere, reminiscere domum tuam tempore Henrici Regis fuisse perditorum seditiosorumque receptaculum, & officinam in qua omnes adversus Regnum conjurationes cuderentur, fassisti semper Regni pestibus & adversus Regem pervicacibus: te novimus sæpe gavisum armis numerosaque militum cohorte, licet tuo tum perindigna ordine tum quieti publicæ palam adversaretur. Sed illa vetera tua scandala prætereamus. anno sexagesimo quarto illæ copię comparatae sunt, quas bene novimus te duce adversus Henricum I. palam rebellasse. verum aliquidulum te lata Medinæ sententia in speciem placavit, pro rege milites collegisti: & statim paucos post dies rursus à Rege ad Principem Alfonsum defecisti, ipsum ad Regiam dignitatem evehis, regnum totum dividis, tot tamque subitas hominis in tanta dignitate constituti defectiones Regi admodum injuriosæ fuerunt. an non forte per istam divisionem improborum malitia excitata, an non desideria rei alienæ inflammata, an non crudelitas arsit, an non pervicacium inobedientia invaluit? at quam his omnibus remedium efficax exhibet sacra Scriptura, dum jubet Petrus præpositis obedire potius dycolis quam Regnum divisionibus distrahere, multo enim plura ex domesticis bellis quam ex Rege quantumcumque improbo mala redundant. scimus quanto studio velis inferiores tuos tibi obtemperare, eosdem per Deum principibus parere subiectos, ne commove, ne extolle, ne suade jugum obedientiæ quæ melior est quam victima, eos excutere, define tandem esse scandalorum, homicidiorumque causa. si templi constructionem Deus noluit permit-

tere Davidi quod esset vir sanguinum, quomodo tu tot bellis unde tantus sanguis effusus est, implicitus tuta conscientia rebus divinis quas sacerdotis officium exigit, vacare potes? perniciosum illud plane exemplum cæteris Hispaniæ nostræ antistitibus, cum te primarium Archiepiscopum armorum divisionumque ducem contemplantur. ne per Deum pecces, nec aliis sis peccati occasio, hac enim de causa Jeroboami sanguis effusus est. define adversus Regem rebellare, rebellibusque favere: hoc enim Nabal turpius Davidi exprobravit quod Regi suo inobediens fuerit. Hierosolyma cæteraque illæ regiones, si Josepho credimus, in pejus ruere cœperunt, cum sacerdotes neglecto officio bellis rebusque profanis se immiscuerunt. cum te tua dignitas fecerit Patrem, tua te conditio non faciat hostem, noli dignitatem, Religionem, reditusque tuos profanare. hæc quippe omnia sacra sunt & piis usibus dedicata. Achimelech sacerdos Davidi sociisque panes propositionis daturus diligenter inquisivit, an mundi sint. tu quoque diligenter vide, an mundi sint ii quibus illum distribuis, quomodo, & quibus, & qua de causa iis distribuis, quibus distribuendus est & quomodo illius decreti sis transgressor quod ait virum Catholicum ac præcipue domini sacerdotem. Define tandem per Deum, define saltem hujus, populi misericordia commovere, qui antistitem in te quærit & hostem forte habet. gemit, conqueritur, quod autoritate vales, qua uteris, imo abuteris non in suum ut debes commodum & disciplinam sed in suam ruinam, quemadmodum hæcenus fecisti, non in suam, ut teneris reformationem, sed in suam potius deformationem; non in doctrinam & exemplum mansuetudinis & pacis, sed in corruptionem, scandalum & perturbationem. cur etenim sacerdos armatus incedis? an non ad pervertendam Religionem? quare arma sumis egregie consolationis pater? ad miseros proh Deus! pauperesque affligendos? Tyranni, Latrones, homicidæ, uno verbo, omnes perditii homines perpetuis, quas excitas fovesque, seditionibus latantur imo & pascuntur? Dic per Deum obtestor, dic inquam, utrum miseriæ nostræ finem tuis temporibus aliquando tandem accipere possint, & an, te vivente Rempublicam habere tranquillam sperare liceat. Domine apud te ipsum serio reputa quotquot regnorum, provinciarumque perturbatores fuerint, eos omnes miseram vitam mortemque miseriores tandem obiisse. Eorum exitus perhorresce quorum doctrinam imitaris, hoc Regnum amplius affligere noli, divisio enim interna,

Regno-

Regnorum omnimoda pestis est. lege potius Epistolae Divi Petri in cuius ordines habitumque successisti charitatem quam tibi præcipit, imitare. Desideriis gentium præteritum tempus sufficit, futurum voluntati divinæ conserva, nec unde venias, sed quo vadas, meditare, tot defectionibus noli Deum in posterum tentare, cave & præcave ejus judicia quæ terribilia supra modum sunt. cum te Deus inter innumeros homines elegerit, ut ipsi in sacerdotio servires totumque te consecrares, noli in tanti beneficii gratiarum actionem populum Deumque ipsum scandalis offendere, quemadmodum prima hujus Epistolæ verba habent.

EPIST. IV.

Nobili amico Toletano.

AD me relatum esse tuas vires morbo valde debilitatas est, neque id mirum mihi visum est. etenim si ætas ingravescens unquam sit sine dolore, quanto magis cum morbo vexatur? & quotidie experimur morbos qui nobis sexagenariis accidunt, si mortem non afferunt, ea conditione vitam nobis prorogare ut septuagenarii videamur, vitamque plane tædiosam vivamus. Ysis Regina in Indiis quas victoria acquisivit, insulam quamdam nomine Barach invenit in qua senes qui infirmiores essent, occidebantur, ne dolorem pati diutius cogerentur. hanc consuetudinem equidem non probo, quippe quæ fidei & naturæ legibus contraria sit, plures tamen senes novi qui in ea insula vivere vellent, ne horam mortis incertam expectantes singulis vitæ horis tot mortes perferre tenerentur. Et vero quemadmodum æstivo tempore adversus hyemis intemperiem vestimenta nobis comparamus & providemus: sic in juventute dum vires florent, nos ad superandas senectutis infirmitates præparare debemus. multam Deo debes gratiam quod tibi dederit domum fortunamque ad perferendas vel etiam vincendas ætatis ægritudines. memini me olim ex Ferdinando de Perez de Gusman audivisse Paulum Episcopum Connestabili seni & Toleti ægro scripsisse, valde placet quod in ea urbe commoraris quæ medicis multisque remediis referta sit. nec forte nunc hoc diceret. peritos enim pharmacopolas inde exire videmus ubi nobiliores medici sunt. equidem plures & meliores pharmacopolas imo & seditiosos homines quam medicos esse facile quoque crediderim. sed his rebus prætermisissis quod spectat ad me hæc inimica caro & individua tamen comes me, quem jam prope deseruit multo

atrocius in dies habet? juvenem voluptate urgebat; senem dolore conficit: O ingrata caro! nihil unquam eorum quæ appetivisti, denegavi. si luxuriam, si comestiones potationesque, si gloriam, si quamcumque voluptatem desiderasti, numquam vel in minima re tibi obstiti. cur tantam lætitiæ tantis doloribus compensas? quia nimirum ex natura mea infirma sum, nec ægrum possum reddere sanum: quin imo illæ omnes tuæ voluptates dolorum quos sentis radices sunt, si tunc motibus meis restitisses, facile nunc infirmitates meas perferres. verum non repugnasti tentationibus quæ pugnando vincuntur, nec luxuria quæ fugiendo superatur. hæc cogitatio, mi charissime, mihi omnino persuadet e re nostra futurum, si ad grandem istam æternitatis viam peragendam onera sumere incipiamus, sed ne male onerati plura incidendo patiamur, videntur nobis duo onera plane necessaria unum quod sit si ita loqui liceat, satisfactionis, alterum contritionis. hæc enim merces quo vadimus maximi pretii fuit & quantum hic neglectæ, tantum illic expectatæ. De hac re multa dicerem nisi verbosior videri nollem. Vale.

EPIST. V.

Episcopo Osma.

QUAM ad fratrem scribebas Epistolam, ab exploratoribus intercepta hic Burgis legitur. Inter cætera habebat istic Romæ ad unum omnes sive magnates sive plebem insimulare palam aperteque Reginam dominam nostram quod ipsa his rerum exordiis non se talem qualem debebat gessisset. verum admodum Reverende Domine, qui re incognita, talia effutunt, rem penitus introspicere debebant antequam Judicium suum proferrent aut saltem tacere, si veritatem non viderent, aut si neutrum facerent, debebant saltem attendere ad teneram & pæne puerilem viginti trium annorum ætatem, qua tam difficile Regni administrationem suscepit. adde quod singulis horis concilio interfuit, in quo tantæ Inquisitiones sunt, in quo tam multæ tamque oppositæ sententiæ, in quo tot fluctata verba, ut simplicissimas illorum Principum aures valde fatigent; debebant quoque attendere ipsos Reges homines esse multoque pluribus quam quemlibet alium curis negotiisque oppressos. Et si privatus quantumcumque demum ingenii sit obruitur, si duo vel tria difficiliora simul negotia ipsi eodem tempore occurrant: non suspiciemus viginti trium annorum Principes omnibus totius Regni & suis negotiis simul distentos, qui tamen

animum non despondeant, qui pacem, quam tantopere desiderant, tantoque studio procurant, huic Regno factionibus diviso se reddituros esse non desperent? Si tamen hæc scribis idcirco quod Duci Arevalo restituere noluerit, certe si res sine affectu prævio consideretur, non video in quo tantopere Regina peccaverit. Si enim ut Regina Justitiam reddidit, si ut filia parentem jovit; si ut justa viduæ suis bonis spoliata succurrit; quid enim fecit ad quod non solum ipsa, sed etiam vir quilibet frugi ex justitia non teneretur? dum hic esses, admodum Reverende Domine, vidisti & isthic sæpius audivisti, hoc Regnum ut pote Justitia destitutum susceperatque verti. nunc vero (hoc enim te scire interest) cum eam in aliquos perditos statim atque regnarunt, Rex Reginaque exercuerint, oppressos sublevare, aliosque Justitiæ quos exigebat Regia dignitas, actus edere vellent, nostræ naturæ indoles plane corrupta, cui nefanda ab Henrico, quem Deus salvum velit, introducta consuetudo jungebatur, tantum à Deo immortalis nobis cœlii oblatus beneficium desepit quod quæ ex Regno supererant, non dividerint, quod data non confirmaverint, quod denique, verbo dicam, Regno se non spoliaverint, quod Regium nomen ipsis satis non fuerit, hoc enim ipsis optamus quo Regnum dare possint. illa omnia quæ ad te relata sunt, ideo persæta sunt, quæ si diuturnioris fuerint temporis, scito te non nisi post longum tempus Osmæ Episcopatu potiturum esse, quem, licet eo potiaris, tædio & mœstitia quam redditu fecundiorum procul dubio experieris. si isthic quæ audisti vera vobis videntur, qui ea refertis, hic quoque nobis quæ videmus explorata sunt.

EPIST. VI.

*Nobili qui ex Archiepiscopo Toletani
Domus erat.*

Accepi tuas literas quibus Archiepiscopum pro tuo in ipsum amore excusare conaris ab scandalo quod ex copiarum quas Alcaz habet, collectione ortum est mihi-que persuadere vis id illum eo tantum consilio facere ut sibi consulat, Regnoque pacem reddat: insuper addis ipsum sibi venenum cavere. At longe melius pharmacopola ipsi provideret, quam exercitus, & multo minori sumptui esset. quantum vero ad ipsius securitatem & regni pacem spectat, fac Archiepiscopi animus quiescat; tranquillum statim regnum erit. Improbatis ergo quod de pace cum Regina acturus Carduum te con-

tuleris; si enim pacem optabas, ea Alcaz ab Archiepiscopo tibi exigenda erat. persuade ipsi ut secum pacem habeat, literatis, ut ipsius dignitas postulat, hominibus comitatus, non armatus, quod Archiepiscopatus vetat, non militum caterva stipatus incedat: & statim pax quam ille procurare, tu tractare vis, perfecta fuerit. Ad me quoque nescio quis retulit Calderon doctorem in curiam reversum, utinam iste Calderon pacem nobis conciliet! Dei iusta sunt consilia. certe pluries ab Henrico missus sum ad Archiepiscopum de pace acturus, sed semper frustra, nunc vero eadem de causa Archiepiscopus ad Reginam mittit; utinam ejus orator ex ea pacem facilius quam ego ex Archiepiscopo impetrare valeat! rem prorsus arduam suscipies, si Archiepiscopum ab omni culpa scandali cujus nunc author est excusare velis hæc una illius excusandi ratio est, si nempe demonstres cum nihil agere omnino quod ei à Beato & Alarcone ex mandato Dei non fuerit injunctum. Ego vix dubitem quin hoc ipsi præceperint. ita enim bene de Regina ipsis imperii exordis meritis fuerat ut procul dubio, si in officio permanisset, administrationis initium, medium & finem ipsius Archiepiscopi fuisse omnes affirmaturi fuissent. Itaque gloria in ipsum unum redundatura fuisset. At inquit Deus, Gloriam meam Archiepiscopo non dabo, hanc mihi servabo & ne forte eam sibi Archiepiscopus vindicaret, permittam Alarcones Archiepiscopo suadere ut à Rege Reginaque ad Lusitanæ Regem deficiat quo ipsos regno spoliaret; Regnum tamen Regina ad quem jure pertinet, contra Archiepiscopi voluntatem copiasque asseram, & nullos quantumvis multitudine & armis potentes Archiepiscopos sat virum habere ad deponendos vel evehendos Reges, sed imperia regumque fortunam ex mea voluntate solum pendere omnes certo sciant. hæc ad illum excusandum ratio apta esse visa est quam Moyse & Aaronis & autoritate & exemplo confirmare poteris. hæc hebdomada legi literas quas suo capitulo misit, in quibus Regem Reginamque graviter reprehendit, quod Ecclesiarum pecuniam diripuerint; at illa in sacrariis procul dubio remansisset, si ipse domi quievisset. at regnum (inquit) militum incurfibus fatigant; sed horum incursum ipse prior ansam dedit. eos Talaveræ quæ Toletanæ Ecclesiæ est expugnationi fuisse, conqueritur, nec Cantala Piedræ, quæ Ecclesiæ Salmanticensis est, expugnationi se fuisse meminit. publicationem bonorum suorum plurimum dolet, nec meminit quanta Regi surripuerit, nec privilegium hætenus ostendit,

dit, quo sibi Regis bona diripere licet; Regi vero sua recuperare prohibitum sit. Multa alia habet illa Epistola, à qua scribenda ipsum profecto revocassem, si ipsi ab Epistolis fuisset. vetant quippe scripturam subditum quemlibet ejusque demum autoritatis & dignitatis, parem se Regi suo facere. sed his silentio prateritis, hoc unum maxime vellem tuus Archiepiscopus attenderet, nimirum res quæ in divina præsentia sic ordinatæ sunt ut prosperos exitus habituræ sint, sæpe tamen ita difficilia laboriosaque initia habere, ut vix & non nisi post magnos labores exaltatos ad dignitatis culmen pervenire possint. hujus mysterii causæ tam mortalibus ignotæ, quam Deo notæ sunt. hanc veritatem historia tum sacra tum profana abunde confirmat. Davidem scimus initio oppressum persecutionibus, sed Jesum Davidis filium credimus. duos labores perpassus est Æneas à quo oriundi sunt totius orbis imperatores, imo & dii multa perpassi, Jupiter, Hercules, Romulus, Ceres Sicilia Regina, & alii bene multi quorum alios cervi, alios misere in sylvas projectos lupi enutrierunt: sed hos tamen omnes ad regiam tandem evectos dignitatem. Imo & pro diis quorum memoria etiamnum viget, habitos esse scimus. nec sine causa vult sapiens Dei providentia illas quæ diu detrahuntur sunt, res ita firmis niti fundamentis, ut ædificia superstruenda ruere non possint. Sed ut unde digressa est, eorodeat oratio, Aragoniæ Rex ut Regiæ regis parenti nupsit, continuo exhaeret ab Castellæ exul esse coactus est. istum habuit filium qui ab incunabulis subditorum & externorum armis impetitus, obsessus & impugnatus cum matre ex periculo in periculum sæpius incidit. Regiæ utroque parente orba fuit ab incunte infantia, quod longe maximum infantibus infortunium est. adolevit, adoleverunt & curæ. externam quod Regibus maxime durum est, rerum necessariarum egestatem habuit, minas passa est cum timore, vixit in periculis semper. mortem obierunt Alfonso & Carolus ejus fratres qua ipsorum miserii finis factus est. vix illi regno capessendo propiores erant, cum etiam Regno oppugmando instaret adversarius. sustinebant bellum ab externis, rebellionem à subditis. nulli reditus erant, magnæ expensæ, extrema plane necessitas, nulla pecunia: multæ exactiones, nulla vel parva obedientia. hæc fuerunt exordia quas ipsi vidimus, & alia quæ forte ignoramus. An Dominus ille tuus hoc regnum sic tanquam pileum fumere vult, quod ementi tribuat? equidem id credere nolim, etiam si Alarco vel quilibet beatus id asserat,

malim divinis mysteriis credere quam istis cogitationibus humanis; & si ea de causa absque liberis à via excesserit Henricus, excesserint quoque Carolus & Alfonso alique perturbatores, immo & ipse Deus omnia quæ recepti sui mysteriis referta fundamenta stabiliverit, ut tuus Archiepiscopus pro sua voluntate libidineque de tot tantisque Regnis decerneret. Procul dubio Deus valde bonus fuisset, si consensurus erat Archiepiscopum Toletanum manibus egergie lotis id totum destrueret quod tot tantisque mysteriis tantoque tempore ipse Deus fundasset. feceris quoque rem mihi gratissimam, imo è re Archiepiscopi maxime futuram, si ipsi persuaseris hæc cogitationes procul abjiciendas, remque adeo turpem ne leviter quidem & per transennam esse animo representandam; præsertim graviterque monbis ut à divisionibus excitandis sic tamquam ab igne inferno abhorreat, & eorum qui factionem aliquando causæ fuerant, exitus sibi timeat. Vidimus Joannem Aragoniæ Regem regis patrem aliquis in Castellæ divisiones aliquo modo fovisse: sed vidimus quoque eum in suo regno à proprio filio suo rebellionem passum esse: Carolum etiam vidimus istarum turbarum excitatore ipsumque æque prius vita functos esse quam optatos exitus consecuti essent. Henricum Regem in Aragonia turbasse scimus, sed scimus pariter eum impugnatum fuisse ab Alfonso germano, qui tamen singulari Dei providentia in medio juvenutis flore è vita sublatus est, quod esset omnium turbarum instrumentum & Galliarum Regem in Angliæ factiones excitasse audivimus, sed à Duce Aquitanie ipsius germano fratre qui tamen antequam voti composset, mortuus est, Gallias divisas vidimus. Burgundiæ Dux, Warvicensis Comes Angliam Galliamque perturbanus, sed in prælio vulneribus confecti perierunt, nec sepultura donati sunt. si ab sacra scriptura exemplum repetitum vis, Achitophel & Absalom Davidis Regnum divisionibus fatigarunt, sed uterque pendens ex arbore periiit; & quæcumque hætenus attuli ipsi omnes vidimus. usque adeo nemo bene qui est, quiete esse potest, sed tumultuando vult male esse.

EPIST. VII.

Regi Portugallie Lusitania.

REX Potentissime & Domine, te in eam quæ tibi à multis nobilibus offertur, Castellæ dominationem acceptandam valde animo propendere ad me relatum est: sed rebus diligenter perspectis quid sentirem tuæ Celsitudi-

tudini scribere visum est. Bene est, Excellentissime Rex & Domine, quod in tuo consilio diffidentes de re tam ardua sententiæ dicantur. sic enim clarius patebit quid tum Dei gloriæ, tum tuæ coronæ regis honori, tum tui regni bono magis conducturum sit. Itaque quemadmodum in aliis sanctis quæ suscepisti, & unde victor semper rediisti, bellis hæcenus fecisti; ut, quod melius est, periculum magis sit; ante omnia videtur invocandus Deus: ut tua negotia dirigat. is nempe tanquam dux adorandus, & humili oratione obtestandus est, ut tuis consiliis tuoque Regno prosperum quem optas exitum præbeat. sicut enim consiliorum tuorum finis est, regnum tuum in hac vita augere; sicut ultimus omnium sit in altera vitam beatam consequi. Quantum spectat ad jus quod tua illustrissima neptis in Henrici Regna se habere proficitur, quodque nobiles Castellani suæ defectionis causam prætexunt, est etiam illud ad quod primo & præcipue attendere Tua Celsitudo debet. hanc de jure ipsius disceptionem dirimere equidem nolum; hoc tamen unum scio eos qui tuæ neptis jus tueri se profitentur, esse maxime Archiepiscopum Toletanum, Arevali ducem; magistri Sancti Jacobi & Magistri Calatravæ ipsius germani filios, qui tamen ipsi intra totam Hispaniam imo & extra disseminaverunt eam nullum omnino habere jus in Henrici Regna, imo ne quidem ejus filiam esse posse, eo quod prolis suscipiendæ manifeste impotens esset, ut ipsi suis libellis nuntiisque toti orbi declararunt ipsumque insuper Regem, regno factionibus divisio Regio nomine exuerunt. ex animo vellem scire, quomodo tunc ad eam jure hæreditario Castellani, quam etiam proscripterunt, non pertinere censuerint, quomodo pertinere nunc censeant, cui etiam tuum Regnum addere velint. Tot istorum mutationes dant nobis suspicandi animum, eos ad te recurrere non ex tui obsequii studio, multo minus ex amore Justitiæ quam adeo prædicant, sed potius ex privati boni cupidine quam Rex Reginaque implere noluerunt vel forte etiam non potuerunt. tanta quippe est aliquorum cupiditas ut bona undequaque corridentes iis ex quibus privata pendet eorum utilitas, jus alienum concedant. debes quoque, Excellentissime Domine, existimare eos tibi vix fidos quos muneribus tibi addicis; imo certum eos cum ipsis beneficiis conferre desieris, infidos fore. nemo quippe eorum eo quo deberet modo ad te confugit, sed quia tantummodo aliqua à te sperant. Et licet eorum precibus victus, hanc irruptionem molieris, dubitarem adhuc, num Regnum ingredi pos-

ses his præteritarum turbarum & novarum etiam excitatoribus adjutus quibus id peccatum leve videtur, cum tamen atrocissimum sit, & certum animi dissoluti & inobedientis indicium. Ob hoc peccatum Samaritani qui divisionis in Regno Davidis causæ fuerant, ita Deo exosi erant, ut Redemptor Christus Apostolis suis vetuerit ne in Samaritanorum quos inter idololatrias recenset, terras intrarent. itemque ea de causa Deus olim Amasiam adversus Regem Seir bellaturum suas vires cum iis conjungere prohibuit, quorum cum centum millia secum Amasias duceret eos solutus stipendiis utpote seditiosos homines dimisit, nec iis immiseri aut eorum viribus in eo bello uti voluit, ne iratam divinitatem experiretur, quam cum in omnibus tum maxime in bellis placare debemus, utpote sine qua nec labor, nec scientia, nec ulla res omnino nobis prodest. Itaque per Deum vide ne vires tuas hæcenus florescentes cum iis conjungas qui regnorum jus quod plane divinum non ex veritate sed ex utilitate sua metiuntur. Quantum vero spectat ad id quod isti nobiles Castellæ regnorum possessionem tibi facilem & gloriosam fore promittunt. Dictum illud Anselmi menti objicitur, nempe *autem & perpetuam esse periculum janam*, neque vero potest alia major esse periculi illecebra quam quæ tibi offertur, sed de periculo quam de ejus exitu prospero, longe mihi certius constat. primo equidem istos nobiles hic solos esse videmus, quorum tamen fides tibi jure suspecta esse possit; & licet forte alii sint qui se profiteantur tuas in partes staturos; at illis hoc nunc animo propositum est non te, ut ajunt, viribus juvare, sed potius tempori cedere, ut prosperæ alterutrius fortunæ se adjungant. Secundo vero, etiam si plures Regni magnates præcipueque urbes ad te, ut ipsi promittunt, statim defecturæ sunt, absque dubio tamen est, multos, secundum Regis affinitatem, nobiles præcipuosque primates, imo & plurimas urbes à Regis Reginaque partibus futuras esse quibus etiam populi plurimum favent. Certum enim habent Reginam Joannis Regis filiam esse, cuius etiam conjux ex Regia Castellæ domo oriundus est; & de tua nepti an sit Henrici filia valde dubitant, quin imo eam tibi nupturam esse addunt; quod parvi pendere non debet: vox enim populi vox Dei. Deo repugnare est velle imbecillis oculorum radiis fortes solis radiis vincere. Accedit quod Lusitanis & Castellanis nunquam bene convenit, & Tua Celsitudine cum regio nomine hoc regnum ingressa fieri poterit, ut propter inimicitias quæ inter utrumque populum jam

diu intercedunt, Castellani omnes adversus tuam gentem insurgant; & belli tempore tibi sicut & Regiæ necesse erit omnia dare, promittere, omnes rogare, omnibus subesse, ne forte deficere à te vellent ad alios qui in ipsos liberales essent, & sic totam vitam ageretur rogando & patiendo quod subditorum est, non imperando quod quæritis & quod ipsi nobiles promittunt. Sed ad tuæ neptis jus redeo, duplicemque ab initio orationis Justitiam vel potius duas ejus partes distinguo: altera est quam vos Reges & Principes quoad res privatas in vestris Dominis exerceri jubetis, cujus executioni inquisitio & probatio præeat omnino necesse est: altera est quam ob occulta nobis peccata modo in ipsis delinquentibus, modo in eorum filiis & successoribus exerceri mirantur. Sic Roboam Salomonis filius Regno in duodecim partes distributo statim ab Imperii initio decem totas amisit. Nec tamen legitur Roboam usque dum peccatum aliquod publicum commisisset quod tanta poena dignum esset; cumque copias instruxisset quibus tantam ruinam refarcire conaretur, Semei Propheta à Deo injunxit, ne pugnaret, quippe voluntatis divinæ non erat ut amissa recuperaret. Deus tamen nihil aut facit aut permittit sine gravissimis causis quas indicare Propheta noluit. Ei enim Deus misericors est ut Salomonem licet mortuum infamare aut ejus filium occulta parentis peccata manifestando pudore & ignomina afficere noluisset, ob quæ peccata ipse successor tantam ruinam pateretur. hujus rei multa tum in sacris paginis, tum in aliis probatissimis historiis exempla habentur, sed antiquiora & peregrina silemus. Istud tum Lusitanæ Regnum numquidnam ad Beatricem Regis Ferdinandi filiam & hæredem & Joannis Castellæ Regis uxorem jure publico pertinebat? At Deo placuit illud occulto judicio derivare ad Regem tuum avum licet spurium, imo & ordinis Cistericensis vota solemnia professum, cui occulto Dei judicio cum Joannes resistere vellet, tanta illa Castellæ multitudo in Aljubarrotensi prælio periit, ex jure manifesto Castellæ Regna ad Petri filios pertinebant, attamen occulto Dei judicio hodie ea possident ejus germani Henrici licet spurii, pronepotes. Et si nostri temporis exempla desideras. Certe enim Angliæ Regnum princeps Henrici Regis filius, jus habebat, quod tamen Eduardus patris & filii intersector pacifice possidet. & licet singulis diebus ejusmodi catastrophas videamus, non idcirco sumus nec esse possumus in hac vita eorum judices & imprimis Regum quorum causæ soli divino tribunali sistuntur; quosque Deus

pro delictorum modo aliquando in ipsis, aliquando in bonis, aliquando etiam in filiorum successione accerrime castigat. Aug. lib. de civitate Dei sic ait: *an judicium Dei, licet occultum, potest esse iniquum? absit.* Tum enim vero quid scimus, an Henricus aliqua crimina ita gravia commiserit, ut in occulto Dei judicio ratum sit aliter de ejus Regnis statuere quam tua neptis sperat, & isti Nobiles promittunt, quemadmodum contigit Roboam & aliis quos in medium protuli. Et certe in Justitia (per quam Reges regnant) reddenda ita desidiosus fuit, ut Regna in corruptionem tyrannidemque desciverint; adeo ut multis antequam à vita discederet diebus, tota authoritas potestatisque Regia evanuerit. his diligenter animadvertis, quis sani iudicii non videat, quam difficile sit negotium illud quod ita facile tibi prædicant, quamque illud bellum (quod tamen extenuant) periculosum quantique momenti sit, quibus si occultum accedat aliquando Dei iudicium, cui resistas, cave ne tua Celsitudo fortunam adversam patiar. attende periculum cui tua regna committis. attende iusturam nominis tui quod hæcenus Dei beneficio, toti orbi venerationi & honori fuit. Adde quam plurima atrocitas, homicidia, adulteria, rapinas, populorum vexationes, templorum expilationes, sacrilegia, abjectus Dei cultus, Religionis profanatio & alia bene multa ejusmodi mala, quæ ex bello necessario nascuntur. his accedat quod tu ipse teneris latrones, & perditos homines impunes pati, & homines pacificos opprimere, quod tyranni, non Regis est. Tuum interim Regnum his incommodis non vacabit. quamvis enim hostes illud bello non fatigent, certe tu ipse tributis & aliis oneribus ad bellum tibi plane necessariis omnino exhauries; & ita cum in uno justus esse velles, in plurimis plane injustus fores. præterea ex Dei gratia nunc quietus, tunc inquietus esses. tua conscientia nunc integra; tunc forte corrumpetur. Certe ex ea quam tui subditi mandatis tuis exhibent, reverentia multum detraheretur. nunc molestiis cares, tunc multas perferres. nunc nullo indiges at te in tantas angustias conjicies, ut forte iis subiectus futurus sis, quorum te qua nunc es independentia, Regem & Dominum facit, cum mihi apprimè perspectum sit, quanto tuæ altæ dominationi excellentis tuæ famæ dignitas studio sit. velim in animum revoces, quomodo legationem miseris ad Reginam in matrimonium ducendam. omnibus notum est, quoties tua neptis vivente Henrico tibi in conjugium oblata fuit, quam tamen ideo recusasti

quod de ejus jure tibi non constaret; nunc vero spectata animi mutatione; cujus causa nulla apparet, quis de te non dicat, te idcirco tuæ neptis jus asserere, non quod revera sit; sed quod Regina quam in uxorem eligebas, tibi conjugem suum præstulerit; sicque dabitur locus suspitioni multarum rerum quæ tuis quæ universus orbis prædicat, virtutibus repugnet. Ego certe valde miror, te tuam spem ponere in disensione quæ inter nobiles & plebem intercedit, quasi vero non possint inter se reconciliari & adversus tuas copias in unum convenire? quæ hoc fieri non posse existimat, is mente captus sit, & is qui hoc posse fieri videt, & tacet, is insidiosus omnino sit necesse est. cave ne qui tibi consilii sunt, non secundum rectam rationem, sed secundum Principis propensionem tibi consulant. Itaque Altissime atque Potentissime Rex & Dominus, antequam incipiat bellum, diligenter ejus successus animo prævidendus est. facile enim cuiuslibet bellicorum initium videtur; sed revocare gradum hoc opus, hic labor est; idque non pendet ex Principum voluntate, sed ex variis fortunæ casibus, quæ multi, itaque periculosi sunt, ut is Rex sine maturo consilio causaque gravi & admodum certa committere se nullatenus debeant.

EPIST. VIII.

Episcopo Tufeni qui in Lusitania carceri tenebatur.

Reverende Domine, te beate Virginie commendare non erat mali consilii, si tuus levit hoc tibi antequam aspereris suavisset, at ex quo carceri inclusus es id suadenti à te respondendum erat, equidem non possum. ita enim quilibet Gallicæus respondisset, bene est quod tuam spem colloces in miraculis alicujus religiosioris templi, sed nihilominus enixe Curunenſi aut alteri cuiuslibet monetariæ ædi te devocare oportet. scio etenim ibi miracula fieri, ut libertate doneris; itaque aliquid istis templis promitte, & statim experieris miraculum quod speras quodque suadet tibi levit tuus, & quantum poteris cito perſice; ut enim hic res tuæ se habent, pauca tibi supersunt quæ offeras illi Dotui, & si aliquantulum differs, nihil aut parum omnino tibi supererit, nullius alterius criminis te insulamatum sis, nisi quod in concionibus Lusitani Regis in Castellam irruptionem reprehenderis. hanc aliqui concionatores palam approbaverunt, sed eos hic maxime liberos video, licet eos tanto dolore affici credam, quippe qui ignoti sunt, quanta gloria cumulandus es, utpote qui notus quam-

vis carere detentus. Scis Michæam Prophetam carere inclusum; gravi alapa percussum fuisse, quod veritatem prædixisset adversus ceteros omnes qui Regi Achab suadebant ut in Ramoth Githad irrueretur. scis quoque quantis malis premanitur veritatis ministri, veritas quippe furiosus & constantes viros amittit, ut in ipsis laborum vi magis eluceſcat. Herculem duri celebrant labores; an putas, illud subtile ingenium, illum animam possidendæ & videndæ veritati, ita aptam factam, quo in hac vita posse esse nec laboribus probari qui eam purgent, ut mundior in eum unde exit mundissimum locum redeat? absit ut hoc credas: at si qui in tenebris detrudendi sunt, eos vitæ tentationibus non egere creditu admodum facile est. sic enim Gregorius in pastoralibus habet, *superna hereditati gaudium sumant; quos adversus vitæ temporalis humilis.* Quid ad hæc respondeas nescio, facile tamen suspicarer te quatuor stupidorum hominum remedia malle quam quinque Philosophorum etiam scutissimorum consolationes. Sed nihilominus valde personam est, hæc molliam & tuo bono omnino futuram esse, *sape enim, inquit Seneca majori fortuna locum facit injuria, injuria, inquam, quemadmodum in multis vidimus & legimus.* ita me Deus adjuvet, licet nos nihil agamus, te tamen iis omnibus quæ conciliandæ paci necessaria sunt instructum exspecto. Alii Lusitanæ Regem clauſtro se abdere velle nobis reamittunt; alii nunc eum cogitare bellum referunt. neutrum vero simile videtur, cum ista inter se adeo pugnent, sinque tanto iudicio prorsus indigna. At quidam Castellani in Lusitaniam propensionem undique cursitant, Prophetis onusti, quarum aliquæ valde incertæ, aliæ prorsus ineptæ sunt, & quandoquidem de prophetia agitur, prædicere non dubitem, si Rex Lusitanæ iterum in hæc Regna irruerit, eum cades, bellum, latrocinia, & Lusitanie subversionem illaturum esse, & eum rerum novarum cupidius melius quam sibi consulturum esse minus dubitem. Utinam brevi & honorifice liber & carere egrediaris.

EPIST. IX.

Dottori Talavera.

Felix Principis ortus integra Regine salute maximam nobis omnibus hic lætitiæ attulit. eum quippe singulari Dei beneficio post tam longam spem, donatum esse certo credimus. Regina debitam huic Regno virilem stirpem tandem exsolvit, eum totius orbis felicissimum Principem fore, ultro mi-

hi persuaserim, qui enim sic expetiti nascuntur, Dei procul dubio amici sunt; ita Isaac, ita Samuel, ita S. Joannes B. & uno verbo ii omnes quos ortum (ut noster Princeps) votis omnibus desideratum habuisse scriptura memorat, nec immerito. in mediis quippe precibus & sacrificiis nascuntur. Lege Evangelium quod habetur die S. Joannis. ita enim apte res inter se conveniunt ut unus ortus videatur alterius imago. Ibi una Elizabeth, hic altera; uterque ortus eodem anni tempore, vicini & parentes congratulantur, montani timent. sed de his hæcenus satis: alios enim hac de re, & in eandem sententiam elegantius scripturos esse scio. sufficit quod dicamus; repulit Deus Tabernaculum Henrici, & tribum Alfonsi non elegit, sed elegit tribum Elizabeth, quam dilexit. ita habet Psalmus: *attendite popule meum*. nunc ergo sublatis in cælum manibus omnes canamus canticum illud: *Nunc dimittit servum tuum Domine, quia viderunt oculi mei salutem hujus Regni*. Utinam is qui ejus ortum desideriis nostris concessit, vitam bene longam ei secundum vota nostra conservet.

EPIST. X.

Henrico Regis avunculo.

Nobilissime & magnifice Domine, cum tu tuo, ego meo fungar officio, non est mirum, meam manum atramento maculatam, & tuum pedem cruentum esse. Credo equidem illud tuum vulnus & in tali parte dolorem simul & timorem tibi incutere. vis aperte dicam quod sentio, Nobilissime Domine, illa quæ in tuo equitum ordine vota profectus es, tanto majoribus te periculis exponunt, quanto majore cæteros honore superas. Si enim non plus tibi animi foret adversus ejusmodi casus, omnes æquales essemus. Certe aliquando illa tui, quod omnes periculosum affirmant, vulneris fama non parum animum torquet, hinc tamen non leves consolationis causas habemus, quod Deo cum pietate, Regi cum fide, patriæ cum amore operam tuam consecraveris ac tandem liber evaseris. Sit Deo & Virginei ejus gloriose parenti laus.

EPIST. XI.

Regina.

Admodum alta excellensque Regina & Domina, cum tot tantisque labores & pericula Rex & tua Celsitudo exantlaveritis, memoriam scriptique procul dubio mandari debent, quippe quibus majora forte nun-

quam evenerint, aliquæ sunt, fateor, historiarum quas scriptores ita verbis exaggerarunt ut multo supra facta: at res tuas Excellens Regina, quis dicendo assequi? quis scriptor laborem explicare oratione possit? Ego ad tuam Celsitudinem ut iussisti, me conserui scripta prolaturus, ut ea examinanda cures. tantam nimirum injustitiam mutatam Dei beneficio, in tantam justitiam, pervacitatem in obedientiam, corruptionem mutatam in ordinem, posteris tradere. hoc enim vero meas vires omino superat, meliorique calamo indiget. Et si tua Celsitudo in ædificiis quæ tum tempore pereunt, tum plane muta sunt, construendis tantam diligentiam adhiberi vult, quanto majorem curare debet in tua conscribenda historia quæ perpetuo tum duratura, tum locutura sit. Reges & Imperatores multa olim templa & ædificia construxerunt, sed quorum ne minima quidem vestigia nunc supersunt. at scripta manent, quæ legamus. hic accipimus, te bellum adversus Mauros cogitare. Certo excellentissima Regina & Domina, qui Regis & tuas res attentius perspexerit, is manifeste videbit, quo modo Deus cum iis pacem tibi conciliet, cum quibus eam habere debes, & te ad bellum, ad quod teneris, efficaciter excitet. maximam tuis Regibus vicinis emulationem commovet, quod in tuis consiniis exercitus habes quibus non solum justum sed etiam sanctum bellum inferre vel sustinere possis, & regni hujus equites exerceantur, quod minoris utilitatis esse ne credas. Tullius Hostilius Tertius Romanorum Rex sine causa Albanis licet amicis, imo licet parentibus bellum intulit, ne equitatus otio torpesceret, de quo ait Titus Livius, segnescere civitatem ratus bellum extra undique quærebat. quanto id facilius feceris quæ jam inceptum illud habeas. scire velim, quomodo cum Latina quam edicis lingua te habeas; est enim paulo ferocior, nec multa negotiorum mole implicitis facile se credit, quamvis ita in tui ingenii facilitate confidam, ut te eam brevi, ut cæteras Linguas, modo velis, in tua potestate habituram sperem.

EPIST. XII.

Petro Toletano Hispani Canonico.

Ais me Domino meo Cardinali valde acceptum videri. Perspicaces profus habes oculos, qui à tanto intervallo id videas, quod ego hic & tam prope non video, si qui consuetudine aliquis atitur continuo illum acceptissimum vocas. fateor equidem me perinde acceptum ac cæteros; verum ne illum credas præ cæteris acceptum, qui non

præ cæteris beneficio afficiatur, quantalibet sit consuetudo. cæterum scito neque illum me frequenter uti, neque me ejus munificentiz quidquam debere. vel si me acceptum ex aliqua parte fateri necesse est, non te fugit mihi perinde hac in re esse ac argenti custodibus, qui cum repositos in arcis dure obseratis mille & ducentos belles argenteos habeant, ne obolum quidem habent quod in usus suos convertant. ille unus, crede mihi, acceptus esse dicendus est, qui accipit quique propositum assequitur sive ad fortunæ optimæ felicitatem perveniat, sive saltem abunde sibi de necessariis potentiorum gratia provideat, à quibus sane sum remotissimus. Nunc nihil novi quod ad te scribam, habeo. optimis enim Regibus imperantibus justitia exercetur; justitia metum incutit, metus vero motus atque perturbationes removet; at nbi motus & perturbatio non est, quies est; ubi vero quies, nullus scandalis locus est unde belli effectus sunt, & ex quibus nascuntur casus qui, dum in vino referuntur, nuntia fiunt. quamvis Hispanorum ex natura sua inquieta indoles vellet tumultus simul compelescere & bellum internum pati cum externum deest. Quidam scribere ausus est Hispanos esse in bello ignavos & in pace scandalosos, qui hæc temere non affirmabat. Plurimam Deo debemus gratiam quod Regem Reginamque habeamus qui nullos habeant sibi peculiare amicos, nec ambo simul, nec singuli perse, unde inobedientia & scandalum in Regnis, oriri solent. scito neminem apud Regem autoritate & gratia plus valere quam Reginam. scito quoque neminem apud Reginam gratia & autoritate plus valere quam Regem. hi causas audiunt & judicant, jus cuique reddunt. quæ res, scandala ne oriantur, impediunt & orta destrunt prorsus & enecant. Quod ad me spectat, nemo in aula nec in Castella meliorem vitam vivit. hanc ita in obsequio Dei peragam, sed si hunc vivendi modum dereliquissem; non eum repeterem; etiam si Burgundiam ducatu me ditarent, usque adeo multas sibi annexas & implicitas habet angustias molestiasque. Quæris, quo me titulo decorare debeas? scito me vocatum vocarique nunc & vocandum esse Ferdinandum, & licet sancti Jacobi ordinis esset Magister, tunc tamen & Fernandus vocitaretur. hos enim mihi titulos vindicare velim, quos nullus eripere possit, qui enim virtute caret, hanc ei tituli licet speciosi, nequaquam conferent, ut mihi videtur. Vale.

EPIST. XIII.

Connestabili.

Illustris Domine, tuas literas recepi quibus te laboribus & exantlatis & exantlandis in obsidione Montanchis, valde commotum esse significas. Res in te prorsus insolita & nova est, nullum quippe sive in adversis sive in prosperis, quæ tibi contigerunt, motum in vultu, nullam in verbis querelam animadvertimus. Verumenimvero præsentia mala nobis magis dolent præsertim si longioris fuerint temporis. Cum igitur iste tuus labor adeo gravis & diuturnus sit, nemini mirum videtur, si eo commoveris. Mortem quæ est terribilium terribilissimum timendam esse negat Seneca, utpote quæ parum daret. Ego tamen facile mihi persuaserim, quantumvis præsentis labores tui & duri & diuturni sint, te eos tamen æquo laturum animo, quippe qui & regis coronæ utilitati & tuæ patriæ tum honori tum paci conducant. quæ quidem pace nullum aliud bonum optabilius est, nullum majori alacritate amplectendum, nullum denique vehementiori tum mentis affectu tum corporis labore querendum est. pax enim omnium mortalium finis est quam ut scandalis turbant mali, sic boni cum præliis & bellis obtinere contendunt. Bello bellum extingui & pacem conciliari videmus perinde ac igne venenum tollitur & salus acquiritur. An Montanchis, quod obsessum tenes, castello auxilium sit allaturus Lusitaniz Rex, equidem dubito. illud enim profecto auxilium ex militariis copiis consistet necesse est; neque vero illud ejus Regnum in quo sicut in vasto Darii imperio militibus conscribendis multo tempore opus sit. Certe, prout res dicuntur, auxiliares illæ ejus copię Escalonæ comburentur, verum etiam si arci opem ferat, te, antequam hoc susciperes negotium, omnia providisse existimo, ne quid ea in re peccasse videreris, ut scilicet vini sortes facere solent, qui quodlibet negotium non suscipiunt, sed illud præmissa matura deliberatione eligunt ex quo sive prospera sive adversa sit fortuna, gloriam sibi accersere possint. Adde quod quemadmodum ignavus metus deprimit, sic fortes periculum erigit. Equidem certo confido, te in interiori conatu & exteriori providentia nunc non minore esse animo quam cum negotium suscepisti, ut illius exitus tuis & nostris votis omnino respondeat. non enim ut bene novisti, rerum incipiendarum ratio, sed eorum finis attenditur. Tempore, loco, & aliis circumstantiis spectatis multos tibi labores superandos

dos esse nullatenus dubito. Sed si Eacus ille latro fortitudine non fuisset celebris, nec Hercules, qui ipsum interfecit, fortitudo nunc celebraretur. sed ubi majus extat periculum, ibi major fortitudo elucet, quæ non laudatur quod ignavum vincat, sed quod forti resistat, meliusque patet cum impugnantem expectat, quam cum expectantem impugnat, præsertim vero si subitis & improvisis periculis resistit. qui enim ita resistit, inveteratum & intensum fortitudinis habitum sibi comparasse videtur, cui acquirendo ita studere & invigilare debet quicumque equitatus ordinem proficitur, ut neque vitæ amor, neque mortis timor eum ab officio abducat. verum equidem esse mortem omni homini formidandam est; at eques tenetur tum mortem laude dignam amplecti, tum vitam turpem fugere. is ad emblematis tui verba attendat, quæ sic habent: *Pulchra mors totam benehat vitam*; ad quod me refero. Si hoc in argumento verbosior fui, in audaciz meæ poenam mihi à te illud dici libens patiar quod olim Annibal dixit. Is cum Romanos fugeret, audiretque quosdam inter se de re militari colloquentes & præcipientes, quomodo exercitui incedendum, quomodo acies instruendæ essent, respondit, *Bene omnino, ait, nisi quod unicum qui ut plurimum intervenire solet, casus rem totam destruet, eosque* (quos ille vult esse victores) *victos efficiet.* nec dubito quin vera pronuntiaverit. Titus enim Livius narrat, anseris cantum fuisse in causa ne Capitolium Romanum ab Gallis jam urbem ingressis caperetur, qui postea à Romanis victi & expulsi fuerunt.

EPIST. XIV.

Amico Toletano.

Tuas litteras recepi, quas me intelligere ut videas, quod occulte dicis aperte dico. Intolerandum videtur, iis, quos humili loco natos esse arbitraris, honores & Magistratus committi: administrandi quippe incapaces quod humili sine loco, judicas. sic quoque non ferendum videtur eos divitiis abundare, qui indigni credantur, & inprimis eos qui recenter illas sibi comparaverint. Ex iis, quæ minime ferenda videntur, is invidiæ motus nascitur, qui torqueat; qui ad arma facile capiendi, imo & ad alius insultandum impellat. O miseros procul dubio recenter factos divites quibus invidetur à majoribus quibus jam æquales sunt, & à minoribus quibus superiores; sed majores suæ aliquod olim fortunæ initium

fuisse, minores vero eo etiam se posse aliquando pertingere attendere deberent. Sed quid inde istiusmodi homines colligere velint non video, nisi forte orbem emendare, & bona honoresque pro suo arbitrio distribuere in animo habeant, quibus scilicet ille torus erroribus plenus, hæc inepte distributa videantur. Causam profecto veterem suscipiunt, & querelam valde antiquam, imo & usitatam, nec adhuc in orbe finitam saltem cuius radix est altissima, primis parentibus coarva, cujus rami confundunt, intellectum excæcant, cujus flores omnino amari cogitationem torqueant, cujus fructus ita mortifer ut pene omnium quæ sunt, imo & quæ fuerunt cædium & criminum, quæ vidisti aut visurus es, causa fuerit. Quantum qui invidia tenetur, erret, diligentius si placet attende. nolim exponere quomodo erret tum in legem naturalem, cum omnes ex uno eodemque nobili principio simus, tum in legem divinam quæ nos in eodem ovili eidem pastori subjectos esse jubet; tum præsertim in charitatem quæ nobis omnibus ex æquo veræ felicitatis viam demonstrat. his, inquam, prætermisissis, scire debes gigantum nationem (ut referunt sacræ paginæ) fuisse idcirco à Deo destructam, quod illi adversus cælum pugnare ausi fuerint. Quid aliud dicere possimus de iis qui invidia lividi scandala & divisiones in populis efficiant nisi quod gigantum superbiam imitari cælum impugnare, stellis virtutem adimere, divinis etiam velint repugnare beneficiis quæ Deus pro sua voluntate unicuique distribuit, quorum virtutē istos honores ista bona sibi unusquisque conciliet, quæ emendare isti cogitent. Experientia compertum quotidie videmus, ex iis quos humili loco natos judicamus, quosdam suæ indolis felicitate impulsos, abjectis infimis parentum artibus, scientias addicere, doctissimosque aliquando fieri. Alios videas qui arma, alios qui ad agriculturam propendeant: alios qui ad ornate apteque dicendum, alios qui ad imperandum, alios qui ad alias artes propendeant ad quas ita eos natura effinxit ut pene necesse sit ipsis in eis cum laude versari. magnam quoque non solum inter homines conditionum varietatem videmus; sed etiam inter fratres ex iisdem parentibus genitos, alter doctus est, alter indoctus; alter ignavus, alter generosus; alter liberalis, alter avarus; alter multis artibus, alter nulli addictus. nuper vidimus in hac ipsa civitate pannorum mercatorem qui astrologiz, astrologumque mortuum peritus erat. at vide quæso quæ inter pannorum conficiendorum & motuum celestium scientiam sit proportio, sed

eum exivit indoles ad eam artem ex qua multum sibi & honoris & nominis in hac urbe comparavit. An ipsis felicem naturam eripere forte possumus, ex qua eorum honor oritur? minime vero nisi adversus cœlum more gigantum, qui omnes perierunt pugnare velimus. sic multorum Regum & magnorum virorum filios videmus, inglorios & oblivione sepultos jacere, quod & nullius ingenii & humilioris indolis nati sunt. fed esto, per melicet, sint generosi ii omnes qui ex Regis Pyrrhi genere sunt, quia patrem habuerunt generosum. sint omnes ex Salomone orti Sapientes, quia Salomon fuit sapientissimus. da divitias & imperia iis qui ex Petri Castellani, & Donisii Lusitani Regis familia sunt. ea quippe non possident, & tamen possidere debent, siquidem ex eo genere nati sunt. si mundum corrigere velint, subditi abjiciant dignitates, reditus, officia quæ Henricus ab triginta annis hominibus hic infimo loco natis dedit. Inane profecto laborem & magnam animi molestiam affert illius abominandi peccati cæcitas, quod quidem & sine fructu, imo & sine delectatione perpetratur, quoddam pleraque alia peccata non habent. Istius enim peccati exitus & finis est de proprio malo & de alieno bono tristitia. Minime igitur intolerandum videri debet, eos divitiis abundare qui indigni, & eos carere qui ob generis nobilitatem digni videntur. hoc enim ex sapientissimo Dei consilio fit cui repugnari nequeat nisi orbe delecto. homines, non stirpes quas eligeret Deus creasse putandus est, omnibus ortus nobilitatem tribuit, si soli abjecto sanguine & vili genere sunt, qui derelicta virtutis semita ad devium virorum iter declinant. Et cum nulli, familiæ ex qua oriatur, electio libera fuerit, sitque morum omnibus libera electio, virum frugi absque honore & malum in honore esse, quantumvis parentes fuerint honorati, omnino impossibile erit. Ex iis quos nobili sanguine natos credimus, multos videamus pauperes & abjectos, quibus parentum suorum nobilitas nec divitias nec auctoritatem conciliat. Ex quo merito inferas, eam (quæ sic vulgo dicitur) nobilitatem nullam plane vim habere, ut ab progenitoribus in liberos derivetur nisi virtutis quoque paternæ, quæ vera nobilitas est, sint hæredes. adde quod quemadmodum res cœlestes, ita & terrestres in perpetuo motu sunt, nunquam in eodem statu permanent. omnes continuo mutat is, qui nunquam mutatur, solus tum Dei tum proximi amor permanet, qui non solum pias cogitationes in Christiani mente ingenerat, sed etiam ad bona opera (in quibus vera nobilitas tota sita est) exercenda, &

ad perseverantiæ donum in hac vitâ & ad participandum Sanctorum in altera nobilitatem, dat gratiam, ne existimes velim, me damnare neque majorem neque minorem hominum partem, sed tantum aliquos eosque valde paucos qui & ipsi peccant, & aliis peccati causæ sunt, dum eos & publicam pacem privari boni intuitu turbant, & dum se præcipuos hujus vitæ itineris duces faciunt, & ipsi hoc in itinere errant & alterius vitæ iter impediunt. Ipsorum principia sunt superbia & ambitio, media vero sunt invidia & malitia, finis, mors & destructio. Qui præcipuam auctoritatem non modo habere non deberent, sed potius ut publici perturbatores non tantum ex populi sed totius humani generis societate expellendi essent, quippe quorum mens ita prava est, ut eos neque Timor Dei & Regis deterreat, neque conscientia remordeat, neque pudor impediât, neque ratio contineat, neque lex judicet, sed insana infinitaque honores in plebe & divitiis acquirendi cupiditate rapti (cum tamen quomodo acquirendæ sint, nesciant) pleraque scandala quæ videmus, ad eas sibi comparandas excitant, & divisionis venenum in populum spargunt, qui nec quietum, nec prosperum statum tenere potest, dum ii, quod cogitant, dicunt, quod dicunt possunt, quod possunt, audent & nemine reclamante exsequuntur. Quos procul dubio boni & præsertim præcipui maxima diligenter reprehendere & castigare debent, ut à se iram Dei avertant, cui te commendo.

EPIST. XV.

Cardinali.

Illustrissime & Reverendissime Domine, Iur de tui fratris germani ducis, quem Deus salvet, obitu litteris consolaretur, impulit me Jacobus Garcia, quippe qui non animadvertet, quam ineptus forem, si te consolari auderem, cui omnia quæ exogitari possunt, consolationum genera sint præsentia. non ex iis ego sum qui dolorem nondum maturum verbis sanare se posse sperent, hoc temporis officium eripientes quod vetustate dolorem tollere solet. nullam profecto aliam tibi, Reverendissime Domine, consolationem afferre possint, quam hanc, scilicet eum brevi de aliena morte consolandum esse qui de sua singulis horis cogitaverit.

EPIST.

EPIST. XVI.

*Sive oratio ad Reginam quando Hispani in
Ierusalem veniam dedit.*

Alissima & Potentissima Regina & Domina; Quos tui civitatis equites & populos tuæ Regiæ majestatis pedibus advolutos vides; ii una omnes voce significant quantum lætitiæ ex tuo in hanc Regionem adventu nuper acceperunt; tantum sibi, magnam tubrum ministrorum in administranda justitiæ severitatem, timoris inculsisse ex quo factum fuit ut omnis eorum lætitia in morem, fiducia in timorem, gaudium omne in angustias & laborem desciverit. Omnes omnino homines, ô Regina excellentissima & Domina, ad malum (ut ait Scriptura) propendimus, sed ad hanc pessimam indolem franandam statuta leges & pœnæ, constituti à Deo Reges, electi ad justitiam exequendam à Regibus ministri, ut nempe in pace & securitate vivere omnibus licet, quo beati illa felicitas, ad quam omnes aspirant, facilius acquiri possit. Sed cum nullos Reges, nullos ministros habemus, vel si quos habemus, tum il sunt qui nec timorem incutiant; nec obedientiam exigant, mirum nemini videri debet naturam humanam ex sua in malum propensione agentem esse effrenem, multaque & gravia delicta committere, & præsertim in Hispania ubi communis est omnium saltem quoad majorem partem error, dominorum inferiorum obsequium, & quam Regibus & supremis suis dominis debent, obedientiam esse anteponendum. Deum quamvis id Rex imperet, nec Regem quantumvis dominus inferior tergeat, offendere procul dubio non debemus. Sed ex eo quod hunc obedientiæ ordinem perturbamus, sæpe sapius in regnis bella quæ legimus, & quæ nunc sentimus, mala oriuntur. Omnibus manifeste patet, quot crimina Henrici tui fratris temporibus in omnibus tuis regnis perpetrata fuerint, tum ob ingentem illius in administranda justitia negligentiam, tum ob parvam subditorum obedientiam, quæ effecit ut quemadmodum in plerisque regnorum civitatibus dissensiones & scandala erant, sic isti duo equites Medinæ Dux & Marchio Gaditanus à se invicem dissiderent, & per summum regis justitiæ contemptum arma alter in alterum sumeret, & vi propositum finem magno totius patriæ detrimento assequi intenderet. In ista domestica discordia pauci vel nulli cives ab inobedientiæ & rebellionis adversus regiam majestatem peccato excusari possunt, cum unusquisque alterutrius

partem sacutus fuerit. Sed prælis in civitate & extra-civitatem commissis silentio prætermisiss ad mala privata se convertit oratio; quæ ex his in totam regionem redundarent. Ab hujus verbis & regionis incolis, aliquas cædes, aliquas atrocitias, aliquæ ejusmodi facinoræ isto miserrimo tempore admittisse nemo negare velit. quæ omnia fecit temporum iniquitas, nec tamen Regis justitiæ excusò, verum tanta fuit scelèrum ejusmodi multitudo ut paucas Hispani familias esse existimet quæ culpa vacent; alix si non ipse facinus perpetrabant, savebant certe; alix vel tegebant, vel participes erant; alix aliis modis & circumstantiis. Et cum ex bellorum malis populos, & civitates perire videremus; si hoc bellum diutius fuisset, nisi Deus pro magna sui misericordiam remedium tua regiæ majestate in regis tui partis solium evecta, attulisset, hanc civitatem funditus perituram fuisse certo credimus. si tunc, ô Regina excellentissima & Domina, justitiæ defectu peritura jamjam erat; nunc tota fere ex simia tuorum ministrorum in ea administranda severitate peritis; de qua totus hic te populus appellavit, & etiam nunc ad tuæ regis majestatis Clementiam appellat, cum lacrymis & gemitibus; qui ad tuas aures perveniunt, prostrati te supplices obtestantur, ut eandem tuis subditis quam Deus omnibus hominibus, pietatem præstes, & tua viscera regia moveantur angustias; doloribus, exiliis, egestate, damnis & laboribus, in quibus perpetuo sunt, dum tuæ justitiæ metu à dominibus suis exultant. Et quantumvis justitia in perverciacis exercenda sit, non tamen ea severitate debet, ut omnino excludat Clementiam, quæ Regibus amorem conciliat, adeoque metum, cum nullus Regem amare possit, qui non minimam ejus offensionem diligenter præcaveat. verum quidem est Deum justitiam æquæ ac misericordiam adhibere, sed justitiam aliquando, misericordiam vero semper imò singulis vitæ nostræ momentis, si enim ex justitia perinde ac ex Misericordia ageret, cum nemo mortalium supplicio non dignus sit, totus orbis in momento periret. Accedit quod, ut tuæ prudentiæ regis notum est, ostendit ex rigore justitiæ metus, ex metu perturbatio, ex perturbatione sæpe desperatio & peccatum. At verò ex pietatis amor, ex amore charitas, ex charitate semper meritum & gloria nascitur. Quam ob causam sacras paginas pietatis, mansuetudinis, misericordix & clementiæ laudibus refertas esse reperies quæ sunt tituli & nomina nostri Redemptoris, qui nobis inquit, *Discite*, non durioribus justitiæ legibus agi, sed dis-

cite quia mitis sum, & humilis corde. Ecclesia Sancta Catholica perpetuo canit; Plena est terra, Domine, misericordia tua, & propter continuum Clementiæ usum, ipsum vocamus Misericordem, misericordem, patientem, multæ misericordiam. attende si placet quam multoties Misericordis titulum sibi vendicet, non ita sæpe iusti, multo minus rigidi & severi. Iustitiæ enim rigor ad crudelitatem accedit, isque Princeps vocatur crudelis, qui licet iure puniat, in puniendo modum non habet. Misericordia autem Domini super omnia opera ejus, à quo Reges & Imperatores, quorum fama celebratur, exemplum fumentes, & subiectis pepercerunt, & superbos debellarunt. hac quippe de causa Deus eos in hoc orbe suæ potentie participes effecit. Inter quos Sapiens ille Rex Salomon Deum obtestatur, ut meminerit, non laborum, non Eleemosynarum, non aliorum Davidis sui patris meritorum, multo minus Iustitiæ quam exercevit, & poenarum quas inflixit, sed *momento*, inquit, Domine, David & omnis mansuetudinis ejus. Cujus merito se Dei misericordiam & pietatem ad peccatorum suorum remissionem, & perpetuam apud suos dignitatis conservationem, & consecuturum esse certo sperabat. Et tu, ô Regina excellentissima, secundum mitem Salvatoris nostri & Sanctorum bonorumque Regum doctrinam & exempla, Iustitiam tuam tempera & in civitatem hanc effunde tuam misericordiam & mansuetudinem. Tantq. quippe conjunctior divinitati eris, quanto perfectius eam operibus referes, tantoque perfectius reteres, quanto pietatis observantior eris, tantoque pietatis observantior eris, quanto magis compatieris & parces miseris qui tuam Clementiam & mansuetudinem summo affectu implorant & expectant. Clementia & mansuetudo debet esse, ô Regina excellentissima, tuæ memoriæ mentisque cogitationibus alte infixæ, ut Deus meminerit tui & omnis mansuetudinis tuæ, ut tibi dimittat peccata eodem, quo dimiseris, modo, ut tibi vitæ usum largiatur pro ut tibi aliis largita fueris, ut in perpetuum tuis posteris Regiam dignitatem conservet, & præsertim in hac civitate, licet illa peccaverit. tanto enim in reorum numero innocentem vivere admodum difficile erat. Joannes tuus pater, non solum in una civitate, nec in una provincia, sed in omnibus suis Regnis universalem veniam iis omnibus dedit qui Principum Aragonensium suorum consobrinorum factionibus & scandalis impliciti fuerant. Quinimo Lusitanos qui hoc regnum hostili in te animo ingressi in eo nefaria plane facinora & maleficia perpetrarant, non solum

in libertatem restitutos, sed etiam ex tuæ Clementiæ mandato tuis Eleemosynis instructos in patriam suam reductos fuisse videmus. Revoca ergo, excellentissima Regina, tuos, in eos eadem qua in externos, pietate utere; ut enim anima cupiditate flagrans, licet bonorum temporalium libidine æstuet, tamen in Deum semper suspirat qui eam sua misericordia reparat. Sic isti tui subditi, licet malis & bellis fuerint impliciti, semper tuæ victoriæ & prosperitatis vehementi desiderio tenebantur, ut sub tuo Regio sceptro pace & securitate frui possent, quam ut in istam regionem & civitatem effundas, supplices obtestantur, ut quemadmodum ob supplicia quæ intulit tua Iustitia, sic ob vitam nobis ab tua singulari Clementia concessam gratias Deo habeamus.

EPIST. XVII.

Domino Henrico.

Iubes me tibi literas mittere, sed quæ consolatoris non sint. bene omnino. nec enim, me miserum, consolari scio, nec tu consolatione eges. ergo hoc Deo, qui verus consolator est, officium relinquamus. ipse enim laboribus solatium, lachrimis misericordiam suam immiscet. nec ego epistolæ meæ, ut tibi consolationem aliquam daret, præceperam quam si in manibus haberem, profecto efficere ut tibi alia vice, non aliud quam fuisset honestum, diceret. Quod ipsi meo nomine tibi dicendum mandaveram, illud erat, si tua vulnera magna essent, procul dubio bona illa tibi videri debere, utpote quæ equestris ordinis quem profiteris insignia essent. Cur ergo epistola mea contra voluntatem te consolari voluerit, prorsus ignorô. si enim te tuum sanguinem, tuum ordinem, tuum vulnus, & locum quo illud accepisti, diligentius attendamus, dandæ profecto lætitiæ quam accipiendæ consolationi longe aptior es. Et licet adeo mente captus fuisset Ferdinandus de Pulgar, ut Henrico consolatorias literas scribere præsumeret, tantum intercedere locorum intervallum, ut priusquam eas ad te pervenirent, è morbo penitus convalesceret, fuissentque corruptæ etiam si sale conditæ. Quæ remedio juncta non est consolatio, nihili prorsus æstimanda est, unde cum remedium afferre nequeo, consolationem dare negligo. hominem potius dolore levare existimem dum incommoda ipse enarrat, quam dum frigidas consolationes audit, quæ remedium nec afferunt, nec promittunt. tuum dolorem scribis tibi præ tuis in Deum offensis minimum videri. certo credas velim tale verbum

verbum non esse profectum nisi ex ore optimi hominis. quemadmodum enim dolor malis est desperationis causa, sic bonis contritionis occasio est. hoc verbum animam tuam multo magis quam tuum vulnus pedem exornare debet.

EPIST. XVIII.

Priori de Passa.

SE somnatus es, à me tibi semel vel bis scribendas esse litteras & à te nulli respondendum esse, somnis quæso me fidem adhibe. certe nullas ad te litteras scribere statueram, nisi quam incenderat tua negligentia, iram comprimeret tua bonitas, licet tuus in me amor, meaque in te singularis observantia multas scribere cogat, ut unam saltem à te extorquere possim, quæ mihi tantum hoc anno in meo exilio lætitiæ afferat, quantum anno præterito tuus conspectus in dolore attulit: certior me fac, an corpore bene valeas, te animo non male valere, mihi persuasdeo. huc frater Jacobus Camoranus venit. hinc tam à negotiis suis, quam à febribus bene liber & solutus discessit. Vale.

EPIST. XIX.

Comiti Cesuantes Granata in carcere incluso.

CUM tuus de tuo carcere dolor tepestat, meumque tuæ libertatis desiderium ardeat, aliquid quod tibi prodesse possit scribere nunc magnopere velim. sed enimvero, quæ eges, libertatem tibi restituere nequeat quam consolationem tibi afferre possunt, ea non indiges. te enim tuam consolationem ex te accipere sine cuiusquam ope omnino mihi persuaserim: quam eo libentius prætermitto, quod omnem consolationem, cui remedium annexum non est, nihili habendam esse semper existimaverim. si attente mediteris, quis sis, quod officium sumperis, cur & quomodo, & ubi captus fueris, te tuam in isto mœnore patientiam ostentaturum esse non dubito; quam si forte non teneas, nullo alio te modo consolari nunc possim, nisi & te carcere inclusum etsi patientem, & carcere inclusum etsi impatientem: at carcere inclusum & patientem esse præstare quam impatientem esse. nova quæ facit Regina & quæ facere meditatur, æque istis Mauri quam hic Christiani edocere te possunt, quapropter ea scribere nullius operæ pretium est. Unam faciat Deus ut te cito liberum videamus, quas ad equitem ex regno exulem, scripseram litte-

ras, eas ad te mitto, ipsas lege, imo & quæ in his præcepta traduntur, pro tua pietate exequere.

EPIST. XX.

Tnigo de Mendoza Tendilla Comiti.

ME de rebus tuis ut amicum certior me facere non potes, fortunæ enim inæqualitas inter nos amicitiz nomen esse non sinit, multo minus ut chronologistam sed dumtaxat ut eorum qui tibi addicti sunt obsequentissimum. quod de iis tamen mihi prolixius scripseris, in magni beneficii loco habeo. de iis quod sentis, quod desideras, quod vis, idem ego sentio, volo, desidero. tuus in reducendis commilitonibus ad viam labor, opus manuum toarum absque dubio esse videtur. si aliter te gessisses, tibi bellum incubuisset non solum adversus hostes sed etiam tuos, ubi enim est corruptio moris, ibi est destructio mortis, & quod gravius est etiam adversus Deum. carni quippe corruptæ Deus magnopere irascetur. quod inprimis Romæ ruinam attulit (inquit Salustius in libro de bello Catilinario), id scilicet fuit quod Lucius Silla exercitum quem in Asia duxerat, quo sibi fidem faceret, contra morem majorum luxuriose nimisque liberaliter habuerat. loca amœna & voluptaria facile in otio feroces militum animos molliaverat. Ibi primum insuevit exercitus populi Romani amare, potare, &c. ut dementem me sentio qui tibi Salustii verba proferam, sed id patere. siquidem patior ego hos Agricolas mihi narrantes quæ Alhamæ feceris. ut infirmus qui convaluit, medicinam amat, quam prius invisam amaræque habebat; sic milites cum suam salutem ex doctrina tua se consecutos esse perspexerint, te in delitiis habituros esse plane existimo. auxilium à te tuæ genti allatum, notandum quidem est, sed apud alios non apud me qui probe norim, qui, & ex quo genere sis, cui nec fugiendi hostes nec amici deferendi sunt.

EPIST. XXI.

Occulto amico.

VIdi epistolam quandam quæ de nocte projecta fuit & inter portas reperta. meo Domino Cardinali inscripta erat, sed nihil habebat nisi multa convitia. sed cum eam prius in tuas manus quam in meas venisse, & per hanc civitatem à te sparsam fuisse cognoverim, eam postquam legi, Cardinali mittere visum est; quandoquidem tu eam ipsi non

miseras. si quando in tuam cognitionem veniat ille incognitus scriptor, si hoc ipsi meo nomine responsum des, mihi pergratissimum feceris. Amice occulte, quas ad Cardinalem misisti, litteras legi, quibus nimirum & me gravissimis convitiis afficis & ipsum admones errorem qui in ea, quam ipsi de Hispanensibus hæreticis scripsi, epistola continentur. sed quantum spectat ad convitia, si vera dicis, me emendabo; sin minus vera dicis, emendate ipsum. sed quidquid ea de re sit, si Evangelicam de injuriis non inferendis doctrinam sequi tibi non placuit, at mihi eandem de venia sequi placet & illius quidem amore qui parcere jussit, tibi injuriam remitto & ita quidem ut ne vel levissimum in te odium fovcam. Qui enim vindictam querit, eum priusquam eam sumat valde animo torqueri existimo; & ita ut corpus alteretur, nec animæ salus acquiratur. unde non minus corpori quam animæ salutarem doctrinam redeo prior verusque noster medicus nos edocuit, cum inimicis ignoscere jussit, ut ego meas tibi injurias hodie remitto, sed tibi res erit cum Deo qui vindictæ fumendæ jus sibi soli vindicavit. Domine incognite, tuis illis litteris, aut bene, aut male dicit. si male, cur scribis? si bene, cur te occultas? Cum certum sit nulli, ut ipsi ais, Catholico aut Christiano suam doctrinam esse occultandam, ac multo minus, nomen. at omnino contrarium facere videris; quippe te occultas, & injurias spargis; quæ deberent quidem esse *privata correctio*, ut inquit Chrysostomus in Mathæum, at non *publica injuria*, quod Christus in Evangelio vetat. Quæ in mea ad Cardinalem epistola continentur arguis, at si ea aut ego reprehendendus eram quis id potius, aut melius quam Cardinalis facere potuisset, cui ea potius erat accusanda epistola quam huic ad quem nulla erat utpote qui sit unus ex iis quibus Ecclesia innotitur? Sed absque dubio, nec coram, nec per litteras epistolam damnavit ipse, nec eorum qui eam legerunt doctorum quispiam. sunt enim Augustini verba ex epistola 140 de hæresi Donatistarum. si ea verba tibi reprehendenda videantur, Sanctum Augustinum qui ea protulit, argue, non me qui ea tantum refero. Insuper epistolæ tuæ initio vanæ gloriæ me insimulare videris; quod Cardinalem meas litteras expectare dixerim, at te hoc peccatum meum non facile emendaturum esse video. ipse enim & alii tum primates, tum docti litteras à me perpetuis suis litteris, imo & mandatis quibus obtemperandum est, exigunt. sic eorum desinat esse mandatum, & meam vanam gloriam casti-

gaveris. Mihi quoque objicis quod aliquando jocosa scribam, id inficiari, incognite Domine, nullatenus possum. At nobilissimos viros Marchionem Santillanum, Ignatium de Mendoza, Jacobum Hurtadum Mendozam, ejus filium Ducem, Infantalgum, & Ferdinandum Perezium Gusmanum, Batrei Dominum & alios ejusmodi nobiles viros, multæ doctrinæ litteras scribere ego vidi, quibus tamen jocos, qui veritatem quodammodo sale condiant, non raro immiscent. Lege si placet epistolas familiares Ciceronis ad Marcum Marcellum, Elium Lucium, Titium, Lolium Valerium, Curionem & alios plurimos, satque multos jocos feris immixtos reperies. Et vero Platonem & Terentium quod jocosa in suis libris scripserint, usquam fuisse reprehensas non vidi. Neque horum exempla me ideo protulisse existimes, quod eorum alicui me conferre audeam, verum ut illos fuisse finis qui fuerint, & mihi per te qui sim esse liceat. Quid etenim me vetes joci cum libuerit, modo id sine cujusquam injuria fiat, siquidem inde ego bene, tu non male habes? Quinimo si jocum vel unum apud me reperias, cui plusquam quatuordecim res seræ non admisceantur, libens ego jocator ridiculus, quem me haberi vis, habebor. Asseris quoque me scripsisse Hispani inquisitores in eo quod nunc faciunt, errare ac proinde Reginam quoque in committenda iis hac cura erravisse: quæ ista habeat, epistolam ego profecto nullam dedi; & si in lucem proferatur illam ea quæ non scripserim, non habituram esse scio. nec enim eos in officio suo, nec Reginam in eo ipsi committendo errasse dico, licet fieri possit, ut Regina in eo committendo & ipsi in administrando erraverint; non tamen ex prava voluntate, sed ex pessimis aliorum consiliis. Bonus profecto & sapiens erat Joannes felicitis memoriz, qui tamen se à re sua facturum ratus Petrum Sarmientem Toletanæ civitati gubernatorem præfecit. Qui tandem ab pessimis incolis corruptus adversum ipsum rebelavit, titulum Regis eripuit, in tentorium lapides jaculatus est. Regina sapienter se egisse credidit, cum Castellum de Nodar Martino Sepulveda commisit, sed adversus eam insurrexit, Castellum Lusitanæ Regi vendidit, unde mirum videri non debet, si Regina in committendo illo officio se sapienter committere existimans, erraverit, & illi quoque in administrando se rei veritatem non male edocti rati erraverint, quamquam illud ipsum nunquam dixerim nec nunc affirmare velim. Quæ affers ex sacra scriptura, his non respondeo, quod, qui sis, ignorem; te ipsum de-

tege; & quantum in me erit, tibi egregie satisfaciā, illudque inprimis tibi evidenter demonstrabo quam turpiter mentiaris, cum me hæreseos infimulas.

EPIST. XXII.

Gabriëli de Mendoça.

SI ad me relatum fuisset, quantum ex tua hinc absentia in studio profeceris; majus aliquid profecto à te efflagitarem, quam quod ob facultatem ab Domino meo Cardinali tuo avunculo impetrandam efflagitavi. Sed majorem procul dubio tua munera cum tua nobilitate, quam petitiones meæ cum cupiditate mea proportionem, & æqualitatem habent. Etenim si bene meministi, melopeponem petieram, mulam obtulisti. In mea petitione quam minima sit mea cupiditas, in tuo munere quam Generosa sit tua nobilitas, quis non videat? Aliud etiam minus nunc à te efflagito, siquidem hoc unum omnium laborum meorum præmium esse volo, ut facias quod quadam Epistola ad Curionem scripsit Cicero, scilicet ut sic ad nos confirmatus revertaris, ut quam expectationem tui concitasti, hanc sustinere ac tueri possis, &c. hoc enim, Nobilissime Domine, facile consequi posses etiam & augere, si id quod idem filio in officiorum procemio scribit, feceris. Quæ officia ut legas, modo jam non legeris, & facias, si infectum est, etiam atque etiam te rogo. licet neque meo, neque alterius cujusquam consilio egere te certo credam. Quæ enim te istuc cum adeo ardenti desiderio adduxit indoles, nemini dubium est quin ea suo ita fungatur officio, ne multo perfectiora aliis quam quicquam tibi doctrinæ exempla præbeas, & de hoc satis. Vale.

EPIST. XXIII.

Sua Filia Moniali.

Charissima filia, omnino paucis te affatus sum ex quo nata es usque ad duodecimum tuæ ætatis annum completum quo te propter felicitatem obinendam consecrare voluisti; sed cum id facere debeam, ut proximus & ut pater; teneam non quidem ex necessitate quæ compellat, sed potius ex charitate quæ urgat; debitum tibi sermonis officium exsolvere tandem decrevi. efficacior enim est debitoris ad solvendum voluntas, quam violentia creditoris ad debita exigenda. verum est, mea filia, cum ego & mater nos vidimus à te derelictos, teque isto claustrum tanquam carcere inclusam, nostra

viscera carnis sensibus plane commota fuisse. Sed cum ratio functa suo officio nobis in memoriam revocasset, quomodo in istis Templi & domus angustis, Paradisi amplitudine frueris: tunc enim vero, carnis tentationem vincere, & de tuæ animæ gaudio quod ex victoria nasci solet nobis congratulari conati sumus. Legitur Socrates olim in suæ scholæ vestibulo duos versus conscripsisse, quorum unus sic habebat; si tentatione victi, aliquare turpi delectemini, momentanea erit voluptas, at turpitudinis macula, semper ante oculos vestros obversabitur. alter vero sic habebat, si difficultatem in prælio carnis sentitis, prælii labor diuturnus non erit, sed diuturna erit victoriæ gloria. Et vero indubitatum nobis esse debet, Deum plurimam illis gratiam infundere ad vincendum qui resistere audent; ad hanc victoriam maximi procul dubio momenti est malas cogitationes repellere, sive quæ ad carnis voluptatem sive quæ ad proximi odium nos commovent. sapiens asserit malis phantasmatibus nos à Deo removeri; reperies, charissima filia, hæc Socratem apud Valerium Maximum verba habere. Socrates divinæ sapientiæ quasi oraculum nolebat nos quidem aliud à diis immortalibus petere quam bene esse; nec enim iste Philosophus existimabat boni quod peteremus electionem, arbitrio nostro esse permitendam. multi quippe divitias expetierunt; sed quæ ipsis mortem acceperunt. alii, inquit, officia sibi diligenter procurarunt, sed quæ ruinam ipsis attulerunt; alii conjugia, in iis suam felicitatem consistere, rati, ambierunt, sed quæ ipsis ignominie & paupertatis cause fuerunt, unde iste Philosophus recte concludit, boni quod petimus electionem Deo omnium bonorum datori à nobis prorsus permittendum esse. quoniam ea daturus est, ea quoque recte eligere scit. In Evangelio Matthæi Christus asserit, Deum Patrem nostrum cognoscere quæ nobis necessaria sunt, antequam ea petamus; & vero probabile admodum videtur, figulum vasorum artificem scire, quantum vasa capiant, singulisque pro mensura aquam infundere. si quis affectu deceptus, officium cui sit ineptus, suscipiat; & electorem, & electum officium perire videamus. Sanctus Augustinus in Libro de Civitate Dei, ait: *Quemadmodum ex carne non est quod caro vivat; sic ex homine non est, sed à superiori causa, quod homo bene vivat.* his omnino perpenſis gratias vero rerum omnium electori agimus, quod tibi ad eum statum ad quem te ab incubulis fere ipsis propensam, vidimus eligendum viros dederit, nempe ut in

hac vita bene vivere, & in altera æternam felicitatem consequi possis. Sed siquidem nostri redemptoris beneficio, sanctæ, quam elegisti, religionis vota emisisti, quomodo te ibi habes, prorsus ignoro: sed quid tibi hic eventurum fuisset, si alium vivendi statum elegisses, paucis tibi aperire volo: & primo quidem omnium, matrimonii Sacramento copulanda eras, quod sane ex Deo est & prorsus sanctum iisque qui conscientiam in eo puram servant, bonum. sed num attendis, quot curæ parentibus imo & filiabus incumbant, tum in eligendo natæ conjuge, tum etiam postquam electus est? Sed nunc missa facio tædia & fastidia quæ in eo sæpius reperiuntur. Sanctus Aug. in Libro de civitate Dei hunc mundum suis coloribus depingit. Homo (inquit ille) non potest esse sine labore, sine dolore, sine metu. Quid dicam de amore tot rerum inutilium imo & nocivarum? quid de tot curis qua animum pregravis? quid referam mentis perturbationes, angustias, formidines, inepta gaudia, discordias, lites, bella, insidias, iras, inimicitias, mendacia, emulationes, fraudes, rapinas, atrocitiam, superbiam, perfidiam, ambitionem, invidiam, homicidia, parentum mortes, luxuriam, audaciam, impudentiam, abjectiones, fornicationes, egestatem, adulteria ejusque generis, & alias impudicitias, quas vel referre turpe sit, sacrilegia, hæreses, perjuria, innocentium oppressionem, calumnias, pravitationes, falsa testimonia, iniqua judicia, & alia ejusmodi qua memoria etiam vix occurrunt, sed hæc omnia a presenti vita aliena non sunt & perditurum hominum sunt, qua tamen nascuntur ex errore & perverso sui amore cui obnoxium quilibet ex Adamo progenitum homo oritur. & in alio loco idem Sanctus Pater sic ait: Quis est qui nesciat hominem in hunc mundum venire & cum totali veritate ignorantia qua in ipso infante demonstratur, & cum effroni cupiditate qua in juvene dignoscitur tanta, ut si suo arbitrio permitteretur, omnia vel saltem pleraque à nobis superius recensita facinora, imo & alia silentio obvoluta commissurus esset. Ad quid, subjungit idem, inanes quos insensibilis incurrimus, terrores? ad quid verbera & ferula, quibus juvenes percussimus? ad quid erecta patibula nisi ad compescendam naturam humanam malitiam? Addit insuper: Quid est quod res multo cum labore memoria inscribuntur, & sine labore ex memoria delentur? multo cum labore docti sumus, sine labore indocti sumus; cum multo labore sumus artifices, sine labore absque arte. Quid referam, pergit idem Augustinus, innumeris corporis labores? solis radios, frigora, tempestates, pluvias, fulgura, temetum, grandines, luna radios, terra motum, mortes ex vulnere, ex timore, ex hominum malitia, ex pecoribus, ex vene-

no sive in fructu, sive in aqua, sive in aere; ex morsu rabidorum animalium, etiam domesticorum qua aliquando majorem quam leones & dracones formidinem nobis incutunt. Quot incommoda patiuntur, sive qui navigant sive qui terra iter faciunt; qui procul dubio adversus omnes inopinatos casus parati esse debent. Et Libro vigesimo secundo de civitate Dei; Nec est quisquam mortalium qui mundanæ sequuntur vitæ, quantumlibet vigilans & cautus sit qui se ab omnibus qua recensimus vel saltem eorum aliquibus immunem se præsulare possit. Sapiens enim sic ait in proverbiiis: Si iustum supra terram veniat, quanto magis iniqui & peccatores? Adeoque plurimam Redemptori nostro gratiam debes qui tibi id muneris tribuit, ut abiecta Marthæ solitudine optimam Mariæ partem eligeres, quæ te ab his tribulationibus & videndis & sentiendis liberet. Carmelita integerrimæ vitæ, cujus juvenitus mundanis fuerat implicita curis, mihi olim Parisiis dixit: Si non peccassem, nec peccata tanto odio haberem, nec viuentes tanto amore amplecterer; nec vero solido religionis gaudium cerner, si mundanas angustias expertus non essem. Liber sapientiz assentit; Religionem servare; justificare, & anima letitiam conferre. Nec te ista torqueat cogitatio, te ad videndum mundum factum esse, quem tamen in isto carcere videre non possis. Quid enim aliud videres, charissima filia, nisi rem prorsus vilem, iisque omnibus qua supra de Augustino attulimus, incommodis malisque refteram, quæ nos videre nollemus ne dum sentire, quæ tamen prohi dolor! & videmus & sentimus. Et vero tibi affirmare possum; si juvenis experientia teneret quæ senex, illum certo certius procul à mundo ejusque negotiis fugituro esse. Sed juvenus amens & ignara tot patitur carnis tentationes, ut iis resistendo impar irretiat, in easque demum redigatur angustias, ex quibus pro libito se expedire nequeat. Sed ut hoc melius animo perspicias, illud mihi aliquatenus discrimen esse videtur religiosos inter & seculares quod inter gladiatores & gladiatorum spectatores, qui in stadio digladiantes tauros insequuntur, illi quidem quadam, saltem in speciem, libertate fruuntur ad discurrendum huc & illuc, & ad mutanda pro voluntate loca. at multi ex iis cadunt graviter, alii membris imminuuntur, alii absque causa ausugunt. non enim in eos taurus sed timor irriti. alii semper in procinctu sunt sive ad impugnandum, sive ad fugiendum. alii lanceis in alterutrum accurrunt, & nocent; & qui alterum lancea percutere vult, non potest ullam reddere rationem quæ ipsum cum tanta velocitate & periculo impellat ad prosternendum

dum eum qui sibi non nocet. sic video omnes huc & illuc divagari sine fine, & sine providentia casuum qui ipsis vel accidunt vel accidere possunt, eosque suæ ruinæ timore captos, & alienis casibus summe delectatos. qui vero ex amphitheatro spectant, illi quidem non habent discurrendi pro libito facultatem, at vicissim tuti sunt à periculis, à vulneribus, ab animi perturbationibus quas perferre vident eos qui in stadio currunt. quæ si omnia diligentius perpendifses, procul dubio duplicem Deo haberes gratiam quod in eo te constiterit circo in quo peccandi occasionibus libera sis quibus hic opprimereris, quas omnes vel salutem earum aliquas superare tibi admodum difficile fuisset. si idem quod nos stadium percurreres. debellata enim superbia insurgit ira; si iram vincis, cupiditas occurrit, si cupiditatem temperas, acedia te fatigat, gula vincis. si de gula victrix es, non poteris invidiam compellere, & turpes luxuriæ tentationes animum corpusque excitabunt. vide ergo quis in tot præliis adeo duris ac ancipitibus incolumem se præstare possit. unde Ecclesia de Diabolo ait: *Circui tanquam leo rugiens quærem quem devoret, & præsertim spectata naturæ humanæ infirmitate, de qua Jobus scripsit: Nec mea fortitudo lapidea est, nec mea caro ferrea est, ut tantis tentationibus resistendo par sim.* nec miremur, si nos tentationum fluctibus agitemur, quando nostrum Redemptorem tentatum fuisse legimus. Sanctus Paulus in epistola ad Titum ait: *secessisse aliquando insipientem, incredulum, errantem, servientem desideriis & voluptatibus variis, in malitia & invidia agentem, adibilem, adiemem & exosum.* verum quidem est, nos de ipsis peccatis nostris præteritis aliquo modo lætari posse. plus enim quam peragimus poenitentia nobis aliquando prodest quam quod commissimus peccatum nocuit. hoc videre sis in Petro, Paulo, Magdalena aliisque multis quos intensissima suorum peccatorum contritio, cunctos ad summum quo fruuntur, gloriæ gradum evexit. Et vero si nullum aliud quam concupiscentiæ prælium sustineremus, sit nobis grave foret perpeti mortem & alia multa quæ ex ea oriuntur incommoda. Et in hanc rem fabellam de vulpe & Asino tibi afferre volo. sic narratur fabulæ: Leo qui animalium Rex, aulam componere voluit. ad hanc concurrunt præcipua quæque animalia, quæ ipsi dicunt eum utpote Regem nobili indole & auribus simplicissimis esse debere. assensus est iis omnibus quæ sibi dicebantur. At cauta, quæ aderat, vulpes ipsum sic interpellavit: Rex, male profecto feceris, si horum omnibus dictis faciliorem te præbas.

alii enim ad te accurrunt cum artificiosis mendaciis, alii cum nequitia quæ bonitatis imaginem referat, alii suis rebus attendunt, dum se tuis consulere simulant. Et vero in animum tuum inducere debes, ista grandiora animalia tum libertatis obtinendæ tum excutiendæ servitutis tux percipienda esse, imo & tuum patrimonium valde optare, ut se potentes, te infirmum & debilem faciant, ut ipsi pro libito castigare non possis, sicque decidas ex tua auctoritate, qua semel amissa amplius tibi non obtemperabitur. Iustitia tua minuetur, vitia crescent, Regnum tuum ruet. sapius officia cum virtutibus servantur quam virtutes cum officiis adquiruntur. Vulpes propter locum quem habebat istis consiliis apud Regem, omnium in se invidiam excitavit. majora animalia cum ex ea quam se mereri apud Regem existimabant, gratia decidissent; vulpem sibi periculosam crediderunt. itaque illius à leonis latere removendæ ansum quærunt, leoni assensunt, præcipuam ejus curam in salute servanda ponendam esse, quæ non poterat in tuto esse sine cerebro & corde asini; quæ afferre vulpes utpote diligens & cauta omnino debebat. vulpes cum eorum consilia penetraret, leoni dixit: hoc proponunt magis ex consilio me à te removendi quam tibi serviendi. sed cum leo omnia grandiora animalia in hanc sententiam ire videret, vulpem dimittere coactus fuit. cum iter suum perageret vulpes, reperit Asinum in prato pascentem, cui dixit: cur & tu ad aulam non te confers, ad quam omnia animalia confluunt? Cui Asinus: scilicet hic vitam quam lautissime vivo & quid sit aula nec scio, nec scire volo. At, inquit vulpes, aulam nescire grande malum, at nolle scire longe peius, siquidem eo ire recusis ubi animalium ingenia acuuntur, fama celebratur, gratia & fortuna uniuscujusque locum habet, ut se in magnis exerceat ingentesque divitias acquirat. At, inquit Asinus, quomodo sit talibus utendum ignoro. cui respondet vulpes: major labor existit in principio, usus te magistrum reddet. Asinus tandem cupiditate victus pratum suum deserit, cum vulpe itineri se dat, ad locum quemdam forte aspectu & herbis florentem perveniunt, ubi asinus quiescere vult. cui subiratior vulpes: si divitiis & honoribus inhias, pigritiam excute. piger enim dum quiescit, desideriis fatigatur. Asinus qui se vulpis arbitrio commisit, tandem ad aulam pervenit, ubi horrendam tum leonis faciem tum cæterorum animalium magnitudinem vidit, quibus & similis esse voluisset. Leo ipsum urbane admodum & officiose accepit, sed paucis post diebus eum

cum devorare cogitaret, mutavit voluntatem, faciemque ferocem illi exhibuit. Asinus cum se solitis oculis à Rege non accipi videret, terga vertit, pratum repetit. hoc ubi cognoscit vulpes, leonem increpans ait: si ira moveris, si aliquem tibi devorare statutum sit, iræ voluntatisque indicia ab executione vix ac ne vix quidem differant, alioquin talia orientur tibi in tuo regno scandala, ut à nemine tibi ad arbitrium sit obsequendum. Leo cognita ingenue sua culpa vulpem rogat, ut ad asinum iterum redeat. vulpes ut sibi Regem suis officiis demeretur, redit ad Asinum, ipsum interrogans abditus causam. cui subiratior Asinus; hinc apage procul cum tua aula. non enim ejus gratia tantum mihi letitiae, quantum molestiae ejus ostensio attulit. at inquit vulpes: adcone ignarus es? nescis scilicet in aula si ingratus sis, nemini cognitum fore, si vero gratus sis nec tibi ipsi foret cognitum. sed enim, ait Asinus, nulum mei generis animal ibi est quod mihi tum honori tum auxilio esse possit, quid inde? (instat vulpes) primus eris qui tui generis gloriam in lucem proferas & posteritati mandes. Asinus ergo cupiditate gloriæ captus iterum cum vulpe redire statuit; cui tamen hæc ait: si qualem volo, talem non invenero leonem, nec me sane qualem vult, inveniet leo. paucis post diebus ipsum unguibus discerpere voluit sed non potuit. quod ubi primum suspicatus est Asinus, statim evasit pratumque repetit, vulpes suos labores irritos fuisse dolens, Regis negligentiam palam increpat, quod in adducendo bis Asino exantlaverat, labores ostentat. cui Rex: quid vis dicam? si finem assequimur, labores merito prædicantur; sin minus, votis potimur. mercedem laborum ne speres; ad finem enim, non ad media attenditur. vulpes ne tot labores irriti & sine mercede forent, ad Asinum revertitur cum his verbis: te huc redire valde miror, cum in eo esses statu in quo magnam potentiam brevi tibi comparare potuisses, si paulo plus patientiæ habuisses. vitam nobilem negligere & rusticam amplecti non ita excellentis ingenii indicium est. Cui Asinus: si me durius castigare velis, me tibi inimicum citius quam animo mutatum habebis faciliusque tibi inimicitiam quam mihi emendationem obtinebis. Ne (subinfert vulpes) plane stupidus, si potius quote castigo, quam quo te emendes modum attenderis. Cui Asinus, hoc unum nempe volo tam brevem esse vitam ut citius moriamur quam emendemur. adeoque, te obtestor, emendationem meam abjice, profectum meum promove. scis mihi nudius tertius venisse in mentem,

ut ad alia animalia, sicut me impugnant, ita vicissim impugnanda sit virum exoptarem. sed enimvero, excipit vulpes, si aliena ab indole tua officia appetis, & te & officia procul dubio perdes. At, inquit Asinus, suspicor leonem velle me unguibus discerpere, sed tua absentia, respondet vulpes, etsi forte à crimine purum, te tamen noxium facit. veni ergo mecum, & tua te præsentia ab omni suspitione liberabit. Inanes quippe timores nunquam bene sanum caput concipit. nollem ego quidem (inquit Asinus) in eo esse loco in quo facies mea cum animo non consentire debeat, atque ubi mihi perpetuo laborandum optando quod mihi detur, vel timendo ne quid mihi tollatur. at ubi quæso, vulpes ait, ab illo labore immunis esse poteris? Sic scilicet, subjicit Asinus, ubi letor magis ac minus pecco. verum per me licet, illuc revertamur. Video, sed tardius, si tibi cupiditatem meam excitanti restituissem, illud nunc coacte mihi non faciendum esse quod initio libens feci. cum aulam essent ingressi, leo unguis in Asinum immitit, jubetque vulpem cerebrum & cor Asini extrahere. sed vulpes Asini cerebrum & cor clam manducat, & leoni dixit, se neque cerebrum neque cor in asino reperiisse; mirantique, quomodo animal sine cerebro, sine corde vivere posset, ingeniose respondit: Rex, certo tibi persuadere debes, si hoc animal bene cerebrosum & cordatum fuisset, nunquam illud cupiditate, ter in aulam fuisset alliciendum, ubi sub spe rei suæ augendæ vita spoliata est. hoc tibi, charissima filia exemplum protuli, in quo quid hic agatur videre possis, non multos dico, sed propemodum infinitos esse, qui non plus cerebri, non plus cordis habeant, quam iste Asinus. bonis quippe sufficienter instructi, nos tamen fortunæ insensato modo committimus, nec piget eo ter quaterve imo & pluries nos conferre, quo vulpi insidiae trahunt. sunt qui non ex amore neque ex necessitate res amplectuntur; sed quod ita vicinos suos agere vident. alios video qui abjectis quibus ad vitam indigent officiis; negotia suæ indoli ingenioque minus convenientia, imo & sibi & Reipublicæ noxia suscipiant, unde in eadem, quæ (Asinus) & alia quæ ex Augustino attulimus, mala incurrunt. si te ibi inclusam conquereris: at hic quoque honestæ mulieres inclusæ sunt. si obedientiam objicis, at eam omnibus Deus præcipit. si mariti amplexibus cares, at partus quoque doloribus cares. si filios non habes, neque te eorum mortes & curæ premunt. si famulantum turba non stiparis, nec necessaria quibus eos alas, tibi quærenda sunt; si æqua-

lium familiaritate & usu non frueris, sed enim inæqualium invidia non te mordet. uno verbo, si dicas te neque dicere neque facere quod velis; nec etiam tibi hic dicitur & fit quod nolis, nec iis malis quæ recensuit Augustinus, subiaceris. nota diligenter, charissima filia, quod ait Sapiens Salomon: *Qui prudens est, abscondit se quando profectus malum, insipiens praterit, sed in malum incurrit.* & in Psalm. XXX. cuius initium est, *In te Domine speravi*, hi versus habentur: *O quam magna est multitudo dulcedinis tua, Domine, quam abscondisti mentibus te, abscondit eos in abscondito faciei tuae, à conturbatione hominum, proteges eos in tabernaculo tuo à contradictione linguarum.* sed cum singulari summi Dei beneficio ab istis contradictionibus in isto divino Tabernaculo secura lateas, insuperque eadem qua virgines in celo, virginittis laureola sis insignita, tibi quatuor sunt ante oculos semper habenda. primum quidem est quod valde tibi commendo, ut Catholicam nostri Salvatoris Jesu Christi fidem firmiter teneas, credasque id omne quod credit & tenet Sancta mater Ecclesia, quippe sine fide impossibilis est cuicumque salus, nec fides, ut inquit Sanctus Gregorius homil. 26. in Evangelia, *habes meritum cui humana ratio præbet experimentum.* Alterum quod tibi commendo est ut sis mitis & humilis, nec sine causa Matthæi cap. v. Christus legitur in montem ascendisse, ubi aperiens os suum docebat eos dicens: *Beati pauperes spiritu, non dixit, pauperes boni, dignitatis & officii; modo ipsa recte & iuste administrent, sed potius nobis imperat, ne, etiam si iis omnibus abundemus, iis insoleamus & vana gloria efseramur.* Item jubet nos mites esse, *ut possideamus terram*, quod etiam experientia constat. nullum enim vidi superbum qui diu vel in terra vel in hominum amore maneret; ad videmus mites & suavis indolis homines ita omnibus gratos esse, ut non solum omnium amores, sed etiam bona & honores sibi concilient. habemus quoque ex Petri epistola Canonica, quod *Deus superbi resistit, dat autem gratiam humilibus.* si aliquam æmulum, vel adversariam habes, id animum non torquet; tunc enim eam tibi utilem experieris, quando rem malam reprehensionis ab illa recipiendæ metu omittes; aliquosque animi motus frenabis, quos frenatura non esses, si æmulæ metus non foret menti tuæ præsens, sine æmulis vivere multo quidem securius; sed quando temporum malitia aliquas tibi excitat, nullum efficacius remedium esse potest quam ita immunem ab omni imperfectione vivere ut nihil reprehensoris oculos offendere possit. Ad hæc, mea filia,

debes veram, non fictam superiori obedientiam exhibere, & attende diligenter quod ait Evangelium, *Non est discipulus supra magistrum, nec servus supra dominum, & quod præcipit Apostolus Romanis: Omnis anima subjecta sit superiori. omni clementi potestas à Deo est, qui superiori resistit, Deus resistit.* & vero si rem serio meditata es, multo maior esse debet cura in imperando, quam in obediendo. qui enim imperat, attendere debet, quid imperet, quibus, quo tempore, cur, & alias circumstantias. Quinimo si sapiens est, semper inquietus erit, an mandati sui exitus futurus sit felix, Sanctus Gregorius in moralibus asserit, *cum qui administrationi gubernacula tenet, semper oculis inimici seculi patere.* dum enim rebus præsentibus consulit, sæpe providentiæ defectu futuras susque deque vertit. unde qui imperat ex multis rebus, qui obedit, ex una pendet, obediendo debitum solvit; nec tenetur mandati iustitiam prudentiamque tueri sed sua satisfecit debito, dum suam obedientiam exactam fuisse probat; & vero experientia videmus, domos, ordines, civitates, provincias, Regna, obedientia vigente durare & florere, quæ rebellium inobedientia & perversa percunt. si aliquo te forte imperio onerent, ita in eo vigilans esto, ut nullum ex negligentia detrimentum accipias, sed imprimis cave ne personarum affectu tenearis. In Evangelio legitur: *Scimus Dominum, quod verax es, & faciem nullius aspicias, sed viam Domini in veritate ostendit.* sic Psalmus ait; *non esse apud Deum personarum acceptionem*, multo minus apud eos qui imperant, ea esse debet. ibi enim gubernatoris ratio ofunditur, ubi spectatur familia & affectus, non autem virtus & dotes. Sanctus Hieronymus in quodam prologo Romanos Judæosque reprehendit, quod generis sui nobilitate gloriarentur. sic, inquit, *familie splendore gloriamini, quasi sancti morez non res potius quam carnalis nativitas effecerint sanctorum filios.* & Boëtius de consolatione, Nullus ait, genus habes, nisi qui derelicta virtutis via, malu consuetudinibus animam maculari. Tertium quod tibi commendo est, ut charitatem teneas. Sine hac enim nemo, neque in hac vita amatus, nec in altera beatus esse potest. Si linguæ hominum (inquit Paulus) loquar & angelorum, charitatem autem non habeam, scilicet sum velus ac sonans aut cymbalum tinniens. & si habuero Prophetiam, & noverim mysteria omnia, & omnem scientiam: & si habuero omnem fidem, ita ut montes transferam, charitatem autem non habuero, nihil sum, & si distribuero in cibis pauperum omnes facultates meas, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest. Charitas pater est, benigna est,

est, charitas non amulatur, non agis perperam, non inflatur, non est ambitiosa, non queris qua sua sunt, non cogitas malum, non gaudet super iniquitate, congaudet autem veritati: omnia suffert, omnia credit, omnia sperat, omnia sustinet. hæc ex Divo Paulo 1 Corinth. 13. sed quid sit Charitas. vis tibi dicam? mihi videtur plane esse ille motus quo commovetur animus misericors, quando aliquem videt in extremas redactum angustias, egere vel consilio, vel auxilio, vel consolatione, vel tandem aliqua re necessaria qua quidem charitate erga egentem utitur, qui se charitati impendit & tum auxilium quod affert, tum egentis paupertatem silentio premit, & hæc in omnes homines charitas exerceri debet, sed cum ex indole nostra ad bonos æque ac malos odio habendos propendamus, magis pium est eos amare qua homines sunt; sic enim in illis naturam nostram amabimus, in his alienam malitiam odio prosequemur. Quartum denique quod tibi commendo est, ut siquidem orationi dedita es & in domo orationi idonea versaris, apud Deum pro me & matre tua preces fundas. hoc enim passio quod debes nobis exsolves, quemadmodum ciconiz quæ parentes dum senes sunt, duplo plus temporis sovent, quam dum pulli erant, solvebantur, si quid ergo documenti, charissima filia, dum educareris in domo nostra, accepisti, illud orationibus tuis, nobis jam senescentibus, imo & indigentibus exsolvere debes. De modo autem orationis Helias Propheta sit, *Deum audire per ignem*, id est devotionis ardorem. nec nos alienis, dum oramus, cogitationibus mentem dare debemus, sed cum tota intellectus & voluntatis contentione orationi insistendum est. alioqui quomodo Deus exauditurus nobis aderit qui ei eum rogaturi non adsumus? & vero infania mihi videtur aliquem alloqui, nec tamen de eo cogitare. qui enim sic alloquitur, quid dicat prorsus nescit, & quem alloquitur, is ne audire quidem ne dum exaudire vult, sed ut orandi modum melius teneas, orationem Dominicam cum expositione Sancti Augustini à Latino idiomate in Castellanum à me conversam tibi mitto. utinam Deus & cælorum Regina in suo obsequio perseverandi, ut æternam felicitatem consequaris, & pro nobis orandi Donum concedant.

Anonymo.

VIs tibi dicam, quid de tui consobrini de quo nunc agitur, matrimonio sentiam? certe quæ quotidie in conjugii contingunt tam varia, itaque ab hominum co-

gitationibus aliena sunt, ut nemo quid sibi videatur pronuntiare audeat, & vero si res bene succedit, consilium non est ingratum; sin male qui consilium dedit, reprehenditur. vellem equidem à te sciscitari, quisnam de matrimonii iudicio ferre possit, cum viderimus in tui consobrini amoribus, studium ejus in sua sponsa officiose adducenda; vigilantiam in ejus obsequio; timorem ejus ne qua in re ipsi displiceret; in ea obtestanda animi demissionem; in contemplanda, voluptatem; in vivenda diligentiam, in favore exultantem lætitiā; in offensione extremam mœstitiā; in mandatis obedientie alacritatem; in ea observanda, ut ita loquar devotionem; in amando delitias; vigiliis, labores, pericula, quam multa leviter quæretur; quam vana scriberet, quam inania loqueretur dum in eo cogitationem continuo defixam ac inherentem haberet. multæ planæ sunt, Domine mi, quæ singulis horis in illius qui amore deperit pectore, varietates contingunt; magnæ quæ eum delectant angustię; magnæ quæ eum torquent suspiciones. Si quæ suæ amicæ amore, eadem Dei amore passus esset, procul dubio eum corpore & animo statim in cælum evehendum fuisset reor. Et tamen scis tu ipse, postquam eam quam ante sponsalia adorabat, conjugem habuit, intra duos annos tantam inter utrumque ortam fuisse discordiam, ut ejus dimittendæ rationem quæreret. nec mirum nobis videri debet, cum ille imperare ut Dominus vellet, mulieri fuisse valde durum illi tam cito subiectam esse, cujus se Dominam aliquanto tempore senserat. vidisti quoque qua vi quaque arte conducendus fuerit tuus alter consobrini, ut tandem suum matrimonium concluderet, ejus tamen odium conversum nunc videmus in tam ferventem imo & tam stultum amorem ut se non solum potestate & gubernatione, sed etiam voluntate & scientia spoliaverit, omniaque illi, à qua prius abhorrebat, commiserit, quæ in ipsum tantum habet imperium, ut ipsi quilibet jubeat, quomodo, quando vult ipsum pro libito dimittat, accersatque defendat, castiget, auferat, det quidquid libuerit. in eam demum servitutem incurrit, ut ejus mandatis repugnare ne quidem audeat, ea vel invitatus impleat, obediat ut servus, patiat ut mancipium. hæc duo extrema utpote quæ à viri conditione & à recta ratione supra modum aliena sint, æque fugienda reor. nec enim sceminæ honorificum est conjugem hominem nihili habere. Itaque amice mi; siquidem illa omnia regit prudentia, nec quidquam pravum aut honestati adversum patitur, si

hinc

hinc abesse labem omnem ejusmodi sentias, cum bona sit illa puella & virtute prædita; concludo matrimonium illud quod ut bene vertat precor. Vale.

EPIST. XXIV.

Episcopo de Coria Toleti Decano.

ME (Reverende Domine) quod tibi nova non scribam, increpas; at ea in genere omnia scribere multum jam diu tædet. aliquoties calamum arripui, ut tibi nominatim scriberem mortes, latrocinia, incendia, injurias, duella, violentias, militum collectiones, expugnationes quæ in diversis hujus regni partibus quotidie contingunt, quæ omnia in peccatorum poenam, ita gravia & tam multa sunt, ut Trogus Pompeius, si adesset, in iis, quæ intra unum mensem acciderent, recensendis multum laboris habiturus esset. scis Ducem Medinæ cum Marchione Gaditano, Comitem Cibræ, cum Alfonso de Aguitar habere in mandatis omnem hanc Andalusæ Regionem devastare, in eamque Mauros inducere si in aliquas majores angustias redacti fuerint. Eorum dissidia semper vigent crescentque mortibus & latrocinis; quæ sibi invicem singulis diebus inferunt. nunc inducias ad tres menses habent ut dent locum terræ excolendæ quæ inculta plane est tum ob anni proxime præteriti sterilitatem, tum ob bella quæ campos excoli non sinunt. Duces fratres in prælio mortui, utriusque partis equites bonis omnibus spoliati, proscripti, interfecti, odiosi propter bella, totque prælia in tota Andalusia, ut iis recensendis quilibet impar sit. Quod ad Murciæ Regnum spectat, tibi jurejurando asseverare possum, illud à nobis tam ab hac hostra patria alienum haberi quam Navarræ Regnum, siquidem neque inde huc tabellarii, neque procurator, neque quæstor, neque hinc illuc ab quinque annis profecti sunt. Leonis Provinciam destrueret incumbit Clavero qui *Alcantara magistrum* se vocari vult, & aliis quibusdam præfectis & ejus consanguineis qui in magistri defuncti inimicitias successerunt. Clavero ille sive magister semper lancea armatus, aliquando centum lanceariis, aliquando etiam sexcentis stipatus dormit, Sancti Jacobi magistri alteram partem adjuvat ad recuperandum Montichez quæ est regionis istius clavis, quamque Clavero occupat. sic enim quibusdam videtur, & aliis placet ad obtinendum Alcantaræ magistrum; sufficit tibi scire eam provinciam militibus refertam esse. ut quomodo se habeat, noris, hoc Regnum Toletanum administrat Marschalis

Fernandus Christovalus Bermudes. alii magnates rebellant scilicet, Comes Fuenfaldæ, Comes Cifuentia, Joannes de Ribera, Lopes ortis d'Estuniga, Diego Lopes de Haro. Joannis de Haro filius qui in matrimonio ducturus est filiam Comitis Fuenfaldæ quæ futura erat Cifuentis Comitissa. bellum gerunt, ut in suas domos redire liceat, si redeant, ut sunt pessimæ indolis, nunquam domi quieti erunt, si non redeant, foris redeundi desiderio æstuantem nunquam pacem dabunt; si aliqui tantum ex conducto redeant, qui foris erunt ad redeundum perpetuo tumultuantur. unde tam nobilis civitas ob peccata dumtaxat sua tot miseris hæcenus attrita est, longe majoribus atterenda. quid dicam de præcipua urbe Toletana tot Imperatorum palatio, ubi minores æque ac magnates tristem sane & infelicem vitam agunt. Rebellat & populus cum Decano Moralez. ejecerunt Comitem Fuenfaldæ ejusque filios, & Jacobum de Ribera qui palatium tenebat, exterosque Domini magistri fautores, inter ejectos & cives bellum statim exarist. Cives utpote rigidi fidei inquisitores hæreses in Fuenfaldanorum agricolarum bonis invenerunt, quæ omnia expilarunt & incenderunt. Guadamur & alia loca diruta inflammantur. ejusdem eodem pariter fidei zelo multis civium prædiis faces subjecerunt, quibus ita crudele intulerunt bellum, ut unius panis coctio Toleti unum maravedi valuerit, lignum adeo rarum est. Eo se contulit Rex qui ut quoque Sardanæ Comes eo se conferret, effecit ut per alteram partem in Regis manus deveniret utinam male futura divinem! sed non mihi videtur posse in Comitem sententia dici, si dicatur, non obtemperabitur, si obtemperetur, non complebitur, si compleatur, non durabit, nec ratio illius potentiam & possibilitatem confert. Qui mihi plus in hoc negotio amississe videtur, is profecto est Fuenfaldæ Comes non tam ob reductus & bona cum incendio subiecta tum, etiam directa, licet id unum abunde sit, quam ob autoritatem, qua & personæ & officii ratione in sua patria utebatur. hoc ideo dico quod res ita contra ipsum procedat, ut à civitate fuerit accersitus Alfonsus Carrillo, cui insignia prætoriani officii propria tradiderunt, quis futurus sit rei exitus prorsus nescio; nunc vero coram Rege quasi ipsorum oratore qui in hac urbe est; possideant Medinam, Vallisoleum, Octodurum, Camoram, Salamancam. Et hæc quidem nunc infra Castronunni præfecti cupiditatem sunt. In hunc insurrexit Dominus Aluæ Dux ut eum obsideret capere. sed an hoc possit, valde dubito tum

quia ruinosus regni status est; tum quia Præfectus ille, vermis ex nihilo creatus à Rege Alphonso, ita immanem in modum excrevit, ut secum possit cum libuerit quingentos vel sexcentos lancearios adducere. Jam cum ipso agunt ut fidem præstet à se neminem vel explandum vel mactandum in campis ubique jam fere naturales, tubæ clangores, adeo illi perpetuo solent audiri, quæ regni est ægritudo. Quæ horrere soliti eramus Bella Gallicæ Civilia, jam tolerabilia, & licita reputamus. Conestabilis, & Comes Trivignus, cum nobilibus illis montium incolis in eolaborant, ut Regionem illam omnem, Fontarabiam usque, penitus devastent. Vereor equidem ne id assequantur, adeo opus urgent, neve Castellæ Regnum funditus ruat, nisi bellum majori conatu suscipiatur, quod non est sperandum, cum in aula langueant omnia, Senatores Regii squaleant, gemant quæstores, secretarii querantur. Jam ne quidem in speciem curamus ulla in re tantis periculis providere, cum neque jubeat, neque pareat quisquam; & quæ quotidie incumbunt Castellæ nostræ, calamitates, cladisque quotidianas, tanquam si ista Bononiæ aut in aliis Regionibus à nostra remotissimis acciderent, nihilque ad nos pertinerent, frigide narramus. Atque ut paucis, quo res devenit, intelligas, affirmare possum, nullum admitti crimen hodie tam atrox in Castellâ... quod æquitatis studio iudices suspensio puniant, cum tamen non desint bene multi qui eo supplicio dignissimi sint quo abii per summam injustitiam licet innocentes facile plectuntur. Quod ut tibi exemplo constet; Joannes de Ulloa non ita pridem Octoduri misit satellites. In domos licentia Valdiviellæ, ac Joannis Villalpenti, quarum ipsis in januis illos suspendi curavit. Qui cum primores civitatis illius essent, tam sœdo spectaculo territi uobiles cæteri omnes Octodurani ex urbe cum amicis ac necessariis aufugerunt, domosque suas Joanni de Ulloa, ejusque satellitibus diripiendas reliquerunt, quod egregie illi pro sua nequitia præstiter. Profecto, Domine mi, non hic hærebit scelerum bene longa illa series, nec nisi Deus ipse per miraculum aliquod improvisum suum illud templum readificet, adeo penitus dirutum est, ut nulla spes illius restaurandi supersit, imo ut in pejus ruitura omnia in dies affirmare audeam. Qui à tribus annis appellati sunt Regni procuratores; fracti jam & defatigati tot tamque diuturnis hinc & inde itineribus, potius ut rei domesticæ quam ut conscientie consulerent, quæ petebatur, pecuniam ultro concesserunt, quæ in nobiles tyrannos-

que distributa adeo parum illorum famem sedat, ut si centies eandem summam acciperent, haud tamen id illis satis facturum esset. Sæpius illi procuratores frustra partes in omnes se verterunt ut ita res reformarent, ut saltem suppeteret quod in sumptus Regni necessarios impenderent, atque eam in rem bis terve consilia generalia habuerunt; at vide quæso quam crudus adhuc quamque ferox sit ille humor, siquidem huic curando nullum remedium aptum excogitare omnes potuerunt, ita ut rem infectam & deploratam reliquerint. Præsules quoque convenire simul decreverant ut in commune consulerent, de remediis etiam afferendis tyrannidi multæ quæ & in ordinem quoque sacrum sensum serpsit, ex altera illa seculari tyrannide exorta. Atque ad id Dominus Archiepiscopus Toletanus, una cum aliis aliquot Episcopis concilium habuit Arandæ. Verum nec id profecturum quidquam putamus, ob trepidationem illam publicam. Dominus magister hodie nubit. moneatur ut à nuptiis statim ut hic Madriti conveniat cum Cardinali, cum aliquibus procuratoribus, atque cum aliquot præsulibus & nobilitate præcipuis, qui simul omnes decernant; quæ ad pacem constituendam, atque ad rectam Regni administrationem spectant huic præficientes præfules nonnullos atque nobiles ad tempus:

Desunt hic aliqua in exemplari.

Mortuo Hispalensi Archiepiscopo; omnia ipsius bona ac rupes Medinensis in Fonseca ipsius confobrini jus cedunt. ea vero urbs cum se rupe illa oppressam sentiret, decretum est illam demoliri, quod ut fieret, præfecti Castronunnensis opem implorant qui una cum civibus urbis, illam jam obsidione urgent; solo cum ceperint æquaturi, ad quod etiam pecunie summam conferunt. Fonseca suæ huic rupi timens ab obsessioribus; hanc ultro civitati offert diruendam, modo damnum suum aliunde sarcitur fundo aliquo non dissimili, hortaturque cives, ut eam ad rem vocent Albanum Ducem, ut scilicet ille hanc in potestate habeat, quousque æquale aliquid cives Fonseca reddiderint. Quæ omnia acta sunt inscio Castronunnensi ipso qui arcem obsidebat, sic vero res se habuit: Venit Dux Albanus cum suis atque dum per unam Medinæ portam ingrederetur, per alteram præfectus egressus est soluta obsidione; atque ita Dux arcem occupavit. alii ajunt demoliturum prout urbs optat, alii Fonseca redditurum, sicut ipse sperat. Id unum affirmare possum, illam jam in potestate Ducis esse, ne dubites quin ea in re ita livor & in-

vidit

vidua partes suas egerit, ut nonnulli secreto præfecto faveant, ut aliquandiu ipsum audiat Albanus ejusque rebus consulat. habes quæ acta sunt hæc, si plura quæsieris, facile ab eis elicies quibus hæc ostendes: quæ ostendes, facile experient.

EPIST. XXV.

Ferdinando Alvares Regina ab Epistolis.

HUc ad nos relatum est concludi pacem Regnam inter & Lusitanie Regem, quod tum sanctum, tum utrique parti conveniens est. Regine quidem utpote quæ abjectis belli in alieno Regno gerendi curis facilius iustitiam in suo administrare possit, & quod maxima sit laude dignum, cum fortitudine vincere & cum humanitate pacem dare. Idipsum Lusitanie Regi convenit. si enim rem attentius medietur, manifeste videbit, Deum velle ut ab sua petitione discedat; hanc quippe nec hoc Regnum pati, nec suum adjuvare, multo minus Gallicum promoveri potuit. si ob captam Camoram inolefcit; immerito sane. siquidem illud summo fuit ei detrimento, cum non sine damno & multis suorum funeribus inde discedere coactus sit. si gloria effertur ob castra ad pontem posita, hoc peius fuit. Inde enim digressus est, frustra pugnavit, victus est. si gloriatur bello quod nobis in ejus gratiam intulit Francorum Rex; & hoc ipsi detrimento fuit. ad eum enim ipse se contulit, unde nec honorem, nec utilitatem sibi ullam comparavit, si milites immittere consentit, sique inmisit Meridam & Medellinum, id quoque mali consilii fuit. pugnavit enim, sed à Sancti Jacobi magistro victus est. uno verbo, si Lusitanie viribus & Castellæ fiducia quando eam ingressus est se effert, at cum exigua utilitate & multo sane damno pedem revocavit. Hæc ergo publica quæ nos vidimus & occulta quæ Rex habuit experimenta, sunt divina Regibus Catholicis monita ad eos à malo ad melius propositum adducendos, quibus etiam ut Catholici Principes in veram Dei cognitionem venire quant. Cujus occulta voluntas in Nabuchodonozore videtur, cui abjectio & tentationes ad poenitentiam salutares fuisse, non item Pharaoni cui castigatio æli fuit indurationi. Lusitanie Rex nos sine liberis Regibus nostris subiectos esse, nec ut alienis, quos non cognoverant patres nostri, servamus, negotium amplius nobis facesset. Et imprimis eum ut Principem Catholicum & prudentem Evangelii consilio usum esse, confido: *Quis Rex iturus committere bellum adversum alium Regem non sedens prius co-*

gitas, si possis cum decem millibus occurrere ei qui cum viginti millibus venit ad se? & cum se tanto bello ob potestatis inæqualitatem, sustinendo imparem viderit, absque dubio pro singulari sua prudentia, quemadmodum idem Evangelium ait, legationem missens rogabit ea quæ paci sunt. Hæc Lucæ 14. cap. habentur, quæ tibi vernaculo sermone mitto, ne interpretes consulere cogaris. Non dubito quin Lusitanie Regem res aliquæ ex spe ab Castellanis ipsi data ortæ, affligant, torquant; at meo quidem judicio meminisse deberet, meum Dominum Hispanie Cardinalem ipsi Castellæ ingressum tentanti inter cetera dicendum curasse, ne auxilio quod ipsi quidam hujus Regni equites & prælati ipsis verbis offerebant, valde confideret. Fieri enim posse, ut dum eo re ipsa egeret, non verba ne dum rem inveniret. unde Cardinalis certius hujus consilii exitum (quam ingressus fautores) divina videtur.

EPIST. XXVI.

Lusitanorum Regis Capella Præfetto,

BINAS à te vel potius, si bene memini, tres Epistolas accepi, quibus id unum me rogas, ut ad te scribam, quod quidem eo libentius tibi concederem quo id enixius efflagitas: at quod scribam, hic non habeo, nec tu inde scribendo argumentum suppeditas. Nova scribere nolo, quia quæ publica, tibi nota; quæ vero occulta, mihi quoque ignota sunt. Cum Philosophus sermones juxta materiam inquirendos esse asserat; sermones dare nequeo, quia tu eorum materiam dare nescis. sicque epistola nulla est, cum tu nec scias, nec ego possim. venit mihi postea in mentem, te forte & materiam simul & formam exigere, quemadmodum Nabuchodonosor somnium æque ac somnii explanationem à magicis efflagitavit. Ac licet nec tu eadem qua iste Rex, potestate; nec ego eadem qua Daniel, scientia præditus sim; tamen ingenue dicam te bene hinc discessisse quandoquidem discessisti, melius tamen fuisse permanfurum, siquidem isthuc eras, quamvis tuus exitus utcumque mihi molestus fuerit. Sed quantum mororis tua absentia, tantum tua tum utilitas, tum apud Regem gratia, lætitiæ atque cum tuo facto factum fuerit ut omnes Regum, qui ab oriente ad occidentem sunt, capellas percurreres, te saltem longius progressurum esse nobis constet, siquidem nullæ amplius, quas adire possis, Regum capellæ sunt. Quod mihi de tua matre commendas, dictum puta. Vale.

EPIST. XXVII.

Priori Passensi.

Reverende Domine, tuam epistolam accepi, quæ etsi bona, non est cara: hoc est de causa dico quod à te litteras extorqueri adeo difficile sit, ut dubitem, an des tam raras ut pretiosiores sint, an vero quod nihil cuiquam ne chartam quidem dare velis. scis etenim vos omnes religiosos tam à dando abhorrere, quàm ad accipiendum promptos esse. quidquid tandem sit, epistola tua mihi pergrata accidit, tum ut de tua salute, Reverende admodum pater, certior fierem; tum etiam ut cognoscerem, an aliquos posuisses terminos cupiditati illi quam Hieronymitarum habitus vulgo affert, quæ tamen tibi deponenda est. ut, quid novi hic sit, scribam, inter alia rogas: At nunc nihil novi prorsus agitur, nisi bellum contra Mauros in quod Regina tantis & interioribus, & exterioribus etiam viribus incumbit, ut illud ipsi admodum cordi esse omnino constet.

Aliquid deest.

Major ipsas, profecto crede mihi, sollicitudo est ea parare quæ necessaria sunt ad eos insequendos & ut hostes habeat debiles, fame enector, divisos, & ita affictos, ut ad primos conflictus omnino prosternantur, aut saltem.

Aliquid deest.

Sapientior inceptum bellum urget, ne ipsi contingat quod multis, & Regibus & Imperatoribus, ut occasione & victoria non usi omnes suos præteritos labores irritos reddiderint, seque futuris infortuniis imprudenter exposuerint. Nuntii hac hebdomada retulerunt, Lusitanæ Regem qui anno proxime elapso Ducis Bregantiz caput abscindendum mandaverat; hoc anno Visei Ducem suum confobrimum, infantis Ferdinandi filium, suæ uxoris fratrem, viginti annorum adolescentem interfecisse, adduntque ipsum multos eosque præcipuos famulos suos morti addixisse. tot credum hæc causa vulgo redditur, quod Dux in Regis salutem conjurasse convictus fuerit. hoc, inquam, vulgo dicunt. Ego vero in eo Regno prorsus vivere nollem in quo Rex suos cognatos ad mortem damnat, & vicissim cognati in Regis perniciem conspirare perhibentur. Certe si verum dicere velimus, vehemens admodum & præceps fuerit Regis ad tuendum Regnum ira necesse est, utpote quæ eum ad mortem sua manu subito, indicta causa, cognato juveni tam teneræ ætatis ut si non exequendo, saltem in-

veniendo & excogitando facinori tam tetra idoneus esse non videretur, inferendam compulerit. sed de Regum factis loqui non licet. Hoc unum affirmare possumus, plurimos Reges longam vitam & securam ignoscendo, paucissimos vitæ faciendo, vixisse. Hic habes nuntia cum autoritate à me relata, quæ quidem tibi scribo, non quod tibi occulta putem, sed ut mihi nota & noveris, & posthac non dixeris ut soles, octoginta meos libros melius in tua cella quam in meo musæo futuros fuisse. Vale.

EPIST. XXVIII.

Mesi Alphonsio de Olivares qui ex Placentia Ducis domo erat.

TE cum tuo nobili Domino quietem invenisse nuper accepi. inspecta tua conditione & ætate in eam mentem adductus sum, ut Deum quemadmodum inquietis perturbationes, sic quietis quietem permittere crederem. utinam is qui te liberavit à negotio perambulante in aula, & replevit longitudine dierum, tandem ostendat tibi salutem suam! Huc ego in aulam potius tractus sum quam veni. Cum enim in mea domo remotus & quasi ab omni cupiditate liber, omni voluptate perfruerer, accessit sum ut horum Magnatum res præclare gestas posteritati commendarem. tuus Dominus me rogat, ut tibi mittam quæ contra senectutem scripsi. In his videbis me cum essem parvulus loquutum esse ut parvulum. nunc vero me senem ætas (quæ in senectute sentiam) scribere cogit. Duci me commendatum ex animo velim. Vale.

EPIST. XXIX.

Puero Carrero Palma Domino.

Nobilis & magnifice Domine, te meis rationibus potius quam laudibus delectandum fuisse scribis. Profecto valde opto, ut mea in te obsequia potius quam utraque haberes. sed cum nulla propemodum sint, ea laudibus ad te missis supplere utcumque conor, nec tamen idcirco te vel minimum quid detrimenti accipere velim. quamvis omnem potentiam, omnes vires, omnes facultates, neque ipsum totum in obsequiis tibi præstandis insumpissim: id tamen totum nihil vel certe valde parum à me existimaretur. non ergo decet talem virum post tot egregia facta mihi, tam vili famulo minimisque meis obsequiis quidquam debere. scribis insuper cum ex Reginz mandato Visei Ducem comitareris, tibi linguæ Lusitanæ scientiam tan-

ti constitisse, quanti Mauritana Castagnæ Comiti cum evasit ex Maurorum carcere constitit. Profecto dimidio carius utramque linguam emisit, & linguarum præsertim istarum mercaturas libens vobis dimitto. Palmæ thesaurum præfero. si tamen attendas me suam libertatem emisit, te vero fidem probasse, eas vos parvo emisit, profecto reperies. Accedit quod cum Lusitanæ Rege vos consolari debeatis, cui multo plus constitit linguam Castellanam addiscere, quam vobis Lusitanam; nec tamen vel unicum verbum, dum in Castella fuit, addiscere potuit.

EPIST. XXX.

Hispania Cardinali.

NON dubito, Reverendissime Domine, quin in tuas manus venerit novum illud edictum quo Guisepsoz sancitum est, ne quis nostrum eo vel nupturus, vel etiam moraturus se conferret, &c. Quasi vero nihil nobis melius contingere possit, quam ut Xarassensem fertilitatem secuti illuc commigremus, vel ut abundantiam illam rerum quæ Capiniæ est requiramus. non admodum dissimile videtur statuto latomorum Toletanorum qui vetabant, ne quis recens ad fidem conversus agtem suam doceretur. Sic me Deus, adjuvet, nusquam quidquam videri ei potest risu dignius, qui & Regionis qualitatem & gentis mores animadverterit; Et vero quis non rideat eos hac filios suos mittere, ut nobis famulentur, imo & pedissequi sint, & eos tamen respuere, generos quorum famuli esse exoptent. Profecto quomodo hæc inter se convenire queant, prorsus ignoro, nos parentes recusare, & Dominos eligere; nec me minus fugit, quomodo ex una parte possint suis nostram amicitiam & consuetudinem interdiceret, ex altera mercatorum officia & commercia obire ament, & ad nos de filiorum suorum rebus perscribant. Nec video quo jure patres ea statuunt quæ adeo injuriosa sint iis qui filios eorum enutriant & officia & divitiarum segetem tribuant, imo & ipsis dum juvenes essent tribueant, quanto enim plures eorum in præceptoris schola ad pingendum quam in Marchionis Ignatii Lopez ad digladiandum edoctos vidi. Et vero multo plures Guisepsoanos in domo Ferdinandi Alvarez & Alfonso Avilæ qui à secretis sunt quam in tua vel Connestabilis domo, licet ejusdem sitis patriæ, reperiri certior esse debes. Et certe tibi affirmare possum, quatuor ex illis nunc temporis in mea domo educari. quadraginta & amplius viri

sunt iique honestissimi istius provinciæ, quos enutriti & edocui, sed profecto talia statuere à me non didicerunt. *Omnium rerum præfatio est.* Imitantur nunc vero Moysen qui suis ne cum gentilibus nuberent prohibuit, sed de quo ut de Christo redemptore nostro, dicere non possis, *sapientia facere et docere.* Bis enim nupsit, sed bis quas aliis prohibebat, sibi elegit nuptias. sed ut ego unde digressa est revertatur oratio, illi magnam procul dubio tum Deo in ejus Ecclesia contra ipsius leges, tum Reginæ in ejus Regno absque ejus saccultate statuta ferendo; injuriam fecerunt.

EPIST. XXXI.

Domino Henrico.

Tantum mihi lætitiæ tuæ obamissam Zaharam mœsticia, quantum mœstitiæ, Maurorum ob eam superatam lætitia atulit. Et vero si hæc clades omni bono Christiano, & equiti, multo magis tibi Infantis Fabricii & Alfonso Castellani abnepoti molesta esse debet. Quid dico? mœstina esse non debet, sed potius ira. mœsticia enim sæpius est earum rerum quæ absque remedio sunt; at ira earum est quæ remedii & vindictæ capaces sunt. In bonum virum cadere iram quidam olim Philosophi negarunt. At cadere, ubi convenit, & qua de causa convenit, asserit in Ethicis Aristoteles. quando æquiori de causa quam ob præsentem casum in bonum equitem cadere possit, equidem non video. Itaque, Nobilissime Domine, quemadmodum aliis officiose dicitur, *tua mœsticia me conficit;* sic ego assero tibi, *tua mœsticia me totum recreat.* ea quippe te ut tui parentis filium & avorum pronepotem mirum in modum deest. ergo Deus cum non adjuvet, qui te consolari ea de causa voluerit. At dicis te morere, si in aula esses tum ob istam urbem amissam, mœrorem deponeres; illum saltem celaturus videris. utinam idem, quod Sancto Petro, tibi non contingat! Vix enim se fortem, veracem & constantem jactavit, qui Caiphæ aulam ingressus, statim mutatus est, negavit, infidus fuit. Idem quotidie in tyrannorum & malorum Regum aulis fit, in quibus bonus fit malus, & malus pejor. Id quidem locum non habet in aulis bonorum Catholicorumque Regum, quales esse nostros nemo neget. Ea enim doctrina in iis traditur qua boni meliores, mali non ita mali fiant. uno verbo, quicumque se recta in negotiis fide gesserit, is profecto suæ salutis consulere potest. Episcopus Alfonso equitem qui aulam non frequentasset, & clericum qui Romam non adivisset, nihili esse faciendos assererat.

NOTÆ BREVES

EJUSDEM

JULIANI MAGON

Doctōris Theologi, & Cānonici Dolensis in

PULGARIS

EPISTOLAS.

IN EPISTOLAM SECCNDAM.

In exilio Deum vidit Moyses.] Dum fugit ad Madianitas. ibi enim ipse Deus primum apparuit in flamma ignis de medio Rubi, &c. Exod. 3.

In exilio Roma, &c.] Anno urbis conditæ 364. Olymp. 97. anno 4. Galli Romam duce Brenno regulo captam expulsi sunt. Ardeam in qua Camillus exulabat prædæ causa adierunt, Camillo duce, primo noctis silentio ad castra Gallorum Accedentes progressi, magna in eis strage bacchati sunt, unde Romæ libertas reddita. *Vide Salianum in anno. Ibid. 5. Venceslaus Hungaria Rex. * * Hic videtur quadam amanda desse.*

IN EPIST. III.

Archiepiscopo Toletano.] Is fuit *Alfonfus Carillus* junior dictus ad distinctionem avunculi *Alfonfi Carilli* Cardinalis. fuit primum Episcopus Seguntinus, deinde Toletanus Archiepiscopus factus anno 1446.

Remissere domum inani, &c.] Ab anno scilicet 1459. ad annum 1474. quo Henricus IV. Castellæ Rex obiit, vix annis integræ ab Archiepiscopo Toletano rebellionis, factioneque effluxit vacuum. *Vide Marianum.*

Anno 64, &c.] Toletanus Patricehuque simulato metu Madrito Computum concessere, admodum & alii, conjurationis causa. Joannæ principis abdicatio quasi ex adulterio natæ. *Vide Marianum hoc anno.*

Pro Rege militis collegi.] Dum scilicet Marchioni Villenz infensus Regi ab omnibus consiliis ad Arevalum ab factionis recuperandum cum Rege properat. *Idem ibid.*

Et statim, &c.] Scilicet in ipsa Arevalum protectione.

Ad Principem Alfonso, &c.] Anno 1465. Toletanus Abulam proceres vocat, eodem ipse contendit. pro Abulæ moribus suggestum constructum, imposita Henrici statua, cum trabes reliquæ Regio apparatus, voce præcanis, Henrici crimina publicata, ad singula sententiæ capita, statua sigillatim omnibus Regis indignis nuda, & cum verborum contumelia in præceptis data; Alfonso Henrici frater suggestio impolitus Rex Castellæ proclamatur. *Vide Marianum hoc anno.*

IN EPIST. V.

Quod Duci Arvalo, &c.] Arevalum urbs est, quæm urbem sub Ducis nomine possidebat Alvarus de Estuniga.

Cui nefanda ab Henric, &c.] Henrici profusa liberalitas extitit, proventus ut domantis oppidis, profundendis sine judicio thesauris majores omnes fuerat debitor. Imperitiam maiestatem immisit, vires debilitat, Clementia nimis, legum contemptus, impunitatis spes pravorum audaciam alit, inquit *Marianus.*

IN EPIST. VI.

Quas Compluri habet, &c.] Cum Toletanus & Pa-

cichus Villenii Marchio Complutum simulato metu concessit, ut dictum supra est.

Fac Archiepiscopi animum quisquis.] Fuit enim magno quidem animo, sed turbido plane & inquieto rerumque novarum percipio. *Mariana & Fulgarius in libello virorum illustrium.*

Nane vero eadem de causa, &c.] Anno 1478 cum omnes reditus intercepti essent, & placata oppida oblata, in Ferdinandi & Isabellæ potestate se fore recepit.

Quod ei à Beate, &c.] Quis ille beatus fuerit, omnino tacent historiz. Alarcōnem interceptor Ferdinandum Alarcōnem, quem & domesticum unum maxime intimum ingenii recordia effecerat. *Mariana. anno 1474. capite truncatus Toleti, ex Fulgario in historia.*

Ita enim, &c.] Mortuo enim Henrico unus & primis libellam ut Castellæ Regnum saluavit, imo vivente Henrico pluries ad afferendum ipsi Regnum contra Joannem rebellavit. *Mariana.*

Aragonia Rex.] Joannes II. Aragoniæ Rex duxit secundo Joannem Fabrici Castellæ filium, ex quibus Ferdinandus genitus est. *Vide seriem Regum Aragonensium apud Marianum.*

Isidoro habuit filium qui, &c.] Scilicet dum ab Castellæ & Barcinonensibus impugnaretur.

Regina, &c.] Nata est enim anno 1449. Joannæ secundus ejus pater obiit anno 1454. mater vero Isabella anno 1456. *Mariana.*

Mortem obierunt, &c.] Alfonso obiit sine liberis anno Domini millesimo quadringentesimo sexagesimo octavo ætatis decimo quarto. Quis ille Carolus fuerit, prius tacent historici. ois forte fuerit Carolus Vianæ Princeps Ferdinandi frater oatu major.

Sustinebat, &c.] Hæc de Ferdinando & Isabella intelligenda sunt. irruerunt quippe in Castellæ Regnum Lusitanæ Rex, de quo inferius; Archiepiscopus Toletanus Arevali Dux, &c. in ipso Regno rebellabant.

Et si ea de causa absque liberis, &c.] Henricus hic est quartus eo nomine Castellæ Rex anno Domini millesimo quadringentesimo septuagesimo quarto, cui Isabella successit. Henrico impatiens nomen vulgo affectum, de Joanna que dicitur ejus filia, inquit.

Carolus, &c.] Seu Vianæ Princeps obiit Barcinone absque liberis in ipsa adversus patrem Aragoniæ Regem rebellionis anno millesimo quadringentesimo sexagesimo primo.

Isaurem, &c.] Anno millesimo quadringentesimo sexagesimo quarto ad sedes Archiepiscopi Toletani & aliorum seditionum contra Henricum adduci se passus est.

Et vidimus, &c.] Nempe à Carolo Vianæ Principe. Henricum, &c.] Favit enim Carolo adversus patrem rebellis missis citam auxiliis.

Sed finem, &c.] Hic Alfonso erat ex patre Henrici frater Isabellæ vero ex utroque patre. Is rebellibus se adjunxit, in Abulenæ tragedia obiit ætatis anno decimo quarto.

Galliarum Regem, &c.] Is fuit Ludovicus XI. *Vide ejus historiam à Mathæo scriptam Gallus lib. 2. c. 7. & lib. 5. ab insinere ad caput 18. iidem locis, unde quæ habet de Ducce Burgundie & Comite Charvenci.*

IN EPIST. VII.

Regi Lusitania.] Is est Alfonso V. qui ob multas de Sarcenii victorias & *Africanus* dicitur. obiit anno millesimo quadringentesimo octuagesimo primo, Imperii quadragésimo tertio, ætatis quadragésimo octavo & mensibus septem.

Quæ tibi à multis.] Hi in primis erant Toletanus Archiepiscopus, Villenæ Marchio, Dux Arevali, &c.

In aliis Sanctis, &c.] Adversus Sarcenios & præcipue anno millesimo quadringentesimo septuagesimo primo, *vide Marianam.*

Quantum solent ad juv.] Loquitur de Joana quæ Alfonso nepcis erat ex Joana Lusitanis forore, Henrici uxore. hæc fuit ob libidines male testis infamis. Joannam de qua hic sermo est peperit anno millesimo quadringentesimo sexagesimo secundo: vulgo iactatum à Bertrando Cueva gravidam factam, *vide Marianam*, eo anno obscuris tum rumoribus anno millesimo quadringentesimo sexagesimo primo, confirmata deinde optimo, reitum potente Ferdinando Aragonio, exiit ad ad gratiam, memoria etiam recenti dubitatum, inquit *Mariana*; qui tamen alius locis asserit vulgo perfulsum tam furto genitum, idque ex male testis Regine libidinibus confirmatum fuisse. Toletanus autem & alii quos appellat, adversus Henricum rebellaverunt anno millesimo quadringentesimo sexagesimo quarto. Conjurandi illi optima causa visa est, Joannæ Principis abdicatio, quasi ex adulterio nate; & Abulæ inter conjuratos & Regem pacis conditiones scriptæ, quarum prima erat, Isabella fratris Regni hæres renuntiaret. Joannam sibi respondit uxorem, Alfonso, sed à Pontifice Sixto conjugium prohibuit est irruptione in Castellum facta anno millesimo quadringentesimo septuagesimo quinto Taurum & Zamoram Lusitanus occupat, sed anno sequenti rebus male omnino & infelicitate gestis in patriam rediit. Joana anno millesimo quadringentesimo septuagesimo octavo ludibrio se habere cernens, D. Clara vestem religionemque Conimbricæ suscepit, in qua multam ætatem egregie perstitit. *Vide Marianam, Garibay & Pulgarium 3. parte.*

Cujus etiam Coniux, &c.] Ferdinandus enim erat filius Joannis II. Regis Aragoniæ, Joannes erat filius Ferdinandi primi Regis Aragoniæ, Ferdinandus vero erat nepos Joannis Castellæ Regis. *Vide seriem Regum Aragonensium apud Marianam.*

Ipse tuum, &c.] Beatrice illa erat quoque spuria, quippe nata ex Fernando & Leonora Joannis Lanrentii, Cujus uxore, & ex eo matre quæta Fernando marito ablata duxit uxorem ad Joannem primum qui & Rebonæ memoriæ, Petri crudelis filius. *Vide seriem Regum Lusitanorum apud Marianam.*

Cum Joanne.] Joanne I. Castellæ Rex cum Beatrice nupsit, Beatrice suscepto patrocino Alphonso: illi fuit est à Lusitanis magna strage edita.

Ad Petri filios.] Ad Petri crudelis filios, stragem Henrici qui Alfonso ex Leonora de Gusman spuris fuit.

In Regno Angliæ.] Eduardus IV. *Vide Henricum Spaldanum* anno 147. & *Polydorum* lib. 24. & *Harpsfeldium* Historiæ Ecclesiasticæ Angliæ sæculo 15. c. 4. & 5.

Velut in animam revocet.] Anno millesimo quadringentesimo sexagesimo nono Alfonso Moguera Olhypponenfis Episcopus cum aliis viris adjunctis Regis Lusitani legatus Isabellam in matrimonium deposcit.

IN EPIST. VIII.

Alii Lusitania Regem.] Anno millesimo quadringentesimo septuagesimo primo Lusitanus rebus desperatis Lueta (quo auxilia contra Castellanos impetraverat ad Ludovicum XI. confugerat) noctu excessit ut Romam & Hierosolimam obiret mutaque veste Monachum indueret, sed à fuga Ludovici diligentia tractus est. *Mariana.*

IN EPIST. IX.

Dilecti Talavera.] Hic est Franciscus Talavera scq. de Oropel qui Abulenfis Episcopus & Prætor fuit.

Felix Principi, &c.] Anno millesimo quadringentesimo septuagesimo octavo natus est ex Isabella Joannes, sed in flore ætatis obiit.

IN EPIST. X.

Henrici Regis avunculus.] Hic Ferdinandi avunculus Regis quæ magister voluerat est in expugnatione Fagiaræ quæ est oppidum Granatæ vicinum anno millesimo quadringentesimo octuagesimo tertio in bello Granatensi. *Pulgar. in sua Historiâ de Bello Granatensi: si cap. 22.*

IN EPIST. XI.

Regine.] Ferdinandi & Isbellæ Regine historiam scripti Hispanico sermone sed bello Granatensi terminat.

Scire velim quomodo, &c.] Eam unum intra annum perfectæ didicic.

IN EPIST. XII.

At, me Domino meo Cardinali.] Hic est magnus Hispaniæ Cardinalis Petrus Gonçalves de Mendoza Seguntinus & Hispanicus simul Episcopus. eodem tempore huic addidit fuit Pulgarus.

IN EPIST. XIII.

Comestabili.] Hic est Petrus Fernandus de Velaço Comes de Haro. Moanacher est castrum forte & inexpugnabile, confine Lusitaniz. hoc obsidione cinxit, dura admodum obsidenti obsidio fuit. hæc Epistola scripta anno millesimo quadringentesimo septuagesimo nono. *Vide Pulgar. Hist. 3. parte.*

IN EPIST. XV.

Cardinali.] Hic dux est Marchio Santillanus Cardinalis magni frater.

IN EPIST. XVI.

Altissima & Potentissima Regina.] Hæc facta est anno circiter millesimo quadringentesimo septuagesimo septimo.

Hæc scire ad verbum Pulgarus in sua historiâ sed eam ab Alphonso de Solis Episcopo Gaditano habitam ait. Dux Medinæ Sidiæ.] Erat Henricus de Gusman, Gaditanus Marchio, Rodericus Pontius de Leon.

Hæc venia obteata Hispaniam redierunt hominum quatuor millia & amplius qui justitiæ metâ aufugerant.

IN EPIST. XVII.

Domino Henrico.] Hic ille est Henricus Regis avunculus, de quo supra.

IN EPIST. XVIII.

Priori de Passi.] Monasterium de Passi est Hieronymitanum ab Henrico IV. edificatum prope Madritum.

IN EPIST. XIX.

Comiti Cifurnis.] Hic erat Joannes de Silva, captus à Mauris anno millesimo quadringentesimo octuagesimo tertio. Vide *Pulgarium in anno*.

IN EPIST. XX.

Tui in redemptis.] Is Alhamz ubi in Granatensi Regno sitz & mille tum equitibus tum pedibus praefectus, eos ab ludo & luxuria ad meliorem vivendi modum melioremque artis militaria disciplinam revocavit. Vide *Pulgar* anno millesimo quadringentesimo octuagesimo tertio, capite vigesimo sexto.

Auxilium, &c.] Cum moneta in ea urbe deficeret, monetam ex charta confici voluit cui sua manu scriptum valorem tribuit, pollicitus, se cum iode exirent eam monetam in aliam ex auro argentoque contentaturum. *Idem ibidem.*

IN EPIST. XXI.

Vidi epistolam quandam.] Hæc ab occulto amico Pulgaris criminatio videtur ansam accepisse ab ejus molliore sententia cum Castellæ inquisitoreri dari font. Vide *Marianam* anno millesimo quadringentesimo septuagesimo octavo.

Cum Castellam, &c.] Vide *Pulgar* in *Historia* anno millesimo quadringentesimo septuagesimo quinto, capite trigesimo septimo.

IN EPIST. XXIV.

Episcopo, &c.] Hic est (ita mihi videtur) Franciscus ille, de quo multa habet *Pulgaris* in libro *vorum illust.* vigesimo tertio; vel forte Ynigo Manrique qui anno millesimo quadringentesimo septuagesimo secundo Coziaz Episcopus erat.

Sci, &c.] Vide *Pulgarium* anno millesimo quadringentesimo septuagesimo septimo.

Leonis Provinciam, &c.] Vigentibus scilicet in Castella internis & externis Lusitanorum bellis unde eo anno hæc Epistola scripta videtur. hæc Epistola multa habet; sed quorum mentionem ne ipse quidem Pulgaris in sua Historia explicitam facit. Videntur hæc omnia coniugisse dum arderet externam Lusitanorum, & internam Marchionis Gaditani & Ducis Medinensis bellum. Vide *Pulgar* anno millesimo quadringentesimo septuagesimo nono, capite centesimo primo.

IN EPIST. XXV.

Fius, &c.] Illa pax conclusa est anno millesimo quadringentesimo septuagesimo nono.

Si ob captam Camoram.] Vide *Pulgar Historiam* capite sexagesimo primo, sexagesimo tertio, quarto, quinto, sexto.

Si gloriatur bello, &c.] Vide *Pulgar Historiam* capite septuagesimo primo, septuagesimo quinto.

Si diliter, &c.] Vide *Historiam Pulgaris* capite centesimo quarto, centesimo quinto.

IN EPIST. XXVII.

Privi Passus.] Vide *Epistolam* nonam.

At nunc nihil nova, &c.] Bellum ultimum Granatense inceptum anno millesimo quadringentesimo octuagesimo secundo. Vide *etiam quartam partem Historiam Pulgaris.*

Novis hæc hylademada.] Vide *Guribay* anno millesimo quadringentesimo octuagesimo tertio sequenti.

IN EPIST. XXVIII.

Qui ex Placentia Ducis domo.] Alvarus de Struniga erat Placentiæ Dux.

Accensum sum, &c.] Aliquorum virorum Illustrum vitam compendiosè admodum & paucissimis verbis sed potius brete elogium scripsit.

IN EPIST. XXIX.

Puerto Carrero Palma Domina.] Hic Puerto Carrero est Ludovicus Fernandez nobilis ob suas de Mauris victorias. Vide *Pulgar* anno millesimo quadringentesimo octuagesimo tertio, capite vigesimo quarto & vigesimo quinto quarta partis.

IN EPIST. XXX.

Non dubito.] Hujus edicti nullam plano mentionem facit *Pulgar* in sua *Historia*.

IN EPIST. XXXI.

Henrico.] Vide *Epistolam* decimam. hæc trigesima prima videtur prius aliquot mensibus scripta quam decima. utraque anno millesimo quadringentesimo octuagesimo tertio.

LOS
CLAROS VARONES
DE
E S P A Ñ A

HECHO POR
FERNANDO DE PULGAR

Dirigido à la Muy alta Reyna

D O Ñ A Y S A B E L

REYNA DE
C A S T I L L A.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

L I B R O
DE
LOS CLAROS VARONES DE CASTILLA
DIRIGIDO
A LA MUY ALTA REYNA
NUESTRA SEÑORA.

Muy Excelente y muy Poderosa Reyna nuestra Señora, algunos Historiadores Griegos y Romanos, escriuieron bien por estenso las hazañas, que los Claros Varones de su tierra hizieron, y les parecieron dignas de memoria; y otros escriptores buuo que las sacaron de las historias, y hizieron del-
lastratados a parte a fin de que fuesen mas comunicadas; segun hizo Valerio Maximo, y Plutarco, y otros algunos que con amor de su tierra, o con aficion de personas, o por mostrar su eloquencia quisieron ordenar sus hechos ensalzandolos con palabras, algo por ventura mas de lo que fueron en obras. To muy Excelente Reyna y Señora, de ambas cosas veo menguada la Coronica destos vuestros Reynos de Castilla y de Leon en perjuizio grande del honor que se deve a los Claros Varones naturales dellos y a sus descendientes; porque como sea Verdad que hiziesen notables hechos, pero no los leemos estendidamente en las Coronicas como los hizieron: ni veo que ninguno los escriuio a parte como hizo Valerio, y los otros. Verdad es que el noble Cavallero Fernando Perez de Guzman escriuio en metro algunos Claros Varones naturales dellos que fueron en España, assi mismo escriuio breuemente en prosa las condiciones del muy alto y Excelente Rey Don Juan de esclarecida memoria vuestro padre, y de algunos Cavalleros y Prelados sus subditos que fueron en su tiempo. E esso mismo vien Francis el Compendio que hizo un Maestro Jorge de la Vernada Secretario del Rey Carlos en que copio los hechos notables de algunos Cavalleros y Prelados de aquel Reyno que fueron en su tiempo. E aun en aquel libro de la sacra Escritura, que hizo Jeshu hijo de Sirac quiso loar los Varones gloriosos de su nacion: tambien San Hieronymo y otros algunos escrivieron loando los ilustres Varones dignos de memoria para loable exemplo de nuestro vivir. To muy Excelente Reyna y Señora criado desde mi menor edad en la Corte del Rey vuestro padre, y del Rey Don Enrique vuestro hermano, movido con aquel amor de mi tierra que los otros huvieron de la suya, me dispuse a escrivir de algunos Claros Varones Prelados, y Cavalleros naturales de vuestros Reynos que yo conosco y commique, cuyas hazañas y notables hechos si particularmente se huviesse de contar requeria hazer de cada uno una grande Historia, porende brevemente con el ayuda de Dios escrivire los linajes y condiciones de cada uno y algunos notables hechos que hizieron, de los quales se puede bien creer que en autoridad de personas, y en ornamento de virtudes, y en las habilidades que tuvieron, assi en ciencia como en armas no fueron menos excelentes que aquellos Griegos, y Romanos, y Franceses que tanto son loados en sus Escrituras. E primeramente pense poner la vida y condiciones del Rey Don Enrique IV. vuestro hermano, cuya anima Dios aya, por aver concurrido en su tiempo.

Del Rey Don Enrique IV.

EL Rey Don Enrique IV. hijo del Rey Don Juan el segundo fue hombre alto de cuerpo y hermoso de gesto y bien proporcionado en la compostura de sus miembros, y à este Rey siendo Príncipe diole el Rey su padre la ciudad de Segovia, y púsole casa y oficiales siendo en edad de catorze años. Estuvo en aquella ciudad apartado del Rey su padre los mas dias de su menor edad; en los quales se dio en algunos deleites, que la mocedad suele demandar y la honestidad deve negar. Hizo habito dellos; porque ni la edad flaca los sabia refrenar; ni la libertad que tenia los soffria castigar: no bevia vino, ni queria vestir paños muy preciosos, ni curava de la ceremonia que es devida a persona Real: tenia algunos moços acceptos de los que con el se criavan, amavalos con grande afficion, y davales grandes dadivas: desobedescio algunas vezes al Rey su padre, no porque de su voluntad procediesse, mas por induzimiento de algunos que siguiendo sus propios intereses lo traian a ello. Era hombre piadoso y no tenia animo de hazer mal, ni ver padecer a ninguno, y tan humano era que con dificultad mandava executar la justicia criminal, y en la execucion de la civil, y en las otras cosas necesarias en la governacion de sus Reynos, algunas vezes era negligente; y con dificultad entendia en cosa agena de su delectacion, porque el appetito le señoreava la razon. No se vido en el jamas punto de soberbia, en dicho, ni en hecho, ni por codicia de aver grandes Señorios le vieron hazer cosa sea ni defonesta; e si algunas vezes avia ira duravale poco, y no lo señoriava tanto que durasse a el ni a otro: era gran montero y plaziale muchas vezes andar por los bosques apartado de las gentes. Caço siendo Príncipe con la Princesa Doña Blanca hija del Rey Don Juan de Aragon su tío, que entonces era Rey de Navarra, con la qual estuvo casado por espacio de diez años, y al fin hubo divorcio entre ellos por el defecto de la generation, que el imputava a ella, y ella imputò a el. Muerto el Rey Don Juan su padre reynò luego pacíficamente en los Reynos de Castilla y de Leon, siendo ya en edad de treynta años, y luego que reynò usò de gran magnificencia con ciertos Cavalleros y grandes Señores de sus Reynos, soltando a unos de las prisiones en

que el Rey su padre los avia puesto, y reduziendo y perdonando à otros que andavan desterrados de sus Reynos, y restituyoles todas las villas, y lugares, y rentas, y todos sus patrimonios y officios que tenian. Teniendo la primera muger de quien se apartò, casò con otra hija del Rey de Portugal, y en este segundo casamiento se manifestó su impotencia; porque como quier que estuvo casado con ella por espacio de quinze años, y tenia comunicacion con otras mugeres, nunca pudo aver con ninguna allegamiento de varon. Reynò veynte años, y en los diez primeros fue muy prospero, y allegò gran poder de gentes y de thesoros, y los Grandes y Cavalleros de sus Reynos con gran obediencia cumplian sus mandamientos. Era hombre franco y hazia grandes mercedes y dadivas, y no repitia jamas lo que dava, ni le plazia que otros en su presencia se lo repitiesen; allegò tanta abundancia de thesoros, que allende de los grandes gastos y dadivas que hazia, mercava qualquier villa, o castillo, o otra gran renta que en sus Reynos se vendiesse para acrecentar el patrimonio Real. Era hombre que las mas cosas hazia por solo su arbitrio a plazer de aquellos que tenia por privados. Y como los apartamientos que los Reyes hazen, y la grande afficion que sin justa causa muestran a unos mas que a otros, y las excessivas dadivas que les dan suelen provocar a odio, y del odio nacen malos pensamientos y peores obras, algunos grandes de sus Reynos, a quien no comunicava sus consejos, ni la governacion de sus Reynos, y pensavan que de razon les devian ser comunicados, concibieron tan dañado concetto que algunas vezes conjuraron contra el para lo prender, o matar. Pero como este Rey era piadoso, bien assi Dios usò con el de piedad y le librò de la prison, y de los otros males que contra su persona Real se imaginaron. Y ciertamente se deve considerar que como quier que no sea ageno de los hombres tener afficion a unos mas que a otros, pero especialmente los Reyes que estan en el miradero de todos, tanto menor licencia tienen de errar quanto mas señalados y mirados son que los otros, mayorménte en las cosas de la justicia, de la qual tambien deven usar, mostrando su afficion templada al que lo meretciere, como en todas las otras cosas: porque de mostrarse los Reyes aficionados sin templança, y no a quien, ni como, ni por lo que lo deven ser, nascen muchas vezes las embidiaes do se figuen las desobediencias, y vienen las guerras, y otros inconvenientes que a este Rey acaçcieron. Era gran musico, y tenia

buena

buena gracia en cantar y tañer, y en hablar en cosas generales; pero en la execucion de las particulares y necesarias algunas vezes era flaco, porque ocupavá su pensamiento en aquellos deleytes, de que estava acostumbrado, los quales impiden el officio de la prudencia a qualquier que dellos esta ocupado. Y ciertamente vemos algunos hombres hablar muy bien, loando generalmente las virtudes y vituperando los vicios, però quando se les ofrece caso particular que les toque, entonces vencidos del interese, o del deleyte, no han lugar de permanecer en la virtud que loaran, ni resistir al vicio que vituperaron. Usava assi mismo de magnificencia en los recibimientos de grandes hombres, y de los Embaxadores de Reyes que venian a el, haziendoles grandes y sumptuosas fiestas, y dandoles grandes dones, otrosi en hazer grandes edificios en los Alcaçares y casas Reales, y en yglesias y lugares sagrados. Este Rey fundó de principio los monasterios de la virgen Santa Maria del parral de Segovia, y de San Hieronymo del passo de Madrid, que son de la orden de San Hieronymo, y dotolos magníficamente; y otrosi el monasterio de San Antonio de Segovia de la orden de San Francisco; y hizo otros grandes edificios y reparos en otras muchas yglesias y monasterios de sus Reynos, y dioles grandes limosnas, y hizoles muchas mercedes. Otrosi mandava pagar cada año en tierras y acollamientos gran numero de gente de armas; y allende desto gastava cada año en sueldo para la gente de cavallo continua que traia en su guarda otra gran cantidad de dinero, y con esto fue tan poderoso; y su poder fue tan renombrado por el mundo, que el Rey Don Fernando de Napoles le embio à suplicar que le recibiesse en su homenaje. Otrosi la ciudad de Barcelona, con todo el Principado de Cataluña, le ofrecio de se poner en su señorio, y de le dar los tributos devidos al Rey Don Juan de Aragon su tio à quien por entonces aquel Principado estava rebelde, por inducimientos y persuasiones de algunos que estavan cerca del en su consejo, mas que procediendo de su voluntad. Tuvo algunas diferencias con este Rey de Aragon su tio, que alli mismo se intitulava Rey NAVARRA, y entrò por su persona poderosamente en el Reyno de Navarra, y embió gran copia de gente de armas con sus Capitanes al Reyno de Aragon, y hizo guerras los Aragoneses y Navarros; y püedese bien creer esto segun su grande poder, y la disposicion del tiempo, y de la tierra, y la flaqueza y poca resistencia que por entonces

avia en la parte contraria. Si este Rey fuera tyrano y inhumano, todos aquellos Reynos y Señorios fueran puestos en su obediencia, dellos con pequeña fuerça, y dellos de su voluntad. Y para pacificar estas diferencias se trataron vistas entre el, y el Rey Don Luis de Francia, que como arbitro se interpuso à las pacificar; à las quales vistas fue acompañado de grandes Señores y Prelados, y de gran multitud de Cavalleros, y Hijosdalgo de sus Reynos. En los gastos que hizo; y dadivas que dio, y en los arreos, y otras cosas que fueron necesarias de se gastar, y distribuyr para tan grande acto, mostrò bien la franqueza de su corazon, y partio la grandeza de sus Reynos, y guardò la preeminencia de su persona, y la honra y loable fama de sus subditos. Fue la habla desto dos Reyes entrè la Villa, de Fuenterrabia que es del Reyno de Castilla, y la Ciudad de Bayona, que es del Reyno de Francia, en la ribera de la mar. Continò algunos tiempos guerra contra los Moros; hizo algunas entradas con gran copia de gente en el Reyno de Granada. En su tiempo se ganó Gibraltar, y Archidona, y otros algunos lugares de aquel Reyno. Constrinò a los Moros que le diessen paxias algunos años, porque no les hiziesse guerra; y los Reyes comarcanos temian en tanto su gran poder que ninguno osava hazer el contrario de su voluntad. Y todas las cosas le acarreava la fortuna como el las queria, y algunas mucho mejor de lo que pensava, como fuele hazer a los bien afortunados; y los de sus Reynos todo aquel tiempo que estuvieron en su obediencia gozavan de paz, y de los otros bienes que della se siguen. Feneçidos los diez años primeros de su Señorio la fortuna embidiosa de los grandes estados mudò como fuele la tara prospera; y començò à mostrar la adversa; de la qual mudança muchos vto quexasse; y à no ver sin causa, por que segun pensò alli ay mudança de prosperidad, devey corrupcion de costumbres; y assi por esto, como por que se deve creer que Dios queriendo punir en esta vida alguna desobediencia que este Rey mostrò al Rey su padre dio lugar que fueffe desobedecido de los suyos, y permittio que algunos criados de los mas acceptos que este Rey tenia, y à quien de pequeños hizo hombres grandes, y dio títulos y dignidades; y grandes patrimonios, quier lo hiziesen por conservar lo avido; quier por lo acrecentar y añadir mayores rentas a sus grandes rentas, erraron de la via que la razon les obligava; y no pudiendo refrenar la embidia concebida de otros que pensavan ocuparles el lugar que tenian, conocidas

en este Rey algunas flaquezas nacidas del habito que tenia hecho en los deleites, osaron desobedecerle, y poner disension en su casa; la qual porque al principio no fue castigada segun devia crecio entre ellos tanto, que hizo decrecer el estado del Rey, y el temor y obediencia que los Grandes de sus Reynos le havian; donde se siguió que algunos destos se juntaron con otros Prelados, y Grandes Señores del Reyno, y tomaron al Principe Don Alonso su hermano, moço de onze años, y haziendo division en Castilla, lo alçaron por Rey della; y todos los Grandes, y Cavalleros, y las ciudades, y villas estuvieron dividas en dos partes, la una permanecio siempre con este Rey Don Enrique, la otra estuvo con aquel Rey Don Alonso, el qual duró con titulo de Rey por espacio de tres años, y murió en edad de catorze años. En esta division se despertó la codicia, y crecio el avaricia; cayó la justicia, y señoreó la fuerza; reynó la rapina, y disolvióse la luxuria; y tuvo mayor lugar la cruel tentacion de la soberbia, que la humilde persuasión de la obediencia; y las costumbres por la mayor parte fueron corrompidas y disolutas; de tal manera que muchos olvidada la lealtad y amor que devian à su Rey, y à su tierra, y siguiendo sus intereses particulares dexaron caer el bien general, de tal forma que el general y el particular parecia; y nuestro Señor, que algunas vezes permite males en las tierras generalmente para que cada uno sea punido particularmente segun la medida de su yerro, permitió que viniessen tantas guerras en todo el Reyno, que ninguno puede dezir ser eximido de los males que dellas se siguieron, y especialmente aquellos que fueron causa de los principiar se vieron en tales peligros, que quisieran dexar gran parte de lo que primero tenían con seguridad de lo que les quedasse, y ser ya salidos de las alteraciones, que a fin de acrecentar sus estados inuentaron; y así pudieron saber con la verdadera esperiencia lo que no les dexó conocer la ciega codicia; y por cierto así acaece que los hombres antes que sientan el mal futuro no conocen el bien presente. Pero quando se ven embueltos en las necesidades peligrosas en que su desordenada codicia los mete entonces querrian, y no pueden hazer aquello que con menor daño pudieran aver hecho. Duraron estas guerras los otros diez años postrimeros, que este Rey reynó, los hombres pacíficos padecieron muchas fuerzas de los hombres nuevos que se levantaron y hizieron grandes destrucciones. Gastó en estos tiempos el Rey todos sus thesoros, y allende de aquellos

gastó, y dió sin medida casi todas las rentas de su patrimonio Real; y muchas dellas que le tomaron los tiranos, que en aquel tiempo eran: de manera que aquel que con el abundancia de los thesoros comprava villas y castillos, vino en tan estrema necesidad, que vendió muchas vezes las rentas de su patrimonio, todo para el mantenimiento de su persona. Vivio este Rey cinquenta años; de los quales reyno veinte, y murió en el alcaçar de la villa de Madrid de dolencia dela hijada, de la qual en su vida fue muchas vezes gravemente apasionado.

El Almirante Don Fadrique.

EL almirante Don Fadrique, hijo del Almirante Don Alonso Enriquez, y nieto de Don Fadrique maestro de Sant Jago, y bisnieto del Rey Don Alonso, fue pequeño de cuerpo, y hermoso de gesto. Era un poco corto de vista, hombre de buen entendimiento, fue en los tiempos del Rey Don Juan, y del Rey Don Enrique; tenia muchos parientes, porque tenia por hermano de madre al Adelantado Pero Manrique, que fue un gran Señor en Castilla; y tuvo de su padre y madre otro hermano que fue Conde de Alva de lizte; y nueve hermanas que casaron todas con hombres de linaje; que tenían casas de Mayoralzgos antiguas; y de la parte de Doña Juana de Mendoza su madre, hija de Pero González de Mendoza, tenia por deudos de sangre todos los mas de los Grandes Señores de Castilla; amava los parientes, y allegavalos, y trabajava en procurar su honrra y interese muy mucho. Fue Cavallero esforçado, y hombre de tan gran corazon que osadamente cometia muchas vegadas su persona y estado à los golpes de la fortuna por la conservacion de sus parientes, y por adquirir para si honrra y reputacion. Usando de si officio de Almirante anduvo por la mar con gran flota de armada, y hubo rencuentros y batallas marinas con Moros y Christianos, en las quales fue vencedor, y alcanzó fama de esforçado Capitán. Era franco y liberal, y siempre pospuso la codicia de guardar thesoros à la gloria que sentia en gastar por haver honrra. Era hombre impaciente, y no podia buénamente tolerar las cosas que le parecian excessivas, y contrarias a la razon, y reprehendialas con algun rigor; especialmente increpava la gran afliccion que el Rey Don Juan tenia al Maestro de Santiago Don Alvaro de Luna Condestable de Castilla, y el gran poder que en su corte y Reyno le dio; y las dadasivas immensas que le hizo.

hizo. Otro si reprehendia las cosas excessivas, que este Condestable con el gran favor que del Rey tenia hazia, y no las podia sufrir ni dissimular. Y de esta condicion se siguieron discordias y enemistades con aquel Maestre, y con otros Cavalleros que seguian su parcialidad: de las quales procedieron guerras, y escandalos en el Reyno, porque era hombre de grande, autoridad assi por respeto de su persona y gran casa, como por los muchos y grandes Señores que tenia por parientes. Casó una hija con el Rey de Arragon, que à la hora era Rey de Navarra, y por causa de este casamiento y de las parcialidades que tenia en el Reyno se le siguieron grandes infortunios; especialmente en el vencimiento de la batalla, que el Rey Don Juan hubo contra el Rey de Navarra, y contra el Infante Don Enrique sus primos, y contra otros Cavalleros, cerca de la villa de Olmedo; en laqual como quier que este Almirante fue vencido del Maestre de Santiago su enemigo, y preso por un escudero de su Capitanía, però no le faltó animo en la hora del infortunio, y con fuerza de razones que dixo al que le prendió, lo puso en libertad, y fueron tomados todos sus bienes, y el anduvo desterrado del Reyno sintiendo aquel grave sentimiento que el vencido siente veyendo su enemigo vencedor. Sufrío este Cavallero sus perdidas con igual cara, y ninguna fuerza de la fortuna le abaxó la fuerza de su corazón. Loan los Historiadores Romanos por varon de grande animo à Caton, porque se mató no pudiendo con paciencia sufrir la victoria de Cesar su enemigo; y no se yo por cierto que mayor crueldad le hiziera el Cesar de la que el se hizo, porque repugnando la naturaleza, y al comun deseo de los hombres hizo en su persona lo que todos aborrecen hazer en la agena, y adornan su muerte diziendo, que murió por haver libertad; y ciertamente no puedo entender que libertad puede haver para si, ni para dar à otro el hombre muerto; assi que tomo haya gran razon para loar su vida, no veo que la haya para loar su muerte: porque anticiparse ninguno à desatar aquel conjuntissimo, y natural atamienço que el anima tiene con el cuerpo, temiendo que otro lo desate, cosa es mas para aborrecer que para loar. No se mata el marinero en la fortuna, antes que lo mate la fortuna; ni el cercado se da la muerte por miedo de la servidumbre del cercador; à todos sostiene la esperanza que no pudo sostener à Caton; el qual si tuvo animo para sufrir los bienes de la prosperidad, y no los males de la fortuna. Con mayor razon podemos loar à este Almirante, porque aquel no pa-

recio en su muerte tan flaco que no pudiese sufrir sus males, y este parecio en su vida tan fuerte que tuvo esperanza de cobrar sus bienes, aunque se vido desterrado y vencido, y à su enemigo prospero, y vencedor. Porque aquel es dicho varon magnanimo que sufriendo la mala sabe buscar la buena fortuna. Y si el otro fue reprehensor de peccados, tambien fue este Almirante reprehensor de aquello, que le parecia fuera de razon: aunque de reprehender errores agenos mas vezes se sigue odio al castigador, que enmienda al castigado. Y tambien devemos considerar que si los juyzos de Dios no podemos comprehendre, menos los devemos reprehender, porque no sabemos sus mysterios, ni los fines que su providencia tiene ordenados en los actos de los hombres. Y por ende el que pudiese refrenar su ira, y dar pasada à las cosas que se pueden tolerar, y haver sufrimiento para las dissimular, sin dudo vivirá vida mas segura y no se pondrá segun este Almirante se puso à los golpes peligrosos de la fortuna. En los quales en alguna manera se pudo dezir bien afortunado, porque sus deudos y amigos le fueron agradecidos, y sus criados y servidores le fueron leales; los quales membrando de algunos beneficios que del recibieron le ayudaron quanto pudieron, y ayudaran mejor si pudieran; porque el amor verdadero ni dexa de amar ni cansa de aprovechar. En estos tiempos de adversidades que por este Cavallero passaron, conoció bien la lucha continua que entre si tienen el trabajo de la una parte, y el deleyte de la otra, y como quier que el uno, o el otro vengén à vezes, però ninguno de ellos dura en el vencimiento lueugamente. Al fin haziendo el tiempo las mudanças que suele, y los amigos y servidores las obras que deven, rodeó Dios las cosas de tal manera que tornó à Castilla, y recobró todos sus bienes y patrimonio, y hubo lugar de lo acrecentar, y fue restituído en la grande estimacion que primero estava, y murió lleno de dias en gran prosperidad; porque dexó sus hijos en buen estado, y vido en sus postrimeros dias à su nieto hijo de su hija ser Principe de Arragon, porque era unico hijo del Rey de Arragon su padre, y otro si le vido Principe de los Reynos de Castilla y Leon, porque casó con la Princesa de Castilla Doña Isabel que fue Reyna de estos Reynos.

El Conde de Haro.

Don Pero Fernandez de Velasco Conde de Haro, hijo de Juan de Velasco, y nieto de Don Pero Fernandez de Velasco
sus

fue hombre de mediana estatura, tenia las cervices torcidas y los ojos un poco viscosos. Era de linage noble y antiguo: hallase por las Coronicas que el, y su padre y abuelos fueron Camareros mayores de los Reyes de Castilla successivamente por espacio de ciento y veinte años. Era hombre agudo y de buen entendimiento. Vivio en los tiempos del Rey Don Juan el segundo, y del Rey Don Enrique IV. su hijo. En su juventud la edad loçana, y no aun madura, ni esperimentada en los inconvenientes que acacen en la vida, le induzio que se juntaße en parcialidades con otros Grandes del Reyno sus parientes, y repugnasse la voluntad y afficion grande que el Rey Don Juan mostrava en obras y en palabras a algunos privados, y por esta causa estuvo algun tiempo en la indignacion del Rey, y padecio algunos infortunios. E como acace algunas vezes que las adversidades dan al hombre mejor doctrina para ser cauto, que las prosperidades para ser templado, este Cavallero despertò en la adversidad su buen entendimiento, y conociò como dende en adelante viviesse con mas seguridad, y menos peligro. Hablaba con buena gracia, y con tales razones traídas à propolito que todos havian plazer de le oir. Era temeroso de Dios, y hombre de verdad, y inclinado à la justicia; la qual como sea dividida en partes, una de las quales se dize legal, porque es instituida por ley, otra igual que la razon natural nos manda seguir, puede ser por cierto creer de este Cavallero, que ni fallecio en lo que manda la razon natural, ni era transgresor de lo escrito por ley: antes fue un tan gran zelador de la justicia, que no se puede dezir otro en sus tiempos que con tan grande estudio la mirasse, ni con mejor diligencia, y moderacion la cumpliesse y executasse. E esta virtud mostrò bien en la governacion de sus villas y lugares, y otras muchas tierras que ovo en administracion; porque allende del derecho que igualmente hazia guardar de unos y otros, dio tal forma en sus tierras que los ministros que ponía en la justicia de ellas eran obligados de pagar todo el robo que en el campo se hiziesse à los moradores, o à otra qualquier persona que passasse por ellas, o dar el mal hechor que lo huviesse hecho, o perseguirlo hasta lo haver, o dar razon donde fuesse receptado y defendido: y luego que sabía el lugar donde estava hazia tales diligencias que havia el mal hechor, o hazia justicia del, o apremiava en tal manera al que lo receptava, que le hazia restituir el robo, y el robado quedava satisfecho; y con esta diligencia que tenia en la justicia sus tierras eran bien guardadas, y

florecian entre todas las otras comarcas. Tenia tierras vezinas à las Montañas, y como quier que juntò en parentela con algunos de los Cavalleros de ellas, conocida la gente ser turbulenta y presta al rigor, con tal prudencia los supò tratar, que en su tiempo no le alcançò partè de algunos males que de sus disensiones les vinieron, porque era varon inclinado à paz, y enemigo de discordia, y gran zelador del bien publico, en la governacion del qual le plazia gastar el tiempo, y el trabajo. Loan los Historiadores à Bruto Consul Romano que matò sus hijos, porque contra el bien publico de Roma tratavan de reducir al Rey Tarquinio, y dizen que la gran codicia de loor vencio al amor natural; y alega Virgilio que fue caso infeliz; si infelizo se como la infelicidad deve ser loada, ni que loor puede conseguir aquel que repugna à la naturaleza, y contraria à la razon? Podemos bien creer que este Consul si lo hizo con ira fue mal, y si con deliberacion, peor: porque de muchos Governadores Castellanos leemos, que no matando sus hijos, mas templando sus passiones supieron muy bien gobernar sus tierras, y Provincias; y este noble Conde no señoreado de ambicion por haver fama en esta vida, mas señoreando la tentacion por haver gloria en la otra, governò la Republica tan rectamente que hubo el premio que suele dar la verdadera virtud; la qual conocida en el, alcançò tener tanto credito y autoridad, que si alguna grande y señalada confianza se havia de hazer en el Reyno, quier de personas, quier de fortalezas, o de otra cosa de qualquier calidad, siempre se confiavan del: y en algunas diferencias que el Rey Don Juan hubo con el Rey de Navarra, y con el Infante Don Enrique sus primos, y en algunos otros debates, y controversias que los Grandes del Reyno huvieron unos con otros, si para se pacificar era necessario que los de la una parte y de la otra se juntasen en algun lugar para platicar en las diferencias que tenian, siempre confiavan la salvaguarda del tal lugar do se juntavan à este Cavallero, y la una parte y la otra confiavan sus personas de su fe y palabra, y muchas vezes se remitian à su arbitrio y parecer. Fue assi mismo hombre que por ganar honra desleava hazer cosas magnificas y siguiendo esta su condicion juntò muchas vezes gran copia de gente de su casa, assi para la guerra contra los Moros, como para servir al Rey, y sostener el estado, y preeminencia Real en las diferencias y guerras que en el Reyno acacieron; y esto hizo en lugares y tiempos tan necessarios, que como quier que fuesen grandes miedos, y se puso a muchos dife-

discrimines y aventuras, però al fin de estos trabajos ganó grande honra y reputacion, y su casa por respecto de sus servicios fue acrecentada. Quería llevar las cosas por orden y que no faliasen punto de la razon, y esta concondie le hazia mirar tanto en los negocios, y poner tales dudas, y inconvenientes que tarde, y con gran dificultad se determinava à las hazer. Verdad es que tardio, y ser subito en la determinacion de las cosas son dos extremos que se deven huir. Tambien es cierto que recibe alguna pena el que delibera, en deliberar tarde; y por la mayor parte vemos mas y mayores inconvenientes en la persona y hechos de aqnel que delibera subito, que en el que es grave y tardio en sus movimientos: porque si por deliberar tarde se pierde alguna vez el bien que se podria haver, por determinar presto vimos perder muchas vezes el bien havido, y acarrear tales mudanças y variedades, y aun vanidades que asean la persona y pierdan la honra. Era deseoso, como todos los hombres de haver bienes, y supolos adquirir, y acrecentar, y muy bien conservar. Era así mismo reglado en sus gastos continuos, y con tanta diligencia mirava à quien havia de mirar, y como, y por que le dava; que algunas vezes fallecia en la virtud de la liberalidad. Era hombre esencial, y no curava de apariencias, ni hazia muestras de lo que tenia, ni de lo que hazia. Aprendio letras Latinas, y daval al estudio de Coronicas, y saber hechos passados. Plaziale así mismo la comunicacion de personas religiosas, y de hombres sabios, con los quales comunicava sus cosas. Al fin viendose en los dias de la vejez, porque huvo verdadero conocimiento de los gozos falsos, y miserias verdaderas que este mundo da à los que en el estan embueltos, apartose del, y puso fin à todas las cosas mundanas, y encomendò su casa, y toda su gente de armas à su hijo mayor, y fundò en la Villa de Medina de Pomar un Monasterio de Monjas de la Orden de Santa Clara, y un Hospital para pobres, y dotoles de lo necesario, y allí de su voluntad se retraxo antes que muriesse por espacio de diez años. Y como quier que fue requerido algunas vezes por el Rey, y por otros grandes Señores sus parientes, que faliasse de aquel retraimiento para entender en las disensiones que en aquellos tiempos acaecieron en el Reyno, no quiso mudar su proposito; antes acordò de tomar en su casa compania de hombres religiosos de buena y honesta vida; y hizo grande y estrecha inquisicion sobre las cosas de su consciencia desde el dia que fue de edad para pecar; y

cometioles que alimpiassen su anima, así en la penitencia de su persona, como en la restitucion que devia hazer de sus bienes; y todos los que en aquellos tiempos vinieron à le demandar qualquier cargo, así de servicios que le huviesen hecho, como de otra qualquier calidad à que de justicia fuesse obligado fueron oidos, y satisfechos. E al cabo de haver hecho su penitencia y restituciones, dexò su casa y patrimonio à su hijo mayor que fue Condestable de Castilla, y dexò otros dos hijos herederos, y en buen estado. E dando doctrina de honrado vivir, y exemplo de bien morir senescio en edad de lxx. años dentro en aqnel Monasterio que fundò.

El Marques de Santillana.

Don Inigo Lopez de Mendoza Marques de Santillana, y Conde del Real de Mançanares, Señor de la casa de la Vega, hijo del Almirante Don Diego Hurtado de Mendoza, y nieto de Pedro Gonzalez de Mendoza Señor de Alava, fue hombre de mediana estatura, bien proporcionado en la compostura de sus miembros, y hermoso en las facciones de su rostro, de linage noble, Castellano, y muy antiguo. Era hombre agudo, y discreto, y de tan gran coraçon que ni las grandes cosas le alteravan, ni en las pequeñas le plazia entender. En la continencia de su persona, y en el razonar de su habla mostrava ser hombre generoso, y magnanimo: hablava muy bien y nunca le oian dezir palabra que no fuesse digna de notar, quier para doctrina, quier para plazer. Era cortes y honrador de todos los que à el venian, especialmente de los hombres de ciencia. Muertos el Almirante su padrè, y Doña Leonor de la Vega su madre, y quedando bien pequeño de edad, le fueron ocupadas las Asturias de Santillana, y gran parte de los otros sus bienes; è como fue en edad que conocio ser defraudado en su patrimonio, la necesidad que despertia el buen entendimiento, y el coraçon grande que no dexa caer sus cosas, le hizieron poner tal diligencia, que vezes por justicia, vezes por las armas recobrò todos sus bienes. Fue muy templado en su comer y beber, y en esto tenia una singular continencia. Tuvo en su vida dos notables exercicios, uno en la disciplina militar, otro en el estudio de la sciencia; y ni las armas le ocupavan el estudio, ni el estudio le impedia el tiempo para platicar con los Cavalleros, y escuderos de su casa en la forma de las armas necesarias para defender, y quales havian de ser para ofender, y como

se havia de herir el enemigo, y en que manera havian de ser ordenadas las batallas, y la disposicion de los Reales, y como se havian de combatir y defender las fortalezas, y las otras cosas que requiere el exercicio de la Cavalleria; y en esta platica se deleytava por la gran habituacion que en ella tuvo en su mocedad. E porque los suyos supiesen por experiencia lo que le oian dezir por doctrina mandava continuar en su casa justas, y ordenava que se hiziesen otros exercicios de guerra, porque sus gentes estando habituadas en el uso de las armas, les fuesen menores los trabajos de la guerra. Era cavallero esforçado, y ante de la hazienda cuerdo y templado, y puesto en ella era ardid y osado: è ni su osadia era sin tiento; ni en su cordura se mezcló jamas punto de covardia. Fue Capitan principal en muchas batallas que tuvo con Christianos, y con Moros, donde fue vencedor y vencido: especialmente tuvo una batalla contra los Aragoneses cerca de Araviana; otra batalla cerca del rio de Toroto, y estas dos batallas fueron muy heridas y fangrientas; porque peleando, y no huyendo murieron de ambas partes muchos hombres y cavallos: en las quales porque este Cavallero se halló en el campo con su gente, aunque los suyos vido ser en numero mucho menor que los contrarios, però porque viendo al enemigo delante reputava mayor mengua bolver las espaldas sin pelear que morir, o dexar el campo peleando, cometiose à la fortuna de la batalla, y peleó con tanto vigor y esfuerço, que como quier que fue herido y vencido, però su persona ganó honra y repntacion de valiente Capitan. Conocidas por el Rey Don Juan las habilidades de este Cavallero lo embió por Capitan de la guerra contra los Moros, el qual recibio el cargo con alegre cara; y lo tuvo en la frontera gran tiempo: el qual tuvo con el Rey de Granada, y con otros Capitanes de aquel Reyno muchas batallas y grandes encuentros donde fue vencedor, y hizo muchas talas en la vega de Granada; y ganó por fuerza de armas la villa de Huélma; y puso los Moros en tal estrecho que ganara otros lugares, y hiziera otras grandes hazañas dignas de memoria; salvo que el Rey constrevido por algunas necesidades, que en aquel tiempo ocurrieron en su Reyno, le embio mandar que cessasse la guerra que hazia y les diese tregua. E como tuvo esta comission hizo la guerra tan cruda à los Moros que los puso so el yugo de servidumbre, y los apremió à dar en parias cada años mayor cantidad de oro de la qual el Rey esperaba recibir, ni

ellos jamas pensaron dar: e allende de oro que dieron, les constreño que soltasen todos los Christianos que estavan cautivos en tierra de Moros; los quales este Marques redimio del cativerio en que estavan, y los puso en libertad. Governava así mesmo con gran prudencia las gentes de armas de su Capitanía, y sabia ser con ellos Señor y compañero; y ni era altivo en el señorío ni Ruez en la Compañia; porque dentro de si tenia una humildad, que le hazia amigo de Dios, y fuera guardava tal autoridad que le hazia estimado entre los hombres. Dava liberalmente todo lo que a el como a Capitan Mayor pertenecia de las presas que se tomavan, y allende de aquello les repartia de lo suyo en los tiempos necessarios; y al que le regradescia las dadivas que dava solia dezir si dessemos bienes al que bien nos haze devemos los dar al que bien nos dessea: y guardando su continencia con graciosa liberalidad las gentes de su Capitanía le amavan, y temiendo de le enojar no salian de su orden en las batallas. Loan mucho las historias Romanas el caso del Manlio Torquato Consul Romano, el qual como constituyesse que ninguno sin su licencia saliese de la hueste à pelear con los Latinos contrarios de Roma, y un cavallero de la hueste contraria combidasse a la batalla de singular uno por uno al hijo deste Consul, vituperando con palabras a el, y a los de la hueste porque no osavan acceptar la batalla; no pudiendo el mancebo sufrir la mengua, que de su mengua resultava à los Romanos, peleó con aquel cavallero, y lo mató: y viniendo como vencedor à se presentar con los despojos del vencido ante el Consul su padre, le hizo atar, y contra voluntad de toda la hueste Romana le mandó degollar, porque fuesse exemplo à otros que no osasen ir contra los mandamientos de su Capitan; como si no oviesse otro remedio para tener la hueste bien emendada sino matar el Capitan su hijo: dura deviera ser por cierto y muy pertinaz la rebellion de los Romanos, pues tan cruel exemplo les era necessario, para que fuesen obedientes a su Capitan: y por cierto yo no se que mayor vengança pudo haver el padre del Latino vencido de la que le dio el Padre del Romano vencedor. De este caso hazen gran mencion Frontino, y Maximo, y otros historiadores, loando al Padre de buen castigador; y al hijo de buen vencedor: però yo no le como se deve loar el Padre de tan cruel castigo como el hijo se quexa; ni como loemos al hijo de tan gran transgression como el Padre le impone. Bien podemos dezir que hizo este Capitan crueldad

crueidad digna de memoria, però no doctrina digna de exemplo; ni mucho menos digna de loor, pues los mismos loadores dicen que fue triste por la muerte del hijo, y aborrecido de la juventud Romana todo el tiempo de su vida, y no puedo entender como el triste aborrecido deva ser loado. No digo yo que las constituciones de la Cavalleria no se devan guardar por los inconvenientes generales que no seguardando pueden recrecer; però digo que deven ser añadidas, menguadas, interpretadas; y en alguna manera templadas por el Principe, haviendo respecto al tiempo, al lugar, à la persona, y à las otras circunstancias, y nuevos casos que acacien, que son tantos y tales que no pueden ser comprehendidos en los renglones de la ley. Y porque estas cosas fueron, bien consideradas por este claro varon en las huestes que governò, con mayor loor por cierto, y mejor exemplo de doctrina se puede hazer memoria del; pues sin matar hijo, ni hazer crueldad inhumana, mas con la autoridad de su persona, y no con el miedo de cuchillo governò sus gentes, amado de todos, y no odiado à ninguno. Conocidas por el Rey Don Juan las claras virtudes de este Cavallero, y como era digno de dignidad, le diò título de Marques de Santillana, y lo hizo Conde del Real de Mançanares; y le acrecentò su tasa y patrimonio: otrosi confiava de su persona, y algunas vezes la governacion de sus Reynos; el qual governava con tanta prudencia, que los Poetas dezian por el, que en Corte era gran Phebo, su clara governacion; y en campo Hanibal, por su gran esfuerço. Era muy zeloso de las cosas que à yaren pertenecia hazer, y tan reprehensor de las flaquezas que veia en algunos hombres; que como viesse llorar à un Cavallero en el infortunio que estava, movido con alguna ira le diò: O quan digno reprehensio es el Cavallero que por ningun grave infortunio que le venga derrama lagrimas, sino à los pies del confessor. Era hombre magnanimo, y esta su magnanimidad le era ornamento, y compostura de todas las otras virtudes. Ya escopie un dia que hablándole en su hacienda, y ofreciéndole acrecentamiento de sus rentas como hombre poto atrevido semejantes pláticas, respondio, esto que dezis es mi lenguaje, hablad dixo el esta cosa alla con hombres que mejor la entiendan, y solia dezir à los que procuravan los deleyses; que mucho mas de lo que debia ser el trabajo virtuoso, que la vida sin virtud, quantoquier que fuesse delectable. Tenia una tal piedad que qualquier

atribulado, o perseguido que venia à el hallava defenfa y consolacion en su casa, puesto qualquier inconveniente que por le defender se le pudiesse seguir. Considerava asì mismo los hombres y las cosas segun su realidad, y no segun la opinion, y en esto renia una virtud singular y quasi divina; porque nunca le vieron hazer excepcion de personas, ni mirava donde, ni quien, sino como yqual era cada uno. Este Cavallero ordenò en metros los Proverbios que comiençan: *Hijo mio mucho amado*, &c. en los quales se contienen quasi todos los preceptos de la Philosophia moral, que son necesarios para virtuosamente vivir. Tenia gran copia de libros, y davase al estudio especialmente de la Philosophia moral, y de cosas peregrinas, y antiguas: tenia siempre en su casa doctores y Maestros, con quien platicava en las ciencias, y lecturas que estudiava. Hizo asì mismo otros tractados en metros y en prosa muy doctrinables para provocar à virtudes, y refrenar vicios; y en estas cosas passò lo mas del tiempo de su retiro, Tenia gran fama, y claro renombre en muchos Reynos fuera de España; però repa- rava mucho mas la estimacion entre los sabios, que la fama entre los muchos. Y porque muchas vezes vemos responder la condicion de los hombres à su complexion, y tener siniestas inclinaciones aquellos que no tienen buenas complexiones, podemos sin duda creer que este Cavallero fue en gran cargo à Dios por le haver compuesto la natura de tan igual complexion que fue àbil para recibir todo uso de virtud, y refrenar sin gran pena qualquier tentacion de pecado; No quiero negar que no tuviesse algunas tentaciones de las que esta nuestra carne suele dar à nuestro espiritu; y que algunas vezes fuesse vencido, quier de ira, quier de luxuria; ò que excediesse haziendo, ò faltasse alguna vez no haziendo lo que era obligado; porque estando como estubo embuelto en guerras, y en otros grandes hechos que por el passaron difficile fuera entre tanta multitud de errores vivir sin errar. Però si verdad es que las virtudes dan alegria y los vicios traen tristeza, como sea verdad que este Cavallero lo mas del tiempo estava alegre, bien se puede juzgar que mucho mas fue acompañado de virtudes que de alegria, que señoreado de vicios que ponen tristeza; y como quiera que passaron por el infortunios en batallas, y tuvo algunos pesares por muertes de hijos, y de algunos otros sus propinquos, però sufriolos con aquella fuerza de animo que à otros doctrinava que

sufriessen. Fenecio sus dias de edad de sessenta y cinco años con gran honra, y prosperidad. E si se puede dezir que los hombres alcançan alguna felicidad despues de muertos, segun la opition de algunos, creeremos sin duda que este Cavallero la tuvo porque dexò seis hijos varones, y el mayor que heredò su Mayorazgo lo atecentò y subió en dignidad de Duque: y el segundo hijo fue Conde de Tendilla: y el tercero fue Conde de Curusía: el quarto fue Cardenal de España y Arçobispo de Toledo, y Obispo de Ciguença, e uno de los mayores Prelados que en sus dias ovo en hieglia de Dios, y à estos quatro, y à los otros dos que se llamaron Don Juan, y Don Hurtado, dexò villas y lugares y rentas, de que hizo cinco casas de Mayorazgos, allende de su casa, y Mayorazgo principal.

Don Fernando Alvarez de Toledo.

Don Fernando Alvarez de Toledo Conde de Alva, hijo de Garcia Alvarez de Toledo, y nieto de *** era de linaje noble de los antiguos Cavalleros de aquella ciudad, hombre de buen cuerpo y de hermosa disposicion, gracioso, y palaciano en sus hablas. Era de buen entendimiento y Cavallero esforçado. Fue criado en la disciplina militar; y siempre desde su mocedad desseed hazer en el habito de la cavalleria cosas dignas de loable memoria. Conocida por el Rey Don Juan la habilidad de este Cavallero, le mandò estar en la villa de Requena por Capitan de cierta gente de armas, en el tiempo que tenia guerra con el Rey Don Alonso de Aragon su primo: è hizo tanta guerra à los del Reyno de Valencia, que ganó por fuerza de armas la villa y castillo de Xalence, con otras tres fortalezas de las principales de aquel Reyno. Allí mismo vencio la batalla campal que hubo con algunos Cavalleros de aquel Reyno de Valencia cerca de *** de donde hubo gran despojo, y les tomó las Vanderas que traian. Fenecida por concordia esta guerra de Aragon, el Rey Don Juan encomendò à este Cavallero la frontera de los Moros, en la qual estuvo por espacio de tres años. Era muy cauto y astuto en los engaños de la guerra: vencio al Rey Moro, y à otros Capitanes de Granada en batallas campales; y tomó las vanderas de los enemigos en los vencimientos que huvoy las quales vanderas que tomó en la batalla do venció à los Valencianos estan oy puestas en la su casa de Alva de Tomes, y las traen sus successores en las borladuras de sus armas. Ganò allí

misimo las villas, y fortalezas de Benamavere y Benzalema y Caltril y Arenas que son muy fuertes, y tomó muchas presas; y hizo otras notables hazañas en servicio de Dios y del Rey, y con amor de su patria, y desseo de su honra. Entre las quales acació que entrando una vez en el Reyno de Granada con toda la gente de su Capitanía à hazer guerra à una tierra que dicen el Exértula que es cercana al mar, y confina con la ciudad de Malaga, como fue sentido por los Moros que en aquellas partes moravan, juntaronse gran multitud dellos, y antes que se pudiesse proveer lo cercaron por todas las partes en un valle tal que segun la disposicion de la tierra no podia salir, salvo peleando por un lugar muy estrecho, y con gran daño suyo, y de las gentes de su Capitanía: viendose cercado este Capitan por la una parte del mar, por la otra de las sierras, y que los enemigos se le llegavan, y havian tomado aquel passo, por do podia salvar su gente, conociendo aquel peligro, y visto como su gente desmayava, no se le amortiguò el ánimo en el tiempo del terror, como haze à los covardes, mas experto de esfuerço de valiente Capitan, como hazen los varones fuertes; è habló à sus gentes: Cavalleros dixo el en tal lugar nos ha puesto la fortuna, que si somos covardes tenemos cierta la muerte, y el castiverio; y si somos esforçados podrà forçer la vida y la honra: yo digo, y elijo antes pelear para nos salvar si pudieremos; que rendimos para ser cativos como plensian los Moros; è juntando à gran priessa la obra con las palabras se apodò del cavallo con hasta treinta hombres de armas, y púsose con ellos en aquel portillo, y mandò salir por el toda su gente, y el con aquellos treinta peleando con los Moros, y sufriendo por todas partes gran multitud de faldas, y lançadas, y otros golpes de piedras, dava priessa con gran ardidez à una parte para defender, y à otra para ofender, y herir en los Moros, haziendo lugar para que passasse toda su gente; la qual peleava con los Moros que hallava delante, y aquel caia muerto que menos esfuerço peleando; y allí durò aquella priessa por espacio de tres horas, en las quales murieron, y fueron heridos muchos de la una parte y de la otra: y al fin el Conde, vista ya su gente en lugar seguro cavalgò à cavallo, y salió el y los que con el estavan por pura fuerza de armas, y de corazon, de aquel gran peligro en que la fortuna le avia metido, y alertamente vemos por experiencia que allí como el miedo derriba al covarde, allí pone animo al hombre esforçado.

do. Y como el acometer, y el durar en las lides son dos actos pertenecientes à la virtud de la fortaleza; y para el acometer sea necesaria la ira; y para el durar en la obra con venga tener buen tiento, por cierto las claras hazañas deste Cavallero nos mostraron que tuvo gracia singular para usar de lo uno y del otro, de cada cosa en sus tiempos. Esta hazaña hizo este Conde en la qual nos dio à conocer que la virtud de la fortaleza no se muestra en guerrear lo flaco, mas parece en resistir lo fuerte; y que tuvo tan buen animo para no ser vencido, como buena fortuna para ser vencedor. Al fin quando por mandado del Rey dexò el cargo de aquella guerra avidas en ellas grandes presas de los Moros, y venido à su tierra con honra y provecho, Don Gutierre de Toledo su tio Arçobispo que fue de Toledo, conocida la gran suficiencia de este Cavallero lo sobriño, y como siempre le sirvió, y en todas las cosas le fue obediente; concibió del gran amor allende del que por razon del deudo era obligado de leaver; y como quier, que tenia otros sobrinos en el grado que aquel era, deliberò de dexarle por heredero universal de todos sus bienes; entre los quales le dio la su villa de Alva de Tormes, de la qual el Rey Don Juan le dio título de Conde. Y en todas las guerras y diferencias del Reyno fue de los principales Cavalleros, de quien se hacia cuenta, y estimacion. Y como vemos que la prosperidad, y el infortunio andan en esta vida variando con los hombres, que à vezes el uno sube, à vezes el otro deciendo, acacio que estandose en la amistad, y parcialidad del Condestable Don Alvaro de Luna Maestro de Santiago, à quien el Rey Don Juan confiava la governacion de sus Reynos, el Maestro tuvo manera que este Conde fuesse preso juntamente con otros Condes, y Cavalleros que el Rey mandò prender en la villa de Tordesillas, y fuese tomada gran parte de su patrimonio; este infortunio que le vino sufrió con buena cara, mostrando corazon de varon però que xaxavase gravemente de haver recebido aquel daño por voluntad y rodeos del Maestro de Santiago, confiandose del, y habiendole hecho obras de amigo. Fue hombre desconfio de alcanzar honra, y procurava portadas las vias que podia. Tenia la codicia comun que los hombres tienen de haver bienes, y trabajava por los adquirir; era hombre liberal, alli en el distribuir de los bienes, como en los otros negocios que le ocurrían, y sin empacho ninguno dava, o determinava presto lo que havia de hazer. En algunas cosas era airado, y mal sufrido; espe-

cialmente en aquellas que entendia tocarse en la honra, de lo qual se le siguieron algunos debates, gastos, y fatigas. Durò en la prision do estava hasta que el Rey Don Juan murió, y reynò Don Enrique su hijo que le puso en libertad, y restituyo todos sus bienes; y despues de suelto vivio en honra y prosperidad algunos años, hasta que murio en su casa conociendo à Dios, y dexando a su hijo su casa y patrimonio mucho mas acrecentada que ella ovo de su padre.

*Título VII. de Don Juan Pacheco
Maestre de Santiago.*

Don Juan Pacheco Marques de Villena, y Maestre de Santiago, hijo de Alonso Tellez Giron, fue hombre de mediana estatura; el cuerpo delgado y bien compuesto, las facciones hermosas, y buena gracia en el gesto. Era de la nacion Portuguesa de los mas nobles de aquel Reyno nieto de *** uno de los Cavalleros que vinieron de Portugal à Castilla al servicio del Rey Don Juan el que fue vencido en la batalla de Aljubarrota. Era hombre agudo, y de gran prudencia; y seyendo moço vino à vivir con el Rey Don Enrique quando era Principe, y alcançò tanta gracia que fue mas accepto à el que ninguno de los que en aquel tiempo estavan en su servicio; y assi por el amor que el Principe le havia, como porque creciendo en dias florecio en el las virtudes intelectuales encargole la governacion de los grandes negocios que le ocurrían. Hablaba con buena gracia, y abundancia en razones sin prolixidad de palabras; semblavale un poco la voz por enfermedad accidental, y no por defecto natural. En la edad de moço tuvo seso y autoridad de viejo. Era hombre esencial y no curava de apariencias, ni de ceremonias infladas. En el tiempo que el Rey Don Juan tuvo alguna indignacion contra el Rey de Aragon que entonces era Rey de Navarra, este Cavallero seyendo bien manrecho entendio por parte del Principe en algunas disensiones que por entonces en el Reyno acacieron; y era procediesse de su buena dicha, ora lo imputemos à su sagacidad, el supo rodear las cosas de tal manera que el Rey Don Juan à supplicacion del Principe le dio título de Marques de Villena, en pocos dias le hizo merced de todas las mas villas y lugares de aquel Marquésado las que eran del Rey de Aragon. Tenia muy gran habilidad para la governacion destas cosas temporales; para la qual, como seap necessarias, agudeza, prudencia, diligencia, y sufrimiento, pudes-

creer deste Cavallero que fue tambien dotado destas quatro cosas, como el hombre que mas en su tiempo las ovo. Considerava muy bien la qualidad del negocio, el tiempo, el lugar, la persona, y las otras circunstancias, que la prudencia deve considerar en la governacion de las cosas. Tenia la agudeza tan viva que à pocas razones conocia las condiciones y los fines de los hombres, y dando a cada uno esperança de sus deseos alcançava muchas vezes lo que el deseava. Tenia tan gran sufrimiento que ni palabra aspera que le dixessen le movia, ni novedad de negocio que oyesse le alterava, y en el mayor discrimen de las cosas tenia mayor arbitrio para las entender y remediar. Era hombre que con madura deliberacion determinava lo que havia de hazer, y no forçava al tiempo, mas forçava à si mismo esperando tiempo para las hazer de su natural condicion. Parecio hombre de verdad, y plaziale comunicacion de hombres verdaderos y constantes: aunque los que estan en deseo de adquirir grandes bienes y honores, y especialmente aquellos que entienden en la governacion de grandes cosas algunas vezes les acaece fingir, dilatar, simular, y dissimular aquella diversidad de los tiempos, ò la variedad de los negocios, ò por escular mayores daños, ò por haver mayores provechos hayan de hazer variaciones en negocios, segun la ven en los tiempos. Tuvo algunos amigos de los que la prospera fortuna fuele traer. Tuvo asì mismo muchos contrarios de los que la embidia de los bienes fuele criar; los quales le trataron muerte, y destruicion, y indignacion grande con el Rey Don Juan, y con el Principe su hijo à quien el servia. Y como quier que algunas vezes llegaron al punto de la execucion; però por casos inopinados y dignos de admiracion fue libre de los lazos de la muerte, que muchas vezes le fueron puestos. Era hombre de buen corazon; y mostrò ser Cavallero esforçado en algunos lugares que fue necesario. Era muy sabio y templado en su comer y su beber, y pareció ser vencido de la luxuria por los muchos hijos y hijas que tuvo de diversas mugeres, allende de los que ovo en su muger legitima. El porque conocia que ninguna utilidad hay en estos bienes de fortuna, quando no se reparten, y distribuyen segun deven, usava dellos francamente en los lugares y tiempos, y con las personas que devia ser liberal: y dando y distribuyendo ganava mas hazienda, y conservava mejor la hazienda; y con esta virtud y liberalidad que tuvo fue bien servido de los suyos, y avisado de los estraños, o en algunos tiempos y lugares que cumplio mu-

cho à la conservacion de su vida y estado. Tenia el comun deseo que todos tenemos de alcançar honras y bienes temporales, y su polas bien procurar y adquirir; y quier fuese por dicha, quier por habilidad, o por ambas cosas alcançò tener mayores rentas y estado que ninguno de los otros Señores de España que fueron en su tiempo. Fue hombre tratable y de dulce conversacion, y tanto humano que nunca fue en muerte de ninguno, ni la consintio aunque tuvo cargo de governacion. No era varon de vengancas, ni perdia tiempo ni pensamiento en las seguir. Dezia el que todo hombre que piensa en vengança antes atormenta à li que daña al contrario. Perdonava ligeramente, y era piadoso en la execucion de la Justicia criminal, porque pensava ser mas acceptable à Dios la gran misericordia que la estrema Justicia. Tenia un tan singular sufrimiento que por gran discordia que oviesse con alguno raras vezes le vieron romper en palabras, ni menos en obras; antes ponía siempre sus diferencias en trato de concordia, que ni en rigor, ni rotura; porque reputava ser mejor cierta paz, que incierta la victoria. No queria encomendar à la fortuna en una hora todo lo havido en la vida pasada; y como quier que algunas vezes amenazava con la fuerza, però nunca venia à mostrar lo ultimo de lo que podia hazer contra ninguno; aunque fuese menos poderoso que el; porque tener al adversario en miedo con amenazas dezia el que era mucho mejor que quitar gelo mostrando el cabo de sus fuerzas. E teniendo sufrimiento esperando tiempo alcansò honra y acrecentò bienes. Y como venimos por experiencia la graveza grande, que todos los mortales sienten en caer del grado; en que se ven puestos; y las hazafas grandes y aventuras peligrosas à que se ponen por lo conservar, y no caer, este Cavallero sintiendo que su estado cerca de la persona del Rey Don Enrique no le era seguro; por el peligro de muerte y destruicion que otros (que estavan acceptos al Rey) pensò que le trazavan, apartòse de su servicio; y fue el principal de los Cavalleros y Plebados que hizieron division en el Reyno, entre el Rey Don Enrique y el Rey Don Alonso su hermano; y en aquellas discordias supò tener tales mañas, que fue elegido y proveído del Maestrazgo de Santiago. E porque ninguno es bien corregido si puramente no es arrepentido; conociendo este Cavallero haver desviado del camino que devia seguir, no solamente tornò à el; mas aun trabajò de antanfar quanto pudo las voluntades alteradas de los Caval-

leros y Prelados que aquella division querian continuar; y tornó en la gracia del Rey Don Enrique, el qual le perdonó, y hizo grandes mercedes de villas y lugares, y otras grandes rentas, y confió del toda la governacion de sus Reynos, y dende en adelante goberno absolutamente, y con mayor efencion y libertad que primero solia gobernar. No quiero negar que como hombre humano este Cavallero no tuviese vicios como los otros hombres; però puede bien creer que si la flaqueza de su humanidad no los podia resistir, la fuerza de su prudencia los sabia disimular. Vivió gobernando en qualquier parte que estuvo por espacio de 30. años; y murió en gran prosperidad de edad de 35. años.

Título VII. Del Conde Rodrigo de Villandrando.

DON Rodrigo de Villandrando Conde de Ribadeo fue hijo de un Escudero hijodalgo natural de la villa de Valladolid, hombre de buen cuerpo, bien compuesto en sus miembros y de muy rezia fuerza: las faciones del rostro tenia hermosas, la catadura seroz. Siendo de pocos dias su gran corazon y su buena constelacion le llevaron moço y pobre y solo al Reyno de Francia, en el tiempo que en aquellas partes havia grandes guerras, y divisiones, y Compañias de gentes de armas. E como en aquellos tiempos de guerras concurrían en aquel Reyno hombres estrangeros de todas partes, este Cavallero por ser dispuesto para los trabajos de la guerra halló luego Capitan que le recibiese en su Compañia, en la qual aprovó tan bien siendo moço, y despues en las cosas que hombre mancebo deve hazer, que ganó por las armas estimacion de hombre valiente y esforçado; y su Capitan lo reputava por hombre singular entre todos los otros de su Capitanía. Acaecio algunas vezes que estando las batallas en el Campo quando algun hombre de armas de la parte contraria, confiado en sus fuerzas, queria hazer armas, y demandava batalla nno por uno, este Cavallero se esmerava entre todos los otros de su parte, y presentes las batallas de la una parte y de la otra salia à pelear con el contrario, y le vencía, y derribava, y traía sus armas, y despojo à su Capitan. Y esta victoria que algunas vezes tuvo le dio honra; laqual assi como le puso en gran estimacion de algunos, assi le truxo en odio y embidia de otros: la qual creció tanto que por ser estrangero fue confesado de se apartar de su Capitan; y

como quier que le fue grave de sufrir, però como vemos muchas vezes que los infortunios de presente son causa de la prosperidad futura segun que las cosas de la providencia las suele rodear, este Cavallero veyendose solo de parientes desfavorecido de Compaseros, sin arrimo de Capitan, pobre de dinero, y sin amigos, y en tierra agena no ovo otro refugio, sino à su buen seso, y gran esfuerzo, y con otro, y otros dos que se llegaron à el se aventurava con buena destreza y gran osadia à hazer saltos en la tierra de los contrarios en lugares peligrosos, y haziales guerra, y tomava alguna presa, con que se podia sustener: esto hizo muchas vezes, y con tanta sagacidad y esfuerzo que siempre salia en salvo. Y como la fama de su valentia y de las presas que tomava se divulgó por la tierra, allegaronse à el algunos hombres; y creciendo de dia en dia el corazon con las hazañas, y las hazañas con la gente, y la gente con el interesse, allegaronse à el muchas mas gentes hastaque alcançó à ser Capitan una vez de mil hombres, y despues de grado en grado su Capitanía hasta ser Capitan de diez mil hombres: y su poder fue de los mayores que tenia ninguno de los otros Capitanes del Rey de Francia à quien servia, y con aquel su gran poder robó, quemó, destruyó, derribó, despolió villas y lugares y pueblos de Borgoña, y de Francia en tiempo que aquel honorable Reyno padecia guerras crueles que duraron por espacio de cinquenta años. Andava lo mas del tiempo en el campo, y ponía gran diligencia en la guarda de los Reales, paraque su gente no recibiese daño. Era hombre airado en los lugares que convenia serlo, y mostrava tan gran ferocidad con la ira que todos le havian miedo. Tenia dos singulares condiciones, la una que hazia guardar la justicia, entre la gente que tenia, y no consentia fuerza, ni robo ni otro crimen; y si alguno lo cometia el por sus manos lo punia: e con esto todas las gentes de su hueste, aunque eran muchas, y de diversas naciones, y tenian officio de robar le temian y estaban en paz, y no osavan cometer fuerza ni crimen uno contra otro. Hazia assi mismo repartir las presas igualmente segun que cada uno lo devia aver; de tal manera dividia lo robado por justicia que hazia durar los robadores en concordia. Era assi mismo hombre de verdad, y el seguro que dava à qualquier villa, ò lugar, ò provincia, ò qualquier pacto que ponía con ellos guardavalo estrechamente; y si alguno robava, ò hazia daño al que el segurava haziale buscar con gran diligencia, y executar en el

la justicia; y con esta condicion que en el veian muchos pueblos, y Provincias, y otras personas singulares se fiavan de su palabra, y la compravan con grandes precios, à fin de ser seguros de sus gentes; y con esto tenia sus Reales bien bastecidos de viandas y armas, y de todas las cosas necessarias, porque mandava pagar, y guardar à los que venian à ellos con provision, y su mandado eramuy temido y cumplido. Tuvo muchas batallas con Ingleses, y con Borgoñones, en las quales Dios le librò por muchos casos de ser perdido, y le ayudò por muchas maneras à ser vencedor; especialmente vencio una batalla quetuvo con el Principe de Oreyña, donde concurrio mucha gente de ambas partes; esta batalla fue muy herida y sangrienta, en la qual los que le vieron pelear le compararon à leon bravo en el estrago que hazia en los contrarios, y elayuda, y esfuerso que dava à los suyos: y acabado de haver el vencimiento tuvo esta astucia, hablò con uno de los prisioneros que tenia, y prometiole libertad si le descubriese el valor de los prisioneros que las otras sus gentes havian tomado en la batalla; è como se informò secretamente de lo que cada uno podia valer, comproulos todos dando por cada uno mucho menor precio de lo que valian; y como fueron puestos en su poder rescátolos à todos por muchos mayores precios de lo que le costaron, y con esta astucia ovo gran tesoro. Y la fortuna le puso en tan gran reputacion que alcanço casar con la hija del Duque de Borbon, que era de la sangre Real de Francia, y fue Señor de veynte y siete villas en la tierra de Borbones; dellas compradas, y dellas ganadas: y en veinte años que siguió aquella guerra hizo otras notables hazañas: entre las quales acaecio que un dia estando à punto de batalla con un gran Capitan de Inglaterra que se llamava Talabot, en la Provincia de Guiana, el Capitan Yngles que por oidas conocia las condiciones deste Cavallero, deseava assi mismo conocer su persona por ver que cuerpo, y que faciones tenia hombre que de tan pequeña manera avia subido à tan gran estado; y como por medio de sus sarautes acordassen de se hablar, dexadas el uno y el otro sus huestes en buena guarda, estos dos Capitanes solos se juntaron y vieron en la ribera de un rio llamado Lera; y el Capitan Talabot le dixo, deseava ver tu persona, pues tengo conocida tu condicion, ruegote dixo el pues los hados nos truxeron juntos à este lugar que comamos sendos bocados de pan, y bevamos sendas vezes de vino, y después será la ventura de la batalla como à

Dios pluguiere, y Señor San Jorge ayudare, este Capitan Don Rodrigo le respondió, si otra cosa no te plazce, esta por cierto no la quiero hazer, porque si la fortuna dispusiere que hayamos de pelear perderiagan parte de la ira que en la hazienda devo tener, y menos heriria mi hierro en los tuyos membranas dome haver comido pan contigo; y diciendo estas palabras bolvio la rienda à su cavallo, y tornò para sus batallas; y el Capitan Talabot aunque era Cavallero esforçado concibio de aquellas palabras tal concepto, que assi por ellas como por la disposicion del lugar donde estava acordò de no pelear aunque tenia mayor numero de gente que el. Afiriose haver dicho este Capitan en su linage, no es de pelear con cabeça Española en tiempo de su ira. Después de muchos tiempos de guerras, y destruiciones havidas en aquella tierra, ovo Dios piedad de los moradores della y dio tales victorias al Rey Carlos de Francia que largò de todo su Reyno al Rey Eduarte de Inglaterra su enemigo, y toda su gente: y fueron cesando las crudas guerras que en aquel Reyno havia. Y en aquel tiempo acaecio haver en Castilla grandes debates, y dissensiones para las quales el Rey Don Juan embió à mandar à este Cavallero su natural que viniese en Castilla à le servir con la mas gente que pudiese, el qual vino à su llamamiento con quatro mil hombres à cavallo, y el Rey lo recibio muy bien, y le hizo mercedes de la villa de Ribadeo, y diole titulo de Conde della y hizole otras mercedes. Muerta la primera muger Francesa, casò en Castilla con muger noble de linage destuiga, y el Rey le puso en su concejo, y hazia del gran confianza, especialmente de aquellas cosas que convenian à la guerra que por entonces havia en sus Reynos. Acaecio que como el Rey en tiempo de aquellas dissensiones fuesse à la ciudad de Toledo, y los de aquella ciudad se rebelassen contra el y le cerrassen las puertas, puesto el Rey en algun rezelo de la gente de armas, que à la hora estava apoderada de aquella ciudad, este Conde de Ribadeo hizo improvisò en la Iglesia de San Lazaro que es bien cerca de la ciudad un palenque con tan grán defenfa, que la persona del Rey con la poca gente que por entonces con el Rey estava podia ser segura, y sin daño, hasta que los otros sus Capitanes y gentes de armas que venian en la çaguera ovieron tiempo de llegar: è por memoria perpetua deste servicio que hizo en el dia señalada de la Epiphania, el Rey hizo merced à el y à sus descendientes de la ropa que el, y los Reyes de Castilla sus sucesores

sucesores vistiesen aquel día, y que comiese con él á su mesa; de laqual merced goza oy su sucesor. E al fin viendose ya viejo, y enfermo de dolencia tal que no podia escapar, Dios que ni dexa al hombre sin punición, ni le niega su misericordia, le dio tiempo en que se corrigiese arrepiñiendose; è por cierto cosa fue maravillosa, y exemplo digno de memoria á los mortales, la gran contrición que tuvo, y el arrepentimiento de sus pecados, y el derramar de las lágrimas que hizo continuamente muchos dias antes que muriese llamando á Dios, y pidiendole con todo corazon que le perdonasse y huviese merced de su anima; y con esta contrición fenecio sus dias en edad de setenta años. E por este fin que con tal contrición huvo, se pone aqui en el numero de los Claros Varones.

Título VIII. Del Conde de Cifuentes.

Don Juan de Silva Conde de Cifuentes, y Alférez Mayor del Pendon Real; hijo de Alfonso Tenorio Adelantado de Caçoria, y nieto de Arias Gomez de Silva, fue hombre delgado, y alto de cuerpo, y bien compuesto en la proporcion de sus miembros; la cara tenia larga y honesta, la nariz un poco luenga, y la lengua ceceosa. Era hijo dalgo de limpia sangre: sus abudos eran naturales de Portugal: vivio en tiempos del Rey Don Juan, y del Rey Don Enrique su hijo; y moço de pocas dias vino al servicio del Rey Don Juan. Tenia tan buena gracia en la manera de su servicio, que fue uno de los acceptos servidores que el Rey tuvo. Era hombre muy agudo, y muy discreto, y inclinado á justicia; hablava muy bien, y cosas muy sustantiales, y conformes á la razon. Vista la autoridad de su persona, y la limpieza de su vivir, fue puesto en el consejo del Rey. E como acaese que en las cortes, y en las casas Reales concurren muchos hombres que por diversas vias van tras sus deseos, y algunos porque les den, otros porque no les quiten, loan lo que devrian callar, y callan lo que devrian reprehender, y si algunos dizen cosa conforme á la razon, la dañan mezclandola con alguna passion y odio de personas; este Cavallero tenia una condicion de hombre claro sin ninguna encubierta, y realmente pospuesta toda afficion y odio dezia con muy buena gracia su parecer en las cosas, y no dexava de dezir aquello que otros, ó por gratificar, ó por no indignar callavan. E como quier que su voto fuesse contra el desseo de algunos, però por-

que sus hablas se mostravan proceder de buenas y no dañadas entrañas no eran mal recibidas; y su persona por esta causa era muy estimada, y su parecer en las cosas muy esperado. Era gran zelador del bien comun, y con todas sus fuerzas procuró muchas vezes la conservacion del patrimonio Real, y contradiezia á los que procurando sus intereses particulares offendian al bien general, y por esto tuvo algunas molestias, y trabajos de los que suelen haver los favorecedores de la verdad; però al fin seyendo constante en el camino de la virtud fue muy acceptado y honrado, y el Rey le hizo su Alférez Mayor, y le encargó grandes y arduos negocios, porque entendio que tratava verdad, y guardava fidelidad. Acaecio en sus tiempos que todos los Principes Christianos se acordaron con los Prelados y Cleroziade hazer Concilio en la ciudad de Basilea, que en la alta Alemania, sobre una gran cisma que por entonces havia en la Iglesia de Dios entre el Papa Eugenio, y otro que se llamó Felix; á la qual congregacion como todos acordassen embiar sus Embaxadores, porque convenia mostrarse en aquella congregacion la magnificencia y podeno de los Reyes, el Rey Don Juan, conocida la subsistencia deste Cavallero, le cometio esta Embaxada, y embió con el grandes letrados; è fue acompañado de mucha Compañia de Hidalgos con grandes y muy sumptuosos arreos; è assi en sus hablas como en la continencia de su persona; y en todos los otros actos que deve hazer hombre discreto de gran autoridad guardó tan bien la honra del Rey y de su tierra, y de su persona, que ninguno de quantos Embaxadores fueron en aquella congregacion la guardó mejor. E como el Embaxador de Inglaterra quisiese anticiparse, y ocupar el lugar de la precedencia que al Rey de Castilla pertenecia, no pudiendo este Cavallero sufrir tiempo paraque se determinasse por razon lo que veia llevar por fuerza llegó á aquel Embaxador, y puestas las manos en el con gran osadia le arrebató, y echó de aquel lugar, y el sepuso en el: viotto este exceso hecho en el palacio de la congregacion la gente de armas que tenia la salvaguarda de la ciudad se escandalizó, y tentaron de proceder contra el y contra los suyos por haver cometido cosa de hecho, sin esperar determinacion de derecho. Este Cavallero guardada su autoridad, sin recibir alteracion enfilio en su proposito, y preguntado por el Cavallero Presidente de la Justicia, como havia osado poner las manos en tan notable Embaxador, y de tan gran Principe como era el Rey de

Inglaterra, con animo no vencido le respondió: Digo os Presidente que quando padece defecto la razon, no deven saltar manos al corazon: y con su gran ofada junto con su buena razon fue guardada la preeminencia del Rey, y la honra del Reyno; y fue amanfado aquel escandalo. Despues de largo tiempo concludas las cosas de aquel Concilio, bolvió al Reyno con fama de hombre magnifico, porque fue muy franco en el distribuir; y de Cavallero esforçado, porque mostrò valentia en el ofar; y de varon discreto, porque governò aquel cargo con sagacidad y prudencia. Venido al Reyno de Castilla, y tornado al lugar que tenia en el Consejo del Rey, entendio muchas vezes y con grandes trabajos del cuerpo, y del espiritu en concordar al Principe Don Enrique con el Rey su Padre, y en excusar las grandes roturas que se esperavan sobre algunas diferencias que entre ellos havia, y este supo tratar con gran prudencia, persuadiendo la obediencia que hijo devia tener al padre, y mitigandola indignacion que el padre tenia contra el hijo; y desviando las siniestras intenciones que havia de la una parte y de la otra. Entendio assi mismo en otros grandes y arduos negocios, con los quales el Rey, conocidos sus leales servicios y trabajos, le hizo merced de las Villas de Cifuentes, y Monte mayor, y de otros lugares, y bienes, y rentas en cantidad mucho mayor de la que heredò de su padre: y como vemos alcanzar riquezas por caso, y conservarlas por seso, puede se creer deste Cavallero que cumplidamente ovo lo uno y lo otro, porque si tuvo fortuna para alcanzar bienes, tuvo assi mismo prudencia para las conservar. Despues de la muerte del Rey Don Juan, el Rey Don Enrique le dio titulo de Conde de la villa de Cifuentes, y le hizo otras mercedes. Y como vemos por experiencia que los hombres vanos, y incapaces quando les acaete haver officios, y riquezas, y bienes temporales se alteran; y queriendose mostrar magnanimos hazen cosa fuera de lo que su medida requiere, puede se bien creer que assi asientò en este Cavallero el nuevo estado, y dignidad, y tan poca alteracion hizo en su persona la abundancia de los bienes, como si de sus aguelos por grande antigüedad los oviera avido. Al fin entrado ya en los dias de la vejez, en los quales suele mas reynar en los hombres la avaricia, cosa fue por cierto singular, y digna de exemplo, el fin que este Cavallero puso à su codicia; porque dado que fue llamado por el Rey para que entendiese en grandes cosas do pudiese aver grandes intereses, todo lo pospu-

so, y se retruxo à su casa, do hizo loable fin: y dexados dos Mayorazgos de asaz rentas à dos hijos, murió conociendo à Dios en edad de sessenta y cinco años.

Titulo IX. Del Duque del Infantazgo.

DON Diego Hurtado de Mendoza Duque del Infantazgo, Marques de Santillana, y Conde del Real de Manzanres, hijo de Marques Don Yñigo Lopez de Mendoza, y nieto del Almirante Don Diego Hurtado, fue hombre delgado, y alto de cuerpo; tenia los ojos prietos, y las facciones del rostro hermosas, y bien proporcionadas en la compostura de sus miembros. Era de linage noble Castellano muy antiguo. Seyendo moço, el Marques su padre le embio en la su casa de la Vega por pacificar la tierra de las Asturias de Santillana, y la librar de algunos tiranos que gela ocupavan; con los quales tuvo algunos rencuentros y hechos de armas, en que usò el exercicio de la Cavalleria, y hizo habito en la disciplina militar; è porque las gentes de aquellas tierras son hombres valientes, esforçados, y muy cursados en las peleas à ple, que segun la disposicion de aquellas Montañas se requiere hazer, este Cavallero se vido con ellos muchas vezes en grandes trabajos y peligros de la guerra continua que con ellos tuvo, hasta que al fin, vencidos sus contrarios por batallas en campo, y muerto su principal Capitan, alimplò aquellos sus montañas de la tirania en que por largos tiempos havian estado. Era hombre bien instruto en las letras Latinas; y tenia tan buena memoria que pocas cosas se olvidavan de lo que en la sacra Escritura havia leído. Era hombre de verdad; y aborrecia tanto mentiras y mentirosos, que ninguno de los tales ovo jamas lugar cerca del. Heredò la casa de su padre en el tiempo del Rey Don Enrique quarto, y fue uno de los principales Señores del Reyno que entendieron en pacificar las divisiones que ovo entre el Rey Don Enrique, y el Rey Don Alfonso su hermano. Fue tan perseverante en la virtud de la constancia que por ningun interesse jamas le vieron hazer mudança de aquello que una vez asentava de hazer: y esta virtud se experimentò en el, porque dexò de seguir la vida del Rey Don Enrique, aunque en ella ovo algunos siniestros, y se vido en grandes discrimines, y aventuras de perder su persona y casa. Porque se tenia por dicho que en el infortunio relazia la constancia, pelò en la batalla que estos dos Reyes ovieron cerca de la villa de Olmedo; ante de la qual viendose

las hazes contrarias unas à otras en el campo, ni el miedo le turbò el seso para consejo, ni el esfuerzo se enflaqueció para acometer, ni menos cayó la fuerza del corazón peleando para vencer. Zelava este Cavallero tanto la honra, que con dificultad era traído à entender en ninguna negociacion ni trato que le fuesse movido, rezelando que las variedades de los tiempos le forçassen hazer mudança de su palabra por do pudiesse caer en punto de mengua. Era hombre muy llano, y tratable con todos, y honrador en los recebimientos de los que à el venian, y ageno de simulaciones. Tenia animo tan noble, y las entrañas tan claras y tan abiertas, que jamas fue conocido en el pensamiento para muerte y destruccion ni injuria de ninguno; y de su natural inclinacion no queria entender salvo en cosas justas y rectas: todas las cautelas y ficciones aborrescia como cosa contraria à su natural condicion. No era varon de venganzas, y perdonava facilmente à los que le erravan que jamas havia memoria de sus yerros. Acaciable que como algunos suyos le errassen de tal manera que la graveza del delito les cerrasse la puerta de la esperança para ser perdonados, movido este Cavallero por la piedad natural quetenia, pudiendo haver dellos entera vengança, le acacio llamarlos, y perdonarlos, y quedando limpio de todo odio lei dio de sus bienes; porque dezia el que ninguna mayor pena podia recibir el injuriador que venir à manos del injuriado; ni mayor gloria el injuriado que dar vida y beneficios al injuriador. Tenia la codicia de haver bienes temporales como todos los mortales tienen, però en esto tuvo una tan singular templança que por gran utilidad, y acrecentamiento que oviesse no hiziera cosa fea, ni deshonesta. E como vemos todos los hombres desear honra y acrecentamiento, especialmente en las tierras de su morada, y la necesidad de los tiempos acarreasse que el Rey en remuneracion de sus servicios le ofreciesse donacion perpetua de Guadalejara: do era su assiento, este Cavallero no lo quiso recibir, porque su humanidad no pudo sufrir la passion y trabajo que otros sentian por ser puectos en Señoria particular, y apartados del Señorío Real. Dezia el que el imperio, forçoso mas se puede dezir cuydado grave que possession deleytosa. Fue hombre que se deleytava en labores de casas y edificios. Este Duque fundó de principio en la su villa de Mançanares la fortaleza que está en ella edificada, y hizo de nuevo y reparò algunas casas de morada en sus tierras y lugares, y en esto mas que en otras cosas

fue liberal. Fue assi mismo vencido de trageres, y del apetito de los manjares. Y haviendo acrecentado su titulo y patrimonio, allende de lo que le dexò el Marques su padre, murio con toda prosperidad, en edad de 65 años.

Titulo X. Del Conde de Alva de Liste.

Don Enrique Enriquez Conde de Alva de Liste, hijo del Almirante Don Alonso Enriquez, y nieto de Don Fadrique Maestre de Santiago, fue hombre de mediana estatura, bien compuesto en la proporcion de sus miembros, la nariz tenia larga; los ojos un poco colorados, y los cabellos llanos. Este Cavallero tuvo el juizio muy bivo, era hombre de buena prudencia; y por la experiencia de los grandes hechos, que por el passaron su parecer en las cosas se havia por muy cierto. Era hombre palaciano; y siempre hablava cosas breves y graciosas. Fue hombre de tan gran esfuerzo, que en algunas afrentas peligrosas, donde fue experimentado, ninguno otro en sus tiempos se hallò tener animo mas libre de miedo parà acometer, y defender. E como quera que por su linage, titulo, y estado era con gran veneracion acatado, però por respecto de su gran esfuerzo, y cierto juizio, siempre sit persona fue mirada con mas honrada estimacion que otros que tenian mayores estados que el suyo. Era hombre de poco sufrimiento; y en algunas diferencias que ovo en estos Reynos, siguió la parcialidad del Almirante Don Fadrique, y del Adelantado Pero Manrique sus hermanos, donde se le siguieron prisiones y otros infortunios que sufrió con animo de varon. Era hombre de verdad, y sirvio muy bien y lealmente al Rey Don Fernando, y à la Reyna Doña Ysabel en las guerras que passaron con el Rey Don Alonso de Portugal, y en la batalla Real que estos dos Reyes ovieron entre las ciudades de Toro y Zamoras donde el Rey de Portugal fue vencido, este Cavallero aunque en edad ya de 60 años, ni la fuerza del corazón se le enflaqueció, ni la de los miembros le faltò para pelear; y peleó con tan gran esfuerzo que fue siguiendo el alcance contra los Portugueses hasta cerca de la puente de Toro; donde pensando que le guardavan los suyos se metió tanto en los contrarios que fue preso y llevado à Portugal. Estando en la prision, conocida la limpieza de su condicion le fue dada libertad, para venir à Castilla con algunos partidos de concordia, y cumpliendo su palabra bolvio à la prision en la qual estu-

vo hastaque la Reyna à su gran honra le hizo libre; y fenecio su vida con gran honra, y exemplo de bueno y esforçado Cavallero, en edad de 75. años.

Título XI. Del Conde de Placencia.

DON Pedro de Estuñiga Conde de Placencia, hijo de Diego Lopez de Estuñiga, Justicia mayor del Rey, fue hombre alto de cuerpo bien proporcionado en la compostura de sus miembros, y el rostro tenía largo, y la nariz afilada. Sus abuelos fueron de linaje noble, naturales del Reyno de Navarra, era hombre de buen seso, y de pocas palabras, y de gran execucion en las cosas que quería. En sus tiempos fue tenido en gran estimacion, por respecto de su persona y de su gran casa. Era Cavallero esforçado, y muy perseverante en la opinion que tomava: plaziale tener hombres esforçados, y defendialos de las hazañas que cometian; y por esta causa siempre estava acompañado de hombres de todas fuertes. En su tiempo fue acrecentada su casa; y florecio su fama por la gran copia de gente que de continuo era inclinado de mantener. Acaescio que como el Rey Don Juan el segundo tuviese necessarias algunas gentes de armas para pacificar los escandalos que entonces en sus Reynos havia, este Cavallero como quiera que era ya viejo, y enfermo, y muy agravado de gota, però con zelo grande que tuvo de servir à su Rey se hizo traer en andas do estava la hueste, y rodeado de gran copia de gente de armas de su casa vinole à servir, y sirviele con otros Cavalleros de tal manera en aquella jornada que el Rey reciblo del servicio señalado: y el alcanço fama de leal subdito, y fue exemplo de lealtad à otros que se movieron à servir su Rey veyendo venir como vino este Cavallero en andas à le servir. Murio con gran honra de edad de 70. años.

Título XII. Del Conde de Medina Celi.

DON Gaston de la Cerda Conde de Medina Celi, hijo de Don Luis de la Cerda, fue hombre delgado de cuerpo, de muy hermoso gesto, y de mediana estatura, y bien compuesto en la proporcion de sus miembros; cecava un poco. Su Padre y abuelos fueron del linaje de los Reyes de Castilla descendientes por legitima linea, y assi mismo de los Reyes de Francia; y todos sucesivamente fueron Condes de aquel Condado de Medina; el qual Condado con otras villas y

lugares y tierra fue dado à su trasvisibuelo que era nieto del Rey Don Alonso de Castilla, por el derecho que havia à estos Reynos. Este Conde fue muy franco; y procurava estar acompañado de hombres hijosdalgo. Y seyendo en edad de 25. años veyendo que el Conde su padre seguia algunas parcialidades de Cavalleros contra la voluntad del Rey Don Juan; y puesto en pensamiento trabajoso, porque si la opinion de su padre siguiese creia errar à la lealtad que devia al Rey, si obedecia al Rey pensava errar à la obediencia paternal, pospuestos los daños que del apartamiento de su padre se le siguieron, deliberò obedecer los mandamientos Reales, y sirvio à su Rey todo el tiempo de su vida con tanta obediencia que la perseverancia que tuvo en su servicio fue à otros exemplo de lealtad. Y despues que heredò la casa de su padre siempre vivió haziendo guerra à los contrarios del Rey; y fue preso en su servicio en una batalla que ovo con los Aragoneses: en la qual prison estuvo algun tiempo, y recibio daños en su persona y hacienda que sufrio como varon fuerte, y reputandolos à prosperidad por ser en servicio de su Rey. Este Conde conocio bien quanto reluze la lealtad y la constancia en el Cavallero, y quanto es fea la macula del yerro cometido contra los Reyes. Fue hombre vencido de amor de las mugeres, y el fue amado dellas. Murio con gran honra despues que salio de la prison en edad de 46. años.

Título XIII. Del Maestre Don Rodrigo Manrique, Conde de Paredes.

DON Rodrigo Manrique, Conde de Paredes y Maestre de Santiago, hijo segundo de Pedro Manrique Adelantado Mayor del Reyno de Leon, fue hombre de mediana estatura, bien proporcionado en la compostura de sus miembros, los cabellos tenia rojos, y la nariz un poco larga, era de linaje noble Castellano. En los actos que hazia en su menor edad parecio ser inclinado al officio de la Cavalleria: tomò abito y orden de Santiago, y fue Comendador de Segura que es cercana à la tierra de los Moros; y estando por frontero en aquella su Encomienda hizo muchos entradas en la tierra de los Moros, donde ovo fama de tan buen Cavallero que el Adelantado su padre, por la estimacion grande en que este su hijo era tenido, apartò de su Mayorazgo la villa de Paredes, y le hizo donacion della; y el Rey Don Juan le dio titulo de Conde de aquella

aquella villa. Este varón gozó de dos singulares virtudes, de la prudencia, conociendo los tiempos, los lugares, las personas y las otras cosas que en la guerra conviene que sepa el buen Capitan: y fue así mismo dotado de la virtud de la fortaleza, no por aquellas vias en que se muestran fuertes los que fingida, y no verdaderamente lo son, mas así por su buena composicion natural, como por los muchos actos que hizo en el exercicio de las armas. Asentó tan perfectamente en su animo el habito de la fortaleza que se deleytava quando le ocurría lugar en que la deviese exercitar, esperando con buen esfuerzo los peligros y acometía las hazañas con grande osadía, y ningún trabajo de guerra à él ni à los suyos era nuevo. Preciábase mucho que sus criados fuesen dispuestos para las armas: su plática con ellos era la manera del defender y del ofender el enemigo, y ni se decía ni hacía en su casa acto ninguno de molleza, enemiga del oficio de las armas. Quería que todos los de su compañía fuesen escogidos para aquel exercicio, y no conveña à ninguno durar à su casa si en el fuese conocido punto de covardia, y si alguno venía à ella que no fuese dispuesto para el uso de las armas, el gran exercicio que habla y veía en los otros le hazia abile, y diestro en ellas. Y en las batallas y muchos encuentros que tuvo con Moros, y con Christianos este Cavallero fue el que mostrando gran esfuerzo à los suyos hería primero en los contrarios: y las gentes de su Compañía visto el esfuerzo de su Capitan todos le seguían y cobraban osadía de pelear. Tenían gran conocimiento de las cosas del campo, y proveíalas en tal manera, que donde fue el principal Capitan nunca puso su gente en lugar do se huviese derretar: porque bolver las espaldas al enemigo era tan ageno de su animo que elegía antes recibirla muerte peleando que salvar la vida huyendo. Este Cavallero oió acometer grandes hazañas, especialmente escalo una noche la ciudad de Huefcar, que es del Reyno de Granada, y cómo quier que subiendo el escala los suyos fueron sentidos de los Moros; y fueron algunos derribados del adarte y heridos en la subida, però el esfuerzo deste Capitan se imprimió à la ora tanto en los suyos que pospuesta la vida, y propuesta la gloria subieron el muro peleando, y no salieron de sus fuerzas defendiendola aunque veían los unos derramar su sangre, y los otros caer de la cerca; y en esta manera matando de los Moros, y muriendo de los suyos, este Capitan herido en el brazo de una saca pe-

leando entró en la ciudad, y retruxo los Moros hasta que los cercó en la fortaleza; y esperando el socorro que le harían los Christianos; no temió el socorro que venía à los Moros. En aquella hora los suyos vencidos de miedo vista la multitud que sobre ellos venía por todas partes à socorrerlos Moros, y à tardar el socorro que esperaban de los Christianos, le amonestaron que desamparase la Ciudad, y no encomendase à la fortuna de una hora la vida suya y de aquellas gentes, juntamente con la honra ganada en su edad pasada; y requiríanle que pues tenía tiempo para se proveer no esperase hora en que tomase el consejo necesario, y no el que agora tenía voluntario: visto por este Cavallero el temor que los suyos mostraban, no, dixo el, fuele vencer la muchedumbre de los Moros al esfuerzo de los Christianos quando son buenos aunque no son tantos; la buena fortuna del Cavallero crece creciendo su esfuerzo, è si à estos Moros que vienen cumple socorrer à su infortunio, à nosotros conviene permanecer en una victoria hasta la acabar, o morir, porque si el miedo de los Moros nos hiziese desamparar esta ciudad ganada ya con tanta sangre, justa culpa nos pormían los Christianos por no haver esperado su socorro, y es mejor que sean ellos culpados por no venir, que nosotros por no esperar. De una cosa; dixo el, sed ciertos que entre tanto que Dios me diere vida nunca el moro me poma miedo, porque tengo tal confianza en Dios, y en vuestras fuerzas, que no fallarcan peleando veyendo vuestro Capitan pelear. Este Cavallero duró, y hizo durar à los suyos combatiendo à los Moros que tenía cercados, y resistiendo à los Moros que le tenían cercado por espacio de dos dias, hasta que vino el socorro que esperaba, y ovó el finto que suelen haver aquellos que permanecen en la virtud de la fortaleza. Ganada aquella ciudad, y dexado en ella por Capitan à un su hermano llamado Gomez Manrique, ganó otras fortalezas en la comarca: Socorrió muchas vezes algunas Ciudades y villas y Capitanes Christianos en tiempo de extrema necesidad; y hizo tanta guerra en aquellas tierras que en el Reyno de Granada el nombre de Rodrigo Manrique fue mucho tiempo à los Moros gran temor. Cercó así mismo este Cavallero la fortaleza de Alcaraz por la reducir à la corona Real. Cercó la fortaleza de Velas por la reducir à la su orden de Santiago. Esperó en estos sitios las gentes que contra él vinieron à socorrer estas fortalezas, y como quier que la gente contraria vido ser en mucho mayor

numero que la fuya; mostrò tal esfuerço que los contrarios no le osaron acometer, y el consiguió con gran honra el fin de aquellas empresas que tomò; do se puede bien creer que venció mas con el esfuerço de su animo, que con el numero de su gente. Tuvo así mismo este Cavallero otras batallas, y hechos de armas con Christianos y con Moros, que requerian gran historia si de cada uno por extenso se oviese de hazer mencion; porque toda la mayor parte de su vida trabajò en guerras, y en hechos de armas. Hablaba muy bien, deleytavase en contar los casos que le acaecian eo las guerras. Usava de tanta liberalidad que no bastava su renta à sus gastos ni le bastara si muy grandes rentas y thesoros tuviera, segun la continuacion que tuvo en las guerras. Era varon de altos pensamientos, y inclinado à cometer grandes y peligrosas hazañas; y no podia sufrir cosa que le pareciesse no sufridera; y desta condicion se le figueron grandes peligros y molestias. Y ciertamente por experiencia vemos passar por grandes infortunios à muchos que presumen forçar la fuerza del tiempo, los quales por no sufrir una sola cosa les acaece sufrir muchas, y à muchos à quien de fuerza han de tener contentos para conseguir su poco sufrimiento. Era amado por los Cavalleros de la orden de Santiago, los quales visto que concurrían en él todas las cosas dignas de aquella dignidad le eligieron por Maestre en la Provincia de Castilla, por fin del Maestre Don Juan Pacheco. Murió con gran honra en edad de sesenta años.

Título XIV. De un Razonamiento hecho à la Reyna nuestra Señora.

Otros muchos claros Varones naturales de vuestros Reynos huvo que hizieron cosas dignas de memoria; las quales, si como dixe, se escribiesen particularmente, sin duda, sería mayor libro, y de mayores y mas claras hazañas que el que hizo Valerio, y los otros que escrivieron los hechos de los Griegos, y de los Romanos. Entre los quales hazen gran memoria de Mucio Cevola que escóndidamente salio de la Ciudad de Roma y fue à matar al Rey Porfena que la tenia cercada, y exaltando mucho en haver quemado su brazo porque no açoitò de matar al Rey que pensava, y matò à otro que parecia ser el Rey; ved que culpa tuvo su brazo por el yerro que ovo su pensamiento; y por cierto si la pena que este dió à su brazo tuviera lugar de loor, loariamos à la espada que haze buen golpe, y no al que la menea.

Y pues deste caso se haze gran estima entre los Historiadores Romanos, razon es que haga aqui memoria de lo que supe, y es notorio en Francia que hizo un Hijodalgo vuestro natural que se llamò Pedro Fajardo moço de veinte años; el qual como sirviese en la camara del Rey Carlos de Francia, y le pidiese merced de un cavallo y un arnes para le servir en la batalla que tenia aplazada con el Rey de Inglaterra, y el Rey havido respeto que su edad era aun tierna para entrar en batalla no gelo quiesse dar, y le mandasse quedar en su camara, este Pedro Fajardo respondió al Rey: No suelen los Hijodalgo de Castilla que son de mi edad quedar en la Camara yendo su Señor à la guerra, yo vos certifico Señor, dixo el, que si no me forneceys de armas y de cavallo, que yo ire à pie delante las esquadras de vuestra gente à morir peleando en la batalla; el Rey conocida la animosidad deste Hijodalgo le dió un cavallo y un arnes; y como se vido armado, un dia antes de la batalla en presencia del Rey, hizo voto solemne de matar al Rey de Inglaterra, ó derribar su estandarte Real, ó morir en la demanda: el coraçon de este moço conocido por algunos mancebos Franceses despertò sus animos, y prometieron de le ayudar à cumplir su voto. Otro dia las hazes tendidas, y hecha señal de trompeta para se juntar las hazes; este Hijodalgo Castellano se adelantò de las otras gentes, y dando golpes en los enemigos, y recibiendo en todo su cuerpo, entrò por fuerza en la batalla del Rey Ingles, y abraçose con su estandarte Real, y vino con el al suelo, y allí recibió tan grandes heridas en la cabeça que perdió las fuerzas y el sentido, y fue preso por los Ingleses, però consiguió el fin de su voto, por donde su parte fue vencedora. Este Pedro Fajardo Castellano, y el otro Cevola Romano iguales me parece que fueron en los propósitos, pues que ambos ivan con deliberacion de recebir muerte por ayudar à su parte; però el Castellano se mostrò claro enemigo porque guerreando los contrarios fue como Cavallero à cumplir su voto; el Romano, como hombre encubierto con simulacion fingida, fue à cumplir el proposito que no consiguió, porque matò à otro, y no al Rey que pensò matar.

Notoriò es así mismo en toda la Christianidad el passo que Suero de Quíñones Cavallero Hijodalgo soltò un año en la puente de Orvigo que es en el camino de Santiago; y como este Cavallero embió à publicar con sus sirvientes por las cortes de los Reyes

Reyes y Señores de la Christiandad que qualquier Gentil-hombre que por aquella puente passasse havia de hazer armas con el. Concurrieron à esta requesta muchos Cavalleros, y Gentiles hombres de diversas tierras, que en el passo de aquella puente de Orvigo hizieron armas con este Cavallero; en las quales, y en todo acto de Cavalleria que alli intervino, ningun estrangero se esmerò ni ovo igual victoria de la que por las armas este Hijodalgo Castellano ovo.

Qual de los Capitanes Romanos pudo pujar al esfuerzo de Don Juan Ramirez Comendador Mayor de Calatrava, del noble linage de Guzman; el qual mostrava tan gran ardeidez en las batallas, y tenia tanta destreza en el gobernar las armas, que con el brazo desnudo, y la espada en la mano esforçando à los suyos, y hiriendo los enemigos, venció muchas batallas de Moros; y con tanto esfuerzo acometia, y con tal perseverancia durava en los peligros, que como ageno de todo miedo lo imprimia en los enemigos.

Título XV. De Garcilasso de la Vega.

Garcilasso de la Vega Cavallero de noble sangre, y antiguo criado desde su menor edad en el oficio de las armas; por esta continuacion y exercicio en la prisa de las batallas tenia mejor tiento para hazer golpe cierto en el enemigo: ni la multitud de las saetas, ni los tiros de las lanças, ni los otros golpes de los contrarios que le rodeavan alteraron su continencia para hazer golpe cierto en la manera de su pelear. De loares por cierto Horacio Cocles Romano que peleó en la puente suiffia del Tiber con los Toscanos, y los detuvo peleando entretanto que se derribava un arco de aquella puente por que los Romanos fuesen salvos. Però no es menos de estimar el esfuerzo de este Garcilasso, el qual como viese que su gente estava en punto de se perder huyendo de la multitud de los Cavalleros Moros que los seguian, este Cavallero ofreciendo su vida por la salud de los suyos tornó con gran esfuerzo à los enemigos; y tomado un passo los impidió peleando con ellos tanto espacio que su gente se pudo salvar que no pereciesse. Este Cavallero era hombre callado, sufrido, essencial, amigo de efectos, enemigo de palabras; y tuvo tal gracia que todos los Cavalleros de su tiempo desearon remedar sus costumbres.

Título XVI. De Don Juan de Sayavedra.

Don Juan de Sayavedra Cavallero Hijodalgo guerreó con los Moros muchos tiempos, y tan osado era en las batallas que con menor numero de gente siempre osó acometer los enemigos, aunque fuesen muchos mas que los suyos, y los vencio muchas vezes, y desbarató. Gonzalo de Sayavedra su hermano en guerras de Moros, y Christianos ningun Romano pudo tener mayor diligencia, ni mejor conocimiento para ordenar las batallas, ni en saber los lugares, ni en poner las guardas, y en todas las otras cosas que para seguridad de las huestes se requiere saber à todo buen Capitan; el qual fue tan discreto, y considerava las cosas, y los casos que podian acaecer en las guerras, y las proveia de tal manera que nunca se halló que por defeto de su provision los de su parte recibiesen inconvenientes.

Título XVII. De Rodrigo de Narvæz.

Quien fue visto ser mas industrioso ni mas accepto en los actos de la guerra que Rodrigo Narvæz Cavallero Hijodalgo, à quien por notables hazañas que contra los Moros bizo le fue cometida la Ciudad de Antequera; en la guarda de la qual, y en los vencimientos que hizo à los Moros ganó tanta honra y estimacion de buen Cavallero, que ninguno de sus tiempos la tuvo mayor en aquellas fronteras. Y es de considerar que como quiera que los Moros son hombres belicosos, altutos, y muy engañosos en las artes de la guerra, y varones robustos, y crueles, y aunque poseen tierra de grandes, y altas montañas, y de lugares tanto asperos y fragosos, que la disposicion de la misma tierra es la mayor parte de su defensa; però la fuerza y el esfuerzo de estos Cavalleros, y de otros muchos nobles, y Hijodalgo vuestros naturales que continuaron guerras con ellos; siempre oprimieron à que diesen parias à los Reyes vuestros progenitores, y se ofreciesen por sus vassallos. Y ni estos grandes Señores, y Cavalleros, y Hijodalgo, de quien aqui, con causa razonable, es hecha memoria, ni los otros passados que guerreando à España la ganaron del poder de los enemigos, no mataron por cierto sus hijos, como hizieron los Consules Bruto; y Torquato; ni quemaron sus brazos como hizo Cevola; ni hizieron en su propia sangre las crueldades que repugnan à

la natura, y defiende la razon; mas con fortaleza, y perseverancia, y con prudencia, y diligencia, ganando el amor de los suyos, y siendo terror à los estraños, governaron huestes, ordenaron batallas, vencieron los enemigos, ganaron tierras ajenas, y defendieron las suyas. Yo por cierto no vi en mis tiempos, ni lei que en los passados viniessen tantos Cavalleros de otros Reynos, y tierras estrañas à estos vuestros Reynos de Castilla y de Leon por hazer en armas à todo trance, como vi que fueron Cavalleros de Castilla à las buscar por otras partes de la Christianidad. Conoci al Conde Don Gonzalo de Guzman; y à Juan de Merlo: conoci à Juan de Torres; y à Juan de Polanco; Alfara de Bivero; y à Mossen Pedro Vazquez de Sayavedra; à Gutierre Quixada; y à Mossen Diego de Valera; y oí dezir de otros Castellanos que con animo de Cavalleros fueron por los Reynos estraños à hazer armas con qualquier Cavallero que quisiere hazerlas con ellos; y por ellas ganaron honra para si, y fama de valientes, y esforcados Cavalleros para los Hijosdalgo de Castilla. Así mismo supe que hubo guerra en Francia, y en Napoles, y en otras partes, donde concurrieron gentes de muchas Naciones; y fui informado que el Capitan Frances, ó el Italiano tenia entonces por muy bien fornecida la esquadra de su gente quando podia haver en ella algunos Cavalleros Castellanos, porque conocia de ellos tener esfuerso, y constancia en los peligros mas que los de otras Naciones. Vi tambien guerras en Castilla, y durar algunos tiempos, però no vi que viniessen à ella guettreros de otras partes; porque así como ninguno pienfa llevar hierro à la tierra de Vizcaya, donde ello nace, bien así los estrañeros reputavan à mal siso venir, ó mostrar su valentia à la tierra de Castilla, donde saben que hay tanta abundancia de fuerças, y esfuerso en los Varones della, que la suya sera poco estimada. Así que Reyna muy excelente estos Cavalleros, Prelados, y otros muchos naturales de vuestros Reynos de que no hago aqui mencion, por occupacion de mi persona, alcanzaron con sus loables trabajos que ovieron, y virtudes, que siguieron, el nombre de Varones Claros, de que sus descendientes en especial se deven arrear; y todos los Hijosdalgo de vuestros Reynos deven tomar exemplo para limpiamente vivir, porque puedan fenescer sus dias en toda prosperidad como estos vivieron y fenescieron. Lo qual sin duda todo hombre podrá hazer sacudiendo de si males afficiones y pensamientos torpes que al principi-

pio prometen dulçura, y à la fin paren tristeza y disfamia. Agora razon es hazer aqui memoria de algunos Prelados naturales de Castilla que en mis tiempos por su sciencia, meritos, y virtudes subieron à grandes Estados, y tuvieron grandes dignidades en la Iglesia de Dios.

Título XVIII. Del Cardenal de San Sixto.

DOn Juan de Torquemada Cardenal de San Sixto fue hombre alto de cuerpo, delgado, y de venerable gesto y presencia, natural de la Ciudad de Burgos; sus abuelos fueron de linage de los Judios convertidos à nuestra Santa fe Catholica. Aprendió Theologia seyendo moço, porque tenia inclinacion à esta sciencia mas que à otra. Pareció en el sosiego de su niñez que la natura le apartó de las cosas mundanas, y offresció à la religion; los dias de su adolescencia siguieron las buenas costumbres que tuvo en su mocedad; y los de la juventud à los de la adolescencia; y así creciendo en dias siempre crecia en virtudes: y segun parecio en la honestad y limpieza de su vida, quier procediese de su complexion, ó de su buen feso siempre tuvo tan fuerte resistencia contra las tentaciones que no pudieron corrompir sus buenas costumbres. Recibió de su voluntad habito y orden de Santo Domingo: era observantissimo en su Religion: aprendió en el estudio de Paris, donde recibió el grado de Magisterio. Venido à Castilla con deseo de su naturaleza, conocida la sciencia y honestidad de su vida, fue elegido por Prior de San Pablo de Valladolid, y despues fue Prior de San Pedro Martyr de la Ciudad de Toledo. Estando en aquel monasterio con proposito de hazer allí assiento de su vida, los hados que llevan al que quieren para que vaya, y aquellas cosas que la providencia divina tiene ordenadas rodearon las cosas en tal manera que se levantó contra el tal emulacion de persona de su orden que le forçó ir à Roma quando fue quitada la cisma que ovo en la Iglesia entre el Papa Eugenio, y el que se llamó Felix à tiempo que se havia de hazer congregacion de letrados en Roma para determinar algunas dudas que de la cisma passada havian resultado. Para lo qual el Rey Don Juan acordó embiar à sus Embaxadores à Roma, entre los quales, porque era necesario embiar grandes letrados, conocida la fama que este Religioso tenia de gran Theologo, le embió à mandar que se juntasse con los Embaxadores; el qual obedeciendo

al Rey lo hizo. En aquella Congregacion de letrados cosa maravillosa fue quanto le esmerò sobre todos los otros, y así en las dudas que atlarò como en la determinacion que hizo en las cosas que ocurrieron: lo qual hizo crecer la fama que tenia de gran letrado: y porque la honestad de su vida se conformava con la abundancia de su ciencia el Papa le hizo mucha honra, y à suplicacion del Rey Don Juan le criò Cardenal. Fue havido en sus tiempos por gran Theologo que quando acaesca venir de qualquier parte de la Christianidad alguna duda, o question de Theologia, todos se referian à la determinacion que este Cardenal, entre todos los otros Theologos, hiziesse. Era hombre apartado, estudioso, manso, y caritativo: y en su buena y honesta vida mostrò tener gracia singular, con la qual ganó honra para si, y dio exemplo à otros para usar de virtud. Deleytavase en las obras del entendimiento: hizo una glosa del Psalterio devotissima, y otros tratados, y declaraciones de la Sacra Escritura muy provechosos y doctrinables. Fundò en Roma à sus expensas el monasterio de la Minerva; reedificò allí mismo todo el monasterio de San Pablo de Valladolid, y tornòlo en observancia; y hizo otras labores, y reparos de monasterios, y casas de oracion. Estuvo con gran honra en Roma despues que fue criado Cardenal, hasta que murio de edad de ochenta años.

Título XIX. Del Cardenal de Sant Angel.

DON Juan de Carvajal Cardenal Sant Angel, fue hombre alto de cuerpo, de gesto blanco, y el cabello cano, y de muy venerable y hermosa presencia, natural de la Ciudad de Plazencia, de linage de hombres Hijosdalgo. Desde su menor edad continuò el estudio; fue gran letrado en derecho Canonico, y Civil. Era hombre muy honesto, y gracioso en sus hablas. Quando propuso de tomar orden Ecclesiastica fue à Roma, donde conocido por gran letrado, y hombre de honesta vida, el Papa Eugenio le encargò negocios arduos, y le embió diversas vezes en Embaxadas de gran importancia, en las quales guardò siempre su honra, y su conciencia, y dio la razon que hombre letrado y discreto devia dar. Fue proveido del Obispado de aquella Ciudad de Plazencia donde era natural; y viniendo de una Embaxada donde fue embiado al Concilio de Basilea, conocida su gran suficiencia en las cosas que allí negociò, le fue dado el Capelo de Car-

denal. Era hombre essencial, aborrecedor de apariencias y de ceremonias infladas; quanto mas suia de la honra mundana tanto mas le seguia; nunca en sus votos publicos, ni hablas privadas fue visto desviar de la justicia por afficion, ni por interesse suyo, ni ageo; ni hizo cosa que pareciesse fuera de razon, ni demandò que otro la hiziesse. Despues que ovò la renta de aquel Obispado de Plazencia, la qual entendió ser necessaria para sostener su estado, no pensò en gastar la vida codiciando riquezas, mas propuso vivir obrando virtudes; y puso tales limites à la codicia que se puede bien dezir haverla vencido, porque no solamente dexò de procurar mas renta de la que havia de su Obispado; mas cerrò su desseo; y apartò de si la codicia de tal manera que jamas pensò recibir otras rentas, y dignidades que muchas vezes le fueron ofrecidas; y de muchos y grandes cargos que tuvo y comisiones que le fueron hechas, donde por razon pudiera haver grandes intereses nunca recibio ni consintió à sus oficiales recibir interesse pequeño, ni grande: y en esta manera señoreando la codicia señoreará aquellos à quien señoreava la codicia, y ninguno osava agraviarse de sus determinaciones, conociendo que carecian de afficion y interesse: reprehendia mucho à los hombres que sobrandoles las rentas allende de lo necessario tenían el desseo de adquirir en infinito: Este varon supo bien quanta fuerça fuele hazer à las vezes el oro à la justicia, la qual teme poco el criminoso quando con dinero piensa redimir su crimen: conocio assi mismo como todo juez que toma, luego es tomado, y que no puede huir de ser injusto o ingrato; injusto si por el don que recibe tuerce del derecho; ingrato si no le tuerce el favor, de aquel que le dio; y si haze justicia, ó la abrevia por lo que recibe, puede se dezir vencedor de la justicia por precio: conocidos por este Prelado los inconvenientes que del codiciar allende de lo necessario se siguen, ni se atormentò codiciando, ni se avergonzò demandando; y teniendo la codicia tan subjeta, tenia la honra tan alta. Estava continuamente alegre, porque gozava de la virtud de la templança avenidora de la razon con el appetito. Era prudente, y de gran entendimiento, que son partes esenciales del anima, y las ovo por arte y experiencia de tiempos. Estas virtudes conocidas en el, fue Legado del Papa à la provincia de Alemania dos vezes; y en estas sus legaciones hizo, determinò, y declarò grandes hechos; y pacificò los Principes de aquellas partes, y las comunidades que estavan en

discordia. Castigò la heregia delos Boëmios; y hizo otras singulares cosas en servicio de Dios, y augmentacion de la fe Christiana. Otrofi por escusar el daño grande que conocio recrecer à todas las gentes que passavan el rio de Tajo cerca de la ciudad de Plazencia movido con herviente caridad hizo à sus grandes espensas la puente que oy allí està edificada, que se llama *la puente del Cardenal*, edificio muy notable. Puedese creer deste Claro Varon que su buen seso le hizo aprender ciencia, y su ciencia le dio saber, y su saber le dio experiencia, y la experiencia le dio conocimiento de las cosas, de las quales supo con prudencia elegir las que le hizieron abito de virtud, mediante la qual vivio prospero ochenta años sin passion de codicia, y con abundancia de lo necessario. Murio con gran honra en la Ciudad de Roma.

Titulo XX. Del Arçobispo de Toledo.

DON Alonso Carrillo Arçobispo de Toledo, hijo de Lope Vazquez de Acuña, fue hombre alto de cuerpo, y de buena presencia. Era de los hidalgos y de limpia sangre del Reyno de Portugal; su aguelo fue Cavallero Portugues, que vino à Castilla al servicio del Rey Don Juan, que fue vencido en la batalla de Aljubarota. Fue primero Obispo de Ciguenga, y después fue proveido de Arçobispo de Toledo à suplicacion del Rey Don Juan. Rezava bien sus horas, guardava cumplidamente las ceremonias que la Iglesia manda guardar. Fundò el monasterio de San Francisco de Alcalá, y comenzó à fundar otro monasterio en la Villa de Brivega. Era hombre de gran corazon: y su principal desseo era hazer grandes cosas, y tener gran estado por haver fama, y gran renombre. Tenia en su casa Letrados, y Cavalleros, y hombres de facion; recebia muy bien, y honrava mucho à los que à el venian, y tratavalos con buena gana, y mandavales dar gran abundancia de manjares de diversas maneras, de los quales hazia siempre tener su casa muy proveida, y tenia para ello los oficiales y ministros necessarios; y deleytavase en ello. Sus pensamientos deste Prelado eran muy mas altos que sus fuerças, y su gran corazon no le dexava dicernir ni consentia medir su facultad con las grandes empresas que tomava; y desto se le segnian trabajos y fatigas continuas. Era hombre franco, y alende de las dadas que de su voluntad con gran liberalidad hazia, siempre dava à qualquier que lo demandava, porque no sufria

que ninguno se partiese del descontento. Y por cierto la dadas hechas con desseo de fama, y no con pensamiento de razon, mas se puede dezir mal hecho, que buen pensamiento; porque aquel beneficio es carissimo que carece de vanagloria, verdad es que ni nuestra benignidad se deve tanto cerrar que sea dura la comunicacion de nuestros bienes, ni tanto abrir que con prodigalidad se derramen; porque si del retenir se sigue odio del indiscreto; del derramar procede tal mengua que de necessario vienen los prodigos à poner las manos en bienes ajenos: así que estos bienes temporales son buenos, y à la humana sociedad mucho aprovechan quando son poseidos por varones de prudencia, para que ni dañen à otros reteniendoselos con avaricia, ni pierdan al que los posee vertiendolos con indiscrecion; porque tambien parecen mal guardandose, como sin causa derramandose. Era hombre bellicofo, y siguiendo esta su condicion plaziale tener continuamente gente de armas, y andar en guerras, y juntamientos de gentes. Infinita mucho en la opinion que tomava; y queriala proseguir aunque se le representavan algunos inconvenientes. Y como la opinion, sospecha, y asficion, son cosas que muchas vezes à los hombres desatinan, así este Prelado traído por alguna destas procurava siempre de sostener parcialidades, donde se siguieron en sus tiempos algunas guerras en el Reyno, en las quales se acacieron batallas campales, y otros encuentros, y hechos de armas. Era gran trabajador en las cosas de la guerra, y quanto era amado de algunos por ser franco, tanto era desamado de muchos por ser bellicofo, seyendo obligado à religion. Plaziale saber experiencias, y propiedades de aguas, y de yervas, y otros secretos de natura. Procurava siempre haver grandes riquezas, no para tesoro, mas para las dar y distribuir: y este desseo le hizo entender muchos años en el arte del Alquimia; y como quier que della no veia efecto, però creyendo siempre alcançarla para las grandes hazañas que imaginava hazer, siempre continuò: en la qual y en buscar tesoros y mineros consumio mucho tiempo de su vida, y gran parte de renta, y todo quanto mas podia haver de otras partes. Y como vemos algunas vezes que los hombres desfcando ser ricos se meten en tales necesidades que los hazen ser pobres, este Arçobispo dando y gastando en el arte del Alquimia, y en buscar mineros y tesoros, pensando alcançar grandes riquezas para las dar y distribuir, siempre estava en continuas necesidades; y sin duda puedese

púedese creer que si lo que deseava tener este Prelado respondiera al corazón que tenía, hiziera grandes cosas. Al fin gastando mucho, y deseando gastar mas, murió pobre y adeudado en la villa de Alcalá, de edad de 60. años de los quales fue treinta y siete Arzobispo de Toledo.

Título XXI. Del Arzobispo de Sevilla.

DON Alonso de Fonseca Arzobispo de Sevilla fue hombre de mediana estatura, bien proporcionado en las facciones de su rostro, y en la composición de sus miembros, hijo del Doctor Juan Alonso de Ulloa de linage de hombres Hijosdalgo del Reyno de Galicia. Era natural de la ciudad de Toro; tomó el apellido de su madre que era de linage de Fonseca. Era hombre de muy agudo ingenio, y de buen entendimiento, y bien instruido en lo que requería el hábito y profesión Ecclesiástica que tomó. El sentido de la vista tenía muy agudo y codicioso, mas que ninguno de los otros sentidos: y siguiendo esta su inclinación plaziale tener piedras preciosas, y perlas, y joyas de oro y de plata, y otras cosas hermosas à la vista: las cosas necesarias para el servicio de su persona, y para el arreo de su casa quería que fuesen muy primas, y tuviesen singularidad de perfección sobre todas las otras, y delectavase en ello. Era así mismo muy limpio en su persona y en su vestidura, y trajes, y reglado, y muy ordenado en sus gastos. Comenzandola edad de mancebo salió del Estudio, y vino al servicio del Rey Don Enrique seyendo Príncipe, y fue su Capellán Mayor, y por su intercession fue provisto de Obispado de Avila; y despues fue proveido à dignidad de Arzobispo de Sevilla. Hablaba muy bien y con buena gracia. Tuvo gran lugar en la governación del Reyno, en tiempo del Rey Don Juan, y del Rey Don Enrique su hijo. Quería tanto gratificar à los que con él negociaban, que ninguno iba mal contento de su respuesta. Era hombre muy astuto y diligente: dava buenos y presto remedios à los casos que acaecian: zelava mucho la justicia, y la honra de la Corona Real: era tan agudo que siempre inventava grandes cosas. Procurava mucho la honra y siempre quería tener el especial lugar cerca de los Reyes, y ser único con ellos en sus hablas y retraymientos. Y como acaece en las cortes de los Reyes ser envidiados, y odiosos aquellos que mas cerca dellos estan, este Arzobispo por esta singular accepción que procurava siempre te-

ner acerca del Rey Don Juan, y del Rey Don Enrique, y por la gran confianza que en aquellos tiempos hizieron de algunos arduos negocios que ocurrian, se le siguieron enemistades peligrosas con algunos Grandes del Reyno; las quales por discurso de tiempo y con obras que hizo de amistad supo con buen juicio satisfacer de tal manera que fanned el odio que del fue concebido. Conocidos los grandes trabajos así del espíritu como de la persona, que ovo en la governación del Reyno, le fue hecha merced por el Rey Don Juan de las Villas de Coca, y de Alahijos, y otras grandes mercedes de que hizo casa, y Mayorazgo que dexó à su hermano. Tenia la codicia comun que todos los hombres tienen de haver bienes temporales; y sabialos muy bien y con gran diligencia adquirir. Este Arzobispo edificó de principio en aquella su Villa de Alahijos la fortaleza que en ella está oy fundada. Y como acaece que algunos procurando las cosas que desean, se reputan mesquinos quando no las alcançan, y serloian si las alcançassen; otros hay que aborreciendo las cosas que pienstan serles dañosas su buena fortuna les fuerza que las reciban por la utilidad que dellas se les ha de seguir; púedete creer deste Arzobispo que tuvo tan buena fortuna acerca destas cosas mundanas, que siempre se le apartava aquella que procurava, si al fin se le havia de ser dañoso; y se le aparejava la que aborrecía, si al fin le havia de ser prospero. Murió en honra y prosperidad en la su Villa de Coca, conociendo a Dios como buen Prelado. y con devoción de Catholico Christiano en edad de 55. años.

Título XXII. Del Obispo de Burgos.

DON Alonso de Santa Maria Obispo de Burgos fue hombre de buen cuerpo, bien compuesto en la proporción de sus miembros, tenía cara y persona muy reverenda. Era hijo de Don Pablo Obispo de Burgos, el qual lo tuvo en su muger legítima que tuvo antes que entrasse en la Religión Ecclesiástica. Este Obispo Don Pablo fue de linage de los Judios, y tan gran sabio que fue alumbrado de la gloria del Espíritu Santo; y haviendo conocimiento de la verdad se convirtió à la nuestra Santa fe Catholica. Este Obispo Don Alonso su hijo desde su mocedad fue criado en la Iglesia y en escuela de ciencia, y fue gran letrado en derecho Canonico y Civil. Era así mismo gran Philosopho natural: hablava muy bien y con muy buena gracia; ceceava un poco; y su per-

sona era tan reverenda, y de tanta autoridad, que en su presencia todos se honestaban, y ninguno osaba dezir ni hazer cosa torpe. Era ya tan acostumbrado en los actos de virtud que se deleytava en ellos. Era muy limpio en su persona, y en las ropas que traia; y el servicio de su mesa, y todas las cosas que le tocaban hazia tratar con gran limpieza; aborrecia mucho los hombres que no eran limpios, porque la limpieza exterior del hombre dezia el que era algun señal de la interior; però entendia aprovechar poco la limpieza del cuerpo, y de las ropas, y de las muy limpias vestiduras y aparatos, sino conseguian con ello la sinceridad de los pensamientos, y la limpieza de las obras. Entre los Letrados que fueron escogidos para embiar à un gran Concilio que se hizo en Basilea, este Obispo seyendo Dean de Santiago fue uno de los nombrados à quien el Rey Don Juan mandò ir en aquella Embaxada, en la qual conocida su sciencia y la experiencia de sus letras, y claras costumbres, ganò tan gran fama que estando en Roma el Papa Eugenio lo proveyò del Obispado de Burgos que era del Obispo Don Pablo su padre. Puesto en esta dignidad guardò tan bien los preceptos que segun los Sacros Canones, y Decretos deveguardar el Prelado, que fue exemplo de vida y doctrina à todos los otros Prelados que fueron en su tiempo. Fue por Embaxador al Rey de Portugal por mandado del Rey Don Juan, y con la fuerza de sus razones escusò la guerra, y concluyò la paz que por entonces ovo entre estos dos Reynos. Era observantissimo en la orden y habito que tomò; predicava, confessava, corregia, y usava en su Diocesi de aquellas cosas que Prelado es obligado à hazer. Era limosnero, y ayudò con gran suma à edificar el monasterio de San Pablo de Burgos, y reedificò otras Iglesias, y Monasterios de su Obispado. Fue varon quito de codicias temporales, y nunca se sintiò en el punto de Embidia: dezia el, que no podia ser alegre con sus bienes el que se atormenta con bienes agenos. Era de espiritu humilde y doctrinando con humildad su doctrina era mejor recebida, y de mejor fruto. Tornò de lengua Latina en nuestra lengua vulgar ciertas obras de Seneca que el Rey Don Juan le mandò reducir. Era hombre muy estudioso, y deleytavase en platicar las cosas de sciencia. Ovo una gran disputa con un Philosopho y Orador grande de Italia que se llamò Leonardo de Arecio sobre la nueva traslacion que hizo de las Eticas de Aristoteles, en la qual disputa se contienen muchos y muy doctrinables preceptos.

Hizo assi mismo algunos Tratados de Philosophia Moral, y de Theologia provechosos à la vida, los quales estan oy en la Capilla do està enterrado en la Iglesia Mayor de Burgos. Aborrecia los loores que en presencia le dezian, porque si la consciencia accusava de dentro, poco dezia el que aprovechan los loores de fuera. Y si el entendimiento humano es tan alto y generoso que pone sus terminos cercanos à los del alto Dios, quien bien considerare los actos exteriores deste Prelado conocerà sin duda que sus pensamientos interiores mas participavan con las cosas celestiales que con las terrenales. Al fin seyendo en edad de sessenta años, como propusiesse ir en romeria de Santiago, aun en este su voto parecia ser bien accepto à Dios, porque le dio gracia que fuesse en salvo, y cumpliesse su romeria; la qual cumplida, y tornado à su Diocesi, finò conociendo à Dios, y dexando fama loable y claro exemplo de vida.

Titulo XXIII. Del Obispo de Coria.

Don Francisco Obispo de Coria fue hombre pequeño de cuerpo, y hermoso de gesto, la cabeza tenia grande. Era natural de la ciudad de Toledo. Sus abuelos fueron de linage de Judios convertidos à la see Catholica. Desde su menor edad fue honesto, y tuvo inclinacion à la sciencia. Era cuerdo y de muy sutil ingenio. Muertos su padre, y madre y quedando moço, la verguença que padecia por falta de lo necessario le constriño salir de su tierra, y ir al estudio de Lerida, donde mostrando Gramatica à otros, y elaprendiendo Philosophia pobremente passò algun tiempo: durante el qual ovo noticia de su abilidad la Reyna Dofia Maria de Aragon hermana del Rey Don Juan, y porque le plazia mucho ver Castellanos dados à virtud, lo tomò para su capilla, y à pocos dias conoció que tal ingenio no devia ser distraido del estudio, proveyendole de sumissima para cada año le embiò al estudio de Paris, donde aprendió por espacio de diez años; en los quales los Rectores de aquel estudio veyendo que su gran sciencia y integridad de vida suplia el defecto de su edad le dieron grado de Magisterio, que à otros tan mancebos no acostumbran dar en aquel estudio. Fue muy gran predicador, y ceceava un poco. Y comò quier que pequeño de cuerpo su organo resonava muy claro, y tenia singular gracia en fermonar, tan bien en lengua Latina, como en la suya materna. Era observantissimo en la orden clerical que tomò. Sostuvo muchas vezes conclusiones de Philosophia y Theologia

gia en el estudio de Paris, y en Corte Romana, y en otros estudios generales; donde alcançò honra y fama de gran Theologo. Era de vida honestissima, y no fue visto en ninguna de sus edades juzgar, ni jurar. Y como el entendimiento comprehende las cosas universalmente, y el apetito las sigue, y la prudencia las ordena, puedefe creer deste Prelado que ni fallèció en el entender, ni errò en el elegir, ni menos desviò del verdadero juicio para las discernir. Movíase à la obra virtuosa, no por el bien aparente, salvo por el asistente. Era hombre justo, no por temor de la pena, mas por el amor de la justicia. Estando en Roma, un Cardenal que se dezia Deformo varon muy notable el qual le recibio en su casa; y visto por experiencia lo que deste Claro Varon se dezia por fama le hizo su confessor; y al tiempo de su fin le estableció albacea de su anima. Era de vida tan clara que jamas hizo cosa en secreto que sin reprehension no la pudiera hazer en publico. No supplicò jamas por beneficio ni dignidad que oviesse; mas su ciencia y su vida procurava su provision sin procuracion. Muerto aquel Cardenal, el Papa Pio le recibio por su familiar, y le proveyò del Deanazgo de Toledo, y de otros beneficios; y conocida la gran fuerza que tenia en el razonar le embió diversas vezes por Embaxador al Rey Don Luis de Francia, y al Rey Don Alonso de Aragon. Fue uno de los Theologos escogidos que el Papa embio dos vezes à reducir los Boemios hereses, donde trabajò mucho el espiritu, y la persona en augmentacion de la fee Catolica. No tenia en tal estimacion las cosas humanas que le impidiesen la contemplacion de las divinas. Ordeno algunos tratados de Philosophia y Theologia, y sermones de gran doctrina; y haviendo consideracion del yerro grande en que caen aquellos que sin autoridad del summo Pontifice presumen quitar Reyes, y ponerlos, ordenò un libro fundado por derecho contra aquellos que hazen division en los Reynos, y presumen por su propria autoridad quitar un Rey, y poner otro. Y nunca fue tan laborioso que no pensasse en las cosas de Dios; ni tan ocioso, que no trabajasse en utilidad del proximo. Estava ya habituado en vida tan recta, y tan razonable, que aquella gracia del libre arbitrio que le cupo siempre la exercitò en loor de aquel que gela dio. El Rey Don Enrique IV. le dio cargo de la Embaxada y procuracion suya de sus Reynos en Corte Romana; y el Papa Sixto le hizo su Datario, que es officio de gran confianza, y le proveyò

del Obispado de Coria. Y porque en la ciudad de Genoua acaecieron grandes divisiones y escandalos de los que suelen acaecer entre los de aquella ciudad, el Papa que era de aquella nacion Genouesa desheando los pacificar, y conociendo que el honesto vivir deste Prelado le dava gran auctoridad, le embió por su Legado à aquella Provincia: el qual conocidos los deseos de los principales movers, y dando à cada uno las razones que entendió ser medicinales à su passion, los retraxo de las vias erradas que llevaban, y puestos en las verdaderas que devian llevar les amansò y pacificò los escandalos que estavan aparejados à la destruccion de la tierra. Puestos en paz las cosas de aquella Provincia, y buuelto à la ciudad de Roma, estando para ser criado Cardenal, en edad de 55. años seneciò sus dias; y tornò à la tierra tan virgen como salió della. Y porque las molestias y tentaciones en esta vida vienen à los hombres por diversas maneras; à unos porque sean punidos; à otros porque sean corregidos, o por otros respectos notos à el y innotos à nos, puedefe creer deste Prelado, que assi como fue amado de los buenos, por ser gran persuasor de virtudes, assi por ser reprehensor de vicios fue aborrecido de algunos malos; de cuyos mordimientos ovò molestias, y sufrió y vencio con verdadera paciencia. Ciertamente quien considerare la vida deste Claro Varon hallará ser exemplo y doctrina para todo hombre que quisiere bien vivir; porque ni esta opinion que tenemos de linage le sublimò; ni la compostura del cuerpo; ni las riquezas le hizieron claro Varon: ni menos se puede dextr que la fortuna le fue favorable para alcançar la honra, y estimacion grande que ovò, mas la perseverancia que tuvo en la vida virtuosa le abrió la puerta para entrar en grandes lugares, y le hizo haver accepcion cerca de grandes señores, y para haver la honra que le dio claro nombre.

Titulo XXIV. Del Obispo de Avila.

Don Alonso Obispo de Avila fue hombre de mediana estatura; el cuerpo espeso, bien proporcionado en la compostura de sus miembros, tenia la cabeza grande, y el gesto robusto, el pescuezo corto. Era natural de la villa de Madrigal de linage de labradores; desde su niñez tuvo inclinacion à la sciencia; y creciendo en dias crecio mas en deseo de aprender. Era hombre agudo, y de gran memoria; ovò principios en Philosophia y Theologia; aprendió en el

estudio de Salamanca, donde recibió habito clerical; fue observantísimo en la orden que recibió; y de edad de 25. años tuvo el Grado de Magisterio: y tanto resplandecía en ciencia, y en vida honesta, que como quier que havia otros de mayor edad y de gran suficiencia, però por sus meritos fue elegido para leer las Cathedras de Theologia, y Philosophia: y tuvo gran continuacion y perseverancia en el estudio, tanto que el tiempo que se passava, siempre lo tenia presente: porque gozava en la hora presente de lo que en la passada havia deprendido. Tuvo muchos discipulos, y despues que fue Maestro nunca hallò mostrador, porque ni se escusò jamas de aprender, ni fue acusado de haver mal aprendido. El Papa movido por la habilidad interior deste claro varon, mas que por suplicacion exterior de otro, le proveyò de Maestro escuela de Salamanca. Siendo gran Maestro en Artes y Theologia se dispuso à aprender Derecho Canonico y Civil, y fue en aquellas facultades bien instruto. Y tan grande era la fama de su saber en todas ciencias, que estando en aquel estudio, durò gran tiempo que le venian à ver hombres doctos, tambien de los Reynos estraneros, como de los Reynos de España. Cierito es que ningun hombre, dado que viva largos tiempos, puede saber la provision, y profundidad de todas las ciencias; y no quierò dezir que este sabio Prelado las alcançò todas; però puedese creer del que en la ciencia de las Artes, y Theologia, y Philosophia natural, y moral; y assi mismo en el arte de Astrologia y Astronomia se vido en los Reynos de España, ni en otros estrangeros se oyò haver otro en sus tiempos que con el se comparasse. Era hombre llamado, y resplandecía mas en ella lumbbre de la ciencia que el florear de la lengua. Fue à Roma, donde sostuvo conclusiones de gran ciencia, y alcançò fama de varon muy sabio; y fue mirado por el Papa, y por todos los Cardenales como hombre singular en la Iglesia de Dios. Estebizo muchos tratados de Philosophia y Theologia; y escrivio sobre el texto de la sacra Escripura una muy copiosa declaracion, y de gran doctrina, que està oy en el Monasterio de Guadalupe, y en el estudio de Salamanca: en la qual verà quien bien la mirare quanto este Prelado abundava en todas ciencias. Y como es verdad lo que del aqui se predica, el Rey Don Juan que era un Principe à quien plazia oir lecturas y saber declaraciones y secretos de la Sacra Escripura, lo tuvo cerca de si, y le hizo de su consejo. Y suplicò al Papa que le proveyesse del Obispado de Avi-

la. Durò Prelado en aquel Obispado 6. años; y murio de edad 55. años, conociendo à Dios, y con fama del mas sabio hombre que en sus tiempos tuvo la Iglesia de Dios.

Título XXV. Del Obispo de Cordova.

DOn Tello Obispo de Cordova fue hombre alto de cuerpo bien proporcionado en la compostura de sus miembros, y el rostro tenia honesto; era natural de una villa que se dize Buendia, de linage de labradores. Desde su menor edad tuvo gran deseo à la ciencia; y como quier que le meniguava lo necesario para continuar el estudio, però la voluntad que tenia de aprender le llevó à las escuelas de Salamanca, confiando mas en la Providencia de Dios, que suele acorrer à los buenos deseos, que en la facultad suya ni de otro ninguno que le ayudasse. Aprendio en un Collegio de Salamanca, donde muestran à los pobres por amor de Dios. Fue buen letrado en Derecho Canonico, y en aquella facultad le fue dado grado de Doctor. Eligio el habito clerical, y guardò muy bien aquellas cosas que la Iglesia estatuyo que guardassen los buenos Clerigos. Por sus meritos fue proveido del Arcedianato de Toledo, y de otros beneficios en la Iglesia de Dios. Y como este claro varon se vido con gran renta, y puesto, y en la edad que demanda reposo, retraxose à la Iglesia de Toledo à servir à Dios en aquella dignidad que tenia. Era hombre à quien movia mas la caridad para distribuir que la codicia para ganar: compadeciafe de los miserables, vezes con el consejo, à vezes con el consuelo, y tambien con su limosna alli do era necesario los consolava, y remediava porque creia que estos bienes temporales no se dieron mas para poseer que para distribuir. Su deseo era hazer obras de misericordia, y poniendolos en obra sacava todos los años cierto numero de cautivos Christianos de tierra de Moros; y en esto, y en casar huerfanos, y socorrer pobres gastava su pensamiento, y toda la renta que tenia, reputando à pecado si de un año le quedasse algo para otro: y esto hizo cumplidamente, y con tanta diligencia, que sin duda se puede dezir que fue leal despendero de sus bienes para los distribuir à voluntad del que gelo diò. Hervia tanto en la virtud de la caridad que de lo necesario à su persona propia no curava tanto quanto pensava en socorrer à necesidad agra. Y porque fue informado que por falta de una torre que no havia en un termino cerca de la Ciudad de Alcala la Real perecian algunos Christianos en las guerras

guerras que en aquellas partes tienen con los Moros, este Prelado embió à la edificarà sus propias espensas en el lugar, y forma que le fue dicho ser necessaria al bien, y defensa de aquella tierra. Otrofi vió que algunos hombres perecian en el rio de Guadarrama que passa por el camino que va desde la Ciudad de Toledo à la Villa de Torrijos, este claro varon edificò la puente que oy alli està edificada, y escusò los inconvenientes que todos los años por falta della en el passo de aquel rio se recrecian: en laqual obra este Prelado usò de tal magnanimidad, que como viesse la dificultad que algunas personas particulares ponian en la contribucion de lo necessario para aquel edificio, no consintió que ninguno contribuesse cosa alguna para el, salvo el solo acordò de lo hazer à sus espensas. Y en esta liberalidad nos diò à conocer quanto mas el virtuoso se deleyta en el gastar que el avariento pena en el guardar. La Reyna Doña Ysabel que tenia un singular deseo de proveer en las Iglesias de sus Reynos de personas notables, suplicò al Papa que proveyesse à este claro varon del Obispado de Cordova; el qual fue proveido de aquella Iglesia, y mediante los ruegos y exhortaciones que de parte de la Reyna le fueron hechos acceptò

la provision que el Papa le hizo de aquella dignidad: y dentro del año que fue proveido por Prelado de aquella Iglesia senescio en esta vida con testimonio cierto de haver ganado la otra en edad de setenta años.

*Título XXVI. De otro Razónamiento
breve hecho à la Reyna Nuestra
Señora.*

Muy excelente Reyna, y Señora, por cierto se deve creer que tan bien se lojarà un hecho Castellano como se loe un hecho Romano si oviera Escriptores en Castilla que supieran ensalçar en escriptura los hechos de los Castellanos, como ovo Romanos que supieron sublimar los de su nacion Romana: assi que imputaremos la negligencia à los Escriptores que no escrivieron, mas no imputaremos por cierto à los Castellanos que no hizieron actos de virtud en todas las cosas donde allà exercitada fuele reluzir. Y por tanto el noble Cavallero Fernando Perez de Guzmán dixò verdad que para ser la Escripura buena y verdadera, los Cavalleros devian ser Castellanos, y los Escriptores de sus hechos Romanos.

SIGUENSE LAS LETRAS

DE

FERNANDO DE PULGAR

A

DIFERENTES PERSONAS.

LETRA I.

Contra los Males de la vejez.

Señor Doctor Francisco Núñez Phisico, yo Fernando de Pulgar Escrivano parecido ante vos, y digo, que padeciendo gran dolor de la hijada, y otros males que assoman con la vejez, quise letr à Tulio de Senectute, para haver del para ellos algun remedio, y no le Dios mas salud al alma de lo que yo halle en el para mi hijada; verdad es que da muchas consolaciones, y cuenta muchos loores de la vejez; però no provee de remedio para sus males; quisiera yo hablar un remedio tan solo, mas por cierto Señor Phisico, que todas sus consolaciones; porque el conorte quando no quita dolor no pone consolacion; y assi quedè con mi dolor, y sin su consolacion. Quise ver esso mismo en el segundo libro que hizo de las questiones Tusculanas, donde quiere provar que el sabio no deve haver dolor, y si lo hoviere lo puede desfechar con virtud; y yo (Señor Doctor) como no soy sabio senti el dolor, y como no soy virtuoso no lo puedo desfechar, ni lo desfechara el mismo Tulio por virtuoso que fuera si sintiera el mal que yo siento, assi que para las enfermedades que vienen con la vejez, hallo que es mejor ir al Phisico remediador, que al Philosofo consolador. Por los Scipiones, por los Metelos, y Fabios, y por los Trasos, y por otros algunos Romanos que vivieron, y murieron en honra, quiere provar Tulio que la vejez es buena, y por algunos que ovieron mala postrimeria provarè yo que es mala, y darè mayor numero de testigos para prueba de mi intencion que el Señor Tulio pudo dar para en prueba de la suya. Uno de los quales presento al mismo Tulio, el qual sea preguntado de mi parte, quando Marco Antonio su enemigo le cortò la mano, y la cabeça, si el quisiera mas morir de calenturas algunos años antes, ò morir como murio viejo, y de fierro algunos años despues? Bien creo yo

que aquellos Romanos que àlega ovieron honrada vejez, però tambien creo que el Señor Tulio escrivio las prosperidades que ovieron, y dexò de dezir las angustias y dolores que sintieron, y sienten todos quantos mucho viven. Sabio y honrado fue Adam, però sus dos hijos vido homicida al uno del otro. Justo fue Noe, però vido perecer el mundo, y el anduvo à la tormenta de las aguas; y vido descubierto, y escarnecido de su hijo. Abraam amigo fue de Dios, però desterrado anduvo de su tierra, sufriendo angustias por moradas ajenas. Ysaac la vejez le hizo ciego, y vivio vida atribulada por la discordia de sus dos hijos. Rico fue Jacob y honrado, però sus hijos le vendieron al hijo que mas amava; y ciento y treynta años confesò que havia pocos y malos. David persecuciones tuvo muchas, y graves, y dissensiones dentro de su casa, que es doblado tormento. El viejo Eli Sacerdote sus dos hijos supo ser muertos en la batalla, y el Arca del Testamento tomada de los enemigos. Estos de quien estas cosas se leen Patriarcas fueron, y amigos de Dios, mucho mas por cierto que los Metelos, ni los Fabios de Roma; però quien quita que en los muchos años que vivieron ovieron lugar todas estas persecuciones que sintieron. No acabariamos de contar porque son muchos; y aun diria que todos los que vivieron mucho ovieron en sus postrimeros dias grandes tormentos, allende de los dolores corporales que les acarrea la vejez. Ni por esso quiero yo comparar à nuestra vida y trabajos la vida y tentaciones de los Patriarcas, ni de los Santos y Martires que alumbrados del Espiritu Santo sufrieron virtuosos martirios y persecuciones; porque aquello fue por otros misterios de Dios obrado en aquellos que fueron sus amigos, por experimentar à ellos la virtud de la fe, de la paciencia, y de la constancia para exemplo de nuestra vida. Però digo que quando aquellos sintieron los trabajos de la vejez, quanto mas lo sentiràn los que no pudieron alcançar la gracia que ellos alcançaron. Job nos condena à pena de vivir pocos dias.

días, y de sufrir muchas lacerias; la qual sentençia se executa cada dia en cada uno de nosotros, especialmente en los viejos; porque veo que continuamente padecemos dolores, dolencias, muertes de propinquos, necessidades que tomamos, otras que se nos vienen sin llamar, segun, y en la manera que Job lo pronunciò por su sentençia: item mas pobreza amiga, y mucho compañera de la vejez. Y porque los esto mismo Tulio la vejez de templada, porque se aparta de luxuria, y de los otros excessos de la mocedad, sea preguntado si usan los viejos desta templança porque no pueden, ò porque no quieren? Digolo Señor Phýsico porque à vos y à otros hombres honrados viejos he oido loar esta templança, y loar, y deleytarsetanto en la destemplança de su mocedad passada, que parece faltar la obra porque falta el poder, que està ya tan seco quanto està verde el desseo para la obra si pudieffe; assi que no se yo como loemos de templado al que no puede ser destemplado: y si el viejo quiere tomar à usar de las luxurias que dexò con la mocedad, ya vedes Señor Doctor quan hermoso le està andar embuelto en las cosas que su apetito le tienta, y su fuerza le niega. Los tambien la vejez porque està llena de autoridat, y de consejo: y por cierto dize verdad, como quiera que yo he visto muchos viejos llenos de dias; y vazios de seso, à los quales ni los años dieron autoridat, ni la esperança pudo dar doctrina; y ser corregidos de algunos mancebos, y si algunos viejos hay que sepan, aun estos dizen, si supiera quando moço lo que agora se quando viejo, otramete oviera vivido; de manera que si el moço no haze lo que deve porque no sabe, menos lo haze el viejo porque no puede. Los tambien el Señor Tulio la vejez, porque està cerca del ir à visitar los buenos en la otra vida; y desta visitacion veo yo que todos huimos; y huyera assi mismo Tulio sino lo tomaran à manos, y le embiaron su camino à hazer esta visitacion que mucho los, y poco desseo; porque hablando en su reverencia uno de los mejores males que padece el viejo es el penafamiento de tener cercana la muerte; el qual le haze no gozar de todos los otros bienes de la vida, porque todos naturalmente queriamos conservar estefer, y esto aca no puede ser porque quanto mas esta vida crece, tanto mas descrece; y quanto mas anda tanto mas va à no andar. Y lo mas grave que yo veo (Señor Doctor) es que si el viejo quiere usar como viejo, huyen del; si como moço burulan del; no es para servir porque no puede; no para ser servido porque riste; no

para en compaניה de moços, porque el tiempo les apartò la conversacion; menos pueden convenirlos los viejos, porque la vejez desacuèrda sus propósitos; comen con penas; purgan con trabajo; enojosos à los que los menean; aborrecibles à los propinquos; si son pobres, porque tardan en morir; aborrecibles si son ricos y viven mucho, porque tarda su herencia. Diformanfeles los ojos, la boca, y las otras faciones, y miembros; enflaquecenfeles los sentidos, y algunos se les privan; gastan, no ganan; hablan mucho, hazen poco: y sobre todo la avaricia que les crece juntamente con los dias, la qual do quier que assienta, que mayor corrupcion puede fer en la vida? Adis que Señor Phýsico no se yo que pudo hallar Tulio que loar en la vejez, hezes, y horrura de toda la vida passada, la qual le haze abile para recebir qualquier dolencia de hijada, con sus adherencias. Y si alguna edad de la vida hallo digna de loor, (lo que niego) devria à mi parecer loar la mocedad antes que la vejez; porque la una es hermosa, la otra fea; la una sana, la otra enferma; la una alegre, la otra triste; la una enhiesta, la otra caída; la una rezia, la otra flaca; la una dispuesta para todo exercicio, la otra para ninguno, sino para gemir los males que cada hora de dentro y de fuera nacen. Por tanto Señor Phýsico sintiendome muy agraviado de las consolaciones, y pocos remedios de Tulio de *Semulante*, como de ningunas y de ningun valor, apelo para ante vos Señor Francisco de Medicis, y pido los emplastros necessarios *sape, & inflamivè*; y requieros que me remedieys, y no me consoleys. Vallete.

LETRA II.

PARA UN CAVALLETO que fue desterrado del Reyno.

SEñor, los que bien os dessein quèrrian hablar luego en vuestro negocio, yo Señor pienso ser de calidat, que procurandolo agora se hatà tarde lo que dexandose un poco se puede hazer temprano: y por tanto creed que se haga mucho porquè se dexa agora de hazer algo. Y no os maravilleys que dolencias hay que sana el tiempo sin medecina, y no el Phýsico con ella: vos Señor teneys aca tales Phýsicos, que no saltarà diligencia quando vieren oportunidad. Digoos Señor mi parecer, porque con quatro cosas somos obligados de ayudar à Señores y amigos, con la persona, con la hazienda, con la consolacion, y con el consejo, ò con la que de estos tu-

c vieremos;

viéremos; y el amigo oviere menester. Vos Señor no aveys necesario de mi, ni de ninguna destas; ni aun se hallan en todos hombres, especialmente las tres dellas; porque muchos tienen personas para ayudar, però no tienen animo para las disponer; otros tienen hacienda para dar, però falleceles corazón para la aventurar; algunos querrian consolar, però no saben; el aconsejar es muy ligero de hazer, porque qualquiera por necio que sea presume dar consejo, y aun muchos se combidan con el, porque cuesta poco; y tambien porque nuestra humanidad nos trae naturalmente a ello conoliendose de lo que al proximo vemos padecer, y no puedo por agora hazeros otra ayuda sino la del consejo, que es mas barato que las otras, me parece lo que arriba digo. Entre tanto, porque la obra de los Phyliscos de aca aproveche con vuestro buen regimiento de alla, os pido por merced que considerays que en todos los tiempos ovo destierros de personas mayores iguales, y menores que vos: en los quales ovo algunos que la causa de su destierro fue comienço de su prosperidad. En su destierro vido Moysen à Dios: en su destierro salvò à Roma Marco Camilo: el destierro de Tulio fue causa de su prosperidad; y otros muchos, en diversas maneras rodeadas por la Providencia Divina; y assi plazerà à Dios, que deste vuestro furtirà cosa tan prospera, que no querays no haver sido desterrado; porque Dios es aquel que despues de la adversidad da prosperidad; y despues de muchas lagrimas y tristeza aco- lumbrá derramar su misericordia. Dureys vos Señor que este no es consejo sino consuelo, y aun no de los mejores, y podriades me llamar consolador de espera; vamos pues al remedio que à mi parece ser el verdadero. Pensad Señor dentro de vos mismo en vuestras culpas y ofensas hechas à Dios; y si fueredes buen juez hallareys que os suelta mas de la mitad de lo que le deveys: y si junto con este pensamiento os meteyis poco à poco por aquella contricion adelante, y la dexays derramar por todas las venas, y arterias hasta que llegue al corazon que os le pàsse de parte à parte, y os apreteys con ella hasta que os haga bien sudar, daos por sano, y alegre, porque jamas fue ninguno puramente contrito que no fuéssse piadosamente oido. San Matheo en su Euangelio dize de una muger que entre gran multitud do estava nuestro Señor pudo tocarle en la halda, para que le sanasse del fluxo de la sangre que padecia, y dize que sintio nuestro Señor salir de si virtud con que sanò aquella muger; y

no le llegando los pies à tierra tan apretado iba de gente preguntò quien me tocò: yo creo Señor que dado que la Iglesia estè llena de gente, y aunque muchos estemos de rodillas, però pocos tocamos con la verdadera contricion en la halda de nuestro Señor para que salga del la virtud de su piedad que nos sane de la sangre, que son los peccados, como hizo aquella buena dueña; ca si lo hiziéssemos como ella lo hizo, tan sanos quedaríamos como ella quedò: assi que Señor toquemos nuestro Señor en la halda con la contricion, y acorrernos ha en el alma con la piedad; toquemosle con el aficion, y remediara nuestra aficion; toquemosle con las lagrimas, y no dudeys que no responda con la misericordia, con el remedio, con el alegria, y generalmente con todo lo que ovieremos necesario. Gemia David y regava con lagrimas su cama y su estrado en sus destierros y adversidades; y confiando en aquella su verdadera contricion decia: Tu Señor eres aquel que me restituiras mi heredad y assi gela restituỳò, y restituira à todo contrito sin duda. Creed Señor que el mas cierto combate para tomar la piedad de Dios es la humildad y contricion nuestra. Sentencia y muy terrible fue dada contra Acab; però su contricion la hizo revocar: sentencia de muerte fue dada contra Ezechias; però su contricion la hizo prorogar. Y assi creed que se revocarà la vuestra, si haveys la contricion que los otros ovieron: y fino se revocarè creed que no sudastes bien, tornad otra vez à la verdadera contricion pura, sin otro pensamiento ni esperança de hombres sino en solo Dios, y luego haureys el reparo que esperays: porque ni el quiere otro sacrificio para ser aplacado, ni à vos queda otro consejo para ser remediado: y no os empa- cheys aunque vays à el tarde; digolo porque muchos son los que despedidos ya de todo el remedio de los hombres se tornan à Dios en sus necesidades, y en los tales suele el mostrar su fuerza Divina quando se esperimentò nuestra flaqueza humana, no mirando la poca cuenta que del en el principio de nuestras cosas hezimos, y devieramos haver hecho. El Rey Vencidao de Ungria echado de su tierra desamparado ya de todos los que le servian dixo assi: la flauza que tenia en estos hombres me ocupava aquella pura esperança que devia tener en Dios, agora que toda entera la pongo en el, por se tengo que me remediara, y assi lo remedio, porque en poco espacio fue restituído en su tierra, y en su honra. Si cuerdo soys desta vez creereys tener parte en Dios, pues os tienta; de la qual

qual tentacion, allende de lo conocer mas, y mejor de aqui adelante; creo quedareys tan buen Maestro, que jamas fereys contra el, aunque el Rey os lo mande; ni contra el Rey, aunque vuestro Señor lo quiera. Verdad es que la costumbre mala y perversa de vuestra tierra es en contrario; y desto vienen en ella las turbaciones que vemos: porque teneys espacio para leer os embio esta, seedla aunque es prolixa. Valet.

LETRA III.

Para el Arçobispo de Toledo.

CLama ne cesses, dize Ysayas, muy Reverendo Señor: y pues no vemos cessar este Reyno de llorar su males, no es de cessar de reclamar à vos que dizen ser causa dellos. Poca cosa os parece; dize Moysen à Ko-re y sus sequaces, haveros Dios elegido entre toda la multitud del pueblo para que le sirvays en el Sacerdocio, sino que en pago de su beneficio le scays adverso escandalizando el pueblo. Contad muy Reverendo Señor vuestros dias antiguos, y los años de vuestra vida considerad, assi mismo los pensamientos de vuestra anima, y hallareys que en tiempo del Rey Don Enrique vuestra casa receptaculo fue de Cavalleros airados y descontentos, inventora de ligas, y conjuraciones contra el ceptro Real, favorecedora de inobedientes, y de escandalos del Reyno; y siempre vos havemos visto gozar en armas, y ayuntamientos de gentes muy agenas de vuestra professon, enemigos de la quietud del pueblo. Y dexando de recontar los escandalos passados que con el pan de los diezmos haveys sostenido; el año de sessenta y quatro contra el Rey Don Enrique se hizo aquel ayuntamiento de gente, que todos vimos ser el primer acto de inobediencia clara que, vuestra Señoria seyendo cabeza, y guindor, sus naturales le usaron mostrar. Aquel quasi amansado, por la sentençia que en Medina se ordenava vuestra muy Reverenda Señoria se tornò à juntar con el Rey: y luego à pocos dias acordò de mudar el proposito, y se juntar con el Principe Don Alonso, haciendo division en el Reyno, alçandole por Rey: estas mudanças tantas, y en tan poco espacio de tiempo por Señor de tan gran dignidad hechas, no en pequeña injuria de la persona, y de la dignidad se pudieron hazer. Durante esta division si se despertò la maldad de los malos, la codicia de los codiciosos, la crueldad de los crueles, y la rebellion de los inobedientes, vuestra muy Reverenda Señoria lo considerè bien; y verà quan medicinal es

la Sacra Escripçura que nos manda por San Pedro obedecer à los Reyes, aunque disolutos, antes que hazer division en los Reynos: porque la corrupcion, y males de la division son muchos y mas graves sin compàracion que aquellos que del mal Rey se pueden sufrir. Con gran vigilança vemos à vuestra Señoria procurar que vuestros inferiores os obedescan y sean sujetos, dexad pues, por Dios, Señor à los sujetos de los Principes, no los alboroteys, no los levanteys, no los mostreyis sacudir de si el yugo de la obediencia, la qual es mas acceptable à Dios que el sacrificio. Dexad ya Señor de ser causa de escandalos, y sangres, cà si à David, por ser varon de sangres, no permitio Dios hazer le casa de oracion, como puede vuestra Señoria en guetras do tantas sangres se han seguido, embolveros con la sana consciencia en las cosas Divinas, que vuestro oficio sacerdotal requiere? Contagioso, y muy irregular exemplo toman ya los otros Prelados desta nuestra España, veyendo à vos el principal ser el principal de todas las armas, y divisiones. No pequeys, por Dios Señor, ni hagays pecar, ca la sangre de Geroboani de la tierra fue desarraygada por este peccado. Dexad ya Señor de rebellar y favorecer à rebeldes à sus Reyes, y Señores, que el mayor denuesto que diò Nabal à David era que fue irado, y desobediente à su Señor. Hierusalem y todas aquellas tierras, seguri cuenta el Historiador Josepho, en caída tal vinieron quando los sacerdotes, dexado su oficio Divino, se mezclaron en guerras, y en cosas profanas. Y pues vuestra dignidad vos hizo Padre, vuestra condicion no os haga parte, y no profaneys yamas vuestra persona, religion, y renta que es consagrada, y para sus cosas pias dedicada. Gran inquisicion hizo Achimelech sacerdote ante que diese el pan consagrado à David, por saber primero si la gente que lo havia de comer eran limpios; pnes considere agora bien vuestra Señoria de consideracion espiritual si son limpios aquellos à quien vos lo repartis, y como, y à quien, o porque se lo days, y à quien se devia dar, y como soys transgresor de aquel Santo decreto que dize. *Virum Catholicum praeque Domini Sacerdotem.* Cansad ya por Dios, Señor, Cansad, y alomenos haved compassion desta tribulada tierra que piensa tener Prelado, y tiene enemigo; gime, y reclama porque tuvistes poderio en ella, del qual à vos plaze usar, no para su instruccion, como deveys, mas para su destruccion, como hazeys; no para su reformation, como soys obligado, mas para su deformation; no

para doctrina, y exemplo de paz, y maldad, mas para corrupcion, y escandalo, y turbacion. Paraque vos armays Sacerdote, sino para pervertir vuestro habito y religion? Paraque os armays Padre de consolacion, sino para desconsolar, y hazer llorar los pobres, y miserables, y paraque se gozen los tiranos, y robadores, y hombres de escandalo, y sangres con la division continua que vuestra Señoria cria y favorece? Dezidnos, por Dios, Señor si podran en vuestras dias haver sin nuestros males, ó si podremos tener la tierra en vuestro tiempo sin division? Catad Señor que todos los que en los Reynos, y Provincias, procuraron divisiones, vidas, y fines ovieron atribulados; temed pues por Dios la caída de aquellos, cuya doctrina quereys remediar, y no trabajeyis y amas este Reyno; ca no hay so el cielo Reyno mas deshonrado que el diviso. Lea vuestra Señoria à San Pedro, cuyo orden recebistes y habito vestis; y haved alguna caridad de lo que os encomendò que hayays: y bañeos el tiempo pasado à voluntad de las gentes, sea el por venir à voluntad de Dios; que ora es ya Señor de mirar do vays, y no atras do venis. No querays mas tentar à Dios con tantas mudanças: no querays despertar sus juyzios que son terribles, y espantosos: y pues vos eligiò Dios entre tanta multitud paraque le sirvays en el Sacerdocio, y en retribucion de su beneficio, no le escandalizeys el pueblo, segun fueron las primeras palabras desta Epístola.

LETRA IV.

Para un Cavallero su amigo de Toledo.

Señor, dixeronme que vuestras enfermedades os han mucho enflaquecido, y no me maravillo, porque si la edad que baxa nunca arriba sin dolencia, quanto mas hará con ella: y vemos que las enfermedades havidas derredor de los sessenta, quando ya tanta gracia nos hizieren que no nos lleven, otorgannos la vida con condicion que parezcamos de setenta, y que vivamos con ay continuo. La Reyna Ysis en la tierra de los Indios, que conquistò, hallò una Isla llamada *Batay*, do mataban los viejos comenzando à adolecer, porque no viviesen con pena: no apruebo esta costumbre, porque ni la fe, ni la natura la consiente, però conosco viejos que querrian vivir en aquella Isla, por no esperar la hora de la muerte penando todas las horas de la vida. A mi pareçe que assi como hazemos provision en verano para sufrir las fortunas del invierno, bien assi en las

fuerças de la mocedad devemos trabajar para sostener la flaqueza de la vejez; y vos deveys dar gracias à Dios porque en vuestra mocedad os dio casa y hazienda para sufrir, y remediar las dolencias que trae la edad. Miembrofame, entre las otras cosas que ohi dezir à Fernando Perez de Guzman, que el Obispo Don Pablo escriviò al Condestable viejo que estava enfermo y en Toledo: plazeme que estays en Ciudad de notables Phisicos y substanciosas medicinas. No se si lo dixera agora, porque vemos que los famosos odreiros han echado dende los notables Phisicos; y assi creo que estays agora ende fornecidos de muchos mejores odreiros alborotadores, que de buenos Phisicos naturales. Y dexando ora esta materia, de mi os digo Señor, que esta mi enemiga y compañera no le bastò la ruin, y engañosa compania que hasta aqui me ha hecho, sino aun agora que me quiere dexar, me haze mucho peor: quando moço me atormentò con sus tentaciones, agora me atribula con sus dolencias. O digo mala carne desagradesida, quisiste nunca de mi cosa que te negasse? Si luxuria, luxuria; si gula, gula; si vanagloria, si ambicion, si otros qualesquier deleytes de los que tu sueles demandar te pluguieron, nunca te resistiò ninguno: porque agora te plaze con tus enfermedades darme tanto pesar en pago de tanto plazer? Porque dize ella, porque yo soy enferma de mi naturaleza, y lo enfermo no puede hazer sano; y esse cumplimiento de apetitos que me heziste passados, eran principio de las dolencias que ves presentes. Si tuvieras dize ella sesto estonces para resistir mis tentaciones, tuvieras agora fuerza para sufrir mis enfermedades; però ni supilte repugnar las tentaciones que se venen peleando; ni la luxuria que se vence huyendo. Esto considerando, pareçeme Señor, que sera bueno que comencemos ya à ensardelar para partir: y porque no vayamos penados con la carga mal cargada, veveys si os parece vaya hecha en dos sardelos, uno de la satisfaccion, y otro de la contricion; porque esta mercaderia es muy buena para aquella feria donde vamos, y tanto demandada alla, quanto poco usada aca. Mas diria desto, sino por no parecer parlero: Diosos de salud.

LETRA V.

Para el Obispo de Osma.

Muy Reverendo Señor: una letra de V.R.P. embiada à vuestro hermano, y tomada por las guardas, se vido aqui en Burgos,

Burgos, laqual, *inter cetera*, contenia que por todos grandes y pequeños en esta corte Romana se da carga grande à la Reyna Nuestra Señora, porque al principio destas cosas no se ovo según se devia haver; y pareçeme muy Reverendo Señor, que los que tal sentencia dan, sin preceder otro conocimiento, se devrian bien informar antes que juzgar, ò callar sino se pueden informar, ò si ni lo uno, ni lo otro hizieren, devrian haver consideracion, ò si quiera alguna compasion de veinte y tres años, edad tan tierna, que governacion tan dura tontaron en administracion, oyendo cada hora tantos consejos, y tantas informaciones, y unas contrarias de otras; tantas palabras aseytadas, y muchas dellas engañosas; que turban y fatigan las simplicísimas orejas de los Principes. Assi mismo devrian pensar que son humanos, aunque Reyes, y cargados de muchos mayores curas, y trabajos que todos los otros: y si qualquier persona por perfecta que sea recibe alteracion, si tres negocios arduos juntamente le occurren, loaremos pues, y aun adoraremos estos 23. años, à quien todos los negocios deste Reyno, y los suyos propios en tan poco de espacio à manera de tormenta arrebatada concurrieron, y los susiro con igual cara, y governò con firme esperança de dar en estos sus Reynos la paz que con tanto trabajo procuran, y con tan gran desseo esperan. Y si por ventura vuestra Reverenda Paternidad lo escrivio porque no quiso confirmar Arevalo al Señor Duque; en verdad muy Reverendo Señor, mirandolo sin passion, aun no se hallara que pecò mucho su Alteza, si como Reyna quiso administrar justicia, ò como luja quiso ayndar à su madre, ò como persona virtuosa quiso favorecer à una biuda despojada de lo que dize pertenecerle; à la qual obligacion no solo ella, mas de razon todo bueno, *mediante justicia*, es obligado. Vistes muy Reverendo Señor aca, y oistes alla como esta tierra estava en total perdicion por falta de justicia; agora pues razon es que sepays porque el Rey y la Reyna la executaron en algunos mal hechos luego que reynaron, y porque tentaron desagraviar algunos agraviados, y quisieron hazer otros actos de justicia devidos à su oficio Real. La mala naturaleza nuestra junto con la dañada possession en que el Rey Don Enrique, que Dios aya, nos dexò, desprecio el beneficio tan saludable que Dios nos embiava, porque no repartieron lo que queda por dar del Reyno; y no confirmaron lo que està dado; y en conclusion porque no se despojaron de todo el Patrimonio Real,

teniendo solo el nombre de Rey, que queriamos que les quedasse para lo poder dar, se ha hecho esto que alla haureys oido: lo qual si dura certifico à V.R.P. hayays tarde la possession del Obispado de Oñava; y quando ya lo oviesdes, cobreds del mas enojos que renta. Assi que Señor si à estos que lo oyen alla parece esto que dizen, à estos que estan aca parece esto que ven.

LETRA VI.

Para un Cavallero criado del Arçobispo de Toledo en respuesta de otra suya.

SEñor, vuestra carta recebi, por la qual quereys relevar de culpa al Señor Arçobispo vuestro amo por este escandalo nuevo que se sigue en el Reyno de la gente que agora tiene junta en Alcalá; y quereys darme à entender que lo haze por seguridad de su persona, y por paz en el Reyno; y tambien dezis que ha miedo de yervas: para este temor de las yervas entiendo yo que seria mejor atriaca que gente, aunque costaria menos. Y quanto à la seguridad de su persona, y paz del Reyno, hazed vos con el Señor Arçobispo que sosiegue su espiritu, y luego holgarà el, y el Reyno. Y por tanto Señor escuñada es la ida vuestra à Cordova à tratar paz con la Reyna, porque si paz quereys ahí la haveys de tratar en Alcalá con el Arçobispo: acabad vos con su Señoria que tenga paz consigo, y que estè acompañado de gente de letras, como su orden requiere, y no rodeado de armas, como su oficio desfiende: y luego haureys tratado la paz que el quiere procurar, y vos quereys tratar. Con todo esto aqui me han dicho que el Doctor Calderon es buelto à corte, plega à Dios que este Calderon saque paz; justo es Dios; y justo es su juyzio. En verdad Señor, yo fui uno de los Calderones, con que el Rey Don Enrique muchas vezes embiò à sacar paz del Arçobispo, y nunca pudo sacarla; agora veo que el Arçobispo embia su Calderon à sacarla de la Reyna, plega à Dios que la concluya con su Alteza mejor que yo la acabe con el Arçobispo? Pero dexando agora esto aparte, ciertamente Señor, gran cargo haveys tomado, si pensays quitarle cargo à este Señor por este nuevo escandalo que agora haze, salvo si alegays que el Beato, y Alarcon le mandaron de parte de Dios que lo hiziesse; y no lo dudo que gelo dixessen; porque cierto es que el Arçobispo sirvio tanto al Rey, y à la Reyna en los principios, y tan bien, que si en el servicio perseverara, todo el mundo dixera que el comienço, medio,

y fin de su reynar havia sido el Arçobispo, y todala gloria se imputara al Arçobispo dixo Dios *Gloriam meam* al Arçobispo *non dabo*: y para guardar para mi esta gloria, que no me la tome ningun Arçobispo, permitire que aquellos Alarcónes le digan que sea contrario al Rey, y à la Reyna, y que ayude al Rey de Portugal para les quitar este Reyno; y contra toda su voluntad, y fuerças lo darè à esta Reyna que lo deve haver de derecho, porque vean las gentes que quantos Arçobispos hay de mar à mundo no son bastantes para quitar ni poner Reyes en la tierra, sino solo yo tengo reservada la semejante provision à mi Tribunal: assi que Señoresta via me parece para excusar à su Señoría, pues que lo podeys autorizar con tal Moyse y Aaron, como el Beato, y Alarcón. Con todo esto vi esta semana una carta que embiava à su Cabildo, en que reprehende mucho al Rey, y à la Reyna porque tomaron la plata de las Iglesias, la qual sin dnda estuviere queda en su sagrario, si el estuviere quedo en su casa. Tambien dize que fatigan mucho el Reyno con hermandades, y no ve que la que da el à ellos causa la que dan ellos al Reyno. Quexase assi mismo porque favorecen la toma de Talavera que es de su Iglesia de Toledo, y no se acuerda que favorecis la toma de Santa la piedra, que es de la Iglesia de Salamanca. Siente mucho el embargo de sus rentas, y no se acuerda quantas ha tomado, y toma del Rey; y aun nunca ha presentado el privilegio que tiene para tomar lo del Rey, y que el Reyno pueda tomar lo suyo. Otras cosas dize la carta que yo no aconsejara à su Señoría escrivir, si fuera su escrivano, porque la Sacra Escritura manda que no hable ninguno con su Rey Papo à Papo, ni ande con el à dime y dirte he. Dexando agora esto aparte, mucho querria yo que tal Señor como esse considerasse que las cosas que Dios en prescencia tiene ordenadas para que hayan fines prosperos y durables muchas vezes vemos que han principios, y fundamentos trabajosos; por que quando vinieren al culmen de la dignidad, hayan pasado por el crisol de los trabajos, y por grandes mysterios ignotos de presente à nos, y notos de futuro a el: la Sacra Escritura y otras Historias estan llenas de estos exemplos. Persecuciones grandes tuvo David en su principio; però Jesu fili David dezimos: grandes trabajos pasó Eneas do vinieron los Emperadores que señorearon el mundo. Jupiter, Hercules, Romulo, Ceres Reyna de Sicilia, y otros, y otras muchas, a unos criaron ciervos, y à otros lobos,

echados por los campos; però leemos que al fin fueron adorados y se asentaron en sillas Reales; cuya memoria dura hasta oy. Y no sin causa la ordenacion Divina quiere que aquello que luengamente ha de durar tenga los fundamentos fuertes y tales sobre que se pueda hazer que obra dure. Veniendo aora al proposito: casò el Rey de Aragon con la Reyna madre del Rey nuestro Señor, y luego fue desferdado y desterrado de Castilla. Ovo este su hijo que desde su niñez fue guerreado y corrido, cercado, combatido de sus subditos, y de los estraños, y su madre con el en los brazos huyendo de peligro en peligro; la Reyna nuestra Señora desde niña se le murio el padre y aun podemos decir la madre, que à los niños no es pequeño infortunio. Vinole el à entender, y juntò con el los trabajosos cuydados, y lo que mas grave se siente en los Reales es mengua estrema de las cosas necessarias; sufria amenazas; estava con temor; vivia en peligro. Murieron los Principes Don Alonso, y Don Carlos sus hermanos; cessaron estas: ellos à la puerta de su reynar; y el adversario à la puerta de su Reyno; padecian guerra de los estraños, rebellion de los suyos, ninguna renta, mucha costa, grandes necesidades, ningun dinero, muchas demandas, poca obediencia. Todo esto assi pasado, con estos principios que vimos, y otros que no sabemos; si esse Señor nuestro amo les piensa tomar este Reyno como un bonete, y darlo à quien se pagare; digoos Señor que no lo quiero creer; aunque me lo diga Alarcón y el Beato, mas quiero creer à estos mysterios Divinos, que à estos pensamientos humanos: y como para esto murio el Rey Don Enrique sin generacion; y para esto murieron el Principe Don Carlos, y Don Alonso; y para esto murieron otros grandes estorvadores; y para esto hizo Dios todos estos fundamentos y mysterios que havemos visto, para que disponga el Arçobispo vuestro amo de tan grandes Reynos à la medida de su enojo: de espacio se estava Dios en buena fe si havia de consentir, que el Arçobispo de Toledo venga, sus manos lavadas, y disponga assi ligeramente de todo lo que el ha ordenado, y cimentado de tanto tiempo aca, con tantos, y tan divinos mysterios. Hazedme agora tanto plazer si desleays servir à esse Señor, que le consejays que no lo piense assi; y que no mire tan somero cosa tan honda, en especial le consejad que huyga quanto pudiere de ser causa de divisiones en los Reynos, como de fuego infernal: y tome exemplo en los fines que han havido los que divisiones han causado.

causado. Vimos que el Rey Don Juan de Aragon padre del Rey nuestro Señor favoreció algunas parcialidades y alteraciones en Castilla; y vimos que permitió Dios à su hijo el Príncipe Don Carlos que le pudiesse escandalos, y divisiones en su Reyno; y tambien vimos que el hijo que las puso, y los que le sucedieron en aquellas divisiones, murieron en el medio de sus dias sin conseguir el fruto de sus deseos. Vimos que el Rey Don Enrique crió y favoreció aquella division en Aragon; y vimos que el Príncipe Don Alonso su hermano le puso division en Castilla: y vimos que plugo à Dios de le llevar desta vida en su mocedad, como à instrumento de aquella division. Vimos que el Rey de Francia procuró assi mismo division en Inglaterra; y vimos que el Duque de Guiana su hermano procuró division en Francia; y vimos que el hermano perdió la vida sin conseguir lo que deseaba. Vimos que el Duque de Borgoña, y el Conde de Barvique, y otros muchos procuraron en los Reynos de Inglaterra y de Francia divisiones, y escandalos; y vimos que murieron en batallas despedaçados, y no enterrados. Y si quereys exemplo de la Sacra Escripura, Achitophel y Absalon procuraron division en el Reyno de David, y murieron ahorcados. Assi que visto todo esto que vimos, no se quien puede estar bien y estar quedo; y quiere estar mal, y estar bullendo.

LETRA VII.

Para el Rey de Portugal.

Muy Poderoso Rey y Señor: Sabido he la inclinacion que vuestra Alteza tiene de acceptar esta empresa de Castilla que algunos Cavalleros della os ofrecen: y despues de haver bien pensado en esta materia acordé de escrivir à vuestra Alteza mi parecer. Bien es, muy excelente Rey, y Señor, que sobre cosa tan alta y ardua haya en vuestro consejo alguna platica de contradiccion disputable; porque en ella se aclare lo que à servicio de Dios y honor de vuestra Corona Real, bien, y acrecentamiento de vuestros Reynos mas conviene seguir. Y para esto, muy Poderoso Señor, seguo en las otras guerras santas donde haveys sido victorioso haveys hecho, porque en esta con animo limpio de passion lo cierto mejor se pueda discernir, mi parecer es que ante todas las cosas aquel redentor se consuele que vuestras cosas conseja, aquel se mire que siempre es guia, aquel se adore y suplique que vuestras cosas, y estado segura y prospera;

porque como quier que vuestro fin es ganar honra en esta vida, vuestro principio sea ganar vida en la otra. Y quanto toca à la justiciã que la Señora vuestra sobrina dize tener à los Reynos del Rey Don Enrique, que es el fundamento que estos Cavalleros de Castilla hacen, y aun lo primero que vuestra Alteza deve mirar, yo por cierto Señor no determino agora su justiciã; però veo que estos que os llaman por executor della, son el Arçobispo de Toledo, y el Duque de Avevalo, los hijos del Maestre de Santiago, y del Maestre de Calatrava su hermano, que fueron aquellos que affirmaron por toda España, y aun fuera della publicaron esta Señoría ni tener derecho à los Reynos de Don Enrique, ni poder ser su hija, por la impotencia esperimenrada que del en todo el mundo por sus cartas y mensageros divulgaron: y allende desto le quitaron el Titulo Real; y hizieron division en su Reyno. Deuriamos pues saber como hallaron estonces esta Señora no ser heredera de Castilla, y pusieron sobre ello sus estados en condicion; y como hallaron agora ser su legitima sucesora, y quieren poner à ello el vuestro? Estas variedades, muy Poderoso Señor, dan causa justa de sospecha que estos Cavalleros no vienen à vuestra Señoría con zelo de vuestro servicio, ni menos con deseo de la justiciã que publican, mas con deseo de sus propios intereses que el Rey y la Reyna no quisieron, ó por ventura no pudieron cumplir seguo la medida de su codicia; la qual tiene tan ocupada la razon en algunos hombres que tentando sus propios intereses aca y alla, dan el derecho ageno do hallan su utilidad propia: Y deveys creer, muy excelente Señor, que pocas vezes vos sean fieles aquellos que con dadas ovicredes de sostener, antes es cierto aquellas cessantes os sean deservidores, porque ninguno de los semejantes viene à vos como deve venir, mas como piensa alcanzar. Y quando vencido ya de la instancia dellos, Vuestra Real Señoría acordasse toda via acceptar esta empresa, yo por cierto dudaria mucho entrar en aquel Reyno, teniendo en el por ayudadores y menos por servidores los que el pecado de la division pasada hizieron, y quieren agora dè nuevo hazer otra reputandolo à pecado venial, como sed uno de los mayores crimines que en la tierra se puede cometer, y señal cierta de espiritu disoluto, y inobediente. Por el qual pecado los de Samaria, que fueron causa de la division del Reyno de David, fueron tan escomulgados que nuestro Redentor mandó à sus discipulos, en la Provincia de Samaria no entreys;

entreys, numerandolos en el gremio de las idolatrias; y aun por tales mandò el Hombre de Dios al Rey Amasias que no juntasse su gente con ellos para la guerra que entrò à hazer en la tierra de Seir; y en caso que este Rey havia traído cien mil dellos, y pagados el sueldo, los dexò por servarones de division, y escandolo, y no osò embolverse con ellos, ni gozar de su ayuda en aquella guerra por no tener irada la Divinidad; la qual en todas las cosas, y en la guerra mayormente, devemos tener aplicada, porque sin ella ninguna cosa està, ningun saber vale, ningun trabajo aprovecha. Y por tanto mirad por Dios, Señor, que vuestras cosas hasta oy florecientes no las embolvays con aquellos que el derecho de los Reynos que es Divino miran, no segun su realidad, mas segun sus passiones, y propios intereses. Y quanto à la promesa tan grande y dulce como estos Cavalleros os hazen de los Reynos de Castilla con poco trabajo y mucha gloria, ocurreme un dicho de Sant Anselmo que dize. Compuesta es y muy aseytada la puerta que combida al peligro: y por cierto Señor no puede ser mayor aseytamiento ni composura de la que estos vos presentan; però yo hago mas cierto el peligro desta empresa, que cierto el effecto desta promesa; lo primero porque no vemos aqui otros Cavalleros sino estos solos, y estos no dan seguridad ninguna de su lealdad, y caso que haya otros secretos que asfirmen aclararse, los tales no piensan tener firme como deven, mas temporizar como suelen para declinar à la parte que la fortuna fe mostrare mas favorable: lo segundo, porque dado que todos los mas de los Grandes, y de las Ciudades y villas de Castilla, como estos prometen, vengan luego à vuestra obediencia, no es duda, segun la parentela que el Rey tiene, que muchos Cavalleros y Grandes Señores, y Ciudades, y villas se tengan por el, y por la Reyna, à los quales assi mismo los pueblos son muy aficionadas; porque saben ella ser hija cierta del Rey Don Juan, y su marido hijo natural de la casa Real de Castilla, y la Señora vuestra sobrina hija incierta del Rey Don Enrique, y que vos la tomays por muger; de lo qual no pequeña estima se deve hazer, porque la voz del pueblo es voz Divina, y repugnar lo Divino es querer con flaca vista vencer los fuertes rayos del Sol. Eso mismo porque vuestros subditos nunca bien se compadescieron con los Castellanos: y entrando vuestra Alteza en Castilla con titulo de Rey podria fer que las enemistades y discordias que entre ellos tienen y

de que estos hazen fundamento à vuestro reynar todos se fineassen, y conviertesen contra vuestra gente por el odio que antiguamente entre ellos es: lo otro porque en tiempo de division assi à vos de vuestra parte, como al Rey y à la Reyna de la suya, convernada, y prometer, rogar, y sufrir à todos porque no muden el partido que tuvieron para se juntar con la parte que mas largamente con ellos se oviere. Assi que Señor passariades vuestra vida sufriendo, y dando, y rogando, que es oficio de subiecto; y no reynando, y mandando que es el fin que vos desays, y estos Cavalleros prometen. Tornando agora pues à hablar en la justicia de la Señora vuestra sobrina; yo muy Alto Rey, y Señor, desta justicia dos partes hago: una es esta que vosotros los Reyes, y Principes, y vuestros Oficiales por cosas provadas mandays executar en vuestras tierras, y à esta conviene proceder prueva y declaracion ante que la execucion: otra justicia es la que por juyzio Divino por pecados à nosotros ocultos vemos executar, vezes en las personas propias de los delinquentes, y en sus bienes; vezes en los bienes desus hijos y sucesores: assi como hizo al Rey Roboam hijo del Rey Salomon, quando de doze partes de su Reyno, luego reynando, perdiò las diez; no se lee pues Roboam haver cometido publico pecado hasta entonces por do los deviesse perder: y como juntassegente de su Reyno para recobrar lo que perdia, Semey Profeta de Dios le dixo de su parte, està quedo no peles, no es la voluntad Divina que cobres esto que pierdes; y como quiera que Dios ni haze ni permite hazer cosa sin causa, però el Profeta no gelo declaró porque tan honesto es y comedido Nuestro Señor, que aun despues de muerto el Rey Salomon no le quiso deshonrar, ni à su hijo envergonçar, declarando los pecados ocultos del padre, porque le plugo el successor perdiessse estos bienes temporales que perdia. En la Sacra Escritura, y aun en otras Historias autenticas hay desto asaz exemplos; mas porque no vamos à cosas muy antiguas, y peregrinas, este vuestro Reyno de Portugal à la Reyna Doña Beatriz hija heredera del Rey Don Ferrnândo, y muger del Rey Don Juan de Castilla pertenecia de derecho publico, però plugo al otro juyzio de Dios oculto darlo al Rey vuestro abuelo aunque bastardo, y professo de la orden de Cist: y porque à este oculto juyzio este Rey Don Juan quiso repugnar cayeron aquella multitud de Castellanos, que en la de Aljubarrota sabemos, y es notorio, ser muertos.

De derecho claro pertenecian los Reynos de Castilla à los hijos del Rey Don Pedro, però vemos que por virtud de juyzio de Dios oculto lo poseen oy los descendientes del Rey Don Enrique su hermano, aunque bastardo. Y si quiere vuestra Alteza exemplos modernos, ayer vimos el Reyno de Inglaterra que pertenecia al Principe hijo del Rey Don Enrique: y vemos lo oy poseer, pacifico al Rey Eduarte que mató al padre y al hijo. Y como quier que vemos claros de cada dia estos y semejantes efectos, nismos, ni podemos ser aca juezes de sus causas, en especial de los Reyes, cuyo juez solo es Dios que los castiga, vezes en sus personas y bienes, vezes en la succession de sus hijos, segun la medida de sus yerros. Sant Agustín en el libro de la Ciudad de Dios dize; el juyzio de Dios oculto puede ser iniquo? no. Que sabemos, muy Excelente Rey y Señor, si el Rey Don Enrique cometo en su vida algunos graves pecados por do tenga Dios deliberado en su juyzio secreto disponer de sus Reynos en otra manera de la que la Señora vuestra sobrina espera, y estos Cavalleros procuran, segun hizo à Roboan, y à los otros que declarado he à vuestra Señoria. De los pecados publicos se dize del que en la administracion de la Justicia (que es aquella por do los Reyes reynan) fue tan negligente que sus Reynos vinieron en total corrupcion; y tirania, de manera que antes de muchos dias que fallestiese, todo quasi el poderio y autoridad Real le era evanecido. Todo esto considerado; querria saber quien es aquel de fino entendimiento que no vea quan difficile sea esto que à vuestra Alteza hazen facile, y esta guerra que dizen pequeña quanto sea grande y la materia della peligrosa? en la qual si algun juyzio de Dios oculto hay, por do vuestra Alteza repugnandolo oviesse algun siniestro, considerad bien Señor quan grande es la aventura, en que poneys vuestro estado Real; y en quanta obfusidad vuestra fama, que por la gracia de Dios por todo el mundo relumbra. Allende desto de necessario ha de haver quemas, robos, muertes, adulterios, rapinas, destruiciones de pueblos, y de casas de oracion, sacrilegios, el culto Divino profanado, la Religion apostata, y otros muchos estragos, y roturas que de la guerra surten. Tambien vos convena sufrir, y sostener robos, y robadores, y hombres criminosos sin castigo ninguno, y agraviar los ciudadanos y hombres pacificos, que es oficio de tirano, y no de Rey: y vuestro Reyno entre tanto no sera libre de estos infortunios, porque en caso que los ene-

migos no le guerreassen, vos era forçado con tributos continuos y servidumbres premiosas para la guerra necessarias los fatigassedes de manera, que procurando una justicia, cometeriades muchas injusticias. Allende desto vuestra Real persona, que por la gracia de Dios esta agora quieta, es necessario que se altere; vuestra consciencia sana es por fuerza que se corrumpa; el temor quetienen vuestros subditos à vuestro mandado, es necesario que se afloxe; estays quito de molestias, es cierto que haveys muchas; estays libre de necesidades, meteyss vuestra persona en tantas, y tales que por fuerza os haran sujeto de aquellos de que la libertad, que agora teneys, os haze Rey y Señor. Y porque conosco quanto zela vuestra Alta Señoria la limpieza de vuestra excelente fama, quiero traer à vuestra memoria como ovistes embiado vuestra Embaxada à demandar por muger à la Reyna, tambien es notorio quantas vezes en vida del Rey Don Enrique vos fue ofrecida por muger la Señora vuestra sobrina, y no vos plugo de lo acceptar; porque se dezia vuestra consciencia Real no se sanear bien del derecho de su succession, pues considerad agora esta mudança sin preterir causa publica porque la deays hazer, quien no haura razon de pensar que halleyss agora derecha successora à vuestra sobrina, no porque lo sea de derecho, mas porque la Reyna que demandastes por muger contraxo antes el matrimonio con el Rey su marido que con vos que la demandastes: y hauria lugar la sospecha de cosas indevidas contrarias mucho à las virtudes insignes que de vuestra persona Real por todo el mundo estan divulgadas. Y soy maravillado de los que hazen fundamento deste Reyno que vos dan en la discordia de los Cavalleros, y gentes del, como si fuese imposible la reconciliacion entre ellos y conformarse contra vuestras gentes; podemos dezir por cierto, muy Alto Señor, que el que esto no ve es ciego del entendimiento; y el que lo ve, y no lo dize es desleal. Guardad Señor no sean estos consejeros los que consejan no segun la recta razon, mas segun la voluntad del Principe ven inclinada. Y por tanto muy Alto, y muy Poderoso Rey y Señor, antes que esta guerra se comience, se deve mucho mirar la entrada, porque principiar guerra quien quier lo puede hazer; salir della no, sino como los casos de la fortuna se ofrecieren; los quales son tan varios, y peligrosos, que estados Reales y grandes no se les deven cometer sin grande y madura deliberacion; y à cosas muy justas y ciertas.

LETRA VIII.

Para el Obispo de Tuy que estava preso en Portugal; en respuesta de otra.

R everendo Señor, Encomendaros à la virgen Maria, no era mal consejo, si esse vuestro cuñado os lo aconsejara antes que os prendiera, mas aconsejandolo despues de preso deviares dezir: ya no poyde, segun que todo buen gallego devia responder: bien es Señor que tengays devocion en los milagros de alguna casa de oracion, segun lo aconseja el cuñado, però junto con ella no dexeys de encomendaros à la casa de la moneda de la Curruña, ó à otra semejante, porque entiendo que alli se hazen los milagros por que vos haveys de ser libre: porende Señor prometed algo à una casa destas, y luego vereys por experiencia el milagro que vos esperays, y vuestro cuñado os aconseja: y abreviay quanto pudierdes, porque segun aca anda vuestra bazienda poco teneys agora para offrecer à la casa; y terneys menos, ó nada si mucho os tardays. Dezis Señor que nos hallaron otro crimen, si no haver reprehendido en sermones la entrada del Señor Rey de Portugal en Castilla. En verdad Señor algunos Predicadores la aprobaron en sus sermones, però yo libres los veo andar entre nosotros; aunque creo que tienen tanta pena por ser inciertos Predicadores, quanto gloria vos deveys tener por ser cierto, aunque preso. Ya sabey que Micheas Profeta preso estuvo, y aun buena bofetada le dieron porque profetava verdad contra todos los otros que persuadian al Rey Acab que entrasse en Ramoth Galat. Y bien sabey quantos golpes reciben los Ministros de la verdad, la qual se aposenta de buena voluntad en los constantes porque alli reluze ella mejor con los martyrios: *Herculeum duri celebrant labores*. Pensays vos Señor que esse vuestro ingenio tan sutil, essa vuestra anima tan apta, y dedicada por su abilidad para gozar de la verdadera claridad havia de quedar en esta vida sin prueba de trabajos que la limpiassen, porque limpia torne al lugar limpio donde vino, no lo creays: aquellas que van al lugar luzio es de creer que vayan sin lavatorio de tentacion en esta vida. Gregorio in Pastoralis dize: *Superna hereditatis gaudium sumit quos adpescit vita temporalis humiliat*. Mas os diria desto sino que pienso que querriades mas quatro remedios de ydiotas que cinco consuelos de Philosophos, por Philosophos que fuesen: però con todo esso tengo creído, que por algun bien vuestro ovistes este

trabajo: *Sape majori fortuna (dize Seneca) locum fecit injuria*. Segun havemos visto y leído en muchas partes. Assi me vala Dios, Señor; quando ho nos cataremos os espero cargado de ratos para poner paz en la tierra. Aquinos dixerón que el Señor Rey de Portugal se quiere meter en Religión; agora nos dicen que se quieta meter en guerra: lo uno, ó lo otro es de creer: ambas cosas, seyendo tanto contrarias, lexanas son de un juyzio tan excelente como el suyo. Algunos Castellanos aficionados à Portugal han andado por aqui cargados de Profecias, dellas salen inciertas; otras hay en la verdad que no valen nada. Y pues andamos à profetizar, yo profetizo que si el Señor Rey de Portugal deliberaze entrar otra vez en estos Reynos, ponellos en guerra, y trabajos, muertes, y robos; y à Portugal à bueltas no lo dudo: y menos dudo que haga los hechos de los descontentos, però hazer el suyo, como lo dessea no lo creays en vida de los vivos. Plega à Nuestro Señor y à nuestra Señora que presto seays libre, y à vuestra honra.

LETRA IX.

Para el Doctor de Talavera.

S eñor del natiemiento del Principe con salud de la Reyna ovimos aca muy gran plazer. Claramente vemos ser nos dado por especial don de Dios, pues al fin de tan larga esperança le plugo darnosle. Pagado ha la Reyna à este Reyno la deuda de successión viril que era obligada de le dar. Quanto yo por se tengo que ha de ser el mas bienaventurado Principe del Mundo, porque todos estos que nacen deseados son amigos de Dios: como fue Ysaac; Samuel, y Sant Juan; y todos aquellos, de quien la Sacra Escripura haze mencion que ovieron nascimientos como este muy deseados; y no sin causa, pues son concebidos, y nacidos en verdad de muchas plegarias y Sacrificios. Ved el Evangelio que se reza el dia de Sant Juan, cosa es tan trasladada que no pareçe sino molde el un nacimiento del otro: la otra Ysabel, esta otra Ysabel; el otro en estos dias, este en estos mismos; y tambien que se gozaron los vezinos, y parientes, y que fue terror à los de las montañas. No os escrivo mas, Señor, sobre esto, porque se me entiende que otros hauran alla caido en esto mismo, y lo diran y escrivan mejor que yo. Basta que podemos dezir, que *Repusit Deus tabernaculum Henrici, & tribum Alfonsi non elegit, sed elegit tribum Elisabeth quam dilexit*: hallar-

hállarloeys en el Psalmo de *Attendite popule meus*. No queda agora pues sino que alçadas las manos al cielo, digamos todos el *Nunc dimittis*, que el otro dixo; pues ven nuestros ojos la salud deste Reyno. Plega a aquel que oyó las oraciones para su nacimiento, que las oyga para le dar largavida.

LETRA X.

Para Don Enrique tio del Rey.

Muy noble y Magnifico Señor, usando vuestra Merced de su oficio, y yo del mio, no es maravilla que mi mano esté de tinta y vuestro pie sangriento. Bien creo Señor que esta vuestra herida tal, y en tal lugar, os daría dolor, y pornia en temor, però quereys que os diga muy Noble Señor la profesión que hezistes en la orden de Cavalleria que tomastes os obliga à recibir tanto mayores peligros que los otros, quanto mayor honra teneys que los otros; porque sino tuviesdes animo mas que otros para semejantes asfrentas, todos seriamos iguales. Ciertamente Señor fatiga me dió algunos dias la fama dessa vuestra herida, porque todos dezian ser peligrosa, però devemos ser alegres, pues servistes à Dios con devocion, y al Rey con lealtad, y à la patria con amor; y al fin quedastes libre: loado sea Dios por ella y la Virgen gloriosa su Madre.

LETRA XI.

Para la Reyna.

Muy alta, y excelente Reyna, y Señora; passados tantos trabajos, y peligros como el Rey Nuestro Señor, y vuestra Alteza aveys avido, no se deve tener en poca estima la escriptura dellos; pues ninguna se lee do mayores hayan acaecido; y aun algunas historias hay que las magnificaron con palabras los Escriptores, mucho mas que fueron las obras delos auctores; y vuestras cosas, Muy excelente Reyna, y Señora, no se yo quien tanto las pueda sublimar, que no haya mucho mas trabajado el obrador, que puede dezir el escriptur, yo iré à vuestra Alteza, segun me lo embia à mandar, y llevaré lo escrito hasta aqui, paraque lo mande examinar; porque escrivir tiempos de tanta injusticia convertidos por la gracia de Dios en tanta justicia; tanta inobediencia en tanta obediencia; tanta corrupcion en tanta orden, yo confieso Señora que ha menester mejor cabeça que la mia para los poner en memoria perpetua, pues son dellas dignas. Y si

vuestra Alteza manda poner diligencia en los edificios que se caen por tiempo, y no hablan, quanto mas la deve mandar poner en vuestra historia que ni cae, ni calla? Muchos templos y edificios hizieron algunos Reyes, y Emperadores passados, de los quales no queda piedra que veamos, però queda escriptura que leemos. Aca havemos oído las nuevas de la guerra que mandays mover contrà los Moros; ciertamente muy excelente Reyna; y Señora, quien bien mirare las colas del Rey y vuestras, claro verà como Dios os adereça la paz con quien la deveys tener, y os despierta à la guerra que soys obligados. Una de las cosas que los Reyes comarcanos vos han envidia es tener en vuestros confines gente con quien no solo podays tener guerra justa, mas guerra santa, en que entendays, y hagays exercer la Cavalleria de vuestros Reynos; que no pienso vuestra Alteza ser pequeño proveimiento. Talio Hostilio el tercero Rey que fue en Roma movio guerra sin causa con los Albanos sus amigos, y aun parientes, por no dexar en ocio su Cavalleria, del qual escrive Titus Livius: *segnescere civitatem ratum, bellum extra undique quarabat*: pues quanto mejor lo hará quien la tiene tan justa, buscada, y comenzada? Mucho deseo saber como va à vuestra Alteza con el Latin que aprendeys, digolo Señora porque hay algun Latin çahareño, que no se dexa tomar de los que tienen muchos negocios; aunque yo confio tanto en el ingenio de vuestra Alteza, que si lo tomays entre manos por sobervio que sea lo amañareys, como haveys hecho otros lenguajes.

LETRA XII.

Para Pedro de Toledo Canonigo de Sevilla.

Señor muy accepto, dezis que os pareço à mi Señor el Cardenal; grande villa deve ser por cierto la vuestra pues tan lexos vedes lo que yo no veo tan cerca. Si à la comunicacion llamays accepcion, alguna tengo como los otros; però do no hay merced no creays que haya accepcion por grande que sea la comunicacion, *maximè* que sabreys Señor que ni me comunica mucho su Señoría, ni me da nada su Magnificencia: y si alguna accepcion quereys que confesse, sabed que es como la de los reposteros de la plaza, que tienen so la llave docientos marcos, y no tienen un maravedi para aseytarle. Creed Señor, que no hay otro accepto sino el que accepta, ò el que acierta; quier por dicha, quier por gracia y suficiencia; y yo soy

ageno destas cosas. Al presente ningunas nuevas hay que os escriba, porque en tiempo de buenos Reyes administrase la justicia, y la justicia engendra miedo, y el miedo escusa excessos, y donde no hay excessos hay sosiego, y donde hay sosiego no hay escandalos que crien la guerra, que haze los casos donde vienen las nuevas, que el buen vino aporta. Aunque la mala condicion Española inquieta de su natura en el ayre querria, si pudiesse, congelar los movimientos, y sufrir guerra de dentro quando no la tienen de fuera: à osadas quien descrivio à los Españoles en la guerra perezosos, y en la paz escandalosos, que supo lo que dixo. Demos gracias à Dios que tenemos un Rey, y una Reyna, que no querays saber dellos, sino que ambos ni cada uno por si notienen Privado que es la cosa, y aun la causa de la desobediencia, y escandalos en los Reynos: el Privado del Rey sabed que es la Reyna, y el Privado de la Reyna sabed que es el Rey; y estos oyen y juzgan; y quieren derecho que son cosas que estorvan escandalos, y los amatan. Cerca de lo que os aplaaze saber de mi, creed Señor que en corte, ni en Castilla no vive hombre mejor vida, però allí la fenecía yo sirviendo à Dios, que si della fuesse ya salido no la tornasse à tomar; aunque me la diessen con el Ducado de Borgoña; por las angustias y tristezas que con ella estan entretexidas y encaçadas. Y pues quereys saber como me haveys de llamar, sabed Señor que me llaman Fernando, y me llamavan, y llamaràn Fernando; y si me dan el Maestrazgo de Santiago tambien Fernando: porque de aquel titulo y honra me quiero arrear que ninguno me pueda quitar; y tambien porque tengo creido que ningun titulo pone virtud à quien no la tiene de fuyo. *Valete.*

LETRA XIII.

Para el Condestable.

Illustre Señor, recebi la letra de vuestra Señoria, en que mostrays sentimiento por los trabajos que passays, y peligros que espe-rays, en este cerco que teneys sobre Montanches. Cosa por cierto nueva vemos en vuestra condicion, porque en las otras cosas que por vos han pasado prosperas, ò adversas ni os vimos movimiento en la cara, ni sentimiento en la palabra; verdad es que los males presentes son los que mas duelen, en especial si se prolongan; y porque esto es duro, y dura tanto, no es maravilla que lo sintays. La muerte que es el ultimo de los

temores terribles, dize Seneca, que no es de temer, porque dura poco, però Illustre Señor, yo creo bien que per duros y largos que sean los trabajos que agora teneys, vuestra Señoria los sufrirà con igual animo, pues son por ensalzamiento de la Corona Real, y por el honor, y paz de vuestra propia tierra; lo qual ningun bueno deve con mayor desseo codiciar, ni con mayor alegria oir, ni con tan grande y herviente aficion del anima y trabajo del cuerpo procurar; porque el fin de todos los mortales es tener paz; la qual allí como los malos turban escandalizando, allí los buenos procuran guerrecando; y con guerra vemos que se quita la guerra, y se alcanza la paz; así como con fuego se quita el veneno y se alcanza salud. Yo Señor dudo que el Rey de Portugal venga a socorrer esta fortaleza de Montanches que teneys cercada, porque cierta cosa es que este su socorro con gente se ha de hazer, y su imperio no es el de Dario para que haya menester grandes tiempos en le juntar; en verdad Señor desque se dize este su socorro, seria quemado Escalona; però dado que la socorriessse, creo Illustre Señor, que deliberastes bien antes que esta empresa acceptastes, para no recibir en ella mengua como hazen los varones fuertes que no se ofrescen à toda cosa, mas eligen con maduro pensamiento aquella donde por qualquier cosa que acaesca prospera, ò adversa, resplandezca su loable memoria; y porque allí como el miedo haze caer à los flacos, allí el peligro haze proveer à los fuertes: tengo segura confianza que en el esfuerço interior, y en la provision exterior no teneys agora menor animo, que tuvistes al principio, quando acceptastes esta empresa para le dar el fin que vos quereys, y todos deseamos; porque como Vuestra Señoria conoce, la salida se mira en las cosas que se comienzan, y no la causa, porque se comenzaron. No dudo Señor que hayais muchos trabajos, considerando el lugar, el tiempo, y las otras circunstancias, però Señor si el ladrón Caco no fuera famoso de rezo, Hercules que lo matò no fuera loado de fuerte, porque do hay mayor peligro se muestra mayor grado de fortaleza, la qual no se lo combatiendo lo flaco, mas resplandece resistiendo lo fuerte; y tiene mayor grado de virtud esperando al que comete, que cometiendo al que espera, especialmente aquel que resiste preito los peligros que subitamente vienen; porque en aquella presta resistencia parece tener hecho habito de fortaleza; de la qual se ha de fornecer de tal manera qualquiera que

que haze profession en la orden de Cavalleria, que ni el amor de la vida, ni menos el temor de la muerte le corrompa, para hazer cosa que no deva. Verdades, Señor, que el temor de la muerte turba à todo hombre, però el Cavallero que està obligado à recebir la muerte loable, y huir de vida torpe, deve seguir la doctrina del mote que trayes en vuestra Divisa, que dize: *Vn bel morir toda la vida honra*, al qual me refiero. Si en esta materia hablo mas que devo, en pena de mi atrevimiento, quiero sufrir que me diga Vuestra Señoria lo que dixo Anibal, el qual como anduviesse huyendo de los Romanos, y oyessse à uno parlar de *Ra Militari*, y ordenar como havian de ir las huestes, y como las batallas havian de ser ordenadas, respondió buenas cosas dize este necio, sino que un caso que se suele atravesar en la hazienda lo destruye todo, y haze ser vencidos à los que piensan ser vencedores: y por cierto Señor creo que dixo verdad, porque leemos en el Tito Livio que el graznido de un asner que se atravesò, escusò de ser tomado el Capitolio de Roma por los Franceses que tenian ya entrada la Ciudad; y despues fueron vencidos, y desbaratados de los Romanos.

LETRA XIV.

Para un su amigo de Toledo.

Señor compadre, vuestra letra recebi; y porque veays si la entiendo dirè claro lo que vos dezis entre dientes. En esta noble ciudad no se puede buenamente sufrir que algunos que juzgays no ser de linage tengan honras y officios de governacion; porque entendedys que el defecto de la sangre les quita la abilidad del govèrnar: assi mismo se sufre gravemente ver riquezas en hombres que se cree no las merecer, en especial aquellos que nuevamente las ganaron. De estas cosas que se sienten ser graves, y incomportables se engendra un mordimiento de embidia tal que atormenta, y mueve ligeramente à tomar armas, y hazer insultos. Otristes de los nuevamente ricos que tienen guerra con los mayores, porque los alcançan, y con los menores, porque no pueden alcançar: y devrian considerar los mayores que ovo comienço su mayoria, y los menores que la pueden haver: y ciertamente, Señor compadre, no se yo que otra cosa se puede colegir del proposito de semejantes hombres, salvo que querrian enmendar el mundo, y repartir los bienes y honras del à su arbitrio, porque les parece que va muy errado, y las cosas del no bien repartidas. Pleyto muy

viejo toman por cierto y quer ella muy antigua usada, y no aun en el mundo fenecida; cuyas raizes son hondas, nascidas con los primeros hombres, y sus ramas de confusion que ciegan los entendimientos; y las flores secas y amarillas que afligen el pensamiento; y su fruto tan dañado y tan mortal, que criò y cria toda la mayor parte delas muertes, y crimines que en el mundo pasan, y han passado, los que haveys oido, y los que haveys de oir. Mirad agora Señor, yo vos ruego, quanto yerra el apassionado deste error, porque dexando ora de dezir como yerra contra ley de natura, pues todos somos nacidos de una massa, y ovimos un principio noble; y assi mismo contra ley Divina que manda ser todos en un corral y debaxo de un Pastor: y especialmente contra la clara virtud de la caridad que nos alumbra el camino de la felicidad verdadera. Haveys de saber que se lee en la Sacra Escripura que una nacion de gigantes fue por Dios destruida; porque, segun se dize, que presumieron pelear con el cielo; que pues otra cosa podemos entender de los que mordidos de embidia hazen escandalos y divisiones en los pueblos, sino que remediando à la soberbia de aquellos gigantes quieren pelear con el cielo, y quitar la fuerza à las Estrellas, y repugnar las gracias que Dios reparte à cada uno como le place, en virtud de las quales alcançan estas honras, y bienes que ellos piensan emendar, y contra dezir. Vemos por experiencia algunos hombres destos, que juzgamos nascidos de baxa sangre, forçarles su natural inclinacion à dexar los officios baxos de los padres, y aprender ciencias, y ser grandes letrados. Vemos assi mismo otros que tienen inclinacion natural à las armas, y à la agricultura; otros en bien y compuestamente hablar; otros en ministrar, y en regir, y à otras artes diversas y tener en ellas abilidad grande que les fuerza su inclinacion natural. Otròsì vemos diversidad grande de condiciones, no solamente entre la multitud de los hombres, mas aun entre los hermanos nascidos de un padre y de una madre; el uno vemos sabio; el otro ignorante; uno covarde, otro esforçado; liberal el uno hermano, el otro avariento; uno dado à algunas artes el otro à ninguna. En esta ciudad pocos dias ha vimos un hombre perayle, el qual era sabio en, el arte de la Astrologia, y en el movimiento de las Estrellas, mirad agora, ruego-vos, quan gran diferencia hay entre el officio de adobar paños, y la sciencia del movimiento de los cielos; però la fuerza de su constelacion lo llevò à aquello, por do ovo en la ciudad honra; y reputation.

Podemos por ventura quitar à estos la inclinacion natural que tienen do los procede esta honra que poseen? No por cierto, sino peleando con el cielo, como hizieron aquellos gigantes que fueron destruidos. Tambien vemos los hijos y descendientes de muchos Reyes, y notables hombres, obscuros, y olvidados por ser inabiles, y de baxa condicion. Hagamos agora que sean esforçados todos los que vienen del linage del Rey Pyrrhus, porque su padre fue esforçado: ô hagamos sabios à todos los descendientes del Rey Salomon, porque su padre fue el mas sabio: ô dad riquezas, y estados grandes à los del linage del Rey Don Pedro de Castilla, y del Rey Donis de Portugal; pues no lo tienen, y parece que lo deven tener, por ser de linage; y si el mundo quieren enmendar quiten las grandes dignidades, vasallos, y rentas, y oficios que el Rey Don Enrique de treinta años à esta parte dio à hombres de baxo linage. Vano trabajo, por cierto, y fatiga grande de espiritu da la ignorancia deste triste pecado, el qual ningun fructo de delectacion tiene como algunos otros pecados, porque en el acto, y en el fin del acto engendra tristeza y passion, con que llora su mal propio, y el bien ageno. Assi que no se deve haver molesto tener riquezas, y honras aquellos que parece que no las deven tener, y carecer dellas los que por linage parece que las merecen: porque esto procede de una ordenacion Divina, que no se puede repugnar en la tierra, sino con destruccion de la tierra. Y havemos de creer que Dios hizo hombres y no hizo linages en que escogiesen, y à todos hizo nobles en su nacimiento; la vileza de la sangre, y obscuridad de linage ellos con sus manos lo toman, aquel que dexado el camino de la virtud se inclina à los vicios, y maculas del camino errado; y pues à ninguno dieron eleccion de linage quando nacio; y todos tienen eleccion de costumbre quando viven, imposible seria, segun razon, ser el bueno provado de honra, ni el malo tenerla, aunque sus primeros la hayan tenido. Muchos de los que opinamos de noble sangre vemos pobres; y razezes à quien ni la nobleza de sus primeros pudo quitar pobreza, ni dar autoridad; donde podemos claramente ver que esta nobleza que opinamos ninguna fuerza natural tiene que la haga permanecer de unos en otros, sino permaneciendo la virtud queda la verdadera nobleza. Havemos esso mismo de mirar, que assi como el cielo un momento no esta quedo, assi las cosas de la tierra no pueden estar en un estado; todas las muda el que nunca se muda; solo el Amor de

Dios, y la caridad del proximo es la que permanece, la qual engendra en el Christiano buenos pensamientos, y le da gracia para las buenas obras que hazen la verdadera hidalguia. Y para acabar bien en esta vida, y ser de linage de los Santos en la otra, no entendays Señor Compadre, que yo condene à la mayor parte, ni à la menor; mas algunos pocos y bien pocos que pecan, y hazen pecar à muchos, alterandolos, y turbando la paz comun por su bien particular; y haziendose principales guaidores del camino desta vida yeran, y el de la otra cierran: porque sus principios destes que se hazen principales son soberbia y ambicion; y sus medios envidia y malicia; y sus fines muerte y destruccion: los quales no devrian por cierto tener antoridad de principales, mas como hombres de escandalo devrian ser apartados no solamente del pueblo, mas del mundo; pues tienen las intenciones tan dañadas, que ni el temor de Dios los retrae, ni el del Rey los enfrena, ni la consciencia los acusa, ni la verguença los impide, ni la razon muerte y manda, ni la ley los juzga; y con sed rabiosa de alcançar en los pueblos honras, y riquezas careciendo del buen saber, por do se alcançan las de buena parte, despiertan escandalos para las adquirir, poniendo veneno de division en el pueblo, el qual no puede tener quieto ni prospero estado quando lo que estos tales piensan dizen, y lo que dizen pueden, y lo que pueden osan, y ponen en obra, y ninguno gelo resiste; lo qual los buenos, y principales devrian por cierto con gran diligencia reprehender y castigar, por huir la indignacion de Dios, al qual vos encomiendo.

LETRA XV.

Para el Cardenal.

Ilustre y Reverendissimo Señor, Diego Garcia me apremió que escriviesse consolaciones à vuestra Señoría sobre la muerte del Duque vuestro hermano que Dios haya: no conociendo en quanta simpleza inurria yo si presumiesse consolar à vuestra Señoría, à quien todas las consolaciones que se pueden dezir son presentes. No soy yo de aquellos que presumen quitar con palabras la tristeza no aun madura, hurtando su oficio al tiempo que la suele quitar madurando. Yo Reverendissimo Señor, no se dezir otra consolacion sino que muy ligeramente se conorta por muerte agena aquel que toda hora pensare en la suya.

LETRA XVI.

Del Razonamiento hecha à la Reyna quando hizo perdon general en Sevilla.

Muy alta y excelente Reyna y Señora, estos Cavalleros y pueblos de esta vuestra ciudad vienen aquí ante vuestra Real Magestad, y vos notifican que quanto gozo ovieron los días passados con vuestra venida en esta tierra, tanto terror y espanto ha puesto en ella el rigor grande que vuestros ministros muestran en la execucion de vuestra justicia, el qual les ha convertido todo su plazér en tristeza, y toda su alegría en miedo, y todo su gozo en angustia, y trabajo. Muy excelente Reyna y Señora, todos los hombres generalmente, dize la Sacra Escripura, que somos inclinados à mal, y para refrescar esta mala inclinacion nuestra, son puestas y establecidas leyes y penas, y fueron por Dios constituidos Reyes en las tierras, y ministros para las executar, porque todos vivamos en paz, y seguridad, paraque alcancemos aquel fin bienaventurado que todos deseamos. Però quando Reyes y ministros no avemos, ò si los avemos, son tales de quien no se haya temor, ni se cite obediencia, no nos maravillamos que la natura humana siguiendo su mala inclinacion se defenfre y cometa delitos, y excessos en las tierras, y especialmenté en esta vuestra España, donde vemos que los hombres por la mayor parte pecan en un error commn anteponiendo el servicio de sus Señores inferiores à la obediencia que son obligados à los Reyes sus soberanos Señores; y por cierto ni à Dios devemos offender aunque el Rey nos lo mande, ni al Rey aunque nuestro Señor lo quiera; y porque pervertimos esta orden de obediencia, vienen en los Reynos muchas vezes las guerras que leemos passadas, y los males que vemos presentes. Notorio es, Muy Poderosa Reyna, y Señora, los delitos y crimines cometidos generalmenté en todos vuestros Reynos en tiempo del Rey Don Enrique vuestro hermano, cuya anima Dios haya, por la negligencia grande de su justicia y poca obediencia de sus subditos, la qual dio causa que assi como tuvo disensiones, y escandalos en todas las mas de las ciudades de vuestros Reynos; assi en esta estos dos Cavalleros el Duque de Medina, y Marques de Cadiz se discordassen, y con el poco temor de la justicia Real se pusiesen en armas uno contra otro; en fuerças de los quales cada uno procuró de seguir su proposito en detrimento general de toda esta tierra; y en

esta discordia Ciudadana pocos, ò ningunos de los moradores della se pueden buenamente excusar de aver pecado desobedeciendo al ceptro Real, siguiendo la parcialidad de uno, ò del otro destes dos Cavalleros. Y dexando de dezir las batallas que entre ellos ovo en la ciudad y fuera dellas; y tornando à los males particulares, que por causa dellas se siguieron en toda la tierra; no podemos por cierto negar que en aquel tiempo tan disoluto no fueron cometidas algunas fuerças, muertes, y robos, y otros excessos por muchos vezinos desta ciudad, y su tierra; los quales causó la malicia del tiempo, y no excusó la justicia del Rey; y estos son en tanto numero que pensamos haver pocas causas en Sevilla que carezcan de pecado, quier cometiéndolo, ò favoreciéndolo, quier encubriéndolo, ò seyendo en el partícipes; ò por otras vias y circunstancias. Y porque de los males de las guerras vemos caidas y destrucciones de Pueblos y ciudades; crémos verdaderamente que si esta guerra mas durara, y Dios por su gran misericordia no la remedia; asentando à vuestra Real Magestad en la silla Real del Rey vuestro Padre, esta ciudad de todo punto pereciera, y se assolara: y si entonçes, Muy excelente Reyna y Señora; estava en punto de se perder por la poca justicia, agora esta perdida, y muy caída por la mucha y muy rigurosa que vuestros juezes y Ministros en ella executan; de la qual todo este pueblo ha apelado, y agora apela para ante la Clemencia, y piedad de vuestra Real Magestad; y con las lagrimas y gemidos que agora vedes, y oís se humillan ante vos, y os supplan que hayays aquella piedad de vuestros subditos que Nuestro Señor ha de todos los vivientes, y que vuestras entrañas Reales se compadescan de sus angustias, y dolores; y de sus destierros, y pobreza, y daños y trabajos que continuamente padecen, andando fuera de sus casas por miedo de vuestra justicia; la qual, Muy Excelente Reyna y Señora, como quiera que se deve executar en los errados, però no con tan gran rigor que se cierre aquella loable puerta de la Clemencia, que haze à los Reyes amados; y si amados, de necessario temidos, porque ninguno ama à su Rey que no tema de le enojar. Verdades, Muy excelente Reyna y Señora, que Nuestro Señor tambien usa de justicia, como de piedad, però de la justicia algunas vezes, y de la piedad todas vezes; y no solamente todas vezes; mas todos los momentos de la vida; porque si siempre usasse de la justicia, segun siempre usa de piedad,

piedad, como todos los mortales seamos dignos de pena, el mundo en un instante perecería; y así mismo porque como vuestra Real Prudencia sabe, el rigor de la justicia engendra miedo, y el miedo turbacion, y la turbacion algunas vezes desesperacion, y pecado; y de la piedad procede amor, y del amor caridad, y de la caridad siempre se sigue merito y gloria; y por esta razon hallará vuestra Excelencia que la Sacra Escritura está llena de loores, ensalzando la piedad, la mansedumbre, la misericordia, y clemencia, que son titulos y nombres de nuestro redentor; el qual nos dize que aprendamos del, no à ser rigurosos en la justicia, mas aprended de mi dize el, que soy manso y humilde de corazón. La Santa Iglesia Catholica, continuamente canta, llena está Señor la tierra de tu Misericordia: y por el continuo uso de su clemencia lo llamamos *Miserator, misericors, patiens, multa misericordiae*. Mire bien vuestra Alteza quantas vezes refiere este su nombre de misericordioso, lo que no hallamos vezes tan repartidas del nombre de justiciero, y mucho menos de riguroso en la justicia; porque el rigor de la justicia vezino es de la crueldad; y aquel Principe se llama cruel que aunque tiene causa, no tiene templança en el punir. Y la piedad oficio es continuo de nuestro redentor, del qual tomando exemplo los Reyes, y Emperadores, cuya fama resplandescé entre los vivos, perdonaron los humildes, y persiguieron los sobervios por remediar à aquel que les dio poder en las tierras. Entre los quales aquel sabio Rey Salomon no demandò à Dios, que se membrasse de los trabajos, no de las limosnas, no de los otros meritos del Rey David su Padre, ni menos de la justicia que hizo, y peras que executò, mas miembrate dixo Señor de David, y de toda su mansedumbre; por los meritos de la qual entendia aquel Rey de ganar la mansedumbre y la piedad de Dios para remission de sus pecados, y perpetuidad de su silla Real. Y vos, Reyna muy excelente, tomando aquella doctrina mansa de nuestro Salvador, y de los Reyes Santos y buenos, templad vuestra justicia y derramad vuestra misericordia, y mansedumbre en vuestra tierra, porque tanto serays junta con su Divinidad, quanto le remedaredes en las obras; y tanto lo remedareys en las obras quanto fueredes piadosa; y tanto serays piadosa, quanto os compadecierdes y perdonaredes los miserables que llaman y esperan con gran angustia vuestra clemencia, y mansedumbre: la qual, Muy Excelente Reyna, deve estar arraygada en vuestra memoria, y

en los conceptos de vuestra anima, porque se miembre Dios de vos, y de vuestra mansedumbre, y os perdone como vos perdonaredes, y os de vida como vos la dierdes, y perpetue vuestra silla Real en vuestros descendientes para siempre; especialmente con los desta ciudad, aunque hayan errado, considerando que entre tanta multitud de errores difficile era vivir por sola inocencia. El Rey Don Juan vuestro padre, no solo en una ciudad, ni en una Provincia, mas en todos sus Reynos hizo perdon general quando las disensiones, y escandalos en ellos acaescidos con los Infantes de Aragon sus primos. Vemos así mismo, que vuestra clemencia mandò poner en libertad à los Portugueses que entraron en vuestros Reynos à os de servir, y cometieron en ellos grandes delitos, y maleficios, y no solamente los mandasteys poner en libertad, mas mandasteys los proveer de vuestras limosnas, y reducirlos à sus tierras. Reduzid pues, Reyna muy excelente, à los vuestros, y la piedad que haveis con los extraños havedla con los vuestros naturales; los quales, así como el anima enferma de codicia, aunque embuelta en el desseo en los bienes temporales, però siempre suspira à un Dios que la repare con su misericordia, así bien estos vuestros subditos, aunque embueltos en las guerras y males passados, toda via però tuvieron serviente desseo de vuestra victoria, y prosperidad, porque en virtud de vuestro ceptro Real gezassen de paz, y seguridad: la qual humilmente vos supplan que derrameys en esta vuestra ciudad y tierra; porque así como damos gracias à Dios por los males que enferma vuestra justicia, bien así gelas demos por la vida que nos otorga vuestra clemencia.

LETRA XVII.

Para el Señor Don Enrique.

Muy Noble y Magnifico Señor, manda vuestra merced que os escriva, y que no escriva consolaciones, plazeme Señor de lo hazer, porque ni yo, mal pecado, las se embiar, ni vos, gracias à Dios, las haveys menester, dexemos su oficio à Dios que es el verdadero consolador, el qual despues de la pena da refrigerio, y despues de las lagrimas derrama misericordia. Yo muy noble Señor, no mandè à mi carta que os dixesse consolaciones ningunas, y si la he à las manos, yo le harè que otro dia no diga lo que no le mandan; lo que yo le mandè que dixesse à vuestra merced es que si buenas heridas teniades, buenas os las tuviesseis, porque son insignias

insignias de la profesión que hezistes en la orden de Cavalleria que tomastes, y no se yo que locura tomó a mi carta en parlar consolaciones que no le mandaron, porque si bien consideramos vuestra persona, vuestra sangre, vuestra orden, vuestra herida, y el lugar do la ovistes, mas es para dar alegría que para poner tristura, ni escrivir sobre ello consolacion: y dado que fuesse tan necio Fernando de Pulgar que presumiese embiar consolaciones al Señor Don Enrique, tanta tierra hay de aqui alla que ya quando las recebiesedes seriades sano, y llegarían dañadas, aunque fuesen en escaveche. Ciertamente Señor, la consolacion que no va embuelta en algun remedio, no vale un cornado, y por esso quando no puedo remediar no curo de consolar. Entiendo yo, Señor, que mas descansa hombre contando sus males propios, que oyendo consolaciones ajenas quando no dan remedio de presente, o lo prometen de futuro. Dize vuestra merced que esse vuestro enojo conoceys ser poco, segun lo que mereceys a Dios; creed Señor que nunca essa tal palabra saldrá, sino por boca de buen animo, porque hallareys, que el dolor assi como pone desesperacion a los malos, assi trae contricion a los buenos. Y de essa tal palabra os deveys mas arrear, teniendola en el corazon, que de la herida que teneys en el pie;

LETRA XVIII.

Para el Prior de Passo.

Reverendo Señor, si soñastes que os havia de escrivir una, ó dos vezes, y que vuestra Reverencia no me respondia a ninguna, no creays en sueños. Verdaderamente jurado havia en Santo Meo, de no escriviros, salvo porque la ira que me puso vuestra negligencia, me quito vuestra bondad, y aun porque vuestro amor me constriñe, y vuestro temor me manda que os escrivir muchas letras por averfola una que me de tanta consolacion ogaño en este destierro, como me dio vuestra visitacion antaño en la dolencia. Escrividme Reverendo Señor, si de la salud corporal estays bien, que de la espiritual, se cierto que no estays mala. Vuestro fray Diego de Zamora vino aqui, y tambien libró los negocios que traza como despachó unas contenturas que le vinieron se que va bien librado: Vale.

LETRA XIX.

Para el Conde de Cifuentes que estava preso en Granada.

Muy noble Señor, agora que se va embiando el sentimiento que ove de vuestra prision: y arde el deseo que tengo de vuestra libertad querria escrivir a vuestra merced algo que aprovechasse; però hallo que la libertad que vos haveys menester, yó no la puedo dar: y la consolacion que podría dar vos no la haveys menester; porque entiendo que vuestro feso os la darà sin ayuda del ageno, y aun dexolo porque tengo creído que estas consolatorias que se usan, consuelan poco quando no remedian algo. Muy noble Señor, si considerays quien soys, y el oficio que tomastes, y el porque, y el como, y el donde os prendieron creo haveys alguna paciencia en esse trabajo do estays; y sino la ovieredes, no sabria por agora dezir os otra consolacion, sino que preso con paciencia, ó preso sin paciencia, mas vale preso con paciencia. Las nuevas de la Reyna que haze, y quiere hazer, tambien os las diran los Moros de alla, como los Christianos de aca, y por esso no os las escrivio. Plega al muy Alto Dios que presto os veamos libre. El traslado de una letra que ove embiado a un Cavallero desterrado del Reyno os embio; leala vuestra merced, y obre la vuestra devoción.

LETRA XX.

Para Don Inigo de Mendoza Conde de Tendilla.

Muy noble Señor, como a amigo no me podeys comunicar vuestras cosas, porque la desproporcion de las personas niega vuestra Señoria, y el mi grado de la amistad, ni menos las recibo como coronista; però como el servidor de los que teneys, os tengo en merced avermelas escrito por estension. Crey vuestra Señoria que lo que sentis, desleays, y quereys en ellas, quiero, siento, y deseo. El trabajo que ovistes, en reduciendo communiões ad viam, pareçe bien obra de vuestras manos: y si de otra guisa se biziera tuvierades guerra, no solo con los enemigos, mas con los vuestros: porque *ibi est corruptio moris, ibi est destructio moris*; y lo que peor, y mas grave tuvieredes la con Dios: porque sin duda la Divinidad està airada contra la humanidad que està dañada. Una de las cosas, porque se perdió Roma dize Salustio en el Catilinario, quia Lucius

*Sylla exercitum quem in Asia duxerant quo sibi fidem faceret contra morem majorum luxuriose nimisque liberaliter habuerat: loca amena voluptaria facile in ocio feroces militum animas molliuerant, ibi primum insuevit exercitus Populi Romani amare, potare: Alegar yo à vuestra Señoría el Sallustio bien veo que es necedad, però sufridla pues sufro yo à estos labradores que me cuenten a mi las cosas que vos hazeys en Alhama. Ciertamente Señor como el enfermo que auida la salud estima mucho la medicina que primero le amargava, bien assi creo que estos vuestros comilitones amen mucho vuestra noble persona, quando conocieren la salud que les acarredò vuestra doctrina. El socorro que hezistes à vuestra gente, verdad es que es de notar *apud alios*, mas que *apud me* que conozco bien segun quien soys. Y el linage de donde venis, que ni haveys de huir los enemigos, ni desfamparar los amigos.*

LETRA XXI.

Para un su amigo encubierto.

SEñor Compadre, vi una carta que fue echada de noche, y tomada entrepuercas; la carta se dirigia à mi Señor el Cardenal, y la materia della eran injurias dirigidas à mi: y porque supe que vino antes à vuestras manos que à las mías, y que la andavades publicando por esta Ciudad, acordè despues de leida embiarla à su Señoría, pues vos no la embiastes. Pidoos de merced si en algun tiempo supieredes quien es aquel encubierto que la hizo, le dedes esta respuesta que le hago. Encubierto amigo, vi la carta que embialtes a mi Señor el Cardenal, por la qual injuriays à mi, y avisais à el de los yerros que os parecieron en una mi letra que embie à su Señoría, sobre la materia de los hereges de Sevilla. Y quanto toca a mis injurias, si dezis verdad, yo me enmendare; sino la dezis, enmendaos vos: però como quier que ello sea, si à vos no os plugo guardar la doctrina Evangelica en el injuriar, à mi place de la guardar en el perdonar: y para aqui, y para delante aquel que mandò perdonar las injurias, os perdono, y en tal manera perdonado que ni me queda escrupulo ni rancor contra vos; porque entiendo que aquel que busca vengança primero se atonmenta que venga, y recibe tal alteracion que pena el cuerpo, y no gana el anima. Y por esto aquel Redentor, y verdadero Phisico nuestro tan bien nos dio doctrina saludable à los cuerpos, como à las animas quando nos mandò perdonar à nuestros abofetecedores, segun yo perdonò à

vos por la presente las bofetadas que me days; alla os lo haved con Dios que reservò para si la juridicion de la vindiçta. Señor encubierto, ô vos hableya bien en vuestra letra, ô mal; si mal, porque lo escriviis? y si bien, porque os encubrisis como sea verdad que todo Catholico Christiano, segun que os mostrais, no se deve encubrir su doctrina; y mucho menos su persona; y vos me parece que hazeys lo contrario, encubris vuestra persona, y publicais vuestras injurias, las quales devrian ser reprehension secreta, como dize Chrysostomo sobre Mattheo; y no injuria publica, como prohibe Christo en el Evangelio. Reprehendeisime de las cosas contenidas en la letra que embie à mi Señor el Cardenal; y si ella, ô yo fueraos dignos de reprehension, quien mas, ni mejor la pudiera, y aun deviera recular que el mismo Cardenal, à quien mi carta se dirigia, por ser uno de los quiciales sobre que se rodea la Iglesia de Dios. Però sin duda, ni en presencia, ni por letra la reprehendio el, ni otros letrados que la vieran, porque son palabras de S. Agustin epistola 149. sobre el Parrafo de los Hereges Donatistas: si aquellas palabras hallays ser reprehensibles, havedlo alla con S. Agustin que las dixo, y dexad à mi que las alego. Otrofi parece que en el principio de vuestra letra me acusais del pecado de vanagloria, porque dixes que esperava su Señoría mi letra, y deste pecado por cierto entiendo lo que no me podeis enmendar; porque su Señoría, y otros Señores y Doctores hombres me han escrito, y de continuo escriven mandandome que les escriva, y es por fuerza hazer lo que mandan; hazevdos cessar su mando, y haureys castigado mi vanagloria. Reprehendeisime assi mismo de Alvaran; porque escrivo algunas vezes cosas jocosas; y ciertamente, Señor encubierto, vos dezis verdad; però yo vi aquellos nobles y magnificos Varones Marques de Santillana Don Yñigo de Mendoza, y Don Diego Hurtado de Mendoza su hijo Duque del Infantazgo, y à Fernan Perez de Guzman Señor de Baures, y à otros notables varones escrivor mensajeras de mucha doctrina, interponiendo en ellos algunas cosas de burlas que davan sal à las veras. Leed, si os place, las epistolas familiares de Tulio que embiava à Marco Marcelo, y à Elío Lucio, y à Ticio, y à Lelio Valerio, à Curion, y à otros muchos, y hallareis interpuestas asiz burlas en las veras: y aun Platon, y Terencio no me parece que son reprehendidos, porque interpusieron cosas jocosas en su Escripura. No creais que trayga yo este exemplo porque presuma

presuma eompararme à ninguno de estos, però ellos para quien eran, y yo para quien so, porque no me dexaréis vos acusador amigo alvardear lo que supiere sin injuria de ninguno, pues de ello me hallo bien, y vos no mal? Con todo esso os digo que si vos, Señor encubierto, hallaredes que jamas escriviesse un renglon de burlas do no oviesse catorze de veras, quiero yo quedar por el alvardear que vos me juzgais. Assi mismo dezis que mi carta dize que yerran los Inquisidores de Sevilla en lo que hazen; y que se segulria que la Reyna nuestra Señora hauria errado en gelo cometer; y por cierto no escriví carta que tal cosa dixesse, y segun parece conosco tanto della que no dirà lo que no le mandè; porque ni yo digo que ellos yerran en su oficio, ni la Reyna en su comission; aunque possible seria su Alteza haver errado en gelo cometer, y aun ellos en el procédér; y lo uno, y lo otro no por malas intenciones fuyas, mas por dañadas informaciones ajenas. Bueno era por cierto y discreto el Rey Don Juan de gloriosa memoria; però pensando que hazia bien cometo esta Ciudad de Toledo à Pero Sarmiento, que gela guardasse, el qual pervertido de malos hombres della rebellò contra el Rey, y hizo tiro al titulo Real, y aun tirò piedras à su tienda. La Reyna Nuestra Señora bien pensò que hazia quando confió la sortaleza de Nodar à Martin de Sepulveda, però algo se con ella, y vendiòla al Rey de Portugal. Assi que Señor enmendador, no es maravilla que su Alteza haya errado en la comission que hizo, pensando que cometeria bien, y ellos en los procesos pensando que no se informan mal; aunque ni yo dixe, ni agora afirmo cosa ninguna de estas. A las otras cosas que tocáis de la Sacra Esckriptura no os respondo, porque no se quien soys; aclaraos, y satisfazeroshe quanto pudiere; y aun daroshe à entenderlo como peccais en el pecado de la mentira, por me macular del pecado de la heregia.

LETRA XXII.

Para Don Gabriel de Mendoza.

Noble Señor, si yo supiera el fruto tan grande que de vuestra ausencia desta tierra en esse estudio haveis conseguido, mayor precio os demandara del que os demandè por ganáros la licencia que os ovede mi Señor el Cardenal vuestro tío; però Señor, mejor proporcionades vos por cierto vuestra manda con vuestra nobleza, que yo mi demanda con mi codicia; porque si vos membrais; yo os

demandè un melon, y vos Señor me ofrecistes una mula; do se demostrò en la demanda mi poca codicia, y en la manda vuestra gran nobleza. Agora Señor quiero hazeros mas barato aquella demanda, porque de todo mi trabajo no quiero otra cosa de vuestra merced, salvo que hagais lo que escriví Tulio en una epistola familiar à Curião. *Scilicet ut sic ad nos confirmans reverentis, ut quam expectatorem tui comitasti, hanc sustinero ac tueri possis, &c.* Hoc enim nobilissime Domine facile consequi posses etiam et augere. Si hizieredes lo que el mismo Tulio escrive à su hijo en el prologo de los Oficios, lo qual os pido de merced que leais, sino es leido, y hagais, sino es hecho: aunque no creo yo Señor que para esto hayais menester persuasion mia, ni de otro; pues aquella vuestra natural inclinacion que con tan serviente desseo alla os llevò, es de creer que haga su oficio; de tal manera que dedes vos à otros mejor exemplo de doctrina, que ninguno lo pueda dar à vos para la sciencia. *Et de hoc facis. Valete.*

LETRA XXIII.

Para su hija Monja.

Muy amada hija, pocas palabras te hablé desdeque naciste hastaque cumplida la edad de doze años escogiste ser consagrada para la Bienaventurança venidera. Y porque soy tenudo como proximo, y deudor como padre, no pot premia que me fuerça, mas por caridad que me obliga, he tenido cuydado de te pagar lo que es razon de te hablar; porque mayor es el pensamiento que el buen pagador tiene para pagar, que premia le puede hazer el acreedor para ser pagado. Verdad es, Hija, que la hora que yo, y tu madre te vimos apartar de nosotros, y encerrar en esse encerramiento, se nos comovieron las entrañas sintiendo aquel purgamiento que la carne fuele dar al espíritu. Però despues que la razon usando de su oficio nos hizo pensar como en essa angostura de templo gozas de la anchura del Paraíso; entonces nos esforçamos à vencer la tentacion de la carne, y gozamos de la clava victoria que fuele gozar el anima. Lee de Socrates que en la pared de sus escuelas havia escrito dos versos, el uno dezia: *Si vencidas de la torpe tentacion os delextaredes en cosa sea, el deleite será momentaneo;* y la macula de la vileza os acusará para siempre. El otro dezia: *Si sintieredes pena en el combate de la tentacion carnal; el trabajo del combate durará poco, y la gloria del vencimiento durará mucho.* Y cierto devemos creer que Dios da gracia para vencer al que tiene.

ofadía para resistir. Y para este vencimiento grande aparejo por cierto es sacudir los malos pensamientos, tan bien los que engendran molleza de la carne, como los que nos traen à odio del proximo. El Sabio dize que las imaginaciones malas nos apartan de Dios. Hallaras, amada Hija, que del mismo Socrates dize Valerio Maximo estas palabras: *Socrates casi en oraculo de Divina Sabiduria ninguna cosa mandava que pidiessemos à Dios immortal, sino que nos diese bien*: y no hallava este Philosopho que devia ser à nuestro arbitrio la eleccion del bien que pidiessemos; porque muchos procuraron riquezas que los truxeron à la muerte; otros dezia el, que con gran diligencia procuraron oficios que los truxeron à perdicion; otros ovo que procuraron casamientos pensando por ellos aver bienaventurança, y fueron causa de su pobreza y deshonor: assi que determinava aquel Philosopho que la eleccion del bien que desicamos deviamos remitir al dador de los bienes; porque aquel que los avia de dar los sabia escoger. En el Euangelio de Sant Matteo dize que Dios nuestro Padre sabe lo que nos es necessario ante que lo pidamos: y sin duda es de creer que el hazedor de los vasos sabe quanto cabe, y à cada uno da segun su medida: y si alguno engañado de afficion toma oficio ageno de su abilidad, el elector y lo elegido vemos que se pierde. Sant Augustin en el libro de *La Ciudad de Dios* dize, que assi como no procede de la carne lo que la carne haze vivir: bien assi no procede del hombre, mas sobre el hombre es lo que al hombre haze bien vivir. Esto, considerado, damos gracias à aquel verdadero escogedor que te dió gracia para elegiraquel-lo que desde tu niñez te vimos inclinada; porque puedas bien vivir en esta, e ir à buen lugar en la otra vida. Y pues por la gracia de nuestro Redemptor has hecho profesion en la santa religion que escogiste, verdad es que yo no puedo saber como te va alla, però quiero te dezir como te fuera aca si esta otra via escogieras. Lo primero que te convenia hazer era entrar en la Orden de Matrimonio, la qual ordenó Dios, y es por cierto santa y buena à los que en ella bien se conservan. Però no entiendas que en buscar marido à la hija, ni aun despues de hallado, sea pequeño cuydado à los padres. Y dexando agora de dezir los enojos, y desabrimientos, que à las vezes en esto se tienen, Sant Augustin en libro de *La Ciudad de Dios* pinta este mundo segun aqui verás. El hombre, dize el, no puede estar sin trabajo, sin dolor, è sin temor; que diremos del amor de tan vanas y empecibles cosas, y de los cuydados que muerden, las perturbaciones, las triste-

zas, los miedos, los locos gozos, las discordias, las lides, las guerras, y assechanças, iras, enemistades, mentiras, lisonjas, engaños, hurtos, rapina, porfia, sobervia, ambicion, embidias, homicidios, muertes de padres, crueldades, asperezas, maldades, luxuria, ofadía, desvergüença, vilezas, fornicaciones, menguas, pobreza, adulterios de todas maneras, y otras suziedades, que desirte es cosa torpe; sacrilegios, heregias, perjuros, oppresiones de los inocentes, calumnias, rodeos, prevaricaciones, falsos testimonios, iniquos juzyzios, fuerça, ladronicios, y otras cosas semejantes, que no me vienen à la memoria; però no se apartan desta vida? Y ciertamente estas cosas son de los malos hombres procedientes de aquella raiz del error, y perverso amor, con el qual todo hijo de Adam es nascido, &c. Otro si dize que quien es aquel que no conoce como el hombre viene en esta vida con ignorancia de verdad; la qual se manifiesta en el quando era niño, y con abundancia de vana codicia mostrada en el quando era moço: de manera que si le dexassen bivar como quiere, cometeria todas, ô muchas de las maldades y perversidades, que arriba dize, y otras que dezir no puede. Assi mismo dize, que para que son los miedos falsos que ponemos à los niños, y para que son los agotes y palmatoridas à los moços, ô el cetro de la justicia, que està enhiesto para contra los malos, sino para los temozimar y refrenar la maldad que la natura humana es inclinada? Dize mas adelante que es esto que con trabajo tenemos memoria, y sin trabajo la perdemos; con el trabajo aprendemos, y sin trabajo no sabemos; con el trabajo somos fuertes, y sin trabajo somos sin arte: que diré, dize el, de los trabajos innumerables con que el cuerpo terrece? Conviene à saber con fervores, con frios, tempestades, lluvias, relampagos, truenos, granizos, rayos, terremotos, caidas por ofension, y por remor, y por malicias de hombres y de bestias, ô por venenos nascidos en los frutos, y en las aguas, y en los ayres; ô de los mordimientos de bestias rabiosas, tambien las que son domesticas, las quales algunas vezes son mas temidas que los leones, y los dragones. Quantos son los males que pasan los navegantes, y los que andan camino? Quien es el que anda que no este obligado do quier que anduviere à los casos inopinados? &c. En el lib. xxxi. de Civ. Dei. De todo lo qual, ô de parte alguna de lo que aqui pone, no se nos ama-da hija, que ninguno de los que aca andamos se puede escusar por vigilante ô cauto que sea. Porque el Sabio en sus Proverbios dize, que *si el justo es tentado en la tierra, quanto mas lo seran*

Seran los iniquos y pecadores? Y por tanto debes dar gracias à nuestro Redemptor que te dio gracia, paraque, dexada la sollicitud que tenia Martha, tomaste la parte mejor que escogió Maria la qual te haze libre de ver y sentir estas tribulaciones. Un Religioso Carmelita de santa vida, cuya mocedad avia sido embuelta en las cosas del mundo me dixo en Paris, que si no pecara no aborresciera tanto los pecados, ni amara tanto las virtudes; ni ovieta verdadero conocimiento para gozar con el reposo de la religion, sino conociendo la inquietud y turbaciones que tuvo fuera della. El libro de la *Salvidad* dize, que la religion guarda, y justifica, y da alegría de corazón. Y no te engañe el pensamiento de como fuisse criada para verel mundo, y en esse encerramiento no lo puedes ver; porque en verdad, Hija, si tu lo viesies verias una ruin cosa, y llena de todas aquellas cosas que arriba pone Sant Agustín; las quales no querriamos ver, ni mucho menos sentir los que las vemos, y sentimos. Y puedote bien certificar que si el moço tuviera la experiencia que sabe el viejo, si sêso tuviesse, huiria del mundo, y de las cosas del: però la mocedad loçana, ignorante de si misma, tiene tan fuertes los combates de la carne que no los pudiendo resistir es enlaçado, y metido en tales necesidades, que no puede quando quiere salir dellas. Y porque tu entendimiento lo vea mejor, quierote dezir que de los que estais en Religion à los que estamos en el mundo hago yo por comparacion, como los que miran los toros de talanquera à los que andan corriendo por el coliso: los que andan en el coliso, verdad es, que tienen una que parece libertad para ir do quieren, y mudar lugares à su voluntad, però dellos caen, dellos estropean; otros huyen sin causa, porque va tras ellos el miedo y no el toro; otros estan siempre en movimiento para acometer, ó para huir; otros se encuentran y se dañan; y el que va à tirar à otro la frecha no sabrà dezir que razon le lleva con tanta diligencia y peligro à hazer mal à quien no gelo haze: y allí veo que todos andan vagando sin termino y sin sabiduria de lo que les acaece, y puede acaecer, llenos de miedo rezelando su caída, y llenos de plazer mirando la de los otros: los que miran de talanquera, verdad es que no tienen aquella libertad que los del coliso tienen para andar por do quieren, però estan seguros de los peligros, estropeos, y turbaciones que ven padecer à los que andan por el coliso; de los quales si bien fuesies informada, digote que darias dobladas gracias al que te subio en essa talanquera, don-

de tienes quitadas aquellas ocasiones de pecar de que aca estarias rodeada, de las quales, ó de alguna dellas te seria difficile escapar si anduviesies en el coliso que aca andamos; porque si venciesies la sobervia, encontrarias con la ira; y si la ira venciesies, venciesie la codicia; y si la codicia templases, quiza te guerrerearia la accidia, y te venceria la gula; y si templases la gula, no podrias vencer la embidia; y atropellarte hian las feas tentaciones de la luxuria. Mira verás quien se podrá defender de tantos y tan fuertes combates, como de continuo nos haze el Diabolo, del qual canta la Iglesia: *que como leon bramando nos rodea, buscando à quien trague*; en especial considerando la flaqueza de nuestra humanidad, de la qual dize Yob: *Ni mi fortaleza es fortaleza de piedra, ni menos mi carne es hecha de hierro*, paraque pudiesse sufrir el combate de tantas tentaciones; y no nos maravillemos ser tentados de los pecados, quando nuestro Redemptor fue tentado del Diabolo; y Sant Pablo en una epistola à Tito dize que algunas vezes fue ignorante, incredulo, errante, servidor de deseos, y deleytes varios, con malicia, con embidia aborrecible, y aborrecido. Verdad es que en alguna manera devemos ser alegres en haver sido pecadores; porque a las vezes ganamos mas en la penitencia que hazemos que perdimos en el pecado que cometimos; lo qual vemos en el mismo Sant Pablo, y en Sant Pedro, y en la Magdalena; y en otros muchos à quien la gran contricion que ovieron de los pecados que cometieron los truxo al excelente grado de gloria que tienen. Y por cierto, amada hija, si otro combate no tuviessemos salvo el de la codicia, nos seria assaz grave de sufrir, considerando las muertes y otros daños que della se siguen. Y quierote traer aqui à proposito una fabilla que acaecio à un raposo con un asno, segun cuenta esta patriaña: el Leon que es Rey de los animales quiso hazer cortes, à las quales concurrieron los principales animales; y dize que como este Rey Leon tenia, ó devia tener la condicion noble, y las orejas simplicissimas, creia todo lo que los otros animales principales le dezian; el raposo que era artero le dezia, ó Rey mal lo miras si todo quanto te dizen en crees, porque muchos vienen à ti, dellos con mentiras coloradas, dellos con malicias que tienen imagen de bondad, otros hazen su hecho mostrando que hazen el tuyo; y has de creer que estos grandes animales descan tener libertad, y sacudir de si el yugo de tu sujecion, y haver de tu patrimonio para hazer à ellos poderosos, y à ti flaco, porque no los puedas castigar, y pierdas

pierdas tu autoridad, la qual perdida no feras obedecido, y tu justicia se enflaquecerà, y los delitos crecieran, y tu Reyno se perderà: para mientes que los oficios mas vezes se conservan con las virtudes, que las virtudes se ganan con los oficios; necesario has buen seso para sentir, y buen consejo para discernir, y buen esfuerzo para executar. El raposo por el lugar que mediante estos avisos tenia con el Rey, era embiado: los animales mayores caidos del grado que pensavan merecer cerca del Rey; y viendo que el raposo les era peligroso, buscaron como lo apartar de la oreja del leon, y propusieron ante el que la principal cosa en que se devia entender era en su salud, y porque esto no se podia alcanzar salvo con seso, y coraçon de asno, el raposo que era discreto devia ir por el. El raposo conociendo que lo apartavan del leon le dixo; mira que estos mas lo hazen por apartar à mi, que por servir à ti. El leon visto que todos los grandes animales confirmavan fue constreñido à lo embiar. El raposo yendo en su camino hallò un asno paciendoen un prado, y dixole, tu porque no vas à la Corte donde van todos los animales; el asno le respondio, porque passo aqui mi vida lo mejor que puedo, y no se que cosa es corte, ni lo quiero saber: respondio el raposo, no saber es malo, y no querer saber es peor, porque reusas de ir do se avisan los animales, do alcançan fama, donde la gracia y la dicha de cada uno ha lugar de se emplear en grandes cosas, y haver grandes bienes? Respondio el asno, no tengo uso para entre tal gente: dixo el raposo, el mayor trabajo es principiar, y la phitica te hará maestro. El asno vencido de codicia dexò su abrigo, y va en compaña del raposo, y como llegasse à un lugar el asno quiso bolgar; el raposo le dixo, si quieres ser rico, y honrado has de ser verdadero y diligente, porque el perezoso holiendo pena desseando; el asno remitido à la governacion del raposo llegó à la corte, donde vio la presencia espantable del leon, y vido la grandeza de los otros animales, y codiciò ser como uno dellos. El leon hizole gracioso recebimiento, y à pocos dias, como pensò de le matar, mudò la voluntad buena, y començole à mostrar la cara feroz. El asno visto que el Rey no le mirava como solia bolviò las espaldas, y tornose à su prado. El raposo acudiò al leon, y dixole; quando tuvies indignacion, y acordares prender à alguno, juntamente ha de ser la indignacion con la execucion, sino nacerte ha tal escandalo que feras deservido. El leon, conocida su menzua, le rogò que tornasse por el asno. El

raposo por encargar al Rey con sus servicios fue al asno, y preguntole porque se havia venido. El asno le respondio, anda, vete amigo con tu corte, no querria el plazer de su favor por la tristeza que senti en el disfavor. Dixo el raposo, como eres ignorante, sabete que en las cortes con el favor no te conoceràs, y con el disfavor no te conoceran: dixo el asno, no tengo ninguno de mi linage que me honre ni ayude: respondio el raposo, feras tu el primero que hauras la gloria de los que despiertan memoria à los de su sangre. El asno metido en la codicia acordò de bolver con el raposo, y dixole yo quiero tomar, mas sino lo hallo como quiero, no me hallarà como quiere. El leon despues de algunos dias quiso echar las uñas al asno, y no pudo; el asno como lo sospechò, huyò, y tornò à su lugar: el raposo, visto como havia perdido su trabajo, reprehendio la negligencia del Rey, y començole à reconrar los trabajos que havia pasado en traer dos vezes al asno: el leon le dixo, quieres que te diga, si alcançamos el fin reluzen los trabajos, y si no han efecto no esperes galardón, porque el fin de la cosa se mira mas que los medios. El raposo por no perder lo servido tornò por el asno, y dixole, yo maravillo me estando en el dulzor de subir poderoso dexarlo, y venirme, cata que ser criado entre nobles, y escoger vida entre rusticos: no procede de buen ingenio: respondiòle el asno, si me castigas con rigor antes me haras tu enemigo que tu corregido, y primero ganaras enemistad para ti que enmienda para mi: respondiò el raposo, necio eres si miras en la forma del corregir, y no en la manera de tu enmendar: el asno le respondio, digote que esta vida es tan corta que antes nos miramos que nos enmendamos, y por tanto te ruego que dexes de enmendarme, y cures de proveerme; sabete que me vine porque quisiera yo luego algun oficio para poder cargar à otros como otros cargan à mi: respondiò el raposo, si tu quieres oficio ageno de tu natural perderàs à ti, y al oficio: dixo el asno, tambien sospechè que el leon me querria prender, ó matar: dixo el raposo, tu ausencia te condena aunque seas limpio de crimen; anda aca conmigo, dixo el raposo, y tu presencia quitarà la sospecha, porque los miedos vanos nunca los concibio buen seso: dixo el asno, no querria estar en lugar do he de hazer cara contraria à mi voluntad, y do peno desseando que me den, y rezelando que me quiten: dixo el raposo, y do estaràs que no penes con esto: dixo el asno, bien estava aqui, donde huelgo mas, y peco menos, però

però anda alla; vamos; bien veo que si al principio no te creyera quando despertaste mi codicia, no fuera metido en necesidad forçosa, como al comienço fue voluntaria. Entrados en la corte, el leon echò las uñas en el asno, y mandò al raposo que traxesse los sesos, y el coraçon. El raposo, vistò los sesos, y el coraçon del asno comiòlos, y dixo al leon que no le havia hallado ningun seso; ni coraçon: el leon maravillòse como podia ser animal sin seso, y sin coraçon: respondió el raposo, creer debes cierto Señor, que si este animal tuviera seso y coraçon, no le truxera la codicia tres vezes à la corte, donde perdio la vida por ganar hazienda. Muy amada hija, este exemplo te he traido, en el qual verás alla todo lo que andamos sca, y puedes creer que no digo muchos, mas infinito es el numero de los que tenemos tan poco seso y coraçon como el asno; porque teniendo suficiente proviçimiento, no dexamos de comerternos à los bayvenes de la fortuna, y vamos tres y mas vezes donde los engaños del raposo nos llevan. Otros hay que no se mueven por necesidad que hayan à las cosas, sino porque ven mover sus vezinos à ellas. Otros veo que dexados los oficios que tienen utiles à la vida, se meten à fin de holgar en negocios impropios à su abilidad y danosos à ellos, y à la comun utilidad de todos; donde proceden los males que acontecieron al asno, y los que arriba dize Sant Agustin. Y si me dixeres que estas ahí encerrada, digote que assi lo estan aca las buenas. Y si sientes estar subyecta, assi lo mandò Dios que lo fuesen todos. Si no gozas de la compania del marido, assi estas libre de los dolores del parto. Si no gozas de la generacion de los hijos, tampoco te atormentan sus muertes, y sus cuidados. Si careces de servidores, assi estas libre de buscar lo necessario para los proveer. Si te holgaras con tus iguales, assi mismo penaras en sufrir la envidia de tus desiguales. Y en conclusion si no puedes decir, ni hazer lo que quieres, assi estas libre que no te digan, ni te hagan aca lo que no quieres, y de los oeros infinitos males que arriba dice Sant Agustin. Nota bien amada Hija: que el Sabio Salomon dize que el prudente se esconde quando veo el mal, y el loco passa y padece infortunio. Y en el Psalmo treinta que comienza: *In te Domine speravi*, se dicen estos versos: *O quam grande es la muchedumbre de la dulçura saya, Señor, que escondiste à los que te temen. Escondierlos has de las tribulaciones de los hombres en el escondimiento de su caraz; defendiendolos en su tabernaculo de la contradiccion de las lenguas.* Y porque tu por la gra-

cia del muy alto Dios estàs en esse tabernaculo Divino, escondida de todas estas contradicçiones, y gozas de aquella corona preciosa de virginidad de que gozàn las Virgines en el Paraíso, resta agora decirte que tengas ante tus ojos quatro cosas. La primera te encomiendo siempre tengas y creas firmemente la fe Catholica de nuestro Salvador y Redentor Jesu Christo, y aquello que la Santa Madre Iglesia fuya cree y tiene, porque ninguno se puede salvar sin fe, la qual Sant Gregorio dize que careceria de merito si se creyesse por razon. La segunda te encomiendo que seas mansa y humilde: y para bien mientes que en el quinto capitulo del Evangelio de Sant Mattheo dize que en el monte abrio su boca, y dixo: Bienaventurados los pobres de espiritu. No dixo pobres de bienes, ni de oficios, ni de cargos, si bien los ministran, mas dize que como quier que tengamos abundancia de estas cosas, no seamos con ellas arrogantes, ni vanagloriosos. Item manda que seamos mansos, y poseeremos la tierra, y esto vemos por experiencia; porque nunca vi sobervia que durasse mucho en esta, ni en el amor de las gentes, y vemos que los mansos y de blanda condicion son tan agradables en su conversacion que ganan las gracias de las gentes, y alcançan honras, y bienes: Sant Pedro en una Canonica dize que Dios resiste à los sobervios, y da gracia à los humildes. Y si algun emulo, ó adversario tuvieres no te pese, porque no es siempre malo tener el hombre algun competidor, ó contrario; porque estonces hallaras que es bueno quando por miedo de la reprehension de mi emulo dexo de hazer cosa fea; y quando me refreno de algunos vicios que no me refrenaria si el miedo del competidor no tuviese presente: verdad es que vivir el hombre sin emulacion aquesto es lo mas seguro; però quando la malicia del tiempo lo criare, ningun remedio tenemos mas cierto que vivir tan limpios de reprehension que quebrems los ojos al reprehensor. Otro si debes hija tener ante tus ojos una verdadera y no fingida obediencia à tu mayor; y mira bien que dize el Evangelio, que el dicipulo no ha de ser sobre el maestro, ni el siervo sobre el Señor; y el Apostol dize à los Romanos, que toda anima sea subdita à su mayor; porque todo poder es dado por Dios; y quien resiste à su mayor resiste à Dios. Y por cierto si bien mirado es; mucho mayor cuydado deve ser el mandar que el obedecer, porque aquel que manda ha de trabajar el espiritu, considerando que es lo que manda, y à quien lo manda, y en que tiempo, porque, y para-

que,

cosas que suelen acaecer en los casamientos son tan varias, y tanto fuera del pensamiento de los hombres que no se quien o se dar en ellas su parecer determinado; en especial, porque si la cosa sucede bien no es agradecido el consejo, y si acude mal es reprehendido el consejero. Querria, Señor, preguntaros que parecer puede ninguno dar en los casamientos, quando en los amores que tenia el otro vuestro primo vimos el estudio que tenia en el traer, y la vigilancia en el servir, y que temor havia de enojar, y que humildad en el rogar, y que deleyte en el contemplar, y que diligencia en el visitar, que alegría en el favor, y que tristeza en el disfavor, que obediencia al mandamiento, y que alegría en ser mandado, que devocion en el mirar, y que placer en el amar, que velar, que madrugara, que aventurar, que posponer, que sufrir, que acometer, que trabajar; y quantas, y quales penas, y congoxas tenia en el continuo pensar, y que primoros escrivia, y que locuras à las vezes decia? Ciertamente, Señor, muchas son las variedades que se rebuelven toda hora en el pecho del enamorado, y grandes son las penas que le deleytan, y grandes son las sospechas que le penan, de las quales si sola una hiziesse por amor de Dios, como lo haze por amor de su amiga, entiendo que en cuerpo y en anima iria al Paraíso. Y vistestis como despues que alcanço por muger la que adorava por Señora, dentro en dos años ovo entre ellos tal discordia que buscava causa para haver divorcio della. Y ciertamente Señor no nos maravillamos si queriendo el mandar como marido, fuesse à ella grave ser tan presto subiecto de aquel que fue algun tiempo Señora. Tambien vistestis la fuerza y la manera que fue menester para traer el otro vuestro sobrino à que concluyesse el casamiento que hizo, y vemos agora como dexado el aborrecimiento que primero tenia poco à poco se le convertio en un amor tan serviente y tan loco que se ha desnudado no solo del poder y del entender, mas del querer, y del saber, y està remetido todo à la muger que primero aborrecia; la qual le tiene tan subiecto que le manda lo que quiere, y como, y quando lo quiere, y le aparta quando le parece, y le llama quando le plazze, y le desfiende, y le castiga, y le quita lo que quiere, y le da lo que le plazze; y el mancebo es ya venido en tan gran extremo de subjeccion que ni osa repugnar lo que le manda, ni dexa de hazer lo que ella quiere, aunque el no lo quiera, y obedece el triste como servidor, y sufre como siervo. Destos dos extremos,

este diria yo, Señor, que se deve huir, por ser muy ageno de todo varon, y de toda razon; y tambien porque haze poco en honra de la muger tener marido que novale nada. Assi que, Señor, porque la prudencia es la que gobierna, y no consiente fealdad en las cosas, si entendedes que la hay en alguna de las partes, pues la donzella es buena, y hija de buena, concluido en hora buena.

LETRA XXV.

Para el Obispo de Coria Dean de Toledo.

R everendo Señor, increpame vuestra merced porque no escrivo nuevas de la tierra, ya Señor esto cansado de os escrivar generalmente: algunas vezes perdí me he asentado con proposito de escrivar particularmente las muertes, robos, quemas, injurias, asonadas, desafios, fuerças, juntamientos de gentes, roturas que cada dia se hazen abundanter en diversas partes del Reyno, y son por nuestros pecados de tan mala qualidad, y tantas en quantidad que Trogo Pompeyo tendria assaz que hazer en recontar solamente las acaecidas en un mes. Ya vuestra merced sabe que el Duque de Medina, con el Marques de Cadiz; y el Conde de Cabra, con Don Alfonso de Aguilar tienen cargo de destruir toda aquella tierra del Andaluzia, y meter Moros quando alguna parte destas se vieren en aprieto. Estos siempre tienen entre si las discordias vivas y crudas, y crecen con muertes, y con robos que se hazen unos à otros cada dia; agora tienen rregua por tres meses porque diessen lugar al sembrar que se asfolava toda la tierra, parte por la esterilidad del año pasado, parte por la guerra que no dava lugar à la labrança del campo: los hermanos del Duque muertos en batalla; los Cavalleros de una parte y de otra todos robados, deserrados, homichados, y enemistados con guerras y rencuentros cada dia de unos y otros en toda aquella Andaluzia tantos que serian dificiles de contar. Del Reyno de Murcia os puedo bien jurar Señor que tan ageno lo reputamos ya de nuestra naturaleza como al Reyno de Navarra, porque carta, mensagero, procurador, ni questor ni viene de alla, ni va de aca mas ha de cinco años. A la Provincia de Leon tiene cargo de destruir el Clavero que se llama Maestre de Alcantara con algunos Alcaydes, y parientes que quedaron sucesores de la enemistad del Maestre muerto: el Clavero, si ve Maestre siempre duerme con la lança en la mano, vezes con cien lanças, vezes con seiscientas;

El Señor Maestre de Santiago ayuda à la otra parte, unos dicen que por recobrar à Montañches que es llave de toda aquella tierra, y gela tiene el Clavero ocupada, otros dicen que por haver el Maestrazgo de Alcantara; baste saber à vuestra merced que toda aquella tierra està llena de gente de armas para saber como le deve ir. Deste nuestro Reyno de Toledo tienen cargo Pedrarias, el Mariscal Fernando, Christoval Bermudez, Vasco de Contreras: levantanse agora otros mayores es à saber Conde de Fuenfaldia, Conde de Cifuentes, Don Juan de Ribera, Lope Ortiz Destufiga, Diego Lopez de Haro hijo de Juan de Haro desposado con la hija del Conde de Fuenfaldia, la que havia de ser Condesa de Cifuentes. Estos hazen guerra porque los dexen entrar en sus casas, si entran como son de mala yajia nunca estaran quедos dentro, si no entran nunca estaran quедos fuera con desseo de entrar; si entran algunos (se que trata que entren) los que quedaren fuera de necesario bulleceran por entrar; de manera que no se por que pecados aquella noble Ciudad recibiesse tan grandes, y espera recibir mayores puniciones. Que dirè, Señor, de aquella noble Ciudad de Toledo, alcaçar de Emperadores donde chicos y mayores todos viven una vida bien triste por cierto y desaventurada? Levantose el pueblo con el Dean Morales, y Prior de Aroche, y echaron fuera al Conde de Fuenfaldia, y à sus hijos, y à Diego de Ribera que tenia el alcaçar, y à todos los del Señor Maestre. Los desfuera echados han hecho guerra à la Ciudad, la Ciudad tambien à los desfuera: y como aquellos Ciudadanos son grandes Inquisidores de la fee, dad que heregia hallaron en los bienes de los labradores de Fuenfaldia, que toda la robaron, y quemaron, y robaron à Guadamur, y otros lugares: los desfuera con este mismo zelo de la fee quemaron muchas casas de Burguillos, y hizieron tanta guerra à los de dentro que llevo à valer en Toledo solo el cozer de un pan un maravèdi por falta de leña. El Rey es ido allà, y hizo ir con el al Conde de Saldaña, porque los unos y los otros lo ponen en su mano. Plega à Dios que yo sea incierto adevino, porque creo que no podrà sentenciar el Conde, y si sentenciare no se obedecerà, y si se obedeciere no se cumplirà, y cumplido no durarà; ni la razon da posibilidad para ello; el que mas en esto à mi ver ha perdido es el Señor Conde de Fuenfaldia; no tanto de sus rentas y bienes que le han quitado, y tomado, aunque asaz, quanto de la autoridad que por el oficio y por su persona tenia en aquel

la su naturaleza. Esto digo porque la cosa va tan rota contra el que fue por la Ciudad llamado Alfonso Carrillo, al qual entregaron la vara del oficio del Alcaldia Mayor, el suceso que haurà no lo se; però oy dia la tiene en haz del Rey que està en la Ciudad como tratante entre ellos. Medina, Valladolid, Toro, Zamora, Salamanca, y esso por ahì està debaxo de la codicia del Alcaide de Castro nuño; hase levantado contra el el Señor Duque de Alva para lo cercar, y no creo que podrà por la ruin disposicion del Reyno; y tambien porque aquel Alcaide està ya criado gusano del Rey Don Alfonso tan grueso que allega cada vez que quiere quinientas, y seiscientas lanças: andan agora en tratos con el, porque de seguridad para que no robe ni mate. En Campos naturales son las asonadas, y no mengua nada su costumbre por la indisposicion del Reyno. Las guerras de Galicia de que nos soliamos espezular ya las reputamos civiles, y tolerables, *immò* licitas. El Condestable, y el Conde de Treviño con estos Cavalleros de las montañas se trabajan asaz por assolar toda aquella tierra hasta Fuenterrabia, creo que salgan con ello segun la preña le dan, y no hay mas Castilla, sino mas guerra hauria. La Corte que *** los del consejo *squalidi*; Contadores *gemenes*; Secretarios *querentes*. Haremos dexado ya de hazer alguna imagen de provision, porque ni se obedece, ni se cumple; y contamos las roturas y caos que *acaecen* en nuestra Castilla como si *acaeciesen* en Boloña, ó en Reynos de nuestra jurisdiccion no alcançasse. Y porque mas brevemente V. M. lo comprehenda, certifico Señor, que podria bien afirmar que los juezes no ahorcan oy un hombre por justicia, por ningun crimen que cometa en toda Castilla; haviendo en ella asaz que lo merecen, como quier que algunos se ahorcan por injusticia. Digolo porque poco ha que Juan de Ulloa en Toro embio à las casas del licenciado de Valdivieso, è de Juan de Villalpando, y los ahorcò de sus puertas; estos eran de los mas principales de la Ciudad; todos los otros Cavalleros de Toro, sabido esto, con sus parciales y allegados huyeron, y desampararon la Ciudad: y Juan de Ulloa, y los suyos entraron las casas, y robaronlas. Yo vos certifico, Señor, que no acabe aqui esta letanía; assi que Señor si Dios *miraculose* no quisiesse reedificar este templo tan destruido no os ponga nadie esperança de remedio, sino de mucho peor *in dies*. Los Procuradores del Reyno que fueron llamados ha tres años, agastados, y cansados ya de andar acatanto tiempo,

tiempo, mas por alguna reformation de sus haciendas, que por su conservacion de sus conciencias, otorgaron pedido y monedas, el qual bien repartido por Cavalleros y tiranos que se lo coman, bien se hallaràn de ciento y tantos cuentos uno solo que se pudiesse haver para la despesa del Reyno. Pues bien certificar à vuestra merced que estos Procuradores muchos, y muchas vezes se trabajaron en entender, y dar orden en alguna reformation del Reyno; y para esto hizieron juntas generales dos, ò tres vezes. Y mirad quan crudo està aun este humor, y quan rebelde que nunca hallaron medicina para le curar de manera que desespèrados ya de remedio se han dexado dello. Los Prelados esso mismo acordaron de se juntar para remediar algunas tiranias que se entran su poco à poco en la Iglesia resulantantes destotro temporal; y para esto el Señor Arçobispo de Toledo, y otros algunos Obispos se han juntado en Aranda; menos se presume que aprovechara esto, porque he miedo *** El Señor Maestre se casa agora; casado acuerdase que se junten aqui en Madrid el y el Cardenal con algunos Procuradores y otros algunos Grandes y Prelados para dar orden con alguna paz y governacion del Reyno, poniendo algunos Prelados y Cavalleros que goviernen por tiempo *** Porque sobre el como sobre el quien *** como dize Tulio *** y esto porque faltò el oficio del Rey que lo havia todo de mandar solo. Muerto el Arçobispo de Sevilla todos sus bienes y la Mota de Medina quedò à Fonseca su sobrino; aquella villa viendose opressa de aquella Mota acordaron de la derribar, y para esto tomaron por ayudador al Alcayde de Castronuño, el qual con los de la villa, y los de la villa con el la tienen ya en algun aprieto con proposito de la derribar, y aun davan alguna suma por ello: el Fonseca viendose à sí, y à su Mota en algun estrecho tratò con la villa que le diessen alguna equivalencia, y lei daria la Mota para la derrocar; y para esto que llamassen al Señor Duque de Alva *** porque el Duque la tuviesse en las manos hasta que la villa cumpliesse la equivalencia que al Fonseca havia de ser dada; y esto todo se tratò sin lo saber el Alcayde de Castronuño que la tenia cercada; *Et factum est sic*. Vino el Duque de Alva con gente, y entrò por una puerta de Medina, y el Alcayde se fue por otra, y algò el cerco, y tomò el Duque la Mota en sí; unos dizen que para la derribar como la villallo desfea; otros que para la tornar al Fonseca como el lo querria; yo Señor veo que se la tiene el Duque. No dude

Vuestra Merced que la envidia hà hecho su oficio aqui de tal manera que algunos favorecen de secreto al Alcayde para que el Señor de Alva tenga que entender con el algùn rato. Vedes aqui las nuevas de hasta agora, si mas quisieredes, por la muestra destas sacareys las otras.

LETRA XXVI.

Para Fernan Alvarez Secretario de la Reyna.

SEñor, açà ños dizen que se concluye para con el Rey de Portugal, y por cierto cosa es muy santa y conveniente à ambas partes. A la Reyna Nuestra Señora, porque quitado el èmpacho de la guerra en Reyno ageno, pueda administrar libremente la justicia que deve en el suyo; y tambien porque cosa es digna de loor vencer con fortaleza, y pacificar con humanidad: Al Señor Rey de Portugal conviene esso mismo, porque si bien lo mira su Señoria, cara à cara le hà mandado Dios que se dexe desta demanda; puesvido que este Reyno no le pudo sufrir, ni el suyo ayudar, ni mucho menos el de Francia remediar para conseguir su proposito. Vido esso mismo su Señoria, que si ovo orgullo quando tomò à Zamora, aquello fue por peor, pues fue para salir della con daño y muerte de algunos suyos: si ovo orgullo para poner Real sobre la puente, aquello fue por peor, pues se levandò de alli sin conseguir fruto, peled y fue vencido; si ovo esfuerço en la guerra que el Rey de Francia no fazia en su favor, aquello fue por peor, pues se movió por aquello à ir en persona donde ni ganò honra, ni truxo provecho; si acordò embiar la gente que embiava à Merida, y Medellin, aquello fue mal consejo, porque peled y fue vencido del Maestre de Santiago; y en conclusion, si ovo orgullo con la mucha gente de Portugal, y muchas fuizas de Castilla quando entrò en ella, aquello fue por peor; pues salió della con pocos provecho y mucho daño. Assi Señor, que bien miradas estas experiencias que vido, y que vimos, publicas, y otras algunas que su Alteza ha sentido secretas, de creer es que son amonestaciones Divinas que se hazen à los Reyes Catholicos para los reduzir de malo à buen proposito; y assi entiendo que como à Catholico Principe por via de verdadero conocimiento de Dios, pues en otras ves su voluntad secreta, remedando à Nabuchodonosor, cuyas tentaciones fueron à penitencia, y no à Pharaon que le truxeron à endurecimiento, nos dexarà libres servir nuestros

Reyes, y no nos molestarà, jamas paraque sirvamos à Reyes agenos: *quos non cognoverunt patres nostri*. En especial creo que como Principe Catholico y prudente tomarà el consejo Evangelico que dize: *Quem es aquel Rey que ha de ir cometer guerra contra otro Rey, y no se asienta primero à pensar si podrà con diez mil ir contra el que viene con veinte mil: y pues vece su Alteza que no es tan poderoso para sostener guerra donde tanta desproporcion de poderio hay, es de creer segun su prudencia, que segun el mismo Evangelio dize: Embiarà su embaxada y rogará aquellas cosas que conciernen à la paz*. Escribe esto Sant Lucas à los 14. capit. de su Evangelio; pongolo en romance porque no vays à declaradores. No dudo Señor que alteren al Señor Rey de Portugal algunas cosas nacidas de las esperanças que le dieren de Castilla; però à mi parece que devria su Señoria membrarse bien que mi Señor el Cardenal de España le embiò, entre otras cosas, à dezir quando querria entrar en Castilla que no hiziesse gran caudal de la ayuda verbal que le ofrecian algunos Cavalleros y Prelados deste Reyno, porque quando necessaria oviesse el efecto de la actual, podria ser que ni hallasse actual ni verbal; en lo qual parecio que el Cardenal mi Señor prophetizò mas cierto la salida que ovo en este hecho que los que favorecieron su entrada en este Reyno.

LETRA XXVII.

Para el Maestro de la Capilla del Rey de Portugal.

Charissime Domine, dos, y aun creo que tres cartas vuestras he recebido, que no contienen otra cosa sino rogarme que os escriba; y ciertamente querria hazer lo que mandays quanto mas lo que rogays, salvo porque ni tengo aca, ni me days alla materia que escribir: menos escrivo nuevas porque las publicas vos las sabeys, y las secretas yo no las se: y porque el Philosopho dize que los sermones sunt inquirendi juxta materiam; pues vos no sabeys dar la materia, menos puedo yo hazer los sermones; assi que vos por no saber, y yo por no poder se queda la carta por escribir. Despues he pensado que me quereys apremiar que diga la materia, y haga la forma, como el Rey Nabuchodonosor construiò à sus magicos que le dixessen el sueño, y le mostrassen la sultura; y aunque vos no teneys el poder de aquel Rey, ni yo el saber de aquel Daniel, però digoos que hezistes bien en os ir, pues soys ido; y hareys mejor en permanecer, pues estays allà; y

como quier que se me hizo grave vuestra ida, però quanto enojo me diò vuestra absencia, tanto plazer me da vuestra utilidad, sabiendo como estays bien con esse Serenissimo Rey. Y pues vuestra constelacion era de venir de capilla en capilla de los Reyes que son de Levante hasta Poniente, alomenos seremos seguros que no ireys mas adelante, pues no hay mas capillas de Reyes do podeys ir. Quanto à lo que me encargays tocante à la Señora vuestra madre, *disumpsa. Valet.*

LETRA XXVIII.

Para el Prior del Passo.

Reverendo Señor, recebi vuestra letra, y pues buena no es cara: digolo porque aun vuestras cartas son tan duras de haver que no se si las days tan caras porque sean preciadas, ò si las dexays de dar por no dar aunque sea papel, porque, como vuestra Reverencia sabe, todos vosotros mis Señores los Religiosos soys tan enemigos del dar, quanto soys devotos del tomar. Como quier que sea me plugo de la recibir por saber de la salud de vuestra Reverendissima persona; y tambien por conocer si haveys templado algun poco essa codicia que el habito de Sant Geronimo vos da deviendoos la quitar. *Inter alia* me mandays que os escriva nuevas, y para dezir verdad, de lo que yo se ningunas hay de presente, sino guerra de Moros, en la qual esta Reyna vuestra Señora vemos que suega y trabaja con tantas fuerças interiores y exteriores que parece bien tenerla en el animo *** creed que toda su mayor solitud por agora es los adereços que convienen para la seguir, porque tiene los enemigos flacos, hambientos, divisos, y tan caidos que se cree à pocos bayvenes sean derribados, ò alomenos *** Haze bien de perseverar en su empresa porque no le acontesca lo que acaecio à muchos Reyes y Emperadores que no sabiendo conocer su tiempo, ni su vencimiento perdieron todo su trabajo pasado, y ovieron infortunios en lo por venir. Otras nuevas ovimos esta semana, es à saber que el Rey de Portugal despues que degollò antaño el Duque de Bragança, matò ogaño al Duque de Viseu su primo hijo del Infante Don Fernando, y hermano de la Reyna su muger, moço de veinte años; y dizele que mandò matar otros hombres principales sus criados y servidores: la causa de estas muertes dizen que fue informacion que ovo el Rey como este Duque tratava de lo matar; esto es lo que dizen los otros, lo que digo yo es, que no querria vivir en Reyno donde

el Rey mata sus deudos, y los deudos se dicen que imaginavan matar su Rey. Ciertamente, Reverendo Señor, hablando en la verdad; grande y muy arrebatada devria ser la ira que aquel Rey para ser Rey concibió; pues le hizo que matasse, y que matasse el mismo; y tan aceleradamente, y a hombre de su sangre, y sin le oír primero, y à moço de veinte años, de edad tan tierna, que aunque fuesse habile para hazer hazaña, no era aun capaz para la inventar, ni para imaginar dolo. No tenemos licencia para hablar en las cosas de los Reyes; però se os dezir que infinitos Reyes leemos vivir vida larga y prospera perdonando; y pocos leemos vivir muchos dias ni seguros matando. *Fiat voluntas Dei.* Vedes aquí Señor las nuevas con sus autoridades. Estas y mas os diria no porque no se que las sabays vos, mas porque sepays que las se yo; y no digays como soleys que mis ochenta libros estarian mejor en vuestra celda; que en mi cantara. *Valete.*

LETRA XXIX.

Para Mossen Alfonso de Olivares, que estavan en compañía del Duque de Placencia.

SEñor, dias ha que supe el reposo que hablastes con ese noble Señor; y considerada vuestra condicion y edad conoci que assi como Dios permite turbaciones à los turbulentos, bien assi acarrea sosiego à los quietos. Plega aquel que *liberavit vos à negotio perambulante in Corte, et replevit vos longitudine dierum*, que al fin *ostendat vobis sedutatem suam*. Yo soy aquí mas traído que venido, porque estando en mi casa retraído, y quasi libre ya de la pena del codiciar, y comenzado à gozar del beneficio de contentamiento, fui llamada para escribir las cosas de estos Señores. Este Señor me rogó que os escribiesse y embiasse unos renglones que ove hecho contra la vejez, por ellos vereys que *cum eratis parvulus loquebar ut parvulus*; y agora que soy viejo la edad me constriñe escribir el sentimiento que me siente en los dias viejos. Al Señor Duque beso las manos. *Valete.*

LETRA XXX.

Para Puerto carrero Señor de Palma.

Muy Noble y Magnifico Señor; dize vuestra merced que querria ver mis razones mas que mis encomiendas. En verdad, muy noble Señor, yo desseo que viesseis mas mis ervicios que lo uno ni lo otro; però porque son pocos y flacos, los suplo con aquellas pocas encomiendas que os embie. Y

por tanto Señor no quiero que reciba vuestra merced este engasño, porque haveys de saber que quando oviere hecho lo último de mi poder por os servir, certifico à vuestra merced todo ello valga bien poco; assi que no lleva razon que tal Señor como vos, y con tan claras obras como las vuestras esten obligadas à tan flaco servidor, y tan pocos servicios como los mios. Dize assi mismo vuestra merced que andando por mandado de la Reyna con el Duque de Viseo vos cuestas saber la lengua Portuguesa tanto como al Conde de Castañeda la Morisca quando se rescató de la prision de los Moros: ciertamente, Señor, ambos comprastes caro, porque ni la una lengua, ni la otra valen la meya de lo que costaron; y con tales compras de lenguas, como estos, que se os deparan; está como está el tesoro de Palma. Però Señor, si mirays que el otro compró su libertad; y vos hezistes vuestra lealtad, hallareys que ambos comprastes barato. Allende desto os deveys conortar con el Señor Rey de Portugal, à quien costó mas dineros aprender la lengua Castellana que à vos la Portuguesa; y nunca pudo aprender palabra en todo el tiempo que estuvo en Castilla.

LETRA XXXI.

Para el Cardenal de España.

Lustre y Reverendissimo Señor, sabido haurla V. S. a quel nuevo estatuto hecho en Guipuzcoa, en que ordenaron que no fuessemos alla à casar, ni morar, &c. como sino estuviera ya fino en ir à poblar aquella fertilidad de Xarase; y aquella abundancia de Carpentania; un poco parecé à la ordenança que hizieron los pedreros de Toledo de no amostar su oficio à confesso ninguno: assi me vala Dios, Señor, bien considerado no vi cosa mas de reir para el que conoce la qualidad de la tierra y la condicion de la gente. No es de reir que todos, ó los mas embien aca sus hijos que nos sirvan y muchos dellos por moços de espuelas, y que no quieran ser consuegros de los que deslean ser sus servidores. No se yo por cierto, Señor, como esto se puede proporcionar, desecharnos por pacientes y escogernos por Señores; ni menos entiendo como se puede compadecer de la una parte prohibir nuestra comunicacion, y de la otra henchir las casas de los mercaderes, y escrivanos de aca de los hijos de alla; y instituir los padres ordenanças injuriosas contra los que les crian los hijos, y les dan oficios y caudales, y dieron à ellos quando moços: quantos yo Señor mas dellos vi en

cafa del Relator aprendiendo à efcrivir, que en cafa del Marques Inigo Lopez aprendiendo à juftar; tambien fe guo à vuefta Señoria que hallan agora mas Guipuzcos en cafa de Fernan Alvarez, y de Alonfo de Avila Secretarios, que en vuefta cafa, ni del Condeftable, aunque foys de fu tierra: en mi fe, Señor, quatro dellos crio agora en mi cafa, fus padres ordenan efto que veys, y mas de quatro hombres honrados, y cañados eftan en aquella tierra que criè, y mostrè, però no por cierto à hazer aquellas ordenanças. *Omnium rerum vifitudo efl.* Pagan agora eftos la prohibicion que hizo Moyfen à fu gente, que no cañaffen con gentillas; però no podemos dezir del: *Capit. Moyfes facere & docere*, como dezimos de Chriſto nueſtro Redemptor, porque dos vezes que cañò tomò mugeres para fi de las que defendio à los otros. Tornando a Señor à hablar al propoſito, ciertamente gran ofenſa hizieron à Dios, por ordenar en fu Igleſia contra fu ley; è gran ofenſa hizieron à la Reyna, por ordenar en fu tierra ſin fu licencia.

LETRA XXXII.

Para el Señor Don Enrique.

Muy Noble, y Magnifico Señor, tanto plazer oye del peſar que ovieſtes por la perdida de Zahara, quanto peſar oye del plazer que ovieron los Moros en ganarla. Y por cierto, Señor, ſi deſto deve peſar al buen Chriſtiano, y al buen Cavallero, mucho mas deve peſar al nieto del Infante Don Fadrique, y biñieto del Rey Don Alonfo de Caſtilla, como vos ſoys: eſte tal por cierto

no ſolo deve haver peſar, mas deve haver ira; porque el peſar à las vezes es de las coſas que no llevan remedio, y la ira de las que ſe eſpera remedio, y vengança. Algunos Philoſophos dixeron que el buen varon no deve haver ira; y Ariſtoteles en las Ethicas dize, que la deve haver donde conviene, y por lo que conviene; y por cierto, Señor, no ſe yo quando ni por coſa mas la deve haver el buen Cavallero que por el caſo preſente. Aſſi que, muy Noble Señor, como ſuelen dezir, peſome de vueſtro enojo, aſſi os digo que me plago deſte vueſtro peſar, porque de raxon como hijo de padre y nieto de vueſtros abuelos, lo deveys haver, y no medre Dios quien conſolatoria os embiare ſobre ello. Dize, vueſtra merced, que os peſa, ſi quando fueredes en la corte ſe os quitare el peſar que teneys por la perdida de aquella, y creo, muy Noble Señor, que rezelay no os acaezca lo que acacio a S. Pedro, el qual como fueſſe eſforçado, verdadero, y conſtante, entrando en la corte de Caiphaz, luego ſe mudò, y negò, y enſlaqueciò. Eſto, muy Noble Señor, es verdad que acaete en las cortes de los Reyes malos, y tiranos, do ſe haze el buen Cavallero malo, y el malo peor; però no ha lugar por cierto en la corte de los buenos Reyes, y Catholicos, como ſon eſtos nueſtros; porque aſſi ſe ha tal doctrina con que el buen Cavallero es mejor, y el malo no tanto; y aun aſſi puede el buen Cavallero ganar ſu anima quando recta y lealmente ſe oviere en las coſas: Dezia el Obiſpo Don Alonfo que el Cavallero que no iva à la corte, y el clerigo que no iva à Roma no valia un cornado.

005640613

